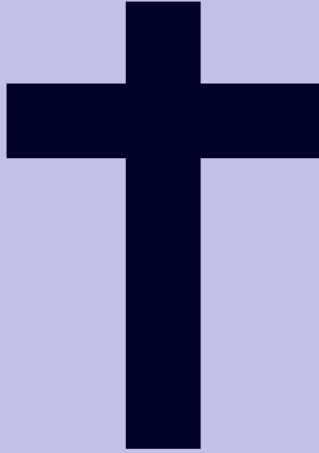

Kawawangalen Tâtâ
Alakŋaŋ

The New Testament in the Nabak Language of Papua New Guinea

Kawawangalen Tâtâ Alakŋaŋ
The New Testament in the Nabak Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Nabak long Niugini

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nabak

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
ea68a902-358a-5c72-82de-a583fc4809e7

Contents

FRT	1
Matiyu	2
Mak	54
Luk	87
Zân	146
Nembayelen Muluwin	187
Loma	237
1 Kolin	262
2 Kolin	285
Galesia	302
Epesa	311
Pilipai	320
Kolosi	326
1 Tesalonaika	332
2 Tesalonaika	337
1 Timoti	340
2 Timoti	347
Taitas	352
Pilimon	356
Ibulu	358
Zems	376
1 Pita	382
2 Pita	389
1 Zân	393
2 Zân	399
3 Zân	401
Zudas	403
Kie Kienok	406
Read the New Testament	430
Kwit ma Zet Yanjin	442

Kawawangalen Tâtâ Alakḥaḥ
The New Testament in the Nabak Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Nabak long Niugini

Kawawangalen Tâtâ Alakḥaḥ

The New Testament in the Nabak Language of Papua New Guinea
 [naf]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication, 1988 by The Bible League

Web version

2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

<http://www.Wycliffe.org>

<http://pngscriptures.org>

<http://www.ScriptureEarth.org>

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri**. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating**. Na tu, **yu no ken senisim Tok**.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela**.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela**.

Kawawangalen Tâtâ Alakḥaḥ Zemâtâtâ bili kapi ekbak

Matiyu

Zisasiyet yanꝝꝝ Matiuyuyꝝ meluwanꝝ mge

Matiyu ek Zisas Kilaisiyelen nembꝝꝝane 12 ke nꝝn ek ma kwitnaꝝ nꝝn Liwai makumtemien. Âpme ek Loma gapmangalen mânep takis titi an mamtan. Yanꝝ bangat Zisasiyanꝝ ombempeme egat nembꝝꝝanꝝ kwage.

Matiyu eganꝝ bunꝝam zapat kapi Zuda ikꝝnꝝngat amꝝnaneyet kuye. Âpme Zuda am ekꝝnanꝝ an Kawawanꝝꝝ ombempepenꝝꝝ eganꝝ sakwep koti ekꝝngalen Amobotnaꝝnꝝn tatagalen keyet nâwien. Zuda ekꝝnanꝝ Ibulu zelinaset an keyet kwitnaꝝ Mesaya makuip ma Glik ekꝝngalen zeleset Kilais makuip. Âpme Zuda ilinꝝngalen Amobotnaꝝ Zisasiyanꝝ kopmanꝝgeen ekꝝnanꝝ nâme am belakꝝnanꝝ beyeyepmti ekꝝngat tunꝝguwinan mamti kwitnaꝝ kwitnaꝝ meletnaꝝ nꝝme ekti nâmtetem mbienꝝngut an kapi Kawawanꝝꝝ amꝝne yomengatnaꝝ gilik zemindatitiyelen an penꝝꝝ ke ku nâmkꝝnpewien. Matiyu eganꝝ bunꝝam zapat kapi Zuda am ekꝝnꝝ Zisas ek Mesaya penꝝꝝ ke nânâyet meluwanꝝ kumindaye ma Zuda am ilinꝝngalen Amobotnaꝝnꝝn zemâtâtindaye. Keyepmti Matiuyuyꝝ Zisas Amobotnaꝝ koge keyet zemsalaꝝ beye ma eganꝝ keggak zet zapat notnaꝝ Kawawanꝝgalen Zet Itnaꝝnꝝ zetik mimiꝝnanꝝ Kawawanꝝꝝ ek ikꝝnꝝꝝ ombempeme ninmagen toge keyet meluwanꝝ kapiyet mge. Ma zet itnaꝝnꝝꝝ Kilaisianꝝ kokotnaꝝngalen zet zapat zenzenꝝꝝ ke penꝝꝝ sokbeye.

Âpme Matiuyuyꝝ zet zapat nꝝn Kilaisiyet zemâtâtâtnaꝝ keyet keꝝnanꝝ nin Kawawanꝝgalen manꝝge tusumti mama mimi dolakꝝnanꝝ Zisasiyanꝝ nâmtikꝝnanꝝ min ke mâti mimiyyet meluwanꝝ mgeen tunꝝgumꝝꝝ 5gatnaꝝ 7 kapi main.

Zet notekꝝnanꝝ temanꝝ kapigoganꝝ Matiuyuyelen bunꝝam zapat keꝝnanꝝ talip:

- 1:1-2:23 Zisasiyet yeꝝsokꝝane ma sokbembꝝꝝanꝝgalen zapat
- 3:1-12 Zân an tu zululut eganꝝ mulup mge
- 3:13-4:11 Zisasiyanꝝ tu zulut delaꝝ zeme Sadaꝝnanꝝ koti Zisas tetimae mge
- 4:12-18:35 Zisasiyanꝝ Galili msalen Zet Zapat Dolakꝝnanꝝ zemkawanꝝ beye
- 19:1-20:34 Zisasiyanꝝ Galili msat pemti Zudia msalen moti mulupmanꝝ mge keyelen zezapatnaꝝ
- 21:1-27:66 Zisasiyanꝝ Zelusalem mka temanꝝ moti manepeme kume gakikꝝnꝝngalen zet zapat
- 28:1-20 Zisasiyanꝝ gakikiengatnaꝝ wapme nembꝝꝝanꝝyanꝝ ekbien

*Zisasiyet yeꝝsok guluk galakꝝane sokbembꝝꝝanꝝ ekꝝngalen kwilin
(Luk 3:23-38)*

¹ Am manꝝge nꝝn manꝝge nꝝn sokbem kotnepeme Zisas ek Abalaam ma Dewit egegat inꝝsokꝝnit penꝝꝝ sokbeye.

² Âpme Abalaamgat nemuꝝnanꝝ Aisak sokbeye.
Aisakgat nemuꝝnanꝝ Zekop sokbeye.

Âpme Zekowanꝝ nemuꝝnanꝝ Zuda ma meniꝝane notnaꝝ indambege.

³ Âpme Zudayet nemuꝝnanꝝ Pelesmak Zelamak sokbewun. Egetgat mamit Tama.

Âpme Pelesiyet nemuꝝnanꝝ Eslon sokbeye.
Eslongat nemuꝝnanꝝ Lam sokbeye.

⁴ Âpme Lamgat nemuꝝnanꝝ Aminadap sokbeye.
Aminadapgat nemuꝝnanꝝ Nason sokbeye.
Nasongat nemuꝝnanꝝ Salimon sokbeye.

⁵ Âpme Salimongat nemuꝝnanꝝ Boas sokbeye. Egat mamaꝝ Leap.

Âpme Boasiyet nemuꝝnanꝝ Obet sokbeye. Egat mamaꝝ Lut.
Âpme Obetgat nemuꝝnanꝝ Esi sokbeye.

⁶ Âpme Esiyet nemuꝝnanꝝ Dewit ke amobotnaꝝ sokbeye.

Dewit* egat nemuꝝnanꝝ Solomon sokbeye. Egat mamaꝝ ke itnaꝝnꝝꝝ Yulayayet imbiꝝnanꝝ.

⁷ Âpme Solomongat nemuꝝnanꝝ Liaboam sokbeye.

Liaboamgat nemuꝝnanꝝ Abaisa sokbeye.
Abaisayet nemuꝝnanꝝ Esa sokbeye.

Esayet nemuꝝnanꝝ Ziosapat sokbeye.

⁸ Ziosapatgat nemuꝝnanꝝ Olam sokbeye.

* 1:6: Dewilanꝝ imbi ke kambu wage. 2 Samuel 11.

Olangat nemuṅaṅ Yuzaya sokbeye.

⁹ Âpme Yuzayayet nemuṅaṅ Zotan sokbeye.

Zotangat nemuṅaṅ Eas sokbeye.

Easiyet nemuṅaṅ Esekaya sokbeye.

¹⁰ Âpme Esekayayet nemuṅaṅ Manase sokbeye.

Manaseyet nemuṅaṅ Amon sokbeye.

Amongat nemuṅaṅ Zosaya sokbeye.

¹¹ Âpme Zosayayet nemuṅaṅ Zekonayamak ekṅen meniṅane notnaṅ sokbemâbien. Kan keyet Babilon msalen Zuda am indomti indatimti mebien.

¹² Ekṅenaṅ met Babilon msalen met tabien ke Zekonaya nemuṅaṅ Sialtisel sokbeye.

Âpme Sialtiseliyet nemuṅaṅ Salababet sokbeye.

¹³ Âpme Salababetgat nemuṅaṅ Abayut sokbeye.

Abayutgat nemuṅaṅ Elayakim sokbeye.

Elayakingat nemuṅaṅ Eso sokbeye.

¹⁴ Âpme Esoyet nemuṅaṅ Sedok sokbeye.

Sedokgat nemuṅaṅ Ekim sokbeye.

Ekimgat nemuṅaṅ Elayut sokbeye.

¹⁵ Âpme Elayutgat nemuṅaṅ Eliesa sokbeye.

Eliesayet nemuṅaṅ Natan sokbeye.

Natangat nemuṅaṅ Zekop sokbeye.

¹⁶ Âpme Zekopgat nemuṅaṅ Zosep sokbeye.

Zosep egaṅ imbiṅaṅ Malia wage.

Âpme Malia egaṅ maneti Zisas ambege. Nin eget kwitnaṅ Mesaya kukuyelen. Ningalen zeleset Kawawaṅaṅ Zisas ombempeme nin yomengatnan timkwatndendeyet an sokbein.

¹⁷ An sokbemkwebienien kalakumann manṅe tuk kapigok benak. Abalaamagengatnaṅ Dewitmagen kwadelan peinen an manṅe sokbemkwapme 14 kogok beye. Ma Dewitmagengatnaṅ Babilon msalen mka katikṅan indatmebienien kogogak an manṅe 14 sokbewien. Ma Babilon mka katikṅanṅatnaṅ Kilasmagen kwazinen kogogagak an manṅe 14 sokbewien.

Zisas Kilais sokbeye

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Zisas Kilais sokbeye keyet yaṅaṅ kapigok penaṅ tazin. Mamaṅ kwitnaṅ Malia. Egat apnaṅ Zosep ewe an zapatnaṅ etaṅ zempeme igak igak manepemalu Emetak Tenṅaṅ menok mme Malia ek nempa kambakmak tage.

¹⁹ Kegok mme an zapatnaṅ Zosep ek mama mimiṅaṅ dolakṅaṅ manṅeyepmti keṅanṅgak kapigok otnâṅge, “Neṅ zetnaṅ sosok zema sakambuk temaṅ tisemgat belak buzak katipemti mebaṅ.” Kegok nâṅge.

²⁰ Kegok mimiyeleṅ nâmti manepeme Amobotnaṅgalen ensel ṅenaṅ mulugen sokbem-samti kapigok dunduye. “Zosep, geṅ Dewitgat guluk galakṅaṅ, imbindi Malia wawagat yayaṅ ku msenik. Nempa kambakmak tazin ke Emetak Tenṅmagengatnaṅ.

²¹ Nempa atam mbe kwitnaṅ Zisas kuwanik. Kwit keyet yaṅaṅ, Egaṅ iṅṅaṅ amṅane yomengatnaṅ indatim kwabe.”

²² Kwitnaṅ kwitnaṅ sokbeye ke golaṅ zenze an ṅenaṅ eweṅaṅ Amobotnaṅ Kawawaṅgalen Zet Itnaṅanen kapigok zeye, ke penaṅaṅmak bembeyelen sokbeye,

²³ “Nâip, imbi nembip ṅenaṅ nempa kambakmak tati nempa ambebe. Âpme anempa keyet kwitnaṅ ‘Immanuel’ kuwep. Immanuel kwit kapiyet ningalen zeleset yaṅaṅ Kawawaṅ ninmak main.” *(Aizaya 7:14)*

²⁴ Âpme Zosewaṅ mulugengatnaṅ wati Amobotnaṅgalen ensel egalen zetnaṅ gawepumti Malia mkaṅaṅ wati moṅe.

²⁵ Mobunaṅgut awembij mama ke ṅen ku mambun. Belak imbiṅaṅ kekenemuṅ penaṅ tetimti manepeme nempa ke sokbeme Zosewaṅ kwitnaṅ Zisas kuye.

2

Kasup kwakwatnasetgatnaṅ amobotnaṅ nânâṅinmagaṅ Zisas eksâgât timat kobien

¹⁻² Elot ek amobotnaṅ mame kan keyet Zisas Beteleem mkaen Zudia msalen sokbeye. Âpme kan keyet kasup kwakwatnaset an notnaṅ Zelusalem mkaen kwati am pigok indayaṅkwešiwien, “Zuda am ingalen Amobotnaṅ alakṅaṅ sokbeye. Ek mka deset tazin?”

Nin msatnan berjan daengatnanj okak sokbembeyelen wenzim busatnanj ekti pedondom sesewatpesâgât takotnup.”

³ Kegok zeme amobotnanj Elot ma Zelusalem mka tonanj ekñenanj ilinsakwep zet ke nâmti endilipewien.

⁴ Âpme Elot eganj sâpe sâpe bumbu an ñenanj ma zii zet zikat indanda an ekñen ondekindemti pigok indayanjkwesiye, “Kilais pe msat deset sokbembeyet zenzenanj ze? Zeme nâne.”

⁵ Âpme ekñenanj kapigok dunduwien, “Beteleem mkaen Zudia msalen sokbewe. Golan zenze an ñenanj kapigok kuye,

⁶ ‘Beteleem mka Zudia msalen tadik geñ Zuda am ekñenanj mka tototnanj yek. Mka ñotekñanj temanj. Geñmagen An ñen temanj sokbemti Israeal aminne indikdamunj mbe.’” (Maika 5:2)

⁷ Zet kegok zeme nâmti Elot eganj an ekñen berjanatnanj kobien ekñen ke buzakset indamandamti wenzim zukñan sokbeye keyet yanjanjat indayanjkwesime yanjanj dunduwien.

⁸ Dundume nâmti, Beteleem mkaen meeegat nâmindemti pigok zeye, “In meti windenjanj mti aikti kot nâgât zeme nâmti neñ kegogak meekti pedondom samti sesewatpesap.” Dâsuki kogok zemindeme mebien.

⁹ Amobotnanjanj kegok diindome toti meti selen mepme mkanjanan wenzim ekbien keyanj ewe ñenanj bemindap meti Zisasiyanj mka wenje keyet dukñan wenzimanj kalinjanj atam tage.

¹⁰ Âpme ekñenanj wenzim ekti keñ oloñen igagen mbien.

¹¹ Mti mka keñan moti nemba ma mamanj Malia idikti nemba pedondom samti zemsesewatpewien. Mti milawat bongisijnin mâtâti gol ma kwitnanj kwitnanj sesikñanj dolakñanj tosanjanj temanj ke timti taolet msawien.

¹² Âpme Kawawanjanj kieset zemkulumindemti zeye, “In Elotmagen set mebepinj.” Kegok zemindeme set ñenieset meti msalinan patanj zewien.

An Temanjanj Zisas nemba okak angalanpeye

¹³ Ekñenanj gilik zem mepme An Temanjanj Ensel Zosep mulugen sokbemsamti pigok dunduye, “Geñ wati imbi nemandi idatimti Izip msalen meti nâlen zetgat damunj manepeme neñ zemanjut nâmti kobep. Nânik, Elot ek nemba timati aikti kusât tazein.”

¹⁴ Zeme Zosep eganj tambuyet penanj wati imbi nembananj time Izip msalen kunzunj mebien.

¹⁵ Kwitnanj kwitnanj kegok sokbeme Amobotnanjanj golan zenze an ñeniyet zet zeme nâmti meluwanj pigok mge ke penanjanj sokbeye,

“Nemun Izip msalen met manepeme neñ kumtetima gilik zemti kobe.” (Hosea 11:1)

Elolanj zeme nemba okak sambe indomâbien

¹⁶ An kasup kwakwatnaset kobien, ekñenanj Kawawanjanj zemâtâtindame nâmti set butnaset mepme amobotnanj Elot eganj tapme beme pigok nânge, “An ekñen pi tetimnemti butnaset melo.” E nâmti ñenanj penanj zime an kobien ekñenanj nup kan zet keyet keñan sokbeme ekñenanj zeme nânge keyepmti kasa kuku an zemindeme Beteleem mkaen meti mka isikñan eyo tokwati anemba okak nup kanjin zet ma keyet kandanjan tozin ekñen indome delanj zemâge.

¹⁷ Âpme kan keyet golan zenze an Zelemaiayanj zet pigok zeye ke penanjanj sokbeye.

¹⁸ “Lema mkaen Zuda msalen kwisak temanj sokbein. Nembanjine sambe penanj gakimâpme keyepmti Israeal nemba mamine ekñen sume delanj zeme am ekñenanj keñin mme sewakñanj bembeyet olalip.” (Zelemaia 31:15)

Zosewanj imbi nembananj indatimti gilik zemti koge

¹⁹ Zosep imbi nembananj ekñen ewe Izip msat mame amobotnanj Elot gakime Amobotnanjanj ensel ñenanj kie Zosep pigok dunduye,

²⁰ “Geñ milawat weyanj bemti imbi nemandi indatimti Israeal msalen ewe melit nemba kume gakikiyet ginjin mamtan elak gakiye.”

²¹ Âpme Zosep eganj imbi nembananj idatimti Israeal msalen ewe kobien.

²²⁻²³ Gilik zem koti Zosewanj zet kapigok nânge. Akeleas ek bipmanjat munduman amobotnanj tati amobotnanj mulup Zudia msalen ke met tapm zeme kingage, yanjut mulugen Kawawanjanj zet dundume nâmti Galili msaleset meti mka ñen kwitnanj Nasalet ke met mamtemien. Kegok mme golan zenze an ekñenganen zet ñen pigok tazin ke penanjanj sokbeye.

“Am ekñenanj, ‘Nasalet an,’ zewep.”

(Aizaya 11:1)

3

Zân tu zululut an egaj mulupman yanbey
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Zân 1:19-28)

¹ Kan keyet Zân an tu zululut egaj Zudia msalen msat tunjupman sokbemkawan bemti mulupman yanbem mmambe am zet pigok diindoye,

² “Kawawanjalan zemâtâtâtâtât katnanen mama keyan kot indaombem tazingat in yomgalen set bekanan bee peme tapme kejin gilik zeit.”

³ Zân magen golan zenze an Aizayayan muluwan pigok mge ke penanjanmak bein, “An njenan msat tunjupman kwizet kapigok takuin, ‘Amobotnanjat setnan weyanme dolaknan ma kwetetepman bemti tapme kobe.’ ” (Aizaya 40:3)

⁴ Zân ek kâlâpman kamel zupmanan weyayanan mmamtan ma bitim njen pemanen zam mamtan. Meunan didiknanjanatnan bizik tunan ma gwitek ke etan nimti mamtan.

⁵ Âpme am sambe Zelusalem mka temanmak mka isisiknan ekjen Zudia am ondekti ma Zodan Tu nembet timat butnan butnan Zân magen kopmâti ondekbien.

⁶ Mti yomin zemsokbeme Zânan Zodan tuyen tu zulutindeye.

⁷ Âpme Palisi ma Sadusi ekjenan kekokak tu zulusâgât kopme kapigok diindoye, “In nombeyelen aliknan. In kapi Kawawanjan yominanjat dopman mutumindasâgât tapm ke walabep bein? Yek penan.

⁸ In mama mimi dolaknan mme keyan in yomengatnan kejin gilik zewien ke sokbemkawan bewe.

⁹ In kejinan kapigok ku otnâit, ‘Nin Abalaamgat insokjane manup keyepm Kawawanjan ku zemndowe.’ Nejan pigok diindoma nâit, zet ke belaknan etan. Kawawan egaj zenak beme ke njen zeme nanzan ekjen kapiyan Abalaamgat alikjane bewiek.”

¹⁰ Kegok zemti zet zapat sesepman ewe tusem pigok zeye, “An njen ek nâmkijpepejanmak bewe ke tep katnan maelikzin kebon. Âpme an nâmkijpepejan bein ek tep sinan memun bemti matozin sepem kebon mme ek kapupme tewen ziwe.

¹¹ Nejan in yomengatnan kejin gilik zeme tu etan manzulutindeyan yanjut bamnan an kosâpm ek Amobotnan teman winderanbenan kosâpm. Nejan an tototnan penanjan; ek kebon ke nejan bukebonjan elewat teman timpema njen ku bewe. Egan iknan Kawawanjalan Emetak Tejan mulupman tep manzinok yom zime kwetetepman mambein kemak temakwep zulutindeye.

¹² Egan omkakalili takasetnanmak takozinan wit omkakalimti mwapme tâgâyan kumti seknan manje njen ma wit penan manje njen bewe. Mti wit penan time mkanan mowebe seknan ulume tep katiknan monzimti manzimopmambe. Keyet yanjan an nâmkijpepejanmak time manjenen mopme am nâmkijpepejanpinjin time manje njen mop.”

Zânan Zisas tu zulutpeye
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Kan keyet Zisas egaj Galili msalen Zodan tuyen meti Zân egaj tu zulutpeyeyelen nâmti koge.

¹⁴ Âpme Zân nâme nuknan beme dunduye, “Nejan kebonjat eneyet kot tazenik? Gejan kebonjan nejan zulutnemane njen benak.”

¹⁵ Zeme Zisasiyan zet kapigok gilik zem saye, “Gejan alak yayan pematalak. Kawawanjan mulup zet tejan penan gaingapmti gawepusenik.” Kegok zeme Zânan nâmti tu zulutpeye.

¹⁶ Âpme Zisasiyan tu zuluti kwapme keyegak kululunan nandeme Kawawanjalan Emetak Tejan sasakandenombe nembon bemti ekmanen toge.

¹⁷ Âpme kululujanjanjan zet njen kapigok sokbeye, “Kapi nananjat Nemun penan; egat nâmtiknan omba penan manâmpayan. Nejan ek ombempewangapmti am yomengatnan indati kwabe keyet olonjan miap.”

4

Sadanjan msat tunjupman Zisas yanjan mim ege
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Âpme Emetak Tejan Zisas msat tunjupman Sadanjan tetipeyeyelen nâmti watmeti

² Zisasiyan mame kasup 40 ma tambumbu 40 maneti tu meuyet penan gakiwaleletgalen mge.

³ Âpme Sadanjan ekmagen koti zeye, “‘Nejan Kawawanjat Nemunan’ kok manzenik keyepmti ke penan manik beme zemane nanzan kapiyan meu sokbeme njen nsenik.”

⁴ Kegok zeme Zisasiyan kapigok dunduye, “Kawawangalen zet meluwanj itnananen kapigok kukunjan tazin,

‘Amnanj keñin tu meuyet etanj bemti ku mamayelen. Yek penanj. Zet kwep kwep Kawawangmagengatnanj kozin ke keñinan mkipmanj bembeyelen.’ ” (Zii Zet 8:3)

⁵ Kegok zeme Sadañanj Zisas naman wati Zelusalem sesewat mka temanj dukñanj wapmotati

⁶ kapigok dunduye, “Geñ Kawawangat Nemuñanj manik beme kapiyetnan palam towepmane zet meluwanj ñen kapigok tazin ke nânik,

‘Kawawanganj enselñane ekñengat belinan geme ekñenanj belen gatam topme nanzananj sedi ku aañgalen.’ ” (Sam 91:11-12)

⁷ Zeme Zisasiyan kapigok dunduye, “Yañgut Kawawangalen zet meluwanj itnananen zet ñen kapigok kukunjanj tazinegek,

‘Kawawang Amobotnanjdi yanjanj ku mim ekbanik.’ ”

⁸⁻⁹ Kegok zeme Sadañanj kalañ teepmanj ñengat watmotati msat sambeyelen kwitnanj kwitnanj dolakñanj sepem igak igak ke zikat samti zeye, “Geñ pedondom namti dundum namane kwitnanj kwitnanj sambe ke ekdik beke gâlen belen bepema damunj mmambanik.”

¹⁰ Âpme Zisasiyan kapigok gilik zem zeye, “Kawawangalen zet meluwanj itnananen zet ñen kapigok kukunjanj tazin,

‘Kawawang Amobotnanjdi etanj pedondom samti dundum sawanik ma ek kwewetanj sisiliñ msamti mambanik.’ ” (Zii Zet 6:13)

Sadañ, geñ nemti met.”

¹¹ Kegok zeme Sadañanj pemti mege. Âpme Kawawangalen ensel ekñenanj koti mukulem mpewien.

Zisas Galili msalen meti mulupmanj yanjbem mge

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Zân mka katikñan peme tapme Zisasiyan zapatnanj nâmti Galili msalen mege.

¹³ Mti egañ Zudia msat peme tapme Galili msalen meti mkañanj ñotakñan Nasalet ke met tabi tabi mineti peme tapme naman Kapaneam mkaen mege. Mka ke Galili tunduamak msat zut Zebulanmak Naptalai keyet sokñanik ke matatan.

¹⁴ Kegok mme golañ zenze an Aizaya egañ Kawawangalen Zet Itnananen zet ñen kapigok kukunjanj ke katikñanj beye,

¹⁵⁻¹⁶ “Am Zebulan msaleset ma Naptalai msaleset mamaip ekñenanj Galili tundua lemunanj temaneset mamaip. Am Zuda manjeen ku sokbemberañmak lumañti kilerj mamaip. Sambe beke tambusosok temanj keñan mamaip ekñenmagen busatnanjanj sokbemandawe. Am waleletgat zapat mamaip ekñen kemagen busatnanj sokbembeyelen.” (Aizaya 9:1-2)

¹⁷ Kan keyet Zisasiyan Zet Zapat Dolakñanj zemti am kapigok yanjbem diindoye, “Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mamayelen kan ilak kolapgat yomenganan keñin gilik zeit.”

Zisasiyan nembanjane zulak zulak kapi yanjbemti idatiye

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Âpme kasup ñeniyet Zisas egañ Galili Tundua keyet nelum palen mepmambe an zut dapmenin idige ñen Saimon egat kwitnanj ñen Pita ma datnanj Endulu. Egelanj tunduaen elenjolomit pemti tapmambun. Egegat muluwit ñotekñanj angala titi.

¹⁹ Eget ke idikti zeye, “It kopmalu neñmak meti neñ naman am indatitiyelen mulup ke neñmak tusumti indandayelen zikat idawap.”

²⁰ Zeme keyegak elenjolomit mee pemalu tapme Zismak tusum mebien.

²¹ Âpme belaknik meti an dapmenin ñen ewe idaige Zems ma meninjanj Zân. Eget Zebediyet nembanjane. Biwitmak wanjaninan tati elenjolamin taweyañmambien.

²² Idikti Zisasiyan idakumtetime elenjolomit mee ma biwit pemti Zismak tusum mebien.

Zisasiyan am sambe sek zawatmak weyanjindeye

(Luk 6:17-19)

²³ Âpme Zisas ek Galili msat toweti sesewat mka katanj mototi am Zet Zapat Dolakñanj diindomti Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet zapatnanj diindoye. Mti am zawalin sepemanj igak igak ke mme alik bernâbien.

²⁴ Kegok mme kwit zapatnaŋ Silia msalen palakŋaŋ beme nâmti am zawat sepemaŋ igak igak sek sindemak ma we bekananinmak ma gakim wat gakim wat mamip keboŋ ma selin belin selauuŋaŋ ekmagen indatim kopme weyanjindemâge.

²⁵ Âpme Galili msalengatnaŋ ma Dekapolas mkaengatnaŋ ma Zelusalem mkaengatnaŋ ma Zudia msalengatnaŋ ma Zodan tu nembet daeset am manje temaŋ penaŋ ondekti ekmak tasât mebien.

5

Zisasiyaŋ kalaŋan am Zet Zapat Dolakŋaŋ diindoye

¹ Zisasiyaŋ am sambe penaŋ indikti kalaŋ dukŋan mot totapme nembraŋaneyan met egat kandaŋanen totapme

² Zet Zapat Dolakŋaŋ kapigok zemzikat indaye,

³ “Am ilinaŋgat yominaŋgat nâme kemberŋ mambein ma ilin kenjin mtoti mamaip ekjen oloŋen mip ma bamgat ekjen keyaŋ mundum kululuŋen toŋaŋ bewep.

⁴ Am yominaŋgat kenjinan Kawawaŋaŋ masumsaip ekjenaŋ oloŋen mip. Am ekjen ke Kawawaŋaŋ yomin katipeme kenjin sewakŋaŋ penaŋ mambein.

⁵ Am ilinaŋgat sekjin mamtolip ekjen ke oloŋen mip. Ekjen ke Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama aikbep.

⁶ Am mama mimi teŋ Kawawaŋaŋ indandayet windenjaŋ mamip ekjen oloŋen palen talip. Bamgat Kawawaŋaŋ winde igagen penaŋ indawe.

⁷ Am alat alat palen mame maindakumulem mimindep ekjen oloŋen palen maip. Ekjen ke Kawawaŋaŋ sepem kwep kegogak mimindawe.

⁸ Am kenjinaŋgalen yom Kawawaŋaŋ katikpepeŋaŋ ekjen oloŋen palen maip. Am ekjen keyaŋ kululuŋen moti Kawawaŋgat zimosetnaŋ eksâip.

⁹ Am kalalaŋaŋ mme keŋ kwep mambeip an ekjen ke Kawawaŋaŋ kenjin mme oloŋen palen talip. Bamgat Kawawaŋaŋ, ‘Nemunambanne,’ zemindewe.

¹⁰ Am Kawawaŋangat zikatnan teŋ mame notnaŋaŋ nâmbekam bemindemti sisipeŋpeŋ mti maindop ekjenaŋ oloŋen palen maip. Ekjenaŋ kululuŋen mundum ke met tiwep.

¹¹ In neŋmak tusumti mame keyepmti amnaŋ zet mgasik diindomti zet dâsuki bemzenze sambe sekjinan bemzemti sisipeŋpeŋ penaŋ mamimindeip.

¹² In maneti nukŋaŋ maındaip keyepm oloŋen mit. Wa ke in etaŋ yek. Golaŋ zenze an eweŋan tipman baen mamkwabien ekjen sisipeŋpeŋ sepem kegogak mimindamkwabien keyepm webeit tosaŋin kululuŋen gwaen motiwep.

In am ekjengalen dalaŋ ma lam keboŋ bemti tabep

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ Msalen am mamaip ekjenmagen mama mimiŋin dolakŋaŋ dalaŋ keyet sepemnok beme mambep. Dalaŋ ke yaŋaŋ kapigok, dalaŋaŋ meuyen pemann meu mme tikŋaŋ mambemâzin. In dalaŋnok kwati am mama mimiŋin mme tikŋaŋmak beme amnaŋ nâmtikŋaŋ mbep. Âk dalaŋaŋ tikŋaŋ maasekzin sepem kegogak in nâmkinjaŋpepeŋin asekmâbe beme in Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ ku mâbep. Egaŋ zemindeme zupman toweti sakamaŋ dalaŋ bekanan timtati selen time mepme amnaŋ mekoti selan maïm enzeŋip in sepem keboŋ bewep.

¹⁴⁻¹⁵ Amnaŋ lam koŋbemti menzimaŋ dukŋan ku makwalapeip. Ekjenaŋ lam koŋti munduman sosok bempeme tapme am mka keŋan matalip bee mbusatnaŋ mambe-mindein. In sepem kegok kawaŋaŋ sutnan tati am msat sambe mbusatnaŋ bemindeme ekjen Kawawaŋgalen zapat sokbewep. Mka ŋande temaŋ ŋen kalaŋ sutnan belak kawaŋan tapme kwileki ŋenaŋ ku mautukekzin.

¹⁶ Keyepmti in mama mimiŋin dolakŋaŋ lamnok ke belak peme kawaŋan busatnaŋaŋ busatnaŋ bem talep keyepm am ekjenaŋ busatnaŋin ke ekme dolakŋaŋ beme ekjenaŋ ingat Biwin kululuŋen tazin sesewatpewep.

Zisasiyaŋ zii zetgat yaŋaŋ kapigok zemâtâzin

¹⁷ In zii zet ma golaŋ zenze an ekjengalen zet ke aseksâgât kolap nâgât kegok ŋen zewiegat. Neŋ zet ke aŋgososoyelen yek. Zii zet keyet yaŋaŋ penaŋ zemzikat indasât koban.

¹⁸ Neŋ penaŋ diindoma nâit, msat ma kululuŋ tazin kataŋ zii zelaŋ wemti mulupman mbe ma zii zet mulupmeŋin belak ku tabe. Ke penaŋaŋmak etaŋ bemâbe.

¹⁹ Keyepmti am ŋenaŋ zii zet belaknik bugan aŋgosop ma notnane zikat indame zii zet aŋgososoyelen min an ke ek Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke ku map. Naman am ŋenaŋ zii zet gawepumti notnaŋne ke mimiyet zemzikat indawe egaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋan mambe.

²⁰ Neñ pigok diindoma nâit, ingalen zii zet gawepum mama keyaŋ zii zet zikat indanda annak Palisi ekjen bugan meti sebemindesem. Yek bein beme in Kawawaŋgalen zemâtâtâtŋat katnanen mama ke keŋan ku tabep.

Am notn ŋenzinziŋ msan keyaŋ kumann gakin bein

²¹ Yeŋ sokŋineyet zet kapigok diindondoŋaŋ, ‘Geŋ am ku indomane gakiwep. Am ŋenaŋ keŋok mbe beme zet muluwen motabe.’ (*Kisim Bek 20:13*)

²² Zet ke penañ keyaŋgut neñ tusumti pigok diindoma nâit, Am ŋenaŋ notnaŋ ŋenzinziŋ msawe beme an ke zet muluwen wati mebe. Ma ŋenaŋ notnaŋ zemkwelat kuwe beme an ke sesewat mka temangalen an damuŋ ekŋengalen ondedagen onzempewep. Ma ŋen egaŋ notnaŋ ŋen, ‘Kopa belakŋaŋ penañ,’ dundumti mtopewe beme an keboŋ ke teziŋ ŋandaŋŋat zapat bewe.

²³ Keyepm geŋ Kawawaŋ sesewatsasâgât meti naman kapigok nâmbanik, ‘O neñ notn kaindeyaŋ nâgât nâmbekam bembenaŋ tazin.’

²⁴ Keŋok nâmbanik beme geŋ gilik zemti ekmagen meti nâmbekam bembenit zemkwetepmaŋ mtiŋgut kot sesewatpewanik.

²⁵ Kegogak geŋ nodi ŋengalen kwileki ŋen dopmaŋ sasayet zemti mbanan yaŋ sasapiŋ mane pemane egaŋ geŋ zet muluwen gati mebe beme geŋ zet muluwen ewe mobopiŋ selen mepmame nodi kemagen sakwep meti zeliŋ weyaŋbalup. Keŋok ku mbanik beme nodi keyaŋ sakwep moti zet muluwen game zet tiyape yape mmane zet nânâyelen an keyaŋ tipdak kutum ekŋen zemindeme ekŋenaŋ kot gatamti met mka katikŋaŋ game towebanik.

²⁶ Neñ penañ diŋgoma nâmbak, geŋ ke tatneti belak penañ ku tobanik, nodaŋgalen dopmaŋ mutumane delan penañ zemengut tobanik.

An ŋengat imbiŋaŋmak set buzak mamayelen zetŋat yaŋaŋ alakŋaŋ

²⁷ In Kawawaŋgalen zii zelaŋ pigok mandiidome nâip, ‘In am ŋengalen imbi ma an eyak mti set buzak ku indatmambe.’ (*Kisim Bek 20:14; Zii Zet 5:18*)

²⁸ Zet ke penañ keyaŋgut neñ naman tusumti ingat pigok diindoma nâit, an ŋenaŋ ŋengat imbiŋaŋ keŋanen ekseŋat mti egaŋ imbi ke menzem wawagat keŋaŋ etaŋ otnâmba beme egaŋ ilak zii zelaŋ an notnaŋŋat imbiŋaŋmak ku weweyet zewenn kelak imbi kemak wep.

²⁹ Keyepmti zikadi ŋenaŋ bekanaset gatetimti mesât mbe beme geŋ kwenzempemane mebe. Mineti geŋ zikadi zuzulak tagame maneti teziŋ ŋandaŋ towebanikŋat kwenzempemane mebe.

³⁰ Bedi ŋenaŋ yomeset gatetimti mesât mbe beme geŋ atumti pemane mebe. Mineti geŋ bedi zuzulak tagame maneti teziŋ ŋandaŋ towebanigat ŋen elenŋemti pemane mebe. Yaŋaŋ kapigok, kwitnaŋ kwitnaŋ bekanaset gatetimti mesât mme katikpemane tapme mamaset pembenañ ke mobanik.

Awembij ku kalalaŋgalen zet yaŋaŋ alakŋaŋ

(*Matiyu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18*)

³¹ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ pigok zemti mkwabien, ‘Nen ek imbiŋaŋ katipesâgât nâin beme meluwaŋ aseŋpepeyelen kumti, “Asegeyap,” zempeme mametan.’ (*Zii Zet 24:1-4*)

³² Yaŋgut neñ alak ingat naman pigok diindoyap: An ŋen imbiŋaŋaŋ an ŋenmak set kileŋ kumame egaŋ nâmbempemti imbiŋaŋ belak etaŋ aseŋpewe beme an keyaŋ yom temaŋ penañ mbe. Imbi keyaŋ apmaŋ ewe tapme egaŋ meti an ŋen wabe beme imbiŋaŋaŋ set kileŋ imbi keboŋ bein. Ma an ŋenaŋ imbi apmaŋ aseŋpemti main ek ke wabe beme an keyaŋ set kileŋ an keboŋ bein.

Kwitnaŋ ŋengat kwitnaŋ kumti zedi ku zemkatik bewanik

³³ Yeŋsokŋine zet kapigok diindondoŋaŋ ke nâip, ‘In zet zemkatikbembe Amobotnaŋ egaŋ kwitnaŋen kuwep beme e ewe ku aseŋbep. Ke gawepuwep.’

Yaŋgut in kwileki ŋen zemkatik besâti msatŋat palen kumti manzemkatik beip.

³⁴ Kegogapm neñ naman ingat pigok diindoyap, zelin zemti ku bandim mbep. Kululuŋ ek Kawawaŋgalen mundum totatat kululuŋŋat kwitnanen kumti ku bandim mbep.

³⁵ Msat e Kawawaŋgalen setnaŋgalen wetnaŋ bemti maim tazin keyepm msat kwitnaŋ kumti ku bandim mbep. Zelusalem ek Amobotnaŋ temaŋgalen mka temaŋ keyepm Zelusalem kwitnaŋ kumti ku bandim mbep.

³⁶ Sepem kegogak windenjin ku tazin keyepm in ŋokŋinan bem zemti zemkatik bembe e kegogak ku mbep.

³⁷ ‘Yek’ beme nâmti, ‘Yek,’ zewanik. ‘Penaŋ’ beme nâmti ‘Penaŋ,’ zewanik. Zet nânâpiŋ kileŋ bandim mimipiŋ; zet penañ etaŋ manzemmbanik.

*Dopdop ku mimiyelen zet**(Luk 6:29-30)*³⁸ Zet ñen kapigok zenzeñañ ke nâit,

‘Ñen egañ zikadi âtâgeme geñ dopmañ egalen âtâpewanik ma ñenañ zedi kume etume geñ dopmañ egalen kumane etuwe.’

³⁹ Keyañgut neñ naman pigok diindosowap, am ñenañ in kwileki ñen myungumindawe beme in naman sepem kegogak ku msawep. Ma am ñenañ neñgumdi nembet taiwe beme naman in gilik zemti neñgumin nembet sawep.⁴⁰ Ma am ñenañ geñmak kasa kasa mti zet nânâ mkañan gapmesât min beme sakwep penañ zelit weyañselup. Mti egañ gâgât tosa zet mgamti, ‘Kogok nasenik’ zeme geñ mukulem mti bugan moti sawanik.⁴¹ Ma am ñenañ geñ gati milawatnañ timti selen belatnik mebegat zekañkanj mgawe beme geñ naman ekmak sasukwep mebanik.⁴² Ma am ñenañ kwileki ñengat olati wekumgame geñ ku bamkumpewanik zein keyet katañ nâmpewanik.*Kasandineyet gogot mimindewanik**(Luk 6:27-28, 32-36)*⁴³ Zet ñen kapigok zenzeñañ ke nâip, ‘Geñ nodi gogot mpewanik ma kasandi kasa mpewanik’.⁴⁴ Keyañgut neñ naman ingat pigok zeyap, In am kasañine ekñen gogot mimindewep ma am sisipenpeñ mamimindaip ma maindoip ekñengat nâmti Kawawañgat dunduwep.⁴⁵ Kegok mti kululuj Biwinañgat nemunambañane penañ bemti mambep. Egañ ikñañ kasup bempeyeyañ am pembedañ ma bekañan ilinsakwep mambusatnañ bemindein. Ma map kegogak am teñ ma yominmak ekñengat temakwep mme matozin.⁴⁶ In am notnañ ekñenmak gogot palen mamaip ekñen etañ taolet mimindamti mambep. Kegok mbep beme ke Kawawañañ keyet dopmañ ku indawe. An takis mânep titi bekañan mamaip ekñenañ nolineyet sepem kegogak mamip.*⁴⁷ In am nolin ekñenmak notn notn mti zezapat mamip beme keyañ sepemañ igak penañ ku bein. An Kawawañ ku nâmkirpeip ekñenañ sepem kegogak mamip.⁴⁸ In Biwin kululujan egañ teñ main kegogak teñak mamambep.**6***Am indamukulem mimiyelen zet*¹ In Kawawañgalen mulup dolakñañ notnañ mti keyet nâmti am sambe ekñengat zikalinan seknin mmobep beme kululuj Biwinañ keyet dopmañ ku indawe.² Keyepmti in am ñen kwileki ñeniyet olapme kwileki ñen saip beme keyet zapatnañ zemti seknin ku mmobep. Am notnañ sek mmobot mamip ekñenañ sesewat mkaen ma ondedak mundumen tokwati amnañ seknin mmobogat nâmti mulup mimiñañ keyet zapatnañ manzemelip. Neñ pigok diindoma nâit, am ekñen keboñ ke muluwinañgat tosañan eweñanak msalen kapiyegak matime delañ zein.³ Sepem kegok tazingapmti in am ñen olapme kwileki ñen mukulem mpewep beme mulup mbep keyet zapatnañ nolin penañ sokñañ tabe ke ku nâmbep.⁴ In belak kogok enzililiñan ke peme tapme Biwinañ kwitnañ kwitnañ enzililiñan maekzin egañ ke ekti muluwin dolakñañ mbep ke ekti keyet tosañan indawe.*Dundunduyelen zet**(Luk 11:2-4)*⁵ In dundusâgât an sek mmobot maip ekñenañ mamip kegok ku mbep. Ekñenañ sese-wat mkaen ma ondedak mundumen belak motati dundume am ekñenañ indiktemtem mimindendeyet nâmti kegok mamip. Neñ penañ zema nâit, am ekñen keboñ ke tosañan ilak kapi matime delañ zein.⁶ Keyepmti in dundusât nâmti mkañan keñan mot sekek tati Biwin enzililiñan main ekmagen buzak dundum sawep. Âpme Biwin kwitnañ kwitnañ enzililiñan eknâm maminan keyet dopmañ indawe.⁷ In dundusâti belak zet omañ main sambe mti ku dunduwep. Dundundu keboñ ke am Kawawañ ku manâmkirpeip ekñenañ dunduñin teepmañ penañ mamip. Ekñenañ pigok manâip, ‘Zet sambe zem toto kwakwat mmann ñep nâminde sem,’ zemti mandunduip.⁸ Keyañgut in ekñenañ mamip kegok ku mbep. In Biwinañgat ewe dundundupin mme egañ in kwitnañ kwitnañgat olalip e eweñanak egañ nâmtapmenjut in mandunduip.

* 5:46: Takis mânep titi an ekñen an bekañan. E yañan kapigok, ekñenañ takis mânep katañ bebenañ sebempenti kambuñanmak matip.

⁹ Keyepmti in kapigok zemti dunduwep:

‘Ningat Bim,

Gej kululujen mamanik. Nin gâgât kwidi mnotnuwen kogogak am sambeyan mmobotgat dundunup.

¹⁰ Gej kot nin am sambe ndadamuj mi. Kululujen gwaen gâlen zetgat kandanjan mamaip sepem kegogak nin msalen piene gâlen zedangat kandanjan mamayet nin dingogonup.

¹¹ Gej alak tu meu nnanjat wejnok niniyet ndasenik.

¹² Nin am ekjenan myungum ndandanjan makatikpenup sepem kegogak gej ningalen yomm katikpe.

¹³ Yomgalen tetimaemaeyan ndatime ku katikndewanik. Windendi ndamane bekananen ku towebanup.’

¹⁴ In amnan yom mimindawien ke katikindewep beme kululuj Biwinan kegogak ingalen yomin katikpewe.

¹⁵ Ma in am ekjenngalen yomin timame kululuj Biwinan kegogak ingalen yomin ku katikpewe.*

Meu niniyelen zemkulumpemti mamaipgalen zet

¹⁶ Ma in meu zemkulumpemti Kawawanjat dundum sesewatsasâgât sesewat mkaen mowetnik beme amnan gej meu zemkulumpenak keyet sepemdi ku ekbep. Ekjenan nenzimoselin amnan eekgalen nâmti ku manzululip ekjenan amnan meu zemkulumpemti tapmamo nâmimindeyet kegok mamip. Nej zet zeyawen kapi penan ekjen ke tosanjin tim delanj zewien.

¹⁷ In meu zemkulumpemti beme zimoselin zuluti njoksinjin walabep.

¹⁸ Mti am notnan ekjenan in meu zemkulumpemti tapmaip ke ku nâmbep. Mme Biwin enzililijan main eganj kwitnan kwitnan maekmâtâzinan dopman indawe.

Zisasijan milawat mobotnan kululujen tazin keyet zapat zeye

(Luk 12:33-34)

¹⁹ In msalengalen kwitnan kwitnan sambe ku akumbewep. Msalen kapi milawat gagak makwazin ma etimbemti matozin ma papalan ime bekanan mambein ma kambu titiyanj mka kwaselemti matip.

²⁰ Yanjut in kwitnan kwitnan dolaknan mamambep keyet Kawawanjan olojen mimindewe. Muluwin dolaknan keyet tosanjin kululujen gwaen iknan indawe ke bekanan ku bewe. Ke kwawan ku nimbe ma bekanan ku bewe ma ku etim bewe ma kambu titi ananj ku tiwep.

²¹ In kwitnan njengat kenjin penan maindembein beme ingat kenjin sekjin nâmamajanj peme keyet palen mamepmatim tazin.

²² An nen ek nâmamajanj Kawawanjagen bemti mamain ek busatnanen mamain-gapmti kenjan ma seknan busatnanen talip.

²³ Mme an nen ek nâmamajanj Kawawanjagen ku mambein an ke tembusosogen mamain kegok zenzeyelen. Keyanjgut, ‘Nej nep Kawawanj mâtî mamti naman kwitnan kwitnan msatgalen kogogak timambap,’ an keyan kogok zein beme ek tambusosogen penanj tazin.

²⁴ An kwewetanjan amobotnan jut egetgalen sisilinj mulup nep ku mamin. Ek nen gogot mpemti nen egat kenjan yeenan mambein. Mti nenmagen met wetekumti nen bankumpewe. In kegogak Kawawanjagen mulup ma mânep milawatmak mama eget temakwep idapepebemti ku mimidadayelen.

²⁵ Keyet nej zema nâit, maminjan mobotnan penan bein, tu meyan mobotnan penan ku bein. Keyepmti sekjinngalen tu meu ma sâkmelakandunjat yayan ku mbep.

²⁶ In teduknan gwaen gwasembelemebe indigit. Age ekjen keyan yayan ku mamip. Ekjenan mmonde onde ma timondakti mka milombinjanen ku mambeip. Yanjut Biwin Kululujen gwaenngatnan etanjan maaikindame manip. Âpme Kawawanjagen nânâen age ekme tototnan mambein ma in mobotnan keyepmti Kawawanjanj indikdamuj mam keyepm yayan mimipinj.

²⁷ Ma am inmagatnanj kwiyanj yayan mti iknanjat maminjan nup kanan butnan nep tusumti manak? Am nenan kegok nep ku mnak keyepm yayan mimipinj.

²⁸ Âpme in kwilekiyet sanjum melakandunjat yayan penan mamip? In tep belaalik msalen wein ke indigit. Ekjenan ilinanjat sanjum melakandunjin ma mulup ku mamip.

* **6:15:** Kan notnanjat amnan meu zemkulumpemti mamaip yanjan kapigok: ekjenan Kawawanjanjat dundum sasât ma sesewatpepeyelen ma yomin zemkawanj bembeyet meupinj mamti ekjen keyet otnân mulup nâmsemtinj msâgâti kogok mamip.

²⁹ Yangut keyet neŋ diindoma nâit, Solomon ek mânep milawatnaŋ temaŋmak ma miak miaknaŋ dolaknaŋ yangut tep belaaligat katnaŋaŋ mamiagip keyet katanŋ ku miage.

³⁰ Âpme kwaŋ ekŋenaŋ alak taliwaŋ seŋen lalamba kumann memuj beme tewen mambumannzin. Ke Kawawaŋaŋ ikŋaŋ elimiakŋin mamiakindein. Âpme egaŋ in saŋgum melakandu ŋep aik indaweyet yayaŋ ku mseip? In nâmkŋipepeŋin âlâgâlâk, ma?

³¹ Keyet in yaŋbenti tu meu ma saŋgum melakandu desetgatnaŋ timambanup zemi yayaŋ mimipiŋ.

³² Ke am Kawawaŋ ku nâmkŋipeip ekŋenaŋ nânâŋin keyet bempemti matalip. Keyaŋgut Biwin kululuŋen egaŋ in kwitnaŋ kwitnaŋ ekŋen keyet olalip ke ŋep nâmindein.

³³ Keyepmti in naman keŋin sekŋin ketalasime Kawawaŋgaleŋ zemâtâtâtâtgaŋ katnaneŋ mama keyet kandaŋaŋ mait ma Kawawaŋgaleŋ zetnaŋ kandaŋaŋ mameŋgut keyet palaŋaneŋ tu meu saŋgum melakandu ke indawe.

³⁴ In seŋen zigok sokbewe zemi kuluj kaluj mimipiŋ. Seŋen ninmagen zigok sokbewe ke Kawawaŋgat betnaŋ tazin keyet msasa kweggat nukŋaŋ Kawawaŋ wekumann ndamukulem mme gapuwanup.

7

Am ŋengat zemkuku ku mbep

(Luk 6:37-38, 41-42)

¹ In am ŋengat mama mimininaŋgat sakwep penaŋ ku manâmbemindemambep. Am zemindowep beme Kawawaŋaŋ in bam zemindowe.

² Keyet in am zet zem indondo mbep beme Kawawaŋaŋ in zem indowe. Ma am kwitnaŋ kwitnaŋ mimindawep, sepem keyegak Kawawaŋaŋ naman in mimindawe.

³ Geŋ eneyet nodanŋat zikatnaŋ kakalak isikŋaŋ tazin ke ekti naman gitaŋgaleŋ zikadan tep paŋaŋ tazin ke ku eknâmâtâtnik?

⁴ Tep paŋaŋ gitaŋgaleŋ zikadan tapme ekpemi geŋ zigoset nodanŋat pigok zemane ŋep bewe, "Geŋ nâmane zikadan kakalak tazin ke tim gewi?"

⁵ Geŋ an nambalamdi zut, gitaŋgaleŋ zikadan tep paŋaŋ ke ŋenaŋ timpemti bamgat ekmâtâti nodanŋaleŋ zikatnaŋ kakalak timpemane ŋep bewe.

In Kawawaŋgaleŋ zetnaŋ am nânâyet wisat mamiwen ku diindowep

⁶ In kwitnaŋ kwitnaŋ kambuk Kawawaŋgaleŋ zenup ke tam ku ketalasim indame tamaŋ timti walelip. Ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ keboŋ ke selaŋ maim enzeŋip. In kegogak Kawawaŋgaleŋ zetnaŋ am nânâyet wisat mamiwen ku diindowep."

Dundundu mimiyeleŋ set katnaŋ

(Luk 11:9-13)

⁷ Zisasiyaŋ dundundu mimiyeleŋ nâmti bemzenze zet tuk kapi zeye, "Kawawaŋgat dundum same kwitnaŋ kwitnaŋ indawe. Ma timamat mulup mti penaŋaŋ aikbep. Ma ŋande kesaj kume set kwaselemti kwitnaŋ kwitnaŋ indawe.

⁸ Mandunduiwaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ matip. Matimaliwaŋ penaŋaŋ maaigip ma ŋanda kesaj makuip ekŋen sekekek kwaselemti kwitnaŋ kwitnaŋ maindaiŋ."

⁹ Dundunduyeleŋak ŋen kapigok zeye, "Ma inmagatnaŋ am ŋenaŋ nembraŋaŋ meuyet yaŋkwesime, nanzaŋ ku masain.

¹⁰ Ma aŋgalayet yaŋkwesime nombe kukŋaŋbeŋ ku masain.

¹¹ In am bekaŋaŋ penaŋaŋgut nembraŋin kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ maindaip. Âpme Biwin kululuŋen ek An dolakŋaŋ penaŋ. In dundume kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ penaŋ indamukulem mimiyeleŋ indawe.

Notnmak totatatndanŋaleŋ set teŋgat teŋ

¹² Âpme in amnaŋ zigok mimindandayet manâip keyet katanŋ in ekŋen ŋenaŋ mimindawep. Zet keyaŋ Mosesiyeleŋ zii zet ma golaŋ zenze an ekŋengaleŋ zet sambependemtazin.

Sekekek gikŋaŋgat bemzenze zet

(Luk 13:24-27)

¹³⁻¹⁴ Teziŋ ŋandanŋaleŋ sekekek ke gâlâŋaŋ ma ke mebegaleŋ set tazin ke temaŋ ma kweteteŋmaŋ keyepmti am sambeyaŋ ke mâti mamelip. Mama katikŋaŋgaleŋ sekekek ke gikŋaŋ ma set ke isikŋaŋ. Âpme am isikŋaŋ buganaŋ set ke mâti mamelip. Neŋ ingat sekekek gikŋaŋ ke mebegaleŋ nâmtikŋaŋ miyap.

Golaŋ zenze an dâsuki ekŋengaleŋ yaŋin

(Luk 6:43-44)

¹⁵ Golañ zenze an dásuki sekjin sipsip sek nemoñ naman keñin tam kukñañbenj penañ nemoñ. Ekñen keboñ keyepm keñin miñyunguwegpam keñin ekdamuñ mbep.

¹⁶ Mama mimiñin mme in ekñengat yañañ ñep ekmâtâbep. Ke ñen tepgat bem zesowap kapigok. Ñañ zupmañañ penañ niniyelen ku peme totnak. Sañgaleyañ kegogak sam penañ ku peme totnak.

¹⁷ Ma tep pembenañañ penañañ pembenañ maelikzin ma tep bekanañañ penañ bekanañ maelikzin.

¹⁸ Tep pembenañañ katañ bekanañ sokbembe ke ku maelikzin ma tep bekananen penañañ pembenañ ke ku maelikzin.

¹⁹ Keyepm tep ñen penañañ dolakñañ ku elikme antimti tewen mambumenzin.

²⁰ Sepem kegogak in golañ zenze an dásuki ekñen mama mimiñin ekti yañin indikmâtâbep.

²¹ Ma am notnañañ manzeip, ‘Amobotnañ, Amobotnañ,’ ekñen ke ilinsakwep kululuñ ku mebep. Bien kululuñen egalen zet mañgawepuip ekñenañ etañ keñan mebep.

²² Am sambeyañ kan delañ zenzeñan Kawawañañ zemindome notnañañ nâgât kapigok dinowep, ‘Amobotnañ, Amobotnañ, nin gâlen mañgeengatnañgamp Kawawañgaleñ Zet Zapat Dolakñañ diindowenn, ma gâlen zetgat we bekanañ sambe indapmâbenn ma mulup sambe mbenn.’

²³ Kegok zeme neñ kapigok diindowap, ‘Neñ ingat ku nâmâtâtindeyap. In bekanañ mimi. In sebemâlit.’

Am nânâñañmak ma am seonj

(Luk 6:47-49)

²⁴ Am ñenañ zetn kapi nâmti gawepuwe, ek an nânâñañmak keboñ. An keyañ mkañañ msat kaliñan walage.

²⁵ Walapeme tâgâ lumun temañ ma map tunjwam temañ kwati mka butem olapme katikñañ bemti tage. Mka msat kaliñan walalatnañgampmi katikñañ bemti tage.

²⁶ Ma am ñenañ nâlen zet nâmti ku gawepuwe ek an seonj keboñ. An seonj keyañ mkañañ señ ñokñañ palen walage.

²⁷ Wala tatnepeme tâgâ lumun temañ kwapme tunjwam temañ kwati msat temañ tawalat metnepeme mka señ semuñti mmege.”

²⁸ Zisasiyañ zetnañ sepem igak igak zemdelañ zeme kan keyet am ekñenañ Zet Zapat Dolakñañ zenzeñañgat nâmtemtem penañ mpewien.

²⁹ Egañ zet zapat dolakñañ zeye ke sepemañ ekñen zii zet am diindondo nemoñ yek. Egañ am zet diindoye ke Kawawañgaleñ windemak zeye.

8

Zisasiyañ an ñen liñgit satnañmak weyañpeye

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Zisasiyañ kalañangatnan toti mepme an imbi mañge temañañ mâmpembien.

² Âpme an ñen liñgit satnañmagañ Zisasiyet kandañan kot pedondom samti kapigok zeye. “Amobotnañ, geñ nâgât liñgit satnañ mmane ñeluluyelen nânik beme ñep weyañnesenik.”

³ Zeme Zisasiyañ betnañ sekñanen timekti zeye, “Nâmgeyapgapm liñgidi ñeluk!” Zeme keyegak sekñañ liñgit sambe ñelumâge.

⁴ Âpme Zisasiyañ ankeñoo zet kapigok dunduye, “Nânik, geñ zet zapat kapi am ñengat ku zeme nâmbep. Geñ belak esemteñ met sekdi sâpe sâpe bumbu an zikat samane wilingisem. Ma bam sâpe sâpe bumane ke Mosesiyañ eweñan zeyenok mmane am sambeyañ nâme gâlen liñgit satnañ ñelup ke ekbep.”

Sisiliñ namba ñen zawatnañ mme alik beye

(Luk 7:1-10)

⁵ Âpme Zisas egañ Kapeneam mkaen memopme Loma gapmangalen kasa kuku an ñeñañ ñenañ ekmagen meti mukulem mpepeyet zeye,

⁶ “Amobotnañ, nâlen mulup an zawat temañ penañ ma wesin penañ bemti sindem temañ nâmti mkaen etañ tawen.”

⁷ Zeme Zisasiyañ zeye, “Neñ kotingut weyañpesap.”

⁸ Kegok zeme kasa kuku an ñeñañ egañ zet dopmañ kapigok gilik zem zeye, “Yek, Amobotnañ, neñ kwileki pembenañ nnañgat nâlen mkaen kosenik? Geñ belak kapi tatingut zet etañ zemane alik besem.

⁹ Neñ gâlen yañdi nâmâtâlâp. Gâlen zedi windenañbenj keyepmti gayañkwesima mulup ann kapi tati ñep zemane alik besem. Eneyet neñ amobotnañ ekñengat kandañinan talap,

ma nâgât kandañnanen kasa kuku an maip. Âpme ekñenmagen ñengatnañ ñen, 'Met,' zempema mamezin ma ñengat, 'Kot,' zema makozin ma mulup angat, 'Mulup ke mi,' zema mamin."

¹⁰ Zeme Zisasiyañ zet ke nâmti nâmtentem msamti am mâti mebien ekñen zet kapigok diindoye, "Neñ penañ diindowi, an ke Zuda mañgeen ku sokbemberañ kapi nâmkijpepeñañ temañ. Israel am mañge tuñguwinangatnan an nâmkijpepeñañ kebon penañ ñen ku aikban.

¹¹ Neñ ingat kok ke zema nâit, am sambe Zuda mañgeen ku sokbemberañ msat katan kobep ekñenañ Kawawañgalen mundumen kululuñen Abalaam, Aisak, Zekop ekñenmak tati tu meu nimwianbep.

¹² Kawawañgañ Israel am mañge ingat kululuñen mebegalen ombemindeye keyañgut ilin bamkumpewien keyepmti ekñen sambe penañ tambusok keñañ toti sek sindemgat zelinañ añaalikme si zemzu zemsu mbep."

¹³ Kegok zemti kasa kuku ñeñañ kapigok dunduye, "Geñ mkandanen mepmane nâmkijpependangat penañañ sokbemgasemin." Âpme mulup an kan keyegak penañ alik beye.

*Zisasiyañ an imbi notnañ zawalin mme alik bewien
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Âpme Zisasiyañ Pitayelen mkaen moti Pitayet tatnañ imbi zawat sek kikip temañ weme ege.

¹⁵ Ekti betnanen timekme zawatnañ alik beye. Âpme imbi egañ wati Zisas tu meu bumsaye.

¹⁶ Âpme msat gasi tabeme am notnañañ an imbi we bekañañinmak sambe indatimkobien. Âpme Zisasiyañ belak zeletañañ we bekañañin mâge ma am notnañ zawat sek sindemak mme alik bewien.

¹⁷ Zisasiyañ kegok mme golañ zenze an Aizayayelen zet penañañmak beye. Ke Aizayayañ kapigok zeye, "Egañ ningalen zawat weyañme delañ zewe." (Aizaya 53:4)

*Zisas mâti mamayelen zet
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Animbi sambeyañ kot Zisas bembuluñ tapme egañ indikmâtâti nembrañaneyet wañga mti nembu nembet mebegalen zeye.

¹⁹ Âpme mesâgât penañ mme zii zet zikat indanda ñeñañ Zisasiyet kandañañ penañ koti zeye, "An zikat indanda, geñ deset mesât mmane neñ gapmâti mamambap."

²⁰ Zeme Zisasiyañ zet dopmañ kapigok gilik zem saye, "Neñ namâti mamayelen ñep yanğut nukñañ temañ penañ tifiyelen. Zit ekñen enzuñinmakgapm ke mawep. Ma age ekñen mkañinmak yanğut neñ Angat Nemuñañ mka ma mundum weweyelen ku tatnain."

²¹ Âpme mamâpamantemien ekñenmagen ñeñañ dunduye, "Amobotnañ, nânmemane meti bipm zawalen tazin ya mmalema gakime mzilimtiğgut gilik ze kobap."

²² Zeme Zisasiyañ kapigok gilik zem dunduye, "Geñ bipdañgat nâmtentem mimipiñ. Geñ nen napmât. Bipdi gakime nodine ku napmâlipgapmti ekñengat muluwin ke. Geñ pemane tapme kot namât."

*Map tâgâ lumunañ Zisasiyelen zetnañ gawepuye
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

²³ Kegok zemti wañgaen mopme nembrañaneyañ kegogak moti mebien.

²⁴ Tapmetnepeme keyegak sakwep map tâgâ lumuñ katikñañ penañ kume tundua mamañañ temañ penañ kumti tuyañ lenzimti wañga keñañ towepme wañgayañ tu keñañ towesât mge. Kegok mge kan keyet Zisasiyañ wañga keñañ meluk tawemañge.

²⁵ Âpme nembrañaneyañ met butemti zewien, "Amobotnañ, tu keñañ towesât tapminupgat wat ndaagalañ nde."

²⁶ Kegok zeme egañ kapigok diindoye, "In eneyet kiñgagat temañ penañañ indaikzin. In nâmkijpepeñañinpiñ, ma?" Kegok zemti wati tâgâ temañ ma tundua mamañ zet diitdome sewakñañ bemti titokpiñ tabun.

²⁷ Kegok sokbeme nembrañaneyañ ke ekti nâmtentem mti zewien, "Ek an zibongapmti tâgâ temañ ma tundua mamañ egelañ egat zetnañ gawepulup?"

*Zisasiyañ an zut we bekañañit mâtideye
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)*

²⁸ Âpme tundua kutumti met nembet daen Gadala ekñengalen msaleset met patañ zeme an zut we bekananjtmagañ ke koti aikbun. Egelañ am zaimengatnan koti kasa penañ mmalu am ekñenañ kiñgati keeset ku mametemien.

²⁹ Âpme egelañ kwizet ñakñak temañ mti kapigok zewun, “Geñ Kawawañgat Nemuñañañ zigok penañ mimndesâgât kodik? Kan ewe ku dañgome geñ sindem temañ ndandapiñ.”

³⁰ Âpme bo manje temañ beñanik daenen meu tatnimambien.

³¹ Kegogapm we bekanañ ekñenañ Zisas kapigok zemti dundum sawien, “Ndamâsât nâmti ndamâpmane bo keñinan metowetne.”

³² Zemalu kapigok diindoye, “Ele ilak kunzuñit.” Zeme ekñenañ an egegat keñidanengatnan kunzuñti met bo keñinan metowepmâbien. Kegok mme bo ekñenañ kunzuñti ñandenjen gululuñ kumti tunduaen tageen toti tu nimti gakimâbien.

³³ Âpme bo damuñ ekñenañ mka teman kunzuñti meti boyelen zet zapat ma an zut we bekananjtmak egetgalen zet zapat am sambe diindomâbun.

³⁴ Zet zapat diindome mka temañgatnan am ilinsakwep Zisas eksât topmâbien. Toekti nâme igagen beme msalin peme tapme mebegalen nâmti zempewien.

9

Zisasiyañ an wesij ñen weyañpeye

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Âpme Zisasiyañ wañgaen ewe moti gilik zem ikañgalen mka temaneset koge.

² Patañ zeme an ñen wesij loe mkobien. Âpme Zisasiyañ nâmkijpepeñin igagen ke ekmâtâti an wesij ke pigok dunduye, “Nemun, nâm nukñañ mimipiñ. Yomdi ilak katikpeyap.”

³ Kegok zeme zii zet zikat indanda ekñenañ kapigok zenâ zenâ mbien, “An kapi zibon? Ek Kawawañ nemoñ yek yañgut, ‘Yomdi katikpeyap,’ ke zein. An bekanañ penañ.”

⁴ Âpme Zisasiyañ keñinan ekmâtâti kapigok diindoye, “Keñinan zet bekanañ keboñ ke eneyet taotnâip?

⁵ Neñ mulup zut kapi mimiyelen winde nanañañañ tatnain: Am yomin katikpepeyelen ma am, ‘Wati melit,’ zemindema mebegalen kogok winden tatnain.

⁶ Alak nen mulup msap kapi e in neñ Angat Nemuñañ winde ke nanañañ yañañ nâmâtâseip. Kapigok Kawawañgalen winde tatnain keyepm neñ am msalen yomin ñep katikpepeyelen.” Kegok zemti an kapigok dunduye, “Wati loendi pumti mkandan met.”

⁷ Zempeme an egañ wati mkañan mege.

⁸ Âpme am sambe ekñenañ ekti, Kawawañgalen winde keboñ ke ammagen mge keyepmti nâmtemtem mti Kawawañ zemsesewatpewien.

Zisas ek an bekanañ mimi ekñenmak totati tu meu niñje

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Âpme Zisas ek keyetnañ meti mânep takis titi munduman tapme mege. Meti mânep takis titi an ke aikge. Ke neñ. Kwitn Matiyu.* Neñ tapma Zisasiyañ koti nikti dinoye, “Geñ koti neñmak tusu.” Kegok dinome neñ keyegak wati ek mâti meban.

¹⁰ Meti nâlen mkaen meu niniyelen Zisas zemtetimti mobelin. Âpme am yomton ma an takis mânep titi notnne sambeyañ kopme Zisas ma nembajane ninsakwep meu nimbenn.

¹¹ Kegok mmann Palisi notnañañ ndikti Zisas nembajañne ningat zewien, “An zikat indandañin eneyet an mânep takis butnañ kambu matip ekñenmak am yomton temakwep tati tu meu tatnip?”

¹² Zet ke Zisasiyañ nâmti bemzenze zet ñen diindoye, “Doktayañ am dolakñañ zawalin-piñ ekñenmagen mulup ku mamin. Zawatmak ekñenmagen etañ muluwin mamin.

¹³ In meti Kawawañgalen Zet Itanañ kapigok tazin keyet yañañ weyañekmâtâlit, ‘Kawawañañ zeye, “Neñ in am angalañ gogot mimindemti mama keyet nâmtikñañ mamiyap. Wa in neñmak keñin kwetetepmañ beme mamayet sâpe sâpe mambup ke yek.”’”

(Hosea 6:6)

An ek ikañgat sekñañ moti zein, ‘Neñ a yomton yek; An dolakñañ penañ,’ zein ke neñ an keboñ ke ku indamukulem mimiyelen kolap. Ma an ek ikañgat sekñañ mtoti zein, ‘Neñ yommak,’ tazein an keboñ ke neñ indamukulem mimiyelen kolap.”

Zisasiyañ tu meu zemkulumpemti belak mamayelen zemzikat indaye

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

* 9:9: Lugañ Matiyuyet kwitnañ egañ Zet Zapat Dolakñañ kuyeen Liwai kuye. Kwit zut kapi an kwepgat kwitnañ.

¹⁴ Kan njengat Zân an tu zululut egalen nempa ekjenan Zisasmagen koti yan kwesiwien, “Nin ma Palisi an msasa sambenik tu meu zemkulumpemti keñ sindem matatnup. Kwilekiyet mti gâlen nembandine ekjenan eneyet tu meu ku zemkulumpemti talip?”

¹⁵ Kegok zeme Zisasiyan bemzenze zet pigok zeye, “An njenan imbiyan wasât mti notnanemak tapme ekjenan olojen penan tati tu meu nimwian ti tatnepeme an imbi wasâgât mge egat kasajane ekjenan koti mandamepme kan keyet notnaneyan keñ sindem palen ma meu zemkulumpemti tabep.”†

Set itnanajmak Zisasiyelen set alaknjajmak pepep njep ku tabuk

¹⁶ Zisasiyan zet njen kapigok zeye, “Mka tokan tunjupmanen etimbembenan alaknan antimti ku weyan bek. Weyan sât tapmepemane egan bululuñ zemtobodak. Keyepm ti alaknan etajan mpemane dolaknan kalinan tadak.”

¹⁷ Bemzenze njen naman pigok zeye, “Am njenan sinjapoj sârsân busât selik itnanan pewewenjanat ku bunak. Bunak beme seligan sakwep epeeme sinjapoj sârsân kwawadak. Keyepm ti selik alaknan bunak beme dolaknan zinak.”‡

Zisasiyan an njenjanat nemunan gakikiengatnan mme wage
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Zisas ek bemzenze zet ke zemti tapme an damun egat kandan kot pedondom samti zeye, “Namban alaknati kapi gakin keyepm ti geñ gapmepma met tenjuman ewe gilik zem wasem.”

¹⁹ Kegok zemti mepme Zisas ma nembajane nin mâti mebenn.

²⁰ Tapmepmann imbi njen sipnan nup kan 12 omba penan belak makwawetan. Keyan Zisas mâti meti egalen sâknan butnan etan atasâgât nange.

²¹ Kenanan kapigok otnaye, “Sâknan etan atasap beme dolaknan besap.”

²² Kegok nâmti Zisasiyelen saknan butnan atame Zisasiyan gilik zemti ekti zeye, “Ipm, nâmnuknan mimipin. Nâmkinjependimakgapm dolaknan benik.” Zeme keyegak imbiyan dolaknan beye.

²³ Âpme Zisas egan metneti an damun keyelen mka kenan mowege. Moweti egat mkaen am notnanan si silik kwisak ma am notnan galen si zemsu zemsu naye.

²⁴ Ke nâmti diindoye, “In ilinsakwep wati towepmâlit. Imbi nempa ek ku gakip; ek muluk tawen.” Kegok zeme am ekjenan Zisas ekyenbien.

²⁵ Âpme indamâpme towepme delan zeme egan imbi nempa gakikinjan tage mka kenan ke meti imbi nempa betnanen atame wage.

²⁶ Âpme keyet zapatnanan msat keyet kenan palaknan bemege.

Zisasiyan an zut zikalit bejan weyanjideye

²⁷ Âpme Zisasiyan msat ke pemti mepme an zikalit bejan zut egelan ek mâti kwizet kwawet kwawet mti zewun, “Geñ amobotnan Dewitgalen aliknanan, nigat kemben bugan mi?”

²⁸ Zeme egan meti mkaen mowepme, an zulan kandan mowepmalu idayan kwesimti zeye, “Neñ zikalit weyanjidendeyelen ke njep nâmkinjipelup, ma?”

Zeme egelan zewun, “Amobotnan, nit nâmkinjempgelup.”

²⁹ Kegok zemalu Zisasiyan zikalit timekti zeye, “Nâmkinjepenjanat penanan nâlup kegok idaktimekma sokbemidak.”

³⁰ Atame keyegak zikalit ekbun. Ekmalu Zisasiyan amgat ku zemsokbembeyet zemkulumidemi kapigok diindoye, “Nâlup, it keyet zapatnan am njen ku diindomalun nâseip.”

³¹ Yanjut egelan zet ke nâmpemti zet zapatnan zemalu msat keyet kenan palaknan bemti mepmâge.

Zisasiyan an zetnepin weyanpeye

³² Âpme Zisasiyan mepme keyegak am notnanan an zetnepin wati kobien. An ke we bekananan mpeme zetnepin bembenan.

³³ Zisasiyan we bekanan mâpme mepme an egan zetnan zeye. Zeme am manja teman tabien ekjenan nâmtentem mti zewien, “Isael msalen muluwan kebon njen ku sokbeme ekbenn.”

³⁴ Palisi an ekjenan zewien, “We bekanan ekjengalen amobotnanan mukulem mpeme we bekanan taindapmâzin.”

† 9:15: Bemzenze zet kapiyet yanaj: Zisasiyan an imbiyan wasât mge zeye ke Zisas iknaj. Zisasiyan nembajane mak tati olojen palen tabien ya kan keyet kasa ekjengat belinan mopme ekjenan tewen kume nembajane ekjenan keñ sindem palen tabien. ‡ 9:17: Bemzenze zet kapi zet yanaj pigok: set itnanajmak Zisasiyelen set alaknjajmak pepep njep ku tabuk.

Zisasiyan am indikti kemberj mge

³⁵ Âpme Zisasiyan mulup kekok ke mti mka teman isiknjan mame delan zeye ma sesewat mka nen nen Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyelen Zet Zapatnan Dolaknan diindoye. Diindomti zawat linjit, sek sindemak mme dolaknan etan bewien.

³⁶ Âpme am manje teman indikti ekngat kenan kemberj penan beye. Eknen pambenan bembeyelen ken yayan mbienangut mukulemin ku aikbien. Eknen sipsip damunjinjin mamti kiler maip sepem kebon mambien.

³⁷ Keyepm nembajane ningat kapigok diindoye, "Kawawangalen mulup sambe penan tazin âpme mulup an imbi sambe yek. Kwep kwewetan.

³⁸ Keyepmti in mulup tonan dundum same mulup mimi an imbi aikindeme mulupmane sakwep mepmâbep."

10*Zisas nembajaneyelen kwilin*

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Zisas egan nembajane 12 ndatime koti we bekanan mâtindendeyelen ma linjit ma zawat sek sindem ke mmann yek bem indandayelen winde ndamâge.

²⁻⁴ Nemba 12 ningat kwitn kapigok:

Nenan Saimon kwitnan nen Pita

ma yunan Endulu

ma Zebediyet nemujanet Zemsmak

Zân.

Ma Pilip

ma Batolomiyu

ma Tomas

ma nen Matiyu itnanan takis mânep titi an mamteman

ma Zems Alipiasiyet nemujan

ma Tadius

ma Saimon Zelot *

ma Zudas, Iskaliot mka temanngatnan. Egan mamotneti bangat Zisas zemkuwe.

Zisasiyan nembajane mulup zet indaye

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Âpme Zisasiyan nembajane 12 ningat zet zemeti zeye, "In am Zuda manje ku sokbemberjan msalen selan ku iwep ma Samalia ekjengalen mka teman notnanen ku mebep.

⁶ Islael am manje ekjen sipsip kebon galan zemti waleletgat zapat mamaip ekjenmagen tokwati Zet Zapat Dolaknan Penan diindom

⁷ meti kapigok zewep, 'Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama inmagen sokbem tazin'.

⁸ Mti zawalin mme alik bewep ma gakikinjan mme gilik zemti wabep ma linjit sat mme njalumâbe ma we bekanan indamâtindewep. In winde mulup kebon mimiyet tonan tonan indandanjanngapmti mulup ke tosanjepin mbep.

⁹ Mânep ma milawat notnan ku timebep.

¹⁰ Ele ku tiwep. Sangum melakandu sekjinanen tazin ke nen. Setmundunjan ma tonje ku mbep. Amnan kwitnan kwitnan taolet mimindawep keyepmti in naptalak mebep.

¹¹ Mka teman ma isiknan keyet kenan moti am nenan ekmak tatagat zemindatetime egalen mkaen metabep keyetnan toti am notnanngalen mkaen selak selak ken ke ken ke ku mekobep. Mka indandanjan keyet tabep.

¹² In amgalen mkaen moti, 'Ken sewaknan alak inmagen tazin,' zeme

¹³ mka tonanan tu meu indawe beme ken sewaknan ekjenmak weweyet zewep. Yangut in amgalen mkaen meti, 'Ken sewaknan alak inmak tazin,' zeme ekjenan zemindewep ma ekjenan indaikti mka ma tu meu ku aik indawep beme Kawawangalen ken sewaknan ku indawep. Ken sewaknan ilinmak tapme mebep.

¹⁴ Âpme mka teman mepme amnan ku indamukume ma zelin ku nâmenngut zipelukjin sentti ke ku gilik zem kobep.

* **10:2-4:** Kwit Zelot ke an manje Zuda ekjenmagangatnan an notnan kasanineyelen selin ma ekjengat mânep takis mee bembeyet penpen mti ilinngalen yensokjine ekjengalen mama mimiyet eksempemti mamtemien.

¹⁵ Neŋ penaj zema nâit, Sodom mka ma Gomola mka temanen am bekanajinaŋgat dopmaj titiyelen kanen Kawawaŋ dopmaj mtoti indaye yanŋut mka keyelen am ekjen bekanajinaŋgat dopmaj mmoti mimindawe.

*Am ekjenaj Zisasiyelen mulup namba sisipenpeŋ mimindawep
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)*

¹⁶ Nâip, sipsip tam zupmaj ekjenŋat tunŋuwinan zemindema melip keyepm in sawek-wikwit keboŋ kakanemuŋ tati weyaŋjekmâtâti mambep mti sasakandenombe keboŋ sewakŋaj mambep.

¹⁷ In kasaŋine ekjenŋat eksemti mambep. Ekjenaj indatimti met zet muluwen indewep ma sesewat mkanjanan meindemti sindiwaŋ indowep.

¹⁸ Yanŋut ke etaŋ yek. In nâgât nembanne maip keyepm gapman ma amobotnaŋ ekjenmagen indatimti mebeb eneyet in nâgât kwizet buŋam zemâtâbep kegogapm kegok mimindawep. Âpme in ekjenŋat zikalinan ma am Zuda maŋge ku sokbembenaj ekjenŋat zikalinan windenaj bemti Zet Zapat Dolakŋaj zemkawaŋ bewep.

¹⁹ Ekjenaj amobotnaŋmagen zemindome, ‘Zet zigok zewanup?’ zemti yayaŋ ku mbep. Kan keyet in zet zenzeyelen ke dembusekjanan bema in zet ke zewep.

²⁰ Kegok mimindame zet zewep ke ingalen zet ku bewe. Biwinaŋgalen Emetak Tenaj zet ke kenjanen indame zewep.

²¹ Kan keyet datnaŋaj meniŋaj zemkume gakiwe ma bipmaŋaj nemuŋaj zemkumti kume gakiwe ma animbi nembayaŋ mamim biwin kasa mimindamti zemindowep.

²² Âpme in neŋmak mamaipgapmti am sambe ekjenaj ingat nâme kaŋgaŋaj bewe. Yanŋut amnaŋ an ŋen nâmkijpepemak sisipenpeŋ msame egaŋ nâmkijpepenaj katikŋaj atam tapmetneti gakiwe beme kan delaŋ zenzenaj Kawawaŋaj an ke mama kanzizit sawe.

²³ Ekjenaj sisipenpeŋ mme in katikpemt kunzuŋti mka ŋenen mebeb. Neŋ zet penaj zema nâit, in Israeŋ mka sambe Zet Zapat Dolakŋaj ku timek kopme delaŋ zeme Angat Nemunaŋ neŋ kobap.”

Kwitnaŋ kwitnaŋ neŋ mnambien keyet kataŋ in mimindawep

²⁴ Zisasiyaŋ nukŋaj keyet zet ŋen ewe kapigok zeye, ‘Melanŋajenaŋ an damuŋ ku sebhempnak. Ma sisilin nembayaŋ amobotnaŋaj sebhempemti mobotnaŋ ŋep ku manak.

²⁵ Kegogapm am ekjenaj an damuŋ msawien sepem keyet kataŋ melanŋa ekjen nukŋaj aikindame oloŋen palen ku mambep. Âpme an damuŋgat kwitnaŋ Beelsebul kuwien beme sepem kegogak melanŋa ekjenŋat kwilin bekanaj penaj kuwep.

²⁶ Ekjenaj kegok mimindawep keyepmti in kasaŋineyep ku kiŋgabep. Nanaŋgat kwizapatn mpalakŋaj beme amnaŋ nâmkawaŋ bewep.

²⁷ Neŋ zet buzagen diindoma in zet ke tusumti diindoma sambeyet zempalakŋaj bewep. Ma in zet buzagen nâmbien ke sambemagen zempalakŋaj bewep.

²⁸ Âpme in am sekjin etaŋ kume gakime emetakjin ŋep ku kukuyelen ekjen keyet ku kiŋgabep. An ingalen emetakjin mene sekjin mene temakwep âtâtpeme teziŋ ŋandaŋ towebe windenaj tasain Ek ke Kawawaŋgat ek etaŋ eksempe mambep.

²⁹ Keyepm kasaŋineyep kiŋgagaŋ. In gwasembelebele indigit. Kawawaŋaj indikdamuŋ mam. Gwasembelebele ekjen belakŋaj penaj. Ekjen tosaŋin isikŋaj penaj titiyelen yanŋut age ŋen gakime Bienaj manân.

³⁰ Keyaŋgut Kawawaŋ ingat nâme mobotnaŋ penaj mambein.

³¹ Keyepmti in kiŋgagaŋ mambep. In tosaŋin temaŋ penaj keyepm Kawawaŋaj indikdamuŋ mme mambep.

*An notnne Zet Zapat Dolakŋaj Penaj zempalakŋaj beme nolinyaŋ zemtoindowep
(Luk 12:8-9, 51-53; 14:26-27)*

³² Am ŋenaŋ neŋ mmotnembe beme am ekjenmagen kogok manzein, ‘Neŋ Zisasmak tusu mayap,’ kogok manzein beme neŋ kegogak kululuŋen gwaen Bipmnaŋgat zikatnan zemkawaŋ bempemti, ‘Ek ningalen maŋgeen tusuye.’ zewap.

³³ Yanŋut ŋen egaŋ am ekjenŋat zikalinan zemkandabe beme neŋ kegogak kululuŋen Bipmnaŋgat zikatnan zemkandatpewap.

³⁴⁻³⁵ Âpme neŋ kululuŋengatnaŋ inmak keŋ kwep mamayelen ku toban. Neŋ kululuŋengatnaŋ toti Zet Zapat Dolakŋaj Penaj indama in notnaŋaj nâmkijpeme, notnaŋaj ku nâmkijpep keyepm zet keyet in ilinak kalalaŋ tapmip.

‘Bipnemunaŋ kalalaŋ tapmilup. Ma mam nembayaŋ kalalaŋ tapmilup. Imbiyaŋ naniŋajmak kasa kasa tapmilup.

³⁶ Ma biwinmak kasa kasa tapmip.’

(Maika 7:6)

³⁷ In gogot temañ mamin biwinañgat ma nemunambañineyet ku mbep. Mama mimi keyañ tototnañ bewe. Âpme neñ nanañgat muluwañ toñañ nanañgat kwep nâme mamopmambe. Neñ nikme an tototnañ bema in nâgât keñ kwep penañ ku mamneip.

³⁸ An ñenañ neñ napmâbâgâlen nâmti nukñañ puwe sepem neñ nukñañ puwan kekok. Ek tewen gakikiyet weyañ tabe. Nukñañ pupuyet ku weyañ mti tabe beme egañ nâgât zapañ ñep ku bewe.

³⁹ Am ñenañ msalen mamañañ nâme mobotnañ beme mambe egañ mama penañ ku aikbe ma naman am ñenañ ek nâgât mti sisipeñpeñ mpeme napmâmamambe egañ gakimti mama kanzizitgat zapañ bewe.

⁴⁰ An ñenañ mka keñañ indatimti kwati dolakñañ mimindawe ke neñ egalen mka keñañ natetimti kwati dolakñañ minewiek keboñ. Ke kekokak Bien Kawawañgat mpewiek keboñ.

⁴¹ Ma an ñenañ mka keñañ nâlen mulup mimi an indaikkwati wembe ke bamgat Kawawañgat tosañit sepem kwep idawe.

⁴² Zet penañ zesowap, am ñenañ an nâmkijpepemak tototnañ main egat tu teñañ bugan omsawe beme egañ mukulemañ isikñañ bugan keyet tosañañ tiwe.”

11

*Zân tu zulutindende an egat nambañane indeme Zisasmagen mebien
(Luk 7:18-35)*

¹ Zisasiyañ nin nambañane 12 zet kekok zemzikat ndame delañ zeme pemann tapme, mka notnañ sokñañan Zet Zapañ Dolakñañ Penañ zemzikat indamimiyelen mebenn.

² Âpme Zân tu zulutindende an ek mka katikñañan tati Kilaisiyañ mulup mge keyet zapañañ nâmti nambañane zemindeme meti,

³ Zisasiyet kapigok yañkwesiwiñ, “Zânañ nâsâgât tapm keyet zemane nâne geñ Zânañ an Israeñ ninmagen kokogalen zeye ke geñ kapi ma ewe ñen?”

⁴⁻⁵ Zeme Zisasiyañ kapigok diindoye, “ ‘An zikalin beñañañ alak zikalin taegip, selin bekañañañ set tapmaip, liñgilin temañañ alak liñgilin takñelun, wakñin kekekeñañ alak ekñañañ wakñin tatnâip, an gakikiñañañ gilik zem tawalip ma am towewenañ penañañ Zet Zapañ Dolakñañ Penañ tatnâip.’ *(Aizaya 35:5-6; 61:1)*

In nâlen zet nâmti mulupm tapmiap ke taegip kapiyet zet zapañ gilik zemeti Zângañ zeme nâmti yaññ nâmatâsem.

⁶ Âpme an ñenañ nâgât keñ zut ku mbe beme egañ oloñen mam. Zet ke mmeti Zângañ dunduseip.”

⁷ Âpme Zângalen nambañane ekñañañ gilik zemti mebien Zân magen Zisas egañ am tabien ekñañ Zângañ kapigok diindoye, “In eweñañ Zân magen msat tunñupman mebien in kwileki eegalen otnâmti mebien? In Zân betut sinañnok tâgâyañ kumbume mebe kokot tapme eksât mebien?”

⁸ Ma in msat tunñupman an ñen kâlâpmañ dolakñañ tosañañ temañ munduñ tapme ke eksâgât mebien? Nâip, an kâlâwin dolakñañ ekñañañ amobotnañ ekñengalen mkaen etañ mamaip.

⁹ In zeme nâmbi, in kwileki eegalen otnâmti mebien? In golañ zenze an eegalen mebien? Ke penañ, ek golañ zenze an sambe mambien sebemindein enenogat ek golañ zenze an mobotnañ temañ penañ.

¹⁰ Kawawañgalen Zet Itñañañan Zângañ zemkawañ kapigok zenzeñañ, ‘Neñ zapañ zenze an pema koti egañ kukñañgat meti zet am keñin gilik zenzeyelen gâgât set weyañ be.’ *(Malakai 3:1)*

Kawawañgañ kekok zeye.

¹¹ Neñ ingat zet penañ zeyap, Zân tu zulutindende an egañ am sambe msat katañ sebemindemti mobotnañ penañ bein, yañgut egañ nâgât gakikinnangañ yañañ ku nâmatâzin. Âpme in neñ yominañgat gakimti yomin katipema in sambeyañ nâmkijpenewañ Kawawañgalen zemâtâtât katnaneñ tapmaiwañ in Zân sebempeip.

¹² Kan keyet Zân tu zulutindende an egañ mulup yañbemti mmepme alak tatnup kapi an ekñañañ Kawawañgalen zemâtâtâtât katnaneñ mamayet zapañañ msat katañ palakñañ bein âpme amnañ zet ke nâmti zet ke ewe timti keyet keñañ mamayelen tikñañin temañ penañ wemindaye.

¹³ Golañ zenze an itñañañ zewien ma Mosesiyelen zii zelen zet tazinen keyet penañañ Zânañ tu zulutindende an ekmagen sokbemkawañ beme Kawawañgalen zemâtâtâtât katnaneñ mama kelak penañañmak bein.

14 Âpme itnanañ penañ Ilaizayan mamkwati gakime golan zenze an notnañ ekñenañ an ñen Ilaiza nembon sokbewe zewien. Yan alak Zân tu zulutindende an egañ sokbein ek Ilaiza kebon. Âpme in zet itnanañ nâmkijpeip beme in Zânañ zet zein ke nâmkijpewep.
15 In zet nânâyelen tikñañ tazinañ zet kapi ñep opeimti nâsem.”

Palisi am ekñenañ wakñin bekekti Zânmak Zisasiyelen zet ku nâmbien

16 Zisasiyan pigok zeye, “In pe zibon? Bemzenze zet kapigok diindosowap. Imbi nembra ñen silik kume notnanyañ dopmañ ku mañgilik zemkuip. Ma silik kum tasume ku masumpeip kebon.

17 Keyet yanñañ kapigok. Nâgât zetrn ma Zângat zetnañ ke in nâme pepesut beme ku manâip.

18 Zânañ tu meu belaknik bugan manimti mamtan. Âpme am sambeyan Zângat zewien, ‘Ek we bekanañmak main.’

19 Âpme neñ Angat Nemunañ toti tu meu nima in nikti nâgât manzeip, ‘An kapi tu meu temañ ma wain tu manin ma mânep takis titi an ma am yomton ekñengat nolin.’ In ñoktikijñ pembedañ benak beme nigalen meu zemkulumpepe ma ninindaset ekmâtâbiek.”

*Zisasiyan Galili msalen am mambien eknengat golan zet mimindaye
(Luk 10:13-15)*

20 Zisasiyan zet ke zemdelañ zemti mka temañ notnanañ itnanañ mañgeen ke menok temañ sambe penañ mme yomengatnañ keñin ku gilik zewienyepmti kan keyet egañ gilik zem meti golan zet mimindaye.

21 Golan zet kapigok diindoye, “Wakae, inmagen bekanan penañ sokbewe. Kolazin mkaengatnañ am ma Besaida mkaengatnañ am inmagen neñ menok kwitnañ kwitnañ temañ sambe mban ke eweñañ am Taia mka ma am Saidon mka temanan ke ekñemagen sokbenak ze nap sâk teñenañ mundurñi kâyañ sekninan mulati yominañgat nâmti sakambuk mti kembeñ palen talip keyet zikat indame yominmagengatnañ gilik zewiek.

22 Keyepmti neñ in pigok diindoma nâit. Taia ma Saidon am ekñengat dopmañ mututu kananan Kawawanañ yominañgat tosañañ mtoti ekñengat indawe yanñut in yominañgat tosañin mmoti penañ indawe.

23 Kapaneam ingalen mka teman tatat mimi mti menok yanñañ yanñañ mma am in nikmotâbien yanñut in alak pi in seknin tapm molip in nâgât nâmatâliwanñut kekok tapmip ke ñep yek. Keyepmti ingat tosañin teziñ ñandañen towebep. Inmagen neñ menok sepep igak igak mban kekokgak Saidon mka temanan am mbak ze alak kan pigogak ewe tabiek.

24 Keyet neñ pigok zema nâit, Dopmañ titi kanan Sodom mkaengatnañ yominañgat tosañañ mtoti indawep. Yanñut in dopmañ mmoti penañ indawe.”

*In neñmagen pien koti kâtnâmti talit
(Luk 10:21-22)*

25 Kan keyet Zisasiyan zet kapigok zeye, “Bien kululuñ msatgalen Amobotnañ, neñ gâgât wisikñ nâmgeyap enenogat am nânânjinpiñ ekñemagen mulupdi ma Zet Zapadi Dolakñañ Penañ ekñemagen mkawañ bemane ekmâtâbien keyañgut an nânânjin temañ ekñemagen kwitnañ kwitnañ enziliwanan.

26 Bipm, geñ kwitnañ kwitnañ msokbewanan ke gitañgat nânâyet ma nâmtikñañdañgat mbanan.

27 Bipmnañ kwitnañ kwitnañ sambe kapi betnnañ bem nemâge. An ñenañ nâgât yanñ ku nâmatâzin. Bipmnañ nâgât yanñ maekmâtâzin. Ma Bipmnañgalen yanñañ an ñenañ ku maekmâtâzin nen kwep maekmâtâlâp. Ma neñ etañ am ombem indema Bipmnañgat yanñañ maekmâtâlâp.

28 Âpme neñ an keñ sewakñañ toñañ kogogapm nukñañin timti neñmagen kopme netimpema in keñin sewak beme mait.

29 Neñ ingat nukñañin tiwan ke keñ sewakñañ palen tati tiwangat kopme, ‘keñ sewakñañ ke indama neñmak tusume mamti keyet yanñañ mnâit.’ (Zelemia 6:16) Eneyet neñ An bakbak toñañ.

30 Ma kwileki ñen zikat indama in am ekñen zet ma mama keyañ timtot indendeyelen ku mbep in ekñen melen belañ bem indeme mambep. Âpme keyañ melen belañ bemindeme nâmbep.”

12

Zisas ma Palisi am ekjenan Zuda am ekjengalen Sabat tagonjo kanen mdondowien (Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

¹ Kan keyet bamanan Zisas ma nembanjane nin nsakwep Zuda am ekjengalen Sabat tagonjo kanen wit mulup tungpumaset meti nsakwep meuyet mti yanbemi wit katnan tim nimbenn.

² Kegok mmann Palisi an ekjenan ndikti Zisasiyet kapigok dunduwien, "Pi ekbak, nembandine ekjenan muluwan tapmip ke ningalen Sabat tagonjo kangat nep ku mimiyelen!"

³ Zeme kapigok diindoye, "Dewit ma amnjane ekjenan meuyet mti kwitnan kwitnan mbien zapatnan ke mamaij nâip.

⁴ Egan Kawawangalen sesewat mka temanj moti nupmaman Kawawangat wisikj bembenjan ke sâpe sâpe bumbu an egan msame iknan ma nembanjane nupmaman nimbien ke zii zelen tazinen sâpe sâpe bumbu ekjenan etan niniyelen. Dewit egan zii zet anjosoye keyangut egat zet bekanan ku manzeip.

⁵ Sepem kegogak in ewerjan Mosesiyelen zii zet makumnâmbienen sâpe sâpe bumbu an ekjenan sesewat mka temanj ningalen Sabat tagonjo kan * sâpe sâpe bumbu ke mulup mamtemien. Keyan yom yek kok zenzenjan.

⁶ Nejan pigok diindowi, an nen kapi tazin ek sesewat mka temanj mobotnan sebempein.

⁷ Kawawangalen Zet Itnanjan zet nen kapigok tazin, 'Kawawanjan zeye, "Nen in am angalan gogot mimindemti mama keyet nâmtiknan mamiyap. Wa in nejmak kenin kwetetepman beme mamayet sâpe sâpe mambup ke yek."'
(Hosea 6:6)

In zet keyet yanjan nâmbiek benak ze an ekjen ke yominpij kebonjat zetnan ku zemindowiek.

⁸ Eneyet nejan Angat Nemunan Sabat tagonjo kangalen Amobotnan keyepmti nejan nep ekjenan Sabat tagonjo kangat kwitnan kwitnan ke ma ke mimiyelen nep zemindendeyelen."

Zisasiyan Sabat tagonjo kan sutnateman an betnan seleunjan nen weyanpeye (Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ Kegok zemti nembanjane nsakwep keyetnan meti Zuda ekjengalen sesewat mkaen mowebenn.

¹⁰ Apme kan keyet an nen betnan seleunjan tapme Palisi an notnanjan tati Zisas ekti zelen pepeyelen nâmti yankwesiwien, "Ningalen zii zelen tazinen Sabat tagonjo kangat am weyanpepeyelen ma yek?"

¹¹ Zeme Zisasiyan nâmti diindoye, "Inmagen nenjan sipsipman kwewetan tatnak beme Sabat tagonjo kanen aimbonjan towepme kan keyepmti peme tadak? Yek, mpeme kwadak.

¹² Apme sipsip ekme nânânan tototnan mambein. Apme am mobotnan penan bein keyepmti Sabat tagonjo kanan am mukulem mimi keyan mulup penanjanmak bein."

¹³ Kegok zemti an betnan seleunjanmak keyet dunduye, "Bedi mututut!" Zeme betnan mututupme betnan dolaknan nembet kebon beye.

¹⁴ Apme Palisi ekjenan Zisas kume gakikiyelen met ondekti zetnan zewien.

Zisas ek Kawawangalen sisilij an

¹⁵ Apme Zisas kume gakikiyelen zet ke nâmti msat ke pemti belaknaset mepme am sambeyan mâti mepme am zawat sambe weyanjindeye.

¹⁶ Weyanjindemti Zisasiyan ikjanjat yanjan am notnan ekjenan ku zempalaknan bembeyet zemkulumindeye.

¹⁷ Ke Kawawanjan zet nen golan zenze an Aizayayet ewerjan zeye ke penanjanmak bein.

¹⁸ Zet ke kapigok,

"Kilais kapi ek nanangat sisilij nemban nejan ek ombempewan. Nejan egat gogot mti olonjan mampeyap. Nejan Emetakj ek sama egan am Zuda marjeen ku sokbembenjan ekjenmagen zemkawan beme nejan zemdelan zenze zet mulup ten ekjenmagen mbap.

¹⁹ Egan zet mdândâ ma kwizet nenzinjanmak ku mbe. Ma egan mka temanj kenjan selen zet kwizet temanj am sambeyet diindondopij mbe.

²⁰ Egan zet katik am yaijanjan ekjenjat ku maapitilim indein. Egan mulup tapm metnepeme Kawawangalen zezapat dolaknan msat katan mpalaknan bewe.

* 12:5: Sabat tagonjo kan Zuda am ekjenan Kawawangalen Zet Itnanjan mamainjântemien.

²¹ Am Zuda manjeen ku sokbembernej ekjenaj egat webe webe palen tabep.” (*Aizaya 42:1-4*)

Amnaj Zisasiyan mulup we bekanaj ekjengat njenjin Beelsebulmak tapm kegok zewien

(*Mak 3:20-30; Luk 11:14-23*)

²² Âpme kan keyet an njen we bekanajaj mpeme zikatnaj bejaj ma kopa ke wati Zisasmagen mepme weyanpeme we bekanajaj pemepmâpme zetnaj zemti zikatnaj kegogak ekmâtâge.

²³ Mme am manje teman tabien ekjenaj muluwanj ke ekti nâmtemtem mti zewien, “Dewitgat Nemujanj ke kapi mene.”

²⁴ Kegok zeme Palisi ekjenaj nâmti zewien, “Ek we bekanaj ekjengat njenjin kwitnaj Beelsebul egaj manaj bempemti winde same maindapmât indein.”

²⁵ Âpme Zisasiyan kenjinan daenen zet zigok zesâip keyet ekmâtâti diindoye. “In manzeip ke nej Beelsebul egalen windeen we bekanaj maindapmâlaj tazeip ke in njotikjin tej penaj yek keyepm bemzenze zet kapi zesowapgat nâit. Msat njeniyelen am ekjenaj ilinak kasa kasa mti dolaknajj ku tabep. Âpme mka teman ma am manje njen ekjenaj ilinak njenzinjij dopmaj dopmaj mti am mka mundumin ke peme tapme mebej.

²⁶ Keyepmti manje njenaj manje njen kasa kasa Sadanjalen damuj mimi kenaj mbiek beme yanaj kapigok ekjenaj ilinak kalalaj mti katiknajj ku tabiek.

²⁷ In manzeip ke nej Beelsebul egalen windeen we bekanaj maindapmâlaj. In nemanjine ekjenaj we bekanaj indapmâbiek beme ekjengat zet sepem kegok manzeip? Yek, in kok nej ku zewiek. Sadanjaj ikjanjat windenaj nej ku mtopenak. Ilinanjat nemanjineyanj mulup tapmij keyanj msokbenen in an dâsuki tonj.

²⁸ Wa ke Beelsebuliyelen windenaj yek. Kawawanjalen Emetak Tenaj manapmukulem mme we bekanaj maindapmâlaj kapiyanj msokbemindainen Kawawanjalen zemâtâtâtgat katnanen mama windenaj alak inmagen kapi tazin.

²⁹ Ma an kwiyanj an windenajbej mkanaj moti milawatnaj tinak? Ke nej ku mimiyele. Nenanj an ke atamti setnaj betnaj zamtingut milawatnaj tiwek. Keyet yanaj kapigok, Sadanj ek an kukjanbej keboj keyanjgut nej egat windenaj nej mtopemti nej zemâbap.

³⁰ An njenaj nejmak ku mambe beme ek nâgât kasan.

³¹ Keyepmti yanaj kapi diindoma nâip, An njenaj nejmak tadak beme nâgât zetn gawepum mamti yom mbiek beme Kawawanjaj yomin nej katipeme medak keyanjgut an njenaj Emetak Tenjalen winde ke Sadanjalen winde manzein beme Kawawanjaj yom ke ku katipewe.

³² In nâgâeganj emetak bekanajjat kwitnaj kumti mulup tapm ke ku nâmbep. Nej Emetak Tenj egat kwitnaj kumti mulup kapi tapmiap. In nâgâegat nâme, ‘Emetak bekanajmak mulup tapm,’ nâmti zewien keyanj Kawawanjaj Emetak Tenjaj kwelat zet zeme bekanaj mambein. Keyepmti Kawawanjaj yomin ku katipeme yom kemak kwesinj kwesinj mamti mamambep.

³³ Tep njen ek pembenaj mozin beme penanjaj dolaknajj mapein. Ma tepmaj bekanaj bein beme penanjaj bekanajak mapein. In tep katnanen tep penaj dolaknajj ma bekanaj ke eknâimbep.

³⁴ In nombe bekanajalen alikjane, in mama bekanaj penanen matalip keyepm zet bekanaj etanj manzeip. Kenjan kwitnaj kwitnaj bekanaj ma dolaknajjaj gak zem matazin keyegak dembusegen sepem keboj masokbein.

³⁵ An njen kenajaj pembenaj tazin egaj zet zesât pembenajak manzein. Ma an kenajaj bekanaj wemsain egaj kogogak zet zesât bekanajak manzein.

³⁶ Nej kapigok diindoma nâit, zemdelanj zenze kanaj am kwep kwep katanj Kawawanjaj zet bekanaj katanj manzenuwen yanaj nânâyelen indeyanjkwesime in dopmaj tej zewep.

³⁷ Zelin ilinanjalen manzeiwen pembenaj ma bekanaj gilik zemti Kawawanjaj keyet katanj zemdelanj zemindeme kwetepmaj kwabep ma waleletgalen ke diindowe.”

Zisasiyan menok ewe mme eekgalen zet ginjin mbien

(*Mak 8:11-12; Luk 11:29-32*)

³⁸ Kegok zeme zii zet zikat indanda an ma Palisi notnaj ekjenaj kapigok zemti dunduwien, “An zikat indanda, gej menok njen mmame ekne.”

³⁹ Ekjenaj kegok zeme diindoye, “Am msat alak kan kapiyet talip ekjen bekanaj penaj ma Kawawanjaj bamkumpemti mamaip.” Zisasiyan kapigok zemkawanj beye,

“In neñ menok mimiyet nâmti tatnapitilip? O alak yek, yañgut in menok kwewetan Kawawañan golan zeñe an Zonamagen mgeen keboñ bam ekbep.

⁴⁰ Zona ek kasup ma tambumbu tuk añgala temañgat kambakñan keñanen tage. Kegogak neñ Angat Nemuñanñan kasup ma tambumbu tuk msat aimboñ keñan tabap.

⁴¹ Zonayañ zet zapat dolakñan Ninewe am ekñen diindoyeen yomengatnan keñin gilik zem mâpme delañ zeye keyet dopmañ dolakñan Kawawañan indawe. Ma ekñenñan koti Kawawañgat zikatnan in zemindowep. Eñenogat alak neñ inmagen pi tati Zona mobotnañ penañ sebempemti tapma in nâlen zet zapatn dolakñan nâmti ewe yominangatnañ ku gilik zeip. Keyepmti dopmañ bekanañ temañ inmagen sokbewe.

⁴² Âpme imbi mobotnañ Siba msalengatnañ egañ beñangatnañ amobotnañ Solomon egat zetnañ nâsâgât kotnâmti oloñen mge. Âpme neñ amobotnañ Solomon omba penañ sebempeyap. Yañgut neñ ingat tunjuwinan pi tati mulup mma in keñinan ku mkipmañ mbemnemti yominangatnañ ku gilik zeip. Keyepmti imbi mobotnañ Siba msalengatnañ egañ Kawawañgat zikatnan zemindowe.

We bekanañ ek mundumanen meti am penañ walebe

(Luk 11:24-26)

⁴³ We bekanañan an keñan zempeme kwati msat tunjupman mundum tatagat timati mundum ñen ku aige.

⁴⁴ Keyepmti ikñanñgat kapigok zein, ‘Mkan eweñan pemti koban keyegak gilik zemti meti eksap.’ Zemti gilik zem meti egeen mka ke tonjeñ ma weyañti kapupeme tage.

⁴⁵ Keyepmti met we bekanañ notnane 7 ekñen ke bekanañ penañ eksebempeip ekñen ke indatime kot keyegak tatat mimi mbien. Âpme an ke eweñan bekananik mañgeyañ bekanañ penañ bem tazin. Muluwañ kok keyañ am msat katanñ alak talip ekñenmagen sokbemindawe.”

Zisasiyet mamnotnane penañ

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Zisasiyañ am zet tadiindomañgeen mamnotnane ekñenñan ekmak zapat mimiyelen koti zupman baen damuñ tapme

⁴⁷ mañgeengatnañ ñenañ zeye, “Wae, mamnodine geñmak zapat msâgât koloyan zupman damuñ talip.”

⁴⁸ Zeme Zisasiyañ dunduye, “Mamnotnne ke kwi?”

⁴⁹ Kegok zemti nemañane tabieneset bet ombemti kapigok zeye, “Egit! Nâgât mam notnne ekñen kapi!

⁵⁰ Kwi ma kwi ekñenñan Bipm kululuñen tazin egalen zetnañ mañgawepuip ekñen nâgât mamm ma notnne beip.”

13

Alialik ondendeyelen bemzenze zet

(Mak 4:1-12; Luk 8:4-10)

¹ Kasup keyet Zisasiyañ mkaengatnañ toti met tundua ganzenan met totatnepeme

² am mañge sambe penañ koti bembuluñ tapme indikti egañ wañga dukñan mototapme am sambe penañan nelum gambibik palen tabien.

³ Egañ bemzenze zet palen zet notnañ manzemtan. Bemzenze zet ñen kapigok zeye, “Kan ñengat an ñenañ mulupmanen wit katnañ timtetelime mekokogalen mege.

⁴ Egañ mulupmanen wit katnañ tatetelime notnañan mulup selen ke towemâge. Âpme ageyañ koti nimbien.

⁵ Ma wit katnañ notnañ nanzañ palen towemâge. Âpme ke msat belanik dukñan gwaen tageyepm dukñan sakwep kwabien.

⁶ Keyepmti kindiñanñan towesâgât olati nanzañ palen sagak sagak gwaen mepme kasup kukñanber kwati ekme añasimti memuj bewien.

⁷ Ma wit katnañ notnañ didik tunjupman towembien. Âpme epeemti dukñan kwapme didigañ mme kwati eiñeiñsimti yek bewien.

⁸ Âpme wit katnañ notnañ msat kelakñanmagen toti kwati penañan sambe penañ sokbewien. Yañanñ ñeniyet penañan 100. Yañanñ ñeniyet penañan 60 ma yañanñ ñeniyet penañan 30 kogok sokbemmâge.”

⁹ Zisasiyañ zet ke zemdelañ zemti kapigok zeye, “An ñen zet nânâyelen tikñanñan tazinanñ zet kapi ñep opeimti nâsem.”

¹⁰ Bemzenze zet kegok zeme nin nemañaneyañ ekmagen meti yañkwesiwenn, “Geñ bemzenze zet ke yañanñ zigogat am ekñenmak manzenik?”

11 Âpme egan kapigok dindoye, “Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama en-zilim tazin ke nêbanne in nânâyelen zenzeñaj. Notnaj ekñenaj ke ku nânâyelen nâmâtâtpeye.

12 Am ñen Kawawangalen zetnaj nâmti nâmtikñaj mbe beme Kawawangaj nânâ ewe tusumti sawe keyepm egan nânâñaj sambe penaj tasawe. Ma am ñenaj zetnaj nâmtikñaj ke mbe beme Kawawangaj nânâñaj isikñaj ke menzem tiwe.

13 Âpme am ñenaj zikat eek ektingut kwitnaj kwitnaj ku maekmâtâlip ma wagan zet nâmtingut yanaj ku manâmâtâlip keyepmti bemzenze zet zeleset mandindoyap.

14 Âpme Aizayayan golan zenze an Zuda am ekñengat Kawawangalen Zet Itnananen kapigok zeye,

‘Ekñenaj wagan nânâ ke nâmbep yangut penaj nâmâtâtât ke ku mamip. Zikalaj eek ke ñep ekbep yangut kwitnaj kwitnaj ekmâtâti mama ke ku mbep.

15 Enenogat ekñen ke keñin kaliñaj bembenaj ma wakñin kekeknaj ma zikalin benaj. Keyepm zikalinañ kwitnaj kwitnaj ku maekmâtâlip ma wakñinañ kwitnaj kwitnaj ku manâmâtâlip. Ma keñinañ kwitnaj kwitnaj ku maweyanâmâtâlip. Kegok mti keñin ku gilik zeme neñ zigoset weyanjindewak.’ (Aizaya 6:9-10)

16 Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama nêbanne inmak tazin e wakñinañ nâmâtâti zikalinañ ekmâtâlip keyepmti in oloñen palen talip.

17 Neñ penaj diindoma nâit. Eweñan baenen golan zenze an ma an teñ notnaj ekñenaj niksât webe webe mbien. Ekñenaj nâgât zetn nâsât mbien yangut ku nâmbien.

Wit katnaj ondenderañgalen bemzenze zet keyet yanaj diindoye
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 Âpme pi wit katnaj muluwen ondenderaj keyet bemzenze zet diindowan. Keyet yanaj zema nâit,

19 An ñen ek Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet Zet Zapat Dolakñaj Penaj dundume nâmti keñaj penaj ku bemti mambe ekmagen Sadañ an bekanaj mimi egan koti keñanen katnaj tetelilinañ ke mpewe. An ke katnaj selen toweñge keboñ keyet katanj.

20 Ma nanzaj palen toweñge am keboñaj Zet Zapat Dolakñaj Penaj nâmtikñaj mmambep

21 yangut kindinañ msat keñan baen penaj ku towege e am Zet Zapat Dolakñaj Penaj keñinaneñ katikñaj ku tabeyepmti nukñaj sambe ma sisipenpen sambeyaj sokbemti nâmkijpepenjin mme mapeme townen.

22 Ma notnaj didik keñan toweñge keboñ mambeyaj Zet Zapat Dolakñaj Penaj nânâ ke nâmtingut keñanen ku bemti keñajaj segesetgalen kwitnaj kwitnaj keyet keñ otnânâñaj bemti mame mânep milawat keyet tikñajaj kwati Zet Zapat Dolakñaj Penaj kume eñjeñsimti penajepiñ bewe.

23 Msat kelakñanen toweñge ekñen keboñaj Zet Zapat Dolakñaj Penaj nâmti keñinañ penaj bemti mambep. Âpme ñen ekmagen penajaj 100 ma ñenmagen penajaj 60 ma ñenmagen penajaj 30 kegok masokbein.”

Nusiyaj wit tunjupman kwakwatnaj keyelen zet

24 Âpme bemzenze zet ñen kapigok diindoye, “Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama set kapi nembonj: An ñenaj mulupmanen wit katnaj dolakñaj teteliye.

25 Âpme am sambe meluk tawemâpme kasañinañ kogeem nusi katnaj mgasik wit tunjupman time mepmâpme kunzunje.

26 Âpme wilañ kwati penaj sokbesâgât mme nusiyaj kegok kwage.

27 Âpme mulup an ekñenaj ke ekti mulup toñaj dunduween, ‘Amobotnaj, geñ mulupdanen wit katnaj dolakñaj etaj teteliwanan. Âpme nusi mgasik zigoset koti kwazin?’

28 Yankwesime zeye, ‘Ke kasa ñenaj koti teteliyeyaj kwazin.’

Zeme yankwesiween, ‘Keyepm met selumti pemann mesem, ma?’

29 Zeme kapigok diindoye, ‘Yek, wa in nusi selunup zemti wit penajaj ilizuzut seluwepgapm peme tati

30 ilizuzut kwabalup. Âpme wit elenjenje kanan bemenjut, mulup an ekñenaj elenjemti nusi makumti pendem mti tewen time mot zime wit mkananen beme tabe.’ ”

Mastat katnaj ma yis keyet bemzenze zet
(Mak 4:30-34; Luk 13:18-21)

31 Âpme bemzenze zet ñen kapigok diindoye, “Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke mastat tep katnaj keboñ an ñenaj ke mulupmanen ondeye.

³² Katnarj ke isiknarj penarj. Yarj semem katiknarj bemtingut tep nemboj kwati sebemindemti tep temarj mambein. Ma age ekjenarj koti betnanen mkanjin walati matalip.”*

³³ Âpme bemzenze zet njen kapigok diindoye, “Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke yis keboj. Ma nej yis keyet palen bemzema nâseip. Imbi njenarj yis isiknarj buganmak plawa omba kemak weyanme plawa keyarj sememti omba penarj mambein.”†

³⁴ Zisasiyarj am zet ke bemzenze palen etarj diindomâge. Zet sosok ku zemsokbemin-daye. Egarj bemzenze zeleset etarj zeye.

³⁵ Kegok mme golarj zenze an njenarj zet kapigok zeye ke penanmak beye, “Bemzenze zet paleset zewap. Msat sokbeyeen keyetnarj zet enzililinarj takoti tage ke nej zemkawanj bewap.” (Sam 78:2)

Zisasiyarj bemzenze nusiyet zeye keyet yanarj diindoye

³⁶ Âpme Zisasiyarj am indeme mepme mkaen mowege. Mot tapme nembanane nin ekmagen meti zewenn, “Zemane nâne, zet bemzenze nusi muluwen kwakwagat zenak ke yanarj kwileki?”

³⁷ Yarjkwesimann dinndoye, “Wit katnarj dolaknarj time mekodak ke Angat Nemunarj.

³⁸ Mulup ke msat sambe kapi keboj. Katnarj dolaknarj ke Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mamaen mamaipgat nembanane keboj. Nusiyarj an bekanarj penangalen nembanane keboj.

³⁹ Âpme an kasa nusi bekanarj katnarj ondeye ek ke Sadarj. Âpme akumbembe ke kululu msat delarj zewe kenok. Ma akumbembeyelen mulup an ekjen ke ensel.

⁴⁰ Ensel ekjenarj nusi selumti tewen bume ziwe sepem kegogak kan delarj zenzenarj sokbewe.

⁴¹ Keyepmti Angat Nemunarjarj ensel zemindeme toti am manjerjane ekjenmagengatnarj am bekanangalen ke nj walalat ma notnarj mama miminjin bekanarj penarj mamaip.

⁴² Ekjen keboj ondekindemti tezinj ndandangalen zapat indeme towebep. Ke sikalem ma zelin angalikti sek sindem palen mamti mamambep.

⁴³ Âpme Kawawangalen am ekjenarj Biwin kululu nj gwaen tazin egat zimosetnan mambe. An njen zet nânâyelen tikjarjarj tazarj zet kapi njep opeimti nâsem.

Zisasiyarj zezapat milawat tosanarj tembe msalen enzilimpewien keyet bemzeye

⁴⁴ An njenarj njengalen mulup an mamtan. Kasup njengat mulupmanen ke milawat tosanarj temarjen aikti naman msalarj kwatampemti kejarj sangamarj beme mkanjarj mege. Met bo milawatnarj sambe ke beme kwitime delarj zeye. Delarj zeme mânep ke timti met an mulup ma msat keyet tonarjmagen mot sokbemsamti mânewarj msat ke kwitiye. Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke milawat tosanarj temarj keboj.

⁴⁵ Kegogak bemzenze zet njen pigok zeye. An mânep milawatnarj temarj njenarj kekek nanzarj satnarjarj weyayarjarj keyet matimatan.

⁴⁶ Âpme egarj kekek nanzarj satnarjarj weyayarjarj njen tosanarj mobotnarj aikti egarj milawatnarj sambe am ekjenmagen beme kwitimâpme mânepmarj timti met kekek ke tosanarj mobotnarj ke kwitiye. Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke kekek tosanarj temarj keboj.‡

Zisasiyarj am angala titiyelen keyet bemzenze zet zeye

⁴⁷ Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke elenggolam temarj keboj am ekjenarj elenggolam temarj nembuen wanja mti mapeme towebep angala sepemarj igak igak matip keboj.

⁴⁸ Âpme ke angalayan gak zem tapme mandame katiknarj mopme kalaj kumti niniyelen timti ele kejarj time toge ma ku niniyelen time mege.

⁴⁹ Msatgalen kanarj delarj zewe sepem kegok ke sokbesâpm. Keyet Kawawangalen ensel ekjenarj msat njen msat njen meti am ilak pembenarj bemberjarj ekjengat tunjuwinangatnan am bekanarj indamakumti

⁵⁰ indaâtâtindeme tezinj ndandarj kejarj towebep. Ke sindem temarj timti zelin angalikti mamambep.”

⁵¹ Kegok zemti ndayanjkwesiye, “In nej zet sambe zeya ke nâmâtâlo?”

* 13:32: Mastet katnarj isiknarjarj semem katikbemti temarj mambein sepem kebojok Kawawangalen Zet Zapatnarjarj sememti mamozin. † 13:33: Kawawangalen zapatnarj kebojok semem palaknarj mambein. ‡ 13:46: Bemzenze zet zet kapiyet yanarj kapigok, am njenarj kwitnarj kwitnarj sambe ke bankumpemti Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke ekme mobotnarj penarj beme ke ti mamayet kejarj seknarj ondekbemti mamain keyet katarj.

Âpme nin zewenn, “Nâmâtâtnup,”

⁵² Zemann kapigok dinndoye, “In golan zenze an itnanangalen zet ke nâip in keyan nâlen nembanne tati nânânjin itnanangmak alaknanj temakwep nânâ teman penanj tiip. Kwep nen Kawawangalen zet itnananj ma nen Kawawangalen zet alaknanj. Zut kemak in am nep muzikat indanda dolaknanj mbep.”

Nasalet mka temanngatnanj am ekjenanj Zisasiyet nâmtiknanj kumti bankumpewien (Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Zisas eganj bemzenze zet sambe ke zemdelañ zemti ke pemti meti

⁵⁴ mkananj ntoteknanj patanj zemti sesewat mkaen moti Zet Zapat Dolaknanj Penanj zemzikat indame am ekjenanj tektek mti zewien, “Nânânjanj temanj ma menok mamin kapi desetgatnanj penanj aige?”

⁵⁵ Nin egat yananj nânup. Ek an mka walalat egat nemunanj ma mamaj kwitnanj Malia ma meniñane ekjengat kwilin nânup Zemsmak Zosep ma Saimonmak Zuda.

⁵⁶ Ma ipmane ninmak temakwep kapi mamaj. Âpme ek nânâ ma winde sambe ke desetgatnanj aige?”

⁵⁷ Kegok zemti penpenj mpewien. Âpme Zisasiyanj kapigok diindoye, “Golan zenze an nen kwizet buñamananj msat notnane tapalaknanj bemepme mkananjngatnanj am ma notnane penanj ekjenanj egat wisat mamimpeip.”

⁵⁸ Âpme mka keyetnanj am ekjenanj ku nâmkijpewienapmti Zisasiyanj ekjenmagen menok sambe ku mge.

14

Zân tu zulutindende an egalen gakikinjngalen zet zapat (Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ Zisasiyanj mulup tapmme kan keyet Elolanj Zuda am ekjengalen amobotnanj tage.

²⁻¹² Elolanj tipman baenen meniñanj Pilip egalen imbiñanj menzemti wage. Imbi ke kwitnanj Elodias.

Ke Zân tu zulutindende an ya eganj zet kapigok dunduye, “Geñ imbi wabanan ke yomanmak bein.” Kegok zeme nenzinziñ mti Zângat betnanj atam zamti mka katiknanj peye. Neñanj zeme Elot eganj Zân kegogak kukuyelen nânge keyanjgut Zuda am ekjenanj Zângat golanj zenze an manzemtemiengapmti ekjengat kingati peme tage. Âpme Elotgalen sokbembe kananj beme amobotnanj indazemtetime ekjenanj kwawati ondek tapme Elodiasiyet nambanjanj ekjengat zikalinan silik wendime Elolanj sandiyanj mti zeye, “Neñ penanj sukwep zeyap, geñ kwileki nengat zenik beme nep gasap.”

Zeme imbi nempa ek mamajanj zempeme meti kapigok zeye, “Neñ Zân an tu zulutindende an egat nkokasetnanj elengemti alak kapigogak batien bemti na.”

Kegok zeme amobotnanj eganj kambekat mge yanjut am ekjengat zikalinanen zemkatik beyeyepm ekjenmagen zetnanj windenanj tototnanj besem zemti kasa kuku an zempeme mka katiknanj meti Zân bimanj elengemti nkokasetnanj batien bem koti imbi nempa same mti mamaj saye. Âpme Zângat nembanjane ekjenanj koti seknanj mti met sumen mebemti met Zisasiyet buñam zapat dunduwien.

Kan keyet amobotnanj Elot eganj Zisasiyet zapatnanj zeme nânge, “An ke Zân tu zulutindende an penanj gakikiengatnanj wageyepmti windenanjbenj menok sepem igak igak mamin.” Eganj zet ke amobotnanj notnanj ikjanngat kandanjan mulup mamip ekjen keyet zemsokbemindaye.

Zisasiyanj am sambe meu indapeleñguye (Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Zân 6:1-14)

¹³ Zisasiyanj Zângalen zapat nâmti wanja nengat moti tundua nembet meti msat tungupman igak mamayelen mepme am ekjenanj mege keyet zapatnanj nâmti mka nen mka nen am manje temanj ekjenanj seleset meti ekmagen mepatanj zeme

¹⁴ Zisas wanjaengatnanj toti am manje temanj batien ke indikti keñanj kemberj penanj beme am zawalinmak mme alik bewien.

¹⁵ Kegok tapminepeme msat gasi beme nembanjane nin ekmagen koti dunduwenn, “Wae, msat tungupman tatnepemann msat gasi bein. Keyet an indemane mkanjanan katanj meti tu meunjin aigit.”

¹⁶ Zemann Zisasiyanj kapigok dinndoye, “Zemindeme mebegalen eneyet tazeip? In me indame nit!”

¹⁷ Kegok dinndome nin zewenn, “Nin nupmamanj 5 ma anjala zuletanj tatndain.”

¹⁸ Zemann eganj kapigok dinndoye, “Ke neñmagen pien mti kolit!”

¹⁹ *Âpme am kapigok zemindeye, "In msalen totalit!" Zemti egañ nupmamañ 5 anjala zut ke timtati kululuñen ekme mopme Kawawañgat, "Wisikñ," zemti nupmamañ mutumti anjalamak ndame nin kalañkum*

²⁰ *am nsakwep nimbenn. Nimiti am sambeyañ nim nalak nalak mme butnañ tage ke makum timann tise 12 gak zem tage.*

²¹ *Ma am tu meu ke nimbien ke an etañ makumann 5,000 kekok. Imbi ma nempa ekñen ku indamakuwenn.*

Zisasiyañ tu paleset imti mege

(Mak 6:45-52; Zân 6:15-21)

²² *Kegok mti Zisasiyañ nin ndeme wañgaen moti tundua nembet daen nnak mepmann egañ am zemindeme mebekobien.*

²³ *Âpme egañ am zemindeme mepmâpme igak etañ kalañan motati dunduye. Tapme msat tambume igak etañ ke tage.*

²⁴ *Kan keyet wagayañ tundua sutnan kopme tâgâ temañan mebenneset koge keyepmti tu mamañ temañ kumti katikñañ kwapme wañgayañ tapmotopmañge.*

²⁵ *Âpme msat balalañ tazeme Zisasiyañ tundua paleset meti nin tabennen sokñañ*

²⁶ *takopme ekti ñakñak mti omba penañ kiñgati zewenn, "We kozin!"*

²⁷ *Zemann Zisasiyañ dinndoye, "Keñin sewakñañ bek. Nen takolapgat ku kiñgalit."*

²⁸ *Zeme Pitayañ zetnañ ñandañañ nâmti zeye, "Amobotnañ, giti penañ takodik beme zemane neñ tu paleset gâlen kobi."*

²⁹ *Âpme Zisasiyañ zeye, "Ñepgat kot." Zeme Pitayañ wañga keñangatnan toti yanbemi tu paleset Zisasmagen mege.*

³⁰ *Metnepeme tâgâ temañ kume ekti kiñgati tundua kenan towesât mti Zisasiyet kwizet kuye, "Amobotnañ, nata!"*

³¹ *Kwizet kekok kume keyegak Zisasiyañ betnanen atamti zeye, "Geñ kwilekiyet keñ zut mnik? Nâmkiñpendipiñ, ma?"*

³² *Kegok zemti wañgaen mowepmalu tâgâyañ peme tage.*

³³ *Âpme nempañaen nin wañgaen tabenn nin Zisas sesewatpemi zewenn, "Geñ Kawawañgat Nemunañ penañ."*

Zisasiyañ am zawalinmak Genesalet msalen weyañindeye

(Mak 6:53-56)

³⁴ *Âpme nin tundua kutumti Genesalet msat ganzenan mopmann*

³⁵ *am ekñañañ Zisasi ekmâtâti zeme mka sokñañ sokñañ ke am ekñañañ am zawalinmak indatimti kobien.*

³⁶ *Koti ekñañañ Zisas kapigok wekuwien, "Nânmndemane am zawalinmagañ sekdi atait ma notnañañ sâkdi busilijañ etañ timekti zawalin ñep delañ zesem." Kegok zemti ekñañañ kekok mti alik bemâbien.*

15

Palisi an ekñengalen zelak zelak mamipgalen zet

(Mak 7:1-23)

¹ *Kan keyet Zelusalem mkaengatanñ zii zet zikat indanda ma Palisi notnañ ekñañañ Zisasmagen koti yankwesimti zewien,*

² *"Nembandine ekñañañ eneyet yeñsokñine ekñengalen zii zet taañgosoip? Meu niniyelen kananen bet zululugat set bembenañ ke ku mamâlip."*

³ *Kegok yankwesime Zisasiyañ diindoye, "In zigogat ilinañgalen mama mimi gawepumti Kawawañgalen zii zet ke mamimyuñguip?"*

⁴ *Kawawañgalen zet kapigok tazin,*

'Geñ mamdi bipdi eksemindewanik,'

(Kisim Bek 20:12)

ma ñen

'an ñenañ mamañ ma bipmañgat kwelat zet kuwe beme gakikiyet zapat bewe.' (Kisim Bek 21:17)

⁵ *Yañgut in kapigok manzeip, 'An ñen egañ mamañ ma bipmañgat kapigok manzein, "Kwitnañ kwitnañ it idamti idamukulem mbak yañgut keyañ neñ Kawawañgat tewalañ msasayelen."'*

⁶ *Am notnañañ kekok mme in kapigok manzeip, 'Mamin biwinañgat ñep ku eksemindendeyelen.' In kekok mti Kawawañgalen zet mtopenmi ilinañgalen mama mimi itnañañ mamâlip.*

⁷ *In an zetgalen etañ! In an keboñgat golañ zenze an Aizayañ zet ñen kapigok kuye,*

⁸ *In nâgât belak zelañ etañ manzeip. In neñ mandindoyap ke ku manjgawepup.*

⁹ In nâlen zii zet ku tazikat indaip. In ilinaŋgalen zii zet zenâm mip sepem kegogak ke nâlen zii zetnok beingapmti nâgât sekjinan etaŋ masesewatneip.’” (Aizaya 29:13)

¹⁰ Zisas ek zet kegok diindomti am sambe indamandame kopme diindoye, “Neŋ zet diindoma wakbemtati nâmâtâtlit!

¹¹ Anaŋ meu manin ke Kawawaŋaŋmak mama main ku mambekekzin. Keyaŋgut bekaŋaŋ keŋaŋgatnaŋ makwazin keyaŋ mme yommak mambein.”

¹² Kegok zeme nembraŋane nin egat kandaŋan meti dunduwenn, “Gâlen zet Palisi ekjen diindonak keyaŋ keŋin mme kipmaŋ bein. Ke nânik?”

¹³ Zemann Zisasiyaŋ kapigok dinndoye, “Bien kululuŋen tazin egalen mulupmanen tep msikokok notnaŋ ondemti notnaŋaŋ belak kwakwatnaŋ ke egaŋ kiŋdiŋaŋ melesin seluwe.

¹⁴ Keyepmti in Palisi ekjen katikindeit. Ekjen zikalin beŋaŋnok ya zikalin beŋaŋ keyaŋ beŋaŋ notnaŋ ekjen indamukulem msâgât tapmip yaŋgut an zikatnaŋ beŋaŋaŋ zikatnaŋ beŋaŋ iŋkaŋ nembraŋak teti medak beme iisakwep aimboŋan towebuk.”

¹⁵ Kegok zeme Pitayaŋ kapigok dunduye, “Geŋ bemzenze zet zenak keyet yaŋaŋ zemane nâne.”

¹⁶ Zeme Zisasiyaŋ dinndoye. “In ewe keyet yaŋaŋ nâmâtâtâpiŋ mamaip?

¹⁷ Keyepmti in kegogak ku nâip. Kaŋgaleminan meu nime kambakjiŋaŋ toweti setnaset makwawezin.

¹⁸ Yaŋgut keŋ otnânânaset bekaŋaŋ makwazin keyaŋ mme nin Kawawaŋgat zikatnan yommak mambenup.

¹⁹ Amgat keŋaŋgatnaŋ ŋjoktik bekaŋaŋ makwazin keyaŋ mme sesepem kapigok masok-beip: Am indome gakiki, awembiŋ kalalaŋ mti mama, an imbi kambu wawat ma imbiyaŋ kegogak mamip, ma set kileŋ mama, kambu titi ma zet dâsuki zenze ma notnaŋgat zet kwelat kuku.

²⁰ Mama mimi keboŋaŋ Kawawaŋgat zikatnan pembeŋaŋ ku bein yaŋgut bet ku zuluti meu niniyelen zet keyaŋ Kawawaŋgat zikatnan mme yommak ku talip.”

*Imbi Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋgalen nâmkiŋpepeŋaŋ
(Mak 7:24-30)*

²¹ Âpme Zisas ma nembraŋane nin mka ke pemti Taia ma Saidon mka temaŋ zut keyet ganzenan mebenn.

²² Met mamann imbi ŋen Kenan msalengatnaŋ keyaŋ koti Zisasiyet kwizet temaŋ penaŋ kumti zeye, “Amobotnaŋ, geŋ Dewitgalen alikŋaŋaŋ, ya nâgât keŋdi bugan kember nâne. Nembraŋ we bekaŋaŋaŋ igagen penaŋ maoyak sain.”

²³ Kegok zeme Zisasiyaŋ nâmtingut zet dopmaŋ ŋen ku gilik zem saye. Kegok mme nembraŋane nin egat zewenn, “Geŋ imbi belak zempemane melak! Ek ningat bamenen koti kwizet takuŋkozin.”

²⁴ Zemann imbi ke dunduye, “Neŋ Kawawaŋaŋ Israeŋ maŋge sipsip galaŋ zenzeŋaŋ keboŋ keyet zemneme kwatoban.”

²⁵ Zeme imbiyaŋ koti Zisasiyet kendaŋaŋ pedondom samti zeye, “Amobotnaŋ, geŋ namukulem mne.”

²⁶ Kegok zeme Zisasiyaŋ ewe dunduye, “An imbi nembraŋaŋ ekjen galen meu butnaŋ mti tam indame ŋep ku benak.”

²⁷ Zeme zet dopmaŋ kapigok gilik zemti saye, “Amobotnaŋ, neŋ Israeŋ maŋgeen ku sokbembenaŋ e ŋep zenik, yaŋgut tam ekjen meŋ paŋmaŋ toweme ke ŋep manip.”

²⁸ Kegok zeme nâmti pigok zeye, “Imbi, nâmkiŋpependi temaŋ penaŋ. Keyepmti yaŋkwesinik keyet kataŋ ŋep sokbemgasem.” Zisasiyaŋ kegok zeme keyegak nembraŋaŋ dolakŋaŋ beye.

Zisasiyaŋ am sambe weyaŋindemâge

²⁹ Âpme Zisasiyaŋ msat keyet peme tapme Galili tundua ganzenaset meti kalaŋan patan zemti mot totage.

³⁰ Am sambe penaŋ ekjen ekmagen kopmâbien. Am notnaŋ sebelin wesin ma zikalin beŋaŋ ma am kopa ma zawalinmak notnaŋ sambe indatimti Zisasiyet kandaŋan maŋge bemindeme indaweyaŋ indeye.

³¹ Âpme am kopa ekjen zet zewien ma sebelin wesin ekjen pembeŋaŋ bewien ma zikalin beŋaŋ ekjen zikalin ekbien. Ke mme amnaŋ ke ekti nâmtemtem mti Israeŋ am ekjen galen Kawawaŋ zemsesewatpewien.

*Zisasiyaŋ am sambe meu indaye
(Mak 8:1-10)*

³² Kegok mti egañ nembrañane nin dinndoye, “Am kasup tuk ninmak tapmien ya alak meunjinpin talipgapmti neñ am ekñengat kemberj penañ miyap. Mneti meupin zemindema meti selen meuyet zikat gililin mseip keyet yayan mimindeyap.”

³³ Zeme nin yanjkwesiwenn, “Msat tungupman pi meu desetgatnañ aikti indasenu ma am sambe penañ indamann nime ñep bemindesem?”

³⁴ Kegok yanjkwesimann egañ gilik zem ndayanjkwesimti zeye, “Inmagen nupmamañ zigok tazin?”

Kegok ndayanjkwesime nin zewenn, “Nupmamañ 7 ma anjala isikñañ bugan tazin.”

³⁵ Kegok zemann Zisasiyan am zemindeme totabien.

³⁶ Totapme egañ nupmamañ 7 ma anjala ke mti Kawawañgat, “Wisikñ,” zemti mutumti nembrañane nin ndame am kalañti indawenn.

³⁷ Indamepmann am sambe ekñañan nim kinjapme butnañ tapmege ke makumti beme tise 7 gak zem tage.

³⁸ Meu nimbien ke an ekñañ makumann 4 tausen kegok bewien. Âpme imbi ma nembra ekñañ ku indamakuwien.

³⁹ Kegok mti egañ am zemindeme mekopme ek ma nembrañane nsakwep wañgaen moti met Magadan msalen patañ zewenn.

16

An ðamuñ notnañan Zisas egañ menok mimiyet yanjkwesiwien

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Âpme Palisi ma Sadusi ekñañan Zisasmagen koti tetimaemaeyelen toweme ekne zemti mbien, “Geñ menok mmame nin Kawawañgalen windenañ geñmak tazin beme eksenu.”

² Kegok zeme egañ diindoye, “In kululuñ pilin pilin penañ tapme ilak mtete kan bein manzeip.

³ Ma mseñan manzeip, ‘Kululuñ sop kumti map tosåpm,’ manzeip. In kululuñ ekme mopme msat keyet sepemañ eknâmamip keyañgut nâlen muluwan masokbein ke eknâm mamiwanjut weyañti yanñan ku maeknâmâtâlip.

⁴ In am msat alak kan kapiyet talip in bekanañ penañ ma Kawawañ mambamkumpemti mamaip. In neñ menok mimiyet nâmti tatnapitilip? O alak yek, yanjut in menok kwewetañ Kawawañan golan zenze an Zonamagen mgeen keboñ bam ekkep. Menok ñen ku msap.” Kegok zemti indem mege.

Zisasiyan nembrañane nin Palisi ma Sadusi ekñengalen zikat indandañin ku nânâyet zembekekindeye

(Mak 8:14-21)

⁵ Âpme nembrañane nin meun kandati pemann tapme Zisasmak nin tundua kutumti nembet motiñgut otnâmbenn.

⁶ Moti Zisasiyan kapigok dinndoye, “In Palisi ma Sadusi ekñengalen yis plawa manzim semen keyet weyañ eksemti mambep.”

⁷ Kegok zeme nin nâwennen egañ nupmamañgat tazen ke nâmti nin kegok otnâmti zenâ zenâ mbenn, “Meu ku mkotngapmti kegok zein.”

⁸ Zet kegok tazemann Zisasiyan nâmti ndayanjkwesiye, “In kwilekiyet meu kum kolo keyet zenâ zenâ tapmip? Nâmkinpepenin âlâgâlâk.

⁹ Neñ ñep menok mti meu aikbak. In ke ku nâmâtâlip, ma? Neñ nupmamañ keyañ an 5,000 indama nimkinjapme butnañ tapme tise zigok beme gak zeye? In ke ku nâmtalip?

¹⁰ Ma nupmamañ 7 ke timti keyañ an 4,000 indama nimkinjapme in maiñ timti tise zigok beme gak zeye?

¹¹ Neñ melesin palawa manzim semen keyet penañgat ku zeya. Neñ bemzenze zet zema in eneyet ku nâmâtâlo? Palisi ma Sadusi ekñengalen zet ðasukiyet weyañ eksemti mambep keyet kegok zeya!”

¹² Zet kegok dinndome nembrañane nin nâmâtâbenn ke nupmamañgalen melesin palawa manzim semen keyet ku dinndoye keyañgut egañ golan zet Palisi ma Sadusi ekñengalen zet ðasuki mâbiek keyet nâmti dinndoye.

Pitayan Zisasiyet yanñan zemkawañ beye

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Zisas egañ Sisalia Pilipai mka temañen keyet sokñañik kot patañ zemti nembrañane ningat ndayanjkwesiye, “Am ekñañan Angat Nemuñan nâgât kwi manzeip?”

¹⁴ Kegok zeme nin dunduwenn, “Notnañ ekñañan, ‘Zân tu zululut,’ an manzeip. Notnañan, ‘Ilaiza,’ manzeip ma notnañan, ‘Zelemaia,’ ma, ‘Golan zenze an notnañ itnañan,’ manzeip.”

¹⁵ Kegok dundumann ndayan'kwesiye, "Âpme in nâgât kwi manzeip?"

¹⁶ Kegok ndayan'kwesime Saimon Pitayan zeye, "Geñ Kilais, Kawawañan an ombem-pepenañ ke ilak geñ. Kawawañ kwesiñ kwesiñ mambe egat Nemuñan."

¹⁷ Zeme Zisasiyan Saimon Pitayet zeye, "Saimon Zonayet nemuñan, gâgât nâma tikñan bein. Nânâ ke am ñenan ku zemgap. Bipm kululuñenan zemkawañ bemañ."

¹⁸ Keyepm gâgât zeyap, geñ kwidi alakñan Pita. (Ningalen zeleset 'nanñan katikñan'.) Geñ zenak, nâgât Kawawañgat Nemuñan zenak. Zet ke ñotekñan penañ keyepmti nâgât amnan nâmkijpemneme ondek indema Sadañgalen windenñan ku indawalabe.

¹⁹ Neñ winden gama geñ am ekñen Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ mkawañ bemañ ekñenan nâgât nâmkijpewep beme geñ ekñengat pigok diindowanik, 'In Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keñan ñep mebep.' Kegok zewanik. Kegok mmane Kawawañan nâmti zewe, 'Am in ke nâlen zemâtâtâtgat katnanen mama keñan ñep kobep.' Kegok zewe. Âpme naman geñ am ekñen Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ mkawañ bemañ ekñenan nâgât ku nâmkijpewep beme geñ ekñengat pigok diindowanik, 'In Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keñan ñep ku mebep.' Kegok zewanik. Kegok mmane Kawawañan nâmti zewe, 'Am in ke nâlen zemâtâtâtgat katnanen mama keñan ñep ku kobep.'" Kegok zewe.

²⁰ Kegok zemti nemañane nin zemkatik bem ndemti zeye, "Neñ kwitn Kilais keyet zapatnan am ñen ku diindome nâmbep."

*Zisasiyan gakimti wabe keyet zet zapatnan nemañane diindoye
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)*

²¹ Kan keyetnan Zisasiyan yanbemi nemañane nin kapigok zemkawañ bemndeye, "Neñ Zelusalem mkaen mopma sesewat mka temañgalen an damuñ ma sâpe sâpe bumbu an ñenan ma an zii zet zikat indanda ekñenan sek sindem namti gakikien newep. Keyañgat kasup mulup mimi tuk delañ zeme neñ gilik zem wati mamaen kwabap."

²² Kegok dinndome Pitayan Zisas igak zem mandamti zemkulumpemti dunduye, "Amobotnan, geñ Kawawañan angalañ geme kwitnan kwitnan kebonañ ku sokbemgawe penañ."

²³ Zeme Zisasiyan gilik zemti Pita pigok dunduye, "Sadañ, geñ sebe! Geñ setn bekekñik. Geñ zet zenik ke Kawawañgalen ñotikñanñatnan yek, amgat ñotikñinan etañ tazinen ke nânik."

²⁴ Kan keyegak Zisasiyan nemañane nin pigok dinndoye, "In neñ nâmasât mbep beme in sekjinanñalen tikñan bankumpemti in zewep, 'Neñ ikñan gakiwe kegogak neñ mopmaneti gakiwap beme keyañ ñep bewe'."

²⁵ Âpme an ñen ek sekñanñat yayan mti zewe, 'Neñ ekmak ku gakiwap,' zewe beme mama kanzizit ku tasawe. Ma an ñen egañ sekñan nâgât talasiwe beme mama kanzizit ke ñep tiwe.

²⁶ An ñen ek msat palengalen kwitnan kwitnan sambe matim nalakzin beme egañ gakimti Kawawañgat, 'Mama kanzizit tosayan kwitiwap' ke ku zewe.

²⁷ Nâip, neñ Angat Nemuñan nen Bipmnanñalen windenñan ma busatnanñan keñanen enselmak nenmak kwatobap. Kwatoti an imbi sambe mamañanñat sepem dopman mutumindawap.

²⁸ Neñ penañ sukwep diindoma nâit, in alak talip kapi notnan gakikipiñ tapme neñ Angat Nemuñan winden sosok mkawañ bemti mulupm mma eksâip."

17

*Zisasiyet sek sepemañ asekti mamanan beye
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)*

¹ Âpme egañ gakimti wawatnanñat zapatnan nemañane ningat mimindamti kasup mulup mimi 6 delañ peme keyet palañan Zisasiyan Pita ma Zemsmak meniñan Zân indaikti ilinak kalañ ñengat mowebien.

² Motati ekme Zisasiyet sek sepemañ asekti mamanan beye zimosetnan busatnan kasup nemoñ sokbeme melakanduñan busatnan leñanan beye.

³ Kegok sokbeme nemañane tuk ekñenan Mosesimak Ilaiza kululuñengatnan koti Zisasmak zapat tapmmalu indikbien.

⁴ Keyepmti Pitayan zemkawañ bemti Zisasiyet zeye, "Amobotnan, kapi tatnup pembe-nañ penañ! Nâmane ñep beme mzalañ tuk walasenuñ kwep gâgât ñen Mosesiyet ma ñen Ilaizayet."

⁵ Kegok zeme zanza busatnanñanmak piyan indasumuñme zanza keñanen zet ñande ñenan kapigok zeye, "Kapi nanañgat Nemuñan; egat nâmtikñan mampeyap. Neñ

ek ombempewananj am yomengatnanj indati kwabe keyet oloñen miap. In egat zetnanj gawepuwep.”

⁶ Kegok mme nembajane ekñenanj zet ñande ke nâmti igagen kinğati ñenzimoselin ambulut tabien.

⁷ Mme Zisasiyanj kot indatangumti zeye, “Walit, ku kingalit.”

⁸ Zeme ekñenanj ekme am ñenpiñ; Zisasiyanj igak tage.

⁹ Keyetnanj toti Zisasiyanj zemkulumindemti zeye, “In kwitnanj mamananaj ego ke am ñen diindondopiñ tapme neñ Angat Nemunanaj gakikiengatnanj gilik zem wapmanğut.”

¹⁰ Zeme nembajaneyanj egat yanğkewiwien, “Kwilekiyet mti zii zet zikat indanda an ekñenanj Ilaizayanj kukñangat kopme Mesaya An Kawawanaj amñane yomengatnanj timekwatindendeyet ombempewe keyan bam kobe manzeip?”

¹¹ Zeme Zisasiyanj pigok zeye, “An ñen sepemanj Ilaizanok kukñangat penanj koti am ñoktikin mkawanj bemindemti kwitnanj kwitnanj sambe weyanjme pembenanj bewe.

¹² Yanğut neñ pigok diindowi: An ke Ilaizanok tipman baen kopme am ekñenanj ku nâmtâti yunğu yunğu msawien. Sepem kekok yegak neñ Angat Nemunanj yunğum nawep.”

¹³ Zeme nembajane nin zet ke Zân tu zululut angat tazein ke nâmbenn.

Zisasiyanj anemba ñengalen we bekanaj mâpeye

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Kegok mti Zisasmak nembajane nin am manğeen kopatanj zemann an ñen Zisasiyet kandanaj kot pedondom tati

¹⁵ zeye, “Amobotnanj, nâğât nemunanğat kembenj mi. Ek miakimbe omba kan katanj sokbemsame tewen ma tuyen matozin.

¹⁶ Kegok mame neñ nembandine ekñenmagen tetim kopma ekñenanj ñep ku weyanjpeyo.”

¹⁷ Zeme Zisasiyanj zeye, “In nâmkinpepeñinpiñ. In set teñ ku mamâlip! Neñ inmak kwesinjamti indamukulem mma ewe in nâğât ku nâmkinpenep. Anemba neñmagen tetim kolit.”

¹⁸ Aik kopme Zisasiyanj we bekanaj zet msame keyegak nemba pemti mepme nembayanj dolakñan beye.

¹⁹ Âpme nembajane nin Zisas igak tapme koti yanğkewiwenn, “Nin eneyet we bekanaj mâpmâğat olapmann bep?”

²⁰ Zemann dinndoye, “Nâmkinpepeñin âlâğâlâk keyepmti we bekanaj ke ku zempeyo. Neñ penanj diindowi, in nâmkinpepeñin penanaj isikñan bugaran kabis alik katnanj isikñan bugaran keboñ taindanak beme nukñan kapi delanj zek zeme ñep delanj zemâtnak. In kwileki ñengat ku olabiek.”

²¹ [We bekanaj ekñen keboñ ke kwileki ñen belakñanaj ku indamâbâğalen.]*

Gakimti wabe keyet zapatanj diindome sek zut beye

(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)

²² Âpme maneti nembajane nin nsakwep Galili msalen meti Zisasiyanj nin kapigok dinndoye, “Pi mamanan kan belaknik neñ Angat Nemunanj am ekñengat belinan neme mopma

²³ nome gakimti kasup tuk tati wabap.” Kegok zeme nâmti nin kembenj penanj mbenn.

Zisasiyanj sesewat mka temanğalen takis beye

²⁴ Âpme Zisas ma nembajane nin Kapenuam mkaen koti sesewat mkayelen takis titi an ekñenanj koti Pita yanğkewiwien, “Ingalen an zikat indandanjin sesewat mka temanğalen takis ke mambein, ma?”

²⁵ Kegok zeme Pitayanj zeye, “Âk. Mambein.”

Kegok zemti Zisasiyanj mka mawemtanen moti zet ewe dundupiñ tapme Zisasiyanj yanğkewisimti zeye, “Saimon, geñ zigok nânik? Msalengalen amobotnanj ekñenanj takis kwimagen matip? Noline ekñenmagen ma manğe notnanj ekñenmagen matip?”

²⁶ Zeme Pitayanj zeye, “Manğe notnanj ekñenanj mambeip; noline ekñenanj ku mambeip.”

Zeme Zisasiyanj zeye, “Neñ Kawawanğat Nemunanj keyepm neñ ku bewakğalenanğut beyap.

²⁷ Mneti nin ekñen ku indamann ñenzinziñ mseip keyepm tunduaen meti uk pemane towepme anğala ñen ñenanj mandasenigen keyet kanğalemanj keñan mânep mti geñ

* 17:21: Zet kapi yanğbembenaj an notnanj ekñenanj Kawawanğalen zet kukuñanj notnanjegat ku tazin.

sesewat mka temaŋgalen takis nâgât ma gâgât sepem bembeyelen aiksenik. Ke mmeti ndaŋgat takis besenik.”

18

Kwiyaŋ mobotnaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋan tatatgat usulalatnaŋ

(Mak 9:33-37; Luk 9:42-48; 17:1-2)

¹ Kan keyet nembarjane nin Zisasmagen koti yaŋkwesiwenn,” Kwiyaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋaŋgalen amobotnaŋ bein?”

² Âpme Zisasiyaŋ nempa isikŋaŋ ŋen zeme kopme tunjuwinan pemti

³ zeye, “Neŋ penaj sukwep diindowi, in keŋin ku gilik zeme nemunamba isikŋaŋ ekjengat sepem mambe beme Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋan ku mobep.

⁴ An ŋenaŋ ikŋaŋgat nâme topme nempa isikŋaŋnok mambe beme egaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋan ŋeŋaŋ bein.

⁵ Geŋ neŋmak tusuwanan keyepm geŋ nempa isikŋaŋnok ke mukulem mbanik beme geŋ neŋ namukulem mnewanik bein.

⁶ An ŋenaŋ nempa isikŋaŋnok ekjengat nâmkiŋpepeŋin walebe beme ek ke nanzaŋ siput temaŋ bimanen andopemti âtâpeme nembu keŋan towebe keyaŋ nukŋaŋ ku ben. Kawawaŋgalen zemdelan zenze katnaŋ dopmaŋ nukŋaŋ penaj tiwe.

⁷ Wakae, msat palen inmagen sindem omba penaj tiwep enenogat msalen bekanaj mimi omba penaj tazin ma yommagen keŋ yuŋguŋgu omba wen ma ŋen an ŋenaŋ notnaŋaŋ zet kelakŋaŋ mti yom mbalup beme Kawawaŋaŋ an zet kelakŋaŋ mbe ke sindem omba penaj sawe.

⁸ Keyepm sedaŋ ma bedaŋ yomeset gatetimti mesât mbe beme eleŋgempemane mepme wesin mambanik. Mineti geŋ sedi bedi ilindiŋ mmaneti teziŋ ŋandaŋ towebanigat ŋen eleŋgemti pemane mebe.

⁹ Ma zikatdaŋ mme bekanaset gatetimti mesât mbanik beme geŋ kwenzempemane mepme nembet etaŋgat mambanik. Mineti geŋ zikadi ilindiŋ mmaneti teziŋ ŋandaŋ towebanikgat ŋen kwenzempemane mebe.

Sipsip galaŋ pepeŋaŋgalen bemzenze zet

(Luk 15:3-7)

¹⁰ Weyaŋ ekti mambep. In maŋgeŋine nempa isikŋaŋnok ekjengat nâme tototnaŋ penaj ku bewep. Neŋ keyet zema nâit, enselŋine kululuŋen maip ekŋenaŋ Biengat zimosetnaŋ mamaip ekŋenaŋ in zem indowep.

¹¹ [Angat Nemuŋaŋ neŋ am galaŋpepeŋaŋ indatimat titiyelen toban.]*

¹² In zigok manâip? An ŋen sipsipmaŋ 100 mamambiegaŋ ekŋenmagengatnaŋ kwep galaŋ zenak beme zigok mnak? Egaŋ 99 indeme tapme kwep galaŋ zenak keyet didikŋaŋ timatnak.

¹³ Neŋ penaj diindoyap, ek matimatneti aikzin beme 99 ekjengat oloŋen ku mti kwep galaŋ zenzeŋaŋ keyet oloŋen penaj mnak.

¹⁴ Sekam kegogak Biwin kululuŋenaŋ nempa isikŋaŋnok kwep ŋenaŋ ku galaŋ zenzeŋelen maotnâin.

Nodaŋ yom mime musuwewetgalen zet

¹⁵ Âpme nodaŋ geŋmagen yom aikzin beme geŋ gitak buzagen yomaŋ zemzikat samane egaŋ zedi nâin beme geŋ nâmane delaŋ zeme notn mpewanik.

¹⁶ Âk egaŋ zedi ku nâme geŋ an kwep ma zut indatetimti yaŋaŋ ilinsakwep nâmti in yom ke mukulem mpemti bandim bandim mti zikat sawep.

¹⁷ Yaŋgut egaŋ ingalen zelin ku nâme dapmelaŋge ekŋenmak weyaŋ bep. Dapmelaŋgeŋ zelin kulume egat nâme nâmkiŋpepeŋepiŋ beme egat zewep ek an zet kululu keboŋ bein.

¹⁸ Âpme neŋ penaj sukwep diindowi, neŋ winden gama geŋ am ekŋen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaj mkawaŋ bemane ekŋenaŋ nâgât nâmkiŋpewep beme geŋ ekjengat piŋok diindowanik, ‘In Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnan mama keyet keŋan ŋep mebeŋ.’ Kegok mmane Kawawaŋaŋ nâmti zewe, ‘Am in ke nâlen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet keŋan ŋep kobep.’ Kegok zewe. Âpme naman geŋ am ekŋen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaj mkawaŋ bemane ekŋenaŋ nâgât ku

* 18:11: Zet kapi yaŋbemberaŋ an notnaŋ ekŋenaŋ Kawawaŋgalen zet kukuŋaŋ notnaŋgat ku tazin.

nâmkijpewep beme geŋ ekŋengat pigok diindowanik, 'Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnan mama keyet keŋan ŋep ku mebep.' Kegok mmame Kawawaŋan nâmti zewe, 'Am in ke nâlen zemâtâtâtâtgat mama keyet keŋan ŋep ku kobep.' Kegok zewe.

¹⁹⁻²⁰ Ma neŋ ewe tusumti diindowi, an zut tuk ekŋenan neŋmak tusumti ondekkep beme neŋ ekŋengat tunguwinan mamti egat zut egelaŋ kwileki ŋengat keŋ kwep bemti dundumalu Biwin kululuŋenan nâmindawe."

Sisiliŋ an keŋ katikgalen bemzenze zet

²¹ Zeme Pitayaŋ Zisasmagen koti zeye, "Amobotnaŋ, âpme notn ŋenan yom mname sek zigok beme neŋ yomaŋ katikpewap? Sek 7 katikpewap, ma?"

²² Yaŋkwesime Zisasiyaŋ dunduye, "Sek 7 yek. Sek sambe yomaŋ katikpemti ku makuwanik.

²³ Neŋ kapigok diindowi, Kawawaŋgalen zemâtâtâtâtgat katnan mama ke kapigok, kan ŋengat amobotnaŋ ŋenan sisiliŋ anene dopmaŋ mutumsasayelen indamandaye.

²⁴ Yaŋbemti kwep kukŋangat aikobien egalen dopmaŋan mânep temaŋ penaŋ.

²⁵ Egaŋ dopmaŋ temaŋ ke ŋep mututuyelen ku tasaye keyepm amobotnaŋan an iŋŋaŋ ke ma imbi nembane ke mânep tosaŋan mututuyelen ma mka ma bo milawatnaŋ ilindiŋ am belakŋan ekŋenan kwitime mânep dopmaŋ ke titiyelen zeye.

²⁶ Kegok zeme sisiliŋ anaŋ amobotnaŋgat kandaŋan pedondom samti zekâkât mpemti zeye, 'Amobotnaŋ, geŋ naŋgalaŋmane neŋ gâlen mânep ilindiŋ ŋep gawap.'

²⁷ Zekâkât kegok mti dundum same amobotnaŋan kemberŋ mti dopmaŋ ku mututuyelen zeye.

²⁸ Kegok zempeme egaŋ toti mulup an notnaŋ ŋen ekmagen mânep isikŋan mge ekmagen dopmaŋ titiyelen aikti bimaŋ misik misik mti zeye, 'Geŋ nâlen mânep dopmaŋ geŋmagen tazin ke mutumna.'

²⁹ Kegok zeme an notnaŋan egat kandaŋan pedondom samti zekâkât mpemti zeye, 'Geŋ naŋgalaŋmane neŋ gâlen mânep ilindiŋ ŋep gawap!'

³⁰ Dundum same kemberŋ ku mti notnaŋ mka katikŋanen pemti zeye, 'Geŋ dopmaŋ mutu namanenŋut belak geme kwewebanik.'

³¹ Kegok sokbeme mulup an notnaneŋan ekti keŋin bekaŋan beme amobotnaŋmagen meti zapat ke msawien.

³² Msame amobotnaŋan nâmti sisiliŋ an zeme kopme dunduye, 'Geŋ keŋ katik penaŋ. Geŋ zekâkât mmame neŋ gâgât kemberŋ nâmti sewakŋan mgema geŋ dopmaŋ ku nawanan.

³³ Âpme neŋ dopmaŋdi katikpema geŋ kwilekiyet nodaŋgat kemberŋ ku mbanan?'

³⁴ Kegok zemti an ke ŋenzinziŋ omba msamti mka katikŋan pemti damuŋ ekŋengat pigok zemideye, 'In an kapi damuŋ mti sek sindem omba masamotnepeme nâlen mânep dopmaŋ mutum delaŋ zeme kwalet pewep.' "

³⁵ Ke zemti Zisasiyaŋ bemzenze zet ke zemdelan zemti yaŋan kapigok zeye, "In nolineyelen yom keŋinan penaŋ ku katikpeme kululuŋ Biwinan ingalen kegok ku katikpewe."

19

Awembij kalalaŋgalen zet

(Mak 10:1-12)

¹ Âpme Zisasiyaŋ zet yaŋan yaŋan zemdelan zemti egaŋ Galili msat katipemti Zudia msalen Zodaŋ tu nembet mepme

² am mange temaŋ mâti mepme zawatmak ekŋen weyaŋindeye.

³ Mme Palisi ekŋenan ek tetipeme ekŋengalen tetimaemaeyelen toweme eksâgât koti yaŋkwesiwien, "Kawawaŋgalen zii zelan anaŋ imbiŋan kwitnaŋ sambe myuŋgume asekepeyelen zein, ma yek?"

⁴ Kegok yaŋkwesime Zisasiyaŋ kapigok diindoye, "In Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen ku mamakuip, ma? Ke kapigok kumpepenaŋ, 'Kawawaŋan yaŋbemberŋ baen an ma imbi weyaŋideye.' (Sokbembe 1:27)

⁵ Weyaŋidemti kapigok zeye,

'An ŋen ek mamaŋ bipmaŋ katim idemti imbiŋanmak tusumti eget kwepnok bewalup.' (Sokbembe 2:24)

⁶ Keyepm eget ewe zut yek; kwepnok talup. Kawawaŋan temakwep tusumidein keyepm amnaŋ it kalaŋidendeyelen yek."

⁷ Zisasiyaŋ kegok zeme Palisi ekŋenan pigok yaŋkwesiwien, "Âpme kwilekiyet mti Mosesiyaŋ zii zelan an ŋenan imbiŋan asekepeyelen meluwaŋ kumsamti peme mebelgalen nâmindeye?"

⁸ Kegok yañkwesime Zisasiyan zeye, “In keñ katik mamti Kawawañgalen zetnañ ku mamâlip ma in imbiñin asekppeyelen manâip keyepm Mosesiyan ke zeye. Yanbembenañ baen set kekok ku tage.

⁹ Keyepm neñ diindoma nâit, An ñenañ imbiñañ kwitnañ kwitnañ bekanañ ku mme nâmbemti imbiñañ asekpewe beme keyañ yom. Âk imbiñañ set kilen mame apmanañ asekpewe beme keyañ ñep bewe.” Âk anañ imbiñañ kekok ku mme egañ imbiñañ ñen wabe beme ek set kilen anok bewe.

¹⁰ Zeme nembañane nin nâmti pigok zewenn, “Awembiñ mamayelen kekok bein beme imbi wawapiñ mama keyañ ñep bein.”

¹¹ Zemann Zisasiyan kapigok dinndoye, “Zet ke am ilindiñ ekñengalen zapat yek. An kwep kwep Kawawañañ indamukulem mim ekñengat zapaletañ.

¹² Anañ imbi wawapiñ belak maip ke yañañ tuk kapigok: Notnañ ekñen keñin mamken kekok masokbeip ma notnañ amnañ sekñin butnañ walet indendenañ awembiñ bembeyelen tikñañ ku nâip ma notnañ keñ sekñin Kawawañgalen mulup mimiyet nâmti awembiñ ku mambep. An ñenañ mama mimi delañ zenzenañ kapi mäsât mbe beme ñep mâbe.”

*Nemba isisikñañ Zisasmagen indatimkobien
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³ Âpme an imbi ekñen nemunambañane isisikñañ Zisasmagen indatim kopme egañ betnañañ sekñinan bemti dundum indendeyet ilinak zenâwien. Zemenñgut nembañane nin am ekñen zemkulumindewann.

¹⁴ Kegok mmann Zisasiyan, “Nemba indeme neñmagen kolit. In ku zemkulumindeit,” kekok zeye. “Am ekñen nemba isisikñañ keboñ ekñen Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnaan mama keyet kandañan mamaip.”

¹⁵ Kegok zemti betnañ sekñinanen belañ atamti dundum indemti mege.

*An ñen mânep milawatnañ temañañ Zisasmagen koge
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)*

¹⁶ Msat ke pemti mepmann an zomolim ñenañ Zisasmagen koti yañkwesiye, “An zikat indanda, neñ mulup dolakñañ ñen ziboñ mti mama kanzizitgat zapat bewap?”

¹⁷ Kegok zeme Zisasiyan kapigok dunduye, “Kwitnañ kwitnañ dolakñañ eneyet tatnayanñkwesinik? Msalen kapi an dolakñañ ñen ku tazin. Kawawañ kwewetanj an dolakñañ. Âpme geñ mama kanzizitgat zapat besâgât mbanik beme zii zet gawepumane delañ zemâbe.”

¹⁸ Zeme an keyañ zeye, “Zii zet ziboñ?”

Ke zemti yañkwesime Zisasiyan zeye, “Geñ kasa kumti am ku kumane gakiwe, awembiñ kalalañ ku mbalup, kambu ku mbanik, ma am ñengat sekñan dâsuki bem zenzepiñ.

¹⁹ Geñ mambipdi eksemidewanik. Mti gitangat gogot mamnik sepem kekokgak amgat gogot mbanik.”

²⁰ Zeme an zomolim keyañ kapigok dunduye, “Ke zenigen ke elak gawepumti mamiap yanñgut ñen ewe zigok mbap?”

²¹ Kegok zeme Zisasiyan dunduye, “Geñ ten penañ mamasât nâwanik ma mama kanzizit ke tisâgât nâwanik beme met milawadi bemane kwitme keyetnañ mânep ke kalañ kumti am bekopsat indamâbanik. Kegok mbanik beme kululunen gwaen kwitnañ kwitnañ dolakñañ geñ tiwanik. Kegok mti neñmak tusumti namâbanik.”

²² Zeme an zomolimañ mânep milawatnañ temañ tage keyepmti keñañ beme zetnepiñ mege.

²³ Mepme Zisasiyan nembañane nin kapigok dinndoye, “Neñ penañ zema nâit, am mânep milawalin temañ ekñenmagen Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnaan mama keyet keñan mebegalen olalatnañmak bewe.

²⁴ Bo temañañ buñi aimborañ isikñanen ñep ku modak. Sepem kekokgak am mânep milawalinmak ekñen Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnaan mama keyet keñan mobogalen pepepenañ omba penañ tazin.”

²⁵ Kegok zeme nembañane nin zet ke nâmann nukñañ penañ beme zewenn, “Kegok beme kwiyañ mama kanzizit ñep tiwe?”

²⁶ Zemann Zisasiyan zimosetnanen ndik mototi zeye, “Mânep milawalañ set bekekme amnañ Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnaan mama keyet keñan ku mebep yanñgut Kawawañañ amgat keñin mme elañ belañ beme mama kanzizit ke ñep tiwep.”

²⁷ Kegok dinndome Pitayañ sakwep penañ pigok zeye, “Nânik, nin kwitnañ kwitnañ sambe pemann tapme geñ gapmâbenn keyepm maneti keyet dopmañ Kawawañañ kwileki penañ ndawe?”

²⁸ Kegok yanƙwesime Zisasiyanƙapigok dinndoye, “Neƙ penanƙ sukweƙ diindowi. Maneti bamgat kwitnanƙ kwitnanƙ alakƙanƙ sokbemabe kan keyet neƙ Angat Nemunanƙ Amobotnanƙgalen mundum windemak keyet totapma in keƙogak mundum 12 keyet totati Israeƙ manƙe 12 ekƙengat damunƙine tabeƙ.

²⁹ Ma an ƙenanƙ naƙgata mti dapmeninƙene ipbialine ma mambiwiƙine ma nemunambaƙine ma mƙanin ma muluwin yaloƙti kobegapm ekƙen keyet dopmanƙ omba penanƙ indayap ma bamgat mama kanzizit tiweƙ.

³⁰ An ƙenanƙ ikƙanƙgat seƙnanƙ alak pigogata mmoti, ‘Neƙ ƙep talap,’ tazein beme eƙanƙ bamgata tototnanƙ bewe. Ma ƙenanƙ alak tototnanƙ tapmain beme eƙanƙ bamgata mobotnanƙ bewe.

20

Zisasiyanƙ wain mulupgalen mulup an ekƙengata bemzenze zet zeye

¹ Kawawanƙgalen zemataƙtatgata katnan mama keyet yanƙanƙ pigok, mƙe ƙengata an ƙenanƙ tambunanƙ penanƙ an indatime wain mulupman mimiyelen mebien.

² Eƙanƙ mulup mimiyelen tosa sepem kweƙ kina kweƙ kina kweƙ keƙog indandayelen zetik mimindeme ekƙenanƙ, ‘Ƙep,’ zeme wain mulupmanen indatime mebien.

³ Meti tapmme 9 kilok beme an manƙe notnanƙ belak tabien ekƙenmagen meti diindoye,

⁴ ‘In kogogak kopme naƙen wain muluwen met indema mulup mme tosanƙanƙ ƙep indasap.’

⁵ Kegok zeme ilinsakweƙ wain muluwen ke mebien. Aƙme 12 kilok beme sepem ewe keƙogak mge. Mme 3 kilok beme ewe keƙogak notnanƙ indatiye.

⁶ Ma 5 kilok beme ewe meti an notnanƙ mulup mimipin tapme indikti diindoye, ‘In kwilekiyet kasup teepmanƙ pi belak tatnepeme msat gasim bein?’

⁷ Zeme ekƙenanƙ zewien, ‘An ƙenanƙ mulup ke mseip ke nin ku zemndep.’

Zeme eƙanƙ diindoye, ‘Kopme naƙen wain muluwen meindema mulup mit.’

⁸ Ke tapme mulup tosanƙanƙ indandayelen damunƙ zempemti zeye, ‘Geƙ mulup an zemanƙ kopmaƙeme manep inda. An bam kolo ekƙen kukƙanƙgata indamti an ƙenanƙ kolo ekƙen bam indasenik.’

⁹ Kegok zempeme an mulup 5 kilokgata yanƙbemt mbien ekƙen manep kina kweƙ kina kweƙ indaye.

¹⁰ Taindame ƙenanƙ kobien ekƙenanƙ ekti, ‘Nin manep mmoti ndasapm,’ namti tatnepeme damunƙ eƙanƙ kina kweƙ kina kweƙ ekƙen kweƙ kweƙ indam mege.

¹¹ Manep keƙog indame ekƙenanƙ mulup toƙanƙgata ƙenzinƙin msawien.

¹² Mti zewien, ‘An bam kolo ekƙenanƙ mulup belak kan isikƙanƙ bugan miyo. Aƙme nin kasup katikƙanƙ penanƙ muluwen seƙ sindem palen tatnepemann msat gasim beme kwilekiyet bam kolo ekƙenmak manep sepem kweƙ ndanik?’

¹³ Kegok zeme mulup toƙanƙanƙ ekƙenmagen kweƙ pigok dunduye, ‘Notn, geƙ ku tetinƙeƙap. Geƙ manep kina kweƙgata zema namane ƙep beƙ

¹⁴ keyepm manepdi mti met. Neƙ am bam kolo ekƙenmak geƙmak manep sepem kweƙ indandayet nama ƙep beƙ.

¹⁵ Manep nenanƙgalen ya neƙ zigok ma zigok msagaƙta mbak beme naƙap kataƙ mbak. Neƙ ƙen taolet mgama geƙ nambeƙananik, ma?’ ”

¹⁶ Aƙme Zisasiyanƙ bemzenze zet ke zemdelaƙ zemti pigok zeye, “An ƙenanƙ Kawawanƙgalen zemataƙtatgata katnanen mama keyet ƙenanƙ ƙenanƙ mebe ma ƙenanƙ bam mebe ƙenanƙgut Kawawanƙanƙ eget ilizuzut mama kanzizit itdawe.”

Zisasiyanƙ gakiƙinƙanƙgata zeme seƙ tuk beye

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Aƙme Zisasiyanƙ Zelusalem mƙaen mosata moti set ganzenaset nembanane nin 12 ndatime meƙmambe ƙapigok dinndoye,

¹⁸ “Naip, nin alak Zelusalem mƙaen tapmetnup. Ya neƙ Angat Nemunanƙ saƙe saƙe bumbu an ƙenanƙ ekƙenanƙ ma zii zet zikat indanda ekƙengalen belen mopma ekƙenanƙ nome gakiƙiyet zemdelaƙ zewep.

¹⁹ Aƙme keyet palaƙanƙ kasanƙe ekƙenanƙ Loma ekƙengalen gapman ekƙengata belinan neme mopma ekƙenanƙ ƙep zet mnamti sindiwanƙ nawetikti nome gakiƙiƙap. Yanƙgut kasup tuk delaƙ peme gakiƙienƙatnanƙ gilik zem wati mamaen mobap.”

Zan ma Zems egeƙata mamilaƙ eget amobotnanƙ tatagata yanƙwesiyƙe

(Mak 10:35-45)

²⁰ Kan keyet Zan ma Zems Zebediyet nemulatnenetgata mamidanƙ idatimti Zisasiyet kandanƙanƙ koti pedondom samti namitdendeyelen dundum saye.

²¹ Kegok mme Zisasiyan yan kwesiye, “Geñ neñ kwileki mganğayelen gembein?”

Zeme egañ zeye, “Geñ zemkatik bemnamane nemun zut kapiyan geñ amobotnañ temañ tabanik kan keyet ñenañ bedi penaset ma bedi alomset amobotnañ gitanğat kandañdan tabalup.”

²² Kegok zeme Zisasiyan indayan kwesiye, “In ku nâmti kegok yan kwesip. It neñ sindem tiwap ke it ñep tiwalup?”

Zeme egañ zewun, “E ñep tiwalup.”

²³ Kegok zemalu Zisasiyan zeye, “Neñ sindem tiwap ke it penañ tiwalup yanğut nâlen betn penaset kwiyan tatatgalen ma betn alomset tabe ke neñ ñep ku zenzeyelen. Mundum ekseseñanmak ke Bienañ an kwi makumindeye ekjengalen zapat tazin.”

²⁴ Kegok mme nemuñane 10 nin keyet zapat nâmti egegat ñenzinziñ mbenn.

²⁵ Mmann Zisasiyan nin ilindiñ zeme kopmann dinndoye, “In nâip msalengalen amobotnañ ekñen winde omba taindame zet windenñanberñ msat palen am ekjengat manzejp.

²⁶ Set keboñ ke ingat tunğuwinan ñen ku tabe. Keyepmti inmagengatnañ an ñenañ amobotnañ besât nân beme egañ in sambeyelen sisiliñ an bewe.

²⁷ Ma inmagengatnañ an ñenañ amobotnañ Kawawañgat zikatnan besât nâwe beme egañ sisiliñ namba etañ kwati toñanğat mulup etañ mpeme tosañan ku masain keboñ mamambe.

²⁸ Sepem kegogak neñ Angat Nemunyañ amnañ sisiliñ mnanayelen ku koban yek. Neñ am ekjengat sisiliñ mulup mimindandayelen koban ma am ekñen nanañgat maman ketalasima amnañ mama kanzizit ailkgat nâmti gakikiyet toban.”

Zisasiyan an zut zikalit beñañ weyanideye

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Âpme Zisas ma nemuñane nin Zeliko msat penti tapmepmann am manğe temañan ndamâti mebien.

³⁰ Keyegak an zut zikalit beñañan set ganzenañ tapmambun, “Ya Zisas kwawezin,” zeme nâmti kwizet temañ kumti zewun, “Amobotnañ, geñ Dewitgat alikñañ, nigat kemben mi!”

³¹ Kegok zemalut amnañ eget zemkulumidemti buzak tatagalen diitdowien. Keyanğut egañ ewe giñgiñ mti kwizet omba kuwun, “Amobotnañ, Dewitgalen alikñañ, geñ nigat kemben mi!”

³² Kegok zemalut Zisasiyan metati idayan kwesiye, “It neñ zigok mimindandayelen nâlup?”

³³ Kegok zeme egañ zuwun, “Amobotnañ, nit eekgalen nâlup.”

³⁴ Kegok zemalut Zisasiyan egegat kemben mti zikalit tanğume keyegak zikalit ekti ekmak mebun.

21

Zisasiyan Zelusalem mka temanen mowege

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zân 12:12-19)

¹ Âpme Zisas ma nembrañane nin Zelusalem patañ zesât mti Betpage mkaen ke tati nembrañanet zut kukñañgat

² pigok zemideye, “It ñenañ mkaen met patañ pepeñak doñki ñen tegan opemti tepum palen opepeñañ nembrañan isikñañ ganzenan tapme ekselup. Ke kwaleti idatetimti neñmagen koselup.

³ Kegok mmalut am ñenañ zigok ñen zeme, it pigok dunduselup, ‘Amobotnañan kapiyet mulupman sasayelen zemndeme kolup.’ Kegok zemalut egañ keyegak nâmideme mkoselup.”

⁴ Ke sokbeye ke eweñañ baenen golan zenze an ñenañ zet meluwan kapi mge keyet katañ sokbemkawan bein:

⁵ “Zaion* mka temañgalen am diindo, ‘Egit, ingalen Amobotnañin ek inmagen kozin! Keñ sewakñañ toñañ. Doñki nembrañan isikñañ milawat matin keyet dukñañ kozin.’”
(Zekaraia 9:9)

⁶ Zeme namba zulañ nâmti Zisasiyan diitdoyenok met

⁷ doñki mam namba idatetimti koti nin melakandundun sakñañgatnañ gulumti doñki egegat palen yenğepemann Zisasiyan palañan mototage.

⁸ Âpme am manğe temañan egat set miakpepeyelen melakandunjin timti selen yenğewien. Ma notnañan niwet sinaj atumti selen yenğewien.

* 21:5: Zaion kwit ke Zelusalemgañ kwitnañ ñen ke makup.

⁹ Kegok mme am manje temanñ kalañti Zisasiyet ñeññ ma baman meti kwizet kapigok kuwien,

“Dewitgalen alikññ, nin sesewatgenup! Kawawaññ gaombem genjenñ kotnik keyet oloñen penañ mti Kawawaññ sesewatpene!” (Sam 118:25-27)

¹⁰ Kegok mme Zisasiyan Zelusalem mka temañ keñan mopme am mka mtonañ kwisak ke nãmti keñin wapme yanñkwesiwien, “An ke kwiyañ kozin?”

¹¹ Kegok yanñkwesime am manje temanñ zewien, “Kapi Zisas. Ek golan zenze an Nasalet Galili mkaengatanñ kozin.”

Zisasiyan aem kwaem an sesewat mkaen indamãge

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Zãn 2:13-22)

¹²⁻¹³ Ke moti Zisasiyan sesewat mka temañ keñan moti ekme amnañ makau ma sipsip sãpe sãpe bumbuyelen aem kwaem tapmambien. Mãnep aem kwaem† tapm mambiengalen mundumañ mgilik zeye ma sasakandenombe takwitimbien ekñengalen mundum kegogak mgilik zemti diindoye,

“Kawawañgalen Zet Itnaññ Kawawaññ pigok zeme meluwañ mimaññ, ‘Nãlen sesewat mka ke dundundu mka’ (Aizaya 56:7)

keyañgut in mme an kambu titi ekñengalen enzilili mka tabein.” (Zelemma 7:11)

Kegok zemti am ekñen ke zemindemti indamãpme toti kwawebien.

¹⁴ Mme am zikalin beññ ma wesin ekñenñ sesewat mka temanen kopme weyañindeye.

¹⁵ Ke tapmme nembra isisik ekñenñ, “Dewitgalen alikññ, sesewatpene!” kwizet kegok kupenñ keñan mowepme sãpe sãpe bumbu an ekñen ma zii zet zikat indanda ekñenñ muluwañ mamananañ ke ekti keyet ñenzinñ penañ mti

¹⁶ Zisas yanñkwesiwien, “Geñ ekñenñ kwileki tazep ke tatnãnik?”

Zeme Zisasiyan diindoye, “Ãk neñ ñep tatnãyap. In Kawawañgalen Zet Itnaññ ku mamakuip, ma? Ke kapigok kumpepenañ,

‘Geñ nembra isisik ma nembra okak zikat indamane ekñenñ gãgãt sesewatgawep.’” (Sam 8:2)

¹⁷ Kegok mti Zisasiyan ekñen katiindemti Betani mkaen tambumbu kwep mepmanje.

Zisasiyan tep kwitnañ pik ke saik mpeye

(Mak 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Æpme tambunañ penañ Zisasiyan mka teman gilik zem kwakwagalen kwati meuyet mge.

¹⁹ Mti ekme set ganzenaset pik tep tapme ekti katnañ niniyelen yayañ mge yanñgut katnañ niniyelen ñen tatapin; sinañ etañ tage. Kegok ekti tepgat zeye, “Geñ kadi ñen ku elikbanik yek penañ.” Zeme keyegak tewañ memunñ beye.

²⁰ Kegok sokberme nembrañe nin ekti pisemti yanñkwesiwenn, “Zigogapm tep ke sakwep penañ memunñ bep?”

²¹ Kegok zemann Zisasiyan pigok zeye, “Neñ penañ sukwep diindowi, in keñ zutmak ku mamti Kawawañgat nãmkñepewep beme in neñ miyap sepem kebonñ mbep. Mti ke etañ yek, in nukñañ kalañ nembrañ keyet pigok zemsawep, ‘Nembu keñan metot,’ zeme kegok mbe.

²² Ma in nãmkñepewep beme ke ma ke mimiyet dundum same egañ ñep mbe.”

Zisas mulupmangalen windeyet yanñkwesiwien

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Zisas ek sesewat mka temanen gilik zem meti am zet zapat dolakññ tapm zikat indame sãpe sãpe bumbu an ñeññ ma sesewat mka temañ keyelen an damunñ ekñenñ koti pigok yanñkwesiwien, “An kwiyañ nãmgeme am sesewat mka temanen ke indamãbanan?”

²⁴ Kegok yanñkwesime Zisasiyan pigok zeye, “Neñ yanñkwesisi kwep penañ indayanñkwesima, in dopmañ teñ gilik zem nameñgut neñ an kwiyañ nãmneme mamiyap ke diindosap.”

²⁵ Kegok zemti zeye, “Zãn tu zulutindende an ek am tu zulutindendeyelen an kwiyañ mulup ke saye? Kawawaññ nãmpeme ma amnañ nãmpewien?”

Kegok zeme ekñenñ ilinak zenã zenã mti zewien, “Nin zigok zesenu? ‘Kawawañmagatnañ,’ zesenu beme egañ zet dopmañ pigok zesem, ‘Ya kok ke kwilekiyet mti ku nãmkñepewien?’”

† 21:12-13: Amnañ mãnep timkobien keyañ sesewat mkaengalen sãpe sãpe bumbuyet songom ñep ku itiyelen. Kegogapm ekñenñ sesewat mkayelen mãnep ke Zuda am ekñengalen mãnep ke omaimti ke etañ sesewat mkaengalen milawat kwititiyelen.

²⁶ Ma ‘Ammagengatnañ,’ zesenuip ke nin am ekñengat kiñganup kelak yaññan am ekñenañ Zân ek golañ zenze an penañ kekok nâmkatik bewien.”

²⁷ Zemti Zisasiyet pigok zewien, “Nin ku nânup.”

Kegok zeme Zisasiyañ ekñengat zeye, “Neñ kekok an kwiyañ zemneme mamiyap ke ku diindosap.”

Ayumuñ egetgalen bemzenze zet

²⁸ Ke zemti zeye, “In zigok nâip? An ñen ek nemuñanet ayumuñ mambuk. Egañ nemuñan yumagen meti zenak, ‘Nemun, geñ alak wain muluwen mulup msenik.’

²⁹ Zeme nemuñan yuyañ zenak, ‘Yek, neñ ku msap.’ Kegok zenak yañgut keñan gilik zeme naman muluwen medak.

³⁰ Biwitdañ nemuñan yuyet sepem kogok dunduye âpme nemuñan muñan zeye, ‘Neñ ñep msap.’ Kegok zeye yañgut ku mge.

³¹ Âpme nemuñanet egetmagengatnañ kwiyañ biwitdañ nânngenok mge?”

Kegok zeme sâpe sâpe bumbu an ma sesewat mka temañgalen an damuñ ekñenañ zewien, “Nemuñan yu.”

Zeme Zisasiyañ zeye, “Neñ penañ diindowi, mme takis mânep titi ma set kilen imbi ekñenañ ñeñan bemti Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet kandañan tapmelip. Âpme in keñan ku talip.

³² Zân tu zulutindende an egañ set teñ zikat indame mâbâgalen ekmâtâbilen yañgut in ku nâmkîñpewien. Âpme takis mânep titi an ma set kilen imbi ekñenañ nâmkîñpewien. Ekñenañ kekok mme in ekbilen yañgut in yominañgatnañ keñin gilik zeme ku nâmkîñpewien.”

Wain damuñ keñ katik ekñengalen bemzenze zet

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Ke zemti egañ sesewat mka temañgalen an damuñ ma sâpe sâpe bumbu an ekñengat zeye, “Wak bemti bemzenze zet ñen zesowapgat ewe nâit. Kan ñengat msat toñañan wain alikñañ msatnañen ke onzeye. Mti kimbat kundur kindin bempemti wain katnañ misiksikgalen msat walatopemti amnañ mulup kalem tati eekgalen mka teepmañ walatpeye. Kegok mpemti wain mulupmañ ke kalop bemti amnañ ekdamuñ mti mamayet toñañ toñañ indamti msat pem ñen mege.

³⁴ Egañ ke meti manepeme wain katnañ mâtâtâtgalen kanañ beme mulup anene zemindeme wain damuñ ekñenmagen wain katnañ titiyelen kobien.

³⁵ Zemindeme kopme wain damuñ ekñenañ mulup an indatetimti kwep sidiwan witkbiën ma ñen kume gakiye ma ñen nanzañan kuwien.

³⁶ Kegok mme msat toñañan zapat ke nâmti mulup an ewe sambe indeme kukñañgat kobien ekñen aindangosomti omba penañ indeme kobien. Kopme wain damuñ ekñenañ ewe kukñañgat mimindawien sepem kekokak mbien.

³⁷ Kegok mme bam delañ zenzenañ ikñañgat nemuñan penañ peme ekñenmagen mesâgât mme keñanen kapigok nânge, ‘Penañ sukwep pi ekñenañ nemun eksempep.’

³⁸ Kegok otnâye yañgut wain damuñ ekñenañ nemuñan ke ekti ilinak pigok zenâwien, ‘Pi ikñañgat nemuñan penañ kapiyañ toñañ bewe keyet kopme nin kumann gakime kwilekiki sambe kapi ningat zapat bek.’

³⁹ Kegok zemti ekñenañ nemuñan ke atamti mandamti mulup paselen tot kume gakiye.”

⁴⁰ Kegok zemti Zisasiyañ indayankwesiye, “Msat toñañan wain mulupmanen kosâpm ke wain damuñ ekñen zigok penañ mimindasâpm?”

⁴¹ Kegok zeme ekñenañ zewien, “Egañ penañ sukwep am keñ katik ekñen ke indome gakime wain muluwen wain damuñ alakñañ indeme ekdamuñ mti katnañ titi kanaan timti toñañgat mange butnañ sawep.”

⁴² Ekñenañ kekok zeme Zisasiyañ kapigok diindoye, “Kawawañgalen Zet Itnañanen zet ñen kapigok tazin ke in ku mamain nâip, ma?

‘Mka walalat ekñenañ tepum ñen ekme bekanan beme wisat mti peme weñge. Tepum kewan tepum miñañ beye. Sepem kekok ke Amobotnañ Kawawañan mme nin ekmann ego egoñañmak mambein.’

(Sam 118:22-23)

⁴³ Keyet zema nâit, Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke in Zuda mangeen sokbembeyet zenzenañ ke inmagen menzem mti naman am belakñañ ñen indame ekñenañ mme penañan elikbe.

⁴⁴ Amnañ, “Tepum ke sambuñan,’ zewien yañgut tepum ke kaliñañ ya an keyet palen tokutun beme an ke epeewe. Ma tepum keyan am keyet palen tokutun beme am ke gakime sekñañ kânzunzuyañ bemisikbe.”

⁴⁵ Bemzenze zet zut ke zeme sâpe sâpe bumbu an ma Palisi ekjenan keyet yanaj nâmâtâti zewien, “Wakae, an pi ningat tazein.”

⁴⁶ Kegok zemti atamti mka katikjan pepeyelen nâwien yanjut amnan Zisasiyet golan zenze an manzemtemiangapm kingati peme tage.

22

An imbi zulan awembinj bemalu tu meu bumulumalu ninijangat bemzenze zet zeye (Luk 14:15-24)

¹ Âpme Zisasiyan ewe bemzenzeeset am zet kapigok diindoye,

² “Kawawanjalan zemâtâtâtgat katnanen mama keyet yanaj kapigok. Kan nengat amobotnangat nemunan njenaj imbinjanmak bet mututuyelen tu meu weyan bemti

³ mulup anne indeme am kukjanngat indamandandanaj zeme kokogalen diindowien yanjut kokogalen ku indembeye.

⁴ Kegok mme amobotnanaj mulup anene notnan zemindeme am indamandandanaj ekjengat zeye, ‘Nâlen bulmakau ma makau nembananj temanj temanj kumti anjo ma kwitnanj kwitnanj sambe ilak weyanjo keyet awembinjalan meu niniyelen kolit.’

⁵ Kegok zeye yanjut am indamandandanaj ekjenan nâmpemambe ilinanngat tiknanjin nâwiengat katanj mepmâbien. Kwewanj ikjanngat mulupman mege; njenaj aem kwaem mkaen mege.

⁶ Kegok mme am notnanaj mulup annaj indatamti indome gakiwien.

⁷ Kegok mme amobotnanaj njenaj penaj zime kasa kuku anne zemindeme am mulup anene indowien ekjen indome gakime mkanjin temanj tep bume ziye.

⁸ Kegok mti mulup anne diindoye, ‘Nâlen tu meu kelak weyayanaj tazin ekjengat zapat yek.

⁹ Keyepmti am alaknanj set teman meti am omba indaikseip ke indatim koseip.’

¹⁰ Kegok zemindeme mulup anene ekjenan set teman meti am sambe indaikbien am pbenanaj ma am bekanaj kwaweti mka bemisik tabien.

¹¹ Kegok mme amobotnanaj am indamukukuyelen moti ekme an njen ondedakgalen sâk melakandu sasanaj ke ku miak tapme ege.

¹² Ekti zeye, ‘Notn, gej kenan pi zigaset ondedak sâk melakandu miayakpinj kwatnek?’ Amobotnanaj kegok yankwesime an keyan zetpinj tage.

¹³ Kegok mme amobotnanaj mulup anne diindoye, ‘Setnanj betnanj zamti zupman tambusosok kenan peme towelak. Ke mamti sek sindem timti zetnanj argalikme masumambe.’”

¹⁴ Zisasiyan kegok zemti pigok zemdelan zeye, “Kawawanaj am sambe indamandandanaj yanjut kwep kwewanj mebep.”

Takis bembeyelen yankwesisi (Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Zisasiyan kegok zeme Palisi notnan ekjenan buzak metati Zisas tetipemti zemkukuyelen zenâ zenâ mbien.

¹⁶ Mti nembanine ma Elotgalen an notnan zemindeme meti kapigok yankwesiwien, “An zikat indanda, nin gâgât yanji nânup. Gej zet dâsuki zenzepinj; penajak etanj manzenik. Ma zapat dolaknanjalan zet ke am mobotnanj ma tototnanj sepem kwep manzikat ndanik.

¹⁷ Keyepmti gej zemane nâne. Gâlen nânâyanj zigok nânik? Amobotnanj Sisamagen takis mânep nep bembeyelen ma yek?”

¹⁸ Kegok zeme eganj ekjengalen nânâ bekanaj ke ekmâtâti diindoye, “In an zetgalen etanj! In kwilekiyet nej tatetineip?”

¹⁹ Kegok zemti zeye, “In takis mânep mambeip ke njen zikat name ekbi.” Kegok zeme ekjenanj mânep same ege.

²⁰ Ekti kapigok indayankwesiyi, “Am weyanj ma kwit kapi kwiyele?”

²¹ Zeme ekjenanj zewien, “Ke amobotnanj Sisayelen.”

Kegok zeme eganj diindoye, “Nâip, Sisayelen weyanjanj tatatnanj ke Sisa iknanj sawep. Âpme Kawawanj ikjanjalan bet meluwanj keyepmti in ikjanngat zapat mait.”

²² Ekjenan ke zeme nâmti nâmtemtem mti pemti mebien.

Zisasiyan Sadusi ekjengalen nânâ bekananngat yanaj zemkawanj beye (Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ Kasup mulup mimi keyet Sadusi ekjenan Zisasmagen kobien. Ekjengalen nânâyan am gakiwep ke ku wabep manâip keyepmti Zisas keyet yankwesiwien,

²⁴ “An zikat indanda, Mosesiyan kapigok zenzenan, ‘An nenan nemunambanjanpin gakin beme notnan isikjanan imbi kwambet ke wati nemunamba egan msokbewe keyan an kukjanngatnan keyelen sip butnan bewep.’”

²⁵ Kegok zemti ewe zewien, “Ape an nenan nembane 7 indabege. Ya maneti ayuyan imbi wati nembapin gakime munanjan imbi kwambet ke wage.

²⁶ Ya munan nembapin gakime gwatnanan kwambelin ke wage. Sepem kegok ekjen sambemagen sokbeme nemunambanjanpin gakiwien.

²⁷ Ya bam imbi kwambelin keyan yek beye.

²⁸ Ya wawat kanan an kwiyan imbi ke mkipman beme egat imbinan bewe?”

²⁹ Ke tetipemti kegok zeme Zisasiyan zeye, “In Kawawanngalen Zetnan Itnanan ma egalen winde keyet kandati keyepm zet manzemyunngup.

³⁰ Wawat kanan awembin mama ke ewe ku mambep. Ekjenan ensel kululunngatnan nembon bemti tabep.

³¹ Yanngut in gakiengatnan wawat keyet manamyunngupgat diindowi; Kawawanngalen Zet Itnanan zet kapigok zenzenan ke in ku mamain nanip, ma?

³² Kawawanngan kapigok zeye,
 ‘Nen Abalaam ma Aisak ma Zekop ekjengalen Kawawanin.’ (Kisim Bek 3:6)
 Wa ek am gakiinanngalen Kawawan yek. Egan am mama kanzizitgat zapat ombemindeye ekjengalen Kawawan.”

³³ Kegok zeme am mange teman ekjenan egalen muzikat indanda keyet namtemtem mbien.

Zisasiyan zii zet noteknan diindoye
 (Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Zisasiyelen zelan Sadusi ekjengalen windenjin mtoindeme Palisi an ekjenan nambien. Keyepm ekjenan ilinak ondekti

³⁵ ekjenmagengatnan nen zii zet zikat indanda keyan Zisas yankwesisien tetipeye,

³⁶ “An zikat indanda, zii zet kwilekiyan mobotnan penan bein?”

³⁷ Zeme Zisasiyan dunduye,

“Gej kenji ma namamandi ma windendi ma notkikti ekjen ke ketalasimti Amobotnan Kawawanngat etan gogot mpewanik.’ (Zii Zet 6:5)

³⁸ Zet keyan zii zet noteknan ma zet mobotnan penan bein.

³⁹ Ma nen ewe sakam kapigok,

‘Gitanngat kenji mambeinok amgat kegok gogot mbanik.’ (Wok Pris 19:18)

⁴⁰ zii zet ma golan zenze an ekjengalen zet sambe keyet keyan noteknan belup.”

Kilais ek Dewitgat Amobotnanan
 (Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Ape Palisi an notnan ondekti tapme Zisasiyan indayankwesimti kapigok zeye,

⁴² “In Kilaisiyet zigok mananip? Ek kwiyelen aliknan?”

Kegok zeme ekjenan zewien, “Ek Dewitgalen aliknan.”

⁴³ Zeme egan diindoye, “Kwilekiyepmti Dewit ek Kawawanngalen Emetak Tenanan ekmak tapme Dewilan Kilaisiyet ‘Amobotnan,’ zeye? Zet ke Kawawanngalen Zet Itnanan kapigok kumpepanan,

⁴⁴ ‘Amobotnanan nalen Amobotnanngat kapigok zeye, “Gej koti nalen betn penanngat totapmane kasandine mtoindewap.”’ (Sam 110:1)

⁴⁵ Keyepmti Dewilan Kilaisiyet ‘Amobotnan,’ zeye beme ke zigoset mti Dewitgat soknan bein? Kilais ek Dewitgalen amobotnan.”

⁴⁶ Egan kegok zemti indayankwesime ekjenan zet dopman gilik zem sasayet kinngabien. Mti kan keyetnan baman gwan yankwesisi nen ku yankwesiwien yek penan.

23

Zisasiyan zii zet zikat indanda an ma Palisi an dopman bekanan mutumindandayelen diindoye

(Mak 12:38-39; Luk 11:43-46; Luk 20:45-46)

¹ Kan keyet palanan Zisasiyan am mange teman ma nembane ningat dinndoye,

² “Zii zet zikat indanda an ma Palisi ekjenan ilinanngat name Mosesinok beme zii zet alaknan mamsokbeip.

³ Ekjenan in ekjengalen zii zet alaknan ke mabagalen manzeip yanngut nen zemkulumindayap ekjengalen mama mimi maip ke ku mabep.

⁴ Ekjenaj zii zet omtususunaj kekok mme nukraj beme ingat palen bemti ke mâlit zeme in mâti nukraj aikme mukulem ku mimindewep. Ekjenaj nukraj temaj ke timti ingat palen bemti ilin belak penaj maip.

⁵ Ekjenaj kwitnaj kwitnaj mamip ke amnaj indik ekseyelen etaj mamip. Sangum panaj palen Kawawangalen zii zet kumpemti amnaj indidkgalen monzalamanan zam-pemti ma belinanen sangum panaj temaj sepem kekokak besajnok zampemti sangumin busilinjaj teep-teepmaj penaj amnaj indikti ekseyelen mamiagip.

⁶ Ma ekjenaj tu meu niniyelen indamandame ekjenaj mundum pembenaj ma kuknjagat totatagalen mamip. Ma sesewat mkaen ekjenaj amobotnaj mundum pembenaj keyet manâmtikraj mip.

⁷ Ekjenaj selen amnaj indikti indamukumti nâme mobotnaj beme kwilin, 'Zikat indanda,' kukuyet maindembein.

⁸ Ma gâgât amnaj, 'Zikat ndanda,' zeme kwit keborj keyet ku nâmtikraj mbanik. An zikat indandajin kwewetaj main keyepm in, 'Notn notn,' zemti mambep.

⁹ Mti in msalen an njengat, 'Bien,' ku zewep. Biwin kwewetaj ek kululujen main.

¹⁰ Ma in an njengat, 'Njenaj bembe,' zemindendeyet kekokak ku zewep. Njenaj bemberjin kwewetaj tazin. Ek Mesaya.

¹¹ Ma inmagengatnaj njenaj amobotnaj masât nâmbé beme notnaj eknjengat sisilinj anok mambe.

¹² Ma njenaj iknjagat nâme mobotnaj bewe beme Kawawangaj mtopewe. Ma njenaj iknjagat nâme tototnaj bewe beme Kawawangaj mmopewe.

¹³ Wakae, zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaj tiwep! In an zegalen etaj! In Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet kejan amnaj mebegalen mambeké ma manzemkekindeip. Mti ilin kekokak ku mamelip ma am kwiyanj mesât main ekjen kekokak mme pepetnajmak mamben.

¹⁴ [In an tejnok mamaip ma kekok tapmamti imbi kwambet mkanjanan indamâpme kwawepme milawatnaj matip. Âpme in dundundu teepmaj nukrajjin ku mkawaj bembeyelen mandundup keyepmti wakae, in sindem omba penaj tiwep.]*

¹⁵ Wakae, zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaj tiwep! In an zegalen etaj! In set omba tokwati mulup kalinjaj mti am maindatip. An kwep mme ilinagat zapat mambein. An ke mme in sebemindemti bekanaj miminjin omba beme ekjenmak in ilinsakwep tezij njandagat zapat mambein.

¹⁶ Wakae! In an zikat benaj nolîn set dâsuki tazikat indaip in sindem omba penaj tiwep. In manzeip, 'An njen sesewat mka temaj terj keyet kwitnaj zetnaj zemkatik bewe beme zetnaj penajepinj bewe kekok zemti naman an njenaj sesewat mka temajgalen golaj mka miak pepejanj keyet kwitnaj zetnaj zemkatik bein beme zetnaj ke penaj manâip.'

¹⁷ In an zikat benj ma an seonj penaj! In nâme kwilekijanj mobotnaj bein: gol sesewat mka temaj miak pepejanj tazin ke ma sesewat mka temaj ikraj?" Kekok zemti zeye, "Mka penaj keyanj mkayelen elimiak miakraj sebam pein.

¹⁸ Ma in kekokak manzeip, 'An njen zetnaj sâpe sâpe bumbuyet mundumanen zetnaj zemti bandim mbe beme keyanj zetnaj mme penajepinj bewe,' ma kogokak manzeip, 'An njenaj sâpe sâpe bumbuyet mundumanen sâpe sâpe tazin keyet kwitnaj zetnaj bandim mbe beme zetnaj penaj bewe.'

¹⁹ In an zikat benj! In nâme kwilekijanj mobotnaj bein: sâpe sâpe bumbuyet bempeyo ke ma sâpe sâpe munduman?" Kekok zemti zeye, "Sâpe sâpe ke munduman bemti buwek keyepm sâpe sâpe mundumanj keyanj mobotnaj bein.

²⁰ Âpme an kwiyanj zetnaj sâpe sâpe bumbuyet mundumanen zetnaj zemkatik bep beme wa sâpe sâpe mundumanj etaj yek ejan kwitnaj kwitnaj keyet palen tazin eknjengat eyo kwilinan zetnaj zemkatik bep.

²¹ Ma an njenaj zetnaj sesewat mka temajgat kwitnaj kumti zetik miwen ke bandim min beme sesewat mka temajgat kwitnaj etaj yek, ejan Kawawangaj sesewat mka temaj keyet tonajgat zikatnaj zetnaj bandim mti zep.

²² Ma an njenaj zetnaj kululungat kwitnaj kumti zetnaj bandim mimiyet zep beme wa kululungat etaj yek ejan Kawawangalen mundum totatat ma Kawawangaj iknjagat zikatnanen zetikraj bandim mpemti zep.

²³ Wakae! zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaj tiwep! In an zegalen etaj! Kwilekiki isikraj sikok ma sujem sagom ma kambilak mayawak ma kawak muluwengatnaj manje 10magengatnaj manje kwep ke Kawawangaj masaip. In kwitnaj kwitnaj isikraj keyet eksemti makalobpép yanggut in zii zetgalen zet penajanjaj

* 23:14: Zet kapi yajbembenaj an notnaj ekjenaj Kawawangalen zet kukuwanj notnajegat ku tazin.

tazin ke mamtotindeip. Zii zet njeteknan keyet kejanen mama mimi kapi mimiyelen eksesemak mama ma angalan gogot palen mama ma nâmkijpepemak mamti mulup isisiknan Kawawanġat mulup bandim mimiyet taolet bembe ke eyo mimiyelen. Mama penaj zii zelan zeinen ke in ku mamip. In kwitnan kwitnan isisiknanġat tip butzenze mamip.

²⁴ In an zikat bejan nolin zet dâsuki tazikat indaip. In zii zet isisiknan mamâlip yanġut zii zet njeteknan mobotnan ku mamâlip. In sakam an njanaj tu menzim kejan kakalak isiknan tapme ekti nep mpenak yanġut belaj menzim kejan tadage keyet yayan ku mnak.

²⁵ Wakae! zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaj tiwep! In menzim seknaj etaj manzululip naman kejanen zululupin mme meu pâpman melesin matazin. Ingalen mama miminjin sakaman menzim kebon. In amgat zikalinan am pembenanok mamaip yanġut kejanan kambu ma segalen kwitnan kwitnanaj bemisik wen.

²⁶ Palisi an in zikalin bejan! In kuknanġat menzim kejanen meu pâpmanmak ke zuluġgulak seknaset zulubep.

²⁷ Wakae! zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaj tiwep! In an zegalen etaj. In sakamin am sum seknaset elimiaknan pembenaj ma kwetetepman keyanġut kejanaset am kasetnan ma am sek tunaj sambun kwilak kwilak miminjan kebon.

²⁸ In sepem kebon seknaset am zikalinan an tejnok mamaip yanġut kejnaset an nambalamin zut ma in yomton.

²⁹ Wakae! zii zet zikat indanda ma Palisi in sindem omba penaj tiwep! In an zegalen etaj. In golan zenze an ma an tejn itnanaj gakikinaj ekjengalen sumen elimiak pembenaj miak pemti

³⁰ in kapigok manzeip, 'Nin itnanaj tipman baen ekjen yerjokjineyan mambien mambenek ze nin golan zenze an ma an tejn ekjen ku indomann gakiwiek.'

³¹ Ingalen zet keyaj yanaj mkawan beme in am golan zenze an indome gakiwien ekjengat alikjine.

³² Neppat, in yerjokjineyan am indondo mulup mbien ke in keyegak tusumti msâbip.

³³ In asinj! In asinġalen alikjane! In yominanġat dopman tezin nandanen indeme towesâġat talip ke yanaj in ku nâmâtâlip? In weyan eksewep.

³⁴ Keyepmti zema nâit. Nejn golan zenze an ma an nânâjinmak ma zikat indanda indema kopme notnan indome gakiwep. Notnan tewen indowep ma notnan sesewat mkaen sindiwan indawitkibep. Ma notnan sisipenper mimindeme mka pemjengatnan pemnen kunzunji mebeb.

³⁵ Keyepmti an tejn indome gakiwien an indowien ekjen keyelen yom dopman mutumindame puwep. An ekjen ke ewenjan yanbembenaj baenen Keinan meninjan, Ebel an tejn kume gakiye keyaj yanbempewe. Keyetnan Belakijayet nemunan Zakalaya ek sâpe sâpe bumbuyet munduman ma sesewat mka teman tunġuwitdan amnan nanzanaj kume gakiye ma sepem kegok ke in an notnan omba indowien.

³⁶ Keyet nejn penaj sukwep diindowi, am sambe indom kwabien ekjengalen yominanġat dopmanin am in alak kapi talipmagen sokbesâpm.

*Zisasiyan Zelusalem mka temanġat kember zet zeye
(Luk 13:34-35)*

³⁷ O Zelusalem am, Zuda msalen in golan zenze an maindome gaki, ma Kawawanġalen zet busup an indeme makolip mee nanzanaj maindoip. Nejn in sakokolok mananaj nemanane pâpman kandan manġe kwep maondakindemti am bulut tazin sepem kegok kan sambe nejn in tima betn kanderan kwawowogalen nâma in ku manâmneip.

³⁸ Keyepmti nejn zema nâit, ingalen sesewat mka teman ke Kawawanaj katipeme ilinanġat belinan tapmosâpm.

³⁹ Keyepmti nejn dindowi, in nejn ewe ku nikbep. Ya nejn bamgat kopma in pigok zewep, 'Kawawanaj Nemunan ombempeme kozin keyet nin olonjen penaj mnup,' (Sam 118:26) kegok zewep."

24

*Kan delan zenzenanġalen zet zapat
(Mak 13; Luk 21:5-36)*

¹ Zisasiyan sesewat mka teman katipemti toti mepme nemanane nin ekmagen koti pigok zewenn, "Amobotnan, sesewat mka teman ekpiseseyelen pi ekbaga."

² Zemann Zisasiyan dopman ġilik zem zeye, "In nanzanaj mka teman walatnan kapi alak ego ego mip. Yanġut nejn penaj sukwep diindosowap, maneti bamgat nanzanaj mundumin talip keyet katan ku tabep. Kasa ekjenaj kokume epeemti nanzan igak kwep kwep lala bubuk mekobep."

³ Kegok zemambe met Olip Kalañan moti nin yañkwesiwan, “Zenagen ke pe zukñan sokbewe ma geñ kokodan kanen ma kan delañ zenzenañ piliñ zibon sokbewe?”

⁴ Zemann egarj dinndoye, “In weyañekmâtât mambep mineti am ñenañ teti mimin-deweyet.

⁵ Am notnañaj koti zewep, ‘Nej Kilais,’ kegok zemti am omba tetimindewep.

⁶ In kasa kwisakñaj ilinmagen sokñan ma kasa sukwep auuyelen zapatnañ nâwep yangut keñin siñsiñ mme yayan mimipiñ. Kegok ke sokbeweyangut ke kan delañ zenzenañ yek.

⁷ Am msat ñengatnañ ma ñengatnañ dopmañ mekum kwakum mbep ma msatgalen amobotnañ zulañ auwalup. Ma msat katan meuyet kambenñ temañ sokbewe ma msat sambe mâkinañ temañ mbe.

⁸ Ke sepemañ imbiyañ nemba titiyelen sindem yañbemti manâip sepem keboñ kwabe.

⁹ Ma am notnañaj ekñenaj in nâmkijpemneip keyepm msat palengalen amobotnañ ekñengat belinan beme ekñenaj sisipeñpeñ mimindewep. In neñmak tusumti mambep-gapmti am sambe ekñenaj ingat nâme kañgañaj bewe.

¹⁰ Kan keyet am sambe nâmkijpepeñinmak ku mkatik bem tabep am notnañ nâmkijpepeñinmak zemsokbemindame ekñenaj ma notnañaj am notnañgat ilinañgat keñ kasa mimindewep.

¹¹ Ma kegogak golañ zenze an dâsuki ekñenaj koti am sambe keñin mme yuñgu mâbe.

¹² Ma mama mimi bekañanaj palakñaj beme am notnañaj nolinañgat notn notn ku mbep.

¹³ Yangut amnañ an ñen nâmkijpepemañ sisipeñpeñ msame egarj nâmkijpepeñaj katikñaj atam tapmetneti gakiwe beme kan delañ zenzenañ Kawawañaj an ke mama kanzizit sawe.

¹⁴ Mti Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet zapatnañaj msat katan mekopme am sambe nâmeñgut kan delañ zenze sokbewe.

¹⁵ Âpme kan tipman baenen golañ zenze an Danielañ, ‘Kwileki ñen mamañajmak ma kiñgagatnañmak kotabe,’ keyet zetnañ zeye. Kwitnañ kwitnañ keyañ ingalen sesewat mka kambu manzeip keyet keñan sokbem tapme am zet kapi mainñti nâmambe ekñenaj keyet yañaj nâmatâbep.

¹⁶ Âpme kan keyet am Zudia msalen talip ekñenaj kunzuñti kalañ dukñan mowebe.

¹⁷ Ma am ñenaj mka solonan tapmambe ya kan keyañ sokbeme milawatnañ mka keñan ku akum tiwe. Egarj keyegak tati kunzuñ mebe.

¹⁸ Ma sepem kegogak am ñenaj kolopmañ mkañan tapme ikñaj mulupman tapmambe beme keyañ sokbeme kolopmañgat nâmti mkañan kokopiñ. Egarj keyegak tati kunzuñ mebe.

¹⁹ Kan keyet imbi keñmak ma nembañin okakñaj ekñenaj kunzunzuñgalen timyapewep ke kemberñ penañ.

²⁰ In Kawawañ dundum same nâmindame kunzunzuñin map tâgâ kanen ma Sabat tagoñgo kanen ku sokbemindawe!*

²¹ Keyepm kan keyet nukñaj omba penañ sokbemâbe. Nukñaj keboñ ke itnañaj msat sokbemberañgatnañ alak tatnup kapi keboñ ñen ku sokbeye ma bam gwaenen ñen ku sokbewe.

²² Egarj an imbi ikñajgat zapat indamakuye ekñengapm kan ke mme danañ bewe ekñen yek benak ze nukñaj ke kan danañ ku tapme am sambe walapme delañ zenak.

²³ Âpme kan keyet an ñenaj pigok zewe, ‘Egit, kilais daen tazin,’ ma ‘Pi tazin,’ zeme nâmbep beme ku nâmkijpewep.

²⁴ Ma kilais dâsuki sambe ma golañ zenze an dâsuki sambe ekñenaj sokbemti menok sepem igak igak ma mulup piseserajmak mme amnañ ekti nâmkijpemtî indamâbâgalen mbep. Sepem kegogak Kawawañaj am ikñajgat zapat indamakuye ekñen keyet keñin myuñguindesâgât mbep.

²⁵ Nâip, neñ kwitnañ kwitnañ keyet tazemsalañ beyap ke sokbesâpm.

²⁶ Âpme amnañ pigok zewep, ‘Egit, kilais ek msat tunjupman tazin.’ Zeme ke mebepiñ. Ma ñen pigok zewep, ‘Ek mka keñan tazin.’ Zeme nâmkijpepepiñ.

²⁷ Âpme neñ Angat Nemuñaj neñ ambeyak sakam kasup kwakwatnasetgatnañ totot-naset ilindiñ sakwep beyak mamnok neñ kegok kobap. Kegok kopma am sambeyañ ñep nikbep.

* 24:20: Kawawañgalen zet itnañajen zii zelañ Zuda ekñengalen Sabat tagoñgo kangat kapigok zenzenaj, ‘Amnañ set teepmañ ku mebegalen,’ zenzenaj.

²⁸ Neŋ kokotnnaŋgalen kanen nâlen maŋgeyaŋ ekme tep katnaŋ saŋgamaŋ penañ elikme age sambeyañ maondagip. Sekam kegogak kwitnaŋ kwitnaŋ ke ilinmagen sokbeme ekti nâmkawaŋ bewep.

²⁹ Nukñaŋ sambe ke delaŋ peme keyegak,
'kasup zikatnaŋ sopkusâpm ma eyoŋga busatnaŋ yek besâpm ma wenzimaŋ kulu-
luŋengatnaŋ âtâtosâbip.'
(Aizaya 13:10;
34:4)

Ma Kawawaŋaŋ kululun buteme titok mme kululuŋengalen kwitnaŋ kwitnaŋ sambe keyañ puluk pilik zem mekobep.

³⁰ In Angat Nemuŋaŋ neŋ nâlen kokotnnaŋgalen kanaŋ ma pilinaŋgat yaŋkwesiwien kelak dindosowap. Ma in Angat Nemuŋaŋ neŋ mgulumbuk palen kululuŋen tati windemak saŋga soŋga keŋan busatnaŋmak kopma niksâbip. Am maŋge msat sambeyelen ekñaŋaŋ nikti susâbip.

³¹ Kan kobawen keyet lumun kwisak omba kume egaŋ enselñaŋe zemindeme msat ganzenañ nembet ma nembet ma gwaen ma baen meti am ikaŋaŋgat zapat makumindendaŋaŋ ekñaŋ msat kataŋgatnaŋ ondekindewep.

³² Âpme in balam balam tep ekaŋgat otnâit. Kan tep balam balam katnaŋ yaŋbemt kwapme manzeip, 'O, ilak mtete yaŋbesâpm ma tep gwazege sinaŋaŋ taalaŋ sime' in manzeip, "Tonne mtete tasâpm," manan sinaŋ betnaŋaŋ epeemti sinaŋaŋ tapmme manzenup, 'Mawalam tasâpm.'

³³ Sakam kegogak in bamgat nukñaŋ sambe sokbeme ekti nâme kan ilak sokñaŋ bududuk bein keyepm in weyayaŋ mulup mtalit.

³⁴ Neŋ penañ sukwep diindowi, am alak talip kapi ilindaŋ ku gakimâpme kwileki sambe kapi sokbesâpm.

³⁵ Msat ma kululun eget asekmalu delaŋ zesâpm yaŋgut nâlen zetnaŋaŋ delaŋ zenzenepiŋ matapmambe.

Am ñenaŋ Angat Nemuŋaŋ zukñaŋ kobe ke ku nâin

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-35)

³⁶ Am ñenaŋ Angat Nemuŋaŋgalen kan kokogalen ke ku nâin. Ensel kululuŋengatnaŋ ekñaŋaŋ ku nâip. Nemuŋaŋ neŋ kegogak ku nâyaŋ. Bipmnaŋ igak etaŋ kan ke nâin.

³⁷ Angat Nemuŋaŋ neŋ kokotnnaŋgalen ke itnaŋaŋ Noamagen sokbeye sepem kegok sokbewe.

³⁸ Tuŋgwam kosât mge kan keyet am ekñaŋaŋ itnaŋaŋ mamimtemienok tu meu nimwiaŋbien ma an imbiyaŋ awembiŋ bemt msalengalen kwitnaŋ kwitnaŋgat otnâmti Kawawaŋgat ku otnâwien. Sepem kegok tapmme Noayaŋ waŋgaŋaŋ teman keŋan mowege.

³⁹ Yaŋgut ekñaŋaŋ zigok sokbesâpm ke nâme dâsuki beme tatnepeme tuŋwagemañ ilindaŋ indaminziliye. Sepem kok penañ Angat Nemuŋaŋ neŋ kosowawen sokbesâpm.

⁴⁰ Kan keyet an zut muluwen mulup tapmambaluwaŋ kwep ñen teti meti ñen peme tabe.

⁴¹ Imbi zulaŋ saŋgo sâŋsâŋ tapmambaluwaŋ kwep ñen teti meti ñen peme tabe.

⁴² Amobotnaŋin kan zukñaŋ kobe ke in ku nâipgapmti kelem mti nâpeŋ nâpeŋ mambep.

⁴³ In pigok nâit, mka toŋaŋaŋ kan kwilekiyet an kambu titiyaŋ kokogalen ke nânak beme egaŋ keik tati mkaŋaŋ damuŋ mme an kambu titiyaŋ mka ku asekti keŋan tiŋkwabiek.

⁴⁴ Sepem kegogak Angat Nemuŋaŋ neŋ in kan zukñaŋ sokbewap ke nânâpiŋ tapme kobapgapmti in weyaŋti nâpeŋ nâpeŋ mamambep.

Mulup an dolakñaŋ ma mulup an bekanañ keyelen bemzenze zet

(Luk 12:41-48)

⁴⁵ Mulup nempa dolakñaŋ nânâŋaŋmagaŋ mulup kapigok mbe. Amobotnaŋaŋaŋ pem ñen mesât mti mulup nempa notnaŋ ekaŋgat damuŋ peme egaŋ indikdamuŋ mti meu kananen teŋ maındaŋ.

⁴⁶ Kegok tapmme bamgat amobotnaŋaŋ gilik zem kobeen ekme mulup nempa egaŋ zemâtâppeyenok tapmme ekti nâme oloŋen bewe.

⁴⁷ Neŋ penañ sukwep diindowi, ek ke amobotnaŋaŋaŋ ikaŋaŋgalen kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke egat betnan beme ekdamuŋ mbe.

⁴⁸ Âk egaŋ mulup nempa bekanañ penañ beme egaŋ keŋan pigok nâme, 'Amobotnaŋaŋ ek sakwep ku kobe.'

⁴⁹ Kegok nâmti egaŋ mulup nempa notnane indomti me ma tu katikñaŋ an tu katikñaŋ nini ekñaŋmak nimbe.

⁵⁰ Âpme mulup nemba egat amobotnaŋaŋ egalen kanaŋ kokogalen ku nâmâtâbe.

⁵¹ Mti amobotnaŋaŋaŋ dopmaŋ omba penaŋ mutumsamti putatime an nambalamin zut ekŋenmak mambe. Mamti sindemgat si zemsu zemsu mti zelin anjalikme mamambep.

25

Imbi nemba 10 ekŋengalen bemzenze zet

¹ Kan keyet Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke imbi nembip 10 ekŋenaŋ taŋamin timti an ŋenaŋ imbi wawagalen kopme selen aiikgalen mebien ke sepem sokbewe.

² Ekŋenmagengatnaŋ imbi nemba 5 ekŋen nânâŋinpiŋ ma 5 ekŋen nânâŋinmak.

³ Nânâŋinpiŋ ekŋenaŋ taŋamin mbienanŋut tuŋaŋ butnaŋ ŋamgat ku mbien.

⁴ Âpme nânâŋinmak ekŋenaŋ seŋgewinan taŋam tuŋaŋ kasime topme taŋaminmak ilinsakwep mmebien.

⁵ An imbi wawagalen egaŋ sakwep ku kopme imbi nembip ekŋenaŋ damuŋ tabienanŋ melupgat sukŋaŋ bemti meluk wembien.

⁶ Tawene peme tambu sutnan temaŋ kwizet pigok koge, 'An imbi wawagalen kozin! In wati toaigit!'

⁷ Kegok kume nâmti imbi nembip ekŋenaŋ ilindiŋ wati taŋamin weyaŋbien.

⁸ Kegok mti nânâŋinpiŋ ekŋenaŋ nânâŋinmak ekŋengat zewien, 'In nin taŋam tuŋaŋ bugan kasim ndait. Ningalen taŋamlak bep zein.'

⁹ Zeme nânâŋinmak ekŋenaŋ gilik zemti zewien, 'Inmak ninmak nsakwep tuŋaŋ bugan kapiyaŋ ŋep ku bendesemgat in dalaŋ mkaen met ilinaŋgat kwitim kolit.'

¹⁰ Kegok zemindeme imbi nembip nânâŋinpiŋ ekŋenaŋ tuŋaŋ kwitisât mebien. Ekŋenaŋ met mame mame an imbi wawagalenanŋ pataŋ peye. Âpme imbi nembip 5 damuŋ tabien ekŋenaŋ ekmak awembij bembeyelen tu meuyet ondedak mkaen mowepme sekekek kege.

¹¹ Kegok sokheme bamgat imbi nembip nânâŋinpiŋ ekŋenaŋ pataŋ zemti zewien, 'Amobotnaŋ, amobotnaŋ, nâmdemane kwatne!'

¹² An imbi wawagalenanŋ zeye, 'Neŋ penaŋ diindowi, neŋ in kandat indeyap.'

¹³ Zisasiyaŋ zet kegok zemdelanŋ zemti kapigok zeye, in kan kwilekiyet ma bet kwilekiyet ma tambuŋan ma gasiyet kobe ke ku nâip keyepmti in kelem mbep.

Mulup nemba mânep indandaŋaŋgalen bemzenze zet

(Luk 19:11-27)

¹⁴ Maneti amobotnaŋ ŋenaŋ msat pemŋen mesât mti egaŋ mulup nembanaŋane kume kopme kwilekikiŋaŋ sambe belinan bemti ekdamuŋ mimiyyet zemindeye.

¹⁵ Egaŋ mulup nemba kwep kwep ekŋengat sepemin ma windenjin nâmti keyet kataŋ mânep indaye. Kwep ŋen 5000 kina saye. ŋen 2000 kina saye. ŋen 1000 kina saye. Kegok indamâti egaŋ msat sukwep mege.

¹⁶ Egaŋ mepme mepme mulup nemba 5000 kina tiye egaŋ sakwep penaŋ mânep keyaŋ mulupmaŋ mmepme 5000 kina ŋen ewe mânep tâgâŋaŋ aige.

¹⁷ Sepem kegokak mulup nemba mânep 2000 kina tiye egaŋ mulupmaŋ mmepme 2000 kina ŋen ewe mânep tâgâŋaŋ aige.

¹⁸ Âpme mulup nemba mânep 1000 kina tiye egaŋ mobotnaŋaŋgalen mânep ke msat walati keŋan kwatampeye.

¹⁹ Kan teepmaŋ penaŋ delaŋ zeme bamgat mulup nemba ekŋengat amobotnaŋinaŋ gilik zem koge. Koti mânep indaye keyelen yaŋaŋ nâsât ondek indeye.

²⁰ Mulup nemba 5000 kina tiye egaŋ 5000 kina tâgâŋaŋ aikge ke mkoti zeye, 'Amobotnaŋ ekbak, geŋ 5000 kina nawananaŋ neŋ mulupmaŋ sama 5000 kina tâgâŋaŋ aikban.'

²¹ Amobotnaŋaŋ zeye, 'Geŋ mulup nemba pembenaŋ penaŋ. Geŋ zetn gawepumti mulup pembenaŋ penaŋ mbanan. Geŋ mânep isikŋaŋ ŋep mandamuŋ mniikgapmti neŋ mânep temaŋgat damuŋ mimiyyelen gewap. Geŋ neŋmak kopmane oloŋen mdi.'

²² Mulup nemba 2000 kina tiye egaŋ kogak koti zeye, 'Amobotnaŋ, geŋ 2000 kina nawananaŋ. Ekbak, neŋ mulupmaŋ sama 2000 kina tâgâŋaŋ aikban.'

²³ Amobotnaŋaŋaŋ pigok dunduye, 'Geŋ mulup nemba pembenaŋ penaŋ. Geŋ zetn gawepumti mulup weyaŋti mbanan. Geŋ mânep isikŋaŋ ekdamuŋ ŋep mbanan keyepmti neŋ mânep temaŋgat damuŋ mimiyyelen gewap. Keyet geŋ neŋmak kopmane oloŋen mdi.'

²⁴ Âpme mulup nemba 1000 kina tiye egaŋ koti zeye, 'Amobotnaŋ, neŋ nâyaŋ ke geŋ an katikŋaŋ. Geŋ mânep tuŋgupmaŋ nembandineyaŋ monze onze mulup mti onzenzenengatnaŋ timti tosayet bemane kopme matinik ma geŋ mânep setnaŋ mtitiyyelen omba nâmtatnik.

²⁵ Kegok nâmti neŋ mânep tima mebegat kingati met 1000 kina ke msat keŋan atam pema matazin keyepmti ekbak, kapi gitanŋalen mânep ikrŋaj ke gilik zem gayap.'

²⁶ Zeme amobotnaŋaj gilik zemti zeye, 'Geŋ mulup an bekanaj ma awisatonj! Geŋ nânak, neŋ mânep tuŋgupmaj nembanneŋaj monze onze mulup mti onzenzenŋengatnaŋ timti tosayet bema kopme matiap ma neŋ mânep setnaŋ mtiŋiyelen omba nâmtalap.

²⁷ Nâmane kegok beme geŋ nâlen mânepm mânep mkaŋan bewekwan ya neŋ gilik ze kobagen nenanŋalen mânep ilindiŋ timti tâgâŋaj notnaŋ tiwak.'

²⁸ Amobotnaŋ kegok zemti gilik zemti an mulup an ŋengat zeye, 'Mânep ke menzem mti an 10,000 kina tasain ke sait.'

²⁹ Amobotnaŋ keyaj tusumti zeye, 'An ŋenaŋ kwileki notnaŋ tasame keyet mulupmaj mam beme kwileki notnaŋ ewe tusumti same ekmagen polak polak wemsawe. Âk am ŋenaŋ kwileki ŋen isikŋaj tasame mulupmaj ku mbe beme ewe kwileki isikŋaj penaŋ bugan tasain ke kogogak menzempewep.

³⁰ Keyepmti mulup nema bekanaj ke putatime zupman tambusosok keŋan ke mamti si zemu zemu mti zetnaŋ anŋalikti mamambe.'

Zisasiŋaj koti am kalaŋsâpm

³¹ Maneti Angat Nemuŋaj neŋ winde temaŋmak enselne indatetimti kosowap. Koti damuŋ mulup mimiyelen Amobotnaŋalen munduman totasowap.

³² Âpme am sambe msat ŋen msat ŋen keyet keŋanŋatnaŋ am ilindiŋ mamkandaŋnan ondek indesowap. Sekam sipsip damuŋaj sipsipmak meme makalanŋidein sepem kogak mbap.

³³ Mti neŋ am teŋ maip ekŋen betn penaset zemindema tabep naman am notnaŋ betn alomeset zemindema tabep.

³⁴ Maŋge bemandemti Amobotnaŋ neŋ am betn penaset pigok diindowap, 'In Bienmak tusum talip keyepm kolit. Kawawaŋalen zemâtâtâtgat katnanen mama keŋan mamayelen eweŋan msat sokbeme baenen ke weyaŋpepeŋanŋat koti mama kanzizit tit.

³⁵ Ke pigogat neŋ meuyet mma in meu nambien. Neŋ tuyet tapmma in tu name nimban. Neŋ an mamanam kopma in notn mnemti mkaŋinan natetimobien.

³⁶ Neŋ melakandunduyet olapma in melakandu nawien. Neŋ zawat mma in nikdamuŋ mbien. Neŋ mka katikŋan tapma in met nikdamuŋ mti mukulem mnembien. Keyepmti in kolit.'

³⁷ Zema am teŋ bemberaŋaj pigok gilik zesâbip, 'Amobotnaŋ, nin kan kwilekiyet geŋ gikmann meuyet tapmmane meu gawenn ma tuyet tapmmane tu gawenn?

³⁸ Ma geŋ denen an mamanamaŋ kopmane nin weyaŋgewenn ma melakandunduyet olapmane melakandu gawenn?

³⁹ Ma kan kwilekiyet zawalen ma mka katikŋan wemane nin mukulem mgewenn?'

⁴⁰ Âpme Amobotnaŋ neŋ zet dopmaj pigok gilik zewap, 'Neŋ penaŋ zema nâit, in kan ke ma keyet nâlen notn an tototnaŋ nâmkirpepemak mukulem mpewien in ke ek etaŋ ku mukulem mpewien. Ke neŋ mukulem mnewienok bein.'

⁴¹ Mti neŋ betn alomset tabep ekŋengat pigok zewap, 'In nenemti sebeit! In teziŋ ŋandayet zapat ombemindenderaŋ. Teziŋ taŋamaŋ delaŋ zenzeŋepiŋ ke Sadaŋ ma enselŋane ekŋengat weyaŋpepeŋaj keyet keŋan towelip!

⁴² Ke pigogat neŋ meuyet mma in meu ku nawien. Neŋ tuyet mma in tu ku nawien.

⁴³ Neŋ an mamanam kopma in neŋ notn mnemti mkaen ku newien. Neŋ melakandunduyet olapma in neŋ melakandu ku nawien. Neŋ zawalen ma mka katikŋan tapma in ku namukulem mnewien.'

⁴⁴ Zema ekŋenaŋ pigok gilik zem zewep, 'Amobotnaŋ, nin denen gikmann meuyet mmame ma tuyet mmame ma an mamanam kopmane ma melakandunduyet olapmane ma zawalen wemane ma mka katikŋan tapmane nin ku mukulem mgewenn?'

⁴⁵ Âpme Amobotnaŋ neŋ dopmaj pigok gilik zem indawap. 'Neŋ penaŋ sukwep diindowi, in kan ke ma keyet nâlen notnne peweweŋaj ekŋenmagengatnaŋ ŋen mukulem ku mpewien beme in neŋ ku mukulem mnewienok bein.'

⁴⁶ Kogkapmti zemindema ekŋenaŋ yomgalen dopmaj gakiki delaŋ zenzeŋepiŋ keŋanen towebep. Âpme am teŋ Kawawaŋgat zet kandaŋan maiwaŋ mama kanzizit tiwep."

26

Sâpe sâpe bumbu an ma an ŋenaŋ ekŋenaŋ Zisas kume gakikiyelen zet zemtâwien (Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Zân 11:45-53)

¹ Âpme Zisasiyan zet sambe ke zemzikat indame delan peme nembanane ningat pigok dinndoye,

² “Bet mulup mimi zut delan peme Anjalalan Kendo bewe ke in nje nâip. Kan keyet neŋ kasanneyan zemnomti Angat Nemuŋan amgat belinan neme tewen nowep.”

³ Kan keyegak sâpe sâpe bumbu an njeŋan sambe ma sesewat mka temangalen an damuŋ ekjeŋan sâpe sâpe bumbu an sambeyelen njeŋanjin kwitnaŋ Kayapas egalen mka temanen ondekti

⁴ Zisas buzageset atamti kume gakikiyelen setnaŋgat zenâ zenâ mbien.

⁵ Yanŋut ilinak pigok zewien, “Nin kendo keŋan kapi ku msenup. Mnepemann am sambeyan kasa kilen mseipmagengat.”

*Imbi njeŋan wet kelakŋan sesikŋan pembedan penanŋan Zisasiyet njeŋan mulapeye
(Mak 14:3-9; Zân 12:1-8)*

⁶ Âpme Zisasiyan Betani mkaen tage ke an nje kwitnaŋ Saimon ek sekŋan liŋŋit satnaŋmak itnaŋan mamtan ya Zisasiyan weyaŋpeye egalen mkaen tabien.

⁷ Ke motati meu tatnmann imbi njeŋan wet kelakŋan sesikŋan pembedan penan serjeppamaŋmak tosaŋan temaŋ ke mkoti Zisasiyet njeŋan mulapeye.

⁸ Âpme imbiyan kekok mme nembananeyan nin ekti njezinziŋ mti yanŋkweiwenn, “Kwilekiyepmti pi belak walezin?”

⁹ Wet kelakŋan kapi tosayet beme mânep temaŋ ime kopme am bekopsat indandayelen.”

¹⁰ Zemann Zisasiyan nin zigok zewenn ke nâmti, “In kwilekiyet mti imbi dundumti zekalumpeip? Egan mnep ke pembedan penanŋan.”

¹¹ Am bekopsat ekjeŋan inmak kwesiŋ penanŋan mamambep âpme neŋgut inmak kwesiŋ kapi ku mamambap.

¹² Imbi egaŋ kwileki mip ke nâgât sekŋ kapi weyaŋti kelakŋanŋan zulupeme sumen nambembeyelen mip.

¹³ Neŋ penanŋan sukwep dindowi, msat kataŋan deset ma deset Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋan Penanŋan kapi mebennek imbi kapiyan nâgât mnep kapi kogogak zenâ mti egat otnâwep.”

*Zudasianŋan mânepgaŋm Zisas zemkuye
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

¹⁴ Âpme nembanane 12 ninmagengatnaŋan kwep nje kwitnaŋ Zudas Iskaliotgatnaŋan egaŋ sâpe sâpe bumbu an njeŋan ekjeŋemagen meti

¹⁵ pigok indayanŋkweisiye, “Neŋ Zisas in zikat indamti belinan bema in tosaŋan kwileki naseip?” Yanŋkweisime ekjeŋanŋan mânep silwa kasetnaŋ 30 kekok makumti sawien.

¹⁶ Âpme Zudasianŋan kan keyet yanŋbemti, “Zigoset mti Zisas zemkusap,” zemti setnaŋgat timage.

*Zisas ma nembananeyan Anjalalan Kendoyet meu nimbien
(Mak 14:12-26; Luk 22:7-23; Zân 13:21-30; 1 Kolin 11:23-25)*

¹⁷ Âpme Nupmamaŋan Yispiŋ Niniyelen Kendo keyet yanŋbemberanŋan nembanane nin Zisasmagen koti yanŋkweiwenn, “Geŋ nin Anjalalan Kendoyelen tu meu denen weyaŋan bembeyelen gambein?”

¹⁸ Yanŋkweisimann Zisasiyan zeye, “In Zelusalem mka temaŋ keŋan meti an nje aikseip keyet pigok dunduseip, ‘Ningalen zikat ndandayan zep, ‘Nâlen gakiki kan ilak danŋoin keyepm nembanemak nin Anjalalan Kendoyet gâlen mkaen tasenup,’ ‘kekok zeseip.’”

¹⁹ Nembanane nin Zisasiyan iŋŋan zemâtâtndeye keyet kataŋan mâti Anjalalan Kendoyet tu meu weyaŋ bewenn.

²⁰ Kegok mti mkokok kume Zisas ma nin 12 nsakwep tu meu niniyelen tomtabenn.

²¹ Ke tati tu meu nimambe Zisasiyan dinndoye, “Neŋ penanŋan diindowi inmagengatnaŋan njeŋan neŋ zemnosem.”

²² Kegok zeme nembanane nin keŋ sindem mti iŋŋanŋat kwep kwep yanŋbemti yanŋkweiwenn, “Amobotnaŋan, geŋ nâgât tazenik, ma?”

²³ Kegok yanŋkweisimann delanpeme Zisasiyan dinndoye, “An njeŋan nupmamaŋan tu batien nsakwep pemalu towepme nselup an keyan neŋ zemnosem.

²⁴ Angat Nemuŋan neŋ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋan zeinok gakiwap yanŋut an njeŋan Angat Nemuŋan neŋ kasayet belinan besâpm an ke wakae, sindem omba penanŋan tiwe. An ke mamaŋan ku ambedak ze nje bempenak.”

²⁵ Zudas an keyan Zisas kasayet belinan beweyan zeye, “Zikat indanda, geŋ nâgât tazenik, ma?”

Zeme Zisasiyan dunduye, “Geŋ zenik kok kemak.”

²⁶ Zemti Zisasiyan nupmamanj njen mti Kawawanjat wisikj zemutumti ndamti zeye, "In mti nit. Kapi nanañgat sek sesumbannok."

²⁷ Nimann delanj zeme wain okop tageen ke mti Kawawanjat wisikj zemti kegogak ndamti zeye, "In ilindij mti nit."

²⁸ Ewe tatnimambe zeye, "Kapi nanañgat sipmnok. Kapi tâtâ alakñaj ammak Kawawanmak sipmnanj tãmindeyap. Âpme sipm tewen nome sipmnanj tobe ke am sambek ekñen yomengatnan indatim kwakwagat nãmti kegok mbap."

²⁹ Kegok zemti zeye, "Nej penanj sukwep zema nãit, nej wain tu ke ninipij maneti bangat Biengalen zemãtãtãt katnanen mama kululuñen gwaen tati wain alakñaj ke nsakwep nbanup."

³⁰ Zeme delanj zeme keyegak tapen tati sesewat silik kumann delanj zeme mkaengatnan toti tambuyelak Olip Kalanjan mowebenn.

*Zisasiyan Pitayan yanpewe keyet zetnanj zeye
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Zân 13:36-38)*

³¹ Motati Zisasiyan nembanjane nin pigok dinndoye, "In kasa kuku an ekñenaj kopme ekñengat kingati nemkunzuj mekopme nenak etanj tasap. Kawawanjalen Zet Itnanjanen ikñanj pigok zeye,

'Nej sipsip damuj kuma gakime sipsip ekñenaj kilenj lala bubuk kunzuj mekobep.'
(Zekaraia 13:7)

³² Yangut bam Kawawanjan nej mme gakikiengatnan gilik zem watingut Galili msalen mepma in bam napmakobep."

³³ Zeme Pitayan zemkatik bemti pigok zeye, "Nemba notnanjan bamkumgemeseip yangut nej ñep ku bamkumgemesap!"

³⁴ Zeme Zisasiyan dopmanj pigok gilik zem saye, "Alak tambumbu kapiyet sakokolok apmanj kwitnanj sakwep kumti sek zut ewe kukupij tapme geñ nãgãt sek tuk yanñsenik."

³⁵ Zeme Pitayan zekañkanj mti zeye, "Nej nome gakikiyelen msawanjut nej geñ ku yanñsesap penanj." Zeme nemba notnanj sambek nin zet sepemanj kwep kegogak zemãbenn.

*Zisasiyan Gesemani muluwen dundundu mulup mge
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)*

³⁶ Zemti nsakwep olip muluwen msat kwitnanj Getsemani ke mebenn. Mepatanj zemti Zisasiyan nembanjane ningat zeye, "In kapi totapme nej nenak daen metati dundumti kosap."

³⁷ Zemti eñanj Pita ma Zebedyet nemunjan zut idatetime mebien. Ke meti Zisasiyan yanjbemti kembenj ma keñ sindem omba nãye.

³⁸ Nãmti nembanjane tuk ekñengat zeye, "Nej keñj sindem beme gakikiyelenok tapmiap keyepm in muluk wewepij. Neñmak keik tapmasenup."

³⁹ Kegok zemti belaknik bugan met neñzimosetnaset msalen kutuwemti pigok dunduye, "Bien, geñ nãmane ñep mimiyele beme sek sindemgalen nukñanj kapi mãtãtne! Keyanjut nej nãyapnok yek. Giti nãnik katanj sokbesem."

⁴⁰ Kegok mti eñanj gilik zem koti nembanjane tuk indikme meluk taweme indabutemti Pitayet pigok dunduye, "In tuk kwilekiyepmti neñmak kan belaknik bugan pi keik tati otñãã mulup bugan ku mbiek?

⁴¹ In keik tati dombemti dunduit mneti nukñanen toindosem. Keñnanj nãgãt kembenj nãyo yangut sekñnanj nukñanj beme tawemo."

⁴² Zisasiyan sek njen ewe meti dunduye, "Bien, sek sindemgalen nukñanj kapi ñep ku mãtãpepeyelen beme ma nej ke pupuyelen penanj bein beme geñ nãniknok nej ñep pusap."

⁴³ Eñanj sek njen ewe gilik zem koti nembanjane koindikme meluk tawemambien enenogat zikalinan nukñanj penanj beye.

⁴⁴ Zisasiyan nembanjane katim indemti ewe gilik zem meti dundundu sek tuk mge. Ke zet eweñanj dundumti zeye keyegak dunduye.

⁴⁵ Mti eñanj nembanjane magen gilik zemkoti zeye, "In ewe meluk wemwat wemwat ma kãtnãmtãt kãtnãmtãt tapmip? Egit! nej Angat Nemunjan kasannanj zemnomti am yomtonj ekñengat belinan neneyelen kanlak bein.

⁴⁶ Wati, kopme metne! Egit, an njen nej zemnonoyelen ilak kolep!"

*Kasa ekñenaj Zisas atawien
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Zân 18:3-12)*

⁴⁷ Zisasiyan ewe nembanjane nin zet tadindome dindome Zudas nembanjane 12 ninmagengatnanj kwep eñanj am manje temanmak wanam njilikñanj ma wenzom timti

kobien. An ekñen ke sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ ekñeñañ zemindeme kobien.

⁴⁸ Selen kopmambe Zudasianñ pigok zemâtâtindaye, “Neñ meti an mukumpesap ke in ekti keyegagak ataseip.”

⁴⁹ Zeyenok Zudasianñ Zisasmagen teñ mebedak zeye, “Tambuyet Amobotnañ!” Zemti nanñuman nuknuk mpeye.

⁵⁰ Âpme Zisasianñ pigok dunduye, “Kwilekiyet nâmkodak ze, sakwep mi!” Zeme ekñeñañ Zisasiyet betnañ kili kili atamti zampewien.

⁵¹ Atame an Zisasmak mamambien ekñenmægenatnañ ñeñañ wanamañ ñilikñañ mandam kwati sâpe sâpe bumbu an sambeyelen ñeñañgat mulup nembañañ wakñañ nembet sâmpeye.

⁵² Mme Zisasianñ egat pigok zeye, “Geñ wanamdi munduman gilik zem bepe. Zigogak an ñeñañ wanamañ kasa makuip ek an notnañañ wanamañ kegogak añme gakiwe.

⁵³ Âpme neñ Biengat mukulem mimiyet yanñkwesima egañ alagalak kapiyet ensel sopmañ sambe penañ ku makukuyelen zemindeme kot napmukulem mbiek. Ke geñ ku nânik?

⁵⁴ Kawawañgalen Zet Itnañanen kapigok zenzeñañ neñ ñep sindem titiyelen keyepm Kawawañgat nemukulem mimiyelen zewak beme Kawawañgalen zet itnañañ keyañ penañmak ku benak.”

⁵⁵ Kan keyet Zisasianñ an mañge temañ pigok diindoye, “In nâgât nâme an kambu tititon beme in wanam ñilikñañ ma wenzomak natatayelen kolo? Neñ kasup katañ Kawawañgalen sesewat mka temañ keñañ tomñati manzikat indamtemañgut in ku natawien.

⁵⁶ Keyañgut kwileki sambe sokbep ke nâgât Kawawañgalen Zet Itnañanen golañ zenze an zet meluwañ mge ke penañañ sokbemkawañ bembeyelen.” Kegok mme nembañane nin ilindinñ katikpenti kunzurñ mebenn.

Zisas zelen pewien

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zân 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Âpme am Zisas atawien ekñeñañ mmeti Kayapas, sâpe sâpe bumbu an sambe ekñeñgalen ñeñañin egat mkaen an zii zet zikat indanda ma sesewat mka temañgalen an damuñ sambeyañ ondektabien ke tetimebien.

⁵⁸ Mepme Pitayañ ewe sukwep tati indamâti Kayapasiyet mka kimbaleñ mege. Meti kimbat keñañ moti zigok sokbesem ke eegalen Zuda ekñeñgalen an kukñañbeñ kimbat damuñ ekñenmak tamage.

⁵⁹ Âpme sâpe sâpe bumbu an ma Zuda am ekñeñgalen am ñeñañ bembeyin sambeyañ Zisas zet zigoset ma kwilekiyet bemzemti gakikiyet zemdelañ zempepeyelen timabien.

⁶⁰ Am sambe penañañ ñeñañ kot sokbemti dâsuki bemzewienañgut zet ñen ku aikbien. Bam delañ zenzeñañ an zulañ kot sokbemti

⁶¹ zewun, “An kapiyañ zeye, ‘Neñ ñep Kawawañgalen sesewat mka temañ kapi asekatopme delañ zeme nan bet mulup mimi tuk kapiyet keñañ etañ ñep walabak.’”

⁶² Âpme sâpe sâpe bumbu an sambeyet ñeñañinan watati Zisasiyet pigok yanñkwesiyet, “An zut egelañ gâgât zet bemzelut kelak ñep nânak? Keyet geñ dopmañ gilik zenzeyelen ñen mtadik?”

⁶³ Yanñkwesime Zisasianñ zet ñen ku zeye.

Ewe keyegak sâpe sâpe bumbu an sambeyet ñeñañinañ egat yanñkwesiyet, “Neñ Kawawañ mama toñañ egat kwitnaneñ bandim mti gayañkwesima geñ zemkatik bemti dino: Geñ Kilais Kawawañgat Nemuñañ penañ?”

⁶⁴ Zeme Zisasianñ gilik zemti dunduye, “Geñ zenik kok kemak. Keyañgut neñ ilinsakwep diindowi: Kan belaknik penañ palañan in taekme Angat Nemuñañañ neñ Kawawañ winde toñañgat betnañ penaset Amobotnañ tati kululuñ mgulumbik palen kosowap!”

⁶⁵ Zeme sâpe sâpe bumbu an sambeyet ñeñañinañ zet ke nâmti ñeñañ zimzeyepm kâlâpmañ mendeleti zeye, “Egañ Kawawañgat zet mobotnañ min. Nin egat zet ñen zemti zemkukuyelen ewe ku timabagalen! In alagalak kapi eegalen kwelat zelak nâyo!

⁶⁶ Keyepm in zigok nâip?”

Zeme ekñeñañ gilik zewien, “Ek yomañ zemsalañ begapm gakime delañ pesem.”

⁶⁷ Zemti ekñeñañ zimosetnañ zawaga wasekpenñti bet mutumti kuwien ma notnañañ bet palak palak neññuman taiwien.

⁶⁸ Mti zikatnañ kwaikpenñti zewien, “Geñ gitañgat golañ zenze an manzenik. Ele, golañ zenze an mulup mi! Kilais, geñ kwiyañ goin? Ke zemane nâne.”

Pitayan Zisas yanpeme sek tuk beye

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Zân 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Âpme Pitayan mka kimbat kenan kayakjan totapme sâpe sâpe bumbu an sambeyelen njanngalen mulup imbi ekjenmagengatnan nenan ekmagen koti zeye, “Gej kogok Zisas Galiliyetnanmak mambanan.”

⁷⁰ Kegok dunduye yanjut egan ekjen sambeyet zikalinan yanți zeye, “Nej gej kwiyet tazenik ke ku nâyap.”

⁷¹ Zemti egan kimbat sekekegen metopme mulup imbi nenan ekti an ekjen tabien keyet zeye, “Ek Zisas Nasaletgatnanmak mamtan.”

⁷² Pitayan ewe kogak yanți gilik zeye, “Nej penan sukwep zemkatik bemti zeyap: Nejan an ke ku nâmpeyap!”

⁷³ Kegok zeme belaknik bugan tati am denda tapmambien ekjenan Pitamagen koti zewien, “Penan sukwep, gej ekjenmagengatnan nen kwilekiyet zedi nandanjan zein gej Galili msalengatnan ekjengat nolin!”

⁷⁴ Zeme Pitayan zeye, “Nej zemkatik bemti zeyap. Nejan penan sukwep penan zeyap! Nejan dâsuki zeyap beme Kawawanjan dopman nep mutumnasem. Nejan an ke ku nâmpeyap penan!” Zeme zeme keyegak sakokolok apmanjan kwitnan kuye.

⁷⁵ Kume Pitayan ewenan Zisasiyan pigok dunduye ke otnânge, “Sakokolok apmanjan kwitnan sek tuk ewe kukupin tapme gej nâgât ku nâmpeyap zewanik.” Kegok mti kenan tej peme egan zupman meti si omba penan suye.

27

Zuda an nenan ekjenan Zisas amobotnan Pailletmagen teti mebien

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Zân 18:28-32)

¹ Âpme msat msame sâpe sâpe bumbu an nenan sambe ma amgalen sesewat mka temanngalen an damu ekjenan Zisas gakikiyet zenâmti zemdela zempewien.

² Zemdela zemti betnan zamti mtetim meti Loma gapmangalen amobotnangat betnan bewien. An ke kwitnan Paillet.

Zudasian tapelen tage

³ Âpme Zudas an zemkuku egan egeyan Zisaslak gakikiyet zemdela zempewen beme kenan gilik zeme mânep kasetnan 30 silwawan mti sâpe sâpe bumbu an nenan ma sesewat mka temanngalen an damu gilik zem indamti

⁴ pigok zeye, “Nejan an tej zemkuma gakikiyet zapat beme yom teman tiap.”

Zeme ekjenan dunduwien, “Ke ningalen kwitnan kwitnan yek. Ke giti nâninknok msenik.”

⁵ Zeme Zudasian mânep kasetnan mkoti Kawawanngalen sesewat mka teman kenan peme topme katimindemti mege. Meti tapelen tage.

⁶ Kegok mme sâpe sâpe bumbu an nenan ekjenan mânep ke makum timtati zewien, “Mânep kapi sipgalen tosa. Ke ningalen zii zelan mânep kebonjan Kawawanngalen sesewat mka temanngalen tewalan kenan ku bembeyelen zemkatikbembenan.”

⁷ Keyepmti ekjenan zenâmti zemtâmpemti mânep ke mtati an menzim weyeyan egalen msat kwitiwien ke am Zuda mangeen ku sokbembenan indabembeyelen sumin.

⁸ Kegok mti msat ke kwitnan “Sip Msat” kuwienan pigogat ewe makup.

⁹ Kegok mme golan zenze an Zelemaiayan pigok zeyenok penan bein,

“Israel am ekjenan mânep kasetnan 30 silwa ke mti egat tosanjan kwititiyelen zemtâmpewien.

¹⁰ Mti mânewan mtati an menzim weyayanngalen msat kwitiwien. Ke Amobotnanjan nej zemâtât nenngok.”

(Zelegaia 32:6-9; Zekaraia 11:12-13)

Ke penan sokbeye.

Pailelan Zisas gakikiyet zemdela zempewe

(Mak 15:2-15; Luk 23:3-25; Zân 18:33-19:16)

¹¹ Âpme Zisasiyan Loma gapmangalen amobotnangat zimosetnan tapme egan yanjkwesiye, “Gej Zuda am ekjengalen amobotnan, ma?”

Zeme Zisasiyan zeye, “Gej zenik kok kemak.”

¹² Kegok zeme sâpe sâpe bumbu an nenan ma sesewat mka temanngalen an damu ekjenan Zisasiyan yom ombem zewienangut Zisas ek yomepin keyepm ekjengalen zeombem zenjenangat dopman nen ku diindoye.

¹³ Kegok mme Pailelan egat pigok zeye, “Gej ekjenan zet sambe gâgât tabemzeip ke tatnânik ma yek?”

¹⁴ Yanƙwesiye yaŋgut Zisasiyaŋ dopmaŋ zet kwep bugan gilik zenzepiŋ mge. Kok keyepmti Loma gapmangalen amobotnaŋaŋ nãntemtem omba penarŋ mge.

¹⁵ Âpme nup kan kwep kweggat Anƙalalaŋ Kendoyet Loma gapmangalen amobotnaŋaŋ an mka katikŋaŋ nup kan kweggat an kwep ma nup kan ñengat sepem kegogak mainde-mekwawetemien. Am ekŋenaŋ an kwiyet kwitnaŋ makumtemienen ke matalasim indam kwatan.

¹⁶ Kan keyet an bekanarŋ kwizetpatnaŋmak ñen mka katikŋaŋ matatan kwitnaŋ Zisas Balabas.

¹⁷ Keyepmti amnarŋ ondekme delarŋ peme Paillelaŋ pigok indayaŋkwesiye, “An kwi in neŋ belak lala kwalepema kokogalen nãip: Balabas ma Zisas am notnaŋaŋ Kilais manzeip keyet nãip?”

¹⁸ Paillelaŋ Zuda am ekŋengalen am ñeŋaŋ bembenjin ekŋenaŋ Zisasiyet mulupmangalen ma winderŋangalen keŋ kuku mti ekmagen wakobien keyet egaŋ ñep tenarŋ nãnge.

¹⁹ Kegok zeme Paillelaŋ zemdelarŋ zenze munduman mka keŋaŋ totapme imbinarŋaŋ mulup anarŋ zempeme egat zet zapat pigok kot zeye, “Geŋ an yomepiŋ ke kwileki ñen msasapiŋ. Neŋ an keyet paleset ki bekan bekan alak tambuyet takimbemayet.”

²⁰ Kegok zeme sãpe sãpe bumbu an ñeŋaŋ ma sesewat mka temangalen an damuŋ ekŋenaŋ an imbi sambeyet keŋin walati Pailletgat yaŋkwesime Balabas kwaletindamti Zisas gakikien pepeyelen am keŋin walabien.

²¹ Kegok mbienarŋgut Paillelaŋ ewe am sambe pigok indayaŋkwesiye, “Eget zut kapimagatnaŋ kwi in neŋ belak kwaletpepeyelen nãip?”

Zeme ekŋenaŋ zewien, “Balabas!”
²² Zeme Paillelaŋ yaŋkwesiye, “Neŋ Zisas am notnaŋaŋ Kilais manzeip ke zigok penarŋ msap?”

Ke zeme ekŋenaŋ ilindiy yaŋbemti kwizet kuwien, “Tewen kume gakik!”

²³ Kegok zeme Paillelaŋ ewe indayaŋkwesiye, “Ek yom kwitnaŋ kwileki mgeyepm?”

Zeme ekŋenaŋ ilindiy kwizet kwakwak omba penarŋ mti zewien, “Tewen kume gakik!”

²⁴ Âpme Paillelaŋ egeyaŋ tapmnepe kasa ñenzinziŋ sokbembeyelenok kok beme egaŋ ewe ñep ku zenzeyelen. Keyepmti tu mti betnaŋ am sambeyet zikalinan zuluti zeye, “An kapiyelen gakiki ke neŋ toŋaŋ ku beyap. Ke ilinaŋgalen kwitnaŋ kwitnaŋ!”*

²⁵ Kegok zeme am sambe ilindiy zewien, “Pemane egalen gakikinaŋgalen dopmaŋ ke nin ma nemunambanne ningat palen wembe!”

²⁶ Kegok zeme Paillelaŋ Balabas kwaletindaye. Âpme Zisas peme witikti piliŋ tewen kukuyelen an kukŋaŋbenƙat belinan beye.

Loma kasa kuku ekŋenaŋ Zisas mobotnaŋ yaŋaŋ yaŋaŋ msawien

(Mak 15:16-20; Zân 19:2-3)

²⁷ Âpme Loma ekŋengalen kasa kuku an ekŋenaŋ Zisas aikti Pailletgalen mka temanen mmeti kasa kuku sambe ilindiy bembuluŋti tabien.

²⁸ Mti ekŋenaŋ Zisas iƙŋaŋgalen sãƙŋaŋ gulumpemti melakandu ñamaŋ teepmaŋ ñeŋaŋ miakpemti

²⁹ naman sepmeŋaŋ amobotnaŋgalen elimiaknok muŋgumti ñokŋaŋ peme toge. Mti takanzi ñen betnaŋ penanen sawien. Ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ mbienen ke amobotnaŋgalen kataŋ miakpewien. Kegok miakpemti mamkandaŋaŋ pedondom samti mobotnaŋ ma pep msamti zewien, “Zuda am ekŋengalen amobotnaŋ kwesiŋ mamanigaŋ mamambanik!”

³⁰ Kegok mti zawak wasekpepmi takanzi mtati ñokŋaŋ kwep kwep meti witikbien.

³¹ Âpme ekŋenaŋ mobotnaŋ ma pep msame delarŋpeme melakandu ñamaŋ teepmaŋ gulumpemti iƙŋaŋgalen sãƙŋaŋaŋ miakpewien. Mti aikti kukuyelen wapmebien.

Zisas tewen kuwien

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Zân 19:17-27)

³² Ekŋenaŋ Zelusalem McKayelen kimbaleŋ toti mesãt meti an ñen Sailini msalengatnaŋ kwitnaŋ Saimon aikti kasa kuku ekŋenaŋ Zisasiyelen tep pupuyelen apitilimpeme puye.

³³ Kegok mme moti msat ñen Ibulu ekŋengalen zeleset kwitnaŋ Golgata ke patan pewien. Golgata ke nanaŋ sakamaŋ am gakikinaŋgalen ñokaset nemborŋ keyepm kwit ke “Ñokasetgalen msat” makumtemien.

³⁴ Patan pemti ekŋenaŋ Zisas wain tu sakokolokgalen munziŋ kaŋkaŋaŋmak lelimti sawienarŋ nime ñep kumbeme wisat mge.

* **27:24:** Betnaŋ zuluge keyet yaŋaŋ kapigok: egaŋ nãnãnaŋaŋ otnãyeen egaŋ yom keyet toŋaŋ ku bein amnarŋ nãnãyelen ke mge.

³⁵ Kegok mme tewen masasokpemti gwilimanj kuwien. Iknjaj kumti sâknjaj manje kwep bemti nanzaj guluk gilik mti an njenaj nanzaj omba kumtiwien kataj sangum melakandunaj kwep kwep kalanj tiwien.

³⁶ Mme delanj zeme ke totati Zisasiyet damuj mbien.

³⁷ Âpme njoknjagat palanjaj zet muluwaj zet ombemzemti tep palen kuwien. Ke kapigok kumpewien,

“KAPI ZISAS ZUDA AM EKNJENGALAN AMOBOTNAJ.”

³⁸ Mti ekjenaj an kambu titi zut Zisasmak njen betnaj penaset ma njen betnaj alomeset tewen gwilimanj idowien.

³⁹ Âpme am keeset mebe kokot mbien ekjenaj njok kilinj kilinj mti Zisas tipkwasisi zet pigok dunduwien,

⁴⁰ “Gej an kapiyaj Kawawangalen sesewat mka temanj asekm atopme neman ewe bepmulup mimi tugat kenaj etanj walalagalen zewanaj! Gej penaj Kawawangat Nemuñaj beme gitangat sekdi angalanji tewengatanj kwatot!”

⁴¹ Sepem kegogak sâpe sâpe bumbu an njenaj ma zii zet zikat indanda ma sesewat mka temangalen an damuj ekjenaj pep msamti pep palen pigok dunduwien,

⁴² “Egaj am notnaj mukulem mamiindenaj iknjagat sekñaj njep ku mukulem mpein! Ek Israeal ekjengalen Amobotnaj bein bemelak tewengatanj kwatopme nin ekti penaj nâmkinjpesenup!

⁴³ Egaj Kawawaj nâmkinjpemti manzein, ‘Nen Kawawangat Nemuñaj.’ Njep, kegogak kame taekmann Kawawajaj alak angalanjesâpm manzemti ekne!”

⁴⁴ Sepem kegogak an kambu titi zut ekmak tewen idowienaj tipkwasisi zet dunduwun.

Zisas gakiye

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Zân 19:28-30)

⁴⁵ Tewen kuwienen ke tatnepeme tinsutnan beme msat ilindirj sopsop kume tambumbuj sumuj tatnepeme 3 kilok mee kekok beye.

⁴⁶ Tambum tatnepe 3 kilok mee kekok beme Zisasiyanj kwizet Ibulu zeleset omba pigok kuye,

“Eloi, Eloi, lama sabaktani?”

(Sam 22:1)

Zet ke yanaj pigok, “Kawawanj, Kawawanj, gej kwilekiyet katiknenak?”

⁴⁷ Kegok kume am notnaj sokñaj ke tabien ekjenaj nâmti pigok zewien, “An piwan Ilaiza golaj zenze an itnanaj egaj mukulem mpepeyelen takun.”

⁴⁸ Âpme ekjenmaganganj njenaj sakwep winde bem meti kwilekinj yembem nembonj ke mti wain tu akñaj keyet kenaj pemetopme mwati pum kasetnaj dukñaj bem zampemti Zisas same niniyelen mge.

⁴⁹ Kegok msât mgeyanjut am notnaj ekjenaj zewien, “Petalak, kame tati ekmann Ilaizayanj koti mukulem mti mââtpesâpm manze ekne!”

⁵⁰ Kegok tazeme Zisasiyanj kwizet omba ewe kumti yek beye.

⁵¹ Kegok mti gakime Kawawangalen sesewat mka temanen utu kekek sangum teepmaj mapeme totatan ke sutnan temanj kauyetnan eselempepe mane mane kaim delanj zeye.[†] Mti mâkinaj mme msat titok mme nanzaj sambe epeewien

⁵² ma am sum sambe kekok andeye. Âpme Kawawangalen an imbi sambe nâmkinjpepemak gakiwien ekñen mbelak zemindeme mamaen wabien.

⁵³ Wati ekjenaj sumin katipewien. Âpme Zisasiyanj gakiengatanj wage keyet palanjaj Zelusalem mka teman mepme am sambeyanj indikbien.

⁵⁴ Kegok sokbeme kasa kuku njenaj ma kasa kuku an Zisasiyet damuj tabien ekjenaj mâkinaj mge ma kwilekiki notnaj sambe ke sokbemmege ke ekti igagen penaj kinjgati pigok zewien, “Penaj sukwep, an kapilak Kawawangat Nemuñaj penaj!”

⁵⁵ Imbi notnaj ekjenaj kekok sokñanik tati Zisas ektitimi tapmambien. Imbi ekñen ke ewenaj Galili msalen gwaenen mâpmamti mukulem mampemtemien.

⁵⁶ Ekñen kemaganganj kwilin Malia Makdala mkaenganj ma Malia Zemsmak Zosep egegat mamit ma imbi njen Zebediyet imbinaj.

Zisas sekñaj nanzaj enzujanj bempewien

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Zân 19:38-42)

⁵⁷ Âpme gasim beme an mânep milawatnaj temanj njen kwitnaj Zosep mkanaj kwitnaj Alimatia ek kekok Zisasiyet nemunaj mamtan egaj koti

⁵⁸ Pailletmagen meti Zisas sekñaj mmet bembeyet yanjkwesime Pailelanj kasa kuku anene ekjenaj Zisasiyet sekñaj ke Zosep sasayelen diindoye.

[†] 27:51: Keyet yanaj amnan nin ilak Kawawanjajmagen njep mebegalen pilinj sokbeye.

⁵⁹ Kegok mme Zosewanj mtoti sanjum alaknanj sumunpeye.

⁶⁰ Kegok mpemti iknanjgalen sum alaknanj penanj nanzanj palaknanj kejan kakalimpeyen keyet kejan Zisasiyet seknanj bempemti nanzanj teman njan wililime meti sum zetnanj bekek tapme mege.

⁶¹ Âpme Malia Makdala mkaengatnanj ma Malia njan egelanj zimoseleit sumeset ektapmambun.

Kasa kuku an eknanj sum damuj tabien

⁶² Âpme msejan Sabat tagonjo kan beye keyet sâpe sâpe bumbu an njanj ma Palisi eknanj Pailletmagen meti ondekti

⁶³ eknanj pigok zewien, "Amobotnanj, an dâsukitorj eganj alik mamtanen zet kapigok zeye, 'Bet mulup mimi tuk delanj zeme nejan ewe belak zem wabap.' Kegok zeye ke nin nanup.

⁶⁴ Keyepmti mulup zet indamane sum ekdamuj mtapme bet mulup mimi tuk bewe. Mneti nembanjane eknanj meti seknanj kambu mkwawebepegat ma am eknanj gakikiengatnanj belak zem walep koke zewepmagengat ke damuj mbanup. Zet alik mamti zeye keyanj dâsuki penanj bein keyanjgulak zet dâsuki teman penanj bam sokbesâpm keyanj dâsuki kuknanjat ke sebempesâpm."

⁶⁵ Zet ke kasa kuku eknanj zeme Paillelanj eknjengat kapigok zeye, "In kasa kuku an notnanj indatetiimti sum weyanji penanj damuj mseip."

⁶⁶ Kegok zeme eknanj met sum weyanji damuj mimiyelen kasa kuku an indemti nanzanj sekekek ke welime mekindinj zeme teganj melim kwalim mbien mneti amnanj tek ke mpemti kambu mmeseipmagen nâmti pilinj zampewien.

28

Zisasiyanj gakikiengatnanj wage

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Zân 20:1-10)

¹ Âpme Sabat tagonjo kan delanj zeme msejan Sonda tambunanj msat tapmsame msame Malia Makdala mkaengatnanjmak Malia njan kemak Zisasiyelen sum eksât mebun.

² Âpme Amobotnanj ensel njanj kululujengatnanj kwatoge keyepm mâkinanj temanj memendepmak mge. Ensel keyanj kwatoti sumen ke meti nanzanj sekekek mâtâpemti keyet duknanj totapmanje.

³ Ensel ek sepemanj ambeyak nembonj ma sâk miyaknanj satnanj lejananj penanj.

⁴ Âpme kasa kuku damuj tabien eknanj egat kinjagat omba mti selin belin omba wendime katik katik sim gakikinanjnok msalen tokutumti wembien.

⁵ Kegok mme enselanj imbi egegat pigok zeye, "It kinjagapinj. Ke nejan nâyanj, it Zisas tewen kuknanj egat tatimalup.

⁶ Ek kapi ku tazin. Ek itnananj zeyenok belakzem walep. Pien koti mundumanj bewienen egit.

⁷ It sakwep kapiyak meti nemunanj pigok diindoseip, 'Ekklak gakikiengatnanj walep. Mti eganj njanj bemindemti Galili msalen alak mezin in ke meti ekseip!' In nejan zet diindowan ke nâit!"

⁸ Kegok mti egelanj kinjagat ma olojan temakwep nâmti sum sakwep katikpemt nembanjane ningat zapat dinndosât winde bembajak mebun.

⁹ Âpme Zisasiyanj eget memendepmak idaikti diidoje, "Tambunanj penanj, kejan sekwnanj itmak tasem." Zeme egelanj eknagen koti setnanj ambepumti sesewatsawun.

¹⁰ Kegok mmalut Zisasiyanj egegat diidoje, "It ku kinjalit. It meti nembanne eknjengat zemalut eknanj Galili daen meti ke menaikbep."

Kasa kuku eknanj damuj tabien keyet zapat mbien

¹¹ Âpme imbi egelanj selen tapmepmalu an kasa kuku sum damuj tabien eknjmagengatnanj notnananj gilik zemti Zelusalem mka teman meti sâpe sâpe bumbu an njanj eknanj kwitnanj kwitnanj sambe sokbeye keyet zapatnanj mbien.

¹² Zapat ke mme sâpe sâpe bumbu an njanj eknanj nâmti sesewat mka temanjgalen an damuj eknjmak ondekti zet zemtâmpewien. Kegok mti kasa kuku eknanj mânep makuknanj temanj penanj indamti

¹³ pigok zewien, "In am pigok diindoseip, 'Nin meluk tawemann nembanjaneyanj tambuyet koti Zisasiyet seknanj kambu mmelo.'

¹⁴ Âk Loma eknjengalen amobotnanj zapat kapi nâsem beme nin njan zemann nâsem. Âpme in keyet yayanj ku mseip."

¹⁵ Kegok zeme kasa kuku ekjenan nâme ñep beme mânewin timti zemâtâtindawienok zemebien. Kok keyepmti zapat kapiyan Zuda am ekjenmagen palakjan beyeyan pigogat ewe tazin.

Zisasiyan nemujanemagen sokbemindaye

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Zân 20:19-23; Nembayelen Muluwin 1:8)

¹⁶ Âpme nembanane 11 nin Galili msalen meti kalan ñen Zisasiyan ikjan zemâtâtndaye ke mebenn.

¹⁷ Meti ikjan aikbenn ya nembananeyan nin dundum sawennañgut notnanan egan gakikiengatnan wage keyet keñ zut mbien.

¹⁸ Mme Zisasiyan sokjan koti zeye, “Winde sambe kululuñ keñan ma msat palen Kawawanan neñ name delan zenzenan.

¹⁹ Keyepmti in msat katan meti am sambe Kawawanalen Zet Zapat Dolakjan Penan zikat indame nâgât nâmkinjeme Kawawan Bipm ma nâgât kwitnnan ma Emetak Ten ningat kwitnnan tu zulutindewep.

²⁰ Mti neñ kwitnan kwitnan sambe zemâtâtindawan ke gawepupuyelen kegok zikat indawep. Âpme neñ zema nâit, neñ kan katan inmak kwesiñ kwesiñ mamti tapmanepema kan delan zenzenan bewe.”

Mak Magan Zisasiyet yanaj meluwan kapi mge

Mak ek Zisasiyet nembajane eknjengalen manjeengatnan yek. Ek Pâlyet notnanjat donaj. Egat kwitnanj njan Zân Mak makuip. Ek Zelusalem mkaen sokbeye kogogapmti Zisasiyanj zigok mamkwakwatnanj e nâmâtâtîm tati keyet ketanj kuye. Ma Zisasiyet nembajane ekjenmagengatnanj zet notnanj nânge kemak temakwep timtusum kuye. Makgat donanjat kwitnanj Banabas (Kolosi 4:10) kegogapmti eganj Pâlmak donaj idamâti Kawawanjalen Zet Zapat Dolaknanj kapi kumbeme am Zuda manjeen ku sokbembenanjan mege (Nembayelen Muluwin 15:38-40).

Kan eganj bunjam zapat kapi kuyeen am Loma msalengatnanj amobotnanjanj egat kendenjan mambien ekjenanj an winde tonj eknjengat nâme mobotnanj mambemtangapmti Zisasiyet yanaj an winde tonj Kawawanmagengatnanj koge kegok kuye. Maganj Zisasiyanj mulupmanj Bipmanj Kawawanjanj zempeme kogeen yanjbemi mgeen sakwep sakwep miminjanjok kogok kuye. Eganj meluwanj mgeen zet kabonj sambe aikbek: “Miminjanj”, “Mmambeyegak”, “Patanj zemi keyegak”. Zet notnanj zet timtâmti zenzenjanjok kumâge. Zisasiyanj msalen koti manjeyelen ma gakikinanj ma gakikiyengatnanj wage keyelen zet zapatnanj omba mge.

Zet noteknanj temanj kapigoganj Makgalen bunjam zapat kenjan talip:

1:1-8 Zân an tu zulutindendenanj mulupmanj yanjbebenanj

1:9-11 Zisas Zânanj tu zulutpeye

1:12-13 Zisasiyanj Sadanjalen tetimaemaenen moti ku suknanj beye

1:14-6:29 Zisasiyanj Galili msalen Kawawanjalen Zet Zapat Dolaknanj zemkawanj beye

6:30-9:32 Zisasiyanj Galili msalen Kawawanjalen Zet Zapat Dolaknanj mulup mdelanjpepeyelen bududuk beye

10 Zisasiyanj Zudia msalen Kawawanjalen Zet Zapat Dolaknanj zemkawanj beye

11-15 Zisasiyanj sindem timti gakikinanjalen zet zapat

16 Zisas wawatnanjalen zet zapat

Zân tu zulut ananj Kawawanjalen Zet Zapat Dolaknanj zemkawanj beye

(Matîyu 3:1-12; Luk 3:1-18; Zân 1:19-28)

¹ Zânanj Kawawanjat Nemunanj Zisas Kilaisiyelen Zet Zapatnanj Dolaknanj kapi yanjbemi ku zemsokbeye.

² Kwitnanj kwitnanj kapuk sokbembeyet Kawawanjalen golanj zenze an Aizayayanj ewenanj baen meluwanj pigok mge:

“Nânik! Kawawanjanj zet pigok zeye, ‘Nej bunjam zapat zenzenn an njan zempema eganj koti njananj bemindamti selin weyanjindewe.’ *(Malakai 3:1)*”

³ An njananj msat tunjupman kwizet kapigok takuin, ‘Amobotnanjat setnanj weyanjme doananj bak.’ *(Aizaya 40:3)*”

⁴ Zet keyet katanj Zân tu zulut ananj msat tunjupman sokbembekawanj beme am sambeyanj ekmagen meti yomengatnanj kenjin gilik zemti tu zulutpeme Kawawanjanj yomin zemzulutindendeyet mandindomtan.

⁵ Âpme Zudia msalen ma Zelusalem mka teman am mambien ekjen sambeyanj ekmagen âlâk zem meti mama miminjanj bekananj ke zemsokbeme Zânanj Zodan tuyen tu zulutindeye.

⁶ Âpme Zânanj iknanj melakandunanj teepmanj kamel keyet zupmanjanj weyayanjanj ke peme topm bitimanj songom seknanjanj weyayanjanj pemanen zamamtan. Âpme meunanj gwidek ma bizik tunjanj mee ke timti manimamtan.

⁷ Eganj Zet Zapat Dolaknanj kapigok am zemkawanj bemindaye, “An bamnanen takozin, ek windejanbenj penanj, ek bekebonj nej bukaborjanj elenanj timpema njan ku bewe.

⁸ Nej belak in tu etanj manzulutindeyap. Yanj eganj iknanj kobeen Kawawanjalen Emetak Tenj ke indame tiwep.”

Zânanj Zisas tu zulutpeme Sadanj tetipeye

(Matîyu 3:13-14; Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Kan keyet Zisasiyanj Nasalet mkaengatnan Galili msalen kopatanj zemti Zânmagen mepme Zânanj Zisas Zodan tuyen tu zulutpeye.

¹⁰ Zulutpeme Zisasiyanj tuyengatnan kwapme kwapme keyegak kululunj njandem tapme Kawawanjalen Emetak Tenjanj sasakandenombe kebonj bemti ekmagen toge.

¹¹ Topme kululujengatnaŋ zet ŋen kapigok toge, “Geŋ nâgât Nemun dolaknaŋ penaŋ. Neŋ gâgât gogot penaŋ mamiap. Geŋ nâgât keŋ mamim oloŋen bemnenik.”

¹² Zemdelanŋ zeme keyegak Kawawaŋgalen Emetak Teŋnaŋ Zisas peŋpeme msat tunŋupman igak mege.

¹³ Meti ke kasup 40 kekok soŋgom kuknaŋbeŋ didiknaŋgatnaŋ ekŋengat tunŋuwinan meti mame Sadanŋgalen tetimaemae sambe sokbemsaye yanŋut egaŋ katiknaŋ bemti tage. Kekok mme Kawawaŋgalen ensel kululujengatnaŋ ekŋenaŋ kot mukulem mpewien.

*Zisasiyaŋ nembraŋane yaŋbemti zulak zulak indatiye
(Matiyu 4:12-22; Luk 4:14-15, 31-37; 5:1-11)*

¹⁴ Âpme amobotnaŋ Elolanŋ Zân mka katiknaŋ peme tage. Kan keyet Zisas ek Galili msalen meti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknaŋ am sambe

¹⁵ pigok manzemzikat indametan, “Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnanen mama kan bududuk bein. Keyet yomengatnan keŋin gilik zemti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknaŋ nâmti nâmkijipeit.” Kekok mandiindometan.

¹⁶ Yaŋ misenŋen Zisasiyaŋ Galili tundua ganzenaset wapme wapme metneti Saimonmak datnaŋ Endulu egeŋan tunduaen angalayet elenŋolamidanaŋ angala tatimalut idige. An zut ke muluwit ŋoteknaŋ angala titi mulup ke mamttemun.

¹⁷ Yaŋ Zisasiyaŋ metneti idikti pigok diidoeye, “An zut, it neŋmak kopmalu meti neŋ angala matilup kegogak am timti neŋmagen tusum indendeyelen mulup ke zikat idawap.”

¹⁸ Zeme egeŋan nânâŋak elenŋolamit mee pi timalu temepme keyegak wati Zisas mâmpibun.

¹⁹ Belaknik bugan dati meti naman Zebediyet nemulatnenet Zemsmak Zân idaige. Egeŋan kegogak waŋgaŋidan tati elenŋolamit taomkekmalu

²⁰ idikti keyegak kwizet idakumtetime nâmti biwit Zebedi ma mulup an notnaŋ waŋgaen tabien ekŋen katim indemti kot Zisas mâti meibun.

²¹ Meti ekŋenaŋ Sabat tagoŋgo kanan kan keyet Zisasiyaŋ nembraŋane ekŋen ke inda-time Kapaneam mkaen moti Zuda ilinaŋgalen sesewat mkaen moweti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknaŋ am zemzikat indammege.

²² Âpme amnaŋ zetnaŋ ke nâmti zet zenzenaŋgat nâmtemtem omba penaŋ mbien. Zisasiyaŋ naman zii zet zikat indanda an ekŋenaŋ zet manzemtemienien e silim indemti windenjaŋbeŋ zemzikat indammege.

²³ Âpme an ŋen we bekananŋmagaŋ totapmaŋgeyaŋ wat kaŋkaŋ temaŋ kumti zeye,

²⁴ “Zisas Nasalet mkaengatnaŋ, geŋ eneyet kot omenzaŋ ndamti ndawalesâgât tapnik? Geŋ Kawawaŋmagengatnaŋ An Teŋ penaŋ ke nâmtâtageyaŋ.”

²⁵ Zeme Zisasiyaŋ we bekananŋ an keŋan tage keyet zemkulumpemti zeye, “Geŋ zet sambe mimipiŋ buzak angat keŋangatnan kwati belaknaŋ met!”

²⁶ Zeme we bekananŋ an bekan piwan seknaŋ windenjaŋbeŋ mbutemti kaŋkaŋ temaŋ penaŋ kumti an keŋangatnan kwati mege.

²⁷ Âpme am tabien ekŋenaŋ nâmtemtem penaŋ mti ilinak met zenâ zenâ mti zewien, “An kapi kwilekiyet set alaknaŋ penaŋ zikat ndame ekuwa? An kapi we bekananŋ ekŋen zemindeme mebegalen keyet windenjaŋ tsaingapmti zetnaŋ zeme gawepumti mezin.”

²⁸ Âpme keyet zapatnaŋ sakwep penaŋ Galili msalen ilindinŋ palaknaŋ bemekopme am sambeyaŋ nâme delaŋ zeye.

*Zisasiyaŋ am zawatmak sambe weyaŋindeye
(Matiyu 8:14-17; Luk 4:38-44)*

²⁹ Zemsmak Zânaŋ Zisasmak ilinsakwep Zuda ilinaŋgalen sesewat mkaengatnan toti Saimonmak Endulu egegalen mkaen mowebien.

³⁰ Âpme Saimongat tatnaŋ imbi zawat sek kikip temaŋ tapmme keyet zapatnaŋ Zisasiyet

³¹ dundume nâmti egaŋ mka keŋanŋ tawemaŋgaen ke meti betnanen atamti mwapme keyegak zawat sek kikip bepiwan katikpeme wati timumuluŋ indaye.

³² Mti tatnepeme msat tambusât tapmme am notnaŋ ekŋenaŋ noline zawatmak ma we bekananŋmak indatimti Zisasmagen kopmâbien.

³³ Kogogak mka keyetnaŋ am mee piyaŋ ilinsakwep mka dembusegeset pi met gak zemti tabien.

³⁴ Âpme egaŋ an zawalin sepem igak igak ma we bekananŋmak mâtindeme we bekananŋ ekŋenaŋ Zisasiyet yaŋaŋ nâmtâpewiengapmti egat yaŋaŋ ku zemsokbembeyet zemkulumindeye.

³⁵ Mulup ke tapmneti weŋge yaŋ tambuŋan penaŋ ewe msasapiŋ tapme Zisasiyaŋ wati mkaengatnan toti msat kwisak piŋan penaŋ igak metati dundundu mulup tapmi-maŋge.

³⁶ Âpme Saimonmak am notnañ tabienañ Zisas mâti mebien.

³⁷ Meaikti zewien, “Zisas! Am sambe ekñenanñ gâgât tatimalip.”

³⁸ Zeme Zisasiyanñ pigok diindoye, “Neñ Kapaneam mka ke wa belak ku pemkola, ke nin mka sokñanik notnañ tapmezinen ke meti Zet Zapat Dolakñanñ eyo diindondoyet nâmti kola.”

³⁹ Âpme Galili msalen mka katanñ tokwati Zuda ilinañgalen sesewat mkaen meti Zet Zapat Dolakñanñ diindomti am notnañ we bekananñanñ kenjananñ tatatnañ eyo mâtindeye.

*Zisasiyanñ an ñen liñgit satnañanñmak mme ñeluye
(Matiyu 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Âpme an ñen liñgit satnañmaganñ Zisasmagen kotpedondom samti pigok yanñkwekiye. “Amobotnañ, geñ ñep weyaññeneyelen nânik beme liñgit satn kapi mmâne ñeluk.”

⁴¹ Zeme Zisasiyanñ an ke ekti egat kembeñ penañ nâmti betnañanñ sekñanen timakti zeye, “Ñep nâmgeyapgat liñgidi ñepbak!”

⁴² Kogok zeme keyegak liñgit satnañanñ piwan ñelume sekñanñ dolakñanñ beye.

⁴³⁻⁴⁴ Âpme Zisasiyanñ an keyet zeye, “Geñ meti am ñengat sedi dolakñanñ bep keyet zet zapatnañ ku diindomane nâseip. Geñ belak buzak meti sâpe sâpe bumbu an ekmagen mepmane egañ sekdi weyañ wiliñgim gikme delañ zeme geñ eweñan baenen Mosesiyanñ sâpe sâpe zigoset bumbuyelen meluwanñ mge keyet katanñ Kawawañgat sâpe sâpe bumane amnanñ liñgit satnañdi dolakñanñ bep keyet yanñanñ nâseip.” Zisasiyanñ zet winderanñbenñ kegek zemti keyegak zempeme mege.

⁴⁵ Yanñut an piwan selen mepmambe dolakñanñ beye, keyet zet zapatnañ am sambe diindom mege. Keyepmti Zisasiyanñ mka teman am sambeyanñ kot bemisikti bembuluñ tabien. Keyepmti egañ igak msat tunñupman meti âlâk gâlâk tapme am mka ñande sambeyanñ ekmagen kopmâbien.

2

*Zisasiyanñ an wesinñ ñen mme dolakñanñ beye
(Matiyu 9:1-8; Luk 5:17-26)*

¹ Zisasiyanñ mameti ewe gilik zem Kapaneam mka teman kopatanñ zeme amnanñ buñamanñ nâmbien.

² Nâmti am sambeyanñ kot mka keñan ma set dembiseen meti gak zem tapme Zisasiyanñ Zet Zapat Dolakñanñ tadiindomanñe.

³ Diindomambe tapme an zulak zulaganñ an wesinñ luanzamti Zisasmagen kobien.

⁴ Koti ekme am sambeyanñ misik tabiangapm Zisasmagen sokñan kokogat kwindemti mka nukñan moti Zisas tageen penañ ke mka ñokñanñ ampambelañ taiñanñ ke asekbem asekbem mti aimboñan an wesinñ ke luanñanñ melesinñ tegen timtapme âlân ãlân peme towege.

⁵ Zisasiyet kandañan towepme Zisasiyanñ nâmkinñepenñ kalinñanñ ke ekmâtâti awesinñgat zeye, “Nemun, gâlen yomdi katikpeyap.”

⁶ Zeme zii zet zikat indanda an notnañ tapmambien ekñenanñ zet ke nâmti keñinanñ kapigok otrnâmbien,

⁷ “An kapi Kawawañgat zet mobotnañ penañ min! Msalen an ñen yom katikpepeyelen winderanñ ku tazin; yom katikpepe mulup e Kawawañgalen etan!”

⁸ Nânâ keboñ otrnâne keyegak Zisasiyanñ keñinanñgat yanñanñ ekti pigok diindoye, “Kwilekiyet in nânâ bekananñ keboñ keñinanñanñ taotnâip?”

⁹ In nâme an wesinñgat zet zigok zenzeyelenañ elenñ belenñ bein, ‘Yomdi delañ zein’; ma ‘Wati luendi gapumti met keyanñ bein?’

¹⁰ Pi Angat Nemuñanñ neñ keyepmti neñ msalen am yomin katikpepeyelen Bien Kawawañanñ windennañgayanñ tatnain, ke mma in nâgât yanñ nâmtâtâtâtgalen miap.” Zemti awesinñmageset ekti zeye,

¹¹ “Geñ wati sinkwilimbañdi ambepolet timti mkandan met.”

¹² Zeme egañ wati keyegak sinkwilimbañanñ ambepolet timtoti tambañgumen mepme am sambeyanñ ekti nâmtemtem yanñ penañ mti zewien, “Nin muluwanñ kapi mamananñ penañ sokbeme eknup. Zemti Kawawañgat kwitnañ mwati sesewatpewien.”

*Zisasiyanñ an ñen kwitnañ Liwai zemtetiye
(Matiyu 9:9-17; Luk 5:27-39)*

¹³ Egañ mulup ke mme delañ zeme mka petapme toti ewe Galili tundua ganzenan negak mepme am sambeyanñ ek ekti kot ondekti bembuluñ tapme egañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñanñ zemzikat indammge.

¹⁴ Tadiindoneti toti met Alipiasiyet nemuñaj Liwai takis mânep mkaen totati mulup tapmme ekti zeye, “Geñ kopmane medi.” Zeme keyegak mulupmanj bee pem wati toti koge.

¹⁵ Koti Zisas aikme ilinsakwep meti mkanjan patanj zewien. Âpme Zisasiyanj egalen mkaen ke moti meu tatnime am takis mânep timti butnaj kamburajmak ilinanjat matimtemien ekjen ma am yomtonj ekjenmak Zisas ikñanjat nemuñaje ilinsakwep keyegak motati tu meu tatnimambien.

¹⁶ Mme Palisi ekjengalen manjeengatanj an zikat indanda notnanaj meti Zisas nembanjoneyet indayanjkwesiwien, “Kwilekiyet Zisasiyanj tu meu am yomtonj ma an mânep takis butnaj kambu matip ekjenmak pi tati tatnin?”

¹⁷ Tazeme Zisasiyanj nâmti pigok diindoye, “Am zawatpinj ekjenaj doktamagen ku mamelip, zawatmak ekjenanjgut doktamagen mamelip. Sepem kegogak nej wan am ilinanjat nâme tej mambein ekjen indatitiyet ku toban. Am yomtonj ekjen yominangatanj gilik zemti indatitiyelen toban.”

¹⁸ Zuda am ilinangalen set Kawawangjat sesewatsasâti tu meu mee manzemkulumpematatemien. Kegogak kan njengat Zân tu zululut anmak Palisi ekjengalen nembayanj meu zemkulumpemti tapme am notnanaj Zisasmagen koti yanjkwesiwien, “Zân tu zululut anmak Palisi ekjengalen nembanjineyanj meu zemkulumpemti matalip âtnaman gâlen nembayanj kegok eneyet ku mip?”

¹⁹ Yanjkwesime Zisasiyanj pigok diindoye, “Nej ekjenmak talapgapmti ekjenaj olojen mti tu meu zemkulumpemti belak ku talip. Âpme nej an njenaj mge keboñak an keyanj imbinanjmak bet butete kanan beme notnane meuyet indamandame koti meu ninipinj belak ku matalip, ekjenaj tu meu nimwanjti olojen mamip.

²⁰ Yanj maneti kan dangome an ke notnanemak tatnepeme kasa ekjenaj kot mandamti mepme kan keyet kembenj mti tu meu ninipinj njep zemkulumpemti tabep.

²¹ Mka tokan tunjupmanen etimbembenaj alakñaj atimti ku weyanj bek. Weyanjât tapmpemane eganj bululunj zemtobodak. Keyepmti alakñaj etanjaj mpemane dolakñaj kaliñaj tadak beboj.

²² Ma am njenaj singapoj sâñsâñ busât selik telepmanjen bunak beme pululuk zemti mulatnak. Keyepmti selik alakñanen bunak beme eganj epeepinj; dolakñaj zinak!”

*Sabat tagonjo kangalen zet
(Matiyu 12:1-8; Luk 6:1-5)*

²³ Sabat tagonjo kan njengat Zisasmak nembanjane ekjenaj set wit mulup tunjupmaset meti Sabat tagonjo kan keyet keñan kwileki nen ku mimiyelelen zenzenanjgut nembanjane ekjenaj mepmambe wit katnaj notnaj belinanj tapmâtâtnimepmambien.

²⁴ Âpme Palisi ekjenaj indikti Zisasiyet pigok yanjkwesiwien, “Zisas, pi ekbak, nembandine ekjenaj Sabat tagonjo kangalen set bembenaj notnaj pi kwilekiyet taangosoip?”

²⁵ Zeme nâmti Zisasiyanj pigok indayanjkwesiye, “In yeñsokñ Dewit ma anene meuyet olati meluwanj ku mimiñanj mbien. Ke papiaen muluwanj mimiñanj e in ku mamainj nâip?”

²⁶ Abiatayanj sâpe sâpe bumbu an njenaj manje kan keyet amobotnaj Dewilanj Kawawangalen sesewat mkaen moti Kawawangjat zikatnan nupmananj bembenaj ke mnimti anene notnaj indame nimbien. Nupmananj ke am belakñanjaj ku manimtemien. Sâpe sâpe bumbu an ekjenaj etanj matimnimtemien keyanjgut ekjenaj meuyet penanj gakimti kileñ ke anene timkotindame nimbien.”

²⁷ Zet zapat ke mimindamti zeye, “Amgapmti Kawawanaj Sabat tagonjo kan ke mme sokbeye. Wa Sabat tagonjo kan keyepmti Kawawanaj am ku indaweyanje.

²⁸ Angat Nemuñaj nej Sabat tagonjo kan ma kwitnaj kwitnaj sambe wein kapiyelen Amobotnanjin mayap.”

3

*Zisasiyanj Sabat tagonjo kan sutnateman an betnaj seleuñanj nen weyanjpeye
(Matiyu 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ Zisasiyanj ewe gilik zemti Zuda ilinangalen sesewat mkaen negak moti an betnaj seleuñanj nen tapme ege.

² Âpme Palisi notnaj tabien ekjenaj Zisasiyanj an kapi Sabat tagonjo kanen kapi weyanjpeye ekti wapmet zelen pesenup, zemti ekkdamunj mtabien.

³ Âpme Zisasiyanj an betnaj seleuñanjat zeye, “Geñ wati njenaj pienen kwatat.”

⁴ Zemtetime motapme Zisasiyanj am pigok indayanjkwesiye, “Sabat tagonjo kanen mulup dolakñaj mimiyelelen ma bekananj mimiyelelen am mananjin ewe

weyañjindendeyelen ma indawalapme gakikiyelen? Ze zeme nâmbi.” Indayañkwesime ekñenaj zelinpiñ buzak tabien.

⁵ Âpme amnan keñ katik mme Zisasiyan nâme ñep ku beme ñenzinziñmak tokwaindiki an betnañ seleuññañgat zeye, “Bedi mututut.” Zeme betnañ mututupme betnañwan dolakñañ beye.

⁶ Ke mme Palisi ekñenaj sesewat mkaengatnan toti meti keyegak amobotnañ Elotgat mukulem mimiñane ekñenmak ondekti, “Set zigoset aikti Zisas kumann gakiwe,” zemi zemkabewien.

Am sambe penañ tundua ganzenan ondekbien

⁷⁻⁸ Âpme Zisasmak nembajane ekñenaj Galili tunduane mesât mme Galili msalengatnan am sambe penañaj indiki indamâpmebien. Mepme am sambe Zudia msalengatnañ ma Zelusalem mka temañatnañ ma Idumea msalengatnañ ma Zodan tu nembetgatnañ ma Taia ma Saidon mka temañ keyet nembet nembet mka isisikñañ notnañgatnañ am sambe penañaj Zisas mulup mimiññañgat zapatnañ mekopme nâmbiangapmti ekmagen ondek kopmâbien.

⁹ Am sambeyañ kot bembuluñti Zisas neñ ekbi geñ ekbi mti Zisas bekan mañgalañpeme weweyelen mbiñgampmti nembajaneñañ waña ñen sakwep aiksasayet zeye.

¹⁰ Zisasiyan am sambe maweyañindemtangapmti am zawatmak sepem igak igagan koondakti Zisas timekti dolakñañ bembeyet âmandami dopmañ âtâpe dopmañ âtâpe mti mañgalañpeme weweyelen mge keyepmti, “Waña aigat,” ke zeye.

¹¹ An we bekanajinmak kwep kwep ekñenaj Zisas zimosetnañ kot ekti kandañan tokutumti ñagak temañ palen tazemambien, “Geñ Kawawañgat Nemuñañ.”

¹² Âpme Zisasiyan we bekanajañ egat kekok zemkawañ kumbembeyelen zemkulu-mindeye.

Zisasiyan an 12 ombemindeme Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ zempalakñañ bembeyet zemindeye

(Matiyu 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Âpme tunduangatnan am notnañ Zisasmak ilinsakwep kalañan mobien. Motati Zisasiyan am kwiyet nâme ñep beye ekñen ke indazemandame ekmagen kopme

¹⁴⁻¹⁵ 12 ekñen pi iññañmak mamayelen indaombemti an Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ zempalakñañ bembe an zenzeyelen ma we bekanaj indapmobogalen zemindemti winde indaye.

¹⁶ An ekñen keyelen kwilin kapigok:

Saimon (kwitnañ ñen Zisasiyan Pita kuye) ma

¹⁷ Zebedi nemulatnenet Zemsmak meniñañ Zân egelañ ñenzinziñ mti kwizet ñagak temañ makumtemun, keyepmti Zisasiyan egegat kwilit Boaneges kuye. Kwit keyet yañañ ningalen zeleset gilik zemann kululuñ kwisak kekok bein.

¹⁸ Ma Endulumak

Pilip ma

Batolomiyumak

Matiyu ma

Tomasimak (Alipiasiyet nemuñañ)

Zems ma

Tadiasmak

Saimon Zelot*

¹⁹ ma Zuda Iskaliot mkaengatnañ. An keyañ maneti bam Zisas zemkuye.

Amnanj Zisasiyan mulup we bekanaj ekñengat ñeñañin Beelsebulmak tapm kekok zewien

(Matiyu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Meti mkaen motapme am sambeyañ ekti ewe kobem misik tapme keyepmti Zisas nembajane ekñenaj tu meu niniyelen set ku sokbemindaye.

²¹ Âpme Zisasiyet mamnotnaneñañ zapatnañ ke nâmti, “An pi keñañ kilom beme mene tapm,” zemi aiksât mebien.

²² Âpme zii zet zikat indanda an notnañ ekñenaj Zelusalem mka temañatnañ koti Zisasiyet zewien, “An kapi Beelsebul† keñañ tazin.” Ma am notnañañ zewien, “An kapi we bekanaj ekñengalen ñeñañinañ winde same we bekanaj ekñen am keñnangatnañ tapmâindeme melip.”

* 3:18: Kwit keyet yañañ Matiyo 10:4 ekbak. † 3:22: Beelsebul ek we bekanaj ekñengalen an ñeñañ bembe an Zuda am ekñenaj Sadañgat kogok manâmtiemien.

²³ Zeme Zisasiyan nâmti am ekjen ke indamandame kopme bemzenze zet njen kapigok diindoye, “Sadañan zigoset Sadañ ikrjanak mâpme medak?”

²⁴ Ma msat kweggalen am mangeyan kalañti âmandawiek beme msat kwep am manje keyan windenjinbenj ku tabiek.

²⁵ Ma mka njen keyet keñan amnanj kalañti âmandawiek beme mka keyet kwitnanj bekananj benak.

²⁶ Âpme Sadañgalen mulup an ekjenan epeemti ilinak âwiek beme windemberj ku tabiek ma ekñengalen mamananj dolakñanj ñep ku tatnak.

²⁷ Âpme an njen windenjanbenj penanj e nâmtinjut kwindin moti milawatnanj kilom kambu ku matip. Eganj ñeñanj an katikñanj beke ambeti setnanj betnanj zampeme tadak beme ñep milawatnanj tinak. Bemzenze zet kapi Sadañgat zenzenanj. Sadañ ñeñanj ambeti zampeme tapmerjut we bekananj am keñinan talip ekjen ke ñep indamâbagalen.”

²⁸⁻³⁰ Amnanj Zisasiyet, “We bekananj keñan tazin,” kekok zewiangapm Zisasiyan zet kapi zeye, “Neñ zet kapigok penanj zema nâit, amgalen mama mimi bekananj sambe ñep katikpepeyelen ma Kawawangat zet mobotnanj mimi keyelen yom kekok ñep katikpepeyelen. Neñ Emetak Tenanj winde name we bekananj taindapmâlapgapmti Emetak Tenjat zet mobotnanj zenze keyelen yom ñep ku katikpepeyelen. Yom ke delanj zenzenepin tapmetnepeme yom keyet dopmanj time delanj zewe.”

*Am Kawawangalen zet manjawepuwen Zisasiyet sipbutnanjene
(Matiyu 12:46-50; Luk 8:19-21)*

³¹ Âpme Zisasiyet mamnotnane ekjenan mka solonan baen kotati Zisasiyan kwatotogat zepeme mopme tapmambien.

³² Zeme am sambe ekmak mka keñan tabienanj Zisasiyet zewien, “Mamnodine ekjenanj zupman baen kotati gâgât tazeip.”

³³ Zeme eganj am ekñengat pigok indayankwesiye, “Kwiyanj nâgât mamnotnne beip?”

³⁴ Zemti am tabien ekjen meindik koindik mti zeye, “In talip kapiyanj nâgât mamnotnne penanj beip!”

³⁵ Am ekjen Kawawangalen zet manjawepup ekjenan nâgât mamnotnne penanj beip.”

4

*An ñeñanj alialik katnanj time megeyet bemzenze zet
(Matiyu 13:1-17; Luk 8:4-10)*

¹ Âpme Zisasiyan ewe Galili tundua ganzenanak meti Kawawangalen Zeti Zapat Dolakñanj tazenzikat indame am sambe penanj kotati bemisik tabiangapmti eganj wanja ñengat moti tu palen tapme amnanj tu ganzenan gambibigen totabien.

² Tapme eganj bemzenze zet zemti nânâ sambe zemzikat indameti bemzenze zet njen kapigok zeye,

³ “Nâip, an ñeñanj wit katnanj muluwen meti timtetelime mekoge.

⁴ Âpme katnanj notnananj bululuj zemti selen totemepme ageyanj kotati ekti nimbien.

⁵ Âpme katnanj notnananj bululuj zemti msat nanzanj palen toge. Ke msat isikñanj bugan bududuk gwaen nanzanj palen etanj tageyepmti dukñanj sakwep patanj zemkwage.

⁶ Yanj kasuwanj kwageen kan keyet kindinanj msalen baen penanj ku tototnangapm zime gakiye.

⁷ Âpme katnanj notnanj bululuj zemti didik nusi keñanen toti kwakwat e ñep kwage yanjut nusi kwati minzilime einen siye.

⁸ Âpme katnanj notnananj bululuj zemti msat kelakñanj temanen togeyepm penanj dolakñanj epeem kwat temanj bemti tepmanj notnangat katnanj 30 sokbeye. Ma tepmanj notnangat penanj 60 sokbeye. Ma tepmanj notnangat penanj 100 sokbeye.”

⁹ Zisasiyan bemzenze zet kekok zemdelanj zempemti pigok diindoye, “An njen zet nânâyelen tikñanj tazinanj zet kapi ñep opeimti nâsem.”

¹⁰ Kegok zemdelanj zeme amnanj kalañ mekopme Zismak nembanane ma am notnanj ek kwesinj mâpmamtemien ekjenanj ilinak tati bemzenze zet keyet yanjanjat yanjkwesiwien.

¹¹ Yanjkwesime eganj pigok diindoye, “Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama keyet zet enzililinj tazin keyet yanjan in sosok zemkawanj bem indandanj. Âpme an notnanj belak kilen zupman maip ekñengat bemzenze zet etanj diindondoyet zenzenanj.

¹² Keyepmti Aizayananj pigok zeye,

'Ekñenaj zikalaj eek ektingut penaj ku maekmâtâlip. Ma waganj zet nânâ e nâmtiingut penaj ku manâmâtâlip. Ekñenaj weyanjekmâtâbiek ze Kawawañmagen kej gilik zenze aikme yomin katikpenak.'”
(Aizaya 6:9)

Zisasiyanj bemzenze zet zeye keyet yanaj zemkawanj beye
(Matiyu 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Zisasiyanj zet kekok mti pigok indayanjkwesiye, “In kwilekiyet bemzenze zet mandindoyap keyet yanaj ku nâmâtâlip? In zigoset bemzenze zet notnaj sambe zewap keyet yanaj nâmâtâlep?”

¹⁴ Kegok indayanjkwesimti bemzenze zet keyet yanaj pigok diindoye, “An wit katnaj time mege ke Kawawañgalen zet keboj

¹⁵ ma katnaj notnaj selen totemegeen am kenjin keboj ke Kawawañgalen zet nâme kenjinan topmatazinañgut Sadañaj koti makumsagat min.

¹⁶ Ma am notnaj nanzaj palen toge keboj ekñenaj Kawawañgalen zet nâmti keyegak zet keyet nâme dolakñaj beme oloñen temanj mamip.

¹⁷ Keyañgut kenjan penaj Kawawañgalen zet zapat ku nâmkatik bemti kindiñinan ku time towetnanggapm Kawawañgalen zet zapat dolakñanggat kasa ma sisipeñpenj mimindame keyegak makatikpeip.

¹⁸ Naman am notnaj ekñen nusi kenjan totemege keboj.

¹⁹ Ekñen keboñaj msatgalen nukñaj sambemak mânep milawatgat tikñajaj ma kwitnaj kwitnaj notnajgat eyak mimi keyaj mamin minzilime einjeñ masimtalip.

²⁰ Ma am notnaj katnaj msat kelakñaj temanen towenge sepem keboj. Ekñenaj Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñaj nâmti nâmkijpenti keyet penañaj am notnajmagen 30 ma notnajmagen 60 ma notnajmagen 100 mee kekok masokbeip.”

Lam batiyanj ku kwalatpepeyelen zet zapanaj
(Luk 8:16-18)

²¹ Zemti zet ñen naman pigok tsum zeye, “Âpme amnaj lam koñbemti batiyanj dukñaj ku makwalapenup ma mundum wewe kandanaj ku mambepenup. Nin lam koñti mundumanj tatatnanen sosok bempemann tapme am mka kenjan matalip mbusatnaj mambemendein.

²² Nâlen zetn ke lam nembonj keyepmti in nâlen zetn zemkawanj bewep beme nânâ enziñaj matazin ke ewe ku enziñim tabe ma nânâ kwatam tazin mâtâpeme kawanj bewe.

²³ An ñen zet nânâyelen tikñajaj tazinanj zet kapi ñep opeimti nâsem.

²⁴ Keyepmti in weyanj nâmâtâlep enenogat am ñen Kawawañgalen zetnaj nâmti nâmtikñaj mbe beme Kawawañaj nânâñaj ewe tusumti sawe keyepm eganj nânâñaj sambe penaj tasawe.

²⁵ Ma am ñenaj zetnaj nâmti nâmtikñaj ku mbe beme Kawawañaj nânâñaj isikñaj ekmak tasain ke menzem mbe.

Wit katnaj epeem kwapmâgeyetz bemzenze zet

²⁶ Kawawañgalen zelanj ammagen msat katanj mekopme am sambeyanj kwati egalen zemâtâtâtgat katnanean mama kenjan mepmâbien keyet pigok bem zema nâit. An ñenaj muluwen wit katnaj time mege.

²⁷ Âpme eganj tambu misa pi wemwat wemwat mti katnajaj mulupmanj zigok tapm bee eekpiñ mme msat kenjanak kaim igak epeemti dukñaj makwazin.

²⁸ Msalanj ikñaj katnaj ke mukulem mme dukñaj epeemti kwat sinaj betnaj mti penañaj mapein. Yanj maneti ekñen beewan

²⁹ penañaj memuj memuj bemtemepme elañenge kananj beme wanam mti maantip.”

Mastat katnajgat bemzenze zet
(Matiyu 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Âpme Zisasiyanj bemzenze zet ñen kapigok zemti diindoye, “Kawawañgalen zemâtâtâtgat katnanean mama keyet yanaj mastat katnaj keboj. Ma neñ mastat katnaj keyet palen bemzema nâseip.

³¹ Msat sambe tep katnaj notnajaj mastat katnaj sehempeip. Mastat tep keyet katnaj isikñaj bugan penaj yan an ñenaj mulupmanen mmet ondeme

³² epeem kwat sememti antemañelip bemti sinaj betnaj mekopme age ekñenaj ke motati keyet eyonaj mkanjin mawalati kelin mambeip.” *

³³ Zisasiyanj bemzenze zet keboj keboj notnaj sambe zemti animbi Zet Zapat Dolakñaj Penaj nânâñinanggat katanj mandiidomtan.

* 4:32: Mastat katnaj bemzenze zetgat yanaj Luk 13:21 ke main nâmbek.

³⁴ Egarj am sambe zet sosok yanarjmak zemkawanj bembepinj belak bemzenze zet etanj mandiidomtan yan nembananemak ilinak tati naman bemzenze zet manzemtan keyet yanarj manzemkawanj bem indamtan.

*Zisasiyanj tãgã lumun temanj zemkulumpeye
(Matiyu 8:23-27; Luk 8:22-25)*

³⁵ Kasup keyegak manepeme gasim beme Zisasiyanj nembananeyet zeye, "Nin tundua nembet daestet mebegalengat kame metne."

³⁶ Kegok zeme nembanjane ekjenanj am sambe bepi katim indemti Zisasiyanj tapmanjeen wanja keyegak moti Zisasmak ilinak mepme am notnananj wanja notnanjat moti indapmoti keyegak mebien. Mepmambe Zisasiyanj mulukgat mti wanja butnanj delanj zenzenanj kwilimbenanj met bemti muluknanj bekan tawemanje.

³⁷ Taweme tãgã lumun temanj penanj kwati tundua kumbume tundua mamanj temanj kwati wanja kenjan tuyanj toti gak zesãt mge.

³⁸ Åpme nembanjane ekjenanj mebutemti zewien, "An zikat indanda, tuyen toti walesãpmnup pi geñ nãnãpinj belak muluk kwapem tawenik?"

³⁹ Zemti buteme mulugengatnan wati tãgã ma tu zemkulumidemti zeye, "It buzak talit!" Zeme tãgãyanj zetnanj gawepumti katipeme tuyanj titokjepinj tage.

⁴⁰ Mti nembanjane pigok indayanjkwesiye, "In kwilekiyet kingati sebelanj diñdiñ pi tapmip? In nãmkijpepeñin bugan ku tazin?"

⁴¹ Zisasiyanj kegok mme nembanjane ekjenanj nãmtemtem mti ilinak buzak zenã zenã mti zewien, "An kapi zibonj penanjgãp am ma tumak tãgã mee piyanj zetnanj manjawepuipgat!" Kegok zemti tundua ganzenanj nembet daen mesãt mebien.

5

*Zisasiyanj an ñen we bekananj sambe mãpeye
(Matiyu 8:28-34; Luk 8:26-39)*

¹ Meti ekjenanj tu nembet daenen Gelasan msalen patanj zemti

² nembananeyanj tapme Zisasiyanj wanjaengatnan toti met an ñen we bekananjmak kopme ege. An beke mkãnanj am zaimen nanzanj einzuñan ke mawemtananj kwati koge.

³ Åpme eganj miña keyet kenjan ke weme we bekananj winde same mobotnanj mme amnanj waia katiknanj piyanj setnanj betnanj manzampemtemienanj eganj mamitimutan keyepm belak katipeme kilenj belak matokwatan.

⁴ Ekjenanj waia katiknanj piyanj setnanj betnanj manzampemtemienanjgut eganj met nanzanj palen talinanj kunepeme etim toweme mametan. An ñenanj winderanj bemti ek ñep ku mtopepeyelen yek.

⁵ Tambu msa eganj seknanj nanzanj aimboñan mawetindemetemien keyet kenjan mawemetan. Mti kalaranj mototi ñagak mti seknanj sambe nanzanj mti kilenj iknanj mawaletan.

⁶⁻⁹ An keyanj Zisas beñan daen kopme ekti windembemti mepme Zisasiyanj ekti zeye, "We bekananj in an kenjangatnan kwati melit!"

Zeme ekjenanj Zisasiyet nãme mobotnanj beme kandanjan pedondomti ñagak palen yanjkwesiwien, "Zisas Kawawanj Amobotnanj penanjgat Nemunanj, geñ nin kwileki mindasãgãt tapmnik?" Nin Kawawanjat monzalaman penanj diñgonup, "Nin sek sindem ku ndasenik."

Zeme Zisasiyanj baenen we bekananj ekjen ke kwati mebegat zeyeyepmti Zisasiyanj an keyet yanjkwesiye, "Geñ kwidi kwi?"

Yanjkwesime eganj zeye, "Nãgãt kenñnan we bekananj sambe talip keyepmti nãgãt kwitn 'Sambe Sopmanj.'"

¹⁰ Åpme we bekananj ekjenanj zet giñginj mti zewien, "Geñ msat kapiyetnanj ku ndapmãpmane mesenup."

¹¹ Åpme kalarj keyet kandanjan bee an ñengalen bo sambe penanj tati meu tatnimambien.

¹² Keyepmti we bekananj sambe am kenjan tabienanj zet giñginj mti zewien, "Geñ ndapmãpmane nin bo kenjan ñep metowemãsenup."

¹³ Zeme Zisasiyanj we bekananj nãmindeme an kenjangatnan kwati met bo kenjan towepme boyanj kenjin kilom beme ekjenanj kunzuñ met tundua kenjan toti tu nimti gakimtemebien. Bo ekjen ke sambe penanj 2 tausen kegoganj toweti gakiwien.

¹⁴ Boyanj kegok mme am bo damuj mamtemien ekjenanj ekti winde bemti met mka teman ma mka isiknanj am notnanjat zet zapat diindome ekjenanj kwitnanj kwitnanj sokbeye ke eksãt kopmãbien.

¹⁵ Zisasmagen koti an itnanañ we bekanañ sambe keñanen tapme keñ kilom kilom mti matokwatan ke ekme keñan ten beme sangum melakandunañ miakti totapme ekti Zisasiyañ mulup kinngagatnañmak mge beke ekti kinngabien.

¹⁶ Âpme am bo damuñ mamtemien ekñenañ an we bekananañmak mamtan egat zapatnañ ma bo ekñenmagen kwitnañ kwitnañ sokbeye keyet zet zapatnañ am sambe diindome nâmbien.

¹⁷ Nâmti ekñenañ Zisasiyañ msat ke pemti mebegalen yañbemti apitilim pewien.

¹⁸ Zisasiyañ naman wañgaen moti mesâgât mme an itnanañ we bekananañmak mamtan egañ Zisasmak mesâgât yañkwesim gingiñ mge.

¹⁹ Yañgut Zisasiyañ zemkumpulpemti zeye, “Geñ ipnodine ekñenmagen meti Amobotnanañ kemberñ mgamti weyayañ mulup mme dolakñañ benak keyet zet zapadi diindosenik.”

²⁰ Zeme egañ gilik zem meti Zisasiyañ ekmagen kwitnañ kwitnañ mge keyet zapatnañ Dekapolas mka keyet keñan diindome am ekñenañ nâmti nâmtemtem temañ penañ mbien.

Zisasiyañ Zailas nembanañ gakikiengatnan mwage ma imbi ñenañ Zisasiyet melakandunañ timmekti dolakñañ beye

(Matiyu 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Âpme Zisasiyañ wañgaen moti tu nembet daen mepatañ zemti ewe nembu ganzenanak tapme am sambe penañ ekmagen kot ondekbien.

²²⁻²³ Ekñengat tunjuwinangatnañ an ñen kwitnañ Zailas, Zuda am ekñengalen sesewat mka damuñ an ñen beke egañ koti Zisasiyet nâme mobotnañ beme pedondom samti pigok wekum saye, “Amobotnañ, neñ namban gakisât bududuk penañ tapmgat geñ koti beñañ sekñanen bemti mmame alik bemti mak.”

²⁴ Zeme nâmti an kemak mepmalu am sambeyañ idamâpmeti ekñenañ set tunjupman Zisas misik peme wesât mmebien.

²⁵ Âpme am mebien ekñengat tunjuwinan imbi ñen sipman makwawetnepeme nup kanañ 12 beye.

²⁶ Imbi keyañ kan teepman dokta ekñenmagen mepme ekñenañ weyañpenup zemti mme ekñenmagen mânepman sambe katipeme delañ zeme ewe sindem temañ timti sip omba penañ tusumti ewe makwawetan.

²⁷ Imbi keyañ Zisasiyañ am maweyañindemtan keyet zapatnañ nâñgeyepmti am sambeyet keñan Zisas tarjuwi zem kilik kilik mege.

²⁸ Kapigok otnâmti mge, “Neñ melakandunañ etañ timmeksap beme ñep alik besap.” Zemti kilik kilik mmeti met

²⁹ melakandunañak timmekme keyegak sipman katime keñanen nâme zawatnañ yek beye.

³⁰ Imbi keyañ timmekme Zisasiyet winderñañ notnañ ekmagen mepme nâmti zeye, “Kwiyañ melakandunañ timmekme nâyañ?”

³¹ Zeme nembane ekñenañ zewien, “Am sambe penañ misik koti gatimego. Âpme geñ kwilekiyet, ‘Kwiyañ natim mekzin,’ tazenik?”

³² Yañkwesime Zisasiyañ am timmege keyet guluk mti timmage.

³³ Âpme imbi keyañ timmekme sekñanen kwitnañ kwitnañ sokbeye keyet yañañ nâmti set belañ diñdiñ mti Zisasiyet kandañan pedondom samti zet zapatnañ sambe ke msaye.

³⁴ Msame Zisasiyañ imbi keyet zeye, “Ipm, nâmkñnenakgapm pembenañ benak keyepm keñdi sewakñañ beme meti alik benak kegogak mepmambanik.”

³⁵ Egañ imbi keyet zet ewe zemambe tapme Zuda am ekñengalen sesewat mka ñenañin egalen mkaengatnan am notnanañ Zailas ekmagen koti zewien, “Nambandi walak yek bep. Keyet geñ Zisas belak ku wakosenik.”

³⁶ Ekñenañ zet kegok tazenâme Zisasiyañ nâmti keyegak Zuda am ekñengalen sesewat mka damuñ egat zeye, “Geñ yayañ ku mi; nâmkñpependi mkipman be.”

³⁷ Kegok zemti am notnañ mâpmebien ekñen zemkulumindemti Pitamak Zems meniñañ Zân ekñen etañ indatime mebien.

³⁸ Meti Zuda am ekñengalen sesewat mka damuñgalen mkaen moti Zisasiyañ nâme amnan kwisak temañ mti ambembesi tapmme moti

³⁹ indikti am sambe ambembesi tapmme zeye, “In kwilekiyet kwisak temañ mti yuyu yeye tapmip? Imbi nemba kapi ku gakip; belak muluk tawen.”

⁴⁰ Zisasiyañ kegok zeme ekñenañ an pi zigogat kwat siwawakñañ tapmin zemti yenbien. Mme Zisasiyañ am sambe mka keñan tapmambien ke indapmâpme zupman baen topme

delanj zeme nemba keyet mamarj bipmarj ma nembrañane Pitamak Zemsmak Zân etanj zeme ilinak nemba gakikiñanj tageen ke tabien.

⁴¹ Tati imbi nemba keyet betnarj atamti Zuda zeleset pigok zeye, “Talita kumi,” keyet yajarj, “Imbi nemba isikñanj, neñ geñ wawagat zeyap!”

⁴² Zeme keyegak imbi nemba isikñanj keyarj wati mebe kokot mge. Imbi nemba ke nup kanarj 12 etanj. Âpme imbi nemba isikñanj ke gakikiengatnan wapme ekti ekñenarj nâmtentem penarj mbien.

⁴³ Âpme Zisasiyarj keyet zet zapatnarj am ñen ku diindondoyet zemkulumindemti nemba meu mkosame ninijet zeme meu mkot same ninje.

6

*Zisasiyet mkarñanj ñotakñanen am ekñenarj wisat mpewien
(Matiyu 13:53-58; Luk 4:16-30)*

¹ Zisasiyarj mka ke peme tapme ikñanjgat mkarñanj ñotekñarj Nasalet mesât mme nembrañaneyarj mâti ilinsakwep mebien.

² Mepmane peme Zuda am ilinañgalen kâtnânâ kan beme sesewat mkaen moti Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñanj Penarj zemzikat indamijnge. Âpme am sambe ekñenarj zetnarj nâmti nâmtentem penarj mti zewien, “Kwitnarj kwitnarj sambe mamin kapi ma nânâ temarj temarj kapi egarj desetgatnan penarj tiye? Egarj zigoset mulup dolakñanj temarj temarj kapi aikti mam?”

³ Nin egat yajarj nânup. Ek bipmarj mka walalat an ma mamarj kwitnarj Malia ma meniñane Zemsmak Zoses ma Zudamak Saimon ma ipmanemak ke nin nâmtatnup.” Kegok zemti zemtalati mtopewien.

⁴ Mtopeme Zisasiyarj pigok diindoye, “Kawawañgalen golarj zenze an ñengat kwizet buñamarj msat notnanen palakñanj bem tapmepme ikñanjgat mamnotnane ma doipmane ma ikñanjgalen mkaengatnarj amnarj zemtalatpemt kwiwet buñamarj ku mamwalip.”

⁵ Kegok zemti Zisasiyarj ekñenmagen mulup temarj ñen ku mge. Am zawalinmak kwep kwep etanj notnarj betnarjarj indatamti zawalin mme alik bewien.

⁶ Mkarñanj ñotekñan am ekñen nâmkijpepenjinpingapmti tektek penarj miindemti egarj mka notnanen etanj tokwat meti Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñanj zemzikat indam mge.

*Zisasiyarj nembrañane 12 mulup mimiyet zemindeme mekobien
(Matiyu 10:5-15; Luk 9:1-6)*

⁷ Zisasiyarj nembrañane 12 indazem tetime kopme Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñanj zenzeyelen ma we bekanarj indapmâbâgalen winde indamti nemba zut zut zemideme mka katarj mekokogat zemindeye.

⁸ Ekñenarj mesât mme Zisasiyarj kapigok diindoye, “In mesâti set mebegalen tonjarin etanj mmebep. Meu ma ele ma mânewin mee ñen ku timebep.

⁹ Sewewelín mmebep ma melakandunjin tipmasek mee ku mundun bep. Sekñinan tazin ke etanjmak mebep.”

¹⁰ Mti pigok diindoye, “In mepme mka keñan ñen indame in kwep keyegak mawemet-neti mebep.

¹¹ In mka ñen patarj zeme mka keyelen am ekñenarj mka weweyelen ku indawep beme in mesât mbep, kan keyet zipelukñin señti zewep Kawawañgalen ñenzinziñarj mka kapimak tazin zemti mebep.”

¹² Zeme nâmti ekñenarj msat katarj meti amgat zeme yomengatnan gilik zenze keyet zetnarj diindowien.

¹³ Diindomti we bekanarj sambe am keñan indapmâindewien ma zawatmak sambe olip kelakñanj tuñarjarj sekñinan zulutindemti mme alik bewien.

*Zân tu zululut gakikiñanjgat zapatnarj
(Matiyu 14:1-12; Luk 9:7-9)*

¹⁴⁻²⁹ Elolarj meniñanj Pilipgat imbiñanj Elodias menzem wageyepmti Zânarj moti Elotgat zeye, “Geñ meniñdarjgat imbiñanj menzem wadik kapi geñ Kawawañgalen zii zet tazin e añgosonik.” Kegok zeme Elodiasiyarj Zânarj Elotmak egegat yomit zemkawan bemidaye keyet nâme ñep ku beme Zângat ñenzinziñ mti zemdelanj zeme Elolarj am notnarj zemindeme Zân atamti setnarj betnarj zamti mka katikñan met pewien.

Imbi Elodias keyarj Zângat ñenzinziñ mti kukuyelen nâñgeyanjgut Elolarj Zân ek Kawawañgalen mulup an tej ma yomepiñ kwetetepmarj mamain keyet mti mineti, “Neñ kuma gakime Kawawañanj naman neñ kegogak nawalebemagen,” zemti kiñgati añgalanj peme mamti zetnarj zeme nânâyelen nâmtikñanj mamtan.

Âpme maneti peme Elot sokbemberañ keyet kan dangome egañ egat kandañ an ñeñañ bembé notnañ mamtemien ma an kasa kuku ekngengalen ñeñañin ma Galili msat notnañ ekngengalen an ñeñañ notnañ indamandame kopme bumuluñti indamti tapmambien. Kan keyet Elodiasiyañ Zân kume gakikiyelen setnañ dolakñañ penañ sokbemsaye. Elot ma an ñeñañ notnañ ekñeñañ ondek tapme Elodiasiyet nambañañañ ekngengat zikalinan meti silik wendiye. Silik wendime Elot ma an ñeñañ notnañ egome Elolañ nambañañ keyet zeye, “Geñ kwileki ñengat gembeme zemane neñ ñep gasap. E Kawawañgat zikatnan pigok zemkatik bem gayap. Geñ kwileki belakñañ ñengat zemane ñep gasap ma msat mandamuñ miap kapi butnañ elengem ganggayelen zemane e kegogak ñep elengemti gasap.”

Zeme imbi nempa keyañ mka butnan gwaen mamañgalen meti mamañgat yañkwesiye, “Manje, neñ bienañ kwileki nanayet zesap?”

Yañkwesime mamañañ Zân tu zululut egat ñenzinziñ mamtan keyepmti nambañañgat pigok zeye, “Geñ Zângat ñokasetnañ ganggayet zeselik.”

Zeme nambañañañ nâmti keyegak winde bemti amobotnañ Elotmagen toweti zeye, “Alak kapi Zân tu zululut angat ñokasetnañ usumti batien bemti naselik.”

Zeme amobotnañ Elolañ zet ke nâmti keñañ bekanañ penañ beye, yañgut amgat zikalinan zemkatik beyeyepm yek ñep ku zenak. Keyepm egañ kasa kuku an ñen zempeme egañ mka katikñañ meti Zângat bimañ usumti ñokasetnañ batien bem mti kot nambañañ ke same egañ Zângat ñokasetnañ pelep ke mti mamañ mesaye. Âpme mamañañ Zângat ñenzinziñ mamtan keyepmti Zângat ñokasetnañ ke same egat ñokasetnañ ke ekti nâme ñep beme mti mepeme mege. Kegok mme nambañañe ekñeñañ zet zapatnañ nâmti kot sekñañ mti met miña keñañ wat pemti atampewien.

Elot kegok mmame Zisasiyet zet zapatnañ msat katan palakñañ bemti amobotnañ egat wakñañ topmé nâmti zeye, “Zân tu zululut neñ bimañ elengewan keyañ naman gakikiengatnan walep keyepm windenañ igagen penañ tapm.”

Yañgut am notnañañ zewien, “An kapi Kawawañgalen golañ zenze an Ilaiza,” ma notnañañ zewien, “Ek Kawawañgalen golañ zenze an itnañañ baen mamtemien ekñen keboñ.”

Zisasiyañ am 5 tausen meu indaye

(Matiyu 14:13-21; Luk 9:10-17; Zân 6:1-14)

³⁰ Zisasiyañ nambañañe zemindeme mka katan mebienañ maneti Zisasmagen koon-dakti ammagen kwitnañ kwitnañ mbien ma Zet Zapat Dolakñañ Penañ zemzikat indawien keyet zezapatnañ msawien.

³¹ Âpme am sambeyañ ekñeñañ tabiennen ke mekopañ tapme Zisas ma nambañañe ekñeñañ meu niniyelen kan tunjupman bugan ku sokbemindame keyet mti Zisasiyañ nambañañeyet zeye, “Kame, nin pi pemti msat tunjupman nnak daen meti bugan kâtnâmtati meu nsenup.”

³² Zemti ekñeñañ ilinak wañaen moti msat tunjupman tu nembet daeset ke mesât mebien.

³³ Tapmepme am sambe mka temangatnañ ekñeñañ indik mâtâti ekñeñañ nembu gilop windem bemti nembet daen ñeñañ met patañ zewien.

³⁴ Âpme Zisasmak nambañañe ekñeñañ bam met ganzenan patakpemti Zisasiyañ toti met am sambe penañ indige. Ekñeñañ sipsip damuñinpiñnok tabiengapmti Zisasiyañ am ekngengat kember penañ mti yañbemti Zet Zapat Dolakñañ sambe zemzikat indam mge.

³⁵⁻³⁶ Tazemzikat indam mnepmé msat tambusât penañ tapmme nambañañeyañ ekti Zisasmagen meti zewien, “Msat penañ tambusât tapm keyet geñ am indemane mka temanen ma isikñañen meti meuyin ilinañgat aikti kwitimti nseip.”

³⁷ Zeme Zisasiyañ dopmañ pigok gilik zem zeye, “In meu ñen aikti indame nila!” Zeme ekñeñañ Zisasiyet yañkwesiwien, “Nin 200 kina kapiyañ nupmamañ met kwiti koindamann niniyet nâmti tazenik?”

³⁸ Âpme egañ pigok indayañkwesiye, “In meti eleninañ nupmamañ zigok tazin ze egit?” Zeme ekñeñañ meekti zewien, “Eleen nupmamañ 5 ma añañala zulañ talup.”

³⁹ Zeme nâmti egañ nambañañeyet zeme am zemindeme manje ñen manje ñen kwan sinañ dolakñañ palen gwilelañ pemti totapmebien.

⁴⁰ Manje notnañgat am 100 ma manje notnañgat am 50 kegok tapmebien.

⁴¹ Tapmepme Zisasiyañ nupmamañ 5 kemak añañala zut ke timtati zikatnañ kululuñen gwaen ekme mopme Kawawañgat, “Wisikñ,” zemti nupmamañ ke meselemti nambañañe indame ekñeñañ ambepelet timti am manje tabien katan indamebien.

⁴²⁻⁴⁴ Indamepme am 5 tausen piyan meu nimkingapme meu butnan kilen temepme ke naman namba ekjenan akumtim akumtim mti tise 12 kekok wepme gak zeme nembajane ekjenan timti mebewien.

*Zisasiyan tu paseset mege
(Matiyu 14:22-23; Zân 6:15-21)*

⁴⁵ Kegok mti Zisasiyan ikjan ewe keyegak tati nembajane ekjen njan zemindeme ekjenan wanjaen moti tu nembet Besaida mkaen daeset mesâgât tapmepme egan ikjan ke tati am sambe zemindeme mekobien.

⁴⁶⁻⁴⁸ Ekjenan mekopme delan zeme Zisasiyan dundusâgât kalaan memoge. Moti Zisasiyan igak kalaan ke dundumambe tapme gasi penan beme indikme nembajane ekjenan ilinak etan piyan tundua sutnan penan daen mepme tâgâ temanjan mebieset kot indakumbume mesâgât taolapmambien. Tambu tetak piwan mulup temaj ke tapmmetnepeme msasâgât tapmme, Zisasiyan toti tundua paseset ekjenmagen sokjan sebem indesâgât mge.

⁴⁹ Egan kekok mme ekjenan, "Wa, we bekananjan kozin," zemi kinjati yeye mme

⁵⁰ Zisasiyan pigok diindoye, "Kinjagapin. Nejan nen penan takolapgat sewak talit."

⁵¹ Zemi Zisasiyan wanja kenjan mowepme keyegak tâgâyan katikjan takumanjewan bep zeme nembajanejan nâmtentem temaj mti tabien.

⁵² Ekjenan Zisasiyan am sambe penan meu indame nimbien winderan keyet yanjan mee kekokak ku eknâmbien.

*Zisasiyan Genesalet msalen am zawalinmak weyanjindeye
(Matiyu 14:34-36)*

⁵³ Âpme ekjenan tundua nembet daenen meti Genesalet msalen patan zemti wanja mandame kaijan mopme tekjan mandamti mot tep palen

⁵⁴⁻⁵⁵ zampemti Zisasmak nembajane ekjenan toti mepme am notnanjan indikmâtâti windembemti mka katan meti am zawalinmak indaluanzamtimti Zisasmagen kopmâbien.

⁵⁶ Âpme Zisasiyan mka temanen ma mka isikjan notnanen mege kan keyet am zawalinmak luemtimiti tambanjum sutnanen koindeme wemti ekme Zisasiyan takopme melakandujan butnan etan ke timekti dolakjan bembeyet wekuwien. Wekume nâmindeme am zawalinmak ekjenan sanjuman busilijan etan timekti alik bemâbien.

7

*Yenpawineyelen mama mimi itnanjan ke mâti mamtemien
(Matiyu 15:1-20)*

¹ Âpme zii zet zikat indanda an ekjenan Zelusalem mkaengatnan kot Palisi indaikme ilinsakwep met Zisasmak ondebien.

² Ondak tati Zisasmak Zapat mmambe tati indikme Zisasiyet nembajane notnan ekjenan yenpawineyelen zii zet tazin keyet katan belin zululupin tu meu taatammimambien.

³ Âpme Palisi ma Zuda am ekjenan yenpawineyelen mama mimi ke mâti keyet katan belin mee zululupin tu meu njan ku maatammimtemien.

⁴ Ma ekjenan bemkwiti kwiti mundumengatnan gilik zem meti kekokak tu zululupin me njan ku maatammimtemien. Wa ke etan yek, mama mimi kebojan notnan menzim bati ma okop mee pi ewe zululutnan keyegak sakwalam zuluti mambumbemnimtemien. Ma mama mimi kebojan kebojan sambe notnan ewe wemezin.

⁵ Keyepmti Palisi ma zii zet zikat indanda ekjenan Zisas nembajaneyelen muluwan ke ekti Zisasiyet pigok yanjwesiwien, "Nemandine ekjenan kwilekiyet yenpapmnanngalen set tazin ke kulumti tu meu mee belin zululupin bumbulumimagan kilen tatim nip?"

⁶ Yanjwesime Zisasiyan ekjengat pigok zeye, "Ewanjan tipman baenen Kawawanngalen golan zenze an Aizayaan in tetimaemae an kebojan esemten penan meluwan pigok mge,

'An ekjen kebojan keyan kenjan penan bankunemti kwizet bunjam belak sekan etan mwati manzempalakjan bemneip.

⁷ Mti ilinanngalen yenpawineyelen set keyan nâlen zii zetnok bempemti ke am sambe zemzikat indamamipgampmti nâgât belak segan etan mandundunaip.'" (Aizaya 29:23)

⁸ Zemti pigok diindoye, "In Kawawanngalen zii zet penan ke imgulume topme ilinanngalen yenpawineyelen set sambe ke mamkatikjan bem maip."

⁹ Zemti ewe tusumti pigok diindoye, "In yenpawinanngalen set ke mtati Kawawanngalen zii zet imgulume totogalen setnan dolakjan penan masokbemindain.

¹⁰ Mosesiyan Kawawanmagen zet njen mti kapigok zeye, 'Gej mambipdanjat nâmane mobotnanj bewe. An njenj mambipmanjat zet mgasik zeween an ke kume gakiwe.' (Kisim Bek 20:12)

¹¹ Keanjut in naman am set sepem njen zikat indame eknenaj pigok mamip. 'Mam biwine eknenaj olat olat ke temimti mamenjut eknenaj pi ilak Kawawanjat tewalaj sasâgât zemti bempeya.'

¹² Zemti mam biwine indamukulem dolaknanj penaj ku mamiindeip.

¹³ Set kegaset in Kawawanjalen zii zet mtopemti ilanjalen set manzemzikat indaip. Mama mimi sambe keboj notnanj sambe penaj mamâlip.'

¹⁴ Kegok zemti am sambeyet ewe zeme kopme pigok diindoye, "In sambe wakbenti tapme zet kapi zema weyanjâmâtâlit.

¹⁵ Kwitnanj kwitnanj nime kambakjinan matowezin keyan yom kum bein. Kenjanganatnan nânâ bekanaj ma dembusek bekanaj makwazin keyan kenjin mme bekanaj mambein.

¹⁶ An njen kenjanmagaj zet zeyap kapi nâmti iknanjak opeim nâsem."

¹⁷ Eganj zet kegok zemdelanj zemti am indeme mekopme mkaen mowepme nembayanek eknenaj keyegak mâpmoti bemzenze zet zeye keyet yanaj zemâtâtindame nânâyelen yanjkwesiwien.

¹⁸ Yanjkwesime Zisasiyan pigok diindoye, "In kegogak njotikjinpinjak tapmaip?

¹⁹ Meu nimann tipkambakjinan matowezin keyan kenjinanen toti kenjin mme bekanaj ku mambein. Keyan belak tipkambakjinan totapme baeset tipman makwawezin." (Keyepmti Zisasiyanj meu sambe kapi ku zemkuluye njep etanj niniyelen zeye.)

²⁰ "Âpme kenjanganatnan nânâ ma zet bekanaj makwazin keyan kenjin mme bekanaj mambein.

²¹⁻²² Am kenjanganatnan kwitnanj kwitnanj bekanaj kapigoganj makwazin: njotik bekanaj, ma animbi zomolim eknenaj set kilej mama ma awembinj bemberanjanjut notnanjaleni imbi menzem wawat ma kambu, kasa kuku, imbi indaasek indene, mobotnanj sakam igak igak, dâsuki, kakiki ma amgat zet bekanaj notnanj zenze ma nânânin kilom maotnâip.

²³ Nânâ bekanaj kebojanj kenjanganatnan kwati kenjin mme bekanaj beme Kawawanjat zapat ku matalip."

*Zisasiyanj Silia mkaengatnanj imbiyet nâmkijnpepenanj kalinanj ege
(Matiyu 15:21-28)*

²⁴ Kegok zemdelanj zemti Zisasiyanj mka ke peme tapme Taia ma Saidon mka temanj egegat msat tunjupmanen mege. Eganj meti mka tambanjumen moti amnanj egat zet zapatnanj ku nânâyelen otnânge. Yanjut am eknenaj mepme zapatnanj nâmâbiengapmti njep ku enzilliyelen sepem beye.

²⁵ Keyepmti Zisasiyanj mopme mopme keyegak imbinenanj zet zapatnanj nâmti nambayanj we bekanaj njenj mme kenjan kilej mambemtangapmti Zisasiyet nâme mobotnanj beme pedondo saye.

²⁶ Imbi ke Pinisia imbi Silia mkaengatnanj zetnanj Glik zet manzemtan. Imbi keyanj nambayanjat kenjanganatnan we bekanaj mâpepeyelen Zisasiyet zet ginjinj mge.

²⁷ Keyepmti Zisasiyanj imbi keyet pigok dunduye, "Nemba eknenaj meu njenaj manip. Âpme gejan nâmane nembayelen meu menzemti tam njep ku sasayelen bein. Sepem kegogak nejan Zuda am eknen njenjan indamukulem mtingut bam am Zuda manjan ku sokbemenanj in indamukulem mimiyelen."

²⁸ Zeme imbi keyanj dopmanj pigok gilik zem saye, "Amobotnanj, gejan zet e penanj zeniganjut tam eknenanj nembayelen meu pâpmanj bap palen toweme kilej ke mambeseip."

²⁹ Eganj kegok zeme Zisasiyanj kapigok zeye, "Gejan zet kegok penanj zenikgapmti nambandi we bekananj katiye mezingat gilik ze mkandan met."

³⁰ Zeme imbiyanj mkanjan meti ekme nambayanj we bekanaj pemepme sinanen muluk dolaknanj taweme ekti nâme dolaknanj penanj beye.

An waknanj kekeknanj ma zet ku manzemtan ke Zisasiyanj weyanpeye

³¹ Zisasiyanj Taia mka katikpem met Saidon mka sebempemti Dekapolas mka sebemindemti Galili msat tunduaeset mepme

³²⁻³³ am notnanjan an waknanj kekeknanj zet mee zesât maolatan ke wati Zisasiyanj bebananj timekme dolaknanj bembeyelen nâmti ekmagen wapmebien. Wapmeti Zisasiyanj weyanpepeyent yanjkwesinj ginjinj msame Zisasiyanj nâmti eganj an ke wati ganzenanik meti betnan nemujanjanj waknanj nembet nembet wapemti naman mtot zawaganj betnanen wasekpermti an keyet nambalamanen

³⁴ bemtati an keyet kemberj mti zikatnanj kululunjen ekme mopme Zuda ilinangalen zeleset Bipmanjat pigok zeye, "Epata." Zet keyet yanaj, "Wakdi tenj beme zet ze!"

³⁵ Zeme waknanj tenj peme zet dolaknanj zeye.

³⁶ Apme Zisasiyanj keyet zapatnanj ku zenzeyelen am indazemkulum aleme am eknenaj napemti keyet zapatnanj zempalaknanj bemabien.

³⁷ Eknenaj namtemtem penaj mti zewien, "An kapiyanj kwitnanj kwitnanj mme dolaknanj etanj mambien. Mti kegogak am waknanj kekeknanj ma zet ku manzeip eknen mme zet zeip ma waknin tenj mapemazin."

8

Zisasiyanj am 4 tausen meu indapelanjguy
(Matiyu 15:32-39)

¹⁻² Zisasiyanj tipman baenen am sambe meu indaye yanaman mise njen am sambe penaj ondek tapme kasup tuk bepi Zet Zapat Dolaknanj tadiindometne peme, am eknenaj meu bugan mkobien e nime delanj zemage. Apme amnanj tu meu aikti niniyelen setnanj njen ku aikbiengapm Zisasiyanj nemanjane indapmandame kopme zeye, "Nenj am sambemak kasup tuk takwati meuinj belaknik mkobien elak nime delanj zeyeyepmti alak meuinjpinj tapme indikti nenj ekngat kemberj penaj miap.

³ Am notnanj mkanjin bejanatnan penaj kobiengapmti belak indema gilik zem mkanjinan mesat meti meuyet selen suknanj bemti zikalini gililinj peme tokutuseip beme njep ku besem."

⁴ Zeme nemanjane eknenaj yanjkwesiwien, "Msat tunjgupman pi tu meu desetgat aikti indamann nseip?"

⁵ Zeme Zisasiyanj indayanjkwesiye, "In nupmamanj zigok mtalip?"

Zeme eknenaj zewien, "Nupmamanj 7 mtatnup."

⁶ Kegok zeme namti am ekngat zeme ondekti msalen gwilelanj totapme nupmamanj 7 ke mti Kawawanjat, "Wisikj," zemti meselem nemanjane kalanj indame eknenaj timti am indamebien.

⁷ Apme angala isiknanj notnanj kegogak taindaye. Ke Zisasiyanj mti kegogak Kawawanjat wisikj zemti nemanjane kalanj indame timti am kalanj indamebien.

⁸⁻⁹ Indame am 4 tausen pijanj meu nimkingapme butnanj belak temege ke timti tise 7 wepme gak zeye.

¹⁰ Kegok mti Zisasiyanj am zemindeme mkanjinan mekobien. Am zemindeme mekopme Zisas ma nemanjane eknenaj ilinak etanj wanjaen moti Dalmanuta msalen daen mebien.

Palisi am notnanj Zisasiyanj menok mme eegalen yanjkwesiwien
(Matiyu 16:1-4)

¹¹ Dalmanuta msalen met tapme Palisi an notnanj eknenaj Zisasmagen koti menok temanj notnanj mme eknenaj Kawawanjat Nemuhanj penaj ke namatatagalen tetipem ekbien.

¹² Mme Zisasiyanj eknen ke indikti kenjan bekananj beme zeye, "Alak kan pigogak am talip eknen kapiyanj kwilekiyet menok mme eegat etanj manzeip? Keyepm alak kan kapiyet nenj eknenmagen menok njen ku mma ekseip, yek penaj."

¹³ Eganj kegok zemti katiindemti nemanjane ilinsakwep gilik zemti wanja kenjan ewe moti tundua nembeleset mebien.

Palisimak amobotnanj Elot ekngat yanjin Zisasiyanj nupmamanj yisiyanj mme masemen keyet palen bemzenze zet zeye

(Matiyu 16:5-12)

¹⁴ Nemba eknenaj nupmamanj mekwititijet kandati nupmamanj kwewetanj wanja kenjan tagaen ke mkobien.

¹⁵ Apme Zisasiyanj Palisi ekngalalen mama mimi ke ekme njep ku beye keyepmti selen kopmambe Zisasiyanj nemanjaneyet golanj zet zemti bemzenze zet kapigok diindoye, "In Palisimak Elot egetgalen yis keyet eksewep."*

¹⁶ Zeme nemanjane eknenaj Zisasiyelen zet keyet yanaj ku weyanjanbiengapmti ilinak zenah zenah mti pigok zewien, "Nin nupmamanj njen kwititipinj belak kotngapmti Zisasiyanj keyet tazen."

* **8:15:** Palisi ekngalalen mama mimi ke Kawawanj sesewatasayet setnanj sambe bemtimampambien ke namkinpepe palen yek. Amnanj indikngoyet seganj etanj mti mambien. Elolanj Zisasiyanj menok mme eekgalen etanj manamtan. Eganj menok ke ekti namkinpepeyelen yek.

¹⁷ Ekjenan kekok zenâ zenâ tapmme Zisasiyan nâmti pigok indayan kwesiye, “In nupmaman kwititipin kolo keyet eneyet zenâ zenâ tapmip, in nâgât yanj ku eknâmâtâlip, ma? In kejin uwatnan penan!

¹⁸⁻¹⁹ In neñ kwitnan kwitnan mima ‘Zikalinan eek ektingut ku maekmâtâlip ma zet zema wakjinan zet nânâ nâmtingut ku manâmâtâlip.’ (Esekiel 12:2)

In tipman baenan am 5 tausen pi nupmaman 5 etan bukeyangut meselem indama nimbien ke ku nâmâtâlip?”

Zemti nembajane indayan kwesiye, “In nupmaman nimkingapme belak temepme timti ele zigok webien?”

Indayan kwesime ekjenan zewien, “Ele 12 kekok webenn.”

²⁰ Zeme Zisasiyan ewe indayan kwesiye, “Kan ngenat nupmaman 7 mti am 4 tausen pi indama nimkingapme butnan totemepme timti ele zigok webien?”

Indayan kwesime ekjenan zewien, “7 webenn.”

²¹ Zeme nâmti pigok diindoye, “In neñ kekok mimiyet windenn tatnain keyet yanj mkawan bema in nikti yanjan nâmâtâlipgapmti Palisi ekjengalen mama mimi ku mâbep.”

Zisasiyan Besaida mkaen an nen zikatnan bejan weyanpeye
(Matiyu 16:8)

²² Âpme Zisas ma nembajane ekjenan Besaida mkaen mepatan zeme mka keyetnan an nen zikatnan bejan an keyet notnaneyan Zisasiyan seknane atamti mme dolaknan bembeyet watoti Zisasiyet yan kwesim ginjin mbien.

²³ Kegok zeme nâmti Zisasiyan an zikatnan bejan ke betnamti mka ganzenan ilidak baen metati Zisasiyan an keyet zikatnanan zawagan wasekpmi betnan zikatnanan mobemti yan kwesiye, “Zikadan kwilekiki notnan nep taekdik?”

²⁴ Zeme an keyan belak zem wat ekti zeye, “Neñ am taliwen pi nep taindigap yangut indikma tep nteknjan nemboñ tabem temezin.”

²⁵ Zeme Zisasiyan betnan ewe zikatnan bemti weyanpeme zikalan bikbik mti kwitnan kwitnan sambe bepi ekmâtâp mâge.

²⁶ Âpme Zisasiyan zempemti zeye, “Geñ am mka tungupman moti am keyet zapat diindondopin belak buzak lolotnak mkandanen mesenik.”

Pitayan Zisasiyet yanjan zemâtâge
(Matiyu 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Âpme Zisasiyan nembajane ilinsakwep Sisalia Pilipai mka teman manzemtemien keyelen mka isisiknan ngenat seleset mepmambe Zisasiyan nembajane pigok indayan kwesiye, “Am ekjenan nâgât kwiyar tapmain manzeip?”

²⁸ Indayan kwesime nembajane ekjenan zewien, “Gâgât am notnanan, ‘Zân tu zulutindende an egan gakikiengatnan wati tapmain,’ manzeip ma notnanan, ‘Kawawangalen golan zenze an itnanan nen egan wati tapmain,’ manzeip ma notnanan, ‘golan zenze an ilaiza egan kululungatnan toti tapmain,’ kekok manzeip.”

²⁹ Zeme nâmti naman Zisasiyan ilinanngat indayan kwesiye, “Âpme in nâgât kwi manâmneip?”

Indayan kwesime Pitayan dopman pigok gilik zem zeye, “Geñ Kilais Kawawanjan am nin yomengatnan gilik zemndatitiet zengeme tobanan. Kegok penan manâmgenu.”

³⁰ Zeme yanjanan ke am notnan ku zemindandayet nembajane zemkulumindeye.

Zisasiyan sindem timti gakiwiyet zapatnan diindoye
(Matiyu 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Âpme Zisasiyan nembajane zet zemzikat indam metneti zeye, “Angat Nemunan nen mamoti amnan sindem teman penan nawep. Sesewat mka temanngalen an damun ma sâpe sâpe bumbu an nenjan ma zii zet zikat indanda an ekjenan niktakalimti nome gakiwawangut naman kasup tuk etan tati ewe gilik zemwabap.”

³² Kegok zemkawan bemandame keyegak Pitayan Zisas wati namba notnan bamkumindemti yanbemti Zisasiyan ku gakikiyet zemkulumpaye.

³³ Zeme Zisasiyan naman nembajane notnan ekjenmagen gilik zemindikti Pitayet zeye, “Geñ Sadanngalen nânâ mgasik pe pemane talak! Geñ zet zenik ke Kawawangalen njektik yek, amngalen njektik etan otnâmtiyepep zenik!”

³⁴ Âpme Zisasiyan am sambe ekjen ma nembajane indazemtetime ekmagen kopmâpme ekjengat zeye, “An nenan nenmagen tususâgât mbe beme egan iknanngat seknan mti segalen kwitnan kwitnanngat ku nâmtiknan mti egan sindem teman Angat Nemunan nen tiwap sakam kebonj timti namâbe.

³⁵ Ma am njenaj ek sekñanğat yayan mti Kawawanğalen zezapat dolakñan ku mkawan bewe beme eganj mama kanzizit ku tiwe. Yanğut am njen eganj sekñanğ nâgât talasiwe beme mama kanzizit mama ke ñep tiwe.

³⁶ Am njen ek msat kapiyelen milom bilombi sambe ke tim nalak nalak mam mnepeme mamananğ yunğume ek keyanğ walebe. Msalengalen kwitnanğ kwitnanğ keyanğ zigok mukulem mme mama kanzizit tiwe? Yek penanğ.

³⁷ Eganğ walelet mundumen met tazin ke naman kwitnanğ kwitnanğ njenaj bamamananğ ku kwitniti gilik zem wawagalen. Yek penanğ.

³⁸ Mineti am njenaj Angat Nemuñanğ nâgât ma Zet Zapatn Dolakñanğ kapi am Kawawanğat zemtalatpenti kilenğ mamaip ekñengat zikalinan zemkawanğ bembeyet sakambuk mbe beme neñ bam kululuñ Bipmnanğalen winde ma busatnanğmak ma Kawawanğ egalen ensel tenğ maip ekñenmak kobap kan keyet neñ kegogak am ekñen keyet nâma sakambukñanğmak beme bamkumindewap.”

9

¹ Zisasiyanğ zet njen ewe pigok tusumti diindoye. “Neñ zet penanğ sukwep penanğ pigok zema nâit, in am talip kapiyetnanğ am notnanğan ewe gakikipinğ tapmetnepeme Kawawanğalen zemâtâtâtğat katnanenğ mama keyanğ windenjanğmak kawanğ beme ekbep.”

Zisasiyet sekñanğanğ asekti mamanananğ penanğ beye
(Matiyu 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Manepeme kasup 6 mepme Zisasiyanğ nemanğane Zânmak Zems ma Pita indatime ilinak etanğ kalañanğ memoti Zisasiyanğ sek sepemanğ asekti namanğ sepemanğ igak penanğ beye.

³ Melakanduñanğ mee pi satnanğ penanğ bemti sokñanğanğ puyuk peyak penanğ mge. Msalen an njenaj melakanduğ zulupme sepem kebonğ penanğ ñep ku benak.

⁴ Âpme nemanğane ekñenanğ ke ekpeñğ tapme Mosesimak Ilaizayanğ keyegak koti Zisasmak zenâ zenâ tapmme indikbien.

⁵ Indikti Pitayanğ Zisasiyet zeye, “An zikat indanda, pi dolakñanğ penanğ nnak kapi tatnupğapmti nâmane mka minzalañ tuk, njen gâgât, njen Ilaizayet, njen Mosesiyet walati mambanup.”

⁶ (Pitayanğ kinğagat palen tati zet yanğanğ nânâpinğ; belak kilenğ kegok zeye.)

⁷ Zeme keyegak zanza njenaj tot indasumuñme indidikpinğ mbien. Âpme zanza keyet kenanenğ zet kapigok sokbeye, “Kapi nananğat Nemun penanğ. Neñ egat tikñanğ manâyanğat in egat zetnanğ gawepuwep.”

⁸ Zet kegok sokbeme keyegak nemanğane ekñenanğ meek koek mti Zisasiyanğ igak etanğ tapme ekbien.

⁹ Âpme Zisasiyanğ kot indatimti kalañanğatnan kwatopmambe Zisasiyanğ Nemanğaneyet zemkulumindemti zeye, “In kwitnanğ kwitnanğ e ego keyet zet zapatnanğ am njen diindondopinğ manepeme Angat Nemuñanğ neñ gakikiengatnanğ gilik zemti wabap.”

¹⁰ Zet ke ekñenanğ nâmti kenjanğ bemti ilinak pigok zenâ zenâ mti zewien, “Gakikiengatnanğ wawat zet kapi kwilekiyet nâmti zeina?”

¹¹ Ilinak kegok zem mbienanğ yek beme Zisasiyet yanğkweziwien, “Zuda amgalen zii zet zemzikat indanda an ekñenanğ eneyet Kawawanğalen golanğ zenze an Ilaiza eganj njenaj kopmenğut bam Mesaya An Kawawanğanğ amñane yomengatnanğ timkwatindendeyet ombempeye keyanğ koba manzeip?”

¹² Kegok yanğkweziwe Zisasiyanğ pigok diindoye, “Ilaizanok ek ñeñanğ penanğ koti am yomengatnanğ timkwat indendeyet mulupmanğ mimiyet zenzenanğ mge. Âpme zet njenğ zenzenanğ tazin kapi zigosetğat Angat Nemuñanğ neñ sindem temañ namti bamkumneneyet Kawawanğalen zelen kogok meluwanğ mimiñanğ?”

¹³ Neñ pigok penanğ zema nâit, an Ilaiza nembonğ ilak kopme amnanğ muluwanğ bekananğ sepem igak igak msawien. * Kawawanğalen Zet Itnanğanen meluwanğ mimiñanğ keyet katanğ sokbeye.”

Zisasiyanğ we bekananğ anemba ñeniyet kenanengatnanğ zempeme mege
(Matiyu 17:14-21; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Zisasnak nemanğane tuk ekñenanğ kalañanğatnanğ nemanğane notnanğ tabien ekñenmagen toti indikme am notnanğanğ inda bembuluñğ tapme Zuda amgalen zii zet zemzikat indanda an ekñenmak Zisasiyet nemanğane notnanğ tabien ekñenanğ njenaj ñengat zemtalat njenaj ñengat zemtalat tapmambien.

* 9:13: Ilaiza e Zân tu zululut an egat nâmti zenzenanğ (Matiyu 17:13).

¹⁵ Yanj am sambe ekjenaj tatneti ekme Zisasiyan daen kopme ekti Zisasiyet olimti windenbemeti mkuwien.

¹⁶ Met mkume Zisasiyan indayankwesie, "Indati kwilekiyet dopmanjat tapmdândâmo?"

¹⁷ Âpme an nen ekjengat tunjuwinangatnan wati zeye, "An zikat indanda, nej nemun we bekananaj mme zet zenzepin mamngapmti gejmagen wakolap.

¹⁸ Nema kapi we bekananaj mtati msalen kutupeme kwati zawak salaj kwilak kwilak mti zetnaj anjalikti setnaj betnanaj mutututi katiknan mambein. Keyepm nej nemandine ekjengat zema we bekananaj zempeme mebegat olalo."

¹⁹ Zeme Zisasiyan zet ke nâmti am tabien ma nemanane ekjengat zeye, "In nâmkijpepejinpin penaj! Nej inmak kan teepmaj kapi mamti indamukulem mamambap?" Diindomti zeye, "Anemba denze wati kopme ekbi!"

²⁰ Zeme anemba ke Ziasmagen soknan wapmepme we bekananaj Zisas ekti nema piwan belak msalen mkutupeme kwati kililin mti zawak salaj kwilak kwilak mge.

²¹ Âpme Zisasiyan nema keyet bipmanjat yankwesie, "Nemandi kapi kan zuknan penaj yanbemi muluwan kapi mge?"

Yanjwesime bipmanaj zeye, "Nema isiknanenagak yanbemi mge.

²² We bekananaj egaj sesepelimti wat tokwapme meti seknan waleletgalen mulup teman penaj mamin. Keyepmti gej windendi tazin beme nep ndapmukulem mimnde."

²³ Âpme Zisasiyan zeye, "Kwilekiyet gej windendi nep tazin beme mbek zet e zenik? An nenaj nâmkijpepejan katiknan penaj tabe beme kwitnan kwitnan zein keyet katanj nep sokbem sawe."

²⁴ Zeme keyegak nema keyet bipmanaj sinzet palen zeye, "Nej nâmkijpemgeyap yangut nâmkijpepen katiknan yegat napmukulem mmane gejmagen nâmkijpepen katiknan bak."

²⁵ Âpme am sambe penaj windem bemti taondak kopme Zisasiyan we bekananaj anemba masesepelimwati mamtan keyet zet windenajberj zempemti zeye, "Gej anemba kenangatnan kwati meti ewe gilik zem kapiyegak nen ewe ku kwatowebanik."

²⁶ Âpme we bekananaj kwati mesât mge, kan keyet nema bekan piwan omba penaj butemti we bekananaj yeye mti kwati mepme anemba keyan gakikinanajok toanngasim weme am ekjenaj ekti zewien, "Nema pito ilak gakip."

²⁷ Kegok zeme Zisasiyan nema betnanen atamti mwat onzempeme tage.

²⁸ Kegok mti Zisasiyan mkaen mowepme nemanane ekjenaj keyegak moti ilinak etanj tati yankwesiwien, "Kwilekiyet nin we bekananaj ke mâbâgat olapmann bep?"

²⁹ Yanjwesime Zisasiyan zeye, "We bekananaj ekjen kebonj ke belak nep ku indamâbâgalen dundundumak tati nep indamâbâgalen."

Zisasiyan gakikinanajat zet zapatnanj ewe diindoye

(Matiyu 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰⁻³¹ Zisasiyan nemanane gakikinanajat zapatnanj ilinak diindondoyet nânge keyepmti ekjenaj mka ke katipemti Galili msat tunjupmaset buzak buzak enzilimti mebien. Selen mepmambe Zisasiyan nemanane zemzikat indamti zeye, "Angat Nemujan nej maneti amgat belinan mopma ekjenaj nome gakima nabewep. Yanj kasup tuk etanj tati ewe gilik zem wabap."

³² Eganj kegok zeme ekjenaj zet ke yanaj ku weyanjâmâtâti yankwesimti nâsâgât mbienanjut naman kinjati belak peme tage.

An kwiyanj amobotnanj bein?

(Matiyu 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Ekjenaj meti Kapaneam mkaen patanj zemti mka njengat motati Zisasiyan nemanane indayankwesimti zeye, "Selen daen in kwilekiyet tazenâmkopmo?"

³⁴ Kegok indayankwesime ekjenaj selen daenen koti, "Kwiyanj ningat amobotnanj mambe?" Zemti zenâ zenâ tapmkopmambiengapmti zelinpinj buzak tabien.

³⁵ Âpme Zisasiyan mkaen koweyayan totati nemanane 12 ekjengat zeme koondak tapme zeye, "An nenaj amobotnanj mamasâgât nân beme eganj tototnanj penaj mamti am notnanj ekjen sisilinj mulup mimindamti mambe."

³⁶⁻³⁷ Kegok zemti nema isiknanj nen wati tunjuwinan mwat ambetati zeye, "Nema kebonj kapi an nenaj nâgât mti gogot mpewe beme eganj nej gogot mnewe ma nenaj nej gogot mnewe beme An zemneme toban ek kegogak gogot msawe."

An nenaj ningat mulupmnanjat ku zemtalabe beme ek ningat notn

(Luk 9:49-50)

³⁸ Âpme Zânarj Zisasiyet zeye, “An zikat indanda, nin an njarj gâgât kwidan kumti we bekanarj mâpeme ekti ninmak ku mamaingapmti zemkumpulenn.”

³⁹ Kegok zeme nâmti Zisasiyarj nembanjane ekjengat pigok diindoye, “In an njarj nâgât kwitnnan kumti muluwarj tototnarj keboj mme ekti ku zemkumpulewep. An keboj keyarj sakwep elej belej bemti nin ku zemtalatndewe.

⁴⁰ An njen mulupmnangot ku zemtalatndewe ek ningat notn kegok nâmpewanup.

⁴¹ Nerj pigok penarj zema nâit, in nâgât nembanne maingapmti am njarj kwitnarj kwitnarj dolaknarj njen ma okowen tu etarj bemindame nimbep beme an ke tosanepinj belak penarj ku tabe bam maneti keyet tosanarj tiwe.

Mama mimi bekanarjgalen tetimaemae sobkemindame sukjarj ku bembeyet anjarjoo zet diindoye

(Matiyu 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² Am njarj notnarj njen nâmkinjpepenarj isiknarj bugan tasain ek bekanarj mimiyet zet kelaknarj mpeme bekanarj mbe beme an bekanangot zet kelaknarj mpewe ke bimanen nanzarj siput temanj opempemti nembu kenarj âtâpeme towepme dolaknarj bein mneti ekjenarj kegok ku mme egarj belak tapmetneti Kawawangalen zemdelanj zenze kanen dopmarj nukjarj bekanarj penarj tiwe.

⁴³ Sepem kegok tazingapmti bedi njarj mama mimi bekananen gaik mesâgât mme elejgem pemane mebe. Gej mineti bedi zuzulak mmaneti teziñ njarj toti tewen zimti sek sindem tiperj mamambanikmagengat bedi elejgem pemane mepme bedi nembet dumarj maneti mama kanzizit tiwanik.

⁴⁴ [‘Âk kegok ku mbanik beme teziñ njarj meti sambum kuluk kwilak mti gakikipinj sindem tiperj tiperjak mamambanik ma tewarj kogogak gazime sindem tiperj mamambanik.’]†

⁴⁵ Ma geñ sedarj mama mimi bekanaset gapmesâgât mme sedi nembet elejgem pemane mepme karjarj karjarj mamambanik. Mineti sedi zuzulak maneti teziñ njarj towebanigat sedi nembet elejgem pemti sedi nembet dumarj piyarj karjarj karjarj maneti mama kanzizit aikbanik.

⁴⁶ [‘Âk kegok ku mbanik beme teziñ njarj meti sambum kuluk kwilak mti gakikipinj sindem tiperj tiperjak mamambanik ma tewarj kogogak gazime sindem tiperj mamambanik.’]

⁴⁷ Ma geñ zikadi njarj mama mimi bekanaset gapmesâgât mbe beme geñ kwenzem-pemane mebe. Mineti geñ zikadi ilindinj maneti teziñ njarj towebanikgat kwenzempe-mane mebe.

⁴⁸ Âk kegok ku mbanik beme teziñ njarj meti sambum kuluk kwilak mti gakikipinj sindem tiperj tiperjak mamambanik ma tewarj kogogak gazime sindem tiperj mamambanik.

⁴⁹ Nerj geñmak tususu mimiyet zetik mban keyet katnarj ku mambanik beme nerj katikgema teziñ njarjngat zapat bewanik.

⁵⁰ Dalanj ke tiknarj keyanjgut dalanjgat tiknarj delanj zeme amnarj selen mulati maimmak kolip keboj. Kogogapm in dalanj nemborj keyet tiknarjin kwesinj tatagat nâmti in kenjin dolaknarj tapme nolinmak keñ kwep bemti keñ sewaknarj palen mamambep.”

10

Zisasiyarj awembinj ku kalalangat zetnarj zeye
(Matiyu 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Âpme Zisasiyarj mka ke naman katipemti Zudia msaleset meti Zodan tu nembet daen mepme am sambeyarj ewe koondakme manzenzikat indamtan, kegogagapm Kawawangalen Zet Zapat Dolaknarj Penarj diindom zikat indaminge.

² Tadiindome Palisi an notnarjarj koti, “Zisas tetipemann egarj zet njen zemyunngume ekti wati zelen mepesenup,” zemti kapigok yanjkwesiwien, “An njarj imbinjarj asekepeyelen Mosesiyelen zii zelen set njen tazin ma yek?”

³ Zeme Zisasiyarj naman dopmarj yanjkwesisiyegak kapigok indayanjkwesiye, “Mosesiyarj awembinj kalalangat zigok zeye?”

⁴ Indayanjkwesime ekjenarj zewien, “An njarj imbinjarj asekepmti zemâtâtât papia kumsame mebegat Mosesiyarj nep mimiyelen zeye.”

⁵ Kegok zeme Zisasiyarj dopmarj pigok gilik zem indaye, “In keñ katik mbiengapmti Mosesiyarj nâmindamti zii zet ke kumindaye wa ke Kawawangalen njotik penarj yek.

† 9:44: An Kawawangalen zetgat yanjarj mkawarj bembeyet nânâ mulup mamip notnarjarj zet kukunjarj ke tususunjarj manzeip papia notnarjngat tazin; notnarjngat yek.

⁶ Kawawaṅaṅ yaṅbemi kwitnaṅ kwitnaṅ sambe mge kan keyet egaṅ an ma imbi betnaṅaṅ penaṅ miideye.

⁷⁻⁸ Keyepmti Kawawaṅgalen Zet Itnaṅaṅen kapigok zein,
'An ṅenaṅ imbiṅaṅ wazin beme egaṅ mambipmaṅ katiidemi egelaṅ keṅit segit pepap bemalu kwep beme mambalup.

⁹ Kawawaṅaṅ animbi kapi tustum idendeṅaṅapmti ilit ma am ṅenaṅ kileṅ ku kalaṅjidewe.'"
(Sokbembe 2:24)

¹⁰ Mkaen motati nemaṅane ekṅenaṅ zet keyet yaṅaṅ nânâyet yaṅkwesiwien.

¹¹ Yaṅkwesime egaṅ yaṅaṅ pigok diindoye, "An ṅenaṅ imbiṅaṅ asekepmti an ṅengat imbiṅaṅ menzem wabe beme yom mbe.

¹² Ma imbi ṅenaṅ apmaṅ asekepmti imbi ṅengat apmaṅ menzemwabe beme egaṅ awembiṅ mama ke kalaṅti yom tiwe."

Nemba isisikṅaṅ Zisasmagen indatim kobien
(Matiyu 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Âpme am ekṅenaṅ nemaṅane Zisasiyaṅ indati mebegat indatim kopme Zisasiyet nemaṅane ekṅenaṅ nempa isikṅaṅ ekṅengat nâme tototnaṅ beme Zisasiyaṅ ku indati mebegat zemkulumindewien.

¹⁴ Kegok tapmme Zisasiyaṅ indikti nâme ṅep ku beme zeye, "Kululuṅen gwaen mama katikṅanen amnaṅ nempa ekṅen keboṅ bemi mebegat zenzeṅaṅapmti nempa zemkulumindendepiṅ katiindeme neṅmagen kolit.

¹⁵ Neṅ penaṅ zema nâit, an ṅenaṅ nempa isisikṅaṅ ekṅenok bemi zet nâme penaṅ penaṅ etaṅ beme yaṅkwesim giṅgiṅ ku mamip. Keyet katnaṅ yaṅkwesi yaṅkwesi mimipiṅ. Belak etaṅ nâmkiniṅpewe beme ekṅen Kawawaṅgalen zemâtâtâtgat katnanaṅ mama keyet keṅaṅ meti masâip."

¹⁶ Kogok diindomti nempa kwep kwep ekmagen kopme indambetati popop kumindemambe betnaṅ ṅokṅinan bemi Kawawaṅaṅ indamukulem mimindendeyet zemgwaṅnaṅ mge.

An mânep milawatnaṅ temaṅaṅ Zisasiyet nâme mobotnaṅ beme ekmagen mege
(Matiyu 19:16-20:19; Luk 18:18-33)

¹⁷ Âpme Zisasiyaṅ mka ke katipemti tapmepme an mânep milawatnaṅ temaṅ keyaṅ ekti windembem kot Zisasiyet nâme mobotnaṅ beme pedondom samti yaṅkwesiye, "An zikat indanda dolakṅaṅ, neṅ zigok penaṅ mti mama kanzizit ke tiwap?"

¹⁸ Yaṅkwesime Zisasiyaṅ dopmaṅ pigok gilik zem dunduye, "Geṅ nâgât 'An zikat indanda dolakṅaṅ,' zenik. Zet keyet yaṅaṅ ṅep nâmdelaṅ zemti zenik? Kawawaṅ kwewaṅ dolakṅaṅ.

¹⁹ Geṅ Mosesiyelen zii zet kapigok tazin ke nânik, 'Kasa ku kuwanik, imbimak sek kileṅ ku mambanik ma kambu ku tiwanik, zet dâsuki ku zewanik ma amgalen milawat notnaṅ kileṅ ku omenzaṅ tiwanik, ma geṅ mambipdineyet kandaṅjidan meti zet nânâṅ mambanik.'"

²⁰ Zeme an keyaṅ zeye, "An zikat indanda, kwitnaṅ kwitnaṅ zenik ke nempa isikṅanenaṅ baenen yaṅbemi maṅgawepumkwalap."

²¹ Zeme Zisasiyaṅ ekti nâmtikṅaṅ mpemti zeye, "Geṅ kwileki ṅen ewe mimiyeṅen tagain. Geṅ gilik zem mkandaṅ meti milawadi sambe tazin ke kalaṅ kumti am bekopsat indamâpmana delaṅ zeme kopmana neṅmak meselup. Âpme keyet dopmaṅ maneti kululuṅen gwaen tiwanik."

²² Zisasiyaṅ kok zeme egaṅ mânep milawatnaṅ temaṅgapm nâpeme mekwapme belak zetnepiṅ kusum tati kemberṅ palen mege.

²³ Mepme Zisasiyaṅ nemaṅane guluk gilik zem meindik koindik mti zeye. "Am mânep milawalin temaṅ ekṅenaṅ Kawawaṅgalen zemâtâtâtgat katnanaṅ mama keṅaṅ mebegalen e kwindendeṅaṅ temaṅ penaṅ."

²⁴ Zeme nempa ekṅenaṅ zet ke nâmti nâmtetem penaṅ mme Zisasiyaṅ ewe pigok diindoye, "Nembanne kululuṅen gwaen mama katikṅanen mebegalen set ke nukṅaṅ penaṅ.

²⁵ Bo temaṅaṅ buṅi aimboṅaṅ isikṅanenaṅ ṅep ku modak. Yek penaṅ. Sepem kegogak am mânep milawalinmagaṅ Kawawaṅgalen zemâtâtâtgat katnaṅ maip ekṅenmak tususuyelen nâmnukṅaṅ penaṅ mamip."

²⁶ Kegok zeme ekṅenaṅ nâmtetem temaṅ mti zewien, "Kok zenik beme kwiyaṅ mama kanzizit ṅep tiwe?"

²⁷ Zeme Zisasiyan indikmototi zeye, “Mânep milawalan set bekekme am Kawawanjalan zemâtâtâtâgât katnan maip ke ku tusuwep yangut Kawawanjan am ekjen keyet kenjin mim elej belaj beme mama kanzizit ke nep tiwep.”

²⁸ Zeme Pitayan zet ke nâmti Zisasiyet pigok dunduye, “Nânik, nin kwitnan kwitnan sambe bamkumpemann delanj zeme gejmagen kobenn.”

²⁹ Zeme Zisasiyan dopman pigok gilik zem saye, “Nej penaj sukwep zema nâmbak, am nenaj nâgât ma Zet Zapat Dolaknanjgapmti mkanaj ma dapmeninaj ma ipmamnotnane ma mambipmane ma nemunnambanane ma msatnanj mee pi katipe mâbe beme

³⁰ Kawawanjan egat tosanaj 100 ewe tusum sawe. Pien msalen msat, mka ma dapmeninaj ma ipman ma mamaj bipman ma nemunambanaj ma mâmulupmanj mee pi omba samâbe. Âpme msalen kapi nâgât zet zapatn mti mame amnanj keyet pepetnanj mti sisipenpenj mpeme ola olat palen mambe keyet penanaj mama kanzizit titiyet kanan danjgoween kan keyet egaj mama kanzizit keyet tonaj bentabe.

³¹ Apme an nenaj ikjanjgat sekjanj alak pigogat mnoti, ‘Nej nep talap,’ tazein beme egaj bamgat tototnanj bewe. Ma nenaj alak tototnanj tapmain beme egaj bamgat mobotnanj bewe.”

³² Zisasiyan nenaj bemindame meti met set tungupman tati Zisasiyan Zelusalem mkaen mopme kwitnanj kwitnanj msawep keyet zet zapatnanj nembanane ma am notnanj zet zapat mimindame ekjenaj nâmtemtem mti kingagat palen Zisas mâti Zelusalem mkaen mosâgât mobien.

³³⁻³⁴ Mopmambe Zisasiyan zeye, “In nâip, nin Zelusalem mkaen mosâgât tapmotnup. Âpme kan keyet Angat Nemuñan nej sâpe sâpe bumbu an nenaj ma zii zet zikat indanda, nit geñ kwileki nen minndandayet nâmti gayanjkwesisâpmlup.”

*Zemsmak Zân egelanj amobotnanj tatagalen Zisas yanjkwesiwun
(Matiyu 20:20-28)*

³⁵ Âpme Zebedi nemulatnenet Zemsmak Zân egelanj Zisasmagen meti zewun, “An zikat indanda, nit geñ kwileki nen minndandayet nâmti gayanjkwesisâpmlup.”

³⁶ Zemalu Zisasiyan idayanjkwesiye, “An zut, nej pe kwileki miidandayet nâmti kotazelup?”

³⁷ Idayanjkwesime egelanj dopmanj kapigok zewun, “Geñ bam Amobotnanj mundumdanden tabanigen nit nâmdemane nenaj gâgât sukwakalakdi penaset ma nenaj alomeset tabalup.”

³⁸ Zemalu Zisasiyan pigok diidoeye, “It zet keyet yanaj kandati kekok yanjkwesilup. Nej amnanj sindem nawep ke okowen tu aknanjmak nembonj bemname nimbap. Ke it nep nimbap? Ma sindem tiwawen amnanj tu zulutnewepnok ke it kekok yanjkwesilup?”

³⁹ Âpme egelanj egat zewun, “Nit nep mbalup.”

Zemalu Zisasiyan pigok diidoeye, “Nej tu okop nimbawen keyegak it nep nimbap ma nej tu zulubawen keyegak it nep zulubalup.

⁴⁰ Keangut nej sukwakalakj penaset ma alomeset tatagalen keyet zetnanj nej nep ku zesap e Kawawanjanj ikjanj mundum ke tatagat am kwî ombemindeye, ekjen keyanj tabep.”

⁴¹ An zulanj Zisasiyet kekok zemalu nembanane notnanj ekjenaj egegat nâme bekananj beme nenzinj miidame

⁴² Zisasiyan ilinsakwep indazem tetime kot ondek tapme pigok diidoeye, “Msat sambe ekjengalen amobotnanj temanj ekjenaj mulup anjine mka katanj indem mepme mamti ekjenaj an notnanj indadamuj mme maip in keyet yanaj nep nâip.

⁴³ Set kabonj kapiyanj inmagen ku sokbewe. Inmagengatnanj an nenaj amobotnanj besât mbe beme egaj an tototnanj notnanj ekjengat sisilij mulup mimi an bewe.

⁴⁴ Ma inmagengatnan an nenaj nenaj mamayelen nâmti notnane ekjengat kandanjan mamti am sisilij mulup etanj tosanjinpinj mamip keyet katanj miindawep.

⁴⁵ Nej Angat Nemuñan amnanj nej napmukulem mneme mamayet nâmti ku koban. Nej nen an notnanj indamukulem mimindemti nej nanangat mamann ke ketalasimti am yomengatnanj kwitim indatimti mama kanzizit indandayet nâmti toban.”

*Zisasiyan Batimeasiyet zikatnanj weyanpeye
(Matiyu 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Âpme Zemsmak nembanane ekjenaj Zeliko mka sebempenti mepme am sambayan baminan indamâti mebien. Âpme Timeasiyet nemuñan Batimeas ek zikatnanj benjanaj set ganzenan ke mepeme totati mânep milawatgat am mawekum indamtan.

⁴⁷ Yaŋ am notnaŋaŋ “Zisas Nasalet mkaengatnaŋaŋ takozin,” zeme nâmti ŋagak palen zemsu zemsu mti zeye, “Zisas, geŋ Dewitgat sokŋaŋaŋ nâgât kemberj mi!”

⁴⁸ Egaŋ kegek ŋagak mtasume am notnaŋ ekŋenaŋ, “Buzak tat,” zemti zemkulumpewienanŋut egaŋ ewe ŋagak temaŋ msumti zeye, “Zisas, geŋ Dewitgat sokŋaŋaŋ nâgât kemberj mi!”

⁴⁹ An zikat beŋ keyaŋ kwizet takume Zisasiyaŋ nâmti set tunŋupman ke metati zeye, “An ke zeme neŋmagen pien wakoliti!”

Zeme am ekŋenaŋ egat kwizet kumti zewien, “Batimeas, Zisasiyaŋ gâgât tazeingat oloŋen palen wati daen ekmagen met!”

⁵⁰ Zeme egaŋ zet ke nâmti tâgâ melakanduŋaŋ sakwep gaipeme toweme belaŋ bemti Zisasmagen mesât pumpem pumpem mege.

⁵¹ Mepme Zisasiyaŋ yaŋkwesiye, “Neŋ geŋ kwileki penaŋ mŋaŋgayelen nâmti tazenik?” Yaŋkwesime an zikatnaŋ beŋaŋ keyaŋ zeye, “An zikat indanda, geŋ zikatn weyaŋnemane eegalen nâmti tazeyap.”

⁵² Zeme Zisasiyaŋ pigok dunduye, “Nâmkiŋpependanŋat penaŋaŋ zikadi alik beme ekti mesenik.” Zeme keyegak zikatnaŋ alik beme ekmatâti Zisas mâti mege.

11

Zisasiyaŋ Zelusalem mka temaŋ mopme am ekŋenaŋ zem olioli mpeme mowezin (Matiyu 21:1-11; Luk 19:28-40; Zân 12:12-19)

¹⁻² Zisas nembraŋane ekŋenaŋ Zelusalem mka temaŋ sokŋanik moti Betpasi ma Betani mka zut Olip kalaŋaŋ tazin ke mopataŋ zemti Zisasiyaŋ nembra zut zemidemti zeye, “It mkaen kainde mot pataŋ zenzenak ekmalu donŋi nembraŋaŋ ŋen tegaŋ opempepeŋaŋ am ŋenaŋ dukŋaŋ ŋen ewe ku mamaŋaŋ ke tapme ekti kwalet mti koselup.

³ Metakwaletnepemalu an ŋenaŋ, ‘It zigok msâgât takwalelup?’ idayaŋkwesime an keyet kapigok zeselup, ‘Amobotnaŋaŋ kapi mmet samalu egaŋ mmaneti naman sakwep ewe mkoti mundumanak gilik zem opempepeyeyet zeme kot takwalelup.’ Kegoŋ zemalu egaŋ nâmideme kwalet mti koselup.”

⁴ Kegoŋ zeme nembra zut egeŋaŋ meti donŋi nembraŋaŋ tegaŋ mka set keyet solonan opempepeŋaŋ tapme ekti metakwalelup

⁵ am notnaŋ sokŋaŋ tabienaŋ idikti zewien, “It kuwiekiet donŋi nembraŋaŋgat tekŋaŋ ke takwalelup?”

⁶ Zeme egeŋaŋ Zisasiyaŋ zet zemideye keyet kataŋ zemalu nâmideme egeŋaŋ tekŋaŋ
⁷ kwaleti Zisasmagen mmeti melakanduŋit gulumti donŋi bisetnaŋ palen bempemalu Zisasiyaŋ keyet palen mototati

⁸ Zelusalem mka temaŋ mopme am sambe penaŋaŋ melakanduŋin ma notnaŋ ekŋenaŋ tep belak set ganzenan tapmege bee mutumti siŋsasatnaŋ melesin kot selen yengemebien.

⁹ Mti bembuluŋ meti ŋagak ma kwisak temaŋ mti zewien,
“Kot ndapmukulem mti ndaŋgalaŋ nde! An kapi Amobotnaŋmagengatnaŋ ndamukulem minndesâgât kozingapmti kopme kwizet buŋamaŋ mwati sesewatpene.

¹⁰ Yeŋsokŋ Dewit egaŋ am indadamuŋ mme dolakŋaŋ mambien. Keyet kataŋ an kapiyaŋ nin kot ndamukulem minndemti anŋalaŋndesâgât kozingat kopme oloŋen mti sesewatpene!” (Sam 118:26)

¹¹ Kegoŋ mpeme egaŋ Zelusalem mkaen Zuda am ekŋengalen sesewat mka temaŋ keyet keŋaŋ moti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe bempeme wemege ke tokwati ekmaŋe. Mti ke manepeme msat gasi penaŋ beyeyepm nembraŋane 12 indatime Zelusalem mka katipemti Betani mkaen mebien.

Zisasiyaŋ tep kwitnaŋ pik saik kumpeye (Matiyu 21:18-19)

¹² Mewembienaŋ mŋenaŋ ewe gilik zem Zelusalem mka temanenak kosât koti Zisasiyaŋ meuyet penaŋ mege.

¹³ Mti ekpeme mepme tep kwitnaŋ pik ŋen sinaŋ kundumaŋ temaŋ tapme ekti, “Wa katnaŋ ŋen tazinaŋ mâtâti nsap,” zemti met timapme beye. Pik katnaŋ eliligalen kanaŋ ewe ku beye.

¹⁴ Zisasiyaŋ pik tepmaŋgat zet kapigok zeye “Am ŋenaŋ gâgât kadi ŋen ewe ku nimbe.” Kegoŋ zeme nembraŋane nâmbien.

Zisasiyaŋ Zelusalem Zuda amgalen sesewat mka temanen mege (Matiyu 21:12-17; Luk 19:45-48; Zân 2:13-22)

¹⁵ Kegoŋ zeme ekŋenaŋ Zelusalem mkaen meti Zisasiyaŋ sesewat mka temaŋ keŋaŋ nepmoti ekme amnaŋ kwaweti sâpe sâpe bumbuyet age ma mânep bemkwiti kwiti

tapmme indikti egañ mânep mundum âtât peme kutume age mundumañ setnañ ke mâtâtindemâpme kwawepmâbïen.

¹⁶ Kegok mti muluwañ keboñ ke sesewat mka temanen ewe kwitnañ kwitnañ timet timkot mimiyelen zemkulumindeye.

¹⁷ Mti zet kapigok diindoye, “Kawawañgalen Zet Itnañanen meluwañ ñen kapigok mimiñañ tazin,

‘Nâlen mkanaan am msat sambeyañ kwaweti dundundu mulup mbep!’ (Aizaya 56:7)

Âpme in naman mka kapi mme,

‘Am kambu titi ekñengalen mkanok tabein.’ ”

(Zelemaia 7:11)

¹⁸ Zisasiyañ kekok mme sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ma zii zet zikat indanda an ekñeñañ ñeñin zime set ñen aikti Zisas kume gakikiyelen nâmbïen. Keyañgut am sambeyañ Zisasiyet zetnañgat nâme mobotnañ mambemtangapmti kiñgati belak peme tage.

¹⁹ Âpme Zisasmak nembrañane ilinsakwep ke manepeme tambusâgât tapmme ekñeñañ Zelusalem mka temañ katipemti Betani mkaenegak gilik zem mebien.

Pik tep memuañ beye

(Matiyu 21:20-22)

²⁰ Mewembïenañ msame tambuñan gilik zem koti ekme pik tep piwan memuañ penañ bem tapme ekti

²¹ Pitayañ Zisasiyañ zet zeye ke otnâmti zeye, “An zikat indanda, geñ sañenen pik tep saik kumpemanan piwan memuañ bem tazingat ekbak!”

²²⁻²³ Âpme Zisasiyañ dopmañ kapigok gilik zem indaye, “Neñ zet penañ zema nâit, inmagengatnañ ñeñañ keñ zutpiñ Kawawañgat nâmkïñpewe beme nukñañ notnañ kalañ nembon keyet kapigok zewe, ‘Geñ epeemti nembuen towet,’ zemti zetnañgat penañañ sokbembeyet zemti keñ zutpiñ tati dunduwe beme nukñañ kalañnembon keyañ ñep etumti nembuen metowebe.

²⁴ Neñ ingat pigok penañ zema nâit, in nâmkïñpepe kaliñañ mti kwitnañ kwitnañ ke penañ sokbemindandayelen e nâmkatïkbemti dunduwewen ñep sokbemindawe.

²⁵ Âpme geñ dundusât mbanik kan keyet am ñenmak kalalañit tazin beme yomañ ke katïkpewanik. Katïkpemane Kawawañ kululuñen main egañ kekok gâlen yomdi katïkpewe.

²⁶ Âk geñ an ñenmak yomit tazin ke ku katïkpewanik beme Bipdi kululuñen main egañ kekok gâlen yomdi ku katïkpewe.”

“Zisasiyañ mulup winde deyet timti mamïn,” zemti Zuda an ñeñañ ekñeñañ yañkwesiwien

(Matiyu 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷⁻²⁸ Zisasiyañ zet kekok zemdelañ zeme ekñeñañ naman Zelusalem mkaen ewe mesâgât mebien. Meti Zisasiyañ ewe sesewat mka temanen moti tatokwapme sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ma zii zet zikat indanda an ma sesewat mka temañgalen damuñ notnañ ekñeñañ ekmagen kot ondekti yañkwesiwien, “Geñ kwïyañ nâmgemti zemgeme kot am sesewat mkaen indamâtnak ma muluwañ mamananañ notnañ mamnik? Keyet yañañ zemane nâne.”

²⁹ Yañkwesime Zisasiyañ dopmañ pigok diindoye, “Neñ ñeñañ yañkwesisi ñen yañkwesima in keyet dopmañ ñeñañ gilik zem namegutt neñ kwïyañ nâmneme muluwañ mamananañ mamiap keyet yañañ kekok gâlen zema nâmbi.”

³⁰ Zemti pigok indayañkwesiye, “Zân tu zululut an egañ mulup mam ke Kawawañmagengatnañ ma ammagengatnañ timam ze zeme nâmbi?”

³¹ Kegok indayañkwesime ekñeñañ ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Nin ‘Zânañ mulup Kawawañañ saye,’ zesenuñ beme egañ zesem, ‘Âpme kwilekiyet in egat zetnañ ku manâmkïñpeip?’ dindosem.

³² Ma nin, ‘Ammagengatnañ timti mamïn,’ zesenuñ beme naman am sambeyañ, ‘Egat nâme golañ zenze an mobotnañ temañ,’ manzeip keyepmti zet ke nâmti ndoseipmagen zemti kiñgati peme tage.”

³³ Mti Zisasiyet zewien, “Nin egat yañañ ku nânup.”

Zeme Zisasiyañ zeye, “In egat yañañ ku nâip keyepmti neñ kwïyañ nâmneme mulup kapi mamiap keyet yañañ e kekok gâlen ku diindosap.”

12

Wain mulup damuñ bekanangat bemzenze zet Zisasiyañ zeye

(Matiyu 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Zisasiyan Zuda am ma njanjane ekjengat bemzenze zet njan pigok diindoye, “An njan wain mulup mti kimbatnanj tokwat bembuluñti peye. Mti wain katnanj misikme tunjan bembeyet nãmti mundumanj simenanj weyanj taimpemti mka teepmanj beñan walatpemti an njanj mka keyet duknanj gwaen tati mulup ke ekdamunj mimiyet walage. Mulup ke mmãpme delanj zeme an notnanj ekjengat belinan bemti an ekjan keyanj damunj mme mânep keyetnanj mme kwapme butnanj ilinanjgat timti butnanj ikjanjgat masam kwakwagat zemindemti ikjanj msat njanjaset mege.

² Yanj met maneti peme wain penanj mâtâtâgalen kananj beme mulup tonjanjan mulup ananj njan zempeme mulup mamtemien ekjanmagen meti katnanj notnanj timti met sasayelen nãmti zempeme mege.

³ Mulup an keyanj mepatanj zeme mulup damunj ekjanjan atamti omba penanj witikne witikne peme weme zempeme gilik zem belak etanj mege.

⁴ Mepme ekti mulup tonjanjan mulup an njan ewe zempeme mepatanj zeme mulup an ekjanjan atam tati tep pemanjanj njokjanj somti sakambuk samti ku mãpme belak gilik ze mege.

⁵ Mepme ekti eganj ewe tusumti mulup an njan zempeme kopme ekjanjan penanj kume gakiye. Gakime mulup tonjanjan mulup an sambe ewe zemindeme kopme notnanj penanj indome gakime notnanj belak indom peyak mamtemien.

⁶ Indomwalet mme delanj zeme ikjanjgat nemunanj kwep etanj ek tikjanj nãmpeme mamtan eganj igak tage. Tapme bam pigok nãmti nemunanj penanj ke zempeme mege, ‘Neñ nananjgat nemun penanj kapi zempema mesemnen egat nãme mobotnanj beme zetnanj gawepuwep.’

⁷ Nãmti zempeme mepme mulup damunj mamtemien ekjanjan nembanjan penanj ke kopme ekti ilinak zenã zenã mti zewien, ‘Maneti bam nemunanj penanj kapiyanj mulup kapi tonjan beweyet kame nin kumann gakime mulup pi ningat bewe.’

⁸ Kegok zemti ekjanjan atamti kume gakime sekjanj mandamti paset zupman baen met peme wenje.

⁹ Æpme mulup tonjan keyanj bam koti am ekjan ke zigok penanj mimindawe? Eganj koti an ekjan ke indome gakimãpme naman mulup ke an notnanj njan indame ekjanjan damunj mbep.

¹⁰ In Kawawanjgalen zet itnanjan zet njan kapigok kukuñanj tazin ke in nãip, ‘Mka walalat ekjanjan tepum ektalati belakjan peme mewenjgeyanj tepum keyanj alak sutneteman peme kwatageyanj kaliñanj penanj bemtazin.

¹¹ Amobotnanj Kawawanjanj ikjanj ke mme sokbeyeyepmti nin ke ekmann dolakjanj penanj bein.’”

(Sam 118:22-23)

¹² Zisasiyan zet kegok diindome nãmti an njanjan bembe notnanj ekjanjan, “Bemzenze zet ke ningat zein,” kegok nãmâtãti njanj zime atamti zemkukuyelen nãmbiananjgut am sambeyanj zetnanj zeme tatnãmambien ekjan keyet kinjgati peme tage.

*Takis mânep bembeyet Zisas dombem kuwien
(Matiyu 22:15-22; Luk 20:20-26)*

¹³ Æpme Palisi njanjan ma Elotgalen mulup an njanjan ekjanjan mulup anjan notnanj zemindeme Zisasi met tetipeme, “Eganj zet njan zemyunjgume ekti met zemkusenup,” zemti zemindeme mebien.

¹⁴ Meti Zisasiyet zet kelakjanj kapigok msawien, “An zikat indanda, nin nãnuwen gãlen zedi ma mzikat indandandi esemten penanj mamkawanj benik. Nin nãnuwen am kwilinmak ma am kwilinpinj ekjanmagen Kawawanjgalen zezapat dolakjanj sakam kwep mamkawanj bemindenik. Yanjgut geñ zet penanj Kawawanjmagengatnanj amnanj mama mimi zigok tatagalen ke mamkawanj bemindenik. Keyepmti zemane nãne, ningalen zii zelanj zeinen nin mânep takis Loma gapman sasayelen ma yek?”

¹⁵ “Nin ek takis mânep njan sawanup ma ku sawanup? Ze zemane nãne.”

Zeme Zisasiyan dãsukinjananjgat yanjan nãmâtãti zeye, “Eneyet neñ tatetineip? In mânep kasetnanj njan mkopme ekbi.”

¹⁶ Zeme ekjanjan mânep kasetnanj njan mkosame ekti indayanjkwesiyen, “Mãnep palen an zimosetnanj ma kwitnanj kwiyelen kumpepenanj?” Kegok indayanjkwesime ekjanjan zewien, “Loma gapmangalen amobotnanj kwitnanj Sisa egat wenjanmak kwitnanjanj tazin.”

¹⁷ Ekjanjan kegok zeme Zisasiyan zeye, “Ele, kwitnanj kwitnanj amobotnanj Sisayet wenjan tatatanj beme ek sawep ma am in Kawawanj ikjanjgalen bet muluwanj keyepmti in ikjanjgat zapat mait.” Kegok diindome ekjanjan zetnanjgat nãmtemtem mpemti peme tapme belak mepmãbien.

*Sadusi ekñenaj gakikiengatnan gilik zemwawat keyet Zisas yanjkwesiwien
(Matiyu 22:23-33; Luk 20:27-40)*

¹⁸⁻¹⁹ Âpme Sadusi ekñenaj am gakikiengatnan wawat ku tazin manzemtemien keyepmti an ekñen keyaj Zisasmagen koti yanjkwesiwien, “An zikat indanda, Mosesianj zii zelen zet meluwanj kapigok minndaye, ‘An ñenaj imbi wati nembanaj ñen sokbembepinj mme an keyaj gakiwe beme meninjanaj imbi kwambetnanj ke wati datnanjat mundumanj aliknanj ñen mme sokbewe.’

²⁰ Âpme an yanjkogili 7 kegok mamtemien. Maneti yunjanaj imbi ñenaj wage. Wat maneti nembanajinj gakiye.

²¹ Gakime muñanaj toti imbi keyegak wati nembanajinj maneti gakiye. Gakime gwalañ kegogak wage.

²² Mti an 7 ekñen piwan imbi kwep ke wati nembanajinj belak etanj gakimâbien. Yan maneti ekñengalen imbi kwambet keyanj kegogak gakiye.

²³ An yanjkwep 7 ekñenaj imbi kwep ke wabiengapmti gakikiengatnan wawat kanen imbi ke an kwiyet imbinaj bewe?”

²⁴ Zeme Zisasiyanj pigok diindoye, “In Kawawangalen winde ma egalen zetnanj ku weyanj manâmâtâlipgapmti zet ke zemyunjuip.

²⁵ An ma imbi gakikiengatnan gilik zemwabewen awembinj mama ewe ku mambep. Belak Kawawangalen ensel kululuñ talip keboñ etanj bemti mambep.

²⁶ In gakikiengatnan wawat ku tazin manzeip âpme Mosesianj didik kunduman tep tazime ke ekti tapme Kawawanaj zapat dundume nâmti eganj zapat meluwanj mge ke mainjti manâmâtâlip. Kawawanaj Mosesiyet kapigok zeye,

‘Ñerj alak kapiyet Abalaamgalen Kawawanj ma Aisakgalen Kawawanj ma Zekopgalen Kawawanj.’

(Kisim Bek 3:6)

²⁷ Keyepmti neñ ingat pigok zema nâit. Kawawanaj zet ke yanaj kapigogapmti zeye, ‘Ek am gaki meti mama kanzizit mamaip ekñengalen Kawawanj wa ek am gakiki katiknanj mangakip ekñengalen Kawawanj yek. In zet ke manâmyunjuip!’ ”

*Kawawangalen zii zet kapiyanj zii zet notnanjgalen ñotekñan penanj bein
(Matiyu 22:34-40; Luk 10:25-28)*

²⁸ Âpme zii zet zikat indanda an ñenaj keyak tati ekme Zisasiyanj Sadusi ekñenmak zenâ zenâ mti yanjkwesiñinanjat yanaj dolakñan tagilik zemindame eganj nâmti Zisasmagen meti yanjkwesiye, “Zii zet zibonaj notnanj sambe bee silim indemti ñotekñan penanj bein?”

²⁹ Yanjkwesime Zisasiyanj dopmanj pigok gilik zem zeye, “Zii zet sambeyet ñotekñan kwep kapiyanj bein,

‘Israël am in nâit, Amobotnanj ek kwewetanaj ningalen Kawawanj bein.

³⁰ Keyepmti in Kawawangat gogot mpemti keñinmak weñin ma ñotkikñinmak windenjin bee katanj egat ketalasim samâbep.’

(Zii Zet 6:4-5)

³¹ Zii zet keyet kandanaj zet notnanj ñen kapigok tazin,

‘Gitanjat mangembein keyet katanj am notnanj ekñengat gogot mbanik.’ *(Wok Pris 19:18)*

Zii zet ñenaj eget zut kapi ku sebemidein.”

³² Zeme zii zet zikat indanda an keyanj nâmti Zisasiyanj pigok zeye, “An zikat indanda,

geñ ñep penanj zenik,

‘Amobotnanj e Kawawanj kwewetanaj egat baman ñen ewe ku tazin.

³³ Keyepmti am ñenaj Kawawangat gogot mpemti keñanmak ñotkikñan ma windenjanj egat etanj sawe.’

(Zii Zet 4:35; 6:5)

Mti ikñanjat manân keyet katanj am notnanj ekñengat keñanj bewe beme sâpe sâpe bumbu ma Kawawangat taolet bembe set ke sebem pemâbe.”

³⁴ Zii zet zikat indanda an keyanj yanaj dolakñan penanj zeme nâmti Zisasiyanj zeye, “Geñ ilak Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke titiyelen sokñanik penanj kodik.” Zet esemterj kegok zemti selin bekekme ekñenaj yanjkwesiñi ñen ewe yanjkwesiyanj olapme beme peme tapme mebien.

*Kilais ek Dewitgat alikñan ma eget Amobotnanj
(Matiyu 22:41-46; Luk 20:41-44)*

³⁵ Zisasiyanj Zelusalem sesewat mka temanj ke tati zet zapat tadiindonetni ekñen kapigok indayanjkwesiye, “Ingalen zii zet zikat indanda an ekñenaj Kilais ek Dewitgat inñokñanjanj bam kobe manzeiwanjut

³⁶ ewenjan Kawawangalen Emetak Tenanj zet kapi amobotnanj Dewit zem same Dewilanj pigok zemkawanj beye,

'Amobotnañ Kawawañañ nâgât Amobotnaññ Kilaisiyet pigok zeye, "Geñ Amobotnañgat kot betn penaneset totati windendi temañ timti tabanik. Æpme neñ gapmukulem mma geñ kasandine sambe ekñen winderjñ mtoindewanik." ' (Sam 110:1)

³⁷ Dewilañ ikñañ Kilaisiyet 'Amobotnaññ' zeye keyepmti zigoset Kilaisiyañ naman Dewitgat insoqñañ bein etañ? Ke penañ neñ Dewitgat alikñañmagen sokbewan yañgut neñ Kawawañañgat Nemuñañ penañ kogogañ Dewilañ Kawawañgalen Zet Itnañañ kuyeen ke nâgât 'Amobotnaññ,' zeye eneyet neñ Kawawañañ zemnemetet amgat yomgat dopmañ gakikiyet toban." Zisasiyañ kok zeme am sambe penañ tabienañ zetnañ nântikñañ mbien.

*Zisasiyañ an zii zet zikat indanda ekñengat mama mimijin kumâbâgat zeye.
(Matiyu 23:1-36; Luk 20:45-47)*

³⁸ Æpme Zisasiyañ am sambe tazemzikat indammetneti pigok zeye, "In an zii zet zikat indanda ekñengalen ñoktik mgasik ke ku mâti mbep. Ekñenañ melakandu teepmañ gwaen biminañgatnan baen selinan tot lapit mepme mamti ilinañgat nâme mobotnañ beme selen ma tambañgumen mame amnañ sekñin moindendeyet etañ manâip.

³⁹ Ekñenañ sesewat mkaen amobotnañgalen mundumen ñeñañ gwaenen etañ mametalip. Ma ondedak temanen ekñenañ meu ma soñgom temañ indame niniyelen etañ manâip.

⁴⁰ Ekñenañ imbi kwambetgalen mânep milawat ma mkañin mee pi menzem timti indamâpme kileñ mepme dundundu teepmañañ myuñguñguñin beke mamim atanepeme amnañ ñep ku eegalen mambein. Am ekñen keboñ ke maneti kan delañ zenze kanen Kawawañañ zem indomti tosañin bekanañ penañ mmoti indawe!"

*Imbi kwambet ñenañ tewalañ mânep beye
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Zisasiyañ sesewat mka temanen mânep pelep keyet sokñañnik tati ekme am sambeyañ mânep pelewen tabem mambien. Am sambe ekñenañ mânewin temañ pelewen tapeme towepme

⁴² imbi kwambet bekopsat ñenañ koti mânep ñamañ isisikñañ zut piwan peme pelewen towege.

⁴³ Kegok mme Zisasiyañ ekti nembanañeyet zeme kopme pigok diindoye, "An ekñen, neñ penañ sukwep zema nâit. Imbi kwambet bekopsat kapiyañ mânep pelewen bep keyañ an imbi sambe notnañañ tewalañ beyo bee sebemindein.

⁴⁴ Am mânep milawatmak notnañ ekñenañ mânewin omba penañ tazinañgut butnañ bugan timti kot pelewen time towelep. Yañgut imbi kwambet bekopsat keyañ mânepmañ bugan tazin elak kopeme pelewen towepme delañ zein mkañanen daenen butnañ ñen ewe ku tasain, yek penañ."

13

Zisasiyañ Zelusalem sesewat mka temañ beke kasa ekñenañ kumasekbep keyet zapatnañ diindoye

(Matiyu 24:1-31; Luk 21:5-28)

¹ Zisasmak nembanañ ekñenañ sesewat mka temanengatnan toti mepmambe Zisasiyet nembanañ ñenañ sesewat mka temañ beke ektemtem mti zeye, "Wenañe nañeye, an zikat indanda, gwa ekbak, nanzañ yañan tatat nembon weyañti mka dolakñañ walapepeñañ gwa ekbak!"

² Zeme Zisasiyañ dopmañ pigok gilik zem saye, "Geñ nanzañañ mka temañ walalatnañ kapi alak ego ego mnik. Yan maneti bamgat nanzañañ mundumin talip keyet katanñ ku tabep. Kasa ekñenañ kokume epeemti nanzañ igak kwep kwep lala bubuk mekobep."

³⁻⁴ Kok zemti Zelusalem mka peme tapme meti Olip kalañañ mosât mobien. Motati Pitamak Zems Zânmak Endulu ekñenañ ilinak Zisasmagen meti zikalin Zelusalem mkaeset ekme topme Zisasiyet yañkwesiwien, "Sesewat mka temanen daenen tati zet zenak ke kan zukñañ penañ sokbewe. Ma keyañ sokbesâgât tapmme menok zigogañ ñeñañ beme ekti nâmbanup kwitnañ kwitnañ gâgâegañ sokbembeyet zeye walak kapi sokbesâpm zewanup."

⁵ Zeme Zisasiyañ pigok diindoye, "In weyañ eksem mambep. Mineti am notnañañ tetimindemti indatetimti mebepegat.

⁶ An notnañañ Zisasiyet kwitnañ belak mimyambumti kot an imbi notnañ tetimindemti zewep, 'Neñ Kilaisiyañ kolap!'

⁷ Ma msat butnan butnan kasa tawapmepme keyet buñam zapatnañ nâwep ma kasa kwisak wekumepme keyet yayañ palen ku tabep. Kawawaññañ kwitnañ kwitnañ kebonañ ñeñañ sokbembeyet zeye yañgut msat kululuñ kumasesehalen kan sakwep ku kobe.

⁸ Am manje kwewañ epeemti dopmañ mekum kokum mbep. Ma msat temanen amobotnañ zulañ wati âwalup. Ma msat katañ mâkinañ temañ mbe ma msat sambe meuyet kambañ temañ sokbemmebe. Kwitnañ kwitnañ ke imbiyañ nemba sokbesâpmme yañbemti sindem manâip keyet katañ sokbemmâbe.

⁹ Ekñeñañ belak kileñ indatimti amobotnañ ekñengalen ondedagen meti zet muluwen indewep ma Zuda ekñengalen sesewat mkaen indatim moti sindiwañ indawitikbep keyet eksemambep. Ekñeñañ kogok mimindamti gapmangalen am ñeñañ notnañ ma amobotnañ temañ ekñengat zikalinan met onzemindeme tati nâgât yaññ zemâtâtât mulup mbep.

¹⁰ Kogok mme msat katañ Kawawañgaleñ Zet Zapat Dolakñañañ ñeñañ am ilindiñ bemindemeñgut keyet sakñañ gwaenen msat kululuñ asekbep.

¹¹ Keyepmti am notnañ ekñeñañ indapmeti zem indomti mka katikñañ indesât mbep. Kan keyet in zet muluwen motati, 'Pe zet zigok zesenu,' zemi yayañ temañ penañ ku mbep. Kan keyet Kawawañgaleñ Emetak Teñañ zet keñinanen bemindeme zewep.

¹² Âpme datnañañ meniñañ kume gakikiyet mezemdelañ zewep. Ma biwinañ nembanañ kogogak indome gakikiyet mezemdelañ zemindewep. Ma nemba ekñeñañ mambiwine kasa mimindemti indome gakikiyet zemindewep.

¹³ In nâgât manâmkiniñpeipgapmti amnañ ingat nâme kaññañañ etañ bewe. Yañgut am ñeñañ nâmkiniñpepeñañ katikñañ bemtapmetneti gakiwe beme kan delañ zenzeñañ Kawawaññañ an ke mama kanzizit sawe.

¹⁴ Golañ zenze an Danielañ meluwañ kapigok mge, In zet kapi mainñti weyañ nâit, 'Kwileki ñen mamañañmak ma kingagatnañmagañ Zuda am ekñengalen sesewat mkaen ku moti tatagaleñañgut egañ mot ke tati indawalebeyet,' (*Daniel 9:27; 11:31; 12:11*) in ke ekti am Zudia msalen mambewañ keyegak tapeñ tati kunzuñti kalañañ mowebep.

¹⁵ Âpme am ñeñañ mka solonan tatneti gilik zem mka keñañ moti milawatnañ tiyañ zemi tim yape yape mti kan ku walabe msalen keyegak tati kunzuñ mebe.

¹⁶ Ma ñeñañ muluwen maneti gilik zem tâgâ melakanduñañ msâgât mkañañ ku mebe keyegak tapeñ tati kunzuñbe.

¹⁷ Imbi keñmak ma imbi nembanjañ ewe okakñañ nam manip bekakane ekñen kebonañ zigok penañ mbewe.

¹⁸ In kwitnañ kwitnañ nukñañbeñ ke map tâgâ keñañ ku indandayet nâmti Kawawañgat dundume egañ mteteyet sokbembeyet nâmindewe.

¹⁹ Kan keyet amnañ sek sindem tisâiwen kebonj ke eweñañ Kawawaññañ yañbemti kwitnañ kwitnañ msokbeye ma tungupman mamkwati alak tatnup ma bam mamti masâpmnup keyet keñañ ñen ku sokbeye ma ku sokbeye.

²⁰ Amobotnañañ kan ke ku mme pemkwepmañ benagen am ñeñañ alik ku manak. Yañgut egañ am ikñañgat indaombemindeye ekñengat nâmti nukñañ temañ keyañ kan teepmañ ku sokbembeyet nâmti kan ke mme pemkwepmañ beye.

²¹ Âpme kan keyet am notnañañ tetimindemti zewep, 'Kilais pien tazingat koegit!' Ma 'Kilais daen tazingat meegit!' Zeme zelin gawepumti ku nâmkiniñpemindewep.

²² Sadañañ am sambe winde indame ekñeñañ wati Kilais ma Kawawañgaleñ zapat zem zemsokbembe an ekñengat kwilinan mimyambumti menok sepem igak igak mti Kawawañgaleñ am keñin mme yungum mâbe. Yañ ekñeñañ Kawawañgaleñ am ikñañ ombemindeye ekñengat keñin myungunguyelen nâmbep beme ñep mbep.

²³ Kwitnañ kwitnañ ke ewe sokbembepiñ tapme neñ eweñañak yayañ mti diindoyap-gapmti weyañ eksemti mambep.

²⁴ Sindem kan keyet kwati delañ zeme sakñañ gwaen kasup zikatnañ sopsop sime eyonga busatnañ yek bewe.

²⁵ Ma wenzim notnañ kululuñengatnañ tuluk talak zemi topme enzuñañ sokbeme wenzim notnañ tabep ekñeñañ ulugâlâk bemtemebep.

²⁶ Kogok mme neñ Angat Nemuñañ neñ mgulumbuk palen tati windennben penañ ma sangâ songanañ uluñ elañ tapmme kopma in nikbep.

²⁷ Mti keyegak neñ ensel kululuñengatnañ zemindema, 'Ekñeñañ msat butnan butnan ma msat tungupman mekoti Kawawaññañ amñañ ombemindendeñañ ekñen indaakume manje kwep kwao tabep'. (*Zit 30:4; Zekaria 2:6*)

*Balam balam tepgat yañañ Zisasiyañ zemâtâge
(Matiyu 24:32-35; Luk 21:29-33)*

²⁸ In balam balam tep ke ekti nâmâtâlît balam balam tep keyet katnañan dolakñan penañ sokbeme ekti manzenup, 'Olak mtete kan sokñan bein.'

²⁹ Sepem kegogak nukñan sambe beke sokbeme ekti nâmbep, 'Olak Zisas kokotnañgalen kan ilak sokñan bein.'

³⁰ Neñ penañ sukwep zema nâit, am in talip kapi notnañan ewe gakikipiñ tati ekme kwitnañ kwitnañ zeyap kapi sokbeme ekbep.

³¹ Msat ma kululun eget kapi asekbalup yanğut nâlen zetn ku delañ pewe yek penañ.

Zisasiyan kobe keyet kanan an ñenan kasup ma kan tunğupmañ desetgat kobe ke ku nâin (Matiyu 24:36-44)

³² Neñ kokotnañgalen kan ke kasup ma kan tunğupmañ desetgat kobap ke msalengatnañ am ñenan ku nâin penañ. Ma kululunğ gwaen Kawawañgalen ensel ekñenan kan keyet penañ kobe ke ku nâip ma nenn ikñanğat Nemuñan penañanğut zukñan zemneme kobap keyelen kan ke ku nâyap. Bipm Kawawañan igak etañ nâin.

³³ Kan zukñan kobap ke ku nâipğapmti nâpeñ nâpeñ kelem mti mambep.

³⁴ Kan ke amobotnañ ñenan mkañan peme tapme msat ñenen mesâti an mulupmañ weyañdamuñ mimiyet zemâtâtât mulup mpemti sekekek damuñ kalinan mimiyet zem-pemti pigok dunduye, 'Neñ kopma set kwalet newanigat nâpeñ nâpeñ matapmambanik.'

³⁵ Sepem kegogak in weyañ eksemti mamambep. Neñ gasiyet ma tambusutnan ma msat msasât tapmme ma tambuñan kobap ke kan esemten penañ ku nâipğapmti in nâpeñ nâpeñ nâgât damuñ matapmambep.

³⁶⁻³⁷ Mineti in nânâpiñ meluk tawenepeme neñ koti indikma endilipewepmagengat in ma am sambe zet kapi nâmti nâpeñ nâpeñak mamambep."

14

Zuda an ñenan ekñenan Zisas kume gakikiyelen zembiliwebien (Matiyu 26:1-5; Luk 22:1-2; Zân 11:45-53)

¹ Zuda amgalen Anggalalañ Kendo Nupmamañ Yispiñ Niniyelen Kendo kasup zut delañ zemenğut tatagalen tapme sâpe sâpe bumbu an ñenan ma zii zet zikat indanda ekñenan Zisas buzakset atamti betnañ zamti kume gakikiyelen zemkabewien.

² Yanğut naman pigok zemti kiñgabien, "Mineti nin kendo kanen pigogat msenup beme amnañ kasa kileñ kuseipmagengapmti pemann talak." Zemti peme tage.

Imbi ñeneyan Zisasiyet ñokñan welan mulage (Matiyu 26:6-13; Zân 12:1-8)

³ Zisasiyan Betani mkaen Saimon itnañan an lingit satmak mamtanañ weyañpeye egalen mkaen meu nini mundumen totapme imbi ñenan wet kelakñan sesikñan dolakñan kwitnañ nalat ke okop nanzanğ weyañanğ keyet keñan tapme mkoti butnañ jilikñan gwaen kume etume Zisasiyet ñokñan mulapme toge. Wet ke tosanğan mobotnañ penañ.

⁴ Kegok mme am notnañ ekñenan ekme ñep kumbeme ilinak zenâ zenâ mti zewien, "Pi kwilekiyet penañ wet tosanğan mobotnañ penañ pi belak kileñ walezin?"

⁵ Egan wet kapi nin ndame mmet bemann tosanğan 300 kina mee kegok ndame am bekopsat ekñen kalañ indawanek ze ñep benak." Zemti imbi keyet nâme bekanan beye.

⁶ Âpme Zisasiyan nâmti pigok diindoye, "Imbi kapiyan neñmagen mulup dolakñan mipgat in egat zet ñen zenzepiñ belak peme talak.

⁷ Am bekopsat ekñen pi inmak kwesin kapi mamambepğapmti in kwileki ñen miin-dasâgât nâmti ñep miindawep. Âpme neñ inmak msalen kapi kwesin ewe ku mambap.

⁸ Belatnik buğan bukapı tapmoti gakima am sumen nabewepğapmti egan ikñanğat keñan galak eweñanek wet sesikñan dolakñanğ mulati zulutnein.

⁹ Neñ penañ sukwep zema nâit. Am msat katan Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ zemebeğ katan imbi kapiyan kwitnañ kwitnañ mnain keyet zapatnañ eyo zeme manâmambep."

Zudayan amobotnañ ekñengat zikalinan Zisas zemkukuyet zetik mimindeye (Matiyu 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Zisasiyet nembanañe 12 ekñenmagengatnañ nempa ñen Zudas Iskaliot mkaengatnañ egan sâpe sâpe bumbu an ñenan ekñenmagen meti Zisas zemsokbemindandayet zemkaliñ bemindeye.

¹¹ Kegok zeme sâpe sâpe bumbu an ñenan ekñenan nâmti oloñen mti dopmañ mânep sasayet zetik mpeme Zudayan set ñen aikti Zisas zemsokbemindame atatayet mulupmañ mge.

Zisasiyan nembananemak Anggalalaj Kendoyet meu bimbingat nimbien
(*Matiyu 26:17-30; Luk 22:7-23; Zân 13:21-30; 1 Kolin 11:23-25*)

¹² Nupmamanj yispij niniyelen kendo ke kan soknanik beme am ekjenan sipsip makumbumtemien kan ke beyeyepm nembananeyan Zisasiyet yanjkwesiwien, “Nin mkan den meti Anggalalaj Kendo tati tu meu niniyet weyan besenup?”

¹³ Yanjkwesime Zisasiyan nembanane zut zemidemi zeye, “It Zelusalem mka teman moti ekmalu an njenan tu menzim belen mmepme aikti keyegak baman mâti mepmalu

¹⁴ eganj mka nengat mowepme ekti keyegak mâpmoti mka keyet tonngat zeselup, ‘Amobotnanan pigok zemndeme kolup. Neñ nembannemak Anggalalaj Kendoyelen meu mka kenanj de tati nsenup?’

¹⁵ Zemalu eganj idati mka kenanj temanj teduknan gwaenen kwitnanj kwitnanj ewenjanak weyan bemberanj ke zikat idame it meu ke bumbemalu kot nsenup.”

¹⁶ Zisasiyanj kegok diidome egelanj meti kwitnanj kwitnanj zeye keyet katanj penanj aikti Anggalalaj Kendoyelen meu niniyet weyan tabumbambun.

¹⁷ Âpme msat tambusât tapmme Zisasiyan nembanane 10 indatimti mka keyet kenanj mopmâbien.

¹⁸ Motati meu nini mundumen totati meu nimambe Zisasiyanj pigok zeye, “Neñ penanj sukwep penanj zema nâit, inmagengatnan nempa njenan meu nenmak pelep kwep tatnilup eganj zemnome kasa ekjengat belinan bemneme ekjenanj nome gakiwap.”

¹⁹ Zeme nembanane ekjenanj nâme nuknan beme Zisasiyet igak kwep kwep pigok yanjkwesiwien, “Mneti nâgât mene tazemasenigat zema nâmbi?”

²⁰ Kegok yanjkwesime eganj pigok diindoye, “Nempa nenmak nsakwep nupmamanj tu batien pemalu towepme mkwat nselup an keyet nâmti tazeyap.

²¹ Kawawangalen Zet Itnananen neñ Angat Nemujananj neñ zemâtâtnenenanjnok meti gakikiyelen zemnemenanj. Wakae, neñ zemnowe an ke sindem omba penanj tiwe. An ke mamananj ku ambetnak ze dolaknanj penanj benak.”

²² Zemti Zisasiyanj nupmamanj njen mti Kawawangat wisikj zemutumti indamti zeye, “In mti nit kapi nanangat sek sesumban.”

²³ Nime delanj zeme wain okop tageen ke mti Kawawangat wisikj zemti kegogak indame nimbien.

²⁴ Nime zeye, “Kapi tâtâ alaknanj ammak Kawawangmak sipmnanj tusum indeyap. Ke am sambe ekjen yomengatnan indatim kwakwagat nâmti kegok mbap.”

²⁵ Kegok zemti zeye, “Neñ penanj sukwep zema nâit, neñ wain tu ke ninipij maneti bangat kululujen gwaen mama katikjanen tati wain niyap kabonj yek; wain alaknanj nimbap.” *

²⁶ Zeme delanj zeme keyegak tapen tati sesewat silik kume delanj zeme mkaengatnan toti tambuyelak Olip Kalanan mowebien.

Pitayan Zisas yanpewe keyet zetnanj zeye

(*Matiyu 26:31-35; Luk 22:31-34; Zân 13:36-38*)

²⁷ Motati Zisasiyan nembanane pigok diindoye, “In kasa kuku an ekjenanj kopme ekjengat kingati nemkunuzj mekopme nenak etanj tetjewart tasap. Kawawangalen Zet Itnananen Kawawananj iknanj pigok zeye,

‘Neñ sipsip damuj kuma gakime sipsip ekjenanj kilen lala bubuk kunzuj mekobep.’

(*Zekaraia 13:7*)

²⁸ Yanjut bam Kawawananj neñ mme gakikiengatnan gilik zem watingut Galili msalen mepma in bam napmâti kobep.”

²⁹ Zeme Pitayanj pigok zeye, “Nempa notnananj bamkumgemeseip yanjut neñ nep ku bamkumgemesap.”

³⁰ Zeme Zisasiyanj dopmanj pigok gilik zem saye, “Alak tambumbu kapiyet sakokolok apmanj kwitnanj sakwep kumti sek zut ewe kukupij tapme geñ nâgât sek tuk yanjnesenik.”

³¹ Zeme Pitayanj zekanj mti zeye, “Neñ nome gakikiyelen mseiwangut neñ geñ ku yangesap penanj.” Zeme nempa notnanj sambe ekjenanj zet sepemanj kwep kegogak zemâbien.

Zisasiyanj Gesemani muluwen dunduye

(*Matiyu 26:36-46; Luk 22:39-46*)

³² Zemti ilinsakwep Gesemane muluwen mebien. Mepatanj zemti Zisasiyan nembananeyet zeye, “In kapi totapme neñ nenak mulup butnan daen metati dundumti kosap.”

* **14:25:** Wain alaknanj Zisasiyan nsât zeye ke iknanj mama kanzizilen ningat Amobotnanj tati mama ekmagengatnan kopme timti ekmak nimwanjwanj kwesinj mti mambanup keyet zeye.

³³ Zemindemti Zisasiyan nembrañane tuk Pitamak Zems ma Zân indatimti mege. Âpme yanbemi nukñan sambe penañ keyet nâmti keñan sindem igagan penañ beme sek monzalaman ululuñ pem toge.

³⁴ Mti nembrañane tuk ekñengat zeye, “Neñ keññ sindem beme gakikiyelenok tatnâyapgat in kapi kaik tapmaseip.”

³⁵ Kegok zemti belaknik bugan meti keñan nukñan beme msalen nenzimosetnaset palak palak tokutumwemti pigok dunduye, “Bien, geñ set elen belan ñen aiknanayelen nâsenik beme aiknamane sindem teman timti ku gakisap.”

³⁶ Kegok dundumti zeye, “Bien, Bien, geñ nâmane sindem teman kapiyan dukñan ku mosem. Yanjut nâlen zet zeap ke mâti msenik yek; giti nâmtadik keyet katan mâsenik.”

³⁷ Kegok dundum delan zemti nembrañane tuk ekñenmagen gilik zem koti indikme meluk taweme Saimon Pitayet zeye, “Pita, geñ ewe kegogak meluk tawenik? Kan belaknik bugan kaik tati otnânâ mulup bugan ku mbek?”

³⁸ In mama mimi bekananen ku toindondoyet nâmti eksem kaik tati dundundu mulup mit. Keñinan nâgât kembeñ nâyo yanjut sekninan nukñan bein.”

³⁹ Zemti ewe gilik zem met zet Bipmangat dunduye kegogak ewe zemdunduye.

⁴⁰ Dundum delan zemti koindikme zikalin ewe melugan kwasime taweme keyet zeme ekñenan zet dopman gilik zem sasayet timabien.

⁴¹ Âpme met sek tuk ewe dundumti gilik zem koindikme ewe muluk taweme zeye, “In ewe tagomti meluk tawep? Angat Nemuñan neñ zemnomti am yomton ekñengalen belen mobogalen kann ilak sokñanik bein.

⁴² Wapme an neñ zemsokbemneyelen walek kozingat meti ekne!”

Zudasiyan meti kasa ekñen Zisas zikat indame atawien

(Matiyu 26:47-56; Luk 22:47-53; Zân 18:3-12)

⁴³ Zisasiyan nembrañaneyet zapat kegok diindomambe tapme nempa 12 ekñengat tunguwinangatnan ñen Zudasiyan piwan kasa kuku an ñenjan beindeme kobien. Zudasiyan sâpe sâpe bumbu an ñenjan ma zii zet zikat indanda an ma sesewat mka teman galen an damuñ notnan ekñenan kasa kuku an notnan ekmak zemindeme wanam kukñanmak ma tepemañ mee pi belen belen timti kopmâbien.

⁴⁴ Selen kopmambe Zudasiyan pigok zemâtâtindeye, “Neñ meti an mkumpema in ekti keyegak weyan atamti bembuluñ wapmeseip.”

⁴⁵ Zemindatim koti keyegak Zisasmagen meti “Amobotnanñ” zemti ambet mkumpeye.

⁴⁶ Kegok mme ekti kasa ekñenan met betnanen atam kitik mti tabien.

⁴⁷ Âpme Zisasiyet nembrañane ekñenmagengatnan ñenan ñenjan zime wanam kukñanmak pitakñanengatnan mandapeme kwapme sâpe sâpe bumbu an ñenjan gat mulup anan wakñan nembet sâmpaye.

⁴⁸ Âpme Zisasiyan pigok diindoye, “In nâgât nâme kambu titi an bema wanam kukñanmak ma tepemañ mee pi timti kot natam kitik mtalip?”

⁴⁹ Neñ kan katan inmak sosok sesewat mka teman an imbi Zet Zapat Dolakñan diindomti mamtemanen ke in ku natawien. Yanjut alak pi Kawawan galen Zet Itnanan nâgât meluwan miminjan keyet katan sokbein.”

⁵⁰ Zeme nembrañane sambe ekñenan kinğati pemkuñkunuzmâpme delan zeye.

⁵¹⁻⁵² Notnanan kunñunzuj mâpme Zisas nembrañane ekñenmagengatnan nempa zomolim ñen sanğum kwewetanjan kaik mamanğeyan atanup zem sanğuman kwep mâtât mtapme belak talak kunzuj mege.

Ekñenan Zisas sâpe sâpe bumbu an ñenjan ekñengat temanin ma amobotnan notnan ekñenmagen wapmebien

(Matiyu 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Zân 18:13-14, 19-24)

⁵³ Sâpe sâpe bumbu an ñenjan ekñen ma zii zet zikat indanda an ma damuñ notnan ekñenan sâpe sâpe bumbu an ñenjan teman egalen mkaen met ondek tati Zisas taekme Zisas zem kukuyet nâmti ekmagen wati

⁵⁴ tapmepme Pitayan baman mâti kinğapen beñan daen igak takopmanğe. Koti ekñenan zem kuku mka kimbaleñ toti mka keñan mowepme Pitayan kegogak kimbat keñan toweti zupman baen sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengat ñenjanin egalen mulup anan tep bum kâtapmambien toti tep kâti tapmanğe.

⁵⁵ Âpme ekñen sâpe sâpe bumbu an ñenjan ma amobotnan sambe ekñenan ondek ti Zisasiyet nukñanjan ñen aikti kume gakikiyet zemtmapme beye.

⁵⁶ Am sambe ekñenan Zisas zemkukuyelen zet dâsuki notnan bemzem zewienanğut zelinan sepep igak igak bemâge.

57-58 Âpme an notnanan ondedagen tabienan wati Zisasiyan zet zeme nâmbien ke mti pigok zewien, “Nin sek nen tatnâmann Zisasiyan kapigok zeye, ‘Nej sesewat mka teman annan walabien bekapi nej asekti kasup tugat kejan nej alaknan nen walabap.’”

59 Zet notnan kogok zewien keyan zelin sepeman kwewagak ku bemâge.

60 Mme sâpe sâpe bumbu an nejan ekjengat nejaninan wat zimoselinan tati Zisasiyet pigok yankwesiye, “Ekjenan gâgât zet sambe tabem zep; kapi gej dopman nen gilik zem indandayelen nen nânik ma yek?”

61 Yankwesime Zisasiyan belak zetnepin tapme naman nen pigok yankwesiye, “Kawawan masewatsanup egat Nemunan Kilais kokotnangat damu matatnuwan, gej kapi?”

62 Yankwesime Zisasiyan zeye, “Penan ke zenikmak. Nej Kilais. Angat Nemunan nej yan ham in nikme nej winde tonan Kawawangalen betnan penaset tati gilik zem am indatisât msalen zanza palen tati tobap.” (Sam 110:1; Daniel 7:13)

63 Zeme sâpe sâpe bumbu an nejan sambe ekjengat nejanin bekeyan nâme bekanan beme nenzinjin palen ikjanngat melakandunan mendalemte zeye, “Kwilekiyet zet sambe ewe tuzumzesenup?”

64 Egan Kawawangat zet mobotnan penan min keyepmti in zuk nâip?” Zeme am sambe ekjenan zemdelan zemi zewien, “Ek gakikiyelen zapat etan bein.”

65 Zemdelan zeme keyegak notnanan yanbemi zawagan wasekpwien ma notnanan zikatnan melakandunan zampeme tapme kumti zewien, “Kwiyan goin? Ze zeman nâne.” Tapmme sâpe sâpe bumbu an sambe ekjengat nejanin egalen mulup an ekjenan kwapem penan kuwien.

Pitayan Zisasiyet yanpeye

(Matiyu 26:69-75; Luk 22:56-62; Zân 18:15-18, 25-27)

66-67 Âpme Pitayan mka teman keyet kimbat kejan tep kât tapme sâpe sâpe bumbu an sambe ekjengat nejaninngat mulup imbi nejan koti Pita ekmototi zeye, “Gej kapiyan Zisas Nasalet mkaengatnan ekmak manik.”

68 Zeme Pitayan yanpemi zeye, “Gej zet tazenigen ke yanjan ku nâyap.” Zemi set tokwakwalen metowesât mme sakokologan kwitnan yanbem kâkâkââk kuye.

69 Âpme imbi keyan metneti Pita ewe aikti am tabien ekjengat zeye, “An kapi Zisasiyelen mangeyengatnanan tazin.”

70 Imbi keyan kok zeme Pitayan ewe yanje belaknik tapmetneti am tabien ekjenan Pitayet zewien, “Penan, gej ekjengalen mangeengatnan Galili msalengatnan kopmanan.”

71 Zeme Pitayan zeye, “Nej Kawawangat zikatnan penan zeyap, an ke ku nâyap. Nej dâsuki zeyap beme Kawawan nâgât sekj nej saik kumnewe.”

72 Zemambe tati nâme sakokolok apmanan kwitnan sek zut kume Pitayan ewenjan baenen Zisasiyan, “Sakokolok kwitnan zut kukupin tapme gej yanjemane sek tuk bewe,” zeye ke otnâmti kejan bekanan penan beme si sum netjet teman mti tuzumti suye.

15

Loma gapmangalen an nejan nen Zudia msalen matatan kwitnan Paillet ekmagen wati mebien

(Matiyu 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Zân 18:28-38)

1 Msat msasâgât tapmme sâpe sâpe bumbu an nejan ma sesewat mka temanngalen an damu notnan ma zii zet zikat indanda an ekjenan ondekti, “Zisas zigok msasenup,” zemi zembiliwati am notnanan Zisas tek katiknanan betnan zamti amobotnan Pailletmagen wapmepme

2 Pailelan Zisas yankwesimti zeye, “Gej penan Zuda am ekjengalen Amobotnan manik?”

Zeme Zisasiyan zeye, “Zet penan ke zenikmak.”

3 Âpme sâpe sâpe bumbu an nejan ekjenan zet dâsuki zet sambe seknanan bemzewien.

4 Kegok zeme Pailelan yankwesiye, “Am sambeyan gâgât bemzenze zet sambe tazeip. Âpme gej ekjengat zelin dopman nen gilik zenzeyelen mtatnik ma yek?”

5 Yankwesime Zisasiyan dopman nen ku gilik zem zeyeyepmti Pailelan nâmtentem penan mpeye.

Pailelan Zisas gakikiyet zemdelan zempeye

(Matiyu 27:15-26; Luk 23:13-25; Zân 18:39-19:16)

6 Nup kan katan Anjalalan Kendo matakwatemiennen amobotnan Pailelan am mka katiknanngatnan nen annan zetnan zemdelan zempepe makwawetan.

⁷ Kogogapm an notnañ ekñeñañ gapmanmak kasa mwati am notnañ indome gakiwien keyepmti an ekñen ke indatimti mka katikñañ meindewien. Ekñenmagengatnañ an ñen kwitnañ Balabas egañ kegogak kasaen meti am notnañ indoye keyepmti mka katikñañ ilinsakwep met indeme matatemien.

⁸ Âpme am sambe penañañ Pailletgalen mka solonan koondakti Pailletgat nup kan katar Angalalan Kendoen mamtan keyet katar mimiyelen yañkwesiwien.

⁹ Yañkwesime egañ zeye, “In neñ Zuda am ilinañgalen Amobotnañin nâmpema inmagen kokogalen nâip?”

¹⁰ Amobotnañ Paillet egañ sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ekñeñañ Zisasiyet keñ kuku mti pien wakolo e nâmtatiyepm kegok indayañkwesiye.

¹¹ Âpme sâpe sâpe bumbu an ñeñañ notnañ ekñeñañ am ke tabien ekñengat keñin walatindemti zewien, “In Zisasiyet munduman Balabas zempeme kwatotogat,” zeseip.

¹² Zeme Paillean ewe indayañkwesimti zeye, “In Zuda am ilinañgalen Amobotnañin, ek neñ zigok msasayet nâip?”

¹³ Indayañkwesime ekñeñañ ñagak palen zewien, “Tewen kumasasok peme gakik!”

¹⁴ Zeme Paillean indayañkwesiye, “Egañ kwileki yom mgeyepmti tewen kuseip?”

Yañkwesime ekñen sambeyañ kwizet ñagak ewe mti zewien, “Tewen kumasasok peme gakik!”

¹⁵ Kegok zeme Paillean am ekñen keñin mme oloñen bembeyelen nâmti Balabas nâmpeme ekñenmagen mege. Mti Zisas zemdelañ zempeme Pailletgat mulup anene ekñeñañ sindiwañ witikti tewen kumasasok pepeyet kasa kuku ekñengat belinan be-mindeye.

An kasa kuku ekñeñañ Zisas seknjeyak igak igak msawien

(Matiyu 27:27-31; Zân 19:2-3)

¹⁶ Kasa kuku an notnañ ekñeñañ Zisas wati Pailletgalen mka teman meti kasa kuku an notnañ indakumtetime

¹⁷ kopmâpme ekñeñañ melakandu ñamañ amobotnañañ mamundunmamtemien kebonañ Zisas mundunpewien. Ma amobotnañañ bundun mamundunmamtemien keyet sesepman ekñeñañ sepmeñ munğumti ñokñanen mundunpewien.

¹⁸ Mundunpemi yañbem kwizet kaliañ msamti zewien, “Zuda ekñengalen Amobotnañ geñ ewe gakikipiñ kan teepman mamambanik!”

¹⁹ Zemti puñ kasetnañañ ñokasetnaneñ somti zawagan wasakpemi belak segañ etañ dâsuki beke pedondom samti zemesesawatpewien.

²⁰ Ekñeñañ mobotnañ ma pep kegok tapmsaneti kasa kuku ekñeñañ Amobotnañgalen melakandu mundunpewien. Ke gulunpemi iknangalen itnañañ keyañ ewe gilik ze mundunpemi tewen kumasasok pesâgât wapmebien.

Zisas tewen kumasasokpewien

(Matiyu 27:32-44; Luk 23:26-43; Zân 19:17-27)

²¹ Selen mepmambe an ñen aikbien kwitnañ Saimon ek Aleksandia ma Lupus egegat biwit. Ek Apelika msalengatnan mkañañ Sailini keyetnan koti Zudia msalen ke mamtan, an keyañ Zelusalem mka teman mesâgât tapmepmangeyañ selen ke aikti Zisas ku masasokpepeyelen tepman iknãñ pumti taolat kopmanje ke mukulem mti pupuyet ze kanjañ

²² mpeme pume Golgata kalañan mowesât mowebien. Golgata kwit keyet yañañ “am ñokanziañ ekñengalen mundum.”

²³⁻²⁵ Kalañ ke moti Zisas tamburañ 9 kilogkat tewen masasokpemi gwilimañ kumpewien mti sindem temañ ku nânâyet nâmti wainmak sakokolokgalen munziñ kanjañmak lelimti sawienañ egañ niniyet wisat mge. Âpme kasa kuku an ekñeñañ kwitnañ kwitnañañ gulum m timti manje kwep bemti nanzañ guluk gilik mti an kwiyañ nanzañ omba kum timti katar sañgum melakanduñañ kwep kwep tiwien.

²⁶ Kumasasokpemi tep keyet palen meluwañ kapigok kumpewien,

“AN KAPI ZUDA AM EKNJENGALAN AMOBOTNAÑ,”

²⁷ Kan keyegak am indomti milawalin kambu matimtemien ekñenmagengatnañ an zut ñen Zisasiyet betnañ penaset ma alomeset kumasasok idewien.

²⁸ [Kegok mme Kawawangalen zet zapat itnañañ meluwañ pigok mimiñañ ke penañañ sokbeye, “Ekñeñañ ek am bekanãñ egetmak temakwep tusumti indowien.”] (*Aizaya 53:12*)

²⁹⁻³⁰ Âpme amnañ selen mebekoti Zisas ekti tete pulet msamti zewien, “Anbeñgwa egit! Geñ Zelusalem sesewat mka temañ beke asekti kasup tugat keñanen etañ wasalât manzenik wan geñ gitanggat sekdi mukulem mpemti tewengatnan palam kwatot!”

³¹ Naman ekñen sâpe sâpe bumbu an ñenñan ma zii zet zikat indanda an ekñenñan ilinak zenâ zenâ mti zewien, “An kapiyan am notnan ñep mamukulem miindeinan naman ikñanñat sekñan ñep ku mukulem mpen.

³² Ek Kilais Israël am ningalen Amobotnan penan mamain beme tep ke pemti kwatopme ekti egat penan nâmkijpesenup.” Zeme an zut tewen ilinsakwep kumasasokindewien egelan kegogak zemtalalat zet zewun.

Zisas gakiye

(Matiyu 27:45-56; Luk 23:44-49; Zân 19:28-30)

³³ Tewen ke kumpeme anzan tatnepeme meti msat tinsutnan penan 12 kilok beme kasup zikatnan sop kume tambumbuyan msat katan sumuñ tatnepeme gasiyet 3 kilok beye.

³⁴ Kan keyegak Zisasiyan Zuda zeleset kwizet pigok kuye, “Eloi, Eloi, lama Sabaktani?” Zet keyet yanñan kapigok, “Kawawanñ, Kawawanñ, kwilekiyet bamkumnenik?”

³⁵ Kwizet kegok kume, am notnan sokñanik tabienan nâmti pigok zewien, “Nâip, Zisasiyan golan zenze an Ilaizayet kwizet takun.”

³⁶ Âpme Zisasiyan eyak geyak teman tatime an ñenñan winde bemti met kwileki ñen yembem nembon ke mti wain tu akñan keyet keñan peme topme mkwat puñ kasetnan palen zampemti Zisas same beseseyet nâmti mge. Mti zeye, “Yegat kame nin belak tati ekmann golan zenze an Ilaizayan kot mukulem mpesem manze ekne!”

³⁷ Kegok tazeme Zisasiyan kwizet teman kumti keyegak gakiye.

³⁸ Kan keyet Zelusalem sesawat mka temanen sanğum teepman mapeme totatnan keyan gwaengatanan yanñbem endelepeme mane mane tot yanñan baen endelet delan zemti metat kotat mge.

³⁹ Âpme kasa kuku ekñengat ñenñanñan taekme Zisasiyan gakime Golgata kalan ma mâkinan ma kwitnan kwitnan sambe notnan ke sokbeme ekti zeye, “Penan sukwep an kapi Kawawanñat Nemuñan penan!”

⁴⁰ Imbi notnan ekñenñan kegogak beñanik tati Zisas ekti timti tapmambien. Imbi ekñen keyet kwilin: Malia Maktala mkaengatanan ma Malia Zems namba zomolim ma meninñan Zoses egagat mamit ma imbi ñen Salome ekñen kegogan tapmambien.

⁴¹ Zisasiyan Galili msalen mamtanen kan keyet imbi ekñen ke ma imbi notnan ekñenñan mâpmamti mukulem mammpemtemiangapm Zisasiyan Zelusalem mkaen kopme ekñenñan keyegak mâti kobien.

Zisas sekñan nanzan enzuñanñen bewien

(Matiyu 27:57-61; Luk 23:50-56; Zân 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Zuda ekñengalen kâtnânâ kan sokñan beme weyeyan mulup mimi kan keyet Zosep Alimatia mkaengatanan an keyan koti amobotnan Paillet egat zikatnan nâmtalati kñagaqapin motati Zisas sekñan nâmpeme mâtâpmti mebembeyet yanñkwekiye. Zosep ek Zuda an ñenñan ekñengalen manñgeengatanan an notnan ekñenñan ek kwizet buñaman temañğapm egat nâme mobotnan mambemtan. An keyan Kawawanñalen zemâtâtâtgat katnanen mama eegat damuñ matatan.

⁴⁴ Egan mezeme Pailelan sakwep gakip zemti nâmtemtem mti kasa kuku ñenñanñat zeme kopme yanñkwekiye, “Zisas ilak gakip?”

⁴⁵ Yanñkwesime, “Egan ilak gakip,” zeme nâmti Zosewan sekñan mmet sumen mebembeyet ⁴⁶ nâmpeme Zosewan met sanğum satnan ñen kwitimi met Zisas sekñan tewengatanan mpeme topme sanğum satnanñan sumuñti am sum nanzan ñen kakalim pepeñan keyet enzuñanen mebepemti nanzan teman ñen mewillilipemetot aimbonan bekek tage.

⁴⁷ Malia Maktala mkaengatanan ma Malia Zoseyete manan egelan taekmalu Zosewan Zisasiyete sekñan mmet beye.

16

Zisasiyan sumengatanan wage

(Matiyu 18:1-8; Luk 24:1-12; Zân 20:1-10)

¹ Zuda am ekñengalen kâtnânâ kasup kwep elak tapme delan zeme imbi tuk Malia Maktala mkaengatanan ma Malia Zemsiyete manan ma Salome ekñenñan wet sesikñan dolakñan Zisas sekñanen zulutpepeyete met kwitimi bewembien.

² Yan Sonda tambuñan penan kasuwan alagak patan zemkwapme keyegak am zaimen mebien.

³ Selen mepmambe ilinak pigok zenâ zenâ mtapmepmambien, “Pe kwiyen penan nanzan teman aimbonan bekek tazin, ke mâtândeme keñan moti sekñan zulupesenu?”

⁴ Zemambe ekñenaj beñaj pienen metati ekme nanzaj teman penaj pi walak ñenaj kwanzepeme nanzaj aimboñaj ñandem tage.

⁵ Ke ekti ekñenaj mobotnak amsum nanzaj aimboñaj keyet keñan moti ekme anemba zomolim melakandunaj satnaj teepmanaj mundumti bet penaset totapme ekti endilipeme

⁶ Indikti imbi ekñengat pigok zeye, “In endilipepeñ neñ nâyap in Zisas Nasalet mkaengatnaj tewen kumasasok peme gakime mkobemien ke eksât kolip. Ek pi ku tazin. Ilak wati melepgat mundumanaj etaj pi tazingat egit.

⁷ Keyet in met Zisasiyet nembanane Pita ma notnaj ekñengat pigok diindoit: ‘Eweñan baenen Zisasiyan diindoye keyet katanj in Galili msalen ñenaj bemindemti metatme meekbep.’”

⁸ Zet kegek zeme imbi ekñenaj nâmti keñin puñpuñ mme sebelaj diñdij mti nanzaj keñangatan kwakwatnak toti am zaim katipemti windembem mebien. Kogok mbiengapm kiñgagalanj seknin sumunje selen am ñengat zapat dundundupij belak windembemti mebien.

Zisasiyan Malia Makdala mkaengatnaj sokbemsaye

(Matiyu 28:9-10; Zân 20:11-18)

⁹ Zisasiyan Sonda tambunan penaj wati ñenaj penaj Malia Makdala mkaengatnaj ke sokbemsaye. Imbi ke eweñan baen Zisasiyan iknaj we bekanaj 7 kegek mâpeye.

¹⁰ Am itnanaj baenen Zisas mâti mamtemien ekñenaj keñin nukñaj beme nâpeme mekwapme sumti matatemienaj imbi keyaj winde bemti met Zisasiyan sokbemsame ege keyet zapatnaj pigok diindoye,

¹¹ “Zisasiwan gakikiengatan wati alik tapmain,” kegek diindome ekñenaj zetnaj nâme penaj ku beye.

Zisasiyan an zut nâmkijpepeñitmak sokbemidaye

(Luk 24:13-35)

¹² An zut nâmkijpepeñitmak egelaj Zelusalem mka teman katipemti selen tapmepmalu Zisasiyan sepemanj asekti am belakñaj ñen nembaj bemti egetmagen mesokbemidame

¹³ Iñsawkew zepmak zepmak metneti egaj gelaj zemepme an zut egelaj gilik zem ewe Zelusalem mkaen koti nempa notnaj ekñengat diindome ekñenaj zelit keyet nâme penaj ku beye.

Zisasiyan nembanane 11 ekñenmagen sokbemidaye

(Matiyu 28:16-20; Luk 24:36-49; Zân 20:19-23; Nembayelen Muluwin 1:6-8)

¹⁴ Keyepmti nembanane 11 ekñenaj meu nini mundumen totati meu tatnime Zisasiyan kot sokbemindamti, “Am notnanaj neñ gakikiengatan wala kegek diindome kwilekiyet keñin katikñaj beme ekñengalen zet ke ku nâmkijpeip?” Zemti memendep mimindamti

¹⁵ naman tusum zeye, “In msat katanj meti am sambe Kawawangalen Zet Zapat Dolakñaj Penaj diindome

¹⁶ am ñenaj nâmkijpem nemti tu zulube ek mama kanzizit tiwe. Âk am ñen egaj nâmkijpem nenepij mbeen ek bangat zet muluwen moti walelet aikbe.

¹⁷ Am neñ nâmkijpem newep ekñenaj mulup kapigok mmebep. Nâgât kwitnnanen kumti am we bekanaj ñep mândewep ma zet ñandanj ñenjaset zewep.

¹⁸ Ma ekñenaj menemae mee pi ke belaj ñep atawep ma kwitnaj kwitnaj tu meu mgasik notnaj amnaj nimti gakikiyelenangut ekñenaj nimti ku gakiwep. Ma am zawatmak belinan sekninan bem dundume ekñenaj ñep ewe alik bewep.”

Kawawangaj Zisas kululunj wapmoge

(Luk 24:50-53; Nembayelen Muluwin 1:9-11)

¹⁹ Zisasiyan zet kegek zemdelanj zemti tapme Kawawangalen windeyaj mpeme katiindemti kululunj moti egaj Kawawangat betnaj penaj windenajmak keyeset totazin.

²⁰ Mowepme nembanane ekñenaj Zudia msat katanj meti Kawawangalen Zet Zapat Dolakñaj pi zemkawanj bewien. Kan keyet Amobotnanaj iknaj winde indame menok kwitnaj kwitnaj mti zelin mme windenajbeñ etaj bemâge.

Luk Zisasiyet yaṅaṅ Lugaṅ meluwaṅ mge

Luk iḱṅaṅgat yaṅaṅ penaṅ kapigok. Egaṅ Zisasiyet nembraṅane eḱṅengat tunḡuwinangatanṅ yek. Naman ek kegogak am Zuda maṅgeen ku sokbemberaṅ yaṅgut egaṅ buṅam zapat kapi meluwaṅ mge. Ma Luk ek kegogak an dokta mamtan (Kolosi 4:14) ma an nānāṅaṅ temaṅ Gilis amgalen zet mninge keyepmti buṅam zapat kapi weyaṅti Zisasiyaṅ sokbem mamkwati gakiyet keyet buṅamaṅ weyaṅ kuye. Egaṅ kegogak Pāl mukulem mti Kawawaṅgalen Zet Zapat Dolakṅaṅ Penaṅ kapi timti timet timkot mbun.

Lugaṅ buṅam zapat kapi an kwegpat kumsaye. An ke kwitnaṅ Tiopilas. An iḱṅaṅ kapiyegak kwitnaṅ ewe nempa eḱṅengalen muluwinangalen papia keyet keṅan tazin. Kogogapmti am Kawawaṅgalen Zet Zapat Dolakṅaṅ Penaṅ mulupmaṅ mamiwaṅ zeuwen Lukgaṅegak Nembayelen Muluwin ke kogogak kuye. Zet zapat an kwegpat kuye yaṅgut zet keṅaṅ tazin keyaṅ an kweggalen zapatnok ku ekbak. Zet zapat keṅaṅ tazin keyaṅ nin sambe ṅep ndamukulem msāpm. Kawawaṅgalen Zet Zapat Dolakṅaṅ Penaṅ an tuk eḱṅenmak Lugaṅ kuwienāṅ belak etaṅ ku kuwien. Eḱṅenaṅ yaṅaṅmak nāmtati kuwien. Zet sepeṅ kwegpok kuwienāṅgat an maṅge iḱṅak iḱṅakgat nāmti kuwien. Kegogapmti Lugaṅ am maṅge Zuda maṅgeen ku sokbemberaṅ eḱṅengat Zisasi nāṅḱiṅpepeṅin mamti zet notnaṅ eḱṅenaṅ manzemmainpok keyet wetekume zeye. Lugaṅ Zisasiyet kwitnaṅ Angat Nemuṅaṅ kuye ma iḱṅaṅegak Zisasiyaṅ mulup notnaṅ am eḱṅenmagen mge keyet zetnaṅ omba kuye: Animbi yomtonṅ eḱṅenmak meu nini ma am kwegp kweggalen mkaen mot indige ma am kwegp kwegget nāmtiḱṅaṅ mindeye. Egaṅ kogogak Emetak Teṅgat mulupmaṅgat yaṅaṅ zemâṅge. Zet kapi egalen buṅam zapalen etaṅ tazinaṅ makuwek.

Zet ṅotekṅaṅ temaṅ kapigogaṅ Lukgalen buṅam zapat keṅan talip:

1:1-4 Zet katnaṅ benzenzeyelen zet

1:5-2:52 Zisasiṅmak Zānmaḱ sokbemberiṅtdaṅgalen busup zet zenzeṅaṅ

3:1-4:13 Zisasiyaṅ ammagen mulup msâgât weyaṅaṅ mulup mge

4:14-9:9 Zisasiyaṅ Galili msalen an kwegp kwegp mukulem mimindeye

9:10-11:54 Zisasiyaṅ iḱṅaṅgat yaṅaṅ msokbemti nembraṅane mulup zet indaye

12:1-19:27 Zisasiyaṅ amgalen mama mimi bekaṅaṅgat zet kutuk mti zemâṅtât zet omba keyet paleset bemzeye

19:28-24:53 Zisasiyaṅ ningapmti gakimti wat kululuṅen mowage

Lugaṅ Zisasiyelen zapat pembraṅ Tiopilasiyet zapat meluwaṅ kumsaye

¹⁻² O amobotnaṅ Tiopilas, am notnaṅ eḱṅenaṅ Kilais egaṅ msalen maṅge keyet zet zapatnaṅ ke mulup windenaṅbeṅ mti meluwaṅ mme nin ekbenn. Mti eḱṅenaṅ zet zapat dolakṅaṅgalen an eḱṅen yaṅbemberaṅ baenen Zisas iḱṅaṅmak sokṅan mamti zikalinan weyaṅ eḱnāmâtâṅmkwabien an eḱṅen keyaṅ meluwaṅ ke mbien.

³ Âpme neṅ kegogak kuḱṅaṅgat penaṅ kwileki notnaṅ sokbembkwege keyet papia sambe makumti nāmâtâṅi amobotnaṅ Tiopilas gâgât neṅ Zisasiyelen zet zapat eḱdelaṅ zewann keyet katanṅ kapi kabemti meluwaṅ kuyap.

⁴ Ma neṅ meluwaṅ kumgama geṅ zet zapat mḡaṅgaṅaṅ ke zet zapat penaṅ kogok nāmâtâbanik.

Zānaṅ sokbemberaṅgalen zet zapat

⁵ Âpme an kwitnaṅ Elobaṅ Zuda msalen amobotnaṅ mame kan keyet sâpe sâpe bumbu an ṅen maṅge egat kwitnaṅ Zekalayasi ek Abiyayelen mulup mimi katnaṅengatanṅ mamtan. Imbiṅaṅ kwitnaṅ Elisabet ek kegogak sâpe sâpe bumbu an Alongat sipbutnaṅ.

⁶ Egeṅaṅ Kawawaṅgat zimosetnaṅ mama mimiṅit dolakṅaṅ kweteteṅmaṅ mamkwati Amobotnaṅ Kawawaṅgalen zet ma zii zetnaṅ maṅgawepum mâti mambun.

⁷ Ma Elisabet ek imbi tipkatik keyepm egeṅaṅ nembapiṅ mamkwatneti an imbi ilip bewun.

⁸ Âpme kan ṅengat Zekalayasiyaṅ sâpe sâpe bumbu mulupmanen Kawawaṅgalen sesewat mka temanen mge. Egaṅ mulup ke kan katanṅ mamtan keyet katanṅ mge.

⁹ Sâpe sâpe bumbu an ilinaṅgalen selin sepeṅ mama mimiṅin ek ombemti zempeme Kawawaṅgalen sesewat mka teman kambe sesikṅaṅmak dolakṅaṅ Amobotnaṅgalen zikatnaṅ busât mowege.

¹⁰ Egaṅ moti kambe sesikṅaṅmak dolakṅaṅ tabume Zuda am eḱṅenaṅ zupman ondek tati Kawawaṅgat dundundu mulup tapmambien.

¹¹ Egan kekok tapmnepe Kawawaŋgalen enseliyaŋ sokbemti kambe sesikŋaŋ bumbu sisak ganzenaŋ bet penaset kotage.

¹² Ke kotapme Zakaliasiyaŋ ekti palapemti weŋaŋ mepme kiŋgaga.

¹³ Kegok mme enseliyaŋ ekti pigok dunduye, “Zakalias, geŋ kiŋgagaŋ. Kawawaŋgalen dundundujit nâyeyepmti imbindi Elisabelaŋ nempa keŋmak tati nempa ambepme egat kwitnaŋ Zân kuwanik.

¹⁴ Kegok sokbeme keŋdan oloŋen nâwanik ma am sambe ekŋenaŋ sokbemberŋgat nâmtikŋaŋ mpewep.

¹⁵ Egaŋ Amobotnaŋ Kawawaŋgat zikatnan an temaŋ mambe. Mti egaŋ wain ma tu katikŋaŋ notnaŋ ku nimbe. Egaŋ mamaŋgat keŋanenak taweme Emetak Teŋaŋ ekmak tabe.

¹⁶ Ma Israel am sambe yomengatnan keŋin mgilik zemindeme Amobotnaŋ Kawawaŋgalen sesewatpewep.

¹⁷ Âpme golaŋ zenze an itnaŋaŋ kwitnaŋ Ilaiza ekmagen Kawawaŋgalen Emetak Teŋgalen winde wemsaye sepem kekokak Zân magen wemsame zet zapat dolakŋaŋ zenze an bemti mambe. Egaŋ mulup mbeen kapigok: egaŋ bipnempa ekŋen yominangatnaŋ keŋit mgilik zeme kwep tusum tabalup. Ma am keŋin katikŋaŋmak ekŋen Zânaŋ weyaŋindeme an teŋ ekŋengalen nânâyet kandaŋanen wakbemti ekŋenaŋ Amobotnaŋgat Zânaŋ zeme kataŋ weyaŋti tabep.”

¹⁸ Enseliyaŋ kogok zeme nâmti Zakaliasiyaŋ zet kapigok gilik zem saye, “Imbinmak nit an imbi ilip penaŋ keyepm gâlen zet ke nâma ŋep penaŋ ku bein.”

¹⁹ Kegok zeyeyepmti enseliyaŋ pigok dunduye, “Nânik, neŋ kwitn Gabiel. Neŋ Kawawaŋgat zikatnan matalawaŋ ikŋaŋ zemneme toti zapat pembenanŋ kapi diŋgoyap

²⁰ keyaŋgut zetn ku nâmkŋipenik keyet dopmaŋ geŋ kopa bemti zetpiŋ manepemane zet diŋgoyap kapiyaŋ penaŋaŋmak sokbewe. Bam nâlen zetn penaŋaŋ sokbeme ekbanik.” Enseliyaŋ kekok zeye.

²¹ Kan tuŋgupaŋ keyet Zakaliasiyaŋ Kawawaŋgalen sesewat mka temanen kwisiŋ penaŋ tapme an imbi ekŋenaŋ egat damuŋ kwisiŋ penaŋ tati, “Zigok tapm,” zemi yayaŋ igagen mbien.

²² Kegok tapmnepe bam ekŋenmagen toti zet diindosaġât olapme ekŋenaŋ pigok nâmtâbien ek sesewat mka temanen, “Kuleki ŋen mamanananŋ sokbemsap.” Ma egaŋ belanŋ sesepmaŋ etaŋ mimindaye, zet zigoset zenak.

²³ Zakaliasiyaŋ kekok ke tapmnepe kasup mulup kan delaŋ zeme mkaŋan gilik zem mege.

²⁴ Âpme bamgat imbiŋaŋ Elisabelaŋ nempa keŋmak tati mkaŋan etaŋ tatnepeme eyoŋga 5 zeye.

²⁵ Delaŋ zeme pigok zeye, “Neŋ nembapiŋ mambananŋ Kawawaŋgalen kan kapiyet namukulem mnein keyepm am sambeyet zikalinan sakambuk ku msap.”

Ensel Gabieliyaŋ Zisasiyet busup zet Malia zemsokbemsaye

²⁶ Elisabelaŋ nempa keŋmak tapme eyoŋgaŋaŋ 6 beme Kawawaŋgalen ensel Gabiel zempeme Galili msalen Nasalet mkaen mege.

²⁷ Mka keyet keŋan imbi nembip ŋen maŋge kwitnaŋ Malia ekmagen busup zet ŋen mmege. Ek ke an ŋen kwitnaŋ Zosep amobotnaŋ Dewitgat iŋsokŋaŋ egat imbi zapatnaŋ zempepeŋaŋ.

²⁸ Enseliyaŋ Maliamagen sokbemsamti zeye, “Ai, nânik, keŋ sewakŋaŋ geŋmagen wesemin. Kawawaŋgalen Amobotnaŋ geŋmak tazin ma egaŋ gâgât nâmtikŋaŋ mgain.”

²⁹ Enseliyaŋ zet kekok zeme keŋaŋaŋ nâmkwindemti pigok nâye, “Kwilekiyet zet nukŋaŋ kaboŋ kapi dinoin?”

³⁰ Kegok otnâme enseliyaŋ pigok dunduye, “Malia, geŋ ku kiŋgat! Kawawaŋgalen nâmtikŋaŋ mgain.

³¹ Nânik, geŋ kambakmak tati nempa an ambeti kwitnaŋ Zisas kuwanik.

³² Egaŋ Amobotnaŋ penaŋ mambe. Amnaŋ egat, ‘Amobotnaŋ Temaŋ Penaŋgat Nemunaŋ,’ zewep. Amobotnaŋ Kawawaŋgalen sokŋaŋ Dewitgat munduman zempeme tabe.

³³ Âpme egaŋ Zekopgat alikŋane ekŋen Zuda am ekŋenmagen Amobotnaŋ bemti damuŋ mulup mimiŋaŋaŋ delaŋ zenzepiŋ mmobe.”

³⁴ Kegok zeme Maliayaŋ ensel kapigok yaŋkwesiye, “Neŋ apmpiŋ mayapgapmti zet zenik keyet penaŋaŋ zigoset sokbewe?”

³⁵ Kegok zeme enseliyaŋ zetnaŋ pigok gilik zemsaye, “Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ gâgât keŋdan menok msokbeme nempa kambakmak tapmane Kawawaŋgalen zewe, ‘Nempa ke nâlen Nemun Penaŋ.’ Kegok zeme Nempa ambebanik ke Teŋ Toŋaŋ mambe.

³⁶ Keyepmti kapigok zema nâmbak. Imbi nodi Elisabet ek imbi iliwan nempa kambakmak tapme eyonḡaḡaḡ 6 bein. Egat, 'Imbi tipkatik,' manzeiwanḡut ekmagen kekok sokbein.

³⁷ Keyepmti Kawawaḡaḡ kwileki ḡen msât mnagen ku mim alenak eḡaḡ ḡep mnak."

³⁸ Kegok zeme Maliayaḡ pigok dunduye, "Neḡ Amobotnaḡgalen mulup imbi nempa keyepmti zet zenik keyaḡ neḡmagen ḡep sokbemnasemin." Kegok zeme enseliyaḡ pempti meḡe.

Maliayaḡ Elisabet eksât meḡe

³⁹ Enseliyaḡ mepme kan teepmaḡ ku beme Maliayaḡ sakwep penaḡ milawatnaḡ omakumbe akumbe mti Zudia msat kalaḡan mka ḡen tageen ke memoge.

⁴⁰ Mot patan pempti Zakaliasiyelen mkaen moti imbiḡaḡ Elisabet ekti zem oloḡen mpeye.

⁴¹ Zem oloḡen mpeme tatnânepeme keyegak kambakḡanen nempa okagaḡ titokḡaḡ ḡe. Âpme Emetak Teḡaḡ Elisabetḡat keḡaḡ tot bemisige.

⁴² Âpme Elisabelaḡ olimti Maliayet zeye, "Kawawaḡaḡ imbi ḡenaḡ nempa kapi ambebegalen ku ombempeye. Eḡaḡ ḡâḡât nâme mobotnaḡ penaḡ beme ḡeḡ ḡaombem geḡe. Keyepmti am ekḡenaḡ ḡâlen nempa ke egat nâme mobotnaḡ penaḡ beme ek sesewatpewep.

⁴³ Geḡ Amobotnaḡaḡ ambebanigaḡ Kawawaḡaḡ zeme ḡeḡ neḡmagen kodik keyepm oloḡen miap.

⁴⁴ Zem oloḡen mnemane nâma keyegak keḡḡanen nempa okagaḡ endilipempti oloḡen mme nâyaḡ.

⁴⁵ Geḡmagen Kawawaḡaḡ menok mme sokbembeyet zeyeen nâmkḡḡepwanangapmti geḡ imbi oloḡen toḡ."

Maliayaḡ Kawawaḡat sesewat silik kuye

⁴⁶⁻⁴⁹ Âpme Maliayaḡ silik kapigok kuye,

"Kawawaḡ eḡaḡ mulup imbi nempaḡaḡ tototnaḡ penaḡ neḡ mmotneme neḡ sesewatpempti keḡḡan oloḡen penaḡ nâmpema am sambeyaḡ nâḡât nâmneme neḡ imbi oloḡentoḡ bemobe. Ma Kawawaḡ ek An Winde Toḡ keyepmti menok kapi neḡmagen min. Ek kwitnaḡ An Teḡ Toḡ. Eḡaḡ yomengatnaḡ mkwatnein.

⁵⁰ Âpme am keḡin Kawawaḡat nâme mobotnaḡ mambein ekḡen ilin ma alikḡaḡaḡine ekḡenmagen aḡgalaḡ gogotnaḡaḡ wemti wemobe.

⁵¹ Kawawaḡ ek windeḡaḡ iḡagen wemsain keyepm am notnaḡaḡ nânâḡinaḡat nâme mobotnaḡ mambein ekḡen nânâḡin makume tozin.

⁵² Eḡaḡ amobotnaḡ notnaḡ ilinaḡat nâme mobotnaḡ penaḡ mambein ekḡen munduminangatnaḡ zemindeme keḡḡan mamtotindein, yaḡḡut am ilinaḡat nâme tototnaḡ penaḡ mambein ekḡen mmot indeye.

⁵³ Eḡaḡ ola olat palen mamaḡ ekḡen indamukulem mimindein. Ma polak polak maḡ ekḡen ku maindamukulem mimindein.

⁵⁴ Eḡaḡ yeḡsokḡe ekḡenmak zetik mimindaye ke katikḡaḡ bein. Keyet penaḡaḡ Israeḡ amḡane ekḡen indamukulem min.

⁵⁵ Ke aḡgalaḡ gogotnaḡat penaḡaḡ Abalaam ma egat alikḡane sambe ekḡenmagen wemoti weweyelen nâmâtâti kekok zikat sasaḡaḡ."

Silik kogok kuye.

⁵⁶ Maliayaḡ eyonḡa tuk mee kekok Elisabetmak tapmâti mkaḡan gilik ze koge.

Zânaḡ sokbeye keyelen zet zapat

⁵⁷ Âpme Elisabet nempa ambebegalen kanaḡ kopme nempa okak an sokbeye.

⁵⁸ Kegok sokbeme am notnaḡ sokḡan ke mambien ekḡenaḡ keyet zapatnaḡ nâmti ekmagen koti Amobotnaḡgalen aḡgalaḡ gogotḡat penaḡaḡ ekmagen sokbeye keyet olim sesewatsawien.

⁵⁹ Keyet palaḡaḡ kasup mulup mimi 7 delaḡ zeme 8gat ekḡenaḡ nempa okak keyet sekḡaḡ butnaḡ Kawawaḡgalen piliḡ antumpempti kwitnaḡ bipmaḡat opmaḡ Zakalias kusâḡât zewien.

⁶⁰ Kegok zeme mamaḡaḡ zemkulumindemti zeye, "Ekḡen, ke yek; kwitnaḡ Zân kusenup."

⁶¹ Mamaḡaḡ kekok zeme ekḡenaḡ kapigok zewien "An nodinemagen kwit kebonḡ ḡen ku matazin!"

⁶² Kegok zemti zet mmot mtot mti bipmaḡ an kopa beyeyepm belan sesepmaḡ msamti yaḡkwesiwien, "Kwitnaḡ kwi kukuyelen nânik?"

⁶³ Yan kwesime egañ meluwañ mimimak papiamak meluwañ kukuyet belañ sesepman mme mkot same egañ, “Kwitnañ Zân,” kegek meluwañ mme ekbien. Ekti ekñenañ keyet nâmtemtem igagen mbien.

⁶⁴ Kegan mme keyegak Zakalias nambalanañ gilik zeme zetnañ zemti Kawawañ sesawatpeye.

⁶⁵ Âpme an notnañ sokñañ sokñañ mambien ekñenañ zet zapat ke nâme igagen penañ beye. Ma zet timet timkot mmetnepeme Zudia msat kalañan zelañ memot sambelenge.

⁶⁶ Âpme Amobotnañ nempa ke ektikñañ mpeyepmti an imbi notnañ zapat ke nâme igagen penañ beme pigok zewien, “Anempa kebonañ sememti bamgat amobotnañ temañ bewe.”

Zekalayasiyañ Kawawañgat sesewage

⁶⁷ Âpme Zângat bipnañ Zakalias ek Emetak Tenañ keñanen bemisikme kwitnañ kwitnañ bam sokbewe keyet golañ zenze anañ zenzenañnok zet kapi zeye,

⁶⁸ “Israël am, nin Amobotnañ Kawawañ sesawatpene! Iknãñ amñañe ninmagen koti walelelengatnan ndatin.

⁶⁹⁻⁷⁰ Itnañ golañ zenze an ten ekñenañ busup zet zewienen kelak kapi sokbemkawañ bein. Ke kapigok zewien, ‘Mulup anañ Dewitgat alikñañe nin walelelengatnañ ndatiitiyelen Amobotnañ awindenañberñ ñen mmonzemndain.

⁷¹ Ma ekñenañ kasa mimindawien ekñengalen windeengatnañ ndamukulem mbe.’

⁷² Kawawañañ yeñsokñeyet kapigok diindoye, ‘Neñ angalañ gogot mimindewap. Ke tususu zet innak mimiñañ keyet otñamti kegek mbap.’

⁷³⁻⁷⁴ Egañ ningat sokñ Abalaamgat kapigok zemkatik beye, ‘Neñ kasañine ekñengat belinañgatnañ indamukulem mimindema in nâmtalasimti neñ sesewatnewep.

⁷⁵ Keyet in nâgât zimosetnnañ kwetetepman ma keñinañ ten mamti zezapatn mmamkwatneti gakime delañ zewe.’

⁷⁶ Âpme nemun, gâgât amnañ, ‘Kawawañ Temañ penañgalen golañ zenze an,’ zewep. Geñ Amobotnañañ ammagen kokogalen kukñañgat setnañ weyeyañ mulup mti keyet zezapatnañ diindowanik.

⁷⁷ Mti amñañe pigok diindowanik, ‘Kawawañañ yomin katikpemtì walelelengatnañ indatisâpm.’

⁷⁸ Âpme kasuwañ msat mme mambusatnañ mambeinok keyet katañ Kawawañañ an ñen zempeme koti ndamukulem mti tambusosogengatnañ mbusatnañ bemndemti ikñañmagen timkwatndewe. Ke Kawawañgalen angalañ gogot ma keñ sewakñañgapmti kegek mimndewe.

⁷⁹ Ma busatnañ keyañ nin am tambusosok katikñañen matatnup nin mbusatnañ bemndeme busatanen kwati keñ sewakñañgalen set aiikgalen sokbeme meti aikbanup.” Egañ kegek zeye.

⁸⁰ Âpme anempa ek sekñañ ma nânãñañ Kawawañmagen kegek semen katik beye. Kegan mti msat tungupman mepmanepeme Kawawañgalen mulup mimiyyelen kanañ sokbeme Israël am ekñenmagen koti sokbemkawañ bemindeye.

2

Zisas sokbeyeyelen zezapat (Matiyu 1:18-25; 2:1; Zân 1:14)

¹ Âpme kan keyet Loma msatgalen amobotnañ temañ kwitnañ Ogastas egalen zemkatik beme ñen kapigok zemkatik beye, “Am msat katañ nâlen zemâtâtâtâtgat katnanañ mañ ekñen kwilin makumti papiaen mkatikñañ beseip.”

² (Âpme an kwitnañ Kwilinas ek Silia plowins amobotnañ temañ tati kan keyet mulup nempañane zemindeme am kwilin makuku mulup ke egañ kukñañgat yanbemtì mge.)

³ Kegan sokbeme am sambe ekñenañ mkanñin ñotakñañen katañ kwilin besâgat mepmâbien.

⁴ Mepmâpme Zosep egañ Galili msalen Nasalet mkaen mangeyañ pemti Zudia msalen Beteleem mkaen amobotnañ Dewit egañ sokbeyeen mkanñañ ñotakñañ ke kwitnañ bembeyelen mege. Ek amobotnañ Dewitgat alikñañgapmti ke mege.

⁵ Egañ imbi zapatnañ Malia tetimti ilizuzut kwilit amobotnañgalen papiaen besât mekun. Ke Malia nempa keñmak tetime mekun.

⁶ Beteleem ke met tatnepemalu Malia okak sokbembeyelen kanañ bududuk beye.

⁷ Kegan sokbeme am sambeyañ amkupgalen mka ke bemisikti tabien keyepm Maliyañ bulmakau mkanñañ nemuñañ yu ambeti sanjumañ sumuñti peme bulmakau batiñañ toweñge.

Sipsip damuŋ an ekjenmagen enselijaŋ sokbeye

⁸ Âpme msat keyegak sipsip damuŋ ekjenanŋ tambuyet msat tuŋgupan kwanŋ tageen sipsiwin ekdamuŋ mbien.

⁹ Mti tatnepeme Amobotnanŋgalen ensel njananŋ ekjenmagen sokbemandame busatnanŋanŋ mbusatnanŋ bemindeme omba penanŋ kiŋgati sebelanŋ diŋdiŋ mbien.

¹⁰ Kegok mbien yanŋut ensel eganŋ kapigok diindoye, “An ekjen, in ku kiŋgalit! Neŋ zapat dolakŋanŋ njan diindosâgât kolap. Keyet penanŋanŋ an imbi sambe ekjenanŋ olonjen temanŋ palen tabep.

¹¹ Alak Amobotnanŋ Kilaisiŋin yomengatnanŋ indatiti ek Dewitgalen mka ntektjanŋanŋ sokbemandain.

¹² Keyepmti an am yominangatanŋanŋ indetitiyelen kozin egalen piliŋanŋ kapigok: In nempa okakŋanŋ penanŋ bulmakau mkanŋanŋ sanŋumanŋ sumuŋpepenanŋ bulmakau batinanŋanŋ weme meekseip.”

¹³ Zeme zeme keyegak kululuŋengatanŋanŋ ensel manŋe temanŋ penanŋ ekjenanŋ kotati pigok zemti Kawawanŋgat olim sesewabien,

¹⁴ “Kululuŋ bete bete gwaen penanŋ Kawawanŋ olim sesewat mpepeyelen. Eganŋ msalen am kwi ekjen nâmtikjanŋanŋ mimindeme egalen keŋ sewakjanŋanŋ ekjenmak wembe.”

¹⁵ Ensels ekjenanŋ kekok zemdelanŋ zemti gilik zemti ekjenanŋ kululuŋen mowepme sipsip damuŋ ekjenanŋ ilinak zenâ zenâ mti zewien, “An ekjen, kame nin Beteleem mkaen meti Amobotnanŋanŋ kwileki sokbeme dindoin keyet penanŋanŋ meekne.”

¹⁶ Ekjenanŋ kekok zemti sakwep bulmakau mkaen meti Zosepmak Malia egelanŋ nempa okak pemalu batikondoen weme tapmalut moindikbien.

¹⁷ Ke metati sipsip damuŋ ekjenanŋ ekjen meindikti nempa okak ekti enselijaŋ nempa okakgat zezapat mimindaye ke diidowien.

¹⁸ Âpme am notnanŋ ekjenanŋ sipsip damuŋ ekjenanŋ zezapat ke nâmti nâme igagen penanŋ beme nâmtemtem mbien.

¹⁹ Ma Maliayanŋ zet ke kenanŋ penanŋ bempemti otnâpenŋ penanŋ mamantan.

²⁰ Sipsip damuŋ ekjenanŋ kekok zemdelanŋ zemti gilik zemti meti enselijaŋ kwileki sambe mzikat indame eknâm mbien keyepmti Kawawanŋgat olim sesewatbien.

Nempa okak kwitnanŋ sawien

(Luk 1:59)

²¹ Âpme mulup mimi kasup 7 delanŋ zeme 8gat nempa sekjanŋ butnanŋ antumpemti kwitnanŋ Zisas kuwien. Kwit ke kukjanŋgat nempa okak ku sokbeme enselijaŋ zemsokbeye.

Malia ma Zosewanŋ Zisas wati sesewat mka temanen mobun

²² Âpme Mosesiyelen zii zelen tage ke mâti Maliamak Zosewanŋ sesewat mka temanŋ mobopiŋ mamtemun ya bamgat Malia egalen nempa sokbeyeyelen sip katim delanŋ zeme Zelusalem sesewat mka temanen Zisas Amobotnanŋgat zapat sasayet wapmobun.

²³ Ma Mosesiyelen zii zelen kapigok zenzenanŋ, “Anempa yu ekjen Amobotnanŋgat zapat indandayelen.”

²⁴ Ma Amobotnanŋgalen zii zelen zet njan kapigok mimiyeleŋ, “Sasakandenombe awembiŋ zut yek beme kopende awembiŋ zut sâpe sâpe bumbuyelen mobogalen.”

Egelanŋ ke mâti kwitnanŋ kwitnanŋ ke timti bumbuyelen mowebun.

²⁵ Âpme kan keyet an njan kwitnanŋ Simion eganŋ Zelusalem mka teman mamantan. Ek an dolakjanŋ Kawawanŋgalen zet gawepumti Israeŋ am ekjenmagen yominangatanŋanŋ indatitiyelen An njanŋat damuŋ mamantan. Ma eganŋ Emetak Teŋmak mamantan.

²⁶ Keyepmti Emetak Teŋjanŋ kapigok zemâtâtpeme mamantan, “Geŋ gakikipiŋ tapmane Kawawanŋanŋ Kilais zempeme kokogalen zetik mpepenanŋ ke ektiŋgut gakiwanik.”

²⁷ Zeme tatnepeme Zisas mananŋ bipmananŋ wati sesewat mka temanen zii zelanŋ zenzenanŋ ke mâti mowebun. Kan keyet Emetak Teŋjanŋ Simion zemâtâtpeme sesewat mka temanen mowet

²⁸ tapme Maliayanŋ nempa okak same ambetati Kawawanŋgat wisikŋ kapigok zeye,

²⁹ “Amobotnanŋ, geŋ zetikdi bandim mnik keyepmti alak mulup andi neŋ nempa okak ambetati keŋ sewakjanŋanŋ penanŋ beingapm nemane njanŋ gakisap.

³⁰ Alak neŋ nempa kapiyanŋ am nin walelelengatanŋanŋ ndatim kwakwagalen ke zikatnanŋanŋ penanŋ egap.

³¹ Kawawanŋ geŋ weyeyanŋ mulup ke am sambe ekjenanŋ ek nâmtâtâgaleŋ kekok mnik.

³² Ma an geŋ pemane kozin keyanŋ Zuda am ningat tuŋgupanŋ tati walelelengatanŋanŋ ndamukuleŋ mbe ma eganŋ kekok am Zuda manŋeen ku sokbembenanŋmagen meti Kawawanŋgalen zezapat dolakjanŋanŋ mzikat indame ekjenanŋ nâmtâtâbep.”

³³ Kegok zemesesewatpeme nempa mamañ bipmañ egelañ Simionañ nempa okakgat zet ñandañ zeye ke nãmti nãntemtem mbun.

³⁴ Kegok mmalu Simionañ Kawawañañ eget winde idadayelen wekumti egañ Zisas mamañgat kapigok dunduye, “Nempa okak kapi Kawawañañ ikañ ombempeme koge. Ya Israel am notnañ egat nãmkijpewewañ ku walebep. Ma notnañ ekñañañ egat sek kangañ nãmpewewañ walebep. Nempa okak kapiyañ Kawawañgalen golañ zet ammagen diindome ekñañañ zet ke ku mkipmañ bewep.

³⁵ Ma nempa kapiyañ amgalen nãnãñin enzillijañ penañ keyet yañañ mkawañ bewe. Kegok sokbeme geñmagen sindem omba penañ sokbewe sakamañ wanam kukñañ penañañ sekdi añme sindem mambein keboñ penañ tiwanik.” Kegok zemdelañ zeye.

³⁶ Âpme kan keyegak imbi ilip golañ zenze imbi ñen mamtan kwitnañ Ana. Ek imbi kwambet Panueliyet nempañañ Aseliyet sipbutnañ. Egañ an wati manepeme nup kan 7 etañ beme apmañañ gakime

³⁷ Igak kwambet manepeme nup kanañ 84 beye. Egañ sesewat mka temanen mene mene Kawawañgat olim sesewati mandundum samtan ke tu meuyet nãmtalati kegok mamtan.

³⁸ Egañ Simionañ olim sesewat tapmañgeen keyegak kot patañ pemti Kawawañgat wisikñ zemti am notnañ ekñañ Kawawañañ Israel am yomengatnañ indatitiyelen damuñ matatemiñ ekñañ nempa keyet zapat diindoye.

Zisasmak mambipmaneyañ Nasalet mkaen gilik zewien

³⁹ Âpme Zosepmak Malia egelañ Amobotnañgalen zii zelañ zenzeñañ ke mãti kwileki mimiyet zenzeñañ ke mdelañ zemti nempa okak wetimti gilik zemti mkañjtdan Nasalet Galili msalen mebun.

⁴⁰ Âpme nempa ek windañañmak ma nãnãñañ temañmak sememe Kawawañañ ek oloñañ igagen mpeye.

Zisasiyañ anembaen sesewat mka teman mowege

⁴¹ Nup kan katanñ Zisasiyet mamañ bipmañañ Anjalalañ Kendoyet Zelusalem mka temanen mamotemun.

⁴² Âpme Zisasiyañ nup kanañ 12 beme Kendoyet mamotemun kegogapm mowebien.

⁴³ Ke moti mame Kendo delañ zeme am ekñañañ gilik zemti mkañjtan mekopme an nempa Zisas ek Zelusalem mka temañ tapme mamañ bipmañañ nãnãpiñ pemti ilidak mebun.

⁴⁴ Egelañ, “Wan notnañnemak olokati melep,” zemti mebun. Kegok tapm nepemalu kasup kwep delañ zeme selen eknepmalu yek beme sipbutnañ ma notnane ekñañmagen timamat mulup mbun.

⁴⁵ Egelañ kegok mti ku aikbungapm egelañ Zelusalem mka temañ gilik zemti egat timapmebun.

⁴⁶ Kegok tapmalut kasup zut delañ zeme tugat keñañ egelañ Zelusalem sesewat mka temañ keñañ Zuda zii zet diindondo an ekñañmak tomtati zenã zenã tapmme moti aikbun.

⁴⁷ Ekñañañ egat nãnãñañ ma yañkwesisijañañgat dopmañ zeye ke ekti nãme igagen beme nãntemtem mbien.

⁴⁸ Kegok tapme mam bipmanañ ek ekti kan keyet nãntemtem temañ mti mamañañ pigok dunduye, “Nemun, kwilekiyet mti geñ pigok mimndamane bipdimak nit keñ sindem palen gãgãt timalup?”

⁴⁹ Kegok zeme egañ kapigok gilik zemti diindoye, “Mañge bien, kwilekiyet natimalup? It neñ Bipmañgalen mka keñañ tatagalen ke ku nãlup?”

⁵⁰ Kegok zeme egelañ Zisasiyelen zetnañ gilik zemidaye keyet yañañ ku nãmãtãbun.

⁵¹ Kegok sokbeme Zisasiyañ mamañ bipmañ egetgalen zelit gawepumti ilinsakwep gilik zemti Nasalet mkaen mbien. Meti ke mamti mamañ bipmañgalen zelit gawepumti mamtan. Mamañañ egalen zet ke keñañen mkatikñañ bemti nãmamtan.

⁵² Âpme Zisasiyañ sekñañ sememe nãnãñañ kegogak nãmtelañ peme Kawawañañ ma amnañ ek ekti nãmtikñañ mme mañge.

3

Zãnañ Zisasiyelen mulupmañ mbe keyelen weyeyañ mge

(Matiyu 3:1-12; Mak 1:1-8; Zãn 1:6-8, 15-36)

¹ Âpme an kwitnañ Tibeliasiyañ Loma msalen amobotnañ temañ mañge. Kan keyet an ekñañ kapiyañ polowins sambe Lomayelen zemãtãtãt kandañañ mambien ekñañgalen amobotnañ mambien: Pontias Paillet Zudia, Samalia, Idumea polowins tuk ekñañ keyelen amobotnañ mañge; Elolañ Galili ma Pelea polowins zut keyelen

amobotnaŋ manġe. Elotgat meniŋaŋ kwitnaŋ Piliwaŋ Itulia am ma msat isikŋaŋ kwitnaŋ Talakonaitis ekjengalen amobotnaŋ manġe. Âpme Lisanasiaŋaŋ msat isikŋaŋ kwitnaŋ Abilin ekjengalen amobotnaŋ manġe.

² Âpme Anas ma Kaiapas egelaŋ Zelusalem sesewat mka temaŋgalen sâpe sâpe bumbu amobotnaŋ ilizuzut mambun. Kan keyet Kawawaŋaŋ zezapat Zân Zekalayasiyet nemuŋaŋgat msat tuŋgupaŋ ke zemsame kopme

³ Zân egaŋ Zodaŋ tu nembet nembet mka nġande tapmege ke meti zezapat kapigok diindoye, “Keŋ gilik zenze aikti yomengatnaŋ kwati tu zulupme Kawawaŋaŋ yomin katikpesem.”

⁴ Zeme zet nġande keyet golaŋ zenze an Aizayayaŋ Kawawaŋgalen zapat itnaŋanen meluwaŋ mge keyet katnanaŋ sokbein. Zet ke kapigok,

“An nġenaŋ msat tuŋgupaŋ kwizet buŋam kapigok takuin, ‘Amobotnaŋaŋ kokotnaŋgalen weyeyaŋ mulup mit. Set mobototot mimiŋaŋ utume kweteteŋmaŋ beme egaŋ kokogalen setnaŋ sobbak.

⁵ Ma luŋ temaŋ tototnaŋ sambe msat aŋbeme kwepmâlak ma kalaŋ mobotnaŋ utume tolaŋ. Set guŋwaŋ guŋwaŋ mimiŋaŋ weyaŋme teŋ bek ma set aimboŋaŋmak ma kaŋaŋ mobot totot mme kweteteŋmaŋ bek.

⁶ Msalen am sambeyaŋ Kawawaŋaŋ yomengatnaŋ ndatetim kwazin ke ekmâtâbep!’” (*Aizaya 40:3-5*)

Zet nġande ke Aizayayaŋ zeye ya Zânaŋ ewe zet nġande keyegak zeye.

⁷ Âpme am sambe ekjenaŋ Zânaŋ tu zulutindende ekmagen kopme kapigok diindoye, “In nombeyelen alikŋaŋ. In nâme Kawawaŋaŋ yominaŋgat dopmaŋ mutumindasâgât tapm ke walabep bein? Yek penaŋ.

⁸ In mama mimi dolakŋaŋ mme keyaŋ in yomengatnaŋ keŋin gilik zewien ke sosok sokbemkawaŋ bewe. In keŋinaŋ kapigok ku otnâit, ‘Nin Abalaamgat iŋsokŋane manup keyepm Kawawaŋaŋ ku zemndowe.’ Neŋ pigok diindoma nâit, zet ke belakŋaŋ penaŋ. Kawawaŋ egaŋ zenak beme ke nġep zeme nanaŋ ekjnen kapiyaŋ Abalaamgat alikŋane bewiek.”

⁹ Kegok zemti zet zapat sesepmaŋ ewe tusum pigok zeye, “An nġen ek nâmkiŋpepeŋaŋmak bewe ke tep katnaŋ maelikzin keboŋ. Âpme an ek nâmkiŋpepeŋeŋiŋ bewe ek tep sinaŋ memuiŋ beme tobe keboŋ ke ek tepgat zapat bewe.”

¹⁰ Kegok zeme am ekjenaŋ yaŋkwesiwiŋen, “Nin zigok mmann nġep benak?”

¹¹ Zeme egaŋ zet dopmaŋ kapigok gilik zemindaye, “An nġen melakanduŋaŋ zut wemsain beme nġen an melakanduŋeŋiŋ main ke sawe ma an nġen meu nimwiaŋ wiaŋaŋmak main beme am notnaŋ tu meupin ekjnen kalaŋkum indawe.”

¹² Kan keyet takis mânep titi an ekjenaŋ kegogak Zânmaŋen tu zululugalen kobien. An ekjnen keyaŋ kapigok yaŋkwesiwiŋen, “An diindondo, nin kwileki mmann nġep benak?”

¹³ Ekjnen kegok yaŋkwesime egaŋ kapigok diindoye, “In takis mânep katnaŋen bembeyaŋ ke aŋgosomti moti matip ke katikpemi zemâtâtpepeŋanen esemteŋ matimambep.”

¹⁴ Âpme kasa kuku an notnaŋ ekjenaŋ koti kegogak yaŋkwesiwiŋen, “We nin zigok? Nin kwileki mbanup?” Zeme kapigok diindoye, “In am ekjnenmaŋen mânep indapilimti zem kingat indemti zet mutum mutum zemti ku tiwep. In muluwinagat tosaŋaŋ keŋ pembenaj palen indame tiwep.”

¹⁵ Am ekjenaŋ webe webe mamimtemien keyet penaŋaŋ yaŋbemti sokbeme ekjenaŋ keŋinaŋ kapigok otnâwien, “Zân kapi Kilais sokbembeyelen zenzenaŋ ke mene.”

¹⁶ Kegok zeme Zânaŋ ekjnen sambe kapigok diindoye, “Neŋ keŋin gilik zeme tu etaŋ manzulutindeyap yaŋgut bamnan An kosâpm ek Amobotnaŋ temaŋ windenaŋben penaŋ. Ek Amobotnaŋ penaŋ; neŋ an tototnaŋ. An keyaŋ koti ikŋaŋ Kawawaŋgalen Emetak Teŋ mulupmaŋ teziŋaŋ yom zim kweteteŋmaŋ mambein kemak temakwep zulutindewe.

¹⁷ An keyaŋ am nâmkiŋpepeŋinmak time maŋge nġen motasâip mti nâmkiŋpepeŋinpiŋ kegogak time maŋge nġen motatsâpmnen sepemaŋ imbi nġenaŋ kawakŋaŋ ondesâgât makalopbein kogok mbe. An ke mulupmaŋ imbiyaŋ kawakŋaŋ makalopbemti bekanaj matime mezin keyet katanj egaŋ am nâmkiŋpepeŋinpiŋ timti time teziŋ nġandaŋ towebep. Mti kawak ketnaŋ pembenaj ondesât time mamotazinen kogok ke am nâmkiŋpepeŋinmak indatime ikŋaŋmak tabep.”

¹⁸ Âpme Zânaŋ am mama mimiŋin ekmâtâti keŋ gilik zenze aiikgalen egaŋ zapat dolakŋaŋ yomengatnaŋ indamukulem mbe keyelen golaŋ zet set katnaŋ igak igak zemsokbemandaye.

*Zânaŋ Zisas tu zulutpeye
(Matyu 3:13-17; Mak 1:9-11)*

19-22 Âpme am ekñenan̄ tu zulupme delan̄ zeme Zisasiyan̄ kegogak mepme tu zulutpeye. Kegok mti keyegak tadundume kululun̄ ñandeme Kawawangalen Emetak Tenan̄ sasakan-denombe nembon̄ bemti ekmagen toge. Ke topme kululun̄engatnan̄ zet ñande kapigok sokbeye, “Geñ nanan̄gat Nemun penan̄. Neñ gâgât nâmtikñan̄ omba penan̄ manâyap. Neñ geñ gaombemgewanen am yominangatnan̄ indati kwabanik keyet oloñen miap.”

Âpme amobotnan̄ Eloan̄ menin̄ngalen imbi kwitnan̄ Elodias kambu menzem wage ke ma sekñeyak notnan̄ bekanan̄ penan̄ mge keyepmti Zânan̄ egan̄ yom mge keyet musuwewet zet zeye. Kegok mme Eloan̄ Zân mka katikñan̄ peye ke yom teman̄ ñen ewe tusuye.

Zisasiyet yeñsokñane ekñengat kwilin

23 Âpme Zisasiyan̄ nup kanan̄ 30 beme mulupman̄ yan̄bemti mge. Am notnan̄an̄ Zisasiyet nâme Zosep ikñan̄gat nemun̄an̄ penan̄ beye.

Zosepgat bipman̄ Eli,

24 Eliyet bipman̄ Matat.

Matatgat bipman̄ Liwai.

Liwaiyet bipman̄ Melki.

Melkiyet bipman̄ Zanuai.

Zanuaiyet bipman̄ Zosep.

25 Zosepgat bipman̄ Matatias.

Matatiasiyet bipman̄ Amos.

Amosiyet bipman̄ Naum.

Naumgat bipman̄ Esili.

Esiliyet bipman̄ Nagai.

26 Nagaiyet bipman̄ Mat.

Matgat bipman̄ Matatias.

Matatiasiyet bipman̄ Semein.

Semeingat bipman̄ Zosek.

Zosekgat bipman̄ Zoda.

27 Zodayet bipman̄ Zoanan.

Zoanangat bipman̄ Lesa.

Lesayet bipman̄ Zelubabel.

Zelubabeliyet bipman̄ Sealtiel.

Sealtieliyet bipman̄ Neli.

28 Neliyet bipman̄ Meliki.

Melikiyet bipman̄ Adi.

Adiyet bipman̄ Kosam.

Kosamgat bipman̄ Elimadam.

Elimadamgat bipman̄ Eili.

29 Eiliyet bipman̄ Zosua.

Zosuayet bipman̄ Eliezel.

Eliezeliyet bipman̄ Zolim.

Zolimgat bipman̄ Matat.

Matatgat bipman̄ Liwai.

30 Liwaiyet bipman̄ Simion.

Simiongat bipman̄ Zuda.

Zudayet bipman̄ Zosep.

Zosepgat bipman̄ Zonam.

Zonamgat bipman̄ Eliakim.

31 Eliakimgat bipman̄ Melea.

Meleayet bipman̄ Matata.

Matatayet bipman̄ Natan.

Natangat bipman̄ Dewit.

32 Dewitgat bipman̄ Zesi.

Zesiyet bipman̄ Obet.

Obetgat bipman̄ Boas.

Boasiyet bipman̄ Salimon.

Salimongat bipman̄ Nason.

33 Nasongat bipman̄ Aminadap.

Aminadapgat bipman̄ Alini.

Aliniyet bipman̄ Esilon.

Esilongat bipman̄ Peles.

Pelesiyet bipman Zuda.
³⁴ Zudayet bipman Zekop.
 Zekopgat bipman Aisak.
 Aisakgat bipman Abalaam.
 Abalaamgat bipman Tela.
 Telayet bipman Naol.
³⁵ Naoliyet bipman Seluk.
 Selukgat bipman Leu.
 Leuyet bipman Pelek.
 Pelekgat bipman Abel.
 Abeliyet bipman Sela.
³⁶ Selayet bipman Kainan.
 Kainangat bipman Alapasat.
 Alapasatgat bipman Sem.
 Semgat bipman Noa.
 Noayet bipman Lemek.
³⁷ Lemekgat bipman Metusela.
 Metuselayet bipman Enok.
 Enogat bipman Zalet.
 Zaletgat bipman Maalalel.
 Maalaleliyet bipman Kenan.
³⁸ Kenangat bipman Enos.
 Enosiyet bipman Set.
 Setgat bipman Adam
 ma Adamgat bipman Kawawanj.

4

Sadañan msat tunjupman Zisasiyet yanjan mim ege
(Matiyu 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Äpme Zisas Emetak Tenjan kenanen tage keyepm egan Zodan tu katipenti mepme Emetak Ten keyan Zisas msat tunjupman met zeme ke meti

² msasa 40 ke Zisasiyan tu meu ninipin mamti egan tu meuyet penan gakiwaleletgalen mge.

³ Kegok tapmme msasa 40 delan zeme Sadañan ekmagen koti yanjan m eksâti pigok dunduye, "Geñ Kawawanjat Nemunan penan benik beme nanzan kapi zemane meu sokbeme ñep nsenik."

⁴ Kegok zeme Zisasiyan kapigok dunduye, "Kawawanjalen Zet Itnananen meluwan kapigok kukuñan tazin, 'Amnan kenin tu meuyet etan bemti ku mamayelen. Yek penan.' " *(Zii Zet 8:3)*

⁵ Kegok zeme Sadañan Zisas kalan teepman teman jengat dukñan aikmoti msat katan amobotnan sambekjengalen msat sambek zikat same ekmâpmeñgut

⁶ Zisas kapigok dunduye, "Neñ amobotnan sambekjengalen msat sambek msat katan tazin ke ma ekjengalen kwitnan kwitnan dolakñan sambek gâgât gasap. Ekñen kwitnan kwitnan sambek kapi nâlen ma neñ an ñen ma an ñen sasâgâti ñep sasap.

⁷ Keyet geñ nâgât pedondomti dundundu mnasenik beme kwitnan kwitnan sambek ekdigen ke gâgât gasap."

⁸ Kegok zeme Zisasiyan zet dopman kapigok dunduye, "Kawawanjalen Zet Itnananen meluwan kapigok kukuñan tazin,

'Kawawanj Amobotnanñdi etan pedondom samti dundum sawanik ma ek kwep etan sisilin mim samti mambanik.' " *(Zii Zet 6:13-14)*

⁹ Kegok dundume Sadañan Zisas Zelusalem sesewat mka teman dukñan aikti mot peme tapme kapigok dunduye, "Geñ Kawawanjat nemunan beme kapiyetnan palam towet

¹⁰ enenogat Kawawanjalen Zet Itnananen meluwan ñen kapigok kumpepenan tazin, 'Kawawanjan enselinan peme kot anjalangeme ku walebanik.'

¹¹ Ma ñen ewe kapigok,

'Ekñenan belinan gatam topme nanzanjan sedi ku anbe.' " *(Sam 91:11-12)*

¹² Kegok zeme Zisasiyan Sadañan kapigok dunduye, "Yanjut Kawawanjalen Zet Itnanan meluwan ñen kapigok tazinegak,

'Kawawanj Amobotnanñdi tetimaemaen ku pewanik.' " *(Zii Zet 6:16)*

¹³ Sadan ek yanaj kekok m ek m ek mgeyan yek beme bam yanaj m eekgalen nâmti pemege.

Zisasiyan Kawawangalen zet zapat dolaknan yanbemt Galili msalen zemsokbeye

¹⁴ Âpme Zisasiyan Galili msalen gilik zem mepme Emetak Tenjalan winde ekmak tage. Ke kot mame kwizapatnanaj sakwep palaknan bemt msat ke ma notnan soknan tapmeliwen ke mekoge.

¹⁵ Ke mekopme egaj Zuda amgalen sesewat mka isisiknan sambe ke meti am Kawawangalen zezapat dolaknan diindome eknan zetnan ke nâmtiknan ma olojen penan mti zemsesewabien.

Nasalet mkaengalen am eknenaj Zisas zetnangot ku nâmtiknan mbien

¹⁶ Âpme Zisasiyan Nasalet mkaen mamti semeyeen ke metapme Sabat tagonjo kan sokbeme sesewat mkaen kan katan mametan kekokak metati Kawawangalen zezapat itnanaj maingalen denda watapme

¹⁷ sesewat mkaengalen mulup an nenaj golan zenze an Aizayayelen papia munjugunan meluwananmak ke mti same mototi zet nen kapigok ekti mainje,

¹⁸ "Aizayayan kapigok zenzenaj,
'Amobotnanjalan Emetak Tenaj ekmagen koti egaj ombem neme am tototnan ekngat zezapat dolaknan mkawan bembeyelen koban. Ma am notnan mka katiknan matalip eknenaj lala mebep. Ma am zikalin benaj eknenaj zikalin ekbep. Ma am notnan am notnanaj mtoindewien eknen ke tinkwatindewe.

¹⁹ Ma egaj Kawawanaj amnane yomengatnan indamukulem mimiyelen kanaj sokbein keyelen zet zapat zemkawan bewe.' "

(Aizaya 61:1-2)

²⁰ Zet kekok mainje delan zeme papia ke munjumti mulup an ke samti egaj zet keyet yanaj mkawan bembeyelen totapme animbi sambe sesewat mkaen tabien eknenaj zikat gwalalan ek kwep ekbien.

²¹ Kegok mme egaj zet yanbemt kapigok diindoye, "Alak zet zapat mainja nâip keyet penanaj nenmagen sokbem tazin."

²² Kegok zeme eknenaj nâme penaj beme zetnangot nâmtiknan mti tek tek mti nânânangot pisem zewien, "Anemba kapi sosok Zosepgat nemunan wa kapi."

²³ Kegok zeme egaj diindoye, "Nen nâyp in nen zapat dinosâbip ke amnan zezapat ke nânânaj manzeip ke kapigok, 'Gej dokta benik beme gitangot nodine weyanjindesenik.' Ma in nâgât kekokak zesâbip, 'Gej Kapaneam mka temanen menok sepem igak igak mbananen ke alak kapi mkandi noteknan mulupdi ke kekokak mmene ekne.' "

²⁴ Kegok zenti egaj tusum zeye, "Golan zenze an nen mkanaj noteknan tapme iknanjalan manje eknenaj notn notn dolaknan ku mamimpeip."

²⁵ Ma zet nen ewe pigogat zema nâit, "Golan zenze an Ilaiza egaj manje kan keyet Israe msat katan nup kan tuk ma eyonga 6 kekok mtete teman tapme msat katan meuyet kamben sokbeye. Ke penan kan keyet Israe msalen imbi kwambet sambe mambien. In ma nen nânp.

²⁶ Kawawan egaj golan zenze an Ilaiza imbi kwambet Israe msalen mambien eknen indamukulem mimiyelen ku zempeme mege. Yek penaj. Egaj ek Israe manjeen ku sokbembenaj mka kwitnan Salepat Saidon msalen imbi kwambet nenmagen zempeme mukulem mpepeyelen mege.

²⁷ Âpme naman golan zenze an nen kwitnan Elisayan manjeen kan keyet Israe msalen am lingit katiknanjinmak sambe penaj mambien yangut egaj eknenmagengatnan nen mukulem mme dolaknan ku beye. An kwitnan Naeman ek Zuda manjeen ku sokbembenaj ek Silia msalengatnan mukulem mpeme ek etaj lingitnan neluye."

²⁸ Zisasiyan kekok diindome am sesewat mka kenan tabien eknenaj zet keyet nâmti nenzinin penan mbien.

²⁹ Kegok sokbeme eknenaj wati Zisas âtâpe âtâpem toti Nasalet mka nande ganzenan met pewien. Ma ekngalen mka nande ke kalan teman keyet duknan matatan. Keyepmti eknenaj mandamti kalan kandanaset moti eknenaj Zisas nandanjan âtâpeme towesât mbien

³⁰ yangut egaj ekngat tunjuwinaset mege.

Zisasiyan we bekanan an nengat kenangatnan zempeme mege

³¹ Âpme Zisasiyan ke toti met Galili msalen mka teman kwitnan Kapaneam ke patan zenti Sabat tagonjo kanen zezapat dolaknan am eknen kemagen zemzikat indaye.

³² Egaj zetnan windenanmak zeye keyepm amnan egaj zezapat diindoye ke nâmti nântemtem mbien.

³³ Âpme sesewat mka keyet kenan an nen we bekananajmagaj kayak tapmanje.

³⁴ Yanj we bekanaj keyaj Zisas ekingati omba penaj kwizet kumti zeye, “Eii! Zisas Nasalet mkaengatnaj, gej ninmak mulup msâpmnik we nin nânuj. Gej nin ndawalelet-galen nâmti kodik, ma? Gej an kwi ke nej nej nâmâtâlaj. Gej Kawawanjalen Nemujanj Tej penaj.”

³⁵ Kegok zeme Zisasiyanj we bekanaj keyet pigok zeye, “Buzak tati an kejangatnaj kwati met.” Kegok zeme we bekanaj an keyet kejangatnaj kwaweti am ekjengat zikalinan an ke mme tokutum peweme egaj ku waletpeye.

³⁶ Kegok sokbeme an imbi sambeyaj ke ekti nâmtetem mti ilinak kapigok zemâbien, “Kae, egaj zet winderajberj penaj tazein. Ke ek an kwizapatnajmak ma winderajmakgapm zet zeme we bekanajaj am kejangatnaj wati mamepmâlajip.”

³⁷ Âpme amnanj Zisasiyet zezapat ma menok mamananaj mkwage keyaj Galili msalen mka njande igak igak soknan ma bejan ke zapatnajaj mekopme delanj zemâge.

Zisasiyanj Saimongat tatnaj imbi ma am notnaj weyanjindeye

³⁸ Âpme Zisas sesewat mkaengatnaj toti Saimongalen mkaen mowege. Kan keyet Saimongat tatnaj imbi zawat sek kip temanj mti tawemanjgeyanj egat yayanj mti Zisasiyet pigok yanjkewiwen, “Gej imbi kapi jej mukulem mpenenik ma yek?”

³⁹ Kegok zeme Zisasiyanj imbi wejjeen mka keyet kejanj meti mundum imbiyanj tawemanjgeen ganzenan dendaj tati kusum toti seknanj kipnanj ke atam nâmti zawat sek kikip ke zempeme egaj keyegak wawatnak ekjengat tu meu weyeyaj mulup mge.

⁴⁰ Kegok mti tatnepeme kasup towesâgât mme Sabat tagonjo kan delanj zeme am sambeyaj noline zawat kwitnanj igak igakmak indatimti Zisasnagen kopme betnanj ilizuzut am kwep kwep sekjinan beme nej bewien.

⁴¹ Kegok mme we bekanajaj am kejinangatnaj kwati kwizet njagak omba penaj mti zewien, “Gej Kawawanjalen Nemujanj penaj!”

Ekjenaj Zisasiyet yanjanj Kilais nâmbien keyepmti egaj ekjen zemkulumindemti, “Buzak talit,” zemindeye.

⁴² Âpme msat msame egaj toti msat tunjgupan butnanj njen met dundundu mulup mti tapmanje. Âpme am ekjenaj Zisas timat meti met aikti ekjenmak mamayet anjalajmbien. ⁴³ Ekjenaj kegok mme egaj pigok diindoye, “Nej mka temanj katanj meti Kawawanjalen zemâtâtât katnanen mama keyet zet zapatnaj diindondoyelen Kawawanjanj zemnenenjanjgapmti nej ku tasap.”

⁴⁴ Kegok zemti Zudia msat keyelen sesewat mkaen meti Kawawanjalen zezapat dolaknanj mandiidometan.

5

*Zisasiyanj mulup nemanjane yanjbemti tiye
(Zân 21:6-8)*

¹ Âpme kasup njengat Zisas egaj Genesalet tundua* ganzenan gambibigen tati Kawawanjalen zezapat dolaknanj tazeme keyegak animbi sambeyaj nânâyelen kot njenaj njen âtâpem âtâpem mti kot bembulunjti zetnanj ke nâwien.

² Ma gambibik palen ke wanja zut kegok tapme anjala titi an ekjenaj wanjanjanjgatanj toti met elenjolaj temanj anjalayelen ke tazulutnambien.

³ Kogok tapmme Zisasiyanj wanja njengat duknanj mowege ke tonjan kwitnanj Saimon. Ke motati egaj Saimongat zeme wanjanjanjgame tundua palen mepme egaj ke totati Kawawanjalen zezapat dolaknanj animbi zemzikat indaye.

⁴ Diindomâpme delanj zeme Saimon egat zeye, “Nin nsakwep tundua sutnatemanen imbenanen meti in elenjolaj temanj peme topme anjala notnaj tiseip.”

⁵ Kegok zeme Saimonaj kapigok dunduye, “An zikat indanda, nin mulup temanj tambu tetak kapi elenjolaj penangut anjala njen ku tin. Yanjut gej zenikgapmti ewe mepemti eksâpminup.”

⁶ Kegok zemti ilinsakwep meti Saimongalen mulup anjaneyaj elenjolaj temanj peme towepme anjala igagen penaj keyet kejanj atame nukjanjat penaj mti elenjolaj teknanj etisâgât penaj mge.

⁷ Kegok mti mandam alewienaj ku kwapme noline wanja njen mambien ekjengat kwizet kumti bepelep mme kot indamukulem mindemti anjala wanja zut keyet kejanj time topme ilizuzut gak zemkwapme wanja tundua kejanj towesâgât mbun.

⁸⁻⁹ Kegok mti Saimonaj anjala manje temanj twien ke ekti iknanj ma an notnanj ekjenaj ke ektemtem penanj mbien. Kegok sokbeme Saimon Pitayanj ke ekti Zisasiyet kandanaj met pedondom samti zeye, “Amobotnanj, nej a yomtonj keyet gej nemti meti!”

* 5:1: Galiliyet kwitnanj njen Genesalet.

¹⁰ Ma Saimonmak mulup an notnane mamtemienen kwilit Zems ma Zân Zebediyet nemulatnenet egelan koekti ektemtem kegogak mbun. Mme Zisasiyan Saimon kapigok dunduye, “Gej ku kingat! Gej angala titiyan bam Kawawangalen zezapat dolaknanan am titi mambanik.”

¹¹ Kegok zeme eknenan wanja mandame gambibik palen keinan mowepme kwitnan kwitnan sambenjin bankumpemti Zisasmak tusumti mebien.

*Zisasiyan an nen lingit satnanmak weyanpeye
(Matiyu 8:2-4; Mak 1:40-44)*

¹² Âpme Zisas ek maneti mka nen met mame an nen lingit satnanmak tapmangeyan Zisas ekti kot kandan pedondom samti weyanpeyelen otnâmti kenanan sume kapigok zeye, “Amobotnan, weyanne. Gej nâgât sekj mmane nep bembeyelen nânik beme nep weyannesenik!”

¹³ Kegok zeme Zisasiyan betnan seknanen timekti zeye, “Nângeyapgam sekdi nep bak!” Zeme keyegak seknan lingit sambe neluye.

¹⁴ Kegok mpemti Zisasiyan zemkulumpemti kapigok dunduye, “Nânik, gej zet zapat kapi am nengat ku zemane nâmbep. Gej belak esemten met sâpe sâpe bumbu anmagen meti sekdi met zikat samane wilingisem. Ma Mosesiyan ewenan zeyenok sâpe sâpe bumane am sambeyan nâme gâlen lingit satnan nep bein ke zewep.”

¹⁵ Âpme an nep beye keyet bunam zapalan sakwep penan mekopme animbi sambeyan Kawawangalen zezapat dolaknan Zisasiyan zeme nânâyelen kobien ma am zawalinmak sambe Zisas egan weyanjindendeyelen kopme maweyanjindentan.

¹⁶ Kogok mmambe Zisasiyan mene mene dundunduyelen msat tungupman metati mandumdontan.

*Zisasiyan an wesij nen weyanpeye
(Matiyu 9:2-8; Mak 2:1-12)*

¹⁷ Âpme kasup njengat Zisasiyan am Kawawangalen zapat dolaknan tadiindo mangeen Palisi an ma zii zet zikat indanda an notnan eknenan kegogak kenan ke koti tabien. An eknen ke Galili ma Zudia msalen ma Zelusalem mka temanj keyetnan kopmâbien. Tapmme am zawalinmak weyanjindendeyelen Amobotnan Kawawangalen winde Zisas ekmak tasaye.

¹⁸ Âpme an notnanan wesij nen lueen lue mti koti mka Zisas tapmangeen pum moti Zisasiyet kandan bembeyelen moolatbien.

¹⁹ Am sambeyan mka kenangatan besisik peme sekekegen kot kindin zeye keyepm eknenan mowewegalen set ku sokbeye. Mme beme pumti mka njoknan moweti mka njoknan butnan asekti luejan melesin âlâlân peme am sambeyet tunjuwinan Zisasiyet kandan totage.

²⁰ Eknenan nâmkijpewienen Zisasiyan an wesij weyanpesem nâmbien keyepmti Zisasiyan nâmkijpeperjin ekti an wesij dunduye, “Notn, gâlen yomdi katikpeyap.”

²¹ Kegok zeme Palisi an ma zii zet zikat indanda an eknenan zet ke nâmti kenan kapigok otnâmbien, “Amgale yom katikpepe mulup ke Kawawangalen etan. Âpme an kapi iknanngat nâme kwileki penan ben?”

²² Eknenan kegok nâme Zisasiyan kenangat yanjan ekmâtâti kapigok diindoye, “In kwilekiyet ney zet zeya ke nâme Kawawangat mobotnan mpeyap penan beme nânâjinan taosolalip?”

²³ Ney kapigok zeya, ‘Notn, gâlen yomdi katikpeyap’. Zet njande zeya ke in nâme pepesut bep. Ele, in naman wak bemti egat zet njande nen zesowap kapi in eknâme pepesut ku besem. Kawawangalen winde nejmagen tatnain keyepm ney zet njande nen ma nen zewak beme penanan sokbenak.

²⁴ Ney Angat Nemunan am msalen yom katikpeyelen Bipm Kawawangalen winde nayeyepmti ney yom nep katikpeyap. Keyet yanjan ekmâtâlit.” Kegok zemti an wesij ke kapigok dunduye, “Ney gâgât zeyap, gej wati luendi gapumti mkandan met!”

²⁵ Zeme keyegak eknenan zikalinan wati luanan tawemangeen wati gapumti mkanan mesâti mepmambe selenak tapmeti Kawawangat sesewatsaye.

²⁶ Mme am sambeyan ke ekti nâmtemtem temanj mti kingagatmak tati Kawawanj sesewatpemt iilnak zenâ zenâ mti kapigok zewien, “Alak kapi menok sepem mamanan igak igak sokbeme zikatnna eknup.”

*Zisasiyan Liwai ekmak tusumti mamayelen zeme koge
(Matiyu 9:9-17; Mak 2:13-22)*

²⁷ Âpme Zisasmak nembanjane ekñjenaj mka teman tapmambien ke katipesâgât mti takis titi an kwitnaj Liwai ek mânep titi mkanaj totapme meekti Zisasiyan ek kapigok dunduye, “Geñ koti nâlen manjeen tuseumane metne.”

²⁸ Kegok dundume Liwai ek wati kwitnaj kwitnaj weyanj bepemti Zisasiyelen manjeen tusume mebien.

²⁹ Meti Liwaiyelen mkaen moti eganj Zisasiyet nâmti tu meu temanj bume mânep takis titi an sambe ma an notnaj kegogak mototati tu meu ilinsakwep nimbien. An ekñjen meu ilinsakwep Liwaimak kobien ekñjen ke an yomtonj.

³⁰ Tatnime Palisi an ma ilinangalen zii zet zikat indanda an ekñjenaj ke eknâme bekanaj penaj beme Zisasiyet nembanjane ekñjenmagen meti kapigok indayanjkwesiwi, “In kwilekiyet am yomtonj ma an mânep takis butnaj kambu matip ekñjenmak meu tatnimo?”

³¹ Kegok indayanjkwesime Zisasiyan nâmti kapigok diindoye, “Am zawatpinj maip ekñjenaj doktamagen ku mamelip. Yek penaj. Am zawalinmaganj mamelip.

³² Ma nej am tenj maip ekñjen indamukulem mimiyelen ku toban yek; am yomtonj indamukulem mima yomengatanj kenj gilik zenze aiikgalen nâmti msalen kapi toban.”

Am ekñjenaj Zisasmagen koti tu meu zemkulumpeweyelen set keyet zet zewien

³³ Âpme Zisas zet kegok zeme am notnaj ekñjenaj egat kapigok zewien, “Zângalen nempa ekñjenaj msasa sambenik tu meu zemkulumpemti dundundu mulup mamip ma Palisi an ekñjengalenaj kegogak mamiwanjut gâlen nempa ekñjenaj tu meu ku zemkulumpemti dundundu mulup ku mamip.”

³⁴ Kegok zeme Zisasiyan bemzenze zet ñen ikñjanjat palen bam sokbewe keyelen bemzeye, “An ñenaj imbiñaj wasât mti notnanemak tapme ekñjenaj tu meu zemkulumpewepinj; oloñen penaj tati tu meu nimwianji tatnepemengut

³⁵ an imbi wasâgât mge ek kasanjane ekñjenaj koti manda mepme kan keyet notnaneyanj kenj sindem palen ma tu meu zemkulumpemti tabep.”

³⁶ Zisasiyan bemzenze zut zesâp kapi yanaj kwep e kapigok. Set itnanjanmak ikñjanjalen zet zapat alakñjanmak pepen ñep ku tabuk keyelen bemzenze kapi bem zeye, “Mka tokan tunjupmanen etimbemberjan selik alakñjan antimti ku weyanj bek. Weyanjât tapmnepemane eganj bululunj zemtobodak. Keyepmti alakñjan etanj mpe-mane dolakñjan kaliñjan tadak kebonj.

³⁷⁻³⁸ Ma am ñenaj sinjapoj sânsân busât selik telepmanj pewewenjanjat ku bunak. Bunak beme seliganj sakwep epeeme sânsânjanj mulatnak. Keyepmti selik alakñjanen buwek beme eganj epeepinj; dolakñjan zinak!

³⁹ Âpme am notnanjan mama mimi itnanjan keyet nâme dolakñjan beme mâti mama mimi alakñjan ñenmagengatnaj kapiyet nâme pepesut penaj mambein eneyet mama mimi alakñjan ñenmagengatnaj tikñjanmak ke ekñjenaj ñen ku tiwien.”

6

Sabat tagonjo kangalen zet

(Matiyu 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Âpme Sabat tagonjo kan ñeniyet Zisas ma nembanjaneyanj set wit mulup tunjupmaset mebetnaj ke moti mebien. Mepmambe nembanjane ekñjenaj meuyet mti wit katnaj kwep kwep timti belanj enzanjme wit sekñjanj toweme penanjaj nimbien.

² Ekñjenaj kegok tapmepme Palisi an notnaj ekñjenaj indikti indayanjkwesiwi, “In kwilekiyet Sabat tagonjo kangat mulup ku mimiyelen zenzenaj ke tapmip?”

³ Kegok indayanjkwesime Zisasiyan kapigok diindoye, “In Dewit ma anene ekñjenaj meuyet mti kwitnaj kwitnaj mbien keyet zapatnaj Kawawanjalen Zet Itnanjan tazinen ke in mamainj nâip.

⁴ Ke kapigok, Dewit eganj Kawawanjalen sesewat mka teman moti nupmamanj Kawawanjat wisikñj bemberjanj ke sâpe sâpe bumbu an eganj msame ikñjanj ma nembanjane nupmamanj ke nimbien. Ke zii zelen tazinen sâpe sâpe bumbu an ekñjenaj etanj niniyelen zenzenaj. Am notnanjan ke ku niniyelen zii zelen zemâtâtpewenjanj. Dewit eganj zii zet anjosoye keyanjut eganj mge keyet bekanaj ku manzeip.”

⁵ Kegok zemti zet kapigok zemdelanj zeye, “Angat Nemuñanj nej Sabat tagonjo kangalen Amobotnaj talap.”

Zisasiyan an betnaj seleuñjanj weyanjpeye

(Matiyu 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Âpme Sabat tagonjo kan ñeniyet Zisasiyan Kawawanjalen sesewat mka isikñjan moti Kawawanjalen Zet Zapat Dolakñjan Penanj am zemzikat inda mme an ñen betnaj penaset seleuñjanj ke motapmanje.

⁷ Ma keyegak zii zet zikat indanda an ma Palisi an notnañ ekñenañ Zisasiyañ am Sabat tagonjo kangat weyañindeme ekti zelen pepeyelen damuñ motapmambien.

⁸ Ekñenañ kekok otnâwien yanğut Zisasiyañ ekñengat nânâñin ekmâtâti an betnañ seleuunañ keyet kapigok dunduye, “Geñ wati neñmagen pien sosok kotat.” Kekok zeme nânâñak wati ekmagen mege.

⁹ Ke mepme Zisasiyañ am sambe kapigok diindoye, “Neñ indayañkwesima in zigok nâip? Keyet dopmañ zeme nâmbi. Ningalen zii zelañ zigok zein? Sabat tagonjo kanen kwitnañ kwitnañ dolakñañ mimiyelen ma kwitnañ kwitnañ bekanañ mimiyelen zein? Am weyañindendeyelen ma am waletindendeyelen zein?”

¹⁰ Zisasiyañ kekok indayañkwesimti am meindik koindik mti an tageen ke kapigok dunduye, “Bedi weyañ mututut!” Zeme keyegak an keyañ betnañ mututume dolakñañ beye.

¹¹ Kekok sokbeme ekñenañ menok ke ekti keñinan kasayañ sokbeme Zisas e ma e msasayelen zet zenâ zenâ msâgât zewien.

*Zisasiyañ mulup nembrañane 12 ombemindeye
(Matiyu 10:2-4; Mak 3:13-19)*

¹² Âpme kan keyet Zisasiyañ kalañañ dundundu mulup msât moweti tambu teepmañ Kawawañgat dundum samti tapme msat msaye.

¹³ Msat msame egañ nembrañane mâpmamtemien zeme ekmagen kopme indaondak indemti ekñenmagangatnañ 12 kekok ombemindeyeen Zet Zapat Dolakñañ Penañ zemkawañ bembeyelen an ombemindemti indemebegalen ombemindeye.

¹⁴⁻¹⁶ An ekñen keyet kwilin kapigok:

Saimon, kwitnañ ñen kekokak Pita Zisasiyañ kuye,
ma datnañ Endulu

ma Zems

ma Zân

ma Pilip

ma Batolomiyu

ma Matiyu*

ma Tomas

ma Zems Alapeasiyet nemuñañ

ma Saimon amnañ kwitnañ ñen Zelot makumtemien,

ma Zuda Zemsiyet nemuñañ

ma Zudas, Iskaliot mka temañgatnañ. Egañ bamgat Zisas kasa ekñengat belinan bewe.

Zisasiyañ am zezapat dolakñañ zemzikat indaye ma am zawalinmak weyañindeye

¹⁷ Âpme egañ nembrañane 12 indatimti kalañangatnañ msat dowerñañ toti dapme-lañgeñane sambe indaige ma am sambeyañ kekokak ekmagen ondekmbien. Am sambe ekñen ke Zudia msalengatnañ ma Zelusalem mka temañgatnañ ma Taia ma Saidon mka temañ zut nembu ganzenangatnañ.

¹⁸ Ekñenañ kot zezapat dolakñañ nânâyelen ma am zawalinmak weyañindendeyelen indatim kobien. Ma am we bekanañañ waletindenderñañ kekokak kopme ekñen sambe ke weyañindeye.

¹⁹ Kekok sokbeme am sambeyañ ek timekti dolakñañ bembeyelen nâmti windenñañ mbien. Enenogat timekbienen ekñenmagen windenñañ mepme ekñenañ dolakñañ bemâmbien.

*Oloñen ma kembengalen zet
(Matiyu 5:3-12)*

²⁰ Âpme Zisasiyañ nembrañane ekñenmagen zikat indikti zet kapigok diindoye, “In yominañgat nâme kembeñ mambein ma keñ sekñin mtoti mamaip beme in kululuñgat zapat ombemindewan keyepm oloñen temañ inmagen sokbein.

²¹ Ma in mama mimi teñ Kawawañañ indandayet windenñañ mamip in oloñen temañ palen talip. Eneyet Kawawañañ keñinan nâip keyet katanñ mimindame oloñen palen tabep. Ma in yominañgat keñinan masumsaip in oloñen temañ mamip. Keyet in Kawawañañ yomin katipeme keñin oloñen penañ bewe.

²² In Angat Nemuñañ neñmak mamaip keyepm amnañ wisat nâmindemti ingat tikñañ ku nâmti zet bekanañañ diindomti ingat am bekanañañ manzeip keyañgut oloñen temañañ inmak taindain.

* 6:14-16: Kwitnañ ñen Liwai, an takis titi mamtan (Luk 5:27-29).

²³ In maneti nukraṅ keyaṅ inmagen sokbeme in keṅ oloṅen penaṅ mti pala motobep. Enenogat tosaṅin temaṅ kululunen gwaen motiwep. Wa ke in etaṅ yek; golaṅ zenze an eweṅan tipman baen mamkwabien ekṅen am ingat wisat mimindewep ekṅengat yeṅsokṅineyaṅ sisipenpeṅ sepem kegogak mimindamkwabien.

²⁴ Wakae, in alak mânep milawalin temaṅmak talip in msat kapiyelen zapat etaṅ. Inmagen sindem omba penaṅ tiwep!

²⁵ Wakae, inmagen sindem omba penaṅ tiwep. Enenogat in mama mimi dolakṅaṅ mâbâgalen ku nâwiengapm in kemak walebep. Nen ewe kapi in yominanṅat keṅinaṅ ku masuip in Kawawaṅaṅ yomin ku katipeme keṅinaṅ bekaṅaṅ penaṅ bewe.

²⁶ Wakae, sindem omba penaṅ tiwep. Amnaṅ ingat yaṅin bekaṅaṅ ke ku nâmâtâti keyepm ingat, 'An dolakṅaṅ,' manzeip. Sakam kegogak am ekṅengat yeṅsokṅineyaṅ itanaṅ golaṅ zenze an dâsuki ekṅengat zewienok.

Kasanneyet gogot mbanup

²⁷ Âpme neṅ ingat ilinsakwep zema nâit: In kasaṅinaṅgat gogot mti am ingat wisat mamip ekṅengat pembenāṅ mimindawep.

²⁸ In amnaṅ saik kumindeip ekṅengat zet dolakṅaṅ zewep. Ma am ingat bekaṅaṅ mbep ekṅengat Kawawaṅgat dundum same yomin katipewe.

²⁹ Ma am ṅenaṅ neṅgumdi nembet omba taime geṅ pemane nembet kegogak taiwe. Ma am ṅenaṅ tâgâyelen melakandu sekdanen gulum mme melakandu tipmangatnaṅ pemane kegogak gulum mbe.

³⁰ Ma an ṅenaṅ olati kwitnaṅ ṅengat wekumgame nâmtalati sawanik. Ma am ṅenaṅ galen kwitnaṅ ṅen mme zemane gilik zem gaṅgayet zet katikṅaṅ ku zewanik.

³¹ Amnaṅ geṅ mgaṅgayelen manânik sepem kegogak geṅ kukṅaṅgat mimindawanik.

³² Âpme in am ingat gogot mamip ekṅengat etaṅ mbep beme Kawawaṅaṅ in dopmaṅ dolakṅaṅ ku indawe. Am yomtoṅ ekṅenaṅ kegogak gogot dopdop mamip.

³³ Ma in notn notn am mimiṅaṅmak etaṅ mme ekṅenaṅ kegogak mamimindaip beme ke Kawawaṅaṅ in dopmaṅ pembenāṅ ku mimindawe. Enenogat am yomtoṅ ekṅenaṅ kegogak mamip.

³⁴ Ma am ṅenaṅ kwitnaṅ kwitnaṅgat olalat penaṅ mti notnaṅgat zeme mânep sain beme notnaṅ mânep sain keyaṅ, 'Mânepmaṅ dopmaṅ nain ma yek,' keyet webe webe penaṅ mimipiṅ. Am yomtoṅ ekṅenaṅ kogogak dopmaṅ sam dopmaṅ sam mamip. Keyet ṅenaṅ webe webe mbe beme Kawawaṅaṅ dopmaṅ pembenāṅ ku sawe.

³⁵ Yaṅgut in kasaṅinaṅgat gogot mimindemti dolakṅaṅ mimindewep ma mânep indamti dopmaṅ titiyelen webe webe ku mbep beme in tosa pembenāṅ tiwep ma amnaṅ ingat 'Amobotnaṅ Kawawaṅgat Nemaṅane,' zewep. Kawawaṅaṅ an keṅ katik ma an bekaṅaṅ ekṅen keboṅ maindamukulem min.

³⁶ Ma Biwin Kawawaṅaṅ ingat kemben mam keyepm in am sambeyet sepem kegogak kemben manâmindemambep.

In am ṅen zem kukupiṅ

³⁷ In am ṅen sakwep penaṅ ku manâmbemindemambep. Am zemindowep beme Kawawaṅaṅ in zemindowe. Ma in am notnaṅ yomin katipewep sepem kegogak Kawawaṅaṅ ingat yomin katipewe.

³⁸ Ma in am taolet mimindame Kawawaṅaṅ in kegogak taolet mimindawe. Egaṅ in indawe ke elendanan meu sambeyan gak zeme eleyaṅ etim totogalen mnak bemzenze zet keboṅgat sepem indawe. Âpme in kwitnaṅ kwitnaṅ sepem zigok amgat mbep Kawawaṅaṅ sepem amgat sawanik kegok gawe."

³⁹ Kegok zemdelan zemti Zisasiyaṅ bemzenze zet kapigok diindoye, "An zikat beṅ ṅenaṅ notnaṅ zikat beṅaṅ ṅen ṅep ku betnamti mebuk. Egeṅaṅ kegok mbuk beme ilizuzut enzuraṅ toidonak.

⁴⁰ Ma nembayaṅ an zikat indandaṅaṅ sebam pepeyelen ku tazin yek. Nema keyaṅ kwitnaṅ kwitnaṅ nâmâtâti an zikat indandayet kataṅ beme mandelaṅ zein.

⁴¹ Âpme geṅ kwilekiyet nodanṅalen kakalak isikṅaṅ zikatnaṅ tazin ke eknigaṅgut gitaṅgalen zikadan tep paṅaṅ temaṅ tazin ke ku nâmâtâtnik?

⁴² Ma naman tep paṅaṅ temaṅ gitaṅgalen zikadan tapmenṅut nânâpiṅ geṅ zigoset nodanṅat kapigok zempemane ṅep bewe, 'Notn, nâmane zikadan kakalak isikṅaṅ tazin ke timgewi.' An nambalamdi zut, geṅ ṅenaṅ gitaṅgalen tep paṅaṅ temaṅ ke mpemti zikadan weyaṅ ekmâtâtiṅgut nodanṅalen kakalak ke timpewanik.

Tep katnaṅaṅ tepgat yaṅaṅ mamsokbein

⁴³ Âpme tep dolakṅaṅaṅ penaṅaṅ bekaṅaṅ ku maelikzin ma tep wesinaṅ penaṅaṅ pembenāṅ ku elikdak.

⁴⁴ Ma amnanj tepgat yanjanj eegalen penanjanj manzem sokbein. Ma an njenj sanjanenan sindip katnanj ku mâtâtnak. Ma sepem kegogak sâkâyanj meyowak ku eliknak. Yek penanj.

⁴⁵ Am njen dolaknanj kenjanj dolaknanj eganj mama mimiyanj pembenanj mkawanj benak. Ma an njen bekananj eganj mama mimiyanj bekananj mkawanj benak. An kenjanen kwitnanj kwitnanj gak ze matazin keyanj zet dembusekjanen masokbein.

*An zulanj mkanjit walabungat bemzenze zetmak keyet yanjanj
(Matiyu 7:24-27)*

⁴⁶ Kulekiyet nâgât, 'Amobotnanj,' zemnamti zet manzeyap ke ku manjgawepuip?

⁴⁷ An njen nenmagen kotu zetu nâmti gawepun ek an sepem zibonj ke nejj am ke njen mkawanj besâwap kapigok mbe.

⁴⁸ Ek ke an njenj mka walage keyet katanj bein. An ek keyanj tepum msalen teepmanj walapme towepme nanzanjanj tepum ganzenan time towepme gwatnanj mpeme kaliyanj bemti tage. Mti mka walapme delanj zeme map tângâ temanj kwageen tunjgwanj kwati tuyanj mka kumaleme gwejjgwejj penanj kumti tage. Enenogot tepumanjanj msat imbenjan penanj towepme nanzanjanj ganzenan gwatnanj mge kogogapm katiknanj tage.

⁴⁹ Yanjut an njenj zetu nâmti ku gawepuwe ek an njen mka winderpejj kebonj tepumanj imbenjanj ku toge ma nanzanjanj tepum ganzenan ku gwatnanj mpeye. Keyepmti tunjgwanj kwageen tuyanj mkanjanj kume tepumanj bik zemti mka tu palen kutume walelet temanj aikge. An nâgât manâmkijpeinen an mka katiknanj walage kebonj. Ma nâgât ku nâmkijpeinen an mkanjanj tuwat tuwat walage kebonj."

7

*Zisasiyanj Loma kasa kuku njenjanin angat mulup ananj zawatnanj mme alik beye
(Matiyu 8:5-13)*

¹ Âpme Zisasiyanj zet zapat ke am diindome delanj zeme Kapaneam mka teman koge.

² Ke kotu tapme Loma mka temanjalan kasa kuku an njenjanj bembenjanjalan mulup nembayanj nâmtiknanj penanj mamtan keyanj zawat nuknanj mti gakikiyelen bududuk tage.

³ Kegok sokbeme kasa kuku an njenjanj keyanj Zisasiyet zet zapat nâmti eganj Zuda sesewat mka temanjalan an damuj indeme Zisasiyet zenânâyelen mebien eganj njen kotu mulup nempa weyanpepeyelen zeye.

⁴ Kegok zemindeme ekjenanj Zisasmagen kotu egat zebabak zet ginjin mti zewien, "An ke gâlen mulup mamingat mukulem mpesenik.

⁵ Eganj ningalen aminne gogot penanj mamimindein ma eganj iknanj mânep beme ningalen sesewat mka walatndewien."

⁶ Kegok dundume nâmti ekjenmak meti mkanjanen soknanj kwapme kasa kuku an njenjanj eganj an notnanjne zet kapigok zemti zemindeme Zisasmagen meti zewien, "Amobotnanj, an njenjanjanj zet kapigok zep, 'Gejj kapi tati nâlen mkaen set kokogalen mulup ewe ku msenik.' Nejj an gâgât kandanjan talap gejj nâlen mkaen njen ku kokogalen.

⁷ Ma kegogak nejj nâyawen gâgât zikadan nejj njen ku kokogalen gejj amobotnanj penanj keyepmti gejj belak zet etanj zemane nâlen mulup an alik besem.

⁸ Nejj kegogak kasa kuku an njenjanj notnanjalan kandanjan tati mulupm mamiyap ma kegogak nejj kasa kuku annemak ekjenanj nâgât kandanjanj matalip. Nejj ann njengot, 'Met,' zema mamezin ma njengot, 'Kot,' zema makozin ma mulup nemban njen egat, 'Mulup mi,' zema zetu gawepumti mamn. Keyepm nejj nâyawen gejj kapi tati zedi etanj zemane nâlen mulup annanj alik besem."

⁹ Kegok zeme Zisasiyanj zet ke nâme nâmtemtemnanjmak beme gilik zem am notnanj baman kobien ekjen indikti diindoye, "Nejj zema nâit, nejj Islael aminne inmagengatnanj nâmkijpepe temanj kebonj njen ku aikban!"

¹⁰ Kegok zeme amjanen ekjenanj gilik zemti mkaen moti ekme mulup nembayanj alik bem totage.

Zisasiyanj imbi kwambet njengat nemujanj mme gakikiengatnan wage

¹¹ Âpme kasup njen Zisasiyanj mka teman njen kwitnanj Nain ke mepme nembayanne ma am sambe ekmak mebien.

¹² Ke meti eganj mka temanjalan setokwakwalen kwapme am notnanj an gakikijanj lueen pumti setokwakwalengatnanj kwati sumen mesâgât mebien. An gakikijanj ke imbi kwambet njengat nemujanj kwep etanj keyanj gakime am sambe mka temanj keyetnanj ekmak mebien.

¹³ Ke takopme Amobotnañ egañ egeen keñañanñ imbi kwambet keyet kemberñ penañ mti kapigok dunduye, “We, imbi, geñ susupin.”

¹⁴ Kegok zemti met an gakiñiñanñ galen lue atame an tapummepmambien ekñañanñ kot teñ pemti msalen an gakiñiñanñ tobewien. Tobeme Zisasiyañ kapigok zeye, “An zomolim, geñ wat!”

¹⁵ Kegok zeme gakiñiñanñ wati yañbemti zet zeme Zisasiyañ betnanen betnamti mamarñ saye.

¹⁶ Kegok sokbeme am ekñañanñ ke ek kiñgati Kawawañgat zemesewatpemti kapigok zewien, “Golañ zenze an temañ tuñgupmnan kapi sokbein ma Kawawañ ek amñañe indamukulem mimindein!”

¹⁷ Kegok sokbeme keyet zapatnañanñ Zudia msalen palakñañ beye ma msat notnañanñ kegogak nãme delañ zemãge.

Zisasiyañ Zân tu zulutindende nembrañaneyet zet zeye

(Matyu 11:2-19)

¹⁸ Âpme Zân mka katikñañ tapme nembrañaneyanñ ekmagen koti Zisasiyañ kwitnañ kwitnañ mge keyet zapatnañ msawien.

¹⁹ Ma egañ nembrañane zut Zisasmagen mebegalen zemideye. Kegok zemti diidome, “Amobotnañmagen egañ zenãñayelen meseluwen kapigok yañkwesiselup, ‘An kokogalen Zãnañ zeyeen ke geñ kapi ma ñen?’ Meti kegok yañkwesiselup.”

²⁰ Kegok zemideme egeleñ Zisasmagen kobunen kapigok yañkwesiwun, “Zân tu zulutindende an egañ gãgãt gayañkwesi nãñayelen ndeme kolup, ‘An kokogalen egañ zeyeen geñ kapi ma ñen?’”

²¹ Yañkwesimalu yegak Zisasiyañ kan keyegak am zawat sepem igak igak weyañindeye ma we bekananñ mãtindeye ma zikalin beñañ zikalin mme ekbien.

²² Kegok tapmme an egeleñ koti yañkwesimalut kapigok diidoeye, “It kwitnañ kwitnañ eknãmãtãlüt keyet met Zãngat zezapat msamti kapigok dunduselup: ‘Zikalin beñañanñ zikat taegip, selin wesin ma selin tapmaip ma am liñgit satnañmak mma liñgilin takñelun ma wakñin kekekeñanñ mma zet tatnãip ma gakiñiñanñ mma wati tapmaip ma an tototnañmagen zet zapatn dolakñañ ekñañmagen timepme tatnãip.

²³ Ma am ñenañ nãgãt keñ zut ku min beme egañ oloñen palen tazin.’ Kegok met Zân dunduselup!”

²⁴ Kegok zemideme Zãngalen nembra egeleñ gilik zemti Zãnmagen mepmalut Zisas egañ am sambe tabien ekñañ Zãngat kapigok diidoeye, “In eweñañ Zãnmagen betut sinañnok tağãyañ kumbume mebe kokot tapme msat tuñgupman eksãt mebien? Yek. Zân ek winderñepin keboñ yek.

²⁵ Ma in msat tuñgupman an ñen kãlãpmañ dolakñañ tosañanñ temañ ke eksãgãt mebien? Yek penañ. Nãip, an kãlãwin dolakñañ ekñañanñ amobotnañnok mka pembenañ etañ keyet keñañ matalip.

²⁶ In zeme nãmbi, in kwileki eegalen otnãmti mebien? In golañ zenze an eegalen mebien? Ke penañ, ek golañ zenze an sambe mambien sebemindein enenogat ek nãlen set weyeyanñ.

²⁷ Kawawañgalen zet zapat itnañanen Zãngat kapigok zemkawañ bemberañ, ‘Neñ zapat zenze an pema koti egañ kukñañgat meti set neñmagen keñin gilik zenzeyelen gãgãt weyañ be.’
(Malakai 3:1)

²⁸ Neñ ingat zet penañ kapi zesowap, Zân tu zulutindende an egañ am sambe msat katanñ sokbemkwabienen sebemindemti mobotnañ penañ bein. Yañgut am in neñ napmãti tapmaip in Kawawañgalen zemãtãtãtgat katnañ ke in weyañ eknãmãtãti nãmkñipeip keyepm Zân sebem pemti nãmãtãlip.”

²⁹ Âpme am sambe ma takis mãnep titi an ekñañanñ Zãngat zetnañ nãwienen ekñañanñ Kawawañgalen mama mimi teñ mãpme egañ tu zulutindeye.

³⁰ Yañgut Palisi an ma zii zet zikat indanda an ekñañanñ Kawawañgalen ñoktik ku mãti wisat mpewien ma ekñañanñ Zãnmagen tu ku zulubien.

³¹ Âpme Zisasiyañ pigok zeye, “Neñ kwilekiñen am alak talip kapiyelen mama miminñ keboñmak bemzewi? Ekñañ pe ziborñ?”

³² Ekñañ imbi nembra egañ silik kume notnañeyanñ dopmañ ku mañgirik zem kuip. Ma silik kum tasume ku masumpeip. Ekñañ keboñ.

³³ Ma Zãnañ tu meu ninipin mamayelen set mãpme am sambeyanñ Zãngat kapigok zewien, ‘Ek we bekananñmak main!’

³⁴ Ma Angat Nemunan neŋ koti tu meu ninipin mamayelen set ku m̄apma in nikti n̄agāt zet kuku mamip ke kapigok, ‘An kapi tu meu teman ma wain tu manin ma m̄anep takis titi an ma am yomton ekŋengat nolin!’ Kegok manzeip.

³⁵ In n̄an̄arjnmak benak beme nicalen yaŋnit meu ninindaset ma mama mimindaset ekm̄at̄abiek.”

Imbi yomtonaŋ Zisasiyet setnaŋ zulutpeye

³⁶ Āpme Palisi ŋen kwitnaŋ Saimon egaŋ Zisasiyaŋ ekmak meu niniyelen zem mandame mkanan moti meu niniyelen munduman totage.

³⁷ Ke motapme mka temanen keyetnaŋ imbi yomton ŋenaŋ Zisas Palisiyelen mkaen tu meu niniyelen molep zeme n̄amti wet kelaknaŋ sesiknaŋ dolaknaŋ tosaŋaŋ temaŋ serjgewen gak zem tatatnaŋ ke mti

³⁸ mot Zisasiyet bamanan setnanen pedondom tati si sume siapmanaŋ toti setnaŋ mme tutulupsek beme ŋoksinaŋaŋ kaput pemti setnaŋ nuknuk mpemti wet kelaknaŋ sesiknaŋ dolaknaŋ setnanen mulapme toge.

³⁹ Imbiyaŋ kegok mme Palisi egaŋ Zisas zem mandame koge egaŋ ke ekti keŋaŋaŋ kapigok otn̄aye, “Imbi kapi kwitnaŋ kwitnaŋ msain kapi bekanan. An kapi golaŋ zenze an penaŋ benak beme imbi egat setnaŋ taatain keyet yaŋaŋ ŋep ekm̄at̄adak ma imbi ke imbi yomton penaŋ ke ŋep n̄anak!”

⁴⁰ Kegok otn̄ame Zisasiyaŋ kapigok dunduye, “Saimon, neŋ zet ŋen zema n̄ambak.”

Zeme zeye, “An zikat indanda, ŋepgat zemane n̄ambi.”

⁴¹ Zeme Zisasiyaŋ pigok yaŋbemti zeye, “An zut ŋenaŋ m̄anep an m̄anepmak egalen ŋenaŋ 5000 kina ma ŋenaŋ 50 kina belak mti bam dopmaŋ mututuyelen n̄amti mbun.

⁴² Ya bam koti m̄anep dopmaŋ sasayelen kanaŋ soknaŋ kopme eget m̄anepmak ku taidaye. Kegogapm m̄anep toŋaŋaŋ egalen m̄anep mbun keyet ketalasimidaye. Geŋ n̄anigen egetmagengatnaŋ kwiyaŋ m̄anep toŋaŋgat n̄amtiknaŋ mpeye?”

⁴³ Kegok yaŋkwesime Saimonaŋ pigok dunduye, “Neŋ n̄ayawen an m̄anep temaŋ mge keyaŋ keŋanen n̄amtiknaŋ penaŋ mpeye.”

Kegok zeme Zisasiyaŋ kapigok zeye, “Geŋ ŋep zenik.”

⁴⁴ Kegok zemti imbimagen gilik zemti Saimon kapigok dunduye, “Imbi pedondom tazin kapi ekdik? Neŋ ḡalen mkaen kwalaen geŋ n̄n̄agalen set moti tu setn zululugalen ŋen ku nanak. Yaŋgut imbi egaŋ siapmanaŋ setn mme tutulupsek beme ŋoksinaŋ kaputnep.

⁴⁵ Geŋ n̄agāt oloŋen mti nuknuk ku mnanak yaŋ imbi egaŋ neŋ kwatapma keyegak yaŋbemti setn nuknuk mpeme tatnup.

⁴⁶ Geŋ wet kelaknaŋmak n̄agāt ku weyaŋ benak yaŋgut imbi egaŋ wet kelaknaŋ sesiknaŋ dolaknaŋ tosaŋaŋ temaŋ keyaŋ setnnaŋ mulapme tolep.

⁴⁷ Neŋ diŋgoma n̄ambak, egaŋ ke mip ke egaŋ gogot omba mnep keyaŋ mkawaŋ bep ke yomaŋ sambe delaŋ zep. Yaŋgut am ŋenaŋ n̄ame yomaŋ isiknaŋ bugan Kawawaŋaŋ yomaŋ ke katikpenak man̄ain beme ekmagen gogot isiknaŋ bugan tasain.”

⁴⁸ Kegok zemti imbiyet kapigok dunduye, “Yomdi katikpeyaŋ.”

⁴⁹ Kegok zeme am notnaŋ tu meu ilinsakwep nimti tabien ekŋenaŋ yaŋbemti n̄an̄arjinaŋ kapigok otn̄awien, “Ek kapi am yomin ŋep ku katikpeyeyelen. Ek d̄asuki tazen.”

⁵⁰ Ekŋenaŋ kegok otn̄ame Zisasiyaŋ imbi ke pigok dunduye, “N̄amkinpependaŋ gapmukulem mme keŋdi sewaknaŋ beme met mamambanik.”

8

Imbi notnaŋ Zisasmak mamti mulup mbien

¹ Kan keyet palaŋaŋ Zisasiyaŋ Galili msalen mka teman ma isiknaŋ sambe mameti am Zet Zapat Dolaknaŋ Kawawaŋgalen zem̄at̄at̄at̄gat katnaŋ mama kanaŋ bududuk bein ke diindom mege. Ma nembraŋe 12 ilinsakwep mamtemien

² ma imbi notnaŋ kegogak indam̄at mebien. Imbi ekŋen ke Zisasiyaŋ eweŋan we bekananmak ma zawalinnak m̄atindeye. Ekŋen ke kwilin kapi: Malia ek Makdala mka temangatnaŋ ekmagen we bekanan 7 Zisasiyaŋ m̄apeye.

³ Ma ŋen kwitnaŋ Zoana apmaŋ kwitnaŋ Kusa ek Elotgalen mkayelen an damuŋ matatan. Ma imbi ŋen kwitnaŋ Susana ma imbi sambe notnaŋ m̄anep milawalin ilinaŋgalenaŋ Zisas ma nembraŋane indamukulem mbien.

*Wit katnaŋ time muluwen mekokogalen bemzenze zet
(Matiyu 13:1-17; Mak 4:1-12)*

⁴ Āpme mka temaŋ ŋen mka temaŋ ŋen keyelen am sambe penaŋ Zisasmagen koondakti tapme indikti egaŋ bemzenze zet kapigok zeye,

⁵ “An n̄enan wit katnaŋ muluwen time mekokogalen mege. Meti wit katnaŋ msalen time mekogeen notnaŋ selen totem mepme amnaŋ mekoti selan duknaŋ ime ageyan ekti onimbien.

⁶ Sepem kegogak wit katnaŋ notnaŋ msat memunaŋ nanaŋ keŋan totemepme duknaŋaŋ patan zem kwageyaŋgut kasuwaŋ ekme memun beye enenogat msat ke nanaŋ kulun kâlân.

⁷ Ma wit katnaŋ notnaŋ nusi keŋan totem mege. Keyet duknaŋaŋ patan zem kwapme nusiyanaŋ mzilime ein̄eŋ simti ku kwage.

⁸ Ma wit katnaŋ notnaŋ msat kelaknaŋmagen toti kwati penanaŋ sambe penan sokbeye. Yaŋaŋ kwep kwepgat penanaŋ keŋan katnaŋ sambe sopmaŋ kegok elik mâge.” Zisasiyaŋ zet kegok zemdelan zemti zeye, “An n̄en zet nânâyelen tiknaŋaŋ tazinaŋ zet kapi n̄ep opeimti nâsem.”

⁹ Âpme Zisasiyet nembraŋane ekjenaŋ bemzenze zet keyet yaŋaŋ nânâyelen yaŋkwesime

¹⁰ egaŋ diindoye, “Kawawaŋaŋ in zet enzilim tazin sambe keyet yaŋaŋ n̄ep nânâyelen nâmpenaŋ enenogat bemzenze zet sambe keyan Kawawaŋgalen zemâtâtâtgat katnaŋ mama kanaŋ bududuk bein ke mkawaŋ tabein yaŋgut am ekjenmagen bemzenze zet etaŋ bewe, eneyet keŋin keyet eyak ku bemindain keyet penan,

‘Am n̄enan zikat eek ektingut kwitnaŋ kwitnaŋ ku maekmâtâlîp ma ekjenaŋ nânâ nântingulak yaŋaŋ ku nâmâtâbep.’

(Aizaya 6:9)

Sepem golaŋ zenze an itnaŋaŋ ekjenaŋ zet bam sokbewe zewien kegok.

Zisasiyaŋ bemzenze zet keyet yaŋaŋ zemkawaŋ beye

(Matiyu 13:18-23; Mak 4:13-20)

¹¹ Bemzenze zet zeya keyet yaŋaŋ kapigok, wit katnaŋ keyan Kawawaŋgalen zetnaŋ bein.

¹² Ma wit katnaŋ selen totem mege ke sepemaŋ am Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknaŋ manâip yaŋgut Sadaŋaŋ koti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknaŋ nâwienen ke mme Kawawaŋgat ku nâmkinpepeyelen ma ekmagen keŋin ku gilik zenzeyelen masokbein.

¹³ Ma wit katnaŋ nanaŋ palen towenŋe ke sepemaŋ am ekjen kebonaŋ Zet Zapat Dolaknaŋ nântiknaŋ mti oloŋen palen mmambep yaŋgut kindinaŋ msat keŋan baen penan ku towge ke am Zet Zapat Dolaknaŋ keŋinanan katiknaŋ ku tageyepmti nuknaŋ sambe ma sisipeŋpeŋ sambeyan kwabeen nâmkinpepeŋin mme towembe.

¹⁴ Ma wit katnaŋ notnaŋ tek kuknaŋmak keŋan totemege ke sepemaŋ am ekjen Zet Zapat Dolaknaŋ nâmbewaŋgulak kwitnaŋ kwitnaŋgat yayan omba penan mamip ma mânep milawatgat kandaŋan mamelip ma segesetgalen kwitnaŋ kwitnaŋgat oloŋen mti ilinaŋgat etaŋ maotnâip. Mama mimin̄in keboŋ keyan nâmkinpepeŋin mme ku mkatiknaŋ beme towembep.

¹⁵ Ma wit katnaŋ notnaŋ msat kelaknaŋmagen totemege am ekjen kebonaŋ Zet Zapat Dolaknaŋ nânti mkatiknaŋ bemti mambep. Ma Kawawaŋgalen zezapat pembenan am notnaŋmagen zemkawaŋ beme am ekjen keyan kegogak nâmkinpewep.

Lamgalen bemzenze zet

(Matiyu 5:15-16; Mak 4:21-23; Luk 11:33)

¹⁶ Âpme amnaŋ lam koŋ bemti menzimaŋ duknaŋ ku makwalapenup ma mundum wewe kandaŋan ku mambepenup. Nin lam koŋti munduman tatatnanen sosok bempem-mann tapme am mka keŋan matalip mbusatnaŋ mambemendein.

¹⁷ Nâlen zetn ke lam nemoŋ keyepmti in nâlen zetn zemkawaŋ bewep beme nânâ enzilinaŋ matazin ke ewe ku enzilim tabe ma nânâ kwatam tazin mââtâpeme kawaŋ bewe.

¹⁸ Keyepmti in weyaŋ nâmâtâbep enenogat am n̄en Kawawaŋgalen zetnaŋ nânti nântiknaŋ mbe beme Kawawaŋaŋ nânâŋaŋ ewe tusumti sawe keyepm egaŋ nânâŋaŋ sambe penan tasawe. Ma am n̄enaŋ zetnaŋ nânti nântiknaŋ ku mbe beme Kawawaŋaŋ nânâŋaŋ isiknaŋ ekmak tasain ke menzem mbe.”

Zisasiyet mam notnaneŋaŋ eksâgât kobien

(Matiyu 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Âpme Zisasiyet mam notnane ekjenaŋ Zisas eksâgât kobien yaŋgut am sambeyan ekmagen kot bembulun tabiengapm mamnotnaneŋaŋ kot olati belak ganzenan tabien.

²⁰ Kegok mme an n̄enan indikti Zisas kapigok met dunduye, “Mamnodine ekjenaŋ giksâgât koloyaŋ olati mka tambagumen baen talip.”

²¹ Kegok zeme Zisasiyaŋ nânti am ekjen kapigok diindoye, “Am Kawawaŋgalen zet nânti maŋgawepup ekjenaŋ nâgât mam notnne beip.”

*Tâgâ temanmak nambu mamañan Zisasiyet zetnan gawepuwun
(Matiyu 8:23-27; Mak 4:35-41)*

²² Kasup njengat Zisas ma nembane ilinsakwep wanjaen motati egañ kapigok diindoye, “Kame nin tundua kutumti tundua nembet daeset metne.” Kegok zemnâmti yanjbemti mebien.

²³ Tapmepmambe Zisas melukgapmti wanjaen meluk wenje. Taweme tâgâ teman penañ kwati tundua mamañ teman kumbume wanja keñan tuyan towepme waleletgalen mbien.

²⁴ Kegok sokbeme nembane ekñenan met butemti zewien, “An zikat indanda! Tundua keñan towesât tapmnpugat wat ndaanjalañ nde!”

Kegok zeme egañ wati tâgâ teman ma tundua mamañ zemkulumideme egat zetnan gawepumti tunduayan titokñepiñ penañ tage ma tâgâyan diñpeye.

²⁵ Mti ekñengat kapigok diindoye, “In nâmkñipepenjin yek, ma?”

Kegok zeme namba ekñenan menok ke ekti kiñgati nâmtetem mti ilinak kapigok zenâwien, “An kapi kwi penañ? Egañ tâgâ ma tundua mamañ zeme zetnan gawepulup!”

*Zisasiyan we bekanan an keñangatnan zemindeme bo keñanen towemâbien
(Matiyu 8:28-34; Mak 5:1-20)*

²⁶ Âpme ekñenan ke metneti met patañ met Gadala msalen am ekñenmagen met patañ zewien.

²⁷⁻³⁰ Ke meti Zisasiyan keñan mowepme mka keyetnan an ñen we bekanan sambemak keyañ koti Zisas aikge. Egañ talak kwisiñ mamkwage ma mkaen ku mawemtan, egañ am sumen kileñ kileñ mamamtan. We bekanan an ke kan sambe ek damuñ mme amnañ setnanmak betnanmak senañ zampeme mitim yalonji msat tungupman makunzun metan enenogat we bekananjan winde same ke mamtan. Âpme we bekanan an keyet keñan tabienan Zisas ekti ekñenan egat kwizet ñakñak teman kumti an ke msalen mkutum peme Zisasiyet kandan an pedondom samti zet omba kapigok zenzeyet zeme zeye, “Zisas geñ Kawawan Temanñalen Nemunan penañ, geñ ninmagen mulup msâpmnik ke nin ñep nanup keyepm nin gâgât gawekunup keyet geñ nin sindem teman ndandapiñ.”

Zeme Zisasiyan we bekanan an ke keyet keñan tageengat yanjan nâsâti an ke yanjkwesiye, “Geñ kwidi kwi?”

Yanjwesime zeye, “Neñ kwitn Sambe Sopman Penañ.” We bekanan sambe penañ egat keñan matatemiñ keyepm egañ kekok zeye.

Zeme Zisasiyan we bekananjan, “Anmagatnan kwaweti mebegat,” zeme nâmti we bekananjan

³¹ Zisas wekum samti zewien, “Geñ nin ndapmâti ndemane we bekanan nnanñalen mundum bekanan ke mebepiñ.” Kegok zewien.

³² Âpme msat keyet bo manje teman kalañ nemebeleset tati meu tatnimmambien keyepm we bekanan ekñenan Zisas wekumsamti egañ ñep nâmindeme boyet keñinan ñep metobiek keyet yanjkwesim nâwien. Yanjkwesime Zisasiyan nâmindeme

³³ we bekananjan anmagatnan kwati bo keñinan towepmâbien. Kegok mme bo manje teman ekñenan kagwiliñti windem bemti ñandanen palamtoti tunduaen toti tu nimti gakimâbien.

³⁴ Âpme bo damuñ ekñenan muluwan sokbeye ke ekti kunzunji mka teman ma isikñan meti keyet zezapat zeme nâmbien.

³⁵ Menzeme nâmti ekñenan mka katipemti kwitnan kwitnan sokbeye ke eegalen mebien. Meti ekñenan Zisasmagen patañ zemti ekme an we bekananmak mamtan piwan we ekñenan peme mopme egat ñoktikñan ñep beme sanjgum melakandu miakti Zisasiyet setnanen totapmanje. Ekñen ma bo damuñ ilinsakwep ke koekti nâmtetem mti kiñgabien.

³⁶ Âpme am ke tati ekme an we bekananmak mamamtanan pembedan beye keyet zapat mimindamâbien.

³⁷ Ekñenan ke eknâmti Zisasiyan Gadala msat katipemti mebegalen zempewien enenogat ekñen kiñgagalañ penañ indaige keyepmti Zisas ma nembane ekñen ilinsakwep wanja keñan moti mebegalen motapme

³⁸ an we bekananmak Zisasiyan mâpeye egañ Zisasmak mebegalen wekumsamti zeye, “Neñ nânmmane geñmak mebi.” Yanjut Zisasiyan ñep ku zemti

³⁹ kapigok zempeye, “Geñ mka temanñan gilik zem meti Kawawanjan muluwan geñmagen mge keyet kwizapatnan mpalakñan bewanik.” Zeme nâmti an egañ gilik zem meti Zisasiyan ek weyanpeye keyet zet zapatnan amñane diindomâge.

*Imbi nempa gakikiŋaŋmak ma imbi zawatmak egegalen zezapat
(Matiyu 9:18-26; Mak 5:22-43)*

⁴⁰ Âpme Zisasiyaŋ tundua nembet gilik zem kogeen am sambe egat olim peme koge enenogat ekŋenaŋ egat damuŋ matatemien.

⁴¹ Kotapme sesewat mka isikŋaŋ amobotnaŋ ŋen maŋge kwitnaŋ Zailas egaŋ Zisasiyet kandaŋan pedondom samti egalen mkaen mebegalen wekumsaye.

⁴² Enenogat ek nempaŋaŋ imbi kwewetaŋ egat nup kanaŋ 12 etaŋ keyaŋ zawat nukŋaŋ gakikiyelen katnan tage.

Tapme Zisasiyaŋ selen tapmepme am maŋge temaŋ ekmak bembuluŋti tapmepmambien.

⁴³ Tapmepmambienen tuŋguwinangatnaŋ imbi ŋen sipmaŋ nup kan 12 sipmaŋ omba penaŋ belak makwawetan. Egaŋ mânep milawatnaŋ ilindiŋ dokta ekŋen indame weyaŋpepeyelen nâmti indame ekŋenaŋ ŋep ku weyaŋpewien.

⁴⁴ Âpme imbi keyaŋ am ekŋengat tuŋguwinaset moti Zisas bamanen meti kolopmaŋ butnaŋ atame sipmaŋ keyegak katiye.

⁴⁵ Mme Zisasiyaŋ ke nâmti zeye, “Am kwiaŋ natain?” Am sambeyaŋ, “Nin yek,” zemâbien.

Zeme Pitayaŋ zeye, “An zikat indanda, am sambeyaŋ gambembuluŋti geŋmagen watakumti tatalip.”

⁴⁶ Yaŋgut Zisasiyaŋ zeye, “Am ŋenaŋ natame windennaŋ mepme nâyaŋp.”

⁴⁷ Âpme imbiyaŋ ke eknâyeen ilak mkawaŋ beip nâmti koti sebet diŋdiŋ mti Zisas setnaŋ kandaŋan beŋgumen gunduŋti am sambe zikalinan yaŋaŋ kwilekiyet mti ataye ma zawatnaŋ keyegak ŋep beye keyet zemkawaŋ beye.

⁴⁸ Mme Zisasiyaŋ egat kapigok zeye, “Ipm, yayaŋ mimipiŋ, geŋ nâmkikŋenenakgapm mma ŋep benik. Keyet keŋdi sewakŋaŋ beme meti mambanik.”

⁴⁹ Zisasiyaŋ kekok zemti tapme sesewat mkayelen amobotnaŋmagen an ŋenaŋ buŋam zet mkoti kapigok dunduye, “Nembandi ilak gakip, keyet an zikat indanda ku zempeman kolak.”

⁵⁰ Yaŋgut Zisasiyaŋ zet ke nâmti Zailas kapigok dunduye, “Geŋ kiŋgagaŋiŋ nâmkikŋependi mkipmaŋ bemane egaŋ ŋep alik besem.” Zisasiyaŋ Zailasiyet kekok zeme nâme mebien.

⁵¹ Meti ekŋenaŋ Zailasiyelen mkaen mepataŋ zemti Zisasiyaŋ am mka keŋan mobogalen indaombeyeen: Pita ma Zân ma Zems ma mambipmanet ekŋen etaŋ mobogalen zemti notnaŋ zemkulumindeye.

⁵² Kegok mti am si zesu zesu imbi nempa gakiye keyet tapmambien ekŋen Zisasiyaŋ kapigok diindoye, “In ku suit, imbi nempa ek ku gakip ek belak meluk etaŋ tawen.”

⁵³ Kegok zeme ekŋenaŋ penaŋ gakip ke nâmkatik bemti egaŋ zet zeye keyet zeyey temaŋ yerŋbien.

⁵⁴ Kegok mme Zisasiyaŋ imbi nempa gakikiŋaŋaŋ tawemaŋgeen mka keŋan moweti imbi nempa keyet betnan atamti zet omba mmoti zeye, “Imbi nempa, geŋ wat.”

⁵⁵ Kegok mme mamaŋaŋaŋ gilik zeme egaŋ keyegak dendaŋ wage. Mme Zisasiyaŋ mamaŋ bipmaŋgat meu notnaŋ sait zemideme sawun.

⁵⁶ Zisasiyaŋ kekok mme mamaŋ bipmaŋaŋ nâmtemtem penaŋ mbun. Âpme Zisasiyaŋ mamaŋ bipmaŋgat am ŋengat kwitnaŋ kwitnaŋ sokbeye keyet ku zenzeyelen zemkulumideye.

9

*Zisasiyaŋ nempaŋane mulup zet indamti zemideme mebien
(Matiyu 10:5-15; Mak 6:7-13)*

¹ Âpme Zisas ek nempaŋane 12 zeme kot ondek tapme we bekananŋ amgat keŋan mâtindendeyelen ma am zawalin sepem igak igak mme alik bembeyelen winde ke talasim indamâge.

² Mti indeme Kawawaŋgaleŋ zezapat dolakŋaŋ diindomti Kawawaŋ ekŋenmak keŋinan damuŋ msâpm ke diindowep. Ma zawatmak weyaŋindendeyelen zezapat mindamti zemideme mebien.

³ Kegok zemti zemâtâtindeye, “In selen mesâpmi kwitnaŋ kwitnaŋ ŋen ku timebep. Am in indamukuleŋ mbep ekŋen keyaŋ in indikdamuŋ mbep keyepm tonŋge ma ele ma tu meu ma mânep ma melakandu zut ku timebep.

⁴ Ma mka temañ n̄en mobep beme an n̄enaj ingat egalen mkaen tatagalen indaman-dame ekmak etañ tati mebeb. Mneti in selak selak mame mka toñanaj, 'Nâgât wisat mip,' nâmindeweyet.

⁵ Ma in mka temañ n̄en patañ zeme am ekñenaj ingalen zet ku nâmti mka weweyelen ku indame keyet Kawawanajajaj ekñengalen mama mimi keboñ keyet n̄enzinaj min nânâyelen zipelukñin señti ke ku gilik zem kobep."

⁶ Kegok zemdiindome ekñenaj Zisas pemeti mka n̄ande n̄en n̄en meti Zisas Kilaisiyelen zezapat dolakñaj diindomti am zawatmak weyanj indemâbien.

Elolaj Zisasiyet zapatnaj nâmti kingage

(Matiyu 14:1-12; Mak 6:14-29)

⁷⁻⁹ Âpme Galili msalengalen amobotnaj kwitnaj Elot egañ Zisasiyaj menok igagen mme keyet zapatnaj nâmti, "Wa Zân tu zulutindende an gakikiengatnaj gilik zem koti mamañaj tin." Kegok zeme nâñge. Kegok nâme notnajaj, "Golanj zenze an Ilaiza ewe sokbenti tapmain," zewien ma notnajaj, "Golanj zenze an itnanaj n̄enaj mamaen gilik zem koti tapmain," nâwien. Kegok zeme Elolaj nâmti keñ sindem palen tati kapigok zeye, "Zân ek neñ zema bimañ elenjewien. Âpme an ke kwiyaj kegok mme neñ zapatnaj tatnâyap?" Kegok zemti Zisas egalen penaj mge.

Zisasiyaj am sambe tu meu indaye

(Matiyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Zân 6:1-14)

¹⁰ Âpme nembajane ekñenaj gilik zem koti kwitnaj kwitnaj mmebien keyet zezapat Zisas msamâbien.

¹¹ Kegok dundume nâme ilinsakwep mepme am sambe penaj ekñenaj mebien ke nâmâtâti indamâti mebien. Egañ n̄ep nâmindeme Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke zemkawanj bemindaye ma am zawalinmak notnaj weyanjideye.

¹² Kegok tapmnepe me kasup zikatnaj towesâgât mme nembajane 12 ekñenaj Zisasmagen koti zewien, "Kapi msat tunjupman penaj tatnup keyet geñ am indemane mka temanen ma isikñanen mekoti tu me ma mka weweyelen aikseip."

¹³ Kegok zeme Zisasiyaj kapigok diindoye, "In ilin meu aik indait."

Kegok zeme ekñenaj zet dopmaj kapigok gilik zemti zewien, "Ninmagen nupmamanj kumbunaj isisikñaj 5 ma aᅇgala sonaj isisikñaj zut etañ tatndain." Kegok zemti egat yanjkwesiwien, "Geñ nin am sambe penaj kapiyet me mekwiti kokogalen tazenik?"

¹⁴ Âpme am tabienen ke an etañ indamakume 5000 kegok beye. (Âpme imbi ma nempa isisikñaj ku indamakukunaj.)

Âpme Zisasiyaj nembajaneyet kapigok zeye, "Am ekñengat zeme mañge kwep kwepgat keñan am makume 5050 kegok totaseip."

¹⁵ Zeme nembajaneyaj egat zetnaj nâmti am ekñen egañ zemindeye keyet katañ zeme totabien.

¹⁶ Totapme Zisasiyaj nupmamanj 5 ma aᅇgala zut ke mti zikatnaj kululunjen ekme mopme Kawawangat, "Wisikñ," zemti meu ke mutumti nembajane indame ekñenaj am ekñen kalañkum indawien.

¹⁷ Kegok mme ekñenaj nimwianji butnaj notnaj tapmege ke nempa ekñenaj makumti beme tise 12 gag zem tage.

Pitayanj Zisasiyet yanaj zemkawanj beye

(Matiyu 16:13-19; Mak 8:27-29)

¹⁸ Âpme kan n̄engat Zisasiyaj igak dundundu mulup tapmañgeen nembajane ekñenaj ekmagen mebien. Mepme egañ kapigok indayanjkwesiye, "Amnanj nâgât kwi manzeip?"

¹⁹ Kegok zeme nembajane ekñenaj kapigok dunduwien, "Notnajaj gâgât Zân tu zulutindende an manzeip. Ma am notnajaj gâgât Ilaiza manzeip. Ma am notnaj golanj zenze an itnanaj n̄enaj mamain gilik zem kolep manzeip."

²⁰ Kegok zeme Zisasiyaj nâmti ekñengat zeye, "Âpme in nâgât an kwi manâip?"

Egañ kegok indayanjkwesime Pitayanj zeye, "Geñ Kawawanaj ombemgeme am yomen-gatnaj indatitiyelen kobanan. An Kilais ilak geñ ke."

²¹ Kegok zeme Zisasiyaj am notnajaj zet ke ku zenzeyelen zemkulumindeye.

Zisasiyaj gakikiñajgat zapat diindoye

(Matiyu 16:20-28; Mak 8:30-9:1)

²² Zemkulumindemti egañ ewe tusumti zeye, "Sesewat mka temangalen an damuj ma sâpe sâpe bumbuyelen n̄enajin ma zii zet zikat indanda an ekñenaj nâgât ku nâmtikñaj mti Angat Nemuñaj neñ sindem temañ nambep. Neñ nome gakimti kasup zut delanj zeme tugat yanjbembanaj ewe gilik zem mamaen wabap."

²³ Ma egaj ewe ekjengat zet njen kapigok zeye, “Am njenaj nejmagen tususâgât mbe beme egaj ikjanâgat sekjanj mtoti segalen kwitnanj kwitnanj ku nâmtikjanj mti egaj kasup katanj sindem temanj Angat Nemunanj nej tiwap sakam keboj timti namâbe.

²⁴ Ma am njenaj sekjanjgat yayanj mti Kawawangalen Zet Zapat Dolakjanj ku mkawanj bewe beme egaj mama kanzizit ku tiwe. Yangut am njen egaj sekjanj nâgât talasiwe beme mama kanzizit mama ke nep tiwe.

²⁵ Am njen ek msat kapiyelen milom bilombi sambe ke tim nalak nalak maminepeme mamañanj yungume ek keyanj walebe. Msalengalen kwitnanj kwitnanj keyanj zigok mukulem mme mama kanzizit tiwe? Kegok nep yek.

²⁶ Am njenaj nâgât ma zezapatn dolakjanjgat sakambuk mbe beme Angat Nemunanj nej kegok kobawen an ke sakambuk mpewap. Nej ensel terjmak gilik ze kobap. Ma Bipmanjgalen windejanj ma busatnanjanj nasumuñme kobap.

²⁷ Nej zet penanj zema nâit, am in talip inmagengatnanj notnanj ku gakimti tapmoti ekme Kawawangalen zemâtâtâgat katnanen mama ke sokbesâpm.”

Zisasiyet sekjanj asekme sepem njen beye

(Matiyu 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸ Âpme Zisas ek zet kegok zemti tapme sonda kwep delanj zeme dundundu mulup msâgât nembajane Pitamak, Zânmak Zemsamak indatimti kalanj dundusâgât mowebien.

²⁹ Moti kan keyet tadundumanjeen ikjanjgat zimosetnanjanj sepemanj kasupgalen busatnanj nemboj beye ma kâlâpmanj teepmanjanj satnanj lengananj penanj bemti tage.

³⁰ Keyegak an zulanj ekmak tati zet zenâ zenâ mbien. An zut ke Mosesimak Ilaizamak egelanj

³¹ kululunjengatnanj sanja songanjitmak kotati Zisasiyanj Zelusalem mka teman gakiwe keyelen zezapat msamti Kawawangalen nânâ ekmagen sokbewe keyet zemkawanj bempewun.

³² Pita ma notnane zut ekjenanj meluk temanj wembien yangut wati Zisas sanja songamak tapme an zut ekmak tapmalut ke ekbien.

³³ Ekjenanj ke ekme an zut keyanj yanjbemti Zisas pemesâgât tapmmalut Pitayanj Zisasiyet kapigok zeye, “An zikat indanda, kapi dolakjanj penanj tatnup keyepm nâmane mka mzalanj tuk walatne gâgât njen Mosesiyet njen ma Ilaizayet njen.” (Egaj zet ke yanjanj ku nâmtâtâti zet kegok zeye.)

³⁴ Kegok zeme keyegak zanza sepemanj njen busatnanjmak keyanj ekjengat dukjinaset kwatotit an ekjen tuk kululunjgalen busatnanjmak tabien ekjen indasumuñme Zisasiyelen nembajane tuk ekjenanj ke ekti kinjati sebelanj dindinj mbien.

³⁵ Kegok sokbeme zet njande njen zanza kenjaset kapigok zeme ekjenanj nâwien, “Kapi nâgât Nemun penanj; nen ombempewan. In egat zetnanj nâmti gawepuwep.”

³⁶ Âpme ekjenanj zet ke nâmti ekme Zisas igak tapme ekbien. Kegok sokbeme nempa tuk ekjenanj kwitnanj kwitnanj sokbeye ke ekti kan keyet am njengat diindondopinj; kenjanj etanj bemti mamtemien.

Zisasiyanj we bekananj anemba kenjangatnanj zempeye

(Matiyu 17:14-23; Mak 9:14-32)

³⁷ Ekjenanj ke tatneti tapme miya balanj peme ekjenanj kalanjanganatnanj topme an imbi sambayanj meti Zisasmak selen kumaikbien.

³⁸ Âpme keyegak am ekjengat tunjuwinanganatnanj an njenaj Zisasiyet kapigok kwizet temanj kumti zeye, “An zikat indanda, ekbak, nej gâgât gawekuyap nej nemun ma namban sambe ku talip. Nemun kwewetanj kapi mukulem mpeseni.”

³⁹ Kegok zemti ewe zeye, “We bekananj egat kenjanj metoweti mme egaj kanjanj kumti endilipemti katik katik sim zawak sala kalak kalak mam. Ma we bekananj mse kwep kweggat pemesâpmti nempa ke kumsagat omba penanj mpemti mamezin.

⁴⁰ Âpme nej nembandine ekjenanj we bekananj mabâgat indawekuma ekjenanj mim aleo.”

⁴¹ Egaj kegok zeme Zisasiyanj am sambe tabien ekjengat kapigok zeye, “In nâmkinjpepejinpinj, ma? In set terj ku mamâlip! Nej inmagen menok igak igak mma in ewe Kawawangalen windeyt ku nâmkinjpeip.” Kegok zemti nempa keyet bipmanjgat zeye, “Nemundi nejmagen tetim kot.”

⁴² Kegok zeme nembayanj takopmanjeen we bekananj mme nempa keyanj msat palen kutumti katik katik sim zawak sala kalak kalak mge. Kegok mme Zisasiyanj ke ekti we bekananj nempa ke pemti mebegalen zempeye. Kegok sokbeme nempa keyanj alik bemti wati bipmanjanj tapmanjeen mege.

⁴³ Kegok sokbeme am sambe ekñenaj Kawawangalen winde temaj ke ekti nâmtetem penaj mbien. Ke sokbeme am ekñenaj Zisasiyaj mulup mge keyet ewe nâmtetem tapmme egañ nembajaneyet kapigok diindoye,

⁴⁴ “Neñ zet diindosowap kapi in kandadapin! An notnanaj neñ Angat Nemujan natamti amobotnaj windemak ekñengalen belinan nemti nome gakiwap. Ke amgat nânâyet yok; Kawawaj ikñangaj nânâyet kok sokbewe.”

⁴⁵ Kegok zeme nembajane ekñenaj zet keyet yanaj ku nâmâtâbien. Zet yanaj ke nukñaj penaj; ku nâmâtâtâgalen Kawawangaj nâmpewe. Ma ekñenaj kegogak zet keyet egat yanñkwesisiyet kiñgabien.

An kwiyan amobotnaj bein?

(Matiyu 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Äpme nembajane ekñenaj ilinak an kwi egañ amobotnaj bewe keyet mdândawien.

⁴⁷ Kegok tapme Zisasiyaj keñinan indik mâtâti nembra isikñaj ñen mti ikñangaj ganzenan pemti

⁴⁸ ekñengat kapigok zeye, “An ñen nembra isisikñaj nâgât mti zem oloñen mpewe egañ neñ zem oloñen mnein sepem keboñ bein. Ma an ñen neñ zem oloñen mpewe egañ kegogak an neme kobanen ke zem oloñen mpewe. Keyepmti in nembra isikñajnok tototnaj mamambep beme Kawawangaj zikatnan mobotnaj bewep.”

An ñenaj ku zemtalat indein ek ingalen nolin bein

(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Äpme Zânanj Zisasiyet zeye, “An zikat indanda, nin an ñenaj gâgât kwidan kumti we bekanaj mápeme ekti ninmak kumamaingapmti zemkulumpenn.”

⁵⁰ Kegok zeme Zisasiyaj Zân ma nembajane notnaj ekñengat pigok diindoye, “An ñen ingat ku zemtalatindein ek ingat nolin kegok nâmpaip keyepm in zemkulumpepepin.”

Samalia am ekñenaj Zisas ekñengalen mka temanen ku tatagalen zemkulumpewien

(Zân 7:2-10)

⁵¹ Zisas ek kululuñen gilik zemti mobogalen kanañ sokñaj beme Zelusalem mkaen mobogalen ikñaj nâmdelaj pemti mege.

⁵² Nâmdelaj pemti an notnaj egañ mebegalen zemindeme busup zet mmebien. Kegok zemindeme meti Samalia msalen mka temaj ñenmagen met patañ zemti Zisasiyet mka ma kwitnaj kwitnaj aik sasayelen busup zet am ekñen diindowien.

⁵³ Yanjut Samalia am ekñenaj Zuda am ekñenmak ku sekbem maip keyepm ekñenaj ek Zelusalem mka temanen dundundu mulup msât kozin kegok nâwien.

⁵⁴ Zisas ma nembajane ekñenaj Samalia msalen mka teman kokogalen sokñanik kopme an ekñen busup zet mkobien ekñenaj zet nembelen dopmaj diindowien ke nâmkoti Zisas ma nembajane koindaikti diindomti zemkulumindewien. Kegok zeme Zems ma Zânanj eknâmti egelaj Zisasiyet kapigok zewun, “Amobotnaj geñ nâmane kululuñengatnaj teziñ zemalut toti indembuk ma geñ zigok nânik?”

⁵⁵ Kegok zemalu Zisasiyaj egegat gilik zemti musuwawat zet diindoye.

⁵⁶ Kegok zeme ekñenaj mka temaj ke pemti mka temaj ñen mebien.

Zisasmagen tusumti mebegalen zet

(Matiyu 8:18-22)

⁵⁷ Tapmetnepeme an ñenaj Zisasmagen koti kapigok dunduye, “We, geñ deset ma deset mesâgât mmane neñ gamâpmebap.”

⁵⁸ Kegok zeme Zisasiyaj kapigok dunduye, “Neñ namâti mamayelen ñep yanjut nukñaj temaj penaj titiyelen. Zit ekñen mkanjinmak ma age ekñen kegogak mkanjinmak yanjut Angat Nemujan neñ mka ma mundum weweyelen ku wemñain.”

⁵⁹ Äpme Zisasiyaj an ñen ekti kapigok dunduye, “Geñ koti neñmagen tusum kot.” Zeme an egañ Zisas kapigok dunduye, “Amobotnaj, nâmnemane meti bipm zawalen tazin ya mmalesa gakime mzilimtiñgut gilik ze kobap.”

⁶⁰ Zeme Zisasiyaj egat kapigok dunduye, “Geñ pemane am ku napmâlip ekñenaj bipdi gakime bewep. Yanjut geñ meti Kawawangalen zemâtâtât katnanen mama keyet zetnaj ammagen zemkaway bemebanik.”

⁶¹ Sepem kegogak an ñenaj Zisas kapigok dunduye, “Amobotnaj, neñ geñmagen tususuyet nâyap yanjut geñ nânemane kukñangaj meti mam bipm ma notnneyet geñmak mebegalen zet diindomtiñgut gilik zemti kobap.”

⁶² Zeme Zisasiyaj egat kapigok dunduye, “Am ñenaj mulup selen winde taben beme egañ gilik ze bamseset egepin. Egañ selen weyan tep kindinjan ma nanzaj mee notnaj zigoset tazin ke eknâtâti winde benak. Äk egañ bamseset ekdak beme setetek mti

tokunak. Sepem kegogak am nenan Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ mkawaŋ besât nân beme ek bamanan gilik zemti kwitnan kwitnan msat palengalen ke eknâmtikŋaŋ mimipin. Egaŋ kegok mbe beme Kawawaŋgalen zemâtâtâtŋat katnanen maip keŋan mulup neŋ ku mbe.”

10

Zisasiyaŋ nembraŋane sambe zemindeme mepmâbien

¹ Âpme maneti Zisasiyaŋ nembra sambe makumti 72 ewe indaombemindemti mulup zet zemindeme. Kegok mti ikŋaŋ bam msat mebegalen nângeen katan nembra zut zut kegok zemindeme mebien.

² Kegok mti egaŋ ekŋengat ewe kapigok tustum zeye, “Kawawaŋgalen mulup sambe penar mimiyelen tazin yaŋgut mulup am sambe yek. Kwep kwewetaŋ keyepmti in mulup toŋaŋ dundum same mulup mimi am notnan aikindeme mulupmanen sakwep mepmâbep.

³ In meti kapigok otnâmbep, neŋ alak in sipsip nembraŋ tam zupmaŋ ekŋengat keŋan zemindema melip keyepm in weyaŋ eksemti mebep mneti ekŋenaŋ indawalebepŋat.

⁴ In mesâpmti mânep ma ele temaŋ milawatmak ma setwewet titipin mebep. Ma selen am nŋen aikti zapat belakŋaŋ zenâ zenâ ku mbep. Belak etaŋ mebep.

⁵ Âpme kan katan mka nŋengat keŋan weweyelen mosâgât mti kukŋaŋŋat mka toŋaŋŋat kapigok dunduweŋ, ‘Keŋ sewakŋaŋ inmak tabe.’

⁶ Zeme egaŋ mkaŋanen indaikti mobe beme, ‘Keŋ sewakŋaŋ geŋmak tazin,’ kegok dunduweŋ. Âk kegok ku mbe beme keŋ sewakŋaŋ ilinmak tapme mebep.

⁷ Âpme mka motabewen keyegak tatat mimi ke tapme tu meu ilin nŋemti ziboŋ indaip beme in ke mti nimbep. In mulup ekmagen mbep keyepm tu meu neŋ indame nimbep. Ma in mka kukŋaŋŋat tabep ke pemti mka nŋen weweyet ku mebep.”

⁸ Kegok zemti ewe kapigok tustumti zeye, “Kan katan mka temaŋ nŋengat keŋan mopme amnaŋ ingat zemoloŋen mti kolit zeme meti meu ziboŋ ingat weyayaŋ mbep ke nimbep.

⁹ Kegok mti am zawalinmak mka teman keyet keŋangaŋnaŋ weyaŋindemti am ekŋengat kapigok diindowep, ‘Kawawaŋgalen ingalen Amobotnaŋin kozinen keyelen kanaŋ mulup anene inmagen kolip keyaŋ zemkawaŋ beinen egalen zemâtâtât katnaŋ mama ilak sokbein.’

¹⁰ Yaŋgut kan katan mka temaŋ nŋengat keŋan mopme ekŋenaŋ ingat zemoloŋen ku mip beme mka temaŋgalen set tuŋgupman tazinen metati amgat kapigok zewep,

¹¹ ‘Ingalen kânzunzuŋ ningat setnnanen imann talep ke pâmpâm kumann ilinmagen tozin keyaŋ mkawaŋ beinen Kawawaŋgalen ingat nenzinziŋ min. Yaŋgut in kapigok otnâit Kawawaŋgalen ingalen Amobotnaŋin inmagen kotati in indikdamuŋ msâpme in ku nâmtikŋaŋ mti zempaip.’

¹² Neŋ penar zema nâit, eweŋan baenen Sodom mka teman am ekŋenaŋ bekanar miminŋaŋŋat zet mulup mimi kanen Kawawaŋgalen dopmaŋ bekanar katikŋaŋ penar indaye. Âpme in mka keyelen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penar inmagen kopme in ku nâmtikŋaŋ mti ektalabien. Keyepmti Kawawaŋgalen dopmaŋ titiyelen kanen in dopmaŋ bekanar penar Sodom am ekŋen sebemindemti in mobotnaŋ penar tiwep.”

¹³ Kegok zemti nembraŋaneyet mka temaŋ zut kapiyet zet diindoye, “Wakae, inmagen bekanar penar sokbewe. Kolazin mka temaŋgalen am ma Besaida mka temaŋgalen am inmagen neŋ menok igak igak temaŋ sambe mban ke eweŋan Taia mkaengalen am ma Saidon mkaengalen am ekŋenmagen sokbenak ze, nap sâk teŋgeŋaŋ ambuluti kâyaŋ sekŋinan mulati yominanŋat nâmti sakambuk mti zemsu zemsu palen talip keyet zikat indanagen yominmagenaŋgilik zewiek.

¹⁴ Keyepmti neŋ in ewe pigok diindoma nâit, Taia ma Saidon ekŋen am bekanar tipman baen mambien ekŋengalen dopmaŋ titiyelen kananen Kawawaŋgalen yominanŋat tosaŋaŋ mtoti indawe ingat in yominanŋat tosaŋin mmoti penar indawe.

¹⁵ Kapaneam ingalen mka teman neŋ tatat mimi mti menok yaŋaŋ yaŋaŋ mma Kapaneam am in nikmâtâbien yaŋgut in alak pi sekŋin omba penar tapmmolip. Keyepmti neŋ ingat pigok nâyaŋ, In sekŋin omba penar tapmmoliwaŋgut Kawawaŋgalen in indeme teziŋ nŋandanen towep.”

¹⁶ Egaŋ kegok zemti nembraŋane ekŋengat kapigok diindoye, “Am nenan ingalen zet nâmti mkipmaŋ bewe egaŋ nâlen zet kegogak nâmti mkipmaŋ bewe. Ma am nenan in indik kiŋgatindewe egaŋ kegogak neŋ nakiŋgat newe enenogat in zet zapat dolakŋaŋ manzeip ke nâlen zezapat bein. Ma nenan neŋ makiŋgatnein egaŋ kegogak An neŋ

zemneme koban ek kegogak makingatpein enenogat nâlen zezapat ma Kawawaŋgalen zezapat eget sakam kwep bein.”

Nembanane 72 ekŋenanŋ gilik zemkobien

¹⁷ Āpme Zisasiyaŋ nembanane 72 indeme mebien ekŋenanŋ met maneti gilik zemti koti ekŋenanŋ Zisasiyet zezapat oloŋen palen kapigok dunduwien, “Amobotnaŋ, nin gâlen kwidanen we bekanaŋ amgat kenjinan kegogak zemindemann ekŋenanŋ ningalen zet gawepumti kwawabien!”

¹⁸ Ekŋenanŋ kegok zeme egaŋ zet dopmaŋ kapigok gilik zem zemti zeye, “In kegok mbien ke enenogat Sadanŋat windenŋaŋ tatimtopme egaŋ kululuŋengatnaŋ sakamaŋ ambeyak busatnaŋaŋ sakwep peyak mamm kegok windenŋaŋ katipemti toge ein menok nâgât kwitnnaŋ tapmmeyepm topme ekban.

¹⁹ Nâit, in winde indawan ke asiŋ am indindi ma lanzi ekŋen sela indiwep ma kasa ekŋengalen windenŋin kume tobe. Kegok mme kwitnaŋ ŋenaŋ ku indawalebe.

²⁰ Yaŋgut in we bekanaŋaŋ zelin gawepuwien keyet keŋ segeyak ku mit. Kawawaŋgaŋ kwilin papiaen kululuŋen kumpepeŋaŋ ma in mama kanzizit kwesiŋ kwesiŋ mamayelen ke tiwep keyet keŋ segeyak mbep.”

Zisasiyaŋ keŋ oloŋen nâmti Bipmaŋ Kawawaŋgat wisikŋ zeye

(Matiyu 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Āpme kan keyet Emetak Teŋaŋ Zisas keŋanen oloŋen mimiyelen mpeme penaŋ mti kapigok zeye, “Bien, kululuŋ ma msatgalen Amobotnaŋ, neŋ gâgât wisikŋ nâmgeyap enenogat am nânâŋinŋiŋ ekŋenmagen mulupdi ma zezapadi dolakŋaŋ ekŋenmagen mkawaŋ bemane ekmâtâbien keyaŋgut an nânâŋin temaŋ ekŋenmagen kwitnaŋ kwitnaŋ enziliwanan. Bipm, geŋ kwitnaŋ kwitnaŋ msokbewanan ke gitaŋgat nânâyet ma nâmtikŋaŋdaŋgat mbanan.

²² Bienaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe kapi betnnaŋ bem neŋge. An ŋenaŋ nâlen yaŋŋ ku manikmâtâzin; Bienaŋ kwep manikmâtâzin. Ma Biengalen yaŋaŋ kegogak an ŋenaŋ ku maekmâtâzin. Nenan kwep maekmâtâlöp. Ma neŋ am ombemindema Bipmnaŋgat yaŋaŋ maekmâtâlöp.”

²³ Kegok zemti Zisasiyaŋ nembanane 72 ekŋenmagen gilik zem zetnaŋ ŋandaŋaŋ mtoti kapigok diindoye, “In oloŋen palen talip enenogat in kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ilin mti ma ke eknâmâtâbien. Neŋ kapigok diindowi,

²⁴ eweŋan baenen golaŋ zenze an ma an teŋ notnaŋ ekŋenanŋ kwitnaŋ kwitnaŋ mamiyap eksâtgât ma nâgât zetn nâsâgât webe webe mbien yaŋgut ku nikti nâmbien. Naman in alak nen nikti zetn nâmtiŋgut ku nâmtâlöp.”

Samalia an dolakŋaŋ ŋengat bemzenze zet zenzenaŋ

(Matiyu 22:34-40; Mak 12:28-34)

²⁵ Āpme kan ŋengat an zii zet nâmâtâtâtnaŋaŋmak ŋenaŋ koti Zisas tetipemti eegalen kot yaŋkwesiye, “An zikat indanda, neŋ kwileki mti mama kanzizitgat zapat bewap?”

²⁶ Kegok zeme Zisasiyaŋ nâmti kapigok dunduye, “Mosesiyelen zii zelen mama kanzizitgat zigok kumpepeŋaŋ? Keyet yaŋaŋ geŋ zigok otnânik?”

²⁷ Yaŋkwesime egaŋ zeye, “Geŋ keŋdi ma nâmamandi ma windendi ma ŋoktikdi ekŋen ke ketalasimti Amobotnaŋ Kawawaŋgat etaŋ gogot mpewanik. Ma zet ŋen ewe kapigok, gitaŋgat maŋgemben katarŋ am notnaŋgat kogogak gogot mbanik.”

²⁸ Zeme Zisasiyaŋ zet dopmaŋ kapigok gilik zem dunduye, “Geŋ zet teŋ penaŋ zenik. Geŋ kegok mbanik beme mama kanzizit tiwanik.”

²⁹ Yaŋgut zii zet nâmâtâtât an egaŋ am notnaŋgat gogot ku mge keyepmti egaŋ nânâŋaŋ ke Zisasiyaŋ ku nâmâtâtâgalen nâmti egaŋ zet ŋen zesât mti zet kukŋaŋgat ke atam pemti zeye, “Nâgât notn ke an kwi?”

³⁰ Kegok zeme Zisasiyaŋ egat dunduye, “Kan ŋengat Zuda an ŋenaŋ Zelusalem mka temangatnaŋ Zeliko mkaen totogalen totnepeme kambu titi an ekŋenanŋ ek aikti milawatnaŋ kambu timti kume gakikiyelen wembe katnan etaŋ tapme pemti kunzuj mebien.

³¹ Kegok sokbeme an zut Zuda maŋgaengatnaŋ sâpe sâpe bumbu an ŋenaŋ Zeliko mka temanen mebegalen nâmti set egaŋ togeen ke tatotneti an ke ekti set keiŋaset toti mege.

³² Sepem kegogak Kawawaŋgalen sesewat mka temaŋgalen mulup an set keyegak kotneti an kemagen patarŋ zemti ekmagen sokŋan meti ekmâtâti pemti set keiŋaset toti mege.

³³ Āpme Samalia am ekŋenanŋ Zuda am ekŋenmak kasa kasa mamip. Yaŋgut Samalia an ŋenaŋ set keyegak tapmetneti an ke egeen keŋaŋaŋ an keyet kemberŋ penaŋ nâye.

³⁴ Keyepmti ekmagen sokñan penañ meti wain ma tep tunañ kelakñanmak kum-sowienen ke bepemti sâk butnañ mti kwaikpeye. Kegok mti donñiñan dukñan ambepeme mopme aikmeti an ñengalen mkaen mowebun. Ke moweti ekdamuñ mge.

³⁵ Âpme mseñan mka keyet tonañ mânep silwa kasetnañ zut msamti kapigok zempeye, “Geñ an kapi weyañ ekdamuñ mbanik. Âpme neñ set kapiyegak gilik zem koti gâlen kwitnañ kwitnañ timane mebe ke neñ koti dopmañ ñep mutuwap.”

³⁶ Zisasiyañ zet kegok zemdelañ zemti zii zet zikat indanda an keyet yañkwesiye, “Geñ zigok otnânik, an tuk ekñengat tunjuwinangatnañ an kwiyañ an kambu titiyañ kuwien ke notn dolakñan mpeye?”

³⁷ Kegok yañkwesime zii zet zikat indanda an keyañ kapigok zeye, “An egat kembern nâmti mukulem mpeye ke.”

Zeme Zisasiyañ zetnañ dopmañ gilik zeye, “Geñ meti sakam kegogak mbanik.”

Zisasiyañ Matamak Malia egetmagen mege

³⁸ Âpme Zisas ma nembanjane ekñenañ tapmetneti mka ñande temañ ñen kopatañ zemti Zisasiyañ mka temañ keyet keñan moweti imbi ñen kwitnañ Mata egalen mkaen mowege.

³⁹ Ma egat weneñañ kwitnañ Malia. Egañ koti Zisasiyañ mot totapmangeen ke koti Amobotnañ egat setnañ ganzenan totati egañ zezapat dolakñan tazemzikat indamangeen ke tatnâmange.

⁴⁰ Âpme Matayañ meu weyañ igak tapm olati weneñañgat nâmsokumti keyepm koti Zisasiyet zeye, “Amobotnañ, geñ taekdik, weneñan neñ nemti gerjmagen kotapme mulup nenak tapm olalap. Zemane koti neñ namukulem miki!”

⁴¹ Zeme Zisasiyañ kapigok dunduye, “We, o Mata, geñ kwilekiyet kwitnañ kwitnañ sambeyet yayañ mti nâmnukñañ mnik?”

⁴² Maliyañ nâgât zetnnañgat nâmtikñañ min keyañ kwitnañ kwitnañ sambe msalen kapi sebemindein. Ke ñenañ menzem mimiyelen sakam yek.”

11

Dundundayelen set katnañ (Matiyu 6:9-13; 7:7-11)

¹ Âpme kan ñengat Zisasiyañ mundum ñen metati tadundumange. Ya dundum delañ zeme nembanjane ñenañ egat yañkwesiye, “Amobotnañ, geñ dundundu set katnañ ñen Zânañ nembanjane zemzikat indayenok zemzikat ndasenik.”

² Zeme egañ diindoye, “In dundundu sakam kapigok dunduwep: Bien, nin gâgât kwidi mmotnuwen kogogak am sambeyañ mmobogat dundunup. Geñ kot nin sambe ndadamuñ mi.

³ Geñ alak tu meu nnañgat weñnok niniyet ndasenik.

⁴ Nin am ekñenañ myungum ndandañan makatikpenup sepem kegogak geñ ningalen yomm katikpe. Yomgalen tetimaemaeyañ ndatime ku katikndewanik. Windendi ndamane bekananen ku towebanup.”

⁵ Zisasiyañ kegok zemti nembanjane kapigok diindoye, “Inmagangatnañ am ñenañ tambusutan notnañ ñenmagen medak beme meti set tonñon kumti zenak, ‘Notn, gâlen nupmaman tuk naseniñan dopmañ gawap.

⁶ Nâlen notn ñen set teepmañ koti kotapme neñ meu eksasayelen ñen ku tatnain!”

⁷ Geñ kegok zewek beme nodi keyañ mka keñan tati kapigok zenak, ‘Geñ nabutetepiñ, sekekek kekpeya ma nemban ma nen ma imbin nsakwep mundumen meluk tawenup. Neñ wati kwitnañ ñen ku gasap.’

⁸ Yanjut neñ kapigok diindowi, geñ egat notnañ ya egañ ku wati gamukulem mgenak. Yanjut geñ yañkwesiñ giñgiñ mbek beme egañ ñep wati nupmamanjat zewek ke ñep mganak.

⁹ Âpme neñ dundundu mimiyelen set katnañ ingat bemzenze zet tuk kapigok diindowi: Kawawangat dundum same kwitnañ kwitnañ indawe. Ma timamat mulup mti penañan aikbep ma ñanda kasañ kume zet kwaselemti kwitnañ kwitnañ indawe.

¹⁰ Mandunduiwañ kwitnañ kwitnañ matip. Matimaliwañ penañan maaigip ma ñanda kasañ makuiwañ sekekek kweselemindamti kwitnañ kwitnañ maindain.”

¹¹ Dundundayelen zet ñen ewe kapigok zeye, “Inmagangatnañ an ñenañ nembayet biwin tatnak beme nemuñanñan meuyet mti anjalayet yañkwesime nombe kukñañbenj ku masain.

¹² Ma egañ sakokolok katnañgat yañkwesime lanzi ku masain.

¹³ In am bekanan penañ ya nemunambanin kwitnañ kwitnañ dolakñan main-dapelanjuip. Âpme Biwin kululuñen ek An dolakñan penañ. Egañ kwitnañ kwitnañ

dolakñan biwineyan nempa maindaip ke sebempemti mobotnan penañ indaweyeyepm in Kawawangat Emetak Teñ ndandayelen dundum same egan Emetak Teñ nep indawe.”

*Am ekñenan Zisas we bekananmak main kegek sekñan bemzewien
(Matiyu 12:22-30; Mak 3:20-27)*

14 Am ñen we bekananmak mamti zet ku manzemtan. Ek an kopa ya Zisasiyan we bekanan mâpeye. We bekananñan kwawepme an keyañ yanbemti zet zeye. Kegok sokbeme am sambeyan nântemtem mbien

15 yanğut am notnanñan zewien, “Zisas ek we bekanan ekñengalen ñenan bemberinan kwitnan Beelsebul egan winde same we bekanan tazemindein.”

16 Kegok zeme am notnanñan Zisas tetipemti eegalen ma egan menok notnan mme Kawawan ekmak penañ tazin ke nâmti egat yanğwesiwien.

17 Âpme Zisasiyan ekñengat nânâñinan zekukunñan mbiengapm kapigok diindoye, “Am manğe ñenan ilinak kalañti manğe ñen manğe ñen bemtati maom kwaom mbiek beme ekñenan kwesin ku mambiek ma ekñenan mama mimiñinan kileñ bewiek. Sepem kegok awembin ma nemunambanine ekñenan ilinak kalañbiek beme ekñengalen mama mimiñinan kileñ benak. Neñmak Sadanmak kasa kasa mamilup kogogapmti Sadanñan winde name egalen winde kumatotogot winde ku nanak.

18 Eneyet Sadanğalen manğeyan kalañti ilinak maom kwaom mbiek beme ekñenan windemak ñep ku tabiek.

19 Âpme neñ Beelsebul egalen windeyete we bekanan mamâtindeyap zeyoyepmti kwiyañ nemanñine winde indame we bekananñan mâtindeyep, Beelsebul egalen windeyete ma Kawawangalen windeyete mamâlîp? Ilinanğat nemanñineyan we bekanan mâlo keyañ in zekuku miyo ke mme penañepin bep. Eneyet nemanñineyan yanğanin msokbeyo.

20 Wa ke Beelsebulğalen windenñan yek. Kawawangalen Emetagan manapmukulem mme we bekanan maindamâlöp. Kapiyan msokbemindainen Kawawangalen zemâtâtâtğat katnan mama keyelen winde ke alak inmagen kapi tazin.

21 Âpme an windenñanbeñ ñenan kasayet damuñ msâğât timbiñan weyañti mkanñan damuñ mnagen mkanñan dolakñan tadak.

22 Yanğut an windenñanbeñ penañ ñenan koti an ke kumsagapmti timbiñan namukulem msem nâyeyeen ke, ‘Kambu titi an ke mtopesap,’ nâmti mgeyanğut egalen kwitnan kwitnan ke ma milawatnan kambu tiye. Timeti notnane ekñenmak kalakumti tiwien.*

23 An ñenan neñmak ku mambe beme ek nâğât kasan.

*We bekanan gilik zem toti munduman mobotnanen mege
(Matiyu 12:43-45)*

24 We bekananñan an keñanğatnan kwaweti msat tunğupman mundum tatagat timati mundum ñen ku aige. Keyepmti ikñanğat kapigok otnâye, ‘Mkan ewenjan pemti koban keyegak gilik zem meti eksap.’

25 Kegok zemti gilik zem meti egeen mka ke belak weyañti kaput peme toñepin tage.

26 Keyepmti met we bekanan notnane 7 ekñen keyañ bekanan penañ ek sebempeip ekñen ke indatime kot keyegak tatat mimi mbien. Kegok sokbeme an ke ewenjan bekananik maanğewan bekanan penañ bemtazin.”

Olonen mama mamayelen yanğan

27 Âpme Zisasiyan zet kegek zemdelan zeme imbi ñen am manğe tabien ekñengat tunğuwinan tati Zisasiyet kapigok zeye, “Imbi geñ gambage ma nam gaye egan olonen penañ mbe!”

28 Kegok zeme Zisasiyan imbi keyet kapigok dunduye, “Geñ kegek zenik, âpme nen nâyawan am Kawawangalen zezapat dolakñan nâmti manğawepup ekñenan olonen penañ mbep!”

*Zona egan piliñ beye
(Matiyu 12:38-42)*

29 Âpme am sambeyan koondakbienen kan keyet Zisasiyan zet ewe tusumti kapigok ekñengat diindoye, “Am alak kan kapiyet talip in bekanan penañ ma Kawawangat ku nâmkinpeip! In neñ menok ñen mma eegat nâmti manayanğwesip. Yanğut in menok ñen ku ekbep. Piliñ kwewetan Kawawangalen golan zenze an itnanñan kwitnan Zonamagen sokbeye kebon bam ekbep.

30 Ke kapigok golan zenze an Zonayan Ninewe msalen keñ gilik zenzeyete zeye keyet piliñ beye sepem kegok Angat Nemuñan neñ am alak talip in kapimagen nen piliñ beyap.

* 11:22: Zet zapat keyañ mkawan beinen Sadan windenñanmaganğut Zisasiyelen windenñan Sadanğalen winde mtopein.

Ninewe ekjenenaj keñ gilik zenzeyelen zet Zonayan mediindome keñin gilik zeye. Âpme neñ inmagen keñin gilik zenzeyet diindoma keñin gilik zeme nâmkîñpepemak mamayelen nâmti tadiindoyap.

³¹ Âpme itnanaj baenen imbi mobotnaj Siba msalengatnaj eñaj beñangatnaj amobotnaj Solomon nânâñaj temaj ke eksâgât nâmti koge. Âpme neñ amobotnaj Solomon ek sebempayap. Yangut neñ ingat tunguwinan pi tati mulup mma in keñinan ku mkipman benemti yominangatnaj ku gilik zeip. Keyepmti imbi mobotnaj Siba msalengatnaj eñaj Kawawangat zikatnan zemindoween, 'Neñ beñangatnaj Solomon etaj eksât koban âpme in Zisas sokñan tazinangut in yanaj ku ekmâtâlipgapmti keyaj ingalen yom temaj bein.'

³² Âpme Zonayan zet zapat dolakñaj Ninewe am ekñen diindoyeen yomengatnan keñin gilik zem mâpme delaj zeye keyet dopmaj dolakñaj Kawawanaj indawe. Ma ekjenaj Kawawangat zikatnan in zemindowep. Enenogat neñ alak inmagen pi tati Zona mobotnaj penaj sebempemti tapma in nâlen zet zapatn dolakñaj nâmti ewe yomengatnaj ku gilik zeip. Keyepmti dopmaj bekanaj temaj inmagen sokbewe.

In am ekñengalen lam keboñ bemti tabep

(Matiyu 5:15-16; 6:22-23; Mak 4:21-22; Luk 8:4)

³³ Âpme amnan lam koñ bemti menziman dukñan ku makwalapenup. Nin lam koñti munduman tatatanen sosok sapemann tapme mbusatnaj beme amnan ekti mka keñan makwalip.

³⁴ An ñen ek nâmamañaj Kawawanmagen bemti mamain ek busatnanen mamain-gapmti keñan ma sekñaj busatnanen talip. Mme an ñen ek nâmamañaj Kawawanmagen ku mambein an ke tembusosogen mamain kegok zenzeyelen. Keyangut, 'Neñ ñep Kawawanj mâti mamti naman kwitnaj kwitnaj msatgalen kogogak timambap,' an keyaj kogok zein beme ek tambusosogen penaj tazin.

³⁵ Weyaj ekmâtâbep. Mti zikalin ekpeme Kawawanmagen mebe keyaj keñin sekñin mme busatnanajmak bewe. Kogok ku mbep beme tembusosogen keñin ma sekñin pesak pewe.

³⁶ Âpme keñinan busatnaj tisâgât indembein ekjenaj zet zapat penaj ke tip ma busatnaj kogogak tip eneyet neñ busatnaj ma zet zapat penaj. Sepem keyet katanj lamanj mka keñan mbusatnaj mambein kegok mbe."

Zisasiyaj Palisi zet memendep mimindaye

(Matiyu 23:13-36; Mak 12:38-40)

³⁷ Âpme Zisasiyaj zet kegok zemdelaj zeme Palisi an ñenaj Zisas egalen mkaen tu meu niniyelen zemmandaye. Kegok zeme mka keñan moweti meu niniyelen mundumen totage.

³⁸ Ke totati betnaj Zuda am ilinangalen zii zelanj bet zuluti tu meu niniyelen zenzenaj ke ku mâti bet zululupij tu meu ninje keyepm Palisi an keyaj ke ekti nâmtemtem mge.

³⁹ Kegok otnâme Zisasiyaj egat nânâñaj ekmâtâti kapigok dunduye, "In menzim sekñaj etaj manzulupme keñanen zulupij mme meu pâpmanj melesinj matazin. Ingalen mama mimijin sepem menzim keboñ. In amgat zikalinan an pbenajnok mamaip yangut keñinan kambu ma sekgalen eiyak kwitnaj kwitnanaj bemisik wen.

⁴⁰ Wakae, inmagen bekanaj penaj sokbewe. In an kilen penaj. In zigok otnâip? Kawawanaj menzim sekñaset weyanjti eñaj kegogak keñaset weyanje, ma?

⁴¹ Yangut menzim ma pelep keñan kwilekiyaj tazin ke timti am tototnaj ekñen indawep. Kegok mme kwitnaj kwitnaj sambe inmagen kwetetepmaj bewe.

⁴² Wakae, Palisi inmagen bekanaj penaj sokbewe! In kwilekiki isikñaj sikokok ma sunjem sanjo muluwengatnaj ma songom ekñen keboñgalen manje 10magengatnaj manje kwep ke Kawawangat masaip. Yangut in Kawawanmagen kwetetepmaj mama ku mamaip ma ek gogot ku mampep. Egat ke mti keyet palanj kwitnaj kwitnaj isisikñaj kegogak mbep.

⁴³ Wakae, Palisi inmagen bekanaj penaj sokbewe! In sesewat mkaengalen mundum totat dolakñaj ilin ombempepenaj etaj matotalip. Ma amnan bem kwiti kwiti munduman indikti indamukume nâme mobotnaj bembeyet manâip.

⁴⁴ Wakae, inmagen bekanaj penaj sokbewe! In sum pilinaj ma elimiakñajpiñ tapme am sambumbunaj tazin ke nânâpiñ amnan dukñan mamelip. Ma ingalen keñin bekanaj penaj ke amnan sekñinaset ku maegip. Amnan sum dukñan eñajpiñ mamelip sepem keboñ."

⁴⁵ Âpme an zii zet zikat indanda ekñenmagengatnaj ñenaj Zisasiyet kapigok dunduye, "An zikat indanda, geñ zet zenik keyaj nin kegogak mtotndein!"

⁴⁶ Kegok zeme Zisasiyan zeye, “Wakae, an zii zet zikat indanda inmagen kegogak bekanan penan sokbewe! In nukjan sambe timbemâti am ekjengat dukjinan be-mindeme ekjenan taolapme ilin belak kakanemuñ bet bugan kukupinj mamaip.

⁴⁷ Wakae, inmagen bekanan penan sokbewe! In nanzan temañ dukjan meluwan kumpemti yeñsokjineyan golan zenze an indowien ekjengat suminanen bempewien.

⁴⁸ Ma yeñsokjine ekjenan golan zenze an indokwebien ke nâmti, ‘Ñep,’ zeip keyepmti in sumin elimiak pembenan mamiakpeip.

⁴⁹ Âpme Kawawan an nânânan temañ egañ kapigok zeye, ‘Neñ golan zenze an ma an zet zenze ekjenmagen indema kopme notnan indome gakiwep ma notnan sisipenpen mimindawep.’

⁵⁰ Ingat yeñsokjineyan kan Kawawanan msat ma kululun weyangeen keyetnan yanbemi golan zenze an ekjen indokwebiengat dopman alak talip in Kawawanan musuwet indesâpm.

⁵¹ Ke yanbembenan baenen Keinan meniñan Abel kume gakiye ma keyetnan mamkwati Zakalaya ek sesawat mka temangalen sisak ma kambuk mka teñ tunguwidan amnan nanzanan kume gakiye. Neñ penan zema nâit, am alak talip in keyet dopman Kawawanan indame puwep!

⁵² Wakae, an zii zet zikat indanda inmagen bekanan penan sokbewe! In Kawanganalen zet penan amnan nânâyet kwatapemti ku mamkawan beip. In zet penan ke ku mkipman bemi am kegogak zemkulumindeme ekjenan zet penan ke ku nâmkijpewien!”

⁵³ Kegok zemdelan zemti Zisasiyan Palisi an keyelen mkaengatnan toti pem ñen mege. Âpme kan katan Zisasiyan am zet zapat mandiindome zii zet zikat indanda ma Palisi ekjenan kot ek mtopepeyelen zet zemti yankwesisi sambe sepem igak igak mayanqwesimtemien.

⁵⁴ Ma ekjenan egat yanjan m ekti tetipemti zet bekanan ekjengalen zii zelen tazinen ñen mtopeme eknâmti zelen pepeyelen keyet mamtemien.

12

Zisasiyan nembananeyet Palisi ekjengat weyan eksemambep keyet golan zet diindoye (Matiyu 10:26-27; Mak 8:14-21)

¹ Âpme am tausen sambe penan ñep ku makukuyelen koti koondakti kitik kitik tati notnanan notnan kakalim notnan kakalim kegok tapmme notnanan ewe takopmambien kan keyet Zisasiyan nembananeyet golan zet kapigok diindoye, “In Palisi ekjengalen yis plawa manzim semen keyet weyan eksemi mambep. Zet keyet yanjan ekjen an zet nambalam zut zenze.

² Âpme in yis nupmaman kenan ku egoyan gut nupmaman sememe nâyo yis kenan beyo. Keyet katan Palisi ekjengalen mama mimi an nambalam zulan mama keyet penanan bamgat sokbemkawan beme yanjin ekmâtâbep.

³ Ma Palisi ingalen zet mama mimi enzilim tazin ke bamgat ku enzilim tabe. Sosok sokbeme keyan yanjanin dâsuki ke msokbewe.

Zisasiyan ku kingagagat zet zapat diindoye (Matiyu 10:28-31)

⁴ Notnne, neñ zema nâit, amnan sekñin etan kume gakime keñ kayombanin kukuyelen windeyet timabep keyepmti ekjengat ku kingabep.

⁵ Neñ An kwiyet kingabep ke zikat indama egit: In Kawanganat etan kingabep enenogat ek winde tasainen am indome gakimengut teziñ ñandenjen âtâtindeme towebep. Zet ke penan. Egat etan kingabep.

⁶ Âpme in gwasembelebele indikgit ekjen Kawawanan nâmâtâti indikdamuñ mamm. Gwasembelebele ek belakjan penan. Ekjen tosanin isikjan penan titiyelen yan gut ekjenmagengatnan ñen gakime Kawawanan age ñen gakin manâin!

⁷ Keyan gut in gwasembelebele belakjan penan keboñ yek. Kawawanan nâinen in mobotnan penan beip. Ma in age ekjen seabemendeip ya kwitnan kwitnan bekanan sambe inmagen sokbeme Kawawanan ingat nâmâtâzin keyepm kingagapiñ!

Am ñenan Zisas mâbâgalen sakambuk ku mbe (Matiyu 10:32-33; 12:32; Matiyo 10:19-20)

⁸ Am ñenan, ‘Neñ Zisasiyan nâmkijpemti ekmagen tusuyap,’ zemti am notnan gat zikalinan egañ kegok zemkawan bewe beme Angat Nemunan neñ kegogak Kawanganalen ensel ekjengat zikalinan an ke, ‘Nenan gat zapat penan,’ kogok zewap.

⁹ Yan gut am ñenan am ekjengat zikalinan nanzemkandabeen Angat Nemunan neñ kegogak Kawanganalen ensel ekjengat zikalinan zemkandatpewap.

¹⁰ Âpme an ñenan zet bekanan notnan Angat Nemuñan nâgât zeuwen Kawawanñan yomin katipen yanñut am ñenan Emetak Tenñalen windeyeyet naman Sadanñalen winde zeinen Kawawanñan yomin ke ku katipewe.

¹¹ Ma in sesewat mka isikñanñalen mulup an zelen idendeyelen indateti mobep ma gapmangalen zet mulup mimi mundumen indati mebep ma amobotnan ñen zet nânâyelen windenñanmak ekmanen indati mepme, “Zet zigok zesenu?” ma “Zet kwileki zesenu?” keyet yayan mimipin.

¹² Kan keyet Kawawanñalen Emetak Tenñan zet kwileki zenzeyelen ke mzikat game zet zewanik.”

An kileñ mânep milawatnanñmak egat bemzenze zet zenzenañ

¹³ Zisasiyan zet kekok zemdelañ zemti tapme an ñen manje teman kemagengatnanñan Zisasiyeyet zet kapigok yanñkwesiye, “An zikat indanda, datnmak nigat bipmñan gakisât mti msat ma mânep milawat datnmak nilisakwep ndaye. Ya neñ alak milom bilombi ke nâgât butnan zenzenañ ke kalopbemti nanayelen nâyagñat datnñanñat zemane nasem.”

¹⁴ An keyañ kekok yanñkwesime Zisasiyan dunduye, “Notn, Bien Kawawanñan neñ igalen zet weyayanñalen ma milawat milom bilombiñit ke kalalanñalen nâmti ku neme koban.”

¹⁵ Zisasiyan zet ewe tusumti am manje teman ekñenñat kapigok diindoye, “In milawatmak mamayet eksegat ku mbep. Keyañ indamukulem mme mama kanzizit ku tiwep.”

¹⁶ Kegok zemti Zisasiyan bemzenze zet ñen kapigok diindoye, “An mânep milawatnanñmak egalen muluwen sanjo ma meu notnan dolakñan penañ kwage.

¹⁷ Kegok sokbeme egañ nânâ mulup mge, ‘Neñ mundum ñen sanjo ma meu notnan bembeyelen ñen ku tatnain. Neñ zigok mbap?’

¹⁸ Kegok otnâmti egañ nânânñan ñen kapigok aige: ‘Neñ mkan isikñanñan sambe kapi asema delañ zeme mkan teman sambe walati sanjo ma meu notnan ke timti mka keyet bewap.’

¹⁹ Kegok otnâmti ikñanñat kapigok zeye, ‘Neñ an delañ zenzenañ! Neñ kwitnan kwitnan sambe ke nup kan sambe tatnawe. Neñ nananñat mamann mma eleñ beleñ penañ bein ma oloñen palen tu meu ntabap.’

²⁰ Egañ kekok otnâme Kawawanñan egat zeye, ‘Geñ an kileñ penañ! Geñ tembumbu kapiyeyet gakisenik. Âpme kwitnan kwitnan sambe gitangñat ondebewananen ke kwiyanñan tiwe?’ ”

²¹ Zisasiyan zet kekok zemdelañ zemti ewe tusum zeye, “Am milom bilombi ilinanñat etañ maondakbeip am ekñen keboñ ke Kawawanñat zikatnan ekñen am mânep milawal-inpin bewep.”

*Msat palenñalen kwitnan kwitnanñat yayan ku mbep
(Matiyu 6:25-34)*

²² Âpme Zisasiyan nemanñaneyet kapigok diindoye, “Neñ zet keyet butnan ewe kapigok zema nait: In alik tataganen meuyet ma in sekñinanñalen sâk melakanduyet yayanñan mimipin.

²³ Ma sâk melakanduyet ma tu meuyet etañ ku maotnâmamambep. Naman in mama kanzizit titiyelen keyet maotnâmamambep.

²⁴ In tedukñan gwaen gwasembelebele indigit. Ekñenan meuyet yayan ku mamip. Ekñenan mmonde onde ma timondak mka mzalanen ku mambeip yanñut Kawawanñan egañ meu maalikindame manip. Kogogapm Kawawanñan ingat nâme mobotnan mambein. Ma egañ indikdamun mam keyepm yayanñan mimipin mamambep.

²⁵ Ma am inmangengatnan kwiyanñan yayanñan mti ikñanñat mamananñan nup kanan butnan ñep tusum manak? Am ñenan ñep yek, keyepm yayanñan mimipin mamambep.

²⁶ Ma in nup kan butnanñan tususuyelen isikñanñan bukapi ñep ku mamip ya in kwilekiyeyet tu meu ma sâk melakanduyet yayanñan penañ mamip?

²⁷ Âpme in tep belaalik msalen wein ke indigit. Ekñenan ilinanñat sanñum melakan-dunñin ku maweyanñip ma mulup ku mamip. Yanñut keyet yanñan neñ ingat diindoma nait. Solomon ek mânep milawatnanñan temanñmak miak miakñan dolakñan yanñut tep belaaligat katnan ego egonñanñan keyet katan Solomonñan ku miage.

²⁸ Âpme Kawawanñanñan didik ekñen ikñanñan kwapme mamiakindein yanñut kan belaknik tati sakwey memunñan beme tep mambumannzin. Âpme Kawawanñan in sanñum melakandu ñep ku maındaingapm in yayanñan mamip? In nâmkiñpepenpin, ma?

²⁹ Keyepm in nânâ mulup, ‘Tu meu kwileki nesenu?’ Keyet nâmti yayanñan mimipin.

³⁰ Ke am Kawawanñan ku nâmkiñpeip ekñenan nânânñan keyet maketalasip. Keyanñut Biwin kululunñan egañ in kwitnan kwitnanñan ekñen keyet olalip ke ñep nâmindein.

³¹ Keyepmti in naman kenjin seknin ketalasime Kawawaŋgalen zemâtâtât katnaŋ mama kandaŋan tabep ma Kawawaŋgalen zetnaŋ kandaŋan mepmenŋut keyet palaŋanen tu meu saŋgum melakandu indawe.”

*Mama mimien kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ ondek bembeyelen
(Matiyu 6:19-21)*

³² Zisasiyaŋ zet ewe kapigok tusum diindoye, “Nâmkinpepemak manŋe isikŋaŋ, in Biwin kululuŋgataŋ egalen zemâtâtâtgat katnaŋ mama ke ikŋaŋmak damuŋ mbep keyepm kingagapiŋ mambep.

³³ Ma in milom bilombiŋin taindain ke beme amnaŋ kwitime mânep ke timti am kwiyaŋ olalip ekŋen indawep. Ma in kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ keboŋ mambambep beme keyaŋ Kawawaŋaŋ oloŋen mpewep. Mama mimi dolakŋaŋ keyet dopmaŋ ikŋaŋ kululuŋen gwaen indame kambu titi an ekŋenaŋ ku tiwep ma kwawaŋ ku nimbe.

³⁴ In kwitnaŋ ŋengat kenjin penaŋ ma indembein beme ingat kenjin seknin nâmanaŋin peme keyet palen mamepmatim tazin.”

*In Amobotnaŋgat damuŋ weyaŋ tabep
(Matiyu 24:37-25:30)*

³⁵ Zisasiyaŋ zet kekok zemti ewe kapigok tusumti diindoye, “In saŋgumin zamti melakanduŋin munduŋti lam koŋti peme tazime kwitnaŋ kwitnaŋ weyayaŋ mulup mme delaŋ zeme Amobotnaŋgat damuŋ tabep

³⁶ sakam kekok amobotnaŋinaŋ awembiŋ bembeyelen mundumengataŋ gilik zem kobe kan keyet mulup amŋane ekŋenaŋ egat damuŋ mti weyayaŋ mulup mbep. Kan egaŋ kobeen kwizet kume mulup amŋane ekŋenaŋ sekekek sakwep kwaseleme keŋan mowebe.

³⁷ Kan keyet mulup amŋane ekŋenaŋ ikŋaŋ zemindeme kataŋ mâti meluk wewepiŋ egat damuŋ kaik tapmambep kogok tapmti ilinaŋgat oloŋen penaŋ mbep. Neŋ diindoma nâit, amobotnaŋ keyaŋ saŋgum melakanduŋaŋ gulum yaloŋti ŋen tim miakti ekŋengat zemindeme meu niniyelen munduman totapme egaŋ meu seŋti indawe.

³⁸ Âpme amobotnaŋinaŋ tambusutnaŋ ma msasayen koindikme mulup amŋane ekŋenaŋ meluk wewepiŋ tapmambep beme ilinaŋgat kekok mbep keyet oloŋen mbep.

³⁹ Yaŋgut in nâmâtâlît. Mka toŋaŋaŋ kambu titiyaŋ kan zukaŋ kobe ke nânak beme egaŋ mkaŋaŋ ekdamuŋ mme kambu titiyaŋ mkaŋaŋ kwaselemti kambu ku tinak.

⁴⁰ In sakam kekok weyayaŋ mulup mtabep enenogat Angat Nemuŋaŋ nen in kan ku nâme neŋ memendepmak kobap.”

⁴¹ Zisasiyaŋ zet kekok zeme Pitayaŋ kapigok yaŋkweŋsiye, “Amobotnaŋ, geŋ bemzenze zet zenagen ke ningat etaŋ ma am sambe kapiyet temakwep nâmti zenak?”

⁴² Pitayaŋ kekok zeme Amobotnaŋaŋ zeye, “Neŋ bemzenze zet ŋen an damuŋ nânâŋaŋ temaŋgat zesowap ke kapigok, an ŋen amobotnaŋaŋgalen mkaŋaŋ ekdamuŋ mti mulup amŋane meu indandayelen kan ke amobotnaŋ ikŋaŋ ombempeye kan keyet ma indamtan.

⁴³ Kegok tapmnepe me amobotnaŋ keyaŋ gilik zem kobeen an mulup mamtan keyelen mulupmaŋ koekme dolakŋaŋ beme an damuŋ keyaŋ oloŋen penaŋ mpemti tosaŋaŋ temaŋ sawe.

⁴⁴ Neŋ diindoma nâit, amobotnaŋaŋ mulup damuŋaŋ ke kwitnaŋ kwitnaŋ sambe amobotnaŋ ikŋaŋgalen ekdamuŋ mimiyeleŋ zempewe.

⁴⁵ Yaŋgut an damuŋ keyaŋ ikŋaŋ kapigok zenak, ‘Amobotnaŋ sakwep ku kobe,’ kekok zemti mulup animbi ndomti meu ma tu kaliŋaŋ nimti keŋaŋ yuŋgu yuŋgu kwadak.

⁴⁶ Kegok sokbeme kan ŋengat an damuŋ keyaŋ amobotnaŋaŋ kobeen ke ku nâmâtâge. Amobotnaŋaŋ koekti an damuŋ ke sindiwaŋ omba penaŋ witikdak enenogat amobotnaŋaŋ mulup zet saye keyet kataŋ ku mge. Keyepmti wati met am bekaŋaŋ mimi ekŋengalen mundum bekaŋanen ke peme ilinsakwep tabep.

⁴⁷ Âpme an damuŋ keyaŋ amobotnaŋgalen nânâŋaŋ nâmâtâge yaŋgut egaŋ weyayaŋ mulup ku mti esemteŋ penaŋ ku mâpme amobotnaŋaŋ koekti sindiwaŋ omba penaŋ witikbe.

⁴⁸ Yaŋgut an damuŋ ŋen mulup amobotnaŋgalen nânâŋaŋ mulup sakam zigok mimiyeleŋ ke ku nâmâtâti egaŋ mulup mme bekaŋaŋ bewe ya amobotnaŋaŋ koekbeen omba penaŋ ku witikbe. An ŋen ek mânep milawatnaŋ ma nânâŋaŋ omba talasim sasaraŋ beme egaŋ penaŋaŋ ombaegak aikme ŋep bewe ma mulupmaŋ kogak windembeŋ mbe.”

*Zisasiyaŋ am manŋe kalaŋindewe
(Matiyu 10:34-36)*

⁴⁹ Zisasiyan zet ewe kapigok tustum zeye, “Nej msalen am ingalen nâmkijpepe mkatikjan bembeyelen koban. Ma ingalen nâmkijpepe ikjan ke mma teman bemti tezin kebon omba penan ziwe.

⁵⁰ Âpme nej nukjan teman ma sindem omba penan tiwap keyet nâmnukjan palen mmeti tima delan zewe.

⁵¹ In nâgâegan an kasa kume tototalen koge ke manâip, ma? Yek, nej keyet penan zema nâit, nej an kalalanjalan koban.

⁵² Kan kapiyet yanbemti am mka kwepgat makukunin 5 ya kalanji an tujan nembet ma an zulan nembet nembet tati kasa kasa mbep.

⁵³ Sakam kegogak biwineyan nemujine ekjenmak kasa kasa mbep. Ma nanijan apmanggat mamañmak nanijan nemujanjat imbijanmak kasa kasa mbe. Âe yanjan kapigogat, ekjenmagen notnanjan nâgât nâmkijpeme notnanjan ku nâmkijpewep keyepm set sakam kegog sokbewe.”

*Kulekiki tasokbein keyet yanjan ku nâmatâbien
(Matyu 16:2-3)*

⁵⁴ Âpme Zisasiyan am manje teman ekjengat kapigok diindoye, “In kasup towewet-naset zanza sop kume in sakwep penan, ‘Map tosâpm,’ manzeip. In kegog zeme penan masokbein.

⁵⁵ Ma tâgâyan baeset keyetnan kwapme beme in, ‘Kasup tasâpm,’ manzeip. In kegog zeme penan masokbein.

⁵⁶ In an zet nambalam zutmak zenze! In kululuñ ma msat egegalen sakaman ekti eknâm mamip keyanjut kwitnan kwitnan alak tasokbein kapiyelen yanjan ku maeknâmâtâlip.”

⁵⁷ Zisasiyan zet ewe kapigok tustum zeye, “Nej nâyawen inmagen zet weyayanjan set katnan kapiyan ku tazin.

⁵⁸ Ke kapigok weyan bep, inmagengatnan an ñen zet muluwen aik mebep beme ewe zet mulup mimi mkaen mebepin tati igalen mânepgalen zet ke weyanbalup. Mneti geñ zet nânâ an ekmagen gaik mepme egan an dakutum ekjengat belinan geme an dakutum ekjenan mka katikjan kegewep.

⁵⁹ Nej zema nâmbak, geñ mka katikjan towewepin ewe belakjan tati mânep dopman sambe indamane delan zewe mneti mka katikjan kwesiñ kwesiñ mamayelen gewepgat.”

13

Am keñin ku gilik zewep ekjen bam walebep

¹ Zisasiyan zet kegog zemdelan zeme kan keyet am notnan Pailelan zemindeme Galili am notnan Kawawanjat sâpe sâpe tabumambien Pailtgalen kasa kuku an ekjenan indome gakiwien keyelen zezapat Zisasiyet msawien.

² Kegog zeme Zisasiyan ekjengat zeye, “Galili am ekjen set katnan kegog mme indowien ekjen keyelen yominan mkawan benen Galili am notnan yomin sebemindeip, ma?

³ Yek penan! Nej zema nâit, in yomengatnan ku gilik zewep beme ekjenan gakiwien in sakam kegog gakiwep.”

⁴ Kegog zeme Zisasiyan zet ewe tustum kapigok zeye, “Am 18 Siloam mkaengatnan ekjen keyan mka teepman kandanjan tapme mka keyan etumti indakwatame gakiwien. In nâiwen keyan mkawan beinen ekjengalen bekanan miminjan Zelusalem am sambe ekjengalen bekanan miminjan sebemindein, ma?

⁵ Yek penan! Nej zema nâit, in yomengatnan ku gilik zewep beme in sambe sakam ekjenan gakiwienok in gakime delan zewe.”

*Tep kwitnan pik katnan elilikpin mamm keyelen bemzenze zet
(Aizaya 5:1-7; Matyu 21:18-20)*

⁶ Âpme Zisasiyan bemzenze zet kapigok diindoye, “An ñenan tep pik wain mulupmanen ondempaye. Ya egan tep pik katnanjat meegeyan penanepin beye.

⁷ Keyepmti egan mulup angat kapigok zeye, ‘Nânik, nej nup kan tuk pi tep pik katnanjat tepmanan mekoti ekbanan ñen ku elige. Keyepmti geñ anpmane melak enenogat tep kapiyan msat kelakjan saik mamm.’

⁸ Kegog zeme mulup an keyan kapigok zeye, ‘Damun, nup kan kwep ñen pemane belak tapme nej tep yanjan msat tokwat utumti sakokolok tipman timatopme omguluk gilik mti ekbap.

⁹ Kegog mma katnan elikzin ma ze ekbap. Elikbe beme dolakjan penan. Âk yek bewe beme nej ñep anbab.’ ”

Zisasiyan imbi wesij ñen Sabat tagonjo kanen weyanpeye

¹⁰ Âpme Sabat tagonjo kan ñengat Zisasiyan sesewat mkaen am Zet Zapat Dolakñan Penan zemizkat indaye.

¹¹ Kegok tapmme imbi ñen keñan ke tage ek we bekananmak. We bekanan keyan nup kan 18 ekmak mamkwapme egan zawat mkwage. Ma bisetnanan kusum topme egan dendan esemten ku matatagalen.

¹² Kogok mame Zisasiyan imbi ke ekti kwizet kume kopme egan egat kapigok dunduye, “Imbi, geñ zawadi mâlap!”

¹³ Kegok zemti egan betnanan imbi keyet bisetnan atame keyegak bisetnanan esemten beme imbi keyan Kawawanjat sesewale.

¹⁴ Kegok sokbeme sesewat mkaengalen amobotnanan Zisasiyan kwitnan kwitnan ke Sabat tagonjo kangat mge keyepm egan ñenzinziñ mge. Mmambe egan am sambe tapmambien ekñengat kapigok diindoye, “Kasup mulup 6 keyet mulup mamambep keyepmti kan ekñen keyet koti am weyanjindende mulup mamambep wa Sabat tagonjo kangat yek!”

¹⁵ Egan kegok zeme Amobotnanan egalen zetnan nembet gilik zeye, “In an zet nambalam zut zenze! In Sabat tagonjo kangat makau apmanin ma donkinin tegen kwalet indemti mkaninangatnan indatimti tu meu indaigalen mundumen meti tu meu indame manip.”

¹⁶ Kegok zemti zeye, “Imbi kapi Abalaamgalen alikñan ya we bekanan ekmak nup kan 18 mkipman penan bemtage. Ya ek ñep Sadangalen winde Sabat tagonjo kanen ñep mâpepeyelen.”

¹⁷ Egalen zet dopmanan kasanane ekñen mme sakambuk penan tiwien. Keyegak am sambe tabien ekñenan menok sokbeye ke ekti oloñen penan mbien.

Mastat katnan keyelen bemzenze zet

(Matiyu 13:31-32; Mak 4:30-32)

¹⁸ Âpme Zisasiyan bemzenze zet ñen kapigok zemti diindoye, “Kawawangalen zemâtâtât katnanmamayet yanjan ke mastat katnan kebon. Ma neñ mastat katnan keyet palen bemzema nâseip.

¹⁹ Ke sepeman mastat tep katnan isikñan penan amnan mti muluwen ondeme kwati tep teman sinan betnanan mme age ekñenan mkanin tep betnan dukñan walabien keyet sakam.”*

Yis keyelen bemzenze zet

(Matiyu 13:33)

²⁰ Kegok zemti ewe kapigok tusum zeye, “Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke yis kebon. Ma neñ yis keyet palen bemzema nâseip.

²¹ Ke yis plawa melesenjan isikñan bugan imbi ñenan plawa omba kemak lelime keñan kaindeyegak tasemem kwatneti teman sosok makwazin kebon.†

Setokwakwat isikñan

(Matiyu 7:13-14, 21-23)

²² Zisasiyan Zelusalem mka temanen mebegalen meti mka ñande isikñan ma mka ñande teman keyelen am Kawawangalen zezapat dolakñan zemizkat indaye.

²³ Kegok tapmepme an ñenan egat kapigok yankwesiye, “Amobotnan, geñ zigok nânik, am kwep kwewan mama kanzizit tiwep ma?”

Kegok zeme Zisasiyan am sambeyet diindoye,

²⁴⁻²⁵ “In setokwakwat isikñan mama kanzizit titiyelen keyet keñan mobogalen mulup windenjanbeñ mbep. In kegok ku mbep beme mka tonjanan wati sekekindewe. Neñ diindoma nâit, am sambe keñan ke mobogalen mbep keyangut ñep ku mobep. Kegok sokbeme in zupman tati mka tonjanat kwizet kumti zewep, ‘Amobotnan, set kwaselemane kwatne!’ zewewan egan zewe, ‘In deyetnan kolip? Neñ ingat ku nâmindeyap!’

²⁶ Egan kegok zeme in egalen zet dopman kapigok gilik zewep, ‘Nin tu meu geñmak ningalen mkaen nimbenn ma geñ ningalen mka temanen Kawawangalen zezapat dolakñan mzikat ndawan.’

²⁷ In kegok zeme egan ewe zewe, ‘In deyetnan kolip ke neñ ku nâmindeyap. In am mama mimi bekanan mamipgat in sebeit!’

* **13:19:** Zet kapiyet yanjan kapigok: Kawawangalen zezapat dolakñanan am sepem igak igak msat sambemagen mekopme am ekñen keyan mme nâmkijipepejinmak tabep. † **13:21:** Bemzenze zut ekñetgat yanjanit kwep eget kwitnan kwitnan isikñan penan yangut muluwit mamuluwen windenjanbeñ penan. Keyet katan Kawawangalen zemâtâtâtgat katnan mama ke An kwepmagen yanbein keyan palakñan bemti am sambemagen mekobe.

²⁸ Kegok sokbeme in kululuŋen Kawawaŋgalen mundumen Abalaam ma Aisak ma Zekop ma golan zenze an dolakŋaŋ ekŋen indikme Kawawaŋaŋ zemindeme in zupman tati sindemgat si zemsu zemsu mti zelin anŋallickbep!

²⁹ Âpme am sambe kasup kwakwatnaset ma towewetnaset ma baeset ma gwaeset nâmkînŋepeŋinmaŋaŋ keŋan mowebeŋ. Ekŋen keyaŋ Kawawaŋgalen mundumen totati Kawawaŋaŋ ikŋaŋmak tu meŋ nimwiyaŋbep.

³⁰ Mme am ŋen kwitnaŋpiŋ tototnaŋ mamti Kawawaŋgat manâmkînŋepin egaŋ bamgat Kawawaŋgat zikatnan kwitnaŋmak bewe. Ma am ŋenaŋ kwitnaŋ mmoti winderŋaŋmak mamti Kawawaŋgat ku nâmkînŋepin egaŋ bamgat Kawawaŋgat zikatnan kwitnaŋpiŋ bewe.”

*Zisasiyaŋ Zelusalem amgat kemberŋ mge
(Matiyu 23:37-39; Luk 19:41-44)*

³¹ Âpme kan keyegak Palisi an notnaŋ Zisasmagen koti zewien, “Wae, amobotnaŋ Elolanŋ gosâgât zepgappm geŋ kapi pemti mesenik.”

³² Ekŋenaŋ kegok zeme Zisasiyaŋ diindoye, “In tam kukŋaŋberŋ keyet kapigok met dunduseip, ‘Neŋ alak ma saŋenen we bekanŋaŋ ammagen zemindewap ma am weyaŋjindewap. Ya âgânen mulupm mdelaŋ zemti mebaŋ.’

³³ Egaŋ zet kegok zemdelaŋ zemti am tabien ekŋengat kapigok diindoye, ‘Neŋ alak ma saŋen ma âgânen Zelusalem mka teman mebaŋ.’ Golan zenze an ŋen msat belakŋan kume gakikiyelen ke ŋep yek. Ek Zelusalem etaŋ mepme kume gakikiyelen.

³⁴ O Zelusalem am, in golan zenze an ekŋen maindome gakip. Ma in Kawawaŋgalen zet busup an indeme makolip ke nanzaŋaŋ maindome gakip. Kan sambe neŋ betnaŋ in Zelusalem am sambe indabembululuŋgalen manâyaŋ sakam sakokolok mamaŋaŋ nembraŋe time pâpmaŋ kandaŋan maŋge mambemendein kegok.

³⁵ Keyepmti neŋ zema nâit, ingalen sesewat mka temaŋ ke Kawawaŋaŋ katipeme ilinaŋgat belinan tapmosâpm. Âpme neŋ diindowi, Zelusalem am, in neŋ ewe ku nikbep ya maneti kan delaŋ zenzeen keyet in kapigok zewep,

‘Kawawaŋaŋ Nemunaŋ ombempeme kozin keyet nin oloŋen penaŋ mnup.’ (Sam 118:26) Kegok zemenŋut neŋ kobap.”

14

Zisasiyaŋ an zawatnaŋmak weyaŋpeye

¹ Âpme Sabat tagoŋgo kanen ŋengat Zisasiyaŋ Palisi amobotnaŋ ŋengalen mkaen moti tu meŋ nimbien. Kegok mme Palisi notnaŋaŋ Zisasiyŋ zikat giŋgiŋ tapmmambien.

² Kegok tapmme an setnaŋ betnaŋ sememeŋaŋ ŋenaŋ Zisasmagen kopme

³ egaŋ ekti zii zet zikat indanda an ma Palisi an ekŋengat kapigok indayaŋkweŋsiye, “In zigok nâip, ningalen zii zelaŋ am Sabat tagoŋgo kanen ŋep weyaŋjindendeyelen ma yek?”

⁴ Kegok indayaŋkweŋsiye ekŋenaŋ zetpiŋ diliŋ zemtabien. Kegok sokbeme Zisasiyaŋ an ke betnaŋaŋ atamweyaŋti zempeme mege.

⁵ Kegok mti egaŋ ekŋengat indayaŋkweŋsiye, “Inmagengatnaŋ an ŋengat nemunaŋ mene ma makau apmaŋaŋ pusak teepmaŋ penaŋ keŋan baenen tuyay tatatnaŋ keyet keŋan Sabat tagoŋgo kangat towedak beme zigok mnak? Egaŋ nemunaŋ mene ma makaunaŋ ke keyegak mandame kwadak, ma yek?”

⁶ Egaŋ kegok zeme ekŋenaŋ ke nâmti sakambuk mtati zet dopmaŋ gilik zenzepiŋ diliŋ zemtabien.

Am ŋenaŋ ikŋaŋgat sekŋaŋ mtoti mamayelen

⁷ Tapme meŋ niniyelen mundumen tati Zisasiyaŋ indikme am notnaŋ zemindaman-dawien ekŋen keyaŋ koti mundum amobotnaŋgalen ombempewien totabien. Kegok sokbeme Zisasiyaŋ ekti bemzenze zet ŋen kapigok diindoye,

⁸ “An ŋenaŋ geŋ awembiŋ bembeyelen tu meŋ niniyelen zemgamandanak beme geŋ meti amobotnaŋgalen mundumen sokŋan an imbi wawagalen tadak ekmak ŋep ku totabek, mneti mundum egat ganzenan ke amobotnaŋ geŋ seŋem gein ŋengat ombem penak.

⁹ An imbi wawagalen keyaŋ geŋmak an ŋenmak idamandanak ya egaŋ geŋmagen koti zenak, ‘Notn, geŋ mundum totadigen kapi an ŋen kapiyet ombempewe keyepm geŋ watati ek pemane totalak.’ Kegok zeme geŋ sakambuk penaŋ mti bam baenen metabek.

¹⁰ Ma naman geŋ an imbi wawagalen keyaŋ zemgamandame geŋ meti mundum bam baen totabanik. Geŋ kegok mmane an geŋ ganzemandawe keyaŋ kot gikti zewe, ‘Notn, geŋ koti mundum nenmak sokŋan kukŋaŋgat gwaen totat.’ Kegok zeme mebanik keyaŋ mkawaŋaŋ benen geŋ mobotnaŋ am sambeyet zikalinan kwabanik.

¹¹ Am njanj iknjngat seknj tapmozin bewe Kawawanj an ke mtopewe ak am njanj iknjngat seknj tapmtozin beme Kawawanj an ke mmopewe.”

¹² Kegok zemi Zisasiyan Palisi an ek zemandaye egat kapigok dunduye, “Kan njngat meundi dolaknj njan bunti nodi ma gitngat nodi penaj ma gitngat sip butnaj ma an mkanjandanjit kwep njan manep milawatnajmak ekjen ke ku zem indamandawanik enenogat gej me zu indamandami tu me u indawanik keyepm ekjenaj dopmaj zengamandami gawep. Gej sakam kekok mnik beme dopmaj dilak ke tatinik.

¹³ Apme naman tu meundi bumuluñti am towewenaj ma am setnaj betnaj seleuñaj ma am wesinj ma am zikat bej ekjen ke zemindamandawanik.

¹⁴ Gej kekok mbanigen Kawawanj gâgât nâme dolaknj penaj bewe enenogat ekjenaj gâlen tu me u dopmaj njep ku mutuwep. Kan am tej ekjenaj sumengatnaj wabep kan keyet Kawawanj dopmaj mutumgawe.”

An njanj tu me u niniyelen am zemindamandaye keyelen bemzenze zet (Matiyu 22:1-14)

¹⁵ Apme an njan Zisas ekmak tu me u tatnmambien egaj Zisasiyan zet zeye ke nâmti kapigok zeye, “Am Kawawanj mundum maekdamuj mnen kululuñen ke ondekti ekmak tu me u temaj nimwianjbej am ekjen keyaj oloñen penaj mbep.”

¹⁶ Eganj kekok zeme Zisasiyan dunduye, “An njanj tu me u temaj bum ondekti am sambe zemindamandaye.

¹⁷ Kan tu me u temaj bumuluñgalen kwapme egaj mulup anaj zempeme am notnaj zemindamandawienen ke zeme kokogalen kapigok zempeye. Gej meti kapigok zesenik, ‘Kwitnaj kwitnaj sambe weyeyaj mulup mme delaj zepgat in kolit.’

¹⁸ Mulup an keyaj meti ekjngat kekok zeme ekjenaj zapat ke nâmti yanjbemi zet tinjo yaloñ yaloñ zet zewien.

An kuknjngat egaj kapigok zeye, ‘Nej msat butnaj njan kwitiman ya ke meti eksâbap. Keyepm nânmemane nej njep ku kosap.’

¹⁹ Ma an njanj ewe kekok zeye, ‘Nej makau apmaj 10 kwitiman ya alak ekjen ke mulup indandayelen m ek m ek mimiyelele weyeyaj mulup miyap. Keyepm nânmemane nej njep ku kosap.’

²⁰ An njanj ewe sakam kekok zeye, ‘Nej alakjati imbi wapmaj ya yanaj keyepmti nej njep ku kosap.’

²¹ Kegok zemâpme mulup an keyaj zet sambe ke timti met an damujaj dunduye.

Kegok zeme amobotnajaj njenzinj penaj mti mulup anajngat kapigok dunduye, ‘Gej sakwep penaj mka njande temajgalen set isisikjanen ma set temanen meti ekmane am towewenaj ma am sebelin seleuñaj ma am selin wesinj ma am zikalin beñaj indatimane nâlen mkaen koseip.’

²² Kegok zeme mulup anaj meti egaj zeyenok mme delaj zeme koti zeye, ‘Amobotnaj, nej geñ zemnenaknok mma delaj zep keyajgut mka kenaj amnaj ewe ku gak zep.’

²³ Kegok zeme amobotnajaj mulup anajngat zeye, ‘Geñ mka njande temaj ke pemti set temanen ma isikjanen meti ekmane amnaj wianjme indatimane nâlen mkaen koti gak zeseip.’

²⁴ Kegok zemi ewe kapigok tsum zeye, ‘Nej in nâlen mkaen kolip ingat zema nâit, am ekjen kuknjngat zem indamandama ekjenaj ku kobien ekjen keyaj nâlen tu me u tiknaj ku nim nâwep, yek penaj.’”

Zisas mâbâgalen mama mimi sewaknjaj penaj yek (Matiyu 10:37-39)

²⁵ Apme Zisasiyan Palisi an keyelen mka kenjngatnaj zupman toti mepme am manje temajaj ekmak mebien. Ke kopme egaj gilik zem indikti diindoye,

²⁶ “An njanj nej napmâti nâgât neman kwasât nâwe beme kenajaj nâgât omba penaj gogot mti mambipmaj ma imbijaj ma nemunambanjane ma iknjngat ip notnane sip kwep ma iknjngat nâme tobe. Ak egaj kekok ku mbe beme egaj nâgât neman ku tabe.

²⁷ Ma naman an njanj nâgât neman tasât nâwe beme egaj nej napmâti iknjngat nuknjajaj pumti egaj gakikiyelen weyeyaj mulup mbe enenogat egaj nâgât manâmkijpein.”

²⁸ Kegok zemi zeye, “An inmagatnaj njanj mka teepmaj amnaj tati an kasayat dombembeyet walasât nânak beme egaj, ‘Mânep zigok time mebe?’ ma ‘Kwitnaj kwitnaj zibonj kwitiwap?’ ke nâmâtâti kwitimti mka ke njep walapme delaj zenak.

²⁹ Âpme an keyañ kekok ke ku mnak beme mka teepman ke walat delañ zenzepeñ mka ke timbilanje etañ mpeme tatnak. Egan kekok mpeme am notnanñ mka ke ekti egat zet mtopenen zet zemti ek yeñti kapigok zewiek,

³⁰ "An kapi mkanñañ yanbeye ya egan ewe ku mdelañ zein!"

³¹ Sepem kekok amobotnanñ ñen kasa kuku anañ ten tausen (10,000) etañ ya egañ amobotnanñ ñengalen kasa kuku anañ twenti tausen (20,000) ekñenmak auuyelen nânak beme egañ weyañ nâmâtâti amobotnanñ ñen keyelen windenñañ kume totogalen ma yek keyelen nâmbiliwetnak.

³² Kegok sokbeme egañ otnânaganñ ñep ku auuyelen benak enenogot amobotnanñ ñen keyelen kasa kukunane windenjinben penañ. Keyepm egañ an notnanñ indeme sabenan keyegak tapme amobotnanñ ke meaikti ku auuyelen yanñkwesimti egañ milawat kwilekiyet nâmtikñañ min keyet yanñkwesiwiek.

³³ Sakam kekok am ñenanñ nâgât nemban ma neñ napmâsât nâwe beme egañ kwitnanñ kwitnanñ sambe bamkumpewe."

*In am ekñengalen dalañ keboñ bemti tabep
(Matiyu 5:13; Mak 9:50)*

³⁴ Âpme Zisasiyañ zet ewe kapigok tustum zeye, "Dalañ ek dolakñañ ma tikñañ penañ. Âk dalañañ tikñañ delañ zenak beme nin tikñañ ke mulupmanñ mti ñep ku aikbenek.

³⁵ Dalañ sakamañ keboñ keyañ muluwen sikokok ma meu ñep ku mukulem mme dolakñañ kwakwagalen keyepm belak peme mebegalen. An ñen zet nânâyelen tikñañañ tazinañ zet kapi ñep opeiimti nâsem."

15

*Sipsip galañ zenzeñañgalen bemzenze zet
(Matiyu 18:12-14)*

¹ Âpme kan ñengat an mânep takis titi ma am yomtonñ ekñenanñ Zisasmagen sokñan egalen zet nâsâgât kobien.

² Kegok sokbeme Palisi ma zii zet zikat indanda an notnanñ yanbemti sekanñañ zet zemti kapigok zewien, "An kapi a yomtonñ ekñenmak notn notn mti meu mka kwep manip!"

³ Ekñenanñ kekok zeme Zisasiyañ bemzenze zet ñen kapigok diindoye,

⁴ "An inmagangatnanñ ñen sipsipmanñ 100 tasanak ya kwep ñen galañ zenak beme egañ zigok penañ mnak? Kegok sokbenak beme egañ sipsip 99 ekñen meunin maninñanen munduman indeme tapme egañ kwep keyet timat metneti aikdak.

⁵ Egañ aikdagen kan keyet oloñen penañ mti ñandenñan oletetep peme weme

⁶ mkanñan pum kotnak. Kegok mti egañ notnane ma am egalen mkamagen sokñan talip ekñengat zeme koondakme diindonak, 'Neñ sipsipm galañ zeme timalawañ aikti oloñen penañ miyap keyepm koondakme tu meu bumuluñti nne!' "

⁷ Zisasiyañ kekok zemti ewe kapigok tustum zeye, "Neñ in zema nâit, sakam kekokak msalengalen a yomtonñ ñenanñ yomengatnanñ keñañ gilik zemti neñmagen matusunen kululuñen ekñenanñ oloñen penañ mamip. Kegok sokbeme am 99 ekñenanñ yominangatnanñ ku gilik zeip ekñengat manâiwen ekñen an kwetetepmanñ penañ."

Mânep galañ zenzeñañgalen bemzenze zet

⁸ Kegok zemti ewe tustum zeye, "Imbi ñen tambu kwep tu meu kwitim niniyelen silwa mânep kanziñañ 5 tasanak ya ñen galañ zenzeñañ benagen egañ zigok mnak? Egañ lamanñ koñti mka keñan kaputi weyañ timat metneti mânepmanñ ke aik mti

⁹ kan keyet oloñen penañ mti notnane ma am egalen mkamagen sokñan talip ekñengat zeme koondakme diindonak, 'Ekñen, mânepm galañ zeme matimalawañ aikti oloñen penañ miyap keyepm koondakme tu meu bumuluñti nne!'

¹⁰ Neñ diindoma nâit, sakam kekok Kawawangalen enselñane kululuñen ekñenanñ a yomtonñ ñenanñ mama mimiñañ bekanañ bamkumpemti neñmagen matusunen ensel ekñenanñ oloñen penañ mamip."

Anemba zomolim ñenanñ mambipmanñ idemege keyelen bemzenze zet

¹¹ Kegok zemdelañ zemti ewe kapigok tustum zeye, "An ñen nemuñane zomolim melezut matampambuk.

¹² Ya nemuñañ muñañ bipmanñmagen koti kapigok zenak, 'Bien, msat ma milom bilombi bam nanayelen nâwanan ke ilak alak kapi na!' Kegok zeme biwidañ msat ma milom bilombi kalañti nemulatnene idaye.

¹³ Kegok sokbeme kasup mulup mimi notnanñ delañ zeme nemuñañ muñañ msat ma milom bilombinñañ beme amnanñ kwitime egañ msat ke pemti mânepmanñ timti pem

ñen beñañ penañ mege. Ke mepmamti mânepmañ sambe mama mimi bekananen time mepme delañ zeye.

¹⁴ Kan mânepmañ delañ zeyeen meuyet kamberj temañ msat katanj sokbeye. Kegok sokbeme ek kwitnañ ñen ku tasaye.

¹⁵ Keyepm egañ met an msat keyelen an ñengalen mulup mge. Âpme an keyañ peme met egalen bo mkaen damuñ mge.

¹⁶ Egañ meuyet penañ gakisât mti boyelen meuñañ ke niniyelen nâye yañgut bo damuñ keyañ ku nâmpeme niñge.

¹⁷ Kegok sokbeme kan egañ nânâ dolakñañ aigeen ikñañgat kapigok zeye, 'Bipmanñgalen mulup am sambe meu maniwanjip ya neñ pi tati meuyet gakisowap!

¹⁸ Keyepm neñ wati bipmagen meti kapigok zewap, "Bien, neñ Kawawañgat zikatnan ma gâgât zikadan yom mban.

¹⁹ Ya 'Geñ nâgât nemun,' ñep ewe ku zenzeyelen. Geñ nemane gâgât mulup andi etañ tabi."

²⁰ Kegok nâmti wati bipmañmagen mege.

Egañ ewe bipmañgalen mkaen meberipñ beñañ tapmepme bipmañ ekti keñaññ nemuñañgat kemberj penañ nâmti winde bem meti nemuñañ kot ambeti zem oloñen mepmti egañ gilik ze koge keyelen oloñen penañ mge.

²¹ Kegok mti nemuñaññ bipmañgat zeye, 'Bien, neñ Kawawañgat zikatnan ma gâgât zikadan yom mban. "Geñ nâgât nemun," zenzeyelen ñep yek.'

²²⁻²⁴ Nemuñaññ kekok zeme bipmaññ mulup an sambeyet kwizet kume kopme diindoye, 'An ekñen, nemun kapi neñ nemti mepmame wa gakiye zem mban yañgulak alak pi ninmak alik tazin keyepm in sakwep penañ met kâlâp teepmañ dolakñañ penañ ke mkoti munduñpeit ma besañ isikñañ mkoti betnañ dukñañ wepeit ma set munduñduñ mkoti setnanean munduñpeme tapme makau nembraññ gandenañ mepmti kume gakime tu meu bumuluñti olioli temañ mti nsenup!' Egañ kekok zemindeme zetnañ gawepumti tu meu weyañ beme nimti oloñen mbien.

²⁵ Kegok sokbeme kan keyet nemuñañ yuyañ muluwen tage. Ya egañ mulup mdelañ zemti mkaen kokogalen sokñañ koti nâme ekñengalen olioli silik ma gwasim kwisak nâye.

²⁶ Egañ kwisak ke nâmti mulup anañ ñen ekti kwizet kume kopme yañkwesiye, 'Wae, an notn, da kwileki tapmip?'

²⁷ Kegok zeme mulup anaññ dunduye, 'Muñdi gilik zem kopme bipdañ makau nembraññ gandanañ kumti bup enenogat muñdañ kasayet belinan mobopiñ esemten tati gilik ze kolep keyepm olioli tapmip.'

²⁸ Kegok zeme nemuñañ yuyañ ñenzinziñ penañ mti mka keyet keñañ mobogalen ku nâmtikñañ mge keyepmti bipmaññ zupman kwatoti egat keñañ mtoti mka keñañ mobogalen wekuye.

²⁹ Bipmaññ kekok zeme nemuñaññ bipmañgat zeye, 'Bien, ekbak, neñ nup kan sambe pi mulup katikñañ mulup andinok gâgât mkwaban ma neñ gâlen zet ñen ku makuluyap. Geñ kwileki penañ mnawanan? Geñ meme nembraññ gandenañ bugan ñen ku namane notnne ekñenmak bumuluñti ku nimbenn, yek penañ!'

³⁰ Kegok zemti ewe zeye, 'Ya nemundi muñ kapiyañ gâlen msat ma milom bilombi beme amnañ kwitme mânep timeti sek kilenj imbi indame delañ zeme gilik zem mkaen kolewen geñ makau nembraññ gandenañ egat kumti bunak!'

³¹ Egañ kekok zeme bipmaññ dunduye, 'Ayu, nemun, geñ neñmak kwesiñ matakwadik ya nâlen kwitnañ kwitnañ sambe kapi gâlen etañ.

³² Nodi kapi nin ndemti mepmame wa gakiye zem mbenn yañgulak alak pi ninmak alik tazin keyepmti nin tu meu bumuluñti olioli temañ msenup."

16

Mânep milawat damuñ an ñoktikñañ temañ keyelen bemzenze zet

¹ Âpme Zisasiyañ nembrañane ekñengat zet kapigok diindoye, "An mânep milawatnañ temañmak ñen mañge. Egañ an ñen mulup damuñ peye ya maneti am notnaññ mulup damuñ keyañ mânep kambu mip kekok zemti an mulup toñañmagen zem kuwien.

² Kegok zeme an mulup toñañ keyañ mulup damuñ ke zemandaye, 'Geñmagen zet nâya ke kwilekiyelen? Geñ meti nâlen kwitnañ kwitnañ sambe ke kabemane topme nen kotna enenogat geñ nâlen mulup damuñ ewe ku tatagalen.'

³ Kegok zeme mulup damuñ keyañ ikñañgat kapigok zeye, 'An mulup toñañ muluwen zemnen ya neñ zigok penañ mbap? Neñ an pembrañ msat enzuñañ walalatgalen winde ku tatnain ma neñ amgat mânepgat wekukuyet sakambuk penañ miyap.'

⁴ Oo neñ kwileki mbap ke alakñati nâyap. An mulup toñaj zemneme notnne sambhe ekñenaj nikdamuj mbep.'

⁵ Keyepmti am an mulup toñajgalen mânep butnaj belak tiwien ekñen inda zemandame egalen mkaen koondakbien. Kegok sokbeme kwep kukñajgat koge keyet yanñkweziye, 'Geñ mânep amobotnajmagen zigok tiwanan?'

⁶ Yanñkweziye eganj zeye, 'Neñ kelakñaj tunaj nukñajaj 800galen tiwan.'

Kegok zeme an damuj keyanj zeye, 'Ele, kelakñaj tunaj belak mbanan keyelen papia kapi tewen bumane zime alakñaj kapi mti kelakñaj butnaj 400 etanj kumpe.'

⁷ Kegok mti an damuj keyanj an ñengat yanñkweziye, 'Geñ an mulup toñajgalen mânep belak zigok tiwanan?'

Kegok zeme an keyanj zeye, 'Neñ wit katnaj bek 400 kwep kwep nukñajaj 50 kilo kegok tiwan.'

Kegok zeme an damuj keyanj zeye, 'Ele, wit katnaj belak mbanan keyelen papia kapi tewen bumane zime alakñaj kapi mti bek 300 etanj kumpe.'

⁸ Kegok mme an damuj keyelen an mulup toñaj an damuj keyanj ikñajgat kambunaj anjalalajgalen zet nâmâtâtatnajmak zeye keyet nâmti nâme moge. Enenogaj an msalen Kawawanjat ku manâmkinjepep ekñenaj mama miminjin bekanaj mimenzililiyelen nânâñjin pembenaj matatindame am Kawawanjat manâmkinjepep ekñen sebem indeip."

⁹ Zisasiyan nemanajane zet ewe kapigok tusum zeye, "In nâwieneñ neñ sakam kegok ku mimiyeñ zemindewan, yek penaj. Neñ notn notn tetimaeyanj kwititiyeñ ku zemindewan. Ma tetimae keyanj nânâ dolakñaj game mama kanzizit ke mti kwesin kwesin mambanik? Yek penaj!

¹⁰ An ñenaj kwitnaj kwitnaj isikñajgat dâsuki ku zewe beme eganj kegogak kwitnaj kwitnaj temanjat dâsuki ku zewe. Ma an ñenaj kwitnaj kwitnaj isikñajgat dâsuki zewe beme temanjat kegogak dâsuki zewe.

¹¹ In msatgalen kwitnaj kwitnaj weyanji dolakñaj ku ekdamuj mbep beme Kawawanjalen mulup ñep ku nâmindeme ekdamuj mbep.

¹² Ma in nolin ñengalen kwitnaj kwitnaj weyanji dolakñaj ku ekdamuj mbep beme kululunajgalen kwitnaj kwitnaj Kawawanaj in ñep ku nâmindeme ekdamuj mbep.

¹³ Mulup an ñenaj mulup damuj zugat kandanidaj ñep ku mamayelen. Egan kegok mnak beme ñengat sekanaj mpemti ñengat gogot mnak. In kegogak Kawawanjalen mulup ma mânep milawatmak mama eget temakwep idapepebemi ku mimidadayelen."

*Nemba isisikñaj Zisasmagen indatimkobien
(Matiyu 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁴ Âpme Zisasiyan zet kegok zeme Palisi ekñenaj zet ke nâmâtâti ekñenaj mânepgat nâmtikñaj mamip keyepmti Zisasiyet zetnajgat wisat mbien.

¹⁵ Ekñenaj kegok mme Zisasiyan indik mâtâti zeye, "In amgat zikalinan ilinanjat nâme mobotnaj penaj mambein yanjut Kawawanaj ingat keñin maekmâtâzin. Amnaj in kwilekiyet nâme mobotnaj mambein ke Kawawanaj zikatnan okbi okbi mambein."

¹⁶ Zisasiyan zet ewe tusum zeye, "Itnajaj baen Mosesiyelen zii zelen ma golan zenze an notnanej meluwanj mbien amnaj ke mâpmane peme kan Zân tu zulutindende an eganj koge. Kan keyet Zânaj Kawawanjalen zemâtâtât katnaneñ mama keyelen zezapat dolakñaj mkawanj beme amnaj zezapat dolakñaj keyet nâmtikñaj penaj mti mâbien.

¹⁷ Kululuj ma msat ke Kawawanaj eleñ beleñ penaj asekbë keyanjat Kawawanaj ikñajgalen zet ke ku asekbë."

¹⁸ Zisasiyan zet ewe kapigok tusum zeye, "An ñenaj imbinaj asekpemti imbi ñen wabe beme eganj awembinj mama ke kalañti yom tiwe. Ma an ñenaj imbi apmanj asekpemenj wabe beme an keyanj awembinj kalalanj mti eganj Kawawanaj zikatnan yom tiwe."

An mânep milawatnajmak ma Lasalus egegalen zet zapat

¹⁹ Âpme Zisasiyan zet ewe kapigok tusum zeye, "An mânep milawatnajmak ñen manje. Egan kâlâp teepmanj dolakñaj penaj tosanaj temanj mamunduj mamtan ma kan katanj egalen tatat miminaj dolakñaj penaj matakwatan.

²⁰ Âpme an ñen pewewenaj penaj kwitnaj Lasalus eganj Kawawanaj gogot penaj mamtan. Ma ek sekanaj ilindin linqilanj pesak peperanj ke wakoti an mânep milawatnajmak ke egalen kimbat setokwakwalen peme mawemtan.

²¹ Ke matapme, 'An mânep milawatnajmak egalen meu butnaj temepme makumtimiti kot name nsap,' kegok otnâmti matatan. Ma tam ekñenaj koti egalen linqitnaj mambesemtemien.

²² Kegok sokbeme Lasalus ek gakime Kawawangalen ensel ekjenan kopmti Abalaamak kululuwen gwaen mopewien. Kegok mme an mânep milawatnanmak keyan kegogak gakime sumen mebewien.

²³ Kegok sokbeme an keyan teziñ nðandanen metoti sindem teman tiye. Kegok mti ekme mopme Lasalus ya Abalaamgat ganzenan beñan tabalut idige.

²⁴ Ke tapmalut egan idikti kwizet kapigok kume moge, 'Bipm Abalaam, geñ nâgât kemberj nâmti Lasalus zempemane tu bugan betnanan olekti nambalam mnan olekme kipman kapiyan ombem tolak enenogat tewen kapi tati sindem omba penan tiyap!'

²⁵ Egan kegok zeyeyangut Abalaaman dunduye, 'Nemun, geñ kapi otnâmbok, geñ msat palen baenen mamandi dolakñan penan mambanan âpme Lasalus ek an peme wewenjan penan manje. Yangut egan pienen nenmak oloñen tapme geñ teziñ nðandanen sindem tatinik.

²⁶ Âpme ñen kapi, ningat tungupmnan ma gâgât tungupdan nðandan teman penan tazin keyepmti an ñenan piengatnan geñmagen kainde kwakwagalen nân beme ñep ku kwadak. Ma ñenan geñmagengatnan ninmagen pien ñep ku kwakwagalen.'

²⁷ Abalaam kegok zeme an mânep milawatnanmak keyan kapigok zeye, 'Bien, neñ gâgât gawekuyap, geñ Lasalus pemane nâlen bipmnanngalen mkaen melak.

²⁸ Mkaen ke notnne 5 ekjenmagen meti mama mimiñin bekanan mamip keyet golanjin timti diindome ekjenan mundum bekanan sindemanmak neñ talap kapi ku kobep.'

²⁹ Kegok zeme Abalaaman dunduye, 'Mosesiyelen zii zet ma golan zenze an notnanngalen golan zet kumpepenan ke maiñti nânâyelen. Zet keyan ekñengat golanjin titiyelen.'

³⁰ Kegok zeme an mânep milawatnanmagan kapigok zeye, 'Bipm Abalaam, zet keyan ekjen ku mkawan bem indendeyelen yangut an ñenan gakikiengatnan wati Kawawangalen Zet Zapat Dolakñan Penan mkawan bewe beme keyan mme kenjin yominangatnan gilik zewep.'

³¹ Egan kegok zeyeyangut Abalaaman dunduye, 'Âpme ekjenan Mosesiyelen zii zet ma golan zenze an ekñengalen zet wisat mbiek beme ekjenan an gakikiengatnan wadak egalen zet ku nâmti mâbiek.' "

17

*Yom katikpepeyelen set katnan
(Matiyu 18:6-7, 21-22; Mak 9:42)*

¹ Âpme Zisasiyan zet kegok zemdelañ zemti nembanane ekñengat kapigok diindoye, "Am yomen zet kelakñan mti tetipepeyelen keyan inmagen takwasâpm keyangut wakae, am ñenan yomen tetimae mbe keyan sindem omba penan tisâpm!

² An ñenan nempa isikñanok ekjen kapimagengatnan ñen tetipeme yom mbe beme an walepewe ek ke nanzan siput teman penan bimanen andopemti âtâpeme nembu kenjan toweti gakiwe keyan dolakñan bein ma musuwewet keyan nukñan ku bein. Mneti ekjenan kegok ku mme egan belak tapmetneti Kawawangalen zemdelañ zenze kanen dopman nukñan bekanan penan tiwe.

³ In weyan ekmâtâbep!

Âpme nodi ñen nâmkijpepenanmagan yom kwitnan ñen mbe beme zet weyeyan katnan meti weyanpewanik. Kegok mmane yoman zemkawan bein beme yoman pemane mebe.

⁴ Âpme nodi keyan geñmagen kasup kweggat yom sek zigok min beme egan geñmagen sek mbe keyet katnan koti nâmsokukuñan ke zemkawan bemgeme geñ egalen yoman katipewanik."

Nâmkijpepe msokbembeyelen yanjan set katnan

⁵ Âpme Zisasiyan zet kegok zemdelañ zeme nembanane ekjenan egat kapigok zewien, "Geñ mukulem mindemane ningalen nâmkijpepenan katikñan bak."

⁶ Ekjenan kegok zeme Amobotnanan zeye, "Kapis alik katnan ek isikñan penan keyangut egan msat kenangatnan windenjan bemti sosok patan pemti sinanjan mme matimbunup. Ya ingalen nâmkijpepenan sakam keboñ benak beme in tep kaindeyey zewiek, 'Geñ giti senñti gitiyegak, nembu tungupman metabanik.' Kegok zempeme egan ingat zelin gawepumti kegok mnak. Ya ingalen nâmkijpepenan sakam keboñ benak beme in Kawawangalen mulupman ñep mme penanjan sokbenak."

Kawangangalen mulup an ekjenan ammagengatnan zemesesawatgat zikat ku mbep

7-8 Âpme Zisasiyan zet ewe tusum zeye, “Inmagengatnañ ñengat imbiyan muluwengatnañ mulupman mdelan zemi tep yâgâp mti mkaen koti yalonjpentu tu meu bume nimbiek keyet apmanañ mânep sawe?”

9 Yek, kekok ñep ku mnak. Egan ikñañgat mulup imbiyan mimiyelen zempepenañ keyet katnañ mip.”

10 Zisasiyan kekok zemi ewe tusum zeye, “Inmagen sakam kebon keyañ bein. In Kawawangalen mulup mti am ekñañ ingat wisikñ zenzeyet ku wekuwep eneyet mulup e in mimiyet zemindenderañ. ‘Nin mulup an etañ kwizapatnpiñ. Nin mulup zemndenderañ etañ katnan mâti mbenn.’”

Zisasiyan an 10 lingit satnañinmak weyañindeye

11 Âpme Zisasiyan Zelusalem mka teman mebegalen Galili msalen koti Samalia msalen kot patañ zenzeyelen koge.

12 Keyetnañ koti mka ñande isikñan kopatañ zeme an lingilin satnañmak 10 ekñañ beñañ tati

13 kwizet kapigok kuwien, “Zisas! Amobotnañ! Ningat kemben ñâmnde!”

14 Kegok zeme Zisasiyan indikti zeye, “In sâpe sâpe bumbu an ekñañmagen mepme ekñañ ingat sekñin wilingisem.” Kegok zemindeme ekñañ selen tapmetnepeme sek lingilin ñeluye.

15 Kegok sokbeme ekñañmagengatnañ an ñenañ sekñan wilingiyeyañ sekñan lingit satnañ ñelume gilik ze Zisasmagen koti Kawawangat kwitnañ mwati kwizet kumsesewage.

16 Kegok mmeti Zisasmagen patañ zemi egat setnanen msalen baenen pedondo mti egat wisikñ zeye. (Âpme an ke Zuda am manjeen ku sokbembenañ ek Samalia msalengatnañ.)

17 An keyañ kekok mme Zisasiyan ke ekti kapigok zeye, “Neñ ñâyawen an 10 ekñañ ñep beyo ya ekñañ neñmagen koti Kawawangat wisikñ ñep zenzeyelen yangut 9 ekñañ belak mepme an kapi Zuda ekñengalen manjeengatnañ yek yangut ek etañ Kawawangat wisikñ neñmagen kozein.”

18 Kegok zemi zeye, “Ekñañ Kawawangat sesewawatgalen neñmagen ku kolo keyañgut an msatnañ pemñengatnañ kapiyañ etañ kolep.”

19 Zisasiyan kekok zemi an keyet kapigok dunduye, “Geñ ñâgât ñâmkinpenik keyepm geñ ñep benigat wati met.”

Kawawangalen zemâtâtât katnañ mamayañ kotazin

(Matiyu 24:23-28, 37-41; Luk 19:11-12)

20 Âpme Palisi notnañ Zisasiyet yankwesiwien, “Kan kwilekiyet Kawawangañ an peme koti egalen zemâtâtât katnanen mamayet zeye keyañ kobe?”

Ekñañ kekok yankwesime Zisasiyan kapigok diindoye, “Kawawangalen an kobe ke amnañ ku eknâmâtâtâgalen set katnañ kekok kobe.

21 Ma am ñenañ kapigok ku zewe, ‘Pien tazingat egit!’ ma ‘Daen tazingat meegit!’ Kegok ku zewe. Enenogat Kawawangañ an peme kokogalen zeye ke ingat tunjuwinañ tazin.”

22 Zisasiyan kekok zemi nembajane ekñañ diindoye, “Âpme Angat Nemuñgalen kanañ kopme in kasup kwep eegalen ñântikñañ penañ mbep keyañgulak in ek ku ekbep.

23 Ma am notnañ ingat kapigok zewep, ‘Egit, ek danen tazin!’ ma ‘Ek pien tazin!’ Kegok zeme in ke meegapiñ.

24 Angat Nemuñ neñ kokotnañgalen kanen sakam ambeyegan kululuj nembetgatnañ nembet busatnañ temañ peyak mme am sambeyañ maegip sakam kebon kopma in nikti ñâmâtâbep.

25 Yangut kukñañgat am alak talip kapiyañ sekañgañ ñânmnti ku ñântikñañ mnemti nomti sindem ombanawep.

26-27 Âpme set katnañ an kwitnañ Noa egalen kanen sokbeyeen amnañ mamtemienok tu meu nimwianji awembiñ bemâti Kawawangat ku otnâwien. Sakam kekok tapmambien-enen Noayañ wañga temañ keñañ mowepme tungwam temañ kwati animbi ekñañ ma kwilekiki sambe indamziliye. Angat Nemuñ neñ kokotnañgalen kanen sepem kekok sokbewe.

28 Ma set katnañ kekok an kwitnañ Lot egalen kanen sokbeye kebon. An imbi sambeyañ tu meu nimwianjien ma aem kwaem mbien ma timonzewien ma mka walabien. Kegok mti Kawawangat ku otnâmbien.

29 Kan Lot an egañ Sodom mka temañ penti mepme teziñmak nanzañ salpa kululujengatnañ mapnok toti animbi indawalepme gakiwien.

30 Sakam kekok Angat Nemuñ neñ sosok kwakwagalen kanen sokbewe.

³¹ Âpme kan keyet am njanan mkanan tambanguman tapmambe ya keyan sokbeme milawatnanj mka kejan ku akum tinak. Ma sepem kegogak am njanan muluwen tapmanak ya keyan sokbeme egan milawatnanngat nâmti mkaen ku medak. Mneti ek pemepme olatnagat.

³² Sakam Lotgat imbiñanjan bamanen gilik zem ekti gakiye keyet otnâit!

³³ Âpme an njanan seknanngat yayan mti seknan ku ketalasiwe beme egan mama kanzizit ke ku tiwe. Ma an njanan seknan nâgât nâmti talasiwe beme egan mama kanzizit ke nep tiwe.

³⁴ Neñ diindoma nâit, kan Angat Nemunan neñ kokotnnanngalen kanan keyet an zulan tambuyet mka kejan kwepgat meluk tawemambaluwan kwep nen aikmepme nen peme tabe.

³⁵ Ma imbi zulan sanjo sânsân tapmambaluwan kwep nen teti meti nen peme tabe.

³⁶ [Ma an zulan muluwen mulup tapmambaluwan kwep nen teti meti nen peme tabe.]

³⁷ Zisasiyan zet kekok zemdelañ zeme nembane ekñenan egat yankwesiwien, “Amobotnan, zenigen ke msat deset sokbewe?”

Ekñenan kekok yankwesime Zisasiyan diindoye, “Ke in nâip kan tep katnan sangaman penan elikme age sambeyan maondagip. Sekam kegogak kwitnan kwitnan ke ilinmagen sokbeme ekti nâmkawan bewep.”

18

Imbi njanmak an zet nânâ njanmak egegalen bemzenze zet

¹ Âpme Zisasiyan bemzenze zet kapi nembananeyan kan katan dundume Kawawanjan nânâyelen mzikat indaye ma ekñenan nâmnuknan ku mimiyelen kapigok diindoye,

² “An zet nânâ nen mka teman nengat matatan. Egan Kawawanngalen zetnan ku gawepuye ma amgat nâme ku moge.

³ Âpme mka teman keyegak imbi kwambet nen ke matatan. Egan an zet nânâ kemagen kan sambe mekoti zeye, ‘Kasan njanan zelen nepgat geñ namukulem mi!’

⁴ Imbiyan kekok zeme an keyan kan teepman penan ku mukulem mimiyelen nâye yanngat bangat iknanngat kapigok zeye, ‘Ke penan, neñ Kawawanngalen zetnan ku manngawepuyap ma amgat nâma ku mamozin.

⁵ Yanngut imbi kwambet kapiyan kan katan mekoti nuknan nanayelen min keyepm mukulem mma kasanjan mtopewe. Mneti kekok ku mma mekoti tapmnanepeme sekanjan ma egat zimosetnan eegat wisat miyap!’”

⁶ Amobotnan Zisasiyan kekok zemti ewe kapigok tusum zeye, “An zet nânâ bekanan keyan imbi kwambet ke nep mukulem mpeye.

⁷ In nâwien Kawawanngat tambu msa mandundum samti keñinan masuip ke egan kasanjine zemindomti in maindamukulem min. Ma egan sakwep maindamukulem min.

⁸ Neñ in diindoma nâit, Kawawanjan iknanngat pembenanngat mti sakwep penan indamukulem mamin. Am nâgât manâmkijpeip ma dundum naip ekñenan keñin mkipmanj bemptapme kan kobawen ke koti indikbap.”

Palisimak mânep takis titi an egetgalen bemzenze zet

⁹ Âpme Zisasiyan kekok bemzenze zet kapi am ilinanngat nâme kwetetepmanj beme am sambe ekñenngat nâme bekanan beme ma indiktalalip ekñen keyet diindoye,

¹⁰ “Ke kapigok, an zulan sesewat mka teman kejan dundusât mowebun. Nen ek Palisi ma nen ek mânep takis titi an.

¹¹ Ke moweti Palisi an keyan am notnan tabien ekñen keyan egegalen nâmti kawanjan sosok dendañ tati kapigok dunduye, ‘Kawawan, neñ gâgât wisikñ zeyap. Am notnanjan kwitnan kwitnan guwak matimaip ma zet dâsuki manzeip ma set kilen mamaip. Neñ am ekñen kebonj yek. Kawawan neñ gâgât wisikñ zeyap neñ takis mânep titi an kanda nembonj yek.

¹² Neñ sonda katan kasup zut gâgâpm meu zemkulumpemti dundundu etan mamiyap. Neñ meu ma mânep milawat matiyap ekñen kebonngalen manje 10magangatnan manje kwep ke gâgât mangeyap.’

¹³ Egan kekok mme mânep takis titi an egan Palisi an ekmagen soknan ku tage. Benan tati zikatnanjan nep ku ekme mobogalen nâye ma egan bekanan miminjanngat nâmti sakambuk penan nâmti njoknan kusum toweti Kawawanngat kapigok dunduye, ‘Kawawan, neñ yomtonj ke nâmti dundugayap keyepm kembeñ nâmne!’”

¹⁴ Zisasiyan bemzenze zet kekok zemdelañ zemti kapigok tusum zeye, “Neñ diindoma nâit, takis mânep titi an keyan sesewat mka teman pemtoti mkanan mege. Ma

Kawawangat zikatnan an keyan kwetetepman kwage. Âpme Palisi an keyan kwetetepman ku kwage. Am njenar iknangat yomanjat nâme pepesut beme Kawawangat sakambuk palen ku mandunduin ek ke Kawawangat yoman ku katipewe. Âpme naman am njenar yomanjat nâme nuknar beme sakambuk palen mandunduin ek ke Kawawangat yoman makatipein.”

*Zisasmak nempa isisik ekngalen zezapat
(Matiyu 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Âpme an imbi sambeyan nemanjan okaknar Zisasmagen indakopme egar betnarar seknin tenguguyelen nâmti kobien. Kegok mme nemanane eknenar ke ekti eknenar Zisasmagen ku kokogalen zemkulumindewien.

¹⁶ Nemanane eknenar kekok mme Zisasiyar nempa okak manar bipmaneyet kwizet kekok kumti nemanane ekngat diindoye, “In nempa mam biwene zemkulumindendepin. In peme nejmagen kolit. Enenogat am eknen nempa isiknar tototnar kebon eknenar Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ke tusuwep.

¹⁷ Nejar penar sukwep diindowi, in seknin ku mtoti ma yomin ku bamkumpemti nemunamba isiknar ekngat sepem ku mambep beme in Kawawangalen zemâtâtâtgat katnanen mama ku tusuwep.”

*An mânep milawatnarar ngalen zapat
(Matiyu 19:16-30; Mak 10:17-31)*

¹⁸ Âpme an damur njenar Zisasmagen koti yanqwesiye, “An zikat indanda dolaknar, nejar mulup dolaknar njen zibon mti mama kanzizitgat zapat bewap?”

¹⁹ Egok kekok zeme Zisasiyar dunduye, “Gejar nâgât, ‘An zikat indanda dolaknar zenik.’ Zet keyet yanar nejar nâmdelan zenik? Kawawangat kwewan dolaknar.

²⁰ Gejar Mosesiyelen zii zet kapigok tazin ke nânik. Ke kapigok kumpepenar, ‘Gejar awembin kalalar ku mbanik ma kasa kasa kumti am ku kumane gakiwe ma kambu ku mbanik ma zet dâsuki ku zewanik ma mambipdineyet kandanidan meti zet nânâ katnan mambanik.’”

²¹ Zisasiyar kekok zeme an damur keyar zeye, “An zikat indanda, kwitnar kwitnar zenik ke nempa isiknanenak baenen yanbemi gawepumkwabanar ewe mangawepuyap.”

²² Egok kekok zeme Zisasiyar zet ke nâmti egat pigok dunduye, “Gejar mulup njen ewe mimiyelen tagain. Gejar gilik zem mkandan meti milawadi sambe tazin ke bemane kwitime mânep timtati am bekopsat indamtingut nejmagen kopmane meselup. Kegok mbanigen maneti dopmar dolaknar kululujen gwaen tiwanik.”

²³ Kegok zeme an ek mânep milawatnarar temar penar tasayeyepm zet ke nâmti mânep milawatnarar kenar penar beye.

²⁴ An keyar kekok mme Zisasiyar ke ekti zeye, “Am mânep milawalin temar eknenar msalen kapi am nâmkinjepeninmak Kawawangalen zemâtâtâtgat katnan maip eknenmak tususuyelen olalatarar mak mbep!”

²⁵ Zisasiyar zet kekok zemti ewe kapigok tuzum zeye, “Bo temarar bunji aimbonar isiknanen nejar ku modak. Yek penar. Sepem kekok am mânep milawalinmagar Kawawangalen zemâtâtâtgat katnan maip eknenmak tususuyelen nâmnuknar penar mamip.”

²⁶ Kegok zeme am tabien eknenar zet ke nâmti egat yanqwesiwien, “Kegok beme kwiyar mama kanzizit nejar tiwe?”

²⁷ Eknenar kekok zeme Zisasiyar zeye, “Mânep milawalar set bekekme am Kawawangalen zemâtâtâtgat katnan maip ke ku tusuwep yanar Kawawangat am eknen keyet kenin mim eler bejar beme mama kanzizit ke nejar tiwep.”

²⁸ Kegok zeme Pitayar pigok zeye, “Wae, Amobotnar, nânik, nin kwitnar kwitnar sambe pemann tapme gejar gapmâbenn keyepm maneti keyet dopmar Kawawangat kwileki penar ndawe?”

²⁹ Kegok yanqwesiwe Zisasiyar kapigok diindoye, “Nejar penar sukwep kapigok zema nâit, am njenar nâgât ma zet zapat dolaknar gapmti mkanar ma imbi nemanane ma dapmeninjane ma ipmamnotnane ma mambipmane mee pi katipemâbe beme

³⁰ Kawawangat egat dopmar omba penar msalen pien sawe ma maneti bam kululujen mama kanzizit ke sawe.”

*Zisas ek ewe iknangat gakikiyet zapatnar nemananeyet diindoye
(Matiyu 20:17-19; Mak 10:32-34)*

³¹ Âpme Zisas ek nemanane 12 zem indamandamti kayakaset toweti kapigok diindoye, “An eknen nâip, nin alak Zelusalem mka temanen tapmotnup. Golar zenze an eknenar tipman baen Angat Nemunar egat zewiennen ke penar mkawarbesâpm.

³² Âpme Zuda am ekñengalen amobotnañ Zelusalem mka temanen mambien ekñenañ Loma gapman ekñengalen amobotnañine Zelusalem mambien ekñengat belinan mopma kasa kukunjineyañ sokñañ tati pep zet mnamti zawagañ waseknewep.

³³ Kegok mti sindiwañ nawitikti nome gakiwap. Yangut kasup tuk delañ peme gakikiengatnañ wati mamañ mobap.”

³⁴ Egañ kegok zeme nembrañe ekñañ zet keyet yañañ nâmkandobien. Zisasiyañ zet keyet yañañ ku mkawañ bemindemti zet keyet ekñenmagen enzilim tage keyepm ekñañ yañañ ku nâmatâbien.

*Zisasiyañ Zeliko mka temanen an zikat beñañ weyañpeye
(Matiyu 20:29-34; Mak 10:46-52)*

³⁵ Âpme Zisas ek metneti Zeliko mka teman sokñañ mege. Ke mepme set ganzenañ an zikatnañ beñañ ñen totati mânep milawatgat mawekumtan.

³⁶ Âpme an keyañ an mange temañ ekñengat sepalak kwisakñañ ma zezet bambanjañ nâmti, “Wae, zigogat kwisak temañ amnañ tapmmukup,” am indayañkwesime

³⁷ am ekñañ egat zewien, “Zisas Nasalet mka temanengatnañ kozin.”

³⁸ Kegok zeme egañ nâmti kwizet temañ kumti zeye, “Zisas, geñ Dewitgalen alikñañ, nâgât kember mi!”

³⁹ Kegok mme an ñeñañ bemti mobien ekñañ kwizet peme tatagalen zemkulumpewien. Yangut egañ zelin ku nâmti ewe tusumti kwizet omba kumti zeye, “Geñ Dewitgat alikñañ, nâgât kember mi!”

⁴⁰ Kegok kume Zisasiyañ nâmti ewe ku meti selen keyegak tati zeye, “In an ke neñmagen tetim kolit.” Zeme an zikatnañ beñañ Zisasmagen tetim kopme yanñkwesimti zeye,

⁴¹ “Wae, neñ geñmagen kwileki penañ mganğayelen nâmti tazenik?”

Kegok zeme an zikatnañ beñañ zeye, “Amobotnañ, neñ zikatn ewe eegalen nâyañ.”

⁴² Egañ kegok zeme Zisasiyañ kapigok dunduye, “Zikadi belak zem ekbak! Nâmkijpependanğapm zikadañ dolakñañ bein.”

⁴³ Zisasiyañ kegok zeme an keyañ zikatnañ keyegak ege. Kegok mme Zisas mâpmeti Kawawañ sesewatsaye. Ma am sambe menok ke ekbienañ ekñañ kegogak Kawawañ sesewatpewien.

19

Zakiasiyelen zet zapat

¹ Âpme Zisas ma nembrañe ma am sambe Zeliko mka teman kot patañ zemti Zeliko mka tuñğupmaset moweti mebien.

² Âpme mka keyegak mânep takis titiyelen amobotnañ ñen milombi lombijañ sambe ke matatan kwitnañ Zakias.

³ Ya Zisasiyañ selen tapmepme egañ, “Zisas an kwi penañ?” nâmti eegalen mege. Egañ kegok mme am sambeyañ bembuluñme ek an dananğapm Zisas ku ekti,

⁴ “Set kapiaset kosem,” ke nâmti kukñañgat meti tep kwitnañ sikamo keyet dukñañ Zisas eksât nâmti mowege.

⁵ Âpme Zisasiyañ tep keyet yañañ sokñañ kokogalen koti ekme mopme Zakias ekti zeye, “Zakias, geñ sakwep kwatot; neñ alak gâlen mkaen geñmak metaselup.”

⁶ Egañ kegok zeme Zakiasiyañ tep dukñañgatnañ sakwep kwatot zemolonen mpemti keñañ oloñen penañ beme Zisas aikti egalen mkaen mebn.

⁷ Zakiasiyañ kegok mme am sambe ke ekbienañ zet yupmet yupkot mti zewien, “Zisas ek ayomtonğ egalen amkup mezin!” zewien.

⁸ Egelañ ke meti mka keñañ moti totati tagoun. Kegok mme Zakiasiyañ dendañ watati Amobotnañgat kapigok dunduye, “Amobotnañ, geñ nâmbak! Neñ milombi lombin butnañ kalañti am bekopsat indamti am notnañmagen tetimae mti mânewin tiwan ke sek zulak zulak dopmañ tusum indasap.”

⁹ Egañ kegok zeme Zisasiyañ dunduye, “Alak mka kapiyet toñañ geñmak imbindi nemandine in Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ nâmti yomin bankumpemti Kawawañgalen nemunamba kwalip.

¹⁰ Ma Angat Nemunañ neñ am Zakias ek nembrañ Kawawañgat ku manâmkijpemti yom mamip ekñen indamukulem msâgât ma yomin katipepeyelen keyet toban.”

*Mânep kasetnañ golmak keyelen bemzenze zet
(Matiyu 25:14-30)*

¹¹ Âpme am manğe temañañ Zisasiyelen zet nâmdelañ zeme egañ bemzenze zet ñen zesât nâye. Kan keyet ekñen Zelusalem mkaen sokñañ koti ekñañ otnâwien

Kawawangalen zemâtâtâtgat katnan mama alak sakwep sosok sokbesâpm ke otnâme Zisasiyan kenjan indikmâtâti

¹² benzenze zet ñen kapigok zeye, “An kwizapatnanmak ñen manje yanj eganj msat bejanen mepme keyelen amobotnananj msatnanngalen amobotnanj kwakwagalen ombempeme gilik zemti msatnanj yananj kokogalen weyanj weyanj mge.

¹³ Kan eganj mebegalen tati mulup anjane 10 ekjenjat zeme kotondakme mânep kanzinanj golmak ke kwep kwep indamti kapigok diindoye, ‘An ekjen nâit, mânep kapiyanj mulup notnanj same mânep tâgânanj butnanj mandamindame neñ koti ekbap.’

¹⁴ Kegok zemindemti mepme am mkananj ñande kwep ekjenanj sekananj nâmpewien keyepm an zet zenze notnanj indeme ekmagen meti kapigok zewien, ‘Nin geñ amobotnanj tatagat ku ndembeme wisat mgenup.’

¹⁵ Ekjenanj kegok zewien yanjut amobotnanj ke msat keyelen amobotnanj amnanj ombempeme gilik zem msatnanj yananj koge. Kotati mulup anene 10 ekjen keyet zeme kopme mânep indaye keyet yananj nânâyelen indamandaye.

¹⁶ Kegok mti mulup an ñen kuknanjat koti amobotnanjat dunduye, ‘Amobotnanj, geñ mânep golmak kwep nawanan ya ke mulupmanj sama mânep tâgânanj 10 mandawan.’

¹⁷ Eganj kegok zeme amobotnanjananj dunduye, ‘Geñ mulup nempa dolaknanj penanj keyepm geñ mulup dolaknanj penanj mbanan! Geñ kwitnanj kwitnanj isiknanj weyanj dolaknanj ekdamanj mbanan keyepm neñ mka ñande temanj 10 geñ gema indikdamanj mbanik.’

¹⁸ Sakam kegogak mulup an ñenanj amobotnanjanen koti zeye, ‘Amobotnanj, geñ mânep golmak kwep nawanan ya ke mulupmanj sama tâgânanj 5 aikban.’

¹⁹ Kegok zeme amobotnanjananj dunduye, ‘Geñ mka ñande 5 gema indikdamanj mbanik.’

²⁰ Kegok sokbeme mulup an ñenanj koti zeye, ‘Amobotnanj, gâlen mânepdi golmak kwep ke pine. Neñ sanjum panjananj kwaikti belak mambema tazin.

²¹ Geñ an kenji kalinanj keyepm neñ gâgât kingati mânep golmak belak mambema tazin.’ Kegok zemti eganj ewe tsum zeye, ‘Geñ mânep amnanj bembenanj ke geñ matinik ma sunjem sanjo amnanj tim onzenzenanj ke geñ kegogak matinik.’

²² Eganj kegok zeme amobotnanjananj dunduye, ‘Geñ mulup an bekananj penanj. Gitanjat zedi tazenik keyet neñ zemgosowap! Geñ nâgât yanj nânik. Neñ an kenj kalinanj ma am notnananj milawat bembenanj matiyap ma sunjem sanjo timonzenzenanj ke matiniyap.

²³ Ya kegok benak beme kwilekiyet mti nâlen mânepm mânep mkananj ku bewanan? Kegok mbanan ze neñ mânep tâgânanj notnanj mandam nanak.’

²⁴ Amobotnananj kegok zemti am notnanj ke tabiangat zeye, ‘In mânep kwep golanj miminanj ekmagen tasain ke mti an mânep 10 tasain an ke sait.’

²⁵ Eganj kegok zeme ekjenanj zewien, ‘Amobotnanj, ek mânep golmak 10 tasain. Kulekiyepmti mânep kwep kapi eksasenup?’

²⁶ Ekjenanj kegok zeme amobotnananj zeye, ‘Neñ diindoma nâit an ñen kwitnanj kwitnanj notnanj tasame mulupmanj masain beme kwitnanj kwitnanj notnanj ewe tsumti same ekmagen polak polak wemsawe. Âk an ñen kwitnanj kwitnanj ñen isiknanj tasawe beme ewe kwitnanj kwitnanj isiknanj penanj bugan tasain ke kogak menzempewep.’

²⁷ Kegok zemti ewe kapigok tsum zeye, ‘Neñ amobotnanj msat jengalen takwapma am nâgât zekuku mti nâgât ku nâmtiknanj mbien ekjen ke indatim kot nâgât zikatnanj indome gakit!’ ”

*Zisasiyan Zelusalem mka temanj kenjan moge
(Matiyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Zân 12:12-19)*

²⁸ Âpme Zisasiyanj bemzenze zet kegok zemdelanj zemti eganj ñenanj mepme nembanane ma am sambe ekjenanj Zelusalem mowewegalen mâti mowebien.

²⁹ Moweti Betpage ma Betani mka ñande teman mobogalen moti kalanj ñen kwitnanj Olip Kalanj ke motati nembanane zut kuknanjat ideme mebegalen

³⁰ bunjam zet kapigok zemideye, “An zut, Betani mka ñanden soknanj kanda meti kenjan moweseluwen donki nembananj tegan opempepenanj amnanj ku mim mamananj ke ekti kaluti neñmagen pien tetim koselup.

³¹ It kegok mmalut tonjananj kapigok idayanjkwesim, ‘It kwilekiyet donki teknanj takwalelup?’ zeme it kapigok dunduselup, ‘Amobotnanjananj kapiyanj mulupmanj sasayelen zemndep,’ kegok zeselup.”

³² Kegok zemideme egelanj meti mkaen patanj zemalut kwitnanj kwitnanj Zisasiyanj kabem idaye keyet katnanj sokbeye.

³³ Kan keyet ke metati donki ñen ekti teganj takwalelupmalut donki keyet tonjananj koti idayanjkwesime, “It kwilekiyet donki teknanj takwalelup, e?”

³⁴ Egan kekok idayan kwesime egelan zewun, “An nodi, Amobotnan kapiyan mulupman sasem.” Egelan zet dopman kekok zemti

³⁵ donki nemanan piwan Zisasmagen teti meti tãgã melakandu teepman gulumti donki palanan yangpempti Zisas mukulem mti donki palanan ambepeme moge.

³⁶ Âpme kan Zisasiyan donki duknan motati megeen am sambe penanan tãgã melakandu teepman gulumti donkiyan set megeen yangpeme mege.

³⁷ Kegok sokbeme Zisas ma am ekjenan Zelusalem mka temanagen soknan koti set isiknan Olip Muluwen towezinen ke patan zewien. Ke koti am sambe Zisas mâti kobien ekjen keyan yanbemi Zisasiyan menok teman mzikat indaye keyet Kawawangat wisikn zemti kwizet palen zemsesewati kapigok kuwien,

³⁸ “Kawawangat Nemunan Amobotnan ombepeme kozin keyet nin olojen penan mnup;”
(Sam 118:26)

Ekjen sambe kululujen talip ekjenan sesewatpeit ma nin Kawawan kululujen gwaan penan tazin egat kwitnan mmot pene!”

³⁹ Kegok sokbeme Palisi an notnan am ekjengat tunjuwinan ke tati Zisas ekti kapigok yan kwesiwien, “An zikat indanda, gej mangendine ekjen kapi zemkulumindemane kwizetpin buzak talit!”

⁴⁰ Ekjenan kekok zeme Zisasiyan diindoye, “Notnne, neñ zema nãit, ekjenan kwizet kukupin mseip beme nanzan ekjenan Kawawangat kwitnan zemsesewatseip.”

Zisasiyan Zelusalem mka walebe keyet nãmti si suye
(Luk 13:34-35)

⁴¹ Ke meti Zelusalem mka temanagen soknan kwati Zisasiyan Zelusalem ekti egan kenan bekanan beme sumti

⁴² kapigok zeye, “Zelusalem am, neñ nãyawen in kwileki mti keñ sewaknan aiikgalen ke in ku nãip alak keñ sewaknan aiikgalen kan delan zein.

⁴³ Âpme bangat kasanineyan inmagen kot nembet nembet indabembuluñti sepalon teepmanan ingalen kimbale tim onzemti keyet duknaset moti nembet nembet kwatobep.

⁴⁴ Ke kwatoti mka teman kapi kasanineyan walebep ma am kenan matalip ekjenan kegogak walebep. Ma mka nanzan walalatnan ma kimbale ma sesewat mka teman nanzan walalatnan ekjen keyan mundumin katipemti lala bubuk totemebep enenogat alak Kawawangat An in yomengatnan gilik zemindatitiyet zempeme kozin ke in ku mkipman beip!”

Zisasiyan sesewat mka teman kenan moge
(Matiyu 21:12-17; Mak 11:15-19; Zãn 2:13-22)

⁴⁵ Âpme Zisasiyan kekok zemdelan zemti Zelusalem mka teman kenan ke moti sesewat mka teman kenan moweti ekme amnan kenan ke aem kwaem tapmme yanbemi indamãti zeye,

⁴⁶ “Kawawangalen Zet Itnananen pigok zeme meluwan miminan,
‘Nãlen sesewat mkan ke amnan dundundu mulup ke mbep.’
Yanjut in naman mme,
(Aizaya 56:7)

‘An kambu titiyelen enzilili mka kwazin!’ ”
(Zelemãia 7:11)

⁴⁷ Kegok mdelan zemti msasa katan sesewat mka teman kenan am zezapat dolaknan mzikat indaye. Kegok tapmme sãpe sãpe bumbu an ekjengalen an ñenan bembe ekjen ma an zii zet zikat indanda ekjen ma sesewat mka teman galen an damun ekjenan Zisas kume gakikiyelen setgat timabien.

⁴⁸ Ekjenan kekok mimiyet nãwien keyan gulak am sambe ekjenan egalen mzikat indandanangat nãmtiknan penan mti ekjenan egalen zet sambe ke nãnãyelen etan nãwien keyepm kekok ku mbien.

20

Zisas mulupman galen windeyey yan kwesiwien
(Matiyu 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Âpme kasup ñengat Zisasiyan sesewat mka teman kenan tati am Kawawangalen Zet Zapat Dolaknan tazikat indamange. Egan kekok tapmme sãpe sãpe bumbu an ekjengalen ñenan bembe an ma zii zet zikat indanda an ma sesewat mka teman galen an damun ekjenan ekmagen koti

² kapigok yan kwesiwien, “Wae, geñ winde deyetan ma kwiyan nãmgame amnan sesewat mka kenan bem kwiti kwiti tapmme indamãbanan?”

³ Ekñenaj kekok yanñwesime Zisasiyan pigok zeye, “An ekñen, neñ yanñwesisi kwep penaj indayanñwesiwi. Ele, notnne, zeme nâmbi,

⁴ Zân tu zulutindende an ek am tu zulutindendeyelen kwiyan nâmpewe? Kawawanaj nâmpewe ma amnanj nâmpewien?”

⁵ Egan kekok zeme ekñenaj ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Nin egat zigok zesenu? ‘Kawawanmagengatnaj,’ zesenu beme eganj zet dopman pigok zesem, ‘Yanj kok ke kwilekiyet mti Zângalen tu zulut mulupman ke ku nâmkijpewien?’

⁶ Yanjut nin, ‘Ammagen,’ zesenu beme am sambeyanj nanzanj ndome gakisenu. Enenogat ekñenaj nâiwen Zân ek golanj zenze an dolakñanj kekok nâip.”

⁷ Kegok zemti ekñenaj Zisasiyet dunduwien, “Wae, deyetnaj ke nin ku nânu.”

⁸ Kegok zeme Zisasiyan diindoye, “Ele, neñ kekok winde deyetnaj timti kwitnaj kwitnaj tapmiyap ke ku zema nâseip.”

*Wain mulup an keñ katik ekñengalen bemzenze zet
(Matiyu 21:33-46; Mak 12:1-12)*

⁹ Apme Zisasiyan zet kapigok tsum zemti bemzenze zet ñen am ekñenmagen zemkawanj bemindeye, “An ñenaj wain alikñanj mulupmanen ondemti an notnaj ekñenaj ekdamuj mti ikñanjgat notnaj sasayelen zemindemti msat pemñen meti kwesinj manje.

¹⁰ Ke mepmame kan wain katnajanj elikti ñep bem weme an mulup toñanj mulup an ñen zempeme wain katnaj egat weñanjnok muluwen ke titiyelen mege. Kegok zempeme mege yanjut an ekñen mulup damuj mamtemien ekñen keyanj mulup an ke omba penanj kumti kwitnaj ñen sasapiñ mme belak mege.

¹¹ Kegok sokbeme an mulup toñanj ewe mulup an ñen zempeme muluwen ke mege yanjut mulup damuj mamtemien ekñenaj kumsage penanj mti zet sakambuk igak igak msamti belak kwitnaj ñen sasapiñ zempeme mege.

¹² Kegok sokbeme mulup toñanj mulup nempa ñen ewe zempeme keyegak mege. Yanjut mulup damuj ekñenaj kumsage penanj mti zempeme kibat zupman toge.

¹³ An kemagen kekok sokbeme mulup toñanj keyanj ikñanjgat zeye, “Neñ zigok penanj mbawe? Oo, alakñati nâyap. Neñ nananjgat nemun penanj gogot mamiap ke zempema muluwen ke mebe. Kegok mbawen ekñenaj eksemti wain katnaj ñep same kobe!”

¹⁴ Egan ikñanjgat kekok zemti ikñanjgat nemujanj ke peme mege. Ke meti muluwen kokogalen sokñan kopme mulup damuj mamtemien ekñen mulup toñanj ikñanjgat nemujanj ke ekti ilinak zenâ zenâ mti zewien, ‘Ikñanjgat nemujanj kwitnaj kwitnaj sambe kapi toñanj bewe keyepm nin kuman gakime kwitnaj kwitnaj sambe kapi nin toñanj bewanup.’ Kegok zewien.

¹⁵ Ekñenaj kekok zenâ zenâ tapmme mulup toñanjgat nemujanj keyanj paselengatnaj keñanj moti ekñenmagen sokñan mepme ekñenaj ambeti paselen watoti kume gakiye.” Zisasiyan kekok zemti am indayanñwesiye, “In zigok nâip, wain mulup toñanj an keñ katik ekñen kemagen zigok mimindewe?”

¹⁶ Egan kekok zemti ewe kapigok tsum zeye, “Mulup toñanj keyanj kasa kuku an ekñenmak koti an keñ katik ekñen indome gakime wain mulup ke an notnaj belakñanj indame ekñenaj ekdamuj mti wain katnaj notnaj ikñanjgat sasayet nâmti indaye.”

Egan kekok zeme am tabien ekñenaj ke nâmti zewien, “Yanjut an keñ katik ekñen keyanj kok ke ñep ku mbiek!”

¹⁷ Ekñenaj kekok zeme Zisasiyan ekñen indikti kapigok diindoye, “Kawawanalen Zet Itnananen zet papiaen kapigok kumpepenanj,

‘Mka walalat an ekñenaj tepum ñen ekme bekananj beme wisat mti peme weñje. Yanj tepum kewan tepum minanj beye.’ *(Sam 118:22)*

Zet kapiyet yanaj zigok?”

¹⁸ Zemti ewe tsum zeye,

“‘Tepum ke amnanj, ‘Sambuñanj,’ zewien yanjut tepum ke kaliñanj. Ya amnanj tepum keyet dukñanj tokutuin beme tepum tapeñ tapme am ke gakiwep. Ya tepum keyanj am keyet palen tokutan beme am keyanj kekok gakiwe.’ *(Aizaya 8:14-15)*

Keyepm neñ tepum kenok beyap.”

¹⁹ Egan kekok zeme zii zet zikat indanda ma sâpe sâpe bumbuyelen an ñenaj bembe ekñenaj Zisas keyegak atamti mka katikñanj pepeyelen nâwien enenogat bemzenze zet keyanj ekñen indampuye. Ekñenaj kekok mimiyelen nâwien keyanjut am manje temanj ekñenaj nanzanj ndoiseip ke nâmti kiñgabien.

*Takis mânep bembeyet Zisas yanaj m ekbien
(Matiyu 22:15-22; Mak 12:13-17)*

²⁰ Kegok nâmti ekjenan Zisas weyan maeknâmtiemien. Ekjenan kekok tapmti an dâsukitoj notnan mânewan indakwitimti zemindeme an pombenanjok Zisasagen zikat kambu eegalen ma egan zet zemyungume zii zet zikat indanda ma sâpe sâpe bumbu an njenan bembe ekjenmagen gilik zem koti zemkume ekjenan Loma gapmangalen amobotnanmagen zemkumti winde tasain ma zemdelan zenze ekmak tazingapm zemindeme mebien. Yanjut an zikat kambu eek ekjen ke an bekanan.

²¹ An zikat kambu eek ekjen keyan meti Zisasiyet yanjkwesiwien, "An zikat indanda, nin nânuwen gâlen zedi ma mzikat indandandi esemten penan mamkawan benik. Nin nânuwen am kwilinmak ma am kwilinpin ekjenmagen Kawawanjalen Zet Zapat Dolakjan sakam kwep mamkawan bemindenik. Yanjut gen zet penan Kawawanmagengatnan amnan mama mimi zigok tatagalen ke mamkawan bem indenik.

²² Ekjenan kekok zemti ewe tusum zewien, 'Ele zemane nâne. Ningalen zii zelan zeinen nin mânep takis Loma gapman sasayelen ma yek?'

²³ Ekjenan kekok zeme Zisasiyan ekjengalen tetimaenjin ke ekmâtâti kapigok diindoye,

²⁴ "Ele, notnne, in mânep kanziyan njen taindain beme name ekbi. Mânep palen an zimosetnan ma kwitnan kwiyelen kumpepejan?"

Kegok indayankwesime ekjenan zewien, "Loma gapmangalen amobotnan kwitnan Sisa egat wejanmak kwitnanjan tazin."

²⁵ Ekjenan kekok zeme Zisasiyan zeye, "Ele, kwitnan kwitnan amobotnan Sisayet wejan tatatnan beme ek sawep ma am in Kawawan ikjanjalen bet muluwan keyepmti in ikjanjat zapat mait."

²⁶ Kegok diindoye keyepm kan egan ammak tapme ekjenan ekmagen tetimae mti zemkukuyelen njen ku mbien enenogat egan ekjengalen yanjkwesisi dopman zeye keyet nâmtemtem mti zetpin buzak tabien.

Sadusi ekjenan am gakikiengatnan gilik zem wawat keyet Zisasi yanjkwesiwien (Matiyu 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Âpe Sadusi an notnan Zisasagen kobien. An ekjen keyan maotnâmtiemien am gakikijanan ku belek zemwabep. Kogogapmti ekjenan koti Zisasiyan yanjkwesiwien,

²⁸ "An zikat indanda, Mosesian meluwan papiaen kapigok kuye, 'An njen imbinan wadak ya maneti an keyan nembananjin gakinak beme notnan isikjanan imbi kwambet ke wati notnan temangalen kwitnan mwawagalen nembra ambedak.'" *(Zii Zet 25:5)*

²⁹ Kegok zemti ewe tusum zewien, "Kan njen an njengat nemulatnne 7 mamkwabien. Ya yunjan imbi wati nemunambananjin belak gakiye.

³⁰ Yunjan gakiye munanan imbi kwambet ke wage.

³¹ Ya munjan sakam kegogak sokbeme an gwalan imbi kwambet ke wage. Sakam kegogak ekjen sambemagen ilindin sokbeme nemunambananjin gakiwien.

³² Ekjenmagen kekok sokbeme bam penan imbi keyan gakiye.

³³ Kegok sokbeme an 7 ekjenan imbi ke mkipman bewien keyepm kan am gakikijan belek zem mamayan wabep kan keyet imbi ke an kwiyet imbinan penan bewe?"

³⁴ Ekjenan kekok zeme Zisasiyan diindoye, "An ma imbi alak takwalip kapiyan awembin mambeip

³⁵ yanjut an ma imbi ekjenan kululungat zapat matalip ekjenan njen gakikiengatnan belek zem wati kululun mobep. An imbi ekjen keyan kululun gwaen awembin ku mambeip.

³⁶ Ma ekjenan enselnok mamti ewe ku gakiwep. Ekjen Kawawanjalen nembra matalip enenogat ekjenan gakikiengatnan belek zem wabien.

³⁷ Âpe ingalen yanjkwesisi penan am gakikiengatnan wawat keyet yanjan nâsât nâmti mkoloen yanjan kapigok. Mosesian am gakikijanan mambeleke zemwati mama kanzizit matip keyelen yanjan msokbembeyelen Kawawanjan didik kunduman tep tazime keyet Moses sokbemsame Mosesian Kawawanjat kapigok zeyeyet meluwan mge ke mainji ku manâmâtâlip? Mosesian Kawawanjat kapigok zeye,

'Genj alak kapiyet Abalaamgale Kawawan ma Aisakgale Kawawan ma Zekopgale Kawawan tadnik.' *(Kisim Bek 3:6)*

³⁸ Wae, ek am gakikijanjalen Kawawan yek. Ek am ikjan mama kanzizitgat zapat ombemindeye ekjengalen Kawawan mangeyan tapmain. Am gakiwien ekjen ewe alik mamaip enenogat Kawawanjan nâmindeinen ekjen alik ikjan nembon tapmaip."

³⁹ Egan kekok zeme zii zet zikat indanda an ekjenan zewien, "An zikat indanda, gen yanjkwesisiyet dopman dolakjan penan zenik!"

⁴⁰ Kegok ke sokbeme Zisasiyet yanjkwesisi njen yanjkwesisiyet kinjagatnanmak mbien.

*Kilais ek Dewitgat alikñan ma eget Amobotnanj
(Matiyu 22:41-46; Mak 12:35-37)*

⁴¹ Æpme Zisasiyan am ekñengat diindoye, “Am inmagengatnan ñoktik dâsuki ñen tageen kapigok, Kilais ek Dewitgat inñokñanjan etanj manzeip.

⁴² Dewilanj Kilaisiyet zet kapi kulekiyet mti papia kwitnanj Sam keyet keñan kapigok kuye,

‘Amobotnanj Kawawanjan nâlen Amobotnanjat pigok zeye: geñ betn penaset kwatotati tapmopmane

⁴³ kasandine mtoindewap.’ (Sam 110:1)

⁴⁴ Dewilanj Kilaisiyet ‘Amobotnanjan’ zeye ke zigoset mti in ‘Dewitgat alikñan etanj tadak?’ Ke penanj Kilais neñ sokbewan yangut neñ Kawawanjat Nemujan penanj kogogapm Dewilanj zet zapat itnanjanen kuyeen ke nâgât ‘Amobotnanjan,’ zeye eneyet neñ Kawawanjan zemnemetot amgat yomgat dopmanj gakikiyet toban.”

*Zisasiyan an zii zet zikat indanda ekñengat mama mimi kumâbâgat zeye
(Matiyu 23:1-36; Mak 12:38-40)*

⁴⁵ Æpme am sambeyanj wak bemti Zisasiyelen zet tatnâme eganj nembananeyet kapigok diindoye,

⁴⁶ “In zii zet zikat indanda an ekñengalen ñoktik mgasik ke ku mâti mbep. Ekñenanj melakandu teepmanj gwaen biminangatnan baen selinan tot lapit mepme mamti ilinangat nâme mobotnanj beme selen ma tambanjanen mame amnanj sekñin moindendeyet etanj manâip. Ekñenanj sesewat mkaen amobotnanjgaleen mundumen ñenanj gwaenen etanj mametalip. Ma ondedak temanen ekñenanj meu ma sonjom temanj indame niniyelen etanj manâip.

⁴⁷ Ma ekñenanj imbi kwambetgaleen mânep milawat ma mkanjan mee pi menzem timti indamâpme kilen mepme dundundu teepmanjan myungunjan beke mamimatanepepe amnanj ñep ku eegalen mambein keyepm kan delanj zenze kanen Kawawanjan zem indomti tosanjan bekananj penanj mmoti indawe!”

21

*Imbi kwambet ñenanj tewalanj mânep beye
(Mak 12:41-44)*

¹ Æpme Zisasiyan sesewat mka temanj keñan mânep pelep mambeip keyet sokñanik tati ekme am mânep milawalinmak notnanj ekñenanj tewalanj mânewin temanj pelewen tapeme topwemanje.

² Ma eganj kekok ekme imbi kwambet bekopsat ñenanj koti mânep ñamanj isisikñan jut piwan peme pelewen towege.

³ Kekok mme Zisasiyan ekti nembananeyet zeme kopme pigok diindoye, “An ekñen, neñ penanj sukwep zema nâit. Imbi kwambet bekopsat kapiyanj mânep pelewen bep keyanj an imbi sambe notnanjanj tewalanj beyo bee sebemindein.

⁴ Am mânep milawatmak notnanj ekñenanj mânewin omba penanj tatindainanjgut butnanj bugan timti kot pelewen time towelep. Yangut imbi kwambet bekopsat keyanj mânepmanj bugan elak kopeme pelewen towepme delanj zein. Mkanjanen daenen butnanj ñen ewe ku tasain, yek penanj.”

*Zisasiyan Zelusalem sesewat mka beke kumasekbepe keyet zapananj diindoye
(Matiyu 24:1-2; Mak 13:1-2)*

⁵ Æpme Zisasmak nembananje ekñenanj sesewat mka temanengatnanj toti mepmambe nembananje notnanjanj sesewat mka temanjanen nanzanj temanj kweteteepmanj ma am Kawawanjat taolet mânep temanj bewien keyelen miak miakñanjan dolakñanjan penanj ke ektemtem mti zewien.

⁶ Ekñenanj kekok zeme Zisasiyan diindoye, “In kwitnanj kwitnanj ekti zeip ke kan ñengat kasa kuku ekñenanj kumasekme nanzanj keyanj mundumin katipemti lala bubuk totemebepe.”

*Sisipenjanj sokbewe keyet Zisasiyan zemkawanj beye
(Matiyu 24:3-14; Mak 13:3-13)*

⁷ Eganj kekok zeme ekñenanj kapigok zewien, “An zikat indanda, zenagen ke pe zukñan sokbewe? Ma kwilekiyanj mkawanj beme kan keyanj kwasâpm ke nâwanup?”

⁸ Ekñenanj kekok zeme Zisasiyan zeye, “An sambeyanj nâlen kwilen koti, ‘Neñ Kilais!’ zewep ma, ‘Kan delanj zenze ilak kozin.’ Kekok zeme in zelin gawepumti indamâbâpijan. In weyanj ekmâtâbep mneti indayunjuwepgat.”

⁹ Ma in msat temañ ñengalen kasa kuku an ekñenañ msat temañ ñengalen kasa kukumak aume nâmti in keyet kiñgagañin. Enenogat kwitnañ kwitnañ keboñ keyañ kukñañgat sokbewe wa ke kan delañ zenze yek.”

¹⁰ Kegok zemti egañ ewe tusum zeye, “Msat temañ ñenmak msat temañ ñenmak meaum kweaum mbalup.

¹¹ Ma mâkinañ temañ penañ kwabe ma meuyet kamberñ sokbewe ma nukñañ ekñen keboñ ke msat katanñ sokbewe. Ma kwitnañ kwitnañ kiñgagañnañmak sokbeme amnañ ke ekti kiñgabep. Ma kululuñen pilij mamanamañ sokbeme amnañ ekti kiñgabep.

¹² Kan kwitnañ kwitnañ keyañ sokbembepiñ mme inmagen sisipeñpeñ temañ nâgât mti mimindawep ma in notnañ an damuñ ekñengat zikalinan sesewat mkaen indatim mepme ekñenañ zem indomti mka katikñañ indewep. Ma in notnañ msalinanğalen amobotnañ temañ ma amobotnañ egat kandañan matalip ekñengat zikalinan zemindowep. Nennmak matusuip keyepm nukñañ kegok inmagen sokbewe.

¹³ In kegok mbewen set katnañ dolakñañ Kawawañğalen zezapatnañ zemkawañ bembeyelen sokbewe.

¹⁴ In zelen ewe mebepiñ tati, “Zet zigok zewanup,” keyet yayañ mti nâmnukñañ mimipiñ

¹⁵ enenogat nen zet zenzeyelen nânâ dolakñañ indama zet zenzeyeen kanen kasañine ekñenañ in ku mtotindewep.

¹⁶ Ma notnañ in mambiwin ma noline ma sip butnañ ekñenañ msalinanğalen amobotnañ ekñengat belinan beme mka katikñañ indewep. Ma in notnañ indome gakiwep.

¹⁷ Ma in neñ napmât maip keyepm am sambeyañ ingat sekañğay nâmindewep.

¹⁸ Yanğut neñ indikdamuñ mbap keyepm an ñenañ ku indowe ma kegogak ñokzuwin ñen ku towembe.

¹⁹ In kegok mimindame in nâmkijpepen kaliñañ tabewen in mama kanzizit ke ñep tiwep.”

*Zelusalem mka temañ walebe keyet Zisasiyañ zemkawañ beye
(Matiyu 24:15-21; Mak 13:14-19)*

²⁰ Âpme Zisasiyañ kapigok tusum zeye, “In ekme kan kasa kuku an ekñenañ Zelusalem mka temañ kot bembuluñme in nâwep, ‘Oweñ, walelelak sokñañ sokbesâpm,’ ke otnâwep.

²¹ Kegok sokbeween am Zudia msalen talip ekñenañ kunzuñti kalañ dukñañ mowebepe. Ma am ñenañ mka temañ keñañ tapmambe egañ ke pemti pem ñen mebe. Ma am ñenañ mka temañ ganzenan talip ekñenañ mka temañ keñañ ku mobep.

²² Kan keyet Kawawañğay Zuda am yominanğat dopmañ bekañ penañ indawe. Ke Kawawañğalen Zet Itnañanen meluwañ kumpepeñañ keyet katnañ sokbewe.

²³ Keyañ sokbeween imbi keñmak ma imbi nempa okakñañmak kan keyet ekñenañ kunzunzuñgat nâmnukñañ penañ mme ekñenmagen kwitnañ kwitnañ bekañ penañ sokbewe. Enenogat nukñañ temañ penañ msalen kapi sokbewe ma Kawawañğay Zuda am ekñen kemagen ñenzinziñ penañ nâmbep.

²⁴ Ma am notnañ kasañineyañ wanamañ indañme gakiwep ma notnañ msat beñañ beñañ indatim mepme keñ titi mulup kaliñañ mbep. Ma am Zuda mange ku sokbembepañ ekñenañ Zelusalem mka temañ keñañ timkwati kwitnañ kwitnañ kumasekti kegok mme ekñenğalen kan delañ zeme peme tabe.”

*Angat Nemunañğay kokotnañğalen kan
(Matiyu 24:29-31; Mak 13:24-27)*

²⁵ Âpme Zisasiyañ zet ewe kapigok tusum zeye, “Kan keyet pilij mamanamañ sepem igak igak kasup ma eyoñğga ma wenzim ekñenmagen sokbewe. Ma am msat sambe katanñ ekñenañ kwitnañ kwitnañ ke sokbeme kandadat mulup mbep ma nembu temañ kwisakñañ ma nembu mamañ temañ takutume kwisakñañ nomti kiñgagat omba penañ mbep.

²⁶ Ma wenzim ma kwitnañ kwitnañ sambe ekñen keyañ mundumin matokwaliwen puluk pilik pemti mundum belakñañ tokwabep keyepm am sambeyañ kwitnañ kwitnañ sokbesâpm keyet nâmti kiñgagat omba penañ aikbep.

²⁷ Kegok sokbeme Angat Nemunañ neñ zanza palen winde temañmak ma sanğa sonğa busatnañ temañ keñañ kopma nikbep.

²⁸ Âpme kan keyañ yanbemi sokbeween in dendañ tati zikalin kululuñen ekme mobe enenogat Kawawañğay in indatitiyelen kan ilak bududuk bein. Kegok otnâwep.”

*Tep balam balamegeset nânâ aiikğalen
(Matiyu 24:32-35; Mak 13:28-31)*

²⁹ Âpme Zisasiyañ bemzenze zet ñen kapigok zeye, “In balam balam tep ekñengat otnâit.

³⁰ Kan tep balam balam katnañ yanbemi kwapme manzeip, ‘O, ilak mtete yanğbesâpm’.

³¹ Sakam tep katnañ kwabe kegoak kwitnañ kwitnañ mamananañ ekñen keyañ sokbeme nâwep, 'Ilak Kilaisiyelen zemâtâtât katnañ mama kanañ sokñañ bein,' otnâwep.

³² Neñ penañ sukwep diindoma nâit am alak talip kapi ilindiñ ku gakimâpme kwilekiki sambe kapi sokbesâpm.

³³ Âpme msat ma kululuñ asekmalut delañ zesâpm yanğut nâlen zetn delañ zenzenepiñ matapmambe."

*Kan delañ zenze sakwep kosâpm keyepm weyañ ekmâtâbep
(Matiyu 24:34-51; Mak 13:30-37)*

³⁴ Âpme Zisasiyañ zet ewe tusum zeye, "Weyañ ekmâtâbep! Mneti in amandanda ma tu kalinañ ma segalen kwitnañ kwitnañgat ñoktikñin temañ ekñen keyet nâmkatik bemti tapme peme kan delañ zenze sakwep kobeyet weyañ eksemti mambep.

³⁵ Ke sakamañ lelebeyañ kwap sakwep makuin kebonñ msat sambe am ekñenmagen sokbewe.

³⁶ In weyañ ekmâtâti Kawawañgat dundupeñ tapme winde indame kwitnañ kwitnañ nukñañ keyañ inmagen gwañkumepme in windeben tabep. In kegoak mbewen Angat Nemunañ nâgât zikatnañ ñep tabep."

³⁷ Âpme kasupgat Zisasiyañ Zelusalem mka temanen tati egañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ sesewat mka temañ keñañ am mamzikat indamtan. Egañ kegoak tapmme tambume egañ Olip Kalajañ meti mawemtan.

³⁸ Kegok mamme msat msame am sambeyañ sesewat mka teman tambuñan penañ Zisasiyañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ mkawañ beme nânâyelen makotemien.

22

*Zudasियाñ amobotnañ ekñenmagen Zisas zemkukuyet zetik mge
(Matiyu 26:1-16; Mak 14:1-11; Zân 11:45-53)*

¹ Âpme Nupmamañ Yispiñ Niniyelen Kendo kwitnañ ñen Anğalañ Kendo sokñañ sokbeye.

² Ke sokbeme sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñañ ma zii zet zikat indanda an ekñenañ Zisas kume gakikiyet nâwien. Yanğut amnañ ndoseip nâmti kiñgati Zisas kukuyelen setgat timabien.

³ Kegok tapmme Zuda kwitnañ ñen Iskaliot Sadanañ egat keñañ towege. Ek Zisasiyet nembajane 12 ekñenmagengatnañ.

⁴ Kegok sokbeme egañ sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñañ ma sesewat mka temañgalen tipdakutum ekñengalen amobotnañ ekñenmak met Zisas set katnañ zigaset atamti ekñengat belinan bembeyelen zemâtâtidaye.

⁵ Kegok zeme amobotnañ ekñen keyañ egalen zetnañgat oloñen penañ mti ek mânewañ kwititiyelen zetik mbien.

⁶ Kegok mme Zudas egañ ekñengalen zetik keyet ñep zeye. Ñep zemti egañ Zisas set ñen aikti ekñengat belinan bembeyet kan amnañ ku mambembuluñtemien keyet nâye.

*Zisasiyañ tu meu Anğalalañ Kendoyet weyañgat zemindeme weyañbien
(Matiyu 26:17-25; Mak 14:12-21; Zân 13:21-30)*

⁷ Âpme Nupmamañ Yispiñ Niniyelen Kendo keyañ sokbeme kan keyet sipsip nembajañ kumbumti nupmamañ yispiñ kemak niniyelen kwitnañ Anğalañ Kendo keyañ sokbeye.

⁸ Ke sokbeme Zisasiyañ Pita ma Zân egelañ met weyañ mulup mimiyeleñ zemâtâtidaye ke kapigok, "It meti Anğalañ Kendo meu nimtasenupgat weyañ mulup mselup."

⁹ Egañ kegoak zeme nembajane egelañ yanğwesiwun, "Wae, Amobotnañ, nit tu meu pe mka deset weyañselup?"

¹⁰ Egelañ kegoak yanğwesimalut Zisasiyañ diidoeye, "It nâit, it mka temañ keñañ moweseluwen an ñen menzim temañ tumak keyañ idaiksem. Idaikme it ek mâti mka egañ mepme keyegak mât moweselup.

¹¹ Ke moti mka toñañgat kapigok dunduselup, 'An zikat indandayañ gâgât yanğwesip: Mka keñañ nembanne Anğalalañ Kendoyelen tu meu nsenup ke deset tazin?' Kegok zeselup.

¹² It kegoak zemalut egañ mka tedukñañ mot zikat idasem. Keyet keñañ mundum totatat ma menzim pelep ma meu bumbu mundumañ ma kwitnañ kwitnañ notnañ keyet keñañ tapme it tu meu weyañ mulup mselup. It nâlupe?"

¹³ Zemideme egelañ meti kwitnañ kwitnañ Zisasiyañ zemideye keyet katanñ sokbeme egelañ Anğalalañ Kendoyelen tu meu weyañbun.

Zisasiyan nembanjane tambujalem indaye
(*Matiyu 26:20-30; Mak 14:17-26; 1 Kolin 11:23-25*)

¹⁴ Âpme tambujalem niniyelen kan sokbeme Zisas ma nembanjane ekjenan mundum totatalen totabien.

¹⁵ Ke totati eganj ekjengat diindoye, “Nerj Anggalalaj Kendo kapiyelen tu meu inmak niniyelen ewenaj baenen nâmtikjanj penanj mban ya alak tatnup bangat an notnananj sindem omba penanj naseip!

¹⁶ Nerj diindoma nait, nerj Anggalaj Kendoyelen meu ewe sek njen ku nimbap yanj maneti am yomengatnanj timkwat indema nâmkijpepe aikme mulup keyanj delanj zeme kan keyet kululuwen gwaen tu meu ke nsakwep nimbap.”

¹⁷ Eganj ke zemti okop wain tumak mti Kawawanjat wisikj zemti ekjengat zeye, “In kapi mti ilinak nit.”

¹⁸ Kegok zemti zeye, “Nerj penanj sukwep zema nait, nerj wain tu ke ninipij maneti bangat Kawawanjalan zemâtâtâtjat katnanj mama kululuwen gwaen tati wain alakjanj ke nsakwep nbanup.”

¹⁹ Sakam kegogak eganj nupmamanj njen mti Kawawanjat wisikj zemutmti nembanjane indamti zeye, “In mti nit. Kapi nananjat sek sesumbannok ke ingat indayap. Ke ingat indama nimti nâgât otnânâyelen nâmti indayap.”

²⁰ Kan ekjenanj tu meu nim delanj zeme sakam kegogak okop ikjanj ke mti zeye, “Okop wain tumak kapi tususu alakjanj inmak Kawawanmak. Sipmnanj tusum indeyap. Sipm tewen nâme sipmnanj tobe ke in yominanjatnan indatim kwakwagat nâmti kegok mbap.

²¹ Yanjut, nembanne, in egit! An njenanj zemnowe ke ninmak meu nini munduman kapi totazin!

²² Angat Nemunanj nerj Kawawanjanj zemâtâtâtjanj set katnanj ke mâti gakiwap. Yanjut an nen zem nosem an kemagen bekananj penanj sokbewel!”

²³ Zisasiyanj kegok zeme nembanjane ekjenanj ilinak zenâ zenâ mti zewien, “An ekjen, an pe kwiyanj kogok mbe?” Kegok zewien.

An kwiyanj amobotnanj bein?
(*Matiyu 20:25-28; Mak 10:42-45*)

²⁴ Âpme Zisasiyet nembanjane ekjenanj ilinak an kwiyanj mobotnanj bein zemti zet mmot mtot mti mdândâwien.

²⁵ Kegok tapmme Zisasiyanj nâmti diindoye, “Msalengalen amobotnanj ekjen amjin indikdamunj mimiyelen winde taindain. Ma an damunj ekjen amnanj, ‘Amgalen noline,’ kwilin makuip.

²⁶ Yanjut inmagen keboj keyanj ku sokbewe. Yek penanj. Âpme naman ingat tunjuwinan amobotnanj an kwiyanj tabeen ikjanjat sekjan mtoti am kwilinpij ekjengat kandanjan mambe.

²⁷ An kwi ek amobotnanj? An mundum totatalen totati meu tatnin ke ma meu menzimen tasezjin an ke? Ke penanj, an mundum totatalen totati meu tatn an ke amobotnanj. Yanjut nerj kegogak ingalen amobotnanjin nerj nananjat sekj mtoti tapmamti taindamukulem miyap.

²⁸ Âpme kan nukjanj sepem igak igak nejmagen sokbeyeen in nerj ku katinewien.

²⁹ Bipm kululuwen eganj am indikdamunj mimiyelen zetik mneyeyepm ma nerj kegogak in indazetik mimindeyap

³⁰ in nejmak kululuwen gwaen mundum totatalen totati tu meu nsakwep nimbap ma in mundum elimayakjanmak keyet dukjan totati Islael am manje 12 indikdamunj mbep.”

Pitayanj Zisas bankumpewe keyelen Zisasiyanj zemkawanj beye
(*Matiyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Zân 13:36-38*)

³¹ Âpme Zisasiyanj ewe tusum zeye, “Saimon, Saimon, gej nâmbak, Sadanjanj ingalen nâmkijpepenjin mimindikme mkatikjanj bep ma tuwat tuwat talip keyelen Kawawanjanj nâmpap.

³² Yanjut Saimon, nerj Kawawanjanj gapmukulem mme nâmkijpependanj kalijan tatagalen dunduya. Ya gej yomdi ke nâmkawanj bewanigen kerjdi gilik zeme nâlen zetn tapmâtigulak nodine nerj manamâtmaip ekjengalen nâmkijpepe bandim mimindewanik.”

³³ Eganj kegok zeme Pitayanj kapigok dunduye, “Amobotnanj, nerj gejmak mka kalijan meti gejmak gakikiyelen weyeyanj mulup miyap!”

³⁴ Eganj kegok zeme Zisasiyanj dunduye, “Pita, nerj gâgât zema nâmbak, alak tambuyet sakokolok apmanj kwitnanj kukupij mme gej nâgât sek tuk zemkandasenik.”

Kan nukjanj pupuyelen sokbesâpm

³⁵ Âpme Zisas nembrañeyet kapigok diindoye, “Neñ indema msat notnañ Kawawangalen zezapat dolakñañ mkawañ bembeyelen mebieñen kan keyet in mânep eleñañ ma ele milawat wawat ma set wewet ke ku ti mebieñ kan keyet in kwitnañ kwitnañ notnañgat olalat mbien ma yek?”

Egañ kekok indayañkwesime ekñañ zewien, “Yek penañ, ku olabenn.”

³⁶ Ekñañ kekok zeme Zisasiyañ zeye, “Yañgut alak an mânep eleñañmak ma ele milawat wawat ke tiseip. Ma an ñen wanam teepmañañ yek egañ kâlâp tâgâyelen munduñ main ke beme kwitime wanamañ teepmañ kwitiwe.

³⁷ Ma neñ diindoma nâit: Kawawangalen zezapat itnañañ kapigok zenzeñañ, ‘Ek zelen zem kuwep sakam aindondo am ma an kambutiti ekñañ maindeipnok!’ Âpme kwitnañ kwitnañ sambe golañ zenze an ekñañ nâgât kukuñañ ke sosok sokbembkawañ tabein.”

³⁸ Egañ kekok zeme ekñañ zewien, “Amobotnañ, ndikbak, nin wanam zut tatndain.”

Zeme egañ zeye, “Neñ wanam kwititiyet zeya ewan wanam penañ kwititiyet ku zeya. Nukñañ bam sokbesâpm keyet amnañ zigok weyeen mulup mimiyet nâmti zeya. Keyet wanamgat zapat ñen ewe zenzepiñ. Ele, metne.”

*Zisasiyañ Olip Kalañañ dundundu mulup mge
(Matiyu 26:36-46; Mak 14:32-42; Zân 18:1)*

³⁹ Âpme Zisasiyañ mka temañ ke pemti Olip Kalañañ mametan kekok mepme nembrañe ekñañ mâtî mebieñ.

⁴⁰ Ke meti ekñañ ke patañ zemti egañ ekñañgat zeye, “In kapi tati tadundumaseip mneti Sadañañ ingat yañin mimindikme toweseipgat.”

⁴¹ Kegok zemindemti ekñañ katim indemti amnañ nanañ mapemezín keyet katan metati pedondomti kapigok dunduye,

⁴² “Bien, gitañgat nânâyet nâlen nukñañ kapi mâtâpesenik. Yañgut geñ nâlen nânân mâbâpiñ; geñ gitañgat nânândi mâsenik.”

⁴³ Kegok tadundume Kawawangalen enselañ kululuñgatnañ ek winde sasayelen koge.

⁴⁴ Kegok sokbeme Zisasiyañ gakikiyelen kan bududuk sokbeye keyepm nâmnukñañ mti ewe tusum omba windeñañben penañ dunduye ma pusinañañ sekñañgatnañ sakam sipnok petak petak msalen toge.

⁴⁵ Nembrañeñañ kwitnañ kwitnañ sokbesâpm keyet nâmnukñañ penañ mti ma tambu tetak takwabiengapm melugañ indome wem kopa bewien. Egañ dundu delañ zemti dendañ wati nembrañemagen meti indikme tawemambien.

⁴⁶ Indabutemti ekñañgat zeye, “In meluk wewepiñ. Kaik watati dundundu mulup mit. Mneti amnañ koti ingat nâmkîñpepeñañgat yañañ mimindikseipgat.”

*Zudasiañ Zisas kasayet belinan beye
(Matiyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Zân 18:3-11)*

⁴⁷ Zisasiyañ zet ewe tusumti tazeme an manje temañañ kobien. Âpme ekñañmagengatnañ an Zudas ek Zisasiyet nembrañe 12 ekñañmagengatnañ egañ kukñañgat indatim koti Zisasmagen mebieñ.

⁴⁸ Ke kopme Zisasiyañ yañkwesiyé, “Zudas, geñ nuknuk mnesenik keyañ mkawañ beinen Angat Nemuñañ neñ amgat belinan neseník, ma?”

⁴⁹ Âpme Zisasiyet nembrañe ekñañ kwitnañ kwitnañ sokbesâpm ke ek kawañ bemti egat zewien, “Amobotnañ, geñ nâmdemane nin wanamañ ekñañ indañsenup?”

⁵⁰ Kegok zemti ekñañmagengatnañ ñenañ sâpe sâpe bumbu an ñenañ egalen mulup an ñen wanamañ wakñañ penaset sâmpeme enañ galañ galañ mge.

⁵¹ Kegok sokbeme Zisasiyañ ekti zeye, “Muluwañ bekanan ke katipe!” Kegok zemti an keyet wakñañ anزام tage ke tañgume ñep beye.

⁵² Kegok sokbeme sâpe sâpe bumbu an ñenañ ma sesewat mka temañgalen an dakutum ma sesewat mka temañgalen an damuñ ekñañ Zisas atasâgât kobien ekñañ keyet zeye, “In wanam ñilikñañ ma wenzomak natatayelen kolo keyañgut neñ an kambu tititoñ yek.

⁵³ Neñ inmak kasup katan Kawawangalen sesewat mka temañ keñañ matateman ke in ku natawien. Ya alak ingalen kan neñ natatayelen beme Sadañañ mulup bekanan mamnen sosok sokbein.”

*Pitayañ Zisas yañpeye
(Matiyu 26:57-58; Mak 14:53-54, 66-72; Zân 18:12-18, 25-27)*

⁵⁴ Zisasiyañ kekok zeme ekñañ atamti tetimet sâpe sâpe bumbu an ekñañgalen an ñenañ egalen mka keñañ wapmobien. Âpme Pitayañ igak bam sukwep takopmanje.

⁵⁵ Ke koti ekme an notnañañ zet nânâ mka tunjupman tep mmenzime totatmambien Pitayañ kot ekñañmagen totage.

⁵⁶ Ke kototapme mulup imbi nenan tewen ke totapme ekti weyan zikat memun ektati zeye, “An kapi kegegak Zisasmak mamtan!”

⁵⁷ Imbiyan kegegak zeme Pitayan yan ti zeye, “Imbi nânik, neñ an ke ku nâmpayap!”

⁵⁸ Ya belaknik ke tati an nenan Pita weyan ekmâtâti zeye, “Geñ kegegak Zisasiyelen mangeen mamanik!”

Kegok zeyeyangut Pitayan ewe yan ti zeye, “Notn, geñ zenigen ke penan sukwep an ke neñ ku nâypap!”

⁵⁹ Ke tapmâti aua kwep kegegak delan zeme an nenan ekti zet windenanben yan kwesimti zeye, “Kapi penan, an kapi kegegak Zisasmak tapme ekban ma ek kegegak Galili msalengatnan!”

⁶⁰ Kegok zeme Pitayan zeye, “Notn nânik, geñ an zenigen ke neñ ku nâmâtâlap!”

Egan kegegak tazeme keyegak sakokolok apmanan kwitnan kuye.

⁶¹ Kegok kume Amobotnanan gilik zemti Pita eksem tage. Amobotnanan kegegak mme Pitayan egalen zet ewenan dunduye ke nâmkawan byeen kapigok, “Geñ alak sakokolok apman kwitnan kukupin tapme geñ nâgât ku nâmpayap sek tuk zesenik.”

⁶² Pitayan zet nhande ke otnâmti zupman kwatoti si omba penan suye.

Zisasiyet pep zet msamti witikbien

(Matiyu 26:67-68; Mak 14:55-65; Zân 18:19-24)

⁶³ Apme an eknen Zisas ekdamun mbien eknen keyan pep zet msamti witikbien.

⁶⁴ Kegok mti sanhum pananan zikatnan kwaik pemti yan kwesiwien, “Geñ golan zenze an manzenikgat an kwiyan goin geñ ke zemane nâne!”

⁶⁵ Kegok msamti zet bekanan totot tototnan sambe msawien.

⁶⁶ Msat msame sesewat mka teman galen an damun ma sâpe sâpe bumbuyelen an nenan ma zii zet zikat indanda eknenan Zisas wati an damun sambeyan ondebien ke aik meti yan kwesiwien,

⁶⁷ “Geñ zema nâne, geñ Kilais, Kawawan an iknan ombemgengeñan ma an kwi?”

Kegok yan kwesime egan diindoye, “Neñ keyet yan ingat zesap beme in ku nâmkinjeseip.

⁶⁸ Ma neñ yan kwesisi nen indayan kwesisap beme in keyet yan ku dinoseip.

⁶⁹ Yan gut kwitnan kwitnan sokbesâpm kapiyet bamen Angat Nemunan neñ mundum bet penaset Kawawan an iknan mak tatagalen nâme matazin mundum ke windeyelen mundum ke nename totabap.”

⁷⁰ Egan kegegak zeme eknen sambeyan yan kwesiwien, “Keyepm geñ Kawawangat Nemunan, ma?”

Eknenan kegegak yan kwesime egan diindoye, “Ilin zemkawan bep kelak neñ kapimak.”

⁷¹ Egan kegegak zeme eknenan zewien, “Nin yegak zetnan zem kukuyelen kelak nâmâtâtnup keyepm an nen egalen zet bandim mimiyelen ku aiksenup.”

23

Zisas amobotnan kwitnan Pailletmagen teti mebien

(Matiyu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Zân 18:28-38)

¹ Apme amobotnan sambe eknenan zet nhande ke nâmwati Zisas aikti amobotnan Pailletmagen mebien.

² Ke metati egat zet dâsuki eknenan Pailletgat zikatnan ombem zewien, “An kapiyan ningalen amm ekjengat amobotnan Sisamagen mânep takis ku kwititiyelen zemkulu-mindeye ma egan ikjan gat ‘Amobotnan Kilais’ zeye.”

³ Eknenan kegegak zeme amobotnan Pailelan Zisasiyet yan kwesiyen, “Geñ Zuda mangeyelen Amobotnan ma?”

Zeme Zisasiyan egalen zet dopman gilik zeye, “Giti ke zenik kemak.”

⁴ Kegok zeme amobotnan Pailelan sâpe sâpe bumbuyelen an nenan ma am mange tabien ekjengat zeye, “Neñ an kapi zem kukuyelen zet dolaknan penan nen ku aigap.”

⁵ Egan kegegak zeme eknenan zet omba moti zewien, “An kapiyan Galili msat katan yan bemi am kenin mwapme gapmanmak kasa kukuyelen zempeme Zelusalem mka teman zemkwez. Ma Zudia msalen katan sakam kegegak tasokbein.”

Zisas amobotnan kwitnan Elotmagen teti mebien

⁶ Apme amobotnan Pailelan zet ke nâmti am eknen indayan kwesiyen, “An kapi Galili msalengatnan, ma?”

⁷ Egan otnâyeen Galili msat ke amobotnan Elolan maekdamun min nâmti Zisas peme amobotnan Elotmagen teti mebien. Elolan kan keyet Zelusalem mka temanen kotage.

⁸ Ya Zisas amobotnañ Elotmagen tetimebien kan teepmañ Elolañ Zisasiyelen zet zapat sambe ke nâmti ek eegalen maotnâmtan keyepm Zisas eegalen oloñen penañ mge. Egañ otrnâyeyen Zisas egañ menok ñen mme eegalen nâye.

⁹ Keyepmti amobotnañ Elolañ Zisas yañkwesisi omba penañ yañkwesiye yañgut Zisas-iyañ eegalen zet dopmañ ñen ku zeye.

¹⁰ Kegok sokbeme sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñañ ma zii zet zikat indanda ekñeñañ amobotnañ Elotmagen sokñañ koti Zisas zemkukuyelen zet winderñañberñ zewien.

¹¹ Kegok zeme amobotnañ Elot ma eegalen an kasa kuku ekñeñañ Zisas pep zet msamti zet mtopepe zet zemti kâlâp teepmañ dolakñañ penañ same mundumge sepem amobotnañ ekñeñañ mamundunjp keboñ mundumpemti tetimti amobotnañ Pailletmagen gilik ze mebien.

¹² Tipman baenen amobotnañ Elotmak amobotnañ Paillet egetmagen kasa kasa takwage ya kan keyet egeñañ notn notn pembeñañ mbun.

Pailletañ Zisas gakikiyelen zemdelañ zeye

(Matiyu 27:15-26; Mak 15:6-15; Zân 18:39-19:16)

¹³ Ke aikti kopme amobotnañ Pailletañ sâpe sâpe bumbuyelen an ñeñañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ ma an imbi sambe zeme ondekme

¹⁴ kapigok indayankwesiye, “In an kapiyañ animbi keñin tapm yuñgun kegok zemti in neñmagen aïkolo yañgut neñ ingat zikalinan an kapiyet yanñañ mim egeyañ eegalen bekanañ mimiñañ in zem kuyoyen ke ñen ku aigap.

¹⁵ Ma kegogak amobotnañ Elolañ eegalen bekanañ mimiñañ ku aikti peme ninmagen kozin. Ma an kapi nin kumann gakikiyelen bekanañ mimiñañ ñen ku mge.

¹⁶ Keyepmti neñ zema kasa kuku an ekñeñañ witikme belak zem pema mesem.”

¹⁷ [Âpme Anjalalan] Kendoyet katan amobotnañ Pailletañ an kwep Zuda ekñemagengatnañ mka katikñañ tatatnañ ekñen manzemindeme belak kwawetemien.]

¹⁸⁻¹⁹ Âpme an ñeñañ kwitnañ Balabas ek am keñin walapme Loma gapmanmak an kasa kasa Zelusalem mka temañ keñañ ke mti an ñen kume gakime mka katikñañ pewien. Pailletañ Zisas peme belak mebegalen nâm zemengut an imbi sambeyañ kwizet kumti zewien, “Kume gakik. Balabas belak peme mesem!”

²⁰ Âpme amobotnañ Pailletañ Zisas belak peme mesât nâmti am ekñengat yañkwesisi kwizet paleset kuye.

²¹ Kegok kuye yañgut ekñeñañ kwizet dopmañ kapigok kuwien, “Tewen kume gakik! Tewen kume gakik!” kwizet kegok kuwien.

²² Kegok kume egañ sek ñen ewe indayankwesime sek tuk beme kapigok zeye, “An kapiyañ kwileki myunguye? Neñ egañ gakisem kapiyelen myuñgunñunñañ ñen ku aigap! Keyepm witikti belak pemann mesem.”

²³ Egañ kegok zeyeyañgut ekñeñañ kwizet ewe giñgin kumti Zisas tewen kume gakikiyelen zewien. Kwizet kegok takume amobotnañ Pailletañ zelin gawepumti

²⁴ ekñeñañ nâwienien keyet katan Zisas zemdelañ zempeye.

²⁵ Pailletañ kegok mti an ekñeñañ belak mka katikñañ kwaselen peme kwawewegalen an ke wekume belak zempeme kwawege. An ke gapmanmak kasa kasa mti an ñen kume gakime mka katikñañ pewien. Kegok mti Zisas ekñengat belinan beme ekñeñañ ilin nâwien keyet katan mbien.

Zisas tewen kume gakiye

(Matiyu 27:32-44; Mak 15:21-32; Zân 19:17-27)

²⁶ Âpme ekñeñañ kegok mti Zisasiyañ gakikiñañgalen tepmañ ikñañ pume mepmambe an ñen kwitnañ Saimon Silini msalengatnañ an ke Zelusalem mka temañ keyelen kimbat zupman tapmañge ya egañ Zelusalem kimbat keñañ mowepme kasa kuku an ekñeñañ aikti apitilime Zisasiyelen gakikiñañgalen tep ke pumti Zisasiyet bamanen mege.

²⁷ Ekñeñañ kegok mme an imbi sambeyañ Zisas mâbien ekñengat tunjuwinangatnañ imbi notnañ si zesum zesum egat tapm mepmambien.

²⁸ Ekñeñañ kegok tapm mepme Zisasiyañ gilik zem indikti zeye, “Zelusalem imbi, nâgât susupin! Neñ nâyawen dolakñañ ilinañgat ma nembrañneyet suit.

²⁹ Enenogat kan nukñañ temañañ sokbeme amnañ zewep, ‘Imbi ekñen nembrañpinñ ma imbi nembra okak ku maambelip ma imbi nembra okak nam ku maindap ekñen keyañ oloñen penañ mbep.’

³⁰ Ma kan keyegak amnañ kiñgati

‘Kalañgat pigok zewep, “In epeemti ndakwatait!” ma sepem kegogak kalañ isikñañgat zewep, “Nin anjalalan nde!” zewep!’

(Aizaya 2:19-20)

³¹ Âpme an yomepiñ ekmagen kwitnañ kwitnañ bekanañ ekmagen sokbein beme an yomtonñ ekñenmagen bekanañ penañ sokbewel!”

³² Ma keyegak kasa kuku ekñenañ an zut idatim mebien. An zut ke an kambu titi ya Zisasmak idome gakikiyelen idati mebien.

³³ Ke meti kalañ kwitnañ Nokanzinñ Kalañ ke patañ zemti Zisas tewen kumasasok penti mwat onzempewien. Ma Zisas betnañ penaset ma alomset an kambu titi zut ke tewen gakikiyelen idewien.

³⁴ Ekñenañ kekok mme Zisasiyañ zeye, “Bien, ekñenañ kwitnañ kwitnañ tapmip ke ku nâmatâlip keyepm ekñengat yomin katipe!” Egañ kekok zeme kasa kuku an ñeñañinañ sâk melakandunañ nanzañ bet guluk gilik mti kwiyañ penañ tistem ke nâmti mbien.

³⁵ Kegok sokbeme an imbi sambeyañ dendañ tati taekme keyegak Zuda ekñengalen amobotnañ ekñenañ Zisasiyet pep zet msamti zewien, “Egañ am notnañ maindamukulem mimindein ya ek Kilais, Kawawañañ ikañañ ombempepeñañ beme ikañañgat sekñañ ñep mukulem mpesem!”

³⁶ Sakam kekok kasa kuku an ekñenañ msamti ekmagen sokñañ koti wain tosañañ isikñañ ke same niniyelen ke nâmti mbien.

³⁷ Kegok mti zewien, “Geñ Zuda amgalen Amobotnañ beme gitañgat sekdi mukulem mi!”

³⁸ Âpme meluwañ ñen kapigok kumpewien,

“AN KAPI ZUDA AM EKÑENGALAN AMOBOTNAÑ.”

³⁹ Kegok sokbeme an kambu titi zut egetmagengatnañ ñenañ Zisasiyet pep zet msamti zeye, “Geñ Kilais, Kawawañ an ikañañ ombemgeñañ beme gitañgat sekdi mukulem mti nit kegogak ndamukulem mi!”

⁴⁰ Ñenañ kekok zeme ñenañ zet ke nâmti ñenzinziñ msamti zeye, “Geñ Kawawañgat kinçodik ma yek? Nin tuk kapi nsakwep gakikiyelen zemdelañ zemndeyo.

⁴¹ Nit bekanañndañgat dopmañ gakisâpmlup ke ñep yanggut an kapi ek myuñguñguñañ ñen ku tazin, yek penañ.”

⁴² An keyañ kekok zemti Zisasiyet zeye, “Geñ Amobotnañ kobanigen nâgât nâmnewanik!”

⁴³ Egañ kekok zeme Zisasiyañ dunduye, “Neñ penañ sukwep zeyap, alak geñ neñmak kululuñ tassenik.”

Zisasiyañ gakiye

(Matiyu 27:45-56; Mak 15:33-41; Zân 19:28-30)

⁴⁴ Âpme 12 kilok kasup sutnañ bembeyelen sokñañ beme msat tambumbuyañ pesak peme tapmeti 3 kilok gasiyet beye.

⁴⁵ Kegok sokbeme sañgum temañ Zelusalem sesewat mka temañ keñañ maopem peme topmatatan ke tuñgupman edelet balalañ zemtoti butnañ butnañ beye.

⁴⁶ Kegok sokbeme Zisasiyañ kwizet temañ kumti zeye, “Bien, nâmamann gâlen belen beyap!” Kegok zemti gakiye.

⁴⁷ Kegok sokbeme kasa kukuyelen an ñeñañ egañ kwitnañ kwitnañ ke eknâmti Kawawañgat sesewati zeye, “Penañ sukwep, an kapi an kwetetepmañ penañ!”

⁴⁸ An imbi sambé tabien ekñenañ ke eknâmti kember penañ nâmti mkañinan mebekobien.

⁴⁹ Âpme am Zisas egat nâmatâmbien ma imbi ekñen Galili msalengatnañ Zisas mâkobien ekñenañ beñañ tati kwitnañ kwitnañ sokbeye ke eknâmatâmbien.

Zisas sumen mziliwien

(Matiyu 27:57-61; Mak 15:42-47; Zân 10:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Âpme an ñen kwitnañ Zosep ek Zuda ekñengalen mka temañ kwitnañ Al-imatia keyetnañ. Ek an dolakñañ ma an kwetetepmañ ma ek amobotnañ Zisas zemkuwien ekñenmagengatnañ ñen ek keyañgut egañ ekñengalen nânâ Zisas kukuyelen nâmbiliwebien keyet nâmtikñañ penañ ku mge. Egañ Kawawañ an ikañañ ombem pepeñañ koti Kawawañgalen zemâtâtât katnañ mama mamkwatan.

⁵² Keyepm egañ amobotnañ Pailletmagen meti Zisas sekñañ tewen mtoti sumen bembeyelen meti yançwesime amobotnañ Paillelañ ñep nâmpeye.

⁵³ Ñep nâmpeme Zosewañ Zisasiyet sekñañ tewen mtoti sâk palakñañañ sekñañ sumuñ penti mti met nanzañ kapalañ enzuñ temañ kwan pepeñañ an ñen ku bemberañ keyet keñañ mmet beye.

⁵⁴ Ma kan keyet Bepmañ ma Sabat tagoñgo tatagalen sokñañ koge.

⁵⁵ Kegok sokbeme imbi ekñen Galili msalengatnan Zisasmak kobien ekñen keyañ Zosep màti Zisas sekñaj mepme sum deset bembeyelen ma sepem zigok pewesem ke eegalen mebien.

⁵⁶ Imbi ekñen keyañ ke koekti gilik zemti mkañinan meti wet sesikñaj dolakñaj Zisas sekñaj kumpeyelen ke met weyeyaj mulup mbien. Enenogat Sabat tagonjo kanen mulup ñen ku mimiyelele inlanngalen zii zelan zemkatik bein.

24

*Zisasiyaj gakikiengatnaj wage
(Matiyu 28:1-10; Mak 16:1-8; Zân 20:1-17)*

¹ Àpme Sabat tagonjo kan delanj zeme mseñan Sonda tambunan msat tapm msame imbi ekñen wet kelakñaj weyeyaj mulup mbien ekñen keyañ wet kelakñaj ke mti sumen ke kobien.

² Ekñenaj ke koti ekme nanzaj temaj sumgalen sekekek bekek pewien ke welilim peme ganzenan metage.

³ Kegok sokbeme ek nãmti ekñenaj keñan mowebien yanjut Amobotnaj Zisasiyet sekñaj ku tapme ekbien.

⁴ Ke motati nãpeme mekwapme tatnepeme keyegak an zut melakandujit busatnaj temajmak keyañ ekñenmagen sokñan kotabun.

⁵ Ekñenaj ke ekti kinngalaj indatime kusumti zikalinañ msalen baen ektatnepeme an zut keyañ kapigok zewun, “In kwilekiyet mti am gakikiñngalen mundumen pi an alik walep keyet kwilekiyet taegip?”

⁶ An in eegalen kolo ke kapu ku tazin. Egan gakikiengatnaj walep. In egan Galili msalen inmak tati zezapat kapigok diindoye ke otrãit ke,

⁷ ‘Angat Nemunaj neñ a yomtonj ekñengat belen mopma tewen gwilimanj nowep. Ya kasup mulup mimi tuk keyet mamaen gilik zem wabap,’ kegok diindoye.”

⁸ An zut keyañ kegok zemalut imbi ekñen keyañ zet ñande ke otrãmti

⁹ sum katipemti mkañinan gilik zem meti kwitnaj kwitnaj ekñambien keyet met Zisasiyelen nempa 11 ma notnanjat zezapat mimindawien.

¹⁰ Imbi ekñen zezapat nempañane ekñengat kozewien ekñen ke kwilin Malia Makdala mkaengatnaj ma Zoana ma Malia Zemsiyet mamanj ma imbi notnaj ekñen ke.

¹¹ Kegok kozewien yanjut nempañane ekñenaj imbi ekñen keyelen zelin nãme pepesut imbi zezet beye ma ekñengat ku nãmkinpewien.

¹² [Pitayan zet ke nãmti wawadak winde bemti sumen meti sekekegen kusum toti zikatnanaj Zisasiyelen mundumanen ke egeen sanjum miak pewien ke etañaj tage. Ke ekti mkañan meti kwitnaj kwitnaj sokbeye keyet nãnã mulup temaj mge.]

*Zisasiyaj am zut Emaus mka temañgalen selen idaige
(Mak 16:12-13)*

¹³ Àpme kan keyet am zut Zisas mãpmamtemien egelanj Emaus mka temañgalen selen mkaen ke mebegalen tapmepmambun. Mka keyetnaj Zelusalem mka temanen ke mebegalen mael 7 kegok mametemien.

¹⁴ Egelanj ke mepmambe Zisasmagen kwitnaj kwitnaj sokbeye keyet zenã zenã tapmepmambun.

¹⁵ Kan egelanj zenã zenã tapmepmambunen keyegak Zisas ikñaj egegat tunjuwidan ke patak zemti ilinsakwep mebien.

¹⁶ Ke sokbemidame egelanj an ke ekbun yanjulak egelanj am ke Zisas ke ku eknãmãtãbun.

¹⁷ Àpme Zisasiyaj idayankwesimti zeye, “It pe kwilekiyet set teepmanj pi zenã zenã tapmkolup?” Egan kegok idayankwesime egelanj tenj kindinj pemtati zimosedidan kemben sakam ekbun.

¹⁸ Egetmagengatnaj an ñen kwitnaj Kelopas eganj Zisas yankwesiye, “Notn, geñ kwitnaj kwitnaj Zelusalem mka temanen ãgãnen ma tugenen da sokbeye ke geñ ku nãmãtãdik?”

¹⁹ Kegok zeme Zisasiyaj zeye, “Pe kwilekiyet tazenik?”

Zeme Kelopasiyaj zeye, “Nit kwitnaj kwitnaj Zisas Nasalet mkaengatnaj ekmagen sokbeyan keyet tazelup. An ke golanj zenze an dolakñaj penanj. Kawawanaj ma amnanj egat dolakñaj nãmpewien enenogat eganj menok temaj sepem igak igak mge ma zetnaj winderanjmak zemkawanj beye.

²⁰ Kegok tapmkwapme ningalen sãpe sãpe bumbu an ñeraj ma sesewat mka temañgalen an damunj ekñenaj Loma gapmangat belinan beme gakikiyet zemdelanj zempeme tewen gwilimanj kumasasokpeme gakiyan.

²¹ Nin otrâwenen an ke Kawawanjaj Israël am manje indamukulem mimiyelen koge ke nâwenn! Âpme kwitnaj kwitnaj sokbeyanen keyetnaj kwati alak kasup mulup mimi tuk tatnuwen kapiyegak kwitnaj mamananaj njen kegogak sokbep.

²² Ningalen manjeengatnaj imbi notnanaj ekjenaj zet alaknaj dindoyo, 'Ekjenaj msat balaj zem topme topme sumen melo

²³ yanjut Zisas egat sekñaj ku ego.' Kegok sokbeme ekjenaj gilik zem koti zeyo, 'Nin ensel ekmann enselaj kapigok dindop, "Zisas ek alik tazin," kegok zep.'

²⁴ Imbi ekjenaj kegok kozeme ningalen manjeen an notnanaj sumen ke melo ya imbi ekjenaj zeyoyen katanj ekmâtâti Zisas njen ku ekti mkaen gilik zem kolo."

²⁵ Kegok zemalut Zisasiyaj diidoeye, "It ñoktikñitpij, in golanj zenze an ekjenaj zet zewien ke in sewak sewak penaj manâmkiñpeip!

²⁶ In kapigok nânâyelen Kilais an Kawawanjaj ikñaj ombempepenaj ek sindem timti gakimti set katnaj keyaj mme kululuñen meti Amobotnaj kwabe."

²⁷ Zisas egaj Kawawanjalen Zet Itnananen Mosesiyelen papiaen yanjbemti ma golanj zenze an ekjenaj ikñajgat meluwanj mbien keyet zemkawanj bemideye.

²⁸ Ekjenaj ke takotneti mka kosâgât nâwienen ke patanj zemti Zisasiyaj ewe mebegalen nok mge

²⁹ yanjut egelaj zemkulumpemti zewun, "Kopmane nigalen mkaen metne enenogat kasuplak towepme tambumbuyan pesak pesâpm." Kegok zemalut Zisasiyaj eget idamâti egetgalen mkaen meti tabien.

³⁰ Ke tati meu nini munduman egetmak totati Zisasiyaj nupmamanj mtati Kawawanjat wisikñ zemti meselemti eget idame

³¹ egelaj kwitnaj kwitnaj kwitnaj egetmak takoti mkawanj beye ke nâmkawanj bemti Zisas ikñaj ekmâtâbun yanjut ke sokbemidamti keyegak galanj zeye.

³² Kegok sokbeme egelaj ilidak zenâ zenâ mti zewun, "Notn, selen daenen egaj nigat zet zapat tazemap ma Kawawanjalen zet zapat itnanaj tazemkawanj bemndemap kan keyet nigat kenjdan tip busat penaj nâlut."

³³ Kegok zemti keyegak wawadak Zelusalem mka temanen gilik zemebun. Ke meti Zisasiyet nemanjane 11 ekjenaj notnaj ekjenmak mka kenjan ondek tapmambien ke met patanj zewun.

³⁴ Ke metapmalut ekjenaj egetgat kapigok diidowien, "Amobotnajaj gakikiengatnaj wazan ke penaj. Ke Saimonmagen sokbemsayan!"

³⁵ Ekjenaj kegok zeme egelaj kwitnaj kwitnaj sambe selen sokbeye keyet zemkawanj bewun ma nupmamanj meseleme Zisas eknâmâtâbun keyet zezapat mimindawien.

Zisasiyaj nemanjanemagen sokbemindaye

(Matiyu 28:16-20; Mak 16:14-18; Zân 20:19-23; Nembayelen Muluwin 1:6-8)

³⁶ Egelaj ewe kegok tusumti tazemalut Zisas ikñaj ekjenjat tunjuwunan keyegak sokbemindamti kapigok diidoeye, "Keñ sewakñaj inmak taindain."

³⁷ Ke sokbemindame ekjenaj, "We eknup," zemti kingagalaj omba penaj indatiye.

³⁸ Ekjenaj kegok mme egaj diidoeye, "In nâgât zemkandadapinj ma in neñ gakikiengatnaj wapman keyet keñ zut mimipinj!

³⁹ In nâgât setn betn gwilim zemberaj pi egit. Neñ nenn kapimak. In nâgât sekñ timekti nâit. We ekñen sesumbanj ma kanziñinpij. Neñ sakam we nembonj yek. Neñ sesumbann ma kanziñmak talap ke in egit."

⁴⁰ [Egaj kegok zemti setnaj betnaj gwilim zemberaj zikat indeme!]

⁴¹ nâmtemtem penaj mti kenjin oloñenaj pesak peye yanjut egaj ekjenmagen koti tage keyet ku nâmkñepwien keyepm egaj indayanjkwesiye, "In meu notnaj kapi taindain ma yek?"

⁴² Kegok zeme ekjenaj anjala zinziñaj butnaj msame

⁴³ ekjenjat zikalinan ke niñge.

⁴⁴ Egaj ke nim delaj zemti ekjenjat zeye, "Kan neñ inmak takwabanen neñ ingat zezapat kapi diindowan: Mosesiyelen papiaen ma golanj zenze an kwep kwep ekjenjalen papiaen ma Sam papiaen nâgât meluwanj kwitnaj kwitnaj mbien ke penaj sokbein."

⁴⁵ Ke zemti ekjenjat ñoktikñin mkawanj beme zet zapat keyet yanaj nâmâtâbien.

⁴⁶ Kegok mti ekjenjat diidoeye, "Zet zapat kapiyanj nâgât Kawawanjalen Zet Itnananen zenzenaj: An Kilais, Kawawanj ikñaj ombempepenaj ek sindem timti kume gakime kasup mulup mimi tuk keyet gakikiengatnaj wabe.

⁴⁷ Ma nâgât kwitnnanen zet ke amnanj mkawanj beme amnanj nâmti yomengatnaj kenjin gilik zenzeyelen ma an Kawawanj ikñaj ombempepenaj egaj amgalen yomin ke katikpepeyelen Zelusalem ammagatnaj yanjbem am sambe msat katanj ekjenmagen sepem kegok sokbewe.

⁴⁸ Ma in golaŋ zenze an ekŋenaŋ zet zewien ke penaŋ sokbeme in kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke eknâmbien.

⁴⁹ Âpme nenn Bienaŋ Emetak Teŋ indandayelen zetik mimindeye ke indawap. Yangut in Zelusalem mka temanen kapiyegak tapme Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ winde indawe.”

Kawawaŋaŋ Zisas kululuŋen wapmoge

(Mak 16:19-20; Nembayelen Muluwin 1:9-11)

⁵⁰ Kegok zemti Zisasiyaŋ nembraŋane indatimti mka temaŋ katipemti zupman toti Betani mka ŋande isikŋaŋ ke meti ondekindemti betnaŋ ilizuzut mwati zet ŋande kapigok zeye, “Keŋ sewakŋaŋ ma Kawawaŋgalen winde inmagen taindawe.”

⁵¹ Egaŋ zet ŋande kegok tazeme zeme keyegak ekŋen katim indemti Kawawaŋaŋ kululuŋen wapmoge.

⁵² Kegok sokbeme egat zemsesewati oloŋen palen Zelusalem gilik zem mebien.

⁵³ Âpme ekŋenaŋ Zelusalem ketati mse katanŋ Kawawaŋgalen sesewat mka temaŋ keŋaŋ Kawawaŋgat manzemsesewatemien.

Zân Zisasiyet yañaj Zânañ meluwañ mge.

Zânañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ kapi kuye. Zân kapi Zisasiyet nembrañaneyet tunjuwinanğatnañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ kapi kuye. Zisasiyet meniñaj ma biwidanğat kwitnañ Zebedi (Matiyu 10:1-4; Mak 3:13-19 ma Luk 6:12-16). Zânañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ kuyeen ikñañğat kwitnañ esemteñ kumti, “Neñ Zânañ kuyap,” kekok ku zeye. “Egañ nembrañaj nâmtikñañ mamin,” kekok kuye. Zet keboñ ke omba kukuñañ makuwek. Egañ buñam zapat kapi etañ ku kuye. Zapat meluwañ tuk ñen kuyeyañ bangat eknup.

Matiyumak Mak ma Luk ekñañaj am manğeen kwep kwepgat kumindawien. Zânañ buñam zapat kapi apapalak papia kuye. Am sambe msat katañ ekñengat zapat kuye. Zet Zapat Dolakñañ kapi Matiyumak Mak ma Luk ekñañaj kuwien keyet kateñ yek. Egañ Zisasiyet yañaj penañ deyetnañ kokotnañ ma egañ kuleki penañ mimiyet koge keyet yañaj weyañ kuye. Zet ñotekñañ Zânañ kuyeen ñen kapigok, Zisas ek Kawawañaj an peme koti am mama miminjin bekananengatnañ gilik zemindatimti mama teñ am indandayet zenzeñaj wan ilak koti kekok mmâge.

Zet ñotekñañ temañ Zângalen buñam zapat keñaj kapigogañ talip:

1:1-18. Zisas eweñaj an kwi penañ manğe

1:19-51. Zân an tu zulutindende egañ mulupmañ ewe tapme Zisasiyañ yañbemti nembrañanen indage

2-6 Zisasiyañ am tunjuwinañ mulup yañbemti mge

7-11 Zisasiyañ menok notnañ mti an ñeñaj bembe ekñañmak zet mdândâ notnañ mge

12-19 Zisasiyañ gakikiyelen set im mege

20 Zisasiyañ gakikiyengatnañ wage

21 Nembrañaneyet zengwatnañ notnañ mimindamti kululuñen mowege

Zet mamañajmak keyañ naman am sokbeye

¹ Eweñaj baen Zet egañ yañbemti Kawawañmak ilisakwep mamkwabunañ Zet ke Kawawañegak.

² Ke tipman baen Kawawañmak ilisakwep mamti

³ Kawawañaj zempeme kwitnañ kwitnañ sambe bepi mme sokbemâge. Ek piñaj kwitnañ kwitnañ igak ñen ku sokbemâge yek.

⁴ Zet ek mama keyet toñañ egalen busatnañaj am mbusatnañ bemindeye.

⁵ Âpme busatnañaj tambu sosok keñaj mepme tambu sosogañ kunzuñti mege.

⁶⁻⁷ Âpme an ñen kwitnañ Zân. Ek msalen kapi am busatnañğat zapatnañ diindome am ilindiñ busatnañ toñañ Zisas egat zapatnañ nâmti nâmkijpepeyet nâmti Kawawañaj ikñañ zempeme koge.

⁸ Wa Zân ikñañ am mbusatnañ bemindendeyet ku koge. Egañ belak an busatnañ toñañ tobe keyet buñam zapatnañ etañ manzemtan.

⁹ An busatnañ toñañ keyañ msalen kapi sokbemkawañ bemti am msalen mammbusatanaj bemindein.

¹⁰ Ek ke eweñaj Bipmañmak mambunen msat kapi mme sokbeye. Ya egañ naman mamkwati msalen kapi amnañ masokbenupnok sepem sokbemengut am msalengatnañ ekñañaj naman egat yañaj penañ ku weyañ eknâmâtâbien.

¹¹ Egañ Zuda msalen ke mame Zuda am ma ikñañğat donnotnane ma eiñbipmâne mee penañ piyañ ek mtopenmti wisat mpewien.

¹² Âpme am ek notn mpemti nâmkijpewien ekñañ Kawawañğat nemunambañane bemti mamayet indapmukulem mimindeye.

¹³ Wa animbi Kawawañğat nemunambañane penañ bemti mamaip ke animbiyañ mame nembra masokbeip sepem keboñ yek. Ma angalen segat tikñañaj ndabeme mamaip keyet penañaj yek. Kawawañaj ekñañaj ikñañğat nemunambañane bembeyet nâmindeme kogok ekñañmagen sokbeye.

¹⁴ Âpme Zet egañ amnañ masokbenup keyet katañ sokbemti am ningat tunğupmnañ kapi mamtan. Mamti keñ taoletmak ma zetnañ penañ penañak zem mamti menok sepem igak igak mme amnañ Kawawañğat Nemunañ kwep etañ keyet mama miminaj dolakñañ ke ma winderaj temañ ke Bipmañaj miak peme koge ke ekbenn.

¹⁵ Zânañ egat zetnañ piğok zemkawañ beye, “Neñ an ikñañ keyet buñam zapatnañ diindowan, ‘An bamnan takozin egañ neñ sebemnemti Amobotnañ penañ bein. Msat kululuñ ma neñ mee pi sokbembepin tapma egañ tipman penañ baen mamkwage.’”

¹⁶ Egan ningat tiknan manâmndein keyepmti ken taletnangat penanjan iknanngalen mama mimi dolak dolaknan sambe piyan elimiak ndeye.

¹⁷ Moses egan Kawawanngalen zii zet ke aikndaye. Âpme Zisas Kilaisiyangut ken taletmak Zet Zapat Dolaknan penan timtot ndaye.

¹⁸ An nenan Kawawan sepeman bugan ku ege. Nemunan nen Bipmmak mamayap nen egalen zet zapatnan ke mkoti zemkawan bemindama nâmbien.

Zân an tu zulutindende anan iknanngat yanjan zeye

(Matiyu 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 2:1-18)

¹⁹ Zuda amobotnan eknenan Zelusalem mkaen tati sâpe sâpe bumbu an ekjengat kandaninan mulup an mamaip eknen zemindeme Zânmagen meti pigok yankwesiwien, "Gej pe Kilais ma an kwi? Ze zemane nâne."

²⁰ Zeme egan keyegak iknanngat yanjan pigok penan zemkawan bemti diindoye, "Nen wa Kilais yek."

²¹ Zeme eknenan naman ewe pigok yankwesiwien, "Âpme gej an kwi? Gej Ilaiza?"

Zeme egan pigok zeye, "Nen ek yek."

Zeme eknenan zewien, "Âpme gej nin golan zenze an teman nen ninmagen kokogat damun matatnuwen gej kapi?"

Zeme egan pigok zeye, "Nen golan zenze an ke yek."

²² Zeme eknenan pigok zewien, "Gej kwi penan? Ze weyan yanjanzi zemane nâne. Am zemndeme kotn am eknen keyet pe zigok met zeman nâseip? Gej gitangat penan yanzi zigok penan manzenik?"

²³ Zeme Zânan pigok diindoye, "Nen golan zenze an Aizaya egan zet pigok zeye keyet penanjan,

'An nenan msat tungupman mamti animbiyet pigok takuin, "Pi mamti amnan yomin zeme delan zeme kenin weyanzi Amobotnanngat damun talit," mandiindoin!'" *(Aizaya 40:3)*

²⁴ Âpme an eknen Palisi eknenan zemindeme kobienan

²⁵ naman pigok yankwesiwien, "Nin tatnâmann gej, 'Nen Kilais yek ma Ilaiza yek ma golan zenze an nen yek,' zenik. Kegok beme gej kwilekiyet am tu manzulutindenik?"

²⁶ Zeme Zânan kapigok diindoye, "Nen am tu etan manzulutindeyap. Âpme an ingat tunguwinan sokbeyeyan mamain ek ke in ku maekmâtâlip.

²⁷ An keyan bamnan gwaen takozin. An bekebon beke nen bukabon kapiyan elewat teman timpema nep ku bewe."

²⁸ Eknenan meyankwesiwien ke Betani mka Zodan tu nembet daeset tazinen ke mebien. Zânan mka ke mamti am Zodan tuyen tu manzulutindentan.

Zânan Zisasiyet yanjan zemkawan beye

²⁹ Msat msame Zânan am tu zulutindemambe tati ekme Zisasiyan ninmagen takopme ekti ningat pigok diindoye, "An inde takozingat egit. An kainde Kawawanngalen Sipsip Nembanan. Zuda am eknenan yomin delan zenzeyet nâmti Sipsip Kawawanngat sâpe sâpe mambuip. Sepem kegogak Kawawanngal iknanngat Nemunan takozin ke amgat belen beme msat sambe am ningat yom delan zenzeyet kume gakiwe.

³⁰ Nen an keyet ilak ewenan pigok diindowan, 'An bamnan takozin ke Amobotnan teman nen ewe sokbembepin tapma egan ewenan tipman penan baen mamkwage.'

³¹ Ek ewenan Kawawanngal an yomengatnan gilik zemndadagat ombempaye ke nen ku ekmâtâban yangut Kawawanngal zet zapatnan etan zemkawan benname nen Islael am in ondekindemti egat zapatnan diindoma nâmti in egan kokogat weyeyan mulup mti mamayet nâmti innagen tu zulutul mulup kapi mimiyyet zemneme innagen yanbewan."

³² Kogogapm Kawawanngal pigok dinonje, "Nen Emetak Tenan kululungatnan age sasakandenombe nembon bemti ekmagen totapme ekbanik beme an ilak ke.

³³ Nen an ke ewenan ku nâmâtâpewan yangut Kawawanngal nen am tu zulutindendeyet mulup zet kapi nangeyan pigok dinoye, 'Nâlen Emetak Tenan toti duknanen tapme ekbanik beme an keyan am nâlen Emetak Ten ke indamâbe.'

³⁴ Nen yanjan kegok zemâtâtname ekbangapmti muluwan kegok sokbeme ekti ek ilak Kawawanngat Nemunan penan elak nâmâtâpewan."

Zisasiyan yanbemti nembanane zulak zulak ilak indatiye

³⁵ Msat msame Zânan nembananet zut nit ndatimti msat keyegak koti tapmambenn.

³⁶ Tatnepemann Zisasiyan keyegak kwawepme ekti Zânan nigat pigok dinitdoye, "An zut, an da egit. Ek Kawawanngalen Sipsip Nembanan."

³⁷ Zeme namba zut piwan nânânjak keyegak Zân pemti met Zisasiyet baman mâti mebus.

³⁸ Mepmalu Zisasiyan gilik zem idikti pigok idayankwesiye, “An zut, it kwilekiyet napmâti takolup?”

Ndayankwesime nit pigok zewelin, “Labai, (E Ibulu zet âpme ningalen zeleset ‘an zikat indanda,’ kok zewanek.) geŋ mka pe deset mawenik.”

³⁹ Yankwesimalu pigok dinitdoye, “It kopmalu neŋ met mkan zikat idama egit.” Zemti idati tapmetnepeme msat gasim beme ekmak ke tapmetneti tambu sutnan gilik zemti naman mkanjidanan kobun.

⁴⁰ An zut Zânaŋ Zisasiyet yaŋaŋ zeme nâmti ekmagen meibun nitmagengatnaŋ nempa ŋen kwitnaŋ Endulu ek Saimon Pitayet datnaŋ.

⁴¹ Enduluyan metneti meniŋaŋ Saimon aikti pigok dunduye, “Neŋ Mesaya, kwitnaŋ ŋen Kilais* manzeip ek ilak aiga.”

⁴² Kegok zemti meniŋaŋ Zisasmagen wati mepmalu Zisasiyan ekti zeye, “Geŋ Saimon Zângaŋ nemuŋaŋ muŋ. Gâgât kwidi alakŋaŋ neŋ Sipas gayap.” (Sipas kwit keyet yaŋaŋ “nanaŋ”).

⁴³ Msat msame Zisasiyan Galili msalen mesât tati Pilip selen aikti pigok dunduye, “Geŋ kopmane neŋmak medi.” Zemti wati meibun.

⁴⁴ Âpme Pilipmak Endulu muŋanet ekŋen mkanjin kwep Besaidayetnaŋ.

⁴⁵ Metneti Piliwan Nataniel meaikti pigok dunduye, “Mosesimak golaŋ zenze an notnaŋaŋ itnaŋaŋ baenen an kapi Kawawaŋaŋ nin yomengatnaŋ gilik zem ndadagat ombempaye keyet zetnaŋ meluwaŋ mbien ewan penaŋaŋ alak aikti ekmak tapmanup. An ke Zisas Zosep gat nemuŋaŋ Nasalet mkaengatnaŋ.”

⁴⁶ Zeme Natanieliyaŋ zet dopmaŋ kapigok gilik zemti saye, “Geŋ nâmane Nasalet mkaen bukanda kwileki dolakŋaŋ ŋen sokbewe bein?”

Zeme Piliwaŋ zeye, “Kok zenikgat kopmane met zikat gama ekbak.”

⁴⁷ Zemti Nataniel wati Zisasmagen mepme Zisasiyan Nataniel ekti zeye, “An kapi Israel an penaŋ. Ek zet dâsuki ŋen ku manzein.”

⁴⁸ Zeme Nataniel aŋ zeye, “Zisas, neŋ pe de mama yaŋaŋ nikbanangapmti kegok zenik?”

Zeme Zisasiyan zeye, “Piliwaŋ geŋ ewe met gaiikpiŋ tapme geŋ tep kwitnaŋ pik kandaŋan ke tapmane giga.”

⁴⁹ Zeme nâmti egaŋ Zisas pigok dunduye, “An zikat indanda, geŋ penaŋ sukwep Kawawaŋ gat Nemunaŋ penaŋ Israel am ningalen Amobotnaŋ Temaŋ.”

⁵⁰ Zeme Zisasiyan pigok zeye, “Neŋ geŋ tep pik kandaŋan tapmane giga zeya keyepmti nâgât nâmkinjepmenik? Nânik, pi ewe belak yaŋbemi butnaŋ isikŋaŋ bugan ekdik. Âpme penaŋ penaŋ ewe bam sokbeme mamti ekmebanik!”

⁵¹ Kegok dundumti naman nambaŋane ilinsakwep pigok diindoye, “Neŋ zet penaŋ ŋen pigok diindoma nâit, bamgat in taekme kululuŋ gwaenen ŋandem tapme Kawawaŋgalen ensel ekŋenaŋ Angat Nemunaŋ neŋmagen motopme ekbep.”

2

Zisasiyan zeme tu penaŋaŋ naman wain beme nimbien

¹⁻² Ke mti manepeme kasup zut bemelak Galili msalen mka ŋen kwitnaŋ Kana manzeip ke animbi zut ŋen awembiŋ bemidesâgâti tu meu mee akume kopme bumti Zisas mamaŋ ma Zisas ikŋaŋ ma nambaŋane nin nsakwep ndamandame tu meu nsâgât meti

³ meu tatnepemann meuyaŋ ewe tapme wain tu ilak delaŋ zeme Zisas mamaŋaŋ ekti pigok zeye, “Wae, ekŋen pi ilak wain tu delaŋ zeme belak talipgat nâmbega.”

⁴ Zeme Zisasiyan mamaŋ gat pigok zeye, “Mange, wa mulup kapi nin tapminup yek. Nâlen mulup miminn kann ewe bam sokbemnawe.”

⁵ Zeme mamaŋaŋ mulup nempa ekŋenmagen meti pigok zeye, “In tatnepeme Zisasiyan kwileki ŋen mimiyet diindome zetnaŋ gawepumti mseip.”

⁶ Âpme mka keyet ganzenan menzim tosiŋ temaŋ temaŋ 7 bekapi onzemindeme matatemies. Menzim tosiŋ temaŋ kwep bekeyet tu 100 lita mee kegok makasimpemtemien. Kasimpeme tapme sesewat mkayelen amobotnaŋaŋ set bemindaye keyet kataŋ mâti kasup kataŋ selin belin manzulutemies. Menzim tosiŋ bekeboŋ sambe mka kataŋ mawemetan.

⁷ Kegogapm Zisasiyan mulup an ekŋen pigok diindoye, “In tu omti menzim tosiŋ temaŋ taliwen kapi kasime towepmâlak.” Zeme mulup an ekŋenaŋ menzim tosiŋ temaŋ 7 pi tu omti kasime gak zemâge.

⁸ Omkasime delaŋ zeme pigok diindoye, “In tu butnaŋ menzim isikŋaŋ kasimtimti met an meu damuŋ ke sait.”

* 1:41: Kwit zut keyet yaŋit kapigok Kawawaŋaŋ am yomengatnaŋ gilik zemndatitiet ombempaye.

⁹⁻¹⁰ Zeme omti mmepe tuyaŋ wain beme an meu damuŋ keyaŋ wain tu ke nim ekti kapi pe desetgatnaŋ mkolip ke ku weyaŋ nâmâtâti mulup nempa ekjenaŋ Zisasiyaŋ zeme tu penaŋ omti mebien. Kegogapm ekjenaŋ wain tu zigoset sokbep eyet yaŋaŋ ŋep nâmâtâbien.

Kegok mme an meu damuŋ keyaŋ animbiŋaŋmak bet butewun ke zeme kopme pigok dunduye, “Ningalen set temaŋ kapigok tazin, wain tu dolakŋaŋ penaŋ ke am ŋeŋaŋ indame nimti tapmeŋgut naman bam bekaŋaŋnik ke maindame nip. Yaŋgut geŋ kileŋ mnak wain pembeŋaŋ pi belak pemane tapme bekaŋaŋnik ŋeŋaŋ indamane niyo. Geŋ set dâsuki mti wain tikŋaŋ kapi aŋgalaŋ pemane tapmawaŋ bam mti kolip.”

¹¹ Zisasiyaŋ mka keyet yaŋbemi menok ke mti Amobotnaŋ main keyet yaŋaŋ am ekjenmagen mkawaŋ beme nempaŋane nin windenaŋgat yaŋaŋ ekti nâmkiŋpewenn.

¹² Keyetnaŋ Zisasmak mamnotnane ma nempaŋane nin nsakwep Kapaneam mkaen ke tambu msasa isikŋaŋ bugan topmambenn.

Zisasiyaŋ sesewat mka temanen amnaŋ omkwiti kwiti tapmme indikti indapmâge (Matiyu 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Topmanepemann Zuda ningalen Aŋgalalaŋ Kendo elak bududuk beye keyepmti Zisasiyaŋ Zelusalem mka teman Kendo ke eksâgât mowebenn.

¹⁴ Moti ekme sesewat mka temaŋgat tambaŋgumen amnaŋ kwaweti Kawawaŋgat sâpe sâpe bumbuyet makau ma sipsip ma sasakandanombe mee pi time kwawepme omkwiti kwiti mti mânep sisak dukŋaŋ bemti omaiŋ maiŋ tapmmambenn.

¹⁵ Tapmme Zisasiyaŋ indikti ŋeŋaŋ penaŋ zime egaŋ tek timti menderŋme katikŋaŋ beme mtati makau ma sipsip mee pi wuwaŋ indawitiki indamâpme kuŋkuzuŋ kwawepmâpme mânewin timtati time mekopme sisakŋin mtati gilik zempeme wenŋe.

¹⁶ Âpme am sasakandenombe mtabien ekjen indikti memendep mimindamti pigok diindoye, “In sasakandenombenŋin timti toti melit. In Biengalen mka kapi mme ingalen bemkwiti kwiti mkanok ku bek.”

¹⁷ Zisasiyaŋ moti kegok mme nempaŋane nin Kawawaŋgalen zet zapat itnaŋanen meluwaŋ pigok mimiŋaŋ tazin keyet otnâmbenn, “Gâlen sesewat mkayepm ŋeŋŋ penaŋ zimetip.”

(Sam 69:9)

¹⁸ Âpme Zuda amobotnaŋ ekjenaŋ Zisasmagen koti pigok yaŋkwesiwien, “Geŋ kapigok penaŋ tapminikgat pe Kawawaŋaŋ winde game egalen windeen mamnik beme geŋ menok ŋen mmame nin ekti yaŋaŋdi ekmâtâsenup?”

¹⁹ Yaŋkwesime egaŋ keyegak pigok zeye, “In sesewat mka temaŋ kapi asekyaloŋme neŋ naman kasup tuk keyet keŋaŋ etaŋ timtusu tusu mti walapma delaŋ zemâbe.”

²⁰ Zeme ekjenaŋ Zisasiyet pigok zewien, “Yeŋsokŋne ekjenaŋ nup kan 46 bepi sesewat mka temaŋ kapi tawalatne walatne peme delaŋ zeye. Âpme geŋ bukapiyaŋ kasup tugat keŋaŋ etaŋ walasât zenik?”

²¹ Yaŋgut Zisasiyaŋ zet ke wa sesewat mka temaŋ keyet penaŋ nâmti ku zeye egaŋ ikŋaŋgat seŋaŋgat nâmti zeye.

²² Yaŋ maneti Zisasiyaŋ gakiyeyaŋ gilik zem wapme kan keyet nempaŋane nin sesewat mka temaŋ asekti walalagat zeye keyet ma Kawawaŋgalen zet zapat itnaŋanen muluwaŋ mimiŋaŋ keyet penaŋaŋ ekmagen sokbeme ekti nâmkiŋpewenn.

²³ Zisasiyaŋ Zelusalem mka teman Aŋgalalaŋ Kendoen mamti menok temaŋ sepemaŋ igak igak mme am sambe ekjenaŋ ke ekti Zisasiyet nâmkiŋpewien.

²⁴ Yaŋgut Zisasiyaŋ am sambe ekjen bekaŋi notnaŋaŋ keŋinan ŋenzinziŋaŋ tage e indik mâtâti ekjen sambe keyet nâme notnaŋne etaŋ ku beye.

²⁵ Egaŋ am ŋeniyet yaŋaŋ nâsâti am ŋen yaŋkwesime ku dundume naŋge. Egaŋ ikŋaŋ am keŋin baen ekti yaŋaŋin eknâmâtâge.

3

Zisasiyaŋ Nikodimasmak zapat mbun

¹ Palisi an ekjenmagengatnaŋ an ŋen kwitnaŋ Nikodimas. An beke Zuda am ekjenngalen sesewat mka temaŋgalen an damuŋ temaŋ ŋen ek ke.

² An keyaŋ buzak tambuyet Zisasmagen moti pigok dunduye, “An zikat indanda, nin gâgât yaŋaŋdi nânup. Geŋ an zikat indanda penaŋ Kawawaŋmagengatnaŋ kwatobanan. Âpme geŋ menok sepem igak igak mamnik keboŋ kapi an ŋen Kawawaŋpiŋ mamti mulup keboŋ keboŋ ke ŋep ku mnak.”

³ Âpme Zisasiyaŋ zeye, “Neŋ penaŋ sukwep pigok zema nâmbak: An ŋeŋaŋ nempa okak masokbeip keyet katanŋ okak ku sokbewe beme an keyaŋ Kawawaŋmak tusumti egalen zemâtâtâgat katnaŋen mama keŋaŋ ke ku mebe.”

⁴ Zeme Nikodimasiyan pigok zeye, “Weneje, an temañ penañ bekeyañ naman zigoset mamañgat keñan toweti naman namba okak sokbewe?”

⁵ Zeme Zisasiyan naman pigok dunduye, “Nej zet penañ sukwep pigok zema nâmbak: An ñenan tuyan ma Emetak Teñmagengatnañ mama alakñañ ke ku tiwe beme an keyañ Kawawañgalen zemâtâtât katnanen mama keñan ñep ku mebe.

⁶ Amgalen mamaen masokbep ekñen amgat sepem. Âpme Emetak Teñañ ammagen mulup mme mama teñ matip ekñen Kawawañgat zapat mambeip. Ekñen ke Emetak Teñgalen am penañ.

⁷ ‘Geñ neñ sokbembe alakñañ sokbembe,’ keyet zema geñ nâmane nukñañ penañ kumbek.

⁸ Tâgâ ek belak kilen ke kumbume kwisakñañ etañ kume manânu. Âpme geñ pe deset yañbenti met deeset mamezin e ku manânik. Âpme Emetak Teñañ am ñenmagen mulup mme mama teñ matin ekmagen Emetak Teñañ tâgâyañ mulup maminok mamin.”

⁹ Zeme Nikodimasiyan nâmti zet dopmañ kapigok gilik zem saye, “Pe zigok penañ mti alakñañ sokbembeyelen nâmti zet kapi tazenik?”

¹⁰ Zeme Zisasiyan Nikodimas pigok dunduye, “Geñ Israeal am ekñengalen an zikat indanda temañañ zet kapi zema geñ kwilekiyet nâmane nukñañ taben?”

¹¹ Neñ penañ pigok diñgoma nâmbak: Neñ kwitnañ kwitnañ sambe Kawawañañ zemâtâtname nâmban keyet zapatnañ ma Kawawañañ ammagen mulupmañ kawañañ sosok mamme egap keyet zapatnañ diindoma in sambeyañ ningalen zet ke nâme ewe pepesut beme ku manâmkijpeip.

¹² Neñ kwitnañ kwitnañ msalen sosok masokbemâpme egip kapiyet palen bemzema in ku manâmkijpeip. Âpme neñ kwitnañ kwitnañ kululuñen gwaen masokbemezin keyet palen bemzema in zigok ñep nâwiek?

¹³ An ñenan kululuñen gwaen moti kwitnañ kwitnañ tazin ke ku ege. Angat Nemuñañ neñ kululuñengatnañ toban keyepmti kululuñen gwaen kwitnañ kwitnañ wein e nâmtâtâpma delañ zemâzin.

¹⁴ Itnañañ Moses egap msat tungupman nombe weñañ aenañ weyañti tep palen kwasim pemti mwat onzempeme tapme ekbien. Sepem kegogak Angat Nemuñañ neñ ke tep palen palak palak masasok neme wema nomti mwat onzemneme tapma ekbep.

¹⁵ Amnañ neñ nikti nâmkijnemti mama kanzizit aikgat kegok mbep.

¹⁶ Kawawañ egap msalen am sambe ingat gogot penañ mamimindein keyepmti egap ikañgat Nemuñañ kwep penañ ke ketalasimti msalen peme toge. Keyepmti am neñ nâmkijnewep ekñañañ walelepiñ; mama kanzizit tiwep.

¹⁷ Kawawañañ Nemuñañ neñ msalen neme toban ke wa am yominañgat dopmañ indandayet nâmti ku neme toban. Neñ am yomengatnañ gilik zemti indatitiyet Bipmnañ zemneme toban.

¹⁸ An ñenan Kawawañgat Nemuñañ neñ manâmkijnein beme yomañgat dopmañ ku tiwe. Âpme an ñenan Kawawañgat Nemuñañ neñ ku manâmkijnein ek yomañgat dopmañ ilak titiyet damuñ matazin. Elak egap Kawawañgat Nemuñañ neñ nâmkijnenepiñ mamn keyepmti sepem kegok sokbemsawe.

¹⁹ E yañañ kapigogapmti tosa mgasik kapi tiwe. An ekñañañ busatnañ msalen kapi sokbeme buñam zapatnañ ekñenmagen mepme nâmtiñgut ekñañañ bankumpemti ekñañañ mama mimi bekanañ mti tambusosogat zapat mambeip.

²⁰ An ñenan yom mamin beme egap busatnanen mopma yomn sosok sokbesem zemti busatnañgat mañgazin.

²¹ An ñenan Kawawañgalen zet nâmti mañgawepumti main egap busatnañgat ku mañgazin. Âpme egap busatnanen mopme busatnañañ mama mimiñañ dolakñañ ke sosok mamkawañbein.”

Zânañ Zisasiyet yañañ zemkawañ beye

²² Ke maneti Zisasiyan nembrañane nin ndatime Zelusalem mka pemti Zudia msat butnaset ñen meti mambenn. Ke met ekñenmak mamti animbi tu mazulutindemtemenn.

²³ Âpme Zân egap kegogak mka ñen kwitnañ Enon zeme ke Selim msaleset tu sambe penañ matatan ke mamti am tu manzulutindemtan.

²⁴ [Kan keyet Zân ewe mka katikñañ pepepiñ tapme egap belak mamti mulup ke mantan.]

²⁵ Zângalen nembrañane Zudayetnañmak Zuda an ñenmak tu zululugat

²⁶ mdândâmti Zângat nembrañane ekñañañ Zânmagen meti pigok dunduwiñ, “An zikat indanda, geñ an ñen Zodañ tu nembet daeset tapme zikat ndamane ekbenn an keyañ alak am tu tazulutindeme am sambe pi ekmagen etañ ondek mepmâpme delañ zein.”

²⁷ Zeme Zânañ nâmti pigok diindoye, “An ñen Kawawañañ mulup ñen zemdelañ zem sasapñ mme egañ mulup belak keñan galak ku mamin.

²⁸ ‘Neñ Kilais yek, neñ belak Kawawañañ an keyet zapatnañ zenzeyet ñeñañ zemneme koti zema nâmbien. Âpme in zet ke eneyet sakwep penañ kandabien.’

²⁹ An ñeniyet imbi zapat zempepenañ an keyañ imbi keyet apmañ penañ. Yan egañ imbiñañ kemak bet butemti keñ oloñen mme notnane ekñeñañ zapatnañ nâmti ekmak tusumti ilinsakwep oloñen mamip. Keñ oloñen temañ penañ keboñ ke sokbembnanayelen kan elak alak penañ kapi sokbemnain.

³⁰ Zisasiyet kwizet buñamañañ palakñañ beme kopme nâlenañ naman uluk zemti towebe.

³¹ An ñen msalen kapiyetnañ sokbembenañ egañ kwitnañ kwitnañ msalen kapiyetnañ etañ ekti manzein. Âpme an kululuñen gwaengatnañ tototnañ ek kwitnañ kwitnañ sambe kapiyet Amobotnañañ tazin.

³² Egañ kululuñen kwitnañ kwitnañ sambe tazin keyet zapatnañ zemenjut am ekñeñañ nâme dâsuki beme ku nâmkijpewien.

³³ Âpme an ñeñañ zetnañ ke nâmti mamkitik pein beme egañ Kawawañgatañ yanñañ an zet penañ penañañ zemti main, e nâmtâpewep.

³⁴ Kawawañañ an zempeme toge an keyañ koti Kawawañgatañ yanñañ manzemkawañbein. Keyepmti Kawawañgalañ Emetak Teñañ winde omba penañ same egalen windeen mulup mamin.

³⁵ Bipmañañ Nemuñañ egomti kwitnañ kwitnañ sambe bepi egañ damuñ mimiyet betnanean bemâge.

³⁶ Âpme an ñeñañ Kawawañgatañ Nemuñañ ke manâmkijpein beme mama kanzizit eweñañ msalen kapiyegak yanbemtî masokbemsain yanjut am ñeñañ Kawawañgatañ Nemuñañ egalen zet ke ku gawepuwe beme mama kanzizit ke ku tiwe. Am keboñ ekñemagen Kawawañgalañ welili eweñanâk msalen kapiyegak masokbemindain.”

4

Zisasiyañ Samalia imbi ñenmak zapat mbun

¹ Zisasiyet zapatnañ Palisi ekñengatañ pigok kot zeme nâmbien: Zisasiyañ am tu zatulutindein eyañ Zânañ am tu zulutindeye ekñen indasebemindeye.

² (Zisasiyañ ikñañ am tu zulutindeye nembrañane nin etañ am tu zulutindewenn.)

³⁻⁵ Amnañ Zudia msat pemti Galili msalen mesât Samalia msat tunjupmaset beke tapmetne metne Galili msalen mapatañ zemtemien.

Âpme Zisasiyet zet sambe kekok tazeme nâmti egañ nin nembrañane ndatime Zudia msat pemann tapme Galili msalen gilik zemti mesât Samalia msaleset beke tapmetne metne mka ñande ñen kwitnañ Saika zeme ke patañ zewenn. Mka ke Zekowañ nemuñañ Zosep msat saye keyet ganzenan matatan.

⁶ Msat keyegak Zekowañ tu pusak timpeyañ maomnimtemien. Âpme Zisasiyañ set teepmañ kotne kotne tinsutnañ penañ beme sebetnañ sukñañ beme tu pusak solonan ke moti totapmañge.

⁷⁻⁸ Ke tot tagom tati nembrañane nin zemndeme mkaen tu meu kwitim tisât mepmann Zisasiyañ igak tu pusagen ke totati ekme Samalia imbi ñeñañ tu osâgât menzimañ kwindiñti kot tuyen osât tapmme Zisasiyañ ekti pigok yankwesiye, “Geñ tu bugan bemti namane nimbi.”

⁹ Kegok yankwesime imbi keyañ pigok dunduye, “Israël ammak Samalia am nin zapat zenâ zenâ kwep ku mammnup. Yan geñ eneyet koti tuyet nâgât tatnayanñkwesinik?”

¹⁰ Zeme Zisasiyañ pigok dunduye, “Kawawañañ geñ kwileki ñen taolet gasât tapm ma neñ an tuyet tadingoyap nâgât yanñ nânâpiñ keyepmti tapminik âk nâmti ze nayanñkwesimane neñ tu zikatnañ kwapeñ matazin keyetnañ gama nimbek.”

¹¹ Zeme Samalia imbi keyañ pigok zeye, “Amobotnañ tu kapi pusak beñan penañ baen mambemtimkwatnup. Âpme geñ tu oo menzimdi ñen ku tagain ke geñ tu zikatnañmak e deset tazinañ omti nasenik?”

¹² Ningat sokñ Zekop egañ tu pusak temañ kapi timpeye. Mti ikñañ ma nemuñane ma sipsip ma makauñane ekñeñañ tu kwep kapi manimzulutemien. Âpme geñ Zekop ek sebempemti naman tu dolakñañ penañ ñen zikatnañmak makozin ke desetgatnañ aikndasâgât tazenik?”

¹³ Samalia imbi keyañ kekok zeme Zisasiyañ kapigok dunduye, “In tu kapi ometnimti ewe tuyet mti mene mene mamekotomnip.

¹⁴ Âpme nâlen tu tazeyap ke am njen sama nimbe beme eganj tuyet njen ewe ku atotoyelen. Neñ tu sawap ke keñanen baen tu yeenanj dolakñanj zikatnanjmak penanj kwati telepgat tati mama aiksama mambe.”

¹⁵ Zeme Samalia imbi keyanj pigok dunduye, “Amobotnanj, geñ tu tazenik ke namane nimti tuyet njen ewe atopinj mamambap. Mti tuyen pien mene mene mamekolap e alakñanj njen ewe ku mekobap.”

¹⁶ Kegok zeme Zisasiyanj pigok dunduye, “Geñ meti apdimak wati kolit.”

¹⁷ Zeme imbi keyanj zeye, “Neñ apmpinj; belak mamayap.”

Zeme Zisasiyanj pigok zeye, “Geñ, ‘Neñ apmpinj,’ e penanj zenik.

¹⁸ Yanğut geñ an 5 ekñenmak mamkwati asekindemkwabanan. Ya alak pi njen warmanik ke gitanğat apdi penanj yek keyepmti geñ, ‘Apm yek,’ zet e penanj zenik.”

¹⁹ Zeme imbi keyanj pigok dunduye, “Amobotnanj alagati neñ gâgât yanğandi nâyap. Geñ Kawawanğmagen golanj zenze an njen penanj.

²⁰ Âpme geñ nânik, ekñen yeñsokñe ekñenanj kalanj kapiyet dukñan motati Kawawanğat mandundum samtemien. Âpme Zuda am ingulak Zelusalem mka teman ke tati Kawawanğat mandundum saip.”

²¹ Zeme Zisasiyanj pigok zeye, “Imbi, neñ pigok zema nâmbak, in kan ke penanj sokbeme kalanj kapiyet ma Zelusalem mkaen met ondekti Bien ku dundum sawep.

²² In keyet yanğanj nânâpiñ; belak ek masesewatsaip. Âpme Islael am ningut egat yanğanj nâmâtâti maminup. Kawawanğanj Zuda am ningat tunğupmnanğatnanj an njen am yomenganñanj gilik ze ndatitiyet peme kokogatzenzenanj

²³ kan kelak alak kapi sokbem tazin. Âpme egalen am manğe penanj ekñenanj keñinanj penanj Emetagalen set esemtenj penanj tazin keyet katanj mamti Bien dundum sawep. Bienanj am ekñen kebonğat nâme dolakñanj mambein.

²⁴ Kawawanğ ek an enzililinjñanj mamain keyepmti amnanj ek sesewatsasâgât mbep beme ekñenğalen sesewawalin ke keñinan baenenganñanj kwapme mama miminjñin esemtenj penanj kemak tati sesewatsawep.”

²⁵ Zeme imbiyanj pigok dunduye, “Mesaya ma kwitnanj njen Gilik zeleset Kilais makuip eganj sokbemti kwitnanj kwitnanj sambe keyet yanğanj zemkawanj bemndandayet zenzenanj e neñ nâyap.”

²⁶ Âpme Zisasiyanj pigok dunduye, “An e sokbembeyet zenzenanj elak neñ kapi tati zet tadiğoyapmak.”

²⁷ Kegok tazeme zemelak nin nemanğane ilak meu kwitim timti koti ekmann Zisasiyanj Samalia imbi kemak zapat taprme ekti nâmtemtem mbien. Mti imbiyet, “Geñ pi kwileki taprnik?” ma Zisasiyet Samalia imbiyet, “Zet kwileki tadunduman?” mee ke idayanğkwesisâgât mbenanğut nâmann njeñ ku beme belak pemann tage.

²⁸ Âpme imbi piwan tu menzimanj mee piwan peme weme belak windembemti mkaen meti am pigok diindoye,

²⁹ “In kopme neñ Zuda an njen kotazingat met zikat indama egit. An keyanj nâlen yomm sambe bepi sosok zemkawanj bem namâlep. An ke Kilais sokbembeyet zenzenanj wa ke mene?”

³⁰⁻³¹ Zeme nâmti am bee ilinsakwep Zisasmagen kosât ewe selen takopme kan keyet nemanğane nin pigok zewenn, “An zikat indanda tu meu bugan niya!”

³² Âpme eganj ningat zeye, “Neñ tu meu sepemanj njen tatnain e in kunâip.”

³³ Kegok zeme nâmti nempa nin nnak pigok zenâmbenn, “Am pe kwiyanj meu mkot same niwanj?”

³⁴ Tazemann ndikti pigok dinndoye, “Neñ Bienanj mulupmanj mimiyet zemneme toban keyepmti egalen mulupmanj mdelanj zesap keyanj tu meunok penanj bein.

³⁵ In pigok manzeip, ‘Meu muluwen ondemann kwati eyonğa zulak zulak beme meu penanj masokbein.’ Yanğut neñ pigok diindoma nâit, in teñ zemwati mulup egit muluwen meu penanj sokbembe temanj ilak alak kapi sokbein.

³⁶ Âpme an njenanj mulup mti keñanen mapein kemak am nusi mti penanğanj maakumtin. Egelanj ilisakwep muluwit keyet tosananj timti oloñen temanj mbalup. Sepem kegogak an nâmkinjpepemak njenanj an njen Kawawanğalen Zet Zapat Dolakñanj dunduye. Âpme naman njenanj mukulem mme yomenganñanj keñanj gilik zemti kululuñen mobotgat zapat bemti main keyepmti an zut keyanj muluwidangat tosananj ilizuzut timti oloñen ilisakwep mbalup.

³⁷ Âpme nin set kapigok maminup: An njenanj mulupmanj mti maondein. Âpme an njenanj mukulem mti nusi kayak mti penanğanj timti time manğe kwep mamozin.

³⁸ Âpme neŋ in nâlen muluwen meti mulup nembanne indamukulem mti ekŋenmak ilinsakwep meu penaŋ akum time temakwep mobogat nâmti zemindeyapgat melit.”

³⁹ Tazeme Samalia imbi piwan meti animbi sambe ekŋen pigok diindoye, “Neŋ yom kwitnaŋ kwitnaŋ mkwabân piwan egaŋ zemkawaŋ bemti namâpme delaŋ zep.” Zet kegok zeme nâmti am sambeyaŋ ek nâmkŋepewien.

⁴⁰ Keyepmti Samalia am ekŋenaŋ Zisasmagen koti ekŋenmak mamayet yaŋkwesime Zisasiyaŋ nâme ŋep beme nin meti ekŋengalen mkaen kasup zuletaŋ nsakwep mambenn.

⁴¹ Ke met mamti zet zapaŋnaŋ diindome am sambe penaŋnaŋ ewe tusumti Zisasiyet nâmkŋepewien.

⁴² Mti imbi Zisas ŋenaŋ met aige ek ke pigok dunduwen, “Nin ŋenaŋ geŋ zet zemane nânnaŋ pi ilak nin penaŋ dembusekŋanen zetaŋ penaŋ nâmti nâmkŋepewien. An kapi penaŋ Kilais msat sambe am nin pi yomengatnaŋ gilik zemti ndatiwe.”

Zisasiyaŋ gapmangalen amobotnaŋ ŋengat nembraŋaŋ ŋen zawalen tapme mme alik beye

⁴³ Âpme Zisas nembraŋane nin kasup zut pi Samalia am ekŋenmak ke maneti naman gilik zemti Galili msalen mebenn.

⁴⁴ Mesât mepmambe Zisasiyaŋ iŋnaŋ pigok zeye, “Golaŋ zenze an ŋen iŋnaŋgalen mkaŋaŋ ŋotakŋanen ke tapme iŋnaŋgalen maŋge ŋeneyaŋ zetaŋ gawepumti egat nâme mobotnaŋ ku mambein.”

⁴⁵ Âpme Zisasmak nembraŋane nin meti Galili msalen patan zemann Galili msalen animbi ekŋenaŋ oloŋen mti ndazemtetime mkaen mobenn. Nin Aŋgalalaŋ Kendoyet Zelusalem mka teman baen met mamti ekmann Zisasiyaŋ menok notnaŋ mme ekbenn keyepmti Zisas ekti ndazemtetime mobenn.

⁴⁶ Ke nin moti keyetnaŋ mane mane naman Kana mka msalen tu zeme wain beye mka keyegak met patan zewenn. Âpme Kapaneam mka keyet gapmangalen amobotnaŋ ŋen maŋge egat nemuŋaŋ zawat nukŋaŋ penaŋ mti mawemtan.

⁴⁷ Âpme Zisasmak nin Zudia msalengatnaŋ ewe Galili msalen kopmann zeme nâmti amobotnaŋ piwan Kana mka msalen meti nembraŋaŋ gakisât penaŋ tapmme koge keyepmti Zisasi wati mebegat yaŋkwesim nânge.

⁴⁸ Âpme Zisasiyaŋ pigok dunduye, “In kapi neŋ menok ma kwitnaŋ kwitnaŋ zikalinan mamanamaŋ sokbeme ekti zetaŋ nâmkŋepesât maâip.”

⁴⁹ Zeme amobotnaŋ keyaŋ pigok zeye, “Amobotnaŋ Zisas, nembân gakisemmagat kopmane sakwep medi.”

⁵⁰ Zeme Zisasiyaŋ pigok zeye, “Nemundi ilak alik beingat ŋepgat gitak met!” Zeme amobotnaŋ keyaŋ Zisasiyet zetaŋ nâmkŋepemti mege.

⁵¹ Selen tapmepme sisiliŋ nembraŋane ekŋenaŋ ek aiksâgât selen metaikti pigok dunduwen, “Nemundi alik bep.”

⁵² Zeme egaŋ indayaŋkwesiye, “Kan zukŋaŋ penaŋ alik bep?”

Zeme ekŋenaŋ zewien, “Saŋenen kasup sutnaŋ teman penaŋ tapme kan keyet zawatnaŋ yek bep.”

⁵³ Kegok zeme amobotnaŋ keyaŋ yaŋaŋ pigok nâmâtâge. Kan keyet penaŋ Amobotnaŋ Zisasiyaŋ zemnemti pigok zep, “Nemundi ilak alik bep.” Ke nâmti mam ip don notnane zemâtâtindame nâmti ilinsakwep Zisasiyet nâmkŋepewien.

⁵⁴ Zisasiyaŋ Zudia msalengatnaŋ Galili msalen sek zut meti menok ke mme sek zulak beye.

5

Zisasiyaŋ an ŋen Betesda tu lemunan weyaŋpeye

¹ Ke manepeme Zuda am ekŋengalen kendo teman ŋen beme Zisasiyaŋ Zelusalem mka teman mege.

² Âpme Zelusalem mka teman keyet keŋan tu lemunan temanik ŋen sipsip set tokwakwat manzemtemien keyet solonan matatan. Âpme tu lemunaŋ keyet nembet nembet mka mzalaŋ 5 walapeme matatan. Ma Zuda ekŋengalen zelinaset tu keyet kwitnaŋ Betesda makumtemien.

³ Âpme mzalaŋ keyet keŋanen am zawatmak ma am zikalin beŋaŋ ma am setnaŋ wesin ma selin belin wesin beŋbeŋaŋ sambeyaŋ ke wemti tu titok mme ekti towewegat damaŋ matatemien.

⁴ Ke tatnepeme kan notnaŋgat tu lemunan keyet palen Kawawaŋgalen enselaŋ kululuŋengatnaŋ ŋenaŋ tot titok mme ekti an kwiyaŋ ŋenaŋ penaŋ mapalamti totan egaŋ sakwep sekŋaŋ dolakŋaŋ mambemtan.

⁵ Âpme an n̄en setnaŋ betnaŋ wesin̄ yaŋ kan teepmaŋ nup kan 38 pi notnaŋ ekñenaŋ windaŋaŋ bemti towepme egaŋ olapme beme belak ke kwesiŋ matatan.

⁶ Âpme Zisasiyaŋ an ke kan teepmaŋ penaŋ matatan ke ekti kemberŋ penaŋ mti yaŋkwesiye, “Geŋ dolakñaŋ bembeyet nân̄ik ma yek?”

⁷ Zeme an wesin̄ keyaŋ zeye, “Amobotnaŋ, an notn̄ dolakñaŋ penaŋ kwiaŋ tu titok mme sakwep nambepeme tu keŋaŋ towebak? Nen towesât ewe wati tiktik takuma an ñenalak sakwep palam tu lemunan toti ilak alik mambein.”

⁸ Zeme Zisasiyaŋ pigok dunduye, “Geŋ sindi ambepelet timti met.”

⁹ Zeme keyegak an keyaŋ wawadak Zisasiyet nân̄apiŋ belak sinaŋ ambepeleti mkaŋaŋ mesât mege kasup keyegak Sabat tagoŋgo kan tapmambien.

¹⁰ Keyepmti Zuda amobotnaŋ notnaŋ ekñenaŋ an dolakñaŋ beye ke selen aikti egat pigok dunduwien, “Alak Sabat tagoŋgo kan sutnan milawadi ambepeleti wati kodik ke set dolakñaŋ penaŋ yek.”

¹¹ Zeme egaŋ pigok diindoye, “An weyaŋnep egaŋ pigok dinop, ‘Geŋ wati sindi ambepelet timti met.’”

¹² Zeme nâmti an keyet pigok yaŋkwesiwien, “An wati sindi ambepelet met diŋgop an ke geŋ kwitnaŋ nâmtadik?”

¹³ Yaŋkwesime an sekñaŋ weyayaŋaŋ keyaŋ Zisas daŋaŋ ku nâmâtâge. E eneyet am sambe penaŋ tabien keyepmti Zisasiyaŋ sakwep am tungupmaset enzilimege.

¹⁴ Yaŋ ke maneti Zisasiyaŋ an ke sesewat mka temanen tapme aikti aŋkenjoo zet pigok dunduye, “Geŋ sekdi ilak dolakñaŋ bep. Keyet geŋ bekanan̄ n̄en mbanikmagat eksemti mamambanik. Mineti nan nukñaŋ temaŋ penaŋ n̄en dukdan mobeyet.”

¹⁵ Zeme an piwan Zisas weyaŋ ekmâtâti met Zuda amobotnaŋ pigok diindoye, “An weyaŋnewan kwitnaŋ Zisas.”

¹⁶ Zisasiyaŋ Sabat tagoŋgo kan sutnan penaŋ an ke weyaŋpeye keyepmti Zuda amobotnaŋ ekñenaŋ Zisasiyet nâme ñep ku beme kan keyet yaŋbemti Zisas kume gakikiyet zetnaŋ mbien.

¹⁷ N̄enzinziŋ mme Zisasiyaŋ pigok diindoye, “Bienaŋ am tagoŋgoŋepiŋ indamukulem mammin âpme neŋ sepem kegogak mamiyap.”

¹⁸ Âpme Zuda an n̄eŋaŋ ekñenaŋ Zisasiyaŋ an n̄en Sabat tagoŋgo kan sutnan weyaŋpeye keyet ma Kawawaŋgat nâgât Bipm penaŋ nit mulup tagoŋgoŋepiŋ mamilup zeye keyepmti n̄eŋin penaŋ zime kume gakikiyet zewien.

Kawawaŋaŋ Zisas mulup sambe mimiyeŋ winde betnan beye

¹⁹ Âpme Zisasiyaŋ zet pigok diindoye, “Neŋ penaŋ sukwep pigok zema nâit: Neŋ Kawawaŋgat Nemuŋaŋ neŋ keŋnangalak mulup ku mamiap. Neŋ Bienaŋ mulup mme ekti keyegak mamiap.

²⁰ Âpme Bienaŋ Nemuŋaŋ neŋ ke manigoin keyet mti mulup mamiap kataŋ egaŋ weyaŋ zikat name mamiap. Yaŋ mulup mma maegip ke etaŋ yek. Temaŋ penaŋ ewe zikat name mma in ekti nâmtemtem penaŋ mbep.

²¹ Bienaŋ am gakikiengatnan mme mawalip. Keyepmti Nemuŋaŋ neŋ kegogak an n̄en gakikiengatnan mma wasât mbawen ñep mma wabep.

²² Âpme Bienaŋ ikrñaŋ am mama titiyet ma walelet keyet zelin ku zemdelaŋ zewe. Mulup ke Bienaŋ nâgât betnnaŋ etaŋ beme delaŋ zeye.

²³ Keyepmti amnaŋ Bipmnaŋgat kwizet buŋamaŋ mamwalip sepem kegogak Nemuŋaŋ nâgât kwizet buŋamm mwabep. An n̄eŋaŋ nâgât kwizet buŋamm ku mwabe beme egaŋ Bipm zemneme koban an keyet kwizet buŋamaŋ kegogak ku mwabe.

²⁴ Neŋ penaŋ zema nâit: An n̄eŋaŋ nâlen zet kapi nâmti An zemneme toban ek nâmkij̄pewe beme an keyaŋ walelet ku aikbe. Egaŋ msalen kapiyegak gakiki ma yom dopmaŋ titi set e pemti mama kanzizit elak tiyeŋaŋ mamain.

²⁵ Neŋ zet penaŋ pigok diindoma nâit: Kan alak tatnuwen kapiyet keyepmti am mama mimi bekanangalen seleset mâti mamaip ekñenaŋ neŋ Kawawaŋgat Nemuŋaŋ nâlen zet nâmti nâmkij̄pewep beme naman mama kanzizit aikbe.

²⁶ Bien ek mama keyet ñotekñaŋ âpme Nemuŋaŋ neŋ kegogak mamayet ñotekñaŋ bembeyet Bienaŋ nâmn̄eŋge.

²⁷ Neŋ Angat Nemuŋaŋ keyepmti Kawawaŋ Bipmnaŋ amgat zet zemdelaŋ zenze mulup ke mimiyeŋ zemdelaŋ zemneŋge.

²⁸ In neŋ zet zeyap keyet nâme setnaŋ ku mimiyeŋenok ku besem. Kan n̄en besâpmnen am zaimen am tawep ekñenaŋ kwizetn̄ nâmti wapmâpme delaŋ zewe.

²⁹ Âpme am mama mimiñin dolakñan mti mambien ekñenan mama kanzizit titiyet oloñen palen wapmâbep. Âpme am mama mimiñin bekanan ekñenan yominanğat dopman timti teziñ ñandan towesât bembesipeñ wapmâbep.

Kawawañan Nemunğat yañan mamsokbein

³⁰ Neñ nananğat keññanğalak mulup ke ku mamiyap. Bipmnanğalen zet keyet katnan am mama mimiñinanğat katan zet muluwen indemti dopman esemtanğak mutumin-dawap. Ke wa nenanğalen zet yek An zemneme koban egalen zet gawepumti mbap.

³¹ Neñ nananğat yaññ nenak zema in nâme penañ ku mambein.

³² Nâğât yaññ Bipm Kawawañan manzemkawañ bemnein keyan penañ bein.

³³ In Zân an tu zululut an ekmagen yañkwesime eğan zet penañ ñotekñan ilak ke zemkawañ bemindame nâmbien kemak.

³⁴ Wa Zânan nâğât yaññ zemkawañ bemindaye ke nâğât kwizet buñamm teman bembeyet nâmti yek. In nâğât yaññ nâmâtâti neñmagen keñ gilik zenze aikti mama kanzizitgalen set ke mâti mebegat diindoye.

³⁵ Zân an tu zulutindende eğan lam temanğok bemti in mbusatnan bemindeme sokñan in kan isikñan buğan ke ekti belak etan egowien.

³⁶ Âpme nâğât yaññ bee Bienan iğñan manzemkawañbein. Ek ke wan Zân keboñ yek. Ek winderanğ sepemañ iğak penañ. Eğan neñ mulupm ke mimiyyet zemneme koban. Mulup ke mima mulup keyan neñ Kawawañan iğñanğat Nemunğat e sosok mamimsokbemnein.

³⁷⁻³⁸ Bienan nâğât yaññ in ilak zemkawañ bemindame nâmnembien. In ekmak dopman ek dopman ek ku mamip ma eğan indik tati zet iğñan esemten penañ diindome ku manâip. Âpme in naman neñ eğan zemneme koti egalen zet manzemkawañ beyap mee pi ku manâmkiñpemneip.

³⁹ In Kawawañgalen Zet Itnanğen zet kapigok tazin ke mainñti yañan maomkakilimti nâip. Zet keyet keñan mama kanzizit aiksenup zematimaliwan zet keyan nâğât yaññ manzemâtâtindainen mama kanzizit neñmagen titiyelen.

⁴⁰ Âpme in neñmak tusum mamti mama kanzizit titiyelen e ewe wisalagak mamip.

⁴¹ Âpme wa neñ amnan sekñ mmobotgat am tunğupman belak motati ku manzeyap.

⁴² Neñğut ingat yañanjin elak nâma delan zein. In keñinan Kawawañ gogot penañ ku mampeip.

⁴³ Neñ Bienan iğñanğat munduman zemneme toban keyanğut in neñ ku nâmkiñpemneip. Âpme an ñenan iğak nânâñak koti neñ an keboñ keboñ zemeñğut in an ke sakwep manâmkiñpemneip.

⁴⁴ Mti ilinak notnanğan notnanğat kwizet buñaman mwat notnanğan notnanğat kwizet buñaman mwat mmamti keyet nâme dolakñan mambein. Keboñ ke ingat kwizet buñamin zigok mwabe? Naman in zigoset nâğât nâmkiñpemnewep?

⁴⁵ In nâğât pigok ku nâseip eğan Bipmanmagen meti nin zemndowe neñ egok ñep ku mbap. In Mosesimagen mawetekummaip keyepmti Mosesiyañ Bipmagen zemindowe.

⁴⁶ Eğan zet kuye ke nâğât kuye. Yan in Mosesiyelen zet penañ nâmkiñpewiek ze elak nâğât nâmkiñpenewiek.

⁴⁷ In Mosesiyañ zet kuye ke ku nâmkiñpewien keyepmti naman neñ zet manzeyap, kapi zigoset nâmkiñpewiek?"

6

*Zisasiyan an 5000 bepi tu meu indame nimbien
(Matiyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)*

¹ Zisasiyan zet kegok zeme delan zeme Galili tundua kwitnan ñen Taibilias manzemtemien tundua ke somti nembet daeset mebenn.

² Mepmann animbi sambe ekñenan Zisasiyan animbi zawatmak ma wesin mee pi taweyanğindeme ekmambiengapmti keyegak ndamâti mebien.

³ Âpme Zisasmak nin nembet moti ndatimti kalañ dukñan gwaenen moti totapmam-benn.

⁴ Kan keyet Zuda am ekñengalen Anğalan Kendo sokñan beye.

⁵ Âpme Zisasiyan am manğe teman penañ kwaweti weme indikti eğan Pilip pigok yañkwesie, "Pilip, am manğe teman penañ kapi nupmamanğ desetgat penañ kwitimti am sambe kapi indamann nseip?"

⁶ (Zisasiyan, "Kwitnan kwitnan zigok msap e nâmtati," Pilipgat belak tetipem ege.)

⁷ Âpme Piliwan wa penan penan zep mene zemti pigok zeye, “Nin mânep 200 Kina bukapiyan meuwititmi am manje teman bekapi indamann isiksik bugan munzuti nseip mene.”

⁸ Zeme Zisasiyet nembanan njan Endulu Saimon Pitayet datnan egan Zisasiyet pigok dunduye,

⁹ “Zisas, anemba nenan nupmamanan 5 ma angalan an zut etan elenan weti tapme ekti aikolap. Âpme am sambe kamendepman bekabor bekapi bukapi zigok munzutindamann nep benak?”

¹⁰ Zeme nâmti Zisasiyan ningat pigok dinndoye, “In am ekjen zemindeme sutnakwep totalit.” Zeme nin am zemindemann kawan sinan yati gwilelan totabien an 5000. Âpme imbimam nembamak ekjen ku indamakukunan.

¹¹ Zisasiyan nupmaman ke mti Kawawangat wisikj zemti mutumti am tapmebienen indaye. Mti angala sepem kegogak meselemti am kalanji indamepme nimâbien.

¹² Meu nimkingapme temepme Zisasiyan ningat pigok dinndoye, “Nime meu butnan totemelep e belak wemti walesemmagengat akume manje kwep molak.”

¹³ Âpme nin nupmaman 5 etan bukapiwan Zisasiyan mme sambe beme nimwianme butnan temege. Pi timti tise 12 kapi wepme gak zeye.

¹⁴ Âpme am ekjenan Zisasiyan menok ke mme ekti pigok zewien, “Kawawangagen golaj zenze an teman msalen pi sokbembeyet zenzenan kelak an ikjan kapimak!”

¹⁵ Zemti Zisas atami amobotnanjan onzempesâgat tazenâme egan wak kambu nâmti nâme nep kumbeme igak buzak kalanan mowege.

*Zisasiyan tundua paleset mege
(Matiyu 14:22-33; Mak 6:45-52)*

¹⁶⁻¹⁷ Msat ilak gasi penan beme nembanane nin nnak tundua ganzenan toti wangga njan mti Kapaneam mka msalen daen mesât nâmti towebenn. Towepmann msat tambuyepmtilak Zisas ke tapme nnak wangga njan mti mebenn.

¹⁸ Tapmepmann tâgâ omba penan kumbume tundua maman omba penan takume ekmanbe tapmepmambenn.

¹⁹ Nin wanggaen moti ilak benan daen tu sutnan* kegok tapmepmann Zisasiyan kalananganan toti nembu paleset ninmagen sokjanik tapmepme nin ekti, “Wa! we eknap,” zemti kingabenn.

²⁰ Kegok mmann ndikti kwizet kumti zeye, “Nen takolapgat in ku kingalit.”

²¹ Zemti met patan zeme nin betnamann wanggaen molak zem tapminepeme wanggayan ilak msat mesât nâmti mebiennen ke met sakwep metage.

Am ekjenan Zisasiyet timabien

²² Animbi sambe ekjenan tundua nembet daen tatnepeme msat msame zewien, “Sanen tambuyet wangga kwewetan tapme ekmen elak Zisaspin nembananayan etan moti mepme indikmen.”

²³ Kegok zemti tatnepeme wangga notnan Taibilias mkaesetgan Amobotnan Zisasiyan Bipmangat wisikj zeme tu meu sambe sokbeme amnan nimwianbien keeset kot patan zemâbien.

²⁴ Âpme am ekjenan Zisas ma nin ndatimati naman wangga keyet moti Kapaneam mka msalen meti tokwat ndatimabien.

²⁵ Timat meti met ndaakti Zisasiyet zewien, “An zikat indanda, gen zukjan tu nembet daengatan kopmanan?”

²⁶ Yanjwesime zet kapigok diindoye, “Nen zet penan sukwep zema nâit: Nen menok winderanben inmagen mamiyap keyet nâmkijpennemti ku kolo yek. In meu sambe penan aikindama nimti ekmien keyepmti nâgât tatokwatnatimalip.

²⁷ In kwitnan kwitnan walebe keyet mulupman ku mbep. Mama katikjan keyelen meu keyet mulupman weyan mbep. Mama katikjanjalan meu ke Angat Nemunanjan nen indandayet Kawawanjan ikjan nâmneme nep beme zemdalan zemnenge.”

²⁸ Zeme zet dopman pigok gilik zemti sawien, “Nin mulup pe zibon ke mmann Kawawanjan ningat nâme dolakjan bewe.”

²⁹ Yanjwesime pigok diindoye, “An Kawawanjan zempeme koge ke nâmkijpewep keyan muluwin notekjan penan bein.”

³⁰ Zeme ekjenan zet pigok dunduwien, “Gen pe menok zibon penan mmane ekti nâmkijpeweganup? Ma gen pe mulup zibon penan mbanigat tazenik?”

* 6:19: mael tuk ma zulak zulak

³¹ Nin yeñsokñje ekñjenaj msat tunjupman meu piñan mamti meuñin kululuñengatñaj topmo nimiti mambien. Keyet Kawawañgalen Zet Itñañanen pigok meluwañ mamain nânup, 'Kawawañaj meu kululuñengatñaj aikindame manimtemien.'"

³² Âpme Zisasiyañ pigok diindoye, "Neñ zet penañ diindoma nâit: Moses egañ meu kululuñengatñaj penañ ke ku indaye. Mosesiyañ Bien Kawawañgat dundume Bienaj kululuñengatñaj meu ke belak sekñin etañ bandim mimiyet maindakmwatan. Âpme alak meu penañ ke Kawawañaj ikñjañ am indapmukulem penañ mimiyet nâmti kululuñengatñan peme toti alak ingat tunjuwinan kapi tazin.

³³ Meu kululuñengatñanañ toti am mama maaikindain ke Kawawañmagen meu penañ elak kapi tazin."

³⁴ Zeme ekñjenaj zewien, "Amobotnañ, geñ meu zenik ke nin manndamambanik."

³⁵ Zeme dopmañ pigok diindoye, "Mamayelen meu elak neñ kapimak. Am ñenañ neñmagen wetekumti mambe beme egañ meuyet ku mbe. Ma am ñenañ neñ nâmkijpemnewe beme egañ kegogak tuyet ku atowe.

³⁶ Neñ pigok diindoma nâit: in neñ zikalinañ ke niktingut ewe ku manâmkijpemneip.

³⁷ Bienaj am nâmindeme neñmagen makolip ekñen ke neñ ñep ku zemindema mebeb.

³⁸ Neñ kululuñen gwaengatñan toban e wa msalen kapi nanañgat nânânnañgat etañ mamayet ku toban. An zemneme toban egalen zet gawepumti keyet katañ mamayet toban.

³⁹ Bienaj am nâmdelañ zemti nâlen belen bemindeye. Ekñen ke maneti walelet aikbiemmagengapm neñ indikdamuñ dolakñañ mti maneti bam kobawen ekñen ke ilindiñ gakikiengatñan mamaen mkwatindewap. An zemneme toban egalen nânâ ilak zeya kegok.

⁴⁰ Am neñ nikmâtâti manâmkijpemneip ekñen bam gakikiengatñan mwat indema mama kanzizit keyet toñañ bewep. Biengalen nânñañ kegok penañ tazin."

⁴¹ Zisasiyañ "Neñ meu kululuñengatñaj" zeye keyepmti Zuda am ekñenañ nâme bekanaj beme zet mmot mtot sambe penañ mbien.

⁴² Mti pigok zewien, "Zisas pi mamañ bipmañ Zosep ma Malia e nâmidenu. Âpme naman egañ zigoset neñ kululuñengatñan kwatoban pi tazein?"

⁴³ Zemti ilinak zet ñunuñ ñunuñ tapmmepme Zisasiyañ indikti pigok diindoye, "In zet ñunuñ ñunuñ peme talak.

⁴⁴ Nâip, an ñenañ ikñañgat keñañgalak neñmagen kokot ke ñep ku tazin. Bienaj an ke nâmpemenjut ñep neñmagen kokogalen. Âpme neñ an neñmagen kobe ke maneti bam kokot kananen koti gakikiengatñan mwat pewap.

⁴⁵ Golañ zenze an egañ Kawawañgalen Zet Itñañanen pigok meluwañ mbien, 'Kawawañaj ikñañ am sambe ikñañgat yañañ zemkawañ bemindawe.' (Aizaya 54:13) Keyepmti an ñenañ Biengalen zet ke nâmti keyet katañ mambe egañ neñmagen kobe.

⁴⁶ An ñenañ Bien sepemañ bugan ku ege yek penañ. Neñ Kawawañmagengatñan toban neñ etañ gulak nâmpeyap.

⁴⁷ Neñ zet penañ pigok diindoma nâit: An ñenañ neñ nâmkijpemnewe beme egañ mama kanzizit tiwe.

⁴⁸ Mamayelen meu e neñ.

⁴⁹ Yeñsokñje ekñenañ msat tunjupman mamti meuñin meu kululuñengatñaj manimtemien yanjut gakimâpme delañ zeye.

⁵⁰ Âpme meu kululuñengatñan kwatoge ke an ñenañ nimbe beme egañ ñep ku gakiwe.

⁵¹ Mama keyelen meu kululuñengatñan toge elak nen kapi. Keyepmti an ñenañ meu kululuñengatñan tototnañ ke nimbe beme ek mama kanzizit mameti mambe. Sesumban keyañ meunok bein ke msat sambe am indama nime keyañ mama kanzizit aikindaweyet indawap."

⁵² Âpme Zuda am ekñenañ ke nâmti ilinak ñenzinziñ mti zewien, "An kapiyañ zigoset ikñañgat sesumbanañ munzut ndame nin niniyet tazein?"

⁵³ Tazenâme Zisasiyañ indikti pigok diindoye, "Neñ penañ sukwep penañ pigok zema nâit: In nâgât sesumbann ma sipm ke ku nimbep beme in mama kanzizit ku tiwep.

⁵⁴ An ñenañ nâlen sip sesumbann nimbe beme egañ mama kanzizitgat zapat bemti mame neñ kobawen ek gakikiengatñan mima wabe.

⁵⁵ Nâlen sip sesumbann ke tu meu nemboñ penañ

⁵⁶ keyepmti an ñenañ nâgât sipm sesumbann ke nimbe beme egañ neñmak tusuwe. Âpme neñ ekmak tususu dolakñañ mti mambalup.

⁵⁷ Bien Kawawañ ek mama toñañ egañ ikñañ zemneme toban. Neñ ekmak mamayap keyepmti neñ mama kanzizit timtalap. Kegogapm an ñenañ neñ natnimbe beme egañ nâgât pembenaññañgat mti mama kanzizit timti mamambe.

⁵⁸ Meu kululujengatnan toge wa e yejsokñineyan msat tunjupman mamti meu manimtemien sepem keboj yek. Ekjenaj meu ke timti manimkwatemienangut gakim mâbien. Âpme an ñenaj nâlen meu zeyap kapi nimbe beme egaj gakikipij kwesiñ kwesiñ mameti mambe.”

⁵⁹ Zisasiyan Kapaneam sesewat mkaen am Zet Zapat Dolakñaj tazemzikat indametneti ikñanggat zet zapatnan kapi zeye.

Am notnanaj Zisasiyet nâme wisat beme bankumpemti mebien

⁶⁰ Am notnan ek mâti mamtemien ekjenaj zetnan ke nâmti pigok zewien, “Zet kapi pe zeme nâmann keñj penaj ku bein. Zet keboj ke an kwiyan ñep apumti zenak?”

⁶¹ Zemti wisat zet mme Zisasiyan keñinan baen indikmâtâti pigok diindoye, “In zet zeya keyet nâme keñj penaj ku beme wisat mneti mesât tatnâip!

⁶² Âpme in tati ekme Angat Nemujan neñ gilik zemti naman mundumnan maneti tobanen keyegak mowepma in ke ekti pe zigok nâmbep?

⁶³ Nin mambipmmagen masokbenup ke ekjenaj mama msat palen kapi mamayelen mme masokbenup keyanggulak Kawawangalen Emetak Teraj mama alakñaj titiyelen keñnan mam mme sokbein. Keyepmti neñ zet zeya ke Kawawangalen zet in mama indandayelen ke diindoya. Âpme an ñenaj zet ke nâmkñepewe beme egaj Emetak Teraj mama kanzizit ke same mamambe.

⁶⁴ Âpme inmagen am notnanaj zet keyet nâme penajepij beme ku nâmkñepoyo.” (Zisasiyan am zet zapatnan dolakñaj kapi bankumpewep ma maneti bam an zemkuwe e mee eweñanak indikmâtâpme mamamtemien keyepmti egaj zet kegok diindoye.)

⁶⁵ Mti zet butnan ñen pigok tusum zeye, “Neñ kegogapmti eweñan pigok diindoya an ñen Bienaj keñaj mim elen beleñ bembepij mme egaj igak nânâñak nâlen ñep ku kobe.”

⁶⁶ Zeme kan keyet am notnan ekjen Zisas mâti mamamtemien ekjenaj ewe mâti mamayet wisat mti bankumpemti mepmâbien.

⁶⁷ Âpme Zisasiyan nembajane 12 nin pigok ndayanjkwesiye, “In am notnanaj tapmelip kegogak nemti mesât tatnâip?”

⁶⁸ Zeme Saimon Pitayan pigok zeye, “Amobotnanj, nin geñ gemti naman kwimagen mebanup? Mama katikñaj titiyelen zetnan geñ etanj manzemâtâtdamane nânup.

⁶⁹ Nin geñmak mamti pigok manânup geñ Kawawangat Nemujan ter penaj e nâmgemti manâmkñjpepmpenup.”

⁷⁰ Zeme Zisasiyan nin pigok dinndoye, “Neñ nembra in 12 kapi indatimamayap yanjut ingat tunjuwinangatnan ñen Sadanjmak mamain.”

⁷¹ Egan Zudas Saimongat nemujan Iskalot mkaengatnan keyet nâmti zeye. Zudas ke nembra 12 ninmagengatnan an ñen ilak ke. Yanj maneti an keyaj Zisas zemkuwe.

7

Zisasiyet meniñane ekjenaj ku nâmkñjpewien

¹ Zelusalem mka teman Zuda amobotnanj mambien ekjenaj Zisas kume gakikiyet zeme nâme Zisasiyan ilinangalen msalen Zudia ke mebebij Galili msalen mka isisikñaj sambe tokwati mulup mamtan.

² Âpme Zuda am ekjengalen mka mzalan isikñaj walati Mzalan Kendo keyet weweyelen ilak sokñan beye.

³ Âpme Zisas ikñanggat meniñane ekjenaj koti pigok dunduwien, “Geñ Galili msalen pien mamti menok sepem igak igak maminik kegogak Zudia msadan gwaen meti mmane amdine ekjenaj gikbep.

⁴ An ñenaj kwizet buñamanj temanj tisât nâmti mulup enzilimti ku mamin. Geñ mulup kegok msât yanbewanangat sosok sokbemti mulup mmane am msat sambe ekjenaj gikmâtâbep.”

⁵ Meniñane ekjenaj Zisas nâmkñjpepebij mtopemti zet kegok zewien.

⁶ Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “In Zelusalem mka teman moti mulup e ma e msâti kilen belak mamolip. Âpme neñgulak ke mobotgalen kan ewe ku beingapmti talap.

⁷ Am ekjenaj in belak ekjengat kandañinan zet nânâñ mame zigogot ekjenaj kasa mimindawep? Neñgulak ekjengat myunñunñunjin zemkawanj bemandama keyepmti neñ kasa kasa mamimnaip.

⁸ In Kendoyet ñepgat ilinak Zelusalem mka teman mowelit. Âpme neñ ke mobogalen kan ewe ku beingapmti sakwep ku mosap.”

⁹ Kegok zemti Galili mkaenak tage.

Zisasiyan Mzalan Kendoyet Zelusalem mkaen mege

¹⁰ Tapme ekjenan penmti mepme egan igak bam meti am kenan buzak buzak tatokwap-manje.

¹¹ Apme Kendo beme Zuda amobotnan ekjenan am indayan kwesimti zewien, “Zisas ek de tazin zenâit?”

¹² Indayan kwesime am sambe ekjenan egat zapatnan omba mezem kozem mme palaknan beye. Mme am notnanan zewien, “An ke an dolaknan.”

Âpme notnanan naman pigok zewien, “Yek, an ke am kenin mme mayungumtemezin.”

¹³ Amnan Zuda amobotnan ekjengat kinjati zet sosok sosok ku zewien.

¹⁴ Apme Kendo tapmetnepeme sutnateman bemenjut Zisasiyan sesewat mka temanen moti am Kawawan galen Zet Itnanan zemzikat indame

¹⁵ Zuda amobotnan ekjenan nântemtem teman mti zewien, “An kapi ningalen zii zet zikat indanda anne ekjengat kandaninan ku manjeyan egan zigok mti Kawawan galen Zet Itnanan galen yanjan kapi dolaknan penan tazemâtâzin?”

¹⁶ Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “Nej Kawawan galen Zet Itnanan diindoyap kapi wan nanangat kenngan galak yek. An zemneme koban ekmagengatnan timti tazeyap.

¹⁷ Apme an nenan zet kapi Kawawan magengatnan ma nenmagengatnan nâsât mbem beme egan elen belen bemti Kawawan galen zet ke gawepumti nenmagengatnan ke nep nâmâtâbe.

¹⁸ An nenan iknan gat etan nâmti mulup mbe beme egan belak iknan gat kwizet bujanan etan mwabe. Mme nej An zemneme toban egat kwizet bujanan mwasât toban wa nej zet ke dâsuki ku manzeyap. Zet penan penanak zemti kwizet bujanan mamwapeyap.

¹⁹ Mosesiyan zii zet mtotindaye ke inmagengatnan an nenan ke neselak penan gawepume delan penan ku manzein. Apme in naman nej zii zet ku manjagawepuyap zemnome gakikiyet pi manzeip?”

²⁰ Zeme am sambeyan pigok zewien, “Gej kwiyan gosât manzein? Gej penan kenjanen we bekananjan totapme zet kilen kilen tazenik.”

²¹ Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “Nej Sabat tagonjo kanen menok teman kwep mma ekbien keyepmti in nikti nântemtem omba penan mamimneip.

²² Nej pigok diindoma nâit, Mosesiyan in nemujine sekjin butnan antim indendeyet zemindeme mamip yanjut ke Mosesiyan iknan set ke ku yanbeye; ingat yensokjine ekjenan yanbewien. Yan mulup ke mamkwatne kwatnelak alak pilak nempa sokbembenjin mâti Sabat tagonjo kanen eyo mamip.

²³ In Mosesiyelen zii zet ke gawepumti Sabat tagonjo kanen eyo nemujine sekjin butnan maantip. Apme nej an wesin nen Sabat tagonjo kanen sekjan mma dolaknan penan beye keyet naman kwilekiyet nâgât nenzinjin mbien?

²⁴ In zet nâmâtâtâpin belak kilen ku manzemambep. In weyan nâgât yanj nâmâtâlit. Nej Kawawan galen nânân dolaknan set kwitnan kwitnan penanak manzemti mamiap.”

Zisas ek penan Kilais Kawawan magengatnan toge zemti zem usulabien

²⁵ Apme Zelusalem mka mton notnan ekjenan pigok zewien, “An damun ekjenan an kusât manzeiwan an iknan kapi manze egit.

²⁶ Egan zet sosok penan am sutnan penan kapi tazeme amobotnanne ekjenan ekti eneyet ku zemkulumpeip? Ekjenan ek ilak Kilais e sosok ekti keyepmti belak nâmpeme tati tazein mene?

²⁷ Nin an kapiyelen mkanan njoteknan jep nânap. Apme Kilais kobe ek nin yanjanan ma mkanan mee jep ku nâmpewanup.”

²⁸ Zisasiyan Zelusalem sesewat mka teman ke tati am iknan gat yanjan diindomambe nâme kegok zeme nâmti bim ndandenan mwati pigok diindoye, “In nâgât yanj penan zigoset koban ke ku nâmâtâlip. Nej nenak kenj nan galak ku toban. An zet penan penanak manzein An keyan zemneme toban nâip. Apme in An ek ku nâmâtâpeip.

²⁹ Nej iknan mak manepema zemneme toban keyepmti nej egat nâmâtâpeyap.”

³⁰ Kegok zeme nenjin zime wati mka katinan met pesât nâmbien yanjut Kawawan gan egat kanan beye e ewe ku koge keyepmti atatayet belin nukjan beme peme tage.

³¹ Apme am notnan sambe tabien ekjenan Zisas nâmkinjpenmti pigok zewien, “Kilais egan koti menok sepem igak penan mbe zenzenan elak an kapiyan set kwitnan kwitnan sambe bee mme delan tazein.”

Zisasiyan Bipman galen gilik zemti mosât zeme ekjenan kadatbien

³² Am ekjenan zet kusur kasak tapme Palisi ekjenan nâmti met sâpe sâpe bumbu an nenan ekjenmak zenâmti sesewat mka temangalen antipdakutun zemindeme Zisas wati met mka katikjan pesât mebien.

³³ Âpme Zisasiyan pigok diindoye, “Nej kan isikjan bugan kapi inmak maneti bam gilik zemti naman An zemneme koban ekmagen mowebap.

³⁴ Âpme in nej natimabep yangut nej ku naikbep. Nej met mambawen ke in ku kobep.”

³⁵ Kegok zeme Zuda amobotnan ekjenan pigok zemti ilinak zenâ zenâ mbien, “An kapi pe deset buzak penan mepme nin timabanupgat tazein? Ma ek pe Glik msalen Zuda am notnane ekjenmagen met enzilim mamti ikjanngat yanjan dâsuki ke Glik am diindosâgât mene nâmti pigok tazein?

³⁶ ‘In natimati nej ku naikbep ma mebap ke in ku kobep,’ zet kebonj ke yanjan penan zigogat nâmti tazein?”

Zisasiyan Emetak Tengat yanjan zeye

³⁷ Zuda am ekjenan Mzalanj Kendo ilak tat delanj zesât mme sâpe sâpe bumbu an ekjenan mawanj kokogat dundusât towepme Zisasiyan tunjuwinan watati zet memendepmanmak pigok zeye, “Am nen tuyet maatoin beme eganj nenmagen koti tu nimbe.

³⁸ Kawawangalen Zet Itnananen tu ke Emetak Tengat nâmti zet zemak zemak mimijan keyet yanjan kapigok, ‘An nenan nej nâmkijpemnewe beme egat kenanen tu am mama maaikindain keyan an keyet kenanen zikatnanmaknok kwati kwesij matapmambe.’”

³⁹ Zet kekok tazin keyepmti am Zisas nâmkijpewien ekjengat Zisasiyan pigok zetik mimindaye, “In kapi tapme nej kululuwen mundum elimiakjanmak keyet kenan gilik zem moti Emetak Terj zempema inmak totmambe.”

⁴⁰ Am ekjenan zet ke nâmti ilinak Zisasiyet pigok zemebien, “An kapi penan golanj zenze an nin egat kokogat damuj matatnuwen ilak kapi.”

⁴¹ Âpme am notnanan pigok zewien, “An kapi penan Kilais Kawawanjan ikjan ombempeme kokogat zeye.”

Zeme am notnanan zewien, “Kilais ek Galili msalen kapi ku sokbembeyet zenzenan?

⁴² Kawawangalen Zet Itnananen zet pigok zenzenan, ‘Kilais ek amobotnan Dewitgat sokjan keyepmti eganj Dewitgalen mka notaknan Beteleem sokbembeyet zenzenan.’”

(Maika 5:2)

⁴³ Am ekjenan Zisasiyet zet kekok zemti ilinak kalanbien.

⁴⁴ Mti am notnan ekjenan Zisas atamti met mka katikjan pesât mbienangut belak peme tage.

Zuda an nenan ekjenan Zisas ku nâmkijpewien

⁴⁵ Âpme sesewat mka temangalen antipdakutum zemindeme mebien ekjenan naman belak etanj gilik zemti Palisi ma sâpe sâpe bumbu ekjengalen an nenan ekjenmagen mepme indikti ekjenan pigok indayankwesiwien, “In zigogat Zisas wawapinj belak pi kolip?”

⁴⁶ Indayankwesime ekjenan zewien, “Egan zet manzein kekok ke an nenan zet kebonj penan nen nej ku zenzeyelen keyepmti nâmtemtem mti ku atan kotnup.”

⁴⁷ Zeme Palisi ekjenan pigok diindowien, “In eganj kenjin kekokak myungup mene wa kapi?”

⁴⁸ In ekme sâpe sâpe bumbu ekjengalen an nenan ma Palisi an ninmagengatnan notnan ekjenan egat zetnan nen nâmkijpeme ekbien?

⁴⁹ Am ek mâti tapmaip ekjen ke Mosesiyelen zii zet kapi ku weyan manâmâtâlip keyepmti am ekjen ke maneti bamgat Kawawanjan indawalebe.”

⁵⁰⁻⁵¹ Âpme Palisi an ekjengat tungupwinangatnan an nen kwitnan Nikodimas. An keyan itnanan tambuyet moti Zisasmak zapat mbun. Ek keyan notnane ekjengat pigok zeye, “In nin an nen yomanmak ma yek keyet yanjan nânâpin belak etanj gakikiyet zetnan zemdelañ zenzeyet zetnan nen zii zelen meluwan mimijan nen ku tazin.”

⁵² Zeme notnane sambe ekjenan pigok dunduwien, “Genmak ek msalit Galili kwepgapmti m angalañ pemti tazenik? Geñ Kawawangalen zet meluwan itnanan mimijan ke weyan mainji keyet nânâ mulup omba mbegen An Kawawanjan ombempeye ke sokbembeyet zenzenan ke Galili msalen kapi ku sokbembeyet zenzenan ekbek.”

⁵³ [Mti ondedagen zet mmot mtot mti belak kalanji ekjenan mkanjan mekopme Zisasiyan Olip Kalanjan mowege.

1-2 Zisasiyanj Olip Kalanjan ke mopmanepeme msame toti sesewat mka temanen mowepme am sambe penanjanj ek ekti ekmagen met pende pende tapmme eganj ke totati Kawawangalen zet zapat dolaknanj tadiindome

3 kan keyet Palisi ma an zii zet zikat indanda an eknenanj imbi nen set kilenj mame ekti wati met am tunjuwinan onzempemti Zisasiyet zewien,

4 "An zikat indanda, imbi kapi apmanj pemti met set kilenj manepeme ekti wati galen kotnup.

5-6 Imbi eknenj kabonj kapi nin nanzanj timti indomann gakikiyet Mosesianj zii zelen zemâtâtndaye." Eknenanj, "Nin yanjkwesimann Zisasiyanj zet zigok nen zeme ekti wati zelen met pesenup," zemti pigok yanjkwesiwien, "Amobotnanj imbi kapi zigok msasenup ze zemane nâne?"

Zeme Zisasiyanj kusum tati betnanj yuyanj msalen baen meluwanj takumange.

7 Âpme eknenanj yanjkwesim ginginj penanj mme eganj nâmtage tageyanj yek bemenjut tenj zem wat indikti pigok diindoye, "Inmagengatnanj an nen yomepinj kwetetepmanj penanj main eganj yanjbemti imbi kapi nanzanjanj kuknanjgat kumenjut in sambeyanj kummeti kume gakisem."

8 Zemindamti eganj ewe kusum toti msalen baen betnanj yuyanj meluwanj takumange.

9 Âpme eknenanj ilinak pe an kwiyanj yanjbem kume ekti kusenup zemti meek koek mbienanj yek beme an penanj penanj nenanj yanjbemti pakpak kwep kwep toti kwawet mme eyetnan am notnanj eknenanj tapmetne metne peme delanj zemâge. Âpme imbi kemak Zisasmak ilidak etanj tabun.

10 Âpme Zisasiyanj tenj zem wati ekme imbi piwan igak tapme ekti zeye, "Am gosâgât kot tapmmo eknen pi wan de melo? An nenanj tati genj ku gonak?"

11 Zeme imbiyanj pigok zeye, "Amobotnanj, am pi kunzunj mepme delanj zep."

Âpme Zisasiyanj zeye, "Nenj kegogak yomdanjgat dopmanj nen ku zemgonjgoyelen. Genj mepmamti set kilenj mama manik ke pemane tabe.]"

Zisasiyanj iknanjgat yanjanj zemkawanj bemindaye

12 Âpme kan nengat Zisasiyanj sesewat mka temanj kenjan tati am zet nen pigok diindoye, "Nenj msat sambe bekapiyelen tanjam keyepmti am nenanj nenj napmâti mamambe beme eganj tambusosok kenjan ku mambe. Ek nâlen busatnanjanj mbusatnanj bempeme eganj ekmâtâti mama dolaknanj mambe."

13 Kegok zeme Palisi eknenanj pigok dunduwien, "Pi gitiyegak yanjanjdi dinndonik kapi nâmann penanj ku bein."

14 Zeme Zisasiyanj pigok diindoye, "Nenj nananjgat yanjanj zeyap kapi penanjenj ku bein. Nenj deyetrnanj koban ma maneti naman deeset mehap e nâmâtâtati tazeyap. Âpme in ke ku nâmti belak kilenj tazeip.

15 In nenj zet zeya keyepmti ilinanjalan nânânjnanj ma mama mimiñin mamimkwalip ke nâmti keyet katarj zet muluwen neip. Âpme nenj am zet muluwen nenak ku pepeyelen.

16 Nenj kwileki neniyet am nengat zetnanj zemdelanj zesâti esemtenj penanj zemdelanj zempewak. Nenj am zet muluwen indendeyet mulup e nenak etanj ku mamiyap. Bien zemneme koban eganj napmukulem mnemenjut nilisakwep nenj mimiyelele.

17 Ilinanjgalen zii zelinan zetgat yanjanj kapigok tazin,

'An zulan an neniyet yanjanj kok kok main zemalu amnanj nâme penanj mambein.' (*Zii Zet 17:6; 19:15*)

18 Âpme nenjam Bipm zemneme toban nit nilisakwep nâgât yanjanj bandim mti manzemkawanjbein keyepmti nenj nananjgat zema zetn penanj mambein."

19 Zet kegok diindome eknenanj pigok yanjkwesiwien, "Bipdi pe deset tapme tazenik?"

Zeme pigok diindoye, "In nâgât yanjanj ku maekmâtâlîp keyepmti Bipm kegogak ku manâmâtâpeip. In nâgât nâmâtâbiek ze Bipm kegogak nâmâtâpewiek."

20 Zisasiyanj Kawawangat tewalanj mânep beme bonjis matatan mka kenjan keyet kenjan tati am zet zapat dolaknanj tadiindometneti zet kapi zeye. Keyepmti am eknenanj ek wati mka katiknanj met pesât nâmbienanjgut Kawawanganj egat kananj beye e ewe ku beye keyepmti atatayet belin nuknanj beye.

In nenj Bienmagengatnanj koban ke in ku nâip

21 Mti Zisasiyanj ewe pigok tusumti diindoye, "Nenj indemti mepma in natimapme yek beme bekananjin msekpenj gakiwembep. Nenj meti mambap ke in nenj ku kobep."

22 Kegok zeme Zuda am eknenanj zewien, "Nenj mehap ke in ku kobep, kegok ke yanjanj kwilekiyet nâmti tazein? Iknjanj seknjanj waleti gakisâgât mene nâmtazein?"

²³ Âpme Zisasiyan pigok diindoye, “In msat kapiyelen am. Âpme neŋ kululuŋen gwaengatnaŋ wan neŋ msat kapiyetnaŋ yek.

²⁴ Keyepmti neŋ eweŋanak pigok diindoya in yomin melesin maneti gakiwep. In neŋ Kilais mayap ke ku nâmkîn pemnewep beme in maneti yomin sekpeŋ gakiwembep.”

²⁵ Zeme nâmti pigok yanŋkewisiwen, “Âpme geŋ kwi? Ze zemane nâne.”

Zisasiyan pigok diindoye, “Neŋ ilak yanŋ zemkawan bemindama nâmâlo kemak.

²⁶ Neŋ ingalen nukŋaŋ sambe weme ekti neŋ zemindondoyelen yanŋut belak ekpemi mamayap. An zemneme toban egaŋ keyet zet esemteŋ zemti dopmaŋ mutumindawe. Âpme neŋ belak zetnaŋ zeme eknâm mban ke etaŋ msalen kapi mamti am sambe kapiyet sosok manzemkawan bemindayap.”

²⁷ Zisasiyan Bipmaŋgat zapatnaŋ kegek diindome amobotnaŋ ekŋenaŋ ku weyaŋ nâmâtâbien.

²⁸ Keyepmti Zisasiyan tusumti ewe pigok diindoye, “In Angat Nemuŋaŋ neŋ tewen nâmti mwat onzemnemtiŋut neŋ Kilais keyet yanŋaŋ weyaŋ ekmâtâbep. Neŋ wa mulup mamiyap kapi nanaŋgat windeyeyet mamiyap yek. Bienaŋ zet zemâtâtneŋge keyet kataŋ zet am manzemâtâtindayap.

²⁹ An zemneme toban ek neŋmak mamain. Âpme neŋ mulup sambe zemti mma egaŋ manigoin keyepmti egaŋ ku manemezin.”

³⁰ Zet kegek zeme am sambeyaŋ zetnaŋ ke nâme penanŋ beme nâmkîn pewien.

An ŋenaŋ bekananŋ mbe beme keyet kandaŋan meti mambe

³¹ Âpme Zuda am Zisas nâmkîn pewien ekŋen keyet pigok diindoye, “In neŋ zet diindoyap keyet katnanen mamti nemunambanne penanŋ bewep.

³² In nâlen zet ke mâti keyet kataŋ mame keyaŋ bekananŋgalen kikitek ke elanŋgemindeme neŋmak tusumti belak lala mambep.”

³³ Âpme am notnaŋ Zisasiyeyet ku nâmkîn pewien ekŋenaŋ zet ke nâmti zet dopmaŋ pigok dunduwien, “Nin Abalaamgat nemunambaŋane nin an kwiyaŋ ndanŋalaŋti kandaŋan ndeme matatnupgapmti geŋ ningat, ‘In kikitekŋin e kwalet indema belak lala mambep.’ Pi zenik?”

³⁴ Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “Neŋ penanŋ sukwep pigok diindoma nâit. An ŋen yom mamimambe beme an ke yomgat kandaŋan meti egat sisiliŋ muluwetanŋ mamimambe.

³⁵ Sisiliŋ an egaŋ amobotnaŋ egalen mkaen kwesin matazin keyanŋut nemuŋaŋ yek. An keyet nemuŋaŋ penanŋaŋ kelak ikŋaŋgat nemuŋaŋ.

³⁶ Keyepmti Kawawaŋgat Nemuŋaŋ neŋ yomgalen kikitek keŋan mamti sisiliŋ mulup mamip ke kalutindewap beme in belak lala penanŋ mambep.

³⁷ In Abalaamgat inŋsokŋane e neŋ nâmindeyap. Keyepmti neŋ zet diindoma zetnaŋ belak ingat sekŋinan mot kumti gwalalaŋ kumti matozin keyepmti in neŋ nosât manzeip.

³⁸ Neŋ Bienaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ zikat name ekban keyet zapatnaŋ mandiindoyap. Âpme in biwineyaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ zikat indawien ke mamip.”

³⁹ Zeme pigok dunduwien, “Ningat bipm Abalaam.”

Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “In Abalaamgat nemunambaŋane penanŋ mambiek ze Abalaamaŋ Kawawaŋgat zetnaŋ kandaŋan mamamtan keyet sepem mamambiek.

⁴⁰ Neŋ Kawawaŋgalen zet penanŋaŋ kapi mandiindoma in naman nâme dâsuki beme nosât mamip. Abalaamaŋ muluwaŋ bekananŋ keboŋ ke ŋen ku mge.

⁴¹ In biwinaŋgalen set mâti mamip.”

Âpme ekŋenaŋ pigok zewien, “Nin an ŋenmagengatnaŋ ku sokbewenn; Kawawaŋ ek ningat Bipm penanŋ.”

⁴² Zeme Zisasiyan pigok zeye, “In Biwin Kawawaŋ ze in Egaŋ neŋ zemneme toban keyepmti in neŋ neŋ notn mnewiek wa neŋ nanaŋgat keŋnaŋ galak etaŋ ku toban Kawawaŋaŋ ikŋaŋ zemneme toban.

⁴³ In zigogat penanŋapm keŋ katik mmame neŋ zetn zema keŋinan ku matowezin? Ma zigogat neŋ zet zema wakŋin ku mambeip?

⁴⁴ In biwin Sadaŋ keyepmti egaŋ zemâtâtindame egalen nânânen mulup mamip. An ke eweŋan am indawalelet mulup mgeyaŋ ewe mamimkwazin. Egaŋ Kawawaŋgalen zet bankumpeye keyepmti egat keŋanen zet penanŋ zenze ke ŋen ku matazin. Ek zet dâsuki zenze keyaŋ mama miminŋaŋ beyeyepm ek an dâsukitoŋ ma zet dâsuki zenze ke bipmaŋ ek.

⁴⁵ In egat kandaŋan meti mamaip keyepmti neŋ Kawawaŋgalen zet penanŋ kapi diindoma in ke nâmti zetn ke ku manâmkîn peip.

⁴⁶ Inmagen an ñenaj ñâlen yomm ñen zemkawanj bemname nâsap? Neñ an teñ penaj mamayawanj zet zapat dolakñaj kapi diindoma in kwilekiyet penaj zetr ku manâmkinjeip?

⁴⁷ Am Kawawanjat zapat mamaip ekñenaj Kawawanjat zetnañ manâip. Âpme in Kawawanjat zapat ku mamaip keyepmti in zetnanjat wisat mamip.”

Abalaamak Zisasiyet zet zenzenaj

⁴⁸ Zeme Zuda am ekñenaj zet dopmanj pigok gilik zemti sawien, “Nin kegogapmti manzenup Samalia an geñ kapi we bekananaj kenjan tapme zet kileñ kileñ tazenik.”

⁴⁹ Zeme Zisasiyanj pigok diindoye, “Neñ we bekananaj kenñ ku mimyunguin. Neñ Bipm Kawawanjat kwitnanj mamwapeyap. Âpme ingulak neñ niktalati selanj nime belakñaj penaj mambeyap.

⁵⁰ Wa neñ nananjat kwizapatn temanj bembeyet nâmti mulupmanj ku mamiyap. Nâgât kwizet buñamm mwati zenze mulup ke An ñenaj mbe. An ke zemdelanj zenze ananj mbe.

⁵¹ Neñ zet penaj pigok diindoma nâit, An ñenaj ñâlen zet gawepumti mim mambe beme ek gakikiyelen set ku aikbe.”

⁵² Kegok zeme Zuda am ekñenaj pigok zewien, “We bekananaj kenanen tazin zet e penaj tazenup! Abalaam gakiye ma golanj zenze an ekñen sambe kegogak gakimâbien. Âpme geñ na zet pigok tazenik, ‘An ñenaj ñâlen zet kapi gawepumti mambe beme eganj ku gakiwe.’

⁵³ Bipm Abalaam temanj bepiwan gakiye. Âpme geñ bukapiyanj ek sebempesâgât zenik? Golanj zenze an sambe bepi kegogak gakime delanj zemâge. Âpme geñ zibonj penanjgappm kok zemti gitanjat sekdi omba penaj mmodik?”

⁵⁴ Zeme Zisasiyanj pigok diindoye, “Neñ nananjat seknj mmopma ñep penaj ku benak. Bipm in egat, ‘Kawawanj,’ manzeip eganjut nâgât kwizet buñamm mamwazin.

⁵⁵ In ek ke ku maweyanj nâmâtâpeip âpme neñgut ek manâmâtâpeyap. Neñ zigok dâsuki ke ek ku nâmpyap zesap e mtikal in nembonj an dâsukitonj besapgat. Neñ egat yanaj nâmâtâti keyepmti zetnañ manjawepuyap.

⁵⁶ Biwin Abalaam ke neñ kopma niknikgat kenanj señme muluk kaik matatan. Yan nen koban kapiyet belak sesepmanj Kawawanjanj zikat same ekti kenj oloñen penaj nânge.”

⁵⁷ Zeme Zuda am ekñenaj zewien, “Geñ ewe anemba nup kandi 50 bembepinj bukapiyanj Abalaam zigaset ekbanan?”

⁵⁸ Zeme Zisasiyanj pigok zeye, “Neñ penaj pigok zema nâit, neñ Abalaam ewe sokbembepinj tapme mambanaj ewe mamankwalap.”

⁵⁹ Kegok zeme ekñenaj ñenjin zime nanzanj timti kusât mme eganj buzak am kenjan kenanset sesewat mka temanj pemti zupman toweti mege.

9

Zisasiyanj an ñen zikatnanj beñaj mamkenj sokbembenaj weyanpeye

¹ Zisasiyanj kunzunj toti nembanane ndatime nsakwep selen tapmetneti selen ke an ñen zikatnanj beñaj mamkenj kebonj sokbembenaj aikbenn.

² Aikti nin Zisas pigok yankwesiwenn, “An zikat indanda, an kapi kwiyelen yomgat zikatnanj beñaj kapi mamkenj sokbeye manaj bipmanj egetgalen yomgat ma nemba kapi ikñanjalen yomgapmti kapigok sokbeye?”

³ Zemann Zisasiyanj pigok dinndoye, “Wa ke manaj bipmanjalen yomgat ma ikñanjalen yomgapmti kegok ku sokbeye. Kawawanjalen winde ke ekmagen sokbemkawanj bembeyet ek kebonj sokbeye.

⁴ Nin an zemneme koban egalen mulup ewe kasup tapme kapiyet tapmmambanup. Yan kan ñeniyet msat tambuwe beme ilak mulup mimiyet setnanj yek bewe. Zet kapiyet yanaj pigok zemâtâpma nâit: Nin ewe alik mamti kan kapiyet An zemneme toban egalen mulup mbanup. Maneti gakiwanup beme egalen mulup ñen ku mimiyelen.

⁵ Neñ msatgalen busatnanjgapmti neñ msalen kapi mamamti am mambusatnanj bemindeyap kegok mti am ñoktikñin mkawanj bema ekñenaj Kawawanjat yanaj manâmâtâlip.”

⁶ Kegok zemti zawaganj msat wasekpepmi lelimâpme bakñaj beme mkwati zikat sâkñanen witiwanj zulutpepmi pigok zempeye,

⁷ “Geñ meti Siloam lemunjan ke zimosedan witiwip kapi zuluwane kwawesem.” (Siloam zet keyet yanaj Zempeme mege). Âpme an piwan meti zimosetnanj tuyen zuluti zikatnanj dolakñaj beme mkananj gilik zemti kopme

⁸ am notnane ma am notnañ mânep milawatgat mawekumindame ektemien ekñeñaj ekti ilinak dopmañ yañkwesim yañkwesim mti zewien, “An kapi selen totati nin mânep milawatgat mawekumndain wan an kapi?”

⁹ Âpme am notnañ ekñeñaj zewien, “An ikñañ kapimak,” zeme notnañaj, “Yegat,” zemti,

“An kapimak ñenmak egat sepemit kwepgat.”

Kegok zeme an ikñañ keyañ pigok zeye, “Nenen mânep milawatgat mawekumindayap kemak.”

¹⁰ Zeme pigok yañkwesiwien, “Geñ zigok mti zikadi ekdak?”

¹¹ Yañkwesime pigok diindoye, “An ñen kwitnañ Zisas an keyañ zawakñañmak msatmak lumañti zikatn sâkñañ gwaen kaput nemti pigok dinop, ‘Geñ Siloam tu lemuñan meti witiлип zulumane melak’ zemnep. Âpme neñ meti zikatn sâkñañan witiлип kaputnep ke zulumpa mepme zikatn pembedaj beme ega.”

¹² Kegok zeme pigok yañkwesiwien, “An ke deset tazin ke geñ nânik?”

Yañkwesime zeye, “An ke pe deset tazin ke neñ ku nâyap.”

¹³ Âpme am ekñeñaj an zikatnañ ege ke Palisimagen wati mebien.

¹⁴ Zisasiyañ an zikatnañ zawakñañmak msatmak lumañti zikatnañ weyañpeye ke Sabat tagoñgo kanen mge keyepmti wati mebien.

¹⁵ Mepme Palisi an ekñeñaj ewe pigok yañkwesiwien, “Geñ zikadi pe zigok mti ekdak?”

Yañkwesime pigok diindoye, “Neñ msalañ zikatnan zulutneme met tuyen zuluti zikatn ega.”

¹⁶ Zeme Palisi ekñenmagengatnañ an notnañaj pigok zewien, “An zikadi weyañpeye ek Kawawañgalen mulup an yek. Keyepmti nin Sabat tagoñgo kanen ke tapmann egañ tagoñgo sutnan penañ mulup mip.”

Zeme notnañaj pigok zewien, “Ek a yomtoñ mamanan ze egañ mulup keboñ ke zigok mbnak?” Kegok zemti ilinak zet mmoť mtoť mbien.

¹⁷ Mti an zikatnañ beñañ weyañpeye ek sek tuk ewe pigok yañkwesiwien, “An zikadi weyañgep an keyet geñ zigok nâmpenik?”

Yañkwesime egañ pigok zeye, “An ke neñ nâmpema golañ zenze an ñen bein.”

¹⁸ Âpme Zuda amobotnañ ekñeñaj an kapi pe zikatnañ beñañ kapuk sokbeye. Zemti keñ zut mbienañ yek beme mamañ bipmañ idazemtetime kopmalu pigok idayañkwesiwien,

¹⁹ “Nemuñjit kapi ilak penañ zikatnañ beñañ sokbeye? Ek zigok mti zikatnañ egap ke it bugan nâlup?”

²⁰ Idayañkwesime mambipmanelañ pigok zewun, “Ek nigat nemunit penañ okakñañak zikatnañ beñañ sokbeye e nit ñep nâlup.

²¹ Yanğut naman zigok mti zikatnañ egap ma an kwiyañ zikatnañ weyañpep ke nit ku nâlup. Ek ilak an temañ kwitnañ kwitnañ ikñañ nâmâtâtâtñañmak keyet ikñañ weyañ yañkwesime diindome nâiti!”

²²⁻²³ Zuda amobotnañ ekñeñaj zet kapigok zemkatik bewien. An ñeñañ Zisasiyet Kilais zewe beme ek mâpman paset zupman belakñañ mebe zewien keyepmti mamañ bipmañ egelañ Zuda amobotnañ ekñengat kiñgati zet pigok zewun, “Ek ilak semem delañ zenzenañgat ikñañ yañkwesime yañañaj diindome nâiti!”

²⁴ Zemalu ekñeñaj an zikatnañ bekanaj weyañpeye ke ewe zeme kopme pigok dunduwiñ, “Geñ Kawawañgat zikatnan zapadi penañ penañak zemane nâne. Nin an weyañgep keyet yañañ nânup an ke an yomtoñ.”

²⁵ Zeme an keyañ pigok diindoye, “An ke an yomtoñ ma yek ke neñ yañañ ku nâmâtâlup. Yanğut neñ eweñañ zikatn beñañ mamtemanañ egañ mme zikatn ekman e penañ nâmtalap.”

²⁶ Zeme ewe pigok yañkwesiwien, “Pe sepem zigok penañ mti zikadi mme ekmanañ?”

²⁷ Yañkwesime pigok diindoye, “Neñ zet elak diindoma nâyö e ewe ku nâmâtâlo. Eneyet zet ewe ikñañ keyegak diindoma nânâyēt tatnayañkwesip? In egat kandañan meti egat nembañane bembeyet nâmti tatnayañkwesip?”

²⁸ Zeme kwelatnañ kumti zewien, “Egat nemuñaj elak geñ kapimak ningut Mosesiyet nembañane.

²⁹ Moses ek Kawawañaj zet dunduye e nin nâmtatnup. Âpme an ke deeset sokbemti mulupmañ tapm kozin ke nin ku nâmpenup.”

³⁰ Zeme an keyañ zet pigok gilik zemindaye, “In an zikatn weyañnep egat sokbem-beñañgat kanda zenze mulup mme neñ nâmtemtem penañ mimindeyap.

³¹ Kawawañan am yomton ekñengalen dundundunjin ku manâin ke nin nânup. Egan am kwizet buñaman mamopeip ekñen etan manâmindein. Egan ikñanğalen nânânjan ke amnan mimiyet nâmbiliwege.

³² Nin msat kululuñ sokbembenangatan alak pi tatnup pi an ñenan am zikatnan beñan ñen weyanpepeñan keyet zapatnan ñen ku manânup yek penan.

³³ Keyepmti an ke Kawawañmagengatnan ku kodak ze mulup kekok ke igak zigoset mnak?"

³⁴ Zeme pigok dunduwien, "An bekanan yomdimak mamkwabananan ewe mamanan geñ bukaboran nin kapi set zikat ndasât tazenik?" Kekok zemti sesewat mkaengatan zempeme zupman toti mege.

³⁵ Zempeme paset zupman mege zapat ke amnan ilinak zenâ zenâ tapmmepme Zisasiyan wak kambu nânge. Keyepmti an ke selen aikti pigok yankwesiye, "Geñ Angat Nemuñan egat nâmpinpenik ma yek?"

³⁶ Âpme an keyan zeye, "Amobotnan, geñ zenik ke an kwi ze zikat namane ekti ñep nâmpinpepewi!"

³⁷ Zeme Zisasiyan pigok dunduye, "Neñ zet tadinğoma tatniknik an elak neñ kapimak."

³⁸ Zeme an keyan zeye, "Amobotnan, neñ penan nâmpinpepewi." Kekok zemti tot pedondom samti sesewatpeye.

³⁹ Âpme Zisasiyan pigok zeye, "Neñ am yanjan mimsokbembeyet msalen toban keyepmti am notnan zikalın beñan ekñenan zikalın dolakñan ekbep. Âpme am zikalın ekti mamaip ekñenan zikalın naman beñan bewe."

⁴⁰ Kekok zeme Palisi am ekmak ilinsakwep tabien ekñenan zet ke nâmti pigok zewien, "Zeme nin mee kogok zikatn beñan nâmpindenik?"

⁴¹ Zeme Zisasiyan pigok diindoye, "In an zikalın beñan mamambiek ze in yominpiñ mamambiek. In ilinanğat, 'Nin an zikatn beñan yek,' manzeip keyepmti in yominmak mamaip."

10

Zisas ek sipsip damuñ dolakñan

¹ Zisasiyan zet ñen pigok zeye, "Neñ zet penan sukwep pigok diindoma nâit, An ñenan sipsip ekñengalen kimbaleñ towesâğât egan set penan tapme kimbat dukñan belakñaset anğosomti towebe beme an ke kambuton ma an sage kuku tonan kekok zewanup.

² An ñenan set tokwakwaleset meti sipsip ekñenmagen mebe beme an ke sipsip tonan penan moweziñ nâmpewanup.

³ Mopme setokwakwat damuñ egan ek sipsip tonan penan e ekmatâti kwalet peme moti sipsip kwilinan kwilinan indakumtetime toninanğat bim ñandanjan nâmti ekmagen kopme indatimti zupman baen matoweziñ.

⁴ Ikñanğat zapat ke indatimti zupman toti mepme ekñenan bim ñandanjan nâmti ekmatâti mamâmelip.

⁵ Ekñenan an bimñandanjin mamanan ekñen ku maindamâti melip. Ekñenan bimñandanjin sepeman igak ke nâmti makingakunzuñip."

⁶ Zisasiyan an ningat nâmti bemzenze zet sipsip palen bemti zeme am ekñenan pe bemzenze zet kapi yanjan kwilekiyet zein ke ku nâmatâbien.

⁷ Keyepmti Zisasiyan bemzenze zet kapiyet yanjan kapigok zeye, "Neñ penan sukwep penan diindoma nâit, sipsip ekñengalen setokwakwat e neñ.

⁸ Neñ ewe sokbembepin tapma am tetimaemae ñenan sokbemti inmagen kobien ekñen an kambu titinok mamti zet dâsuki, 'Neñ Kawawañan an zempeme kosât zetik mge nen kapi,' zemti mambien keyepmti nâlen am ekñenan zelin ku mâbien.

⁹ Âpme neñ amgalen sekekek keyepmti am ñenan neñ nâmpinpepneinen ek anğalan pewap. Neñ ekñen indikdamuñ mimindema mamambep.

¹⁰ Âpme an kambu titi ekñenan belak buzaket moti kwitnan kwitnan kumsagat mti sipsip mee kilen indomkumti notnan buzak kambu indatimti mesâğât makolip. Yanğut neñ sipsip ekñen indadamuñ dolakñan mimindema ekñenan kakanemuñ mamti mamobep.

¹¹ Âpme neñ sipsip tonan penan keyepmti ekñenmagen kwileki ñen sokbeme ekñenapmti ñep gakiwap.

¹² Mme sipsip damuñ belak tosayelak etan nâmti mamin ek tonan penan yek keyepmti mulup wisat palen tapneti ekme tam zupman ñenan sipsip indim nsât kwindiñ kwapme ekti sipsipgat yayan mimipin ketalat indemti yayananğat kunzuñme tam zupmanan kwati indimâpme makalan mekolip.

¹³ Ek sipsip damuj penañ yek keyepmti egañ sipsip ekñengat yayan mimipin kingati makunzunzin.

¹⁴⁻¹⁵ Neñ sipsip ekñengat tonin penañ mamayap keyepmti Bienañ nâgât mama miminnanggat yanñ dolakñan nâmnain mme neñ kegogak egat nâmâtâpeyap. Sepem kegogak neñmak sipsip manñanne nin dopman nâm dopman nâm mti manña kwep mananup. Keyepmti kwileki ñen sipsipmagen sokbeme neñ sipsip ekñengapmti maman ñep ketalasiwak.

¹⁶ Âpme neñ sipsip manñanne notnañ ewe maip wa ekñen kimbat kapiyet keñangatnañ yek. Neñ ekñen ke eyo indakakalima kot neñmak kapi mamti bimñanden nâme delan zeme sipsiwan manña kwep tapme nenn kwep indadamuj mbap.

¹⁷ Neñ maman ketalasimti gakiwap ya naman gilik zem wati maman ke naman tiwap keyepmti Bien Kawawanñan nâgât nâmneme dolakñan penañ mambein.

¹⁸ An ñenan nânñak neñ kileñ nome ku gakiwap neñ nen nâmâtâtati mamann ketalasiwap. Ya naman gilik zemti wawagalen winde ke tatnain. Bipmnañ neñ kegok mimiyet nâmnenge.”

¹⁹ Zisasiyan zet kegok zeme nâmti Zuda am ekñenañ nâme ñep ku beme ilinanggat bet wanok zet mmot mtot mbien.

²⁰ Mti am sambe penañan pigok zewien, “An kapi we bekanañan keñan mme yungume zet kileñ kileñ tapmme in eneyet momtati zetnañ taweyañ nâip?”

²¹ Âpme naman am notnañan pigok zewien, “An ñen we bekanañan keñan tapme zet dolak dolakñan kabon kapi ñep ku zenak. Ma an zikatnañ beñan mee ñep ku weyanpenak.”

Zuda am notnañan Zisas ek Kilais ku nâmkijpewien

²² Zelusalem sesewat mka kambuk mme belakñan bembenañan Omzuluti mme kambuk bembenañgaleñ Kendo ke nup kan katañ matakwatemien. Yar nup kan katañ Kendo ke mawalam keñan masokbein.

²³⁻²⁴ Âpme Zisasiyan sesewat mka temañ keyet keñan ñen Solomon zeme keyet setokwakwaleñ ke mebe kokot tapmme Zuda am ekñenañ tokwat bembuluj tati pigok yanñkewiwien, “Geñ eneyet yanñandi sosok penañ zemkawañ bembepin mmame nin gâgât weyañ ku manâmâtâtnup? Geñ penañ Kilais, an Kawawanñan ombemgeñgeñan beme yanñandi weyañ zemâtâtdamane nâne!”

²⁵ Âpme Zisasiyan pigok diindoye, “Neñ nanañgat yanñ diindoma in ku manâmkiñpemneip. Neñ Bipmnañgaleñ windeyeteñ mulup dolak dolakñan mamiyap keyañ nanañgat yanñ Kawawanñan ikñan zemneme toban ke mammsokbemnañ.

²⁶ Âpme in nâlen sipsip manñanne penañ bemti ku mamaip keyepmti zetn ku manâmkiñpeip.

²⁷ Âpme am nâlen sipsip manña bemti mamaip ekñenañ bimñanden nâmti neñ manamâpmaip.

²⁸ Keyepmti neñ mama kanziziteñ indama walelepin kwesiñ kwesiñ mameti mamambep. Ekñen ke nâlen belangatnañ am ñenañ ku indamenzemtimiti mebe yek penañ.

²⁹ Am ekñen ke Bipmnañ ikñan nâlen belen mamayet nanñegepmti mame ikñan maindamamuj min. Ek windeñan igagen penañ keyepmti am ekñen ke an ñenañ nâlen belangatnañ ku indamenzem tiwe.

³⁰ Bienmak nit keñ kwep penañ bemti mulup mamilup.”

³¹ Kegok zeme Zuda am ekñenañ nâme ñep ku beme nanzañ ambepelet timti kusât mbien.

³² Mme Zisasiyan pigok diindoye, “Neñ mulup dolak dolakñan sambe penañ Biengalen windeñ mamima egip. Âpme in mulup mamiyap ke mulup zibon ke ekme bekanañ beme nanzañ timti nosât tapmip?”

³³ Zeme Zuda am ekñenañ zewien, “Wa geñ mulup dolakñan maminikeyet mti gosât ku tapminup. Giti zet mobotnañ mti geñ am nin nembonñak yangut, ‘Neñ Kawawanñan,’ tazenik keyepmti gosât pi tapmup!”

³⁴⁻³⁶ Kegok zeme Zisasiyan pigok diindoye, “Kawawanñaleñ Zet Itnañanen pigok zenenañan tazin, Kawawanñan an zemdelan zenze an mamkwabien ekñengat pigok zeye, ‘In mulup kegok mamip enenogateñ Kawawanñan nembonñan.’ Kawawanñaleñ zet sambe ke tapmezineñ ke anañ nin ku omenzanpepeyelen yek penañ. Âpme neñ Kawawanñan ikñan mulup dolakñan mimiyeteñ zemdelan zemneme msalen kapi toban keyepmti neñ Kawawanñan Nemunñan zema in eneyeteñ egañ set ku mimin mti Kawawanñan mtopenmti sek mmobot zet tazein manzeip.

³⁷ In mulup mamiyap kapi ekme Bipmnangalen katar ku mambein beme zetr kapi bamkumpeme nep bewe.

³⁸ Âk ekme mulupm Kawawanarj mnak keyet katar mamiyap wa zet manzeyap etarj yek. Mulupm mamima egip keeset eyo ekti Bienmak nit kerj kwep bemti mulup mamilup e ndik mâtabep.”

³⁹ Kegok diindome eknenarj nenjin penarj zime wati mka katiknarj pene zeminepeme yumbemindenti toti mege.

⁴⁰ Meti Zodar tu nembet daen Zânarj am tu itnarj manzulutindemtanen ke meti mamtan.

⁴¹ Ke meti mame am sambeyarj ekmagen koti pigok zewien, “Zânarj menok nen ku mme ekbenn. Âpme Zânarj an ikrjarj kapiyet nâmti zet sambe zemâge ke an kapimagen penarjarmak etarj tasokbemâzin.”

⁴² Zemti am sambeyarj egat nâmkijpemâbien.

11

Lasalus gakime bewien

¹ Betani mka msalen ke an nen mamtan kwitnarj Lasalus ek zawat temarj penarj mti tapme ipmanet Maliamak Mata egelarj ke tati mamomtatemun.

² Lasalusiyet ipmarj Malia kapiyarj maneti bam Amobotnarj Zisas gakikijangalen kan bududuk beme wet kelaknarj sesiknarj dolaknarj penarj piyarj ek setnanen zulutpenti njksinarj kaput pewe.

³ Lasalusiyet ipmanet zut keyarj iwitdangarj yayarj mti Zisasmagen zet pigok bernalu mege: “Amobotnarj, nodi penarj Lasalus piwan zawat temarj tapm weingarj kot eksenik.”

⁴ Âpme Zisasiyarj zet ke nâmti pigok zeye, “Zawat keyet penarjarj wa gakiki sokbembeyet yek. Kawawanarj Nemunarj egalen kwizet buamarj msalen pien palaknarj beme Kawawanarj kwizet buamarj mwarj onzempepuyet kegok sokbein.”

⁵ Zisasiyarj Lasalus ipmanet Matamak Malia eknen kemak notn notn dolaknarj mti mamtemien.

⁶ Âpme Zisasiyarj zapat ke nâmpenti mka keyegak kasup zut pi ewe tage.

⁷ Yarj msame wati Zisasiyarj nembanane ningat pigok zeye, “Kame naman Zudia mkaenak gilik zemti metne.”

⁸ Zeme nin pigok dunduwenn, “An zikat indanda, gerj alagati kanda manepemane nanzarjarj gosâgât mme kunzurjti kotn yanaman keyegak gilik zemti mesâgât tazenik?”

⁹ Yarjkwesimann pigok dinndoye, “Pi ewe tambunanak mulup mimiyele kan ewe teepmarj tazin. An nen kasupgat zikatnarj ekmâtâti mepme kwileki nenarj sekjarj nen ku mawalezin.

¹⁰ An nenarj tambuyet mamezin beme egarj busatnarj ku tazingapmti tambusosokgat pumpem pumpem olat metingarj tep palen ma nanzarj palen mee sekjarj mawalezin.”

¹¹ Kegok zemti zet nen ewe pigok tusumti ningat zeye, “Notn Lasalus ek zawat mti muluk tawein yarj nen meti butema wasem.”

¹² Zeme nembanane nin pigok zewenn, “Amobotnarj, egarj zawat mti muluk tawen beme ikrjarj nep alik bemti wabe.”

¹³ Zisasiyarj Lasalus penarj gakiye ke met mme wawagarj nâmti zeye. Âpme nempa nin nâmann zawat mti muluk tawenarj met buteme wasem kok nâmti zewenn.

¹⁴ Âpme Zisasiyarj naman pigok weyarj zemkawan bemndaye, “Lasalus ek tambumbu tuk wenje yarj nen meti butema ewe wasem.

¹⁵ Nenarj zawat zapatnarj nâmban yanarj kapiyegak mamann gakiyan. Âpme nenarj ekmagen mulup mma in ekti nâmkijpepe kalinarj aikbep keyepmti nâma dolaknarj penarj bein. Ele kame nin ilak ek eksât metne.”

¹⁶ Âpme ninmagatnarj nempa nen kwitnarj Tomas kwitnarj nen Glik zeleset Didimas makumtemien ke ningalen zeleset nempa pepet kok zewanek. Egarj nin pigok dinndoye, “Kame nin sambe bepi nsakwep ekmak mepmann ndome gakimâbanup.”

Zisas ek gakikiengatnan wawat ma mama keyet tonarj

¹⁷ Zisasmak nin ewe kande maman Lasalus met beme kasup zulak zulak pi sumen weme egarj bam mege. Keyepmti kwapatnarj zemann am eknenarj zewien, “Lasalus ilak tujan bewen.”

¹⁸ Betani mka ke benarj penarj yek; Zelusalem mka temarj keyet soknarjnik. (Mail zut mee kegok mamekotemien.)

¹⁹ Keyepmti Zuda am sambe eknenarj Matamak Malia iwit gakime ambembesi mimidesât mepmâbien.

²⁰ Âpme Matayan Zisasmak nin kotnup zeme nâmti wenenaj ke tapme egaj windembem toti selen meti ndaige.

²¹ Kegok mti Zisasiyet pigok dunduye, “Amobotnaj, gej kapi mambek ze ipm ku gakinak.

²² Yanjut alak pigogat gej kwileki nenyet nâmti bipdi dundum samane egaj keyet penanaj nep mangain.”

²³ Zeme Zisasiyan pigok dunduye, “Gej yayan ku mi, ipdi Lasalus ek nep gilik zemi wasem.”

²⁴ Zeme nâmti Matayan pigok zeye, “Maneti bam kan temanen gilik zemi wabe e nep nâyap.”

²⁵ Zeme Zisasiyan pigok zeye, “Gakikiengatnan wawat ma mama keyet ntekaj ney keyepmti am nenaj ney nâmkijpemnewe beme gakiwe yanjut ney nep mamananj ewe gilik zemsawap.

²⁶ Ma am nen ewe sekaj melesij mamti ney nâmkijpemnewe beme egaj gakikipij mamambe. Gej ney zet zeyap kapi nep nâmkijpenik?”

²⁷ Zeme Matayan zeye, “Amobotnaj, gej Kilais, Kawawangat Nemujan, msalen kapi togotat bujam zapatnaj zenzenaj elak gej kapi e penaj nâmkijpemgeyap.”

²⁸ Zet kekok zemi met wenenaj Maliayet zeme kopme igak buzak pigok dunduye, “An zikat indanda ilak kotati gâgât tazein.”

²⁹ Zeme Maliayan nânâjak wati sakwep Zisasmak nin tabenen mege.

³⁰ Nin mka set biman baen tati Mata zempeme kwapme ewe keyegak totapmambenn.

³¹ Zeme nâmti Maliayan mka kejangatnan sakwep wawatnak toti mepme Zuda am ekmak ambembesien tapmambien ekjenaj wa sumen daen susât mezin mene zemi mâti kwatopmâbien.

³² Âpme Maliayan windembemti mka set biman baen toti ndikme tapmann Zisas pedondom samti pigok zeye, “Amobotnaj, gej kapi tabek ze ipm nep ku gakinak.”

³³ Zemi sume Zuda am ek mâti mebien ekjenaj ek mukulem mti ambembesi teman mbien. Tapme Zisasiyan indikti kenaj bekanaj penaj beme siyan bimar soye.

³⁴ Some pigok indayanjkwesime, “In sekaj pe denen bemien?”

Indayanjkwesime ekjenaj zewien, “Amobotnaj, kopmane meti sumaj zikat gaman ekbak.”

³⁵ Met zikat same ekti Zisasiyan siap ulu alep timti suye.

³⁶ Sume Zuda am ekjenaj ekti zewien, “An pi an kapimak notn notn penaj mti mamalup keyepmti egat tasuin egip.”

³⁷ Âpme notnaj ekjenaj zewien, “An kapi an nen zikatnaj beraj nen weyanpeye keyet zapatnaj mekopme nâmbenn. Kogogapm an kapi sakwep kodak ze Lasalus kapi nep weyanpeme alik tadak.”

³⁸ Âpme Zisasiyan kenaj ewe bekanaj penaj beme sum sokraj penaj mebenn. Lasalus gakime sekaj mti met minj kenaj wepemti nananj teman nen willili peme met einzunaj bekek tage.

³⁹ Keyet mti Zisasiyan sumpemti pigok zeye, “In nananj teman kapi kwanzepeme kainaj melak.”

Zeme an gakiye keyet mânajaj pigok zeye, “Amobotnaj, tambumbu zulak zulak ilak sumen tapme tozin yalak pi sek sesikaj tapein pi zigogat nananj kwanzempempeyetzzenik.”

⁴⁰ Zeme Zisasiyan pigok dunduye, “Ney zet daen dingoya e nâmane betetnaj bein. Gej belak nâmkijpem nemane ney Kawawangalen winde keyet penanaj mma sokbeme eksenik.”

⁴¹⁻⁴² Âpme am notnaj ekjenaj nananj teman bepiwan kwanzepeme mepme Zisasiyan zikatnaj kululunjen gwaen ekme mopme pigok dunduye, “Bien, gej dundundun kan kataj nâmti manamukulem mnik keyepmti wisikj dingoyap. Ney am manje sambe talip ekjen kapiyan ney giti penaj zemnemane koban keyet yanaj ekmâtâtâtgat mulup msât tati dingoyap.”

⁴³ Kegok zemi kwizet teman pigok kuye, “Lasalus, gej pien kwatot!”

⁴⁴ Zeme am gakikijaj piwan banisiyan setnaj betnaj kwasim pepenaj ma njokraj sangum meselem zempewien melesij kwatopme Zisasiyan zeye, “In banisiyan betetak teman mpepenaj e kwalet pemti peme melak.” Zeme kwalet pewien.

Zuda an nenaj ekjenaj Zisas kume gakikiyet zemdelaj zempewien

⁴⁵ Âpme Zuda am sambe Maliayet ipmanjat siyet kobien ekjenmagengatnaj am sambe notnanaj Zisasiyan muluwanj mamananj mme ekti nâmkijpemewien.

⁴⁶ Âpme notnarəŋ belak Palisi ekŋenmagen meti Zisasiyaŋ Lasalus gakikiengatnan mme watage keyet zet zapatnarəŋ mimindawien.

⁴⁷ Minindame nâmti sâpe sâpe bumbu an ɲeŋəŋ temarəŋ ma Palisi egat kandaŋəŋ mambien ekŋenəŋ an ɲeŋəŋ bembe notnarəŋ indazemtetime kot ondekme pigok diindowien, “An kapi muluwaŋ mamananəŋ omba penarəŋ am sutnan tapmmez in kapi zigok msawanup?”

⁴⁸ Nin nâmti belak nâmpemti mamann am sambe bepi ekmagen met tuseumâpme delarəŋ zeme Loma amobotnarəŋ manndadamuŋ min egarəŋ ekme ɲep ku beme ningalen sesewat mka temarəŋ pi kumasek yaloŋti aminne eyo indom yalom bep!”

⁴⁹ Ekŋengat tuŋguwinarəŋgatnarəŋ an ɲen kwitnarəŋ Kaipas ek kan keyet sâpe sâpe bumbu sambe ekŋengat ɲeŋəŋ in mamtan. An keyarəŋ pigok diindoye, “In sambe bekapi keŋinpiŋ penarəŋ!”

⁵⁰ Nin am sambe bekapi waleletgat zapat etarəŋ bemâpman ɲep ku bewe keyepmti an kwewarəŋ ningat dopm gakimti am sambe pi ma nin mee eyo ndamukulem mbe.”

⁵¹ Zet ke belak ikŋarəŋgat keŋarəŋgalak ku zeye. Kawawarəŋ zet ke keŋanen beme zemkawaŋ beye. Nup kan keyet egarəŋ sâpe sâpe bumbu sambe ekŋengat ɲeŋəŋ in mamtan keyepmti kwitnarəŋ kwitnarəŋ bam sokbewe keyet zetnarəŋ zemkawaŋ beye. Zisas ek penarəŋ Zuda am nin yomengatnan gilik zemti ndatitiyet gakikiyet zenzeŋəŋ.

⁵² Wa ke Zuda am ekŋen etarəŋ indamukulem mimiyet etarəŋ ku gakiwe. Egarəŋ gakimti am Kawawarəŋgalen marəŋe msat kataŋ mamanan nin bepi ondekndeme marəŋa kwep bemti mamambanup.

⁵³ Âpme Zuda an ɲeŋəŋ ekŋenəŋ kan keyet yarəŋbemti Zisas kume gakikiyet zetnarəŋ mbien.

⁵⁴ Âpme Zisas Zuda amobotnarəŋ ekŋenəŋ mineti gakikiŋarəŋ temarəŋ ewe tapme sutnate-man kume gakinakmagengapmti Zuda msalen sosok penarəŋ ku marəŋe egarəŋ nin msat tuŋgupan keyet ganzenan mka ɲen kwitnarəŋ Epalaim zeme ke met mamtemenn.

⁵⁵ Zuda am ekŋengalen Arŋgalalarəŋ Kendorəŋ in ke sokŋan beme mka isisikŋarəŋ am sambe ekŋenəŋ Zelusalem mka teman yominarəŋgat nâmti Kawawarəŋgat sâpe sâpe busâgât eweŋanak ɲeŋəŋ mepmâbien.

⁵⁶ Meti Zuda am ekŋenəŋ sesewat mka temanen motati Zisas zimosetnarəŋ timati ilinak met zenâm kot zenâm mti zewien, “An kapi pe Arŋgalalarəŋ Kendoyet kapi kopme eksenup manze weyarəŋ zeme nâne.”

⁵⁷ Zeme Palisi an ma sâpe sâpe bumbu ɲeŋəŋ ekŋenəŋ zet pigok am zemkabem indawien, “Zisas kopme ekti ningat kot sakwep zemsokbemndaseip. Mme nin an ke wati met mka katikŋarəŋ pesenup.”

12

Lasalusiyet weneŋarəŋ Malia egarəŋ Zisas wet sesik dolakŋarəŋ zulutpeye

¹ Arŋgalalarəŋ Kendo tatagalən kasup 6 ewe tapme Zisasmak nin Betani mkaen mebenn. Nin mka ke Lasalus gakikiengatnan mme wage keyet motabenn.

² Zisasmak nin mepmann ekti notnane ekŋenəŋ tu me u weyarəŋ bume mopme ambepeleti met Matayalen mkaen tapme am zeme moti Zisasmak nin Lasalusmak totapmann Matayarəŋ tu me u timti kalop bem ndame nimbenn.

³ Ke tati tatnimann Maliyarəŋ wet sesikŋarəŋ dolakŋarəŋ penarəŋ tosarəŋ mobotnarəŋ penarəŋ makwitimtemien ke nukŋarəŋ temarəŋ pi mkoti keyarəŋ Zisasiyet setnan mulapme topme zulutpemti ɲoksinarəŋ kapupeye. Âpme mka keŋarəŋ tapmambenn bee wet sesik dolakŋarəŋ bepiyarəŋ pimpemti tage.

⁴ Âpme nembarəŋane ningat tuŋgupanarəŋgatnarəŋ Zudas ek Iskaliot mkaengatnarəŋ nembra keyarəŋ maneti Zisas bam zemkuwe.

⁵ Egarəŋ nâmti pigok zeye, “Wet kelakŋarəŋ sesikŋarəŋ dolakŋarəŋ penarəŋ kaborəŋ kapi belak mti met bemann amnarəŋ 300 Kina ndame mti am bekopsat ekŋen indawenek ze ɲep benak!”

⁶ Egarəŋ wa mânep ke timti am bekopsat penarəŋ indasât nâmti ku zeye. Egarəŋ ningalen mânep ele nemuŋŋ ke mmamti mânep ndame mwatpemti mânep butnarəŋ buzak kambu matim makumkwitim nintan keyepmti ndame wanok kok mbak nâmti zeye.

⁷ Âpme Zisasiyarəŋ pigok zeye, “In imbi kapiyet zet sambe zenzeŋin. Egarəŋ wet sesikŋarəŋ dolakŋarəŋ ke neŋ sekŋ kapi zulutneinen maneti gakima nabembeyet nâmti kwitimti beme matazin yarəŋ alak kapi zulutnein.

⁸ Am bekopsat sambe ekŋen bepi inmak msalen kapi kan teepmarəŋ ewe mamambep mme neŋ inmak kan teepmarəŋ ewe ku mambap.”

⁹ Âpme Zisasiyan Betani mkaen ke met Lasalusmak mame Zuda am ekjenan zapatnan nâmti Zisasmak Lasalus an Zisasiyan gakikiengatnan mme wage an ke eyo ilisakwep idiksâgât kobien.

¹⁰⁻¹¹ Zuda am ekjenan Lasalusmageset sâpe sâpe bumbu an ekjen bamkum indenti Zisas mâti mepmâbien. Keyepmti sâpe sâpe bumbu an njenan ekjenan Zisasmak Lasalus ilisakwep idome gakikiyet zetnan zewien.

Zisas Zelusalem mka teman mowepme kwizet bujanan mwabien

(Matïyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Msat msame am sambe penan ekjenan Anjalalan Kendo tasâgât Zelusalem mka kopmâbien ekjenan zet pigok nâmbien: Zisas ewe selen baen takozin zeme nâmti

¹³ ekjenan niwet sinan mee pi mutum timti Zisasmak nin selen baen ndaiksâgât mepmâbien. Met ndaikti kwizet bujanan mwati kwizet pigok kumbien,

“An kapi Amobotnan Kawawanjan iknjan zempeme kozingat Kawawanjat kwizet bujanan mwati sesewatpene! Kawawanjan iknjan Isael an ningalen Amobotnan kapi ken sewakjan mpen.” *(Sam 118:25)*

¹⁴ Keyet Kawawanjalan Zet Itnananen kapigok zenzenan keyet katan Zisasiyan donki nembanan njen aikti keyet duknan totati moge.

¹⁵ “Am Zaion mka teman talip in ku kingalit. Amobotnanin ilak kozin. Egan donki nembanan njeniyet duknan mot totati ingalen kozin.” *(Zekaraia 9:9)*

¹⁶ Nembanane nin kwitnan kwitnan sokbeye ke ekbennanjan yanjan ku nâmâtâbenn. Yan bam Zisasiyan gakimti kululujen munduman sanja songganjanmak keyet kenan ewe mowepme nin Kawawanjalan Zet Itnananen zet keyet yanjan eknâmâtâti pigok otnâmbenn, “O, an pi sesewatpewenn ke meluwan pi mimiñan keyet katan penan msawenn.”

¹⁷ Zisasiyan Lasalus gakikiengatnan mme wapme am sambe tati ekbien ekjenan meti am notnan zet zapat mimindame

¹⁸ am sambe penan ekjenan zapat ke nâme delan zeye keyepmti ekjenan selen meti Zisas aikbien.

¹⁹ Aiksâgât selen mepmâpme Palisi ekjenan indikti ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Nin belak zet mulup etan tapmmann am sambe bepi ilak ekmagen met tusume delan zemâzin!”

Glik am notnan ekjenan Zisas eksâgât mebien

²⁰ Zuda am Anjalalan Kendoyet Zelusalem mka teman Kawawan sesewatsasât mopmâbien kan keyet Glik am notnanjan kegogak Kawawan sesewatsasâgât koti tapmambien.

²¹ Yan an ekjen keyan Pilip Galili msat keyet mka njen Betsaida keyetnan ekmagen meti zewien, “An notn, nin Zisas eksâgât nâmti kotnup.”

²² Zeme Piliwan met Enduluyet zeme wati ilisakwep Zisasmagen meti “Glik am notnan giksât kolip,”

²³ zemalu Zisasiyan nâmti zeye, “Kawawanjan Angat Nemunan kwizet bujanan mwat peme amnan eegalen teman ilak danjoan.

²⁴ Neñ zet penan pigok zema nâit, nin sanjom alik kwewetan sumurñti kasinjen bemann e iknjan kwep kayak matazin. Yan msalen met ondemann moti penan bilimak sambe mapein.

²⁵ Âpme an njenan msalen kapi mamti nâgât kwizet bujanannjanpmti mananjan ketalasiwe beme bam mama kanzizit tiwe. Âpme am njenan nâgât kwizapatnnanjan mti mananjan ketalat ku pewe beme bam an ke walelet aikbe.

²⁶ Am njenan nâlen sisilij nempa besât nâmbie beme neñ mambawenak napmâpmeti mulupm mti mambe. Am njenan nâlen mulup mti mambe beme Bienan kwizet bujanan mwapewe.

Zisasiyan gakikinjanjan yanjan zemkawan beye

²⁷ Pi gakikiyelen kan soknan penan kopme nâmti kenñ sindem penan bein. We, ne pe zigok msap? ‘Bien, geñ kan bewanan kapi sebem neneyelen zesap ma zigok?’ Wa kegok yek, sindem kegok ke titiyet msalen kapi toban.

²⁸ Keyepmti Bien, geñ ñepgat nuknan beke pemane nâgât palen mopme keyan gâgât kwizet bujanamdi mwabel!”

Zeme kululujengatnan zet pigok sokbeye, “Geñ mmame nâgât kwizet bujanam msalen ke palaknan beyeyan ewe mmame omba penan palaknan bem mekobe.”

²⁹ Âpme am sambe ninmak tapmambenn ekjenan kwisak ke nâmti zewien, “Kululuj kwisak kun.”

Zeme am notnañaj zewien, “Kawawañgalen ensel ñeñaj Zisas zet tadunduin.”

³⁰ Zeme Zisasiyañ zet ke nâmti pigok zeye, “Wa zet ke nâgât mti ku zep. Ingat mti kululuñgatnañ zet ke sokbep.

³¹ Pi ilak msalen am Kawawañaj zelin nâmti keyet dopmañ mutumindandayelen kan bein. Keyepmti msalengalen mama mimi mgasik keyelen toñaj Sadar ilak mkutupeme wembe.

³² Âpme neñ tep palen palak palak wema nomnemti mwatonzemnewep kan keyet msat sambe am ekñeñaj zapatn ke nâmti neñmagen kot tusumti mambep.”

³³ Ke Zisasiyañ gakiki zigok gakiwe keyet zetnañ zemkawañ bemindaye.

³⁴ Zeme nâmti am tabien ekñeñaj pigok dunduñen, “Nin Kawawañgalen Zet Itnañanen zet kapigok maekñup, Kilais ek msalen koti gakikiñaj kwesiñ kwesiñ mamambe. Âpme naman geñ eneyet pigok zenik, Angat Nemuñaj ek tewen kumti mwatonzempewep. Geñ Angat Nemuñaj ke pe an kwiyet penañ nâmti tazenik?”

³⁵ Yanñkwesime Zisasiyañ zet dopmañ pigok gilik zem diindoye, “Nâlen tañamm busatnañ ingat tuñguwinan kan isikñaj bugan busatnañ bemti tabe. Tapme in tañam sokñaset ke ekti mebep. Mineti in tambusosok temañaj indasumuñme keyet keñaj mebepmagengat ek titiwep. Geñ tambusosok kiñkiñaj keñaj mebegen set ñep ekmâtâti ku mebek.

³⁶ Keyepmti tañamm busatnañ toñaj neñ ewe kapi yagak tapma in nâgât nâmkijpemtî nâgât nemunamban penañ bewep.” Zisasiyañ zet kegok dinndomti buzak pak zemti met enzilim mebenn.

Zuda am notnañaj Zisas ku nâmkijpewien

³⁷ Zisasiyañ am zikalin palen penañ menok sepem igak igak mme ekbienañgut am sambe penañaj ku nâmkijpewien.

³⁸ Bee golañ zenze an Aizayayañ eweñan baen zeye keyet katañ amnañ mbien. Egañ pigok zeye,

“Amobotnañ, am pe kwiyaj penañ ningalen zet nâmkijpewe? Ma Amobotnañaj am pe kwi penañmagen menok mme windendi temañ ke ekbep?” *(Aizaya 53:1)*

³⁹ Amnañ Zisas ku nâmkijpewien keyet zetnañ eweñan golañ zenze an Aizayayañ iñkñajak zet ñen ewe pigok zeye,

⁴⁰ “Am ekñeñaj zet zapatn nâmti nâme belakñaj mambein keyepmti am ekñen keyañ kwitnañ kwitnañ ñen ekti yañaj nâmtâbiemmagengapmti Amobotnañaj zikalin ma keñin mee pi mme bubep pemâge. Mineti ekñeñaj eknâmtâti keñ gilik zenze aikme weyañjindenakmagengapmti kegok mge.” *(Aizaya 6:10)*

⁴¹ Golañ zenze an Aizayayañ zet zeye kapi egañ Zisasiyelen mulupmañgat windeñaj bam kwabe beke ektati egat zetnañ kapi zeye.

⁴² Âpme an ñeñaj bembe notnañ ekñeñaj Zisas nâmkijpewien. Yanñgut nâmkijpewenn sosok zemkawañ bemann Palisi ekñeñaj ndiksokbemti paset zupman ndamâpme towebanupmagen zemti buzak mamtemien.

⁴³ Ma am ekñeñaj zapatn nâmti mme kwizapatn tototnañ bewemagen zemti nâme nukñaj beye. Mti ekñeñaj Kawawañ kwizet buñamañ mwatpepeyet nâme tototnañ beye.

Zisasiyelen zetnañaj bam zemndowe

⁴⁴⁻⁴⁵ Zisasiyañ zet pigok bekap penañ zeye, “Am ñeñaj neñ nikmâtâti nâmkijpemnewe beme wa neñ etañ yek an zenneme toban ek eyo ekmâtâti nâmkijpempewe.

⁴⁶ Neñ kululuñgatnañ msalen kapi am mbusatnañ bemindesâgât toban. Âpme am ñeñaj neñ nâmkijpemnewe beme egañ tambusosogengatnañ nâlen busatnanen kwabe.

⁴⁷ Am ñeñaj zetn nâmti wisat mti bamkumpewe yanñgut neñ keyet dopmañ ku sawap. Neñ wa am yominañgat dopmañin indandayet msalen kapi ku toban am yomengatnañ gilik zemti indatitiyet toban.

⁴⁸ Âpme am ñeñaj neñ bam kumnemti zetnañgat wisat mbe beme bam zet mulup temanen tabe. Zet zema wisat mamîn zet kapiyañ iñkñaj kan delañ zenzeñajgat zet muluwen peme tati ekbe.

⁴⁹ Wa neñ zet kapi nanañgat keñnañgalak ku manzeyap. Bien zemneme toban egañ iñkñaj zenzeyet zemâtâtñañge keyet katañ penañ manzemkawañ beyap.

⁵⁰ Neñ zetnañ iñkñaj kapiyañak am mama kanzizit maaikindain e nâmkijpemtî keyepmti egalen zet ke iñkñaj zemâtâtñañgenok esemterñ manzemkawañ beyap.”

¹ Anġalalarġ Kendo tatagalen kasup kwep ewe tapme Zisasiyaġ pigok nâġge, “Olak, neġ msat kapi pempti Bipmmagen mobogalen kan ilak bududuk penaġ bein,” nâmti ammak nin ek nâmkinj pempti ekmak oloġkati oloġen palen mamamtemenn keyepmti ningat kembeġ temaġ penaġ nâmdeye.

² Zisas ma nembraġane nin tambume tu meu nsâti mot ondektati tatnneti pemann Saimongat nemuġaġ Zudas Iskaliot mkaengatnaġ ek Sadaġaġ Zisas zemkukuyet zet kelakġaġ mpeye.

³ Âpme Zisasiyaġ pigok nâġge, “Bienaġ kwitnaġ kwitnaġ sambe pi nâġât betnnaġ beye. Âpme neġ ikġaġmagengatnaġ toban yanaman ewe gilik zemti naman ikġaġmagennak moweġap.”

⁴ Ke nâmtati eġaġ meu nini mundumengatnaġ wati kâlâpmaġ teepmaġ sakġaġangatnaġ bee gulupeme weme taot mti pemaġnen kwasimpenti

⁵ tu pelewen kasime topme mti yaġbenti nembraġane nin sambe setnaġ palakġaġ zulutndemi taot pemaġnen zampeye ke mti takaput ndemepmaġge.

⁶ Tapmmetneti Saimon Pitamagen koti setnaġ zulupesâpme eġaġ pigok zeye, “Amobotnaġ, ġeġ eneyet neġ bukapiyet setnaġ penaġ pi zulutneseniġ?”

⁷ Zeme Zisasiyaġ pigok dunduye, “Neġ muluwaġ tapmiyaġ kapiyet yaġaġ penaġ alak kapi ku nâmtâtdik bamgeġut o nâġâek piwan yaġaġ pigogapmti tapmnaġmaġge e nâmtâtabanik.”

⁸ Âpme Pitayaġ pigok zeye, “Yek penaġ, ġeġ nâġât setnaġ zulutunij!”

Zeme Zisasiyaġ pigok zeye, “Neġ sedi ku zulutgesap beme ġeġ neġmak tususunit ewe ku tabe.”

⁹ Zeme Pitayaġ pigok dunduye, “Amobotnaġ, keġok beme setnaġ etaġ yek, betnaġ ma nġokġ mee temakwep zulutne!”

¹⁰ Zeme Zisasiyaġ pigok dunduye, “Amnaġ tu zuluti bam belaknik meti kot witiġlip selinaġ etaġ zuluti matalip. In sambe kapi yompiġ kwetetepmaġ etaġ bemâbien. Âpme tuġġuwinanġatnaġ an kwewaġ kwetetepmaġ penaġ ku mamain.”

¹¹ Eġaġ an zemkuwe eġat nâmti keyepmti pigok zeye, “In sambe kapi dolakġaġ etaġ yek; an kwep bekananġ.”

¹² Setnaġ zulut mepme delaġ zeme kot kâlâpmaġ ewe mim munduġti met munduman tot tagom tati pigok diġndoye, “In neġ selin zulutindeya kapiyet yaġaġ nġep nâip?”

¹³ In nâġât Amobotnaġ ma An zikat indandan manzeip e nġep nâmmemti manzeip.

¹⁴⁻¹⁵ Âpme neġ Amobotnaġ ma An zikat indandanġin manâmmneip neġ alak selin zulutindema eġip sepeġ keġogak in ilinak nġenaġ nġengat setnaġ zulutpemaġ nġenaġ nġengat setnaġ zulutpemaġ mamambep.

¹⁶ Neġ zet penaġ pigok diġndoma nâit, sisiliġ nembra nġenaġ Amobotnaġ seġbempenti eġaġ mobotnaġ ku mamain ma amobotnaġ nġenaġ nembra nġen mulup zet manzempeme mezin beme nembra mamezin keyaġ an mulup zet masain ke nġep ku mamtopein.

¹⁷ In zet kapi diġndoma nâyo keyet kataġ penaġ mbep beme in set ke ekme dolakġaġ beme oloġen mbep.

¹⁸ Neġ zet kapi zema in sambe ilinsakwep ku indati mâzin. Neġ in sambe kapi nenn nâmti indati mâban. Âpme kwep nġen bekananġ e nâmtiġġut waban keyepmti ekmagen Kawawaġgalen Zet Itnaġanġen zet nġen pigok tazin ke katikġaġ bewe, ‘An neġmak meu pelep kwep niġlut eġaġ neġ zemnowe.’ (Sam 41:9)

¹⁹ Kwitnaġ kwitnaġ kapi penaġ ewe sokbembepiġ tapme neġ eweġanak diġndoyap keyepmti kwitnaġ kwitnaġ nâġât palen tasokbeme ekti pigok nâmbep. ‘O, Amobotnaġ ikġaġ zeme nâmbenn wan penaġaġ ilak alak kapi sokbemsame eknupmak,’ nâmbep.

²⁰ Neġ zet penaġ sukwep pigok zema nâit, am nġenaġ neġ an nġen zempema kopme eġaġ kwitnaġ kwitnaġ dolakġaġ mimindawe beme wa ekġen mimindanup zemti neġmak Bien zemneme koban niġ eyo keġ taolet minndawe.”

Zisasiyaġ nembraġane ekġenmagengatnaġ nġenaġ zemkuwe keyet zemkawaġaġ bemindaye (Matiyu 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Zisasiyaġ zet keġok zeme delaġ zeme Zudasiaġaġ alak zemnosem e nâmti keġaġ bekananġ penaġ beme nembraġane nin pigok zem sokbemmdaye, “Neġ penaġ sukwep penaġ zema nâit, ingat tuġġuwinanġatnaġ nġenaġ neġ zemnosem.”

²² Zeme nâmti nembraġane nin weġaġ mepme nnaġ meek koek mti pe kwiyet nâmti zein zemti nâpemaġn mekwaġpme tabenn.

²³ Âpme nembra ninmagengatnaġ Zisasiyaġ nâmpeme dolakġaġ penaġ mambemtan nembra keyaġ Zisasiyet solonan penaġ totapmaġge.

²⁴ Keyepmti Saimon Pitayan nempa keyet zikat petan mti zeye, “Kwiyet nâmti tazein ze belaknik yan kwesimane ningat zeme nâne.”

²⁵ Âpme neñ ulunzemet Zisasiyet wakjanen bemti pigok yan kwesiwana, “Amobotnan, geñ zet kapi ninmagengatnan kwiyet nâmti tazenik? Ze zeman nâne.”

²⁶ Yan kwesima Zisasiyan pigok dinoye, “Neñ meu tunanen nupmaman pema topme olek sama nsem an keyet nâmti tazeyap.” Kegok zemti nupmaman pema topme mkwati Saimongat nemunan Zudas Iskaliot mkaengatnan ke same mti ninçe.

²⁷ Nime nime keyegak Sadanjan kejanen toti keñan mme yunçume delan zeye. Âpme Zisasiyan pigok dunduye, “Geñ ken dan kwileki msâgât tatnânik elak sakwep meti miyal!”

²⁸ Zisasiyan Zudas zet kegok tadundume nempa nin tabenn nin Zisasmak Zudas egelan zet eneyet tazelup ke ku nâmbenn.

²⁹ Keyepmti nempa notnanjan pigok otnâmbien Zudas ek ningalen mânep egan mandamuñ min keyepmti Zisasiyan Kendoyet meu nim tabanupgat nâmti meu met kwititiet mene ma am bekopsat ñen mânep met sasayet tazempein mene nâmti tapmambenn.

³⁰ Âpme nupmaman Zisasiyan Zudas olek same nim pemti keyegak tambu sutnan toti mege.

³¹ Zudasian toti mepme mepme Zisasiyan nemanane nin pigok dinndoye, “Angat Nemunan neñ alak nuknan palen mopma keyan kwizet buñamm temañ tisowap. Âpme nâgât paleseti Kawawan galen kwizet buñaman kegogak temañ bemesâpm.

³² Âpme Kawawanjan Angat Nemunan neñ kwizet buñamm ammagen mpalaknan beme neñ egat kwitnan kegogak mawat onzempewap. Kelak belaknik penan kapi sokbeme eksâip.

³³ Nembanne, neñ innak kan isiknan bugan kapi etan tasâpmnup. Âpme bangat in neñ tokwati natimapme bewe. Âpme neñ zet Zuda an damuñ diindowan keyegak naman ingat diindoma nâit, ‘Neñ mebab ke in ñep ku kobep.’

³⁴ Kegogapm neñ zii zet alaknan pigok diindoma nâit: In ilinak ñenan ñengat gogot ñenan ñengat gogot mti gogot palenak mambep. Neñ in gogot mimindemti indatimamkolap sepem kegok in ilinak mti mambep.

³⁵ In kegok mti dolaknan mame am ekñenan in nâgât nembanne mamaip e sosok nâmâtât indewep.”

*Pitayan Zisas zemkandatpesem keyet zemkawan beye
(Matiyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)*

³⁶ Âpme Saimon Pitayan pigok yan kwesiyane, “Amobotnan, geñ pe deset mebanik?” Yan kwesime Zisasiyan pigok zeye, “Neñ mebawen geñ keyegak ñep ku kobanik bangulak ñep kobanik.”

³⁷ Zeme Pitayan pigok zeye, “Amobotnan, geñ pigogat neñ ku gapmât kokogat zenik? Neñ gâgât mti geñmak meti maman ñep ketalasiwap nânik!”

³⁸ Âpme Zisasiyan pigok dunduye, “Geñ nâgât mti neñmak meti sekdi ketalasi sâgât zenik? Neñ penan sukwep pigok zema nâmbak, tambu sutnan sakokolok kwitnan ewe kukupin tapme geñ sek tuk zemkandat newanik.”

14

Zisasiyan Kawawanmagen mebegalen set damuñ bein

¹ Zisasiyan nemanane nin pigok dinndoye, “In nâgât kemben temañ mti keñinan yayan temañ ku mit in belak Kawawanmak nit nsakwep nâmpemndemti windemak taliit.

² Bienan mamainen gwaen mka sambe sambe penan wemezin e ku tatnak ze neñ met mkanjin weyanpepeyet zetnan kapi ku diindowak.

³ Neñ pi meti mundumin beke weyanne weyanne pema delan zemenjut naman gilik zemkoti indatima nsakwep meti neñmak ke mamabanup.

⁴ Neñ mebab in mka set ke nâip.”

⁵ Zeme Tomasiyan pigok yan kwesiyane, “Amobotnan, geñ pe deset mebanik? Nin zet tazenik kapi ku weyan nâmâtâtnup keyepmti nin pe set zigoset galen ke kwabanup?”

⁶ Zeme Zisasiyan pigok zeye, “Set ma zet penan ma mama keyet tonjan neñ. Neñ kandat nemti ñenan igak set belaknaset Bienmagen ñep ku mobogalen.

⁷ In ewerjanak baen mamkwabennen ke nâgât Kilais kegok nâmâtât nembiek ze Bipmnan gat kegogak ñep nâmâtâpewiek. Yan alak pi kwitnan kwitnan sambe nâgât palen kwapmâsâpm ke ekti Biengat yanjan ñep ekmâtâsâip.”

⁸ Kegok zeme Piliwan pigok zeye, “Geñ Bipdi ke de ze zikat ndamane nin ekti nâmann delan zeme olojen palen mabanup.”

⁹ Zeme Zisasiyan pigok dunduye, “Pilip, neñ kan teepmanj bepi inmak mamkwaban pi geñ ewe yanj ku niknamâtâtnik? Am ñenanj neñ maniknâmâtâzin beme eganj Bien maekmâtâzin. Ápme geñ zigogat pigok nayanjkwesinik, ‘Geñ Bipdi ke de tazin ze zikat ndamane ekne’?”

¹⁰ Bienmak nit kwep mamanti napmukulem mme mulup mamiyap pi Pilip, geñ ewe ku manndikmâtâdik? Neñ zet sambe mandiidoyap ke wa nanañgat keññanjalak ku manzeyap. Bienanj neñmak mamti zêt keññnanj benneme manzeyap.

¹¹ Bienmak nit kwep mamalup manzeyap. In zet ke penanj nâmkijpewep. Neñ zelanj etanj zema nâme zet dâsukinok besemagengat mulup sambe mamiyap beke ekti penanj nâmkijpemnembe.

¹² Neñ zet penanj pigok diindoma nâit, am ñenanj neñ nâmkijpemnewe beme eganj neñ mulup mamiyap kabonanj ñep mbe. Ya wa ke etanj yek eganj neñ mamiyap ke sebempenti sambe mmebe. Neñ Bienmagen mobap keyepmti am ekñen ke winde indamti indamukulem mimindema ekñenanj mulup kegok mbep.

¹³⁻¹⁴ In neñ nâmkijpemnemti nâgât kwitnnanen kwileki ñeniyet nâmti dundum name neñ keyet penanj ñep maaikindamambap. Kegok mma Bienanj nâgât paleset kwizet buñamananj temanj tiwe.

Zisasiyan Emetak Teñ peme togotat zetik mge

¹⁵ In nâgât gogot mti mamambep beme in nâlen zetan manzeyap kapi manjgawepup.

¹⁶ Keyepmti neñ moti Bipmanñgat zema eganj ingat mukulem mimiñin ñen peme toti inmak kwesij kapi mamti maindamukulem mmambe.

¹⁷ Zet penanjalen Emetak Teñ kapi am msalen nâmkijpepenjinpiñ belak kilenj mamaip ekñenanj ku tiwep. Ekñenanj ek ku ekbien ma keyet yanjanj ku nâip. Ápme ingut egat yanjanj nâip keyet mti ingat keññnanj mame in egat yanjanj nâmpaip.

¹⁸ Neñ gakimti indemti mebet katikñanj penanj ku mebap; Neñ bam ewe gilik zemti inmagen kobap.

¹⁹ Neñ kan isikñanj bugan kapi tapmoti gakimti naman wabap. Ápme am msalen belak kilenj mamaip ekñenanj ku nikbep. Ápme ingut ñep nâmkijpemnemti mamaip keyepmti nikbep. Neñ mama kanzizit ke indama timti mambeb.

²⁰ Neñ gakikiengatnan wabap kan keyet Bienmak nit kwep penanj bemti mambalup ma neñ kegogak inmak kwep bemti mambanup. Keyet yanjanj ñep mananjnanj ekmâtâbep.

²¹ Am ñenanj nâlen zeomkalili sambe kapi nâmti gawepumti nâgât kandanñnan meti nâgât gogot mimnawe beme Bipmanj an ke kegogak gogot mpewe. Ápme neñ an ke gogot mpemti yanjanj penanj zemkawanj bem sama nâmâtâtmembe.”

²² Kegok zeme nâmti Zudas Iskaliot mkaengatnanj keyet opmananj pigok yanjkwesiye, “Amobotnanj, geñ kwilekiyet yanjanjdi am sambe bepi anjalanj indemti nin etanj kapi zemkawanj bem ndasâgât etanj pi zenik?”

²³ Yanjkwesime Zisasiyanj zet dopmanj pigok gilik saye, “An ñenanj neñ gogot mnewe beme eganj nâlen zet nâmti ñep gawepuwe. Ápme Bipmanj ek gogot penanj mpewe keyepmti Bienmak nit nsakwep ekmagen koti ekmak mamambalup.

²⁴ Ápme an ñenanj nâgât wisat nâmmembe beme eganj zigoset zetan nâmti ñep gawepuwe. Zet sambe mandiidomkwapma nâip ke wa nanañgalen ñoktikñnanñgat etanj yek. Bien zemneme toban ekmagengatnanj ke timti mandiidoyap.

²⁵ Nenn ewe inmak kapiyak mamti zet kapi mandiidoma nâip.

²⁶ Ápme neñ moti zema Bienanj mukulem mimiñin Emetak Teñ ke zempeme eganj toti nânâ dolakñanj sambe sambe zikat indamâbe. Mti neñ zet diindoma in notnanj kandapmâbien mee pi ewe mbutem indame nâmbep.

²⁷ Neñ indemti mesât tati betziñj keñ sewakñanj palen mama ke indayap wa ke am belakñanj ñenanj mamimindaip kebonj yek nanañgalen keñ sewakñanj penanj ke keññnanj bemindoyap. Keyepmti neñmagen kwitnanj kwitnanj nukñanj sambe sokbeme ekti in keññnanj yayanj temanj kwapme ku kinjgabep.

²⁸ Neñ neñanj pigok diindoma nâyo, ‘Neñ indemebawanj met maneti bam ewe inmagen gilik zemti kobap.’ In keññnanj penanj bempemti mamambiek ze neñ Bien an windeñanjbeñ ekmagen mobap zema nâmti oloñen temanj mbiek.

²⁹ Pi ewe kwitnanj kwitnanj sokbembepinj tapme eweñanak tadiindoyap keyepmti in tati ekme kwitnanj kwitnanj nâgât palen ke sokbeme ekti zet tazema nâip kapi nâmkijpewep.

³⁰ Neñ zet sambe teepmanj ku diindosap msat kapiyelen damunj Sadanj ek ilak kokogalen bududuk penanj min. Eganj neñ ñep ku mtot neneyelen.

³¹ Neŋ Bienaŋ iŋŋaŋ zemâtâtneŋe keyet katan Bien gogot msamti zetnaŋ gawepumti mulup sambe kapi mmeŋma msalen am sambe kapiyaŋ nikmâtâpmâbep. Keyet wapme ilak mka pi pemti metne.

15

Zisas ek wain tep yaŋaŋ nembon

¹ Neŋ wain tep yaŋaŋ ŋotekjaŋ penaŋ âpme wain mulup keyet toŋaŋ Bienaŋ iŋŋaŋ bein.

² Keyet mti mulupmaŋ mmeti ekme betnaŋ ŋen neŋmagen om mebetnaŋaŋgut penaŋaŋ pepepiŋ tapme ekti maantimpeme mezin. Âpme naman betnaŋ ŋen ekme penaŋaŋ dolakjaŋ maelikzin beme egaŋ weyaŋ betnaŋ bekananŋ notnaŋ elenŋem time topme tati penaŋaŋ sambe maelikzin.

³ In neŋ zet diindoma zetr nâmti nâmkijpemi ilak kwetetepmaŋ bemti neŋmagen tsumâbien.

⁴ Keyet mti in neŋmak tususunjin dolakjaŋ mme neŋ inmak tususu kegogak dolakjaŋ mti mamambanup. Âpme wain tep betnaŋ ŋen pemanen daen tususupiŋ belak igak tunŋupman anzam tati penaŋaŋ igak ŋep ku maelikzin. Egaŋ tep penaŋmak daen tsum tatiŋgut penaŋaŋ maelikzin. Âpme in kegogak neŋmak tususupiŋ mambep beme in penaŋin dolakjaŋ zigoset elikbe?

⁵ Wain tepmaŋ bee neŋ mme sinaŋ betnaŋ e in keyepmti am ŋen neŋmak tususunit kwep tabe beme am kemagen penaŋaŋ omba elikmâbe. In neŋ nemti ilinak etaŋ anzam tati kwileki ŋen pembenaŋ ku aikbep.

⁶ An ŋen neŋmak tususunjaŋ tapme keyet penaŋaŋ ku sokbein beme neŋ tususunit ke elenŋem pewe. Âpme wain betnaŋ elenŋem time towemti anŋasimti memuj bem weme timti tewen time moti manzin ek sepem kegogak msawep.

⁷ In neŋmak tususunjin kwep tapme zetr gawepumti mambep beme in kwileki ŋeniyet nâmti dundum nawep beme neŋ keyet penaŋaŋ msokbewap.

⁸ In ammagen mulup mme am nâmkijpepemaŋ sambe sokbemâbep beme set keyeset am ekŋenaŋ in nâgât nemunnambanne penaŋ mamti mulup mamip e indikmâtâti Kawawaŋgat kwizet buŋamaŋ omba penaŋ mwabep.

⁹ Âpme in neŋmak tususunjin matazin keyepmti in am sambe gogot mamimindeip keyepmti neŋ ingat gogot penaŋ mamimindeyap sepem kegogak Bien Kawawaŋaŋ neŋ gogot penaŋ mamnain.

¹⁰ Âpme neŋ Biengalen zet sambe bee gawepumti mamiap keyepmti Bienaŋ nâgât gogot penaŋ mamnain. In sepem kegogak nâlen zetr sambe gawepumti mambep beme neŋ ingat gogot penaŋ mimindewap.

¹¹ Âpme neŋ oloŋen palen mamayap keyepmti in neŋmak pepep bemamti kwitnaŋ kwitnaŋ zeya kapi kegogak mbep beme in neŋ mamayapnok keŋ oloŋen palen mamambep.

¹² Neŋ ingat zemâtâtâ zet ŋen kapigok diindoma nâit, neŋ in gogot mamimindeyap sepem kegok in ilinak ŋenaŋ ŋengat gogot mti mamambep.

¹³ An ŋenaŋ am notnaneyet mti mamaŋaŋ kileŋ ketalasiwe beme an keyet nâma amgat gogot omba penaŋ mamimindein kegok nâmpewap.

¹⁴ In mulup zet diindoyap keyet katan mâti mme neŋ indikma nâgât notnne penaŋ bewep.

¹⁵ Neŋ ingat sisiliŋ nembanne ewe ku zeyap neŋ ingat notnne penaŋ zeyap. Sisiliŋ an egaŋ amobotnaŋaŋgalen keŋanen zet zigok tazin ke ku manzeme nâinaŋgut Bienmagen-gatnaŋ zet sambe timti toban bee in sambe diindoma nâmbien keyepmti neŋ ingat nâma notnne penaŋ mambemâzin.

¹⁶ In neŋ ku nâbien; neŋ in neŋmak mamayet indati zemindema meti muluwin dolakjaŋ mme penaŋaŋ sambe sokbemti wemti kwesiŋ tatagalen keyet diindowan. Keyepmti in met mulup mimamambe kwileki ŋeniyet olati nâgât kwitnnanen Bien dundum same egaŋ indamukulem mimindewe.

¹⁷ Neŋ zemâtâtâ zet ŋen pigok diindoma nâyo keyegak ewe zema nâit, in ilinak ŋenaŋ ŋeniyet gogot mti mamambep.

Zisas nembajane ekŋen mulup mme sisipeŋpeŋ mimindewep

¹⁸ In mulup tapmim mepme am ekŋenaŋ indik talati mtoindewep beme in nenn mamimname egip keyet otnâmbep.

¹⁹ In am ekŋen kemak tusumti mambiek ze ekŋenaŋ kasa kasa ŋep ku mimindawiek. Neŋ in am kapiyet tunguwinangatnan indatimti set ŋen zikat indama ilinaŋgalen set

itnanjaj ke barnkumpemti nâlen mama mimi mâti mamip. Keyet mti indiklatati mtoindewep.

²⁰ In nejj zet nen pigok diindowan e nâip, 'Sisiliñ nembayan amobotnanjaj sebempemti mobotnanjaj nep ku manak.' Keyepmti am ekjenaj nejj sisipenjenj mimnawien sepem kegogak in mimindawep. Ma am notnanjaj nâlen zet gawepuwien sepem kegogak am notnanjaj ingalen zelin nep gawepuwep.

²¹ Am nâmkinjpepepiñ ekjen kapiyan nejj Kawawanajaj iknaj zemneme toti mulup mamiap ke ekjenaj ku nâmâtâlip. Keyepmti ekjenaj in nejjmak tusumti mamaip keyepmti in omba penaj mtoindewep.

²² Nejj msalen kapi toti am ekjen ke zet zapatn kapi ku diindowan ze zet kapiyanj yomin sosok ku mkawanj bem indenak. Pi zemkawanj bewan keyepmti yomin sosok mamimkawanjbein. Kwileki nenaj yomin ke nep ku anjalanjpepeyelen.

²³ An nenaj nejj niktalati mammtotnein beme eganj Bien kegogak mammtopein.

²⁴ Nejj am tunjuwinan menok temanj amnanj ku mimiyelen ke mamkolap ke ku mbak ze ekjenaj nâgât nenzinziñ mti yom temanj ku aikbiek. Pi nejj yomin mimsokbema yomin ke ekmâtâtinjut ekjenaj naman nâgâek mtopenup zemti Bien kululuñen main ek eyo mammtopeip.

²⁵ Kegok mme golan zenze an zet nen kapigok zenzenaj ke penanjaj masokbein, 'Ekjenaj yompiñ belak tunjupman penaj nenzinziñ msamti mammtopeip.' (Sam 35:19; 69:4)

²⁶ Nejj mulupgat indamukulem miminj in Emetak Tenj Bienmak mamain ke moti zem-pema toti eganj Bien Kawawanmak nigat yanj weyan zemkawanj bem indame nâmâtât ndewep.

²⁷ Âpme nejj in indatimti mulup yanjbemti mkopma nikbien keyet zet zapatn am zemkawanj bemindame nâmâbep.

16

¹ Mineti amnanj kwitnanj kwitnanj nuknanj nen mimindame nâmkinjpepeen suknanj bewepmagat zet ewenjanak tipman baen pigok diindowan.

² Am ekjenaj in Zuda am ekjengalen sesewat mkaen mebegat zemkulumindemti pase zupman indewep ma kan nen beme am ekjenaj nin Kawawanjalen mulup penaj tapminup zemtati mamti in indome gakiwep.

³ Ekjenaj Bienmak nigat yanj ku weyan manâmâtâlip keyepmti sepem kegok mimindawep.

⁴ Nejj zet ewenjanak kapi tadiindomkwapma nâip keyepmti manepeme kwitnanj kwitnanj keboñ sokbemindame ekti zewep. 'Ô, Amobotnanjaj zet dindoye walak penanjaj piki sokbemndain,' zewep. Zet kapi ilak kan teepmanj tipman baen mamkwabennen ke ku diindowan. Pilak Bienmagen mobogalen kann bududuk beme nâmti keyepm tadiindoyap.

Emetak Tenjgalen mulup kapigok mam

⁵ Pi nejj An zemneme toban ekmagen mobogalen kan bududuk penaj beme mosât tapmma inmagen nenaj pigok ku nayanjkwesin, 'Geñ pe deset mebanik?'

⁶ Nejj indemesât zet kapi zema keyepmti in belak kembenaj kenj bemisikme belak zelinpiñ talip.

⁷ Nejj zet penaj pigok zema nâit, nejj mobap ke ingat mti mobap. Âk nejj ku mobap beme mukulem miminj in ke nep ku todak keyepmti nejj moti ek zempema tobe.

⁸ Âpme eganj koti am msalen kapi yominanjgat yanjaj zikat indawe ma eganj mama mimi tenj ke yanjaj zikat indawe ma yominanjgat dopmanj zemindondo keyet yanjaj zikat indawe.

⁹ Âpme ekjenaj yominanjgat yanjaj pigok ekbep ekjenaj nejj ku manâmkinjpepneip keyanj yomin bein.

¹⁰ Ekjenaj mimyungunjunanjgat nâme nep mambein. Kulekiyet nejj Biengalen melap yanjut in ewe nejj nep ku nikbep.

¹¹ Ekjenaj Kawawanjalen yominanjgat dopmanj zemindondo keyet yanjaj ku nâip. Kwilekiyet msalengalen damuj Sadanj ek ewenjan zemkuye.

¹² Zet keboñ keboñ ke diindondoyelen sambe penaj timtalap yanjut alak kapigogat sambe diindoma zigok ambepeseip.

¹³ Emetak Tenjaj tobe kan keyet eganj Kawawan an zet penanjgat noteknanj keyet yanjaj zemâtâtindamti mama mimi dolaknanj keyelen set zikat indame nâmâtâbep. Eganj kwitnanj kwitnanj iknanjgat kenanegak etanj ku zewe. Nen zemâtâtsama nâmti kwitnanj kwitnanj bam sokbemâbe keyet zapatnanj diindowe.

¹⁴ Zet ke nâgât keŋŋnanŋatnaŋ timti zemkawaŋ beme nâgât kwizet buŋammnaŋ msalen palakŋaŋ penaŋ bemti mekobe.

¹⁵ Bienmagen kwitnaŋ kwitnaŋ tazin keyet toŋaŋ neŋ keyepmti neŋ zet pigok eweŋaŋ diindoya, Emetak Teŋaŋ nâlen keŋnanengatnaŋ zet timti in diindowe.

Zisasiyaŋ met maneti naman gilik zemti ndatisât kobe

¹⁶ Neŋ kan isikŋaŋ bugan tazin kapi delaŋ zeme mepma in neŋ natimati ilinak mame neŋ met belaknik bugan mamti naman gilik zemkopma nikbep.”

¹⁷ Kegok zeme nin nnak sek putuŋ pitin mti zewenn, “An kapi zet kapi pe yaŋaŋ zigogat nâmti pigok pi zein? ‘Kan isikŋaŋ bugan tazin ke delaŋ zeme mepma natimabep yaŋ met belaknik maneti naman ewe gilik zemti inmagen kopma nikbep.’ Naman zet ŋen pigok zep, ‘Neŋ Bienmagen mobap?’”

¹⁸ Kegok zemti ewe sakwalamti zewenn, “An kapi, ‘Pe kan isikŋaŋ bugan tazin,’ tazein kapi kwilekiyet nâmti tazeinaŋ? Ke nin yaŋaŋ ku nâmâtâtnup!”

¹⁹ Zem mbenan yek beme Zisas yaŋkwesisâgât tapmmann Zisasiyaŋ ndik mâtâti zeye, “Neŋ kan isikŋaŋ bugan tazin ke beme mepma natimabep. Ya naman met kan isikŋaŋ bugan tati naman gilik zem kopma nikbep,’ zeya keyet in zenâmti nayaŋkwesisât tapmip?”

²⁰ Neŋ zet penaŋ pigok zema nâit, neŋ nome gakima in nâgât si kemberŋ temaŋ tapmme am nâmkŋipeŋeŋinŋin ekŋenaŋ keŋ oloŋen temaŋ penaŋ mbep. In kemberŋ palen ke manepeme neŋ bam gilik zemti indatisât kopma niktî oloŋen temaŋ mbep.

²¹ Imbi ekŋenaŋ nempa sokbesâpme sek sindem omba penaŋ timti keŋin sindem mambein. Yaŋ bam nempa sokbeme nempaŋaŋ ke ekti sindem titiŋaŋ ke nâme betetnaŋ beme keŋ oloŋen temaŋ mamip.

²² Âpme in sepem kegogak kan isikŋaŋ bugan kapi in si kemberŋ mti mambeŋ. Manepeme neŋ mamaen gilik zem wapma niktî naman keŋ oloŋen penaŋ mbep. Keŋ oloŋen keboŋ ke am ŋenaŋ ku menzembe.

²³ Neŋ Bienmagen mobap kan keyet in kwileki ŋeniyet yaŋaŋ penaŋ nâsâgât ŋen ku nayaŋkwesiwep. Neŋ penaŋ sukwep pigok zema nâit, in kwileki ŋeniyet olati Bien dundum same egaŋ nâgât pembenanŋapmti kwilekiyet olati wekuwep ke indawe.

²⁴ Neŋmak tusumti mamkwabien kan keyet in kwileki ŋeniyet olati nâgât kwitnnaŋen Biengat ku yaŋkwesiwien. Yaŋ alak pi in nâgât kwitnnaŋen kwileki ŋengat olati Biengat yaŋkwesime egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ŋep indame olalapin timamti oloŋen palenak mambeŋ.

Zisasiyaŋ Sadanŋalen winde sambe kume topmoge

²⁵ Neŋ zet sambe diindomkwaban ke belak bemzenze zet etaŋ diindomkwaban. Maneti bamgat neŋ bemzenze zet ŋen ewe ku diindowap neŋ Biengat yaŋaŋ belak sosok zemkawaŋ bemti zemâtâtindama nâmâbep.

²⁶ Kan keyet in nâlen bemberŋaŋ keyepmti nâgât kwitnnaŋen Biengat gwaen dundum same neŋ ingat munduminan tati Biengat manzementemanok ewe ku zewap.

²⁷ Neŋ Kawawaŋmagengatnaŋ kwatoban e in nâmkŋipemnemti nâgât gogot penaŋ mamimneip keyepmti Bienaŋ ingat sepem kegogak gogot penaŋ mamimindein.

²⁸ Neŋ Bien pemti msalen pien inmagen kwatoban yaŋ pi naman in indemti kululuŋen Bienmagen gilik zem mowebap.”

²⁹ Kegok zeme nin nâmti pigok dunduwenn, “Geŋ alak pi bemzenze zet ŋen zenzepin sosok belak zemâtâtndamane nâmâtâtnup.

³⁰ Keyepmti nin gâgât pigok nâmgenup geŋ an ŋenaŋ gayaŋkwesisiŋin mme geŋ gitiyegak kwitnaŋ kwitnaŋ sambe beeyet yaŋaŋ manâmâtâpmane delaŋ zein. Keyepmti geŋ Kawawaŋmagengatnaŋ tobanan e nâmkŋipemgenup.”

³¹ Zeme Zisasiyaŋ pigok dinndoye, “Kapi zema in alakŋatiŋgut nâmkŋipemneip?”

³² Kan belaknik penaŋ kapi in neŋ nemti kunzuŋti mkaŋinan me enzilim kot enzilim msâip. Ke nem mekopme neŋ nenak etaŋ ku tabap Bienaŋ namukulem mti neŋmak tabe.

³³ In neŋmak tusumti mamaip keyepmti in keŋ sewakŋaŋ palen mamayet nâmti zet sambe bee diindomkwala. In msalen kasa kasa mimindame keyet keŋaŋ nâmisim mamaip. Âpme nenn msalengalen kwitnaŋ kwitnaŋ bekanan sambe kapiyelen windenaŋ mtopenâban.”

17

Zisasiyaŋ nempaŋane ekŋengat nâmti dunduye

¹ Zisasiyaŋ zet kegok zemdelaŋ zemti zikatnaŋ kululuŋen gwaen ekme mopme pigok dunduye, “Bien, gakiki kann ilak bududuk penaŋ bein. Kan keyet geŋ nâgât kwizet buŋamm mwapmane neŋ naman gâgât kwizet buŋamdi mwabap.

² Kawawan, geŋ msalen am sambe bekapi ilindiŋ neŋ indadamuŋ mimiyet nâgât kandaŋnan yaloŋ indemti indadamuŋ mimiyet winde nawanan. Mti am geŋ gitaŋgat zapat penañ ombem indewanan ekŋen ke neŋ mama kanzizit indawap.

³ Annaŋ mama kanzizit ke yaŋaŋ kapigoseŋ mti matip: geŋ Kawawan penañ mamaniŋ ma Zisas Kilais neŋ nemane toban am ekŋenaŋ yaŋnit kegok penañ nâmtâtndemtiŋgut mama kanzizit ŋep tiwep.

⁴ Geŋ mulup mimiyet zemnemanane tobanañ mulup bepi mmetne metne pema msalen kwizet buŋamdan palakŋaŋ bemti tazin.

⁵ Bien, msat kululuŋ ewe ku sokberne neŋ eweŋaŋ geŋmak mamti kwizet buŋamm temaŋmak mamamteman. Sepem kegogak pi ewe giŋik zemti geŋmagen kwapma kwizet buŋam ke ewe namane timti gâgât monzalamdanen mamambap.

⁶ Msalen am sambe penañ kapiyet keŋan am gitaŋgat zapat ombemindewanan ekŋen ke nâlen belen beindewanan ekŋenmagen kwizapadi ilak zemkawaŋ bemindama nâmti mkatikbemâpme delaŋ zeye.

⁷ Mti ekŋenaŋ neŋ mulup kwitnaŋ kwitnaŋ sambe mamiyap ekŋen kapi winde geŋmagangatnaŋetaŋ matimiyap elak ekŋen sambeyaŋ eknâme delaŋ penañ zemâzin.

⁸ Zet sambe nawanan e diindoma delaŋ zeye. Ekŋenaŋ penañ nâmkŋipeiŋ neŋ geŋmagangatnan koban. Ma geŋ nemane koban.

⁹ Keyepmti neŋ geŋ am gitaŋgat zapat ekŋen ke nâgât belen bewanan ekŋen keyet etaŋ nâmti pigok dundum gayap.

¹⁰ Am sambe geŋ nâlen belen bemane maindadamuŋ miap pi toŋaŋ nilizuzut belup ya am ekŋen kapiyaŋ nâgât kwizet buŋamm ŋep mwatnewep.

¹¹ Âpme neŋ msalen pien kwesiŋ penañ ku mambap ilak geŋmagen kwakwagalen kan bududuk bein. Âpme amdine ekŋen bekakan nâlen belen bemane maindadamuŋ mkwalap pi ewe msalen kapi kwesiŋ mamambep. Keyepmti Bien, An teŋ mamaniŋ, geŋ kwileki ŋenaŋ mto indeweyet indadamuŋ dolakŋaŋ mimindemane mambep. Âpme ekŋenaŋ gâlen winde ke sosok ekmâtâti keŋ kwep bemti kume kwaopme mambep. Nit keŋ kwep bemti mamalup sepem kegogak

¹² neŋ ekŋenmak mamayap. Kan kapiyet neŋ gâlen windeen zet zapadi dolakŋaŋ kapi zemti mkatikŋaŋ bemindewanan keyepmti ekŋen sambe penañ ku walebien. Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet tazin ke katikŋaŋ bembeyet an kwewetaŋaŋ set tetakŋaŋ palakŋaŋ beme mmetneti mme pilik zeme teziŋ ŋandaŋgat zapat beye.

¹³ Neŋ ilak geŋmagen kokogat kann bududuk beme keyepmti neŋ ekŋengat yayaŋ mimindemti dundum gayap. Geŋ indamukulem mimindemane oloŋen palen mambep nen mamayap sepem kegogak.

¹⁴ Âpme neŋ zedi zemâtâtndama ekŋenaŋ ke nâmti neŋmak tusume mamaniŋ keyepmti am ninmak tusumti ku mamaip ekŋenaŋ nsakwep ŋenzinziŋ minndamti mamtot ndeip.

¹⁵ Wa neŋ geŋ msalen kapiyetnan indatimti mobogat nâmti ku dundum gayap. Mneti Sadaŋgalen windeyaŋ mtoindewemagangapmti geŋ indapmukulem mimindemane mamayet nâmti dundum gayap.

¹⁶ Neŋ msat kapiyet zapat ku mamayap sepem kegogak ekŋen kapiyaŋ msat kapiyet zapat ku mamaip.

¹⁷ Geŋ gitaŋgat zedi penañ sukwep penañ keyaŋ keŋin mmane kwetetetpmaŋ penañ beme ekŋenaŋ yomgalen mama mimi bekanañ ke bamkumpemti gâgât zapaletaŋ mamambep.

¹⁸ Geŋ neŋ msalen pien zedi penañ sukwep penañ ke zempalakŋaŋ bembeyet zemnemanane toti mamiyap kegogak ekŋen bekakan kapi neŋ zemindema msalen kapi ammagen zedi ke tim mebep.

¹⁹ Neŋ ekŋenaŋ gâlen zedi teŋ penañ kapi nâmti gâgât kandaŋdan penañ kokogat nâmti indamukulem mimiyet keŋŋ temaŋ penañ matazin.

²⁰ Ya wan neŋ ekŋengat etaŋ nâmti ku dundum gayap ekŋenaŋ kapi mamti zedi timepme am notnaŋaŋ zelin nâmti nâgât nâmkŋipemnemti mambep ekŋengat eyo nâmti dundum gayap.

²¹ Bien, neŋmak geŋmak keŋ kwep bemti gogot palen mamalup sepem kegogak ekŋenaŋ nitmak tusumti ilinak keŋ kwep bemti gogot palen mame am notnaŋ gâlen zet zapat dolakŋaŋ bamkumpemti mamaip ekŋenaŋ geŋ giti neŋ zemnemanane toban ke penañ nâmkŋipemnewep zemti dundum gayap.

²² Geŋmak nit keŋ kwep bemti mamalup sepem kegogak ekŋenaŋ ilinak keŋ kwep bemti mamambep. Geŋ neŋ nigomti kwizet buŋamm temaŋ nambanan sepem kegogak neŋ ekŋen kegogak indikgomti kwizet buŋamin mamwalap.

²³ Geŋmak nit keŋ kwep bemti mamalup sepem kegogak neŋ ekŋenmak keŋ kwep bemti mamananup. Kegogak ekŋenaj ilinak keŋ kwep penaŋ bemti mambep. Sepem kegok mti mame am gâlen zet bamkumpemti mamaip ekŋenaj mama miminjin dolakŋaj ke ekti penaŋ geŋ giti zemnemane toban ma geŋ gogot mnemti ekŋen eyo gogot mamimindanik e nâmâtâbep.

²⁴ Bien, geŋ am indamakumti nâgât betnnan bewanan. Keyepmti ekŋenaj neŋ kwabap keyegak kwabep. Mti ekŋenaj geŋ msat kululuŋ ewe sokbembepin tapme geŋ nâgât gogot penaŋ mnemti kwizet buŋamm temaŋ nawanan kwizet buŋamm temaŋ ke ekmâtâbep.

²⁵ Bien, An teŋ penaŋ mamanan, am sambe msalen pi wemelip ekŋen bepian gâgât yaŋdi eweŋan ku nâmbien neŋ kwep gâgât yaŋdi nâmgeyap. Keyepmti geŋ am ekŋen ke nânâjin mkawan bemane ekŋenaj neŋ geŋmagengatnan toban e nâmâtâtnewep.

²⁶ Neŋ am ekŋen kemagen zet zapadi zemâtâtindawan yaŋ pi ewe manzemâtâtindamelap. Keyet geŋ nâgât gogot mamimmenik sepem kegogak ekŋengat gogot mimindewanik.”

18

Kasayan Zisas met atawien

¹ Zisasiyan dundundu kegok dundumepme delaŋ zeme wati nin ndatime mka pem toti met Kidolon tu somti tu nembet daen olip mulup temaŋ matatanen ke mobenn.

² Mulup keyet keŋan Zisasiyan ninmak kan katan ke meti maondaktemenn keyepmti Zudasiyan mulup set ke nâme delaŋ zein.

³ Keyepmti ekŋenaj ke mepme Zudasiyan meti zeme sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaj ma Palisi ekŋenaj an kasa kuku ma sesawat mkayelen an tipdakutum mee pi zemindeme Zudas Zisasiyan ikŋaj nembraŋ wati mamtan egaŋ ikŋaj ŋeŋaj bemti indatime ŋelip sage timti tambuyet taŋam koŋti koŋti piyan Zisas wasâgât kopmâbien.

⁴ Âpme Zisasiyan am kasayan koti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe mnamâseip e nâme delaŋ zeye keyepmti ekŋenaj takopme kopme egaŋ keeselak ekŋenmagen sokŋan meti pigok zeye,” In an pe kwiyet tatimalip?”

⁵ Zeme ekŋenaj zewien,” Nin Zisas Nasalet mkaengatnaŋ ek tatimatnup.”

Zeme Zisasiyan pigok zeye, “Ne toka kapi talap.”

⁶ Zeme ekŋenaj wejin mepme tikande kande meti toindomâge.

⁷ Mme Zisasiyan ewe indayanŋkweziye, “In an pe kwiyet tatimalip?”

Indayanŋkwesime zewien, “Nin Zisas Nasalet mkaengatnaŋ egat tatimatnup.”

⁸ Zeme Zisasiyan pigok diindoye, “Neŋ pi talap,” tazeypap pe tatnâip ma yek? In neŋ tatnatimalip beme nembanne indondopin; nen kwep natamti napmelit.

⁹ Sepem kegok sokbeme Zisasiyan ekŋengat dunduyeen keyet penaŋaj sokbem katik beye, “Nemba akum namane maindadamuŋ mkwalap ekŋenmagengatnaŋ ŋeŋaj ku walege.”

¹⁰ Âpme Saimon Pitayan Zisasiyepmti gembo pitakŋanen yuŋmamaŋge pi sakwep senkwati sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaj egalen sisiliŋ nemba ŋen kwitnaŋ Malakas zeme ke ek wakŋaj penaset sâmpeme mege.

¹¹ Kegok mme Zisasiyan Pita pigok dunduye,” Geŋ gembondi sakwep mti mkaŋan wepe. Bienaj neŋ sindem temaŋ kapi titiyet zemneŋge pi alak geŋ naman bekek nesât tapmnik?”

Zisas wati Anas egalen mkaen mebien

¹² Zemti tapme am ek wati kosât mebien ekŋenaj Zisas atamti betnaŋ tegaŋ zampemti wati mebien.

¹³ Ekŋenaj ŋeŋaj Kaipasiyet tatnaŋ Anas ekmagen wati mebien. Kaipas egaŋ nup kan keyet sâpe sâpe bumbu an sambe ekŋengat ŋeŋajin temaŋ mamayet ombempeme mamtan.

¹⁴ Kaipas an keyaj Zuda am ekŋengalen ondedagen tati zet kapigok zeye, “Zisasiyan tapme nin nukŋaj temaŋ aikbanupgat nin ek kwep kumann gakime dolakŋaj mambanup.”

Pitayan Zisas zemkandat peye

¹⁵ Saimon Pitamak notnaŋ kwep ŋenmak Zisas zet muluwen wati mepme mâti eksât mebus. Nemba ŋen ke sâpe sâpe bumbu an sambe ekŋengalen ŋeŋajin temaŋ keyaj egat nâmpem keyepmti Zisas wati egalen mka keŋan mopme mâti keyegak mowege.

¹⁶⁻¹⁷ Âpme Pitayanŋut igak paset zupman baen tati notnaŋ mebus ke sâpe sâpe bumbu an sambe ekŋengalen ŋeŋajin temaŋ egaŋ nâmpem keyepmti egaŋ nâmtalati met imbi

sekekek damuŋ keyet zeme nâmti Pita set kwalet peme keŋan kwapme imbi keyaŋ Pita sepemaŋ ekti yaŋkwesiye, “Geŋ kapi an kandayet nembraŋaŋ ŋen tagigap.”

Yaŋkwesime Pitayaŋ yaŋti zeye, “Geŋ pe kwiyet tazenik ne pi ka yegat.”

¹⁸ Kegok zempemti mulup an ma kasa kuku an ekŋenaŋ tãgãyet mti tep bume zime bembuluŋti kãt tapmambienen ke mot wanzaŋgum tati tep kãt tapmaŋge.

Sãpe sãpe bumbu an sambe ekŋengalen ŋeŋaŋin temaŋaŋ Zisas yaŋkwesisi sambe tayaŋkwesimaŋge

¹⁹ Âpme sãpe sãpe bumbu an sambe ekŋengalen ŋeŋaŋin temaŋ keyaŋ Zisasiyet nembraŋane nin zigoset indatiye ma egaŋ zet ziboŋ zikat indamnge pe zigok penaŋ manzein keboŋ keboŋ keyet yaŋaŋ nãsãgãt tayaŋkwesimaŋge.

²⁰ Âpme Zisasiyaŋ pigok dunduye, “Neŋ am sambe ekŋengat tuŋguwinan ma Zuda am nnaŋgalen sesewat mka temenan ma am ondedakŋin tema temenan sosok belak zetn zemzikat mti mkawaŋaŋ bebeban.

²¹ Âpme geŋ nãgãt pi eneyet tatnayaŋkwesinik? Am sambe zet mandiidoma nãip ekŋen ke indayaŋkwesimane zet pe zigok mandiidoyap e ekŋenaŋ zeme nãmbak.”

²² Kegok zeme an tipdakutum damuŋ mti tapmambien ekŋenmagengatnaŋ ŋenaŋ bepalaksat naŋgumaŋ somti zeye, “Geŋ sãpe sãpe bumbu an sambe ekŋengalen ŋeŋaŋin temaŋ kapi zet keboŋ ke eneyet dundunik?”

²³ Zeme Zisasiyaŋ an ke ekti pigok zeye, “Neŋ zet bekanan ma pembeŋaŋ zeya ze yaŋaŋ weyaŋ zemane nãmti tapmaŋgut nowek. Geŋ belak kileŋ etaŋ eneyet nonik?”

²⁴ Zeme Anasiyaŋ sãpe sãpe bumbu an sambe ekŋengalen ŋeŋaŋin mulupmaŋ temaŋ delaŋ zeme belak pemti mamtan keyepmti Zisas betnaŋ ewe zapeŋ ke tapme zempeme sãpe sãpe bumbu an sambe ekŋengalen ŋeŋaŋin alakŋaŋ tatnaŋ Kaipas ekmagen wati mebegat zemindeye.

Pitayaŋ Zisasiyet sek ŋen ewe ku nãmpeyap zeye

²⁵ Âpme Pitayaŋ ewe tep ke kãpmambe tapme am notnaŋaŋ ekti yaŋkwesiwien, “Geŋ kapi pe an kandayet nembraŋane ekŋengat tuŋguwinanŋatnaŋ ŋen geŋ kapi ma zem tatnãnup?”

Âpme egaŋ zeye, “Neŋ yek penaŋ.”

²⁶ Zeme Pitayaŋ sãpe sãpe bumbu ŋeŋaŋgat mulup anaŋ ŋen wakŋaŋ sãmpeye keyet notnaŋaŋ ekti zeye, “Geŋ saŋenen ekmak ilinsakwep muluwen daen mamane gikman pi.”

²⁷ Zeme Pitayaŋ yaŋti zeye, “Neŋ penaŋ egat ku nãyap.” Zeme zeme keyegak pepup apmaŋaŋ yaŋbemti kãkãkãkã kuye.

Zisas wati naman amobotnaŋ Pailletmagen mebien

²⁸ Tambuyet pi Kaipasiyelen mkaen ke zet mulup mti tapmetnepeme msame watoti naman Loma amobotnaŋ Paillet Zelusalem mkaen matatan ekmagen wati meti ilin penaŋ amobotnaŋ Paillet egalen mkaen ku mobien. Ekŋenaŋ puk nãmti mbien, “Nin Anŋalalaŋ Kendoyen tu meu niniyelen kan sokŋanik bein kapi egalen mkaen mopmann ŋep ku besem.” Kegok nãmti zupman baenak kot tabien.

²⁹ Ekŋenaŋ wakoti belak tambaŋgumen baen tapme indikti Pailelaŋ mka keŋaŋatnaŋ toti pigok indayaŋkwesiye, “In an ke pe yom zigok mme wati kotalip?”

³⁰ Indayaŋkwesime ekŋenaŋ zewien, “An kapi bekanan ku mnak ze nin wati geŋmagen kapi ku kobenek.”

³¹ Zeme amobotnaŋ Pailelaŋ pigok diindoye, “In ilinaŋgalen zii zelin tazin keyet kataŋ nãmtati zetnaŋ zemdelan zempeit.”

Zeme Zuda am ekŋenaŋ zewien, “Nin am ŋen zetnaŋ zemdelan zemti kumann gakikiyet ku nãmdendeŋaŋ.”

³² Zuda am ekŋenaŋ kekok zemti Zisas Loma amobotnaŋgat betnan beme Zisasiyaŋ maneti bam tep palen nomti masasoknewep zeye zet ke penaŋ sokbeye.

³³ Âpme Pailelaŋ mkaŋaŋ keŋan motati Zisas zemandame mopme pigok yaŋkwesiye, “Geŋ penaŋ Zuda am ekŋengalen Amobotnaŋ manze zemane nãmbi?”

³⁴ Yaŋkwesime Zisasiyaŋ zeye, “Zet ke am notnaŋaŋ zeme nãmti zenik ma gitaŋgat keŋdaŋgalak nãmti tazenik?”

³⁵ Zeme Pailelaŋ zeye, “Neŋ Zuda an keyepmti nãgãt tatnayaŋkwesinik? Zet ke gitaŋgat amdine ma sãpe sãpe bumbu an ŋeŋaŋdine ekŋenaŋ geŋ zigok mmane gikti gati nãlen pi kolo?”

³⁶ Zeme Zisasiyaŋ zeye, “Wa neŋ Amobotnaŋ msat kapiyetnaŋ yek. Neŋ Amobotnaŋ kululuŋen gwaengatnaŋ. Neŋ msat kapiyelen Amobotnaŋ mambak ze neŋ aminne

zemindema ekñenaj nadamuñ katikñaj mtapme Zuda am ekñenaj ñep ku natamti kobieñ.”

³⁷ Zeme nâmti Paillelaj zeye, “Âpme geñ Amobotnajañ temañ ñen geñ bekañi?”

Yañkwesime Zisasiyañ pigok zeye, “Giti zenik kemak! Neñ zet penañ ñotekñaj kapi zemkawañ bembeyet nâmti msalen kapi toti am mamaen sokbewan. Am zet penañ ñotekñaj kapiyet yañaj manâmâtâlíp ekñenaj nâlen zetrn manâip.”

³⁸ Zeme Paillelaj nâmti pigok zeye, “Zet penañ ñotekñaj ke pe kwilekiyet nâmti tazenik?”

Kegok zemti ewe tambañgumen toti Zuda am pigok diindoye, “Neñ ankañgwayelen yomañ ñen ku aigap.

³⁹ Keyepmti neñ ilinañgalen set tazin keyet katañ Arjalalaj Kendo katañ am mka katikñanen tatatnañ an ñen ilin zeme nâmpema zupman makwawezin keyet katañ zeme neñ Zuda ilinañgalen Amobotnajañ kapi belak zempema totogalen nâip?”

⁴⁰ Âpme ekñenaj kwizet ñak ñak temañ mti zewien, “Wa ek yek. Balabasñgut belak zempemane tolak!” Balabas egañ Loma gapman mtoindeme keyepmti ekñenaj wati mka katikñaj mepewien.

19

Amobotnajañ Paillelaj Zisas gakikiyet zemdelajañ zempeye

¹ Amgat zemiñgeyañ yek beme gilik zem mka keñan wapmotti Zisas kume gakikiyet zetnañ zemdelajañ zemti kasa kuku an zemindeme sindiwañ witikti

² sepmeñ muñguñti ñokñanen peme topme kâlâp teepmañ ñamañ piyañ munduñpeme tapme

³ zimosetnan met ondektati kwizet kalijañ temañ msamti mbien ke pep mtiyepm zewien, “Geñ Zuda am ekñengalen Amobotnajañ kan teepmañ telepgat penañ mamambanik.” Zemti bepalksat neñguman taiwien.

⁴ Âpme Paillet egañ Zuda am ekñenmagen ewe toweti zeye, “Neñ an kañgwa yomañ penañ timapma bemeypmti watotindesât totdiindoyap. Keyepmti in ilin nâmti talip keyet katañ msaseip.”

⁵ Zemti mot Zisas ek sepmeñ tekñaj ñokñan kwasim pewien ma kâlâp ñamañ teepmañ munduñ pewien mee bee melesin watoti Paillelaj zikat indamti zeye, “In an bukapi ekti kemberñ bugan mip ma yek?”

⁶ Zeme sâpe sâpe bumbu an ñeñaj ekñen ma aminjine sambe ekñenaj kwizet ñakñak mti zewien, “Tewen kume gakik! Tewen kume gakik!”

Kume Paillelaj zet dopmañ pigok gilik zemti indaye, “Neñ yomañ ñen ku aiga keyet in ilin nâipnok wati met tewen kume gakik!”

⁷ Âpme Zuda am ekñenaj pigok zewien, “An keyañ ikñañgat, ‘Neñ Kawawañgat Nemuñaj,’ zemti mobotnajañ mamm. Ma zii zetnnañ an mobotnajañ keboñ ke indome gakikiyet zenzeñaj. Keyepmti an Kawawañgat zet mobotnajañ mamin kapi kume gakisem.”

⁸ Zeme Paillelaj zet mobotnajañ mamm zewien ke nâmti kinjage.

⁹ Mti Zisas ewe mka keñan gilik zem wapmotti pigok yañkwesiye, “Geñ pe mkandi ñotekñaj pe deset?” Yañkwesime Zisasiyañ zetnañ dopmañ gilik zemsasapin;

¹⁰ belak etañ tapme Paillelaj pigok dunduye, “Geñ zetn dopmañ ñen eneyet ku gilik zemti nanik? Neñmagen winde zemdelajañ zema tewengonjgoyelen ma belak zemgema mebegalen tatnain ke ku nâmmenik?”

¹¹ Zeme Zisasiyañ pigok dunduye, “Geñ nâgât zetn zemdelajañ zenze keyet winde Kawawañ kululuñen gwaen mamain egañ gaye keyepmti geñ nâgât zetn zemdelajañ zesâpmnik. Belak ze geñ nâgât zetn ñep ku zemdelajañ zewek. Mme am nati kot gâlen belen neyo ekñengalen yominañ gâlen sebempein.”

¹² Paillelaj zet ke nâmti set ñen aikti Zisas belak zempeme kwaweweget zeme Zuda am ekñenaj kwizet kalijañ kumti zewien, “Geñ an ke belak zempemane mesem beme damuñdi temañ Sisa ekmak Loma mka ñotakñan tazin ekmak tususundi ku tabe. An ñeñaj amobotnajañ nen kwep zemti amobotnajañ Sisa mimtopewe beme Sisayañ ekmak kasa kasa mbe.”

¹³ Paillelaj zet ke nâmti egañ Zisas wati zupman baen toti egañ zemdelajañ zenze munduman mototage. Mundum ke nanzañaj weyañti kwetetepmañ mpepenajañ keyepmti Ibulu zeleset Gabata makumtemien.

¹⁴ Kan ke ilak Arjalalaj Kendo sañen ñokñan tatagalen beye keyepmti zet mulup ke tapmimetnepeme tinsutan penañ beme Paillelaj Zuda am pigok diindoye, “In Amobotnajañ wa piyet egiti!”

¹⁵ Zeme ekñenaj kwizet kaliaj temañ kumti zewien, “An ke kumenj gakik, kumenj gakik, tewen kumasasokpeit!”

Âpme Paillelañ zet dopmañ pigok diindoye, “Ilinangalen Amobotnañjin kapi neñ tewen kumasasokpeyeyet nâmti tazeip?”

Zeme sâpe sâpe bumbu an ñenaj ekñenaj Pailletgat pigok zewien, “Wa nin amobotnañj zutmak yek. Nin amobotnañj Sisa kwewetaj.”

¹⁶ Am sambeyaj zet sambe ke mme ekti Paillelañ nâme ñep kumbeme Zisas nâmisimti tewen kumasasokpeyeyet zemdelaj zempeye.

Zisas tewen kumasasokpewien

¹⁷ Zemdelaj zempe kasa kuku an ekñenaj Zisas tep palen bemkukuyelen tepmañ bee ikñaj mesame pumti Golgata kalañan mowebien. “Golgata” ke Ibulu ekñengalen zeleset makuip âpme ningalen zeleset ñokaset Kalañ kuwanek.

¹⁸ Ke wapmoti tewen kumasasok pewien. Zisas tungupman kumpemti an zut nembet nembet gakikiyet kogogak kumindewien.

¹⁹ Âpme Paillelañ zeme Zisas kuwien tep keyet dukñanen gwaen meluwañ kapigok kumpewien,

“ZISAS NASALET MKAENGATNAJ ZUDA AM EKNËNGALEN AMOBOTNAJ.”

²⁰ Zisas kumpewien msat keyet sokñan bee Zelusalem mka ñande temañ ke matatan. Âpme Amobotnañ Paillelañ zeme meluwañ ke Ibulu ekñengalen zeleset ma Glik ma Latin zeleset kumpeme tage. Âpme amnañ setemamen mekoti zet ke maiñnâmbien.

²¹ Keyepmti sâpe sâpe bumbu an ñenaj ekñenaj ekme ñep ku beme Pailletgat pigok dunduwiñ, “Geñ, ‘Zuda am ekñengalen Amobotnañ kekok eneyet kumpenak.’ Yegat, asekti naman pigok kumpe, ‘An kapiyanj ikñanggat pigok manzein, “Neñ Zuda ekñengalen Amobotnañ.” ’”

²² Zeme Paillelañ pigok zeye, “Neñ zet ilak kumpeya ewe asekti naman sepem ñen ewe ku kusap.”

²³⁻²⁴ Âpme an kasa kuku ekñenaj Zisas tewen kumpeme tapme sekñanen kwitnañ kwitnañ gulum m timti mañge zulak zulak beme tapme ikñanggat ikñanggat toñaj toñaj tiwien. Âpme kâlâpmañ keñañgatnañ teepmañ keñgut ku seliliñaj keyepmti pigok zewien, “Pi mineti mendelepmann kilen besemagengat kopme nin nanzan guluk gilik mti an kwiyañ ñenaj kwasem beme egaj kâlâp ke mti mesem zemti kekok mbien.” Sepem kekok mme Kawawañgalen Zet Itnañanen meluwañ pigok mimiñaj tazin keyet katanak beye,

“Ekñenaj sekñanen kwitnañ kwitnañ gulum m timti toñaj toñaj tiwien. Âpme kâlâp teepmañ keñañgatnañ ke nanzan guluk gilik mti an ñenaj kwage egaj mge.” (*Sam 22:18*)

²⁵ Zisas tewen kumpeme tapme Zisas ikñanggat mamañ ma maweneñaj Malia Kolopasiyet imbiñaj ma Malia Makdala mkaengatnañ imbi ekñen keyaj Zisasiyet kember nâmti met tep mwatonzempewien kandañan tati ekpeme mopme tapmambien.

²⁶ Tapmann Zisasiyañ nâgât gogot penaj mamtan kegogapm mamañmak nit tapmalu ndikti mamañgat zeye, “Mañge, nemundi kemak mamambalup.”

²⁷ Zemti neñ nikti zeye, “Geñ mamdi talup kapimak mamambanik.” Âpme ke tatneti kwawesâti neñ Zisasiyet mamañ wati mkannanen meti ekdamuñ mpema mamamtan.

Zisas tewen anzamtapmetneti gakiye

²⁸ Zisasiyañ tewen ke anzam tati gakikiyañ keñañ minzilim kopme nâmti pigok nañge. Mulup msalen mkoban ewan ilak alak delaj zein. Zemti Kawawañgalen Zet Itnañanen zet ñen kapigok tazin ke penañaj bembeyet zet pigok zeye, “Neñ tuyet penaj miyappgat tu ñen omti name nimbi.”

²⁹ Âpme ekñenaj menzim ñen wain tu akñaj penaj pi kasim pepeñaj ke ekti yembem notnañ timti takaset dukñan gwaen tegañ ñeliwiñ zampemti peme menzim keñañ ke towepme mkwati peme mane mane dembusekñan mot olañme ke ululuk niñge.

³⁰ Wain tu akñaj penaj ke nimti zeye, “Ilak msalen mulup mimin delaj zein.” Kegok zemti gakimti ñokñañaj gwak zemtoge.

³¹ Kan ke Anğalalañ Kendo tatagat kan sokñanik penaj beye keyepmti Zuda am ekñenaj Pailletgat pigok zewien, “Sanjenen tagoñgo kanen am sekñaj ekñenaj tep dukñanak ku tabep.” Zeme Paillelañ an kasa kuku ekñenaj am ekñen ke met selin kasetnañ kume etume anzam tati gakime sekñin timti met indabembeyet nâmindeye.

³²⁻³³ Âpme kasa kuku an ekjenan meti an zut bekanaj mimi Zisasmak idowien. Eget ke met nen setnan kasetnan kume etume met nen setnan kasetnan kume etume Zisasmagen koti ekbienalak ek ilak gakim wenjgeyemti setnan kasetnan ku kume etuye.

³⁴ Belak kasa kuku an njenaj neliwan gatnaneset omti nelip senkwapme sipmak tumak lumanj toban.

³⁵ Nejj sokjan ke tati ekma kwitnanj kwitnanj ke nananjat zikatn palen sokbeme ekban keyepmti zet kapi kumti indayap. In zet kapi nâme penanj sukwep penanj bewe.

³⁶ Kwitnanj kwitnanj kapi Kawawangalen Zet Itnanjanen zet njen kapigok tazin ke penanjmak bambeyet nâmti sokbemmâge,

“Ekjenanj kanziñanj njen ku kume etuwe.” (Sam 34:20)

³⁷ Naman zet itnanjanen keyegak zet njen pigok tazin,

“Ekjenanj neliwanj omti senjme amnanj zikalín gwalalanj ek ekbep.” (Zekaraia 12:10)

Zisas sekñanj mâtâpmtoti met sumen bewien

³⁸ Âpme Zosep Alimatia mkaengatnanj an ke Zisasiyelen manje yanjut sosok sokbemi mama Zuda amobotnanj ekjenanj nikmâtâti mka katikñanj met newepmagen zem meti buzak enzilin mamtan. An keyanj Zisas sekñanj mti met bambeyet Paillet yanjkwesime njep bambeyet nâmpeme met Zisas sekñanj mâtâtosât mege.

³⁹ Meti mâtâtoti tobeme tapme Nikodimas an tambuyet buzak moti Zisasmak zet zenâmbun an keyanj bam mâti mege. Eganj mesâti wet am sekñinj mme sesikñanj dolakñanj mapein ma keyanj am sekñinj mme sambumbupinj kwesinj matazin ke mti mege keyet nukñanj 50 kilo mee kegok.

⁴⁰ Meti Zosep mukulem mme egelanj Zisas sekñanj Zuda ilin am gakime sekñinj miak indemti maindabemtemien keyet katanj wet sesikñanj dolakñanj zulutpemi sâk satnananj weyanj sumunpemalu tapme besât luanzamtí mebun.

⁴¹ Zisas kuwien msat keyet nembet daeset tep belak mulup njen matatan ke nanzanj temanj njen eweñanj am bambeyet nâmti kakalimpepenanj ke am njen ku indabembenanj belak etanj matatan.

⁴² Âpme Zuda am ekjen ilak tagonjo kan tatagat kan bududuk penanj beye keyepmti egelanj Zisasiyet sekñanj sakwep mâtâpmti sokjan ke met bempemti kobun.

20

Zisasiyanj gakikiengatnanj gilik zemti wage

¹ Sonda tambunan penanj msat ewe sasat takume Malia Makdala mkaengatnanj keyanj Zisas sekñanj eksâgât meti ekme an zulanj nanzanj temanj njen wilili pemalu met enzuj bekek tage e naman wililipeme kainanj met tage.

² Kegok ekti eganj weñanj mepme windembem mane mane Saimon Pitamak nejj Zisasiyanj nâgât gogot mamtan ninmagen meti zeye, “An zut, Amobotnanj sekñanj piwan ewande njen mmelo mme nejj surmen daen meti ekma yek bep!”

³ Kegok zeme Pitamak neñmak nâmti am sumen daen eksât mebelin.

⁴ Windembem mane mane Pita ewe sewak sewak tapmepme nejj sakwep windembem met sumen patanj zewan.

⁵ Meti keñanj baen ku towaban. Belak zupman baen tati bim kekesimti sanjgum satnanj etanj baen tapme ekban.

⁶ Âpme Pitayanj bam met patanj zemti keñanj keim toweti sanjgum satnanj kwasimpewien kwep weme ege.

⁷ Ma njokjanen sâk kwasim pepeñanj e kegogak weyanj mutumti igak bempepenanj tapme ege.

⁸ Âpme nejj kegogak keñanj toweti nilisakwep kwitnanj kwitnanj sambe ke ekmâti pigok nâmkijpewan. Zisasiyanj ikñanj wasât zeme nâmban walek penanj kapi wati melep.

⁹ Mme nembra notnanj ekjenanj Kawawangalen Zet Itnanjanen Zisasiyanj gakikiengatnanj wawagat zetnanj meluwanj miminanj ke ekjenanj ku nâmbien.

¹⁰ Ke ekti egelanj belak wenjit mepme am zaimengatnanj kwakwadak mkaen mebus.

Zisasiyanj Malia Makdala mkaengatnanj sokbemsaye

¹¹⁻¹² Âpme Malia Makdala mkaengatnanj keyanj naman met sum ganzenan ganzenan ke tokwat sumti mgeyanj yek beme met bimkekesimti zikatnanj sum keñanj baen ekpeme mepme Kawawangalen ensel zut kâlâwit satnanj satnananj miakpewun piyanj Zisas peme wengeen ke njenaj setnananj wenjgeeset njenaj njokñanj wenjgeeset totapmambun.

¹³ Egelanj imbi ke ekti zewan, “Imbi, genj pe kwilekiyet nâmti tasunik?”

Âpme egañ zeye, “Amobotnañ nnañgalen sekñañ pi ewande ñen mmepme munduman timapma beme tasuyap.”

¹⁴ Kegok zemti gilik zemti wa belakñañ zem Zisas ikñañ ege yangut kapi Zisas ke ku ekmâtâge.

¹⁵ Âpme Zisasiyañ pigok yañkwesiye, “Imbi, geñ pe kwilekiyet tasunik?”

Zeme imbi keyañ wa mulup kapiyet damuññañ ñenañ mene tazin zemti pigok dunduye, “An sum damuñ, geñ mene an sekñañ kapi mti ewande ñen met benak beme zemane nâmti met mkobi.”

¹⁶ Zeme Zisasiyañ Malia pigok dunduye, “Malia!”

Zeme nâmti Maliyañ elenñ zem kwat Zisas ekti Zuda zeleset pigok zeye, “Laboni!” (Zet keyet yañañ An Zikat Indanda.)

¹⁷ Zemti endilipemti atasât mme Zisasiyañ pigok dunduye, “Geñ kot sekñ timakmakpiñ! Neñ Bienmagen ewe mobopiñ talapat! Geñ notnne ekñenmagen meti pigok diindo, ‘Neñ nin sambeyet Bipmmagen ma nin sambeyet Kawawañmagen mowebap.’”

¹⁸ Zeme nâmti Malia Makkala mkaengatnañ keyañ sakwep windembemti Zisas ikñañgat nembrañane ninmagen meti pigok dinndoye, “Neñ Amobotnañ ekti kolap!” Zemti zet dunduye ke dinndomâge.

Nemba ekñaññañ mka keñañ ondek tatnepeme Amobotnaññañ sokbemindaye

¹⁹⁻²⁰ Âpme Sonda tambuyet nin mka kwep ñeniyeñ mot ondek tati Zuda amobotnañ ekñengat kiñgati setn kili kili penañ kekti tapmann Zisasiyañ belak tungupmnan ke petak zem kwatati pigok dinndoye, “Inmagen keñ sewakñaññañ wembe.” Kegok zemti betnañ zemberñañ nembet nembet ma gatnanen zemberñañ ke zikat ndaye. Âpme nin Zisas ekti keñ dolakñañ penañ beme tabenn.

²¹ Âpme ewe pigok dinndoye, “Inmagen keñ sewakñaññañ wembe. Bienañ neñ zemneme toti inmagen mulup mban kegogak neñ in muluwen mebegat zemindeyap.”

²² Kegok zemti indakumbumti zeye, “In Emetak Terñ tit.

²³ In am yomin zemzulutindewep beme yomin penañ yek bewe. Âk am notnañgat yomanñ tatagat nâmpewep beme yomanñ ke kaliñañ tabe.”

Tomasiyañ Zisas ege

²⁴ Âpme Zisas nembrañane 12 ninmagengatnañ nemba ñen kwitnañ Tomas ek keyet kwitnañ ñen Didimas manzemtemenn, ningalen zeleset, nemba pepet kegok zewanek. Egañ ewande ñen mame Zisasiyañ nemba notnañ etañ sokbemindaye.

²⁵ Keyepmti nemba notnañ nin Zisas sokbemndame ekbenn nin zewenn, “Nin Amobotnañ sokbemndame ekñ.”

Zemann Tomasiyañ pigok dinndoye, “Neñ nen penañ betnañ palakñañ gwilim zemberñañ ke ma gatnanen ñelip zemberñañ ke betnañ atam ektingut zelin kapi nâma penañ bewe.”

²⁶ Zemti mamotnepeme Sonda ñen beme naman Tomasmak nsakwep mka keñañ ñengat ondekti mka wanok setnañ keñaset kili kili kekpeñti tapmambenn. Tatnepemann Zisasiyañ ewe tungupmnan patañ zem kwatati pigok zeye, “Keñ sewakñañ inmagen wembe.”

²⁷ Zemti Tomas pigok dunduye, “Geñ zewanangat betn zemberñañ pi timak ekbak ma betdañ daen pemane mepme ñelip zemberñañ timak nâmbak. Mti keñ zut ewe mimipiñ; penañ nâmkijpemne.”

²⁸ Zeme Tomasiyañ atam ekti zeye, “Geñ penañ Amobotnaññañ ma Kawawaññañ!”

²⁹ Zeme Zisasiyañ pigok dunduye, “Geñ natimak ekti keyepmti nâmkijpemnenigat. Âpme am neñ sepem eekpiñ belak manâmkijpemneip am ekñen ke Kawawaññañ indamukulem mimindeme oloñen palen penañ mamambep!”

³⁰ Zisasiyañ ewe msalen piñen mamti menok sepemañ igak igak sambe penañ nembrañane ningat zikatnnañ mamimkwapme ektemenn. Sambe bee papiaen pi ku kuma delañ zemâge.

³¹ Bugan pi kumpepenañ pi ilak kapigogapmti kukuñañ. In sambeyañ maiñnâmti Zisas ek Kilais ek Kawawañgat Nemuñañ penañ ke nâmkijpepeyet bugan kapi kumpewan. Keyepmti an ñenañ zet kapi maiñnâmti egat nâmkijpewe beme egañ mama kanzizit aikbe.

21

Zisasiyañ nembrañane 7 sokbemindaye

¹⁻³ Mamoti Zisas nembrañane 7 ke nin kapigok: Saimon Pita, Tomas kwitnañ ñen Nemba pepet, Natanael Galili mkaengatnañ ma Zebediyet nemulatnenet ma nembrañane zut

nit ewe Taibilias tundua ganzenan met ondek tapmann Saimon Pitayan nin pigok dinndoye, "Nej angalayet timasât tapmiap." Zeme nin nsakwep meti wanğaen moti meti tambu tetak pi mulup temañ mti anğala ñen ku atawenn.

⁴ Ke tapmimetnepemann ilak msaye. Âpme Zisasiyan gambibik palen daen tapmame ekbenn. Yanğut nin an ke Zisas ke ku nâmâtâpewenn.

⁵ Mme Zisasiyan ndikti kwizet pigok kuye, "An ekñen da, in anğala ñen mandayo ma yek?"

Ndayanğwesime nin zewenn, "Yek, ñen ku mandann."

⁶ Zeme pigok dinndoye, "In elenğolamin mti naman wanğa ganzenan bet penaset peme topme anğala omba mandait." Zeme nin elenğolam mti wanğa nemebeleset pemann towpeme anğalayan totno totno elenğolam bepi gak zem tapme elenğolam mandamann kwasâgât tenñen penañ siwenn.

⁷ Âpme neñ Zisasiyan nâmneme dolakñan mambemtan keyañ Pitayet pigok zewan, "Pita, an kanda ilak Amobotnanñan ikrñan tazin nânik." Zeme Saimon Pitayan nânâñak kâlâpmanñ mti biman kaikti tuyen palam toti tukutumti tu paleset zeleanñ mege.

⁸⁻⁹ Âpme wanğa bugan nembu sutnanik daen 100 mita mee kegok tage keyepmti nembra notnanñ nin wanğa mme kainñan mopmann elenğolam anğala melesinñ mandapemann kainñanik motapme gambibik palen gwaen moti ekmann tep kwetnanen anğala ma meu mee piyanñ tazimanğe.

¹⁰ Âpme Zisasiyan dinndoye, "In anğala tiyo e notnanñ piennen mti kolit."

¹¹ Zeme Saimon Pitayan wanğaen moti elenğolam tekñan pi kwaleti elenğolam anğala melesinñ mandamti katikñan mot peme wenğe. Keñanen bee anğala temañ temañ penañ 153 bekapiyanñ tabien yangut elenğolam tekñan ku etiye.

¹² Mme Zisasiyan pigok dinndoye, "In anğala ke tapme pien kot meu timti nit."

Zeme nin ilak Amobotnanñ elak nâmpewenn keyepmti nin, "Geñ pe an kwi?" kegok ke ku yanğwesiwenn.

¹³ Âpme Zisasiyan kot totati anğalamak meu tewen tapmanğe ke timti kalanñ ndame nimbenn.

¹⁴ Zisasiyan gakikiengatnan wati nin sek zut ilak sokbemndaye yalak kan piyet sokbemndame sek tuk bein.

Zisasiyan Saimon Pita sek tuk kapi yanğwesiye

¹⁵ Nin meu ke ndame nimann delanñ zeme Zisasiyan Saimon Pita pigok yanğwesiye, "Saimon, Zângat nemuñanñ, nodine ekñenañ nâgât keñinñ temañ penañ bemti gogot mamimneip. Âpme geñ nâgât zigok penañ manâmnennik?"

Zeme Pitayanñ zeye, "Amobotnanñ, neñ gâgât gogot omba penañ mamiyap elak ñep nâmnennik."

Zeme Zisasiyanñ zeye, "Geñ nâlen sipsip manğe maindadamuñ mmambanik."

¹⁶ Kegok zemti ewe keyegak sakwalamti zeye, "Saimon, Zângat nemuñanñ, geñ penañ nâgât gogot penañ mamimnik?"

Zeme Pitayanñ zeye, "Amobotnanñ, neñ gâgât gogot penañ mamimgeyap e nâmnennik."

Zeme Zisasiyanñ zeye, "Geñ sipsip manğanne maindikdamuñ mmambanik."

¹⁷ Zeme Zisasiyanñ ewe sakwalamti pigok yanğwesiye, "Saimon, Zângat nemuñanñ, geñ penañ nâgât gogot mamimnennik?"

Eğañ zet sepemañ kwep ke yanğwesime sek tuk beme Pitayanñ nâmti keñanñ bekananñ penañ beme zeye, "Amobotnanñ, geñ kwitnanñ kwitnanñ sambeyet yanñanñ nâmane delanñ manzein. Neñ gâgât gogot mamimgeyap e kegogak nâmnennik."

Zeme Zisasiyanñ zeye, "Geñ sipsip manğanne kapi maindikdamuñ mmambanik."

¹⁸ Neñ penañ sukwep penañ pigok diñgoma nâmbak, geñ nembraengatnan mamkwaban an ewe mamobanik pi bitimdi giti zamti set deset ma deset mesâti giti nâmtati mamepmambanik. Yanñ maneti an penañ bewanik kan keyet geñ bedi etañ mwapmane an notnanñ ekñenañ bitimdi zamgemti geñ mesât ku nâmbanigen ke gaik mebeb."

¹⁹ Zisasiyanñ kegok zemti Pitayanñ zigok gakiwe keyet zet bimbim zet zeye gakikiñanñ sepemañ igak keyañ Kawawañgat kwizet buñamanñ mim wawagat zeye. Zet kegok dundumâti pigok dunduye, "Geñ nâlen nembra penañ kwati mamambanik."

²⁰ Âpme Pitayanñ gilik zemti ekme Zisasiyanñ neñ nembra ektikñanñ mampemtan keyañ egegat bamidan penañ mepma nikbun. Neñ Anğalalanñ Kendoen meu tatnimambenn kan keyet neñ Zisasiyet wakñanñ bemti pigok yanğwesiwan, "Amobotnanñ, pe kwiyanñ geñ zengowe?"

²¹ Neñ bamidan taidamâtmepma Pitayanñ nikti Zisas pigok yanğwesiye, "Amobotnanñ, nembra kapi bam amnanñ zigok msame gakiwe?"

²² Yan kwesime Zisasiyan pigok dunduye, “Egan ewe alik mame neñ gilik zemti kobap ma gakime kobap e nen nâyap. Âpme geñ zet keyet eneyet tatnayan kwesinik? Geñ nâlen namba penañ kwati mamambanik.”

²³ Âpme am Zisas nâmkijpemti mamtemien notnañ ekpenañ zet ke nâmti Zângat pigok zemyunuwien, “Namba kapi ku gakiwe.” Wa Zisasiyan ek gakikipin telepgat mamambe keyet nâmti ku zeye.

Pitayan yan kwesime keyepmti Zisasiyan pigok zeye, “Egan ewe alik mame neñ gilik zemti kobap ma gakime kobap e nen nâyap. Âpme geñ zet keyet eneyet tatnayan kwesinik?”

²⁴ Neñ kwitnañ kwitnañ sambe ke eknâm mima delañ zemâge keyepmti zet sambe beke papiaen kapi weyañ zemâtâti kumâti peyap. Keyepmti nin zet meluwan kumpeye kapiyet nâmann penañ penañak bein.

Zânan zet kapigok zemdelañ zeye

²⁵ Âpme Zisasiyan kwitnañ kwitnañ mkwage sambe bee ilindin papiaen kuma topmâdak ze papia ntekjan sambe penañ sokbemâdak.

Nembayelen Muluwin

Zisasiyet nembayaneyan egalen bunjam zapat dolaknan timet timkot mbiengalen zapatnan kukunan

Kawawanngalen Zet Zapat kapi kwitnan Nembayelen Muluwin. Zet zapat kapi Lugañegak kuye. An sepem kwep bunjam zapat njanan kumsaye keyegak zet zapat nen kapi kogogak kumsain. An keyet kwitnan Tiopelas. An keyet yanjan ku nânap yanjut Lugañ zet zapat kapi kogogak kume an kwep keyelenegak mezin. Zet notnan zet zapat kapiyet kenan tazinen an zet zapat kukunan kapiyan ilinsakwep mamti mulup mimiñanngapmti zet zapat esemtan penan kumâge. Zet nen zeyeen kapigok, “Nsakwep msat ke pemti met ke kwabenn.” Ek iknan ilin sekwewegak mamtemien (Nembayelen Muluwin 16:10-17; 20:5; 21:18; 27:1-28:16). Zet kapiyet kenan makunikgen zet zeya ke ilak eknik.

An eknen kapiyan Zisasiyak mambien keyepmti kwilin Zisasiyelen nembayanen kogok zenzenan. Apme zet zapat kapiyet kenan makusâpmnigen an eknen keyan Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan zempalaknan bewien keyet zetnan omba penan tazin. Zet Nembayelen Muluwin 1:8 keyet penan zet zapat kapiyet omba penan makumnânik. Tunjupman kwepgatnan 28 delan zeinen zet kapigok nep mainnâsenik: Emetak Tengalen winde ma mulupmanngalen yanjan ma Emetak Tenan an Kawawanngalen zet timamti zempalaknan bembeyet indakumtetiñan indamukulem mimindeme Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan timmet zempalaknan bemâbien ma eknenan Zelusalem mka temanengatnan timmet timkot mme msat katan palaknan bemâge.

Zet njoteknan teman kapigogan Nembayelen Muluwin zenup kapiyet kenan talip:

- 1:1-5:42 Dapmelange kuknanngat yanbembenanngalen zezapatnan
- 6:1-9:31 Dapmelange eknenmagen sisipenpen sokbembenanngalen zet zapatnan
- 9:32-12:25 Pitayan Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan zemkawan bemti naman Zuda am mama kemak buknen zemyunngunjan
- 13:1-14:24 Pâlan Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan timti set nenan yanbem megeyelen zet zapat
- 15:1-41 Dapmelange nenan ekjengalen an damun eknenan ondekek nenan Zelusalem mka teman ondebien
- 16:1-18:23 Pâlan Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan timti set mepme sek zut beye
- 18:24-21:14 Pâlan Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknan Penan timti set mepme sek tuk beye
- 21:15-28:31 Pâl atamti peme Loma mkaen zelen tasâtmege

Zisasiyan moti Emetak Ten zempeme togot zetik mge

¹⁻² Tiopilas an notn, nen ewenan tipman baen papia kum gawan ke Emetak Tenan Zisas winde same egan kwitnan kwitnan mti ombemindendenanngane nânâ zikat indamkwage keyet Zapatnan ma mulupgat yanjan zikat indamti msat katan mekoti mulupman mimiyet mulup belinan bemindemti kululun mowege keyet zapatnan kum gama ekbanan.

³ Apme Zisas amnan sindem sameti kume gakime bewienan bangat gilik zem wati kasup 40 kekok ewe msalen kapiyegak mamti Ombemindendenanngane kan sambe sokbemenzilimindamti manje. Mneti eknenan pe penan wageyan main ma yek kekok zemti ken zut mbiëkngapmti egan yanjan zemkawan bem indamti Kawawanngalen zemâtâtât katninan mama keyet zapatnan kegogak diindoye.

⁴ Apme kan njengat ondek tati Zisasiyan Ombemindendenannganeyet zeye, “In Zelusalem mka teman kapi ku peme tapme mebep. In kapiyak tatnepeme nen ewenan kwileki nen Bienan indandayet zetik mge keyet zapatnan zema nâmbien ke sokbemindawe.

⁵ Nâip, Zânan am tu etanan manzulutindemtan yan kan belaknik kapi mamopme Kawawanngalen Emetak Ten ingat kenjan bemindewe.”

Zisasiyan kululun mowege

⁶ Zisasiyan Ombemindendenannganemak Olip kalanan mot ondek tati Ombeminden-
denannganeyan Zisasiyet yankwesiwin, “Amobotnan, ger alak Israël am manje ndaondak
ndemti ningalen Amobotnan teman bemane nin Itali msalen amobotnan Loma mka
teman tazin egat kandan an ewe ku tabanup?”

⁷ Kegok yanjkwesime Zisasiyan zeye, “Bienan kwitnan kwitnan ke mme sokbembeyelen winderan tasainan kanan beye ke ewe tazingat in eneyet keyet tatnayanjkwesip yangut ke ingalen kwitnan kwitnan yek.

⁸ In belak kapi tatnepeme Emetak Teran kopme in ke time winde indame nâgât zet zapat zenze an bemti Zelusalem mkaen ma Zudia msalen mka sambes tapmezinen ma Samalia msalen mka sambes tapmezinen ma msat sambes zet zapatn zempalaknan beme pelean bem mekobe.”

⁹ Zisasiyan zapat kekok diindomti tapme Kawawanjan mme Zisasiyan elen belen bemti kululun mopme Ombemindenderanane eknan ektitiper tatnepeme zanza nenan koti utuk kekme eekpin mbien.

¹⁰⁻¹¹ Mopme eknan kululun gwaenegak ektitiper tatnepeme keyegak an zut melakandunji satnan eknenmagen sokbem tati zewun, “Galili mkaengatnan an, in kwilekiyet zikalin kululun gwaenen negak ekpeme mowepme talip? Zisas in taekme indemti kululun mowelep ek maneti sepeman kebonak ewe gilik zemkopme ekbep.”

Zudayet munduman Matiasian tatagat ombempewien

¹² Kegok zeme nâmti eknan Olip Kalan ke katipemti Zelusalem mkaen gilik zemti mebien. Olip Kalanngatnan Zelusalem mkaen mametemien set tunjupman ke maelinan butnan etan mametemen.

¹³ Meti Zelusalem mka temanen patan zemti mot mundumin matatemien keyegak an kwilin kapigogan motabien:

Pita,

Zân,

Zems,

Endulu,

Pilip,

Tomas,

Batolomiyu,

Matiyu,

Zems, Alipiasiyet nemunan,

ma Saimon, itnanan an manje Zilot ekjenmak manje ekmak

Zuda, Zemsiyet nemunan an kegogan tapmambien.

¹⁴ An eknan ke ma Malia Zisasiyet manan ma imbi notnan ma Zisasiyet meninane eknan ken kwep bemti dundundu mulup kan katan omter mamkwatemien.

¹⁵⁻¹⁶ Kan katan kekok maondak metne peme bangat ondedak nengat an nâmkijpepenjmak 120 kegogan tapme Pitayan ondedagen ke watati zeye, “Dapmeninjne, ewerjan tipman baenen Kawawanjalan Emetak Teran Zudasiyan Zisas kasa eknan zemsokbemindame atawep keyet zet zapatnan Dewit zemsokbemsame zemkawan beye keyet penanan ilak sokbeme ekbenn ke.

¹⁷ Zudas ek ningalen mangaengatnan Zisasiyan iknan mulup ninmak mimiyelen nâmti ombempeyangan egan kilen beye.”

¹⁸ (Keyepmti egan myungunngan galen tosanen ke timti msat kwitiye. Msat ke kwitimi msatnane ke met anzamti dilin zem tokumti kambaknan epeeme tipman wiselepan alâk zemti zupman kwawege.

¹⁹ Kogok mme Zelusalem mka temanen am sambes tabien eknan Zudasiyet zapatnan ke nâmti msat keyet kwitnan ilinanngat zelinaset Akeldama zewien, zet ke ningalen zeleset gilik zewanegen, Sip Sombem kekok benak).

²⁰ Âpme Pitayan Kawawanjalan zet zapat itnanan Sam papiaen zet tazin ke mti pigok zeye,

“Mkanan nengat belak tabe an nenan ke ku tabe.”

(Sam 69:25)

Âpme Sam iknan keyegak zet nen pigok tazin, ‘Mulupmanngut an nenan tonan bemti mbe.’

(Sam 109:8)

²¹⁻²² Keyepmti nin Zuda egat munduman an nen Zân tu zululut anan mulup mge keyetnan yanjbemti kwat Zisas Kawawanjan kululun wati moge. Kan tunjupman ke ninmak mamkwati kwitnan kwitnan sambes ekmâtâpme delan zemâge. An kebon aikmann ninmak mamti Zisas wawatnanngalen zet zapat kapi zemkawan bewe.”

²³ Pitayan kekok zeme an zut idaikbien. An nen kwitnan Zosep Balsabas manzemtemien ma iknan keyak kwitnan nen Zastas ma an nengat kwitnan Matias.

²⁴⁻²⁵ Idaikidemti dundundu mulup mti zewien, “Amobotnan, gen am ningat kenngat nanan nâmâtâdik. Keyepmti gen an zut kapiyet nâmane an kwian Zuda an mama mgasik mâti metneti keyet dopman timti gakiye. Egat munduman tati egan Zisasiyan mulup zet ndaye ke mimiyet nânik beme aik ndamane eksenup.”

²⁶ Kegok dundumti ekjenaj takaset zut teepmaj njen pemkwepmaj njen mti butnaj baen angalaj tati butnaj etaj zenzelim peme kwatapme Matiasijaj teepmaj seŋ mge keyepmti egaj Zudasijelen mundum ke time Ombemindenderaj ewe 12 munduminan egaj kwapme kegok beye.

2

Pentikos Kendoyet Emetak Tenaj kululuŋengatnan toge

¹⁻² Nup kan kataŋ Pentikos Kendoyet Kawawaŋgat sape sape bumbuyet kwitnaj kwitnaj timti buluŋ belaj mmekoti mambemtemien ke beme am namkiŋpepemak ekjenaj mka keŋaj kwepgat ondek tatnepeme keyegak kululuŋengatnan taŋa kwisaknok temaŋ penaŋ kumtoti ekjenaj mka tabienen ke kwisakŋaŋaj bemisik tage.

³ Kwisak kokume ekbienaj taŋam nambalam keboŋaj am tabien kataŋ ekjenmagen pelearaj beme tapmaŋe.

⁴ Emetak Tenaj keŋinanen bemisik indemti zet sambe keŋinan bemindeye kataŋ yaŋjbemti zet njen nenaset zemâbien.

⁵ Aŋme Zuda am sambe mulupgapti msat sambe mekoti mamtemien ekjenaj Kawawaŋgat zetnaj kandaŋan mamamtemien. Ekjenaj kendo keyet koti keyegak tapmambien.

⁶ Yaŋ Emetak Tenaj toge kan keyet am ekjen keyaj tatnâme kwisak temaŋ takume pe kwilekiyaŋ tapm zemti wenjin mepme kwaweti ekme Zisasijet nembajane ekjen Emetak Tenaj nanâ indame ekjenaj zet zapat dolakŋaj tazeme am sambe keyaj nâme zelinan esemteŋ tazeme namâtâpmâbien.

⁷ Meluwaŋ mamananaj kegok mme ekjenaj nâmtemtem temaŋ mti zewien, “An ekjen zet njen nenaset tazeip an ekjen kapi Galili msalengatnaj etaj.

⁸ Nin msat kataŋ met ambesomti ekjengalen zet nâwenn zet keyegak ikjaŋgat ikjaŋgat kapi zigoset nâmti zeme namâtâpmann delaŋ zein.

⁹ Nin bepi msat sambe kapigogatnan kopmobenn: Palitia, Midia, Elam Mesopotamia msalengatnaj, Zuda, Kapadosia, Pontas, Esia,

¹⁰ Pilisia, Pampilia, Izip ma Libia msat ilindiŋ ke Sailini msat keyet sokŋanik. Ninmangangatnaj am notnaj Loma mka temaŋgatnan kopmâbien.

¹¹ Ma Zuda am penaŋ ma am Zuda maŋgœn tususuŋaj ma notnaŋaj Kilit ma Alebia msat sambe keyetnan kopmâbien. Kawawaŋaj an ekjen kapimagen menok temaŋ mme ekjenaj am sambe nin bepi ninaŋgat zetnnsat Kawawaŋgalen zet zapatnaj pi zemâtândame tuluj telaŋ penaŋ weyaŋ namâtâtnup.”

¹² Ekjenaj ke ku weyaŋ ekmâtâti nâmtemtem mti ilinak zenâ zenâ mti zewien, “Kwitnaj kwitnaj kapi yaŋaj zigoset sokbein?”

¹³ Mme am notnaj ekjenaj an namkiŋpepejinmak ekjengat zet kanzowak mti zewien, “Ekjen tu katikŋaj niyoŋaj keŋin kilen beme zet kilom kilom tazeip.”

Pitayaŋ am ekjengat zet zeye

¹⁴ Aŋme Ombemindenderaj 11 ekjenaj ilinsakwep watati Pitayaŋ am sambe penaŋ tabien ekjengat kwizet kumti pigok diindoye, “Zuda am notne ma amkup notnaj koti Zerusalem mkaen tadik, in wakŋin weyaŋ beme neŋ kwitnaj kwitnaj tasokbein kapiyet yaŋaj zema weyaŋ nâit.

¹⁵ In nâme nin kapiyaŋ tu katikŋaj nimti keŋj kilen tabein mene kegok otnâmndeip. Yaŋgut yek. Pi ewe tambuŋaj 9 kilok etaj pimak.

¹⁶⁻¹⁷ Muluwaŋ kapi sokbembeyelen Kawawaŋgalen golaŋ zenze an Zoel egaj kapiyet eweŋan baenen Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen pigok zeme nâmti meluwaŋ kapigok mge,

*Kan bududuk beme neŋ nemunambaŋine ekjenaj neŋmagen bamgat zigok sokbeweyet zet timti zemkawaŋ bemâbep. Ma nambaŋine zomolim notnaj ekjen zikalin mitima meluwaŋ mamananaj notnaj ekbep ma ailip ekjen kwitnaj kwitnaj notnaj kieset zikat indama ekbep ma Emetakŋ Tenaj msat sambe am keŋinan bemisik indewap.

¹⁸ Ma kan keyet sisiliŋ animbinne ekjen Emetakŋ Tenaj keŋinan mulat indema ekjenaj neŋmagen bamgat zigok sokbeweyet zet indama zemkawaŋ bemâbep.

¹⁹⁻²⁰ Neŋ kululuŋen ma msalen menok notnaj kapigok mma sokbemâbe. Msalen tep temaŋ zime kasak temaŋ kwaikbe ma am sipmaj kilen mulapmebep ma kululuŋen neŋ kasup zikatnan mma sopsop kuwe ma eyoŋga zikatnaŋaj ŋamaŋ sip nembaj beme Amobotnaŋaj kopme oloŋen mimi keyet kanaŋ ke bewe.

21 Kegok sokbeme an njenaj Amobotnanjat kwitnanen dunduwe beme egan anjalanpewe.⁷ (Zael 2:28-32)

22 Islael am notnne, in zet kapi tatnâme zema nâit: Kawawanaj iknaj Zisas Nasalet mkaengatnaj mulup same egan inmagen menok kwitnaj kwitnaj mzikat indamkwapme ekmâtâbien.

23 Ewanaj tipman baen Kawawanaj iknaj ke mimiyelel nâmâtâpweye keyet katanj inmagen sokbeme in an bekanaj mimi penaj ekjengat belinan beme ekjenaj tewen kumasasok peme tati gakiye.

24 Yangut gakikiyelel windeyanj ku atam tage. Kawawanaj mme gilik zem wati gakikiyelel nuknaj same beye gaipeme wenje.

25 Keyet Dewilanj ewenaj Zisasijet zetnaj kapigok zemkawanj beye, 'Nej Amobotnaj ekma zimosetnnan kwesij matazin. Egan nâgât betn penaset tazin-gapmti kwilekiyen nuknajaj ku naikbe.

26 Egan nej gakikiengatnaj mme wapma mama kanzizit nanayet zetik mnengeyet webem mayap. Keyepmti nej nâma dolaknaj penaj beme zetn olojen palen manzeyap.

27 Gej ek ketalatpemanen am gakikijanj mundumen ku tabe. Ma gej Nemundi Tej ek pemanen gakimti seknaj msalen ku sambuwe.

28 Gej mama kanzizitgalen set zikat nawanan. Âpme gâgât monzalamdan nej olojen teman penaj mbap.⁷ (Sam 16:8-11)

29 Notnne, nej yenj sokj Dewit egat zet pigok penaj zemkawanj bema nâit. Ek ilak itnanaj gakime bewien yanj bewien ke am zainanj sosok tapme maeknup.

30 Ek golanj zenze an mamkwapme Kawawanaj egat zetik mpemti kapigok zemkatik be-mpeye. In sokdine ekjenmagengatnaj an njen aikma egan nâlen Amobotnaj mundumm ke tiwe.

31 Ke nâmti ewenaj tipman baen Kilaisijanj gakimti wabeyet zetnaj pigok zeye, 'Kawawanaj am gakikijanj ekjengat tunguwinan peme wemti seknajaj ku sambuwe.'⁷ (Sam 16:10)

32 Zet keyet katanj Zisas ek Kawawanaj gakikiengatnaj mme wapme nin Zisas walep elak penaj ekmâtâbenn. Keyet zapatnaj kapi manzemkawanj benup.

33 Egan wati moti Kawawanaj betnaj penaset moti tapme Kawawanaj Zisasijet Emetak Tej peme togot zetik mpeye keyet katanj Emetak Tej peme toti ninmak tati mulup mme in alak egat yanaj kapi sokbeme egip.

34-35 Dewit seknaj melesinj kululujen ku moge yangut zet belak kapigok etanj zeye, 'Kawawanaj nâlen Amobotnanjat pigok dunduye, "Kot betn penaset tot tapmanen nej kasandine manje kwep bemindema gej windenjin mtoindewanik."⁷ (Sam 110:1)

36 Keyepmti Islael am in pigok nâmkatik beseip, in Zisas an yomengatnaj ndatijet koge an ke tep palen kume gakiye. Kilais ek ke Kawawanaj alak mtati Amobotnaj onzempeme tazin."

37 Pitayanj zet kekok zeme amnanj nâmtemtem mti Pita ma ombemindenderanj an notnanen notnaj pigok indayanjkwesiwien, "Notnne, nin zigok penaj mmann nej penaj besem?"

38 Zeme Pitayanj pigok diindoye, "In kwep kwewanj bekananj eknâmti yomengatnaj gilik zemti Zisas Kilais nâmkijpemtij egat kwitnanen tu zulutme Kawawanaj ingat yomin katikpewe. Kegok mme Kawawanaj in Emetak Tej taolet m indawe.

39 Ilin ma nemunambanjine ma am msat same tapmelip kapi Amobotnaj Kawawanaj zetnaj nâmti ekmagen kobep katanj eganj Emetak Tejanj indandayet zetik mpeye ke indawe."

40 Pitayanj zet kekok diindomti ewe tusumti golanj zet pigok diindoye, "In am myungunjin temanj ekjenmagen peme tapme kejin gilik zemti kobep. Am bekananj ekjen ke Kawawanaj indawaletbe nâip!"

41 Kegok zeme kasup keyegak am 3000 mee koganj Kawawanaj galen zet zapat dolaknaj nâmti nâmkijpeme tu zulutindeme Kilaisiyelen am manje ekjenmagen tusuwien.

Am nâmkijpepamak ondedakjin ma mama mimijin kwep dolaknaj wemkwage

42 Âpme am ekjen kapi ombemindenderanj ekjenaj Kawawanaj galen zet zapat dolaknaj mandiidom kwatemien. Mti kejn kwep penaj bemti tambujalem ninijet ma dundundu mulup mimijet mene mene maondaktemien.

43 Âpme Kawawanaj ombemindenderanj ekjengat palesetgatanj menok same penaj mgeyepmti am same ekjenaj nâmtemtem palen mamkwabien.

44 Am nâmkijpepamak ekjenaj kejn kwep bemti kwitnaj kwitnanjin same bee temakwep apalak tim nimwianj wianj mmamkwabien.

⁴⁵ Ma ekjenan msalin mkanjin ma kwitnan kwitnanjin sambe bee ketalasime amnan keyet tosanjan manep indame timti ondek bemti naman ilinagak olat zeme katan kalan indame matimtemien.

⁴⁶ Ekjenan tambu misa katan Zuda am ilinangalen sesewat mka teman ilindinj maondaktemien. Ondekpemti naman kalanji mka nen mka nen mekoti meu time kwawepme ilindinj kalan kumnimi olojen palen tati tambunalem manimetemien.

⁴⁷ Mama mimi dolakjan kegok mkwati Kawawan kwizet bunjaman mwati sesewat-samkwapme am notnanjan ke egomti ekjenmagen tusumti namkinpepe aikme Amobotnan Kawawan iktanngalen manjeen ke matusum indemtan.

3

Pitamak Zanan an setnan bekanan nen weyanpewun

¹ Kan nenyet Pitamak Zan egelan 3 kilok dundundu kanan beme Zuda am ilinangalen sesewat mka teman dundundu mulup msat mowebun.

² Apme an nen setnan wesinj mamkenj kebonj sokbembenan an ke notnaneyan tambu msa luan luenzamti kot Zuda ilinangalen sesewat mka teman keyet "Setokwakwat Dolakjan" manzemtemien keeset peme tati ekme am sambeyan sesewat mka temanen mobot totot mme indikti manep milawatgat mawekumindamtan.

³⁻⁴ An keyan tati idikme Pitamak Zan egelan sesewat mka teman mowesat mmalu idikti kegogak manep milawatgat idawekume egelan ek eksememuj mtati Pitayan pigok dunduye, "Gej pien ndikbak!"

⁵⁻⁶ Mme an setnan bekanan egan wa kwileki nen nasapmilup mene zemti elenzemoidikme Pitayan egat zeye, "Nit manep milawat mene nen ku tatndain. Kwewetan tatndain ke gasapmilup. Zisas Kilais Nasalet mkaengatanjan egat kwitnanen zeyagat wati met!"

⁷⁻⁸ Kegok zemti betnan penaset betname setnan ndanjanjan dolakjan beme sakwep elenj belej bemti wat mutututi mebekokot mti egetmak ilinsakwep sesewat mka teman kenjan moti set mananjanngat olojen mti palam mobot totot mti Kawawan zemsesewatpeye.

⁹⁻¹⁰ Apme an keyan set tapmamti Kawawan tasesewatsame am sambeyan ekti namtemtem mti zewien, "Sesewat mka teman 'Sekekek Dolakjan' manzeip ke totati manep milawatgat ndawekumti matazin wa an iktanjan kapimak zemti namtemtem mbien."

Pitayan am Kawawanngalen zet zapat dolakjan diindoye

¹¹⁻¹² An keyan Pitamak Zan egetmagen met ilinsakwep mka kenjan nen kwitnan Solomon makumtemien ke mame amnan indikti buluj bililinj ilinsakwep ekjenmak ke met ondektati namtemtem teman mti tapme Pitayan am ke indikti pigok diindoye, "Am in kapi kwilekiyet an wesinj dolakjan bep keyet ektemtem mti nit ndadem tatndigip? Kwitnan kwitnan ke ndanngat windenidanngat ma tej mananndanngat mananjan ku aiksolut.

¹³ Nit yenjokijne Abalaam ma Aisak ma Zekop mee ekjenngalen Kawawan egan Nemanjan Zisas ek Amobotnan mwat onzempemti winde teman saye. An ke in zemkumti kasa kuku an ekjengat belinan beme ekjenan wati amobotnan Pailletmagen mepme egan yoman nen ku aikti belak zempeme mebegalen mgeyanngut in zekanjan mti kume gakikiyet zewien.

¹⁴ In An Tenj ma Kwatetepmanj ek bamkumpemti amobotnan Pailletgat kwizet kalian kumti an bekanan am indom enzilili ke nampeme inmagen togotat zewien.

¹⁵ Mti in An mama tojanj ek kume gakiye yanngut Kawawanjan gakikiengatan mme gilik zem wage. Nin an keyet zet zapatnan manzempalakjan benup.

¹⁶ Keyepmti nit Zisasiyan iktanjan winde ndame nit namkinpepemak tati iktanngat kwitnanen an kapi mmalu dolakjan bemti ingat zikalinan tapme taegip kapi.

¹⁷ Notnne, nen nen namindeyan in ma amobotnanjine in Zisasiyet yanjan ku namtiyepm ek yomepinanngut belak kegok msawien.

¹⁸ In meluwanj ke mme Kawawanjan golan zenze anane ekjengat zeme ekjenan Kilais sindem nameti gakikiyet zet zapatnanj dolakjanj papia itnanjanen meluwanj mkwabien ke penanjanmak beye.

¹⁹ Keyepmti in yomengatanjan kenjin gilik zemti Kawawanmagen kopme egan mama miminjan bekanan ke katikpemti gilik zemindatime in sek welelanjin kwawepme mambep.

²⁰ Zisas Kilais ke Kawawanjan ninmagen peme kokogat ombempewe. Yan maneti zempeme ninmagen kapi toge.

²¹ Zisasiyan Bipmanngalen mowegeen keyegak mame Bipmanjan msat kululuj pi asekti naman alakjanj mme sokbemabe keyet zetikanjan ewenjan golan zenze anane tenj zemindeme ekjenan keyet zapatnanj esemtenj zemkawanj bemabien.

²² Golañ zenze an ekñen keyet tunjuwinanğatnañ ñen Moses egañ zet kapigok zemsok-beye,

'Amobotnañ Kawawañan inmagengatnañ nolin ñen mwat onzempeme egañ neñ golañ zenze an mamayap keyet katan mamti zetnañ zeme nãmti gawepuwep.

²³ Golañ zenze an keyelen zetnañ am notnañan gawepumti ekmagen ku tusuwep beme Kawawañalen manğeengatnañ zemindeme zupman meti walelet aikbep.' (*Zii Zet 18:15, 19*)

²⁴ Æpme eweñan tipman baenen golañ zenze an Samuel ma notnañ egat bamañ mamkwabien ekñenañ kan kapi sokbembeyet zetnañ papiaen meluwañ mkwabien.

²⁵ In golañ zenze an ekñengat nemunambañine in kapiyet Kawawañan yeñsokñin Abalaamak tususu mti egat zetik pigok mpeye ke toñañ in bewep. Kawawañan egat pigok zeye,

'Neñ gãlen manğaengatnañ an ñen egat pembenanğapmti msalen am sambe talip ekñenmagen kwitnañ kwitnañ dolakñañ mimindawap.' (*Sokbembe 22:18*)

²⁶ In kapiyepm Kawawañan eweñan nãmâtãti Nemunañ Zisas zempeme kot msalen kapi sokbeye ke in ñeñañ mama mimi bekananengatnañ indapmukulem mti gilik zemindatitiet keğok mge."

4

Pitamak Zãnak mka katikñan idewien

¹⁻³ Pitamak Zãnañ ke tati animbi zet keğok diindomambe tapmalu sãpe sãpe bumbu an ekñen ma Zudayelen sesewat mka temañgalen an tipdakutum ekñengat ñeñañin ma zii zet zikat indanda an ekñenañ kopmãbien. Ekñenañ kotati ekme Pitamak Zãnañ Zisasiyañ wage ma am gakikiñañan wabep keyet zapatnañ animbi sambe tadiindom kwapmalu ekñenañ keyet nãme ñep ku beme indatimti zemidosãt nãmbienanğut msat gasi beyeyepmti belak idatimti met mka katikñan sekek idewien.

⁴ Yanğut am egetgalen zet nãmti notnañan nãmkinpepe aikti Zisasmagen tusume am nãmkinpepemak sambe penañ temakwep 5000 mee kogoğ beye.

Pitayañ an damuñ ekñengat monzalamanan Zisasiyet yañañ zemkawañ beye

⁵⁻⁷ Msa msame sãpe sãpe bumbu an ñeñañ ma sesewat mka temañgalen an damuñ notnañ ma zii zet zikat indanda an ekñenañ meti sãpe sãpe bumbu an ñeñañin temañ Anas ma egalen manğaengatnañ am notnañ ma Kaipas ma Zãn ma Aleksandia ma sãpe sãpe bumbu an notnañ ekñenmak temakwep Zelusalem mka teman ondekti Pitamak Zãn tunjuwinan onzemidemi pigok idayañkwesiwien, "It winde kwiañ ma kwiyet kwitnanen ma meluwañ zigok penañ mti an wesiy kapi mmalu dolakñañ beyan?"

⁸⁻⁹ Idayañkwesime Pitayet keñanen Emetak Teñañ zet same zelin dopmañ pigok gilik zemindaye, "Sãpe sãpe bumbu an ñeñañne ma sesewat mka temañgalen an damuñne in nit awesiy ke zigok penañ mti mmalu dolakñañ bep keyet yañañ penañ nãsãgãt ndayañkwesimti talip.

¹⁰ Keyepmti nit zemkawañ bemalu in ma Israeł am ilinsakwep yañañ nãmâtãlit. Zisas Kilais Nasalet mkaengatnañ e in tewen kumasasok peme gakime bewien. Yañ Kawawañan naman gakikiengatnañ mme wageyañ main. Egat kwitnanen an wesiy kapi señañ mmalu dolakñañ beyanañ kapi tapme taegip.

¹¹ An Zisas keyet Kawawañalen Zet Itnañanen baen meluwañ kapigok mimiñañ tazin, 'Mka walalat an ekñenañ tepum ñen bekanan zemti peme mewenğeyan alak tepum keyañ mka tepumañ kalinañ penañ bemti mka atam tazin.' (*Sam 118:22*)

¹² Kawawañan msalen an ñeñañ am ñen yomengatnañ gilik zemti indatitiet winde ñen ku saye. Egañ Zisasiyañ mulup ke mimiyañ nãmti ek etañ saye."

¹³ Zet keboñ keboñ etañ tazemalu am tabienan nãmti zewien, "An zut kapiyañ nãnã mka temanen ku mebun. Zisasmak belak mamtemunañğut nãnã kabon kapi deeset tiwunañ kinğagapin pi nãmtalati tazelup." Zemti nãmtemtem penañ mbien.

¹⁴ Æpme ekñenañ an setnañ bekanan weyañpewun ke egetmak ilinsakwep tapme indikti zet dopmañ ñen gilik zemindandaye nãme ñep ku beme peme tage.

¹⁵ Keğok zemti tabienan yek beme eget zemideme zupman towepmalu ilinak tati pigok zenã zenã mbien,

¹⁶ "An zut kapi zigok mimidasenup," zem zenãwien? "Egelañ menok ke msokbemalu Zelusalem mkaen animbi sambeyan keyet zapatnañ ilak nãme delañ zep keyepmti nin ñep ku iyañ indendeyelen bein."

¹⁷ Zem mbienan yek beme zewien, "Yegat mulup ewe tusum mmalu am sambeyan nãmbepapmti nin zemkinğagat zet zemann egelañ keyet kinğati Zisasiyet kwitnañ ewe ku mpalakñañ bewalup."

¹⁸ Kegok zemnâmpemti naman idazemtetime mka kejanenak mowepmalu pigok zewien, "It am njen ewe Zisasiyet yanar njen ku zemzikat indawalup."

¹⁹ Kegok zeme Pitamak Zân egelanj zewun, "Nit zet kapi zemalu ilin opem nâit. Ingalen zet gawepumti Kawawangalen zet penj pemalu toweme keyet Kawawanar nigat nâme zigok bewe?"

²⁰ Nit Zisasiyet mulupmanjat yanar sambe be ekmâtâpmalu delanj zeye. Keyepmti kwizapatnar kapi belak atam pemalu ku tabe."

²¹ Egelanj kegok zemalu an njenar ekjenar zemkingagat zet notnar ewe tusumdiidomti belak ideme toti mebun. Am sambe ekjenar muluwan ke ekti Kawawangat sesewat-sawien keyepmti an temanj temanj ekjen keyan kwindemti an zut ke kwileki njen ku miidawien.

²² An wesinj Pitamak Zânmak menok temanj egat palen mti weyanpewun. An ke nup kanar 40 sebempein.

Am nâmkijpepemagan dundundu mulup katikjanar mbien

²³ Pitamak Zânar amobotnar ekjenar katikideme egelanj nâmkijpepemak am nolitne ekjenmagen koti ondedagen sâpe sâpe bumbu an ma sesewat mka temanjgalen an damun notnar ekjenar zet zewien keyet zapatnar mimindawien.

²⁴ Âpme ekjenar zet ke nâmti kenj ondek kwep bemti Kawawangat pigok dunduwien, "Amobotnar, gej kululuj msat ma nembu temanj ma kwitnar kwitnar sambe mananjmak wemezin kapi mmene sokbem mâge. (Kisim Bek 20:11; Sam 146:6)

²⁵ Gej ningat yensokj Dewit mulup andi Emetakdi Tenar kenar m elerj belerj beme zet kapigok zeye,

'Zigogat am Zuda mangaen ku sokbemberjar ekjenar Amobotnarjat njenzinj mti kusât tapmip? Ma pe kwilekiyet am ekjen kapiyan ondekti kwitnar kwitnar yanar yanepinj kapi msâgât tazenâip?

²⁶ Msalen an damun sambe ekjenar Amobotnar Kawawan ma Nemunan Kilais egetmak âsâgât kejar kwep bemti zenâ zenâ tapmip.' (Daniel 9:24)

²⁷ Dewilanj zeye keyet katarj amobotnarj Elotmak amjane Isael ekjenmak am Zuda mangaen ku sokbemberjar mak amobotnarjin Paillet ekjenar mka temanj kapi temakwep bemti Kawawan gejar Zisas mulup andi tenj ke pemane am yomengatnan ndatitijet ombempemti zempemane koge ek kume gakikiyet mulupman penarj sukwep mbien.

²⁸ Gejar ewenar baen mulup andi kemagen kwitnar kwitnar ke sokbembeyet zemkabe-wanan keyet katarj sokbemsaye.

²⁹ Yarj alak pi naman nin Zisas mâti mamann amnarj ningat kasa tapminndaip keyet Amobotnarj gejar kasa keyet kenarj winde ndamti ndamukulem mmene nin kinjgagapinj gâlen zet zapadi dolakjarj kapi ammagen windenjamben zemkawanj bemann zet zapadarj palakjarj bewe.

³⁰ Kawawanj, gejar mulup andi tenj, Zisas egat mti winde ndamane nin am zawatmak ekjen mmann alik bewep ma nemundi Zisas egat kwitnanen nin menok yanarj igak igak mbanup."

³¹ Kegok dundum delanj zeme mka ondek tapmambien ke titok temanj mti mekwapme Kawawangalen Emetak Tenarj am tabien bee kenjan topme ekjenar kinjgagapinj elerj belanj bemti zet zapat dolakjarj am kenarj windenjamben penarj zemkawanj bembien.

Nâmkijpepemak ekjenar kwitnar kwitnarjin apalak timambien

³² Zisas nâmkijpepenarj am ekjenar ondekti kejar kwep bemti milawalin mee tonar tonar ku timamkwabien ekjenar milawalin belak apalak timamkwabien.

³³ Kegok taindame ombemindenderjar ekjenar Zisas gakikiengatnan wage keyet zapatnarj windenjarbenj am ekjenarj zemkawanj bewien. Âpme am nâmkijpepemak ekjenarj tunjuwinan Kawawangalen kejar taolelarj bemisik tage.

³⁴ Ekjenmagen njenarj ola olat palen ku manje. Ekjenarj msalin mee tage ke an njenarj kwitime mânep ke mti met ombemindenderjar an ekjenarj belinan mambemtemien.

³⁵ Âpme ekjenarj ke timtati am njenarj kwileki njenarj olati kot zeme katarj milombinjanengatnan ke timtati maindentemien.

³⁶ Âpme kan keyet an njen Zosep ombemindenderjar ekjenarj kwitnarj Banabas manzemtemien. (Banabas kwit keyet yanarj, An Zemgwatnarj Mimi.) An ke Liwaiyelen manjeengatnarj msatnarj Saipalasiyetnarj.

³⁷ An keyarj msatnarj an njenijet zeme kwitime mânep ke mti kot ombemindenderjar ekjenarj belinan beye.

5

Ananiasmak imbiñaj Sapila egetgalen zapat

¹ Awembiñ zut ñen mamamtemun apmañ kwitnañ Ananias imbiñaj Sapila egelañ kegogak msalit butnañ ñen tosayet zemalu amnañ kwitiwien

²⁻³ yanggut mânep piwan timti imbiñajmak zenâmti keñ kwep bemti mânewit butnañ enzilim pemti butnañ etañ apmañaj mti met ombemindenderaj ekñenmagen beme Pitayañ mânep ke ekti zeye, “Ananias, geñ kwilekiyet Sadañaj kenji myungume mânep msadañgat tosañaj tinak ke butnañ buzak enzilimpemti butnañ etañ mti kot Emetak Teñ tatetipenik?”

⁴ Geñ msadi kekok nâmti belak pemane gitañgat zapat tadak. Ma an keyañ msadi kwitime mânepdi giti timti kwilekindi ñen msât nâmti mbek piwan? Geñ kwilekiyet mânep ekti kenji punpuy mme kekok mnak. Geñ wa nin ku tetindenak; Kawawañ tetipenak nânik!”

⁵ Zet kekok zeme Ananiasiyañ nâmti keyegak tokutumti gakime am notnañ tabien ekñenaj ekti kinjabien.

⁶ Âpme an zomolim notnañ tabien ekñenaj moti egat sekñaj sâgaj sumuyti met am sumen bewien.

⁷⁻⁸ Ke mti belaknik tatnepeme Ananiasiyet imbiñajaj apmañgat zapat nânâpiñ belak kwawopme keyegak Pitayañ egat zeye, “Msatgalen mânep kapi etañaj apdañ mti kobep?” Zeme imbiñajaj zeye, “Ilak buke etañ keyalak ke mkebepmak.”

⁹ Zeme Pitayañ zeye, “Abdimak it kwilekiyet Emetak Teñ tetipepeyet keñit kwep belut? Nemba zomolim set tokwakwalen talip ekñen kaimañ abdi mmet beyo yañ geñ kegogak gapmet beseip!”

¹⁰ Kegok zeme imbiwan setnañ kandañan ke tot gakiweme an nemba zomolim tabien ekñenaj mka keñan kwati sekñaj mti apmañ bewien keyet solonan mebewien.

¹¹ Kegok mme am nâmkijpepeñinmak mañge ma am notnañ ekñenaj zapat ke nâmti zemkinjagat omba penaj mbien.

Ombemindenderaj ekñenaj menok sambe mkwabien

¹²⁻¹³ Ombemindenderajmak am nâmkijpepemak ekñenaj keñ kwep bemti sesewat mka temañ keñaj ñen Solomon manzementemien ke maondaktemien. Mti tokwati am tunguwinan menok sepem igak igak mme ekti am notnañaj nâmkijpepemak ekñengat nâmindeme mobotnañ beme ekñenmak tususâgât manâmtemien yanggut Zuda amobotnañ notnañgat makiñgatmen.

¹⁴ Yanggut mulup ke ewe tusum mmepme animbi sambe penajañ Zisas nâmkijpemti ombemindenderaj ekñengalen mañgeen omba penaj metusumâbien.

¹⁵ Âpme ombemindenderaj an ekñenaj menok sambe mme kwizet buñamañaj mekopme nâmti keyepm am ekñenaj noline zawat sek sindemak indaluanzam timti Pitayañ kasuwen kwawepme weñajaj ekñengat paleset kwawepme dolakñaj beseip zemti ekñen set ganzenan sin yangmindeme toti selen dombem tapmebien.

¹⁶ Âpme Zelusalem mka temañ keyet sokñanik mka tapmege keyet am sambe penaj ekñenaj kegogak noline zawat sek sindemak ma we bekanajañ keñinan tatatnañ indatimti kopme Pitayañ weyañindeme dolakñaj bemâbien.

Ombemindenderaj sisipenpeñ mimindawien

¹⁷⁻¹⁸ Mulup dolakñaj kekok tapm mepme sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengat ñeñajin ma notnane Sadusi notnañ ekñenaj ilinsakwep ombemindenderaj ekñengat nâmbekambemindemti keyegak wati met indatamti mka katikñaj meindeme

¹⁹⁻²⁰ tatnepeme tambu sutnan Kawawañgalen enselañ toti set kwaletindemti zupman indatimtoweti zeye, “In meti sesewat mka temañ keñan moti animbi mama mimi alakñaj kapiyet zapatnañ ewe tusumti diindoseip.”

²¹ Ombemindenderaj ekñenaj zet ke nâmti toti met tambuñaj penaj sesewat mka temanan moti animbi zezapat diindomâbien. Âpme sâpe sâpe bumbu an sambe ekñengat ñeñajin ma notnane ekñenaj Zuda am ekñengalen amobotnañ sambe ekñenaj kopme ondektati ombemindenderaj zelen indendeyet nâmti zet beme mekopme an ñeñaj notnañ zemindeme mka katikñaj meti ombemindenderaj ekñen indatim kopme amobotnañ zimoselinan tati yañajin zenzeyet nâmti zemindeme mebien.

²² Am indatisât mebien ekñenaj mka katikñajgalen an damuj ekñen ilinsakwep damuj mti tapme moindaikti mka katikñaj set mâtâti keñan moti ekme ombemindenderaj ekñen ñen ku tabiangapmti meti zewien,

²³ “Nin met patañ zemti set damuj ekñen bee nsakwep sekekek kaliñaj tapme ekti set mâtâti moekmann ombemindenderaj ekñenaj keñan ku talo.”

²⁴ Zet kekok zeme nâmti sâpe sâpe bumbu an sambe ekjengat njanjanin ma sesewat mka temanalen antipdaktum ekjengat njanjanin ekjenan ombemindendenan ekjenan kwawabien ke zeme nâmti nâmtemtem teman mbien.

²⁵ Tazem timatnepeme an njanan patan zemkwati zeye, “An in mka katikjan met kek indeyo ekjen piwan kwawalayan sesewat mka teman daen moti animbi Zet Zapat Dolakjan Penan tadiindoip.”

²⁶ Zeme nâmti sesewat mka temanalen damun mimi egat njanjaninan an notnan ndatime sesewat mka temanen meti nin mot ekjengat zet zenepemann amnan nanzanjan ndoseipmagen zemti kingapan met ombemindendenan ekjen zesewak sewak mimindemi indatkobien.

Ombemindendenan ekjenan an damun teman teman ekjengalen ondedagen tati zet kingaganj zewien

²⁷ Indatim koti amobotnan ondedagen indat koindeme ekjengat tunjuwinan tapme sâpe sâpe bumbu an sambeyet njanjaninan pigok indayan kwesiye,

²⁸ “Nin an kapiyet kwit zapanan an ekjenmagen zempalakjan ku bembeyet zemkulumindewan. Âpme in Zelusalem mkaen am zapat ke ewe zempalakjan bemti an Zisas ke kuwien e nin kukujanok manzemndoip.”

²⁹ Zeme Pitamak ombemindendenan notnan ekjenan dopman pigok gilik zem zewien, “Nin amgalen zet gawepumti Kawawangalen zet kulumann njanjanin ku bewe.

³⁰ In Zisas tewen kumti masasokpeme gakiye yanjut yensokjanemak ningalen Kawawanjan buteme wagejan ewe alik mamain.

³¹ Âpme Kawawanjan mme wapme wapmoti ikjanngat betnan penaset Amobotnan peme tati Isael am yomengatnan kejan gilik zemann ndatituyet mulup zet eyo saye. Keyepmti Isael amnan Zisasmagen yom zemkawan bemann egan yomm katimndendeyet damun matazin.

³² Nin zet tazenuwen pi wa kwitnan kwitnan notnan sokbemâpme eknâmâtâben ke manzemkawan benup. In Kawawangalen zet gawepumti mame Kawawanjan Emetakjan Tejan ikjanngat kejan taoletnanngapmti tewalan indaye egan in zet sambe kapi zemkawan bemindame kekok ekmâtâbep.”

³³ Zet kekok zeme an njanjan ekjenan nâmti kejan bekanan penan beme ombemindendenan ekjen indome gakikiyet zenâ zenâ mbien.

Gamalieljan notnane notnan zemkulumindeye

³⁴ Amobotnanngalen ondedak keyet kejan an njanjan Gamaliel ek an zii zet zikat indanda. An ke am sambeyan nâmpeme mobotnan penan mambemtan. Egan watati, “Ombemindendenan ekjen belantik zemindeme zupman baen towewegat,” zeye.

³⁵ Zeme ombemindendenan ekjen zemindeme towepme ilinak tati amobotnan sambe ekjengat zeye, “In an ekjen kapi kwileki njan mimindasâgât nâseip beme weyan nâmâtâtati mseip.

³⁶ Itnanjan tipman baen an njanjan Teudas egan wati, ‘Njanjan amobotnan,’ zem mme am 400 kekok ekmagen met wetekumti manepeme an ke kume amjanan ekjenan kalan mekopme ondedak nin takwage ewan yek beye.

³⁷ Ya naman bam an njanjan Zuda zeme ke Galili mkaengatnan egan gapmanan am kwilin bemti mulup mge kan keyet am notnan Zudayan zet kelakjan mimindeme koti ek mâtî meti amobotnan notnan mtoidesâgât mme ekjenan ek kekok kume gakime manjanan ekjen indomkume kalan mekobien.

³⁸ Keyepmti in am ekjen kapi indondopin belak indeme talit. An njanjan njanjan bemti tapm bewen mulup tabep kapiyan njanjan towembe.

³⁹ Âk Kawawanjan ikjan njanjan beme tapmip beme in m aleme yek bewe. Mneti nin Kawawangalen mulupgat kasa mbanupmagangat eksewanup!”

⁴⁰ Kekok zeme an njanjan notnan tabien ekjenan nâme njanjan beme ombemindendenan ekjen ewe indazemtetime mopme sindiwan indomti Zisasiyet kwizet bujanan ewe tusumti ku zenzeyelen zemkulumindemi zemindeme

⁴¹ toti met Zisasiyet kwizet bujananngapmti katikjan bemti sindem ma sakambuk time keyet Kawawanjan nâme njanjan beyepmti olojan mti

⁴² kan katajan sesewat mka temanen ma am nâmkijepemak ekjengalen mka katajan ondekmeti Zisas Kilaisiyet kwizet bujanan ewe zempalakjan bembien.

¹ Kan keyet am nâmkijpepemak manje teman penaj sokbernti mambien keyepmti an Glik zet manzemtemien ekjenaj zewien, “In am zet Ibulu manzeip in kan kataj meu ma milawat makalanjuip kataj ningalen kwambet notnaj dolakraj ku maweyanjindeip.” Kegok zenti zetnaj belaknik bugan sokbeye.

² Keyepmti ombemindenderaj 12 ekjenaj nâmkijpepemak am ekjen ondekindemti zewien, “Nin segalen bandimgat yayan mti Kawawangalen bujam zapat zenze mulup pemann toweme nep ku bewe.

³ Keyepmti notnne, in ilinangat tunguwinangatnaj an nânâjinmak ma an kwizet bujamin dolakraj Emetak Tenaj keninan bemisik matazin. Ekjen kebonj indik mâtâti an 7 indaikti kopme nin segalen bandim mulup maminup kapi ekjengat belinan bemann ekjenaj mbep.

⁴ Âpme nin dundundu ma Kawawangalen zet zapat ammagen zemzikat indanda mulup etaj mbanup.”

⁵ Zet ke zeme nâmkijpepemak am ekjenaj nâme nep beme an 7 kapigok indaikbien: Stiwen ek an nâmkijpepenaj kalinaj ma kenanen Emetak Tenaj bemisik matatan.

Ek ma Pilip
ma Polokolosimak
Naikena
ma Taimonmak
Pamenas

ma Nikolas an kapi Antiok msalengatnan egaj Zuda am ekjenmak ewenaj kot tusumti am nâmkijpepemak bewien an ekjen kegok indaikbien.

⁶ Mti an ekjen kapi ombemindenderaj ekjenmagen indatimepme ekjenaj belin njokjinan bemti dundum indemti mulup ke belinan bemindewien.

⁷ Kegok mme Kawawangalen zelanj meti Zelusalem am m elej belej bemindeme Zisas nembajane ekjenmagen tatusumepme sambe penaj beye ma sâpe sâpe bumbu an notnaj sambe ekjenaj nâmkijpepe aikti ekjenmagen metusumâbien.

Zuda am ekjenaj Stiwen zet muluwen pewien

⁸ Stiwen ek Kawawangangatnaj kenj taolet ma windeyaj bemisik tapme am sambe tunguwinan menok kwitnaj kwitnaj sambe mge.

⁹ Kegok mme Zuda am notnaj msalin yanaj penti Silia ma Aleksandia ma Silisia ma Asia msalen met mamarajaj kot sesewat mka nen kwitnaj “Am Lala” ekjengalen manzemtemien ke kot tusumti mamamtemien ekjen keyaj rajbenti Stiwenmak zet mmot mtot mbien.

¹⁰ Âpme Kawawangalen Emetak Tenaj Stiwen nânâ dolakraj same zet tazemanje keyepmti an notnajaj egalen zetgat windenaj nep ku mtopepeyelen sepem tabemanje.

¹¹ Keyepmti ekjenaj am notnaj zet dâsuki notnaj bemzenzeyet zet kelakraj buzak set mimindeme ekjenaj zet dâsuki pigok zewien, “Penaj, nin tatnâmann egaj Mosesimak Kawawaj egetgat zet mobotnaj tapmmanje.”

¹² Ekjenaj kok zenti am notnaj ma sesewat mka temanjalen an damuj notnaj ma zii zet zikat indanda an notnaj ekjengat kenjin walapme ekjenaj zelin nâmti kot Stiwen wati ondedak temanen mebien.

¹³ Ekjenaj am notnaj Stiwegat bemzenze zet notnaj zenzeyet zemindeme ekjenaj ondedagen meti sekraj bemzenze zet notnaj sambe Stiwegat ewe pigok zewien, “Kan sambe an kapiyaj sesewat mka kapiyet ma Mosesiyelen zii zet zemtalalat zet manzeme eknup.

¹⁴ Nin tatnâmann egaj zet nen ewe pigok zeye, ‘Zisas Nasalet mkaengatnaj egaj sesewat mka temanj bekapî kumasek muti Mosesiyaj mama mimi notnaj zikat ndaye ke egaj mguluk gilik mme naman sepemanj nen bewe,’ ” kok zeye.

¹⁵ Âpme am notnaj amobotnaj ekjenmak ondedak temanen tapmambien ekjenaj Stiwen zimosetnaj ekme Kawawangalen ensel ekjengalen zimoselin kebonj beme weyanjeksememuj mtapmambien.

7

Stiwenaj amobotnaj ondedak temanen tapmambien ekjengat zikalinan zet zapat dolakraj zemkaway beye

¹ Âpme sâpe sâpe bumbu an nenajaj Stiwegat pigok yanjkwesiye, “Amnaj gâgât zet sambe tazeip kapi penaj ma dâsuki ze zemane nâmbi?”

² Yanƙwesime Stiwenanƙ pigok zeye, “Bipnotnne, neƙ pigok zema nâit. Yeƙsokƙ Abalaamanƙ ewe Alan mka msalen mebeƙin Mesopotamia msalen mame busatnanƙ tonƙan Kawawanƙanƙ sokbemsamti pigok dunduye,

³ ‘Neƙ msat nen zikat gama geƙ amdine ma msadi kapi katikpemti ke mepmambanik.’
(*Sokbembe 12:1*)

⁴ Zemti zempeme Abalaamanƙ nâmti keyet katanƙ Kalidia msat ke pemti met Alan mkaen matatan. Mka ke Silia msat keyet keƙan tazin. Ya ke met manepeme bipmanƙ e gakime naman Kawawanƙanƙ zempeme mka ke pemti msat nen kot tiye yanƙ msat timpeye keyegak nin matatnup.

⁵ Wa msat ke egat penanƙ ku saye ma msat butnanƙ bugan ku ketalasim saye yek. Eganƙ nembanƙeƙin maƙge yanƙgut Kawawanƙanƙ maneti msat ke ekmak nembanƙane indandayet zetik mimindeye.

⁶ Mti Kawawanƙanƙ zet nen ewe kapigok dunduye,
‘Inƙsokdine ekƙenanƙ nup kan 400 pi msat tunƙupman belak mamti amgat sisilinƙ mulup etanƙ mti ola olat palen ma sek sindem palen mambep.’
(*Sokbembe 15:13*)

⁷ Mti Kawawanƙanƙ zet nen ewe pigok zeye,
‘Am maƙge kwiyanƙ sisilinƙ mulup an etanƙ indatimti mambep ekƙen ke neƙ dopmanƙ mutumindamti gilik zemindatima koti msat kapi mamti neƙ etanƙ sesewatnamti mambep.’
(*Kisim Bek 3:12*)

⁸ Kok zemti eganƙ Abalaamak tususu mge keyet pilinƙanƙ Abalaamgat nemunƙanƙ nen sokbeme seƙnanƙ butnanƙ antitiyet zempeye keyepmti Abalaam manepeme nemunƙanƙ Aisak sokbemtapme kasup 8 beme Aisakgat seƙnanƙ butnanƙ antimpeye. Âpme Aisakgat nemunƙanƙ Zekop sokbeme Aisaganƙ Zekop sakam kegogak mpeye. Yanaman Zekopgat nembanƙane 12 sokbewien ekƙen bee Zekowanƙ sakam kegogak etanƙ mimindeye.

⁹ Âpme yeƙsokƙne an 12 keyanƙ meniƙin isikƙanƙ Zosep biwinanƙ gogot penanƙ mam-pemtan keyepmti ekƙeƙenƙen mepmte an ekƙenmagen beme mânep indamti Izip msalen wapmeti sisilinƙ an peme mamtan

¹⁰ yanƙgut Kawawanƙanƙ ekmak tati nukƙanƙ sambe keyet keƙan mukulem mti nânâ dolakƙanƙ same mulupmanƙ dolakƙanƙ mme Izip am ekƙengalen amobotnanƙ Palaoyanƙ egomti nâmpeme ikƙanƙgalen kwitnanƙ kwitnanƙ damunƙ mti Izip amgalen amobotnanƙ eyo mamtan.

¹¹ Kan keyet meuyet kambenƙ temanƙ Izip msalen ma Kenan msalen sokbem weme yeƙsokƙne ekƙenanƙ meuyet penanƙ timabien.

¹² Kegok tapme Zekowanƙ nâme amnanƙ Izip msalen meu tapme takwitip kegok zeme nâmti nembanƙane zemindeme meu kwitisât Izip msalen mebien. Met kwitimti kot e niƙe delanƙ zeme

¹³ naman seƙnanƙ ewe mepme meniƙin Zosewanƙ yanƙanƙanƙ datnaneyet zemâtâtindame amobotnanƙ Palao eganƙ Zosepgat sipbutnane nâmâtâtindeye.

¹⁴ Âpme Zosewanƙ datnaneyanƙ met biwin Zekop aikokogalen zeme ekƙenanƙ met biwin aikti amƙane notnanƙ indaaikti kobien ekƙen am 75 kogag

¹⁵ koti Izip msalen ke maneti Zekowanƙ gakiye. Âpme Zekopgat nemunƙane ningat yeƙsokƙne ekƙenanƙ ewe Izip msalen keyegak maneti kegogak gakimâbien.

¹⁶ Gakime inƙsokƙne ekƙenanƙ indatim met Sikem msat Abalaamanƙ am sumgat nâmti Emo ekƙengalen msat butnanƙ nen kwitiye ke maindabemtien.

¹⁷ Âpme Kawawanƙanƙ Abalaamgat zetik mpeye keyet kananƙ danƙome Israeƙ am ekƙenanƙ Izip msalen omba penanƙ

¹⁸ sambelenƙi mame Izip amobotnanƙ alakƙanƙ nen sokbeye keyanƙ Zosewanƙ mamti mulup dolakƙanƙ mƙwage keyet yanƙanƙ

¹⁹ kandati ningat yeƙsokƙne ekƙenmagen meluwanƙ mgasik penanƙ mti zeme mulup temanƙ penanƙ mamtemien. Âpme amobotnanƙ alakƙanƙ keyanƙ yeƙsokƙne ekƙenanƙ nemunƙane indatimti met zupman indeme gakikiyet zemkatik bemindeme namba an timti met tuyen matimemetan.

²⁰ Kan keyet Moses namba okak sokbeye ek sek sepemanƙ dolakƙanƙ penanƙ. Âpme mamanƙ bipmanƙanƙ eyonƙga tuk pi mƙanƙinanƙ ke buzak enzilimpeme tapme matatemien.

²¹ Tapmetneti met suasembeen peme weme tuyen mebeme Palaoyet nambanƙanƙanƙ metneti aikti namba ke mƙot tonƙanƙ bemti ekdamunƙ mme

²² bugan sememe Izip am ilinanƙgalen mama miminƙanƙgalen nânâ ke ma zet zemusuwewet zenze ke zemzikat sam mme eganƙ zet zemâtâti mulupmanƙ dolakƙanƙ mƙwage.

²³ Mosesianƙ ke manepeme nup kan 40 mee kok beme Israeƙ am notnane bugan meindidigalen

²⁴ nâmti indiksât selen tapmetneti ekme Izip an njanan Israeal an njan takume ekti Mosesian notnan Israeal ke mukulem mpemti Izip an bee kume gakiye.

²⁵ Mti Mosesian Israeal am manjenene kapiyan kapigok nâip nânge. Kawawanjan nâgât pembenan njanapmti gilik zemndatiwe. Nâip nânge yanjut ekjanan kekok ku nâmbien.

²⁶ Naman mise njan ewe indiksâgât meti ekme Israeal an zulan ilidak taâmalu idikti idasubemti zeye, 'In sip kwewan kwilekiyet taâlup?'

²⁷ Zeme an anjuk njanan yanbemti mge egan notnan takumanje e peme tapme Moses âtâpeme mepme njanzinij msamti zeye, 'Gej kwian nin ndadamun mti zemdelan zenze mulup mimiyet zemgeye?'

²⁸ Gej sanjen Izip an njan kumane gakiyan ewan alak naman nejan nâmane gakikiyet nâmti kot tazenik?'

²⁹ Kekok zeme nâmti Mosesian Izip amobotnan egan zapat kapi nâmti nowemagen zemti kingati Midian ekjengalen msalen kunzunmet ke mamti imbinan msat keyetnan wati mame nemunanet yumun jut sokbewun.

³⁰ Egan Midian msalen ke meti nup kan 40 kekok mame delan zeme kan tunjupman keyet Sainai Kalan kandan msat tunjupman am pinan ke mame Kawawagan enseljenan tep ntekanan tep tazime keyet kenaset sokbemsaye.

³¹ Mosesian tep ke tazime yanjan ekmâtâsâgât nâmti mululumti soknan tapmetnepeme Amobotnanan Mosesiyet pigok dunduye,

³² 'Moses, nejan yensokdine Abalaam, Aisak ma Zekop ekjengalen Kawawan.' Zeme Mosesian zet ke nâmti kingati sebelan dijdin mti mot eegat nâmtemtem mti belak kusumti tage.

³³ Apme Amobotnanan zeye, 'Gejan msat imti tadik ke kambuk penan keyet setwewedi gulumm.

³⁴ Nejan Izip msalen aminne sisipenjan mimindame sek sindem teman palen tati si kember mname nâmti indamukulem msât kwatolap. Keyet gejan wati Izip msalen meti indatim kot.'

(Kisim Bek 3:7-10)

³⁵ Kawawanjan zet kekok zeme Mosesian kingaga e yanjan kapigogat. Egan Izip msalen daen mame Israeal am ekjanan ek kingati zewien, 'Gejan kwian ningalen amobotnan ma damun teman geye?' Zeme kunzunji koge an ke naman tep ntekanan tep tazime Kawawagan enseljan tep kenan sokbemsame ke ekti kusumtapme Kawawanjan Israeal am ekjengat amobotnanin onzempemti zempeme meti Israeal am njanan bemindemti indatim kokogate mege.

³⁶ Izip msalen meti indatimkosât tati Izip msalen menok sepeman igak igak mme amobotnan Palaoyan ekti kingatindeme selen indatimeti nup kan 40 pi Nembu Namanan ma msat tunjupman mee pi menok sepem igak igak mti indatimti koge.

³⁷ Kopmambe Mosesian Israeal am pigok diindoye, 'Bam Kawawanjan ningat tunjupmananatanan notn njan mti onzempeme nejan golaj zenze an mayapnok mambe.'

³⁸ Apme Mosesian indatimti met msat tunjupman ondekindeme tapme egan ikjan Sainai Kalanan mowepeme ensel egan zet zapat dunduye. Mme Mosesian zet manananmak ke nâmtimtoti nin dindome nâmtâbenn.

³⁹ Yanjut yensokdine ekjanan Mosesiyelen zetgat wisat mti bankumpemti nânânanan gilik zemti naman Izip msalen mesâgâlak manâmtemien.

⁴⁰ Apme Mosesian kalanan ke moti ewe ke mame Israeal am ekjanan Elongat zewien, 'Gejan ningat kawawanjan njan weyannda. Mosesian Izip msalenganan ndatim kot msat tunjupman pi kilom ndemti deset melepe e nin ku nânupgat gejan ke mimndamane keyan njanan bemndame naman gilik zemti Izip mkaenak mebanup.'

⁴¹ Zeme egan makau nemanan wejan njan ke betnanjan weyanpeme weme bep-meluwanjan ke ekti olojan mti sâpe sâpe bum samti age silik teman msawien.

⁴² Mobotnan kekok mme Kawawanjan indikti pigok nâmti bankumindeye. Ekjanan kasup eyonga ma wenzingat nep sesewatsasayelen nâmti kekok mge. Muluwan kebon keyet golaj zenze an ekjanan Kawawanjan Israeal am ekjengat zet pigok zeye ke mtati Kawawagan Zet Itnananan meluwanjan kapigok mge,

'Israeal am, in msat tunjupman nup kan 40 mambien kan keyet in sipsip ma makau kumti sâpe sâpe ke nâgât buwien?'

⁴³ In kawawanjan nopiom Mâlok ek sesewatsamti egalen sesewat mka mzalan walalanan ke luanzamtî mamaip. Ma in kawawanjan wenzim Lapan ke sesewatsamti egat wejan weyanpeme weme luanzamtî mamaip. Keyepmti nejan zemindema Babilon mka teman ke sebempemti naman bejan daen mebejan.' (Aizaya 63:10; Zelemaia 19:13; Amos 5:25-27)

⁴⁴ Ewanan yensokdine ekjanan msat tunjupman mamtemien ke ekjanan Kawawanjan enseljenan sesewat mka mzalan ke gapum mamti egat masewatsamtemien. Mka

mzalanj ke Kawawanjaj iknjaj Moses sokbemsamti mka mzalanj zigok walalagalen keyet weñaj zikat samti zemâtâtsaye keyet katarj walabien.

⁴⁵ Bam yeñsokñje ekñenaj biwine ekñenmagen sesewat mka mzalanj ke mgapumti Zosuayan ñenaj bemindeme kasaen mepme Kawawanjaj iknjaj indamukulem mti kasanjine indamâpme mepme msat kapi indaye. Âpme sesewat mka mzalanj ke matakwatnepeme Dewit amobotnajj sokbeye.

⁴⁶ Âpme Zekopgalen Kawawanjaj Dewit keñ sewakñaj mpeme nâmti Kawawanjaj sesewat mka ñen walalagat nâmti Kawawanjaj yanjkwesiye yanjut Kawawanjaj ku nâmpeye.

⁴⁷ Maneti bam Dewitgat nemujanj Solomonaj Kawawanjajen sesewat mka ke walage.

⁴⁸ Yanjut Amobotnajj Temaj Penaj Kululunjen main eganj sesewat mka amnaj walalatañ keyet keñaj ku matazin. Kegogapmti Kawawanjaj iknjaj pigok zeme golanj zenze an Aizayayan meluwanj pigok mge,

⁴⁹ 'Amobotnajjaj pigok zein, "Kululunj ke nâlen mundumm penaj ke tati msalen belak setnnañ etanj maimtalap. Keyepmti in nâlen mka pe sepemanj zibonj penaj walabep? Ma neñ mundumm zibonjanen penaj tot kâtrâm tabap?"

⁵⁰ Neñ betnnañ kwitnaj kwitnaj ke ku mban ma?"'

⁵¹ In an keñj katikñaj penaj Kawawanjajen zet wakñinaj nânâ nâmtinjut keñinan penaj ku mambeip. Mti itnanañ yeñsokñineyanj mamtemienok in Emetak Teñaj inmagen mulup msâpme in kan katarj belak maâtâpeme mezin.

⁵² An Teñ tonaj sokbembeyelen zet golanj zenze an ekñenaj manzemkwatemien ekñenmagen ñen anjalaj pewien? Sokñine ekñenaj an kebonj sambe penaj indomwalet mkwabien. Yanj maneti an iknjaj ke sokbeme am in kapiyanj kume gakiye.

⁵³ In Kawawanjajen zii zet ensel ekñenaj indawien ke nânâ nâmtinjut makuluip nâip!"

Zuda am ekñenaj Stiwen nanzanaj kume gakiye

⁵⁴ Stiwenaj zet kekok diindome an ñenaj ondedagen tabien ekñenaj tiwin kwasime egat ñenzinñ temaj penaj mbien.

⁵⁵ Mme Stiwen Emetak Teñaj keñanen bemisikme zikatnaj kululunjen gwaen ekme mopme Kawawanjajen busatnaj keñaj Zisasiyanj Kawawanjaj betnaj penaset tapme

⁵⁶ ekti zeye, "Kululunjen gwaen egit! Neñ kululunj ñandeme Kawawanjaj Nemujanj am mamaen sokbeye eganj Kawawanjaj betnaj penaset tapme egap!"

⁵⁷⁻⁶⁰ Kegok zeme am sambe tabien ekñenaj wakñin bekekti zet oyak oyak temaj mti wati ekmagen windembemti met âtâpeme mebe kokot mti tetimti Zelusalem mka temaj solonan baen topekti an ñenaj ekñenaj kolowin sakñanjatnaj gulumti an zomolim Sâl egat kandanaj bempeme tapme ekñenaj yanjbemti nanzaj mâtâti kume an notnanañ indamukulem mti kume eganj kusumtati Amobotnajj Zisasiyet pigok dunduye, "Amobotnajj Zisas, geñ nâlen emetakñ mi!" Kegok zemti tot pedondom tati kwizet temaj penaj kumti zeye, "Geñ an ekñen tatnoip kapiyelen myungunjunin katipe." Kegok zemti wembekatañ topme gakime Sâlaj ke tati ekti keyet nâme dolakñaj penaj beye. Âpme sesewat mka temajalen an damuj ekñenaj gilik zem meti sâpe sâpe bumbu an ñenaj temaj egat zapatnaj met zeme nânge.

8

Sâlaj am nâmkinjepemak ekñengat kasa mimindaye

¹⁻² Âpme an notnajj Zisasiyelen mama mimi mâti mamtemien ekñenaj nâmtalat meti Stiwingat sekñaj mti am sumen mmet bemti ambembesi temaj mbien. Kan keyet penaj yanjbemti am nâmkinjepemak Zelusalem mkaen mamtemien ekñen kasa kasa mimindame ekñenaj kalañti Zudija ma Samalia msalen mekopme ombemindendenaj ekñenaj etanj Zelusalem mkaen matatemien.

³ Âpme Sâl eganj setetekñaj palakñaj beme ñenaj bemti animbi nâmkinjepemak indawaleti ekñengalen mka katarj moti indatime kwawepme mka katikñaj timet maindeman.

Piliwanj Samalia msalen zet zapat dolakñaj am zemkawanj bemindaye

⁴ Kegok mti am nâmkinjepemak indamâpme ekñenaj msat sambe lala bubuk mekoti Zet Zapat Dolakñaj Penaj msat sambe zemkawanj bemâbien.

⁵ Âpme Piliwanj Samalia am ekñengalen mka ñande temaj ñengat patanj zemti am Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakñaj Penaj zemkawanj bemindame

⁶ am sambe ekñenaj zetnaj nâmti tikñanjat mbien. Ma kwitnaj kwitnaj mamananj mti

⁷ am we bekananjinmak sambe tabien ekjen we bekananjin indapmâpme am kenjangnan kwati nâkjak mti kunzunbien ma am sambe notnanj selin belin wesij mee pi mme dolaknanj bemâbien.

⁸ Keyepmti mka keyelen am ekjenanĵ Pilipgat olojen mti Kawawanĵgat kwizet bunĵaman mwabien.

⁹ Âpme mka temanĵ keyet kenĵan an nĵen mamtan kwitnanĵ Saimon eganĵ ke mamti anĵkambuk mulup nup kan sambe penanĵ mamtan. Mti eganĵ iknanĵgat seknanĵ mmoti, "Neĵ amobotnanĵ mayap," zeme animbi sambeyanĵ egat nâmpeme mobotnanĵ mambemtan.

¹⁰ Eganĵ kegok mme amobotnanĵ ma tototnanĵ ekjenanĵ Saimongat zetnanĵ nâme mobotnanĵ bemezewien. "An kapiyanĵ Kawawanĵmagen Winde Temanĵ manzeip ke timti mamin."

¹¹ Âpme eganĵ anĵkambuk mulup nup kan sambe penanĵ mti mamkwage keyepmti am ekjenanĵ egat nâme mobotnanĵ penanĵ mambemtan.

¹² Kegok mti manepeme Piliwanĵ met pataĵ zemti animbi sambe Kawawanĵgalen zemâtâtât katnanen mama keyet yanĵan ma Zisas Kilaisiyet yanĵan zemkawanĵ bemindame nâmti nâmkijpepe aikme tu zulutindewie.

¹³ Âpme Saimon eganĵ kegogak zet nâmkatik bemti nâmkijpepe aikme tu zulutpeme Pilipgat kandanĵan mame Piliwanĵ kwitnanĵ kwitnanĵ mamanananĵ mme ekti nâmtemtem mamtan.

¹⁴ Âpme Samalia am ekjenanĵ Kawawanĵgalen zet zapat nâmti mkatik bewien keyet zapatnanĵ Zelusalem mka teman ombemindendenĵan ekjenmagen mepme nâmti ekjenanĵ Pitamak Zân zemideme

¹⁵ Samalia msalen mepataĵ zemti am nâmkijpepemak ekjenanĵ Emetak Tenĵmak bem-beyet nâmti Amobotnanĵgat dundum sawun.

¹⁶ Tipman baenen ekjenmagen Emetak Tenĵan ku toge belak Amobotnanĵ Zisasiyet nâmkijpeme egat kwitnanen tu etanĵ zulutindewien.

¹⁷ Keyepmti ombemindendenĵan zut egelanĵ belit nĵokĵinan bemti dundumalu Emetak Tenĵan tot kenĵinanen bemisikme

¹⁸ Saimon an keyanĵ tati ekme ombemindendenĵan zut keyanĵ amgat belit nĵokĵinan bemti dundumalu amnanĵ Emetak Tenĵmak tabeme indikti eganĵ winde ke kwitisât met mânepmānĵ timti egetmagen koti zeye,

¹⁹ "It winde tapmilup ke neĵ namalu neĵ kegogak am notnanĵ betnnan nĵokĵinan bema Emetak Tenĵmak bewep."

²⁰ Zeme Pitayanĵ pigok gilik zemsaye, "Geĵ nâmane Kawawanĵgalen taolet takozin kapi mânewanĵ nĵep kwititiyelen bein? Keyepmti geĵ mânepdi tipenĵ tezin nĵande towebanik!

²¹ Geĵ nĵoktik bekananĵ kegok nânik keyanĵ nitmak tusumti mulup kabonĵ kapi nĵep ku mimiyelen. Kawawanĵanĵ nĵoktikdi kegok tazin ke ekti nâme bekananĵ bein.

²² Keyepmti geĵ otnânândi bekananĵ taotnânik ke pemane tapme kenĵi gilik zemti Amobotnanĵ Kawawanĵgat dundum samane eganĵ nânândi bekananĵ keyelen yom katipewe.

²³ Geĵ mama mimi bekananĵ kebonĵ kebonĵ keyanĵ kenĵanen gak zemti tazin keyepmti nit mulup dolaknanĵ kapi tapmmalu geĵ indikti eyak penanĵ tapmmane gigup."

²⁴ Zemalu Saimonanĵ egegat zeye, "Iilagak nâgât mti Amobotnanĵgat dundumalu eganĵ napmukulem mneme kwitnanĵ kwitnanĵ zelup keyanĵ neĵmagen ku sokbemâbe."

²⁵ Egelanĵ Kawawanĵanĵ egetmagen mulup zigok mge keyet zapatnanĵ ma Amobotnanĵgalen Zet Zapat Dolaknanĵ Penanĵ Samalia am zemkawanĵ bemindamalu delanĵ zeme Zelusalem mka teman mesât mepmambe sele selen mka isisiknanĵ notnanĵ indaikmeti am Zet Zapat Dolaknanĵ Penanĵ diindom diindom piyanĵ mekun.

Itiopia msalengatnanĵ an nĵen Piliwanĵ Zet Zapat Dolaknanĵ zemkawanĵ bemsaye

²⁶ Âpme Kawawanĵgalen ensel eganĵ Pilipmagen koti zeye, "Geĵ wati toti Zelusalem mkaengatnanĵ Gaza mkaen mesât mamelip set keeset mâti mesenik."

²⁷ Zeme nâmti Piliwanĵ set ke metneti selen an nĵen Itiopia msalengatnanĵ aige. An ke Itiopia imbi mobotnanĵ Kandasi egalen mânep ekdamunĵ mamtan. Eganĵ Zelusalem mka teman Kawawanĵgat sesewat mulup met mti

²⁸ gilik zemti mkananĵ mesât kalisinĵan mototati mepmambe

²⁹ golanĵ zenze an Aizayayelen meluwanĵ ke tapmainĵ mepme Emetak Tenĵan Pilip zempemti zeye, "Geĵ kalis tapmezin kainde met aikti an kemak melit."

³⁰⁻³³ Zeme Piliwanĵ winde bemti met soknanĵ ke meti nâme an keyanĵ golanĵ zenze an Aizayayanĵ papia pigok kuye ke tapmainĵ manĵe,

"Ekjenanĵ sipsipnok kume gakikiyiet wati kolip. Ekjenanĵ sipsip zupmanĵ elenĵesâti wati kopme kwitnanĵ ku makuin sepem kegogak an ke wati kopme eganĵ yeye nĵen ku mge. Ekjenanĵ omba penanĵ mtopemti zetnanĵ esemtenĵ zemdelanĵ zenzepinĵ belak

kume gakiye keyepmti nin egat insoƙɗane ɗen ku mamame indiknuƙ.” (*Aizaya* 53:7-8)

Âpme Piliwan zet ke nâmti yanƙwesime, “Zet ke maiɗti zigogak penan nâmti zenzenan keyet yanan bugan tatnânik?”

Yanƙwesime an keyan pigok zeye, “An ɗenan zet kapiyet yanan ku zemâtâtname neɗ nenak etan zigoset yanan nâmtâtâbak? Keyet kwati neɗmak kapi totati zet kapiyet yanan weyan zemâtâtname nâmbi.”

³⁴ Zemtetime motapme amobotnan keyan Pilip pigok yanƙwesiye, “Geɗ zemane nâmbi an papia kuye kapi iƙɗanƙat nâmti kuye ma anɗanƙat nâmti kuye?”

³⁵ Yanƙwesime Piliwan golan zenze an keyelen zet ke mti Zisasiyelen Zet Zapat Dolakɗan Penan kemak pepem bemi zemkawan bemsame

³⁶ mepmambe amobotnan keyan zeye, “Tu pi tazingat geɗ neɗ tu zulutneneyet nâmane ɗep beme zulutnesenik?”

³⁷ [Zeme Piliwan zeye, “Geɗ Zisas Kilais ilak penan nâmkɗinpenik beme zenik keƙok ɗep mimiyele.”]

Zeme an keyan zeye, “Zisas Kilais ek Kawawanƙat Nemunan penan e ɗep nâmkɗinpeyan.”]

³⁸ Zemi mulup anan zeme kalis atam tapme Pilipmak amobotnanan tuyen toweti Piliwan tu zulutpemi

³⁹ ilisakwep kainan kwati keyegak Amobotnanɗalen Emetak Teɗan Pilip wati mepme amobotnan keyan Pilip ɗen ku ege. Mti egan setnan mesâgât nâmti kogeɗ ke mâti keɗ oloɗen palen mege.

⁴⁰ Âpme Pilip wapmeti Azotus mka msalen met peme egan mka teɗan notnan ke tokwapmeti am Zet Zapat Dolakɗan Penan diindom diindom meti Sisalia mka msalen met pataɗ zeye.

9

Sâliyan keɗan gilik zeye

¹ Âpme Sâlan am Amobotnan Zisas mâti mamamtemien eƙɗen indikti timti indapmâtindome gakiƙiyelen mulupman teɗan penan mamimtan keyepmti egan sâpe sâpe bumbu an ɗenan teɗan ekmagen meti

² zemâtâtât papia ɗen same mti Damaskas mkaen Zuda ilinanɗalen sesewat mka isisikɗan katan meti animbi Amobotnan Zisasiyelen set alakɗan mâti maip eƙɗen indatimatimti kokogat yanƙwesime sâpe sâpe bumbu aniyen zemâtâtât zet kapigok kumsaye. An ma imbi eƙɗenan Amobotnan Zisasiyelen mama mimi alakɗan kapi mâti maip beme egan ɗep indatimti belin zamtimti Zelusalem mkaen indatim kobe.

³ Keƙok kumsame mti Damaskas mka sokɗanik mepme kululuɗanƙatnan busatnan teɗan penanƙat toti egat palen mbusatnan bemi tage.

⁴ Keƙok mme egan msat palen tot kutum wemi tati nâme zet ɗen kapigok sokbeye, “Sâl, Sâl, geɗ kwileƙiyet neɗ napmât giɗɗi penan mti nawalesât mulupman teɗan tapmnik?”

⁵ Zeme Sâliyan pale kaim weƙer tati yanƙwesiye, “Amobotnan, geɗ kwi?”

Zeme Amobotnanan zeye, “Neɗ Zisas, geɗ napmât giɗɗi mti nawalesât maminik kapimak.

⁶ Keyet geɗ wati mka teɗan daen mepmanenƙat bam an ɗenan mulupdi zigok mbanik ke zemâtâtgame nâmbanik.”

⁷ Âpme Sâlmak am notnan mebieɗen eƙɗenan muluwan ke ekti weɗin mepme zetpiɗ belan diliɗ zem tati nâme zet ke sokbeye yanƙat eƙɗenan am penan ke ku eƙbieɗ.

⁸ Âpme Sâlan wati zikat eƙsâgât olapme am notnane eƙɗenan betnamti Damaskas mebieɗ.

⁹ Ke mepeme kasup tuk pi zikatnan beɗan piyan tu meu mee ninipiɗ; belak mawemtan.

¹⁰ Âpme Zisas nâmkɗinpeyan an ɗen kwitnan Ananias zeme ke egan Damaskas mkaen ke matatan. An keyet Amobotnanan kie kienok sokbemsamti Ananiasiyet pigok kuye, “Ananias!”

Zeme Ananiasiyen zeye, “Amobotnan, neɗ pine talap.”

¹¹ Zeme Amobotnanan pigok dunduye, “Geɗ wati Set Teɗ manzeip keeset meti Zudayelen mkaen moti an ɗen Tasas mkaɗanƙatnan dundundu mulup tapmƙat moti aiksenik. An keyet kwitnan Sâl.

¹² Egan tati geɗ kie kienok giƙme geɗ ekmagen meti beɗan ɗokɗanen bemane zikatnan ewe dolakɗan beme ekmâtâlep.”

¹³ Amobotnanan kegek dundume nâmti Ananiasian ke nâme nuknan beme zeye, “Amobotnan, am sambe ekjenan an keyet yanjan pigok manzeme nânap. Egan Zelusalem mkaen amdine geŋ gapmâtmaip ekjen ke egan sambe penan maindawalezin.

¹⁴ An ke sâpe sâpe bumbu an njanan nâmpemti papia same mti Damaskas mka teman pien animbindine geŋ sesewatgamti mandundunganup. Nin setn betn zamti mka katiknan ndatimti mesât kozan.”

¹⁵ Zeme Amobotnanan zeye, “Geŋ njeŋgat met an ke nen mulup an aikman. Egan nâgât kwizet buŋamm mti am Zuda manŋeen ku sokbembenan ma amobotnanine ma Israel am ekjenmagen meti zemkawan bemnewe keyet geŋ met ekti zikatnan weyanpe.

¹⁶ Âpme nenn egan kwizet buŋamm mmamti sek sindem tiwe keyet set zikat sama ekbe.”

¹⁷ Zeme Ananiasian mka zemâtâtpeye ke esemten met aikti mka kenan moti betnanan Sâl nokenan bemti zeye, “Sâl notn bekan, Amobotnan Zisasiyan selen baen sokbengame ekdak. Egan neŋ kot zikadi mma ewe eegalen zemneme kolap. Egan geŋ zikadi ekti Emetak Tenmak bembeyet tazein.”

¹⁸ Zeme keyegak zikatnan keŋangatnan angala galaŋan pâpman nemon piyan dolon zem topme zikatnan weyan ekti wati zeme Zisasiyet kwitnanen tu zulutpemti

¹⁹ bam tu meu same nimti windenan timti

²⁰ keyegak Zuda am ilinangalen sesewat mka sambe meti Zisasiyet yanjan zempalaknan bemti pigok zeye, “Zisas ek Kawawanŋat Nemanan penan.”

²¹ Kegok zeme nâmti amnan nâmtemtem mti zewien, “An kapiyan Zelusalem mkaen daen an kwitn kapi kumti sesewatsame egan indom walet mamnan naman pien koti keŋagak animbi kwit keyegak kumti masesewatsaip. Ekjen kapi belin zamtimti sâpe sâpe bumbu an njanan ekjenmagen indatimti mesât koge e wa an iŋnan kapi manzeegit?”

²² Yanŋut Sâlŋ Zet Zapat Dolaknan Penan ke windenanben zemti amgat Zisas ek Kilais keyet yanjan weyan diindomti zemâtâpme am Zuda Damaskas mkaen matatemien ekjenan zet nen dundundayet olati njanan penan zime

²³ ekjenan ilinak ondedak mti Sâl kume gakikiyet zemtâwien.

²⁴ Zuda am ekjenan kegek zemti tambuyet ma msayet mka teman keyet set biman baen damuŋ mtati Sâl topme kusenuŋ zemti tapme egan zapalin ke nânŋe.

²⁵ Kegok mme Sâlŋat notnane Zisas nâmkijpepenan ekjenan tambusutnan buzak Sâl suasemben weti kimbat enzuŋaset tegan timtati peme âlâlâlân zupman baen toweti mege.

Sâlŋ Zelusalem mka teman mege

²⁶ Sâl egat yanjan manâmtemien keyepmti egan Zelusalem mkaen gilik zem meti am Zisas nâmkijpepenan ekjenmak ondeksât mme ekjenan egat nâme Zisasiyet kasa mamn wan an kapi nâmbien keyepmti ek kŋŋatpeme

²⁷ Banabasiyan Sâl tetimti ombemindenan ekjenmagen meti Amobotnanan Sâl Damaskas selen sokbemsamti zet dunduye ma Sâlŋ Damaskas mkaen moti Zisasiyet yanjan windenanben penan zemâtâŋe keyet yanjan zemkawan bemindame ekjenan nâmtât peme

²⁸ ekjenmak ke tati egan Zelusalem am nâmkijpepemak ekjenngalen ondedakjanan kan katan meti Amobotnanan kwizet buŋaman windenanben manzempalaknan bemtan.

²⁹ Mti Zuda am Glik zet manzemtemien ekjenmak Sâlmak zet zapat dolaknanŋat zet mmot mtot mti Zuda Glik zet manzemtemien ekjenŋat njanan zime set nen aikti Sâl kume gakikiyet nâmbien.

³⁰ Âpme am notnane notnan Zisas nâmkijpepenan ekjenan zapat ke nâmti Sâl wati Sesalia mka teman topeme Tasas mkaen mege.

³¹ Âpme Zudia ma Galili ma Samalia msalen am Zisas nâmkijpepenan manŋe mambien ekjenmagen sisipenpenan ku sokbeye keyepmti ekjenŋat tunŋuwinan sewaknanan weme Emetak Tenan indapmukulem mimindeme nâmkijpepen gweŋ gweŋ kumti Amobotnanan kandanŋegak mambien. Âpme Am notnan Emetak Tenan keŋin m eleŋ beleŋ beme ekjenan kot am nâmkijpepemak ekjenmagen tusume indama kume omba penan beye.

Pitayan Lida mkaen an wesin nen mme dolaknan beye

³² Pitayan msat katan Zet Zapat Dolaknan Penan mandindom metneti Zisas nâmkijpepenan Lida mka msalen mamtemien ekjenmak kegek met mamti Zet Zapat Dolaknan Penan diindoye.

³³ Egan mka keyetnan an nen kwitnan Inias ek setnan wesin bembenan nup kan 8 pi egan set mee bugan mebepin belak mkaen milam mawemtan.

³⁴ Yaŋ Pitayaŋ an ke meekti pigok dunduye, “Inias Zisas Kilaisiyaŋ mme dolakŋaŋ benik keyet geŋ wati sindi weyaŋ kutumbe.” Zeme egaŋ keyegak pututuk zemwati sinaŋ bekaŋ kutum bemti mebe kokot mge.

³⁵ Pitayaŋ muwaŋ kekok mme Lida am ma Selon am ekŋenaŋ an wesij wati mepme ekti Amobotnaŋ Zisasiyet nâmkîŋpewien.

³⁶ Âpme naman Zopa mka msalen imbi ŋen nâmkîŋpepeŋaŋmak mamtan kwitnaŋ Tabita kwitnaŋ ŋen Glik zeleset Dokas makumtemien. Egaŋ kan kataŋ am sambe bee keŋ taolet mimindamti am bekopsat notnaŋ ola olat palen mamtemien ekŋen indapmukulem mti maweyaŋindemtan.

³⁷ Âpme Pitayaŋ ewe Lida mka msalen keyegak mame kan keyegak imbi keyaŋ zawat temaŋ mti gakime tuyaŋ sekŋaŋ zulutpemtî met mka keŋaŋ sakŋaŋ gwaen mopeme weŋge.

³⁸ Âpme Zopa mka ke Lida mka keyet sokŋanit matatan. Keyepmti Zopa am nâmkîŋpepemak ekŋenaŋ Pita Lida mkaen kotazin zeme nâmti ekŋenaŋ Zopa an zut zemideme meti Pitayet zewun, “Lida am ekŋenaŋ nit geŋ gakti sakwep mebegat zemndeme gaikmesâgât kolup.”

³⁹ Zemalu Pitayaŋ milawatnaŋ bekaŋ mutuweti egetmak Zopa mkaen mebien. Met patan zeme keyegak wati Dokas mka keŋaŋ ŋen tedukŋaŋ gwaen peme weme tapmambien ke wati mopme imbi kwambet sambe ekŋenaŋ Pita bembuluŋtati Dokasiyaŋ alik mamti kâlâwin teepmaŋ ma kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋ sambe selim indamâge ke zikat samti si kundundu tapmmambien.

⁴⁰ Mme Pitayaŋ am ekŋen ke zemindeme zupman towepmâpme igak tot pedondom tati Kawawaŋgat dunduye. Dundum delaŋ zemti zimosetnaŋ imbi gakikîŋaŋ tage keeset ekti zeye, “Tabita wat!” Zeme imbi gakikîŋaŋaŋ belak zemti Pita waekme

⁴¹ Pitayaŋ met betname am nâmkîŋpepemak ma imbi kwambet ekŋen indakumtetime kwapmâpme Dokas mme alik beye ke zikat indame ekti oloŋen temaŋ penaŋ mbien.

⁴² Âpme keyet zapatnaŋaŋ Zopa animbi sambe bee nâme delaŋ zeme am sambe penaŋaŋ Amobotnaŋgat nâmkîŋpewien.

⁴³ Mme Pitayaŋ an ŋen Saimon soŋgom sekŋaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋ maweyaŋtan an keyelen mkaen kan teepmanik mawemtan.

10

Kawawaŋgalen ensel ŋenaŋ Konelias sokbemsaye

¹ Sisalia msalen Loma an ŋen mamtan kwitnaŋ Konelias. Ek kasa kuku an 100 ekŋengalen an damuŋin. Ekŋen keyet amnaŋ “Itali ekŋengalen kasa kuku an” manzentemien.

² Koneliasiyaŋ Kawawaŋgat nâme mobotnaŋ beme ek mâti mamtan. Keyepmti egalen mkaen animbi mamtemien ekŋenaŋ ilinsakwep Kawawaŋgat masesewatsamtemien. Âpme Konelias egaŋ ikŋaŋ Kawawaŋgat mene mene penaŋ mandundum samtan. Mti Zuda animbi bekopsat notnaŋ indapmukulem omba penaŋ mamimtan.

³ Koneliasiyaŋ kekok mamimkwatnepeme kan ŋeniyet Kawawaŋgalen ensel ŋenaŋ gasiyet 3 kilok keyet kie kienok sokbemsamti egat kwitnaneŋ kumti zeye, “Konelias!”

⁴ Zeme Koneliasiyaŋ ensel ekti weŋaŋ mepme eksememuŋ mtage tageyaŋ yek beme yaŋkwesiye, “Amobotnaŋ, zigok ze zemane nâmbi?”

Zeme Amobotnaŋaŋ zeye, “Taolet mimindi ma dundundundi Kawawaŋmagen ilak mopme nâp.

⁵ Keyet geŋ an ŋen zempemane Zopa mkaen meti an ŋen kwitnaŋ Saimon ma ikŋaŋ keyegak kwitnaŋ ŋen Pita manzeip ke wati koti kapi koseip.

⁶ An ke opmaŋ Saimon soŋgom sekŋaŋaŋ milawat weyeyaŋ egalen mkaen tazin. An keyelen mka nembu ganzenan penaŋ baen matazin.”

⁷ Kawawaŋgalen ensel egaŋ kekok zemti galaŋ zemepme Koneliasiyaŋ mulup anenet zut ma kasa kuku an ŋen mkaŋaŋ ekdamuŋ mmamti egaŋ Koneliasmak ilizuzut Kawawaŋgat nâme mobotnaŋ beme mamamtemun.

⁸ An ekŋen ke zeme kopme zet weyaŋ zemâtâtindame nâmti Pita wasâgât Zopa mkaen mebien.

Pitayaŋ kie kienok muluwaŋ mamananaj ŋen ege

⁹ Ekŋenaŋ selen ke tapmetne peme tambume tambuyet eyo tusumti tapmetne metnepeme msat msame met Zopa mkaen patan zewien. Âpme Pitayaŋ kan keyegak tambuŋan dundundu mulup msâgât mka dukŋaŋ gwaen mowege.

¹⁰ Opmanjat imbinanjan me uwe tabume Pitayan mowege keyepmti egan meunjanjat wiselepmanj alananj beme kan keyet kie kienok kwileki nen pigok sokbemsame ege.

¹¹ Kululun gwaen nandeme sanjum temanj waknanj zulak zulak piyanj kululun kenanganjan peme Pitamagen alalalanj piyanj toge.

¹² Sanjum keyet kenjan zit sepem igak igak ma nombe sepem igak igak ma age sepem igak igak piyanj misik tapme toge.

¹³ Apme zet nen kapigok sokbeye, "Ele Pita, geñ wati ekñen kapi kumanñti ni."

¹⁴ Zeme Pitayanj zeye, "Amobotnanj, neñ kwitnanj kwitnanj kabonj kapi niniyet zemkolumnenenjan keyepmti ñep ku kumanñti nsap."

¹⁵ Zeme zet uwe pigok sokbeye, "Kawawanjan mme dolaknanj bein ke geñ keyet mgasik zenzepin."

¹⁶ Muluwanj kego sokbemsame sek tuk beme ekme beewan naman gilik zemti melesin kululunjanagak mowege.

¹⁷ Apme Pitayanj muluwanj kie kienok ege keyet yanjan nanayet nanâ mulup temanj tapmme kan keyegak Koneliasianj am zemindeme kobien. Ekñenanj Saimon Pitayet timati amgat mezeme mka zemâtâtindame nâmti met egalen mkaen setokwakwalen tati

¹⁸ zewien, "Saimon Pita mka kapi tazin ma yek?"

¹⁹ Apme Pitayanj ewe muluwanj keyet yanjan nâsâgât nanâ mulup temanj tapmme Emetak Tenanj pigok dunduye, "Pita nanik, an tuganj baen gâgât kot tatimalip.

²⁰ Keyet geñ totindaiki tanja tanjandi kutum weti ekñenmak mebegat nâmane nuknanj beme nâmtemtem ku msenik. An ekñen ke nenn zemindema gaiksâgât kolo."

²¹ Apme Pitayanj gwaenganjan toti sekekek mâtâti ekñenmagen zupman toweti zeye, "An in kapiyanj nâgât tatnatimampo? In kwilekiyet kolo ze zeme nâmbi?"

²² Zeme pigok dunduwien, "Kasa kuku an ñenanj Konelias ek Kawawanj sesewatsamti mama teñ mame Zuda am ekñenanj egat nâme dolaknanj mambein. Ek Kawawanjgalen ensel teñ eganj geñ gati egalen mkaen mepmann geñ zapat dundumane nanâyelen dundume nâmti zemndeme geñ gaiksâgât kotnup."

²³ Kego zeme nâmti Pitayanj an ekñen ke mkaen indatim moti timbum mulunji indatime wembienanj msame wati mesât mme Zopa am nâmkijnpepenanj notnanj ekñenanj Pitamak an tuk kobien ekñenmak ilinsakwep mebien.

²⁴ Ekñenanj Sisalia msalen mesât tapmetnepeme msat tambume tambuyet eyo metnepeme msame msayet meti Sisalia mkaen patanj zewien. Apme Koneliasianj am sibbutnane kwep ma am notnane notnanj zeme kopme ewenjanak ondekti ekñengat posi tapmambien.

²⁵ Keyepmti Pitayanj set kwaleti mka kenjan mopme Koneliasianj kandanjan sokñanik met pedondom samti zemsesewatpeye.

²⁶ Apme Pitayanj pigok dunduye, "Konelias wat! Neñ kegojak geñ nembonj mkaenganjanj amnegak."

²⁷ Pitayanj ekmak zet zenâmambe ilisakwep mka kenjan motneti am sambe tapme indikti

²⁸ Pitayanj ekñengat pigok diindoye, "In Zuda am nin am notnanj belaknanj ekñenmak metati zapat zenâ zenâ mimi ma ekñenmagen metatati keyet zemkatik bembenanj tazin ke ilin nâip. Yanjut neñ Kawawanjanj kie kienok sokbemnamti an ñeniyet bekananj ñep ku zenzeyelen dinomti zemneme inmagen kapi kola.

²⁹ Keyepmti in nâgât zet beme mege ke nâmti inmagen kokogalen nâmtemtem ku mban. Keyepmti in yanjan eneyet nazemtetiyu ze zeme nâmbi?"

³⁰ Zeme Koneliasianj dunduye, "Neñ muluwanj nen pigok sokbemname ekti manepema kasup ilak tuk mezin keyet zema nâmbak. Ne gasinjeniyet 3 kilok mee kok beme dundundu mulup tapmma an nen melakandunanj satnanj penanj puyuk peyak piyanj sokbemnamti

³¹ pigok dinoyan, 'Konelias, Kawawanjanj dundundundi ma taolet mimindi ke ekti gâgât nângeme dolaknanj penanj bein.

³² Keyepm geñ Zopa mkaen am zemindemane an nen kwitnanj Saimon Pita ke tetim koseip. An ke opmanj Saimon sonjom seknjanjanj milawat weyeyanj egalen mka nembu ganzenan ke mawein kego zemâtâtnap.'

³³ Keyepm neñ an tuk kapi zemindema geñmagen kopmien. Apme geñ zeti gawepumti kodak keyepm neñ gâgât nâma dolaknanj bein. Kawawanjanj zimosetnanj ondekti tatnupgat geñ Amobotnanjanj zet zigok zemkawanj bem game timti kodak ze zemâtâtndamane nâsenup."

Pitayanj Zet Zapat Dolaknanj Penanj diindoye

³⁴ Zeme Pitayanj yanbemtig pigok zeye, "Kawawanj eganj am segeset nâmdeme mobototot ku mambein ke nâmkijnpeyap.

³⁵ Yangut msat sambe am kwi ekjenan Kawawangat kandanaj meti mama mimi ten penan mti mamaip. Am ekjen keyet Kawawanaj tiknan manâmindein.

³⁶ Am sambe nin kapiyelen Amobotnanj Temanj Zisas Kilais ek nâmkijpemt Kawawanmak mama sewaknanj mmamayet Kawawanaj iknanj keyet zetnanj Isael am ninmagen zemkawanj bemndaye e in nâmtalip.

³⁷ Zânanj am tu zuluti Kawawanmak tusumti mama keyet yanaj diindom kwage. Keyet seknan gwaen Zisasiyanj Galili msalen yanjbemti kwitnanj kwitnanj nuknanjbenj mpeme keyetnan Zudia msat sambe bee eyo palaknanj bemekoge.

³⁸ Âpme Zisas Nasalet mkaengatnanj ek Kawawanaj winde ma Emetak Tenj same eganj Zuda mka katanj mekoti am kenj taolet mimindaye ma Sadanaj am mme wesinj bembenanj ma am notnanj kenjin mme yungume mamtemien ebonj ebonj e Sadañ mâpme mepme mme dolaknanj bewien. Kawawanaj ekmak tati mukulem kekok mme mulup temanj temanj sepem kekok mkwage.

³⁹ Âpme Zuda am ningalen msalen ma Zelusalem mka temanen kwitnanj kwitnanj mge ma zet zemkwatnapeme Zuda am ekjenan nzenzinjin mti tep palen kumasasok peme gakiye ke nin ekmatâbenn.

⁴⁰ Âpme seknanj sumen met beme sumen ke kasup tuk wenepeme bamgat Kawawanaj mme gilik zemti wati sokbemndam galanj mkwage.

⁴¹ Wa ke am belaknanj ekjenmagen penanj nen ku sokbeye. Eganj gakikiengatnan gilik zem wati am zapatnanj dolaknanj zenze am Kawawanaj ewenjan ndaige nin etanj sokbemndame nin ekmak meu nimti zenâ zenâ kwep mbenn.

⁴² Âpme Kawawanaj ek mmoti am gakikinanj ma alik mamanup ningalen zemdelanj zenze an onzempye. Eganj mosâti nin iknanjgat zet zapatnanj ke nin am msat katanj zemkawanj bemindandayet mulup zet ndamti moge.

⁴³ Âpme am nenanj egat nâmkijpewe beme Kawawanaj egat pembenanjgat mti yomin zulutindewe. Ewanjan golanj zenze an ekjenanj zet kekok zemkwabien.”

Koneliasiyelen manje ekjenan Emetak Tenj tiwien

⁴⁴ Pitayanj zet kekok diindomambe tapme Emetak Tenjanj toti am nâmti tapmambien ekjengat kenjanan gak zemti tage.

⁴⁵ Âpme Zuda am nâmkijpepamak notnanj Zopa mkaengatnan Pitamak mebien ekjenan ekme Kawawanaj am Zuda manjeen ku sokbembenanj ekjenmagen eyo Emetak Tenj indame

⁴⁶ ekjenanj zet nhande igak igak zemti Kawawanaj kwitnanj mwat zemesesewatpeme ekjenanj indikti nâmtemtem temanj mbien.

⁴⁷ Âpme Pitayanj zeye, “Nin ilak Emetak Tenj timti Zisas Kilaisiyet kwitnanen tu zulubenn keyepmti am ekjen kapi kekokgak Emetak Tenj ilak tiyo. Âpme nin naman kwilekiyet Zisas Kilaisiyet kwitnanen tu zululugag anggalanj indesenup?”

⁴⁸ Kegok zemti Konelias iknanj ma amnane ekjen bee Zisas Kilaisiyet kwitnanen tu zulutindeme Pita anggalanjme kasup mulup mimi notnanj pi ekjenmak ke ewe tati Zet Zapat Dolaknanj Penanj diindomkwage.

11

Pitayanj iknanjgat yanaj am nâmkijpepeninmak ekjengat diindoye

¹ Ombemindendenanj notnane notnanj ma am nâmkijpepeninmak Zudia msalen mammbien ekjenan am Zuda manjeen ku sokbembenanj eyo Kawawanajalen Zet Zapat Dolaknanj nâmti mkitik zewien keyet zapatnanj mme nâmbien.

² Keyepmti Zuda am nâmkijpepamak Zelusalem mkaen mamti am sekjin butnanj antitijet zet winderanj mamimtemien ekjenan Pitayanj am ekjen ke sekjin butnanj antitipinj belak indemti gilik zemkopme ekti nâme nen ku beyeyepmti Pita mtopenmti pigok zewien,

³ “Genj kwilekiyet am Zuda manjeen ku sokbembenanj sekjin butnanj ku antitijan ekjengalen mkaen met mamane ekjenanj tu meu kilen game mti manimtemanan.”

⁴ Kegok zeme Pitayanj kwitnanj kwitnanj sambe am ekjen kaimdemagen sokbemindaye keyet yanjanen baengatnan yanjbemti pigok zemâtâti zemkawanj bemindaye.

⁵ “Nenj Zopa mkaen dundundu mulup tapmma kie kienok Amobotnanjanj muluwanj kapigok zikat name ekban. Kuleki nen sanjum temanj kebonj busilijanulak zulak zulak piyanj kululujanj gwaengatnanj âlâlâlânj nenmagen totapme

⁶ ne kenjan baenen weyanj ekbanen keyet kenjan songom didiknanjgatnanj sepem igak igak ma nombe sepem igak igak ma age sepem igak igak piyanj kenjan beke misik tapme ekban.

⁷ Âpme nejmagen zet njen kapigok sokbeme nâmban, 'Pita, geñ wati kwitnañ kwitnañ keñan tazin ke tim añti ni!'

⁸ Âpme neñ zet ke nâmti zewan, 'Amobotnañ, neñ kwitnañ kwitnañ zemkolumneneñan ma bekanan kebon ku maniap, yek penañ.'

⁹ Kegok zema kululunengatnañ zet njen ewe kapigok sokbeme nâmban, 'Kawawañan kwitnañ kwitnañ mme dolakñan bein ke geñ ku zemtalat.'

¹⁰ Zet kegok sek tuk zeme nâma naman kwitnañ kwitnañ beewan gilik zemti sembe melesin kululunen mowepme

¹¹ keyegak an njen Sisaliyetnañan an tuk kapi zemindeme neñ naiksâgât mka neñ matatemanen ke kot tapme

¹² Emetak Teñan nâgât pigok dinoye, 'Geñ toti am kot talip ekñen kemak mebe-gat nâmtetem ku msenik.' Kegok zeme neñ toindikti ekñenmak mesât mma am nâmkijpepemak an 6 ekñenap napmât meti nsakwep kasa kuku an ñeñan Konelias egalen mkaen mowepmann

¹³ egañ zapat kapigok dinnoye, 'Nâlen mkaen Kawawañgalen ensel ñeñan kwati pigok dinop. Geñ am zemindemane Zopa mkaen meti an njen kwitnañ Saimon Pita ek wati kopme

¹⁴ egañ zet zeme nâmti geñ ma mañgendine in nâmkijpepe aikme Kawawañan in yomengatan gilik zemindatiwe.'

¹⁵ Âpme neñ Zet Zapat Dolakñan Penañ diindomambe tapma eweñan Emetak Teñ ninmagen toge sepem kegogak ekñenmagen topme

¹⁶ neñ kwitnañ kwitnañ ke ekti Amobotnañan zet pigok zeye ke otnâmban, 'Zânan animbi tu etan zulutindeye âpme neñ Emetak Teñan keñinan bemisikindewap.'

¹⁷ Keyepmti nin Amobotnañ Zisas Kilais nâmkijpepmti zet zapatnañ dolakñan zemkawañ bemindamann egañ nin Emetak Teñ ketalasim ndaye sepem kegogak egañ Emetakñan Teñ ketalasim indame neñ bukaboñan zigok Kawawañgat zemkulumpewak."

¹⁸ Kegok diindome ekñenap zet ke nâme penañ beme Kawawañgat zemesewatpemtigok zewien, "Kawawañan am Zuda mañgeen ku sokbembenañ ekñen kegogak yomengatan keñ gilik zenze aikti mama kanzizit keyet toñan bembeyet eyo tatnâmindein."

Antiok mka teman Zet Zapat Dolakñan palakñan beye

¹⁹ Stiwen kuwien kan keyet am nâmkijpepemak Zelusalem mkaen mambien ekñenap ke ekti sekjin zime msat katan kalanji kiler mekobien. Notnañan beñan Piniisa msalen mepmâbien ma notnañ Saipias msalen mepmâbien ma notnañ Antiok mka teman mebien. Kegok mekoti Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Zuda am eweñan meti msat ke mamaran ekñenmak ilinak etan zenâ zenâ mti mamantemien.

²⁰ Yanğut am nâmkijpepemak notnañ Saipias msalen ma notnañ Sailini mka teman Zuda am nâmkijpepemak mambien notnañ ekñenap Antiok mka teman meti am Zuda mañgeen ku sokbembenañ ekñen kegogak Zisasiyelen Zet Zapat Dolakñan Penañ diindome

²¹ Amobotnañgalen windeyan ekñenmagen sokbemindame am sambe penañan nâmkijpepe aikti Amobotnañmagen tsumâbien.

²² Keyet zet zapatnañ Zelusalem mka teman met patañ zeme nâmti Banabas zempeme egañ Antiok mka teman meti

²³ indikme Kawawañgalen keñ taoletnañ ekñenmak tapme indikti nâme dolakñan beme keñinañ Amobotnañmagen ewe kaliñan bematagat nâmti animbi sambe zemgwatnañ mimindeye.

²⁴ Banabas ek an dolakñan nâmkijpepeñan teman ma Emetak Teñan egat keñan bemisik matatan. Keyepmti Zet Zapat Dolakñan Penañ zeme am sambe penañan nâmti nâmkijpepe aikti Amobotnañmagen ewe tsumâbien.

²⁵ Âpme Banabasiyan Talasas mkaen Sâl eksâgât meti

²⁶ meaikme ilisakwep gilik zemti Antiok mkaen koti Antiok mkaen animbi nâmkijpepeñan sambe ekñengat tunğuwinan ke nup kan kwep mamti am Zet Zapat Dolakñan Penañ diindom zikat indam mamtemun. Âpme kan keyet am Kilais nâmkijpepeñan ekñenap yanbemt kwilin Kilaisiyelen am manğe ke kuwien.

²⁷ Kan keyet golan zenze an notnañ ekñenap Zelusalem mka teman katikpemt Antiok mkaen kobien.

²⁸ Âpme golan zenze an kobien ekñengat tunğuwinañgatnañ an njen kwitnañ Agabas. Ek Emetak Teñan zet keñanen bempeme egañ ondedak teman ñeniyet motati msat sambe kamben teman sokbewe keyet zet zapatnañ diindoye. Yan maneti Loma amobotnañ Kolodiasian manğe kan keyet zetnañ zeye keyet penañan sokbeye.

²⁹ Keyepmti am nâmkijpepemak ekjenan Zudia am nâmkijpepemak noline indamukulem mimiyet zenâmti

³⁰ am kwep kwewan mânewin taindaye katan sepem minok ondek bemti Banabasimak Sâl zemideme egelan mânep ke timti Zudia msalen am nâmkijpepemak ekjengalen an njenanjinne mambien ekjenmagen mmebun.

12

Elolan Pita mka katikjan mepeye

¹ Âpme Elolan yanbemtî am notnan nâmkijpepemak indom walet mti notnan belak mka katikjan timet indeye.

² Elolan zeme kasa kuku an ekjenan Zems Zângat datnan ek wanam kukjarbenan omeseleme gakiye.

³ Egan muluwan mgasik kekok mme Zuda am ekjenan set keyet nâme dolakjan beme indikti kenin wapme Pita kekok Anggalan Kendoyet atamti mka katikjan mepeye.

⁴ Pigok nâmti mepemti kasa kuku an 16 kapi indeme damuj mammatemien. Ke tapme nin Anggalan Kendo kapi tapmann delan zeme naman keyegak tusumti Nupmaman Yispin Manimtemien Kendo ke yanbemtati keyet kuma gakiye zemti wati mepeye.

⁵ Âpme am nâmkijpepemak ekjenan Kawawanjan Pita mka katikjanen mukulem mpepeyet dundundu mulup mene mene mkwabien.

Pitayan mka katikjanngatnan kwatoge

⁶ Elolan Pita wati zelen onzempeyelen kanan sanen nokjan tapme tambu keyet kasa kuku an zulan nembet nembet tati damuj katikjan mmalu egetgat tunjuwidan sen katikjan zulan zampepejan beye melesin tawemanje. Âpme kasa kuku an notnan ekjenan setokwakwalen baen damuj katikjan mti tapmambien.

⁷ Âpme keyegak Amobotnanngalen ensel njenan mka kenan ke belak sokbemtapme busatnanjanan mka kenan bee mbusatnan bemti tage. Âpme Kawawanngalen ensel keyan Pita butemti zeye, "Pita, sakwep wati dendan tat!" Zeme Pitayan dendan pututuk wapme setnan betnan sen katikjanjanan zampepejan ewan belak puluk pilik pemti topmâge.

⁸ Kegok mme Kawawanngalen enselan Pitayet zeye, "Pita, ger bitimdi weyan zamti set wewedi weti melakandunji teepman mti pemane topme napmât kot."

⁹⁻¹¹ Zeme Pitayan zeye kekok mti Amobotnanngalen ensel ke mâti ilisakwep kasa kuku an notnan ekjenan setokwakwat njenan gwaen damuj mti tapmambien ke topmalu set ikjan dâlân zeme toti met naman sekekek njen towepmalu e kekok ikjan belak dâlân zeme toti eyetnan met kimbatgalen sekek aen teman ke mepmalu belak ikjan etan njandeme zupman baen toti mka temanen mebun. Amobotnanngalen enselan Pita wati kwitnan kwitnan mmege ke Pitayan nâme kapi penan tapmiap ma belak kie kien tapmiap mene kekok otnânge. Selen metneti Amobotnanngalen ensel egan galan zemti mepme Pitayan keyegak kenan ten peme nâmti pigok nânge, "Penan sukwep pi nen nâmtâlâp. Amobotnanjan ensel njen zempeme toti egan Elotgalen belengatnan ma Zuda am ekjenan nenmagen kwitnan kwitnan mnasâgât mimien keyetnan nanngalanji natozin."

¹² Egan kekok otnâmti kenan yayan kwapme met Zângat maman Malia egalen mkaen memoge. Am nâmkijpepemak sambe ekjenan egalen mkaen ke ondek tati Pitayet nâmti dundundu mulup tapmambien.

¹³ Âpme Pitayan moti setokwakwat zupmaset baen kwat set tonjon takume mulup imbi nempa kwitnan Loda egan am pe kwiyaj set tonjon kwatakuin zemti eksâgât koti

¹⁴ Pitayet zet njandanjan nâmti segeyak mti set kwalelepin belak mka kenan gwaen meti am notnan tabiangat pigok diindoye, "Pitawan kolewan kamba tazin."

¹⁵ Zeme ekjenan zewien, "Kenji kilen beme tazenik! Pita pi mka katikjan daen tazin." Zeme egan zekanj mti zeye, "Penan sukwep ek kamba kotazin."

Zeme ekjenan zewien, "Bati ke ensel njenan mene kotapme ekti kotazenigat."

¹⁶ Âpme Pitayan ewe set tonjon ginjin kupen tapme ekjenan meti set kwaleti ekti wenjin mepme zezebanjan omba mbien.

¹⁷ Âpme Pitayan ekjenan zet teman teman ku zenzeyelen nâmti belak belan sesepman mti zemkulumindeye. Mti egan Amobotnanjan mka katikjanngatnan gilik zemti anngalan peye keyet zet zapat mimindamti zeye, "In meti Zems (Zisasiyet meninjan) ekmak am notnane notnanngat zet zapat kapi met miindaseip." Kegok zemindemti toti naman msat butnaset njen mege.

¹⁸ Âpme tambunan penan kasa kuku an ekjenan wati Pitayet ekme yek beme wenjin mepme zewien, "Ege! Pita pi zigoset melep?" Zemti tokwatimabienan yek beme zet beme

¹⁹ Elotnagen mepme egañ nâmti kasa kuku an notnañ ewe zemindeme Pita aikgalen tokwat timabienañ yek beme kasa kuku an 16 Pita damuñ mti tabien ekñen met indatimti zet muluwen met indeme zet zesât olabiengapmti Elotgat mezeme egañ zemdelañ zemindeme Pitayet munduman ekñen ke indome gakiwien. Elolañ Zudia msat pempti Sisalia mka msalen topmaneti gilik zem kokogat nâmti towege.

Amobotnañ Elot gakiye

²⁰ Kan keyet Elolañ Taia ma Saidon animbi ekñengat nenzinzinñ temañ mimindeye. Keyepmti animbi sambe mka keyetnañ ekñenañ temakwep bemkoti meluwanñ damuñañ Balastas ekmagen mot zet zemti nenzinzinñ kapi yek bembeyelen nâmti egañ indatimti amobotnañ Elotnagen mepme zelin weyayañgat nâmti zet kelakñañ mpewien. E yañañ kapigogat ekñenañ Amobotnañgalen msalen ke meti meu makwitimtemien keyepmneti egañ setnañ bekekme olati meuyet gakiwanupmagen zemti yayañ mti muluwanñ kegog mbien.

²¹⁻²² Âpme Elolañ yañkwesisinñ keyet dopmañ gilik zemindandayet nâmti kan bemandaye ke dangome amobotnañgalen miak miak sopmañ ke mti amobotnañgalen mundumen mototati zet tadiindome am sambe ekñenañ kaliañ temañ kumti zewien, “Zet kapi dolakñañ penañ Kawawañañ manzein keyet katan penañ tazein.”

²³ Kegog zemsesewatpeme Elolañ ikaññgat nâme mopme Kawawañgat nâme tototnañ beye keyepmti kan keyegak Amobotnañgalen ensel egañ nâmbekam bempeme binar keñanen inkmeme gakiye.

²⁴ Kegog mme Kawawañgalen zelañ windenañbeñ palakñañ bemti msat katan mekoge.

²⁵ Âpme Banabasimak Sâl egełañ Zelusalem mka temanen mulup zemidenderañ ke mmalu delañ zeme egełañ Antiok mkaen mesât mti Zân Mak ek wati ilinsakwep mebien.

13

Banabasimak Sâl Kawawañgalen mulup mimiyet zemideme mebung

¹ Antiok dappelanje keyet keñan golañ zenze an ma an zikat indanda kapigogañ mambien: Balabas ma Simion an sopmañ makumtemien ma Lusias Sailini mkaengatnañ ma Manaen ekmak amobotnañ Elotmak egełañ ilisakwep zenzelim mamti same mbun ma Sâl am ekñen kogañ ke mamti mulup mamtemien.

² Ekñen keyañ meu zemkulumpemti Kawawañmagen keñin ondek bemti sesewatpempti tapmambien. Âpme Emetak Teñañ ekñengat zeye, “In Banabasimak Sâlmak ideme egełañ neñ mulup mimiyelen nâmti zewan ke met mbalup.”

³ Ekñenañ meu zemkulumpemti dundundu muluwen an zut eget ke Kawawañañ mulup keyet ombem idep nânâyet tati eksokbemti belinan ñokñidan atamti mulup ke mimiyet zemgwatnañ mimidamti ideme mebung.

Saipalas msalen Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ zemkawañ beye

⁴ Emetak Teñañ zemideme egełañ meti Selusia mkaen toweti wañga ñen mti msat nembu tunggupman tageen kwitnañ Saiplas ke meti

⁵ egełañ mka ñotakñañ Salamis ke mot patañ zemti Zuda am ekñengalen sesewat mka tapmege katan meti Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ zemkawañ bewun. Zânañ eget idamukulem mti ilinsakwep mulup mbien.

⁶ Ekñenañ msat ke meti Zisasiyelen Zet Zapat Dolakñañ zempemalu mane mane nembet daen mka ñen Papos ke patañ zemti mka keyetnañ Zuda anjkambuk ñen aikbun. Kwitnañ Bal Zisas an keyañ ikaññgat, “Neñ golañ zenze an” kogok manzemañ.

⁷ An keyañ msat keyelen gapman ñeñañ kwitnañ Selegias Pâlas an kemak notn notn mmamtemun an ke nânâñañ temañ penañ. Amobotnañ temañ keyañ Banabasimak Pâlañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ dundumalu nânâyet nâmti idazemtetime kobun.

⁸ Yañgat anjkambuk Bal Zisas kwitnañ ñen Glik zeleset Elimas makumtemien an keyañ amobotnañ temañ egañ Sâlmak Banabas egełañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ ke zemalu nâme penañ ku bembeyelen timyape yape zet notnañ dunduye.

⁹ Yangut Sâl kwitnañ ñen Pâl manzemtemien an ke Emetak Tengalen windeyañ keñanen misik tapme Elimas zikat memun ektati zeye,

¹⁰ “Sadangat nemuñañ, geñ mama teñ keyet kasa mpemti am tetimaemae omba mimindamti Kawawañgalen zet pi imkwatamane belakñañ penañ mambein. Geñ mama mimi bekanañ ke geñmagen omba penañ gak zem tazin nânik!

¹¹ Keyepmti alak Amobotnañ Kawawañañ betnañañ zikadi enzungeme beñañ besem. Âpme geñ kasup ñen eekpiñ mane pemane kan sambe mebe.”

Pâlan zet kekok zeme keyegak sakwep zanza kebonan tot Elimasiyet zikatnan bekekme tambusosok beme Elimas zikatnan eksât olage. Mti, "An njen aikma napbetnamti set zikat name mebi," zemti olati bemanzat mege.

¹² Muluwan kekok sokbeme gapman an njenan keyan Amobotnan Zisasiyelen windenan teman ke ekti nâmtemtem teman mti Zisasiyelen zet keyet nâme penan beme Zisasiyet nâmkînpaye.

Pâlmak an notnan Pisidia msalen meti Antiok mka teman mulup mbien

¹³ Pâlmak am notnan ekmak mebien ekjenan Papos mka ke peme tapme wanja njen mti Pampilia msalen Pelga mka temanen ke mebien. Âpme Zânan ekjen katikindemti igak Zelusalem mkaen gilik zemti koge.

¹⁴ Âpme ekjenan Pelga mka ke peme tapme naman Pisidia msalen meti Antiok mkaen ke mulup mti manepeme Sabat tagonjo kan ke beme Zuda am ekjengalen sesewat mkaen motati ekme

¹⁵ ekjenan Mosesiyelen zii zet ma golan zenze an ekjenan zet kuwien ke main mepme delan zeme sesewat mka keyet njenan ekjenan Pâl ma amjane mototabien ekjengat pigok indayanqwesiye, "Notnne, in animbi kapi zemgwatnan mimindendeyelen zet njen mti talip beme kwatati diindome nait."

¹⁶ Zeme Pâlan wati belan sesepman mti zeye, "Israel am ma am notnne Zuda mangeen ku sokbembenan in Kawawanjat masesewatsaip, in wakjin weyan bemti tapme zet kapi zema nait.

¹⁷ Israel am ningalen Kawawanjan egan yensokjne ekjen ikjanjat zapat penan indaombe-mindeye. Yan ekjenan Izip msalen luen mamti omba penan sokbem sambelenti mame Kawawanjan Kenan msalen indatimti kosât tati egan Izip amobotnan Palaomagen menok sepem igak igak mme ekti kinjatnâmindeme Izip msat pemti mebien.

¹⁸ Selan msat tungupman indatim kopme ekjenan mobotnan psamkobienanjut egan sewakjan mti indadamun mamimkotnepeme nup kan 40 bepi set tungupman ke delan zeye.

¹⁹ Kan keyet Kenan msalen am manje 7 bepi Kawawanjan indaasekti ekjengalen msat ke yensokjne ekjengat indame ekjenan msat ke tonjan bemti mame

²⁰ nup kan 450 kekok delan zeme keyet baman gwaen Kawawanjan zemdelan zenze an notnan indaaikme ekjenan mamti amgat zelin nâmti maindamusuwat indemkwatnapeme golan zenze an Samuéliyanj sokbemti mulupman mkwage.

²¹ Zuda manje ekjenan amobotnan njen aikgat zeme Kawawanjan Benzamingalen mangeengatnan an njen Kis egat nemunanj Sâl ek aikindame egan Amobotnan mulup mti indamankwatnepeme nup kan 40 pi delan zeye.

²² Yanjut naman Kawawanjan ikjanj zempemti mundumanen Dewit ek nâmpeme amobotnan tapme zeye,

'Nen Zesiyet nemunan Dewit ek ekma dolakjan penan beme keyepemti amobotnan mamayelen nâmti aiga. Egan nâlen njotik ke mâti keyet katanj mulupman mbe.'
(1 Samuel 13:14; 15:23, 26, 28; 16:1, 13)

²³ Kawawanjan amobotnan Dewit egat sokjan njen sokbemti Isael animbi sambe yomengatnan gilik zemti indatitiyet Isael am zetik mimindeye keyet penan Zisasiyanj kot sokbeye.

²⁴ Ewenan Zisasiyanj mulupman ewe mimipin tapme Zân tu zululut anan njenan yanbemti Isael am ekjen mama mimijin bekanan ke katikpemti ker gilik zenze aikme tu zulutindendeyet zetnanj windenanbenj diindom kwage.

²⁵ Zânan Kawawanjan mulup zempeye ke mmepme ilak delan zenzeyelen bududuk beme am pigok indayanqwesiye, 'In nâgât nâme kwi mambeyap? Wa in nâme nen an njen kokogalen damun mamip ke bein? An ikjanj ke ewe bam daen takozin an bekebonj beke nen bukabonjan elenn sama time nep ku bewe.'

²⁶ Ip notnne Abalaamgat injokjane ma notnne Zuda mangeen ku sokbembenan Kawawanj masesewatsaip ingat pigok zema nait, an yomengatnan gilik zemndadagat zenzenjan e ninmagen sokbembeyet nâmti zenzenjan.

²⁷ Yanjan an ke sokbeme Zelusalem animbi sambe ma an njenanine ekjenan an yomengatnan gilik zemndatitiyet koge elak an kapi kekok nânâpin ma ekjenan kâtnânâ kendo katanj golan zenze an ekjenan an kapiyet meluwanj miminjan mamainj kwatnup ke an kapi e nâmtâtâpinj belak etanj ekandatpemti kume gakiye. Kekok mme golan zenze an ekjenan zet meluwanj mbien bee penanjanmak etanj bemâge.

²⁸ Zuda am ekjenan an keyelen myungungunjan njen gakikiyelen katanj ku aikbien yanjut ekjenan egat njenzinjan etanj mpemti amobotnan Paillelanj zemdelan zeme kume gakikiyet zekanjkanj penan mbien.

²⁹ Kegok mme golan zenze an ekjenan an kapi muluwan kapigok msameti kume gakikiyet zetnan ewen an meluwan mkwabien keyet katan am ekjenan tewen kumasasokpewienan mâtâpmti am sumen met bewien

³⁰ Yanjut Kawawan an am sumengatnan mme gilik zemti wage.

³¹ Âpme am nâmkijpepemak notnan ekmati Galili msalengatnan Zelusalem mkaen mebien. Ekjen kemagen Zisasiyan gakikiengatnan gilik zem wati sokbemenzilim sokbemenzilim mamkwatan. Am ekjen keyan keyet zapanan am diindom kwabien.

³²⁻³³ Kawawan yan sokijne ekjengat Nemunan penan peme totogat zetik mimindeye keyet penan elak ningalen kanen kapi Nemunan Zisas gakikiengatnan mme wage keyepmti Banabasimak nit inmagen kapi Zet Zapat Dolaknan ke mti koti tazelup. Keyet zapanan Kawawan galen Zet Itnanan Sam tunjupman jut keyet kenan meluwan kapigok mimi nan tazin,

‘Gej Nemunn penan alak ne nan gâgât Bipdi penan beyap.’ (Sam 2:7)

³⁴ Zisas gakikiengatnan gilik zemti wageyan nen ewe gakimti ku sambuwe. Keyepmti Kawawan keyet zet kapigok zeye,

‘Nen Dewitmagen zetik mban keyet penan kwitnan kwitnan dolaknan in indamâbap.’ (Aizaya 55:3)

³⁵ Naman Kawawan galen Zet Itnanan Sam iktan keyegak pema nen naman pigok zein, ‘Gej Andi Ten ek kilen pemane msalen nen ku sambuwe.’ (Sam 16:10)

³⁶ Amobotnan Dewitgan yan pigok nanup. Dewilan Kawawan galen am mambien ekjenmagen Kawawan mulup zempeye ke ekjengat tunjuwinan mmeti gakime seknan mti yan sokij notnan indabewien mundum keyegak mebeme seknanan msalen ke sambuye.

³⁷ Yanjut Zisas ek Kawawan mme gakikiengatnan gilik zem wage. Ek seknan msalen ke ku sambuye.

³⁸ Keyepmti notne in pigok penan nâseip. Nin ingat zet sosok zemkawan bemti kapigok manzenup. Yom delan zenzeyelense e Zisasmageset etan tazin.

³⁹ Mosesiyelen zii zet sambe ke gawepumti mame Kawawan keyet mti yomin ku makatipein yek. Am sambeyan Zisas ek kwep nâmkijpemenjut Kawawan egat mti yomin nen makatipein.

⁴⁰ Golan zenze an nenan Kawawan zet kapigok zeme nâmti meluwan pigok mge. Ke penan inmagen sokbewemagengat weyan eksemti mambep. Kawawan ekjengat pigok zeye,

⁴¹ ‘In nâp, nen nuknan teman inmagen sokbewe keyet zapanan diindomanjut in zetn nâme pepesut mambein ma nen am nen zempema koti zapat keyegak diindome e kegok zetnan nâme pepesut beme nen mamimtotneip. Keyepmti nen kwitnan kwitnan nuknanben penan inmagen sokbembeyet zewan ke pema kopme in ekti kijingati gakim temebeb!’ ” (Habakuk 1:5)

⁴² Pâlan zet kekok zeme delan zeme Banabasimak egelan toti kwawesât mmalu animbi sambeyan zewien. It kot Sabat tagonjo kan nen tabanuwen zet iktan kapiyegak ewe tusumti zemâtâpmalu nâmbanup.

⁴³ Kegok zemti sesewat mkaengatnan aseki toti Zuda am ma am Zuda manjeen ku sokbembenan Zudayelen nâmkijpepe keyet katan nâmkijpemti mananan ekjenan Pâlmak Banabasimak idapmât mepme egelan gwatnan zet diindomti Kawawan galen ken taoletnan ekjenmagen weme ekjenan eegalen mulupnan mti mamayet diindowun.

⁴⁴ Naman Sabat tagonjo kanan neniyet mka teman keyelen animbi sambe penan Kawawan galen zet nâsâgât sesewat mkaen kwaweti bemisik tabien.

⁴⁵ Âpme Zuda sesewat mka keyet kenan nenan mambien ekjenan ekme animbi sambe penan kwaweti weme indikti nâmbekam beme mimindemti ekjenan Pâlmak Banabas egegat zelit winden nan mtoidendeyet nâmti zentalalat zet zewien.

⁴⁶ Kegok mme Pâlmak Banabasiyan zet winderanben ewe pigok zewun, “Israel am in zet kapi nenan diindome nânâyelen zenzenananjut in bankumpemti mama kanzizit mama keyet wisat mnup zeipgapmti nen nit in katimindemti am Zuda manjeen ku sokbembenan ekjenmagen etan mulup mmann nâmbep.

⁴⁷ Amobotnan pigok zemdeye,

‘Nen am Zuda manjeen ku sokbembenan ekjenmagen busatnan mti mebegat zemindeyap. In msat sambe tapmezinen mekoti animbi indapmukulem mimindeme nâgât nâmkijpem neme Kawawan yomengatnan gilik zemindatiwe.’ ” (Aizaya 49:6)

⁴⁸ Âpme am Zuda mangeen ku sokbemberjan ekjenan zet ke nâmti olojen teman mti Kawawanjat wisikjan zewien. Âpme am mama kanzizitgat zapat bambeyet Kawawanjan ewejan nâmindeye ekjenan zet zapat dolakjan nâmti nâmkijpewien.

⁴⁹ Mme msat keyet kenjan Amobotnanj Zisasiyelen Zet Zapatnanj Dolakjanjan palakjanj bemti mekoge.

⁵⁰ Yanjut Zuda am sesewat mka keyet njenan mambien ekjenan mka keyelen imbi kwizet bujanin temanj Kawawanjat mandundumtemien ma an njenan notnanj ekjengat kenjin walapme ekjenanj Pâlmak Banabas idapmâpme msat ke pemti belakjan mekun.

⁵¹ Egelan Aikoniam mka msalen mesât tati mama mimiinjan bekanan ke timti mamayet nâmindemti selidanganen kakalakjan ke kapupmalu mka keyegak topmâpme mekun.

⁵² Âpme naman am notnanj Zet Zapat Dolakjan ke nâmti Zisas nâmkijpewien ekjenan olojen palenagak mame Emetak Tenjan ekjengat kenjan bemisik tage.

14

Pâlmak Banabasiyan Aikoniam mka temanen mulup mbun

¹ Egelan Aikoniam mka teman ke meti muluwanj sepemanj kapigok mbun. Egelan Zuda am ekjengalen sesewat mkaen moti Zet Zapat Dolakjan setnanmak weyanj bemti zemâtâpmalu Zuda am ma Glik am sambeyan Zisasiyet nâmkijpepe aiknâbien.

² Âpme Zuda am notnanj Zisasiyet ku nâmkijpewien ekjenan wati am Zuda mangeen ku sokbemberjan notnanj zet kelakjan mimindeme ekjenan nâmkijpepemak am ekjengat nenzinjan mimindawien.

³ Pâlmak Banabasiyan kan teepmanjan Aikoniam mkaen ke ewe nâmisim mamti Kawawanjalan Zet Zapat Dolakjan windenjan penan zemkawan bewun. Âpme Amobotnanjan ikjan winde idame menok mbun. Keyepmti animbi sambeyan Kawawanjalan kej taletnanj keyet penanjan ekti nâmtemtem mti zet keyet nâme penanjan etan beye.

⁴ Keyepmti mka keyet kenjan animbi sambeyan kalan kumti notnanjan met Zuda am Zisasiyet kwizapatnanjat kasa mamimtemien ekjenmak tabien ma notnanjan epeemti Pâlmak Banabas egetmak metabien.

⁵ Âpme Zuda am ma am Zuda mangeen ku sokbemberjan ekjen ma njenanine ekjenan ondekti kej kwep bemti Pâlmak Banabas nanzanjan idome gakikijet zemtâwien.

⁶⁻⁷ Âpme egelan zet ke nâmti kunzuj naman Likonia msalen mka isisikjan wemegeen ke Kawawanjalan Zet Zapat Dolakjan zepemalu mane mane met mka njande teman teman zet Lisitalamak Delebe ke patanj zewun.

An wesin njen dolakjan beye

⁸ Âpme Listala mkaen ke an njen mamken setnanj wesin sokbemberjanjan ke tapme ekbun an ke set mebe kokot bugan ku mamimtan penanjan.

⁹ Yanj Pâlanj zet tazeme an keyan totati zet ke nâmambe tapme Pâlanj zikat memuj an ke ekti nânje, "An wesin kapi nâmkijpepenan jej tazin yan nej jej mukulem mma dolakjan besem nâjap."

¹⁰ Kegok nâmti an keyet zet pigok zeye, "Gej wat mutututi sedan imti tat." Zeme keyegak sakwep pututuk wati dendanj mebe kokot mge.

¹¹ Pâlanj muluwanj mamananjan kegok mme am sambeyan ekti Likonia ilinanganen zeleset njakjak mti zewien, "Nin nopiom zut masesewatidanup piwan am nembonj bemti kwatolulanj pi tunjupmanjan tapmalup."

¹² Zemti Banabas egat kwitnanj nopiom Zeus kuwien. Âpme Pâl ek zemâtâtât an keyepmti egat kwitnanj nopiom Elemen kuwien.

¹³ Nopiom Zeus egalen sesewat mka teman ke mka teman keyet ganzenan daen matatan. Yanj sesewat mka teman keyet sâpe sâpe bumbu an njenan makau ma tep katnanj dolak dolakjan ke timti an zet egegat sâpe sâpe bumidasâgât met ambepelet timti mka teman keyelen kimbat setokwakwalen koge.

¹⁴ Kegok mme Banabasimak Pâl egelan zapat ke nâmti wenjit mepme kâlâwit kumendelet muti windenjan am sambeyet kenjan meti kwizet njagak pigok kuwun,

¹⁵ "Am in pi kwilekijet muluwanj kapigok penan kapi tapmip? Nit an in talip kabonjak! Nit Zet Zapat Dolakjan kapi zemalu in nâmti kwitnanj kwitnanj belakjan kapi time mepme gilik zemti Kawawanjan penan mamananjan ekmanen mebegalen nâmti manzenup. Kawawanjan nit zapatnanj tazelup kapiyan msat kululuj ma nembu ma kwitnanj kwitnanj sambe weme eknuj bepi mme sokbeye.

¹⁶ Kan tipman baenen am Kawawanjan nâmindeme belak kilen lala bubup mamkwabien.

¹⁷ Yanggut Kawawayan am ekjenan nikseipmagen zemti ku enziliye. Egan kululun mamti am keŋ sewakjan mimdamti map ma muluwinan kwitnan kwitnan mme dolakjan sokbeme manimwianŋti oloŋen palen mamanup.”

¹⁸ An zulan zet mulup teman keŋok mti zekankjan mti zemkulumindeme sape sape bumidasat tapmambien e naman peme tage.

¹⁹ Keŋok mme Zuda am notnan Antiok ma Aikoniam mka metatatnan ekjenan animbi Zuda mangeen ku sokbembenan notnan keŋin walapme ekjenan Pal nanzanjan kumti wa gakip namti sekjan mandamti tot mka teman ganzenan baen totpeme

²⁰ weme namkinpepemak am ekjenan kot ondekti mti mebene zemtapmnepeme egan wat indikti met mka temanek ke mowenŋeyan msame wati Banabas ilisakwep Delebe mka teman ke meti

²¹ Zet Zapat Dolakjan am ekjenan zemkawan bemalu am sambe ekjenan koti Zisasiyelen mange bemabien. Apme egelan bam gilik zemti ewe Listala, Aikoniam, Antiok am namkinpepemak wilingim indik indik mekun.

²²⁻²³ Zisasiyelen mange ekjen namkinpepeŋinaset zemgwanan mimindem mimindem mti animbi keyet neŋanŋine eyo aikindemti tu meu zemkulumpemti belak tati ekjenan dundundu mulup mti Amobotnanŋat betnanen indem indem mmebun. Mti pigok zemebun, “Nin msalen sisipeŋen palen kapi mametneti bam Kawawayan mama kanzizit gwaen tatagalen zemndendenan manup.”

²⁴ Keŋok mti egelan Pisidia msat sutnatemaset kumalu balan zeme meti Pampilia msalen patan zemti

²⁵ Pelga mka msalen Zet Zapat Dolakjan zemkawan bemti eyetnan toti Atalia mka msalen met patan zewun.

²⁶ Egelan Atalia mkaen ke wanŋaen mopmalu idatimti naman Antiok mkaen kobun. Mka ke am namkinpepemak ekjenan an zut ke tipman baenen Kawawayan keŋ taolelan egetmak tati idamukulem mme mulup mimiyet dundum idamti zemdedenjan ke ilak mdelan zemti kobun.

²⁷ Apme animbi namkinpepemak sambe ekjen ondek indemti Kawawayan mukulem mimideme mulup mametneti kobun keyet zapanan ma Kawawayan am Zuda mangeen ku sokbembenan ekjen eyo namkinpepeyet set matatindeye keyet zapanan mimindamti

²⁸ ekjenmak ke kan teepnan mamatemun.

15

Ondedak teman Zelusalem mkaen sokbeye

¹ Zudia mkaengatanan am namkinpepeŋan notnanan Antiok mkaen meti am namkinpepeŋinmak mka ke mambien ekjenan pigok zemzikat indam mti zewien, “In Mosesian zet zeye keyet katan sekjan butnan ku antiwep beme in mama katikan ku mebeb.”

² Keŋok zeme Palmak Banabasiyan zet ke namti ekjenan name bekanan penan beme zelin winderan mtopenmi zet mmot mtot kan teepnan tapmme am namkinpepemak Antiok mkaengatanan indikti zewien, “In kapi mme nin ekman neŋ ku bein keyepmi Palmak Banabasiyan am namkinpepemak notnanan Zelusalem mkaen meti ombemindenjan ma an neŋan notnan ekjenan zet kapi mmepepe ekjenan zemusuwep.”

³ Keŋok zemti dapmelanŋe ekjenan zemgwanan mimindemti zemideme meti Pinisia ma Samalia msat sutnatemaset mepmambe am namkinpepemak indaikti pigok diindom diindom mebien. Am sambe ekjenan namkinpepemak bemti ninmak tatusuip. Keŋok diindome ekjenan namti oloŋen teman mbien.

⁴ Zemambe zemambe piyan mane mane Zelusalem mkaen mot patan zeme Zet Zapat Dolakjan galen an neŋan ma ombemindenjan ma am namkinpepeŋinmak ekjenan indapmukum indeme motati ekjenan Kawawayan winde indamti indamukulem mimideme mulup mbien keyet zet zapanan mimindawien.

⁵ Zet zapan sambe mimindame delan zeme Palisi ekjenan mangaengatanan an namkinpepeŋan notnanan wati zewien, “Am Zuda mangeen ku sokbembenan yan namkinpepemak bewien. Am mange ekjen ke zeme sekjan butnan antim pemti Mosesiyelen zii zet ke zemtatindame weyan namti gawepume delan zewe.”

⁶ Apme ombemindenjan ma dapmelanŋen notnan ekjenan zet ke zemusuwewegat ilinak ondek tati

⁷ zet zepeme mebe kokot tapm metnepeme Pitayan watati zeye, “Notnne, am Zuda mangeengatanan ku sokbembenan ekjenan Zet Zapat Dolakjan yanbem zenze ke Kawawayan ewenan ingat tunguwinanganan neŋ naobem neme neŋ meti ekjenan mulup mma ekjenan namti Zisas namkinpepewien keyet yanjan e ilin nâip.

⁸ Âpme Kawawanj am keñinan eek toñanjan Zuda am ningat eyak mti Emetak Tenjan ndaye. Kegogak eganj am Zuda manjeen ku sokbembenjanj ekñengat eyak mti Emetak Tenjan kegogak indaye.

⁹ Wa eganj ekñenmagen mulup naman sepemanj igak ku mge. Ninmagen mge sepem kegogak ekñenanj nâmkijpepe aikme keñin mme kwetetepmanj beye.

¹⁰ Keyepmti in kwilekiyet Kawawanj tazemusuwat peip? In am nâmkijpepemak ekñen kwitnanj kwitnanj nukñanj keyanj biminanen andom indendeyet zetnanj sambe ku mit. Itnanjanj wejsokijne tipman baen mamkwabien ma alak nin pi manup nin zii zet ke timanuwanjgut zet ke ku manjawepumann delanj penanj zein.

¹¹ Keyepmti nin kapigok nâmkijpenup Amobotnanj Zisasiyelen keñ taoletnanjgapmti Kawawanjanj nin ma ekñen nsakwep yomengatnan gilik zem manndatin.”

¹² Âpme am sambe ondedagen tabien ekñengat Pâlmak Banabasijan am Zuda manjeen ku sokbembenjanj ekñenmagen mulup mmalu Kawawanjanj menok sepem igak igak ekñengat palen mge keyet zet zapatnanj mimindame am ekñen keyanj buzak penanj dilinj zem tati tatnâmbien.

¹³ Âpme egelanj zet ke zemeti zemdelañ zemalu Zemsiyanj wati zeye, “Notnne, neñ pigok zema nâit,

¹⁴ Kawawanjanj ñeñanj yanbemi am Zuda manjeen ku sokbembenjanj notnanj ekñenmagen meti ikñanjgat zet zapatnanj diindondoyet set weyanje keyet zapatnanj ilak Saimon Pitayanj zeme nâyo ke.

¹⁵ Âpme golanj zenze an ekñengalen papiaen meluwanj mimiñanj keyanj Pitayanj zet jep kemak sepem kwep belup. Zet meluwanj kapigok mimiñanjazanj tazin,

¹⁶ ‘Amobotnanjanj pigok zeye: Bam neñ gilik zemkoti Dewitgalen mka etumtoge ewan naman ewe mwat onzempewap.

¹⁷ Kegok mma am Zuda manjeen ku sokbembenjanj animbi sambe ekñenanj wati Amobotnanjgat timapmat mulup temanj mbep. Am ekñen ke nenn eweñan nananjgat zapat ombem indewan.

¹⁸ Amobotnanjanj ikñanj zet keboñ tipman baen zeye.’ (Amos 9:11-12; Zelemaia 12:15; Aizaya 45:21)

¹⁹ Keyepm neñ kapigok nâñap: Am Zuda manjeen ku sokbembenjanj notnanj ekñenanj keñ gilik zenze aikti Kawawanj nâmkijpemt iekmagen mepmen nin mulup temanj ñen ewe dukñinan bemindaman ñep penanj ku bewe.

²⁰ Nin belak nopiom egat meu bembenjanj ke ninipinj mimiyet ma imbimak set kilenj ku mamayet ma soñgom tegen timtapme sipmanj keñanak tatatnanj ke ma sip mee ku niniyet zemkululu meluwanjgut bemann mepmen ekbep.

²¹ Tipman penanj baen yanbemi alak pi mamkwatnuwen msat katarj sesewat mka tapmezinen katarj Sabat tagoñgo kanen Mosesiyelen zii zet ke mainj indamti Kawawanjgalen zet eyo manzemkawanj bemindamkwaliip.”

Meluwanj kumti Antiok mkaen beme mege

²² Âpme ombemindendenjanj ma dapmelanje ñeñanj beme an notnanj ekñenmak dapmelanje sambe ilinsakwep zenâmti an damuj zut idaikti Pâlmak Banabasimak ideme mebegalen nâmti an zut idaikbien. An ñen kwitnanj Zuda ma an ikñanj keyegak kwitnanj ñen Balsabas ma an ñen Sailas eget ke ombemideme an zutmak ilinsakwep Antiok mkaen zemindeme mesât mme

²³ meluwanj ñen kapigok kumti indawien,

“Nin noline ombemindendenjanj ma Zet Zapat Dolakñanjgalen an ñeñanj beme ma am nâmkijpepemak manje pien maip nin nsakwep tati am Zuda manjeen ku sokbembenjanj nâmkijpepemak notnne Antiok mkaen ma Silia ma Silisia msalen maip ingat zemsesewatindemti meluwanj kapi kumbemann kozin.

²⁴ Nin ku nâmann an notnanj piengatnanjanj koti zet diindomti keñin mme yungum temege.

²⁵ Keyepmti nin nnak pien ondekti keyet zetnanj zenâmti keñ kwep bemti an damuj zut idaikti idemann Pâlmak Banabasimak ilinsakwep kolip.

²⁶ An zut Pâlmak Banabasimak kolup egelanj Amobotnanj Zisas Kilais egat zet zapatnanjgapm mamarjit ketalasiwun.

²⁷ Âpme an zut Zudasmak Sailas zemidemann kolup egelanj eyo tusumti zet zapat dembusek dolakñanj mimindame weyanj nâmbep.

²⁸ Emetak Tenjanj nin ingat palen nukñanj sambe penanj bembeyelen ku nâmti keyepm belaknik pigok gulak bemindesâgât zemnâmti zemtâmpenn:

²⁹ In nopiomgalen sâpe sâpe ma soñgom belak bimanen teganj mzame gakikijanj ma sip ma imbimak set kilenj ku mambep beme mama keyanj dolakñanj bewe.”

³⁰ Zet kekok kumti indame mti Antiok mkaen met patanj zemti am nâmkijpepemak sambe ondek indemti papia ke indawien.

³¹ Zemgwatnanj mimi papia ke indame mainj ekti kenjin oloŋen temanj beye.

³² Âpme Zudamak Sailas egelanj ilit Kawawanjmagen zet mti zenze an mamtemun keyepmti egelanj tusumti zemgwatnanj zet sambe zemti nâmkijpepeŋin mkatikŋanj bem indawien.

³³ Ekjnenaj Antiok mkaen ke kan teepmanik maneti Zudamak Sailasiyanj naman gilik zem ewe Zelusalem mkaen mesât mmalu am nâmkijpepemak ekjnenaj Kawawanj selen idadamuj mimideme mebegat nâmti dundumti mukum ideme mesât mineti naman Sailasiyanj asekti tapme Zudayanj igak etanj mege.

³⁴⁻³⁵ Âpme Sailasmak Pâl ma Banabas ekjnenaj ilinak ewe Antiok mkaen tati am sambe ekjnenmagen mulup mti Amobotnanjgalen Zet Zapat Dolakŋanj zemkawanj tabeme am nâmkijpepemak notnanj ekjnenaj indapmukulem mti mulup mbien.

Pâlmak Banabasiyanj kalanŋi mekobun

³⁶ Kasup sambenik ke maneti Pâlanj Banabasiyet zeye, “Nit mka ŋande temanj katanj am sambe Zet Zapat Dolakŋanj diindomalul nâmkijpepemak bewien. Notnanj ekjnen ŋep tapmaip manze ewe tokwat indawilingimpemalu mebe.”

³⁷⁻³⁸ Kok zeme nâmti Banabasiyanj Zân Mak ek tetimti ilinsakwep mebegat zeme Pâlanj zeye, “Eweŋan Zân Mak eganj nitmak mulup mmetneti belak tungupman Pampilia mkaen metati gilik zemkolep keyepmti ek ŋen ewe ku wapmeselup.”

³⁹ Egelanj ilidak Zân Makgapmti zet mmot mtot mti kalanŋi Banabasiyanj Zân Mak aikme met wanŋa mti Saipalal msat ŋetakŋanj mebung.

⁴⁰ Âpme Pâlanj Sailas wapme mesât mmalu am nâmkijpepemak ekjnenaj Kawawanjgalen taolelanj egetmak tatagalen dundum idemti ideme mebung.

⁴¹ Met Silia ma Silisia msat tungupman kumalu etume meti am nâmkijpepeŋinmak ekjnen zemgwatnanj mimindem mimindem keyanj mebung.

16

Timotiyanj Pâlmak Sailasmak mege

¹ Pâlmak Sailas egelanj meti Delebe ma Listala mkaen met patanj zemti mka keyet kenjanen an nâmkijpepeŋinmak ŋen mamtan. Kwitnanj Timoti nempa ke Zuda imbi nâmkijpepeŋinmak ŋeniyet nemunanj nempa keyet bipmanjgut Glik msalengatnanj.

² Lisitalamak Aikoniam am nâmkijpepeŋinmaganj koti Timotiyanj mama mimi dolakŋanj mamtan keyet yananj Pâl zemâtâtsawien.

³ Âpme Pâlanj Timoti melenŋenanj wati matokwakwagat dunduye. Âpme msat keyet Zuda am mambien ekjnenaj Timoti bipmanj Glik msalengatnanj ke nâmtâtpewiangapmti Pâlanj Mosesiyelen zii zet tazin keyet katanj Timoti sekŋanj butnanj antimpemtiŋgut wapmebung.

⁴ Mka katanj meti Zelusalem mkaen daen am nâmkijpepeŋinmak ma ombeminden-deŋanj ŋenanj notnanj ondekti mama mimi kapi mimiyet zemâtâtât zet ke animbi nâmkijpepemak ekjnen diindom diindom piyanj mebung.

⁵ Kegok mme an ekjnen nâmkijpepeŋinmak gwatnanj mimindeme nâmkijpepeŋin katikŋanj penanj beye. Âpme am manŋe notnanjanj mama mimi dolakŋanj ke egomti kan katanj nâmkijpepeŋen tatusum metnepeme am omba penanj beye.

Pâlanj Masedonia an ŋen kie kienok ege

⁶ Ekjnenaj Piligia ma Galesia msat tungupman mulup tapmepme Emetak Teŋanj Esia msaleset Zet Zapat Dolakŋanj am ku diindondoyet zem bekekindeme

⁷ ekjnenaj Misia msalen met tati keyetnan Bitinia msalen mesât mbienanjgut Zisasiyelen Emetak Teŋanj kegogak zemkulumindeye.

⁸ Keyepmti ekjnenaj Misia sebempemti Toloas mkaen towebien.

⁹ Âpme tambuyet Pâlanj kie kienok tati ekme an ŋenanj Masedonia msaleset daen tati Pâlgat bepelep pelep mti kwizet kumti zeye, “Geŋ pien kwati nin ndamukulem minnde.”

¹⁰ Pâlanj kekok ekti wat zeme nin pigok nâmbenn. Kawawanj ikŋanj Zet Zapat Dolakŋanj am ekjnen kaindamagen zenzeyet ndakumtetin kekok zemti wat milawatn mebegalen sakwep weyanj bewenn.

Lidiayanj nâmkijpepemak beye

¹¹ Âpme nin Toloas mkaen ke wanŋa mti Samoteles mkaen ke met patanj zewenn yanaman keyetnan mane mane Niapolis mkaen ke kwati wanŋa pemann tapme naman

¹² seleset meti Pilipai mkaen patanj zewenn. Ke Masedonia msat temanj keyelen mka temanj nen beke Loma gapman njenaj eganj mka nroteknanj ke tati am maindadamun mtan.

¹³ Mka ke meti manepemann Sabat tagonjo kanen beme mka ganzenan tu matatanen ke kapigok zemti towebenn. Zuda am eknanj dundundu mulup tu ganzenan tati mamambiekat toti ekne. Zemti met indikme imbiyanj ilinak ondek tapme indikti ekjenmak ke metotati Zet Zapat Dolaknanj diindowien.

¹⁴ Apme imbi eknen keyet tunguwinangatnanj imbi njen kwitnanj Lidia ek Tiatila mkaen-gatnanj mulupmanj sanjgum namanj dolaknanj penanj pi selim timti ammagen timepme makwitimtemien. Imbi keyanj Kawawangat masesewatsamtan keyepmti Amobotnanj Zisasiyanj kenanj mme elen belej beme Palanj zet tazeme njandemti zikatnanak taekmanje.

¹⁵ Yanj ondedak ke delanj zeme imbi keyanj tu zulutindendeyet zeme Palmak notnaneyanj imbi ke ma egalen mkaen am matatemien eknen ilinsakwep tu zulutindeme imbi keyanj zeye, "In nâme nej penanj Amobotnanjgat penanj nâmkipeyanj bein beme in nâlen mkaen pien kwapme nsakwep wesenuwanjgut sanenen indema mekep." Zeme moti ekmak ke wembien.

Pilipai mkaen Pâlmak Sailas mka katiknanj idewien

¹⁶ Kan njeniyet Pâlmak Sailasiyanj dundundu mulup msâgât ondedak mundumen mesât metnepemalu sisilinj mulup imbi nempa njenaj selen ke kot idaige. Imbi nempa ke we bekananj kenanj tapme eganj zet enzilinanj notnanj manzemsokbentan. Mti zet kwileki njeniyet we bekananj ke yanjkwesime eganj penanj esemtanjak manjgilik zemsamtan keyepmti animbi nempa ke damun mamimtemien eknanj mânep milawat temanj penanj matimtemien.

¹⁷ Imbi nempa keyanj Pâlmak nin selen ndapmât meti kwizet njaknjak mti kapigok tazemanje, "An in kapiyanj Kawawanj Amobotnanj temanj egalen mulup mti am yomengatnanj gilik zemti indatitiyet zetnanj manzemâtâtindaip."

¹⁸ Zet kwizet njaknjak sepem kegogak kan katanj mamimkwatnepeme Palanj seknanj kanjananj beme gilik zem we bekananjgat pigok dunduye, "Nen Zisas Kilaisiyet kwitnanen zema we bekananj gej imbi nempa kejanngatnanj kwati meti!" Zeme keyegak we bekananj kwati kunzunj mege.

¹⁹ Apme imbi nempa ke damun mti mânep milawat titiyet webem mamtemien piwanj setnanj yek beme ekti imbi nempa damun mamtemien eknanj meti Pâlmak Banabas idatamti mka tungupmaset idamandamti met amobotnanj egalen ondedagen meti

²⁰ zemdelanj zenze angat kandananj moti zewien, "An zut kapi Zuda an yanj egelanj ningalen mka teman kapi koti mulup notnanj mwati mmalu set ke ekmann bekananj tabem tezezinn.

²¹ Eknanj koti Zuda ilinanngalen mama mimi ke Loma am nin ku mimiyelen ke tazikat ndaip."

²² Apme am manje temanj tabienanj njenzinanj temanj penanj nâmidemti met idatamti amobotnanj ekjenmagen idatimepme eknanj egegat kâlâwit mendelet yalom idemti zeme sindiwanj

²³ omba penanj idome segit dulunj dilinj peme idatimti met mka katiknanj idemti mka katiknanngalen an damun eknanj an zut ke weyanj idadamun katiknanj mtatagat zemindewien.

²⁴ An damunanj zet kekok zeme nâmti eganj idatimti met mka kenanj sutnateman penanj ke idemti tep an selemti selit ilizuzut kenanj peme topme kemak limbej bemti bem zam idemewembun.

²⁵ Yanj tambusutnan penanj Pâlmak Banabasiyanj Kawawangat silik dundundu mti tazemsesewatpemambun. Apme am mka katiknanj indendenanj eknanj kwisagit ke tatnâmbambien.

²⁶ Mme keyegak mâkinanj temanj penanj mme mka katiknanjgat tepumanj bee mme titoknanjmak etanj bemâpme setokkwakwat sambe bee ilin belak njande mâpme delanj zeme am selin belinan tek katiknanjanj zam indeme mawemtemien e iknanj belak kwalet topmâpme delanj zeye.

²⁷ Apme mka katiknanngalen damun eganj mulugengatnan wati meekme set sambe bee njandepnj njandepnj weme ekti endilipeye. Mti wa am mka katiknanj kek indendenanj pi ilak kunzunj mâlo zemti iknanjgat gembonanj njiliknanj pitaknanen yunjmamanje e mandapeme kwapme seknanj iknanj osâgât mme

²⁸ Palanj ekti njaknjak penanj mti zeye, "Ai, gej sekdi giti walelepinj. Nin sambe pi ewe ilindinj esemtanj tatnup."

²⁹ Zeme nâmti egañ am ekñengat zeme tañam mkot same mka keñan sebelañ dindinj mpeñ moti Pâlmak Sailasiyañ tabunen met kandañidan tot pedondom idaye.

³⁰ Mti tambu sutnan keyegak mka keñangatnan idatim beñgumen toti idatimti mkañan mege. Motati an zugat idayañkweziye, “Amobotnañne, neñ zigok penañ mti mama kanzizitgat zapat bewap?”

³¹ Âpme egeñañ zewun, “Geñ ma imbi nembandine in Amobotnañ Zisas Kilaisiyet nâmkijpemptiñgut mama kanzizitgat zapat bemâbep.”

³²⁻³⁴ Kegok zemalu nâmti mka katikñañgaleñ damuñ egañ an zut sindiwañ idome segit buyuk beyak bemti lingit bemberañ ke zuluti kwasim ideme tati egeñañ ek ma manjeñane Kawawañgaleñ Zet Zapat Dolakñañ diindomti tu zulutindeme ekjeñañ indatimti mkañinan moti tu meu nini mundumen ke ideme totapmalu zeme meu bumi idame nimalu naman idatimti kot mka katikñañak ideye. Âpme an mka katikñañ damuñ ma manjeñane ekjeñañ Zisasiyet nâmkijpempti Kawawañgat zapat bewien keyepmti segeyak mti oloñen mbien.

³⁵ Msat msame tambuñan an zemdelañ zenze an ekjeñañ an tipdakutum notnañ zemindeme koti mka katikñañgaleñ damuñgat zewien, “Geñ an zut kapi belak kwalet idemane melit!”

³⁶ Zeme mka katikñañgaleñ damuñ keyañ koti Pâlgat zeye, “Zemdelañ zenze an ekjeñañ neñ it belak idema mebegat zeme kolep. Keyepmti neñ idema met keñ sewakñañ palen mambalup.”

³⁷ Zeme Pâlañ am zet mti mebien ekñengat pigok diindoye, “Nit Loma mka mtoñ penañ yañgut in nigat zet esemterñ zemti yom ñen aiiñpiñ kegogañgut belak kilen am zikalinan onzemndemti sindiwañ sekn bekan kume etim temeppme mka katikñañ met ndeyo. Yanaman pi in buzak enzilimti zemndeme mebegat tazeip? Nit ku meselup, yek penañ. Mka kapiyelen Loma an ñeñañ ilin kotinjut ndatimti tot zupman baenen ndeme meselup.”

³⁸ Kegok zemalu an tipdakutum ekjeñañ nâmti met zemdelañ zenze an ekñengat zapat ke diindome nâmti endilipemti kiñgati

³⁹ ekjeñañ ilin wati mka katikñañ meti kemberñ zet diindomti belak zemindeme mka katikñañ ke katipemti zupman toindemti mka belakñañ ñen mebegat zemidewien.

⁴⁰ Âpme egeñañ toti met Lidiayelen mkaen meti am nâmkijpepemak ke indikti zemgwatnañ zet diindomti naman msat ñeñañ mebun.

17

Pâlmak Sailasiyañ Tesalonaika mkaen mebun

¹ Âpme Pâlmak Sailas egeñañ Ampipolis ma Apolonia msat tuñgupman nesetgatnan met Tesalonaika mkaen patañ zewun. Mka eyet keñañ Zuda am ekñengaleñ sesewat mka ñen matatan.

² Pâlañ msat notnanen mamimkwatan kegogak sesewat mka ke moti Sabat tagoñgo kan kasup tuk pi ewe ekjeñmak ke tati Kawawañgaleñ Zet Zapat Dolakñañ ke maiñti

³ yañañ diindom metneti Zisas Kilais sindem temañ timti gakimti wawagat golañ zenze an ekjeñañ itñañ meluwañ mbien ke zemkawañ bemindamti Zisas ek Kilais penañañ gakimti wage.

⁴ Kegok zeme Zuda am notnañ ma Glik am sambe Kawawañ sesewatsamti mamtemien ma imbi sambe kwizet buñañamin temañ ekjeñañ zet keyet nâme penañ beme Pâlmak Sailas egetmak am sambe penañañ kot tsumâbien.

⁵ Keyepmti Zuda am notnañ ekjeñañ nâmbekambemindemti met an bekopsat ma am keñin katikñañ notnañ indatimti ñakñañk temañ mti mka temañ keyet keñañ tokwapme am sambe penañañ ekjeñmak kot tsumti Zesongaleñ mkaen ke an zut kot idatimti met an damuñ ekñengat belinan idendeyet nâmti kopmâbien.

⁶ Koti ekbienañ yek beme dopmañ Zeson ma am nâmkijpepenimtak notnañ indapmandamtimti mka damuñ ekjeñmagen indatim meti kwizet ñagak kapigok mmebien, “Msat katañ set yuñgu yuñgu masokbem mezin. Piwan alak ninmagen sokbeme

⁷ Zesonañ am ekjen ke indatimbumuluñti timbewep. An zut ekmak kot welut keyañ Loma amobotnañ ewe tapme egat kwizet buñañamañ mtopemti naman Amobotnañ alakñañ Zisas egat kwizet buñañamañ tazempalakñañ tabemelup.”

⁸ Zet kegok zeme nâmti mka mtoñ sambe ma an damuñ ekjeñañ nâmti weñin mege.

⁹ Âpme an damuñ ekjeñañ Zeson ma amñañane notnañ ekjen zet kañkañ miindame mânep etañ beme nâmindeme toti mebien.

Pâlmak Sailasiyañ Belea mkaen mulup mbun

¹⁰ Âpme tambu keyegak penañ am nâmkîppepemak ekñenañ Pâlmak Sailas ideme tambuyet toti metne metne Belea mkaen met patañ zemalu msat ke msaye. Âpme Zuda am ekñengalen sesewat mkaen amnanj tapmowepme indikti setugit melesinj keyegak mowebun.

¹¹ Msat ke am mambien ekñen keñin sewakñan wa am Tesalonaika msalen maip ekñen keboñ yek keyepmti ekñenañ Zet Zapat Dolakñan eleanj beleñ bemti nâmbien. Mti Pâlgalen zet ke penañ ma dâsuki zemti kasup katarj Kawawangalen Zet Zapat Dolakñan itnanjanen mainjti yanñan mguluk gilik zemti zenâ zenâ mbien.

¹² Kegok mti Zuda animbi sambe ma Glik an sambe ma Glik imbi kwizet buñamin temanj notnanj ilinsakwep nâmkîppepe aikbien.

¹³⁻¹⁴ Pâlaj Belea mkaen meti am Zet Zapat Dolakñan zemkawanj bemindaye keyet zapatnanñan elelanj Zuda am notnanj Tesalonaika mkaen mamtemien ekñenmagen mepme nâmti ekñenañ Belea mkaen koti tokwati animbi sambe ondek indemti Pâlmak Sailas mtot indendeyet zet kelakñan mimindeme am keñin yungum temege. Âpme am nâmkîppepemak ekñenañ Sailasmak Timoti idanğalañme Belea mkaen ke tapmalu notnanñan Pâl wati nembu ganzenan baen toti ilinsakwep wanga mti

¹⁵ Aten mkaen mepemti kosât mme Pâlaj zet kapigok Sailasmak Timotiyet zemideme kobien, “In met an zut eget zemideme sakwep penañ neñmagen kobalup.”

Pâlaj Zet Zapat Dolakñan Aten mkaen zemkawanj beye

¹⁶ Pâlaj Aten mkaen ke an zutgat damuñ tati mka keyet keñan kawawanñan dâsuki sambe penañ timamti pedondom indamti mame indikti keñan bekananj penañ beye.

¹⁷ Keyepmti egañ kasup katarj sesewat mkaen meti Zuda am ma am Zuda manjeen ku sokbembenanñan Kawawangat masesewatsamtien ekñenmak zet zenâ zenâ mpemti naman asek toti ekme amnanj tambañgumen ondek tapme indikti met ekñenmak Zet Zapat Dolakñan zenâ zenâ mammetan.

¹⁸ Âpme Epikulian ma Sitoik am nânâñin temanj notnanj ekñenañ Pâlmagen koti zet yanğat zemguluk gilik mmekti notnanj ekñenañ ilinak Pâlgat pigok zewien, “An nânâñanñan penañ kapiyanj nânâ penañ zibonj penañ zikat ndasât belak kot sek mmobot zet tazein.”

Âpme am notnanñan zewien, “Egañ msat notnanen kawawanj dâsuki matazin keyet yanñan kotadinndoin.” Âpme Pâlaj Zisasiyelen Zet Zapat Dolakñan Penañ zemeti gakikiengatnan wage keyet zapatnanj diindoye keyepmti ekñenañ kegok zemti

¹⁹ ondedak mundum temanj Aliopagas ke wapmoti am sutnan onzempeme tapme pigok yanjkewiwien, “Geñ animbi sambe zet mamanananj penañ tadiindomedik ke weyanj zemâtândamane nâne.

²⁰ Nin gâlen zedi ke eknâman mamanananj penañ keyepmti geñ ewe keyet yanñan weyanjti penañ zemâtândamane nâne.”

²¹ (Aten mka mtoñ ma amkup ekñenañ zet mamanananj ñen sokbeme ke nâmti naman ekñenañ zet ke eleanj beleñ bemti manzempalakñanj mambemetemien.)

²² Âpme Pâlaj Aliopagas ondedagen am zikalinan wati mot tati zeye, “Aten animbi sambe, neñ kapi kopmamti yanñanjin pigok taeksokbeyap. In kawawanjin sambe ekñengat nâne mobotnanj beme masesewatindamelip.

²³ Neñ ingalen sesewat mka sambe mekoti ekma nopiom sambe mti yalolonñan weme maindikmelap. Mti sâpe sâpe bumbu mundumen moweti ekma meluwanj ñen kapigok miminñan tapme mainja, ‘Kapi Kawawanj ñen nin ku nânup egalen.’ In Kawawanj keyet yanñan ku nâmti belak etanj masesewatsaip. Keyet zet zapatnanñan alak kapi diindoma nâit.

²⁴ Kawawanj keyan msat kululunj ma kwitnanj kwitnanj sambe bekapi mge. Egañ msat kululunj kapiyet toñan. Egañ amnanj sesewat mka walalatnanj keyet keñan ku matazin.

²⁵ Ma egañ mulup kwileki ñen msât olapme an ñenan kwitnanj kwitnanj timeti mukulem mti ku mampein. Egañ ikñan am sambe nin mama ma Emetak Tenñan ma kwitnanj kwitnanj sambe pi maketalasim ndain.

²⁶ Egañ an kwewetan mme sokbeme ekmagesetgatnan am sek sepem igak igak pi sokbemti msat sambe palakñanj bemti mekobenn. Âpme eweñan egañ am mambep ke nâmtati msat kalañ kumti ikñanğat ikñanğat ndamti msat ke kan zigok mambanup ke eweñanak nâmâtâtpewe keyet katarj mamambanup.

²⁷ Kawawanñan am nin ek timapmetnetinğut aiikgat zeye keyepmti nin egat timatmat mulup mbanup beme ñep aikbanup. Wa ek beñan ku mamain ninmak sokñan kapi mamain.

²⁸ Zeme an nânânarj temarj njenarj wati puk zeye, ‘Nin egalen zetnarj keyet kandarj etarj mamti kwitnarj kwitnarj mti mambanup.’ Âpme inmagengatnarj an nânânin temarj notnarj ekjenarj kegogak egat puk manzeip, ‘Nin egat nemunambanane nin mama ekmageset matinup ma egalen windeen mamanup ma egarj ndadamurj mme matatnup.’

²⁹ Nin Kawawarjat nemunambanane manuan Kawawarjat nâmann nanzarj ma gol ma silva amnarj nâmâtâti belarj weyarjpeperjarj Kawawarj sepem kebonj ke ku nâmpewanup.

³⁰ Kawawarjarj am tipman baen mamkwabien ekjen ikjarjgat yarjarj darjarj ku nâmbiangapmti myunjuju sambe mkwabien ekjen ke zet mulup omba penarj ku indaye mama keyelen kanarj delarj zeye. Âpme alak pi msat katarj am sambe yomengatnarj kenjin gilik zemti mama mimi bekanarj ke peme tapme ikjarjmagen kot tususuyet tazein.

³¹ Egarj kan njen beyeyarj tazin kan ke sokjarj beweyen am msat sambe mama miminjarjat yarjarj msokbemti keyet katarj tosarjarj indamobe. Mulup ke mimiyelen an njen aikpeye an ke msalen am sambeyarj ek nâmâtâtpepeyet nâmti Kawawarjarj gakikiengatnan mme wageyarj mamain.”

³² Palarj zet kegok diindome am notnarjarj zet ke nâmti yenjbien. Âpme notnarjarj zewien, “Kan jngat ewe koti zapat zenik kapiyegak dinndomane nâmbanup.”

³³ Âpme Palarj zetnarj tazemangeen elak peme tage.

³⁴ Âpme am notnarjarj zet ke nâmti Zisas Kilaismak tusumti nâmkijpepe aikbien ekjngat tunjuwinangatnarj an njen kwitnarj Dionisias ek Kansol ekjngalen mulup an njen. Ek ma imbi njen Damalis ma am notnarj sambe tsumâbien.

18

Palarj Kolin mkaen mulup met mge

¹ Egarj mulup ke mdelarj zemti Aten mka katipemti Kolin mkaen mege.

² Mka ke Zuda an njen kwitnarj Akwila zeme ke aige. Ek Pontas mkaengatnan yarj met Itali msalen manepeme msat keyelen amobotnarj temarj Kolodias Loma mka teman matatan egarj Zuda am Itali msalen maip ekjenarj msat ke pemti mebe kokogat zeye keyepemti Akwilamak imbinjarj Pilisila ekjenarj Itali msat pemti Kolin mkaen ke alaknik koti mamtemun.

³ Animbi zut keyarj muluwit mka walalatgalen sanjum katikjarj selimti mamtemun âpme Palarj mulupmarj sepemarj kwep kebonjak mamimtan keyepemti egarj animbi zut ke idikti egetmak ke tati mânep mulupmarj mka walalatgalen sanjum katikjarj ke selim beme amnarj kwititiet nâmti mamtan.

⁴ Mulupmarj ke mmambe tati Sabat tagorjo kan katarj Zuda am ekjngalen sesewat mkaen motati Zet Zapat Dolakjarj keyet yarjarjat Zuda am ma Glik amgak zet peme mebe kokot mti egarj nâmkijpepemak bambeyet indapmukulem mamimtan.

⁵ Yarj bam Sailasmak Timotiyarj Masedonia msalengatnan gilik zem kopmalunjut Palarj yarjbemti mulup keyegak mti Zuda am ekjngat Zisas Kilais ek Kawawarjarj ikjarj ombempemti zempeme toge keyet yarjarj zemâtâtindaye.

⁶ Yarjut am notnarj ekjenarj zetnarj winderjarj mtopenmti zet mobotnarj msamti zetnarj ku nâmbiangapmti egarj kegok diindoye, “In bam walelet aikbep keyelen yomarj nenjmagen ku kobe yek.” Kok zemti kâlâpmarj tetelime kakalakjarjarj bululuw zemtopme zeye, “In kegok mnaipgapmti nen in indemti am Zuda manjeen ku sokbemberjarj ekjenmagen meti mulup mbap.”

⁷ Kegok zemti an njen Titias Zastas egalen mkaen ke meti mawemtan. Âpme an keyarj Kawawarjat sesewatsamti mamtan egalen mkanjarj Zuda ekjngalen sesewat mka keyet sokjarjik matatan.

⁸ Âpme Zuda am ekjngalen sesewat mka keyet damurj temarj egat kwitnarj Kilispas ek ma egalen sip butnarjanen ma am notnarj sambe ekjenarj Pâlgalen zetnarj nâmti Amobotnarj Zisasijet nâmkijpeme Palarj tu zulutindeye.

⁹ Âpme tambu njeniet Amobotnarjarj Pâl kie kienok sokbemsamti pigok dunduye, “Gej nâgât zapatn ammagen zenzeyet kinjgati dembusekdi anjalalarjpin nâmtalati zemkawarj bewanik.

¹⁰ Nej gejmak tapma an njenarj wati ku gawalabe mka temarj kapiyet kenjarj nâlen animbinne sambe penarj talip.”

¹¹ Kegok zempeme Palarj mka keyegak mamti am ekjen ke Kawawarjgalen Zet Zapat Dolakjarj ewe mandiidom zikat indam mkwatnapeme nup kan kwepmak butnarj njen mege.

¹² Âpme Galio ek Akaia ekjengalen amobotnañ mmonzempewien kan keyet Zuda am ekjenañ Pâlgat kenjin kasa beme ilinak zenâ zenâ mti kej kwep bemti Pâl Galiomagen wapmeti zewien,

¹³ “An kapiyañ zii zet keñan mama mimi tazin ke tapme egañ naman animbi sambe indatimti set sepemañ ñen zikat indame Kawawañgat masesewatsaip.”

¹⁴ Kegok zeme Pâlañ zet zesât mmañgeyañ Galioyañ Zuda am Pâl wakobien ekjengat zeye, “An kapiyañ yom nukñañ penañ ñen zetnañ neñ mimiyelenok benak ze neñ inmak sewakñañ totati ñep zewanek.

¹⁵ Âk pi in zii zelin tazin keyet zet mmot mtot mti zesâti ilinak etañ baen manzembep ke nâlen mulup yek.”

¹⁶ Kegok zemti indamâpme zupman toti

¹⁷ ekñen sambeyañ Zuda sesewat mka keyelen damuñ atamti Galioyelen mka solonan met kwapem penañ kume Galioyañ indikñjgut ku indikñjot sepem tapme takumambien.

Pâlañ gilik zemti Antiok mkaengatnan Zelusalem mkaen daen mege

¹⁸ Pâlañ Kolin mkaen kan sambenik maneti bam nâmkijpepemak am indamukum indemti Silia msalen mesât mme Pilisilamak apmañ Akwila egeñañ ilinsakwep meti Senkilia mkaen patañ zemti mka ke Pâlañ mulup ñen msât nâmti egañ Kawawañgat zemkatik bempemti keyet pilijañ ñoksinañ an ñeniyet zeme kwenzipme mepme delañ zemâpme bam wañgaen moti Silia msalen mebien.

¹⁹ Keyetnan ewe wañgaen moti met Epesa mkaen moti ke kalañ mebien. Âpme Pâlañ igak Zuda am ekjengalen sesewat mkaen moti ekjenmak Zet Zapat Dolakñañ zenâ zenâ mbien.

²⁰ Âpme Zuda am ekjenañ Pâlañ ekjenmak ewe tusumti mamayet zeme egañ zelin kumti zeye,

²¹ “Neñ manepema Kawawañjañ nâmnewe beme ewe bam inmagen kapi gilik zem kobap.” Kegok zemti ekjen mukumindemti wañgaen moti Sisalia msalen mesât mege.

²² Wañgayañ Sisalia msalen mepeme egañ meti Zelusalem mkaen moti am nâmkijpepemak am bet butem indemti eyetnan toti Antiok mkaen meti

²³ ke kan belatnik bugan maneti naman msat temañ Galesia ma Piligia meti mka isikñañ notnanen tokwat meti am nâmkijpepemak zemgwatnañ mimindem mimindem piyañ mege.

Apolosiyañ Epesa mkaen Zet Zapat Dolakñañ zemkawañ beye

²⁴ Zuda an ñen Epesa mkaen ke koti mamtan an keyet kwitnañ Apolos Aleksandia mka temañ ke sokbemamti temañ beme

²⁵ am notnañ ekjenañ Zânañ tu zululut mulup mge keyet yañañ ma Zisas kobe keyet Kawawañgalen Zet Itanañanen zet tazin ke eyo zeme nâmti oloñen palen am kopma diindomtan.

²⁶ Yañ kan ñeniyet Pilisilamak apmañ Akwila egeñañ sesewat mkaen ke motati nâmalu egañ Zet Zapat Dolakñañ windenjañber bemti am tazemâtâtindame nâmti egeñañ wati mkañidan meti Zisas toti gakimti wage keyet zapañañ weyañ yañañmak zemâtâtsamalu nânge.

²⁷ Âpme Apoloyañ Akaia msalen mesât mme am nâmkijpepemak Epesa mkaen mambien. Ekjenañ Akaia msalen am nâmkijpepemak mambien ekjengat zet kapigok kumti Apolo ikñañ same mti mege, “An kozin ke inmagen kopme ekti in notn mpewep.” Meluwañen zet kegok kumti ikñañ same mti mege. Mane mane Kolin mkaen met patañ zemti am Kawawañjañ kej taoletnañgapmti nâmkijpepemak bewien ekjen Zet Zapat Dolakñañgalen mulup penañ indapmukulem mti

²⁸ am mange temañ penañ ekjengat zikalinan zetnañ windenjañber zemti Zuda am ekjenmak zet mmot mtot mti Kawawañgalen Zet Itanañanen golan zenze an ekjengalen zet tazin ke mkatikñañ bemti zeye, “Zisas ek Kawawañjañ an yomengatnañ gilik zem ndadagalen ombempeye.” Kegok zeme amnañ zetnañ nâmkijpewien.

19

Pâlañ Epesa mkaen mulup mge

¹ Apolos egañ ewe Kolin mkaenagak tapme Pâlañ Esia msat tunjupmaset mane mane Epesa mkaen patañ zemti mka ke Kilais nâmkijpepenañ am notnañ ke indaikti

² indayañkwesiye, “In Zet Zapat Dolakñañ diindome nâmti tu zulutbien kan keyet Emetak Terj tiwien ma yek?”

Zeme ekjenañ zewien, “Nin Emetak Terj tazin mee keyet zapañañ ku nânup.”

³ Kegok zeme naman ewe indayan³kwekiye, “In kwiyet nâmkijpemi tu zulutbien?”

Zeme ekjenaj zewien, “Nin Zânan zet zemkoge ke nâmkijpemi tu zuluben.”

⁴ Zeme Pâlanj zeye, “Zânan tu e amnan kej gilik zenze aikti yomin bam kumpepeyet etaj mulupman ke mti Isael am ekjengat pigok diindom kwage, ‘In an Zisas bamnan takozin egat nâmkijpeit.’”

⁵ Kegok zeme ekjenaj zet ke nâmti Amobotnanj Zisasiyet kwitnanen tu zulutindeme

⁶⁻⁷ Pâlanj betnanj njokjinan beme Emetak Tenaj kululu³jengatnan ekjenmagen toti kejin m elen belen beme am 12 mee kogaj zet meluwanj igak igak taoselem zem metnepeme Kawawanajj zet kejinan beme katanj ikjan³gat ikjan³gat zemkawanj bewien.

⁸ Âpme Pâlanj eyonja tuk pi ekjenmak ke tati kan katanj Zuda am ilinangalen sesewat mkaen motati Zet Zapat Dolak³ajj windenajmak manzemâtâtindamtan. Mti Kawawan³galen zemâtâtât katnanen mama sokbewe keyet zetnanj zemti am notnanj ekjenmak zet mmot mtot mamtemien.

⁹ Ma an notnanj ekjenaj nâmkijpepepinj belak Zisasiyet Zet Zapatnanj Dolak³ajj bam kumpemi ondedak temanen Zisas Kilaisiyet zemtalatpewien keyepmti Pâlanj katimindemi am notnanj Zisasiyelen Zet Zapat Dolak³ajj nâmti tikjan³gat mbien. Ekjen ondekindemi Tilanas nânâ mkaen ke mene mene ondekti ekjenmak Zet Zapat Dolak³ajj zenâ zenâ mamtemien.

¹⁰ Eganj mulup kegok mti Zuda am ma Glik am Esia msalen mambien ekjengat tunjuwinan nup kan zut pi mamti mme ekjenaj Amobotnanjgalen zet zapatnanj nâme duluj delaj zemâge.

¹¹ Kawawanajj ikjanj Pâlmak mamti mukulem mme eganj menok temanj sambe am ekjenmagen msokbemkwage.

¹² Am ekjenaj njep kapuputnanj ma sanjum kâlâpmanj mee pi timti met am zawatmak ma am we bekananjmak mee pi indame tim ekti zawalin ma we bekananj mee pi kwati mepmâpme naman dolak³ajj bemâbien.

¹³ Âpme Zuda an notnanj mka katanj tokwati we bekanaj notnanj am kejangatnan manzemindeme kwati mametmien ekjenaj naman mmak mmak Amobotnanj Zisasiyet kwitnanen kumti we bekanaj am kejan tage ekjengat zewien, “Nin Pâlanj an Zisas egat zet zapatnanj manzempalak³ajj bein egat kwitnanen ingat zet windenaj³benj pigok zenup: In am kejangatnan kwati melit!”

¹⁴ Âpme Zuda am Epesa mkaen mamtemien ekjengalen sâpe sâpe bumbu an njenaj Siwa egat nemujan³e 7 kapi mamtemien. Ekjenaj mulup keyegak mamtemien.

¹⁵ Ekjenaj an we bekananjmak njengalen mkaen meti Zisasiyet kwitnanj kumti we bekanaj zempeme kwaweweget zeme an we bekananjmak eganj kapigok gilik zem zeye, “Nej Zisasnak Pâl egegat nâmidayap âpme in kapi kwiyajj desetgatnan kolo ke ku nâmindeyap.”

¹⁶ Kegok zemti eganj wati indom kumti sanjum kâlâwin kumandele³ti indamunzut kume sip balak balak timti talak piyanj mkanjan³ kunzuj mepmâbien.

¹⁷ Âpme keyet zet zapatnanj Zuda ma Glik am Epesa mkaen mamtemienaj nâmti omba penaj kingati Kilaisiyet kwitnanj mwati sesewatpewien.

¹⁸⁻¹⁹ Mti am sambe nâmkijpepe aikti kwitnanj kwitnanj notnanj anj³kambugat ma am indidiyelen zetnanj ma gwesep gwesepgalen zetnanj notnanj papiaen kumtimti ekti mamtemien ke ma dipsawat ma am kasetnanj ma nopiom mee bee timti kot ondekti am zemkawanj bemindamti ekjengat zikalinan bume zimâge. Âpme am ekjenaj papia bewien keyet mânep mai³nje 50,000.00 kina beye.

²⁰ Kegok mti Kawawan³galen zelanj windenaj³benj palak³ajj bemti pelelanj mekoti am tunjuwinan dolak³ajj sokbem wenje.

Pâlanj mulup tapmme am notnanajj ekti endilipewien

²¹ Pâlanj mulup kegok mine mine mimdelaj zemti eganj naman Masedonia ma Akaia msat kume balanj peme Zelusalem mkaen mesâgât otrâmti zeye, “Nej Zelusalem mkaen meti bam naman gilik zemti Loma mkaen kwawabap.”

²² Âpme eganj mukulem mimi³janet an zut Timotimak Ilastas ideme egelanj Masedonia msaleset mepmalu Pâlanj ikjanj Esia msalen ke bugan ewe tusumti manje.

²³ Kan keyet am notnanj ekjenaj Amobotnanjgalen zet keyet nâme njep ku beme ekjen am sambeyaj zet ke mtopepeyet zet kelak³ajj mimindawien.

²⁴ Silwiayanj an wenajj mee weyeyaj an njen mamtan kwitnanj Dimitilias eganj Glik am nopiom imbi Atemis egalen sesewat mkaen ikjan³gat wenajj temanj matatan keyet sepemmak eganj isisik³ajj buk pi weyan³me mopme animbiyanj makwitimtemien keyepmti ek ma an notnanj ke maweyan³temien ekjenaj mânep temanj penajj matimtemien.

²⁵ Keyepmti egan mulup anene ma an mulup keboŋ mamtemien keboŋ keboŋ ondek indemâti pigok diindoye, "Nin mulup kapigoseŋ mânep temaŋ matinup.

²⁶ Âpme an ŋen kwitnaŋ Pâl zeme ke egan koti zet zapat tazein elak ilin eknâmien. Egan Esia msalen mka kataŋ mekoti animbi keŋin mme yuŋgume egalen zet ke mamâpmaip. Yaŋ alak Epesa mkaen koti animbi sambe keŋin myuŋgumti pigok tazein, 'Kawawaŋ amnaŋ belaŋ mimiŋaŋ ke penaŋ yek.' Kegok zeme am sambeyaŋ nâme penaŋ beme ek tapmâpmeŋ.

²⁷ Egan kegok mme wa in nâme mulupm kapi etaŋaŋ yek bewe ku nâseip. Nopiom imbi temaŋ Atemis egalen sesewat mka temaŋ keyet animbi ekŋenaŋ nâme belakŋaŋ beme bankumpeme delaŋ zeme Atemis egalen kwizet buŋamaŋ tototnaŋ penaŋ bewe nâip? Esia msalen ma msat sambe notnaŋ ekŋenaŋ nopiom imbi keyet masesewatsaip. Yaŋ Pâl egan kwizet buŋamaŋ ke mme tototnaŋ bembeyet mulupmaŋ omba tapm."

²⁸ Zet kegok zeme nâmti ŋeŋiŋ zime ŋok kilij kilij temaŋ mti zewien, "Epesa mkaen nopiom imbi Atemis tazin egan etaŋ imbi mobotnaŋ temaŋ bein."

²⁹ Kegok zemi mka temaŋ Epesa keyet keŋaŋ tokwati ŋakŋak mme am sambeyaŋ wati tusumti ŋakŋak mpeŋ piyaŋ met Masedonia an zut Pâl mâti mamtemun kwilit Gaïasmak Alistakasimak idamandam timti ondedak mundumen ke mesât mepme am sambeyaŋ zet yaŋaŋ nânâpiŋ belak baminan mâti ŋakŋak mmepme

³⁰ Pâlŋaŋ kwisak ke nâmti indapmâti ondedak keyegak msâgât mepme am nâmkijpepemak ekŋenaŋ aŋgalaŋme tage.

³¹ Mme Pâlgaŋ notnane mobotnaŋ mambien ekŋenaŋ zapat ke nâmti Pâlŋaŋ ondedagen ke ku mebegat nâmti zemkululu zet beme mege.

³² Âpme ondedak mundumen ke tati animbi sambeyaŋ omba penaŋ ŋakŋak tapmimambien. Yaŋgut am notnaŋaŋ yaŋaŋ penaŋ kwilekiyet minup ke nânâpiŋ belak ke ŋakŋak etaŋ tapmimambien.

³³ Kegok mme Zuda am ekŋenaŋ nolin ŋen kwitnaŋ Aleksandia ke zempeme zet zenze keyet mundumen am sutnateman motati animbiyaŋ kwisak bugan peme tapme zet diindondoyet betnaŋaŋ sesepmaŋ mme am sambeyaŋ wa an ewelak kapi mozinmak zemi mbien.

³⁴ Yaŋ bam ekŋenaŋ ek Zuda an ŋen ke ekmâtâti kan teepmanik aua zut mee kegok am sambeyaŋ kwizet ŋakŋak mti tazemambien, "Ningalen Atemis Epesa mkaen tazin egan etaŋ imbi mobotnaŋ bein."

³⁵ Kegok tapmnepepeme Epesayetnaŋ an ŋenaŋ egan wati kwizet kaliyaŋ tapmimambien ke zemkulumindeme peme tapme zet zemdelaŋ zemi pigok zeye, "Epesa am, an kwiyaŋ Epesa mka temaŋ keyaŋ Atemis temaŋ egalen sesewat mka temaŋ mandamuŋ min ma nanzaŋ kambuk kululuŋengatnaŋ toge ke kegogak mandamuŋ min keyet in ku nâip?

³⁶ An ŋenaŋ ningalen kwitnaŋ kwitnaŋ kapi ŋep ku mtopewe keyet in nâme delaŋ zein. Keyepmti in keŋin bugan mtoti kwitnaŋ kwitnaŋ kileŋ ŋen ku mseip.

³⁷ An zut idatimi kolo egelaŋ ningalen nopiom imbi Atemisiyelen sesewat mkaengatnaŋ kwileki ŋen kambu ku mbun ma Atemis egat zentalalat zet ŋen ku mbun.

³⁸ Keyepmti Dimitiliasmak mulup sepem kwep mamimtemien an notnaŋ ekŋenaŋ an ŋeniyet nâme bekanŋaŋ bein beme nâmbekambembe zenze kan ke beme amobotnaŋ ekŋenmagen meti zemkawaŋ bem indawep.

³⁹ Ma ilinaŋgat zelin igagen zesâti an ŋeŋaŋine notnaŋ ekŋengat zeme ekŋenaŋ kan ŋen beme ke ondekti ekŋengat zikalinan zelin zemosuwebep.

⁴⁰ In muluwaŋ yaŋepiŋ belak kileŋ am keŋin walapme kasa sokbesât mip keyet zapatnaŋ amobotnaŋ temaŋ Loma mka temaŋ tazin egan nâmti yaŋaŋ nânâgât ndapmandame nin moti yaŋaŋ zigoseŋ zemann nâmâtâtâgaleŋ ke zet penaŋ ŋen ku tazin."

⁴¹ Amobotnaŋaŋ zet kegok zemi ondedak ke kalaŋindeme belak mekobien.

20

Pâlŋaŋ Masedonia ma Glik msalen mege

¹ Zet kwisak temaŋ takumaŋge ke delaŋ zeme Pâlŋaŋ Epesa peme tapme Masedonia msalen mesât tati am nâmkijpepemak ondekindemti zemgwatnaŋ mimindemti bet butem indemti mane mane met

² Masedonia msalen ke patar zemti selen selen am nâmkijpepemak indikti zet diindomti gwatnaŋ mimindem mimindem piyaŋ metne metne Glik msalen patar zemti

³ msat ke eyonga tuk pi ekŋenmak ke maneti bam naman nembuyen baen toweti waŋgaen moti Silia msalen mesât mme Zuda am ekŋenaŋ setnaŋ bekekti buzak kupeme mebegat zewien. Keyepmti egan naman kogeŋagak Masedonia msalen selak mesât mme

⁴ Belea mkaengatnaŋ Pilasiyet nemuŋaŋ Sopatelmaŋ Tesalonaika mkaengatnaŋ an zut kwilit Alistakasmaŋ Sekandas ma an ŋen kwitnaŋ Gaias Delebe mkaengatnaŋ ma an ŋen kwitnaŋ Timoti Esia mkaengatnaŋ ekŋenaŋ Pâl mâti ilinsakwep mebien. Âpme an zut Tikikasmaŋ Tolopimas

⁵ egeŋaŋ ilidak nembeleset ŋeŋaŋ meti Toloas mkaen ke ekŋengat damuŋ matatemun.

⁶ Âpme Nupmamaŋ Yispiŋ Niniyelen Kendo ke Pilipai mkaen ke tapmann delaŋ zeme toti waŋga mti kasup 5 kekok nembu palen etaŋ metne metne bam Toloas mkaen patan zemi an zut ŋeŋaŋ mekun ke idaikti nsakwep mka ke sonda kwep ekŋenmaŋ tapmann mege.

Pâlaŋ Toloas mkaen anemba ŋen gakikiengatnaŋ nme wage

⁷ Sabat tagoŋgo kan ŋeniyet tambuyet tambuŋalem niniyet nâmti temakwep ondek tati Pâlaŋ msame indemti mesât nâŋge keyepmti egaŋ tambu keyet animbi Zet Zapat Dolakŋaŋ tadiindom metnepeme tambu sutnan penaŋ beye.

⁸ Âpme mka ekŋenaŋ tapmambien keyet keŋan lam sambe penaŋ koŋti sapeme towemti tazimambien.

⁹ Âpme anemba ŋen kwitnaŋ Yutikas zeme egaŋ mka tipmasek tipmasek wala mobotnaŋ keyet keŋaŋ sakaŋ gwaen tâgâ setnaset ke totati Pâlaŋ zet tazeme tatnâmaŋge. Pâlaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ kan teepmaŋ penaŋ tazemepme anemba piwan nâmtage tageyaŋ ilak zikatnaŋ mulugaŋ kwasime wemkopa bemtiŋgut telak zemi wuwup msalen baen pup tokutum weme am ekŋenaŋ topmimkwat ekbien aŋ ilak gakimti sâlâgât toge.

¹⁰ Âpme Pâlaŋ keyagak toweti anemba piwan ambepuluŋ mkwat ekti am ekŋengat zeye, "In si kemberŋ temaŋ ku mit. Ek ewe mamaŋaŋ tazin."

¹¹ Kegok zemi wati ilinsakwep ewe mka keŋan moti tambuŋalem nime delaŋ zeme Pâlaŋ ewe zet tusumti zemege. Tazenâmetnepeme msat msame Pâlaŋ tambuŋan penaŋ toti

¹² mepme ekŋenaŋ anemba tot gakiyeyaŋ ewe alik bem wage ke ekti keŋin oloŋen penaŋ beme wati mebien.

Pâlaŋ Toloas katipemti Mailitas msalen mege

¹³ Âpme am notnaŋ nin Pâlaŋ zemndeme waŋgaen moti Asos mkaen mosât moti mepmann Pâlaŋ ikaŋaŋ nembu gilot seleset meti Asos mkaen keyagak patan zeye.

¹⁴ Mti Pâlaŋ naman ekŋenmaŋ waŋgaen moti ilinsakwep Mitilini mkaen met patan zewien.

¹⁵ Nin Malitas mka pemti metne metne pemann msat tambume tambuyet eyo metne metne Kios msat ŋetakŋan ke patan zemi Kios msat ke sebempemti mepmann msat msaye. Keyetnan mane mane pemann msat naman tambume tambuyet eyo mane mane Samos mkaen patan zewenn. Ya e pemti naman mepmann tambume tambuyet eyo mane mane Malitas mkaen patan zewenn.

¹⁶ Âpme Pâlaŋ Pentikos Kendo ke Zelusalem mkaen ke tatagat nâŋge keyepmti waŋgayaŋ Epesa mkaen ke peme Esia msat ŋetakŋan ke manepeme kan delaŋ zenak keyepmti belak Malitas

¹⁷ ke metati namba notnaŋ zemndeme Epesa mkaen ke meti Zet Zapat Dolakŋaŋgalen an ŋeŋaŋ bembe notnaŋ indatimti

¹⁸ kopme Pâlaŋ zet kapigok diindoye, "In neŋ Esia msalen kwati mulupm innagen yaŋbemti mban keyet yaŋaŋ ilin ŋep nâmtâtâlip.

¹⁹ Neŋ Zuda am ekŋenaŋ niktalati mtot nemti nome gakikiyet mulupmaŋ omba penaŋ mbien. Yaŋgut kilen ke si kemberŋ palen mamti Amobotnaŋgalen sisilin mulup mti mamteman.

²⁰ Zet in diindondoyelen ŋen ku aŋgalaŋ pema tage. In pemben aŋ bembeyelen nâmti Zet Zapat Dolakŋaŋ tambuŋum sutnan ma mka sambe mekoti sosok belak mandiidomteman.

²¹ Kan kataŋ neŋ Zuda am ma Glik am in temakwep yomengatnaŋ keŋ gilik zenze aikti Kawawaŋmagen sokŋanik meti Amobotnaŋ Zisas Kilais nâmkinaŋpepeyet zet windenaŋbeŋ manzeyap.

²² Neŋ Emetak Teŋaŋ zemneme zetnaŋ gawepumti Zelusalem mka teman zesowap yaŋgut daen sepem zigok sokbemnawe ke ku nâyaŋ.

²³ Neŋ mka temaŋ tapmezinen kataŋ mesât mma Kawawaŋgalen Emetak Teŋ egaŋ am ekŋenaŋ kasa mnemti mka katikaŋaŋ ma sindem nawep eyet zapaŋaŋ eweŋanak mandinoin.

²⁴ Neŋ mama nnaŋgat nâma mobotnaŋ penaŋ ku mambein. Zet zemâtâtnanaŋaŋ ke oloŋen palen mamti mmetne metne mma delaŋ zenzeyet keŋaŋ temaŋ matazin. Ma

Kawawanjaj keñ taoletnanjgapmti Zet Zapat Dolakñaj ke zemkawanjbembeyelen Zisas Kilaisiyaj zemneñje. Mulup ke mmeti mma delanj zenzeyelen keñ temañ ke matazin.

²⁵ Âpme pi naman zet ñen pigok diindoma nâit: Neñ ingat tunjuwinan kapi mamti Kawawanjalen zemâtâtât katnanen mama keyet zapatnanj diindomambe mama manigip. Yaj bangat zimosetn ñen ewe ku ekbep.

²⁶ Neñ Kawawanjaj kwitnanj kwitnanj zemâtâtnanje e ilak okindama delanj zemâge ñen ku anjgalañban.

²⁷ Keyepmti neñ inmak mambanen Kawawanjaj ingat kwitnanj kwitnanj nâmbiliwepme wenje keyet zetnanj ñen ku anjgalañpemt zewan.

²⁸ An damuj in ilinak kegogak dopmanj damuj mti am Emetak Tenaj Kawawanjaj Nemuñangalen gakikiñaj keyet paleseti dapmelañgerjane indaige ekñen ke indadamuj mimiyyet zemindeye ekñen ke weyanj indadamuj mimindeme mambep.

²⁹ Neñ nâyap neñ indemebap kan keyet an bekananj notnanj ekñenaj koti Zisasiyelen Zet Zapat Dolakñaj diindondonaj myuñgumti sepemanj ñen diindowep.

³⁰ Âpme an notnanj ilinanjat tunjuwinangatanj notnanj eyo wati Zet Zapat Dolakñaj zem yuñgumti tetim indemti ilinanjgalen nânâ mgasigeset ke indamandamtimebegat zet zewep.

³¹ Keyepmti in weyanj eksemti mambep. In nâip, neñ inmak nup kan tuk bepi mamti in nâmkijpepe aikgat nâmti am ilinak kwep penañ indapmukulem mimindemti mulup temañ simak simak mban. Ke in nâpeme mepme nâmâtâlît!

³² Neñ Kawawanjat belen bemindeyap. Egat keñ taoletnanjgalen zet keyanj ñep gwatnanj mimindewe. Âpme in am keñin mme teñ bembenajj samben indatime met mama kanzizit ke toñaj toñaj bemtiwep.

³³ Neñ mânep milawat titiyet am ñenmagen met zema ñenaj ku nanje.

³⁴ Neñ nenn betnanj mulup sek sindem mti keyet penañaj aikti notnne notnanj nsakwep mamti mulup maminup ekñen indabandim mimindemti nin nsakwep ola olat palen ku mamtemenn e ilin ñep nâmtalip.

³⁵ Neñ belanj mulup temañ kegok mti keyet penañ aikti am towewenajj indamukulem mimindendeyelen set dolakñaj ke ilak zikat indama eknâm mbien. Âpme neñ baen ekpema mepme Amobotnanj Zisasiyanj mge ke nâyap, 'An ñenaj kwitnanj kwitnanj am maindain keyelen keñ segeyaganj kwitnanj kwitnanj an masain keyelen sebempein.'

³⁶ Pâlanj zet kegok zemdelanj zeme ilinsakwep tot pedondom tati

³⁷ dundum delanj zemti bim kuluj mti omba penañ sumpewien.

³⁸ Eganj neñ sepem ñen ewe ku ekbep zeye keyepmti keñin bekananj penañ beme bim kulum mti sumpemti wati wanjaen topemti betnanj butempeme mege.

21

Pâlanj Zelusalem mkaen mesât mege

¹ Nin Epesa am ekñen belin butem indemti wanjaen moti esemteñ piyanj mane mane Kosi mkaen patanj zewenn. Eyetnanj mametne metne Lodes mkaen patanj zemann msat ke msame keyetnanj metne metne Patala mkaen patanj zewenn.

² Ke met tati ekmann wanja ñen Pinisia msalen mesât tapmme ekti naman wanja ñen kobenn ke pemti ñen keyet moti mebenn.

³ Meti ekmann Saiplas msat bet alomeset daen tapme ekti belak sebempemti metne metne Silia msalen patanj zemti wanjayanj Taia mkaen met ombem tati wanjayanj milawat msat keyelen timti mege ke tatime topmanje.

⁴ Âpme nin toti met am nâmkijpepemak notnanj indaikti ekñenmak kasup 7 mambenn. Âpme Emetak Tenaj am notnanjat zemindeme ekñenaj koti Pâlanj Zelusalem mkaen ku mebegalen zemkulumpewienanjgut eganj zelin ku nânje.

⁵ Ke manepemann mebegalen kan beme imbi ma namba samben ekñenajj ndatimti nembuyen toweti nsakwep pedondom tati Kawawanjat dunduween.

⁶ Dundum delanj zemti bet butem ainti nin wanjaen moti mepmann ekñenajj gilik zemti mkanjan mobien.

Sisalia msalen Agabasiyanj Pâl golañ zet dunduy

⁷ Nin wanjaen moti Taia msat katipemti metne metne Toleses mkaen patanj zemti am nâmkijpepemak ekñen mukum indemti kasup kwep pi ekñenmak ke wembenn.

⁸ Yaj msat msame metne metne Sisalia mkaen patanj zemti Pilip aikbenn. Eganj msat ke mamti Zet Zapat Dolakñaj Penanj manzentan. Ek ke aikti ekmak ke matatemenn an ke ewenajj Zelusalem mkaen daen mame ombemindendenajj indamukulem mti mulup mimiyyet zemindewien ekñen kemagengatanj an ñen ilak ke.

⁹ Ek nambalatnene zulak zulak nembip bepiyan mamtemien. Ekjen ke Kawawanjan kwitnan kwitnan bam zigok sokbewe keyet zapatnan diindome namti am mandiidomtemien.

¹⁰ Nin ke ondektatnepemann Zudia mkaengatnan golan zenze an nen kwitnan Agabas zeme ke egaj kotneti ninmagen patan zeye.

¹¹ Patan zemti Palyet bitiman kwaleti egalen bitim ke mtati ikjanjat setnan betnan zampemti zeye, “Emetik Tenan kapigok dinop, ‘Bitim kapiyet tonan ek Zelusalem mkaen met patan zeme Zuda am ekjenan kapigok msamti am Zuda mangeen ku sokbembenan ekjengat belen bempewep.’”

¹² Agabasiyan zet kekok zeme nin ma mka mton nin nsakwep ondekti Palan Zelusalem mkaen ku mebegat zemkulumpewenn.

¹³ Apme Palan pigok dinndoye, “Kulekiyet nagat kenin bekanan beme tasumnaip? Nen Zelusalem mkaen mka katikjan etan mobogalen yek. Amobotnan Zisas kwitnanjat mti gakikiyelen namdelan zemti weyan talap.”

¹⁴ Nin egat zet kekok zemann egaj ningalen zet ku name keyepmti nin pigok etan zewenn, “Yegak pemann ke mepme Amobotnanan ikjan namtazin kekok msawe.”

Palan Zelusalem mkaen mege

¹⁵ Kasup notnan pi ekjenmak ke tapmann delan zeme naman Zelusalem mkaen mebegalen milawatn weyan bewenn.

¹⁶ Apme Sisalia am namkinpepemak notnan ekjenan ndatime Zelusalem mka teman meti Mnasogalen mkaen meti ekmak ke matatemenn. An ke Saiplas mkaengatnan yan egaj Zisasiyet ewenan penan namkinpemt mamtan.

¹⁷ Ekmak ke mamann am namkinpepemak notnan ekjenan ndikti ningat olojen teman penan minndawien.

¹⁸ Yan msat msame dapmelaageyelen an nenan notnan ekjenan Zemsiyelen mkaen mot ondek tapme Palan nin ndatime bam keyegak moti

¹⁹ Palan belin butem indemti Kawawanjan mukulem mpeme am Zuda mangaen ku sokbembenan ekjenmagen Zet Zapat Dolakjan diindom mege. Keyet zapatnan ilindin penan weyan diindom mage.

²⁰ Palan zet zapat ke zemdela zeme ekjenan Kawawan zemesesawatpemt Pal pigok dunduwen, “Notn, nanik Zuda am sambe penan tausen nen tausen nen pi Zisas namkinpem mabienan talip. Ekjen sambayan Mosesiyelen zii zet ke omba penan wundenan bemti bandim mti matalip.

²¹ Apme gerj muluwen daen mamane gagat zapadi kapigok kopme nambenn. Gagat egaj Zuda am kwep kwep am mange notnan ekjengat tunguwinan met maip ekjen Mosesiyelen zii zet ku mabagat mandiidon. Mti nemunjne ekjengat sekjin butnan ku antitiyet manzemkulumindemzin. Ma Zuda am mama miminin ke katikpe mapme delan zenzeyet maindapitilin.

²² Am ekjen piyan gagat yanand kekok manap kapi zigok msenup? Ekjenan gagat ek Zelusalem mkaen kolep zapadi elak namampien.

²³⁻²⁴ Keyepmti nin gerj zemgenup kapigok sakwep penan msenik. An zulak zulak ekjen talip kapi Kawawanjat zikatnan kwetetepman etan mamayet namti zetik katikjan penan meti mamaip keyepmti gerj ekjen kapi indatimti met Zuda nnanngalen mama mimi tazin keyet katan ekjengat ma gitangat sipsip mee ke kwitimti Kawawanjat sape sape bumti ilinsakwep nokjin kwenzipme mepme tapme am notnan ekjenan in Kawawanjat zikatnan kwetetepman maip. Keyet yanjan ke indikti gagat zet bemzenze mamip ke peme tapme gerj Mosesiyelen zii zet e angososopin mangawepunik ke gikmatabep.

²⁵ Apme msat notnanean am namkinpepemak bembenan ekjen keyegut nin ekjenan songom sipman ma songom minzamti tatatan ke ma imbimak set kilom mee ku mamayet nin papia nen kumti bemann mepme ekti gawepuwep.”

²⁶ Kekok zenamti tabien yan msat msame Palan an zulak zulak ke idatimti sekjin weyan zuluti kwitnan kwitnan weyan dolakjan beme sesawat mka teman moti kan zigok sesawat mka teman ke tapmetingut bam kot sape sape nnanjat buwanup zemti keyet yanjan sape sape bumbu an yankwesim nasagat mowebien.

Palan sesawat mka teman tapme atawien

²⁷ Sape sape bumbuyelen kan soknan beme Palan moti sesawat mkaen mame Zuda am Esia msalen mamtemien ekjenan ekti animbi kenin walapme ekjenan

²⁸ atam kitik mtati kwizet njakjak mti zewien, “Israel am kot ndapmukulem mit! An kapiyan msat katan meti nin sambe kapi Mosesiyelen zii zet ma sesawat mkan kapi eyo

zentalati mamimtotndein. Mti Glik an notnan indatimti kwapme ekjenan mme sesewat mkan teman kapi okbi okbiñanmak mambein nâp!”

²⁹ Pâlan an njen kwitnan Tolopimas Epesa mkaengatnan ke wati Zelusalem mka teman ke mebe kokot mmalu maidiktemien keyepmti ekjenan wa sesewat mka teman nan eyo mawakwazin kekok nâmyunğumti kekok zewien.

³⁰ Kegok zeme Zelusalem animbi sambe ekjenan zapat ke nâmti wenjin mepme windem bemti kot ondekti Pâl atamti sesewat mka temanengatnan mandamti zupman baen toweti sesewat mka teman galen set sakwep puñ pañ kekme delan zemâge.

³¹ Am ekjenan Pâl atamti kume gakikiyelen tapmme keyet zapatnanan elelan Loma kasa kuku an njenan teman ekmagen pigok mopme nânge. Zelusalem am ekjenan kasa kukuyelen ilinsakwep zenâ zenâ mti talip.

³² Kegok nâmti kasa kuku an mobotnan ma tototnan indatime buluñ sakwep mepme am ekjenan Pâl takunapeme kasa kuku njenan kasa kuku notnan ekjen indatimti mepme indikti peme tapme telelan mekoti tabien.

³³ Âpme kasa kuku an njenan keyan zeme Pâl wati tek katiknan zulan betnan zampeme tapme am ekjenan indayan kwesiye, “An kapi kwitnan kwi ma ek desetgatnan ma yom zigok penan mip?” Kegok yan kwesime

³⁴ animbi sambayan zet yanjan sepeman igak igak zemti kwizet kaliyan teman mbien. Kegok mme kasa kuku an njenan egan zelinanğat yanjan ku weyan nâmâtâti keyepm zeme Pâl wati kasa kuku ilinan galen mkaen wati mobien.

³⁵ Âpme Pâl wati mka sepaloñen mopme am ekjenan mot yuptot kusât mme kasa kuku an ekjenan luanzamti mka kenan

³⁶ wapmosât mopme am sambayan baman moti ñakñak mti pigok zewien, “An ke kume gakik, kume gakik!”

³⁷ Pâl mka kenan wati mosât tapmopme Pâlan kasa kuku njenanğat yan kwesimti zeye, “Geñ ñep nâmnemane neñ am kamba zet ñen diindosap?”

Zeme an njenan yan kwesiye, “Geñ Glik zet ñep nânik?”

³⁸ Eweñan penan Izip an njenan gapmanmak kasa kukuyelen am 4000 indatimti msat tunğupman mebien an ke geñ kapi ma belaknan ñen?”

³⁹ Yan kwesime Pâlan pigok dunduye, “Neñ Zuda an penan Talsas mka teman penan Sisilia msalen tazin ke sokbewan keyet geñ nâmnemane neñ am zet bugan diindowi.”

⁴⁰ Zeme nâmpeme Pâlan sepaloñ duknan gwaen tati am zemkulumindeme zepiñ buzak tati nâme zet Ibulu zeleset pigok zeye,

22

¹ “Notnne ma bipmne, neñ njenan nananğat yanjan pigok zemâtâpma nâit!”

² Pâlan Ibulu zeleset kekok zeme nâmti kwisak ma zet sambe topme delan zeme buzak penan tapme pigok diindoye,

³ “Neñ Zuda an penan Silia msalen Talsas mka teman ke sokbewan yan Zelusalem mka teman kapi koti mamti an zikat indanda Gamaliel egat kandan mtoti mama egan zet Mosesiyelen zii zet yeñsokñ ekjen indandan keyet zapat weyan zemkawan bem name eksemti keyet katan mâti mamban. In alak Kawawan windenjan bemti mâti tapmaip sepem kekok.

⁴ Neñ Zet Zapat Dolaknan Penan alaknan kapi mma yek bembeyelen mulupman mti animbi sambe ke mâti mamanan ekjen ilinsakwep belinan zamtimti mka katiknan maindem meteman.

⁵ Nâgât yanjan sâpe sâpe bumbu an njenan ma sesewat mka teman galen an damuñ notnanan ñep nâmtalip. Wa neñ zet kapi dâsuki ku zeyap. Ekjen keyan am nâmkijpepema notnan Damaskas mkaen mambien ekjenanğat papia kumti name mti pigok nâmti mmeban. Ne meti animbi nâmkijpepema notnan Damaskas mkaen indaikti belinan zamtimti Zelusalem mkaen mka katiknan indatimti kobap.

Pâliyan iñan kenan gilik zeyeyet yanjan zeye

⁶ Kegok otnâmti selen metne kasup sutnateman beme Damaskas mka sokjanik mepma busatnanan kululuñen gwaengatnan neñmagen naombem tapme

⁷ neñ totpale baen kutum wemti nâma zet ñen kapigok sokbeye, ‘Sâl, Sâl, geñ kwilekiyet napmât giñgin penan mti nawalesât tapmnik?’

⁸ Yan kwesime neñ kaimak wepen tati zewan, ‘Amobotnan, geñ kwi?’

Zema egan pigok dinoye, ‘Neñ Zisas Nasalet mkaengatnan. Geñ napmât giñgin mti nawalesât mamnik elak neñ kapimak.’

⁹⁻¹⁰ Zeme nâmti neñ sekan ñen ewe yan kwesiwan, ‘Amobotnan, neñ kwileki mnasâgât tapmnik?’

Zeme Amobotnanan zeye, 'Geŋ belak wati Damaskas mkaen daen mepmanenŋut mulup kwileki mbanik keyet zapatnan daenen Kawawanan iŋnan dŋngome nâmbanik.' Âpme an notnan nejmak mebenn ekŋenan busatnan ke ekbienenŋut zet dinoye ke ekŋenan ku nâmbien.

¹¹ Mme neŋ busatnanan zikatn mme bekanan beyeyepmti ekma sopsop kume olati teŋtewat tapma aminne ekŋenan nabetnamti Damaskas mkaen nati mebien.

¹² Mka ke an ŋen mamtan kwitnan Ananias egaŋ zii zet sambe ke weyaŋ ekdamuŋ mti gawepumti mamtan keyepmti Zuda am mka ke mamtemien ekŋenan egat nâme dolaknan mambentan.

¹³ An keyan neŋmagen koti pigok dinoye, 'Pâl, geŋ zikadi dolaknan ekbak.' Zeme keyegak zikatn busatnan beme ekmâtâban.

¹⁴ Ekma zet kapigok dinoye, 'Yeŋsokŋne ekŋengalen Kawawan egaŋ yaŋanjan ke zikat game an teŋ toŋan ekti zet zapatnan nâmkaliŋ bembeyelen nâmti iŋnan selen daenen gaombemgeyan.

¹⁵ Keyepmti geŋ kwitnan kwitnan eknâm mbanan ke am msat katan diindomane nâmbâbep.

¹⁶ Keyepmti pi kan teepman eneyet belak mambanik? Keyet geŋ wati Zisasiyet kwitnan nâmkŋpmane tu zulutgema Zisasiyet dundumane egaŋ yomdi katipewe.' Zemti tu zulutnmbien.

Kawawanan Pâl am Zuda maŋgeen ku sokbembenan ekŋenmagen zet zapat timmepmegat peme mege

¹⁷ Kegok mneme Zelusalem mkaen kapi koti sesewat mka temanen dundundu mulup tapmmambe tati kie kienok Zisas iŋnan ekmâtâpma

¹⁸ kapigok dinonŋe, 'Mka kapiyelen am ekŋenan gâgât dembusegen nâgât zet zapatnan topme nâmti wisat mbep keyepmti geŋ sakwep Zelusalem mka kapi pemti belaknan met.'

¹⁹ Zeme nâmti neŋ dopman pigok gilik zemti zewan, 'Amobotnan, neŋ amdine mka sambe meti sesewat mkaen indakapisikma motapme sindiwan kwapem maindomteman.

²⁰ Mti buŋam zapadi zenze an Stiwen ek kusâti an ekŋenan melakanduŋin gulumti neŋ name timtati ekma nanzan mâtâti kume sip balak balak timti gakime ego ego mti nâma ŋep beye.'

²¹ Kegok zema Amobotnanan pigok dinoye, 'Geŋ mebegalen weyaŋ tapmane neŋ msat beŋan am Zuda maŋgeen ku sokbembenan ekŋenmagen gema mebanik.' "

²² Pâlraŋ am zet kegok diindome nâmti keyegak kwizet kaliyan temaŋ kumti zewien, "An keboŋ ke gakime delaŋ zep. An keboŋ keyan msalen kapi ku tatagalen!"

²³ Kegok zemti ŋakŋak temaŋ mti melakanduŋin gulumti tîme mebekopme tot kânzunzu timti tetelime am palen palen gwaen mekopme ŋenzinŋin palen tapme indikti

²⁴ Loma kasa kuku an ŋenan egaŋ kasa kuku an ekŋengat zeme Pâl wati mkanjan keŋan moweti sindiwan witikŋŋut amnan yaŋan kwilekiyet penaŋ muluwan kapi tapmip. Zemti Pâl yaŋkwesim nânâyet zemindeye.

²⁵ Âpme ekŋenan sindiwan witiksâgât mot tep palen mututut pemti setnan betnan tepmak pepe bemti zampemti witiksât tapmme Pâlraŋ an ŋenanjan keyet yaŋkwesiyê, "In Loma an penaŋ zetnan dolaknan zemdelan zenzepiŋ belak sindiwan wititikgalen set ŋen tapme mamiwan neŋ alak kegok mnasât tapmip?"

²⁶ Kegok zeme an ŋenan keyan an ŋenanjan temaŋ ekmagen meti zeye, "An kapi Loma an keyepm zigok penaŋ msasenup?"

²⁷ Zeme kasa kuku an ŋenan egaŋ Pâlmagen meti zeye, "Geŋ Loma an penaŋ manze zemane nâmbi?"

Yaŋkwesime Pâlraŋ zeye, "Ilak penaŋ sukwep penaŋ ke zenikmak."

²⁸ Zeme kasa kuku an damuŋ temaŋ keyan nâmti zeye, "Neŋ mânep omba penaŋ katipemti keyepmti Loma an penaŋ bewan."

Zeme Pâlraŋ zeye, "Âpme neŋgut bipm Loma am maŋgeengatanan kokotnan keyepmti neŋ Loma an penaŋ beyap."

²⁹ Zeme nâmti Pâl bembuluŋ tati sindiwan witiksâgât tapmmambien piwan keyegak peme tapme mepmâpme kasa kuku an ŋenanjan temaŋ egaŋ neŋ kwilekiyet an keboŋ kapi kileŋ penaŋ zema setnan betnan zamti kusât miyo. Zemti weŋan penaŋ mepme nâpeme mekwapme tatneti weŋe.

³⁰ Yaŋ msat msame kasa kuku an ŋenan egaŋ Pâl sen katikŋanjan zampewien ke kwaletpemti Zuda ekŋengalen sâpe sâpe bumbu an ŋenan ma an ŋenan notnan sambe indamandame kopme zigoset mti Pâlyet nâmsopkuku aikbien keyet yaŋanŋat

indayan kwesisâgât nâmti zeme ondekme egan Pâl wati tot ondedak keyegak peme totapmanje.

23

Pâlan Zuda am ekjengalen njanan bembe ekjenmagen zet zemkawan beye

¹ Pâlan an njanan bembe indiktimiti pigok diindoye, "Notnne, neŋ Kawawangat zikatnan zii zetgat zemtalalat zet ke njan nânânan ku tapme mambanan ewe mayap."

² Kegok zeme sâpe sâpe bumbu an njanan sambe ekjengalen njanan teman penan Ananias egan am Pâlyet kandanjan tabien ekjengat pigok diindoye, "In an ke zet kilom tazeingat dembusekjan kutu!"

³ Zeme Pâlan Ananias pigok dunduye, "An yompan, egan segeset mulup dolak dolakjan notnan mti an pembenanjok mamanik. Âpme kenjanen baengut mama mimi bekananjan etan gak zemi matazin. Keyepmti geŋ bam Kawawangat gawalebe. Geŋ zii zelan zein keyet katan mamti mulup mimiyet zemgenjan yan geŋ kwilekiyet ke kulumti nejmagen musuwewet mulup kileŋ mimiyet kegok diindonik?"

⁴ Kegok dundume am Pâlmak tabien ekjanan pigok dunduwien, "Geŋ Kawawangalen sâpe sâpe bumbu an njanan pi eneyet zet mgasik keboŋ ke dundunik?"

⁵ Zeme nâmti Pâlan pigok zeye, "Notnne, neŋ ek sâpe sâpe bumbu an njanan main ke nâmti ku zeyap. Mosesiyelen zii zet Kawawangalen Zet Itnananen kapigok zenzenan, 'In Kawawangalen sâpe sâpe bumbu an njananine ku zemtalat indewep.'" (*Kisim Bek 22:28*)

⁶ Âpme ondedagen ke an notnan Sadusi ma notnan Palisi ekjanan ilinsakwep tapmambien. Pâlan ke indikti njanan omba penan mti pigok zeye, "Nâgât yepapmne tipman baenen Palisi mamkwati gakikiengatan wawat tazin manzemtemien. Yan alak neŋ gakikiengatan wawat keyet webem mayap tazema kapiyepmti in alak zelen pi onzemneip."

⁷ Zet kegok zeme Palisi ma Sadusi ekjanan ilinak sakwep wati zet mmot mtot mti njanan bembe ilinanjat tunjuwinan kalalan teman sokbeye.

⁸ Sadusi ekjanan gakikiengatan wawat ma Kawawangalen ensel ma we mee ku talip manzemtemien. Âpme Palisi ekjanan naman ke talip manzemtemien.

⁹ Keyepmti ondedakjanan ke kwisak teman penan kuye. Kegok mme Palisi ekjanan engatan zii zet zikat indandanjan an notnanjan wati zet memendepmak mti zewien, "Nin an kapiyelen yoman njan ku tapme eknup. Kawawangalen ensel ma we njanan dundume nange mene ke ku nânup."

¹⁰ Kegok mti kasa kasa omba penan mme kasa kuku an njanan nange. Mneti ekjanan Pâl yupmet yupkot mme sutnan teman etim mebekokot mme gakisem zemkingati kasa kuku an zemindeme met Pâl am ekjengat tunjuwinanganjan san mti kasa kuku mkaen wati mebien.

¹¹ Tambu keyet Amobotnanjan Pâlmagen sokbemti zeye, "Geŋ windendi timti kalinjan bemti tabanik. Zelusalem mkaen pien manzemkawan bemnenik sepem kegogak naman Loma mkaen meti zemkawan bemnewanik."

Zuda am notnan ekjanan Pâl kume gakikiyet buzak zemtâmpewien

¹² Msat msame Zuda an ekjanan zet zemtâmti zewien, "Nin tu meŋ mee ninipin belak mamti Pâl kumann gakimeŋgut tu meŋ bamgat nimbânup."

¹³ An 40 mee kogân zenâ zenâ mti kegok zemtâmpewien.

¹⁴ Mti an ekjanan keyan sâpe sâpe bumbu an njanan ma sesawat mka teman galen an danjan notnan ekjenmagen met sokbemti pigok zemskobemindawien, "Nin tu meŋ ninipin belak mamti Pâl kumann gakimeŋgut tu meŋ niniyet zemkatik bempemti pi innagen kot sokbemindanup."

¹⁵ Keyepmti in kasa kuku an njanan ekmanan zet kapigok beme mebe. Geŋ Pâl ningalen ondedagen ewe pemane kopme pien zetnan ondedakjanan ke zetnan zemdelan zewanup. Âpme egan zelin nâmti peme kopme nin selen dombemti buzak kumann gakiwe."

¹⁶ Kasa zet kegok tazemnâme Pâlyat biatnanjan zet ke wak kambu nâmti windem bemti kasa kuku mkaen ke moti einjanan zet ke dunduye.

¹⁷ Dundume nâmti Pâlan kasa kuku an ekjengat njanan njan zeme kopme zeye, "Geŋ nempa kapi wati kasa kuku an njanan teman ekmanan wati mepmane nempa isikjan kapiyan zapat njan dundusem."

¹⁸ Zeme kasa kuku njanan keyan naman kasa kuku njanan teman penan kaindemagen wapmeti zeye, "Pâl an mka katikjan pemann matazin egan nazemtetime mepma nempa kapiyan gâgât zapat njan dinjonogoyelen nâmti mene zeme aikti geŋmagen kolap."

⁵ Nin an kapi myungungunaj sambe penaj mamme eknup. Egan Zuda am sambe msat katar manup pi njezinziñ omba penaj minndame tungupmnan kasa kasa matazin. An kapi Nasalet am manje ekjengat njeñajin main.

⁶ Äpme egan sesewat mkan temañgalen zii zet notnaj eyo anjosome nin ekti atawenn. Keyepmti nin zii zetz tazin keyet katar kwitnaj kwitnaj msasägät tapmnepemann

⁷ kasa kuku an njeñaj temañ Liasias egan kasa kukuñanemak kot memendepmak belak menzemwati mebien.

⁸ Mti an met zelen pewien ekñen ke geñmagen kapi kot sokbengamti egat zetnaj geñmak zenzeyelen zemindemti wati mege. Keyepmti nin egat zet zenup ke geñ Päl ikñaj yanjkwesimane egan ikñajgat yanaj ikñaj zemkawan bemgame näsenik.”

⁹ Egan zet kegak zemsokbeme Zuda an notnaj tabien ekñenaj mukulem mti zetnaj ke mkatikñaj bewien.

¹⁰ Äpme amobotnanaj zet zenzeyelen Päl yet belak belaj sesepman mpeme Pälaj wati zeye, “Geñ msat kapi amobotnanaj kan teepman mamti Zuda ningalen yanñ njeñ nänik. Keyepmti neñ zet nämtentempñ pigok zema nämbak.

¹¹ Neñ Zelusalem mkaen Kawawanj sesewatsasägät moti manepema kasup 12 kegak beye. Geñ zetz nämti keñ zut msenik beme ekñengat indayanjkwesimane zeme näsenik.

¹² Neñ sesewat mka temañ ma sesewat mka notnan ma ondedak mundum notnanen am ondek indemti zet mdondondo mti ammak an mee äy yet keñjin walalat zet njeñ ku diindowan.

¹³ An ekñen kapiyan belak sekñnan bemti tazeip ke penanaj zigaset zikat game ekti nämtätäsenik?

¹⁴ Ekñenaj nägät pigok manzeip, ‘Nin mama mimi alakñaj maektalatnup ke egan mamñ manzeip ke penaj. Neñ ke mti yeñ papmne ekñengalen Kawawanj ek mandundum sayap. Mti Mosesiyelen zii zet ma golan zenze an ekñengalen zet zemkwabien e eyo manjawepuyap.’

¹⁵ Nin maneti am teñ ma bekanaj nin nsakwep gakikiengatnaj Kawawanj mme wapmobanup keyet an ekñen kapi ma neñ nsakwep webemti mamapun.

¹⁶ Kegok mti neñ Kawawanjat zikatnan ma amgat zikalinan myungungupñ mamayet nämti eksemti kuma kwaopme mamayap.

¹⁷ Äpme neñ Zelusalem mka pemti nup kan sambe pi msat belakñaj met mamti zema am nämkñepemak am msat belakñajgatnaj ekñenaj Zuda am ekñengat mänewin bugan akumti beme ke timti indasät ma Kawawanjat säpe säpe eyo busät nämti Zelusalem mkaen meban.

¹⁸ Meti sesewat mka teman moti Kawawanjat wisikñ zemti säpe säpe tabumamban kan keyet mka keñan ke am sambe neñmak njeñ ku tabien ma am notnaj kasa kukuyet keñjin njeñ ku walaban.

¹⁹ Zuda am notnaj Esia msalen met maneti kokotnaj ekñenaj kwep Zelusalem sesewat mkaen ke tapme indikbangat ekñenaj nälen myungungunn njeñ kan keyet aikbien beme kwati ilin gägät zemkawan bem game näsenik.

²⁰ Ma an njeñaj ondedagen talip ekñen kapiyan nälen myungungunn njeñ Kansol ondedagen tabienen ke ekbien beme ilin kwat zemkawan bem game näsenik.

²¹ Neñ ekñengat tunguwinan tati zet kwep njeñ zema yungume ekñenaj näme njeñ ku beye mene. ‘Ma neñ gakikiengatnan wawat tazin manzeyap.’ Keyepmti ekñenaj näme njeñ ku beme zelen neme ingat monzalamanan kapi kwatalap.”

²² Amobotnaj Pilik egan Päl yet zet zemdelaj zenze sakwep ku mge egan zapatnaj isikñaj bugan nängeyepm belak etaj pigok diindoye, “Nin zet kapi belak pemann tapme kasa kuku an njeñaj temañ Liasias egan Zelusalem mkaengatnan kopmeñjut ekmak tati nsakwep zet kapi zemdelaj zewalup.”

²³ Kegok zemti kasa kuku an njeñaj pigok dunduye, “In Päl damuñ mti tati kasa zimaset ku ekbep ma notnane notnanaj wati kwileki njeñ sasägät mme nämindeme mot njeñ masamambep.”

Pälaj Pilikmak Dulusila egetgat monzalamidan tage

²⁴ Mepeme ke matatnepeme amobotnaj Pilikmak imbiñaj Dulusila egelaj Sisalia mka pemti Zelusalem mkaen kobun. Dulusila imbi ke Zuda imbiñaj. Yanj egelaj motati Päl zem tetimalu moti egat Zisas Kilais nämkñeppey et yanaj manzemkawanjemtan keyet yanaj

²⁵ ma dolakñaj bemti mamayelen setnaj ma set kilen mama keyet ma eksemti mama ma dopmanj titiyelen kan keyet zapatnaj Pilik imbinet zemätätidame Pilik winderaj topme delaj zeme Päl pigok dunduye, “Nepgat met ya maneti neñ kan tungupmanj njeñ sokbemnamenjut ewe zema kot tusumti zemane nämbap.”

²⁶ Amobotnaŋ egaŋ Pálaŋ mânep sasayet nâmti kan kataŋ mamandame kopme zet zenâ zenâ mamimtemun. Yanŋut Pálaŋ mânep ku saye.

²⁷ Mamotneti nup kan zut delaŋ zeme amobotnaŋ alakŋaŋ ñen kwitnaŋ Polsias Pestas zeme ke. Egaŋ Pilik egat munduman tage âpme amobotnaŋ Pilik egaŋ Zuda am ekñenaŋ egat nâmpeme dolakŋaŋ bembeyet nâmti Pâl ewe mka katikŋanak peme tapme mege.

25

Zuda am ekñenaŋ Pâl amobotnaŋ alakŋaŋ Pestasiyet zikatnaŋ zemkuwien

¹ Pestasiyaŋ amobotnaŋ mundum timti mame kasup tuk etaŋ mepme Sisalia mkaen-gatnaŋ Zelusalem mkaen mesât mege.

² Met pataŋ zeme sâpe sâpe bumbu an ñenaŋ ma Zuda an ñenaŋ bembe notnaŋ ekñenaŋ ekmagen koti Pâlyet zapat dundume

³ egaŋ zelin nâmindemti Pâl peme Zelusalem mkaen kokogat yanŋkwesim giŋgiŋ mbiŋ. Ekñenaŋ Pâl selen baen bekekti kume gakikiyet nâmti amobotnaŋgat kegek yanŋkweŋwien.

⁴ Pestasiyaŋ pigok diindoye, “Pâl ek Sisalia mkaen mka katikŋan tazin âpme neŋ gilik zem keyegak sakwep kapi towebap.

⁵ Keyepmti in Pâlyet zet ñen zesât mbep beme inmagatnaŋ an ñenaŋ notnaŋ neŋmak nsakwep Sisalia mkaen toweti egat zetnaŋ kaim taindikma zewep.”

⁶ Kegok zemti Zelusalem mkaen ke kan teepmanik kasup 8 ma 10 mee kegek maneti Sisalia mkaen met towege. Toweŋgeyaŋ msat msame zet zenze mkaen motati Pâl zeme wati mowebien.

⁷ Mopme Zelusalem mkaenatnaŋ Zuda an ñenaŋ notnaŋ mebiŋ ekñenaŋ mot bembuluŋ tati sekŋan bemzenze zet omba penaŋ tapmambien. Yanŋut zet bemzenzeŋinaŋgat zet katnaŋ penaŋaŋ ñen ku sokbeye.

⁸ Zeme Pálaŋ zelin mtopenmti pigok diindoye, “Neŋ Zuda ekñengalen zii zet ma sesewat mka temaŋin ma Loma amobotnaŋ keyet ñen ku zem talaban.”

⁹ Zeme Pestasiyaŋ Zuda am ekñen ke keŋin mme oloŋen mimiyelele nâmti Pâlyet pigok yanŋkweŋsiye, “Geŋ Zelusalem mkaen gwaen gapmoti ke zedi zemdelaŋ zewap ma zigok nânik?”

¹⁰ Yanŋkweŋsiye Pálaŋ pigok dundoye, “Loma am ningalen zet zemdelaŋ zenze mka kapi. Geŋ ningat yaŋaŋ nâmtadik neŋ Zuda am muluwaŋ bekaŋaŋ ñen ku mimindawan. Yanŋut ekñenaŋ zelen pi belak taonzemneip.

¹¹ Neŋ yom penaŋ ñen mbagen geŋ nâsâgât mbegen sekŋ ñep ku anŋalaŋbak. Pi ekñenaŋ belak sekŋaŋ tabemzeip keyepmti an ñenaŋ ekñengat tiwin busat bembeyet nâmti ekñengat belinan ku bem newe. Keyepmti Loma amobotnaŋ Sisayaŋ zetn zemdelaŋ zenzeyelen penaŋ nâmti zeyap.”

¹² Kegok zeme Pestasiyaŋ Zuda an ñenaŋ ekñenmak zenâ zenâ mti Pâl pigok dundoye, “Geŋ amobotnaŋ temaŋgat nâmti zenik keyepmti ekmagen mepmane egaŋ zedi zemdelaŋ zemgewe. Kegok zemti wapmet ewe mka katikŋanak peme tage.”

Pestasiyaŋ Pâlyet zet zapat Agilipa msaye

¹³ Ke mamotneti kan ñeniyelele amobotnaŋ Agilipamak imbiŋaŋ Belnismak amobotnaŋ Pestas eksâgât

¹⁴ meti kan teepmanik pi ekmak ke mamalu Pestasiyaŋ amobotnaŋ ke Pâlyet zet zapat msam metneti zeye, “Amobotnaŋ Pilikgaŋ mka katikŋan an ñen zemdelaŋ zenzeŋin belak pemti mepme kan teepman pi egaŋ belak mka katikŋanak matazin.

¹⁵ Âpme neŋ Amobotnaŋ alakŋaŋ onzemnewien kan keyet Zuda sâpe sâpe bumbu an ñenaŋ notnaŋ ma Zuda an ñenaŋ notnaŋ ekñenaŋ koti an ke neŋ kuma gakikiyet nayanŋkweŋwien.

¹⁶ Âpme neŋ zet dopmaŋ pigok diindowan, Loma an nin notn ñen belak ñenzinziŋ etaŋ mti ku maindonup. Nin zet toŋaŋ ma an zelen mapeip ekñen ondedagen zet dopdop zemti yaŋaŋ mmann sosok kawaŋ sokbeme ektatiŋgut keyet kataŋ dopmaŋ maindanup.

¹⁷ Kegok diindoma Zuda an ekñenaŋ zetgat lele mti neŋmagen kot sokbeme nâmindemti wembennaŋ msameŋgut Pâlmak ilinsakwep ondekindemti taindikma zelin zeme zeli-naŋgat yaŋaŋ ekmâtâban.

¹⁸⁻¹⁹ Wa ekñenaŋ egat yomaŋ penaŋ ñen aikseip mene zemti taindik nepema ekñenaŋ nâmkipepeŋinaŋgat zetnaŋ ma an ñen gakikiŋaŋ kwitnaŋ Zisas egat zetnaŋ tazemambien. An keyet Pálaŋ gakikiŋgatnaŋ walewaŋ main manzemtan. Keyet mti Pâl zet omba tapmsamambien.

²⁰ Zet kegek sokberne neŋ zelin ku weyaŋ nâmtâtâti keyepmti Pâl Zelusalem mkaen mopme zetnaŋ ke zemdelaŋ zenzeyelen nâmti Pâl iŋkaŋ yaŋkwesima

²¹ egaŋ iŋkaŋ Loma amobotnaŋaŋ zetnaŋ zemdelaŋ zenzeyelen nâmti dinânge. Keyepmti neŋ Loma amobotnaŋmagen pema mebegalen damuŋ ewe mka katikŋaŋ pema matazin.”

²² Pestasiyaŋ Agilipa kegek dundume nâmti Agilipayaŋ zeye, “An keyaŋ neŋ zet notnaŋ ŋep dinome nâsap?”

Zeme Pestasiyaŋ zeye, “Ŋep, saŋenengulak wati kopma zet nâsât zenik ke zeme nâmbanik.”

²³ Zemti wembienanŋ msat msame Agilipamak imbiŋaŋ Belnis egeŋaŋ miak miak sopmaŋ mti zet zenze mkaen mepmalu kasa kuku an ŋeŋaŋ ma mka katikŋaŋgalen an ŋeŋaŋ notnaŋ ekŋeŋaŋ indapmâti keyegak mowebien. Motati Pestasiyaŋ zeme Pâl wati keyegak mowebien.

²⁴ Motati Pestasiyaŋ zet kapigok diindoye, “Amobotnaŋ Agilipa ma aminne notnaŋ kotalip, neŋ pigok zema nâip. An tapme egip kapiyet Zuda am Zelusalem mkaen talip ma notnaŋ Sisalia mkaen talip ekŋeŋaŋ zekaŋkaŋ mti kwizet ŋak ŋak mti pigok zewien: An kapi ewe msalen teepmaŋ ku mambe. Keger penanŋ zewien

²⁵ yaŋgut neŋ an kapiyelen yom ekma gakikiyelen kataŋ penanŋ ku beye. Âpme an kapiyaŋ iŋkaŋ naman Loma amobotnaŋaŋ zetnaŋ zemdelaŋ zenzeyet zeye keyepmti neŋ Loma amobotnaŋmagen pema mesâpm.

²⁶ Âpme zet wikatnaŋ penanŋ amobotnaŋ temaŋ Loma mkaen tazin egat zemkawaŋ bembé zet zigok penanŋ kumti besap zemti maolalap keyepmti an pi alak in ma amobotnaŋ Agilipa in tati ekme ingat zikalinan onzempema tazin. Keyepmti in zetnaŋ pembenanŋ ŋen aikti zemengut zemkawaŋ bembé zet papiaen meluwaŋ mti bemann mepme egaŋ ke ekti Pâlyet zetnaŋ ŋep zemdelaŋ zempewe.

²⁷ Neŋ an mka katikŋaŋ tatatnaŋ ŋen yom zigok mge keyet zet zapatnaŋ ŋen zemkawaŋ bem papiaen kukupiŋ belak etaŋ pema mebegat nâma ŋep penanŋ ku bein.”

26

Pâlaŋ amobotnaŋ Agilipa ma Pestas egegat zikalidan zet zeye

¹ Âpme Agilipayaŋ Pâlyet zeye, “Geŋ giti yaŋaŋdi zemkawaŋ bemane nâne.”

Zeme Pâlaŋ zet kapigok diindoye,

² “Zuda am ekŋeŋaŋ zelengatnan zelen etaŋ maonzemnemkolip. Ke naman alak Amobotnaŋaŋ Agilipa geŋ tapmane gâgât zikadan zetn zesâgâti keŋŋ oloŋen bein.

³ Geŋ ilak Zuda am nin mama mimiyet zet mmot mtot mamnup ma kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋgat mamnup ke giti yaŋaŋ penanŋ ŋep nâmtâtâd tadik. Keyepmti geŋ wisat mimipiŋ wakdi bemti tatnâmane zetn zewi.

⁴ Neŋ nembra isikŋaŋ bugan penanŋaŋ Talsas mkaen ma Zelusalem mka teman ke mebe kokot mmamti semeban. Sememti mamkwalap kapi set notnaŋ myuŋguŋgupiŋ mamkwabananŋ mayap ke Zuda am ekŋeŋaŋ ŋep nâme delaŋ zein.

⁵ Keyepmti Zuda am notnaŋ nâlen kanen mambien ekŋeŋaŋ nâlen mama mimi ziboŋ mkwaban ke ŋep nâmtalip. Neŋ kan keyet Palisi an mamti zii zet set sambe notnaŋ ilin bemti maŋgawepup ke winderŋaŋ bemti baengatnan maŋgawepuŋkwalap. Keyepmti ke mama am yaŋaŋ ekmâtâbien beme ekŋeŋaŋ nâgât yaŋŋ ŋep nâmtalip.

⁶ Âpme neŋ alak pi Kawawaŋaŋ yeŋsokŋne ekŋengat zetik mimindeme webem mam-bien keyet penanŋaŋ sokbeme ekti neŋ egat nâmkŋŋpema keyepmti pi tazemnoip.

⁷ Amobotnaŋŋ, neŋ pigok zema nâmbak. Ekŋen yeŋsokŋne mange 12 mambien ekŋeŋaŋ Kawawaŋaŋ zetik mpeye keyet penanŋaŋ sokbeme titiyet damuŋ mamti tambu msa Kawawaŋgat mandundum samtemien. Neŋ zetik keyet penanŋ sokbeme keyet nâmkŋŋpema keyepmti zelen pi manemkolip nânik.

⁸ Kawawaŋaŋ am gakikiengatnan mme mawalip zet ke in kwilekiyet nâme ŋep ku mimiyelenok mambein?

⁹ Âpme neŋ nanaŋgat yaŋaŋ pigok diindoma nâit. Neŋ Zisas Nasalet mkaengatnaŋ egat kwizet buŋamaŋ mma yek bembeyet mulupmaŋ winderŋaŋbeŋ penanŋ mkwaban.

¹⁰ Zelusalem mkaen kaine muluwaŋ ke yaŋbemti mban. Mti sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ekŋengat zema zemâtâtâd papia ŋen kumti name ke mti am nâmkŋŋpemaŋ mange sambe penanŋ indakapisikma met mka katikŋaŋ gak manzemtemien ekŋen ke notnaŋ indome gakikiyet zelin zemdelaŋ zemindeme nâma ŋep penanŋ mambentan.

¹¹ Neŋ Zuda am nnaŋgalen sesewat mka tapmege kataŋ meti am nâmkŋŋpepemaŋ Zisas zemtalalatgat kwitnaŋ kwitnaŋ mgasik penanŋ mamimindamteman. Mti ŋeŋŋ penanŋ zime

msat katanj mekoti am nâmkijpepemak sisipejpej temanj penanj mamimindamkwateman.”

Pâlanj iknanj keŋ gilik zenze aige keyet zapatnanj diindoye

¹² “Kegok tapmma sâpe sâpe bumbu an nejanj ekjenanj nikme nepe beme papia nen namti zemneme Damaskas mkaen mesâgât meban.

¹³ Tapmetnepema kasup zikatnanj sutnateman beme busatnanj temanj nen kululujengatnan purj zem toti neŋ ma aminne tabenn nin mbusatnanj bem ndeye. Wa amobotnanj, neŋ kasupgalen busatnanj pi ekma windenanj tototnanj beye. Âpme busatnanj ekban keyet busatnanj temanj penanj.

¹⁴ Âpme nin sambe ke msat palen tokutumti wemti neŋ tatnâma Zuda zetnaset zet nen kapigok sokbeme nâmban, ‘Sâl, Sâl, geŋ kwilekiyet nâgât sisipejpej igagen tapmnanik? Sisipejpej tapmnik ke yanjeŋ penanj. Mti keyanj gitanggat sekdi sindem tasanik kegok bein.’

¹⁵ Zeme neŋ pigok yanjkwesiwan, ‘Amobotnanj, geŋ pe kwi?’

Yanjkwesima egaŋ pigok dinoye, ‘Neŋ Zisas kwizapatn yek bembeyet animbinne indamât giŋgiŋ mti maïndamâdik nenn kapimak.

¹⁶ Geŋ wati dendanj tat neŋ geŋ nâlen mulupm mimiyet nâmti sokbengayap. Keyepmti neŋ kwitnanj kwitnanj alak zikat gama ekdik kapi ma bam zikat gamobap keyet zet zapatnanj zenze an mambanik.

¹⁷ Neŋ mulupmnanjapmti geŋ Zuda amdine ekjengat tunjuwinan ma Zuda am manjeen ku sokbembenanj ekjenmagen zengema mepmene ekjenanj gawalesât mme neŋ nenn gapmukulem mti angalanjgema mamti mulupm mbanik.

¹⁸ Mti ekjenmagen zengema meti busatnanjgalen set dolaknanj ke zikat indamane ekjenanj tambu sosokgalen set mgasik ke ek mâtâti bam kumpemti busatnanjgalen set etaŋ mâtî mambep. Mti Sadanjgalen mulup peme tapme Kawawanjgat zapat bemti neŋ nâmkijpepmene neŋ yomin katikpema Kawawanjgalen am manje indaombemindeye ekjenmak tusumti kululujen mundum dolaknanj tazin ke motiwep.’

Pâlanj mulupmanj mmege keyet zapatnanj diindoye

¹⁹⁻²⁰ Amobotnanj Agilipa, neŋ kululujengatnanj zet kegok zeme nâmti ke gawepumti Damaskas mkaen ma Zelusalem mka teman ma Zuda msat sambe ma Zuda am manjeen ku sokbembenanj ekjenmagen meti amnanj yomengatnanj keŋin gilik zemti Kawawanjgalen pepep bemti keŋ gilik zenze keyet penanj anjigalen nâmti Zet Zapat Dolaknanj mandiidom meteman.

²¹ Neŋ kegok mbangapmti Zuda am ekjenanj sesawat mka temanen tatnepema mot naikti natamti nome gakikiyet nâmti namandamti mebien.

²² Yanjut Kawawanjgalen nangalanj neme ewe mamti Zet Zapat Dolaknanj ewe manzemkwalap. Mti am mobotnanj ma tototnanj zet zapat belaknanj nen yek. Golanj zenze an ekjenmak Mosesianj zet wesip zet zemkwabien ke mandiidom kwalap.

²³ Kilais ek Zuda am nin ma am manje notnanj busatnanjgat zapatnanj diindondoyet zempeneŋ ma sindem nâmeti gakiweyanj naman gilik zemti am gakikiŋanj ekjengat nejanj in bemwawagat zenzenanj neŋ zet ke bandim mpepmti manzeyap.”

²⁴ Pâlanj mulupmanjgat zetnanj kegok zemâtâti diindome amobotnanj Pestasiyanj nâmâtî zeye, “Pâl, geŋ keŋdi penanj yunjuin. Geŋ nânâ mulup temanj mamne pemane njoktikdi kilen penanj bein nânik!”

²⁵ Zeme Pâlanj nâmti zet dopmanj pigok gilik zemti saye, “Amobotnanj Pestas, neŋ keŋ ku yunjuin neŋ zet penanj sukwep penanj kapi tazeyap.

²⁶ Amobotnanj Agilipa, kwitnanj kwitnanj sokbeye kapi enzililijan ku sokbeye keyepmti geŋmagen kapi tazemkawanj bema geŋ zet tazeyap kapiyet yanjanj nepe tatnâmâtâdik.

²⁷ Amobotnanj Agilipa, geŋ golanj zenze an ekjenmagen zet ke nâmane penanj bein ma yek? Neŋ gâgât yanji nepe nâyap. Geŋ nâmane penanj bein!”

²⁸ Zeme Agilipayanj Pâl pigok dunduye, “Kan belaknik bugan kapi tapm nepema an kapi Kilaisiyelen an besem nâgât kegok nânnenik?”

²⁹ Zeme Pâlanj pigok dunduye, “Geŋ ma am notnanj in alak kapi zet kapi zema nâit. In Amobotnanj Kawawanjgalen indamukulem mme neŋ nemboŋ bembeyelen nâmti zapat pi tadiindoyap. Wa neŋ mka katiknanj mayap kegogak mamayet yek. Zet zapat Dolaknanj Penasetgat nâmti tazeyap.”

³⁰ Kegok zeme amobotnanj Agilipa ma Pestas ma Belnis ma am notnanj ekjenmak ondedagen tabien ekjenanj dendanj wati

³¹ met zenâm kot zenâm mti pigok zewien, “An kapi mka katiknanj tatagalen ma kume gakikiyelen keyet katanj muluwanj mgasik penanj nen ku mge.”

³² Âpme Agilipayañ Pestasiyet pigok dunduye, “An ke ikñañ Loma amobotñañañ zetnañ ku zemdelañ zenzeyet zenak ze neñ ñep kapi zemdelañ zempema met belak manak.”

27

Pâl nembueset Loma mkaen wati mebien

¹ Itali msalen mebegalen kan bewien ke beme amobotñañañ zet beme mepme Loma amobotñañgaleñ kasa kuku an ñeñañ ñen kwitñañ Zulias zeme ke egañ koti Pâlmak mka katikñañgaleñ an notñañ ndatime

² wañgaen mobenn wañga ke Adalamitiam am ekñengalen yañ msat keyetñañ milawat notñañ timti Esia msalen bemesât koge. Nin wañga keyet keñañ mobennen an ñen kwitñañ Alistakas zeme an ke Masedonia mkaengatñañ mkañañ penañ Tesalonaikayetñañ ekmak nsakwep moti mebenn.

³ Tambuyet yañbemti tapmetnepemann msat msame met Saidon mkaen wañga ombemti tabenn. Mka ke Zuliasiyañ Pâlmak oloñen mkobun keyepmti nâmpeme notnane notñañ mka ke tabien ekñenmagen mepme meu mee bugan same ñiñge.

⁴ Eyetnan naman moti mepmann tâgâyañ mebenneñet windenjañben penañ koge keyepmti nin wañga mti Saipalas msat ñetakñañ ganzenañ daeset mebenn.

⁵ Nin nembu Silisia ma Pampilia msat e baeset totapmalu gwaen kumann epeeme metne metne Mila mkaen ke mot ombemti taben. Mila mka ke Lisia msat keyet keñañ tazin.

⁶ Ke metati kasa kuku amobotñañ egañ Aleksandia mka temañgaleñ wañga ñen Loma mkaen mesât tapmme aikti naman ndatime naman wañga ñen keyet

⁷ moti manepemann tâgâ temañañ ndakumbume mulup temañ mti sewak sewak metne metne Kidus mka sokñañik patañ zewenn. Ke metnepemann naman tâgâyañ ndakumbume Kilit msat ñetakñañ keyet kandañañ daeset toweti ekmann tâgâ temañ kumbubupij mge keyepmti keeset meti Salmone mka ke sebempemti meti

⁸ Kilit msat ñetakñañ ke tâgâmak mulup temañ mti sewak sewak metne metne wañga munduman dolakñañ manzemtemien mundum ke met ombem tabenn. Mka ke Lasia mka temañ keyet sokñañik tage.

Pâlañ yayañ zet zeme ekñenañ kulumti mebien

⁹ Mka ke kan teepmanik tatnepemann map tâgâ kanañ sokñañ beme mesâtati Pâlañ yayañ zet pigok diindoye,

¹⁰ “Nin ewe gilik zem mebegalen keyet nâma ñep penañ ku bein. Mesenup beme wañga kume epeeme milawat ma am nsakwep nembu keñañ towesenupmagen zemti nâmtemtem mti pi tazeyap.”

¹¹ Kegok zeme kasa kuku amobotñañañ Pâlyelen zet ke nâmtalatpemtï wañga damuñ an ma wañga toñañmak egegalen zet etañ nâme penañ beye.

¹² Âpme mka ke nembu palakñañ penañ keyepm wañgayañ ke tatagalen nâme ñep penañ ku beme wañgayelen mulup an ekñenañ zewien, “Nin mundum kapi pemann tapme Pinik nembu betñañ ke wapmoti keeset enzilim tatnepemann map tâgâ temañ kapi delañ zemengut mebanup.” Zemti nembu betñañ ke wati mobien.

Nembu keñañ meti walesâgât mbien

¹³ Tapmopmann bamnaset tâgâ belaknik bugan kopme ekti aen butñañ wañga atam tatagat nâmti peme nembu keñañ topmatatan ke mandamann keñañ mopme Kilit msat wapme wapme

¹⁴⁻¹⁵ tapmetnepemann keyegak tâgâ winderjañben penañ Kilit msat ñetakñañset koti ndakumbume wañga weyañ musuwet pemann melak zem olat mbenañ yek beme pemann tapme belak tapmann wañga ke belak tâgâyañ etañ kumbume mege.

¹⁶ Meti msat ñetakñañ ñen Kauda keyet bamaset daen mepme tâgâ winderjañ bugan topme nin wañga isikñañ tapmanda mepmambenn ewan naman mandapemann wañga keñañen mobotgat mulup temañ penañ mbenn.

¹⁷ Mulup temañ mne mne mandamann wañga keñañ mowepme tegañ kili kili zam pewenn. Mti Apelika msat sokñañik ke met gambibik palen mot kusenupmagen zemti sâk mandamann topme belak tu palen etañ elelañ mebenn.

¹⁸ Tâgâ ewe winderjañben tapeñ tageyepmti msat msame yañbemti milawat notñañ timtati timann nembu keñañ mepmâge.

¹⁹ Naman mise ñen ewe kegogak tageyepmti wañgayelen milawat notñañ keñañ tage ke timtati time nembuyen mebâge.

²⁰ Naman kan notnanggat map tâgâ temañ mti zanzayan kwasim tapme nin kasup eyongga mee pi eekpiñ mti kapuk manâmtemenn. Puk penañ tapminup pi nin ewe alik ku mambanup yek.

²¹ Âpme an ekñenaj wenjin mepme tu meu mee kiñgati tapme Pâlanj tunjuwinan met tati pigok diindoye, “In neñ zet zewan ke nâmti Kilit msat ke pemti ku kobenek ze nukñaj temañ pigok sokbeme milawat notnaj tatimann mezin pigok ku mbenek.

²² Yanğut in keyet yayan temañ ku mit an nin ñen ñep ku walebanup wanğa kapiyanğut penañ walebe.

²³ Sañen tambuyet Kawawanj neñ masesewatsayap egalen ensel eganj neñmagen kosokbemnamti pigok dinoyan,

²⁴ ‘Pâl, geñ nembuyen toti walesap zemti kiñgagapiñ. Ñep meti Loma amobotnajt ekmagen patanj zewanik. Kawawanajt ñep gâgât mti am sambe geñmak wanğa kwep maip in angalanj indewe.’

²⁵ Keyepm notnne, in wa walesenup zemti yayan temañ ku mit. Neñ Kawawangat keñ zut ku miap. Zetnajt zep ke penanjak ndamukulem mimndewe.

²⁶ Yanğut wanğa kapiyanj msat ñetakñaj ñen mot kumti اساسim tobe.”

²⁷ Kegok zeme nâmti nin Edilia Nembu ke mâti mulup temañ maminepemann tambumbu 14 kapi mege. Âpme nin pigok nâmbenn pi ilak msat ñen sokñanik kotnup mene.

²⁸ Kegok nâmti pe msat benjanik ma sokñanik tazin zemti tegaj kwileki ñen nukñaj ke opempemti tek butnajt atamtati pemann towegeyanj 37 mita beme naman mandamann mowege. Naman kan belaknik bugan tati ewe pemann towepme ekbenajt 27 mita beye.

²⁹ Âpme nanzaj palen mosenup mee zemkiñgati wanğa tikandanjaset baen aen nukñaj temañ zulak zulak bepi tegaj opem pemann towepme msat sakwep penajt msasayet otnâpeñ

³⁰ tatnepemann wanğayelen mulup an ekñenaj buzak set wanğa isikñaj mti mesâgâti mot wanğa isikñaj piwan tekñaj kwaleti dâsuki puk zewien, “Nin wanğa ñenjaset gwaen meti aen nukñaj ñen pemann towesâpmgat in kapi tapme,”

³¹ Kegok zemti tapmme neñ indikti met kasa kuku amobotnajt ma kasa kuku an notnajt pigok diindowan, “Wanğayelen mulup an piyanj wanğa peme tapme wanğa isikñaj moti mepme nin nembuyen towesenup nâip.”

³² Kegok zeme nâmti am tabien ekñenaj wanğa isikñaj piwan tekñaj antime nembuyen mepme naman peme tapme tabien.

³³ Âpme msat bugan balalanj tapeme Pâlanj am sambe ekñen pigok diindoye, “In kasup 14 keyet keñaj wanğayanj taindakutum kotnepeme meu kiñgati belak leplep mtemelip keyepmti in meu nâmisim nimti winderjin bugan timti talit.

³⁴ Nin tu meun nimkatik besenup beme nembuyen palam toti nembu paleset mesenup beme sekñ butnajt ñen ku walesenup.”

³⁵⁻³⁶ Kegok diindomti nupmamanj ñen mti Kawawangat wisikñ zemti ekñengat zikalinan meselemti nime ekti ekñenaj kegegok meu niniyelen indem beme meunjin time kwapme nim katikbemti tabien.

³⁷⁻³⁸ Wanğa keyet am 276yanj mebenn meu igagen nim kiñgati wanğa keñjangatnajt wit bek temañ temañ pi ambe timann nembu keñaj mepmâpme wanğayanj bugan elenj belen bemti leñ zemkwage.

Wanğa bekanaj bem tage

³⁹⁻⁴⁰ Msat msame msat deset penajt kotnup ke ekmâtâtâpiñ meti nembu ganzenan ñen nanzaj meekpiñ belak gambibik etanj ekti wanğa mpemann mangalimti ke towewegat nâmti an ekñenaj aen nukñaj temañ opem pewien piwan tekñaj antimann delanj zeme timann nembu keñaj towepme stia tekñaj moti zampewien ewan kwalet peme munduman totapme sâk mandamann mopme tâgâyanj ndakumbume gambibigen es-enteñ musuwepmann mebegat nâmti

⁴¹ wanğa omkakalili mulup temañ mti taolatnepemangut ewe nembu sutnatemanik kaimak wanğa butnajt ñilikñanaj gambibigen omnanğemti kalinaj bem tage. Âpme nembu mamanaj meti wanğa keyak tapen tapme tikelakñaset baen kume lambanj bem toge.

⁴² Topme kasa kuku an ekñenaj zet kapigok zemtâwien, “Am mka katikñangatnajt indatimti kotn ekñen tu paleset nembet moti kunzuj meseipgat kame kapiyegak indomann gakit.”

⁴³ Zeme kasa kuku an ñenaj eganj Pâl ekgapm zemkulumindemti zeye, “Am tu paleset mebegalen yanaj bugan nâiwanj in ñenaj tuyen palam toti tu paleset nembu nembet daen nepmâlit.”

⁴⁴ Âpme am notnañ tu paleset mebegat yañañ ku nâip ekñenañ tep pemañ notnañ ma wañgayelen katapa butnañ butnañ timti keyet paleset mepmâlît zemindeme timti mepmâbïen. Am ñen tuyen ku mege ilindiñ gambibigen daenen mot puñpuñ mtemebïen.

28

¹ Nin ke ilindiñ mot tapmann msat ñetakñañ motabenn keyet kwitnañ Malta kume nâmbenn.

² Âpme msat keyelen am ekñenañ kot ndikti notn notn minndamti map tâgâ temañ minndame tâgâyet diñdiñ tapmmambenngapmti tep timkoti bum ndeme kâti tapmambenn.

³ Âpme Pâlañ tep sembe melesin kopeme weñge ke kwabume nombe kukñañben ñen tep sembe keñañ ke tageyañ tewañ zime tep kipmañgapm kwati Pâl betnanak imtapme

⁴ msat mtoñ ekñen keyañ ekti weñjin mepme ilinak zet kusuj kasaj mti zewien, “An kapi am kileñ maindoin keyepmti nembuyen baen toti gakikipin mip yañ pi kwat tatnepeme nombeyañ dopmañ pi mutumsain egip.”

⁵ Nombe kukñañben keyañ ime Pâlañ tetelipeme tewen toti zime egañ sek sindem ma zikat gililiñ mee ñen ku mge.

⁶ Kegok mme am ekñenañ sekñañ semesem ma zikatnañ gililiñ peme tokutumti gakisem mene zemti tati ekbïen ekbïenañ yek beme zewien, “Kawawañ ñen an kapi!”

⁷ Nin msat moti mambenn keyelen amobotnañin kwitnañ Pabilias. Egañ mulupmañ nin taben keyet sokñañik kandidati tage. An keyañ nin egañ mkaen ke mebegalen zet beme mepme kopme nin met ekmak ke kasup tuk tabenn.

⁸ Kan keyet Pabiliasiyet bipmañañ mkañañen ke zawat temañ sek kip ma tip zawat mti mawemtan. Yañ Pâlañ zapañañ nâmti mkañañen moti betnañ an penañ egat ñokñañ bemti Kawawañgat dundume zawatnañ delañ peye.

⁹ Kegok mme am msat keyetnañañ zapañañ nâmti am zawatmak ma liñgilinmak indatim kopme weyañindeme alik bemâbïen.

¹⁰ Pâlañ kegok mme am ekñenañ keñin pemañañ nâmndemti tebumolet omba penañ mimndamti ke ndapmanepeme eyoñga tuk delañ zeme keyet sakñañ naman mebegalen kan beme set ñalem mee bumti ndame timti naman wañga ñengat moti mebenn.

Pâl mee ekñenañ wañga ñen moti Loma mkaen mebïen

¹¹ Wañga ke Aleksandia mka temangatnan koge. Wañga keyet ñeñaset gwaen msat keyelen kawawañin nempa pepet keyet weñjin mimiñañ ke onzemideme matatemun. Nin tabenn kan keyet wañga ke map tâgâyepm keyegak met matatan.

¹² Yañ keyet moti mane mane Silakus mka temanen patañ zemti mka ke kasup tuk etañ tabenn.

¹³ Eyetnan naman mane mane Legium mka teman patañ zewenn. Msat msame naman tâgâ ñenañ kot bamnaset windañañben ndakumbume sakwep msasa zut etañ pi nembu palen e metne metne Puteoli mka teman patañ zemti

¹⁴ mka keyetnañ am Zisas nâmkijpepeñañ notnañ indaaikmann ekñenañ ndazemte-time moti kasup 7 pi ekñenmak ke matatemenn. Keyetnan ewe tusum meti Loma mka teman patañ zewenn.

¹⁵ Âpme Loma mka keyet am notnañ Zisas manâmkijpemañtemien ekñenañ nin kokogalen zapatn eweñañak nâmbïen keyepmti notnañañ koti Apias bemkwiti kwiti mundumen ke ndaikbïen. Âpme notnañañ Mukup Tuk mka teman ke ndaikme Pâlañ indikti keñañ eleñ beleñ beme Kawawañgat wisikñ zeye.

Pâlañ Loma mka teman Zisasiyelen Zet Zapat Dolakñañ Penañ zemkawañ beye

¹⁶ Met patañ zemann Lomayelen amobotnañ temañañ Pâlyet zeme met mkañañ igak ñen timti tapme kasa kuku an kwewañ damuñ mti tatagat zempeye.

¹⁷ Pâl ke mepeme kasup tuk kegok tati Zuda an ñeñañ notnañ Loma mkaen ke mamtemien ekñen indaondak indemti zeye, “Zuda am notnne neñ Zuda am notnne notnañ ku kalañindewan ma weñsokñne ekñengalen mama mimi ke ku myunguwan yañgut an damuñ nne ekñenañ belak etañ Loma an ekñenmagen zem nome ekñenañ Zelusalem mkaen mka katikñañ newien.

¹⁸ Âpme Loma amobotnañ Sisalia mkaen main egañ zetn ke guluk gilik mti yañañ nâñgeyañ yom yañañ ñeñinñ nome gakikiyelen katanñ ñen kum beye keyepmti belak nâmneme kwaweweget zeye.

¹⁹ Yañgut Zuda am notnañ ekñenañ Sisalia amobotnañ mamain egañ zet mtopemti neñ nome gakikiyet zetnañ windañañ mbïen. Keyepmti neñ pigok nâmban yegat neñ amobotnañ temañ Loma tazin egañ mepma egañ zetn nâmti zetn zemdelañ zemnewe.

Kegok nâmti zema keyepmti neme kapi kopman. Neŋ notnne ekŋen kaindeyaŋ muluwaŋ mnawien keyet nâmbekambemindemti ekŋengat ŋenzinziŋ ŋen ku mimindawan.

²⁰ Keyepm neŋ in indikti innak zet zenâ zenâ mimiyeleŋ nâmti zema kolo. Neŋ Israel am nin Kawawaŋaŋ zetik mndandaŋaŋ keyet penajaŋ sokbembeyet webemti mamamtemenn keyet penajaŋ sokbeme keyet zet zapatnaŋ zempalakŋaŋ bema keyepmti nati mka katikŋaŋ met newienajaŋ ewe mka katikŋanagak ewe pi tatakolap.”

²¹ Kegok diindome ekŋenaŋ zewien, “Msatnnaŋ Zuda am notnne mambien ekŋenaŋ gâgât zemâtâtât papia ŋen ku ndame ekbenn ma am ŋen zempeme egaŋ koti gâleŋ yom zet ŋen ku zeme nâmbenn.

²² Keyepm geŋ giti yaŋaŋdi penajaŋ weyaŋ dindomane nâne. Am nâmkŋepepe set alakŋaŋ mâti tapmaip am maŋge ekŋen keyet zapalingulak manzeme nânup. Am maŋge alakŋaŋ ilinak ondekti tapmaip ekŋengat am sambeyaŋ peŋpeŋ mamiindeip. Keyegulak zapalin zemkopme manânup.”

²³ Kegok zemti belak ondedagat kanaŋ kwep bem indamti belak zemindeme mekobien. Met manepeme kan ke bemengut Zuda am Loma mkaen ke mamtemien ekŋen sambe penajaŋ Pâlyeleŋ mkaen ke met gak zem tabien. Âpme Pâlajaŋ Kawawaŋgaleŋ zemâtâtât katnaneŋ mama keyet ma Mosesiyeleŋ zii zet ma golaŋ zenze an ekŋenaŋ Zisasiyet zetnaŋ zemkwabien keyet yaŋaŋ tambuŋaŋ yaŋbemti tadiindom metnepeme met msat gasi penajaŋ beye.

²⁴ Zet zapat mimindame nâmti am notnaŋ ekŋenaŋ zetnaŋ nâme penajaŋ beye. Âpme am notnaŋ ekŋenaŋ nâmti ku nâmkŋepewien.

²⁵ Mti ilinak zet mmot mtot mme Pâlajaŋ nâmti zet kapigok diindoye, “Emetak Teŋaŋ dolakŋaŋ penajaŋ golaŋ zenze an Aizayayet zet pigok dundume nâmti egaŋ met yeŋsokŋneyet diindome nâmbien.

²⁶ Geŋ meti am maŋge pigok diindo, ‘Wak etaŋ bemti zet ŋep nâmbep yaŋgut yaŋaŋ nâmâtâtât ke ku mbep. Kwitnaŋ kwitnaŋ zikalajaŋ eek e ŋep ekbep yaŋgut kwitnaŋ kwitnaŋ ekti yaŋaŋ ku ekmâtâbep.

²⁷ Am maŋge ekŋen kapi seonjaŋ penajaŋ keyepmti ekŋenaŋ wakŋin mambekak maip ma zikalin manzimoŋ maip kegok ku mbiek benagen zikalinaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ŋep ekmâtâbiek ma wakŋinaŋ zet ŋep nâmâtâbiek ma kenjinaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ŋen nâmâtâtât ke penajaŋ ŋep penajaŋ nâmbiek. Kegok mti neŋmagen kenjin gilik zeme neŋ ŋep mukulem mimindema nâgât yaŋaŋ nâmâtâtâti napmâpmambiek.’ ” (Aizaya 6:9-10)

²⁸ Zet kegok penajaŋ diindoye keyepmti neŋ pigok diindoma nâit, “Kawawaŋaŋ am weyaŋ timkwat indendeyet setnaŋ aige ke am msat belakŋan ekŋenaŋ setnaŋ ke ekmâtâtâti nâmkatikŋaŋ mbep am ekŋen keyet zapat bewe.”

²⁹ [Pâlajaŋ zet kegok zemdelajaŋ zeme Zuda am ekŋenaŋ ilinak zet mmot mtot mbienajaŋ yek beme belak toti mepmâbien.]

³⁰ Âpme Pâlajaŋ nup kan zut pi mka belakŋan igak maweme am ekŋenaŋ mot ekmak zet zapat zenâ zenâ msâgât mamototemien.

³¹ Mot ekmak tapme egaŋ ekŋengat kwalajaŋ kwalajaŋ Kawawaŋgaleŋ zemâtât katnaneŋ mama keyet zapatnaŋ ma Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyet zapatnaŋ zet windenaŋbeŋ manzemâtâtindamtan. Âpme keyet an ŋenaŋ ŋen ku manzemkulumpentan.

Loma

Loma am nâmkînpepenîmak ekjengat zapat meluwan Pâlan kumindaye.

Loma zapat meluwan kapiyelen zet yanbemi zenzeyelen kapigok. Pâl egan Zisasimak ku manje yangut egat kwitnanj Zisasiyelen nempa ekjengalen manjeen tazin. Yanaj kapigokgalen: Egan mulup mge ke Zisasiyet nembanjanyan mimiyelel sepem keyet katanj Pâlanj mulup mge. Kogogapmti egat kwitnanj Kawawanjgalen Zet Zapat Dolaknanj Penanj timamti zenzeyelen an kumteti ombempepenanj kegok nep zewanek. Loma zapat meluwan kapi Pâlanj kuye. Pâlanj Kawawanjgalen Tâtâ Alaknanj kapiyet kenanen egan zapat meluwanj mme 14 kegok beye. Pâlanj Loma zapat meluwanj kapi kuknanjat ku kuye yangut an manje Kawawanjgalen Zet ondekbeme papia noteknanj kwep kwage ekjenanj Loma njananj bewien. Pâlanj zapat meluwanj kapi Kolin mkaen tati am nâmkînpepenîmak Loma mka temanen mamtemien ekjengat kumindaye.

Pâlanj zet yanaj kulekiyet zapat meluwanj kapi kuye? Zet noteknanj kapigok: Kawawanjgalen Zet Zapat Dolaknanj Penanj set pembenanj zikat ndame Kawawanjgalen tususu aiikgalen setnanj nâmkînpepe. Kegok mme Kawawanjanj an terj zemindendeyelen. Wa ke zii zet gawepupunjanjanjapmti yek. Ke Zuda am manje ekjengalen etanj yek. Am notnanj Zuda manjeen ku sokbembenanj ekjengat temakwep. An njananj Loma zapat meluwanj Pâlanj kuye kapiyet zet nen pigok zeye, “An nen notnanj set zikat same nâmkînpepe aiikgalen nâmti Loma zapat meluwanjen mâtâti notnanj set ke nep zikat sasayelen, enenogat tungupmanj sambeyet yewenjan set kebonjat zetnanj e zemâtâzin etanj.” Zet isisiknanj notnanj kapigok: Egan Loma dapmelanje met indikti keyetnanj Sipenia mebegalen nâmti kumindaye (1:10-15; 15:22-29). Pâlanj Kawawanjgalen kenanj temanj kapigok tazin zeye, Zuda am ma am sambe ekjen temakwep Kawawanjgalen kokogalen nâmti kuye.

Zet noteknanj temanj kapigoganj Loma zapat meluwanj kapiyet kenanj talip:

1:1-15 Zet mopmanj bemti zet zenzeyelen zet

1:16-17 Zet yewenanj kapiyet kenanj tazinanj zet zapat meluwanj kapiyelen zet noteknanj penanj bein

1:18-8:39 Zuda ammak am Zuda manjeen ku sokbembenanj ekjen temakwep am yom tonanj. Nâmkînpepe etanj am mme terj makwalip

9:1-11:36 Israel am ekjengalen zet kululunjan ma Kawawanjanj ekjengat zigok manâmtazin keyelen zetnanj

12:1-15:13 Mama mimiyelel nâmkînpepeyet yanaj nep msokbembeyelen

15:14-16:27 Zet zemdelanj zenzenanj notnanj ma wisikj zetmak zemgwananj zet notnanj mge

¹ Neņ Pâl Zisas Kilaisiyelen mulup ananj mamti Kawawanjat Zet Zapat Dolaknanj Penanj zempalaknanj bembeyelen nâmti ombemnenje

² Kawawanjgalen Zet Itnanjanj terj keyanj Zet Zapat Dolaknanj Penanj keyet ewenjan Kawawanjanj zetik mti golanj zenze anene zeme kumâbien.

³⁻⁴ Ke iknanjat Nemunanj ningat Amobotnanj Zisas Kilais. Ek an ningalen sek penanj timi amnanj masokbenup keyet katanj Dewit egalen manjeen sokbeye. Naman Kawawanjanj gakikiengatnan mme wage keyanj msokbeinen ek ilak Kawawanjat Nemunanj. Ek An Terj Kawawanmak windeen tati zemâtâtât mulup msâpm ke sosok sokbembenanj beye.

⁵ Zisas Kilais Amobotnanjanjat pembenanjat Kawawanjanj kenj taolet mnamti ombemnememe Zet Zapat Dolaknanj Penanj mmebegalen mulup ke nanje. Kegok mti Zet Zapat Dolaknanj Penanj kapi msat katanj zemepma iknanjat kwizet bunjananj palaknanj bempeme amnanj nâmkînpepmti gawepupuyelen nâmti zemnenje.

⁶ Mti in Loma mkaen talip kegogak Zisas Kilaisiyelen am bembeyelen Kawawanjanj indazemtetitanj keyepmti Kawawanjgalen mulup kapi inmagen kegogak mimiyelel zemnenje.

⁷ Keyepmti neņ in sambe Kawawanj gogot mimindamti indakumtetime iknanjat zapat bewien Loma mkaen maip ingat zapat meluwanj kapi kumindayap. Neņ ingat kenj nembeinen Bipm Kawawanj ma Amobotnanj Zisas Kilaisyanj kenj taolet ma kenj sewak mimindawe.

Pâlanj Loma am ekjen met indidikgat nânje

⁸ In Zisas Kilais nâmkijpewien keyet zapatnaŋ msat kataŋ am sambe ekjenmagen mekopme ingat nâmindeme dolakŋaŋ bein keyepmti neŋ in sambeyet nâmti Zisas Kilaisiyet kwitnanean Kawawaŋnnaŋgat wisikŋ zeyap.

⁹ Neŋ Nemuŋaŋgat Zet Zapatnaŋ Dolakŋaŋ Penaj zemi keŋnaŋ Kawawaŋ sisilin mulup msama egaŋ eknâm mme neŋ penaj zeyap neŋ kan kataŋ mandunduyapnok ingat maotnâŋap. Ke Kawawaŋaŋ ɲep nâin.

¹⁰ Maneti Kawawaŋaŋ nâme ɲep beme sakwep set aikme inmagen kokogat nâmti mandundum sayap.

¹¹ Neŋ in koindidigalen penaj nâŋap. Neŋ kolawen ingat nâmkijpepenin mkatikŋaŋ bema Emetak Teŋmagenaŋnanaŋ mama mimi makozin keyaŋ kot mukulem mimindeme katikŋaŋ bemti tatagat nâŋap.

¹² Yaŋ inmagen kolawen nâlen nâmkijpepen Kawawaŋmagen tazin keyaŋ in indamukulem mimindawe ma ingalen nâmkijpepenin Kawawaŋmagen tazin keyaŋ neŋ kogogak mukulem mnewe. Kogok mbanup keyaŋ ningalen tususu kwep e wemdain kegok nâmbanup.

¹³ Kilaismagen notnne, in nâgât yaŋŋ kandabepmagenaŋpmti pigok zema nâit. Neŋ am Zuda mangeen ku sokbembenaŋ notnaŋ ekjen Kilaismagen timkwat indendeyet mammelap kegogak inmagen mulupmnaŋgat penajaŋ sokbembeyet manâŋap. Yaŋgut kan sambe kosât penaj mma mulup sambeyaŋ nayupme tentewati matalap.

¹⁴ Neŋ am sambe Glik zet nâip ekjenaŋ ilinaŋgat nânâninmak manâip ma am zet notnaŋ nâiwengat nâmindeme an tototnaŋ mambeip ekjen kemagen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaj timmet diindondoyet mulup zet ke nanaŋaŋ ke ilak ekjenngalen tosa butnaŋ neŋmagen tazin kebonŋok.

¹⁵ Kegok keyepmti neŋ Loma mka teman am inmagen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaj zenzeyet keŋnaŋ puŋpuŋ kogogak mamin.

Nâmkijpepe etaŋaŋ mme mama kanzizit tiwanup

¹⁶ Neŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaj kapiyet nâma sakambukŋaŋmak ku mambein. Ke Kawawaŋgalen winde keyepmti am kwiyaŋ nâmkijpewe beme egaŋ kululuŋgat zapat mambe. Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaj ke Zuda am ekjenaŋ ɲejaŋ nâmbien. Âpme alakŋati am notnaŋ Zuda am mangeen ku sokbembenaŋ ekjenmagen mesokbein.

¹⁷ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penajaŋ manzemâtâtndainen Kawawaŋaŋ am mme ikjaŋmak teŋ mamayelen manzemkawaŋ beinen am ek nâmkijpeip. Kegok ke eweŋaŋ baenen mkwageaŋ ewe tusumti mmobe ke nâmkijpepenin Kawawaŋmagen tazin keyepm ekjengat kogok manâin. Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ pigok zenzenaŋ,

“Am Kawawaŋ manâmkijpep ekjen Kawawaŋaŋ nâmkijpepeninaŋ ekmagen tazin ke ekti kwilin, ‘An teŋ,’ makuin.”

(Habakuk 2:4)

Am sambeyaŋ Kawawaŋ bamkumpemâbien

¹⁸ An ekjenaŋ Kawawaŋ bamkumpemti ekjenaŋ mama mimi bekanaj mti Kawawaŋgalen zet penaj ke mtopeipgapmti Kawawaŋgalen ɲenzinzij kululuŋgataŋnaŋ sosok masokbemkawaŋ bein.

¹⁹ Kawawaŋgalen yaŋaŋ am ekjenaŋ nânâyelen ke sosok penaj. Kawawaŋaŋ ikjaŋegak zemsokbemindaye.

²⁰ Kawawaŋaŋ kululuŋ ma msat yaŋbemti mge kaimgatnan alak kapi amnaŋ ek ku eekgalen yaŋgut windenaŋ delaŋ zenzepin ke sosok nâip. Ke egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ mge keeset eknâm mamip. Keyepmti ekjenaŋ sapepe zet ɲen ku zenzeyelen.

²¹ Ekjenaŋ Kawawaŋ mamain ke nâmtiŋgut ku mamainok egat nâme belakŋaŋ penaj beme egaŋ kwizet bujanaŋ ku mwabien ma egat wisikŋ zet ɲen ku zewien yek. Ekjenaŋ zem yuŋguŋgu omba penaj mti keŋin kilom beme tambusosogaŋ indasumuŋge.

²² Mti, “Nin nânânmak mamanaŋ,” zemi mbienangaŋ ekjen nânâninpin penaj bewien.

²³ Kegok mti ekjenaŋ Kawawaŋ mama kanzizit mamain ke sesewatsasapin ekjenaŋ nopiom ma age weŋaŋ nembon ma songom weŋaŋ nembon ma sayomgamak nombe weŋaŋ nembon bam yek bemâbe ekjengat weŋin sâme temepme ke sesewatsawien.

²⁴ Kegok mme keyepmti Kawawaŋaŋ indik talat indeme mama miminjin bekanangaŋ tikŋaŋaŋ indamandame meti bekanaj omba sakambukŋaŋmak penaj ilinaŋgat nâmtikŋaŋinaŋgat mamip. Keyaŋ indamandame nolin ilin nembon kemak set kilen mama omba mbien.

²⁵ Ekjenaŋ Kawawaŋgalen zet penaj peme tapme zet notnaŋ dâsuki tusumti nâmbien. Âpme ekjenaŋ Kawawaŋgat mundumanen kwitnaŋ kwitnaŋ egaŋ mme sokbeye ke sesewatindawien. Kawawaŋ An kwitnaŋ kwitnaŋ mme sokbembeyelen An ikjaŋ ke amnaŋ kan kataŋ sesewatgatnan sesewatsasayelen. Ke penaj.

²⁶ Am ekjenaj ek bankumpewien keyepmti Kawawanaj katik indeme ekjenaj sekjinangalen tiknaj ombanaj indamandame yom sakambuknajmak mbien. Ma imbi mee ekjenaj kogak Kawawanjalen zemâtâtât katipemti mama mimi bekanaj imbiyanj imbi nolinmak set kilen mambien.

²⁷ Ma an ekjenaj kegogak awembinj mama ke katikpemti kenjan set kilen mamayelen tiknaj ombanaj indamandame anaj nolinemak tamanj mama katanj mambien. Ili ilinagak kegok mti sakambuk tamanj aikbien ma keyet penanaj sekjinan walelet aikme delanj zeye.

²⁸ Naman ekjenaj Kawawanjat yanaj ke nâmtiingut nânâjinan ek mkatik bembeyet ku nâmbien keyepmti Kawawanaj katimindemti nâmindame ekjenaj mama mimi mgasik penaj amnanj ku mimiyelen ke ekjenaj mkwabien.

²⁹ Mti ekjenaj mama mimi bekanaj yanaj yanaj sambe ma nolineyelen kwitnaj kwitnangat kakiki ma kasa kasa ma pepet ma dâsuki tetimae ma zekuku mamip.

³⁰ Ma zeok zet ma Kawawanjat nenzinzij mimi ma noline mtoindende zet ma segeyak notnaj ma sek mmobot mti maponjerin makup ma ekjenaj bekanaj sambeyet njotik bembe ma mambiwineyet zet kululu

³¹ Ma ken weyanj otnânapinj mama ma zemkatik bemberjin ku mamtalip ma am kemberjinpinj. Mti ilinangat siwin butnaj ku maotnâindaip.

³² Kwitnaj kwitnaj ke mbep beme gakiwep Kawawanjalen zii zet tenjen kegok tazin ke nâmtiingut mamaip. Yanjut ke etanj yek. Notnaj ekjenaj mama mimi keyegak mme ekjenaj kwizet bujamin mamwatindeip.

2

Nin am sambe an yomtonj

¹ Kilaismagen notnne, in eneyet amnegak yominangat tosanaj mutumindandayet omkakali mulup mamip? Kawawanaj am yominangat tosanjin mamutumindain keyet zet mobotnaj mimipinj mbek? In ekjengat am bekanaj dopmanjin mutumindandayelen kogok zeip beme in ilinangat yomin zemsokbeip. Eneyet in yom sepem kwep ekjenaj mamip keyegak mamip.

² Mti am kegok mamip ekjen ke Kawawanaj zet zemdelanj zenze mulup mti yominangat dopmanjin mutum maindainen keyet yunjunjunanj ku tazin. Ke nin nâmtatnupgapmti

³ kapiyet otnâit. In ilin ekjengalen myunjunjuninj keyet zetnaj zemti naman ilin keyegak mamip. In nâme Kawawanjalen dopmanj mututu kan keyanj in ku seabem indewe nâseipgat.

⁴ Kawawanaj ingat gogot ma kenj pembenaj tatnâmindein ma damuj nâmisim main pi yanajmak: Eganj in yominangatnaj kenjin gilik zemti egat kenjin talasim sasayelen nâmti damuj tazin keyepmti in bankumpepin. Mama mimi bekanaj tapmip keyanj zemsokbeinen in Kawawanjat yanaj ku nâmtâtâlip.

⁵ Ma kegogak inmagen zigok sokbewe kapi nâmtâtâbep. In kenjin katiknaj penanj. Kok keyepmti in yominangat dopmanjin Kawawanjalen nenzinzij ma zemdelanj zenze myunjunjunin keyet kananj sokbesâpm ke ewe inmagen mobogalen mme omba mambien.

⁶ Kawawanaj nin mama mimi mben keyet katanj tosanaj ndamâbe.

⁷⁻¹⁰ Am notnaj ekjenaj mama mimi dolakjanen katiknaj bemti matalip. Mti mama mimi busatnajmak mamip ma mama mimi Kawawanaj nâmtiknaj mam ke ma mama njep ku yek bembeyelen Kawawanjagen titiyelen webem maip ekjen ke Kawawanaj mama kanzizit ke indawe. Zuda am ekjen njenaj indamti am notnaj Zuda am manjeen ku sokbemberaj bam indawe. Yanjut am notnaj ilinangat etanj nâmti zet penanj njoteknaj mambankumpemti mama mimi bekanaj mâtimaip ekjen Kawawanaj nenzinzij m indamti dopmanjin kwitnaj kwitnaj nuknajber penaj mutumindawe. Bekanaj mimi am sambe ekjen sindem ma nuknaj tamanj ekjenmagen sokbewe ke Zuda am ekjenmagen njenaj ma am notnaj Zuda am manjeen ku sokbemberaj bam sokbemindasâpm.

¹¹ Kawawanjagen ekj ke ekj ke ku tasain.

¹² Am Zuda manjeen ku sokbemberaj ekjenaj zii zet nânâpinj mamti bekanaj mamipgapmti yominangat dopmanj mutumindamti walelelen indaween zii zelen timtati ku zem indowe. Enenogat ekjenaj bekanaj ke pembenaj ke kenjan baen zemâtâtât kegok ke sokbeme nâmpemti mamip keyet penanaj Kawawanaj dopmanj mutumindawe. Ma am zii zet nâmtâtâtingut bekanaj mamip ekjen ke Kawawanaj zii zelan tazin keyet katanj zelin zemdelanj zemindewe.

¹³ Zii zet belak waganj etanj manâmpeme wein ekjen kebonj ke Kawawanj indikme tenj penaj ku mambeip. Nâmti manjgawepuip ekjen kebonjgagut eganj nâmindeme tenj mambeip.

¹⁴ (Am Zuda manjeen ku sokbemberanj ekjenanj zii zet nen nep zemzikat indam ku mimiñanj ekjenanj keñinanjalak zii zet gawepumti am zii zepinanjgut zii zetmak mamañanj mamaip.)

¹⁵ Kegok mme zii zet keñinan baen meluwanj mpepenanj keyet yananj mamsokbemkawanj bein. Zii zet ke Kawawanj keñinan kumpeye keyepmti keyanj kemi kemi mamimindain. Âpme Zuda am manjeen ku sokbemberanj ilinanjgat njotikñinan epeeme kalañti nembet mambekendeip naman nembet mama mimi mamip keyet nâmindeme nep mamip.)

¹⁶ Kawawanj Zisas Kilais amgat zet zemdelanj pepeyet mulup zet zapat zepepenanj kan ke kosâpm. Koti am sambeyelen bekananj mimiyelele tikñanj, njotikñinan nâmbien ma keñinan enzililiñan maakumbeip ke kalañ kumti ekmañbe. Neñ Kawawanjalen Zet Zapat Dolakñanj Penanen zem ndowe mandindoyap. Keyet katarj am sambe Kawawanjalen zet muluwen tapmann delanj zemâpbe.

Zuda am ekjenanj zii zet ekjenmagen tazin kogok zemti sek mmobot mamip

¹⁷ Âpme in Zuda am keyepmti sekñin mmoti manzeip, “Zii zelanj etanj nep ndamukulem m ndeme Kawawanmak notn notn mmambanup,” manâip.

¹⁸ “Nin Kawawanj amnanj zigok mimiyelele manâmain ke nep nâmtatnup. Nin zii zet keñanj pembedanj de mamayet ke eweñan nâmbenn,” zemti sek mobot maip.

¹⁹ Mti in am zii zet ku matimaipgat pigok manâip, “Ekjen ke zikalin beñanj ma tambusosogen mamaipgapmti nin nep indamandamti busatnanen kweindewanup.”

²⁰ In am nânâñinpiñ ekjenjalen zemâtâtât ma Zuda am manjeen ku sokbemberanj ekjen nemunambanok nâmindemti manzikat indaip ma in zii zet taindaingapmti in kwitnanj kwitnanj nep nâmtâtâtnup zemti zet mobotnanj mamip keyepmti in zet zeip ke penanjak kok manâip.

²¹ Ma in kekok zemti am notnanj etanj zemzikat indaip yanjut keñin zemzikat sasapin mamip. In amgat, “In kambu ku tiwep,” zemiñnjgut ilin kambu matip.

²² “In sek kileñ ku mambeip,” zemiñnjgut in ilin sek kileñ mamaip. In nopiom mee manzematlat indeip yanjut in ilin naman nopiomjalen mkaengatanj kwitnanj kwitnanj kambu matip.

²³ In zii zetgat nâme mobotnanj beme sek mmobot palen mamaip yanjut zii zet kulumti mama mimi bekananj mamip keyanj Kawawanj kwizet buñamnanj mamtopeip.

²⁴ Keyepmti Kawawanjalen Zet Itnananen kapigok zein, “Am Zuda manjeen ku sokbemberanj ekjenanj ingalen myunñunju ke ekti Kawawanjgut kwitnanj kwelat makumpeip.”

(Aizaya 52:5; Esekial 36:22)

Sek butnanj antimpepe keyanj mme Kawawanjalen am ku bembeyelen penanj

²⁵ In ilinmagen Kawawanjalen pilin bemi sekñin butnanj antipepenanj ke zii zet gawepume penanjmak bewe. Ma zii zet ku gawepume sekñinan pilin bemberanj keyanj penanjepin bewe.

²⁶ Keyepmti an Zuda manjeen ku sokbemberanj sekñanj butnanj ku antim pepenanj yanjut mama mimi esemtenj mti zii zet gawepuween ek Kawawanj egat nâme sekñanj butnanj antimpepenanj kebonj bewe.

²⁷ Zuda am in zii zet taindain ma sekñin butnanj antitinanj keyanjgut in zii zet maanjgosoip keyepmti am Zuda manjeen ku sokbemberanj ekjenanj mama mimi dolakñanj mamip keyanj in zem indoin.

²⁸ An nenanj sekñanj butnanj antitinanj sekñanen pilin etanj mti belak sekñanj Zuda am sepem mambe an kebonj Kawawanjgut zikatnan an ke Zuda ammagengan penanj ku bein. Sek butnanj antiti ke kegogak mamayelen ma keñjalen pilin. Angat nâmkijpepenanj Kawawanmagen tazin ke pilin nembonj.

²⁹ Âk an ke keñaset pilin bemberanj beme eganj Zuda an penanj mambein. Ke Kawawanjalen Emetak Tenanj keñanin mulupmanj mme nâmkijpepe maaigip wan zii zelanj yek. An ke Kawawanj masesewatpein, amnanj yek.

3

Mama mimi bekananj mama mimi pembedanjgalen winde nep ku mtopepeyelen

¹ Keyepm Zuda am mama ma sek butnanj antimpemti Kawawanmak tenj mama aikjalen setnanj nep ku tazin yanjut Zuda am mama ma sek butnanj antiti eget muluwitmak.

² Penaj sukwep! Kukujangat Kawawanaj Zuda am ekjen ikujangalen Zet Itnanaj kujanaj ke ti mamayelen indaye.

³ Apme Zuda am ekjenaj Kawawangalen Zet Itnanaj kujanaj am notnaj ke ku namkinpewien yanjut Kawawanaj ekjen zigok mindasagat zemkatik beye keyet katan mbe.

⁴ Penaj sukwep! Kawawanaj zetik mge ke penaj msapm. Dasuki yek. Am sambeyaj dasuki manzemann delaj zein. Kawawanaj etanaj zet penaj manzein. Keyepmti Kawawangalen Zet Itnananen zet pigok zenzenaj, “Zedi sambe ke esemtenj etaj bemazin. Mti ekjen zemindowanik beme galen zeminondo ke esemtenj ma tenj.” (Sam 51:4)

⁵ Apme mama mimi bekanaj Kawawanaj Tenj mamananjat yanaj mamsokbein keyepmti Kawawanaj mama mimi bekanaj keyet dopmaj mutumndame njep ku bewe. (Zet ke amgalen nanaj etaj penaj zeyap.)

⁶ Kegok njep zenzeyelen. Ke njep penaj yek. Kawawanaj ek bekanajnnanajat tosanaj ndame njep penaj bewe. Kawawanaj ek esemtenj ku mamanak ze zigoset egaj am sambe kapiyelen zelin zemdelaj zenak?

⁷ Apme naman Zuda am nin Kawawangalen zet ku gawepumti keyet namann pembenaj tatnup beme kejan kapigok nanup. Kawawanaj am indikme yom mip ekjenjat am yomtonj manzeingapmti nej bekanaj miap keyaj Kawawanaj manzein ke bandim mti mma egat kwitnaj mamwatomezpeap. Mti pigok zenup Kawawanaj ningalen bekanaj nnanajat dopmaj ku mutumnanayelen enenogat egaj Zuda am manjeen ku sokbembenaj ekjen mimmindain keyet katan njep ku minndawe.

⁸ Apme njoktikjen Zuda am ekjenaj manaiwen kapigok, “Nin bekanaj omba penaj mne, kogok mman Kawawanajm tenj mama ke soksok sokbek.” Am notnaj ekjenaj njoktik kebonj ke timamti tazempalakjanj beyap zemti nej nambem neyo. Keyepm bam maneti keyet tosanaj tiwep. Zet ke penaj sukwep.

An nen tenj yek

⁹ Zemdelaj zesati zet nen kapigok zesowap. Zuda am nin Zuda am manje ku sokbembenaj ekjen silim indemti pembenaj mamnup kegok njep ku zenzeyelen. Yek, nin kegok njep ku zenzeyelen. Am nin sambe ilak bekanajjat kejan toweti tatnup.

¹⁰ Kawawangalen Zet Itnananen zet kapigok tazin,

“Msalen am nenaj tenj penaj nen ku mamain. Yek penaj.

¹¹ Ma am ekjen ke Kawawanaj ku namatâlip. Ma ekjen ke Kawawanaj ku matimalip.

¹² Am sambe Kawawanaj bamkumpeme delaj zeme yom mti mimiek etaj mamip. Am nenaj mama mimi nen dolakjanj ku mamain. Yek penaj.” (Sam 14:1-3)

¹³ “Dembusekjin zaim timpeme matazin kegogak njandemti matalip. Nambalaminaj mobototot mme zet dasuki manzemyalonjip.” (Sam 5:9)

“Zelin kujanajbenj nombeyelen zet tunaj bekanaj am indime mangakip kebonj kebonj.” (Sam 140:3)

¹⁴ “Dembusekjinanen saik zet akjanj bemisik tazin.” (Sam 10:7)

¹⁵ “Ekjenaj am indome gakikijet wundenaj penaj mamip.

¹⁶ Kan katanj ekjenaj kwitnaj kwitnaj kumwaletmeti am nukjanj maindaip.

¹⁷ Ekjenaj mamas palen mama keyet setnaj nen ku nâip.” (Aizaya 59:7-8)

¹⁸ “Mti ekjenaj Kawawanajat bugan ku makijnjalip.”

(Sam 36:1)

¹⁹⁻²⁰ Nin kapigok mananup, zii zelen zet zenzenaj sambe ke am zii zetgat kandanaj mamaip ekjenjat etaj zenzenaj. Zii zet etaj mati Kawawanajat zikatnan tenj mamayelen ku tazin. Kegok yek. Keyepmti an nenaj pigok njep ku zenzeyelen, “Nen tenj penaj mamayap.” Zii zelaj mama mimi bekanaj etaj manzikat ndain. Msat sambe am mamannupgalen yomnanajat Kawawanaj dopmaj mutumndandayelen kan keyet am njenaj ku zemusulabe.

Am Kilais manamkinpein egaj kwit “Tenj mama” ke matin

²¹ Keyepmti Kawawanaj zii zet ke tapen tapme egaj mama miminaj tenj ke sokbemenaj bembeyet setnaj nen aigeyaj amnanj ekti nanayelen tazin. Zii zetmak golanj zenze an ekjenalen meluwanjen tazinen Kawawanaj amnanj mama mimi tenj mamayet setnaj nen aikbe.

²² Am Zisas Kilais manamkinpeipei ekjen etaj Kawawanaj mme tenj makwalip. Kogok mti Kawawanaj am Kilais namkinpepenaj Zuda ma am Zuda manjeen ku sokbembenaj ekjen Kawawanajmagen namkinpepeeset kolip ekjen ke indikme sepem kwep mambeip.

²³ Nin sambe yom mbenn keyepmti Kawawaŋgalen mama teŋ ke nin ku titiyelen. Kegok mti nin Kawawaŋaŋ mama mimiyelen nãnge ke ku mbenn kegoselaŋ Kawawaŋgat kwitnaŋ ku mwatpewann.

²⁴ Kogok mamann Kawawaŋaŋ ningalen yomgat dopmaŋ Zisas Kilais peme toti gakiye. Kogok mge ke Kawawaŋaŋ keŋ taolet mindayeyepmti ningat, “An teŋ,” kogok manzein.

²⁵ Kawawaŋaŋ eweŋaŋ amnaŋ yom mkwabien keyet dopmaŋ sakwep ku mutumin-daye. Egaŋ keŋ taolet mimindamti Zisas peme koti yominaŋgat dopmaŋ gakikiyet nãmti maindiktatan. Ya am egat nãmkinpewien Zisasiyet sipmaŋaŋ toti yomin zulut kwetetep mamindein kan keyet Kawawaŋgalen mama mimi teŋ ke mamkawaŋ bein.

²⁶ Yanŋut Kawawaŋaŋ iŋŋaŋ keŋ teŋ toŋaŋ keyet yaŋaŋ zikat indandayelen alak pigogak am yomin belak ku maekpeme wen. Kogok mti egaŋ iŋŋaŋ teŋ keyet penanaŋ am Zisas manãmkinpeip ekŋen mme teŋ mambeip.

²⁷ Keyepmti nin mamponŋaŋaŋ ene pembedaŋ mbengapm kuwanek. Kegok nin ku mimiyelen. Eneogot ningalen mama kanzizitgat setnaŋ ke nnaŋgat pembedaŋnnaŋgapmti ku aiiŋgalen. E Kilaismagen nãmkinpenup keyaŋ maaikndain.

²⁸ Keyepmti kapigok nãmann wembe. Am nin zii zet gawepumtiyepm teŋ ku mambe-nup. Nãmkinpepenn Kawawaŋmagen tazin ke ekti ningat an teŋ manãin.

²⁹ Kawawaŋ ek Zuda am ningalen etaŋ yek. Ek kogogak am Zuda maŋgeen ku sokbembedaŋaŋ ekŋengalen. Ek nin sambeyelen Kawawaŋaŋ temakwep.

³⁰ Ek Zuda am ma am Zuda maŋgeen ku sokbembedaŋaŋ ningalen Kawawaŋ apapalak matatndain. Zuda am notnaŋ ekŋenaŋ Zisas nãmkinpewiengapmti am teŋ manãmindein. Am Zuda maŋgeen ku sokbembedaŋaŋ notnaŋ ekŋen kogogak nãmkinpepeninaŋgapmti am teŋ manãmindein.

³¹ Nãmkinpepeen kegok mti Kawawaŋgalen zii zetgat winde ke ku maasekman delaŋ zein. Yek penanaŋ. Nin zii zet ke mwatonzemti matatnup.

4

Kawawaŋaŋ Abalaamgat an teŋ zeye

¹ Abalaam ek an nin kabonak ningat yeŋsokŋ. Keyepmti nin Abalaamaŋ mama mimi sepem zibonŋ mame Kawawaŋaŋ an teŋ zeye e enenogat yaŋaŋ zenã zenã mne.

² Abalaam ek zii zet gawepupunaŋgapmti teŋ benak ze egaŋ nep iŋŋaŋgat kwizet buramaŋaŋ mwatnak. Yanŋut Kawawaŋaŋ egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ mge ke ekme betetnaŋ beye kogogapm Abalaamaŋ mamponŋaŋaŋ zigok sonak?

³ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet kapigok zein, “Abalaam ek Kawawaŋ nãmkinpeye keyepmti Kawawaŋaŋ egat an teŋ nãmpeye.” (*Sokbembe 15:6*)

⁴ An ŋenaŋ mulup mme nin tosaŋaŋ samti kapigok ŋep ku zenzeyelen, “Kapi taolet gayap.” Kegok ku zewanek. Ke mulupmaŋgat tosaŋaŋ.

⁵ Am nãmindeme teŋ kwakwagalen ke Kawawaŋaŋ etaŋ mimiyelen kegogapm an ŋenaŋ zii zetgat mulup mimipiŋ belak tati Kawawaŋgat nãmkinpewe beme Kawawaŋaŋ an yomaŋmak keyet an teŋ zewe.

⁶ Dewilaŋ zet ŋen zenzeŋaŋ kangwa bandim mti zeye, “Am zii zet ku maŋgawepup yaŋgut Kawawaŋ nãmkinpeme ekŋen keyet an teŋ zemti yomin katikpepgapmti am ekŋen ke keŋin oloŋen bewe.”

⁷ Naman Dewilaŋ meluwaŋ pigok kuye, “Kawawaŋ, geŋ myuŋguŋuŋin makatikpenik ma yomin manzuludik ekŋen keyaŋ keyet nãme oloŋen penanaŋ bein.

⁸ An ŋen Amobotnaŋaŋ nãmpeme yomaŋmak ku mambein an keyaŋ oloŋen min.” (*Sam 32:1-2*)

⁹ Keŋ oloŋen ke am sekŋin butnaŋ elenŋenŋeŋaŋ ekŋengat zapat etaŋ bein yek. Am sekŋin butnaŋ elenŋenŋepiŋ mimiŋaŋ ekŋengat zapat kogogak bein. Abalaam eget yaŋaŋ pigok nãnup, ek Kawawaŋaŋ nãmkinpepenaŋgapmti, “An teŋ,” zeye.

¹⁰ Kawawaŋaŋ Abalaamgat, “An teŋ,” kuyeen kan egaŋ sekŋaŋ butnaŋ antimpepepiŋ mame kuye.

¹¹ Ek sekŋaŋ butnaŋ ewe antitipiŋ mamti Kawawaŋ nãmkinpeme Kawawaŋaŋ yomaŋ katipeye kegok mtiŋgut bam sekŋaŋ butnaŋ antitiyet zempeye. Aŋme Abalaamaŋ kegok mti am bam nãmkinpepe aikti yompiŋ mambeip ekŋengat ŋeŋaŋ bem indeye. Am ekŋen ke sekŋin butnaŋ antitipiŋaŋgut nãmkinpepenaŋgapmti, “An teŋ” maip kegok nãmindeye.

¹² Mti am piliŋinmak nin Zuda am ningalen ŋeŋaŋ bembe kegogak beye. Yanŋut piliŋinmak etaŋgapmti yek. Abalaam piliŋipiŋ mamti nãmkinpemt i keyaŋ ningat set bein ke nin keyegak mãti nãmkinpemt i Abalaam egat ŋeŋaŋ bembe an zemann ŋep bembeyelen.

¹³ Kawawaŋaŋ Abalaam ma iŋsokŋane msat sambeyet toŋaŋ bembeyet zetik mimindeye. Ke zii zet gawepupuŋinaŋgapmti yek. Nâmkijpepeŋinaŋgapmti yomin katikpemtî kegok mimindaye.

¹⁴ Âpme zetik mimindandaŋaŋ ke nâmkijpeme indandayet zetik mimiŋaŋ wan zii zet maŋgawepup keyet yek. Kogogapm Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sokbembeyet zapatnaŋ diindoye ke elak penaŋepiŋ bein, eneyet ku nâmkijpewien.

¹⁵ Zii zelaŋ ndamukulem mme zetikgat keyet penaŋaŋ ku msokbenak. Ziin zelaŋ yomgat dopmaŋ sekŋnane Kawawaŋgaleŋ ŋenzinziŋ matime mozin; zii zetpiŋ ze nin am zii zet kululu ŋep ku zewanek.

¹⁶ Keyepmti kwitnaŋ kwitnaŋgat zetik mimindandaŋaŋ ke nâmkijpepeyepmti penaŋaŋ Kawawaŋgaleŋ keŋ taolet palen sokbemtî Abalaamgaleŋ iŋsokŋane nin sambemagen katikŋaŋ bemtî tabe. Am zii zet timaip ekŋenmagen etaŋ yek. Abalaamaŋ nâmkijpepemak set iye keyegak mâti mamnup ninmagen sepem kegogak masokbein. Egaŋ Kawawaŋgat zikatnan ningat yeŋsokŋ bein.

¹⁷ Kawawaŋgaleŋ Zet Itnaŋaneŋ zet kapigok kukuŋaŋ,

“Neŋ geŋ am sambe ekŋengat biwin bewanik zemti zemgewan.” *(Sokbembe 17:5)*

Kawawaŋgat zikatnan am nâmkijpepemak nin Abalaamgat iŋsokŋane benup. Ek am gakikiŋaŋ ŋen mme wasât nâmti ŋep mme wadak. Ma Kawawaŋ windaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ alakŋaŋ ku tatatanen kwitnaŋ kwitnaŋ ŋep mme sokbenak.

¹⁸ Abalaam ek am sambeyet biwin bembeyet Kawawaŋaŋ zeye keyet webemti zet ke penaŋaŋ zigok sokbewe keyet otnâpeŋ mamtan.

“Alikŋaŋdine sambe sokbemâbep,” *(Sokbembe 15:5)*

kapigok penaŋ Kawawaŋaŋ dunduyeyepmti keŋ zut ku mge keyet nâmkijpemtî mamantan.

¹⁹ Yanŋut ek nup kanaŋ 100 besât mme nâŋge, “Neŋ ailip. Neŋ nempa ŋep ku msokbembeyelen. Ma Sela ek kegogak imbi ilip penaŋ beye keyepm egaŋ ŋep nempa ku ambebegalen.” Sepem Abalaamaŋ ilidaŋgat kegok ekti keyaŋgut nâmkijpepeŋaŋ ku katikpemâge.

²⁰ Kawawaŋ zetik mpeye keyet nâme penaŋepiŋ ku beye. Mti nâmkijpepeen katikŋaŋ bem tati Kawawaŋgat nâme mobotnaŋ beme zemsesewatsamti zeye,

²¹ “Kawawaŋ kwileki ŋen mimiyyet zetik mamin beme keyet penaŋaŋ masokbein.”

²² Keyepmti Abalaam ek zet keyet nâmkijpemtî mamkwage keyepmti Kawawaŋaŋ, “An teŋ,” zempeye.

²³ Kawawaŋaŋ nâme an teŋ beye zet ke Abalaamgat etaŋ ku zenzeŋaŋ. Ningat eyo nâmti zenzeŋaŋ.

²⁴ Nin Kawawaŋaŋ Amobotnaŋ Zisas gakikiengatan mme wage ke nâmkijpenup. Kegok mmann Kawawaŋaŋ nin an teŋ nâmdewe.

²⁵ Ningalen yomgapmti Kawawaŋaŋ nâmindeme Zisasi kume gakiye. Naman nin kwetetepmaŋ bembeyet Kawawaŋaŋ gakikiengatan mme wage.

5

Kawawaŋaŋ ningat, “An teŋ,” manzein

¹ Nin nâmkijpepeŋaŋgapmti, “An teŋ” bewen keyepmti nin Zisas Kilaismagen wetekum tati Kawawaŋgaleŋ keŋ sewakŋaŋ keyet kandaŋaŋ mamnup.

² Zisasiyaŋ ikŋaŋ set kweselem ndeme Kawawaŋgaleŋ keŋ sewakŋaŋ keyet keŋaŋ mebennaŋ mamnup. Mamti Kawawaŋaŋ keŋ taoletnaŋgapmti ningat kwitnaŋ kwitnaŋ ego egomak ikŋaŋmak mamayet nâme weŋge keyet webemti oloŋen palen mamnup.

³ Yanŋut ke etaŋ yek. Nin nukŋaŋ palen mama keyet kegogak oloŋen mamnup. Mti pigok manânuŋ nukŋaŋ palen mamti nukŋaŋ ku mann tolep keyaŋ keŋŋ mgwatnaŋ mindeme epum mamayelen winde mandain.

⁴ Keŋ mgwatnaŋ mindeme epum manupgapmti Kawawaŋaŋ mamnup ke ekme ŋep beme mulup anaŋ manâmdendein. Mti kegok mmann Kawawaŋaŋ ningat kwitnaŋ kwitnaŋ ego egomak ndandayelen keyet webepen tabanup.

⁵ Nin nâmdelaŋpenuwen ningalen webembenn Kawawaŋmagen tazin ke penaŋaŋ kapigok: Kawawaŋgaleŋ taolet Emetak Teŋ keŋnaneŋ beme keyaŋ Kawawaŋgaleŋ gogot bemisikndeme mambanup. Keyet webem tapmmann zeye kataŋ mindasâpm.

⁶ Eweŋaŋ am nin bekanan mti Kawawaŋ bankumpem mambenn kan keyet Kilaisiyaŋ nin gilik zemndatitiyet gakimti am Kawawaŋ bankumpemtî mamnup nin ndatimâge.

⁷ An ŋenaŋ an teŋ penaŋgat mti gakiki ke ninmagen kwep kwep tazin.

⁸ Keyaŋgut Kawawaŋ egaŋ nin bekanan msamti mamann egaŋ gogot mimndamti zeme Kilaisiyaŋ ningat mundumnan gakiye.

⁹ Egat sipmanġapmti nin kwit animbi teġ ke tiwen. Keyepmti nin pigok nânup, eġan nin aġġalaġ ndeme nin Kawawaġġalen nġenzinġen ku mobanup.

¹⁰ Nin Kawawaġġ kasa msamti barnkumpemmanepeman Nemunġanġ ġakiye keyet pembenanġapmti Kawawaġġmak keġ kwep bewen. Naman Kilaisiyan alak pigogat ek mama kanzizit mamti ningat Bipmanġat mamkandanġan tati nin am nâmkinġepemak yom ku mimiyet tadundum sain.

¹¹ Kogok mġe keyepm nin keġ oloġen palen mane enenogat nin Kawawaġġat kasaġanġ yek. Nin ekmak tususu mbenn e Amobotnaġ Zisas Kilaisiyet ġakikinġapmti Kawawaġġanġ keġok minndain.

Adamaġ walelet mkotndaye ma Zisasiyan mama mkotndaye

¹² Keyepmti nin kapigok nâne. Adamġalen yomġapmti am sambe yommak bemann delanġ zeme ġakiki ke ningat zapat bemâġe. Eneyet nin Adamġat inġokġaneyepmti kogok sokbemndaye. Adamaġ Kawawaġġalen zet kulume Kawawaġġanġ ġakiki ekmagen sokbembeyet zeye keyet kataġ.

¹³ Zii zet ewe sokbembepiġ tapme bekananġan eweġan sokbemti wenġe. Zii zetpiġ keyepmti bekananġat zem kakaliliyelen set nġen ku tage.

¹⁴ Âpme ġakikiyan Adam ekmagen yanġbemti am sambe zii zetmak mamkwabien ma zii zetpiġ mobotnaġ bem indeme mamkwatnepeme Mosesiyan zii zet tiye. Adamaġ bekananġ mme keyaġ peuġ pemti am sambe nin ndabuluge sepem keġogak Kilaisiyan ġakimti mama aikndaye keyaġ peuġ pemti nin sambe ndabuluge. Neġ ewe an zut kapiyet yanġit zigosetġatnaġ igak igak bein keyet tusumzesowap.

¹⁵ Adamġalen yomaġ am keġin utukek indeme Kawawaġġalen set ku mâbien yanġut Kilaisiyelen zet ġaipupuyaġ am Kawawaġġalen set bemindeme mama aikmâbep. An kwepġalen yomġat am sambe ġakiiwen yanġut Kawawaġġalen keġ taolet eyaġ omba penaġ am ninmagen lenzim polak polak mimiyet nâmti Zisas Kilais peme toġe.

¹⁶ Mti kogogak Adamġalen zet kululuyet penaġanġan am sambemagen ġakiki sokbeye. Zisas Kilaisiyelen zet ġaipupuyet penaġanġan am sambeyelen yom zem zuluge. Kogok mti nin sambe Kawawaġġalen nġenzinġenġatnaġ ambulut ndemti an teġ mama kogok zemndeye.

¹⁷ An kwewetanġalen zet kululuyepmti ġakikiyan sokbemti am sambe indatiye yanġut Kawawaġġalen keġ sewakġanġ ma keġ taolet keyet penaġanġ ningat am teġ keġok zeye. Keyaġ ġakikiyelen mama mimi ke omba penaġ sebempemti tazin. Keyepmti am sambe ekġenaġ kapi tiwep beme ekġenaġ mama kanzizit oli oliġanġmak Zisasmagen metimti mambep ke Zisas Kilais egalen mulup keyet penaġanġ.

¹⁸ Keyepmti pigok eknuġ an kwewetanġanġ zet kulume am sambe nin teziġ nġandanġat zapat bemâben. Sepem keġok an kwewetanġanġ mama mimi teġ mme Kawawaġġanġ am nin nġep an teġ keġok zemndeme mama kanzizit matinup.

¹⁹ An kwep egalen zet kululuyepmti am sambe bekananġ bemann delanġ zemâġe. Keġogak an kwepġalen zet ġawepupunġanġapmti nin nġep teġ bemâbanup.

²⁰ Âpme bam zii zet sokbeme zii zet anġososoyelen mama mimiyan omba penaġ sokbeye. Yomġalen mama mimi temaġ penaġ sokbeyeyanġut kan keyegak Kawawaġġalen keġ taoletnaġanġ zii zet anġososoyelen mama mimi sebempemti omba penaġ beye.

²¹ Zet timtâmti kapigok zenzeyelen, yomaġ ġakikiyelen amobotnaġ bemti mamain. Sepem keġogak Kawawaġġalen keġ taoletnaġ amobotnaġ bemti yompiġ an teġ bemann eġan ndaikti mama kanzizit ndawe. Ke Amobotnaġ Zisas Kilais ġakimeyepmti set keġok ke sokbeye.

6

Nin Zisasmak temakwep ġakiwen

¹ Am notnaġanġ keġok nâmtiyepm kapigok mene manzeip, “Nin yom ewe mti mimiek tapmmann Kawawaġġalen keġ taolelanġ sokbemti temaġ beme bekananġalen mama mimi sebempewe.” Zet keġok ke zewienanġut keġok nġep ku zenzeyelen.

²⁻³ Keġok nġep yek. Nin Zisas Kilais nâmkinġepmti tu zulutbenn kan keyet ningalen keġ itnaġanġ yomen ndatimti matowezin ke ġakiiyenok. Mti mamaen keyaġ ndatimti Kilaisiyelen ġakikinġanġmagen temakwep tusumndeye. Eweġan yomaġ ndatimti mme ġakikinġanġnok mambenn keyepmti nin ewe yomen tusumti mama ke ku mambanup. In zet ke nâip, ma?

⁴ Nin Kilaismak tusumti tu zulutbenn kan keyet ekmak ġakimann sumen ndabewienok. Keġok ke sokbeyeyepmti Kawawaġġ Bipmanġ winde toġanġ eġan Zisas am sumenġatnaġ mme wapme mama alakġanġ saye keġogak nin ekmak wati mama alakġanġ tiwenn.

⁵ Ke nin ekmak tusumti egañ gakiyenok gakiwenn keyepmti egañ gakiengatnañ wagenok nin wati egañ mama alakñañ tiyenok nin kogogak timti mmamambanup.

⁶ Nin kapigok nânuwen ningalen keñ itnañañ ke Zisasmak tewen kuwien ke keñ itnañañ bekananğalen winde yek bembeyelen ma bekananğalen sisiliñ mulup ewe ku mimiyet kegok mge.

⁷ An Kilais nâmkıñpemti ekmak tususu mge egalen keñ itnañañ Kilaismak gakiyenok keyepmti yomgalen mama mimiyañ ku maatam kitik mamtazin.

⁸ Nin Kilaismak gakiwenn keyet penañañ mama mimi alakñañ kapiyegak aikti masâpmnup. Kegok penañ sukwep nânup.

⁹ Nin Kilais egat yañañ nânuwen ek gakiengatnañ wage yañ bam ewe ku gakiwe. Gakiki winderñañ kume togeyepm gakiyañ egat mobotnañ ewe ku mimiyelen.

¹⁰ Bekananğapmti gakiki kwep Zisasiyañ ke gakime delañ zeye. Yañ alak pi egañ mama mimi Kawawañañ nâmtikñañ mimiyelen ke mamin.

¹¹ Naman in ilinanğat kapigok nâpen nâpen mamambep inwan bekanañ ilak gakimti gaipeme weme pi ilak Zisas Kilaismak tusumti mama mimi Kawawañañ nâmtikñañ mam ke mpeñ mpeñ mamambep.

¹² Keyepmti yomgalen mama mimi keyañ ewe amobotnañ bemti ku indikdamuñ mme keñ itnañañgalen tikñañ bekanañ ke ku mâbep.

¹³ In gakiengatnañ indame wawatnañğapmti seknin ewe bekananğalen mama mimien ketalasime sisiliñ mulup ku mbe. Yek. In seknin Kawawañañ mama mimi nâmtikñañ mamin keyet sisiliñ kuwep mti sekninañ bekananğat tikñañ manâinen gaipeme weme Kawawañañ teñ mama indandañañ keyet mulupmañ mbep.

¹⁴ In zii zet kandañañ mamaıpgapmti yek. Kawawañgalen keñ taolet keyet kandañañ mamaıp keyepmti bekanañañ amobotnañ ku bemindewe.

Nin mama mimi teñ keyelen sisiliñ mulup mbanup

¹⁵ Am notnañañ keñinan kegok nâmti kapigok zeip mene, “Nin Kawawañañgalen keñ taoletgalen kimbat keñan tatnup. Ma naman zii zelañ zemndowe keyet keñañ ku tatnup keyepmti nin bekanañ ewe mti mimiek mbanup.” Kegok zeip yangut nin kegok ñep ku zenzeyelen.

¹⁶ Msalengalen amobotnañ ñeniyet tikñañ nâmti zetnañ gawepumti egalen sisiliñ an bemti mulupmañ mamip. Kogogapmti keñ itnañañgalen zet gawepup beme ek sisiliñ kumsamti gaki walelelen melo yangut keñ alakñañgalen mama mimiyet tikñañañ tazin ke gawepuwanik beme ek sisiliñ kumsamti mama mimi teñ ke titiyelen. In zet ke nâip, ma?

¹⁷ In eweñañ bekananğat sisiliñ mulup mkwabien ke ilak delañ zeye. Âpme pi in Kawawañ mâti mamti Zet Zapat Dolakñañ Penanğat kandañañ mepmâbien. Yañ alak pi in zet ke timti mamaıp keyepmti nin Kawawañğat wisikñ zenup.

¹⁸ In mama mimi bekananğalen kimbat keñan mambien kelak Kawawañañ kweselem indeme paselen kwawewetnañ. Kogok mti in mama teñ keyet sisiliñ kukuyet an bem indeme mamaıp.

¹⁹ Kwitnañ kwitnañ nâmtâtâğalen ñoktikñin winderñañ ewe ku taindain keyepmti zet ñen sisiliñ mulup mimi keyet bem zema nâip. In eweñañ selin belin ma seknin ke ketalasime mama mimi mgasik mti zii zet anğosomti yom sepem igak igak keyet sisiliñ mulup mti kileñ penañ mamkwabien. Ya kan pi in selin belin ma seknin ketalasime mama mimi teñgalen ma Kawawañañ mama mimi tikñañ nâin keyet sisiliñ mulup mit.

²⁰ Eweñañ penañ in bekananğalen sisiliñ mulup mmamkwabien kan keyet mama mimi teñañ ku indatam kitik mti tage.

²¹ In alak pigogat mama keyet nâmti sakambuk aigip keyepm mama mimi keyet penañañ pembenañ yek. Keyet seknan gwaen gakiki aikğalen etañ tazin.

²² Âpme kan pigogat bekananğalen tek ke kwalet topme Kawawañgalen am bemti maıp. Mti keyet penañañ keñ kwetepmañ mama ke tiwien yañ bam maneti mama kanzizit ke tiwep.

²³ Bekananğat tosañañ teziñ ñandañen mebegalen âpme Kawawañgalen anğalan gogot keyet penañañ Amobotnañ Zisas Kilaismak tusumti mama kanzizit ke tiwep.

7

Zet zemkawañ bembeyet zet ñen awembiñğat palen bem zenze zet zein

¹ Kilaismagen notnne, neñ zet kapi an zii zet nâmtâtâtnañ ingat nâmti zeyap. In pigok nâip zii zelañ am alikmagen mulupmañ mam. Ekñen gakiğinamagen yek.

² Zet zesowap kapi zet zeya kangwayet bem zenzenok zesowap. Imbi njen apmaj ewe alik tazine awembiñ mama keyañ apmajmak tâm itdeme awembiñ talup. Gakiki etañañ awembiñ mama ke maelañgein. Mme imbiyañ keyet palañañ kwileki njen msât ñep minn.

³ Âk imbi ke apmaj ewe alik ke mame ek katipemti met an njen wabe beme egañ awembiñ mama walepme yomañmak bewe. Apmaj gakime awembiñgaleñ tâtâ ke elenñgewe. Âpme keyet palañañ an njen mewabe beme keyañ awembiñ walepme yomañmak bein kekok ku bewe.

⁴ Keyepmti Kilaismagen notnne, nin bemzenze keyet yañañ kapigok nânâyelen, Kilais ek tewen kume gakiye kan keyet nin ekmak temakwep ndome gakiwannok. Mme zii zet keyet windenjañañ nin ku ndatam tatagalen. Eneyet zii zet am gakikiñgaleñ zapat yek. Nin Zisas Kilais Kawawañañ gakikiengatnañ mme wage an keyelen zapat. Keyepmti nin zii zetgat kandañañ ku tatnup; nin Kilaisiyet kandañañ tati Kawawañgaleñ mama mimi ego egoñañmak ke nin toñañ bemti mamamasâpmnup.

⁵ Nin an sekmak mambennen mama mimi bekanangalen kimbaleñ tabenn kan keyet zii zelañ kwitnañ kwitnañ mgasik mimiyelengat tikñañ nânâ ke mme mamnup keñ itnañañ ke tatndaingapmti yom mamnup. Kogok maminupgaleñ penañañ gakiki maaikndain.

⁶ Yanjut nin alak gakimti kwitnañ kwitnañ mandatamkitik mimtazin ke Kawawañañ kwelet ndein. Mme Zuda amgaleñ zii zelañ njen ewe ku ndatam kitik mti tazin. Keyepmti alak nin mama mimi tapmnup kapi nin Emetak Teñañ ndamukulem mme mama mimi bekanañ katikpenti Kawawañañ mama mimi nâmtikñañ mamin ke tapminup.

Yomañ nâlen tususun Kawawañmagen tazin maantiin

⁷ Keyepmti am notnañañ zet ke nâmti kapigok mene tazeip, “Zii zet bekanangat ñotekñañ.” Kegok zeip keyañgut nin kekok ñep ku zenzeyelen. Zii zet ku tadak ze neñ yomgat yañañ ku weyañ nâmatâbak. Zii zelañ kapigok mandiidoin,

“Geñ am ñengaleñ kwitnañ kwitnañ ku kakim tiwanik.” (Kisim Bek 20:17)

Zet ke zii zelen ku tadak ze kwitnañ kwitnañ kakim titi keyet yañañ ku nâmbak.

⁸ Yanjut bekanangaleñ mama mimi ke zii zelañ mamañ bempeme, zii zelañ keñnanen kwitnañ kwitnañ kakim titiyet ñotik omba penañ mamandain. Zii zet ku tadak benagen yom belakñañ ñenok benak.

⁹ Neñ eweñañ zii zetpñ nânâpñ mambanen dolakñañ penañ mam kwaban. Yan bam neñ zii zetgat yañañ nâmban kan keyet neñ kakim titi ewan nâma yom beye. Kogok mme neñ nâyap Kawawañgaleñ zimoseñnan neñ a yomtoñ beyap.

¹⁰ Zii zelañ neñ napmukulem mneme Kawawañmak mamayet zenzeñañ ewanan zenzeñañ keyet katan ku mip egañ tususunn Kawawañmagen tazinen antinep.

¹¹ Yom mimiyet tikñañañ Kawawañgaleñ zii zet myembumti natetineme wa penañ zemti yom mamiap. Kegok mme Kawawañañ zii zetnanen egaleñ set mâbâgaleñ zenzeñañ ke maanjosoyap.

¹² Keyepmti nin pigok nânup, zii zet ikñañ teñ penañ ma Kawawañgaleñ mama mimi kwep kwep nin mimiyet zein ke esemteñ ma dolakñañ penañ.

¹³ Âpme zii zet dolakñañ keyañ nâlen Kawawañmak tususun ku antineñge. Kegok yek. Yomgaleñ mamañ ikñañ nâlen Kawawañmagen tususun antim nemti mama mimi bekanañ ikñañ ikñañ keñañ towege. Keyepmti yomgaleñ mama mimi keyañ zii zet dolakñañ pi mgilik zeme yom bekanañ penañ ke mamsokbemkawañ bein. Egañ kwitnañ kwitnañ dolakñañ ke timti gakikiyet zapat neye.

Bekanañañ sekñ sambe sulume delañ zeye

¹⁴ Nin pigok nânup, Kawawañ ek zii zet keyet toñañ; yanjut neñ an msalengatnangapmti yomgaleñ mama mimiyañ naopeme tati egaleñ sisilih mulup mamiyap.

¹⁵ Neñ mama mimin mamiyap keyet yañañ penañ ku manâmâtâlup. Neñ kwileki njen mimiyelen penañ manâyap ke ku mamiap ma kwileki njen maektalalap ke naman mamiyap.

¹⁶ Mti mama mimi mgasik penañ manzeap ke mamiap. Kogok mti zii zelañ mama mimi ku mimiyet zenzeñañ ke kuluyayet ñotikikñnan gwaenen nâyaen zii zet esemteñ elak ku mâti miya.

¹⁷ Keyepmti neñ myuñguñgu mimiyelen tikñañ ku nâyap keyañgut myuñguñgu ke mamiyap. Kegok miawen ke nâgât keñnanen bekanañ mimiyet tikñañ ewe tatnain keyañ keññ tikok mpeme bekanañ mamiyap.

¹⁸ Neñ pigok nâmatâlup, nâgât keñnanen baen kwileki dolakñañ njen ku tazin penañ. Neñ kwitnañ kwitnañ dolakñañ mimiyelen manembein ke ku mamiyap.

¹⁹ Kwitnañ kwitnañ dolakñañ msâgât penañ mamiyap ke ku mamiyap. Ma kwitnañ kwitnañ bekanañ ku msât zemtingut naman ke mamiyap.

²⁰ Bekanañ ku msât zempemtingut mamiyap keyet yañañ kapigok. Ke nen mimiyet penañ nãmti bekanañ ke ku mamiyap. Yomgalen mama mimi keññan tazin keyañ tikok mneme mamiyap.

²¹ Keyepmti neñmagen mama mimi kapigok masokbein elak nãmâtãlap. Neñ mama mimi dolakñañ msât manâyap yañgut mama mimi bekanañañ neñ napaññañ mti mamtazin.

²² Penañ keññan baen Kawawañgalen zii zet keyet nãma tikñañ penañ mambein

²³ yañgut yomgalen winde sekñ sambesuluñti matazin. Kemak Kawawañgalen zii zetmak notn notn ku mti an ãmalu manâyap. Mti bekanañgalen winde sekñ sambesuluñti matazin keyañ nangalañme egalen mka katikñañ matalap.

²⁴ Neñ an kember penañ. Kwiyañ sekñ gakikiyelen zapat kemberñañ keyetnan gilik zemnapbe?

²⁵ Amobotnañ Zisas Kilais etañ sekñ gakikiyelen zapalengatnan kwaletneyepmti keyet Kawawañgat sesewatsayap. Nenn keññañ penañ Kawawañgalen zii zetnañ gawepumti sisiliñ mulup mamsayap yañgut keñ itañañañ bekanañgalen winde ke gawepumti sisiliñ mulup mamsain.

8

Kilaisiyañ yomengatnañ gilik zemdatimti Emetak Teñ ndaye

¹⁻² Emetak Teñañ Zisas Kilaisiyañ ningat yomgat gakimti mama alakñañ aikndaye ke winderñañmak beme keñ itañañañmak gakiki ninmagen ku kwakwagalen mulupmañ mam. Kilais Zisasiyañ yomgat dopmañ ke gakikiñañañ mutumti nin ekmak tusunndeyepmti Kawawañañ nin ndikti zein, "In an ku zemindowan ma teziñ ñandangañ zapat ku mambep."

³ Zii zet ke keññ itañañañ keyañ winderñañ mtopeme ninmagen mulup msãgãt penañ olage. Zii zelañ nin ñep ku ndamukulem mgeyañgut Kawawañañ nin ndamukulem msãgãt set ñen ewe aikge. Iknãgãt Nemuñañ penañ ke zempeme am bekanañ mimi ningalen sek sindem timti bekanãgãt dopmañ gakiye.

⁴ Kogok mgeyepm nin keñ itañañañgalen mama mimieset mebegalen yek. Set alakñañ Emetak Teñgalen set mãti zii zet gawepumti mama mimi teñ Kawawañañ nãmtikñañ mnen ke Emetak Teñañ keññan mulup mme Kawawañgalen zii zet kegaset mamãtnup.

⁵ Mama mimi itañañañgalen seleset mamaip ekñengãt ñoktikñin temañ ma mama mimiñin keñ itañañañgalen mama mãti sekñinãgãt tikñañ tazin ke etañ mamip. Ma Emetak Teñgalen seleset mamaip ekñen keñin otnãñin ma mama mimiñinan Kawawañañ ekñenãñ mama mimiyañ mimiyañ nãmtikñañ minen ke mamip.

⁶⁻⁷ Emetak Teñgalen mama mimi ke mãti minuwen Kawawañmagengatnañ keñ se-wakñañ ma mama kanzizit ke maaikndain. Naman nembet kogogak keñ itañañañgalen mama mimiyet maotnãip keyañ Kawawañ kasa msamti Kawawañmagen tususunn tazin ke maelenãein. Mme Kawawañgalen zii zet ku mamãlip. Eneyet ekñenmagen winde keboñ ke ñen ku tat indain.

⁸ Am keñ itañañañgalen seleset mamaip ekñenãñ Kawawañañ mama mimi mimiyet manãin ke ñep ku mimiyañ.

⁹ Yañgut nin keñ itañañañgalen mama mimiyañ ku ndadamuñ mme tatnup. Nin Emetak Teñgalen kogogapmti Emetak Teñañ ndadamuñ mti ndap mme Kilais egalen zapat bemti Kilaisiyelen Emetak Teñañ ningat keññan matazin. An ñen Kilaisiyelen Emetak Teñin main beme ek Kilaisiyelen zapat ku main.

¹⁰ Kogogapmti Kilais keññan tazinãgut sekñ yom toñañ kapi penañ gakiwe. Mme nan nãmamañañ Kilaismak mama kanzizit ke mepmambe, eneyet Kawawañañ Kilaisiyet pembenãgãt mti nin an teñ manzein keyet penañañ.

¹¹ Æpme Kawawañ Zisas Kilais gakikiengatnan mme wage. Egañ kogogak in gakikiengatnañ mme wabep. Enenogãt Emetak Teñañ keññan bem indeyepmti egãt Emetak Teñañ am in gakikiñañ ke kegok mme wabep.

Emetak Teñañ mme Kawawañgalen nemunambañañe mambanup

¹² Keyepmti notnne, nin mama mimi itañañañgalen set ku mãbãgalen.

¹³ In mama mimi itañañan mãti mambep beme in walelet aikbep. Ma in Emetak Teñgalen mama mimi dolakñañ mãti mambep beme keñ itañañañgalen mama mimi mgasik ke kume gakiwe. In mama mimi katikñañ ke timti kwesiñ mamti mambep.

¹⁴ Am ekñen Kawawañgalen Emetak Teñañ mama mimi dolakñañ zeinen mãti mamip ekñen ke Kawawañgat nemunambañañe.

¹⁵ Nin Kawawanġat nemunambaġane ma egalen Emetak Tejġa ninmagen tazin keyepmti nin kejġa itnaġa sisiliġ ku kumsasayelen ma Kawawanġat ku kiġġagagalen. Nin “Kawawanġat Bipm,” kumti ekmagen nâmtalati mebegalen.

¹⁶ Nin Kawawanġat nemunambaġane mamanup kej keyet nânâyet Emetak Tejġa kejnänen baenen zemkawaġ mambemndein.

¹⁷ Nemunambaġane mamanuwaġ bam Kawawanġalen kwitnaġ kwitnaġ ke Kilaismak ninmak temakwep tojġa bemti tiwanup. Ewan msalen pienen eġaġ sindem tiye keboġaġak nin sindem tiwanup ke epum timaneti Kawawanġalen mama ego eġoġaġmak main ke nin keyeġak mopmambanup.

Bam nin mama ego eġoġaġmak mambanup

¹⁸ Bangat nin mama ego eġoġaġmak Kawawaġ iġġaġmak mambanup kemak alak msalen kapi mamti sek sindem tatinup eget ke sepem kwep yek. Bangat mama tiwanup keyaġ sebempemti mobotnaġ penaġ bein.

¹⁹ Keyepmti kwitnaġ kwitnaġ sambe Kawawaġaġ zeme sokbembenaġ ekjengat webebejġin temaġ penaġ tatindainen ekjġen kan deyet nin Kawawanġat nemunambaġaġ mama ego eġoġaġmak Kawawaġ iġġaġmak mama ke ninmagen sokbembeyet nâpen nâpen talip.

²⁰ Kwitnaġ kwitnaġ sambe masambuin ma bekanaj mambemâzin ke ilinaġat yomgat mti keġok ku masokbemindain. Kawawaġaġ iġġaġ keġok sokbembeyet zempeye. Enenogat yomaġ sokbeme keyepmti keġok mġe. Yaġgut ekjġen sindemen kwesij keġok tataġat ku nâmindenderaġ.

²¹ Kwitnaġ kwitnaġ sambe Kawawaġaġ mġe ekjġenaġ keġogak ġakim walet mamip. Ke katikpemti nin Kawawanġat nemunambaġane mama ego eġoġaġmak Kawawaġ iġġaġmak tabanup keyen kotusumti mamayet webemtalip.

²² Nin nânup kwitnaġ kwitnaġ Kawawaġaġ mme sokbewien ekjġenaġ kemberġ palen mamti sek sindem temaġ penaġ imbiyaġ nembra ambesâti manâip sepem keġok tatnâip.

²³ Yaġgut kwitnaġ kwitnaġ sambe Kawawaġaġ mġe ekjġenaġ etaġ keġok ku mamip. Nin Kawawaġaġ Emetak Tej ndandaġaġ kejnänen tazin keyaġ bangat Kawawaġaġ iġġaġmak mamayet zeye keyet wembekat alaġnok ndaye. Nin nemunambaġane mamanup nin kogogak sek sindem timambe webe webe palen tapmanuwen wan kan keyet Kawawaġaġ ningat sosok zemkawaġ bemndemti, “nemunambaġane,” zewe keyet damuġ mti tatnup. Mti kan keyet sekjġ ġakikiyelen kapi mme alaġnaġ ku ġakikiyelen ke ndawe.

²⁴ Kawawaġaġ sekjġ alaġnaġ ku ġakikiyelen ndasâġat zetik mġe ma nemunambaġane kwakwagat zetik mġe ke alak kapigogak sosok ku mindame eknup yaġgut ekjġen ke penaġ enziliġliġaġ tazin keyepmti nin ke titiyet nâmkijġpemti webe webe palen mane eneyet kan denen ke ndandayet zeye e ewe tazin keġogapmti ku ekti yaġgut nâmkijġpepen ġiġiġi mti mamanup.

²⁵ Penaġaġ sosok penaġ ku masokbein yaġgut nin ewe webepen mamambanup.

²⁶ Ningalen webembe keyet mukulem mimiġaġen Emetak Tej Kawawaġ ndaye keyet kejnänen tazin eġaġ ningalen nukġaġ keyet mukulem mimiġet ninmak kejġ sindem kwep nâmti eġaġ Kawawanġat nin ġiġiġi nâmkijġpem tataġat Kawawaġ windenaġbeġ mandundum sain.

²⁷ Emetak Tej ek Kilaisiyelen am maġe ekjġengalen nukġaġin nâmtazin ma Kawawaġaġ ekjġengat zigok mimindandayelen kogogak nâmtazin keyepmti keyet katnaġ Kawawaġaġ indamukulem mimiġet mandunduin. Mme Kawawaġ ek am kejnanaġat yaġaġ maekzinaġ Emetak Tejġalen dundundu ke manâin.

²⁸ Nin nâmtatnup am Kawawaġ gogot mamsaip ma amġene iġġaġat zapat mamayet nâmbiliwet indenderaġ ekjġenmagen nukġaġ sokbein beme Kawawaġaġ nukġaġ keyet kejnänen mulup mme nukġaġ keyaġ zigoset amġene kemagen pembedaġ sokbembeyelen mulupmaġ mam.

²⁹ Nin nânup itnaġaġ Kawawaġaġ am Nemunaġ Zisas nâmkijġpewep ekjġen ke ombemindeme iġġaġat beip. Mti am ekjġen ke mme iġġaġat Nemunaġaġaġ mama mimi mġe keyet katan mamip. Kogok mamip eġaġ dalin temaġ beme ekjġenaġ ipmeniġane bemti mamambep.

³⁰ Kawawaġ ek am iġġaġat bembeyet ġenaġ nâmindemti iġġaġmak mamayet kumindatetime kobien. Eġaġ am ekjġen keyet zeye, “In an tej,” zemindemti sekjġin alaġnaġ ġakikiyaġ ku mme waleletġalen ego eġoġaġmak keyaġ elimiak indewe.

Kawawanġalen aġġalaġ gogot ninmagen delaġ zenzeġaġpiġ wemti wembe

³¹ Zet zeya keyet penaġaġ ilak zet kapiyaġ mamaġnok besâpm. Kawawaġaġ ninmageset tazin keyepmti an ġenaġ ningat tususu ekmagen tazin ke ke elerġem ndendeyelen.

³² Kawawaŋaŋ iŋŋaŋgat Nemuŋaŋ ningat ketalasim ndaye. Kogogapm egat tusumti kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ ningat mamaŋ mukulem mimiyelen ke eyo ndawe.

³³ Kawawaŋaŋ nin iŋŋaŋgat bembeyet nâmti kumndatimti iŋŋaŋgegak ke an teŋ manzemndein keyepm nin Kawawaŋgat zikatnan zelen ku tatagalen.

³⁴ Kilais Zisasiyaŋ ningat gakiye keyepmti an ŋenaŋ Kawawaŋmagen nin an bekanan ŋep ku zemti zemndondoyelen. Kilais ek gakikiengatnan wageyaŋ alak pigogat kwizet buŋamŋaŋmak Kawawaŋgat betnaŋ penaset tati nin ndamukulem mimiyet mandunduin.

³⁵ Kawawaŋgalen gogot Kilaisiyaŋ ningat mti msokbeye keyet keŋan tapmann kwitnaŋ kwitnaŋ ŋenaŋ ŋep ku ndamenzemndabe:

Nukŋaŋ iŋŋak iŋŋak msalen nin mtotndendeyelen tazin keyaŋ
 ma sekŋ sindemaŋ keŋ nukŋaŋ palen mamayaŋ matim kozin keyaŋ
 ma nâmkijpepenaŋgapm sisipeŋpeŋ mindanda keyaŋ
 ma meuyet kamberŋ palen mama keyaŋ
 ma olat olat palen mama keyaŋ
 ma kwileki bekanan ŋenaŋ ndawaletsâgât mbeyan
 ma an ŋenaŋ ndome gakiwanup keyaŋ
 ma kwitnaŋ kwitnaŋ ekŋen keboŋaŋ Kilaisiyelen gogolen ŋep ku ndamenzemndabe.

³⁶ Kawawaŋgalen Zet Zapat Itnaŋanen zet ŋen pigok zein keyet kataŋ kwitnaŋ kwitnaŋ masokbemndain.

“Nin gâleŋgapmti kan kataŋ omba penan mandawalet kwalip. Ekŋenaŋ nin ndikme sipsip maindoip keboŋ beme mandawalelip.” (Sam 44:22)

³⁷ Yaŋgut kwitnaŋ kwitnaŋ keboŋaŋ Kilaisiyelen gogolen ŋep ku menzemndenak. Nin Zisas iŋŋaŋmak tatnup kegogapm kwitnaŋ kwitnaŋ keboŋaŋ mtot ndesâgât mnaŋgut iŋŋaŋ ndamukulem mme windemberŋ tati nukŋaŋ ekŋen keyelen winderŋin kumann topme nin windenberŋ matatnup.

³⁸⁻³⁹ Keyepmti ŋen kapigok nâmkatikpeyaŋ, mama ma winde notnaŋ kapi kusowap ekŋenaŋ Kilaisiyelen gogolen ŋep ku menzem ndadagalen.

Gakiki keyaŋ
 ma mama alak talap kapiyelen nukŋaŋ notnaŋ keyaŋ
 ma ensel winderŋaŋberŋ ŋenaŋ ŋep ku menzem ndadagalen
 ma we nombeyaŋ nin mtot ndesât mamip ekŋen kegogak
 ma kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋ alak tapminup kapiyaŋ
 ma bam kwitnaŋ kwitnaŋ ninmagen sokbewe keyaŋ
 ma kwitnaŋ kwitnaŋ winderŋaŋberŋ nin ndawaleletgalen talip zeip keyaŋ
 ma mundum gwaenen ŋen mot enzililiyelen nânik keyet
 ma mundum ŋen msat keŋaŋ towet enzililiyelen nânik keyaŋ
 ma kwitnaŋ kwitnaŋ Kawawaŋaŋ msokbeye keyaŋ Kawawaŋgalen aŋgalaŋ gogot-
 naŋgatnan ŋen ku menzem ndadagalen. Kawawaŋaŋ aŋgalaŋ gogotnaŋ keyet penanaŋ
 Amobotnaŋŋ Kilais Zisas iŋŋaŋgat Nemuŋaŋ nâmpeme ningat mti gakiye.

9

Pâlaŋ Zuda am notnane indikti ekŋengat kemberŋ mimindeye

¹ Emetak Teŋaŋ keŋnanen zet zesowap kapiyet mopmaŋbemi mkawaŋ beme nâmti ingat keyegak zemkawaŋ bemindasowap. Neŋ Kilaisiyelen an keyepm zet zesowap kapi dâsuki yek; penan sukwep.

² Kilaismagen notnne, ingat kemberŋ temaŋ penan mti kan kataŋ keŋnan sindem penan mambein.

³ Zuda am notnne sip kwep ekŋenaŋ Kilais nâmkijpepeyelen nâmti keyet sepalonaŋ nâgât palen Kawawaŋaŋ nukŋaŋ ŋen nanak mme keyet palengatnaŋ indamandame kosâgât nânak beme kegok ŋep mnanak.

⁴ Nin Islael am maŋge Kawawaŋaŋ iŋŋaŋ nemunambaŋane ndatimti iŋŋaŋgalen busatnaŋ sanŋe soŋgaŋaŋmak yeŋsokŋe kemak ndat kopme ekbien. Mti Kawawaŋaŋ ekŋenmak zet zemtâtâyet nâmti zii zetnaŋ indame ekŋenaŋ ek etaŋ sesewatpepeyet zemindemti ekŋen indamukulem mimiyet iŋŋaŋgalen buŋam zet zetik mimindame mmambien.

⁵ Ningat yeŋ sokŋine baenen mamkwabienen Kawawaŋgalen am maŋge katikŋaŋen ma ekŋen ke ningat yeŋsokŋe mamkwapme Zisas Kilais sokbeye ek ningalen sip butnaŋ. Yaŋ ke etaŋ yek. Ek kogogak Kawawaŋgat nemuŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe keyet amobotnaŋin tazin keyet nin Kawawaŋgat kwizet buŋamaŋ mwati kan kataŋ masesewatpemamambanup. Ke penan.

⁶ Zuda am notnaŋ ekŋenaŋ Kilais ku nâmkijpeipgapmti kapigok ŋep ku zewiek,

“Kawawanj Abalaamak zetik mge ke penaņepiņ beye.”

Kegok ku zenzeyelen. Eneyet Israeł an penaņ mama ke ekjengalen siwenn sokbembe ke yek. Am Kawawanj nâmkîņpeip ekņenaņ Israeł maņge penaņ beip.

⁷ Abalaamgalen sip butnaņ sambe yaņgut ekņen sambe keyaņ Kawawaņgalen zetik Abalaam mpeye keyet toņaņ ku bemâpbien. Am Kawawaņaņ zetik keyet toņaņ bembeyet ombemindeye ekņen keyaņ etaņ Abalaamgat sipmaņ butnaņ bewien, “Aisakgalen nembayaņ gâgât sokdine penaņ bewep.”

⁸ Zet zeya keyet yaņaņ kapigok, nemba Abalaamgat iņsokjane zeip ekņen ilindiņ Kawawaņgalen am ku beip. Nemba Kawawaņaņ Abalaamgat nembraņane bembeyet zetik mti ombemindeye ekņen keyaņ Abalaamgat iņsokjane penaņ beip. Zetik penaņaņ nembandi an Selamagen sokbembgawe kemagen sokbewe Ismael imbindaņgalen sisiliņ imbi keyelen nemba yek.

⁹ Zetik kapigok mğaņaņaņ,

“Nup kan sakņaņ kangwayet eyoņa sepem kwep kapigogak neņ koti Sela imbindi m eleņ belajaņ mpema nemba kambakmak tabe ke nemba an sokbembgawe.” (*Sokbembe 18:10*)

¹⁰ Zet tusumti ewe kapigok zewi. Sip kwep ilinmagen muluwaņ mamanaņaņ ñen kapigok sokbeme Kawawaņgalen zetik penaņaņmak beye. Lebekamagen sepem kapigok sokbeye. Egaņ yeņsokjîņ Aisakmak mamti nemba pepet sokbewun.

¹¹⁻¹² Âpme nemba zut keyaņ ewe ku sokbemti bekaņaņ ma pembeņaņ keyet yaņaņ nânâpiņ tapmalu Kawawaņaņ mamidaņaņgat kapigok zeye,

“Datnaņaņ meniņaņaņgat sisiliņ mulup mbe.” (*Sokbembe 25:23*)
Kawawaņaņ iķņaņ zetnaņ katikņaņ bembeyet nâņge keyet kاتاņ nemba kwep ombempeyeyaj iķņaņgalen zet ke penaņaņmak bembeyet kegok mge. Nemba iķņaņaņgat pembeņaņaņgat yek.

¹³ Kawawaņgalen Zet Itnaņanen zet keyet kapigok zenzeņaņ,

“Neņ Zekop nâmtikņaņ mti ombempewan. Âpme Isâ yek.” (*Malakai 1:2-3*)

¹⁴ Am notnaņaņ zet ke nâmti kapigok mene zewiek, “Kawawaņaņ egatmagen mulup teņ penaņ ku mge.” Zet kegok ñep ku zenzeyelen.

¹⁵ Kawawaņaņ Mosesiyet zet pigok dunduye,

“Neņ an ñen angalaņ gogot mpesâgât nâmti ñep aņgalaņ gogot mpewap. Ma ñen keņ taolet msasâti ñep msawap.” (*Kisim Bek 33:19*)

¹⁶ Keyepmti amgat windenjin ma ekjengat mama mimîņ dolakņaņ mme keyepm Kawawaņaņga ke aņgalaņ gogot nânâņak mam.

¹⁷ Kawawaņagalen Zet Itnaņanen Kawawaņaņ Palaoyet zet pigok dunduye,

“Neņ geņmagen kwitnaņ kwitnaņ mğawap keyaņ nâlen winde msokbeme kwizet bujaņmaņa msat kاتاņ mebet kopme nâmbep.” (*Kisim Bek 9:16*)

¹⁸ Keyepmti Kawawaņaņa yaņaņ kapigok nânup, “Ek an ñen aņgalaņ gogot mpepeyeyet nâmti ñep aņgalaņ gogot mpein. Ma ñen zetnaņ ku nâme iķņaņaņgalen keņ ke mâti nâmpeme keņjin katikņaņ beme mamaip.”

¹⁹ Geņ nâgât zet zeya kangwayet kapigok mene yaņkwesiwek, “Kawawaņaņ nâmneme keņj katik mğaya keyet naman kwilekiyet Kawawaņaņ mama keyet zem nonoyelen? Egaņ nâmneme keņj katik mğaya, e?”

²⁰ Amnaņ kwilekidançaņ Kawawaņaņa zetnaņaņa zet mobotnaņ msamti zewanik? Menzimaņ zigoset an weyaņge egat pigok zewe. “Geņ zigogapm sepem kabonj kapi nawayajbanan?”

²¹ Neņ zet zesowap kapiyet in neņmak keņ kwep beseip e nâyap. An menzim tosi weyayaņ egaņ ampambet sakam kwep mti menzim ñen weyaņsât nân beme egaņ menzim zibonj ma zibonj weyaņsât nâp ke weyaņep. Menzim tosi mobotnaņ ñen weyaņep ma menzim ñen kan kاتاņ meu timbumbuyelen weyaņep ilak an weyaņep egat betnan tazin.

²²⁻²³ Neņ bemzenze zet an menzim maweyaņzingat palen bemzeya e nin Kawawaņaņ ammagen mulupmaņ mam keyet yaņaņ nânâyet nâmti zeya. An menzim weyayaņa iķņaņaņa keņaņaņa nânâņak menzim zibonj ma zibonj weyaņzin keyet kاتاņ Kawawaņaņa iķņaņaņa keņaņaņgalak Zuda am ma am Zuda maņgeen ku sokbembeņaņa nânâņak kwitnaņ ñen mimindasâgât mamindaņ. Kawawaņaņa Zuda am ekjengat nâmti kan teepmaņ indame ekņenaņ yom mti Kawawaņaņaņa ku otnâme keyaņ Kawawaņaņa am Zuda maņge ku sokbembeņaņa egalen ñenzinziņ ke eekgalen nâmti Zuda am ketalat indeme walelet aiikgalen nâņge. Mti naman am maņge ñen ekņenmagen Kawawaņaņa muluwaņ mamanaņaņa sepem iķņak notnaņ mgeen ke aņgalaņ gogotnaņ beke eekgalen mge. Ekņen

kegok mimindayeen ekjenan Kawawaŋmak mama ego egonanmak Kawawaŋ iŋnanmak mamayet nånge ke ewenan baen nãmbiliwapme weŋge.

²⁴ Kogogapmti Zuda am nin etan Kawawaŋan angalan gogotnan mamayet ku ombemndeyet am Zuda mangeen ku sokbembenan ekjen kogogak egalen angalan gogolen mamayet ombemindeye.

²⁵ Keyet golan zenze an Osiayan Kawawaŋalen zet ŋen kapigok zeye,
“Am mange ku indatiwen ekjen nãlen am mange kegok zemindeyap. Ma am mange ke neŋ gogot ku mimindawan ekjen ke neŋ gogot mimindanti, ‘Nembanne,’ zewap.”
(*Hosea 2:23*)

²⁶ Ma Kawawaŋan kogogak Osiayet zet ŋen kapigok zeye,
“In nãlen am yek zenzenanŋgut in am msat kainde mamaip in amnan, ‘Kawawaŋgat nemunambannane,’ zemindewep.”
(*Hosea 1:10*)

²⁷ Mti Aizaya egan Israe el ekjenan yayan mti kapigok zeye,
“Israe el egalen alikŋane tu ganzenan nelum gambibik tazin keyet katan sokbesãgãt nãmti ŋep sokbewewaŋgut Kawawaŋan keyet kenanen mange isiknan bugan indatiwe.

²⁸ Amobotnangalen bimbim zetnanan penanan msalen muwan memendepmak mme penanŋmak bemãpbe.”
(*Aizaya 10:22-23*)

²⁹ Aizayan itnanan zet ŋen kapigok zeye,
“Kululuŋengalen an kasa kuku mange teman ekjenngalen Amobotnanan ninmagengatnan am notnan ŋen ku katikindeme tabiek ze Sodom ma Gomola mkaengatnan am egegalen sepem penan bewenek.”
(*Aizaya 1:9*)

Israe el am ekjenan mama mimi teŋ penan mamayet olapme beeye

³⁰ Keyepmti nen zet kapigok zemdelan zesowap, am Zuda mangeen ku sokbembenan ekjenan kopa mama Kawawaŋalen zelan koindaikme keŋ gilik zenze sakwep aikbien eneyet yominanngat ekme nuknan beme Kawawaŋmagen nãmkijpemt i Zisas Kilais ek ekjenngat mti gakiye e nãmkijpewien.

³¹ Åpme Israe el am ekjenan Kawawaŋan indikme an teŋ kwakwatgalen setnan zii zet etan gawepumti mama manãmtienanngut Kawawaŋan an ŋenan set kegaset mamamti egalen am ku bembeyelen zeye.

³² Ke yanan kwilekiyet kegok mbien? Ekjenan nãmkijpepenin Zisasmagen ku bemti zii zet etan gawepumti an teŋ kwabanup manãmtiemien. Mti nanzan selen tazin ekjenan ekti sebempemti mebegalen Kawawaŋan peme koti ekjenngat yomgat gakiye ke ku nãmkijpemt i Kilaisyan ekjenngalen nanzan selen ulugaluk tapme ku nãmkijpeppapmti ime uluk zeme topmaindon.

³³ Kawawaŋgalen Zet Itnanane pigok zein,
“Nãip, neŋ Saion Kalanan nanzan ulugaluk ke am ime uluk peme indawaleletgalen katan nãmti beyap. Åpme an ŋenan Zisas nanzan ulugaluk nembon ke nãmkijpewe an ke Zisasiyan ku bamkumpewe.”
(*Aizaya 8:14; 28:16*)

10

Israe el am ekjenan Kawawaŋgalen mama mimi teŋ penan ke ku tiwien

¹ Kilaismagen notnne, neŋ Kawawaŋan Israe el amnan ewe keŋin gilik zeme indatitiet kember nãmti kan katan Kawawaŋgat mandundum sayap.

² Ekjenan Kawawaŋ sisiliŋ msasayet windeŋin tazin ke maindikgapgapmti kegok zeyap, yanngut ekjenan Kawawaŋan ekmagen kokogat set nånge ke ku mamãlip.

³ Ekjenan Kawawaŋmagen meti yompiŋ bembe keyet setnan makandalip. Keyepmti ilinagak dolaknan bembeyet mulupman mti ekjenan Kawawaŋ am indamukulem mme teŋ makwalip an ke mabamkumpeip.

⁴ Kilais egan zii zet amnan zii zet gawepumti teŋ kwabanup nãmti mulup mamip keyet ŋotik kume totogat koge. Kegok mti am indamukulem mme Kawawaŋ nãmkijpemt i an teŋ kwakwagalen setnan beye.

Kawawaŋan am sambe gilik zemndatitiet manãin

⁵ Zii zet gawepumti mama keyet Moses egan zet pigok kuye,
“An ŋen zii zetgalen set mãpme delan zenak beme egan mama kanzizit keeset tinak.”
(*Wok Pris 18:5*)

⁶ Ma Mosesian zet ŋen amnan nãmkijpemt i teŋ bembeyelen keyet zet pigok zeye,
“An ŋenan kululuŋen ku moti Kilais wat topme amnan teŋ bembeyelen zetnan diindondoyelen mowatobe.”

⁷ Ma am ŋenan Kilais gakikiengatnan towakwapme amnan teŋ bembeyelen keyet zetnan diindowe,

“Kogok ku mimiyele enenogat Kilais ilak kululuŋengatnaŋ toti gakimti wage.”

⁸ Keyepmti Kawawaŋgale Zet Itnaŋanen meluwaŋ kapigok kukuŋaŋ tazin,

“Kawawaŋaŋ am mme teŋ bembeyele keyet buŋam zapaŋaŋ enzililiŋaŋ yek; sokŋaŋ tazin. Ke zikalinan mama kuip mti keŋinan ke nâmkijpepeyele ma dem-busekŋinan zet keyet zenâ zenâ tunguwinan mimiyele.” (Zii Zet 30:11-14)

Ke zet nin nâmkijpepele timet ndendeyele zet.

⁹ Keyepmti zet zenzeŋinan, “Zis ek Amobotnaŋ,” ke zemkawaŋ bewep. Ma Kawawaŋaŋ Zis mme wage keyele zet keŋinan nâmkijpemerŋgut Kawawaŋaŋ ingat, “An teŋ,” zemindemi mme ikŋaŋgat nembanaŋ bewep.

¹⁰ Keŋin penaŋaŋ Zis nâmkijpewele an teŋ bewep. Ma dembusekŋinan Zis Kawawaŋaŋ An in mukulele mimiyele peme toti indage kogok zemkawaŋ bewewen in an teŋ talip bein.

¹¹ Keyepmti Kawawaŋgale Zet Itnaŋanen kapigok meluwaŋ kukuŋaŋ,

“An Zis nâmkijpele an ke Zisasiŋaŋ ku bamkumpewe.” (Aizaya 28:16)

¹² Kogogapm am sambe nin zet keyet kandaŋaŋ tapmann delaŋ zein. Zuda am ma Glik am ekŋen sepem igak igak penaŋ ku beip. Zis kwep etaŋaŋ ningat Amobotnaŋ temakwep mamamndain. Mti am ŋenaŋ egaŋ mukulele mimindendeyele nâmti mandundum saip ekŋen taolele mamindain.

¹³ Zet ke Kawawaŋgale Zet Itnaŋaŋaŋ bandim mti pigok zenzeŋaŋ,

“Am ŋenaŋ Amobotnaŋaŋ yomaŋ katikpepeyele dundum sawe beme an ke yomaŋ katikpepe.” (Zoel 2:32)

¹⁴ Ekŋenaŋ Amobotnaŋ Zis ku nâmkijpele keyaŋ zeine ekŋenaŋ egaŋ yomin peme mebegat ku mandundum saip. Mti nan ekŋenaŋ Kawawaŋaŋ zetnaŋ ku nâmbien benak beme zigosele egaŋ nâmkijpewiek? Ma an ŋenaŋ Zet Zapaŋ Dolakŋaŋ Penaŋ ke timti ku met diindonak beme zet ke zigok nâmbiek?

¹⁵ Ma am ŋenaŋ buŋam zet mmebegale an ŋen ku indeme mebiek benak beme buŋam zet ke zigok nâmbiek? Kawawaŋgale Zet Itnaŋanen kapigok meluwaŋ mimiŋaŋ tazin,

“Am Kawawaŋgale Zet Zapaŋ Dolakŋaŋ Penaŋ Nemunaŋ ningat Amobotnaŋ nin ndamukulele mimiyele peme toge an zet ke timti ninmagen kobien ekŋen keyaŋ muluwaŋ pembenan penaŋ mip.” (Aizaya 52:7)

Israel am Zet Zapaŋ Dolakŋaŋ Penaŋgalele mama mimi dolakŋaŋ ku mâbien

¹⁶ Zet Zapaŋ Dolakŋaŋ Penaŋ am sambe ilinsakwep penaŋ ku gawepuwien keyepmti golaŋ zenze an Aizayaŋaŋ pigok zeye,

“Amobotnaŋ buŋam zapaŋ zemkawaŋ bembenaŋ an ke am sambeyan ku nâmkijpewien.” (Aizaya 53:1)

¹⁷ Keyepmti nin kapigok nânupe, Zet Zapaŋ Dolakŋaŋ Penaŋ zemkawaŋ beme nânupe keesetgatnaŋ nâmkijpepele maaiŋndain. Ma nan am ekŋen keyaŋ Zet Zapaŋ Dolakŋaŋ Penaŋ Kawawaŋaŋ Kilais ningapmti peme toti gakimti ndage zet ke zemkawaŋ beme nin nânupe am ekŋen ke Kawawaŋaŋ zemindeme ninmagen kobien.

¹⁸ Yaŋgut notnaŋaŋ in kapigok mene nâgât zesâipe, ekŋenaŋ Kawawaŋgale Zet Zapaŋ Dolakŋaŋ Penaŋ Zis Kilaisiyete zein ku nâmbien. Ke penaŋ yek. Sam Kawawaŋgale Zet Itnaŋanen zet ŋen kapigok tazin,

“Msat sambe buŋam zapaŋ timti zempalakŋaŋ bemepele amnaŋ nâme delaŋ zemâge. Buŋam zapaŋ keyaŋ msat ilindiŋ bemisikti msat beŋan eyo mepele kopmâge.” (Sam 19:4)

¹⁹ Yaŋgut ewe tusumti yaŋkwesiwop, “Israel am ekŋenaŋ zet kapi ku nâipe ma zigok?” Kegok yek. Ekŋenaŋ zet kapi nâmtalip. Neŋaŋ Mosesiyaŋ zet pigok kuye ke zemkawaŋ bewi,

“Neŋ am Zuda maŋgele ku sokbembenaŋ indatima ekŋenaŋ nen nâmkijpele neme ekŋengat dolakŋaŋ nâmindema in ke egomti nâmbekam bemnembepe. Neŋ am ekŋen nânâŋinpiŋ indatima in keyete nâmbekam bemti ŋenzinziŋ mbep.” (Zii Zet 32:21)

²⁰ Naman bam Aizayaŋaŋ kiŋgagapiŋ zet windaŋaŋbeŋ kapigok zeye,

“Am Zuda maŋgele ku sokbembenaŋ nâgât ku natimamat mulup mbienanŋgut ekŋenaŋ nâmkijpemnewien. Am nâgât zem timapmapin mambien ekŋenmagen sosok sokbemindawan.” (Aizaya 65:1)

²¹ Mti Aizayaŋaŋ Israel am ekŋengat zet pigok meluwaŋ mge,

“Neŋ am zet kululu ma zet gaipupuŋin yek ekŋengat kan teepmaŋ neŋmagen gilik ze kokogalele damuŋ tati bet talalaŋ mimindamti matalap.” (Aizaya 65:2)

11

Kawawanjaj Zuda am kej taolet mimindasâpm

¹ Kawawanjaj Islael am ekjengat kejanaj zigok manâin keyet zetnaj kapi zesowap. Kawawanjaj amjene ku bankumindeye. Kawawanjaj ekjen ku katimindeye. Yek penaj. Neŋ kegogak Islael an mamayap. Neŋ Abalaamgat inaj ma nâgât yajj omâtâbagen met Benzamin am maŋge kemagen pataj zenak.

² Kawawanjaj amjene ombemindemti indatiye ke ku kandat indeye. In Ilaizayet Kawawanjalen Zet Itnananen zet zapatnaj tazin ke in makumti manâip. Ilaiza egaŋ Islael am ekjengat jenzinzij nâmindemti Kawawanjat pigok dunduye,

³ “Amobotnaj, ekjenaj golanj zenze andine indom walet mti sâpe sâpe bumbu mundumdi kume epeem temege. Âpme pi neŋ nenak mama kegogak nosâgât tazeip.”

⁴ Kogogapm Kawawanjat zet dopmaj kapigok dunduye,

“Geŋ kwep yek. Neŋ am 7,000 indaangalanja nopiom Bal ku sesewatsamti tapmaip.” (1 *Kij 19*)

⁵ Âpme kan pigogak Kawawanjat Islael am isiknaj bugan kej taoletnanjapmti anjalaj ndeme mamanup.

⁶ Nnanjat mulupgat dopmajapm ku ndatiye. Egaŋ kej taoletnanjapmti ndatiye. Nin nnanjat mulupnnanjat dopmaj zewenek beme Kawawanjalen kej taolet ke penajepiŋ benak.

⁷ Keyepmti nin kapigok ŋep zenzeyelen, Islael am ekjenaj Kawawanjam teŋ mamanup nâmbienanjut Kawawanjat indikme ekjenaj teŋ mama ke titiyet tim yape yape mbien. Indamakum titiŋaj ekjenaj etaj teŋ mama ke aikbien. Notnaj sambeyaj Zisas ku manâmkinjpeip kegogapmti ekjen keŋin katiknaj beme maip.

⁸ Kogok sokbemindayelen Kawawanjalen Zet Itnananen pigok zein,

“Kawawanjat keŋin myuŋgum indeme zikalin taegiwanjut mme beŋajnok bewe. Ma wakjin tatnâiwanjut bekekeknajnok bewe. Kegok mimindame mambienaj ewe mamamkwaliŋ.” (Zii Zet 29:4; Aizaya 29:10)

⁹ Naman Dewilaj kegogak Kawawanjat pigok dunduye,

“Islael am ekjenaj Kawawanjat ningat nâmtiknaj mam nânâ manâip keyaj ilinanjat ankapilinok beme ŋoktiknaj nâip keyet penanaj ku msokbeme keyaj indowe. Ma nin Kawawanjalen zii zet timama toŋaj manâip keyaj ankapipit ŋandolopmaj songom bimane tim tapme gakisât mammnok nânâjin keyaj nuknajin beme bekananjat dopmaj mutumindawe.

¹⁰ Ekjen zikalin beŋajnok beme ŋep ku ekmâtâbep. Âpme geŋ Kawawan nuknaj indawanik keyaj bisekaselin mututurajnok bewe keyaj kwesiŋ matamambe.”

Dewilaj Kawawanjat kogok dunduye.

(Sam 69:22-23)

Kawawanjaj Zuda am maŋgeen ku sokbemberaj indatiye

¹¹ Keyepmti nin keŋjan pigok ku nâmbanup, Kawawan ek ilak amjane Zuda nanzaj ulugaluk selen amnaj ekti sebempepeyelen ke imti toindome egaŋ ekjengat keŋaj teŋaj beye. Yegat. Kawawan egok mnen am Zuda maŋgeen ku sokbemberaj ekjenaj Kawawan nâmkinjpeyelen nâmti kan tsumindain. Kawawanjat kegok mme Zuda am ekjenaj ke ekti keŋin walatme Kawawanjinmak mamayet tiknajin sokbemindame kot ekmak tusumti mambep.

¹² Zuda am ekjenaj nanzaj ulugaluk amnaj ekseseyet Kawawanjat bempaye ke ekti ime ulupeme toindoye. Kan keyet Kawawanjat am msat sambe ekjenaj Kawawanjalen Zet Zapat Dolaknaj Penaj keyaj koindaikme nâmkinjpepe aikbien. Yanjut nâmbak, Zuda am ekjenaj gilik zemti Kawawanjalen Zet Zapat Dolaknaj Penaj ke eknâmti nâmkinjpepe aikbep beme keyet palanjen am nin sambemagen Kawawanjam mama eyaj lembimti wembe.

¹³ Am Zuda maŋgeen ku sokbemberaj ingat zet kapi diindoma nâit. Neŋ ingalen an Kawawanjalen Zet Zapat Dolaknaj Penaj timamayet an ombem neŋge keyet nâma mobotnaj penaj bein. Kogogapmti neŋ Kawawanjat inimagen Zet Zapat Dolaknaj Penaj ke diindondoyet zemneme takum indayap.

¹⁴ In Zet Zapat Dolaknaj Penaj diindoma keeset mene nananjat sipm butnajne keŋin puŋpuŋ mme yomin ekme topme Kawawanjat gilik zemindatitiyelen dundum sawep.

¹⁵ Kawawanjat Zuda am katikindeye kan keyet egaŋ msat kataŋ am sambe indatime ekmak keŋ kwep bembeyet nâmti mge. Ya bamgat Zuda am ekjenaj Kawawanjatmagen gilik zemkopme indatiwe beme ekjenaj gakikiengatnan walip sepeem kegok bewe.

¹⁶ Abalaamak Aisakmak Zekop ekjen Kawawaŋaŋ iŋŋaŋgat anene zemindeye keyepmti am maŋge ekjenmagengatnaŋ sokbembeŋaŋ Zuda am ekjen kogogak Kawawaŋgat amŋane beip. Enenogat am ekjen kapiyet yaŋin Kawawaŋaŋ iŋŋaŋ yaŋbemi ombemindeye ke tep teŋgat yaŋaŋnok beip. Mme tepgat betnaŋne kegogak teŋ mama ke tiip.

¹⁷ Âpme Kawawaŋaŋ olip tep betnaŋ notnaŋ elenŋem time mege. Zuda am kogok mi-indenti in olip zupmaŋgat betnaŋ antim olip tep ŋotekŋaŋ kwep keyet kot tsumindeye. Âpme in Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ in olip zupmaŋgat betnaŋ keyaŋ kot tepgat tuŋaŋ pembenaj in tim nimti pembenaj tapmaip.

¹⁸ In olip zupmaŋgat betnaŋ in olip penaŋgat betnaŋ etum towewenaŋ ekŋengat nâmindeme tototnaŋ ku beme ilinaŋgat sekŋin ku mmobep. Kegok mamip beme pigok nâit, tewaŋ tu meuŋaŋ betnaŋsetgatnaŋ koti kindiŋanen kumapelaŋguin yek. Kindiŋasetgatnaŋ kwati sinaŋ betnaŋ mapelaŋguin.

¹⁹ Neŋ kegok zema in nembetnaŋ kapigok mene zewiek, “Kawawaŋaŋ nin tsumndesâgât nâmti betnaŋ itnaŋaŋ antu time mepmâge.”

²⁰ Ke ŋep zeip yaŋgut Zuda am ekjen ke tati nâmkŋippepe ku aikbiengapmti antum indenti ekŋengat munduminan in nâmkŋippepe aikbien keyepmti tsumindeme talip. Keyepmti in ilinaŋgat sekŋin mmobopiŋ mamti eksewep.

²¹ Kawawaŋaŋ olip betnaŋ penaŋ ku aŋgalaŋ indeye. Âpme in olip zupmaŋgat betnaŋaŋ in mobotnaŋ mbewen in Kawawaŋaŋ kegogak tususunin ekmagen tazin ke elenŋem indewe.

²² In Kawawaŋgat yaŋaŋ penaŋ ku nâmtâtâlip. Egaŋ am keŋ taolet mamimindain bakbak palen mamim. Ma am ŋen kasa mimindasâti bewelep kwisak palen mamimindain. Am Kawawaŋgalen mama mimi ku mamâlip ekŋengat kasa mamiminden ma in nâmkŋippewien keyepmti in bakbak mimindeme tapmaip keyepmti Kawawaŋgalen mama mim eksemti mmambep. Kogok ku mbep beme egaŋ ingat zewe, “Neŋ in ku nâmindeyap.”

²³ Âpme betnaŋ itnaŋaŋ atum time mebetnaŋ ekŋenaŋ keŋ katik penaŋ ku tabep ma Kawawaŋmagen gilik zemti nâmkŋippewep beme egaŋ indatimti tsum indesât ŋep tsumindewe.

²⁴ Kegogapmti in olip zupmaŋgat betnaŋ mti olip mtawenaŋgat palen tsumindeye kegogak Kawawaŋaŋ olip mtawenaŋgat betnaŋ elenŋempewe ke ewe mkwat tsumpesât nâmbep beme sewak mkwat tsumindewe enenogat olip yaŋaŋ e olip mtawenaŋ.

Kawawaŋaŋ am sambe keŋ taolet mamimindain

²⁵ In ilinaŋgalen nânâen tsumti manâmyuŋgupaŋm Kawawaŋaŋ Zuda am ekŋengat nâmbiliwepme tazin ke zemkawaŋ bema in am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ in kapigok nâit. Ekŋenaŋ Kawawaŋaŋ bankumpewien kan keyet in Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ in sambe ke Kawawaŋaŋ ombem indeme koti Kawawaŋaŋ nâmkŋippepeyet indame tapmaip keyet sekŋin mmobopiŋ.

²⁶ Kawawaŋaŋ Zuda am ewe gilik zemindatisâpm kan ke ewe kabigok. Am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekŋenmagengatnaŋ Kawawaŋaŋ iŋŋaŋgat ombemindeye ekŋen sambe keyaŋ nâmkŋippemeŋgut kan keyet Zuda am sambe Kawawaŋaŋ nâmkŋippeme gilik zemti indatiwe. Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen pigok meluwaŋ mimiŋaŋ tazin, “Saion mkaengatnaŋ Weyeyaŋ An ŋen koti Zekopgalen iŋsokŋane yomengatnaŋ gilik zem Kawawaŋmagen kopme yomin katikpesâpm.”

²⁷ Kawawaŋgalen zet ŋen ekŋengat kapigok zeye,

“Neŋ ewe yomin zulupma mepme ekŋenmak tâtâ alakŋaŋ ewe mbap.” (Aizaya 27:9)

²⁸ Zuda am ekŋenaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ bamkumpewien keyepmti Kawawaŋaŋ ekŋengat kasaŋin beye. Yaŋgut eweŋaŋ Kawawaŋaŋ yeŋsokŋin Abalaam, Aisak ma Zekop iŋŋaŋgat zapat ombemindeye keyepmti ekŋenmak zetik mge keyet nâmti keŋ taolet mamimindain.

²⁹ Kawawaŋaŋ Zuda am ŋenemak zetik mge ke kanda kume zet tim yape yape ŋep ku mimiyeŋen. Zetnaŋ zeye ke bandim mti penaŋaŋ mme sokbewe.

³⁰ Zuda am maŋgeen ku sokbembeŋaŋ in eweŋaŋ Kawawaŋaŋ ku nâmtiyepm zetnaŋ kulumti mamamtemien. Âpme Zuda am ekŋenaŋ Kawawaŋmak mamayet wisat mme egaŋ naman in indatime egalen aŋgalaŋ gogot keŋan kwabienaj mamaip.

³¹ Mme nan Zuda amnaŋ in eweŋaŋ mambienok Kawawaŋaŋ tazin e nâmtiŋgut egat zetnaŋ nâmti ku manâmkŋippeip mme in Kawawaŋaŋ aŋgalaŋ gogot in mamimindain. Yaŋgut ekŋenaŋ gilik zemti Kawawaŋaŋ nâmkŋippeme egaŋ kogogak Zuda am ekŋen aŋgalaŋ gogot mimindawe.

³² Zuda amnak am Zuda mangeen ku sokbembenan eknen ilinsakwep Kawawanngat zimosetnan a yompanset bemabien. Kogok mame Kawawanngat ilinsakwep kember mimindamti anngalan gogotnanen indatim kwat indeme tapmaip.

Nin Kawawanngat kwizet bujanan mimwatonzempwanup

³³ Wakae, Kawawanngalen nânâ ma egalen njoktik ke teman penan tu teman bekebon. Zemdelañ zenzenanngat yanñ ke am nenan yanñ nep ku nâmâtâtâgalen. Ma mulup miminngat yanñ kegogak am nenan nep ku eknâmâtâtâgalen.

³⁴ Kawawanngalen Zet Itnananen zet kangwayet kapigok zein, “Amobotnangat kerjaneñ zet tazin ke an nenan nep ku nânge. Ma egañ zet tazeme an nenan ku mukulem mpemti zeye.” *(Aizaya 40:13)*

³⁵ Zet nen ewe kapigok zein,

“Ma an nenan kwitnanñ nen nenanñ msayeyan keyet dopmanñ mutumsawe?” *(Zop 35:7; 41:11)*

³⁶ Kwitnanñ kwitnanñ ekmagengatnanñ etanñ makopmâzin. Egañ kwitnanñ kwitnanñ sambe keyet njotekñin bein ma egañ keyet damuñin bein ma kwitnanñ kwitnanñ sambe mge keyet nin egañ kwizet bujananñ mwawagalen kegok mti sesewatsapeñ mamambanup. Ke penanñ.

12

Nin ken ma sekñ Kawawanngat sâpe sâpenok sawanup

¹ Kilaismagen notne, neñ Kawawanngat anngalan gogotnanngapmti zet nanañanñ nen zema nâit. In ken sekñin Kawawanngat sâpe sâpenok ke ten ewe segen alik kapi tapmamti ketalasime egañ etanñ bewe. Mime in ilin sâpe sâpeñin nembon ke Kawawanngat ekme oli oliñanmak nâmtikñanñ min keyet katanñ wembe. In kogok mip keyanñ Kawawanngat sesewatsaip keyet katanñ bein.

² Mti mama miminñanñ am nâmkijpepeñanñ mamamti maip sepem kebonñ ku mambep. In ken otnânânñin mim gilik peme sepem ikñak penanñ beme Kawawanngalen zetnanñ tazin keyet katanñ mulup dolakñanñ ma mulup Kawawanngat ektikñanñ mimiyelen ma kweteteñmanñ keyet zapat mambep.

Am nen Kawawanngat winde saye keyet katanñ mulupmanñ mbe

³ Kawawanngat ken taolet mnamti mulup kapi nanngayepmti in sambeyet pigok zema nâit. Am nenanñ ikñanngat nâme mobotnanñ ku bewe. Kawawanngat in nâmkijpepeyewet winde indaye keyet nâmkijpepe keyanñ mopmanñ beminde keñin mtoti mambep.

⁴ In kapigok nâit, sekñ kwewetanñ yanngut betnanñ setnanñ mee keyanñ mulup miminñin sepem ikñak ikñak miwanngut eknen sek kwepgat butnanñ.

⁵ Kenok nin Kilaismak tusumti kwep bewennanñ manup nin sepem kwep kebonñ. Nin am sambeyanñ ondekti nâmkijpepeen kwep bemti Kilaisiyet setnanñ ma betnanñnok bemmamti mukulem ikñak ikñak mamnup. Ewan sek kwep ke bandim mpesâgât mamnup. Nin sambe piwan sek kwepgat butnanñ butnanñnokgapmti mukulem mukulem kegok mamambanup.

⁶ Nin Kilaisiyet sekñanñ butnanñnokgapm Kawawanngat ken taolet m ndamti sisilinñ kukuyet winde tonjak tonjak ndaye. Am nenanñ Kawawanngatngatnanñ zet notnanñ tin ma Kawawanngalen Zet Zapat Dolakñanñ Penanñ zemkawanñ bambeyelen winde sasanñanñ bujanñ zapat ke zemkawanñ besâgâti Kawawanngat zet kapi ndain ke nâmkijpepmi zet ke etanñ zewep.

⁷ Ma ninmagengatnanñ nen ek notnanñ mukulem mimiyet winde sasanñanñ beme mulupmanñ ke eksemti mbe ma nen ek Kawawanngalen zet zikat indandayewet winde sasanñanñ egañ an zikat indanda mulupmanñ ke eksemti mbe.

⁸ Ma nan ninmagengatnanñ nen ek Kawawanngalen zelen zet tazin ke timti am zemgwanñanñ mimiyelen winde sasanñanñ ek mulup ke weyanñti mbe. Mananñ nen ek mânep milawatmak mama keyet winde sasanñanñ ek mânep milawatnanñ ekdamuñ mti bekopsat indamukulem msâgât nâmtemtempinñ mbe. Ma nen ek an damuñ mulup mimiyet winde sasanñanñ egañ an damuñ mulupmanñ weyanñ mbe. Ma ninmagengatnanñ nen ek notnanñ nukñanñ tapme kemberñ mimiyelen winde sasanñanñ egañ nukñanñ titi ke oloñen palen mbe.

Notn notn mamayelen set

⁹ Notdanngat gogot mimi ke kenngatnanñ penanñ kwapme mbanik belak dembusek etanñanñ yek. Mti mama mimi bekananñ ke kasa kumpemti naman mama mimi pembenanñ mkipmanñ bemti mamambanik.

¹⁰ In notn notn penañ mti mambep. Mti in sambeyañ noline ekse ekse mti ilinañgat manâme topmambe.

¹¹ In Kawawañgalen mulup mimiyet sebet susukpiñ, winderjinberñ mbep. Naman mulup kegogak windemberñ mamambep.

¹² In Amobotnañañ inmagen kwitnañ ñen mimindasâpmgat damuñ mamti oloñen palen mambep. Nukñañ ñen inmagen sokbeme in winde timti katikñañ bemi tabep. Mti kan katañ in dundundu mulup mpeñ mamambep.

¹³ Naman Kawawañgalen am notnañ indikme olat olat palen mame indamukulem mimindewep. Ma am mukup notnañ kopme indikti in weyañ indikdamuñ mimindewep.

Am nâmkijpepeñinpiñmak notn notn mamayelen set

¹⁴ Amnañ in tototjak indom walesâpme in Kawawañañ ekñen dolakñañ mimindandayet dunduwep. Kegogak ingat dembusekñinañgatnan saik zet ñen ku tobep.

¹⁵ Nolinañ keñañ segeyek mme in ekmak seabemti kwilekiyet segeyek min ke mukulem mti tabep. Naman nolín ñen keñ sindem palen tapme mukulem mti keñin sindem palen tabe.

¹⁶ In ilinañgat maotnâip ñoktik sepem keboñagak noline tototnañ ekñengat otnâmindewep. In ilinañgat nâme mobotnañ ku bewe, nolinyet nâme mobotnañegak bewe.

¹⁷ An ñenañ inmagen kwileki ñen mim yuñgum indame in dopmañ kegogak ku myuñgum sawep. Yanğut in am sambe ekñengat zikalinan mama mimi dolakñañ etañ mamambep.

¹⁸ Mti an ñenmak ñenzinziñ ku mbep. Am sambe ekñenmak notn notn mmambep. Naman an ñenañ gâgât notn notn ku mbe beme e egalen kwitnañ kwitnañ.

¹⁹ Notnne penañ, in am ñenañ myuñgum indame keyet dopmañ ku gilik zemi mindawep. Myuñguñgu ke Kawawañgat betnan esemtenñ bempewep eneyet Kawawañañ ikñañ pigok zeye.

“Dopmañ mututu ke nâlen mulup.”

(Zii Zet 32:35)

²⁰ In kapigok etañ mbep,

“Kasañin meuyet gakime meu indawanik ma tuyet gakime tu samane nimbe. Geñ kegok mmame gâlen mama mimi dolakñañ keyañ an tondi ke sakambuk temañ sawe. Mme keñañ mgilik zenak mene.”

(Totatagalen Set 25:21-22)

²¹ Mama mimi bekanañañ geñ ku mtogewe. Geñ mama mimi dolakñañ mmame keyañ bekanangalen winde kume topmâbe.

13

Nin gapman ekñengalen zet kandañan mamambanup

¹ Gapman mulup ke Kawawañmagengatnan sokbeyeyepm am sambe gapmangalen zet kandañan mepme delañ zemâpbe. Ekñen Kawawañañ zemâtâtpeye keyet katnanen mulupminn mamip.

² Kegogapmti annne gapman mulup mti maip ekñengalen zet ku kuwanup. Zelin kulunup beme ekñengalen yek; Kawawañgalen zet kulunupnok bein. Keyet dopmañ kangat zelen tabanup.

³ Mti am damuñin mamaip ekñengat kiñgagatpiñ. Mama mimindi dolakñañ tagain beme eneyet kiñgasât? Bekanañ mamip ekñenañ kiñgat indeip eneyet ekñenañ bekanañ mamip keyepm kegok mip. Âpme nin kiñgagatpiñ mamasât nâmti mama mimi dolakñañ mbanup.

⁴ Gapman ekñen Kawawañgalen mulup angapmti ndamukulem mme dolakñañ mayet mulup mamip. Âk ekñengalen zet dolakñañ mimiyet zeip ke ku gawepumti bekanañ mnup beme ekñen bekanangat dopmañ mututuyet mulup mimiyelen Kawawañañ mulup zet ke indaye.

⁵ Keyepmti in zelin penañ gawepuwep. E yañañ kapigogat: dopmañ mutumgawep keyet kiñgagagatnañgat etañ yek ma ingat keñinanen ke mimiyelen keñin maindembein keyet penañañ msâtnâmtiyepm mamip.

⁶ Ekñen Kawawañañ damuñ mulup mimiyet zemindeye ke mamip. Keyet nin takis mânep bemann keyetnañ timtati tosañin tiwep ma ninmagen mulup mbep.

⁷ Âpme in kwitnañ kwitnañ zemâtâtâtnañ keyet katañ mbep. Takis indandayet zenzenañ ekñen takis mânep indawep. Ekñen sisiliñ mulup mimindandayet zenzenañ ekñen sisiliñ mulup mimindawep. Kandañinan mtoti mamayet zenzenañ ekñengat kandañinan mtoti mambep. Kwizet buñamin mwawatgat zenzenañ ekñen kwizet buñamin mwat indewep.

Notn notn mti keŋ taolet dopdop mbep

⁸ Nodangalen dopman geŋmagen tazin beme ke mutuwanik. Ninmagen dopman ŋen mututuyelennok tazin ilak nolinangat indembembe ke taindame nolin kan katarŋ gogot mimindemambep. Kogok mbewan zeinen in nâlen gogotgalen zii zetn maŋgawepun bein.

⁹ Zii zelen pigok zenzenaŋ:

“Awembiŋit kalelaŋ ku mbalup,”

“Geŋ kasa ku kuwanik,”

“Geŋ kambu ku tiwanik,”

“Nodangalen kwileki ŋeniyet eyak ku mbanik.”

(Kisim Bek 20:13-17)

Zii zet ke ma arkenjoo zet notnaŋ sambe talip ekŋengat temakwep bemti ŋoteknaŋ pigok zenzenaŋ,

“Gitaŋgat maŋgembein sepem keŋgagak nodangat gembewe.”

(Wok Pris 19:18)

¹⁰ Am gogotmak mambe egaŋ notnaŋ kwileki ŋen ku myuŋgum sawe. Keyepmti am ŋenaŋ gogot palen mamain egaŋ zii zet nodangat gogot mimi ke ilak maŋgawepun.

¹¹ Kegok mimiyet zemindenderaŋ in kan alak tapmanup kapiyet yaŋbemti mit. In muluk weweŋanok mama tapmaip e peme tapme eweŋan Kawawaŋ nâmkipemti mama mimi dolaknaŋ mbien ewan mit eneyet Amobotnaŋ kokotnaŋgalen kan sokŋan bein.

¹² Tambumbu delaŋ zeme msalaŋ msasâgât sasat kuingapmti nin tambumbuyelen kwitnaŋ kwitnaŋ timan tamepme msat msame kasayelen timbi sâk timti eksemti tatne.

¹³ Nin amnaŋ msayet mamanup keŋgagam mama mimi pembedan mam mambanup. Nin tu katiknaŋ nimti keŋ kileŋ ku mbanup. Nin kanzowak kileŋ kileŋ mti imbimak set kileŋ ku mambanup. Ma nin am notne ekŋengalen kwitnaŋ kwitnaŋgat eyak mti ŋenzinŋ kileŋ ku mbanup.

¹⁴ Zisasi Kilais ek nâmkipemti ekmak tususunŋin tapme mamti mambe. Mti keŋ itnaŋgalen mama mimi mgasik sambe e bamkumpemti keyet ŋen ewe ku otnâmbanik.

14

Nin notnneyelen mama miminŋinaŋgat yaŋaŋ ekti, “Geŋ keboŋ neŋ keboŋ nnagak,” zemti ku atindândawep

¹ Am nâmkipepeŋinmak notnaŋ ingat tuŋguwinan tapmaip ekŋen nâmkipepeŋin tuwat tuwat kogogapmti mama miminŋanaŋ ku atindândawep.

² Notnaŋ inmagen an nâmtememinpiŋ ekŋengalen mama miminŋin kapigok tatindain, “Neŋ kwitnaŋ sambe ŋep nimâbâgalen etaŋ.” Ma notnaŋ nâmtememinmak pigok nâip, “Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ Kawawaŋaŋ nâme neŋ niniyelen beye ke etaŋ niniyelen,” zemti msikokok etaŋ manip. An nâmtememaŋpiŋaŋ an nâmtememaŋmagat ku ekme topme nâmtalat pewe.

³ It temakwep Kawawaŋgalen am keŋgagam geŋ nâmtemtem kumti kwitnaŋ kwitnaŋ ekseŋepiŋ mannik in noline nâmtememinmak ku indikme topme eklatat indewep.

⁴ Keyepmti geŋ an zibonaŋ an ŋeniyelen mulup an ŋeniyet, “Geŋ Kawawaŋgalen set tazinen ke ku mainik,” zeme ŋep bewe? Egaŋ mulupmanen windeŋaŋ bemti tabe ma tuwat tuwat bewe keyet zetnaŋ zenze ke Amobotnaŋaŋ zenzeyelen, eneyet zet keboŋ zenze ke Kawawaŋgalen; nin yek. Keyepmti egaŋ tuwat tuwat ŋep ku bembeyelen Amobotnaŋaŋaŋ mukulem mpeme ŋep gweŋ gweŋ kumti tabe.

⁵ An ŋenaŋ kasup kwep ŋeniyet nâme mobotnaŋ penaŋ beme pigok manâin, “Kasup mulup mimi kwep kapiyaŋ kasup notnaŋ sebemindemti gwaen tazin keŋgok mambein.” Âpme an ŋenaŋ nâme, “Kasup mulup mimi sambe bepi sepemin kwep mambein” Am sambe nânâŋin sepem iŋŋak iŋŋak keŋgok tazingapmti kwileki ŋen msât nâmbep beme ŋep ilinak kwep kwep nâmti mbep.

⁶ An msasa ŋen Amobotnaŋgat sesewatsasayet nâmti ombepem beme egaŋ Amobotnaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ mwasâti keŋgok mip. Ma an soŋgom meu nâmtememaŋpiŋ manin ma an nâmtemtem mti eksemti egaŋ sikokok etaŋ manin. Mti egeŋaŋ keŋgok milut ke Amobotnaŋ Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ meu maidain keyet nâmti dundum samti wisikŋ zemti manilup.

⁷ Am nin mamanup kapi ninangat kwizet buŋamak bembeyet mti ku mamanup yek. Nin mama miminnanen kwitnaŋ ŋen minup beme nin ke mman Kawawaŋaŋ keyet kwizet buŋamaŋ tin. Mti mama mamanup ke Kawawaŋaŋ nâme tikŋaŋ bembeyelen ke mti keyet keŋan mene gakiki aiknup beme ke keŋgagak Kawawaŋgat zapat bein.

⁸ Keŋgogapmti nin msalen kapi mamti Amobotnaŋgat kwitnaŋ mwatomzempemti mamambanup. Nin Kawawaŋgalen zapat mamanup keyepmti gakinup ma alik mambanup beme Kawawaŋgalen kwitnaŋ kwitnaŋ etaŋ.

⁹ Amobotnaŋ gakimti naman gilik zemti wage ke yaŋaŋ kapigogat, Kilaisiyaŋ am gakikiŋaŋ ma am alik mamananŋ ningat Amobotnaŋŋ temakwep mamayet nâmti gakimti wage eyaŋ ningat Amobotnaŋŋ tazin.

¹⁰ Kilais ek ningat Amobotnaŋŋ kogogapm geŋ soŋgom meŋ ku manik in ekŋen soŋgom meŋ manip ekŋengat zekukuŋin ku mbep. Naman kegogak geŋ soŋgom meŋ manik in ekŋen soŋgom meŋ ku manip ekŋengat zekuku ku mbep. Nin sambeyaŋ Kawawaŋgat zikatnan sokbemann egaŋ nin sambeyet zetn zemdelaŋ zewe.

¹¹ Kawawaŋgalen Zet Itnananen golaŋ zenze an Aizayaŋ zet meluwaŋ kapigok mimiŋaŋ tazin,

“Amobotnaŋŋ zeinen neŋ penaŋ sukwep penaŋ mamayapgapmti in nâgât pedondom namti zewep. Nen Kawawaŋ neŋ an zet zemdelaŋ zenze an.” (Aizaya 49:18; 45:23)

¹² Keyepm nin sambe pi Kawawaŋgat zikatnan yaŋaŋ zemsokbemann delaŋ zemâbe.

In nolineyaŋ Kawawaŋ mâbâgalen selin kwitnaŋ ŋenaŋ ku bekekkep

¹³ Keyepmti in Kilaisiyelen am maŋge ekŋengat zet zemdelaŋ zenze zet mulup ku mbep. Mti naman ŋen kapigogak ku mbep, in Kilaisiyelen am maŋge selinan kwitnaŋ ŋen mme keyaŋ ekŋen mme toindondoyelen seleset ku indaik mekep.

¹⁴ Neŋ Amobotnaŋ Zisasmak tusuwananŋ mamayaŋ keyepmti neŋ pigok nâyaŋ, meŋ sepemaŋ iŋak iŋak tapmezim keyaŋ naman keŋ mme bekananŋ beme neŋ Kawawaŋgalen ku bembeyelen mulup mamm. Kogogapm ŋen egaŋ meŋ ekseŋeŋaŋmak, “Ŋen nimti keŋ keyaŋ mme bekananŋ beme Kawawaŋgalen an ku bewap,” nâme nin egalen nânâ ke ku mann topme meŋ ke niniyelen apitilimpewek mene.

¹⁵ Kogok apitilimpemtiŋgut geŋ zedi mâti meŋ egaŋ, “Nima keŋ mme bekananŋ bewe,” manâin ke naman geŋ giti totati tatnimane gigeŋ. Gikti egaŋ keŋanen nâme bekananŋ bep. Kogok mnak beme gaŋen nodanŋat keŋdi bembe ke ku tazin. Geŋmak nodi it ilisakwep Kilaisiyaŋ gilik zemti idadagat gakiye. Keyet geŋ nodanŋat ŋoktik nâmamaŋaŋ kumane gakikiyet setetekdi lendetme mama mimi egaŋ nâmtemtem min ke ku mbanik.

¹⁶ In kwitnaŋ kwitnaŋ pembenanŋ zemti maip keyaŋgut mama mimi keyet nodanŋ ekme nukŋaŋ ma eksesemak mambein kogogapm geŋ eksemti mbanik. Mneti nodanŋ keyet nâme mgasik mambeinanŋ zeok zet notnaŋ zeweyet eksemti mammambanik.

¹⁷ Kawawaŋgalen zemâtâtâtŋat mama ke Emetak Teŋaŋ amgat keŋinan mulup mme amnanŋ mama kapigok mamip: nolinmak oloŋkati mamaip ma nolinmak keŋ sewakŋaŋ palen ma mama kwetetepmaŋ Kawawaŋaŋ nâmtikŋaŋ min ke mamaŋinan mamkawaŋ beip. Kawawaŋgalen amnanŋ in keyet otnâmti tu meuyet etaŋ atindândâ ku mbep.

¹⁸ Keyepm an ŋenaŋ set ke imti Kilais sisilinŋ mulup msamti mainen Kawawaŋaŋ ek nâmpeme dolakŋaŋ bewe. Ma am ekŋenaŋ kegogak egat nâme dolakŋaŋ penaŋ bewe.

¹⁹ Keyepmti sewakŋaŋ mama keyaŋ notnemek ningalen mamayet popeŋaŋ bembeyelen ŋokanŋaŋ kumti mbanup. Naman notn mukulem mukulem ke kogogak mti Kawawaŋgalen mama mimi in mimiyet manâinen ke mamaŋinan penaŋ mkatikŋaŋ bewep.

²⁰ Geŋ tu meuyepmti nodanŋalen nâmkiniŋpepeŋaŋ Kawawaŋmagen tazin ku walebanik. Bo meŋ sambe ekŋen ke dolakŋaŋ etaŋ. Kawawaŋaŋ nin niniyelen bempeye yaŋgut bo meŋ ninup keyet notn keŋaŋ walatme ekme tokukuyelen bep beme geŋ bo meŋ ke ninipin.

²¹ Geŋ nodi keŋaŋ ku mmame bekananŋ bembeyelen nâmbanik beme geŋ soŋgom sesumbananŋ ma wain tu ma kwileki ŋen ku nimbaniŋ ma kwileki ŋen mmame nodanŋat keŋaŋ mme bekananŋ ku bewe.

²² Geŋ kapigok nâmbanik, tu meŋ niniyelen maotnânik ke geŋ ma Kawawaŋ igalen kwitnaŋ kwitnaŋ. Kegogapmti nodimak tu meuyet atindândâpin. Geŋ kwileki ŋen yayaŋ palen ku mnik beme keyet keŋdan nâmane ŋep beme oloŋen mbanik.

²³ Yaŋgut an ŋenaŋ keŋ zut mtiŋgut kilen ke nimbe beme ek nimti yommak bewe. Egaŋ nâmkiniŋpepeŋin ilak nin keyet penaŋaŋ kegok sokbewe. Nin kwileki ŋen nâmtemtem palen belak etaŋ mmann keyaŋ yommak etaŋ bemâpbe.

15

Nin Kilaisiyaŋ maŋge sepem keyet kataŋ mambanup

¹ Nin nâmkiniŋpepen katikŋaŋ bemti kwitnaŋ kwitnaŋ ŋen ku eksemti kambuk ku manzenup nin am nâmkiniŋpepeŋin tuwat tuwat kwitnaŋ kwitnaŋ eksemti kambuk manzeip ekŋenmak atindândâpin sewakŋaŋ palen mambanup. Kogok mamti nin nânuwen kapiyaŋ pembenanŋ etaŋ kogok nâmti sek mmopmôt ku mbanup.

² Nin notne indamukulem mmann nin mama mimi dolakŋaŋ minuwen keyaŋ ekŋen indamukulem mimindeme Kawawaŋmak tusu mamaŋin mkatikŋaŋ bewe.

³ Kilais egaj kegogak iknjaŋgat nâme moŋme ku maŋge. Kegogapmti Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen Dewilaŋ Zisasiyet zet ñen kapigok kuyeyan tazin ke penaŋaŋmak beye, “Kawawaŋ zemtalat pewien keyaŋ neŋ zemtalat newien kegok bein.” (Sam 69:9)

⁴ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet ke belak ku kukuŋaŋ. Zet keyaŋ mama mimi dolakŋaŋ zikat ndandayelen nâmti meluwaŋ mimiŋaŋ. Zet keyet keŋan tazin keyaŋ nin ñep ndamukulem mme nâmkijpepen kaliŋaŋ bem tati Kawawaŋaŋ koti yommak gakiki mtot idesâpm keyet damuŋ mti webepeŋ tabanup.

⁵ Kawawaŋ ek am keŋin mkatik beme kaliŋaŋ bemti tatat toŋaŋaŋ ñep indamukulem mimindeme Kilaisiyelen mama mimi ke timti keŋ kwep bemti mambep.

⁶ Kogok mti nin sambe keŋ kwep bemti Amobotnaŋ zemesesawatpewanup. Kegok minuwen Zisas Kilaisiyet bipmaŋ Kawawaŋ nin zemesesawat mnup keyaŋ kwizet buŋamaŋ mme palakŋaŋ bein.

⁷ Notn notn mti keŋ kwep bem mama keyaŋ ingalen mamayet popeŋaŋ beme noline keŋ oloŋen palen indazemetetime kopme mait. Kilaisiyaŋ in indazemetiye keyet penaŋaŋ notn notn mmame mti Kawawaŋgat kwitnaŋ mme palakŋaŋ bewe.

⁸ Kawawaŋaŋ notnne Zuda indamukulem mme kapigok nânâyelen nâmti Kilais peme koge. Egaŋ ekjengat mukulem mimi an yeŋsokŋineyet zetik mge ilak Kilais zempeme kogeyan egalen zetik ke mme penaŋaŋmak sokbeye.

⁹ Kegok mgeyepm am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekjenaŋ Kawawaŋgalen aŋgalaŋ gogotgat zemesesawatpepeyet nâmti kegok mme Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen tazin keyet katnaŋ sokbeye,

“Neŋ Zuda am maŋgeen ku sokbembeŋaŋ am ekjengat zikalinan zemesesawatgemti silik kwizet buŋamdi mwawatgat mililim kuwap.” (2 Samuel 22:50; Sam 18:49)

¹⁰ Naman zet ñen ewe Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ zenzenaŋ kapigok tazin,

“Am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekjenaŋ koti iknjaŋgalen maŋgeen ekjenmak tusumti zemesesawatnewep.” (Zii Zet 32:43)

¹¹ Naman zet ñen ewe kapi zenzenaŋ tazin,

“Am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ, in ilinsakwep Amobotnaŋ oloŋen mpemti sese-watpewep ma am sambe ekjenaŋ kegogak egat nâme moŋme zemesesawatpewep.” (Sam 117:1)

¹² Ma Aizayayaŋ zet ñen kapigok kuye,

“Zesimagengatnaŋ an ñen sokbewe egaj Zuda am maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekjen ma am sambe ekjengalen Amobotnaŋ bewe. Mme am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekjenaŋ egaj indamukulem mbeyet webemti mambep.” (Aizaya 11:10)

¹³ Keyepmti neŋ in Zuda am maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ingat nâmkijpepeŋin ma webembeŋin Kilaismagen tazin keyaŋ keŋin msewak beme mamayet mandunduyap. Kawawaŋ ek webembe toŋaŋ keyepm Emetak Teŋ indaye keŋinan tazin keyaŋ webembeŋin mkatikŋaŋ beme mamayet mandunduyap.

Pâl Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ timti am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekjenmagen zenze an

¹⁴ Kilaismagen notnne, inmagen keŋ taolet mimi ma mama mimi teŋ keyelen set ke ilak ke Kawawaŋaŋ keŋinan bemisik peme mamaip keyepmti ilinagak mukulem mukulem mti ñoktik dolakŋaŋ dopmaŋ sam dopmaŋ sam mimiyet ñep mmambep. Neŋ ingat yaŋaŋin kegok ke ilak manâmkatik beyap.

¹⁵ Apme neŋ Kawawaŋaŋ keŋ taoletnaŋgat Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zenze mulup ke tewalaŋ mneŋge keyepmti neŋ zet notnaŋ ingat zesâgâti kwalan kwalan ku mamiyap.

¹⁶ Kilais egaj am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekjenmagen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zempalakŋaŋ bembeyet naombemneŋge keyepmti neŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋgapmti sâpe sâpe bumbu anak beyap. In Kawawaŋgat wisikŋ tewalaŋ Emetak Teŋaŋ keŋinan mme kweteteŋmaŋ beme Amobotnaŋgalen wisikŋ tewalaŋ dolakŋaŋ Kawawaŋmagen neŋ mmet Kawawaŋgat tewalaŋ ke sâpe sâpe bumbuyet mulup zet ke naŋge.

¹⁷ Neŋ keŋ ñep bugan oloŋen bein enenogat neŋ Kawawaŋgalen mulup ke mma keyet keŋanen Kilais Zisasiyet kwizet buŋamaŋ mwaban keyet nâyap.

¹⁸ Neŋ sekŋ mobot zet zeya gwa yaŋaŋ kapigogak, neŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ timti mulup dolakŋaŋ am Zuda maŋgeen ku sokbembeŋaŋ ekjenmagen timet zema Kilaisiyaŋ indamukulem mme nâmkijpepeen kwabien keyepmti zeya.

¹⁹ Neŋ menok ma winde mamananan notnaŋ tatname zet zewan ke Emetak Teŋaŋ winde name mti Zelusalem mkaengatnaŋ yaŋbemti Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ katnaŋ ke ilak msat katan zempalakŋaŋ bemmeti met Ililikam msalen met patan zewan.

²⁰ Neŋ am ɲeɲaŋ mka taŋkawat tendempaye keyet palen mka walalatgat nâma ɲep ku bein. Kegogapm nananŋat mawalalap. Kegok mamiawen neŋ Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakɲaŋ Penaj kapi am notnaŋ ku nâip ekɲenmagen met zempalakɲaŋ bembeyet tikɲaŋ omba penaj matazin.

²¹ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen golan zenze an Aizayaŋ zet zeye ke penajaŋmak bembeyelen manâyawen ke kapigok zeye,

“Am zet zapatnaŋ ku nânarjaŋ ekɲenaŋ ke eknâmâtâbep.” (Aizaya 52:15)

²² Zet keboŋ keyaŋ naopem manamandame mulup mamiyap ke ekma ektemtemjaŋmak beme inmagen sakwep kokogalen kwindenderjaŋmak beye.

Pâlaŋ Loma am met indikti ometɲ Sipaen msalen mesâgât nâŋge

²³ Neŋ am ekɲen kapimagen mulup mimiyet nâmbanen ilak mma delaŋ zeme inmagen kosâgât webe webe teepnaŋ mban ke elak dangome inmagen kosowap.

²⁴ Neŋ in kot indikti innak belaknik taindema mukulem notnaŋ mnamenŋut indenti Sipaen msalen indem mebap ke nâma kopme oloŋen miap. Sipaen msat ke mebegalen manâyap kegogapm mebap.

²⁵ Yanŋut alak pi Kawawaŋgalen an imbi indamukulem msâgât Zelusalem mkaen mesâgât weyaŋbe weyaŋbe notnaŋ tapmiap.

²⁶ Ke notnne Kawawaŋgalen am bemberjaŋ Masedoniamak Akaia Plowins ekɲenaŋ Zelusalem mkaen Kawawaŋgalen am olat olat palen mamaip ekɲen indamukulem mimindenti zemtâmti milawat akumbemti beme Zelusalem mesâgât oloŋen palen tapmiap.

²⁷ Ekɲenaŋ keŋ taolelin tazin keyet kataŋ mme dolakɲaŋ penaj bein. Yanŋut ekɲen Zelusalem am ekɲenmagen dopmanjin butnaŋ tazin. Ekɲenaŋ am Zuda maŋgeen ku sokbemberjaŋ ekɲengat Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakɲaŋ Penaj timamti zenze an bemti ekɲenmagen Zet Zapat Dolakɲaŋ Penaj timkokotnaŋ keyaŋ ekɲengalen dopmanjin mututuyelenok keyepmti ekɲenaŋ sekgalen bandim ke akumbemti indame ɲep penaj bembeyelen.

²⁸ Âpme zemkatik bewien keyet penajaŋ sekgalen bandim akum bewien ke neŋ timti met indama delaŋ zeme gilik zem inmagen koti keyetnaŋ Sipaen msalen mebap.

²⁹ Neŋ inmagen kobawen belak penaj yek. Neŋ Kilaisiyelen winderjaŋmak koti ingalen nâmkɲipepeŋjin Zisasmagen bemtalip ke kegogak mgwatnaŋ mimindewap.

³⁰ Kilaismagen notnne, neŋ Amobotnaŋ Zisas Kilais egapmti Kawawaŋaŋ nin egalen mulup an ombemndeyeyepmti Emetak Teŋaŋ keŋnaŋ bempaye keyaŋ indamukulem mme notnneyet gogot mimiyet ndaye. Keyet Kawawaŋaŋ nâlen nukjaŋ ke mukulem mimiyet dundum sait.

³¹ In kegok namukulem mme Kawawaŋaŋ Zudia msalengatnaŋ am nâmkɲipepeŋjinpin ekɲengalen belengatnaŋ gilik zemti napbe. Ma Kawawaŋgalen am Zelusalem mamaip ekɲengat am Zuda maŋgeen ku sokbemberjaŋ ekɲenaŋ milawat ondek beme tim mebap keyet oloŋen mbep.

³² Kegok mme neŋ inmagen kosâgât oloŋen palen koti innak bugan tat indema kegoset ke Kawawaŋaŋ in ma nâgât keŋ mme oloŋen bewe.

³³ Kawawaŋ ek keŋ sewak mama keyet ɲotekɲaŋ egaŋ innak kwesij mamayet nâmti dunduyap.

16

Pâlaŋ Loma mka temaŋgatnaŋ an imbi ekɲengat nâpeŋ mamamtan

¹ In nâgât Kilaismagen ipm Pebe egaŋ inmagen kot pataŋ zeme in ek weyaŋ ekdamuŋ mbep. Ek Senkli mkaen imbi damuŋ matazin.

² Âpme neŋ in Amobotnaŋgat nâmti Pebe mkitik peme ingat tuŋguwinan mamayet nâmti diindoyap. Kawawaŋgalen an imbi nin mama mimi dolakɲaŋ kegok ɲep penaj mimiyelen. Egaŋ kegogak neŋ ma am notnaŋ mandamukulem mamimindain keyepm ek nukjaŋ ɲen sokbemsame in mukulem mpewep.

³ Mti Plisilamak Akwila eget nenmak nsakwep Kilais Zisasiyelen mulup animbiŋaŋjet nâgât egaŋ indamukuin zewep.

⁴ Egeleŋ nâgât mti seŋjit walesât mbungapmti Kawawaŋgalen am Zuda maŋgeen ku sokbemberjaŋ ma neŋ egetgat keyet nâmamozin.

⁵ Ma egalen mkaen an imbi ondekti Zet Zapat Dolakɲaŋ Penaj zenâ zenâ mamip ingat kegogak indamukumindein. Ma in Epinetas notn penaj Esia an Kilais kukjaŋgat nâmkɲipeyeen ek kegogak mukumpeyap.

⁶ Malia egat kegogak zeme nâk egaŋ inmagen mulup omba penaj mge keyepm neŋ egat nâma dolakɲaŋ beme ek kegogak mukumpeyap.

⁷ Adonikus an ma Zunias ek imbi eget am manje msat kwegpatnañ neñ keyetnañgapmti neñmak nsakwep mka katiñan kek ndeme taben. Egetgat zeme nâselup neñ eget kogogak mukumideyap. Eget an imbi kwizet buñamit temañan ma eget kogogak an imbi Kawawañgalen zet timamti zenze an ekpangat tunguwinan mamti Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakñan Penañ ñeñan bemti nâmbun. Neñ ewe belak mama egelañ kekok mbun.

⁸ Ampliatu ek Amobotnañgalen mama mimien notn penañgapm mukumpeyap.

⁹ Ulbanus ek Kilaisiyelen mulupgat mandamukulem mindein ekmak Stakis egat notnet penañgat idamukum ideyap.

¹⁰ Apelis ek Kilaisiyelen mulupgam sindem omba same ke epumti manje keyañ mme ek Kilaisiyelen an penañ mamain mukumpeyap. Mti am Alistobulus egalen mkanjanen matalip ekñen kekokak mukumindeyap.

¹¹ Zuda an notn Elodion ma am Nasisusyelen manje Amobotnañmak mamaip ekñen kekokak indamukumindeyap.

¹² Imbi zut Tilipenamak Tiliposa egelañ Amobotnañgalen mulup nukñañben penañ mamilup. Imbi eget kekokak mukumideyap. Pesis ek Kawawañgalen mulup windeñañben mamgapmti ek kekokak mukumpeyap.

¹³ Lupus ek an Amobotnañ mâtî mamayet giñgiñ mamain. Ek mamenet egelañ dolakñañ nadamuñ mbun mti mamañan ñâgat mamnok penañ beye keyepmti eget kekokak mukumideyap.

¹⁴ Asinklitusmak Pligon ma Elmes ma Patlobas ma Elmas ma an notnne notnañ ekñenmak mamaip ekñen kekokak mukumindeyap.

¹⁵ Pilogusmak imbiñañ Zulia ma Neliasmak ipmañ ma Olimpás ma Kawawañgalen an imbi sambe ekmak matalip ekñen kekokak indamukumindeyap.

¹⁶ Kawawañgalen an imbi mama mimiñin tazin keyet katañ ilinak notn notn mti bet butem aiwep. Msat katañ Kilaisiyelen manje ekñañan ingat kekokak nâpen mamaip.

Am notnañan ñâmkijpepemak maindakalañ indeip ekñengalen zet

¹⁷ Kilaismagen notnne, in indakalañti Zet Zapat Dolakñañ Penañ zemzikat indamimiñañ ke myunjusât mamip. Am ekñen keboñgat indiksem indemti bamkumindewep.

¹⁸ Am ekñen keboñ keyañ Amobotnañ Kilais eget mulupmañ ku mamip. Ekñañan ilinañgat keñañgalak mulup ke mamip mti sek mmobot zet zemti an imbi notnañ keñin uwatnañ zet kelakñañ mimindamti maingatetimindeip.

¹⁹ Zet Zapat Dolakñañ Penañ nâmti manjgawepup keyet zet zapalin msat katañ mepmâge. Âpme neñ keyet ingat keñ dolak nâmti pigok diindosowap. Kwitnañ kwitnañ dolakñañ mimiyeñ keñin imbelañañ beme oloñen palen mbep. Kwitnañ kwitnañ bekanañgatgut imbelañañ bemti ku mbep.

²⁰ Kawawañ An sewakñañ toñañ egañ Sadañ belaknik kapi mtopesâpm. Amobotnañ Zisas Kilais egalen keñ taolelañ inmagen wemti wembe.

²¹ Mukulem mimin Timoti ma Zuda am notnne notnañ Lusias ma Zeson ma Sosipata ekñañan in kekokak indamukumindeip.

²² Tetias neñ Pâlan zet zeme keyet katañ zet kapi kumti Amobotnañgat kwitnanen zet kapi ingat kumidalup mti neñ in kekokak indamukumindeyap.

²³ Gaiasyañ neñ ma ñâmkijpepeñinmak manndikdamuñ minden egañ kekokak in indamukumindein. Ma Elastas ek Loma gapmangalen mulup an mka kapiyelen mânep damuñ ek ma ningat notn Kwotas egelañ in kekokak indamukumindeip.

²⁴ Amobotnañgalen angalañ gogolañ inmagen wemti wembe penañ.

²⁵ Kawawañan neñ Zet Zapat Dolakñañ Penañ tim kotdiindowaneset ingalen ñâmkijpepeñin Zisas Kilaismagen tazin ke mme windeñañben ñep tatagalen. Mme Kawawañgalen zet enzililiñañ eweñañ baen takwage ke Nemunañ ningapmti peme kotgakikiyelen nânge kelak sokbeye keyet zapañañ mandiondup.

²⁶ Kawawañ mama kanzizit mamain egañ zemndeme nin keyet katañ manzemkawañ benup. Ma am sambeyañ ke nâmti gawepupuyet nâmti zeme golañ zenze an ekñañan papiaen yañañ sosok zemkawañ bemti meluwañ mpepeñañ.

²⁷ Âpme Kawawañ ek an ñoktikñañ temañ mamain Zisas Kilais ningapmti zempeme koge keyepmti Kawawañ zem oloñen mpemti kwesiñ kwesiñ sesewatpepeyelen! Ke penañ.

1 Kolin Pâlañ Kolin am ekñengat zapat meluwañ ñeñañ kapi kumindaye

Zapat meluwañ kapi Pâlañ Kolin ekñengat ñeñañ kumindaye. Kolin ekñengat zapat meluwañ zut kuye yangut nukñañ sepem ikñak ikñakgapmti sek zut kuye. Pâlañ Kolin mkaen Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ timepme sek zut beye kan keyet Kolin dapmelange msokbemindemti koge. Koti mame nukñañ notnañ sokbeme kot zeme nâmtiyepm zapat meluwañ kapi kuye.

Kolin mka temañ ke Akaia plowis keñañ tazin. Manan Akaia msat ke msat temañ alak pigokgat Glis makup keyet keñañ tazin. Am msat keyetnañ zelin Glik zet ke manzeip. Kolin mka keyañ nembu ganzenan ma msat busiliñañ ñetekñañ Aika msat temañ ma Kolin mka temañgatnañ mezinen ke atam tatatnañnok mam tazin. Âpme am wañgaen makotemien ekñañ tokwat bembululuñgat wisat mti sakwep mepmegalen nâmti wañgañin Kolin msat busiliñanen ke gapumoti nembet daen mebemti moti mametemien. Mme naman Kolin am indabulut tapmeyepm Pâlañ zapat meluwañ kapi kumindaye. Nukñañ notnañ Kolin mkaen dapmelange mambien ekñañmagen sokbeyeen kapigok: Ekñañ meu nopiom ekñengat sâpe sâpe zemindamti naman timkot bemkwiti kwiti munduman kobeme dapmelange ekñengat tunjuwinanen notnañ ke met kwitim nime zezet banbañañmak sokbeye. Notnañ nolinañgalen mama mimiyet ektekalili mulup omba mbien. Nolin towewenñañ ekñengat tewalañ bembeyet nâmti kumindaye (7:1; 8:1; 12:1; 16:1).

Zet ñetekñañ temañ kapigogañ 1 Kolin zapat meluwañ keñañ talip:

1:1-9 Pâlañ indamukumti zengwatnañ zet notnañ zeye

1:10-4:21 Zet atindândâ yañ dapmelange kalañge

5:1-6:20 Msatgalen mama mimi bekañañ dapmelange ekñengalen nâmkijpepeñin waletme delañ zemâge

7:1-40 Pâlañ awimbiñ mamayet zet notnañ zeye

8:1-11:1 Keñ zut palen ku mamayelen; Zisas kwewetañ nâmkijpemti mamayelen

11:2-14:40 Dapmelange ñoktik sepem zibonj mâti Kawawañ sesewatpepeyelen

15:1-58 Zisasiyañ gakikiyeengatnañ wageyepmti am nâmkijpepeñinmagañ kegogak wabep

16:1-24 Pâlañ ikñañgat zigok mimiyelen nâñgeyet zemkawañ bemti zengwatnañ mindamti eksem mamayet zemindeye

¹ Pâl neñ Kawawañañ ikñañ nânganok Zisas Kilaisiyañ buñam zapatnañ zempalakñañ bembeyelen annañ nakumtetiye ma ningat notn nâmkijpepeñañmak kwitnañ Sosenes

² nit meluwañ kapi kumti Kawawañgalen am nâmkijpepeñinmak Kolin mka teman mamaip ingat kumbemalu kozin. Kawawañañ in Zisas Kilaismak tusumindemti mme teñ kwapme ikñañgat zapat etañ mamayet indakumtetiye. Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ keyañ am sambe msat katanj Amobotnaññ Zisas Kilais masesewatpeip ekñañmagen penañ bein ma egañ ekñengalen Amobotnañin ma sakam kegogak ningalen Amobotnaññ bein.

³ Biptm Kawawañ ma Amobotnañ Zisas Kilais egetmagengatnañ keñ taolet ma keñ sewakñañ inmagen wenti weweyelen mandundulup.

Kolin am ekñañmagen zet zapat dolakñañgalen penañañ sokbeye

⁴ Kawawañañ in Zisas Kilais nâmkijpeme keyepmti egat pembenañgat keñ taolet omba mamimindain. Neñ Kawawañgalen keñ taoletgat ma kwitnañ kwitnañ kapiyet egat kan katanj wisikñ zemti mandunduyap.

⁵ Enenogat in Zisasiyelengapmti Kawawañ kwitnañ kwitnañ sambe in tim mamayelen indaye ke kapigok: in nânâ penañ keyelen yañañ kogogak winde indame nâmbien ma Kawawañgalen zet katnañ penañ ke angat diindondoyet winde ñep indayeyañ tat indain.

⁶ Ke Kilaisiyet buñam zapatnañ ingat tunjuwinan zemkawañ bemann keñañ atam katik mbien.

⁷ Keyepmti in Kawawangalen Emetak Tenarj taolet yararj yararj maindain kwep njen ku matimalip timti in Amobotnarj Zisas Kilais bamgat sokbembkawanj beme eegalen gulak damurj mamip.

⁸ Ma Kilaisiyarj in kegogak bandim mimindeme tenj mama tapmepme kan delarj zenze sokbewen Amobotnarj Zisas Kilaisiyelen kokot kanen ingat myungunjunj njen ku aikbe.

⁹ Kawawarj Amobotnarj Zisas Kilais ekmak pepap bemti mamayet namti indakumte-time kobien. Ek zet njen zem njen zem ku mamin.

Kolin dapmelange ekjenarj kalalarj mbien

¹⁰ Kilaismagen notnne, nej Amobotnarj Zisas Kilaisiyet kwitnarjgapmti in golarj zet diindoma nait. In zet mnot mtot mti tunjuwinan kalalarj temarj ku sokbak. In kej kwep bemti kalalarj tazin ke weyanje kwep bak. Mme kejinan ma nananjinan tusumti kej kwep mamayelen nawep.

¹¹ Kilaismagen notnne, ingalen tunjuwinan atindandâ temarj tasokbein keyet zapalin ke Koloweyelen sip kwep notnarj kot dinome namban.

¹² Zet zapalin kapigok kot zeme namban. Inmagen notnarj manzeip, "Nin Pâl egalen am." Ma notnarj manzeip, "Nin Apolosiyele am." Ma notnarj, "Nin Kepasiyele*" am," manzeip. Ma notnarj, "Nin Kilaisiyelen am," manzeip.

¹³ Kegok newarjgut pigok nep zenzeyelen Kilaisiyarj iknarj epeemti sambe ku beye. Ma Pâl nej ingapmti tewen yomengatnarj indatitiyelen ku gakiwan. Ma Pâl nâlen kwilen tusumindemti tu ku zulutindewien.

¹⁴ Nej inmagengatnarj am sambe tu ku zulutindewan yek. Keyet nej nâma nep bein. An zut Kilipusmak Gaias eget etarj zulutidewan.

¹⁵ Keyepmti inmagengatnarj nenarj, "Pâlgat kwitnanen tu zulutgeyap," nep ku zenzeyelen. Egarj kegogak, "Nej egalen zapat," nep ku zenak.

¹⁶ Nej Stiwen ma an notnarj egalen mkaen matalip ekjen tu zulutindewan ke nâmtalap. Yarjgut am notnarj tu zulutindewan ma yek ke ku nâmâtâtindeyap

¹⁷ enenogat nej Kilaisiyarj am tu zulutindendeyet ku zemneje. Egarj Kawawangalen Zet Zapat Dolaknarj Penarj zemkawanjbembeyelen mulup ke narje. Yarj nej am nananjin temarj ekjenarj manzeip kegok am ku maapitilimindeyap. Nej belak Kilais tewen kumasasokpewien zapat ke amnarj nâmkinjpeyelen mandiidoyap enenogat zet zapat ke iknarjgut windenarj omba penarj tasain.

Kawawarj amgat set maweyanzin ke njotik dolaknarj penarj

¹⁸ Am waleletgalen mama mimi tapmpir ekjenarj Zisasiyet gakiinjngat burjam zapat diindomann ekjenarj nâme belaknarj penarj mambein. Yarjgut am yomengatnarj indatitinarj ekjengat burjam zapat ke diindoman kemageset kejinan Kawawarj ekjenmagen mulupmar windenarjben mamm.

¹⁹ Kawawangalen Zet Itnarj meluwarj njen pigok miminarj tazin, "Nej am njotikjin temarj ekjengalen nananjin mtot indewap. Ma am njotik sambe ma otnaip ekjen njotikjin penj pema mebe." (Aizaya 29:14)

²⁰ Mti amnarj nâme njotik temarj mambein ke Kawawarj mapenpeme mezin. Kelak egarj am nânâ omba manaip ekjengalen nânâ ke ku matimti zein. Egarj, "Am Zuda ekjengalen zii zet nânup," manzeip ekjengalen nânâ ke ku matimti zein. Egarj am zelarj auuyelen weyarjti manzeip ekjengalen zet ke mapemewen.

²¹ In nait, am Kawawangalen Zet Zapat Dolaknarj Penarj ku manâmkinjpeip ekjenarj Kawawangalen njotik temarj penarj ke nâme zet kilom mambein. Mme ekjenarj ilinarjgut njotikjinangot Kawawarj ku nâmâtâtpewien. Yarjgut Kawawarj am Kilais nâmkinjpeiwien ekjen ombemindemti yomengatnarj indatitiyet egalen Zet Zapat Dolaknarj Penaneset nin manzemkawanj benup keyarj am Kawawangat zapat maanjalarjindein.

²² Zuda am ekjenarj menok yararj yararj eegalen njotikjin temarj keeset bemti matalip. Ma am Zuda manjeengatnarj ku sokbembenarj ekjenarj nânâ temarjmak mamayet njotikjin keeset mambeip.

²³ Yarjgut nin Zisas tewen kukuwarj keyet zapatnarj manzemkawanj benup. Mme Zuda am ekjenarj Kilais tewen gakiye keyet zapatnarj nânâyet njenzinj mamip ma am Zuda manjeen ku sokbembenarj ekjenarj nâme zet ke kilom mambein.

²⁴ Yarjgut Kawawarj Zuda am notnarj ma am Zuda manjeen ku sokbembenarj notnarj iknarjgut zapat bembeyelen indamandaye ekjenarj Kilaisiyelen burjam zapat zemkawanj beme namti ekjenarj Kawawangalen windenarj am yominangatnarj matimkwatindein ke maegip ma nananjin temarj am walelelen ku mebegalen manain ke kegogak maegip.

* 1:12: Kapi Pitayet kwitnan njen gilik zeleset makuip.

²⁵ Am ekjenan Kawawangalen zet keyet kilom zeme keyan naman egalen nânayan amgalen nânâ masebembein. Ma Kawawangat an windenan isiknan bugan nâme keyan naman egalen windenan amgalen winde masebembein.

²⁶ Ke ney pigok nâyapgat zema nâit: Kilaismagen notnne, in ewe iknanggat zapat ku indakum tetiyeen baen kan keyet in sambe notnan nânâmak ku mambien ma notnanan kogogak windemak ku tabien ma notnan kwizet bunammak ku mambien.

²⁷ Am msat palengatnanan anjine njotik temanjamak maombem indeip yanjut Kawawang an njotiknan temanmagar sakambuk mimiyelen nâmti keyepm am tototnan penan ke iknangalen mulup mimiyelen maonzemendein. Ma am windenjamak ekjenan sakambuk mimiyelen nâmti keyepm am ekjen windenjinpij mamaip ke Kawawang an maonzemendein.

²⁸ Mme Kawawang nep kwitnan kwitnan sambe am msat kapiyetnanan nâme mobotnan mambein ke asesekgalen manân keyepm egan am tototnan mangeengatnan ma am msat kapiyetnanan nâme ekjen am tototnan bemberjan ma ekjengat kogogak nâmindeme belaknan penan bemberjan ke ombemendein.

²⁹ Msalen am nenan Kawawangat zikatnan sek mmobot mnakgapmti Kawawang yanjan kegok mamimindain.

³⁰ Kawawang iknanggat njotiknanjalak in indatimti Zisas Kilaismak tusumendein ma Kawawang mme Kilaisyan ningalen njotiknan beye. Mti Kilaismageset in Kawawang iknanggat zapat mamayet ma yomengatnan timkwat indemti ten mamayet ombemendein.

³¹ Keyepmti Kawawangalen Zet Itnanan meluwan pigok miminjan,
 “An nenan iknanggat sekjan ku mobe. Amobotnanan mulup mge keyet nâme mobe.”
(Zelemia 9:24)

2

Pâlan Zisas kumasasokpepenan keyet zapat diindoye

¹ Âpme Kilaismagen notnne, ney inimagen koti Kawawangalen zet enzillinan penan zewan ke zet dolaknan weyanji zenze ma njotik teman teman nen timti ku diindowan.

² Ney kapigok nâmkatik bemti inimagen koban. Zet notnanggat yek; Zisas Kilais tewen kumasasokpewien keyet zapatnan etan diindosât koban.

³ Ney inmak mambanen kan keyet ney sebetn suknan beme kinjati sebet dinjin palen mamban.

⁴ Ney zet zemzikat indandan ma zet zapat zemkawan bewan ke an njotiknan teman zemkawan bemti mamip keyet katan ku mban. Ney Emetak Tenan winde name Zisasiyelen bunam zapat ke zemkawan bema in nâmkinjapewien.

⁵ Wa ke am njotiknan teman ekjengalen zet sakam ku zewan. Enenogat ney nâmbanen ingalen nâmkinjapewien ke am njotik teman ekjengalen zelen peme ku wetekum tatagalen nâmban; Kawawangalen windeen peme wetekumti tatagat nâmban.

Kawawangalen Emetak Tenan kwitnan kwitnan manzemkawan bemndain

⁶ Yanjut ney am nâmkinjapewien katiknan ma Amobotnanggat zetnan mangawepuip ekjengat tunjuwinan talawen bunam zapat Kawawangalen njotiknan temanmak ney zet mandiidoyap. Naman zet manzeyap keyan ney am njotiknan temanmak msat kapiyelen amobotnan manzeip kebon yek. An ekjen keyelen njotik ke belaknan penan bewe.

⁷ Yanjut nin zet enzillinan manzenup ke Kawawangalen njotiknan temanmak msat kapiyelen amobotnan manzeip kebon yek. An ekjen keyelen njotik ke belaknan penan bewe. Zet enzillinan ke Zisas Kilais nin pembenan bembeyet ketalasim ndaye. Yanjut egan an nen ku dundum mamkwatnepeme alak tatnuwen kapi kwazin.

⁸ Msalengatnan amobotnan nenan Kawawang njotiknan temanmak msat kapiyelen amobotnan manzeip kebon yek. An ekjen keyelen njotik ke belaknan penan bewe. Zet enzillinan ke Zisas Kilais nin pembenan bembeyet ketalasim ndaye. Yanjut egan an nen ku dundum mamkwatnepeme alak tatnuwen kapi kwazin.

⁹ Keyet Kawawangalen Zet Itnanan zet meluwan kapigok miminjan tazin,
 “An nenan zikalan ku ege ma wagan ku nâmtâge ma an nenan Kawawang kwitnan kwitnan pembenan am ek gogot mampeip ekjengat indandayelen weyan beye ke ku eknâmmge penan.”
(Aizaya 64:4)

¹⁰ Nin kwitnan kwitnan pembenan ke nin nâmtâtnup enenogat Kawawangalen Emetak Tenan zemâtdndaye. Ke penan enenogat Emetak Tenan Kawawangalen njotik teman biliwawatnan sambe ke maekmâtâzin.

¹¹ An nenan nep notnanggat kenanggat yanjan ku nâmtâtdak ke tenanan iknan kwewetan manâmtâtin. Kegogak Kawawangat kenanggat yanjan an nenan ku nân; Emetak Tenan etan nep nâmtâtin.

¹² Âpme nin Emetak Teñ am ñoktikjin temañmagengatnañ ke ku tiwenn. Yek, nin Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ ke eknâmâtât mimiyeleñgampm iknãñgalen Emetak Teñ ke ndaye.

¹³ Keyepmti nin zet mandiiñdonuwen am ñoktikjin temaññ manzeip keyet katañ ku diindowenn yek. Nin zet Emetak Teññ manzemzikat ndainen ke mandiiñdonup. Sepem kegogak nin am kwitnañ kwitnañ mandiiñdonuwen Emetak Teññ mandiiñdoin sepem kegogak mandiiñdonup.

¹⁴ Am ñen Emetak Teñññpiñ egañ Kawawañgalen Emetak Teññgalen zet ku manâin ek kwilekiñgãgat nãmâtâtnañ? Egañ zet ke nãme penañpiñ mambein. Zet ke am Emetak Teñ tat indain etaññ maweyañnãmâtãlip.

¹⁵ Am Emetak Teñ keñinan tazin ekñaññ kwitnañ kwitnañ keyet yaññ ñep manãmâtãlip. Am Emetak Teñ keñinan ku tazin ekñaññ am Emetak Teñ keñinan tazin ekñengãt zelin zemdelãñ zenze mulup ñep ku mimiyeleñ.

¹⁶ “Amobotnañgãt keñanen zet tazin ke an kwiyañ nãñgeyañ ñep zemãtãt zikat same mnak?” (Aizaya 40:13)

Nin Kilaisiyelen ñoktik ke Emetak Teññ zikat ndame ke etañ timti manup.

3

Dapmelañge ekñengalen an ñeññ bembẽ ekñen Kawawañgalen mulup an

¹ Kilaismagen notnne, neñ inmagen koti am Emetak Teññ indadamuñ mme mamaip ekñengãt zet diindondoyelen keyet katañ ku diindowan. Ingañ ñoktikjin am msãt kapiyelen sepem keboñ ma in Kilaisiyelen buñam zãpat ku nãwien keyepmti neñ ingãt okãk ekñengãt zet zewãknok zewan.

² Neñ meu katikñañ ku indawan, belãk nam etañ indama nimbien ma meu katikñañ zigok nimbiek? Eñenogãt kan piñgogãk in meu katikñañ niniyeleñ katañ ewe ku beip.

³ Alãk in am Emetak Teññ indadamuñ mme mamaipnok ewe ku mamaip. Ingañ ñoktikjin am msãt kapiyelen sepem keboñ nãmti pepet ma atindãndãndã tunguwiñan mti am nãmkiñpepeñpiñ ekñaññ mti maip sakãk kegok tapmip.

⁴ In piñgok tãzeip, “Neñ Pãliyelen am,” ma “Neñ Apolosiyelen am.” Kegok tãzeip keyãñ zeinen in am msãt kapiyelen nembon beip.

⁵ Apolos ma neñ nit kwiyeipm in nigãt egegalen am manzeip? Nit mulup an etaññ belãk Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ diindomalũ in Kilais nãmkiñpewien. Keyet katañ Amobotnaññ mulup iknãñgãt kwep kwep zemndeyenok mbelin.

⁶ Neñ alikñañ katnañ etañ onzewãn. Âpme Apolos egañ kegogãk nusinañ etañ mge. Âpme Kawawaññ iknãñ mme penaññ sokbeye.

⁷ Keyepm an katnañ ondeye ma nusinañ mge keyãñ mulup ombã penañ mge ñep ku zenzeyelen. Kawawaññ mme penaññ masokbeingãpmti egañ mulup ombã mangulãk ñep zenzeyelen.

⁸ Maondeme mozin ma nusinañ mamin an eget ke sepemiti kwep. Yangut mulup mimiñit dãngãt katañ tosaññgulãk iknãk iknãk tiwalup.

⁹ Nit belãk Kawawaññ mukulem mimiññ anenet mme in Kawawañgalen mulup-mãñgalen msãt nembon. Kogogãk in Kawawañgalen mka nembon nit tawalalup.

¹⁰ Kawawaññ keñ taolet mnamti nãnã nañge katañ neñ mka walãlãlãñ tañkawãt kalinañ pema towege. Âpme timbilãnge ilãk mpepeññ keyet palen amnañ mka penañ tusumti tawalãtmolip keyepm an ekñen keyãñ weyañ nãmãtãtãti walãpbeip.

¹¹ Kawawaññ Zisã Kilais amnañ mka timbilãnge mampeipnok bempaye. Zisã Kilais ek am nãmkiñpepeñinmak ekñengalen mka timbilãngeññ keyepmti an ñeññ asekti timbilãnge alãkñañ mimiyeleñ sakãk yek.

¹² Âpme mka timbilãnge mpepeññ keyet am notnaññ tusumti gol ma silwa ma nanzañ tosaññ temañ ma tep ma mgeke ma puñ kawaseñ keboññ walamobep.

¹³ Kan temañgãt Zisã kobe keyet muluwiñãgãt yaññ tewañ zimti mka butnañ kwep keyet kwiyañ katikñañ ma bakñañ walãlatnañ keyet penaññ msokbewe. Mka keyet palen tep temañ zimti tewañ mka mulup mimiññ keyet yaññ msokbewenok am kwep kwepgalen kegogãk mbe.

¹⁴ Âpme an ñeññ mulupmãñ mka timbilãnge mpepeññnok keyet palaññ walage ke tewañ zimãlewe beme egañ keyet tosaññ tiwe.

¹⁵ Ma an ñeniyeleñ mulupmãñ ke tewañ zime delãñ zemãbe beme mulupmãñgãt tosaññ ku tiwe. Âpme mka toñañ ke zinziyelen bududuk penañ tapmẽngut Kilaisiyañ an iknãñ ke etañ ãñgalãñpewe.

¹⁶ In Kawawaŋgalen sesewat mka ma Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ ingat tunjuwinan mamain. In kekok nâmtalip ma yek?

¹⁷ Kawawaŋgalen sesewat mka ke iŋkaŋgalen etaŋ. Sesewat mka ke dapmelaŋge in kemak. Keyepmti am ŋenaŋ Kawawaŋgalen dapmelaŋge sesewat mka nembon ke walebe beme Kawawaŋaŋ kekok an ke waletpewe.

¹⁸ In keŋ otnânâjin ku tetipewep. Inmagengatnaŋ ŋenaŋ nâme ŋoktikŋaŋmak bewe beme egaŋ am msat kapiyelen ekŋenaŋ maotnâit sepem kebon. Egaŋ iŋkaŋ ŋoktikŋaŋmak ku nâme. Egaŋ kekok peme tapme Zisas nâmkiŋpewe keyaŋ mme ŋoktikŋaŋmak penaŋ bewe.

¹⁹ Enenogat msalengalen kwitnaŋ kwitnaŋgalen ŋoktik kebon ke Kawawaŋaŋ nâme belakŋaŋ penaŋ mambein. Kawawaŋgalen Zet Itanaŋaŋ meluwaŋ ŋen kapigok miminaŋ tazin,

“Egaŋ am ŋoktikŋin temaŋ ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ tetimae palen tapmme Kawawaŋaŋ ke timti aŋkapiilinok ompeme indowe.”

(Zop 5:13)

²⁰ Ma ŋen ewe kapigok zenzeŋaŋ,

“Amobotnaŋ egaŋ am nânâjin temaŋ ekŋengalen zet nâme belakŋaŋ etaŋ mambein.”

(Sam 94:11)

²¹ Keyepmti nin ingat an ŋenaŋin tapmanup kalaŋ kumndemti, “Neŋ ekmak talap,” zemti sek mmobot palen ku mambep. Yaŋgut kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke ilinaŋgalen zapat:

²² Neŋ ma Apolos ma Kepas nin ingalen zapat mananup ma msat kululuŋ ma wenzim eyoŋga talip ma gakiki ma alik mama pigogat wein ma bam wemobe ke ingat zapat bein.

²³ Ma in Kilais egat zapat mambeip âpme Kilais egaŋ naman Kawawaŋgat zapat bein.

4

Amobotnaŋaŋ iŋkaŋ mulup anene ekŋengat yaŋin msokbemâbe

¹ Kogogapm ningat nâmdeme nin Kilaisiyelen mulup an ma egaŋ mulupmaŋgat ŋenaŋ bembe ndeme nin amgat Kilaisiyelen buŋam zapat itanaŋaŋ ku nâwien ke zemkawaŋ bembeyelen ndeye kekok nâwep.

² Âpme Kilaisiyelen mulup an ekŋenaŋ weyaŋti muluwin zemâtâtindenderaŋnok nâmsemen mbeip.

³ Mti naman pi nanaŋgat yaŋaŋ zema nâit. Nâlen mulupgat in ondedakŋinan manzemk-walalip beme neŋ keyet yayaŋ ku mamiap. Ma neŋ nâmtalawen neŋ mulupm ŋen ku myuŋguwan.

⁴ Neŋ Kawawaŋgalen mulup miminaŋgut myuŋguŋgu ŋen ku mban ke nâyaŋ yaŋgut neŋ yompiŋ penaŋ mayap kekok ŋep ku zenzeyelen. Amobotnaŋaŋ nâgât yaŋaŋ ewe msokbewe.

⁵ Keyepm in amgat yaŋin bekanan zemti msokbembeyet mulupmaŋ sakwep ku mbeip. Amobotnaŋ egaŋ iŋkaŋ koti kwitnaŋ kwitnaŋ enzillilinaŋ tazin ke mkawaŋ bemâbe ma am keŋan nânâ zibon tapmezin ke kekok msokbemâpbe. Mme zemdelan zenze kanen Kawawaŋaŋ iŋkaŋ sakamin nâmti keyet katan zemsesewatindewe.

⁶ Kilaismagen notnne, in zet kapi ilak manzeip, “Zet kumpepeŋaŋ ke ku sebempepeyelen.” Zet ke yaŋaŋ kapigok, Kawawaŋgalen zelen zet tazin ke ku sebempepeyelen. In zet ke gawepup beme an ŋenaŋine ŋengat sekŋaŋ mmoti ŋengat peme topme kekok ŋep ku mimiyelen. Neŋ ma Apolos nigat palen in kekok mamip.

⁷ In ilinaŋgat sekŋin mmopemti am notnaŋgat kwit zapalin mamtotpeip. Kegok ke kwiyar zemindeyeyepm mamip? Âpme kwitnaŋ kwitnaŋ sambe taindanaŋgut ekŋenmagengatnaŋ kwep ŋen Kawawaŋaŋ ku indanaŋaŋ, ma? Ekŋen sambe ke Kawawaŋaŋ talasim indanaŋaŋaŋgut in nâme ku indanaŋaŋnok beme sekŋin mam-molip.

⁸ Âpme in nâme, “Kawawaŋgalen zet sambeyet yaŋaŋ ilak bemisik ndeyeyaŋ manup,” manzeip. In nâme ninpiŋ ilinak amobotnaŋ ŋep kwebenek zemti ilinagak amobotnaŋ bewianaŋ talip. Neŋ nâma in amobotnaŋ ŋep tabiek ze nin innak tusumti amobotnaŋak tabenek.

⁹ Annan kogak nâme nin belakŋaŋ pewewenaŋ gakikiyet zapat penaŋnok beme tetepulet mimindamti yeyengalen nembon kwitnaŋ kwitnaŋ sambeyet zikalinan ma ensel sambe ma msat palen am ilindin penaŋ tatndigip keyepm neŋ nâme Kawawaŋaŋ nin an ombemndemti buŋam zapatnaŋ zemkawaŋ bembeyelen anene mundum delan zenzeŋan tototnaŋ penaŋ ndeye mambein.

¹⁰ In nâme nin Kilaisiyelen mulup mamnupgapmti an kopanok benup. Mme in nâme ilin Kilaismagen nâmkiŋpeipgapmti am ŋoktikŋin temaŋnok mambeip. Âpme nin

windenpij mme in windenjinmak kogok nâip. Ma nin tototnâj benup mme ilin mobotnâj beip kegok nâip yangut enenogat kegok ke zeap

¹¹ nin tu meuyet gakim walet mbennâj ewe mamnup. Mti elimiak miakpij ma kasayan mandoip ma mkayet olat olat palen mamanus.

¹² Mti kwileki bugan aikti mamayet nâmti nin betnâj mulupmaj temaminup. Ma am notnâj saik makumdeiwanjut nin Kawawanâj pembenâj etaj mimindandayet mandundunup. Ma amnanj sisipejpej mti kasa mamndaiwanjut nin epumtati dopmaj ku mamnup.

¹³ Amnanj dekuku mindame kej sewakjâj zet mandiindonup nin mgasik penâj bemti msat sambe ekjengalen isek iseknok bemti mam kobenâj ewe mamanus.

¹⁴ Âpme nej meluwanj kapi sakambuk indandayet ku kuyap. Belak nananjgat nemunambanne gogot mimindawaknok mti golâj zet etaj zemti m indayap keeset indamukulem miap.

¹⁵ Kilaismagen am mukulem mimiñine sambe penâj mene tatindaip, yangut nenâj ingat biwinneboj penâj ku tazin. Nej kukuñanjgat Zisas Kilaisiyepm Kawawanjgalen Zet Zapat Dolakjâj Penâj diindoma nâmkijpewien keeset nej kwewetanj kapiyanj biwin bewanâj indadamuj mti mayap.

¹⁶ Keyepmti nej kapigok apitilim indesowap in nej mayapnok napmâti mamambep.

¹⁷ Keyepmti nej Timoti Amobotnâjmagen nemun pembenâj gogot mampeap ma ek an mulupmaj nâmsemej mam zempema inmagen kozin. Koti eganj nej Zisas Kilais nâmkijpemamti mama mimi mamiap ke ma msat katarj meti am manzemzikat indayap eget keyanj sepep kwep mambein kegok diindowe.

¹⁸ Inmagengatnâj notnâj nâgâek, “Ku kobe,” zemti mobotnâj mbien.

¹⁹ Kegok tapmiwanjut nej Amobotnâj nâme nej bewe beme kan belaknik bugan inmagen ke kobap. Koti an notnâj mobotnâj tapmip ekjen zeletanj tazeip ma Emetak Tenjgalen windemak tazeip ke eknâmbap.

²⁰ Enenogat Kawawanjgalen zemâtâtât katnâj mama ke Emetak Tenjgalen winde palen masokbein amnanj zelak zelak etaj mamip ke yek.

²¹ Ke penâj in nej nenzinijmak ku kokogalen nâip nâyap keyepmti in mama mimiñin weyanjit mme nej gogot ma kej sewakjâj palen kobap.

5

Kolin dapmelanje mama okbi okbiñanjmak mbien

¹ Nej ingalen zapat kapigok ilak penâj dinome nâmti talap. Inmagen kwitnâj kwitnâj okbi okbiñanjmak am Kawawanâj ku nâmkijpemti maip notnâj ekjenmagen ku sokbembeyelen ke inmagen sokbemti tazin. Nemuñanjâj gilik zemti naman mamâj mpelanjuñjuñanjmak alak set kilen malup keyet zeyap.

² Mama mimi keboj mmambe in naman mobotnâj igagen tapmip. In mama keboj ke weingapmtinjut kemberj mti an keboj ke peme ingat turjuwinan ku tabe.

³ Nej seknâj benâj pien tapme nânânnâj inmagen kopme an muluwanj bekanâj ke mge eget zet ingat turjuwinanok mamti zet zewaknok ilak kapigok nâmdelâj zewan.

⁴⁻⁵ In ondektapme nej kenjnan etaj inmagen tusumtati zemdelâj zempeman an keyet kejâj seknâj mama mimi itnanjgalen ke tikjâj nâmezingapm Amobotnâj Zisas egat kwitnânen Sadañgalen kimbâlen pemann sek sindem tusumsawe. Nin kegok mmann eganj zupman totati kej itnanjgalen tikjâj keyet, “Yek,” zenzeyelen winde timti tabe. Mme keeset kejâj gilik zeme Amobotnâj egalen kananj danjgome an kemak in temakwep Amobotnâj indatiwe.

⁶ Mama mimi bekanâj keboj tatindame in seknâj mammolip keyepmti nej nâma nej penâj ku bein. Bo kanjkanj ek isikjâj bugananjgut bo penâj olekme bumann keyanj bo penâj mme akjâj mambemâzin. Ke in nâip, ma?

⁷ Sipsip yomgat dopmaj kukuñanj ke Kilais. Ingat kanjkanj indam menzentimâbâtnâj keyepmti akjanj ekmâtâti peme mepme penâjin tikjâj bewe.

⁸ Kilaisiyâj ningat yomnanjat dopmaj gakiye keyepmti kwilekiki akjâj ke katikpewanup ma mama mimi bekanâj akjâj ke katikpemti mama mimi busatnanjmak ma penanjmak ke mtati Anjalalâj Kendo Penâj ke tatne.

⁹ Ewenâj nej meluwanj nen kapigok kumindama ekbien. Meluwanj keyet kenanen kapigok zewan in am set kilen maip ekjenmak zenâ zenâ ma aem kwaem ku mbep.

¹⁰ E am Kilais ku manâmkijpeip ekjenâj set kilen mama ma nolineyelen kwitnâj kwitnâj ego ego mti kilen matip ma am kambu titi ma nâmkijpepe dâsuki notnâj mamip ekjen katikindemti ilinak panjsetnak tatagat ku nâmti kuwan. Enenogat ekjen msatgalen am mme nin kogogak msalen kapiyelen am mamanus.

¹¹ Neñ kapigogapmti kumindawan. An ñen nâmkijpepenajmak ñenaj set kileñ mamain met walebe ma notnañgalen kwitnañ notnañ ego ego mti mandamtiwien ma nopiom sesewatindanda ma nolinyet dekuku mamip ma tu katikñañ nimâbât ma kambu titi an. Am ekñen keboñ katimindeme met zupman mame in naman ekñenmak zet zenâ zenâ mti tu meu nimwiañ wiañ ku mbep.

¹² Neñ am Kilais ku nâmkijpeip ekñengat zet zemti ku zemdelañ zemindewak. In ilinañgat noline Kilaismagen maip ekñengat mimyunguñguñinañgat musuwewet zet diindome ñep bewe.

¹³ Âpme am Kilais ku nâmkijpeip ekñengalen mimyunguñguñinañgat zetnañ Kawawañaj zemdelañ zewe. Naman in Kawawañgalen Zet Itnañaj mâti, "Inmagengatnañ am bekanaj mimi keboñ ke indeme ingat tunjuwinan ku mambep."

6

Nukñañin notnañ sokbemindame ilinak ku zemdelañ zewien

¹ Inmagengatnañ ñenaj notnañmak kalalaj mbe beme egaj kalalanjit ke mmeti am Kilais ku nâmkijpeip ekñenmagen notnañ zelen ku pewe. Ekñelaj nâmkijpepenajmak ilinañgat tunjuwinan kalalanjit ke weyañbalup.

² Am nâmkijpepemak nin maneti am nâmkijpepeninpiñ ekñengalen zet zemdelañ zewanup ke in nâip keyepmti ilinañgat tunjuwinan zet notnañ isikñañ sokbeme ñep zet zemdelañ zenze mulup mbep.

³ Nin ensel ekñen kegogak zet zemdelañ zemindewanup ke in ku nâip? Ya nin keboñaj nukñañ notnañ nnañgat tunjupmnañ sokbeme zelin zemdelañ zenzeyet nâmtetem ku mimiyelen.

⁴ Kalalaj keyelen nukñañ sokbeme am Kilais ku manâmkijpeip ma dapmelange ekñenaj an ekñen ke indikme an damuñ ku mambep ekñenaj zet zemdelañ zenze mulup ku mbep.

⁵ Mama mimi kapi mamip ke nâme sakambukñañmak bembeyet nâmti zet kapi diindoyap. Neñ nâyap inmagen an ñen zet nâmtâtâtnañ dolakñañ main in nukñañin ekmagen mmepme egaj ñep zelinañgat zemdelañ zenze mulup mbe.

⁶ In kekok penaj ku mamip, yek penaj. An nâmkijpepemak zulañ nâmbekambembenit tapme in katikpeme an nâmkijpepenepiñ ekñenmagen mmepmalu manzem musuwetindeip.

⁷ Âk kalalajin zupman mmeti weyañsât zeip beme Kawawañgalen set ku mâti mme keyaj am nâmkijpepenajmak sakambuk indamti Kawawañgat kwit zapatnañ mamtot-peip. Set keboñ dolakñañ yek. Nodaj myunguñgap ke timane weme nâmpemane gâlen kwitnañ kwitnañ notnañ tiwe.

⁸ In ilinañgat tunjuwinan nâmkijpepen noline ekñengalen kwitnañ kwitnañ tatetimidem tip ma myunguñgu sambe tapmip. Kok penaj ke tapmimindaip ke ñep penaj yek.

⁹⁻¹⁰ Am set kileñ mamaip ma nopiom masesewatsaip ma awembiñ kalalaj mamip ma an anekgañ muluwañ bekanaj mamilup ma an kambu titi ma amgalen kwitnañ kwitnañ notnañgat eyak mamip ma am tu kaliñañ omba manip ma nolinañgat zemtalalat zet manzeip ma kwitnañ kwitnañ tetimaem titi. Am mama mimi bekanaj kekok mamip ekñenaj Kawawañgalen zemâtâtât katnanean mama keyet keñañ ku mebep keyepmti in bekanaj sambe kapi ñep mimiyelen zemti kenjin ku tetipewep.

¹¹ Itnañaj in notnañ sepem kekok ke mti mamkwabien yaj pi ilak in Amobotnañ Zisak Kilais nâmkijpeme egaj yomin sambe zemzuluge. Mme Kawawañgalen Emetak Teñ ikñañgat zapat mame Kawawañaj indikme an teñ bewien.

¹² Am notnañ, "Kwitnañ kwitnañ sambe kapi ñep mimiyelen," kekok tazeip. Yangut kwitnañ kwitnañ ke mma ñep ku napmukulem mbe. Kwitnañ kwitnañ sambe ñen mimiyelen tapmezin, yangut ekñenmagengatnañ ñenaj neñ nadamuñ mimiyelen ku nâmpewap.

¹³ Tu meu ke tip kambakñañgat kwitnañ kwitnañaj etaj âpme tip kambakñañ ke tu meuyet elenaj. Kegok kek penaj yangut eget ilisakwep Kawawañaj indawalepme yek bewalup. Sekñ kapi set kileñ mama keyet zapat yek; ke Amobotnañgat zapat bein. Egaj sekñañgat toñañaj ikñañ ekdamuñ mamm.

¹⁴ Âpme Kawawañaj Amobotnañ gakikiengatnañ mme wage keyet katan maneti egalen windeen sekñ kapi mama alakñañ samti mme wabanup.

¹⁵ Sekñ kwewañ butnañ butnañ sambe sepem kogok nin sambe Kilaisiyet zapalañ egat sekñañ kwep keyet butnañ kwep kwep benup. Ke in nâip, ma? Ke nâmtiñgulak in Kilais nâmkijpepenaj in sekñin kilom timeti imbi set kileñmak tusum tapmaip beme ke pembenaj penaj yek. Kelak peme tasem.

¹⁶ Kawawaŋgalen Zet Itnanaŋ meluwaŋ kapigok mimiŋaŋ tazin,
 “Egat zulaŋ pepep bema lu sek kwepnok mambein.”

(Sokbembe 2:24)

Kegogapmti an ŋenaŋ imbi set kileŋtoŋ ekmak meppain beme egaŋ ekmak keŋan aem kwaem mti eget kwepnok mambelup. Kegok ke in ku nâip, ma?

¹⁷ Ma naman ŋen egaŋ Amobotnaŋ ekmak tusumti keŋ kwep bemti pepep mambelup.

¹⁸ Am ŋenaŋ yom notnaŋ ŋen mbe keyaŋ sekŋaŋ zigok ŋen ku mamsain yaŋgut am ŋenaŋ set kileŋ mambe egaŋ sekŋaŋ Amobotnaŋgat zapat zenzenaŋ ke walebe keyepmti in set kileŋ mama eksemti kunzuŋbep.

¹⁹ Ma in kapigok ŋep penaaŋ nâip, sekŋin ke Emetak Tenŋalen sesewat mkanok bein. Emetak Tenaaŋ ingalen sekŋin keyet keŋan ke mamayet Kawawaŋaŋ ketalasim indaye keyepmti ingalen sekŋin ke ilinaŋgalen etaŋ yek.

²⁰ Enenogat in Kawawaŋaŋ tosa temaŋ penaŋaŋ indakwitiye keyepmti sekŋinaŋ Kawawaŋgalen kwizet buŋamaŋ mwawatgat mulup mbe.

7

Awembiŋ mamayelen zemâtâtât

¹ In yaŋkwesisi kumbeme koge ke meluwaŋen bemti pigok zemâtâtindama nâit. An neŋaŋ imbi wawatpiŋ masât nâme e ŋewak bewe.

² Yaŋgut set kileŋ mamayelen tetimaemae temaŋ penaaŋ tazin keyepmti an ma imbi ŋenaŋ apmaaŋ ma imbiŋaŋ wati ekmak etaŋ esemteŋ mambe.

³ Kegok mti apmaaŋaŋ sekŋaŋ imbiŋaŋgat aŋginaŋ ku mpewe ma imbiŋaŋaŋ kegogak sekŋaŋ apmaaŋgat aŋginaŋ ku mpewe.

⁴ Imbiyaŋ iŋkaŋgat sekŋaŋ toŋaŋ yek; apmaaŋaŋ toŋaŋ bein. Ma apmaaŋaŋ kegogak iŋkaŋgat sekŋaŋ toŋaŋ yek; imbiŋaŋaŋ toŋaŋ bein.

⁵ Awembiŋ, in sekŋin aŋginaŋ kileŋ penaaŋ ku mbep. In duŋduŋdu msât kan keyegut an imbiyaŋ ilisakwep zenâmti keŋ kwep bemti segit aŋginaŋ mti kan tuŋgupaŋ isikŋaŋ bugan ke duŋduŋduyet otnâwalup. Mti keyet palaŋaŋ an imbi mama mimiŋit ke ŋep tusumti mambalup. It kegok mti an imbi mamayet tikŋaŋ damaŋ mmalu Sadaŋaŋ tetimae ŋep ku idemti yomen ku idatimtowebe.

⁶ Awembiŋ mama kapigoseŋ mambiegen ŋep mene benak keyet nâmti zet kapi zeyap. Wa zemkatik bemindemti ku zeyap.

⁷ Nanaŋgat keŋnaŋ pigok nâyaŋ: Am sambe pi neŋ mayap kegok imbi wawatpiŋ mambenek. Yaŋgut Kawawaŋaŋ winde sepem igak igak ndame notnaŋaŋ imbi ma an wawatpiŋ ma notnaŋ awembiŋ bembeyelen winde maindain.

⁸ Sipkotem ma animbi kwambet ingaguluk pigok zeyap: In neŋ imbi wawatpiŋ belak mayap sakam keboŋak mambiek beme ŋep benak.

⁹ Yaŋgut sipkotem ma animbi kwambet in awembiŋ mamayelen sek tikŋaŋ omba tapme sekŋin ŋep ku damaŋ mimiŋyelen beme awembiŋ ŋep bewep. Mneti sekŋinaŋgalen tikŋaŋaŋ indamandame yom mbepgat awembiŋ ŋep bewep.

¹⁰ Awembiŋ maip ekŋeŋgat zet pigok zema nâit (kapi nenaŋgalen zet yek; Amobotnaŋaŋ zeye): Imbi ŋenaŋ apmaaŋ ku asekpemti mebe.

¹¹ Ma ilak apmaaŋ asekpemti megeyaŋ main beme egaŋ apmaaŋ peme tapme mege ke ewe kot zet weyaŋti wabe. Âk yek beme an ŋen ewe ku wabe. Ma an ŋenaŋ kegogak imbiŋaŋ ku asekpewe.

¹² Ma am notnaŋ sambe ingat nanaŋgat keŋnaŋgatnaŋ zet zesowap. Wa ke Amobotnaŋaŋ zet ŋen zeye keyetnaŋ yek. Zet ke kapigok: An nâmkiiŋpepeŋaŋmak ŋenaŋ imbi nâmkiiŋpepeŋaŋŋiŋ wage yaŋgut imbi keyaŋ ekmak mamayet tikŋaŋ nâin beme imbi ke ku asekpewe.

¹³ Ma imbi nâmkiiŋpepemak ŋenaŋ apmaaŋ nâmkiiŋpepeŋeŋiŋ wage yaŋgut an keyaŋ ekmak mamayet tikŋaŋ nâin beme apmaaŋ ke ku asekpewe.

¹⁴ Enenogat neŋ kegok zeya? An Kilais nâmkiiŋpepeŋiŋ egaŋ imbi nâmkiiŋpepemak walep manan imbi nâmkiiŋpepeŋaŋiŋaŋ an nâmkiiŋpepeŋaŋmak walep beme ekŋetmagengatnaŋ ŋenaŋ nâmkiiŋpepeyeyet setnaŋ zulutme ŋandem tazingapm Kawawaŋaŋ nâme ŋep mambein. Keyepmti Kawawaŋaŋ keboŋagak nemunambaŋane ekŋen maminbiwineyelen nâmkiiŋpepeyepm ekŋenmagen kogogak nâmkiiŋpepeyelen setnaŋ zulutme ŋandem tazingapm nâme ŋep mambein.

¹⁵ Yaŋgut an ma imbi ŋenaŋ Kilais ku nâmkiiŋpein egaŋ imbiŋaŋ ma apmaaŋ nâmkiiŋpepeŋaŋmak ŋen pemti mesât giŋgiŋ mme nâmpeme ŋep mebe. Keyet zemkululuaŋaŋ ŋen ku tazin. Enenogat Kawawaŋaŋ sewakŋaŋ palen notn notn mti mamayet nâmti indakumtetime kobien.

¹⁶ Imbi, geñ apdi mama mimi dolakñaset mukulem mmame egañ nâmkijpepemak benak ma yek? Set ke geñ ku nânik, ma? Ma an, geñ imbindi mama mimi dolakñaset mukulem mpemane egañ nâmkijpepemak benak ma yek? Set ke geñ ku nânik, ma? Keyepm an ma imbi nâmkijpepepeñ watnagañ geñmak mamayet tikñañ nân beme asekepepeñ.

Nin Kawawañañ mama mimi nâmtikñañ mamnen mâti mbanup

¹⁷ In mama mimi zigok mti mame Kawawañañ indakumtetime nâmkijpepeen kwabien ke ilak mti mambep. Neñ zet sakamañ keboñ am nâmkijpepemak mka sambe manzemkawañ bemindam melap.

¹⁸ An sekñañ butnañ piliñañmagañ nâmkijpepemak beye beme egañ piliñ ke asesekalen ku nâwe ma an sekñañ butnañ piliñepiñ tati nâmkijpepemak beye beme egañ sekñañ butnañ piliñmak bembeyelen nâmti ku antiwe.

¹⁹ Sek piliñmak mamayelen ma piliñepiñ mamayelen keyañ nâmkijpepemak mamayet yañañ penañ ku bein. Kawawangalen zet gawepupu keyañ penañañ penañ bein.

²⁰ Keyepmti an ñenañ mama mimi ke ma ke tati nâmkijpepemak beye beme mama mimi keyegak mti mambe.

²¹ Geñ mulup an tosaññ mulup mimi mamti nâmkijpepemak bewanan beme mama keyet nâmtentem mimipiñ. Yañgut geñ mama ke katikpepeyelen setnañ sokbengaween katipewanik.

²² An ñenañ mulup an tosaññepiñ manepeme Amobotnañañ kumtetiye beme egañ Amobotnañgalen an opepepepiñ beye. Enenogat Amobotnañañ yomañ katikpemmâge. Sepem kegogagak an ñen opepepepiñ mame Amobotnañañ kumtetiye beme egañ Kilaisiyelen mulup an tegañ opepeñañnok beye.

²³ Kawawañañ in ilak tosa temañañ kwitimindage keyepmti angalen nânâyet kandañ wak bemti ku mambep in Kawawañ mâti zet kapi etañ nâwep.

²⁴ Kilaismagen notnne, an ñenañ mamañañ zigok tapmmamti nâmkijpeye egañ mama mimi keyegak tapmmamti Kawawañañ nâmkijpemti mambe.

Am awembiñ bemti mama ma awembiñ ku bemti mama keyañ zetnepiñ

²⁵ Âpme pi am awembiñ bembepiñ maip ekñengat yañkwesisi bewien keyet dopmañ gilik zesowap. Awembiñ bembepiñ maip ekñengat Amobotnañañ zet windenjañben zeye ñen ku mtalap. Yañgut Amobotnañañ kemben mneyepmti neñ zet penañ zeyap ke in ñep mimiyelen.

²⁶ Kan pigogat nukñañ igagen penañ tasokbein keyepmti an ñenañ imbi wawatpiñ mamayelen zeme neñ nâma dolakñañ penañ bewe.

²⁷ Ma imbindimak manik beme imbi ke asekesâgât ku nâwanik. Ma geñ gitak belak manik beme imbi wasâgât ku zewanik.

²⁸ Yañgut imbi wasât mbanik beme ke wapmane yom ku bewe ma imbi ñenañ an wapme keyañ yom ku bewe. Kegok ñewañgut kan pigogat nukñañ igagen penañ tasokbein keyepmti kegok ku mti mamayelen nâmti kegok zeyap.

²⁹ Kilaismagen notnne, zet pi zema nâit. Kan delañ zenze ilak bududuk bugan beingapmti an imbiñañmagañ Amobotnañgat mulup omba penañ mamambe yañgut nâme imbi ku wage nemboñ bewe.

³⁰ Ma si zemu zemu mamip ekñenañ si kembenin ñenjinan bemti Kawawangalen mulupgat omba penañ ku manâip ma am olojen palen maip ekñen olojenin ñenjinan bemti Kawawangalen mulupgat omba penañ ku manâip. Ma am milawat makwitip ekñenañ milawat keyet nâme tatat katikñañ tabe nâmti keñin temañ keyet ku bewep.

³¹ Ma am aem kwaem mulup mamip ekñenañ mânep mulupgat etañ nâme motbotañ penañ beme ku mambep. Enenogat msat ma kululuñ kapi ilak sakwep delañ zesâpm.

³² Mneti in kwitnañ kwitnañ belakñañ keboñ timti mamti ñoktikñañ temañ keyet bemti nâmtentem palen mambepmagen zemti keyet zemâtâtindayap. Imbi wawatpiñ ekñenañ Amobotnañgalen mulupgat yayañin omba penañ tatindañ eneyet ekñenmagen opepeñañ ñen ku tazin. Egañ Amobotnañañ mama mimi nâmtikñañ min ke mâti mam.

³³ Yañgut animbiñmagañ sekgalen bandim keyet nâmtentem mamim. Mti imbiñañañ nâmpeme dolakñañ bembeyelen mulupmañ mamim.

³⁴ Kogok mti ñoktikñañ sambe makalanjin. Âpme imbi apmepiñ ma imbi nembiñ ekñenañ keñin ma sekñin Amobotnañgat zapañ sasât manâip mti Kawawangalen mulupgat yayañ omba penañ mamip enenogat ekñenmagen opepepiñ ñen ku tazin. Mme naman imbi awinmak ekñenañ sekgalen bandim keyet nâmtentem temañ mamip. Mti awinañ nâme dolakñañ bembeyet mulup mamip.

³⁵ Neñ nukñañ palenjinan bemti ku zeyap yek. Neñ zet kapi in indamukulem mimiyelen nâmti diindoyap. Neñ in kwilekiyañ penañ ma pembenañ ke mimiyelen nâmindayap

mti keñin ma sekñin melesin ondekme Amobotnañmagen mebegalen nâmti zapat kapi diindoyap.

³⁶ Yangut imbinan an zapatnañmak awembin sakwep ku bemti damun teepman tati welut beme ke pembenan yek. Egelan kegok milut beme yom milut.

³⁷ Yangut an ñenan imbi zapatnañ zempepeñanangut nâme egan iññanngat sekñanngalen tikñan ke ñep ekdamun mimiyele winde tasainan imbi zapatnañ ku wazin beme keyan yom ku bein.

³⁸ Keyepm an ñenan imbi zapatnañ wazin beme ke ñep bein ma egan imbi zapatnañ ku wazin beme keyan naman dolakñan penan bein.

³⁹ Imbi ñen apman mambeen egan apmanmak tâtânit tapme mamambe. Apman gakimenngut bam an ñen wasât nâmti egan eknâmâtâti an Kilais nâmkñipepeñanmak beme wabe.

⁴⁰ Imbi egan ewe an ñen wawapin mambe egatgulak nâma dolakñan bein. Ke nananngat keñnanngalak zeyap yangut Kawawanngalen Emetak Tenan keñnan tazin keyan keñ m elen beleñ beme zeyap.

8

Sonjom nopiomgat sâpe sâpe sasayet nsâti nâmâtâtati nimbep

¹ Âpme pi naman nopiomgat sâpe sâpe masaip keyet pigok zema nâit: Nin nâmkñipepemagan nânup nin sambe nânân tatndain. Nânâ temañan am notnañ mme sekñ mobot mamip yangut nin am gogot mimindenup beme nin mukulem mimindemann ekñenan Amobotnañ weyañti dolakñan mabâgalen manânup.

² Innagen an ñenan nâme iññanngat nânânñan omba bein beme egan, “Neñ ñep nâyap,” zet zein keyan mkawan beinen an ke Kawawanngalen nânâ penañan penañ yanñ ewe ñep ku nân.

³ An ñen egan Kawawanngat gogot mampein beme Kawawanngat ek ekti zein, “An keyan nânâ penañan yanñ ñep nân.”

⁴ Keyepmti neñ zet ñenan nopiomngalen sâpe sâpe meu kukñanngat bembenañ niniyele kapigok zesowap: Nin nânup nopiom ke amnan sâsânñan mamañapin ma ekñen ke Kawawanngat penañ yek. Kawawanngat kwewanngat penañ mamain ke nin nânup.

⁵ Am notnañan kawawanngat notnañ penañ kululun ma msalen talip manzeip. Penan, ekñenan amobotnañ sambe ma kawawanngat sambe talip manzeip.

⁶ Yangut nin nânuwen Kawawanngat ek ningalen Bipm ek kwewanngat penañ mamain. Egan kwitnañ kwitnañ sambe kapi Amobotnañ melakwep Zisas Kilais ekmagesatnañ etan mme sokbemâge ma egan mme nin iññan manâmkiñpenti ekmak mamannup.

⁷ Yangut zet penañ kapi am ilindin ku nâmâtâlíp. Am notnañ sambeyan nopiomgat nâme mobotnañ penañ beyeyepm alak pigogot meu kebon ke nim nâme nopiomngalen meu mambein. Ekñen kebon keyet nâmkñipepeñan tuwat tuwat ma ekñenan keñnan nâme meu ke niyo beme am yomtonñ kogok nâyo.

⁸ Kawawanngat tu meuyepm nâmdeme mobotnañ ku bewanup. Nopiomngalen tu meu kñngabanup keyepm ku nâmbekambem ndewe ma ke nimann ku zemsesewatndewe.

⁹ Ma notnañ in yanñ weyañ nâmâtâti maníp in noline nâmkñipepeñan tuwat tuwat tazin ekñen keñin myungume yom beweyet eksewep.

¹⁰ Âpme geñ nânândi ke tazinan met nopiomngalen sesewat mkaen moti egat meu bumbembenañ ke tatnimane nodi ñen nâmtemtemñanngat gikti egan tatningat nimbi kogok zemti nime yom bewe keyet geñ eksewanik.

¹¹ Eñenogot nodi kapiyet Kilaisianñ egat mti gakiye ek nâmkñipepeñan tuwat tuwat ke gâlen nânâ keyan mme sukñan bein meu ke nimti nâme yom beme walebe.

¹² Set kegaset in noline nâmkñipepeñan tuwat tuwat waletindemti yom miyo. In kegok miyo keyan in Kilais yom msayo bein.

¹³ Keyepm notn Kilais manâmkiñpenan meu nopiomgat sâpe sâpe bembenañ ke nima yom besem nân beme neñ meu kebon ewe ninipin penañ mamannap. Eñenogot neñ ek mma yom ku mimiyele kogok nâmti mbak.

9

An Zisasiyanngalen zet zemkawanngat bembeyelen ombemti kumtetitiyanngalen mama

¹ Zet zemkwala keyet butnañ ñen ewe kapi zesowap. Neñ kwitnañ kwitnañ keyan ku naopemneñanngat. Neñ belak âlâgâlâk talap. Ma neñ Amobotnañ Zisas penañ ekban. Neñ Amobotnañngalen mulupman penañ ingat tunjuwinan mamti mban keyepmti

in nâmkînpemak bewien. Keyepm neŋ Zisasiyet buŋam zapatnaŋ zemkawaŋ bembe an ombemnakumtetiŋaŋ penaŋ talap.

² Am notnaŋaŋ nâme mene neŋ Kilaisiyelen buŋam zapat zempalakŋaŋ bembe an ku ombemnemti nakumtetiŋaŋ ku beyawaŋgut in yaŋŋ penaŋ sukwep nâmeip. Enenogat neŋ Kilaisiyelen buŋam zapat zempalakŋaŋ bembe an ombemnemti nakumtetiŋaŋ mamti zapatnaŋ diindoma in Amobotnaŋ nâmkînpewien keyaŋ neŋ an kwi keyet yaŋŋ penaŋ msokbeye.

³ Âpme yaŋŋaŋgat zet kuku mti nâgât Zisasiyelen buŋam zapat zempalakŋaŋ bembe an ombemnemti nakumtetiŋaŋ ku manzeip ekŋen keyet zet dopmaŋ kapigok gilik zemindayap.

⁴ Nin inmagen mulup mamnupgapm in tu meu ndandayelen ŋep wekukuyelen yaŋgut nin ku mawekunup.

⁵ Amobotnaŋgat nembraŋŋe notnaŋ ma meniŋane ma Sipas ekŋenaŋ imbiŋinemak zet zapat dolakŋaŋ manzemelip. Keyepmti notnaŋ nin sepem kekok mimiyelel nâmbenek beme nin ŋep kogok mbenek.

⁶ Kulekiyet neŋmak Banabas nit betndaŋ mulup mti mânep keeset aikti meu kwitim niniyelen mamilup âpme ekŋenaŋ in indapelaŋguŋguyet manzeip? Ke set pembenajaŋ yek.

⁷ Kasa kuku an ŋenaŋ mulupmanen mamti iŋŋaŋgalen mânewaŋ tu meu ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke kwititiyelen mulup belakŋaŋ ŋen mti keeset mukulem ku matin. Ma an ŋenaŋ mulup mip keyet penaŋaŋ weme belak peme tatagalen ku maondein yek. Egaŋ meu penaŋaŋ ŋep bep ke akumti manin. Ma bo toŋaŋaŋ ekdamuŋ mme sememe kumti manin.

⁸ Pi an zet etaŋ ku zeyap; zet kapi zii zelen keyegak zemkawaŋ bembraŋaŋ tazin.

⁹ Mosesiyelen zii zelen zet ŋen kapigok meluwaŋ mimiŋaŋaŋ tazin, "Bupaloyaŋ mulup mgemti kwaŋ sinaŋ nsât mme ku anŋinaŋ mpewanik." (*Zii Zet 25:4*) Âpme Kawawaŋaŋ zet ke bupalo ekŋenaŋ etaŋ nâmti ku zeye.

¹⁰ Zet ke am ningat penaŋ zenzeŋaŋ. An mulup mimonze onze mamu ma an meu penaŋ maakumbein egelejaŋ meu penaŋ ke ilisakwep kalaŋti nimbalu ke nâmti mamilup.

¹¹ Âpme nin Kilaisiyet buŋam zapat diindowen kan keyet nin mulup an mulup mimon-dendeyelen zapat sakam keboŋ mbenn. Nin mulup keboŋ mmann Emetak Teŋaŋ ingat keŋinaŋ topmaŋŋe keyepmti nin inmagenaŋaŋ segalen mukulem mimiyelelengat omba penaŋ ndandayelen ku mawekunup.

¹² Mulup an notnaŋaŋ inmagenaŋaŋ segalen bandim titiyelen beme nin kegogagak segalen bandim titiyelen bein enenogat nin inmagen mulup yaŋbemti mbenn. Yaŋgut nin inmagenaŋaŋ meu milawatgat ku wekuwenn. Mneti Kilaisiyelen zapat pembenajaŋ bekekpewanekmagen zemti inmagen titiyelen zenzeŋaŋ ke katikpewan.

¹³ Zelusalem mka temangaŋalen sesewat mka temanen an mulup mamip ekŋenaŋ meu sesewat mka temangaŋaŋ matiniŋ. Ma an sâpe sâpe sisagen mambuip ekŋenaŋ keyetnaŋ meu butnaŋ niniyet zenzeŋaŋ timti manip. In set ke ŋep penaŋ nâip.

¹⁴ Âpme set keeset Amobotnaŋaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zenze an nin zet zapat dolakŋaŋ zemepman am ekŋen keyaŋ tu meu aikndame niniyet nâmti zet ke diindoye.

¹⁵ Neŋ set ke ku mamâlâp. Mti in sakam keyet kataŋ mnanayelen otnâmti meluwaŋ ku miyap yek. Nen betnaŋaŋ mulupmaŋ mti maaikniyap keyet nâma mobotnaŋ mambein. Enenogat ingat tu meuyet indawekumindandayet nâma sakambukŋaŋmak penaŋ mambein.

¹⁶ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zempalakŋaŋ bembeyelen mulup ke zemkatikbemti ilak nâgât belen bempeneŋaŋ yaŋgut neŋ am buŋam zapat dolakŋaŋ diindondopiŋ mma wakai Kawawaŋaŋ sindem omba penaŋ nawe keyepm buŋam zapat manzempalakŋaŋ beyap keyet sek mmobot zet zema dolakŋaŋ penaŋ ku besem.

¹⁷ Mulup ke nanaŋgat keŋnaŋgalak sokbemti mbak ze maneti tosaŋaŋ tiwak. Yaŋgut nanaŋgat keŋnaŋgalak mulup kapi ku tiwangaŋp pigok ŋep zewi, Kilaisiyaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zenzeŋyelen zeneŋgeyepm manzeyap.

¹⁸ Kawawaŋgalen mulup mamipgat tosaŋin kapigok: neŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋgalen mulup mmeti am mulup keyet tosaŋaŋgat ku wekuwap. Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ manzeap keyet tosaŋaŋ ŋep titiyelenaŋgut keyet ku mawekuyap. Keŋ oloŋen nâyap keyaŋ tosaŋnok bein keyet nâma pembenajaŋ bein.

¹⁹ Neŋ zet keboŋ keyaŋ ku naopemneme talap keyaŋgut neŋ am sambeyet kilambaninan gwidiŋti ekŋenaŋ sisiliŋ an beyap. Enenogat neŋ keeset am sambe indatetima Kilaisi ŋep nâmkînpewiyelen nâmti mamiyap

²⁰ Keyet yañañ neñ Zuda am ekñjenmak mamti Zuda am ekñjengalen mama mimi timti ekñjenañ Kilais nâmkñjipepeyelen mulupmanj mban. Zii zet keyet sisilinj mulup mamip ekñjenmak tusumti ekñjengalen mama mimi keyet meti zii zetgat sisilinj mulupnok mban. Mosesiyelen zii zet itnañañ nâgât damuj ku mam keyañgut am keyet sisilinj mulup mamip ekñjenañ Kilais nâmkñjipepeyelen kekok mamiyap.

²¹ Neñ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ am Zuda manjeen ku sokbembenañ ekñjen zemkawañ bembeyelen ekñjenmak mamti ekñjengalen mama mimi ke timti sepem ekñjen nembonj Zuda amgalen zii zepinj mamayap. Ápme kogok mama ekñjenañ Kilais nâmkñjipepeyelen mamiyap. Kapiyañ neñ zii zet maañgosoyap kogok ku bein enenogat Kilaisiyañ neñ mama mamayelen mandinoinok mayap.

²² Ápme Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penanen Kilaisiyet yañañ mandiidoyawen am nâmkñjipepeñin tuwat tuwat ekñjenañ kwilekiki nâme bekanañ am nâmkñjipepemaganj ku mimiyele bein ke neñ belak mapeyap. Kogok mti neñ mukulem mimindema weyañ nâmâtâlíp ma set kekok set neñ am sambe yañañ yañañ maipnok ma mama ekñjenañ Zisas Kilaisiyet nâmkñjipepewen.

²³ Keyepm neñ set ekñjen sambe ke mma am sambe msat katanj ekñjenañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ nâmti neñ ma in sambeyañ kwitnañ kwitnañ pambenañ sambe Kawawañañ am Kilaisiyelen buñam zapatnañ manâmkñjipeip ningat zetik mimndaye ke titiyelen mamiyap.

²⁴ Ápme in pigok nâit, kanzowak mimi mundumen am sambe ekñjenañ ilinsakwep yañbemtí winde mambeip. Yañgut an ñenañ winde bemtí ñenañ piliñen ke kwati milawat ke matin. Ápme in kekokak kululungalen milawat tazin ke tisât nâwep beme in winde bewewen an ñenañ bemtí makwazin kekok winde bewep.

²⁵ Am ekñjenañ msalen kanzowak msâti sesep mulup tagoñgoñepinj mti kwitnañ kwitnañ notnañ ekseseñañmak mti mamaip. Ekñjenañ msalengalen milawat sakwep waleletgalen keyet kekok mamip. Nin mama kanzizitgalen milawat kululuñen kanzizit matazin keyet kekok mbanup.

²⁶ Nenn kekokak piliñ bembenañ ke ektati keyet esemteñ mawindem beyap. Neñ nasamek belak tunjupman kilen kuma elepema mezin weyañti teñ maeleyap.

²⁷ Neñ am Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ manzemkawañ bemindanetingut nenn zet ke ku mâti mbap beme walelet aikbap keyepm sekññañgalen tikñañ igak igak ke mtotpenti nen damuj mma etañ mamain.

10

Israel myuñgunjgunjinaset ningat golanj titiñañ

¹ Kilaismagen notnne, neñ eweñañ weñsokñne ekñjenañ Moses mâti mama mimi mkwabien keyet zapatnañ mimindama nâit. Ekñjen ilindiñ zanzayañ indautukekme meti nembu diliñ zem metat kotat mme Kawawañañ atamtapme tunjupmaset walelepiñ nembelen mepatanj zewien.

² Ápme ekñjen am manje kwep Mosesiyañ ñenañ bemindeme ekmak zanza mâbien ma nembu diliñ zemti metakotat mti katime tunjupmaset mebien.

³ Ápme ekñjenañ ilinsakwep tambu katanj Kawawañgalen Emetak Teñañ mme kululuñengatnañ meu sepemanj kwep matotan ke nimbien.

⁴ Ma ekñjenañ Kawawañgalen Emetak Teñañ nanzañ kapilañ sepemanj igagen keyetnañ tu mme kwapme ekñjen ilindiñ nimbien. Nanzañ kapilañ ke Kilais iññañ nembonj. Eganj deset ma deset mebien ke ekñjengat windenjanagat yañañ ñotekñañ penañ tapme mamamtemien.

⁵ Kawawañañ kwitnañ kwitnañ sambe weyañindeyeyañgut sambeyañ Kawawañañ nânge kogok ku mambiengapm egañ zemindeme msat tunjupman amnañ ku maiwen gakiwien.

⁶ Ekñjenañ mama mimi bekanañ msâgât keñin temañ wemindaye keyepm ekñjenmagen kwitnañ kwitnañ sokbeye. Keyañ ningat golanj tin mneti nin kekokagak mbenekmagengat.

⁷ Kawawañgalen zet Itnañañ papiäen meluwanj pigok mimiñañañ tazin, “Am ekñjenañ nopiomgat kandañañ totati tu meu nimwianñti silik kumti wendiwien.” (*Kisim Bek 32:6; Makuku 25:1-3*)

Ekñjenmagen notnañañ nopiom sesewatpewien. Nin sepem kekokak ku mbanup.

⁸ Ekñjenmagen notnañañ kekok mme kasup kwep keyet Kawawañañ am sambe penañ (23 tausen) indawalege keyepm nin set kilen ekñjenañ mambienok ku mambanup.

⁹ Ekñenaj Kawawanj m ekmeyepm Kawawanj nombe zemindeme koti indime gakiwien. Kegogapm nin Amobotnanjgat m ek m ek mimiyelen yom omba penaj ku mmobanup. Penaj, egaj dopmanj ekñen gilik zemindayenok ndawe.

¹⁰ Âpme in Kawawanjat kwileki ñen ku tatndain zemti kwelat zet ku dunduwep. Ekñenmagen notnanj kegok mme ensel am indome gakiyelenaj koti indome gakimâbien.

¹¹ Âpme msat kululuj asesekgalen kanan bududuk tabeme manupgapmti ekñenmagen kwitnanj kwitnanj sokbeye ke ningat golanjok bein. Nin ekñenaj mama mimi mgasik mbien kegok ke ku mne.

¹² Âpme an ñenaj nâme egaj Amobotnanjat nâmkijpepenaj tazingapm tetimaean katikñaj benak nân egaj weyanjeksewe. Enenogaj ek ñep tetimaeme am itnanaj ekñenaj yom mbienok mnak.

¹³ Inmagen tetimaemae masokbein sepem kegogagak am sambe masokbemindain. Âpme Kawawanj zemkatik bembenaj mamâzin keyepm egaj peme tetimaemaeyaj ingalen windenjin anjosomti ku masokbein. Yanjut tetimaemaeyaj inmagen masokbein beme Kawawanj indamukulem mimiyelen setnanj ñep weyanje in katik bem tapme tetimaemae keyaj ñep ku mamtoindein.

¹⁴ Keyepmti Kilaismagen notnne penaj, in nopiom masesewatindap ke bankumpemti kunjzujit.

¹⁵ In zet opeem nânâyelen nânâjin tazin keyepmti zet kapi zema ilin opeemti nâseip.

¹⁶ Okowen wain manup kan keyet nin Kilaisiyet sipmanj ningalen yomgat mti mulage ke otnâmti nin keyet Kawawanjat wisikj manzenup. Âpme nin wain mannuwen kan keyet nin am sambe Kilaisiyaj ekñengaj yominanjgapm sipmanj mulage ekñengaj bulinan tusunup kegok masokbein. Âpme nin nupmamanj mutumti mannuwen kan keyet nin Kilaisiyaj gakimti sekñaj ningalen yomgat dopmanj ndaye kan keyet maotnânup. Nin kogok mti am sambe Kilaisiyaj ekñengapmti sekñaj talasiye ekñen keyet bulinan tusunup kegok masokbein.

¹⁷ Keyepmti nupmamanj kwepnok âpme nin sambeyaj nupmamanj ikñaj kwep ke manup. Âpme nin nupmamanj nsakwep mannuwen keyaj nin butnanj sambenok keyaj ondekti sek kwepnok benup kegok masokbein.

¹⁸ Âpme ñen pigok zema nâit, Zuda am sambe kwi ñenaj sâpe sâpe meu sisak dukñaj bumbunaj manip ekñenaj ilinsakwep sisak keyelen Kawawanj masesewatsaip.

¹⁹ Neñ zet notnanj zemkwala keyet in nâmkilenj bemti nâgât egaj nopiomgat sâpe sâpe meu sasanaj keyet nâme sâpe sâpe penaj bein ma nopiomgat nâme Kawawanj penaj bein. Kegok ke yek.

²⁰ Yanjut neñ neman guluk gilik tazeyap ke am Kilaisiyet ku manâmkijpeip ekñenaj nopiomgat sâpe sâpe mambumsaip ke wa Kawawanjat yek. We bekanaj masesewatpeip bein. Kok keyepm neñ in we bekanajmak tususuyelen ku nembeingapmti ekñen eksemindendepin.

²¹ In Amobotnanjgalen okowen wain nti naman dembusek kwep keyajak we bekanajgalen windeyet tazemopenik keyaj pembenaj yek. Ma in nupmamanj Amobotnanj ikñanjat sekñaj otnâmti niniyelen ningat ndaye ke nti naman dembusek kwep keyajak we bekananjat songom sasanaj ke ñep ku niniyelen.

²² Nin kogok mmann Amobotnanj ningat keñ kuku mti ñenzinjin penaj mbe. Nin nâmann nin windenmak beinanjut egalen musuwewet ke nin ñep ku seabempeyelen penaj.

Iinanjat etaj otnâna keyaj pembenaj yek

²³ Am notnanj, “Kwitnanj kwitnanj sambe kapi ñep mimiyelen,” kegok tazeip yanjut kwitnanj kwitnanj ke mma ñep ku napmukulem mbe. Kwitnanj kwitnanj sambe tapmezin keyaj nâmkijpepen katikñaj bemti mamayelen setnanj ku kabemndawe.

²⁴ Am nâmkijpepemak ñenaj kwitnanj kwitnanj ikñaj mukulem mimiyelen etaj ku mbe egaj naman am notnanj indamukulem mimiyelen keeset mbe.

²⁵ In songom kwitisât omkwiti kwitim mundumanen meti songom ke nopiom sâpe sâpe sasanaj keyet yanjkwesipin ñep kwitiwep.

²⁶ Enenogaj Kawawanjgalen Zet Itnanaj kapigok zenzenaj, “Msat ma kwitnanj kwitnanj sambe msat palen tazin ke Amobotnanjgalen etaj.” (Sam 24:1)

²⁷ Am Kilais ku nâmkijpein ñenaj tu meu weyanjbemti indazemtetime kenjan mobogalen indembeme ñepgat ekñengalen mkaen mowebe. Mowepme ekñenaj tu meu

indame nâmtemtem mti nopiomgat sâpe sâpe bumbu mundumanġatnaġ kwitiyo zemti ku indayanġkwešiwep. Belak nimbep.

²⁸ Yanġut in nsâġât tapmme an nġenaġ pigok diindowe, “Soġġo kapi nopiomgalen sesewat mkaengatnaġ.” Zeme nâmti in ke ku nimbep. An zet zemkawaġ bemindawe egat otnâmti meu ke ku nimbep mneti nġotiknġinaġ nâmnuknġaġ mbepgat.

²⁹ Wa in nâme bekanaj beingapm ku nimbep kogok ku zeyap yek. An nġen keyaġ nâme bekanaj bein egat mti ku nimbep. Yanġut an nġenaġ kapigok mene zein, “Neġ kwitnaġ kwitnaġ keynaġ nâma nġep mimiyelen bein beme an nġenaġ nâme bekanaj bein beme keyepm eġaġ neġ nġep ku zemkulumneneyelen.

³⁰ Neġ Kawawaġgat wisiknġ zemti niyap beme an belaknġaġ nġenaġ, ‘Geġ an bekanaj,’ ke nġep ku zenak. Enenogat neġ kwitnaġ kwitnaġ sambe msat palen tazin ke Kawawaġgalen etaġ nâyaġ.”

³¹ Notnaġ kogok zewien mene mme neġ kapigok zesowap, in tu meu nimbep ma kwitnaġ kwitnaġ sambe mbep ke in mme Kawawaġgat kwitnaġ m onzempepyet nâmti mbep.

³² In kwileki nġen mme Zuda am ma am Zuda maġġeen ku sokbemberaġ ma Kilaisiyelen an nâmkniġpepeġinmak nġen setnaġ bekekme Kawawaġ zetnaġ ku mâbeyet eksewep.

³³ In neġ mamiyapnok mamambep. Neġ kwitnaġ kwitnaġ sambe mamiyap ke mma amnaġ oloġen mimiyelen nâmti mamiyap. Nanaġgat pembenajġnnaġgat etaġ ku mamiyap. Neġ kegogak am sambeyet pembenajinaġgat nâmti mma am sambe Kilaisiyaġ aġġalaġindendeyet nâmti mamiyap.

11

¹ Neġ Kilaisiyelen set kaisasat ekti mâti mayap. Âpme in kegogak nâlen set kaisasat ke ekti namât mamambep.

Silik dundundu mimiyelen zemâtâtât

² In Zuda am ekġengalen mama mimi mâti mamayet neġ zemâtâban keyet katan mamaip keyepmti ingat nâma dolaknġaġ penaġ beme oloġen miyap.

³ Âpme pi naman Zuda am ekġengalen mama mimi nġengat zet kapigok zema nâit. Angat yaġaġaġ Kilaismagatnaġ kozin. Âpme imbi kogogak egat yaġaġaġ anmagatnaġ kozin. Âpme Kilaisiyet yaġaġaġ Kawawaġmagatnaġ kozin.

⁴ An nġenaġ bunduġ nġoknânen munduġ tati dapmelanġe tunġuwinan dunduwe ma Kawawaġgalen zet zapat dolaknġaġ zewe beme eġaġ Kilais sakambuk sawe.

⁵ Ma imbi nġenaġ saġġum nġoknâ ambululupiġ tati dunduwe ma Kawawaġgalen zet zapat dolaknġaġ dapmelanġe tunġuwinan zemkawaġ bewe beme eġaġ apmaġaġ sakambuk sawe.* Kogok min beme eġaġ imbi nġoknâ pilik pilik kwanzetpepeġan nembon bein.†

⁶ Keyepmti imbi nġen sâk ambululupiġ mame nġok sinaġ antim pewep. Ma eġaġ keyet sakam mti nġok sinaġ antitipiġ mbe beme ek sâġaġaġ nġoknâ ambulut be.

⁷ An in nġoknġin ondedagen sumumuġpiġ enenogat inmagasetgatnaġ nġep Kawawaġgat sakamaġaġ ma kwitnaġ mamsokbein. Ma imbi inmagasetgatnaġ nġep angat kwitnaġ mamsokbein.

⁸ Neġ kegok zeyap enenogat Kawawaġaġaġ an kuknġaġgat mti anmagatnaġ imbi mġe. Imbimagatnaġ an ku mġe.

⁹ Kawawaġaġaġ an imbiyepmti ku miminġaġ. Eġaġ imbi angapmti miminġaġ.

¹⁰ Keyepmti imbi apmaġaġgat eksempeinaġ ondedagen saġġumaġaġ nġoknâ ambuluti mamezin enenogat ensel ekġenaġ taekġip.

¹¹ Yanġut am Kilais nâmkniġpeġmi maiwaġ imbiyaġ apmaġaġgat mukulemaġaġ bein ma anaġaġ kogogak imbiyaġgat mukulemaġaġ bein.

¹² Kawawaġaġaġ imbi kuknġaġgat anmagatnaġ mġe keyepmti naman alak imbiyaġaġ an mammsokbeip. Kogok keyaġgut eget ma kwitnaġ kwitnaġ sambe Kawawaġmagatnaġgak sokbewien.

¹³ In nâmkniġpepeġinmak, ilinak weyaġaġ nâmtâtâliti. Inmagatnaġ imbiyaġaġ dapmelanġe tunġuwinanen Kawawaġgat dundusât nâwe beme eġaġ nġoknâ sâk ambululupiġ mbe beme keyaġ pembenaj yek. Imbi in nġoknġin ambulubep.

¹⁴ Kogok keyepm in kapi ekme penaġ bein enenogat kwitnaġ kwitnaġ setnaġ talip in nâip. Nġen pigok eġip an nġenaġ nġoknâ sinaġ teepmaġaġaġ peme tozin beme ke sakam buknaġmak.

* **11:5:** Ke Zuda am ekġengalen set kegok matazin. † **11:5:** Imbi set kilen inda aikti nġoknġin makwanzetindeip ke Zuda am ekġengalen set kegok matazin.

¹⁵ Yangut imbi nenan njosinan peme teepman tozin beme nin nâmann keyan mme sepeman dolakjan bein. Enenogat ke Kawawanjan ikjan imbiyan njosin teepman kogok toti kwatan tapme mamayet nâmti beye.

¹⁶ Am nenan zet kapiyet nâme nep ku beme mdândâsât setnan zulutbe beme kapigok nâmbé. Set kapi Kawawanjalan dapmelaŋge sambe nin mâti mamnu.

Amobotnanjan tu meu ndandanjan

¹⁷ Âpme neŋ tambuŋalem zigok niniyelen ke zemzikat indasowap. Neŋ in set mamip keyet zemsesewatindendeyelen yek. Enenogat set in alak kapi tapmip kapiyan indamukulem mme Amobotnanj Kilais nâmkatik bempemti zetnan gawepumti yek. Keyan naman mme in Amobotnanj nâmkatik bemti zetnan gawepupuyelen mme naman bakjan betobep.

¹⁸ Kukjanŋat neŋ pigok zesowap. Neŋ zet pigok nâwan in tambuŋalemŋat ke ondaktiŋgut turguwinangatnan am notnanjan zet mopmtot mti kalalaj mawen. Am notnanj zapat kegok mnawien ke naman nâma bugan penanj penanjnok beye.

¹⁹ Yangut inmagatnanj manje denenanj set pembenaset kwitnanj kwitnanj tapmip ke nep ekmâtâtâtgalen ke kapigok, ekjanjan manje temanj katikindemti kalaŋti sokbemkawanj bembeyelen mamip.

²⁰ In ondekti tambuŋalem nsât koti tu meu bumti koti nolineneyet zikat gatnan mti tatnip. Kegok ke in tapmip.

²¹ In sambeyan meunin timkoti nolineyeteŋ damuŋ tatapiŋ sakwep manip. Nenanj igak kambak balanj mmepe meŋjan meuyet mamimti melip ma notnanjan wain omba penanj nimti keŋ kileŋ mamip.

²² In tu meu etanj nsât nâmti ilinanŋat mkanjan manimambep enenogat in Kawawanjalan dapmelaŋge ondegawen in ku maeksemindeip ma am bekopsat ekjan sakambuk maindaip. Neŋ keyepmti ingat zigok zenzeyelen ke ku nâmtâtâlap. Keyepmti neŋ keyet oloŋen nep ku mimiyelen.

²³ Neŋ zet kapigok Amobotnanjmanen tiwanen ke in zemâtâtindama delaŋ zeye. Tambuyet Amobotnanj Zisas Zudasiyanj Zuda am ekjanjalan an nenanjan ekjanmanen zemkuye kan keyet Amobotnanjan nupmamanj mti

²⁴ keyet Kawawanŋat wisikŋ zemutumti zeye, “Nupmamanj kapi nananŋat sekjanok ingat yomin katikpepeyelen indawap. Nimbep katanj nâgât otnapeŋ mamambep.”

²⁵ Meu nime delaŋ zeme wain okop sakam kegogak mtati pigok zeye, “Wain kapi nananŋat sipmnok. Tâtâ Alakjan sipmnanj miap. Nimbep katanj nâgât otnapeŋ mamambep.”

²⁶ Kok keyepm in nupmamanj ma wain kapi manimambep katanj Amobotnanjanŋat gakikiŋanŋat zapatnanj zemkawanj bepeŋ manepeme ikjanj kobe.

²⁷ Keyepmti an nenanj set pembenanj ku mâti nupmamanj ma wain nti keeset eganj Amobotnanjalan sip sesumbananj ku eksempepamti yom mip.

²⁸ Keyepmti am nen nupmamanj ma wain nsâpmti ikjanjanŋat kejanŋat yanjan nâmtâtâti nimbe.

²⁹ Nen eganj Amobotnanjanŋat sekjanjan keyet yanjan ku nâmtâtâti nupmamanj ma wain nimbe beme Amobotnanjan zemkuwe.

³⁰ In notnanj set pembenanj ku mâti Amobotnanjalan tu meu manipamti zawat sukses ma sek sindem matip ma notnanj gakiwien.

³¹ Yangut nnanjan yanjan ekmâtâtâti nimbanup beme Amobotnanjan ku zemndowe.

³² Yangut Amobotnanjan yanjan msokbemti manndamusuwezin kogok mme eganj am Kilais ku nâmkipeip ekjan nsakwep ku zemdelaŋ zemndowe.

³³ Keyepmti Kilaismanen notne, in nupmamanj ma wain nsâti am sambe ilinsakwep ondekme delaŋ zemjanŋat yanjbemti manimambep.

³⁴ Nenanjan meunjanŋat penanj mbe beme eganj meunjan mkanjan nimitjanŋut bam kobe. Mneti ondedak ke myunjunepeme Kawawanjan zemkuwe.

Zet notnanj notnanj ke nen kotinjanŋut zemâtâtindawap.

12

Emetak Teŋjan taolet yanjan yanjan mulupmanjan manndain

¹ Kilaismanen notne, neŋ Emetak Teŋjan mulupmanj am nâmkipepeŋinmak ekjanjan manjaninan zigok mamm yanjkwesisi keyelen dopmanj gilik zesowap. Neŋ in kapi weyanŋti nâmtâtâtâgalen nâyan.

² Ilin nâmtalip in itnanjan tambusosop kejan manbienen nopiom yanjan yanjan manjanjinjan pedondom indamti masesewatindemtemien.

³ Keyepm neŋ nembetnaŋ pigok diindosowap: An nŋen ek Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ keŋaŋ m elenŋ beleŋ beme egaŋ pigok ku zenak, “Zisas geŋ zentalat geyap.” Ma nŋen Emetak Teŋaŋ keŋaŋ ku m elenŋ beleŋ beme egaŋ pigok ku zenak, “Zisas ek Amobotnaŋ.”

⁴ Emetak Teŋaŋ taolet yaŋaŋ yaŋaŋ am nâmkijpepeŋjnmak sambe ke mulupmaŋgat winde indame mamip. Yaŋgut Emetak Teŋ iŋkaŋ kwep keyaŋak am nâmkijpepeŋjnmak taolet sambe ke maindain.

⁵ Amobotnaŋgalen mulup kwep kwep am nâmkijpepeŋjnmak sambeyaŋ mimiyelen maindain. Yaŋgut Amobotnaŋ iŋkaŋ kwep keyaŋak iŋkaŋgalen am sambe mukulem mimiyelen mulup ke maindain.

⁶ Ma Kawawaŋaŋ mulup mimiyelen am nâmkijpepeŋjnmak kwep kwep winde sepem igak igak maindain. Yaŋgut Kawawaŋ iŋkaŋ kwep keyaŋak iŋkaŋgalen am sambe mulup mimiyet winde maindain.

⁷ Emetak Teŋaŋ am nâmkijpepeŋjnmak taolet sakam iŋkaŋ iŋkaŋ maindainen keyaŋ msokbeinen Emetak Teŋaŋ am nŋeniyet tuŋguwinan mulupmaŋ penaŋ tapm. Kogok mimindainen am sambeyaŋ mukulem titiyet nâmti mamm.

⁸ Emetak Teŋaŋ nânâ dolakŋaŋ nânâyelen taolet same egaŋ am Kawawaŋaŋ mama mamayelen nâmtikŋaŋ mam ke manzemkawaŋ bemandain. Emetak Teŋ iŋkaŋ kwep keyaŋak am nâmkijpepeŋjnmak taolet sambe ke maindain.

⁹ Nen Emetak Teŋ iŋkaŋ kwep keyaŋak taolet mpeme Kilaismagen nâmkijpepeŋaŋ kalinaŋ penaŋ tatagalen masain. Ma nŋen ek Emetak Teŋ iŋkaŋ kwep keyaŋak am zawat mme alik bembeyelen taolet masain.

¹⁰ Ma nŋen Emetak Teŋ iŋkaŋ menok notnaŋ mimiyet taolet masain. Ma nŋen ek Emetak Teŋaŋ buŋaŋ zapat same timti dapmelaŋge ondedagenjan mandiidon. Ma nŋen ek taolet mpeme winde ke Kawawaŋmagengatnaŋ makozin ma we bekaŋaŋmagengatnaŋ ke maekmâtâzin. Ma nŋen taolet zet mamananaset zemkawaŋ bembeyet masain ma nŋen ek taolet zet mamananaset zeme nâmti am zelinaset gilik zemindandayet masain.

¹¹ Emetak Teŋ iŋkaŋ kwep keyaŋak taolet sambe kapi mulup sambeyet winde am kwep kwep maindain. Mti Emetak Teŋ iŋkaŋgat keŋaŋgatnaŋ am nâmkijpepeŋjnmak sambe taolet sepem iŋkaŋ iŋkaŋ makalaŋ kumti indain.

Sekŋ butnaŋ butnaŋ ekŋen muluwin iŋkaŋ iŋkaŋ yaŋgut sek ek kwewetaŋ

¹² Am nin sekŋ kwewetaŋ yaŋgut sekŋ butnaŋ butnaŋ ekŋen sambeyaŋ muluwin iŋkaŋ iŋkaŋ penaŋ mamiwaŋgut ekŋen keyaŋ ondekti sek kweppat mulup mamip. Kilaismagen sepem keboŋak tazin. Nin am sambeyaŋgut maŋge kwep benup ma maŋge ke Kilaisiyelen sekŋaŋ.

¹³ Notnaŋ nin Zuda am ma notnaŋ Zuda maŋgeen ku sokbemberaŋ ma notnaŋ sisilinŋ kuku an etaŋ ma notnaŋ lala bubuk etaŋ mamayet Emetak Teŋ kwep keyaŋ nin sambe sek kwep kekok mamayet temakwep ondekndeye.

¹⁴ Âpme sekŋ iŋkaŋ ke butnaŋ kwep etaŋ yek; sambe penaŋ.

¹⁵ Keyepmti setnaŋ kapigok ŋep ku zenzeyelen, “Neŋ bet yek keyepmti neŋ sekmagen etimti nanak etaŋ mepmamambap,” kekok ŋep ku zenak.

¹⁶ Ma wagaŋ kapigok ŋep ku zenzeyelen, “Neŋ zikat yek keyepmti neŋ sekmagen etimti nenak etaŋ mepmamambap,” kekok ŋep ku zenak.

¹⁷ Sekŋnaŋ zikat etaŋ bemâdak ze zigoset zet nânak? Ma wak etaŋ tamâtnak ze zigoset kambe sesik nânak?

¹⁸ Sekŋ iŋkaŋ tazin kapigok Kawawaŋaŋ iŋkaŋgat keŋaŋgalak butnaŋ butnaŋ iŋkaŋ nâŋge nogak beye.

¹⁹ Sekŋ butnaŋ sambe sepemaŋ kwewetaŋ ze sekŋ kapiyet sekŋ ku zewanek.

²⁰ Sek iŋkaŋ tazin kapigok butnaŋ sambe yaŋgut sekŋ penaŋ kwep.

²¹ Âpme zikalaŋ betgat pigok ŋep ku zenak, “Neŋ gepiŋ ŋep mambap.” Ma ŋokŋaŋ setn zutgat pigok ŋep ku zenak, “Neŋ itpiŋ ŋep mambap.”

²² Kogogapm sekŋ butnaŋ notnaŋ nâmindema winderŋinpiŋ mambeip; ekŋenpiŋ beme sekŋnaŋ dolakŋaŋ penaŋ ku tadak.

²³ Nin sekŋ butnaŋ nâmindemann tototnaŋ mambein ekŋen indikdamuŋ dolakŋaŋ mamnup ma notnaŋ sakambukŋaŋmak maŋgalanŋindenup.

²⁴ Sekŋ butnaŋ notnaŋ sakamaŋ pembedaŋ ekŋenaŋ sosok matamâlip. Kawawaŋaŋ sekŋ mmeti sek butnaŋ notnaŋ tototnaŋ yaŋgut mulup temaŋ indaye.

²⁵ Ke sekŋ butnaŋ ekŋenaŋ epeemti kileŋ mekokopiŋ sisilinŋ mulup sakam kwep penaŋ mimiyet nâmti kekok mge.

²⁶ Keyepmti sekŋ butnaŋ kemak ŋenaŋ sindem nâme sekŋ sambe ekŋen sindem mambein etaŋ. Ma ŋenaŋ zemsesewatpeme ekŋen sambe ekŋenaŋ kemak oloŋen mammâlip.

²⁷ Inmagen kekok bein. In sambeyan temakwep Kilaisiyet sekñan beip. Ma in kwep kwewan sek keyet butnan butnan bep.

²⁸ Kawawan eñan amñene nãmkijpepemak manje ninmagen am kapigok taolet mimindanti indem mege.

Neñan an ombemindemi buñam zapat zemkawan bembeyelen indeye, keyetnan golan zenze an, keyetnan am zikat indanda, keyetnan am menok mimiyelen, ma am zawat sek sindemak weyanindendeyelen, keyetnan am mukulem mimi ma am damuj

ma zet mamananan iñjak iñjak zenzeyet am indaye.

²⁹ Kawawan an sambe ombemindemi buñam zapat zemkawan bembeyelen an etan taolet ku indaye. Ma am sambe golan zenze an bembeyet taolet ku indaye. Ma am sambe an zikat indandayelen taolet etan ku indaye. Ma am sambe menok yanñan yanñan mimiyelen taolet etan ku indaye.

³⁰ Ma am sambe zawat sek sindemak weyanindendeyelen taolet ku indaye. Ma an zet mamananaset zenze keyelen taolet etan ku indaye. Ma am zelinaset zemguluk gilik mimiyelen taolet an etan ku indaye.

³¹ Yanjut neñ in Emetak Tenmagatnan taolet mobotnan ke indandayelen omba penan indembewe. Keyan indamukulem mme mulup dolak dolakñan dapmelanget tuñguwinan ñep mimiyelen. Kegogapm neñ set pembenan ñen set kapigok zikat indaswap.

13

Am nãmkijpepeninmagalen gogot

¹ Æpme neñ taolet ñen zet mamananan zenzeyet nananñan ma ensel ekñengalen zet ñep zeyan yanjut am ñengat gogot ku miap beme neñ belo ma gwesim nembon kwisakñ yanñep nembra isikñanñan kunak kebon.

² Ma neñ Kawawanñan buñam zapat timti dapmelançe ondedageninan diindowak ma neñ Kawawanñan kwitnan kwitnan bam mme sokbembeyelen enzilim tazin ke nãwak, ma neñ am Kawawanñan mama mamayelen nãmtikñan mam ke ñep manzemkawan bemindama delan penak ma nãmkijpepe kaliñan name Kawawanñan dundum sama winde name kalan zempema piyetnan kainde medak yanjut neñ am ñengat gogot ku mimindawak beme neñ belakñan penan beap.

³ Æpme neñ milawatn kalop bemti am tototnan ekñen indawak ma sekñ Kawawanñan Zet Zapat Dolakñan Penanñapm ketalasimindama kumti buwiek yanjut am ñengat gogot ku mbak beme neñ belakñan penan beap.

⁴ Am keñinanen gogolan misik tazin ekñenñan sindem indame dopman ku mutumindaip ma sindem indame keyet peme weme dopman pembenan mamimindaip, ma eyak ku mamip ma ilinañgat mamponñan ku kumti kwilin ku mamwalip.

⁵ Ekñenñan am nolineyet sekñeyak ku mamin indaip; ekñengat nãme mobotnan mambeip. Ma ilinañgat etan nãme ku mamolip ma ñenzinziñ sakwep ku mamip ma myungum indame keyet nãmbekambembe teepman ku mamm maip.

⁶ Am gogolinmagar bekananñan palakñan bemepme keyet nãme pembenan ku mambein yanjut ekñenñan mama mimi dolakñanñan palakñan bemebeyet nãme pembenan mambein.

⁷ Ekñenñan nukñan sepm iñjak iñjak ke nãme betetnan beme mapuip, ma am ñen ekti ekñengat ku manãbemindeip. Ekñenñan am notnanñan mamanan gilik zeme pembenanen kokogot webepen mamaip. Nukñanñan sambe sokbemindame ekñenñan katikñan bemti matalip.

⁸ Gogot ke delan zenzenepin. Æpme Emetak Tenñalen taolet golan zenze an kapi delan zenzenañmak ma Emetak Tenñalen taolet zet mamananaset zenze kapi kegogak delan zenzenañmak. Ma Emetak Tenñalen taoletnan kwitnan kwitnan yanñan nãmãtãtãt kapi kegogak delan zenzenañmak.

⁹ Enenogat alak pigogat Kawawanñan mama butnan etan nãmti ke dapmelançe ondedaginan buñam zapat butnan etan ke mandindonuwan

¹⁰ bangat Zisasiyan iñkan kopmegulak taolet ekñen kapi delan zeme nin kwitnan kwitnanñan yanñan nãmãtãbanup enenogat Kawawanñan iñkanñan tapmann kegok sokbewe.

¹¹ Neñ nembra isikñan mambanen zet ma mamanan ma otnãñan nembra isisigar mamip keyet katan otnãmti mamnteman. Yanjut maneti an teman bewan kan keyet nembra ekñengalen nãna ke pema temege.

¹² Alak pigogak Kawawaŋgalen yaŋaŋ isikŋaŋ bugan nâmatâtnup yaŋgut bamgat Zisasmak sokŋan tati zikalaj dopmaŋ ek dopmaŋ ek mbanup. Alak kapiyet Kawawaŋgat yaŋaŋ butnaŋ butnaŋ etaŋ maeknâmatâtnup yaŋ kan keyet egat yaŋaŋ nâmatâtpmann delaŋ zewe. Kawawaŋaŋ nâgât yaŋaŋ nâme delaŋ manzein sepem keboŋ neŋ egat yaŋaŋ eknâm mman delaŋ zemâpbe.

¹³ Alak pigogak mama mimi kapigok wem ndame tapmanup; Nâmkiŋpepemak mama ma Zisasiyet kokotnaŋgat webemti mama ma gogot mti mama. Ekŋen tuk kegogaŋ talip, yaŋgut ekŋen kemagengatnaŋ gogot palen mama keyaŋ egat zut ke sebemitdenti dolakŋaŋ penaŋ bein.

14

Emetak Tenŋalen taolet kapiyaŋ ŋeŋaŋ penaŋ bein

¹ Kogogaŋ in am sambe gogot mimidewep. Mti Emetak Tenmagengatnaŋ taolet kapi titiyelen keŋinan omba indembewe: Kawawaŋmagengatnaŋ buŋam zet timti dapmelaŋge ondedagen diindondo mulup ke nâme mobotnaŋ bewe.

² Am ŋenaŋ zet mamanamaset manzein egaŋ amgat yek; Kawawaŋgat etaŋ manzein ma keyaŋ ek etaŋ mamukulem mpein. Egaŋ Emetak Tenŋaŋ zet ke zenzeyet keŋaŋ m elen belej mpeme manzein mme am ekŋenaŋ yaŋaŋ ku manâmâtâlip.

³ Keyaŋgut am ŋenaŋ Kawawaŋgalen buŋam zapat manzemkawaŋ bein egaŋ am zet ke diindome keyaŋ nâmkiŋpepeŋin bandim mamindein ma mmanaŋin gwatnaŋ mamin ma keŋin mamkipmaŋ bein.

⁴ Zet mamanamaset manzein egaŋ ikŋaŋgat keŋaŋ mambutein yaŋgut Kawawaŋgalen buŋam zapat manzein egaŋ am nâmkiŋpepeŋinmak mgwatnaŋ mam indein.

⁵ In zet mamanamaset zeme neŋ ingat nâma ŋep penaŋ bein, yaŋgut naman Kawawaŋgalen zet zapat zemkawaŋ bembeyelen an beme neŋ keboŋ keyet nâma pembeŋaŋ penaŋ mambain. Kawawaŋgalen zet zapat manzemkawaŋ bein egaŋ am zet mamanamaset manzeip ekŋen bugan silim indem talip. Yaŋgut ekŋenaŋ zet mamanamaset zem meti keyet yaŋaŋ am nâmkiŋpepemak zemâtâtindandayelen an ŋen tazin beme dapmelaŋge ekŋenmagen mukulem ŋep omba penaŋ sokbenak.

⁶ Kilaismagen notnne, neŋ inmagen koti zet mamanamaset zewak beme nâlen zet mamanamaŋ keyaŋ in zigok indamukulem mindenak? Inmagen kopmambak mene ze Kawawaŋmagengatnaŋ nânâ zet katnaŋ mzikat nayeen ke ma Kawawaŋgalen nânâ dolak dolakŋaŋ ma Kawawaŋgalen buŋam zapat zemkawaŋ bemindawak ma Kawawaŋ nâmkiŋpemmayelen zemâtâtât notnaŋ in kot zemzikat indandayelen keboŋ timti kobak.

⁷ Gwasim ma gita kulele belak etaŋ kuma kwitnaŋ kuwaŋgut silik ŋandaŋaŋ ku mâti kun beme amnaŋ yaŋaŋ ŋep ku nâmatâtâgalen.

⁸ Ma lumun ondedagat makumbuiwen katnaŋ ku kumbuyo beme kwilekiyet takup ke ŋep ku nâmbek.

⁹ Ma in kegogak zet mamanamaset belak kwisak etaŋ takume notnaŋ ekŋenaŋ zigoset zet keyet yaŋaŋ nâmatâbe. E to zeme met penaŋeŋin mambein.

¹⁰ Msat sambe kataŋ zet sepeŋaŋ ikŋak ikŋak penaŋ wemezin yaŋgut zet zeip ke am maŋe keyelenaŋ ŋep yaŋaŋ zigogat tazeip ke nâyo.

¹¹ Yaŋgut neŋ zet ke ku weyaŋ nâmatâbap beme zet toŋaŋ egaŋ nâgât nâme kopa penaŋ bewak ma neŋ kegogak egat nâma kopa benak.

¹² Âpme inmagen sakam kegogak tazin. Emetak Tenŋalen taolet inmagen sokbembeyelen manzeip e ŋep, yaŋgut in taolet ke timti am nâmkiŋpepemak indamukulem mimiyet windeŋaŋ mbep.

¹³ Keyepm zet mamanamaset animbi zet diindosât mbanik beme Amobotnaŋ dundum samane zedi ke gilik zenze winde game timtati zemti glik zemindawanik.

¹⁴ Neŋ zet mamanamaset ondedagen dundusât nâmti dunduyap beme nanaŋgat keŋaŋ ma sekŋ mme pâpâyelen talayaŋgut yaŋaŋ zigogat miak ke ŋoktikŋan penaŋ ku alalep.

¹⁵ Keyepmti zigok ŋep mimiyelen? Zet mamanamaset ondedagen dunduyap beme keyet yaŋaŋ ŋoktikŋan sokbeme gilik zemindayap. Mme silik ŋen zet mamanamaset ondedagen kuyap beme keyet yaŋaŋ ŋoktikŋan sokbeme gilik zemindayap.

¹⁶ Ma ŋeŋ ondedagen keŋdan zet mamanamaset Amobotnaŋgat zemsesawatpemane, am ekŋenaŋ gâlen zet yaŋaŋ ku nâip beme ekŋenaŋ zigoset gamukulem mti keyet, “Ke penaŋ,” zewiek?

¹⁷ Geŋ dundundudanen Kawawaŋ zem olim pesât mene mti zet mamanamaset dundunak yaŋgut yaŋaŋ ku gilik zenak keyaŋ nodi ku mukulem mip.

¹⁸ Neŋ in bugan sebemindemti zet mamananaset zet mamananaj omba penaj manzeyap keyepmti Kawawaŋgat wisikŋ zemti mandundusayap.

¹⁹ Yaŋgut neŋ dapmelaŋge ondedagen zet nâm taliwen Kawawaŋgalen buŋam zapat pemkwepmaŋ zema nâme tuluj telaŋ bembeyelen zelinan zema nâyo keyaŋ pembenaj. Yaŋgut zet mamananaset zemane amnaŋ yaŋaŋ ku nâme teepmaŋ zemti mandam mama ke pembenaj penaj yek.

²⁰ Kilaismagen notnne, zet zemkwala keyet yaŋaŋ eknâmâtât mimiyelen ŋoktikŋinaŋ okak ekŋengalen sepem ku bewe. Bekanaŋ mimi ekŋenmagensetgut okak maipnok mambep, yaŋgut kwitnaŋ kwitnaŋ eknâmâtât mimiyelengut ŋoktikŋinan an temaŋ ekŋengalen kataŋ bewe.

²¹ Zii zelen zet ŋen kapigok kumpepeŋaŋaŋ matazin. Amobotnaŋaŋ zein, “Neŋ am mamananaj ma zelin igak ŋen zemindema ekŋenaŋ koti nenanŋgalen am maŋgemagen kobewen nâlen ŋenzinŋgalen piliŋnok keyaŋgut nâlen amnaŋ ekŋenaŋ keŋin kaliŋaŋ bewe mme yomengatnaŋ gilik zem kwakwagalen ku nâmbep.”
(Aizaya 28:11-12; Zii Zet 28:49-50)

²² Am zelin mamananajmak kobien ke am Kawawaŋgalen zet ku nâmkiŋpewien ekŋengat piliŋnok nâmindeme kokotnaŋ yaŋgut ke nâmkiŋpepemak am ekŋengat zapat ku beye. Âpme naman Kawawaŋgalen buŋam zapat zemkawaŋ bembeyelen keyaŋ am nâmkiŋpepeŋinmak ekŋenmageset pembenaj masokbein enenogat keyaŋ keŋin mbutemti mamaŋin mgwatnaŋ mamam.

²³ Kogogapmti am nâmkiŋpepemak sambeyaŋ ondek tati zet mamananaset tazeme am nâmkiŋpepeŋinpiŋ ekŋenaŋ Emetak Teŋgalen taoletgat yaŋaŋ ku nâiwaŋ kot indikti pigok zewep, “Am kapi keŋin kilenŋ tabein.”

²⁴ Yaŋgut an Kawawaŋgalen buŋam zapat tazemkawaŋ beme am nâmkiŋpepeŋinpiŋ ekŋenaŋ Emetak Teŋgalen taoletgat yaŋaŋ ku nâiwaŋgut koti zet ke nâme keyaŋ mama miminŋin mgasik ke zikat indame ekti yayaŋ omba mbep.

²⁵ Âpme keŋanen kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋ maenzilim tazin ke sokbemkawaŋ beme msalen tot kusum tati Kawawaŋ zemseseawatpemtigok zewe, “Kawawaŋ inmak penaj mamain.”

Silik dundundu msât setnanen mâti mbep

²⁶ Keyepm Kilaismagen notnne, in zigok penaj mbep? In ondebep kan keyet ŋenaŋ silik yaŋbeme kuwep ma ŋenaŋ Kawawaŋgalen zetgat yaŋaŋ zemzikat indam mbe ma ŋenaŋ Kawawaŋmagengatnaŋ nânâ zet katnaŋ mzikat saye ke zemsokbewe ma ŋenaŋ zet mamananaset zewe ma ŋenaŋ zet keyet yaŋaŋ gilik zewe. In kwitnaŋ kwitnaŋ silik dundundunŋinan mbep keyaŋ am nâmkiŋpepeŋin bandim mme katikŋaŋ bemtabe.

²⁷ Zet mamananaset zet zesâti sambeyaŋ yek. Am zut tuk mee kekok etaŋaŋ mbep. Yaŋgut kwewaŋ zeme kwewaŋ zeme kekok mme ŋenaŋ yaŋaŋ gilik zem zeme amnaŋ nâmbep.

²⁸ An zet gilik zenze timabep beme ondedak keyet keŋan zet mamananaj ku zewep. Egaŋ zesât nâmbep beme ikŋak etaŋ ma Kawawaŋgat zewe.

²⁹ Ma Kawawaŋgalen buŋam zapatnaŋ zenzeyelen Emetak Teŋaŋ taolet indandaŋaŋ ekŋenmagengatnaŋ an zut ma tuk etaŋaŋ zewep. Âpme am notnaŋ ekŋenaŋ zet ke yaŋaŋ penaj opemnâmbep.

³⁰ An ŋen Emetak Teŋaŋ Kawawaŋmagengatnaŋ nânâ zet katnaŋ mzikat same an keyaŋ zesât wabe beme an zet tazein keyaŋ notnaŋ zet zesât wazin ke ekti totabe.

³¹ Kawawaŋgalen zet zapatnaŋ zemkawaŋ besâti ŋepgat zewep. Yaŋgut ŋenaŋ zeme nâm ŋenaŋ zeme nâm kekok mme am nâmkiŋpepeŋinmak ekŋenaŋ nâme keyaŋ keŋin mbuteme keŋin kikiŋmak mambep.

³² Kawawaŋgalen buŋam zapat zemkawaŋ bembeyelen an ekŋenaŋ zet zigok zigok zesenuŋ e yaŋaŋ ilinagak omkalili mulup mbep.

³³ Kawawaŋ ek myuŋguŋgu keyet ŋotekŋaŋ yek. Ek sewakŋaŋ mama keyelen Kawawaŋ.

An zikat indanda notnaŋaŋ dapmelaŋge ekŋengat tuŋguwinan zet kapi mamzikat indaip,

³⁴ “Ondedeginan imbi ekŋenaŋ zet zenzepin belak tabep. Imbi ekŋenaŋ kekok mti tototnaŋ mambep. Nin etaŋ ku zenup; zii zelen kekok zenzeŋaŋ tazin.

³⁵ Kwileki ŋen nânâyelen nâmti mkaŋinaŋ daenen awinemak zenâ zenâ mbep. Mneti imbiŋineyaŋ dapmeleŋge ondedagen zet zeme sakambukŋaŋmak bewe.”

³⁶ Zet ke nâma yeyenŋgalen penaj bein. Kawawaŋgalen zet inmagen etaŋ sokbembeyenaj ma in ilinak etaŋ nâmamayet zet keyaŋ koindaige? Yek penaj.

³⁷ Inmagengatnaŋ njeŋaŋ ikrjaŋgat nâme golaŋ zenze an ma Emetak Tenjmak mayap bewe beme egaŋ zet kumindayap kapiyet nâme Amobotnaŋgalen zemkatik beme bewe.

³⁸ An njeŋaŋ kekok ku nâwe beme, in eget nâme Kawawaŋgalen zet zapatnaŋ zenze an penaŋ ku bewe mti naman egalen zet nânâpiŋ.

³⁹ Keyepm Kilaismagen notnne, kapigok kwepgut nâseip. In Emetak Tenjgalen taolet Kawawaŋgalen buŋam zapatnaŋ zemkawaŋ bembeyelengut windenaŋ mbep ma taolet njeŋ zet mamananaset zenze ke ku bekekbep.

⁴⁰ Yaŋgut in silik dundundunjin ke weyaŋti ekdamuŋ mti esemtenj mbep.

15

Zisasiyaŋ gakikiengatnaŋ gilik zem wawatnaŋgalen zetnaŋ

¹ Kilaismagen notnne, pi ewe Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ timkot diindoma nâmkijpemtî timaip ke ewe windenaŋ beŋ atam kitik mtalip.

² Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zemzikat indam mban keyet nâmkijpeme keyaŋ indaŋgalaŋindeye. Keyet Kawawaŋgalen zet katnaŋ ke weyaŋti atam kitik mti mamambep. Kegok ku mbep beme ingalen nâmkijpepe belakŋaŋ penaŋ bewe.

³ Zet njetekŋaŋ mobotnaŋ neŋ kukŋaŋgat zemâtâtnanaŋaŋ keyegak inmagen koti diindowanen kapigok: Kilais ek eweŋaŋ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zemâtâtpepenjaŋ keyet kataŋ ningalen yommgat dopmaŋ gakiye.

⁴ Mti Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zenzenjaŋ keyet kataŋ kumti met am sumen bewienjaŋ kasup tuk etaŋ tati naman gakikiengatnaŋ gilik zemti wage.

⁵ Gakikiengatnaŋ wati njeŋaŋ Pita sokbemsaye eyetnaŋ nembraŋane sokbemindaye.

⁶ Eyetnaŋ zet zapat zenze anene 500 sebempein kekok sokbemindame ekmâbien. Am ekjen ke ekbien ke notnaŋ gakiwien ma notnaŋ ekjen ewe tapmaip.

⁷ Eyetnaŋ Zekop sokbemsamti met nembraŋane ekjen ilindij sokbemindaye.

⁸ Bam penaŋ neŋmagen pempetuk sokbemname ekban. Neŋ ekmak ku mamaŋaŋaŋgut kekok sokbemnamti an zet tim palakŋaŋ bembeyet an bekaŋaŋ neŋ nakumtetiye.

⁹ Neŋ an Kawawaŋgalen buŋam zapat zempalakŋaŋ bembeyet ombemindemti indakumtetiye ekjen kemagengatnaŋ neŋ toweweŋaŋ penaŋ. Tipman baenen neŋ Kawawaŋgalen maŋge indom walet mamteman keyepmti Kawawaŋgalen buŋam zapat zempalakŋaŋ bembeyet ombemnemti nakumtetitiŋaŋ kwit ke name njeŋ penaŋ ku mambein.

¹⁰ Yaŋgut neŋ alak Kawawaŋgalen buŋam zapat zempalakŋaŋ bembeyet ombemnemti nakumtetitiŋaŋ kwit ke timti talap ke pe Kawawaŋgalen keŋ taoletnaŋgapmti tiwan. Âpme Kawawaŋgalen keŋ taolet ke penaŋepiŋ ku beye yek penaŋ. Neŋ mulup mban keyaŋ Kawawaŋgalen buŋam zapat zempalakŋaŋ beme ombemindemti indakumtetiye notnne silim indemti omba penaŋ mban. Kegok mban ke nanak ku mban; Kawawaŋaŋ keŋ taolet mnamti napmukulem mme mban.

¹¹ Âpme neŋ ma ekjenjaŋ buŋam zapat kwep keyegak mkoti zempalakŋaŋ bemann in zet ke nâmkijpemtî maip.

Zisas gakikiengatnaŋ wageyepmti nin kekok gakikiengatnaŋ wapmâbanup

¹² Nin Kilais gakikiengatnaŋ wawatnaŋgalen zapatnaŋ diindomangut inmagen notnaŋaŋ gakikiengatnaŋ wawat ku tazin manzeip.

¹³ Ekjenjaŋ zet tazeip ke penaŋ benak beme, Kilaisiyaŋ gakikiengatnaŋ wage zet ke kekok penaŋ yek.

¹⁴ Kilais ku watnak ze Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zemkawaŋ bembenn ma ingat nâmkijpepenjin penaŋepiŋ bemâtnak.

¹⁵ Âpme nin Kawawaŋgat zewenn egaŋ Kilais gakikiengatnaŋ mme wage. Naman in gakikiengatnaŋ wawat ku tazin zewiegen nin Kawawaŋgalen zet zapat zemyuŋguŋgu an bewenek.

¹⁶ Am gakikiengatnaŋ ku mawalip kekok zewanup beme nin Kilaisiyet kekok gakikiengatnaŋ wage ku zewanup.

¹⁷ Kilais gakikiengatnaŋ ku watnak ze nâmkijpepenjin belakŋaŋ beme, yomin asesekalen selin njeŋ ku tatindanak.

¹⁸ Ma am notnaŋ Kilais nâmkijpemtî gakiwien ekjen kogogak waleletgalen zapat bewiek.

¹⁹ Nin Kilais manâmkijpenup ke msalen mama tapmanup kapiyelen kwitnaŋ kwitnaŋ etaŋ benak beme nâmkijpepe keboŋ ke kemberjaŋmak.

²⁰ Yaŋgut kekok yek. Kilais ek penaŋ gakikiengatnaŋ am gakikiŋaŋ njeŋaŋ bemindamti wageyaŋ mamain.

²¹ An njanan yanbem gakiyeyepmti nin manggakimann delan zein. Yanjut an njanan kegogak yanbem wageyepm nin wabanup.

²² Nin Adamgat sip butnan keyepmti manggakimann delan zein. Sepem kegogak Kilaismak tususun tazin keyepmti gakikiengatnan wapmabanup.

²³ Gakikiengatnan wawat ke setnan kapigok penan sokbesapm: Kilais ek ilak Bipman Kawawanaj mme wage. Apme Zisas kosapm kan keyet egalen amjaneyan kegogak wapmabep.

²⁴ Kawawanaj kululuj ma msat kapi asekapm, kan keyet Zisasiyan msatgalen amobotnanjin sambe ma Sadañgalen mulup anene ma winde sakam iknjak iknjak timtot indemi egan iknjak etan Amobotnanjin tabe. Ke ilak Kawawanalen zemâtâtât katnanen mama ke sokbeme mtati Bipman same Kawawanaj damuj mbe.

²⁵ Kan keyet Kawawanaj kasajene sambe timtot indeme setnan kandenan tamâpeme Nemujan nâmpeme kwitnan kwitnan sambeyet Amobotnanjin tabe.

²⁶ Kawawanaj an kasa notnan mtot indem metingut gakiki windenan bekegogak mtot pewe.

²⁷ Kawawanalen Zet Itnanaj pigok zemkawan bembenan,
 “Kawawanaj am ma kwitnan kwitnan sambe Kilaisiyet kandenan manje bempewe.”
 (Sam 8:6)

Zet ke Kawawanaj eyo ku zenzenan enenogat Egan am ma kwitnan kwitnan sambe Kilaisiyet kandenan manje bemindewe.

²⁸ Kawawanaj am ma kwitnan kwitnan sambe Kilaisiyet kandenan yaloppemti Kilais naman iknanjat kandenan pewe. Mti Kawawanaj iknan Kilais ma am ma kwitnan kwitnan damuj mme delan zewe.

²⁹ Gakikiengatnan wawat keyet zemkotnetipeya ke ewe tusum zesowap. Kawawanalen bujam zapat zemkawan bembe an nottne ekjen sekjin ketalasimti am nâmkijpepepin ekjenmagen bujam zapat timet diindome maindome gakip. Gakikiengatnan wawat ku tazin beme eneyet ekjenan kegog mamip?

³⁰ Apme nin kegogak, kwilekiyet kwitnan kwitnan ndawalegalen mme nâpemi set keyegak mamâtnup?

³¹ Kilaisnagen nottne, neñ Amobotnanaj Zisas Kilais ekgapmti ingat keñ olonjen mambein. Zet kapi penan sukwep diindoyap. Neñ kasup katan nuknan sambeyan naminzilime gakikiyelen etan mamkwalap.

³² Neñ Epesa mkaen an songom kuknanbenok ekjenmak auwan. Nuknan tiwan keyet penanaj kwileki tiwap? Gakikiengatnan wawat ku tazin beme neñ kapigok zema neñ besem,

“Senen mene gakiwanupgat alak tu meu akuman kwaopme nim wianwian teman mne.”
 (Aizaya 22:13)

³³ Am mama miminjin bekanan ekjenan zet kelaknan mti indatetim mebeb beme ingalen mama mimi dolaknan ke mme bekanan bewe.

³⁴ In yom mamip ke katikpeit. Mti eksemti mamambep. Inmagen notnanaj Kawawanaj yanaj dolaknan ku nâmatâlip ke sakambuknanmak.

Gakikiengatnan sek alaknan timti wabanup

³⁵ Notnan ekjenan kapigok mene yankwesiwiek, “Gakikinan ekjenan zigok mti wabep ma sek sepemin zibonmak wabep?”

³⁶ Yankwesisi ke ku nâmatâti belak kilen zenzenan. Alik alik katnan notnan maondeip ke mananaj sambume duknan alaknan makwazin.

³⁷ In alik alik katnan notnan maondeip ke duknan mitimti ku maondeip. Nin sangom ma kawek mee kebon ondemann duknan neñan patan zemkwapme bam sinan betnan mamin.

³⁸ Apme Kawawanaj zemâtâtpewe keyet katan kwati penanaj iknan keyek masokbein ma katnan kegogak sepem iknjak iknjak masokbein.

³⁹ Seknanaj yanaj kegogak sepeman kwep penan yek. Am ningalen sek sepem iknjak iknjak ma songom ekjen kegogak sek sepemin iknjak iknjak ma age ekjen kegogak sek sepemin iknjak iknjak ma tuyengalen songom ekjen kegogak sek sepeman iknjak iknjak.

⁴⁰ Msat kululuj palen kwitnan kwitnan tazin ke kululunen ekjen sepemin iknjak iknjak ma msalen ekjen kegogak sek sepemin iknjak iknjak.

⁴¹ Ma kasup ek busatnanaj sepeman iknjak ma eyonga ek kegogak busatnanaj sepeman iknjak ma wenzim ekjen kegogak busatnanjin sepeman iknjak iknjak. Wenzim notnan ekjenan nolineyet busatnanjin sebemindemi ego egoranmak tapmelip.

⁴² Gakikiengatnan wawat ke sepeman kegogak tazin. Msalen bembenanaj sambum-buyet zapat; wabe ek mama kanzizit mamayet zapat mambe.

⁴³ Msalen bemberañ waleletnañ ego egoñañpiñ yangut wabeyen elimiakñañmak ma ego egoñañmak. Msalen bemberañ windenepiñ yangut wabeyen keyañ windenñañmak.

⁴⁴ Bemberañ msat sekmak, wabeyen kululuñ sekmak. Msat sek timti manup kegogak kululuñ sek timti mambanup.

⁴⁵ Mama msalen sokbemti manup keyet kapigok zenzenañ,
 “Kawawañañ an kukñañgatnañ weyañti mama saye kwitnañ Adam ke.” (*Sokbembe 2:7*)
 Âpme mama alakñañ titiyelen ke Kawawañañ Nemuñañ Zisas gakikiengatnañ mme wapme saye keyepmti egañ mama alakñañ mama kanzizit ndawe ke egat An bamgatnañ Kawawañgalen zelañ manzemkawañ bein keyet katañ.

⁴⁶ Msalengalen sek ñeñañ ndame timti msalen kapi mamanup; bamgut kululuñengalen sek ndame timti kululuñen mambanup.

⁴⁷ An ñeñañ ek Kawawañañ msalañ mgeyepmti msat kapiyelen an beye. Âpme An bam ek gakikiengatnañ wapme kululuñ sek sasañañ.

⁴⁸ An ñeñañ msalañ mge kegogapm nin egat injsokñene bemti msat sek timti mamanup. Âpme naman An bamgatnañ kululuñ sek timti mamaingapmti nin egalen bemberañ kogogak kululuñ sek timti ekmak mamti mambanup.

⁴⁹ Âpme an msatgalen sek sakam tiwenn sakam keyet katañ maneti bam kululuñengalen An ikñañgalen sek sakam timti mambanup.

⁵⁰ Kilaismagen notne, neñ zet ñen pigok zema nâit. Am msat sekmak ekñañ Kawawañgalen zemâtâtâtgalen katnaneñ mama keyet keñañ ku mebep. Ma kwitnañ kwitnañ sambumbuyelen ekñañ mama kanzizitgat toñañ ku bewep.

⁵¹ In weyañ tati nâme zet enzililiñañ Kawawañañ am ñen ku diindoye ke neñ dinoyeyepm ingat pigok zema nâit: Nin notnañ ku gakimann Kilaisiyañ gilik zemkopme nin sambe asekti sepem ñen bemâbanup.

⁵² Lumun temañ kuwe keyegak nin sepem asekmek ikñañ ñen bemâbanup. Âpme gakikiñañ ekñañ sekñañ alakñañ kululuñengalen kemak wabep ma alik mamanup ningat sekñ kapi asekmek sepemañ ñen kululuñengalen zapat bewe.

⁵³ Sekñ kapi gakimti masambun yek mambein ke mgilik zemti naman ku waleletgalen ke timti mama kanzizit mambe.

⁵⁴ Kegogapmti sekñ tetak ku mamayelen pi mgilik zeme tetak mamayelen sokbewe. Kan keyet zet pigok Kawawañgalen Zet Itanañane Itanañanen zenzenañ ke penañañ sokbewe,
 “Mamayañ gakiki wilige.” (*Aizaya 25:8*)

⁵⁵ “Kawawañañ gakiki ilak windenñañ mtotpein. Gakikiyet windenñañ ninmagen ewe ku tazin.” (*Hosea 13:14*)

⁵⁶ In kapigok nâit, yom ke nombe kukñañbenjat zetutuñañ nembongapm ndime gakinup. Zii zelañ nin an yomtoñ zemti keyet dopmañ manzemndomwaleletgat zapat manndein.

⁵⁷ Kwitnañ kwitnañ ekñañ keyelen windenñañ ninmagen ñen ku tim tazin enenogat Zisas Kilaisiyañ gakimti windenjin tim totindeye keyet nin Kawawañgat wisikñ manzem mamambanup.

⁵⁸ Kogogapmti Kilaismagen notne, in katikñañ bemti tabep. Mti Amobotnañgalen mulup ñokkañañ kumti windenñañ bemti mbep. Amobotnañgalen mulup mbep ke penañepiñ belak penañ ku wembe ke nâmkatik bemti mbep.

16

Kawawañgalen an imbi towewenñañ indamukulem mimiyeleñ tewalañ akukuyet diindoye

¹ Kawawañgalen an imbi towewenñañ ekñengat mukulem mimiyeleñ mânep akum besât nâmbep beme Galesia am diindowan sekem kegogak mbep.

² In mânewin tiwep katañ butnañ ñen kalañti Sonda katañ ewenñañek mkanjinañ mopmangat Kawawañgalen tewalañ bembeyet wisimti beme tabe kogogapm neñ ke tisât kopma in nâmkwindendepiñ âlâkñañ bewep.

³ Neñ inmagen kot patañ zemti an zemindewep ekñañ zemâtâtât papia ñen kumindama tewalañin akum bemberañ kemak indame timti Zelusalem mebep.

⁴ Ma tewalañin sambe neñ nsakwep mebegalennok bewe beme ñep mebanup.

Pâlañ Kolin ekñañmagen met indidikgat zet beme mege

⁵ Neñ Masedonia msat kuma balañ zeme mamkotne kotne inmagen kot patañ zewap.

⁶ Neñ Masedonia msalen kwesiñ penañ ku mambap, winde bemberañ inmagen kobap. Inmagen koti inmak belaknik bugan mambap ma inmak ke tapmetnepema mawalam kanen delañ zewe mene. Ma in set aikneme neñ katim indemti butnaset ñen mebap.

⁷ Neŋ inmak abatatat palen kotati mebegat ku nembein inmak ke Amobotnaŋaŋ nânmeme koti inmagen kan teepmaŋnik bugan mamayelen nâmti zeyap.

⁸ Neŋ pi ewe Epesa mkaen kapi mama Pentikos Kendo bewe.

⁹ Pienen Kawawaŋaŋaŋ iŋŋaŋgaleŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penajaŋ zenzeyelen set weyaŋjemeŋ mulup temaŋ penaŋ sokbennain. Yaŋgut keyet keŋjaŋ Kawawaŋgaleŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penajaŋgaleŋ kasa kuku an notnaŋ tapmaip ekŋen neŋmak ŋeŋbeluŋ beluŋ mti mulupnaŋgat kasa bugan tapmip.

¹⁰ Timoti egaŋ inmagen koti kiŋgatpeŋ mambeyet kopme ekŋi in wati mkitikpewep. Neŋ Amobotnaŋgaleŋ mulup mamiyap egaŋ mulup keyegak mamim.

¹¹ Keyepmti in egat nâme tototnaŋ ku bewe. Ek ekdamuŋ dolakŋaŋaŋ mpeŋti peme ewe gilik zemti nenmagen keŋ sewakŋaŋaŋ palen kobe. Neŋ ma am nâmkijaŋpepemaŋ notnaŋ nin egat damuŋ tapmanup.

¹² Ningat notn Apolos ek inmagen am nâmkijaŋpepemaŋ notnaŋ indatime inmagen kogogak zegaŋgiŋ mpeŋma egaŋ nâme bugan nukŋaŋnik bein. Egaŋ kan kapigogak ku kobe bam maneti iŋŋaŋ inmagen kokogaleŋ nâmtiŋgut kopme ekbep.

¹³ In nâmkijaŋpepeŋin mme toweweyelen nukŋaŋaŋ sambe kobeyet eksemŋi tabep. Ma Kilais kogogak giŋgiŋ nâmkijaŋpeŋti mambep. Am windetoŋ ekŋenaŋ nâmtalat matalipnok in kogogak nâmtalati mamambep. In mama mimi bekanajaŋ ŋen nâmpeme keyajaŋ ku indikdamuŋ mti tabe.

¹⁴ Kogok mti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe gogot palen mbep.

¹⁵ In Stepanesmak am egaleŋ mkaen matalipgat yaŋaŋin nâip. Akaia msalen an ke ma am egaleŋ mkaen matalip ekŋenaŋ ŋeŋaŋ beŋti Kawawaŋgaleŋ Zet Zapat Dolakŋaŋaŋ Penajaŋ nâmti nâmkijaŋpepe aikbien. Ekŋenaŋ dapmelaŋgeyelen damuŋ mamti Kawawaŋgaleŋ buŋam zapalaŋ palakŋaŋaŋ bembeyet mukuleŋ eyo mamip. Kilaismagen notnne, in kapigok ewe mimiyeŋen zema nâit,

¹⁶ in ekŋengat nâmindeme mopme an damuŋ sambe neŋ mamiaŋ sepem kegogak mâti mamip ekŋen eksemindewep.

¹⁷ Ingaleŋ an damuŋ kapigogaŋaŋ neŋmagen Epesa kobien Stepanesmak Potiunetas ma Akaikas ekŋenaŋ kopme neŋ indikti oloŋen penaŋ mimindewan. Ekŋenaŋ ingat munduminan koti ingat zet zapalin mname keyajaŋ keŋjaŋ mkipmaŋ beye.

¹⁸ Dolakŋaŋaŋ penaŋ an ekŋen kapi zemindeme kobiengapm nâgât keŋjaŋ ma ingat keŋjaŋ kogogak msewakŋaŋaŋ bewien. In an keboŋ ekŋengat kegogak nâme dolakŋaŋaŋ bewe.

Pâlaŋ amŋane indamukumindemti zemgwatnaŋ mimindein

¹⁹ Nâmkijaŋpepemaŋ am Esia msalen maip ekŋenaŋ in indamukumindeip. Akwilamak Plisila ekŋetgaleŋ mkaen am nâmkijaŋpepemaŋ maondegiŋ ma egelaŋ Amobotnaŋgat pembedaŋgapm in gogot palen indamukumindeip.

²⁰ Kilaismagen notnne neŋmak piŋen taliwaŋ indamukumindeip. Kawawaŋgaleŋ Zet Zapat Dolakŋaŋaŋ Penajaŋ mâti maip ilinak bet butem ainti oloŋen palen mambep.

²¹ Pi neŋ Pâl inda mukukuyelen zet kapi betnaŋaŋ penaŋ meluwaŋaŋ kumindayap.

²² Am ŋenaŋ Amobotnaŋgat wisat mbe beme ek teziŋ ŋandaŋgat zapat bewe. Amobotnaŋ, geŋ kot!

²³ Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyelen keŋ taolet inmagen weŋti weweyet mandunduyap.

²⁴ Neŋ Kilais Zisasmagen tusumtati in sambe nâmtikŋaŋaŋ mimindeyap.

2 Kolin

Pálaŋ Kolin dapmelaŋge ekŋengat zapat meluwaŋ sekŋen ewe kumindaye

Zapat meluwaŋ kapi Pálaŋnegak kuye. Kan keyet Kolin dapmelaŋge ekŋengat tunġuwinangatnaŋ an notnaŋaŋ Pálmak atindándá msáġat set notnaŋ aikti egat keŋaŋ walalatgalen zet notnaŋ kapigok zewien: Pálaŋ Kawawaŋgalen zet timti zempalakŋaŋ bembe an gwalak dáski manzein enenogat egaŋ eweŋan Zisasimak ku maŋge. Tunġupmanen piwandesetgatnaŋ koti zet kileŋ tazemulaloŋ mezin. Zet notnaŋ ikŋaŋgat mulupmaŋ mamneset bemzemti keyet zetnaŋ omba penaŋ zapat meluwaŋ kapiyet kumindaye. Pálaŋ dapmelaŋge ekŋenaŋ milawat notnaŋ akumbewien ke ondekbeme delaŋ zeme timti kokogat an zut ombemideme met indamukulem mindeme bukŋen ombanik akumbemtiŋġut timti kot am Zuda msalen meuyet kamberŋ tapbien ekŋen indamukulem mimiyet zemgwaŋnaŋ zet notnaŋ diindoye. Egaŋ ekŋenmagen ewe gilik zemet indikdiġat námti zapat meluwaŋ kapi kuye.

Zet ŋotekŋaŋ temaŋ kapigogaŋ 2 Kolin kapiyet keŋaŋ talip:

1:1-11 Zet yaŋbemti zenzeyelen zet.

1:12-7:16 Pálaŋ Kolin dapmelaŋge ekŋenmak zet weyeyaŋgalen notnaŋ zenzeŋaŋ.

8:1-9:15 Zuda amġat milawat om aku aku mulup mimiyelengat zemgwaŋnaŋ zet notnaŋ zeye.

10:1-13:10 Pálaŋ ikŋaŋgat mulupmaŋgat yaŋaŋ bandim mti zet zenzeŋaŋ.

13:11-13 Zet zemdelaŋ zenzeyelen zet.

Zet yaŋbemzenzeyelen zet

¹ Neŋ Zisas Kilais ikŋaŋgalen ombemindendeŋaŋ mamayet Kawawaŋaŋ ikŋaŋ námdelaŋ zemti neme mamti mulupmaŋ kapi mamiyap. Ápme neŋmak Timoti námkŋipepeen notn ekmak nit Kawawaŋgalen am maŋge námkŋipepeŋinmak Akaia msalen mka kataŋ tapmelip ingat temakwep papia pigok kumti bemalu mkaŋin ŋotakŋan Kolin ke kozin.

² Kawawaŋ Bipm ma Amobotnaŋ Zisas Kilais egaŋ keŋ taolet mimindeme ingat tunġuwinan keŋ sewakŋaŋ wemti weweyet námti dunduyap.

Pálaŋ Kawawaŋgat zemsesewatpeye

³ Amobotnaŋaŋ Zisas Kilais egat Bipmaŋ Kawawaŋ ek bakbak toŋaŋ ma ninmagen mukulem ekmageset etaŋ makopmázin keyet mti nin ek sesewatpewanup.

⁴ Egaŋ Zisasiyet buŋam zapatnaŋaŋ kaliŋaŋ tatagat námti mulupmaŋ mmann am ekŋenaŋ nukŋaŋ sambe dukŋan beme keyet palen tapmann Kawawaŋaŋ ikŋaŋ ndamukulem dolakŋaŋ mamin. Ápme nin naman mama mimi sepem keyegak timtati am notne notnaŋ nukŋaŋ sambe sokbemindame maolalip ekŋen keboŋ ke indamukulem mimindewanup.

⁵ Kilais egaŋ ikŋaŋ sek sindem omba penaŋ námeti gakiye. Keyet kataŋ nin Kawawaŋgalen kwizet buŋamaŋġapmti sek sindem kegogak omba penaŋ matinup. Keyepmti Kilaisiyaŋ Emetak Teŋaŋ peme toti egaŋ ndamukulem mti keŋj m elen beleŋ bemndein.

⁶ Ninmagen sek sindem sambe masokbemndain ke belak etaŋ penaŋ yek. In indamukulem mmann in yomengatnaŋ gilik zemkwati mama kanzizit timti mamayet maminup. In nin sindem matinup sepem kegogak matip. Ápme Kawawaŋaŋ nin nukŋanen ndamukulem mindeme mambanup beme nin keeset in nukŋanen ŋep indamukulem mimindemti zemgwaŋnaŋ mimindemann mambep.

⁷ Ápme nin ingat námtemtem temaŋ mimipiŋ pigok manámkatikbenup. In ninmak tusumti mamaip keyepmti sindem indame keyet kiŋġaġapiŋ timti titiyak mamelip keyepmti Kawawaŋaŋ nin nukŋanen manndamukulem min sepem kegogak in maindamukulem min.

⁸ Nin Esia msalen mulup mmamti sek sindem palen etaŋ mamkwabenn. Keyet zapatnaŋ buġan pigok zemátátindama náit. Kwitnaŋ kwitnaŋ nukŋaŋ omba penaŋ sekŋan moti mtotndeme ekti nin ilak kapi gakisápmnup elak penaŋ námkatik bewenn.

⁹ Sepem kegok mti windenn penaŋ kwalepme delaŋ zemáge. Yaŋġut kwitnaŋ kwitnaŋ ke belak etaŋ penaŋ ku sokbemndaye. E nin nnaŋġat námam tototnaŋ beme Kawawaŋ ek am gakikiengatnaŋ mamme walip egat kwewetaŋ námkiŋpepeyet nukŋaŋ sambe ke sokbemndaye.

¹⁰ Nin nukrañ temañ ke timti gakikiyelen bududuk tapmnepemann Kawawañañ ikrñañ ndaŋgalañ ndemti ndatimti koge. Nan alak nukrañen tapmann pi ewe taanğalañ ndemkwazin. Yan bam ewe tatndaŋgalañ mepmambe e penañ nâmkatik beyap.

¹¹ Keyet mti in dundundayañ ndamukulem minndewep. Âpme Kawawañañ dundundayañ in nâmti ndaŋgalañ ndeme ewe mamann in ma am sambeyañ ningat mti Kawawañgata olim sesewatsawep.

Pâlañ Kolin mkaengatnañ am ekrañ ñen ku tetim indeye

¹² Nin yañañ kapigogapmti nnañgat bugan nâmann dolakrañ mambein. Nin Kawawañañ ndadamuñ mme egat zikatnan zet penañ penañak zemti kwetetepepmañ mamti am nâmkijpepepiñ ekrañ indamukulem mamimtemenn. Âpme naman ingat tuŋguwinan kopmanti indamukulem omba penañ mamimtemenn. Ewan am nnañgalañ nânâen yek. Ke Kawawañañ keñ taolet minndamti nânâ ndame egalen nânâen mulup mamimtemenn.

¹³ Nin in zet mainñti nânâyelen ilak kapi kumti bemann kozin. Ke mainñti yañañ weyañ nâmâtâpme delañ zemâbe ke nâmkijpemindenup.

¹⁴ In ningat yaññ omba penañ ku nâmtalip; isikrañ bugan nâmtalip yañgut yaññ belatnik mamoti nâsâip. Mme temañ penañ Amobotnañ Zisasiyañ kobeen kan keyet nin dopmañañ dopmañgat yaññ eknâm mbanup keyet oloñen temañ penañ mbanup.

¹⁵⁻¹⁶ Neñ zet kapi keñrañ penañ tageyepmti neñ weyeyañ mti ñeñañ in kot indikti nâmkijpepepiñ gwatnañ mimindemti eyetnan Masedonia msalen met maneti gilik zemti ewe inmagenak koti ewe sepem kegogak mimindema in naman napmukulem mimneme Zudia msalen mebegat nâmti zewan.

¹⁷ Âpme in nâme neñ zet ke belak etañ tetim indewanok bein? Ma in nâme neñ am dâsukitoñ ekrañañ kwilekiñ mimiyet zet zemkatik bemtiñgut naman ñen mimipiñ belak mapeme wennok sepem kegok mamiyap bein?

¹⁸ Yek. Kawawañ ek an zet teñ toñ egat zikatnañ zet zewenn kelak penañ etañ. Dâsuki ñen ku tazin.

¹⁹ Kogogapm Kawawañgat Nemuñañ Zisas Kilaisiyet buñam zapatnañ neñmak Sailas, Timotimak nin tim koti diindowenn ke zemusulalatnañmak ku tazin. Zetlak ikrñañ kwep ke etañ diindowenn kemak.

²⁰ Kawawañgalañ zetik sambe sopmañ zigok mkwakwatnañ ekrañ keyet penañin Zisamagen sokbemâpme delañ zenzeñañ. Kogogapmti nin egalen zetikiranğalañ penañañ ke nâmkijpemti Zisas Kilaisiyet wisikñ zenup mti Kawawañgat kwizet buñamañ kegogot mwatpenup.

²¹ Kegok ke Kawawañañ ikrñañ in ma nin Kilaisiyet bembeyet zengwatnañ mammindein. Mti Kawawañ ikrñangata zapat mamayet maombemdein.

²² Kawawañañ nin ikrñangata betziñañ bembeyelen nâmti Emetak Teñ keñrañ bempyekeyañ ekmagen kwitnañ kwitnañ bam tiwanup keyet busilinan bugan kogok mndaye.

²³ Kawawañañ neñmak tapme zet kapi zeap. Neñ Kolin dampelañe inmagen ku gilik zemkobanen e yañañ kapigogot neñ inmak ku atindândâyelen nâmbangapm ku koban.

²⁴ Neñ inmak ku atindândâyelen nâmbanen ke kapigogot neñ ingat mobotnañin bem tati nâmkijpepepiñ ke mit ke mit ku mimindandâyelen nâmban. Nin inmagen mulup mbenen ke in nâmkijpepepiñ katikrañ bemti oloñen nsakwep mamayelen nâmti mbenn.

2

¹ Neñ inmagen ewe koti kember temañ aik indawapmagengapm nâmtemtem miyapapmti ñep ku kobap.

² Neñ am nâgât keññ mme oloñen bembeyelen elak in kwep ke keyepmti neñ mneti keññ mma bekanañ bewe beme naman am kwiyañ nâgât keññ mme oloñen bewe.

³ Mneti in ilinak nukrañin weyayañpiñ tatnepeme neñ kot indikti nukrañ tiwapmagen zemti papia ñeñañ baen kumti indawan. Am neñ keññ mme oloñen bembeyelen am manje elak in kwep penañ ke. Keyepmti in nukrañin sambe weyañme delañ zeme tapme neñ kot indikti oloñen mma in ilin kegogak oloñen mbep elak penañ nâmindeyap.

⁴ Neñ ingat yañañ temañ mti keññ sindem beme simak simak tati nâmisimti zapat meluwañ ke kumti indawan. Wa neñ zapat meluwañ ke in nukrañ aikindandayet nâmti ku kuwan. Neñ keññ temañ inmagen penañ matazin keyet yañañ e in ekmâtâtâgat nâmti ke kumindawan.

Am ñeñañ kwileki ñen myuñgumindame in yomin katikpewep

⁵ Ingat tunjuwinanġatnaġ an njanġ kejnġ mme walebe beme wa ke nâġât kejnġ eyo mme ku walebe ilinanġat kejnġ ke waletindawe. Neġ zet windenġanbenġ an yom mġe iknjanġat esemtenġ ombemzema nġep ku besem.

⁶ In sambenik penanġan an kwitnaġ kwitnaġ mġasik mimindaye keyet dopmaġ msamkwabien elak nġepġat peme tabe.

⁷ Mneti eġan igak tapme nuknjanġ sambe keyanġ omba penanġ mtopewemagat in yomaġ ke katikpemti zebabak mpemti kandanġinan pemti mambep.

⁸ In notn notn penanġ ewe mpemti gogot penanġ mti mimiek mimiyelen nâmzeap.

⁹ Neġ meluwanġ kebonġat zet ewenġan tipman baen zet diindowan ke maġġawepup ma yek? Keyet yanġanġin eknâsâġât nâmti papia nġanġ ke kumti indawan.

¹⁰ In noline eknġenanġ myunġum indame in yomin ke katikpewep beme neġ kegogak ekġnġgalen myunġunġunġin katikpewap. An njanġ in myunġumindawe beme neġ ingat tiknjanġ omba matazin keyepmti Kilaisiyet monzalaman an keyet yomaġ ke katikpewap.

¹¹ Nin Sadanġalen tetimaemaie eyet yanġanġan nâmpenup keyepmti nin eġan zet kelaknjanġ mindandayet kawaġanġ buġan ku pewanup.

Pâlanġ Toloas meti eyetnan Masedonia meġe

¹² Neġ meti Toloas mkaen patanġ zema Amobotnaġ Kilaisiyaġ iknjanġ zet zapatnaġ dolaknjanġ kapi ammagen zenzeyet setnaġ dolaknjanġ penanġ aikname tati

¹³ naman notn Taitas ek ku aikban. Keyet mti eġat yayanġ temaġ mti mulup dolaknjanġ ku mban. Keyepmti neġ Toloas mka pemti naman ek aiksât Masedonia msalen meban.

Nin Kilaisimak tapmann nuknjanġ omba ku mtotndeye

¹⁴ Nin Kilaisiyaġ kan kataġ ndabandim minndeme nin eġalen mulup mmepmann nuknjanġ sambe masokbemndain kataġ mtopemti keyet oloġen mti ambeliliġan makunup. Amnaġ kasaġanġin mtoidemti oloġen mti ambelili makuip sepem kebonġak nin Amobotnaġanġanġ ndabandim minndeme msat kataġ Kilaisiyelen buġam zapat zemepmann an eknġenanġ keyet nâme soġgompelep sesik dolaknjanġ kebonġ mambein. Keyepmti nin Kawawaġgalen winde keyet wisikġ manzenup.

¹⁵ Wisikġ manzenup keyanġ Kawawaġanġ nin ndikme zit kunuk sesik Kilaisiyaġ Kawawaġanġ mpeyenok mambenn. Âpme sesik keyanġ kalaġti mama kanzizitgat zapat bewep ma ġakikiyet zapat bewep eknġenmagen mekobe.

¹⁶ Âpme am yomengatnan ku ġilik zenzenġanġ eknġenmagen nin Kawawaġgalen zet dolaknjanġ zemann nâmti waleletgat zapat mambeip. Ma am yomengatnan indatitiġanġanġ eknġenanġ nâme sesik dolaknjanġ beme mama kanzizitgat zapat mambein. Keyepmti mulup dolaknjanġ kabonġ kapi Kawawaġanġ ndamukulem ku mme nin nnak etaġ mulup temaġ kapi nġep ku mbenek.

¹⁷ Wa nin am Kawawaġgalen zeleset kwizet buġam temaġ etaġ matip eknġen kebonġ yek. Nin Kawawaġgat zetnaġ kandanġanġ mamanup keyepmti Kilaisiyaġ nin iknjanġat mulupmaġ kapi mimiyet zemndeyeyepmti Kawawaġgat zikatnan esemtenġ mamti mulupmaġ mamnup.

3

Tâtâ alaknjanġgalen mulup an

¹ In nâme nin nnanġat kwizet buġam etaġ mobotgat mulupmaġ mamnup bein? Ma in nâme an njanġ ningat yanġ papia notnaġ ningat kwizet buġam mmobogat kumti kot indawien? Ma in papia notnaġ kebonġ kumti ningat kwizet buġamm mmot ndendeyet manzenup ma? E yek penanġ.

² Ningalen papia elak in kemak. Ingat mama miminġin dolaknjanġ ma nâmkinġpepeġin an imbi sambeyanġ ke ekti nin inmagen mulup dolaknjanġ mbenn ke llinak maekmâtâlip.

³ Nin inmagen mulup mmann in Kilaisiyelen papia kebonġ bewien. Zet zeyap keyet yanġanġ sosok penanġ tazin. Yanġut ke tinde sopmanen olekti meluwanġ makunup sepem kebonġ yek. E iknjanġat Kawawaġanġ mama mamain eġalen Emetak Teġanġ keyanġ an kejninan baen meluwanġ mpeye wa ke nanzanġ palaknjanġ palen yek.

⁴ Zet ke yanġanġ kapigogapmti zeyap Kawawaġanġ nâmkinġpepeyelen set ke Kilaisimagasetgatnaġut sokbeye.

⁵ Penanġ nin nnak etaġ mulup kwitnaġ kwitnaġ sambe kapi mmann ku sokbenak Kawawaġanġ etaġ ndamukulem mme mulup sambe mmann penanġ sokbem mâġe.

⁶ Kawawaġanġ iknjanġ nin tâtâ alaknjanġgalen mulup mimiyet ndaombem ndeme nin Emetak Teġanġ zemâtâtdame keyet kataġ mulup ke mamnup. Wa nin zii zelen meluwanġ miminġanġ keyelen mulupmaġ ku maminup. Âpme zii zet sambe keyanġ nin nġep penanġ ku ġawepumann delanġ zenzeyelen keyepmti zii zet meluwanġ miminġanġ keyanġ am ġakiki

katikṅṅaṅ maaikindain. Âpme tâtâ alakṅṅaṅ ke Emetak Tenṅaṅ mulup mme keyaṅ mama kanzizit maaikindain.

⁷ Kawawaṅṅaṅ zii zet ke nanṅaṅ palakṅṅaṅ palen meluwaṅ mge. Zii zet keyaṅ mulupmaṅ am ekṅṅenmagen mam ke gakiki aikindaye. Yangut zii zet ke Kawawaṅ an busatnaṅṅamak piyaṅ mme sokbeye. Keyepmti Kawawaṅṅaṅ Moses zii zet saye kan keyet Moses ṅenzimoseṅnaṅ busatnaṅ temaṅ bemti tapme topme Israeḷ am ekṅṅenaṅ zigok epumti zimoseṅnaṅ ekbiek belak kwalan kwalan mbien yangut busatnaṅ ke Mosesiyet palen tatat katikṅṅaṅ ku tage.

⁸ Âpme Emetak Tenṅalen tâtâ alakṅṅaṅ keyet busatnaṅ zii zetgaleṅ busatnaṅ silipein.

⁹ Penāṅ sukwep Kawawaṅṅaṅ Moses zii zet saye kan keyet Mosesiyet zimoseṅnaṅ saṅga soṅgayaṅ uluṅ elāṅ tapmme toge. Zii zet ke dolakṅṅaṅ yangut zii zet keyaṅ am belak zet muluwen etaṅ maindein. Âpme naman Kawawaṅṅaṅ am yomengatnaṅ ndaṅgalaṅṅti tâtâ alakṅṅaṅ ke mobotnaṅ igagen penāṅ mme nin teṅ mamayelen winde keyet keṅṅaṅ tazin.

¹⁰ Mosesiyet ṅenzimoseṅnaṅ busatnaṅ tapme toge busatnaṅ keyaṅ belakṅṅik tapmetneti yek beye sepem kegogak zii zetgaleṅ mulupmaṅ dolakṅṅaṅ ewan belakṅṅik tatopmâzin. Âpme tâtâ alakṅṅaṅgaleṅ buṅam zapat kapiyaṅ naman itnaṅṅaṅ ewan sebempemti gwaen tapmozin.

¹¹ Set eweṅṅaṅ sokbeye keyelen busatnaṅṅaṅ elak kan pigogak tototnaṅ beme naman tâtâ alakṅṅaṅ kapiyelen buṅam zapatnaṅṅaṅ omba penāṅ tapmakozin.

¹² Nin ṅoktikṅṅaṅ zet keyaṅ penāṅ tazin keyepmti nin mulup Mosesiyaṅ mge kegok ke ku maminup. Nin mulup tâtâ alakṅṅaṅ ke mâti kiṅgagaṅṅiṅ mulup windeṅṅaṅbenj mamnup.

¹³ Âpme nin Mosesiyaṅ mge sepem kegok ṅep ku mimiyelen. Egaṅ busatnaṅ temaṅ ṅenzimoseṅnaṅ tage ke Israeḷ am ekṅṅenaṅ ekti walebiekṅmagengapmti egaṅ ṅenzimoseṅnaṅ saṅgum aiaikṅṅaṅ keyaṅ ambulutpeme tapmeti busatnaṅ ke yek bemeti yek beme delan zeye.

¹⁴ Mosesiyaṅ mge sepem kegogak Israeḷ amṅane ekṅṅenaṅ keṅ otnânâṅṅin saṅgumaṅ atampemâbien. Keyepmti ekṅṅenaṅ Kawawaṅgaleṅ Zet Itnaṅṅaṅ e ṅep mamaṅṅ nâip yangut keyet yaṅṅaṅ penāṅ ṅep ku maweyaṅnâmâtâlip. Saṅgum ke gaipeme mebegalen. Setnaṅ ke Kilais kwewetaṅ nâmkṅṅepemtiṅgut ṅep gaipeme mebegalen.

¹⁵ Yaṅ alak kan pigogat eyo ekṅṅenaṅ nin Mosesiyelen zet kapi gawepumti set keeset mama kanzizit mambanup. Zemti ke mâti mame keyaṅ saṅgumnok keṅ otnânâṅṅin maambulul tazin.

¹⁶ Keyepmti am ekṅṅen keyaṅ ilin keṅṅin giḷik zemti Amobotnaṅmagen mepme saṅgum ke tim beme mekobe.

¹⁷ Amobotnaṅ ek Emetak Tenṅak keyepmti egaṅ am ṅengat keṅṅaṅ matazin beme egaṅ saṅgum ke tim beme mekopme an keyaṅ belak lala mamain.

¹⁸ Am nâmkṅṅepemak ningulak zimoseṅnaṅ busatnaṅ ke saṅgumaṅ ku mau-tukekpenup. Nin gapiyamnok tapmann Amobotnaṅgaleṅ saṅga soṅga keyaṅ ningat palen ome nin naman sepem aseṅme Amobotnaṅgaleṅ mama mimi ke omba penāṅ mkwapmann am ekṅṅenaṅ nin Amobotnaṅgaleṅ manṅe e sosok manndikmâtâlip.

4

Nin am indamukuleṅ mmann busatnaṅṅan kwabep

¹ Kawawaṅṅaṅ aṅgalaṅ gogotnaṅṅapmti nin mulupmaṅ kapi mimiyet ndaye. Keyepmti nin mulupmaṅ kapi ku katikṅṅepwanup.

² Âpme nin zet manzengkawaṅbenup kapi Kawawaṅ ikṅṅaṅgaleṅ zet penāṅ. Keyet mti amnaṅ nin ndikti am ekṅṅen kapi Kawawaṅ ikṅṅaṅgat monzalaman mulup mamip elak manâmâtâtndeip. Nin zet dâsuki ma amnaṅ yom notnaṅ enzilimti mammelip ma tetimaemae eboṅ eboṅ bamkumpemâbenn. Nin Kawawaṅgaleṅ zet penāṅ pemaṅ tapme naman dâsuki kilen ṅen ku manzenup.

³ Nin Kawawaṅgaleṅ Zet Zapat Dolakṅṅaṅ Penāṅ kapi diindomann am waleletgat zapat mamaip ekṅṅenaṅ ku manâmâtâlip ekṅṅen ke walepmâbep.

⁴ Msat kapiyelen Amobotnaṅ Sadaṅ egaṅ am ekṅṅen kapi tambusosok keṅṅaṅ maindaimti main keyepmti ekṅṅenaṅ nâmkṅṅepepe ku maaigip. Egaṅ Kawawaṅgaleṅ Zet Zapat Dolakṅṅaṅ Penāṅ kapiyaṅ keṅṅin mkawaṅ bem indeme Kilais ek Kawawaṅjak ma am mama eyo maaikindain ke nâmâtâti nâmkṅṅepepeyeyet selin mambekek indein.

⁵ Nin toto kwati nnaṅgat kwizet buṅamm mobotgat ku manzemmetnup. Nin Zisasiyet kwizet buṅamaṅ etaṅ mwati Zisas Kilais ek ningaleṅ Amobotnaṅ kegok manzenup. Mti nin ingat sisiliṅ anjṅin mamanan elak sosok penāṅ mandiidonup.

⁶ Kawawaŋaŋ msat kululuŋ mme sokbeye kan keyet pigok zeye, “Busatnaŋaŋ tambusosogen melak.” Zeme kegok mge. Sepem kegok zeme am ningat keŋŋnan busatnaŋaŋ sokbeye. Keyet yaŋaŋ kapigok: Kawawaŋaŋ iŋŋaŋgat windaŋaŋ keyet yaŋaŋ Kilaismageseti am nin yomengatnan gilik zemi ndatiye keeset mkawaŋaŋ beme ekmâtâbenn.

⁷ Mti egaŋ ningat sekŋ windaŋeŋiŋ menzim tosiŋ bakŋaŋ keboŋ kapiyet keŋaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaj tapme timti manzemkawaŋbemetnup. Ke wan nin keŋŋnaŋgatnaŋ timti ku manzenup. Nin Kawawaŋgalen windeen etaŋ tati manzenup.

⁸ Zisasiyelen buŋam zapatgapmti kan sambe penaj amnaŋ nukŋaŋ omba penaj manndaip yaŋgut ku mawaletnup nukŋaŋ temanen tati pe zigok minndame eksenuwenn zemi keŋ zut maminup. Yaŋgut kileŋ ke nâmisimti mulup temaminup.

⁹ Am sambeyaŋ ningat kasa ŋenzinziŋ omba mam ndaip. Yaŋgut nin Kawawaŋaŋ iŋŋaŋ ndamukulem minndeme matatnup. Kan notnaŋgat kasa ekŋenaŋ omba penaj manndaip yaŋgut penaj ndome ku manŋakinup.

¹⁰ Msat sekŋ kapi kan sambe penaj gakikyelen selen mamezin Zisas msamebien sepem kegok mamimndaip. Âpme am ekŋenaŋ Zisas kume gakiyeyaŋ naman wageyaŋ ewe mamain. Egaŋ ndaŋgalaŋme nin ewe alik kapi mamann am sambe ekŋenaŋ Kilais ek mama keyet toŋaŋ elak sosok maekmâtâpeip.

¹¹ Nin pi Zisasiyet zet zapatnaŋ zekawaŋaŋ bemann keyet kasa mti ndom walet mme gakikiyelen bududuk penaj maminup. Yaŋgut Kilaisiyaŋ msat sekŋ kapi ewe mukulem mme alik mamann am ekŋenaŋ Kilais iŋŋaŋ alik main elak sosok masokbemkawaŋaŋ beme egip.

¹² Nin inmagen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaj diindomann keyepmti ndomkume gakisâgât penaj mimkwabenn sindem mulup kegok mkwabenngapmti in mama kanzizitgat zapat bewien.

¹³ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋ Sam keyet keŋaŋ zet ŋen kapigok tazin, “Neŋ nâmkŋipepenn tazin keyet mti neŋ Kawawaŋgalen zet manzemkawaŋaŋ beyap.” (*Sam 116:10*)

Sepem kegok nin pigok zenup, Nin nâmkŋipepenn tazin keyepmti Kawawaŋgalen zet pi manzemkawaŋaŋ benup.

¹⁴ Mulup ke mmambe pigok penaj manânuŋ Kawawaŋaŋ Amobotnaŋ Zisas gakikiengatnan mme wage. Âpme nin ekmak tusumti mamanup keyepmti Kawawaŋaŋ egaŋ ninmak innak kegok mme wapmann ndatimti mot Zisasiyet kandaŋaŋ yaloŋndewe.

¹⁵ Nin ingat mti sek sindem mulup mkwapmann Kawawaŋaŋ keŋ taoletnaŋgapmti am indin ŋen indin ŋen keŋin m elen belen beme Kilais nâmkŋipepmti Kawawaŋgat dundunduŋinanan wisikŋ zemi kwizet buŋamaŋ mamwapmâlîp.

¹⁶ Nin yaŋaŋ kapigogapmti nin mulup kapi mimiyet keŋŋ elen belen beme maminup. Nin sekŋnaŋ belaknik belaknik piyaŋ mamenzeum tozin yaŋgut keŋeset Kawawaŋaŋ mene mene ndamukulem mti gwatnaŋ maminndein.

¹⁷ Alak kan pigog mulupgapmti nukŋaŋ ma sek sindem tatim kwatnup kapi kan isikŋaŋ bugan tapmoti delaŋ zewe. Âpme nukŋaŋ kapi matinup keyet penajaŋ Kawawaŋaŋ mama kanzizit ndame keyet keŋaŋ moti egat zimasetnan telepgat mambanup keyaŋ mobotnaŋ penaj bein.

¹⁸ Keyepmti nin keŋ otnânân nukŋaŋ tasokbemndame eknuŋ keeset ku bemann tabe. Nin bam kululuŋen gwaen moti oloŋen palen kwesiŋ mambanup keeset bemann tabe. Alak kwitnaŋ kwitnaŋ sambe tasokbemndain kapi kwesiŋ ku tapmobe. Bam mama oloŋen palen mamobanup keyaŋ kwesiŋ tapmobe.

5

¹ Keyepmti nin pigok nânuŋ: Nin msatgalen mka minzalaŋnok kapi Kawawaŋaŋ asekpeme toweme naman mka alakŋaŋ ŋen kululuŋengatnaŋ ke ndame ke timti mama kanzizit mamti mambanup. Mka minzalaŋ ke wa am belan mawalatnup keboŋ yok minzalaŋ kapi sekŋ kapiyet nâmti zenzeŋaŋ.

² Nin mama mamanuwen kapi nukŋaŋ sambeyaŋ sokbemndame keyepmti msat sekŋ kapi gaipemann toweme kululuŋen gwaen moti sekŋ penaj ke timti sek welelaŋŋ kwawepme mamayet nâmti eyak temaŋ maminup.

³ Nin kululuŋen gwaen sekŋ alakŋaŋ tazin yaŋ maneti gakimti mot bam tiwanup e nâmann tapme mamanup.

⁴ Alak sekŋ tazin kapi nukŋaŋaŋ kwati mamimtopein yaŋgut nin gakikiyet ku manânuŋ. Nin belak sekŋ alakŋaŋ kemak sekŋ itnaŋaŋ kapimak timunduŋti sekŋ alakŋaŋ keyaŋ minzilime delaŋ zeme melesiŋ kululuŋen mobogat manânuŋ.

⁵ Kwitnaŋ kwitnaŋ tasokbemndain kapi sokbemndandayet nâmti Kawawaŋaŋ eweŋaŋak nâmatâpme weme keyet piliŋaŋ Emetak Teŋaŋ ke yaŋbemti ndaye.

⁶ Nin kwitnaŋ kwitnaŋ kegok sokbemndawe e nâmti keyepmti nâmann eleŋ beleŋ beme mamanup. Nin msalen pien msat sekmak mamnup yaŋ maneti gakiwanup beme Amobotnaŋmak moti mambanup. Nin msalen pien msat sekmak mamanupgapmti nin Amobotnaŋj egalen mkaen ku matatnup.

⁷ Keyepmti kan pigogat nin Amobotnaŋ zikalaj eekpiŋ belak etaŋ nâmkijpenti mamayelen kan tazin.

⁸ Nin Amobotnaŋmak moti mambanup e penaŋ nânupgapmti keyaŋ keŋj m eleŋ beleŋ bem ndeme gakikiyet mee eyet ku makijgatnup belak nâmann jep etaŋ mambein.

⁹ Nin sekj kapi melesij msalen kapi mambanup ma kululuŋen moti sekj alakŋaŋ timti mambanup beme kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋ sambeyet nâmann tototnaŋ beme Amobotnaŋj ek etaŋ keŋnaŋ mmann pembedaŋ mamti mambe.

¹⁰ Maneti am nin sambe bepi Kilaisiyaŋ zet zemdelaj zenze munduman tapme egat kandaŋan mopmann delaj zemâbe. Âpme egaŋ nin msalen pien mamti mama mimi dolakŋaŋ mbenn ma bekanaj mbenn keyet tosaŋaŋ ikŋaŋgat toŋaŋ toŋaŋ kalaŋ kumti ndamâbe.

Pâlaŋ Zisasiyaŋ yomengatnan ndatiye keyet buŋam zapatnaŋ zemkawaŋ beye

¹¹ Set kegok penaŋ tazingapmti nin Amobotnaŋgat nâmpemann mamozin. Keyepmti nin am indamukulem mmann nâmkijpepe aiikgat mulupmaŋ kalijaŋ maminup ke Kawawaŋaŋ ikŋaŋ penaŋ nâmndein sepem kegogak in ningat nâmndeip e nâmtalap.

¹² Wa in nin kwizet buŋamm in mmot ndendeyet nâmti nnaŋgat keŋnaŋgalak zet dolak dolakŋaŋ ku mandiindonup. Nin Amobotnaŋgalen mulup esemteŋ penaŋ ke mmanngut am notnaŋaŋ msatgalen mama mimi keeset mti sekŋin etaŋ mammolip ekŋen keyaŋ ningat naman kasa maminndaip keyepmti in am ekŋen keyaŋ zet jŋen wakŋinan peme topme in dopmaŋ naman Amobotnaŋgalen zet ke timtati diindowep.

¹³ In ningat nâme keŋin kilom mambein kegok manâip beme e nin Kawawaŋgat kwizapatnaŋ mwawatgat sepem kegok mamnup ma nin ŋoktikŋ esemteŋ nâmatâti mulup mamnup beme e in pembedaŋ bambeyet nâmti ke maminup.

¹⁴ Kilaisiyaŋ ningat gogot penaŋ maminndain keyepmti nin pigok nânup: An kwewetaŋaŋ am nin sambeyelen yomgapmti gakimti nin ndamukulem mme nin yomgalen mama mimi mgasigen mamkwabenn bee bankumpemann delaj zemâge.

¹⁵ Egaŋ msalen am sambe nin bekapiyet mti gakimti naman gakikiengatnan gilik zemwati mama alakŋaŋ kapi aikndaye. Keyepmti nin mama ke mamti nnaŋgat sekj jep ku mmobogalen. Nin Kilaisiyelen mulupmaŋ ke windenaŋbeŋ mti ek etaŋ manzemesewatpemandanup.

¹⁶ Alak nin nnaŋgalen nânâ mâti am jŋeniyet ewe zelin ku manzemdelaj zemindemambanup. Eweŋan nin am nnaŋgalen nânâ ke mâti keyet kataŋ Kilaisiyet zetnaŋ zemdelaj zempewenn. Yaŋ nin set sepem kegok ke ewe jŋen ku maminup.

¹⁷ An jŋenaŋ Kilais ek penaŋ manâmkijpein beme egaŋ Kilaismagen mama alakŋaŋ ke timti naman an sepem igak jŋen ke makwazin. Egaŋ mamaŋaŋ mgasik itnaŋaŋ mamkwage ewan katikpem mâpme delaj zeme egaŋ naman Kilaisiyelen mama alakŋaŋ ke yaŋbemti mamezin.

¹⁸ Nin itnaŋaŋ Kawawaŋgat kasa mti manepemann Kawawaŋaŋ Kilais egat mti egaŋ naman ndamingilik zeme nin egat notnane penaŋ sokbewenn. Âpme egaŋ nin am notnaŋ ekŋen eyo indamukulem mmann egat notnane sokbembeyet nâmti mulupmaŋ kapi ndaye.

¹⁹ Nin Kawawaŋaŋ Kilais egat pembedaŋgapmti msalen am sambe bepi notn notn etaŋ mamimndein keyet zapatnaŋ nin kapi zemkawaŋ bemndame nin am manzemkawaŋ bemindanup. Am egat notnane penaŋ bemti mamaip ekŋen ke egaŋ yominangat dopmaŋ indandayet nâmti yomin kumabiliwez.

²⁰ Kawawaŋaŋ ningat paleset in zet mandiindoin. Nin Kilaisiyet kwitnanen ingat pigok zemti indayaŋkwesinup. Ka yek, in Kawawaŋgat kasa mamip e peme tapme Kawawaŋaŋ ikŋaŋgat notnane penaŋ bemti mamayet indatiwe.

²¹ Kilais ek yomaŋ meepiŋ yaŋgut Kawawaŋaŋ am ningat mti ningalen yomm bepiwan naman timtati Kilaisiyet dukŋan peme mowege. E nin ekmak tusumti Kawawaŋgalen mama teŋ ke nin eyo titiyet nâmti kegok mge.

6

Pâlaŋ Kawawaŋgalen mulupgat nukŋaŋ omba penaŋ tiye

¹ Nin Kawawanj ikrjanmak mamti mulup maminuwanj in pigok indayanjkwesinup: Ka yek, in Kawawanj keñ taoletnanjapmti mulup dolakñan notnanj mimiyet winde indaye ke in belak peme ku tabe.

² Nâip, Kawawanjalen Zet Itnananen zet ñen pigok zenzenanj,
 “Nej kan esemteñ keyegak ingalen kwizelin nâmti yomengatnan gilik zemti indatiwan.”
 (Aizaya 49:8)

Nâip, kan kapi ilak am yomengatnan gilik zemti indatiti keyelen kan esemteñ penanj ilak alak kapi sokbein.

³ Nin am ñenanj mulup maminup keyet keñanen myungungunn ñen ku aikgat nâmti maweyanj mñup. Mneti nin kwileki ñen mmann yungume am ekjenanj ke ekti nâme ñep ku beme Kawawanjalen Zet Zapat Dolakñan Penanj manzenup kapi bamkumpeme ñep ku bewe zemti maeksenup.

⁴ Nin Kawawanjalen mulup kapi esemteñ timamti mmann am ekjenanj Kawawanjalen mulup an penanj maip e ñep ndik mâtâbep. Nin mulupmanj ke mti sewak palen mamann am ekjenanj sisipeñpeñ temanj mimndame nukñan temanj keyet palen mot anzam tati olat olat palen mamti keyet nâmann kinjagatnanmak ku bewe.

⁵ Am ekjenanj kileñ manndomkuip ma ndatamti met mka katikñan manndeip. Ma am sambeyanj bililim kot ndatamti ndome gakikiyelen bududuk maminup. Nin kegok mimndame nâmisimti Kawawanjalen Zet Zapat Dolakñan Penanj zenze mulup tagonjopinj mimiék mmeti muluk mee wewepinj ma tu meu mee dolakñan aikninipinj mamanup.

⁶ Nin mama kweteteñmanj penanj mamanup. Nin Kawawanjat yanjanj sambe penanj nânup ma sewak sewak palen mamanup ma am gogot dolakñan mimindamti manup. Ma Emetak Teñanj gwatnanj mimndeme mamann am ekjenanj nin Kawawanjalen mulup an penanj mamanup elak manândeip.

⁷ Nin Kawawanjalen windemak tati zetnanj penanj kapi manzemkawanjbenup ma mama mimiñ kweteteñmanj keyanj timbi sâkñnok beme timtati nembelen sekñ anjalajpenti nembetnanj naman kasanne indelem mâpmann mebeñ.

⁸ Keyepmti am notnanj ekjenanj naman mamimtotidep. Âpme notnanj ekjenanj ningat nâme mopme manzemesewatndeip. Nin zet penanj ke zemangut notnanj ekjenanj ningat nâmdeme an dâsukitoñnok mambenup.

⁹ Âpme am notnanj ekjenanj ningat Kawawanjalen mulup an pembedanj yek kegok zemti nâmdeme tototnanj mambenup yangut am notnanj sambe ekjenanj naman ningat yanj ñep nâmdeme mandelanj zein. Am notnanj ekjenanj nin kwapem penanj ndome gakikiyelen bududuk penanj mamanup. Yangut kileñ penanj ke nâmisimti temamanup. Naman kan notnanjat ndatimti mepme amobotnanj ekjenanj zemdelanj zeme omba penanj mandom kwatamtemien. Yangut penanj manndome ku manjakinup.

¹⁰ Nukñanj sambe penanj ke sokbemndame keñj sindem omba penanj mambein. Yangut nin Amobotnanjat etanj nâmti oloñen maminup. Nin mâneñ milawatnpiñ am bekopsat penanj mamanup. Yangut nin am indamukulem mmann ekjenanj nâmkijpepemak bembeyet mulupmanj windenambenj maminup. Nin penanj kwitnanj kwitnanj sambe ku tatndain yangut Kilaisiyelen mama mimi sambe bee penanj tatndame delanj zein.

¹¹ Kolin am manje notnne dolakñan penanj, nin ingat tikñanjanj omba penanj matatndain elak sosok penanj zemkawanj bemindamann nâip ke.

¹² Nin pien mamti ingat otnâpeñ penanj mamanup yangut in ilinagak ningat wisat minndemti bamkundewien.

¹³ Keyepmti nej am notnanjanj nemunambanjine ekjenanj zet manzeip sepem kegogak nej ingat pigok penanj diindoma nâit. Nin ingat tikñanj manâmindenup sepem kegogak in ningat tikñanj ewe nâmdemti kot tusume nsakwep mambanup.

Am nâmkijpepepiñ ekjenjalen mama mimi ku mâti mamayet ankeñoo zet zenzenanj

¹⁴ In am nâmkijpepepiñinj ekjenmak met lumanñti ekjenanj mama mimi bekananj mamip sepem kegogak ku mbep. Am bekananjmak am dolakñanjanj zigoset notn notn mti mambuk ma busatnanjmak tambusosoganj zigoset temakwep ondekti tabuk?

¹⁵ Ma Kilaismak Sadanj ekjenanj zigoset mulup ñen mimiyet zenâmti keñ kwep bewuk? Ma am nâmkijpepepiñmak am nâmkijpepepiñ ekjenanj zigoset manje kwep penanj bemti mambiek?

¹⁶ Ma nin zigoset Kawawanj penanjalen sesewat mka temanj kemak naman nopiom egalen sesewat mkamak tsumidewanup? Nâip, Kawawanj mama kanzizit mamain egalen sesewat mka ke am nâmkijpepemak nin. Keyepmti Kawawanjanj Zet Itnananen pigok zeye,

“Nej aminne ingat tunjuwinan mundum weyañti ke mamambap. Mti nej Kawawañan bemti mama in nâlen aminne bemti mambep.” (*Wok Pris 26:12; Zelemaia 32:38; Esekiel 37:27*)

¹⁷ Keyepmti Amobotnañan pigok zeye,

“In am nej ku manâmkijpem neip ekñenmak tusummaneti ekñengalen mama mimi bekanaj notnañ in ku mimiyelen zemkulumindendeñan ke mbepmegat wati kunzuñti nenmagen pien kopme nen indatiwap.” (*Aizaya 52:11; Esekiel 20:34, 41*)

¹⁸ Âpme nen biwin mama in nemunambanne bemti mambep. Amobotnañ ek kwitnañ kwitnañ sambeyelen winde bee tasamâpme delañ zein. Eganj ingat zet kegok penañ zein.” (*2 Samuel 7:14; 7:8; Aizaya 43:6; Hosea 1:10*)

7

¹ Notnne dolakñan penañ, nej pigok zemkawanj bema nâit: Kawawañan zetik sambe mge bee nin kapiyet nâmti mge. Keyepmti nin yomañ keñj sekj mme bekanaj bembenañ e zulutkaputmann delañ zeme kwetetepmañ penañ mamti Kawawañgat etañ nâmann mobotnañ beme egat kandañanak matapmambanup.

² In ningat keñjin ewe beme ninmagen ewe kopme mamambanup. Inmagengatnañ am notnañ ekñenañ ningat ekñenañ am belak keñjin mamyuñgum indeip ma am notnañ bekanaj mimiyet zet kelakñan mimindeme ke metneti mawalelip ma tetim indenti milawalin notnañ makakimtiñ manzeip. E ilin zet keyet yañan nâmtalip. Wa nej zet kapi in mtot indendeyet nâmti zet kapi ku zeyap yek.

³ In ninmak notn notn dolakñan penañ mamanup keyepmti gakiwanup ma ewe alik mambanup beme tususun tazin ke ku etiwe keboñ keyepmti nej meluwañ ñeñañ kuwan ke wa in mtot indendeyet zetnañ ku kumindawan.

⁴ In Kawawañgalen mulup dolak dolakñan sambe ke ewe mmebep. E nâmkijpem indeyap keyepmti nej ingat nâma dolakñan penañ beme masesewatindeyap in nâgât keñj omba penañ gwatnañ mamimneip. Nej Zisasiyelen mulupgarn sek sindem omba penañ timkwaban yañut in naman mme keñj oloñen penañ mambein.

⁵ Nin Masedonia msalen meti mulup yañbemti mbennen kan keyet nin tagoñgo dolakñan ñen ku aikbenn penañ. Mka sambe mebenn katañ nukñañ sokbemndaye ma am notnañmak zet mmot mtot omba mbenn ma ndomkusât mme sekñañ omba penañ makiñgatan.

⁶ Keyañgut Kawawañ ek an zemkâkât toñañ keyepmti egañ nin zemkâkât minndemti keñj m eleñ beleñ bemndendeyet nâmti Taitas zempeme ningalen pien koge.

⁷ Wa egañ ninmagen koge keyet etañ nâmti ku zeyap. In ek gwatnañ zet dundumti naman nej eyo kot niknikgat keñjin temañ matazin keyet ma in nâgât kemberj manâp ma nukñañen tapma otnânñinan bandim mamimneip. Keyet zapatnañ kot zeme nâmti nej ingat oloñen temañ penañ mban.

⁸ Nej itnañañ meluwañ kumti indawan ke in mainj nâmti keyet nâme bekanañnik beye yañgut nenn zet kumti indawan keyet nâma bekanaj ku bein. Zetn keyañ in kan isikñañ bugan bukapi keñjin mme bekanaj beye keyet nâma nukñañnik beye.

⁹ Yañgut alak kan pigogat nej ingat nâmti oloñen palen penañ talap wa meluwañ kumti indama ekti nâme ñep ku beye keyet yek. Nâmbekam bembe mbien keyelen yomañ keñjin mgilik zeye keyet nâma dolakñan bein. Zet ke Kawawañan ikñañ nâme wenje keyet katnanen sokbemindaye.

¹⁰ Amgalen nukñañ sepem keboñ mataindain ke Kawawañan maminin mgasik ke mgilik zemti naman egañ mama kanzizitgalen set maaikindain. Keboñ keyepmti nin nâmbekambembe temañ ñen ku maaiknup. Am msalen sambe yomin bamkumpemti keñjin ku gilik zemti Kawawañmagen ku mamelip. Ekñen sambe bee mama mimijin bekanaj keyañ indaâtâindeme tezin ñandañ mebep.

¹¹ In nâip, in yom tunjuwinan ke sokbeme nukñañ palen mamkwabien ewan naman Kawawañan mim gilik zeme inmagen mama mimi dolakñan sambe pigok sokbemindamâge. In yom sokbeye ke mtopepetyet nânñin kaliñañ penañ matazin. Ma myuñguñgu notnañ tunjuwinan sokbeme sakwep weyañti belaknok tapme amnañ myuñguñguñin ku maegip. Ma myuñguñgu notnañ mimiyet keñjin temañ ku matazin ma mineti Kawawañgalen ñenzinziñ ninmagen sokbesem zemti egat kiñgapeñ maip ma nin kot indikmann dolakñan bembeyet nâmti myuñguñguñin sakwep weyañti matalip. Ma mineti myuñguñgu ewe kwesin tapme ñep ku besem zemti Kawawañgat zikatnañ sakwep maweyañip ma an myuñguñgu mge e keyegak sakwep myuñguñguñagat dopmañ mutumsawien keyepmti yañañin keyañ pigok penañ mamsokbemindain ingat tunjuwinan myuñguñguñin bugan ku tazin.

¹² Neŋ eweŋan meluwan kumti indawan ewan an myuŋguŋgu mge egat etan nâmti ku kumindawan ma an ŋen an kapiyan myuŋgumsaye egat etan nâmti kegogak ku kuwan yek. In Kawawaŋgat zikatnan ningat tikŋanjin omba penan matazin keyepmti ingat meluwan kapi kumti indawan.

¹³ Yangut neŋ wan kwep keyet etan nâmti keŋŋ dolakŋan ku beye. Taitas inmagen kopme in zemetimemopme mukulem dolakŋan mpeme ekti egaŋ keŋŋaŋ pembedan penan beye keyan eyo keŋŋ mme oloŋen beye.

¹⁴ Taitasiyan inmagen kosât mme neŋ in animbi dolakŋan e eweŋanak dundumti ingat sekŋin mmoban. Yan in manepeme egaŋ kopme neŋ zapat dunduwan keyet kataŋ msawien. Nin ingat zet ŋen nâmti manzenup ke zetnnaŋ kipmanjak mambein sepem kegogapmti nin Taitas inmagen kokogat zet zemti keŋŋaŋ mwat pewenn e penajak msawien.

¹⁵ Taitas egaŋ ke kopme in egat nâme mobotnan beme oloŋti met peme egaŋ zet notnan zeme zetnan gawepuwien. Yan alak egaŋ pien tati kwitnan kwitnan sambe msawien keyet otnâm meti ingat nâmindeme dolakŋan penan mambein.

¹⁶ Nin alak pigogat inmak tususunn ewe dolakŋan sokbein keyepmti neŋ ingat oloŋen temaŋ penan mimindayap. Mti ewe mama sepem kapigogak mamobanup e penan nâmkijpeyap.

8

Pâlan tewanŋaŋ bembeyet zetnan zemâtâge

¹ Kolin dâpmlange notnne, in Kawawaŋgan Masedonia msalen dâpmlange maip ekŋen keŋ taolet temaŋ mimindame ekŋenŋaŋ Kawawaŋgat tewanŋaŋ temaŋ bewien keyet yanŋaŋ in weyan indikmâtâtâtgat nâmti pigok diindosowap.

² Masedonia dâpmlange ekŋen nukŋan sambe sokbemandame keyet palen moti olat olat temaŋ mkwabien. Ekŋen am bekopsat penan ke mambienanŋut Kawawaŋgat tewanŋaŋ bembeyet keŋin oloŋen temaŋ penan tage keyepmti tewanŋaŋ omba penan bemkwabien.

³ Ekŋenŋaŋ Kawawaŋgat tewanŋanjin bembeyet eyakŋin omba penan tage. Keyepmti ekŋenŋaŋ tewanŋaŋ omba penan bewien elak penan nâmindeyap. Wa nâlen zetgat yek ilinanŋat keŋinanŋalak mmoti omba penan bewien.

⁴ Ekŋenŋaŋ nin nâmindemann Kawawaŋgalen dâpmlange Zudia msalen olat olat palen mambien ekŋen ke nin nâmindemann ekŋenŋaŋ eyo indamukulem mimdendeyet ndapitiliwien.

⁵ Âpme nin ekŋenŋaŋ tewanŋaŋ gesinŋaŋ isikŋan kegok bewep e nâmti tatnepemann naman ekŋenŋaŋ mmoti omba penan mambeip. Ekŋenŋaŋ ilin melesin Kawawaŋgat betnan beme maindikdamuŋ min yan bam Amobotnanŋaŋ iŋŋan nâme weŋge keyet kataŋ ningat kegogak gogot minndawien.

⁶ Âpme in eyo Zudia am indamukulem mimiyet Taitasiyan kot indamukulem mme yanŋbemti sek bandim notnan indandayet akuku mulup mmetneti peme muluwinaŋ memuŋ bemti tage. Mulup dolakŋan mkwabien ke ewe kot indamukulem mme mimiyet zempewan.

⁷ Kolin am inmagen mama mimi dolakŋan kapigok wein: In nâmkijpepenjin kaliŋan tazin inmagen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋan Penan zenze an dolakŋan sambe talip ma in Kawawaŋgalen zet ŋotekŋan sambe penan nâip ma in am indamukulem mimiyet webembenjin temaŋ tazin ma in ningat tikŋanjin omba penan tazin kegok keyepmti in tewanŋaŋ bembeyet eyo otânânjin temaŋ penan bemti mamayat nâmti diindoyap.

⁸ Wa neŋ in ke sakwep mimiyet ku indapitiliap. Masedonia dâpmlange notnne bekakan ekŋenŋaŋ tewanŋaŋ bembeyet otânânjin temaŋ penan matazin in muluw in ke mbep beme muluw in keyan in Zudia am ekŋengat gogot mamimindeip ke ilak penan mkawaŋaŋ bemandawe.

⁹ In nâip, Amobotnanŋaŋ Zisas Kilais ek keŋ taoletnan temaŋ penan eknup. Ek kwitnan kwitnan sambe bekapiyet tonan yangut egaŋ ningat mti kululuŋen mundumanŋaŋ dolakŋan e peme tapme toti am nin kabon bekopsat penan bemti mange. Mti set kegaset egaŋ am nin yomengatnan gilik zemti ndatimti mama kanzizit motitiyet setnan aikdaye.

¹⁰⁻¹¹ Pi nâgât nânânnan zet pigok tazin ke zemsokbemandama nâit: In nup kan tipman baenak yanŋbemti tewanŋaŋ mânep akum bembe mulup kapi mimiyet keŋin puŋpuŋ penan kwapme mkwatneti naman tuŋgupan peme memuŋ bemti tage. In mânep akuku mulup ke alagak yanŋbemti keŋin seŋme oloŋen palen mulup ke mkwabien. Sepem kegogak ewe mmpeme amiŋine ekŋenŋaŋ mânep taindain kataŋ bemti beme delar zewe.

¹² In tewalan mânep ke bembeyet kenjin punpun mme kenj taolet palen taindain katan bewep. Âk penaj ku taindawe beme keyet yayanj temanj ku mbep. Kawawanj anj mambeyet nânânjinanjgat yanj maekmâtâpme delanj zein.

¹³⁻¹⁴ Wa nin in mânep akumti am bekopsat indamti ilin naman omtimat timat palen mamayet nâmti ku zenup. Alak kan pigogat in mânep polak polak penaj taindain keyepmti in am notnaj deset olat olat palen tapmelip ekjen indamukulem mimindewep. Ya naman maneti ekjenaj nimwianj wianj temanj palen tapme in naman kamberj sokbemandawe beme naman ekjenaj in kegogak indapmukulem mimindewep.

¹⁵ Kawawanjalen Zet Itnananen zet njen pigok zenzenaj tazin, “Israel am ekjenaj msat tunjupman mameti meujin mana ke matim nimtemien. Am meti mana omba polak polak maambepeleti timkotemien ekjen polak polagak ku taindawe ma am meti mana ilinanjgat katanj isiknaj bugan timti makotemien ekjenaj olat olat temanj ku mbien.* (Kisim Bek 16:18)

¹⁶ Nejj ingat tunjuwinan kot mamti mulup mimiyet kenj temanj penanj matazin. Sepem kegogak Kawawanj Taitas kenj m elenj belej beme eganj ingat tunjuwinan mulup kot mimiyet kenj temanj penanj kegogak matazin keyepmti nejj Kawawanj wisikj penanj manzeyap.

¹⁷ Eganj in kot indamukulem mimiyet kenj temanj ewenjanak matazin yanj nejj in kot indamukulem mimiyet nâmti zempema eganj zetn gawepumti olojen temanj mti innagen kosât tapmin.

¹⁸ Nejj ekmak an notn njen kapi mamti Kawawanjalen Zet Zapat Dolaknaj Penanj zenze mulup mme dapmelaenge ekjen kapiyetnanej mulup anjin ke maegoip an kemak ilisakwep idema kolup.

¹⁹ An ke dapmelaenge ekjenaj egomti zempeme nitmak ke koti in tewalanj mânep bewep ke timti Zudia am met indandayet zempewien. Mulup kegogak mmann Zudia am ekjenaj nin indamukulem mimiyet kenj temanj tazin ke ekti Amobotnanjgat kwizet bujananj temanj mmobep.

²⁰ Nin in am bekopsat indamukulem mimiyet tewalanj mânep temanj ke beme damuj mti mmetnepemann tunjupman notnaj yungume zet mmot mtot notnaj tunjupman sokbewemagat weyanj eksewanup.

²¹ Amobotnanj iknaj nin an dolaknaj elak mandikmâtâtndein keyepmti nin kwitnaj kwitnaj kapiaset mulupm weyanji mmann am ekjenaj kegogak ndikmâtâtâtgat nâmti maminup.

²² Egetmak an notn njen ewe pema kozin ek ke pienen mukulem mulup notnaj mimiyet zempemann eganj nej etanj mamme eknuj keyepmti nin ingat ekjenaj Zudia am nâmkijpepemak ekjen indamukulem mimindendeyet kenj temanj matazin keyet zapatnaj zema nâmti eganj innak kot mânep akuku mulup nej penanj mbep elak penanj nâmkatikbemt pemann kozin.

²³ An njenaj Taitasijet yanj nâsâgât indayanjkwesime in nâgât ekmak ilisakwep nin ndamukulem mimiyet mulup mamilup kegogak dundume nâmbep. Ma an zut njen keyet yanjdanjat idayanjkwesime in pigok zewep, “An zut kapi Kilaisiyelen kwizet bujananj mpalaknaj bembeyet nâmti dapmelaengejne ekjenaj mulup kapi mimiyet zemideme kobun.” Kegogak zeme nâmbep.

²⁴ Nejj ingat am dolaknaj zemti dapmelaenge ekjenanj tunjuwinan sekjin mnotin-dewan keyet katanj in an ekjen keyanj kopme gogot mimindawep. Âpme nin meti dapmelaenge notnaj ekjenmagen met zet zemti ingat sekjin mam moindenup keyet penanj sosok sokbeme ekmâtâbep.

9

Pâlanj nâmkijpepemak am indamukulem mimiyet mânep akum bembeyet zeye

¹⁻² In Kawawanjalen am Zudia msalen maip ekjen indamukulem mimiyet kenj temanj e ewenjanak matapme egap. Keyepmti nejj Masedonia dapmelaenge ekjenanj zikalalan ingat sekjin mmot indemti masewatindemteman. Âpme am nâmkijpepemak notnne bekakan Gilis msalen maip ekjenaj nup kan tipman baenak yanjbemti mânep akum bembeyet mulupmanj mkwabien. Nâip, in Zudia am indamukulem mimiyet kenj temanj tapme mamip keyanj am sambe notnaj kenj mamwatindein.

³ Nejj ingat sekjin mmot indemti zet zewan keyet penanj ku sokbenakmagat in keyet penanj mânep akuku mulup tapmme an nâmkijpepemak notnne notnaj zemindema

* **8:15:** Meu kwitnaj mana zenup kapi msat tunjupman Kawawanjalen amnanj meuyet gakiwaletme meu kapiyanj msat tunjupman indapelenjguye.

kolip ekjen keyar inmagen kot patan zemti indamukulem mme in mânep zenzenarj ke akum beme delarj zeme tapmambep.

⁴ Mneti wan inlak akumti beyo mene zemti neŋ Masedonia am notnarj indati nsakwep kotneti indikmann in mânep nŋen ku akumti bembenarj tapme ekti inmak nin nsakwep Masedonia am ekjengat zikalinan sakambuk mbanupmagat in mânep akuku mulup eweŋanak mbemti tapmambep.

⁵ Neŋ mulup keyet nâma temarj penarj beme keyepmti an ekjen ke eweŋanak nŋenarj zemindema kolip. Kot indamukulem mme in tewalarj mânep akumti beme mebegat zetik mbien ewan ke tapmme neŋ bam koti indikbap. Ke am ilinarjgat keŋ taolelinarjgat penarj nâmti beip sepem kegok bewe. Wa ningat ekjenarj zeme tapmnup sepem kegok ku bewe.

⁶ Pigok penarj zemâtâpma nâit: An nŋenarj mulupmarj temarj mti alik alik sambe kwitnarj katarj maondein. Ek nimwiarj wiarj nŋ omba penarj mamin ma an nŋenarj mulupmarj belaknik mti alik aliknŋarj belaknik maondein beme nimwiarj wiarj nŋ belaknik bugan masokbemsain.

⁷ An kwep kwep in ilinarjgat nânânjin tazin keyet katarj nâmti keŋ taolet palen tewalarj mânep bewep. Wa ningat ekjenarj zeip keyet ma amnarj tabeipgat bene zemti ku bewep. Kawawarj nŋ am keŋ taolet tewalarj mambeip ekjen keyet nâme dolaknŋarj mambein.

⁸ Âpme Kawawarj nŋ am ekjen ke naman kwileki nŋeniyet maolalip beme e egarj nŋep omba indamkwatawe. Âpme ekjenarj olat olatpij tim nimwiarjti mamaip. Mti mulup dolak dolaknŋarj notnarj zigaset tapmezim ke mukulem mti mamelip.

⁹ Sepem kegogapmti Kawawarjgalen Zet Itnarj nŋ keyet keŋan zet nŋen pigok tazin, “An nŋenarj am bekopsat sambe kwitnarj kwitnarj sambe maindamkwatain keŋ taoletnarj keboŋ ke am nŋenarj ku kanda pewe.” (Sam 112:9)

¹⁰ Am sambe nin bepi Kawawarj nŋ etarj meu alik maakumndain. Âpme nin msalen pemann egarj iknŋarj meu agulam mme penarj nŋ sambe sosop sokbemndame matimti nimwiarj nŋup. Egarj in alik alik sambe ke akumti indame in mme sambe penarj masokbemndain. Ke tim nimti notnarj timti Kawawarjgalen am notnarj indamukulem mbep.

¹¹ Kawawarj nŋ in kwitnarj kwitnarj sambe indamkwatame olat olatpij mamti in naman am bekopsat notnarj ekjengat tewalarj akum beme nin timti met indawanup. Âpme ekjenarj ingat keŋin dolaknŋarj beme Kawawarjgat wisikj zemti kwizet bujamarj mwabep.

¹² In mulup kegok mti Kawawarjgalen am sambe Zudia msalen maip ekjen ke indamukulem mimindeme mama mimijin dolaknŋarj keyarj am sambe keŋin mwapme sambe penarj koti Kawawarjgat wisikj zewep.

¹³ In am nâmkijpepemak bekopsat Zudia maip ma am keboŋak msat notnanen indamukulem mmepme ekjenarj in tewalarj mimindamebep. Keyet oloŋen temarj mimindewep mti in Kilaisiyelen zet zapat dolaknŋarj nŋarj manzein keyet katarj tati muluwim ke mme ekjenarj keyet eyo nâmti Kawawarjgat kwizet bujamarj mwabep.

¹⁴ In sepem kegok mme am ekjenarj ingat tiknŋarj in omba penarj tapme Kawawarj nŋ in indamukulem mimindendeyet dundum sawep. Set dolaknŋarj kapi Kawawarj nŋarj iknŋarj keŋ taoletnarj omba penarj tasaingapmti weyarj zikat indayeen ke mamip.

¹⁵ Kawawarj nŋarj iknŋarj msalen am nin iknŋarjgat Nemunarj Kilais gogot penarj mampein mee piwan ningat tewalarj temarj ndame egarj toti ndamukulem mge keyepmti egat wisikj zempene.

10

Pâl Kawawarj nŋarj mulup zet sasarj nŋarj keyet yanarj zemâtâzin

¹ Alak neŋ nanarjgat mamarj nŋarj zapatnarj pigok diindoma nâit: In nâgât pigok manzeip, “Egarj ninmak kapi matazin beme egarj mtopmamti zet sewaknŋarj mandinndoin. Ya naman met beŋan main kan keyet egarj naman nin papia tipkwasisi zet notnarj makumndain.” Yanarj nŋarj Kilaisiyenarj iknŋarj mtot mamti zet sewaknŋarj mandindomtan set sepem kegogak mimiyet keŋ nŋ temarj matazin.

² Sepem kegogapmti neŋ inmagen kobap kan keyet in keŋ ku walabep. Mneti peme neŋ in sambe keyet zet tipkwasisi zet zema keyarj nŋep ku bewe. Âpme am ningat ekjenarj msat kapiyelen mama mimi mgasik mâti maip manzeip ekjen kemagengut zet nŋenzin nŋ mimindawap.

³ Nin msat palen am bekanarj ekjen kapiyet tunjuwinan e penarj mamarj nŋ. Yanarj nŋarj nin wa msat kapiyelen timbi sâk ke timti an ku maânup.

⁴ Nin timbi sâk timti an maânup ke wan am bekanaj msat palen mamti maâip ekjen keyelen timbi sâk sepem keboj yek. Nin Kawawanmagen timbi sâk windenamben penaj ke timti an windenamben penaj Sadaj egalen mka njande teman maindelemâkunup.

⁵ Nin timbi sâk ke timtati nin am zet dâsuki mmot mtot mti Kawawan galen nânânan ke mtopepeyet mulupman mamip keyelen windenaj mtopemti am ekjen ke njotikjin mgilik zemann Kilaisiyaj njotik mimiyet manân ke etaj mti mamayet mamnup.

⁶ In zetn kapi gawepumti mulup mme nin keyet sakjan ektatingut nin am ningalen zet ku mangawepup ekjen ke zet muluwen indendeyet kalem mbanup.

⁷ In mulupm mamiap keyet penajan ekti yanj nâmâtâtnembep. An nenaj nâgâegan Kilaisiyelen mulup an penaj mamain kekok nânmembe beme an keyaj nej Kilaisiyelen mulup an penaj mayap elak penaj nâmâtâtnembe.

⁸ In nej nikme nej Amobotnanaj mulupgat winde nanje keyet sekj omba penaj mammolapnok penaj bein beme ke wa in mtot indendeyet ku mamiap. In indamukulem mimiyet kekok mamiap keyepmti nej keyet nâma sakambuknanmak ku bein.

⁹ Keyepmti nej ingat papia sambe kumti indawan ke wa in sekjin mma kinjagagat nâmti ku kuwan.

¹⁰ Am notnanaj nâgât pigok manzeip, “Pâlan bejan met mamti papiananen zetnan nuknan ma tipkwasi zet makum ndain ya naman pien ninmak kot mame ekman in sâlâgâgâtnaj bugan zetnan mee zeme nâmann windejepej mambein.”

¹¹ Am nâgât zet kekok manzeip ekjen keyaj pigok nâmbep, nej bejan met mamti papia makum indayap ma sokjan inmak mamti zet mandiindoyap kemak sepemti igak igak nen ku belup.

¹² Wa nin am belak am nânâjinpinj ilinanjat mamanan bem ekti nej an keboj gej an keboj mti mamaip ekjen keboj yek. Am ekjen keyaj ilinanjat ziin notnan ilinak bempemti ke ekti keyet kataj nej keboj ek keboj mamip.

¹³ Yanjut nin wa Kawawanaj winde ndame mulup mamnup keyet nâmti nnanjat sekj ku mam motnup. Kawawanaj ikjan nin mulup mimiyet gesinaj bemndaye ke inmagen mulup eyo mimiyet nâmti bempaye.

¹⁴ Keyepmti nin Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakjan Penaj inmagen kot nenaj yanbemi zewenn. Wa nin mulupmnangat gesinaj bemndendenan ke sebempemti belak mulup kilom ku mammetnup.

¹⁵ Wa nin mulup an manje nenaj inmagen mulup mimi nanjan nin keyak sakwalam mti kwizet bujam teman titiyet nâmti ku mbenn. Nin Kawawanaj mulupm mimiyet gesinaj inmagen bemndeye keyepmti nin mulup mmann in Kilaisimagen nâmkijpepenj kalinaj bewe ma mulupmnaj inmagen palakjan bemti omba mekobe e nâmkatik bemti mulup ke inmagen yanbemi mbenn.

¹⁶ Inmagen mulupmnangat penajan kekok sokbeme ektinjut nin naman mulup msat bejan notnanen am nenaj mulup ku mimi nanjan nnanjat met yanbemi keyet nâmti sekj nep mmobanup.

¹⁷ Kawawan galen Zet Itnanaj keyet kejan zet nen pigok tazin, “An nenaj ikjanjat sekjan mmosât nâmbep beme egaj Amobotnanaj mulup ekmagen mge keyet nâmti sekjan nep mmobe.” *(Zelemia 9:24)*

¹⁸ An nenaj mulup ikjan mbe keyet nâmti ikjanjat zemsese wabe beme Amobotnanmagen nep ku bewe. Âk Amobotnanjat zemsese watpewe beme Amobotnanaj an keyet nâme dolakjan penaj bewe.

11

Pâlmak ombemindendenan dâsuki ekjen galen zet

¹ In buzak tati nâme nej zetn ewe tusumti pigok zema nâit: nej nânâ kwitnan kwitnan kenjanen tapme manzeyap ke in ekme am seon ekjenaj manzeip sepem kekoknok mambein.

² Kawawan egaj ingat eyak penaj mamimindain. Nej ingat sepem kekok penaj mamimindeyap. In imbi nembip dolakjan penaj nej in awin Kilais ek kwewetan ke wawagat ombemindewan.

³ Mneti an nenaj nânâ sepeman igak nen zikat indame njotikjin yungume Kilais bankumpewepmagen zemti sekj omba penaj manzin. In nâip Sadanaj zet dâsuki zemti Ewa njotikjan myungume egaj walege in sepem kekok mbepmagat eksewep.

⁴ In am notnanaj inmagen koti Zisasiyet yanaj nin mandiindonup e tapme nan sepeman igak nen mandiindoip ma Emetak Ten e tapme naman emetak sepeman igak nen main ma Kawawan galen Zet Zapat Dolakjan Penaj nin diindondonan e tapme nan

sepemaj igagen diindome in ekjen galen zelin ke sakwep nâmti keyet nâme penaj beme mangawepub kebojgapmti nej igat yayan penaj miyap.

⁵ Nej nâme in am ombemindenderajjine dolakraj penaj mandindoip ekjen keyan nej sebem nemti gwaen ku talip bein.

⁶ Nej Kawawangalen Zet Zapat Dolakraj Penaj zenzennaj dolakraj penaj ku masokbemkawan beme egip mene yangut nej zet keyet yanaj jep nâmâtâpma delanj zein. Keyet yanaj notnne notnarjak nin set sambe mamimkwatnup keyan nânân temanj ke msokbeme manndikmâtâkwalip ke.

⁷ Nej in mwat indendeyet nâmti nanangat nâme tototnaj beme kandañinan mamti Kawawangalen Zet Zapat Dolakraj Penaj zenze mulup mkwaban. Kan keyet nej in mulupm keyet tosaraj nanayet ku indayanjkwesiwan. Wa nej set ke ku myunguwan.

⁸ Nej ingat tunguwinan mamti ingat mulup mma dapmelange notnaj ekjenaj etanj mânawan nabandim mneme mamti mulup mban. Ekjenmagen mânep milawat belak kaim timti inmagen mulup mban.

⁹ Nej ingat tunguwinan ke mamti kan notnarjat mânepgat olati keyangut ingat jen ku indayanjkwesimti nâmban. Ekjen Masedonia dapmelange notnne bekakan ekjenaj kwitnaj kwitnangat maolateman ke timti kot manamtemien. Nej ewenaj mulup inmagen yanbanti mkwaban kan keyet ingat palen nukraj jen ke pema moge yan ewe mulup mmobap keyet nukraj jen ewe ku indawap.

¹⁰ Kilaisiyaj zet penaj penajak manzeman. Nej sepem kegogak zemti Kawawangalen Zet Zapat Dolakraj Penaj zenze mulup inmagen tosarajpij mamiyap keyepmti sekj jep mmobap. Apme Akaija mkaengatnaj an jenaj ku bekek nembe.

¹¹ Nej yanaj eneyet zet ke zeyap ke nâit. Wa nej zet kapi ingat wisat mimindemti ku zeyap. Nej ingat gogotn temanj penaj tazin ke Kawawangat zikatnan zeyap.

¹² Nej mulupm sakam kegogak ewe mmoti ombemindenderaj belakraj notnaj tosayet etanj nâmti muluwin mmambe nin Pâl mee ekjenaj mulup mamip sakam kegogak mamimip zegwem kekok zemti belak sek mmobot zet etanj mamip ekjen keyelen selin bekekme olabep.

¹³ Am ekjen ke wan Kilaisiyelen ombemindenderaj penaj yek. Ekjen ke belakraj penaj. Ekjenaj muluwin dâsuki kekok mti nin Kilaisiyelen ombemindenderajjane penaj manup zemti am dâsuki matetimindeip.

¹⁴⁻¹⁵ Sepem kekok tapmimyungume nej keyet keñj ku mawazin. Sadanjaj ikraj eyo sepemaj asekti Kawawangalen ensel sanja soñjanarjak keboj mambein. Keyepmti Sadangalen mulup anene ekjenaj asekti naman Kawawangalen mulup an penaj nin nembojak mambep beme nej keyet nâme kwileki jen mamananaj ku mambein. Maneti bam kan temanen an ekjen ke muluwin bekanaj mamip keyet tosaraj esemtenj bekanajak timâbep.

Pâlan ombemindenderaj mulup mti nukraj omba tiye

¹⁶ Nej zet ewe ikraj keyegak sakwalamti zema nâit, an jenaj nâgât an seoj kekok ku dinowe. In nâgât nâmneme am seoj ekjen kemak tusumti mamain kekok manâmnep. Nej ekjenmak mambak ze nej mulup ekjenaj mamip sepem kekok mti keyet nâmti sekj belaknik jep mmobak.

¹⁷ E penaj. Nej zet tazeyap kaboj kapi Amobotnajaj nâme dolakraj ku bein. Sek mmobot zet kapi e penaj am nânâñinpij ekjenaj zelin kok zemti mamaip.

¹⁸ Am sambe penajaj kwitnaj kwitnaj mammelij keyet nâmti sekjin mamimmopme indigap. Nej ekjenmak mambagen sepem kekok jep mbak.

¹⁹ Kolin dapmelange in ilinangat nâme nânâñin temanj mambein keyet mti in am myungugujin temanj keboj ke nâmindeme mamti innak zapat mamip.

²⁰ In am ekjen keboj ke nâmindeme kot indadamuj mti tetimindemti kwitnaj kwitnajin maomenzentip. Mti ingat nâme tototnaj beme belak bepalaksat maindoip.

²¹ Nej in sepem kekok mimindandayet winderaj ku mamiyap kekok mimindandayet nâme sakambuk mambein. Am jenaj mulup kwileki jen mti keyet sekraj mam mozin. Nej sepem kekok jep mbak nej zet ke setnapij e nâmtiñgut belak kilej ke okpema kwazin.

²² Am ekjen keyaj ilinangat sekjin mmoti pigok manzeip, “Nin Ibulu am wa pimak, ma nin Isael am wa pimak Kawawangaj ikraj ikrajgat zapat ndaombemndeye.” Ma naman pigok manzeip, “Nin Abalaamgat insokjane wa pimak.” Ekjenaj zet sambe manzemelij beke nej kekok tatnain.

²³ Ekjenaj nin Kilaisiyelen mulup mnup zemti mamimyunguip keyepmti nej zet kapi jenzinij palenok kilom ke zeyap. Ekjenaj nin Kilaisiyelen mulup an manup e jep manzeip yangut nej Kilaisiyelen mulup an penaj mamti ekjen bugan sebemindemti

- Kilaisiyelen mulup pi belak omba penaj pusinan seksak mammelap.
 Âpme keyet mti am notnanaj njin zime nati mka katikjan kan sambe met maneip
 ma am notnanaj sindiwan nawitikme sekj pi buyuk beyak mapein.
 Kegok mme nej kan sambe penaj gakikiyelen bududuk penaj mamiyap.
²⁴ Sek 5 bepi Zuda am ekjenaj sindiwan nawitikme kwep nononanjgat sindip makuma
 39, 39, 39 kapi manawitikwatemien.
²⁵ Sindiwan miset tuk kapi sek sambe nawitikne nawitikne peme sipsip timti wemban.
 Kan njeniyet nanzanaj nom kune kune peme wemban.
 Sek tuk pi wanjaen moti nembu sutnan daen mepma wanjayan bekanaj bemti
 towepme nembuyen waleletgalen bududuk mban.
 Mise njen tambumbu kwep msasa kwep pi wanja bekanaj bemti towepme tep pema
 ambeti tu palen etaj ke manepema toge.
²⁶ Kan sambe penaj nej Kilaisiyelen mulupgat set teepman penaj tokwati mamamte-
 man.
 Kan notnanjat map tungwawam kwati napmesat mamtan.
 Kan notnanjat an kambu titi ekjenaj milawatn kambu tisat tati nopeme kilen
 mawemteman.
 Nananjat manjenne penaj Isael ekjenaj ilin ma am belakjan notnan ekjenaj
 nomkume gakisat penaj mamkwateman.
 Mka njande tema notnanen mepma nome gakikiyet namti am sambayan manabembu-
 luntemien.
 Msat tungupman maneti tu meuyet mti gakisagat bududuk mamteman.
 Wanjaen moti manepema nembu mamar tema kumti manawaletan.
 Am notnan ekjenaj, "Nin Kilais namkinpenup keyet mti nin gagat nodi," zemti natetim
 nemti nati met kasa ekjengalen belen mambemnemtemien.
²⁷ Tambu misa sek sindem sambe tiper mamamteman
 ma tambu misa pi Kilaisiyelen mulupgat yayan tema mti muluk mee dolakjan ku
 maweyan wenteman
 ma kan sambe pi mka ma sangum kalapingapmti tagayet dinjin mamteman.
²⁸ Wa zema nâp ke etaj yek. Kan sambe penaj dapmelanje sambe nep talip ma yek
 zemti kenj yayan tema mambein.
²⁹ Am namkinpepemak njenan nukjan nen aikme nej kegoak nukjan matiyap. Ya naman
 njenan yom mme nej an keyet mti nukjan tema matiyap.
³⁰ Nej sekj mmobogat nâmbak beme nej Kawawanaj nukjanen napmukulem mme
 mamayap keyet namti nep sekj mmobak.
³¹ Nej Amobotnanj Zisasiyet Bipman Kawawan an kwizet bunamar mene mene
 mamimwalip egat zikatnan nej zet ekjen ke penaj zeyap.
³² Nej Damaskas mkaen meti mamban kan keyet amobotnanj Alatas egar amobotnanaj
 nen peme Damaskas mkaen mamamtan keyan kasa kuku an notnan indeme ekjenaj met
 mka set bimar sambe bee nagat egar mesat kopme ekti atamti met mka katikjan pesenup
 zemti dombemti tapmebien.
³³ Âpme am notnne notnan ekjenaj zapat ke namti buzakset nati met kimbat solonan
 tati suasembe kenan naweti mka kimbat enzujaset tek tim tapme ululuj piyan zupman
 baen toti keeselak buzak kunzuti meban.

12

Kie kienok Kawawanaj Pâl kwileki nen zikat same ege

¹ Nej nananjat sekj mmoti keyet nama nep penaj ku mambein. Nej kekok mimiyet
 nama nep benak beme nej Amobotnanaj kie kienok kwitnan kwitnan enzililijan tazin
 ke zikat name ekbak keyet namti sekj nep mmobak.

²⁻³ Nej nup kan 14 tipman penaj kaimgat Kilaisianj nati kululujen mundum dolakjan
 penaj keyet kenan natetim mopme ekban e nâyp yanjut ke pe sekj melesin napmopme
 ekban ma belak kie kienok etaj zikat name ekban ke weyan ku namâtâlap Kawawanaj
 ikjanjut nân.

⁴ Âpme nej ke totati nej zet mamanan penaj nâmban. Msalen pien am zet njande
 igak igak manzemetnup sepem keboj yek igagen keyepmti nej nep ku zenzeyet ma
 msalen am zet ke zenâ zenâ mimiyet zemkuluj nenenaj.

⁵ Ma nej kwitnan kwitnan dolakjan penaj kululujen gwaen ekmâban keyet namti sek
 mmobot zet nep zewak. Yanjut nej keyet namti sekj ku mamimolap. Nej nukjanen met
 tapna Kawawanaj manapmukulem mnein keyet namtingut sekj mamimolap.

⁶ Neŋ zet penaŋ zeyapgapmti neŋ nanangŋat kwitn mmolap beme neŋ am seonŋ yek. Neŋ an ŋenaŋ nâmneme mobotnaŋ ku bewap. Egaŋ nâlen mama mimi ekti neŋ zet zeyap kapi nâwe. Kok keyet nâme ŋep teŋ beweyeyepmti neŋ nanangŋat kwitn ku mmobap yek.

⁷ Neŋ ekma Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ zikat naŋge. Keyet neŋ nanangŋat seŋŋ ku mmolap Kawawaŋaŋ Sadaŋ nâmpeme zawat nukŋaŋ seŋŋnaneŋ bem neŋge.

⁸ Miset tuk kapi Amobotnaŋaŋ iŋŋaŋ nukŋaŋ sambe bekaŋi menzempeme mebegat dunduwan.

⁹ Yaŋgut egaŋ neŋ dunduŋdu nnaŋgŋat dopmaŋ pigok gilik zemti naŋge, “Geŋ kwitnaŋ kwitnaŋ maolat temanen elak keŋ taolet nnaŋgŋapmti elak maŋgamâpma delaŋ zemâzin. Geŋ sek sukŋaŋ sukŋaŋ palen mamaŋigen nâgât windennaŋ geŋmagen ewe windenaŋbeŋ matazin.” Kegok dinoyeyepmti neŋ sukŋaŋ palen mama Kilaisiyaŋ mandamuŋ mimnein keyet windenaŋ temaŋ tapme Kilaisiyelen winde keyaŋ nabembuluŋti nadamuŋ mme mamayaŋ keyet oloneŋ mti seŋŋ omba ŋep mmobap.

¹⁰ Neŋ Kilaisiyet tikŋaŋŋaŋ omba penaŋ nnaŋgŋat zazin keyepmti egat kwizet buŋamaŋ mpalakŋaŋ bema keyepmti amnaŋ sisipeŋpeŋ mnamti mene mene nom kupereŋ mme neŋ nukŋaŋ sambe bee timtati tima dukŋan mopme sebe sugak sugak palen temama Kilaisiyaŋ iŋŋaŋ gwatnaŋ mneme egalen windeen katikŋaŋ bemti matalap.

Pâlaŋ Kolin am nâmkŋipepemaŋ ekŋengat yayaŋ temaŋ mimindeye

¹¹ In papia kumti nâgât seŋŋ ku mmobien. In kegok mme neŋ nanangŋat yaŋŋ kuwan keyepmti ingat tuŋguwinangatnaŋ am notnaŋ ekŋenaŋ nâgât nâme an seonŋ ŋenok mban kegok mambein. Neŋ an tototnaŋ mambak ze in ombemindendaŋŋeŋe dolakŋaŋ manzeip ekŋengat kandaŋinan baen penaŋ ku mambak.

¹² Neŋ eweŋan inmak kot mamban kan keyet neŋ Kilaisiyelen ombemindendaŋ mamayaŋ elak eweŋanak ke zemkawaŋaŋ bemti indama nâmbien. Âpme ingat tuŋguwinan sewak sewak palen mamti menok sepem igak igak mti Kawawaŋgalen mulup sepemaŋ igak igak beŋi mmepma in ekti maâtâtalip.

¹³ Neŋ dapmelange notnaŋ ekŋen dolakŋaŋ maindadamuŋ mmelap. Sepem kegogak in indadamuŋ dolakŋaŋ mimkwaban. Mti mulup sambe notnaŋ bee mkwaban yaŋgut kwitnaŋ kwitnaŋgŋat olat olat mti in ke napmukulem mimiyet kwep kegut ku indayaŋkweŋiwan. In keyet nâme neŋ ke myuŋguwan beme in yomm ke katikpewep.

¹⁴ Neŋ inmagen sek zut pilak koban. Yaŋ pi ewe naman kot indiksât tapmiyaŋ in nâgât yayaŋ mti mânewin kileŋ ku time mebe. Neŋ inmagen mulup met mimiyet tikŋaŋŋaŋ omba penaŋ matazin keyepmti kobap wa in mânep nanayet nâmti yek. Nemba isikŋaŋ ŋenaŋ mamaŋ bipmaŋ ku maidadamuŋ min. Nemba mamaŋ bipmaŋaŋgut nemba maindadamuŋ mip.

¹⁵ Neŋ ingat gogotn omba penaŋ matazin keyepmti neŋ mânepm mee tima mepme in indamukulem mimiyet nâma oloneŋaŋmak beme mulup mamiyap. Keboŋ mma in naman nâgât gogolin belaknik bugan matazin mene?

¹⁶ In nâgât yaŋŋ ŋep nâmatâlip neŋ in nukŋaŋ ŋen ku indawan. Keyaŋgut am notnaŋ ekŋenaŋ nâgât pigok manzeip, “Setnaŋ mee e iŋŋaŋ ŋep kwitimi kobe. Yaŋgut pien kot mamti nin tetimndemti ŋektikŋ mme yuŋgume mânepm mee tiwe.”

¹⁷ In nâgât nâme neŋ an notnaŋ zemindema koti ingat zeme in mânep indame ekŋenaŋ mti kot name makwitim niap kegok mambein.

¹⁸ Neŋ Taitas inmagen kokogat yaŋkweŋim nâma egaŋ ŋep zeme nâmti ekmak notne notnaŋ zemindema kobien. In nâme neŋ an ekŋen ke zemindema koti in zet kelakŋaŋ mimindamti mânewin mee zemtimti kot nanayet zemindewan kegok bein ma? Ekŋenmak neŋ nsakwep mulup yaŋŋaŋ kwep mimiyet mamnup ma mama mimi dolakŋaŋ sambe bee mmâbenn.

¹⁹ Nin zet sambe mandiindom kwatnup bee in nâme nin ingat zikalinan kwetepmaŋ mamayet nâmti etaŋ manzenup kegok mambein ma? E yek penaŋ. Nin Kilaisiyaŋ zet sepem kegok zemti Kawawaŋgŋat zikatnaŋ mamayet nâmndeye keyepmti notne dolakŋaŋ in pigok nâmbep. Nin kwitnaŋ kwitnaŋ sambe mam mann egip bee in indamukulem mimiyet etaŋ nâmti mamnup.

²⁰ Mneti neŋ ingat sepemin nâmban e ŋen tapme in mama mimi bekananŋ sambe mti mdândândâ palen ma kwitnaŋ kwitnaŋ bekananŋ mimiyet eyak ma ŋenzinziŋ palen ma kwitnaŋ kwitnaŋ ilinaŋgŋat etaŋ time kwaopme nimwianŋti mama ma lowek zet ma zeok zet ma sek mmoti mama kegok mti dapmelanŋgeyelen set pi kumasekme delaŋ zeme mame neŋ kot indikti endilipemti naman in nâgât nâmbien e tapme neŋ asekti sepem ŋen tapma nikbepmagengat eweŋanak eksemti mambep.

²¹ Ingat tuŋguwinangatnaŋ am notnaŋ ekŋenaŋ mama mimi okbi okbiŋaŋmak sambe penaŋ pigok mbien. An imbi set kileŋ mama ma mama mimi bekananŋ mimiyet sebelan

dinding mimi ma nolinangat imbiñan menzem wawat set sepem kekok mti ekñeñan keñin gilik zemti kwitnañ kwitnañ bekananñ sambe ke bankumpepepiñ mbien. Yom temañ kekok ke mkwabien keyepmti maneti neñ kan rñeniyet indiksât kotneti indikma in ewe yomenagak tapme indikti Kawawañgat neñzimoseñañ sakambuk temañ mti ingat tunguwinan si temañ suma neñ ku bewemagen zemti kiñgalap.

13

Pâlañ eksese zet notnañ zeye

¹ Pi neñ inmagen kopma sek tuk ilak besâpm. Âpme Kawawañgalen Zet Itnañanñ keyet keñan zet neñ pigok tazin,

“An zut ma tuk ekñeñan an rñeniyet myungungunñan neñ ekti zewep beme an ke neñ wati zet muluwen met pewep.” (Zii Zet 19:15)

² Neñ inmak mamban kan keyet am yommak mambien in yomin zemkawañ bemti mamayet ma am notnañ in mamañin weyañ ektitim mamayet eksese zet diindowan. Ya alak pi naman zapat meluwañ kapiyet keñan in sambeyet temakwep eksese zet ewe kumti indayap. Kan neñ kobap keyet am yomin mbien ke ewe zemkawañ bembepiñ mambep beme ekñen ke zet muluwen katikñan penañ onzemindema tabep. Neñ ekñengat kember ku mbap.

³ In nâgât pe Kilaisiyelen ombemindenderañ penañ main ma yek manâmneip keyepmti neñ inmagen koti am yominmak ke zet muluwen indesât zewan ke indema in Kilaisiyañ neñmak tapme mulup mamiap keyet yañan neñ nikmâtâtnembep. Wa Kilaisiyañ ingat mulup poptep poptep bugan ku mamin egañ inmagen mulup winderambenak mamin.

⁴ Egañ eweñan msalen pien manepeme atamti tewen kumasasokpewien. Kan keyet penañ windeyep timmage yañgut Kawawañgalen windeyañ mme gilik zemti wati main. Âpme am nin met ekmak tusumti manup nin penañ windennpiñ mamannup. Yañgut nin ekmak tapmann Kawawañgalen windeyañ ninmak tapme nin egalen winde kemak tati ingat zelin neñ zemusuwet indewanup.

⁵ In am nâmkijpepeñinmak ma belak mamaip e in ilinangat otnânâñinan baen kwalimti egit. In Kilais Zisas ingat keñinan baen matazin ke in ku manâmâtâpeip ma? Ku weyañ nâip beme Kilaisiyañ ingat keñinan ku matazin elak sosok sokbemkawañbewe.

⁶ Neñ in ningat nâmndeme Kilais penañ nâmkijpepmi mamannup mambein elak penañ nâmkatikbemindeyap.

⁷ In ningat ekñen ombemindenderañ penañ yek e neñ manâmndeip yañgut in Kilaisiyelen mama mimi dolakñan ke mâti mambep beme in ningat Kilaisiyelen ombemindenderañ penañ elak neñ nâmndewep. Nin in Kawawañanñ indamukulem mme yom neñ mimipiñ mamti mama mimi dolakñan Kawawañanñ nâmtikñan mamin ke etañ mti mamayet nâmti mandundum sanup.

⁸ Nin Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ kapi winderañ kumann totogat mulupmañ neñ ku mbenn. Elak ilin neñ nâmâtândeip. Nin Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ kapi mukulem mmann msat sambe palakñan mebegat mulupmañ etañ mamnup.

⁹ In nâgât an tototnañ bugan e neñ mandinoip wa neñ keyet nâma bekananñ ku bein. Âpme in nepegat winderinben ke mambep. Yañgut nin in Kawawañanñ indamukulem mme nâmkijpepen kalinñan penañ bemti mamayet nâmti Amobotnañgat mene mene mandundum sanup.

¹⁰ Neñ Amobotnañanñ in gwatnañ mimindendeyet nâmti neñ winde nanje wa ke in memendep mimindamti indawalet indendeyet yek keyepmti neñ beñan pien mamti in papia kapi eweñanak kumti indayap. Ke ekti in eweñanak weyeyañ mulup mimiyet nâmti bema kozin. Mneti neñ koti winde keyañ naman mtoindema neñ ku bewemagen zemti meluwañ kapi kumti indayap.

Pâlañ notnane mukumindeye

¹¹ Notnne, neñ zetrn pigok zemdelañ zema nâit: In Kilaismak maip keyepmti tunguwinan olojen palen mama mimi keyañ weme nâmkijpepen katikñan bemti mambep. In nâlen zet zeyap kapi gawepume delañ zemâbe. In ñoktikñin ma nânâñin kwep bemti sewakñan palen mambep. Mme Kawawañ an gogot toñan ma an sewakñan toñan egañ ingat tunguwinan mambe.

¹² In Amobotnañmak maip keyepmti in ilinak dopmañ mukulem dopmañ mukulem mti bet butem aiwep.

¹³ Am nâmkijpepemak pien manup nin in indamukumindenup.

¹⁴ Neŋ Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyelen keŋ taolet ma Kawawaŋgalen gogot keyet keŋaŋ tapme Emetak Teŋaŋ pende zamindeme in ilinak notn notn mti oloŋen palenak mamayet nãmti mandunduyap.

Galesia **Pâlanj Zisas Kilaisiyelen am manje Galesia msalen** **mamamtemien ekjengat zapat meluwanj kapi kumindaye**

Pâlanj zapat meluwanj kapi kuye. Galesia zapat meluwanj kapiyet zet kuye keyanj an nânânjin temanj Tâtâ Alakjanngalen nânâ mulup mamiwan eganj zapat meluwanj kuye ma yek e zet kapiyetnanj timti zet njan kemak bemekti Pâliyelen ma egalen yek e zet Galesia kuye kapiyetnanjanj zemusuwepme keyet katarj mamâlip.

Pâlanj zapat meluwanj kapi kuyeen Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknanj Penanj am notnanj Zuda manjeen ku sokbemberjanj ekjenmagen alakjanngat ma njanjanj timti megeen kan keyet ekjen dapmelaenge sambe msokbem mege. Ekjenngalen kenjanngatnanj njan ilak Galesia kapi ekjengat zapat meluwanj kuye. Nuknanj kapiyanj tageyepm Pâlanj zapat meluwanj kapi mge. An notnanj Zuda am manjeengatnanj Galesia msalen dapmelaenge tapmebien ekjengat tunguwinanen meti Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknanj Penanj Pâlanj ekjenmagen timet zeye ke tapmenngut saknanj naman Zuda am ekjenngalen yenjokjineyanj Kawawanngak tusum mamayet zetik mimiyanngalen betzinj ke kegogak ewe pepep bemti tim mamayelen zewien. Betzinj keyet pilinjanj sek butnanj maantimtemien. “Nep in nâmkijpepemak mamayet Zisas nâmkijpeme ingalen bep. Kegok ke set penanjanj penanj mimiyelele yanngut keetanj nep penanj yek. In kegok mti keyet palanjanj sekjin butnanj ewe antiseip wagak.” Zet kegok mozeme amnanj kenj zut palen Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknanj Penanjanj Zisas nâmkijpenti mama kazizit aiik keyet mtobiengapmti Pâlanj zapat meluwanj kumti zet keboj keyanj Kawawanngalen zet ku mtotogalen nâmti kuye. Angalen mama mimi zetnanj Kawawanngalen zetmak nep ku lumantj tim mamayelen yegat satnanj penanngat penanj zemti kumindaye.

Zet njoteknanj temanj kapigokganj Galesia zapat meluwanj kenjanj talip:

1:1-10 Zet yanbem zenzeyelen zet

1:11-2:21 Pâlanj mulup kapi Kawawanjanj ketalasim nanje kegok zeye

3:1-4:31 Kawawanngalen kenj taoletgat zet zapatnanj kapiyet mimiyanj

5:1-6:10 Dapmelaenge ekjen Zisasimagen tâtânjin tazin keyepmti ekjenanjanj kwitnanjanj njan mimiyelele e kwidendenjanjpij

6:11-18 Pâlanj zet zemdelaen zein

Pâlanj Galesia am nâmkijpepemak ekjen indamukumin

¹ Nejanj Pâl, Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknanj Penanj zemkawanj bembeyet Zisasianjanj ombemnenge. Âpme nejanj wa an njanjanj mulup kapi mimiyelele ku zemnenge ma ku neme meban. Ningat Kawawanj Bipm eganj iknanjanj Zisas Kilaisi gakiikengatnan mme wage egelanj muluwit kapi mimiyelele zemnembun.

² Âpme nejanjmak nâmkijpepeen an notnne sambe pien Galesia matalip ekjenmak nin in indamukunup.

³ Mme nejanj Kawawanj Bipm ma Amobotnanjanj Zisas Kilaisianjanj kenj taolet mimindamti indamukulele mimindeme kenj sewaknanjanjanj ingat tunguwinan wemti weweyelen mandundayap.

⁴ Kawawanj Bipmnanjanj nâme wenje keyet katnan Kilaisi zempeme eganj zet gawepumti nin yomengatnan gilik zemti ndatim kwakwagat iknanngat kenjanjanjanj penanj mananjanjanj ke amgat belen ketalasime ekjenanjanj kume gakiye.

⁵ Keyepmti nin Kawawanngat nâmann mobotnanjanj beme kan katarj sesewatsaperjanj mamabanup. E penanj.

In Kawawanngalen Zet Zapat Dolaknanjanj Penanj kapi ku zemyunnguwep

⁶ Kawawanjanjanj in Kilaisiyelen kenj taoletnanngapm indazemtetime ekmagen kobien. Ya in kot belak welep mti naman zet katnanjanj njan amgalen njotikmak lumamanjanjanj ke mamâlipngapmti nejanj ingat nâmtemtem penanj mimindeyanj.

⁷ In nâip, Kilaisiyelen zet katnanjanj penanj njan ku tazin. An notnanjanjanj Kilaisiyelen Zet Zapat Dolaknanjanj Penanj diindondonjanjanj ke amgalen njotikmak lumantj ingat njotikjin mamyanngumindeip.

⁸ Keyepmti pigok zema nâit. Ninmagengatnanjanj an njan ma Kawawanngalen ensel kululunngatnanjanjanj njanjanjanj zet katnanjanj diindowennen ke zemyunngumti njan diindowe beme an kebojanjanj ke Kawawanjanjanj zemdelaen zempeme tezinjanj njandanngat zapat bewe!

⁹ Âpme zet pi eweñan zewan keyegak sakwalam zema nâit. An ñenan Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ diindowenn ke zemyunğumti zet katnañ ñen diindoween an ke Kawawañan welili mpeme teziñ ñandañgat zapat bewe.

¹⁰ In nâme neñ zet kapi amnañ nâmneme dolakñan bembeyet zeyap bein? E yek! Neñ Kawawañan iknan nâmneme dolakñan bembeyet nâmti manzeyap. Neñ nanangat amnañ nâmneme mobotnañ bewak ze zigoset Kilaisiyet mulup an mambak?

Kawawañan Pâl mulupmañğapm kumtetime koge

¹¹ Notnne, neñ zet kapigok zema nâit: Neñ Kilais iknanmagengatnañ penañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ kapi timti diindowan wa ke ammagengatnañ yek.

¹² Neñ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ manzeyap kapi am ñenmagengatnañ ku tiwan ma ñenan zemzikat ku mnyae. Zisas Kilaisiyan iknan zemzikat nanğe.

¹³ Neñ Zuda am nnañgalen nâmkijpepe ke mâti mmamkwabannen zigok mamban ke in mamannañgat yañan ñep nâip. Neñ windenay penañ bemti Kawawañ nâmkijpepenañ am manğe ñen manğe ñen sisipeñpeñ mimindamti indawalesâğât mamkwateman.

¹⁴ Neñ itnañan Zuda am nnañgalen sesewat mama mimien namba sememen kwep notnañ indasebemindemti yeñpamne ekñengalen mama mimi ke mâpmamti keyañ katikñan bem tatagalen mulup windenaybeñ mammteman.

¹⁵ Âpme Kawawañan nâmnene keyet katañ neñ ewe sokbembepiñ tapma eweñan tipman baenen egañ keñ taoletnañğapmti naombemneñge. Ma nâme weme nazemtetime iknanğalen mulup mamiap.

¹⁶ Âpme kan beme ekbanen egañ Nemunañ zikat name egalen buñam zapat keyet yañan am Zuda manğaen ku sokbembenañ ekñengat ñep zewak. Ma neñ an ñenmagen mepma zemmusuwetgalen ñoktik ku nanğe.

¹⁷ Ma Zelusalem mkaen ku moti Zisasiyet nembanaen an notnne eweñan yañbemti mamkwatemi en keñ ku indikban. Neñ belak Alebia msalen metatneti bam gilik zem Damaskas mkaen koban.

¹⁸ Ke matokwatnepema nup kan tuk delañ zeme bam Pita eksâğât Zelusalem mkaen moti ekmak ke Sonda zut etañ mamban.

¹⁹ Ekmak ke mamti Zisasiyet nembanaen notnañ sambe ku tapme indikban. Amobotnañ Zisasiyet meniñan Zems etañgat tapme ekban.

²⁰ Zet kapi dâsuki ku kumindayap. Penañ sukwep Kawawañgat zikatnañ kuyap.

²¹ Neñ Zelusalem mka teman ke maneti keyetnañ bam Silia ma Silisia msalen meti Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ diindom diindom meban.

²² Kan keyet Zudia msalen Kilais nâmkijpepenañ am mambien ekñenañ nknikpiñ mme meban.

²³ Neñ mepma am notnañ ekñenañ nâğât zapatn pigok etañ zeme nâmbien, “An nin sisipeñpeñ minndamti Zisasiyelen kwizet buñamañ mme yek bembeyelen mulupmañ mamin piwan naman Zisas nâmkijpemtî egat kwizet buñamañ zetnañ zemzikat indam tapmmezî.”

²⁴ Ekñenañ nâğât zapatn kekok zeme nâmti keñin dolakñan penañ beme Kawawañgat wisikñ zewien.

2

Pâlaj ombemindenderañ notnañ Zelusalem mkaen met indige

¹ Msat katañ matokwapmetnepema nup kan 14 delañ zeme Zelusalem mkaen ewe mesât tati Banabasimak Taitas ilisakwep idatima neñmak mebenn.

² Ke belak penañ ku mobenn Kawawañan zet zemkawañ bem namti keñ m elen beleñ beme mosâti eget idatimti moban. Moti am Zuda manğeen ku sokbembenañ ekñenmagen Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ zemkawañ bemindawan keyet zapatnañ an ñenañ etañ ondekindemti ekñen zemkawañ bemindawenn. Kapigok nâmtiyeepm mbenn mneti ekñenañ neñ mulup mamiyap ma mkwabab keyet zemtalat neme mulupmnañ penañepiñ benakmagen zemti kekok mbenn.

³ Âpme Taitas ek kogogagak Glik msalengatnañ wati mebelin keyepmti ondedagen ek sekñan butnañ antimpepeyet ku nâmpewien.

⁴ Keyañgat ningalen ondedak keyet keñan an belakñan notnañ nâmkijpepeen sakam-nok mamaip ekñenañ buzak buzak ondedagen motati nin Kilais Zisasmak tusum mamti lala mamanup keyet yañ ndikmâtâti Zuda am ekñengalen zii zet kandañan ke ewe gawepumti mimiyet nâmti Taitas sekñan butnañ antimpepeyet zemndewien.

⁵ Zemâtâtndame nin ekjen kebonj ke ondedagen zet zenzeyet kawawanj isikjanj bugan ku indawenn. Nin Kawawanjalen Zet Zapat Dolakjanj Penanj keyelen setnanj ke inmagen mkalinjanj bemann tatagat nâmti mulupmanj maminup.

⁶ Nâmkijpepemak am ekjenmagen an ñejanj notnanjanj amobotnanj sakam bemti ekjenanj Zet Zapat Dolakjanj Penanj zenze mulup mkwabien. Ekjenanj nânâ alakjanj ñen ku zeme nâmban. Nejj manzeyap sepep kegogak zemkwapme nâmban. Mobotnanj ma tototnanj, temanj ma isikjanj, Kawawanjanj nin sambe ndikme sepep kwep mambenup.

⁷ Ekjenanj ek nâme Kawawanjanj Pita ek Zuda am ekjenmagen Kawawanjalen Zet Zapat Dolakjanj Penanj zemkawanj bembeyet zempeye. Âpme nejjgut am Zuda manjeen ku sokbembenanj ekjenmagen mulup mimiyet zemneje.

⁸ Mti Kawawanjanj Pita Zisas Kilaisiyelen buñam zapat zemkawanj bembeyelen kumte-timti winde same eganj Zuda am ekjenmagen mulup mge. Âpme nejj kegogak an Zisas Kilaisiyelen buñam zapat zemkawanjbembeyelen nakumtetimti winde namti zemneme am Zuda manjeen ku sokbembenanj ekjenmagen mulup mimiyet zemneje.

⁹ Nejj Kawawanjanj kejj taolet mnamti mulup mobotnanj kapi nanje. Mti Zemsmak, Pita ma Zân ekjenanj am Kilais nâmkijpepejanj manje ekjenanj ñejanjin amobotnanj sakam bemti mambiengapm ndikmâtâti nejjmak Banabas nit notn minndemti bet butem ndemti nit am Zuda manjeen ku sokbembenanj ekjenmagen mulup mimiyet zemâtâtndame mepmalu ilin Zuda am ekjenmagen mulup ewe tusumti mbien.

¹⁰ Âpme ekjenanj ondedagen keyet nin am nâmkijpepemak msat notnanen maip ekjenmagen met zemalu milawat notnanj beme timti nin am bekopsat Kawawanjalen dapmelange Zelusalem mka teman mamaip ekjen indapmukulem mimindendeyet etanj zemndewien. Âpme nejj mulup ke ewejan baen windenjanbenj mammkwalawanj ya pi ewe mti indamukulem mmobap.

Pâlanj Pitayelen myunjunjanj eksokbeye

¹¹ Âpme Pitayanj Antioj mka teman kopme nejj am sambe kejan myunju yunjunjanj ombemti zewan e kwilekiyet eganj myunjunju sosok penanj mge.

¹² Kelak tipman baen Zemsiyanj am nâmkijpepemak Antioj mkaen ku indeme kobienen Pitayanj am nâmkijpepemak Zuda manje ku sokbembenanj ekjenmak tu meu manimtan. Yanan am ekjen keyanj kot pataj pewien kan keyet eganj naman ekjen Zuda manjeen ku sokbembenanj ekjenanj kingat kumti ekjenmak tu meu ku manimtan. Eneogot eganj ekjenanj yanj eksokbeseip ma an ekjen keyanj am seknjin butnanj antitiyelen kejin teman wenge keyepmti kingati mge.

¹³ Âpme Zuda am nâmkijpepemak notnanj sambe ekjenanj yanjbemti Pitayanj kingati mgenok sakamkwep mme Banabas mee kogak ekjenanj kingati sululuk mege.

¹⁴ Kegok mti ekjenanj Kawawanjalen Zet Zapat Dolakjanj Penanj tazin keyet katanj ku mâpme indikti nejj am sambeyet zikalinan Pitayet pigok dunduwan, “Gejj Zuda ananj, Zuda am ningalen mama mimi tazin keyet katanj ku maminik. Gejj am Zuda manjeen ku sokbembenanj ekjenanj mama mimi keyet katnan maminik ke ñep penanj yek. Giti an kebonjanj naman zigok ekjenanj Zuda am ningalen mama mimi keyet katanj mamayet maindapitilinj?”

¹⁵ Nin Zuda am manje penanj wa nin am zupman mamaip amka yomtonj ekjen kebonj yek.

¹⁶ Nin nânup an ñejanj Zudayelen zii zet gawepumti keyepm Kawawanjanj zikatnan tejj ku mambein. Zisas Kilaisiyet etanj nâmkijpepepmti tejj ñep bembeyelen. Nin kegogak Zisas Kilais nâmkijpepepmti Kawawanjanj zikatnan tejj mama ke mamanup. Wa zii zetgat yek.

¹⁷ Âpme am notnanj nin Kilaismak pepem bemti tejj mamasâgât manzenup. Yanjut nin Kawawanjanj ndikme am yomtonj mamaip ekjen nembonjak mambein keyepmti in nâme Kilais eganj yom mimiyet zemndeme mamanup bein? Wa kogok ke yek!

¹⁸ Nejj zii zet ekma dolakjanj bein keyanjgut zii zet ke mâti tejj setnanj bembe ke set ku tazin keyepm naman bamkumpewen ke naman ewe mma kwapme mti mambap beme nejj an zet kululotonj bewap.

¹⁹ Âpme nin an gakikjanj seknjanj ke mti zet muluwen ku mawapmotnup. Âpme nejj kegogak am gakikjanjnok mayap keyepmti zii zelanj ñep ku zemnonak. Nejj Kawawanjanj manâmkijpepepmti mama mimi tejj penanj mamiyap. Keyepmti zii zelanj nejjmak Kilais tewen ndome gakiwelinj bein.

²⁰ Nejj pigok nâmkijpepep Zisas Kilais tewen gakiye kan keyet mama miminn itnanjanj bekananj sambe bee aseme yek bemâge. Keyepmti nejj alak pi mama miminn itnanjanj bekananj ke mâti mulup mamin, keyet katanj ku mamiyap. Nejj Zisas Kilais egalen

njoktik etañ mâti mamiyap. Âpme Kawawañgat Nemunañ Zisas Kilais egañ nâgât kemben nânemti yomm pumti gakiye. Keyepmti neñ keyet nâmkijpema egañ nâgât keñnan koti matazingapmti egañ nâgât zet zigok ñen manzein ke neñ nâmti zetnañ mañgawepuyap.

²¹ Neñ Kawawañgalen keñ taolet am ninmagen sokbeye ke ku manzematlatpeyap. Zii zet gawepumti yompiñ bembe set ke tadak ze Kilais ek belak etañ gakiye kok zewenek.”

3

Zii zet gawepupu ma nâmkijpepeyelen zet

¹ Wakae, Galesia am seon mañge penañ! In am pe kwiyañ keñin mme kilom beye? Neñ Zisas Kilais tewen kumasasokpepenañ keyet yañañ weyañ zemâtâtindama nâmbien.

² In zii zetgalen mama mimi ke mâpmamti Kawawañgalen Emetak Teñ ke tiwien? Ma Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ kapi nâmti nâmkijpemt Kawawañgalen Emetak Teñ tiwien ze? Olak zeme nâmbi!

³ In ke kwilekiyet seon penañ beme delañ zemâzin? In Kawawañgalen Emetak Teñgalen selen yañbemt mebieñañ naman itnañañ ke ewe gilik zemti ilinañgalen windeen mdelañ zesâgât tapmip ma?

⁴ In Kawawañgalen Emetak Teñmak kot tusume kwitnañ kwitnañ nukñañ inmagen sokbemindamâge ke in nâme belak penañ sokbemindaye kegok bein?

⁵ Ma in zii zet mâti mamaip keyepmti Kawawañañ Emetak Teñañ indamti menok inmagen mammsokbein? Yek, in Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ nâmti manâmkijpeip keyepmti menok mamip.

⁶ Kawawañgalen Zet Itnañañ keyañ Abalaamgat pigok zenzenañañ tazin, “Abalaamañ Kawawañgat nâmkijpeyepmti Kawawañañ egat nâme an teñ beye.” (*Sokbembe 15:6*)

⁷ Keyepmti in pigok penañ nâit, am nâmkijpepemak mamaip ekñañañ Abalaamgat nemunambañañ penañ bemt mamaip.

⁸ Am Zuda mañgeen ku sokbembenañ ekñañañ eyo nâmkijpepe aikme Kawawañañ indikme an imbi teñ bembeyet zenzenañ keyepmti eweñañ Kawawañañ Abalaamgat zet zapatnañ kapi zeme Kawawañgalen Zet Itnañanen pigok kumpewien,

“Abalaam, geñ nâmkijpepemak bewanan keyepmti geñmagengatnañ alikdi sokbewe.

Âpme am msat sambe ekñañañ ek nâmkijpemt set keeset kaisasatnañ ke mâti mme neñ ekñañ añañgalañindewap.” (*Sokbembe 12:3; 18:18; 22:18*)

⁹ Keyepmti am Kawawañ manâmkijpeip ekñañañ Abalaamak tusume Kawawañañ nsakwep tewalañ sambe mandamkwatain.

¹⁰ Âpme am notnañ zii zelañ ñeñañ bemindeme mamaip ekñañ Kawawañañ saik makumindein keyepmti Kawawañgalen Zet Itnañañ kapigok mimiñañ tazin,

“Zii zelen zet sambe tazin ke ñep ku kululuyelen. Am ñeñañ kwep ñen makuluin beme ek Kawawañañ saik makumpein.” (*Zii Zet 27:26*)

¹¹ Keyepmti an ñeñañ zii zet keyet keñan mamti naman neñ Kawawañgat zikatnan teñ penañ yompiñ mayap. Kegok ñep ku zenzeyelen elak Kawawañgalen zet piyañ sosok penañ pigok zemkawañ beme nânap,

“Nâmkijpepen etañ Kawawañañ indikme teñ mambeip am ekñañ keyañ etañ mama kanzizit aikbep.” (*Habakuk 2:4*)

¹² Zii zetgat keñanen nâmkijpepey et zetañ ñen ku zenzenañ Kawawañgalen Zet Itnañañ pigok gulak zenzenañ,

“An ñeñañ zii zet sambe ke mâti mamambe beme maneti keyet penañañ mama kanzizit tiwe.” (*Wok Pris 18:5*)

¹³ Âpme Kawawañgalen Zet Itnañanen zet ñen kapigok tazin, “Am tewen maindom masasokindeip ekñañ Kawawañañ saik makumindein.” (*Zii Zet 21:23*)

Âpme Zisas ek yomepiñ yañgut egañ am yominmak Kawawañañ saik kum indeme nukñañ matip sepem kegogak tiye. Kegok timti am zii zetgalen zemdelañ zenze muluwengatnan gilik zemndatiye.

¹⁴ Zisas Kilaisiyelen zet gawepupu ma gakikiñañ pembenañgapmti Kawawañañ Abalaam Emetak Teñ sasayet zetik mpeye ke am Zuda mañgeen ku sokbembenañ ekñañañ ke time delañ zeye. Âpme nin nâmkijpepemak bemtiñgut Emetak Teñ titiyet Kawawañ iñañ eweñañ zapatnañ zemndendañ ke ñep tiwanup.

Zii zet keyañ Kawawañgalen zetik mge ke ñep ku aseke

¹⁵ Nâmkînpeepen notnne, neñ kwitnañ kwitnañ masokbeme eknâminup keeset zet ñen pigok bem zema nâit: an zut ñenañ keñ kwep bemti muluwit kwileki ñen mimiyet zemkatik bermal an ñenañ ku maasekidein ma an ñenañ nânâ ñen ku matusumidain.

¹⁶ Kawawañan Abalaamak ñsokñane sambe ekñenmagengatnan an kwep ñenmagen kwitnañ kwitnañ dolakñan bam sokbembeyet zetik mpeye. Kawawañgalen Zet Itnañanen muluwan ke wa ñsokñane sambe ekñengat meluwan miminñan ku mamain nânap: ñsokñane sambe, ekñengat tunñuwinanñatnañ sokñan kwewetan egat zet zapatnañ miminñan mamainnup sokñan ke Kilais.

¹⁷ Kawawañan Abalaamak zemtâmti tâtâ ke mkatikñan beye ma zetik mge ke ñep ku asekegalen. Kegok mti mamkwatnepeme nup kan 430 bemenñut zii zet 10 ke Moses saye. Keyepmti zii zet keyan Kawawañan Abalaamak tâtâ mti kwitnañ kwitnañ ke sokbembeyet zetik mpeye ke ñep ku aseke.

¹⁸ Zii zet ekñen kapi weyan gawepumann delan zeme keyan yomengatnan gilik zemti ndatiti set ke tadak ze nin naman zetik miminñan keyet katan ku mbenek. Âpme Kawawañan keñ taoletnañgat Abalaam zetik mpeye keyet penan saye.

¹⁹ Âpme naman yanñan eneyet penan Kawawañan zii zet kapi beye? Kawawañan am ekñenañ yomnañgat yanñan ekmâtâtâtgat nâmti zii zet kapi indaye. Zii zet ke mti manepeme zetik miminñan keyet penanñan Kilaisiyan am mamain sokbeme zii zet kapi delan zenzeyet zenzenañ. Kukñanñgat Kawawañan zii zet ke ensel ñengat betnan beme egañ mti Kawawañan ma am ekñengat an tunñuwin Moses egat betnan beye. Beme Mosesiyan mti kot weñsokñane ekñen indamti zemâtâtindaye.

²⁰ Âpme kukñanñgat Kawawañan Abalaamgat zetik mpeyeen egañ igak etan zeye. An ñenañ tunñupman tatat ke yek penan, ensel ma Moses mee kogak yek.

Zii zelan gapmukulem mti Kilaismagen ku gaikmebe

²¹ Keyepmti in nâme zii zet alakatnañ zeya keyan Kawawañan eweñan zetik mge ke ñep penñeme mebe bein? E ñep ku mimiyelen. Kawawañan zii zet kapiaset amnan mama titiyet set aikndaye ze amnan zet keeset etan mepme Kawawañan indikme teñ beme mama ñep maaik indamanak.

²² Yanñut Kawawañgalen Zet Itnañan nin pigok zikat ndain: Msalen am sambe bepi yom mimiyet tikñanin omba penan matazin. Keyepmti an ñenañ Zisas Kilais nâmkînpeewe beme Kawawañan Emetak Teñan ke taolet ndandayet zetik mge ke sawe.

²³ Nin eweñan nâmkînpepeyelen setnañ ewe sokbemndandapiñ tapme zii zet katikñan kandañan tatnepemann nâmkînpepeyet zetik miminñan keyet penanñan sokbemkawan bem ndaye.

²⁴ Zii zelan ndamusuweti mandalem kwatnepeme Kilaisiyan ikñan kopme ek nâmkînpeemti Kawawañan zikatnan yompiñ teñ bembeyet kegok miminñan.

²⁵ Kilaisiyan kopme nin egat nâmkînpeemti keyet sakñan gwaenen nin zii zetgat kandañan ñen ewe ku matatnup.

Nâmkînpeepen nin Kawawañan nenunambañane mambenup

²⁶ In Kilais Zisas nâmkînpeewengapmti in Kawawañan nambañan bemti mamaip.

²⁷ In Kilaismak tususu mme tu zulutindeme Kilais ikñan nambañan bewien.

²⁸ Kegok mti am sambe Zuda ma am Zuda manñeen ku sokbembenañ ma sisiliñ namba ma am belak lala mamaip ma an ma imbi nin sambe Kilaismak tusumti am manñe kwep kwabien.

²⁹ In Kilaisiyet zapat bewien kan keyet in Abalaamgat ñsokñane penan bewien. Mti eweñan Kawawañan Abalaamgat zetik mpeye keyet penanñan Emetak Teñ timti mamaip.

4

Nin Kawawañan nambañane mambenup

¹ Neñ bemzenze zet ñen ewe kapigok zema nâit. Namba isikñan ñen bipman gakime sakwep keygak bipmanñalen kwitnañ kwitnañ keyet tonñan bemti damuñ ku mamain. Ek anemba isikñan bugan keyepmti egañ kwitnañ kwitnañ keyet sisiliñ etan main. Egañ ñep ku damuñ mimiyelen keyepmti

² Bipman isikñan egañ datnañan kwitnañ kwitnañ yalon pemti gakiye ke time kwaopme ekdamuñ mti manepeme namba isikñanñgat bipmanñan kan beye ke bududuk beme namba ikñanñgat betnan beme ikñan ekdamuñ mamin.

³ Eweñan nin namba isikñan keboñ sisiliñ namba bemti zii zet ma Zuda ekñengalen set sambe notnañ bembenañ keyet kandañan meti kapiyan mama kanzizit ñep aikndasem zemti ke mâti manepemann bam Kilaisiyan koge.

⁴ Kawawaŋaŋ kan nâmpeye kan ke kopme iŋŋaŋgat Nemuŋaŋ penaŋ Zisas ke Zuda imbi ñeniyet keŋaŋ beme kambakmak tati ambege. Ambepme egaŋ Zuda amgalen zii zet gawepumti mamtan.

⁵ Egaŋ ke nin zii zetgat kandaŋaŋgatnan gilik zemndatime Kawawaŋgat nembane bembeyet nâmti kekok mge.

⁶ Egaŋ kekok mti indatime in egat nemuŋane bewien keyepmti Kawawaŋaŋ Nemuŋaŋgat Emetagaŋ butnaŋ ke ningat keŋŋnan peme toweti egaŋ mme nin nâmtalati Kawawaŋgat kwizet pigok makunup, “Bien, Bien!”

⁷ Keyepmti nin zii zet kandan sisiliŋ nembra ewe ku mamanup. Nin Kawawaŋgat nemuŋane penaŋ bemi mamanupgapmti ekmagengatnaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ kopme matinup.

Pâlaŋ Galesia am nâmkijpepeŋinmak ekŋengat yayaŋ mge

⁸ In eweŋaŋ Kawawaŋgat yaŋaŋ ku weyaŋ nâmtâtâti keyepm Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ zeme sokbeme mâge keyet nâme kawawaŋ dâsuki mmonzempemti keyet kandaŋaŋ meti mambien.

⁹ Yaŋ alak in Kawawaŋaŋ penaŋ egat yaŋaŋ ilak nâmtâtâlip ma gilik zem kapigok zema ŋep besem Kawawaŋaŋ ingat yaŋaŋin nâmtâtâzin. Âpme in eneyet naman gilik zemi Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ mge kemagen tapmelip. Kwitnaŋ kwitnaŋ belakŋaŋ keboŋ keyaŋ in indamukulem mimindendeyet windaŋaŋ ŋen ku tazin, yek penaŋ. Âpme in yaŋaŋ ke nâmtiŋgut naman kwilekiyet keyet kandaŋaŋ ewe mebegalenak mamip?

¹⁰ In kendo sambe sepem igak igak pi tapmeti keyet nâme mobotnaŋ beme

¹¹ keyet kandaŋaŋ mepmâpme neŋ mulupm inmagen mban keyaŋ penaŋepiŋ besemagen zemi keyet omba penaŋ maembembeliap.

¹² Notne, in neŋ Kawawaŋgat manâmkijpeyap kegogak nâmkijpeyepet nâmti zeap. In nukŋaŋ ŋen ku aik nawien. Kegok tusumti mmobotgat wekum indayap.

¹³ Nâip, neŋ eweŋaŋ sek zawalaŋ naikgeyepmti inmak ke tati in Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ diindowan.

¹⁴ Âpme zawat sebet susuk igagen penaŋ sokbemname in nâmneme mgasik beme ku nikŋgabien. Yek, in nikme Kawawaŋgalen ensel ŋenok bewan ma Zisas Kilaisnok bema nikdamuŋ dolakŋaŋ penaŋ mnawien.

¹⁵ Kan keyet Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ diindoma nâmti oloŋen mbien. E naman eneyet pigogat windaŋaŋ peme tatozin? Kan keyet in zikalin kwanzemti neŋ nanayelen benak ze in nâgat zikatn bekanan kwanzememti ingalen pembenan keyaŋ wetneme neŋ mulup inmagen ewe tusumti mbak.

¹⁶ Yanaman kan pigogat zet penaŋ sukwep diindoma in kwilekiyet neŋ naman nikme kasaŋin bema mambankumneip?

¹⁷ Âpme am zii zet zikat indanda dâsuki notnaŋ mamaip. Ekŋenaŋ in ekŋenmak met tusumti mamayet nâmti zet kelakŋaŋ mamimindeip. Ekŋenaŋ ŋep indamukulem mimindeme mama kanzizit ŋep ku tiwep. Ekŋenaŋ belak tususunin neŋmak tazin ke elenagem indeme in met ekŋenmak mamayet nâmti kekok mamip.

¹⁸ Neŋ inmak ke mama ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋgat setnaŋ zikat indamti indamukulem mme keyaŋ ŋep benak. Âk neŋ beŋaŋ piyen mama ekŋenaŋ zet kelakŋaŋ etaŋ mimindamti indatimti ilinaŋgalen mamaen mesât manzeip ke dolakŋaŋ penaŋ yek.

¹⁹ Nembanne, neŋ in Kilaisiyelen mama mimi tazin sepem kegogak titiyelen nâmti keŋŋ sindem temaŋ penaŋ beme inmagen mulup mamiap. Imbi ŋenaŋ nembanaŋ sokbesâpme sek sindem matin sindem sepem keboŋ manâyap.

²⁰ Neŋ alak pi inmak ke tabak ze dolakŋaŋ penaŋ. Neŋ ingalen nukŋaŋ ke eknâm mti ŋep indamukulem mimindewak. Âk neŋ beŋaŋ penaŋ pien tati ingalen nukŋaŋ ke zigoset ekti indamukulem mimiyelen ke ku nâmtiyepm ingat yayaŋ temaŋ penaŋ mimindeyap.

Selamak Aga egetmagen bemzenze zet zenzeŋaŋ

²¹ Neŋ am in zii zet keyet keŋaŋ meti mamaip in pigok indayaŋkwesima zeit, in zii zelaŋ zigok penaŋ zein keyet yaŋaŋ zemkawaŋ beme nâmbi?

²² Kawawaŋgalen Zet Itnaŋaŋen zet pigok zemkawaŋ bein, “Abalaamgat nemuŋanet zet sokbewun, ŋen iŋŋaŋgat imbiŋaŋ penaŋ kwitnaŋ Sela ekmagengatnaŋ sokbeye. Neŋ sisiliŋ imbiŋaŋ kwitnaŋ Aga ekmagengatnaŋ sokbeye.

²³ Âpme sisiliŋ imbiŋaŋmak ambebun ke Abalaamgalen ŋoktigengatnaŋ etaŋ sokbeye. Âpme imbiŋaŋ penaŋ kemak ambebun ke Kawawaŋaŋ zetik mpeye keyet katnaŋ sokbeye.”

²⁴ Keyepmti nin ekuwen imbi Aga ek Kawawaŋaŋ Sainai Kalaŋaŋ Moses zii zet saye sepem keboŋ. Ma imbi Sela ek Kawawaŋaŋ Abalaamgat inŋokŋane sambe sokbembeyet

zetik mge sepem kebonj. Aga ek sisilij imbi etanj mamtan keyepmti insojane ekjenanj sisilij am bemâbien.

²⁵ Sisilij imbi Aga ke Alebia msalen Sainai Kalanj tazin keyet sesepmanj bein. Yanj alak Aga eganj Zelusalem mka temanj keyet sesepmanj bein. Zelusalem mka ma am ke matalip ekjenanj zii zetgat kandanjan meti sisilij mamip.

²⁶ Âpme Abalaamgat imbinanj penanj keyanj Zelusalem alaknanj kululujen gwaen Kawawanjat kandanjan tazin keyet sesepmanj bein. Âpme Zelusalem kululujen tazin keyanj am lala mamanup ningat mamm kekok bein.

²⁷ Kawawanjalen Zet Itnanjanen zet kapigok tazin,

“Imbi tipkatik mamanik geñ nempa ambesâgât sek sindem ku matinik. Keyet mti geñ oloñen mti kwizet temanj ku. Bam Kawawanjanj geñmagen menok mme geñmagen nempa sambe penanj sokbem mâbep. Sisilij mulup imbindanj nempa ambege ke sebempemti gâlenanj omba penanj sokbemâbep.” (Aizaya 54:1)

²⁸ Âpme Aisakganj Kawawanjanj zetik mge keyet katanj sokbeye. Yanj alak pi notnne in Kawawanjanj zetik mge keyet katanj sokbemti egat nemunambanane bemti mamaip.

²⁹ Âpme nempa sisilij imbi Agamagen sokbeye eganj Kawawanjalen Emetak Tenanj menok mme sokbeye nempa ke kasa kasa msaye. Sepem kekok alak pi am zii zetgalen set mâti mamaip ekjenanj nin kasa kasa mamindaip.

³⁰ Âpme keyet Kawawanjalen Zet Itnanjanen zigok penanj zenzenjananj tazin?

“Sisilij imbi ek nemujanmak ilisakwep idamâpmane msat belaknanj melit. Mneti sisilij imbi egalen nemujanj keyanj imbindi penanjalen nempa keyelen kwitnanj kwitnanj ke tonanj bewemagat.” (Sokbembe 21:10)

³¹ Keyepmti notnne, wa nin sisilij imbi keyelen nemunambanane yek. Nin Abalaam iknanjat imbinanj penanj egalen nemunambanane mamanup.

5

Nin lala manujan lalayegak penanj mabanup

¹ Kilaisyan in mme lala mekoti maip keyepmti in lala bubuk mekoti mambep. Keyepmti in am notnanj kawanjanj bugan indame ekjenanj Zuda am ekjenalen zii zet keyet kandanjan meti mamayet zet kelaknanj mimindamti ku indatiwep.

² Neñ zet kalijan kapigok zema nâit, in sekñin butnanj antim indendeyet zeme nâmindewep beme Kilaisiyet gakikinanj keyet nâme belaknanj penanj bewe.

³ Neñ zet keyegak ewe sakwalamti penanj pigok diindoma nâit, mneti an ñenanj sekñanj butnanj antitiyet nâmindewe beme zii zet sambe ke esemtenj weyanj gawepume delanj zemâbe.

⁴ In zii zet gawepumann Kawawanjanj indikme tenj besenup zemti mamip. Inmagen Kilaismak tususu mbien e ilak etime delanj zeye. Keyepmti Kawawanjalen kenj taolelanj inmagen ku matazin.

⁵ Keyanjut nin Kawawanjalen Emetak Tenjalan windeyanj nâmkijpepenjan ndamukulem mimindeme mulup dolaknanj mmann Kawawanjanj nin nâmindeme tenj bembeyet webemti damuj matatnup.

⁶ Nin Zisas Kilaismak tususu mbennen am sekñin butnanj antitijan ma sekñin butnanj antitipij mama mimi keyet nâma kwitnanj kwitnanj ñoteknanj penanj ku beye. Nin nâmkijpepen gogot palen mama keyet nâmann penanj penanj bein.

⁷ Eweñan in Kawawanjalen zet katnanj penanjset mama mimi dolaknanj ke mkwabien. Yanj alak kwi ñenanj zigoset zet kelaknanj mimindeme Kawawanjalen zet katnanj bamkumpemti naman set ñen ñaset mâti mamelip?

⁸ In Kawawanjanj indakumtetime kot egat zapat bewien. Yanj eganj in mama mimi bekananj ke mimiyet eganj zet kelaknanj mimindeme ku mamip.

⁹ Nâip, nin yis isiknanj bugan nupmamanj kenjan pemann toti keyanj nupmamanj mme omba penanj masemem kwapme eknup. Sepem kekok an bekananj kwewanj am dolaknanj sambe ñotikñin mamme yunjum temezin.

¹⁰ Neñ in Kawawanjalen Zet Zapat Dolaknanj Penanj ñep ku katik pewep ke nâmkatikbemindeyanj. Nin Amobotnanj Kilaismak tususunn tazin keyepmti in ñotik sepemanj ñen ku mâti mebep ke penanj nâmkijpem indeyanj. Âpme am zii zet mâti mamaip ekjenanj kenjin mamimyunjguip keyepmti bamgat yomin keyet dopmanj Kawawanjanj mutumindawe.

¹¹ Notnne, neŋ amnaŋ sekŋin butnaŋ antitiyet zetnaŋ diindowak ze zigoset Zuda am ekŋenaŋ sisipepeŋ mnawiek? Ma kegok diindowak benagen Kilais tewen kumasasokpeme gakiye keyet zapatnaŋ zemann manâmbekambemndeip e kegogak ku mbiek?

¹² Am in sekŋin butnaŋ antim pepeyet zetnaŋ mandindoip ekŋen keboŋ ke indikti diindome ilinaŋgat kalin sowep.

¹³ Notnne, in lala mamayet nâmti Kilaisiyaŋ indazemtetime kobien. Keyepmti in kapigok ku nâseip. Nin lala tatnup keyepmti mama mimi itnaŋŋaŋ ke ewe timann kwapme mne kegok ku otrâit in ilinak mukulem mukulem mti gogot palen mambep.

¹⁴ Âpme zii zet sambe keyet zet ŋotekŋaŋ temaŋ pigok pende mti zenzeŋaŋ, “Gitaŋgat maŋgembein keyet kataŋ am notnaŋ ekŋengat gogot mimindewanik.” (*Wok Pris 19:18*)

¹⁵ In mneti tunŋuwinan zet mdândândâ mti dopmaŋ mekum kokum mti am mama mimiŋin dolakŋaŋ tazin ke walep mâbepmagen zemti yayaŋ zet kapi diindoyap.

Emetak Teŋaŋ mama mimi alakŋaŋ kapigok mandain

¹⁶ Neŋ ingat pigok penaŋ zema nâip: In Kawawaŋgalen Emetak Teŋ ek nâmpeme ingat mama mimiŋin damuŋ mbe. Kegok mme in keŋ itnaŋŋaŋgalen mama mimi bekaŋaŋ keyelen tikŋaŋ ke ku mâpmebep.

¹⁷ Keŋ itnaŋŋaŋgalen mama mimi bekaŋaŋ keyelen tikŋaŋŋaŋ Kawawaŋgalen Emetak Teŋ kasa mammpain. Âpme naman Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ kegogak keŋ itnaŋŋaŋgalen mama mimi bekaŋaŋ ke kasa mammpainegak. Egeŋaŋ kasa kasa kegok mmalu in kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋ msât maotnâip ke eler beŋer bemti ŋep ku mamip.

¹⁸ In Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ indadamuŋ mbe beme zii zetgat kandaŋan ewe ku mambep.

¹⁹ Keŋ itnaŋŋaŋgalen mama mimi sambe bee wa enzililinaŋ ku tazin. Ke sosok kapigok ma sokbeme eknup: Imbimak set kiler mama ma muluwaŋ okbi okbiŋaŋmak muluwaŋ bekaŋaŋgat mimiyeŋ keŋ wawat.

²⁰ Ma nopiom sesewatindaip ke ma aindindi ma mulup kwitnaŋ kwitnaŋ we bekaŋaŋmak mee notnaŋ mamip. Ma kasa kasa mti an ââ ma am notnaŋgat nâmbembe mimi ma ŋenzinziŋ ma ilinaŋgat kwitnaŋ kwitnaŋin sambe tatagat mulup temaŋ mimi ma mdândâmti maŋge kalalaŋ

²¹ ma eyak zet ma tu katikŋaŋ nimti keŋ kiler mama ma ondedak keŋan mama mimi bekaŋaŋ penaŋ mti mama mimi sambe keboŋ keboŋ ke mamip. Am ekŋen keboŋ keyaŋ Kawawaŋgalen zemâtâtât katnanen mamaen ku mambep.

²² Âpme am Kawawaŋgalen Emetak Teŋmak mamaip ekŋengat mamaŋinaŋ mulup mme penaŋŋaŋ kapigok masokbein: Ammak gogot mama ma oloŋen palen mama ma keŋ sewakŋaŋ palen mama ma mama mimi sewak sewak mti mama am indamukulem mimi ma dopmaŋ mukulem mukulem mti mama ma zegawepupumak mama ma

²³ keŋ mtoti mama ma segaŋ mama mimi bekaŋaŋgat manâin keyet winderŋaŋ mtopemti mamti, mama mimi dolakŋaŋ keboŋ keboŋ ke zii zet ŋenaŋ ku mtopepeyelen.

²⁴ Am Zisas Kilaisiyet zapat mamaip ekŋenaŋ keŋ itnaŋŋaŋgalen mama mimi bekaŋaŋgat tikŋaŋ keyaŋ indampandame yom mamip, keyelen winderŋaŋ ke Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ indamukulem mimindeme keŋ itnaŋŋaŋgalen winde omba penaŋ mtopeme delan zemâge.

²⁵ In Kawawaŋgalen Emetak Teŋgalen windeyete maip beme egalen windeen negak mamebep.

²⁶ Nin nnaŋgat sekŋ mmoti notnne notnaŋ ekŋengat keŋin mmann bekaŋaŋ ku bewe. Ma nin notnne notnaŋ ekŋengat nâmbembe ku mbanup.

6

Dopmaŋ mukulem mukulem mti nukŋaŋin pumti mamambep

¹ Notnne, inmagaŋgatnaŋ ŋenaŋ tetimaemaen sukŋaŋ bemti yom mme in Kawawaŋgalen Emetak Teŋmak nâmkŋipepeŋin kalinaŋ matazinaŋ sewak sewak mti an ke mama mimiŋaŋ weyaŋpewep. In egat mobotnaŋ mti sakambuk mti sakambuk samti ku mtopewep. Mneti mseŋan Sadaŋaŋ in kegogak indatetim indeme toindoweyet weyaŋ eksemti mbep.

² Tunŋuwinan nukŋaŋ notnaŋ masokbemindain ke ilinak mukulem mukulem mti gapuwep. Kegok mti Kilaisiyelen zii zet bee ŋep gawepuwep.

³ An ŋenaŋ iŋaŋ neŋ amobotnaŋ mayap nâmbep yaŋgut am ekŋenaŋ egat nâme amobotnaŋ ku bewe beme egaŋ belak sek mmobot etaŋ mbe.

⁴ Keyepmti am kwep kwewan ilinangat muluwinangat yanjanin weyan ekmâtâbep. Ekme muluwinañ dolakñan bewe bemenjut muluwîn keyet nâmti ilinangat sekjin mmobep. Yanjut in ilinangalen mulupmak nolin ñengalen mulupmak ku bemak ekbep.

⁵ Mti am kwep kwewan ilinangat nukñanin iknangat iknangat timti met Kawawangat betnan bewep.

⁶ In an Kawawangalen Zet Zapat Dolakñan Penañ diindom zikat indamamip ekñen ke segalen bandim indamukulem mimindeme mamti mulup mbep.

⁷ In kapigok ku nâmyunjuwep. Kawawan tetipewep beme in an tetimaee toñan bewep. Am ñenanñ mulupmanen kwitnanñ kwitnanñ maondein keyet penañanñ iknñan keyegak sokbeme matin.

⁸ Keyepmti am ñenanñ mama mimi bekananñ ke keñanen bemisik tabe beme eganñ maneti keyet penañanñ bekananñak timti walelet temanñ aikbe. Ma am ñenanñ Emetak Tengalen mama mimi dolakñanñ sambe ke keñanen tabe beme eganñ maneti keyet penañanñ mama kanzizit ke tiwe.

⁹ Keyepmti nin kwitnanñ kwitnanñ dolakñanñ mimiyet sekanñanñ palen ku mne. Nin sisilinñ palen mbanup beme penañanñ titi kanen nin omba penañanñ ndamkwatame timti nimwianñ wianñ temanñ mbanup.

¹⁰ Kegogapmti nin timti mulup dolakñanñ mti am notnanñ indamukulem mimiyet setnanñ sokbemndawe katanñ mbanup. Kilais nâmkñipepenañ ekñenmagen yanñbemtî mpemann mebe.

Pâlanñ zetnanñ delanñ zenzenañ zesâtî anñkenjoo zet zeye

¹¹ In papiaen muluwanñ kasetnanñ temanñ temanñ penañanñ nen betnanñ penañanñ kumindayapat egit!

¹² Am notnanñ ekñenanñ amgat zikalinan kwizet buñamak bembeyet nâmti in sekjin butnanñ antitiyet zet ginjinñ penañanñ mamiindeip. Ekñenanñ Kilais tewen gakiye keyet zetnanñ etanñ zemann sisipeñpeñ sokbemndasemagen zemti kegok mamip.

¹³ An sekjin butnanñ antitiñanñmak ekñen sambe keyañ zii zet sambe bee weyanñ dolakñanñ penañanñ ku manñgawepup. Ekñenanñ in nâmindeme ingat sekjin butnanñ antim indeme in ekñenmak tusumti ilinangat kwizet buñamin mmot indendeyet nâmti kegok manzeip.

¹⁴ Âpme neñgut Amobotnanñ Zisas Kilais tewen gakiye keyet nâma mobotnanñ beme keyet nâpeñ mamayap. Neñ msalen kwitnanñ kwitnanñ tazin keyet nâma mobotnanñ ku mambein ma ekñenanñ kegogak nâgât mobotnanñ ku matalip.

¹⁵ Am sekjin butnanñ antitiñanñ ma am sekjin butnanñ antitipinñ keyañ penañanñ penañanñ bein. Kawawanñanñ mama alakñanñ aikndaye keyañ penañanñ penañanñ bein.

¹⁶ Ma am sambe zet zeya kapi nâmti manñgawepup in ma am Zisas Kilais manâmkñipemamaip in Islael alakñanñ Kawawanñanñ anñgalanñ gogot mimindeme keñ sewakñanñ palen mamayet nâmti dunduyap.

¹⁷ Pilak zetn pigok zemdelanñ zesowap: Notnne, neñ Kilaisiyelen sisilinñ an bema sek yemben sambe tamezin ma sisipeñpeñ omba mnawien keyepmti am ñenanñ neñ ñep ku mtot neneyelen.

¹⁸ Notnne, Amobotnanñ Zisas Kilais egalen keñ taolelanñ inmak weweyet nâmti dunduyap. Penañ.

Epesa Pâlanj Epesa am nâmkijpepenjnmak ekjengat zapat meluwanj kapi kumindaye

Am sambeyanj nâiwen zapat meluwanj kapi Pâlanj kuye nâmti manzeiwanjut zet kebonj ke sakwep ku zenzeyelen. Zet egok zenup e zet abatatat. An notnanj zeiwen an ñenanj Pâl ammentî zapat meluwanj kapi kuye yanjut nin sambeyanj Pâlanj kuye zemann aantage keyepmti kegok zene. Epesa mka temanj keyet keñanen Loma gapman eganj kwitnanj kwitnanj sambe penanj mge. Epesa mme egalen mka ñotekñanj beye ma dalanjgalen mka ma sesewat sepem ikñak ikñakgalen mka ñotekñanj beye. Pâlanj Kawawanjgalen Zet Zapat Dolakñanj Penanj timepme zut beye keyet eganj Epesa msalen metapme nup kan tuk kegok mege. Mesâgât Timoti peme egat munduman tati dapmelañge ke ekdamunj mge. Kie Kienogen dapmelañge Epesa ekñen zet kegogak kumindandananj (Kie Kienok 2:1-7).

Pâlanj de tati zapat meluwanj kapi kuye? Eganj mka katikñan Loma msalen tati dapmelañge Epesa mkaen mambien ekñengat kuye. An notnanj nâmtaliwen zapat meluwanj kapi am sambeyet apalak kuye. Kebonj keyepmti Epesa dapmelañge ekñenanj makumti beme naman dapmelañge notnanjmagen mepmegalen nâmtiyepmti zapat meluwanj apalak kapi kuye. Epesa ekñenmagen nukñanj ñen sokbeme keyepmti ku kuye yek. Zet ñotekñanj notnanj kapigok: Kawawanjgalen keñ taoletgat penanj Zisas peme koge âpme Zisasiyanj naman am nâmkijpepenjnmak ekjengat tonj kapigoset beyeyanj tazin. Eganj am nâmkijpepenjnmak ekjengat ap biwin ma ñokaselinnok beyeyanj tazin Pâlanj kogok kuye.

Zet ñotekñanj temanj kapigoganj Epesa zapat meluwanj keñanj talip:

1:1-2 Notn mukuku zet

1:3-23 Kawawanjgalen keñ taoletnanggat penanj

2 Zisasiyanj am nâmkijpepenjnmak ondakme kwep mobien

3 Dapmelañge penanj mama ke Kawawanj nâmbiliwepme tazinen ke mamip

4:1-6:20 Kawawanjmagengatnanj mama mimi alakñanj mti mamayelen zetnanj

6:21-24 Zet zemdelanj zenze zet

Zet yanjbem zenzeyelen zet

¹ Neñ Zisas Kilaisiyelen an ombemnenenanj Kawawanj ikñanj naombem neñge. Neñ meluwanj kapi Epesa mkaen Kawawanjgalen an imbi Zisas Kilais panjanj nâmkijpepmti katikñanj mti mamaip ingat kumindayap.

² Nin sambeyet Bipm Kawawanj ma Amobotnanj Zisas Kilais egelanj keñ taolet ma keñ sewakñanj mimindame in keyet keñan tatagat mandunduyap.

Kilaisiyet pbenanjanpmti Kawawanj mama mimiñanj dolakñanj maketalasindain

³ Nin Amobotnanj Zisas Kilais egat zapat manup keyepmti Bipmanj Kawawanj kululunjgalen mama mimiñanj dolakñanj sambe keyanj maketalasi ndaingapmti kame nin ek sesewatpene!

⁴ Kawawanj ewenanj tipman baenen penanj msat kululunj mee pi ewe sokbembepinj tapme nin ikñanjgat zapat mamayet ndaombemndendenanjgapmti ikñanjgat zikatnanj kwetetepmanj mamambanup.

⁵ Eganj ewenanj nâmtikñanj mimndemti kwitnanj kwitnanj mimiyet nânâñanj kegok nâmbiliwepme wenjgepmti Zisas Kilais egat pbenanjanpmti keñ taolet mimndamti nin nemunambanjane bemti mamayet ikñanj nâmdelanj zemti zemndeme mamanup.

⁶ Ikñanjgat Nemunanj penanj gogot penanj mamimpin piwan eganj am ningat tikñanj omba penanj tazin keyepmti keñ taolet ek kinjgagatnanjmak mimndamti Nemunanj ke ningat mti peme msalen kapi toge. Keyet kame nin Kawawanj zemsesewatpene!

⁷ Kawawanj ek keñ taoletnanj omba penanj tazingapmti nin yomgalen kimbat keñan manepemann eganj Nemunanj Zisas Kilais zempeme koti tewen gakimti sipmanj mulapme sipmanj keyanj yonn sambe zulupme delanj zeme lala tobennanj mamanup. Egalen keñ taolet temanj bekapi ekti pisempayap.

⁸⁻⁹ Eganj ikñanj am ningat yanjanj dolakñanj penanj nâmndein keyepmti ewenanj baenen Kawawanj kwitnanj kwitnanj kapi mimiyet igak nâmbiliwepme wenjge keyet penanj Kilais peme toti ikñanj mkawanjbemndame ekbenn.

¹⁰ Kawawanj kwitnanj kwitnanj mimiyet kananj nâmbiliwepme wenjge kan ke penanj danjgome msalengalen kwitnanj kwitnanj weme eknup sambe bepi ma kululunjgalen

kwitnaŋ kwitnaŋ wein sambe bee Kilaisiyet kandaŋan ondekme kwaoti kwep beme egaŋ keyet Amobotnaŋaŋ mamain.

¹¹ Egaŋ eweŋanak nâmbiliwepme weŋge keyet kataŋ Kilais egat mti egaŋ nin ikaŋaŋgat zapaŋ penaŋ ndaombemndemti Kilais ekmak tusumndeye. Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe kapi sokbembeyet nâmbiliwepme weŋge keyet katnanen masokbemkwapme eknup.

¹² Egaŋ nin ndamukulem dolakŋaŋ penaŋ kekok mme nin ŋeŋaŋ penaŋ yaŋbemti Zisas Kilais nâmkijepewenn keyepmti kame nin Kawawaŋ kwizet buŋamaŋ temaŋ mamain ek sesewatpene!

¹³ Âpme in kegogak Kawawaŋgalen Zet Zapaŋ Dolakŋaŋ Penaŋ ilak nâmti nâmkijepewe aikme keyet piliŋaŋ Kawawaŋaŋ ikaŋaŋgat zapaŋ elinŋom indemti Emetakŋaŋ Teŋ eweŋaŋ penaŋ indandayet zetik mimindeye ke indame tiwien.

¹⁴ Emetak Teŋ ke Kawawaŋaŋ bam ikaŋaŋgat zapaŋ ndatimti mama kanzizit ndawe keyet piliŋaŋ ke ndaye. Keyepmti kame nin Kawawaŋ kwizet buŋamaŋ temaŋ mamain ek kwitnaŋ mwatpenti sesewatpene!

Pâlaŋ Epesa am ekŋengat mandundumtan

¹⁵ Âpme neŋ in Zisas Kilais nâmkijepemanti Kawawaŋgalen am notnaŋ ekŋenmak keŋ kwep bemti notn notn palen mamaip.

¹⁶ Keyet zapalin kopme nâmbangapmti kan kataŋ Kawawaŋ sesewatpenti ingat nâmti mandundumkwalap.

¹⁷ Neŋ ingat nâmti Amobotnaŋaŋ Zisas Kilaisiyet Bipmaŋ Kawawaŋ kwizet buŋamaŋ temaŋ egaŋ Emetak Teŋ indame Emetak Teŋaŋ in nânâ dolakŋaŋ sambe indamti Kawawaŋgat yaŋaŋ dolakŋaŋ mimkawaŋ bemindame in egat yaŋaŋ weyaŋ nâmatâtâgaleŋ nâmti mandundumsayap.

¹⁸ Mti keŋin mkawaŋ beme in Amobotnaŋaŋ ikaŋaŋgat zapaŋ indatimti kululuŋgalen kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ingat zapaŋ zeye keyet nâme mobotnaŋ beme keyet nâpeŋ nâpeŋ mamambep.

¹⁹ In yaŋaŋ kapigok penaŋ nâmkawaŋbewep. Kawawaŋ ek windeŋaŋ temaŋ penaŋ tazin keyepmti am nâmkijepemak sambe nin kan kataŋ manndamukulem min.

²⁰ Windeŋaŋ keyet yaŋaŋ Kilais gakikiengatan mwati wat mot betnaŋ penaŋ penaset kwizet buŋamaŋmak mamayet pemti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe damuŋ mimiyelen winde samâge keeset yaŋaŋ ekmâtâtnup.

²¹ Egaŋ Zisas winde same msalen amobotnaŋ sambe ekŋengalen winde ma Sadaŋ mee piyelen winde ma ensel kululuŋen maip ekŋengalen amobotnaŋine sambe ekŋengalen winde mee pi timtot ba pemti mobotnaŋ penaŋ gwaen motazin yaŋ bamgat mama katikŋanen ewe tapmebe.

²² Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe kapi Kilaismagen winde titiyet nâmti ek ekŋengat ŋokteknin onzempemti egat kandaŋan yaloŋ pemti ek mti dapmelanŋeŋane nâmkijepemak manup ningat ŋeŋaŋaŋ onzempeye.

²³ Msat kataŋ nin Kilaismak tusumti an kwep etaŋnok bemti mamanup. Kilaisiyet setnaŋ betnaŋ mee pi ilak nin dapmelanŋeŋane kapi. Âpme Kilaisiyaŋ ikaŋaŋ ningat ŋokasetn bein. Âpme kwitnaŋ kwitnaŋ sambe kululuŋen ma msalen weme eknup pi ikaŋaŋ mgeyaŋ indadamuŋ dolakŋaŋ mme wemelip.

2

Kawawaŋaŋ yomengatan gilik zemndatiye

¹ In eweŋaŋ yom mti gakikiŋaŋnok mamti Kawawaŋgat zetnaŋ ku gawepuwien keyepmti waleletgat zapaŋ etaŋ mamamtemien.

² In belak msatgaleŋ kwitnaŋ kwitnaŋ bekanan sambe kapiyet nâme penaŋ beme ke mâti mamtemien. Mti Sadaŋgat kandaŋan meti zetnaŋ gawepumti mambien. Am Kawawaŋgalen zet makuluip ekŋen kemagen amobotnaŋ Sadaŋ msat kululuŋ tunŋupman gwaen mamain egaŋ maindadamuŋ min.

³ Nin eweŋaŋ am ekŋen keboŋak nâmkijepewepiŋ mamti mama mimi mgasik ke mamtemenn. Mti sekŋaŋgalen tikŋaŋ ma ŋoktikŋaŋgalen nânâ ke mâti mamann Kawawaŋaŋ ŋenzinziŋ minndamti keyet tosaŋaŋ ndandayet nâmndeye.

⁴⁻⁵ Nin bekanan mti Kawawaŋ zetnaŋ gawepupupiŋ belak kileŋ mamkwabenn. Yaŋgut Kawawaŋ ikaŋaŋgat keŋ taolet omba penaŋ ma egaŋ ningat kemberiŋ penaŋ mti gogot penaŋ minndeye. Keyepmti egaŋ Kilais gakikiengatan mme wapme nin ek nâmkijepemanti keyet paleset egaŋ naman mama kanzizitgat zapaŋ ndatiye.

⁶⁻⁸ Egan Kilais gakikiengatnan mme wati Sadangalen windenaj kume topme kululujen gwaen motati kwitnaja kwitnaja sambe kululujen gwaen wein ma msalen pien weme eknup bekapi ndadamun mme delaja ze mazin. Keyepmti nin Kilais Zisasmak tususunn tazin keyepmti nin Sadangat windenaja kegogak mam mtopenup. Apme am sambe nin egalen keja taoletnaja temaja beke maekmebegat kegok mge. Kawawanaja ningat tiknaja penaja namndeje keyepmti ega nin keja taolet omba minndamti Zisas Kilais ek ndamukulem mti yomengatnan ndatitijet zempeme msalen kapi kwatoge. Wa ke nin nngat pembedanjampti yek.

⁹ Keyepmti an njenaja iknanggat seknaja njep ku mmobogalen.

¹⁰ Kawawanaja nin Zisas Kilaismak tusumndemti mama alaknaja kapi ndaje keyepmti nin mulupmaja dolak dolaknaja sambe mimijet ndaombemndeje. Kwitnaja kwitnaja kapigok sokbembeyet ega ewenaja tipman baenak namkabempeyenogak sokbeye.

Kilaisiyaja mme am manje kwep mambenup

¹¹ In ewenaja tipman baen am Zuda eknenmak tususunja ku tapme mamkwabien keyet otnapeme melak. Kan keyet in seknaja butnaja antitipin belak mame Zuda am eknenaja ingat an seknaja butnaja antitipin kegok mandindomtemien. Apme Zuda am ilinanggat seknaja butnaja maantimtemien ma zii zet notnaja mangawepumtemien yanjut kenjanen mama mimi mgasigaja mangak zemtatan.

¹² Kan keyet in Kilais ek ku namkinjepwien ma Zuda am ninmak tususunja njep ku tage; in belak kainaja mamtemien. Keyepmti Kawawanaja inmak tususu mti indamukulem mimijet zetik njep ku mimindeje. In belak Kawawanajinaja ma wileki njep titijet webembenja ku tage.

¹³ Keyepmti in Kawawanaja bam kumpemti ilinak telenaja daen pilinjisimti mambien. Yaja alak pi Zisas Kilaisiyaja gakimti wati in yomengatnan gilik zemindatiye mme Kilaisiyet sipmanaja in naman indamandame Kawawanagat kandanaja koti mamaip.

¹⁴ Kilais ek mamasi palen mama keyet tonangjampti ega iknaja Zuda am nin ma in am Zuda mangagaengatnaja ku sokbembenaja tunjupmnan kasa kasayelen kimbat tageen ke asekmek mekopme ega timkot iknanggat zapat manje kwep bemndeje yaja alak pi keja kwep tapmanup.

¹⁵ Kilaisiyaja gakikiengatnan wati Zuda am ninmak ingat tunjupmnan kasa kasayelen kimbat tageen ke ma Zuda am nin inmak ku mamayelen zii zetn notnaja tage ewan Zisasiyaja kumasekme delaja zeme am manje kwep iknanggat zapat ndatime kwaondakmann tunjupmnan mamasiyaja sokbeye.

¹⁶ Apme Kilais tewen kumasasokpeme gakimti wage keyaja kasa kasayelen kimbat tunjupmnan tage bee ega kumasekme mekopme am manje zut nin bepi ndatimti Kawawanagat kandanaja met yaloja ndeme keja kwep bemti mammanup.

¹⁷ Kilaisiyaja koti Kawawanagalen Zet Zapat Dolaknaja Penaja mamasi palen mama ke mkoti nin Zuda am manje iknanggat kandanaja mammanup ningat ma am Zuda mangagen ku sokbembenaja in belak telenaja pilinjisimti mamaip inmak nin temakwep dinndosata koge.

¹⁸ Kilaisiyaja ningapmti manaja ketalasiye keyepmti Kawawanagalen Emetak Tenaja ega Zuda am nin ma am Zuda mangeen ku sokbembenaja in nsakwep ndamukulem minndeme nin temakwep Kawawanaja Bipmmagen namkinjepemti mametnup.

¹⁹ Keyepmti in am Zuda mangagen ku sokbembenaja in Zisas Kilais namkinjepemti Kawawanagen meti amkup sepep ewe ku talip. In ekmanja meti mka mtona penaja bemti matalip. Mti in am namkinjepemak msat katanja Kawawanagalen manje mamaip eknenmak manje kwep bemti Kawawanagalen manje penaja mamaip.

²⁰ Kawawanaja iknaja nin ombemindendenaja ma golan zenze an ma Kilais Zisas nin mka tepumanjok ndawalatime kwatabennaja tati dapmelangenaja in indasektimti matatnup. Kilaisiyaja iknaja tepum tunjupman penaja gwenjgwenja kumti katiknaja bemtapme nin ganze ganzenan tati maindasektatnup.

²¹ Kegok tapmann am sambe namkinjepemagaja kot Kilaismak tusumti tusum tapm metnepemann Kawawanagalen sesewat mka temanjok masokbein.

²² Nin Kilais namkinjepemak am manje notnaja eknenmak tusumti Kawawanagalen mkanok bemti tapmann Emetak Tenaja ningat kenjanen mamain.

3

Palaja am Zuda mangeen ku sokbembenaja eknenmagen mulup mge

¹ Naja Zisas Kilaisiyet kwit zapatnaja in am Zuda mangeen ku sokbembenaja tunjuwinan mpalaknaja bema Kilais namkinjepeme keyepmti mka katiknaja met newien.

² In nâgât zapatn pigok kopme nâmbien. Nâgâek Kawawaŋgalen keŋ taoletnaŋ omba tazin keyet zet zapatnaŋ timamti kalopbenti indandayelen an kegok zewien e penaŋ.

³ Egaŋ mulup ke zennemti kwitnaŋ kwitnaŋ tasokbeme eknup keyet setnaŋ igak nâmbiliwepme tage ke zemsokbemnamâge. Keyet penaŋnaŋ neŋ pemkwep bugan kumpeya.

⁴ Ke mainbwen neŋ Kilaisiyelen zet enzililiŋaŋ zigoset eknâmâtâban keyet yaŋaŋ e in kegogak ŋep nâmâtâbep.

⁵ Zet enzililiŋaŋ ke am eweŋaŋ tipman baen mamkwabien ekjenmagen ku zemsokbembenaŋ. Alakŋati kapi Kawawaŋgalen Emetak Teŋ keyaŋ zemindendeŋaŋ an nin ma golan zenze an teŋ ninmagen zemkawaŋ bemndame nâmbenn.

⁶ Zet Kawawaŋaŋ igak keŋanenak nâmpeme weŋge ke kapigok: Am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ maŋge in Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ nâmti Zuda am ninmak sepem kwep bemti maŋge kwep tati Zisas Kilaisiyepmti Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ndandayeŋ Zuda am ningat zetik minndeye keyet penaŋnaŋ ewan inmak nsakwep toŋaŋ bewanup.

⁷ Âpme Kawawaŋaŋ neŋ keŋ taolet omba penaŋ mnamti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapi zempalakŋaŋ bembeyet naombem nemti winderŋaŋ temaŋ penaŋ ketalasimti naŋge.

⁸ Âpme neŋ Kawawaŋgalen am maŋge notnaŋ nâmkijpepemak tototnaŋ mamaip ekjengat tuŋguwinan tototnaŋin penaŋ manepema Kawawaŋaŋ iŋkaŋ keŋ taolet mnamti Kilaisiyaŋ am yomengatnan ndatitiyet toge keyet buŋam zapatnaŋ ma ekmagen kwitnaŋ kwitnaŋ sambe penaŋ mawein ke nin ŋep ku maiiŋgalen keyet buŋam zapatnaŋ am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ inmagen zemkawaŋ bembeyet zemneŋge.

⁹ Eweŋaŋ tipman baenen Kawawaŋaŋ msat kululuŋ mme sokbeye kan keyet am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ ekjen yomengatnan gilik zemti indatitiyet igak nâme weŋge keyet katanŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke neŋ am sambe pi zemkawaŋ bemindama eknâmâtâpme tat delaŋ zein.

¹⁰ Alak kan kapiyet Kawawaŋaŋ am nâmkijpepemak maŋge ninmagen mulup sepem igak igak tapmmepme ensel Kawawaŋaŋ iŋkaŋ winde temaŋ temaŋ indamti ŋeŋaŋ mamayet zemindeye. Ekjenŋaŋ Kawawaŋgalen nânâŋaŋ nâmbiliwepme weŋge ke kapiestet taekmâtâlip.

¹¹ Kawawaŋaŋ eweŋaŋ penaŋ msat kululuŋ sokbembepiŋ tapme keŋaŋaŋ nâmbiliwetpeye keyet penaŋnaŋ Amobotnaŋnaŋ Zisas Kilais peme koti egaŋ ke msokbeye.

¹² Nin Zisas Kilais nâmkijpemti ekmak tusuwenn keyepmti Kawawaŋgat zimosetnaŋ kiŋgagaŋiŋ nâmtalati mandundum sanup.

¹³ Keyepmti pigok penaŋ diindoma nâit. Neŋ ingapmti sisipeŋpeŋ palen mayap keyet zapatn nâmti keŋin yayaŋ temaŋ ku kwabe. Keyaŋ Kilaismagen nâmkijpepeŋin mkatikŋaŋ bemindewe.

Pâlaŋ Epesa dapmelanŋge ekjengat dunduye

¹⁴⁻¹⁶ Kegogapmti neŋ am nâmkijpepemak msalen manup nin ma am nâmkijpepemak gakimti kululuŋen mobienŋaŋ maip nin sambeyet Kawawaŋ Bipm apalak an winderŋaŋ mobotnaŋ penaŋ ekmagengatnaŋ Emetak Teŋaŋ nâmindame ingat keŋinan Emetak Teŋaŋaŋ in winde aikindame in nâmkijpepeen kaliŋaŋ bemti egat kandaŋan topedondom samti mamayet mandunduyap.

¹⁷ In nâmkijpepe katikŋaŋ aiki Kilais mkitikperme egaŋ ingat keŋinan telepgat tati gogot palen mama ke aikindame mama mimi keyaŋ ingat keŋinan tati tepnok kindiŋaŋ time mekopme nâmkijpepeen gweŋ gweŋ kumti tatagat mandunduyap.

¹⁸ Sepem kegok ke tati in ma Kawawaŋgalen am nâmkijpepemak sambe notnaŋ nin nsakwep Kilaisiyaŋ am ningat gogot omba penaŋ maminndain keyet yaŋaŋ nâmâtâtâgalen ŋoktik dolakŋaŋ penaŋ ŋep tiwanup.

¹⁹ In Kilaisiyaŋ am ningat gogot omba penaŋ maminndain keyet yaŋaŋ nin nâmâtâpman delan zenzeyelen sepem yek; ke omba penaŋ. Keyet yaŋaŋ in ŋep weyaŋ nâmâtâtâgat nâyoŋ. Kawawaŋaŋ iŋkaŋ inmak tati indamukulem mme in egalen mama mimiŋaŋ dolakŋaŋ ke etaŋ mti iŋkaŋ nembonŋak mamambep.

²⁰ Kawawaŋaŋ iŋkaŋ winderŋaŋgat penaŋaŋ am ningat tuŋgupman pigok mamkawaŋbein ke delan zenzeŋepiŋ tapmebe. Nin egalen winde keyaŋ ndamukulem minndendeyet nâmti mandundunup ke ma nânâ notnaŋ belak keŋin nâmann matazin mee pi egaŋ ekmâtâpme delan zeme ndamukulem mamimndein.

²¹ Nin Zisas Kilais egat pembedanŋapmti nâmkijpepemak am sambe manup nin pi ma am bam sokbemamobep katanŋ Kawawaŋ kwizet buŋamaŋ mwati sesewatsameti mamebanup! E penaŋ.

igak mti keyet nâme dolakñaj etaj mambemâzin. Am ekñen ke Kawawañaj nin mama kanzizit ndawe ke ekñen keyaj panaj nembet bugan ku tiwep.

²⁰ Âpme nin Kilaisiyet yanaj zikat indawennen kan keyet mama mimi sepemanj kabonj ñen ku zikat indamann ekbien.

²¹ In Zisasiyet yanaj diindowenn kan keyet Zisas ek an zet penaj penajak zenze tonaj elak penaj ke zembawan bemandamann nâmbien kemak.

²² In ewerjan mama itnanjan mamkwabien kan keyet mama mimi bekananjgalen tikñaj indaminzilime keyet keñan matatemien e naman peme tapme Kilaisimagen kobien. Ya naman mama mimi okmak eyaj gilik zem kwati tetimindemti mtoidesât tapm ke winderaj mtopenmi

²³ keñin ma otnânâñin ke wenzeume alakñaj etaj bemâbe.

²⁴ Mti Kawawañaj ikñajgalen mama mimi tej ma kwetetezmanj ikñajmak tazin sepem keboñgak ninmagen tatagalen Kawawañaj nâmti nda mge.

²⁵ In Kilaismak tusumti egalen manje kwep mamaip. Keyepmti in zet dâsuki met zem kot zem e peme tapme kume kwaopme notn notn palen mamti zelin penaj penajak zemti mambep.

²⁶ In nolin ñeniyet ñenzinziñ mti nâmsopkumti zelin weyayanpiñ tetak manepeme kasup zikatnaj ku towebe. Sakwep keyegak nolinmak zelin weyanbep.

²⁷ Mneti belak maneti pemalu Sadañaj itmagen koti keñit mkatikñaj beme ñenzinziñ keyaj kwitnaj ñen bekanaj aikindawe.

²⁸ An kambu titi egaj kambu peme tapme betnanaj mulup winderajberj mme sokbeme ikñajgalen keyetnaj tim nimti notnaj am toweweraj ekñen indamukulem mbe.

²⁹ In am nolinyet tipkwasisi zet mee ku zewep. Zet dolakñaj zeme am noline ekñen zelinaj meti indamukulem mimindeme nâmkijpepenjan kalijaj bewe.

³⁰ Kawawañajgalen Emetak Tej ke Kilaisiyaj kot indatimti Kawawañaj ikñajgat zapat kululujen indatimti mobotgat nâmti pilijaj ke keñinan bem indeyeyaj egaj ke tati maindamukulem min. Keyet yanaj ilin nâip. Keyepmti in naman meluwanj bekanaj kabonj mme Emetak Teñaj ingat kemberj teman penaj mme ñep ku bewe.

³¹ Keyepmti in tunjuwinan nâmbekam bembe ma keñ kasa ma ñenzinziñ ma kwizet ñakñak mti mdândândâ ma nolinyet zemtalalat zet ma kalembi mee keboñ ke ñen ewe ku mbep.

³² Kawawañaj Kilaisiyepm ingalen yomin katimindeye kogogapm in am sambe bepi bakñaj etaj mimindamti ekñengat tikñaj nâmindemti yom dopdop katipe katipe mti mamambep.

5

Nin busatnanen etaj mambanup

¹ In Kawawañajgat nemunambanane penaj ikñaj gogot mamimindein keyepmti in Biwin Kawawañaj ikñaj mama main sakam keboñgak penaj mamayet mulupmanj mbep.

² Amnaj yominangat nâmti sorjom Kawawañajgat sâpe sâpe bume zim pilik sesik dolakñaj peme nâmti yomin makatikpemtan sepem kegogak Kilaisiyaj ningat gogot penaj mti ningalen yom pumti tep palen gakime Kawawañaj ek ekti nâme dolakñaj penaj beye keyepmti nin Kilaisiyaj mge keyet katnanen gogot palen mamti dopman mukulem mukulem mti mambanup.

³ Keyepmti nin Kawawañajgalen am manje penaj manup nin imbimak set kilerj mama tamanj mamaipnok mamayet zet kelakñaj ma nolinyelen kwitnaj kwitnanjat eyak kilerj ku mbanup.

⁴ In zet sakambukñajmak ma zet mgasik notnaj ma zet sambuj mee ke zeme ñep penaj ku bewe. Kawawañajgat wisikñaj zet keboñ keboñ etaj zemti mame keyaj dolakñaj bewe.

⁵ In penaj kapigok nâmbep, an imbimak set kilerj tamanj maipnok maip ma zet sambuj manzeip ma amgalen kwitnaj kwitnanjat eyak mamip ekñen ke nopiom pedondom samti keyet otnâpeñ maip ekñen keyaj Kilaismak Kawawañaj ekñengalen zemâtâtât katnanen mama keyet keñan ku mebep.

⁶ Am notnanaj in tetimindemti mama mimi bekananeset indatimti mesât zet kelakñaj mimindame in zelin ke ku nâmbep. Muluwanj bekanaj keboñ keyepmti Kawawañaj am zet kululutoñ ekñen keboñ ke ñenzinziñ mimindamti dopmanj mutumindawe.

⁷ Keyepmti in am ekñen keboñmak olonkati ku mamambep.

⁸ In ewerjan tambusosokgalen mama mimi bekanaj ke timti mmamkwabien. Yanj alak pi Amobotnanajmagen kot tusumti egalen am manje bemti busatnanen mamaip. Keyepmti in am manjerjene itnanaj nin mambanup sepem kegogak mambep.

⁹ Am busatnanen mamaip ekjenmagen kwitnañ kwitnañ dolakñañ kapigok masokbein. Ekjenañ mama mimi dolakñañ mti zelin penañ penañak zemti mama miminjin kwetetepmanj mti mamaip.

¹⁰ Kwitnañ kwitnañ ekmâtâti Amobotnañan nâmindeme ñep bembeyelen keboñ keboñ etañ mbep.

¹¹ In am tambusosogalen mama mimi bekanañ mamip ekjen kemak met tusumti ku mambep. In naman met am bekakan ekjen ke indatimti busatnanen kobep.

¹² Mama mimi bekanañ ekjenañ enzilimti mamimelip keboñ ke zetnañ sosok kawañan zemkawan bembeyelen ñep yek keyepmti neñ zet kapi zenzeyet nâma sakambukñañmak bein.

¹³⁻¹⁴ Am sambe mama miminn dolakñañ ma bekanañ mamimenzili mâtnup bee Amobotnañgalen busatnañ keñan sosok kot sokbemkawan beme nin ekmâtâbanup. Keyet zet apalak ñen Kawawañgalen Zet Itnañanen zenzeñan,

“An muluk toñ geñ ilak wat. An gakikinañok mawenik geñ wapmane Kilaisiyelen busatnañan mbusatnañ bemgek.”

(Aizaya 60:1)

¹⁵ In mama miminjin weyañ eksemti mbep in am nânânjinpiñ seon ekjenañ mamti mamip sepem keboñ ku mambep in am nânânjinmak sepem keboñ mambep.

¹⁶ Kan pigogat bekanañan msalen palakñañ beyeyañ tazingat kan isikñañ bugan taindain katan Kawawañgalen mulup winderañ bemi mbep.

¹⁷ In am seon sepem ku mambep. Amobotnañan mulup maindain ke ekmâtâti mbep.

¹⁸ In wain tu katikñañ omba ku nimbep keyañ ñoktikjin mme yungume bekanañ sambe mmebepgat e bam kumpemti Kawawañgalen Emetak Tenañ nâmpeme egañ indadamun mbe.

¹⁹ In ilinak silik Kawawañgalen Zet Itnañanen tazin ke tim kukuñañ ke kuwep ma silik notnañ Zisas milim kukuñañ ke kumti sesewat silik notnañ kumti Amobotnañanngat keñ oloñen nâmti sesewatpewep.

²⁰ Amobotnañ Zisas Kilais egapmti kwitnañ kwitnañ mamimambep katan Kawawañ Biwinañgat wisikñ zepen mamambep.

Awembij ekjenngalen zet

²¹ In Kilaisiyet kwitnañ mwatonzemti zetnañ mañgawepup sepem kegogak ñenan ñengat eksempem eksempem mti mambep.

²² Amobotnañ Zisasi eksempemti manâmkijpeip keyet penañan imbi in kegogak awine eksemindewep.

²³ An in imbiñanngat ñokjin nembon sakam kegogak Kilaisiyen dapmelañgeñane ekjenngat ñokjin nembon mamain. Kilaisiyet setnañ betnañ mee e dapmelañgeyet ñokñañ tazin e eneyet Kilaisiyen ikñañ yomengatnan gilik zemti ndatiye.

²⁴ Âpme dapmelañgeñane ekjenañ Kilais eksempemti manâmkijpeip sepem kegogak imbi in awine eksemindewep.

²⁵ Âpme an in imbinine ekjen gogot mimindawep. Sepem kegogak Kilaisiyen dapmelañgeñane nin kegogak gogot mimindamti gilik zemndatitiyet nâmti ikñañngat mamanan ke ketalasiye.

²⁶ Egañ kegok ke mti am nin egalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ ke nâmti nâmkijpepe aikmann yom zulut kapupme mepme tu zului Kawawañgat zapaletañ mamayet zet zapatnañ mandiindoip keyet katan mamambep.

²⁷ Egañ nin ndatimti met kandañan penañ mañgeñane penañ bemi mamann egañ ikñañ nin ndikdamun mimndeme nin yom mimipin ma kwileki ñen ku myunguwanup belak kwetetepmanj piliwilinañ piyañ mamambanup.

²⁸ Keyepmti an in ilinañgat seknin ekdamun dolakñañ mamip sepem kegogak imbinine indikdamun dolakñañ mimindemti gogot mimindawep. An ñenan imbiñanngat gogot msawe beme ikñañngat mbe.

²⁹⁻³⁰ Nin an ñenan ikñañngat seknin kasa mpeme ku maeknup. Egañ seknin ekdamun dolakñañ mpemti tu meu dolakñañ masain. Âpme dapmelañge nin Kilaisiyet setnañ betnañ mee ke bemi mamanan keyepmti egañ dapmelañgeñane ningat sepem kegogak mamimndain.

³¹ Keyepmti Kawawañgalen Zet Itnañanen pigok zenzeñan,

“An ñenan mamanan bipman katimidemti meti imbiñan wati ekmak pepem bemi am kwepnok bemamalup.”

(Sokbembe 2:24)

³² Zet Kilaismak dapmelañgeñane ningat zenzeñan kapi yanñan nukñañ penañ tazin.

³³ An in ilinañgat seknin ekdamun mti maweyanpeip sepem kegogak imbinine ekjen gogot mimindawep. Âpme imbi in awineyet eksemindewep.

6

Nemba mambipmane ekjengalen zapat

¹ Animbi nemba in Amobotnañ Zisas egat mti mambiwine ekjengalen zet gawepuwep. Mama mimi kaboñ kapiyañ dolakñañ penañ bein.

² Zii zelen zet ñen pigok tazin,
 “Geñ mambipdine egegat nãmane mobotnañ beme zemsesewatidewanik.” Zet kapiyañ zii zet mobotnañ penañ bein ma zet keyet zetik pigok zempepeñañ tazin, (*Kisim Bek 20:12*)

³ “Nemba ñenañ kegoñ mbe beme egañ msalen nukñañ ñen titipiñ kan teepmañ penañ mamambe.” (*Zii Zet 5:16*)

⁴ Âpme nemba mambiwine in nembañineyañ kwileki ñen myuñgume nãmbekambemti ñenzinziñ mti nemba ekñen kenjin mme bekañañ ku bewe. In ekñen indikdamuñ dolakñañ mimindamti Amobotnañgalen zet zapat dolakñañen zet tazin ke zemzikat indawep.

Msalengatnañ amobotnañmak sisiliñ an ekjengalen zet zapat

⁵ Sisiliñ an in damuñine ekjengat nãme mobotnañ penañ beme kandañinan meti ekjengalen zet gawepumti muluwin esemteñ mti mambep. Kilaisiyet nãme mobotnañ beme zetnañ gawepumti egat kandañan mamaip sepem kegogak

⁶ in amobotnañine ekñañ indikme dolakñañ bembeyet belak etañ segañ mulup mimindawepgat. In Kilaisiyelen mulup anene kegoñ mamti Kawawañañ mama mimi nãmtikñañ mamin keboñ keboñ ke mãti mbep.

⁷ Wa am ekñañ nãmindeme mobotnañ bembeyet nãmti yek. Amobotnañ Zisas egañ nãmindeme mobotgat nãmti muluwin oloñen palen mbep.

⁸ In nãit, am ñenañ mulup dolakñañ mti mambe beme Amobotnañ dopmañ sepem kegogak sawe. Sisiliñ an ma an lala manup bepi mulupmañgat dopmañ sepem kwep kwitnañ kwitnañ mimndawe.

⁹ Âpme an damuñ, in kegogak sisiliñ nembañine weyañ indadamuñ mbep. In ekñen zemtalat indemti ku mtot indewep in pigok nãmbep. Sisiliñ an ma an damuñ nin Amobotnañin kwewetañ kululuñen tazin. Egañ an mobotnañ ma sisiliñ an sambe nin bepi zet mulup sepem kwewetañ ndeme tabanup.

Nãmkijpepemak ekñañ kasa kuku an ekñen keboñ tabep

¹⁰ Neñ zetn delañ zenzeñañ kapigok zemdelañ zesãwappgat nãit. In Amobotnañmagen wetekumti tapme egalen wendeñañ temañ keyañ indapbulupme gweñ gweñ kumti tabep.

¹¹ Mti Kawawañmagengatnañ gimbisok ma moe ke timti tatnepeme Sadañañ buzakeset kasa timkwapme winde timti gweñ gweñ kum tabep.

¹² Nãit, wa nin am ekñañmak kasa ku maãnup. Nin kasa Sadañgalen amobotnañ temañ temañ ma an ñeñañ temañ temañ ma mañgeñañ bekañañ penañ wendeñinben mamaip nin zikalañ ñep ku maindiknuñ ekñen bekemak maãm bekambenup ekñañ msat kapi damuñ mti mama mimi bekañañañ sambe sokbembeyet mulupmañ mamip.

¹³ Keyepmti in Kawawañmagengatnañ kasayelen kwitnañ kwitnañ ke timti weyañ tabep. Keyepmti kasa kuku kanen katikñañ bemti tapme kasa ekñañ indom walesãgãt mbewañ olapme beme belak katim indemti mebep.

¹⁴ In kapigok mti tabep, Kawawañgalen zet penañañ bitiminok zampemti mama teñ mama keyañ melakandundu kapañinok beme suwalolo mbep.

¹⁵ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ sewak mamayelen zet keyañ sewawatnok beme weti ime kwij kume ektitipeñ mambep.

¹⁶ Naman ñotekñañ temañ nãmkijpepeyañ moeñinok beme mimwatonzemtapme an bekañañ Sadañ egalen namsamek kukñañ keyañ kot keyet palen imti kukñañ etumti tobe.

¹⁷ Kawawañañ yomengatnan gilik zemti ndatimti mama kanzizitgat zapat ndaye nãnã keyañ sipakandak bunduñnok ñokñañan peme toti ñokñañ añañgalañ tabe. Âpme Kawawañgalen Zet sambe Emetak Teñañ manzemãtãtindain keyañ wanam ñilikñañ keboñ mti Sadañmak an ãwep.

¹⁸ Emetak Teñgalen windeen in Amobotnañgat mene mene dundum sapeñ mamambep. Mti kandati mamapiñ posijiñ mpeñ tabep. Mti Kawawañgalen animbi notnañ ekjengat otnãmti dundundu mulup mbep.

¹⁹ Mti nãgãt kegogak dundume Amobotnañañ dembusekij mim elen belen beme neñ kijañgapiñ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ enzililiñañ tazin kapi elen belen bemti windennben ammagen zemkawañ bemebap.

²⁰ Neñ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ ke zemkawañ bema keyepmti mka katikñañ tot newien. Keyet in neñ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ ke

kingagapij tusumti mka katikjan pien eyo zemkawanj bambeyet dundundayaj bandim mnewep.

Zetn delaj zenzenaj

²¹⁻²² Tikikas ek namkinpepemak notn dolakjanj penaj ek Amobotnanjgalen mulup an dolakjanj penaj keyepmti nej ek ke pema koti egaj nej mka katikjan pien sepem zigok mamayaj keyet yanaj ma msat kapi am namkinpepemak ekjen sepem zigok mamaip keyet yanaj zemââtîndame nâmti kenjin dukjanj beme olojen mbep.

²³ Kawawanj Bipm ma Amobotnanj Zisas Kilaismagen notnne, in egaj kej sewakjanj mimindemti namkinpepenjin mkatik bemindeme gogotmak mambep.

²⁴ Am Amobotnanj Zisas Kilais gogot penaj mpepmi mamaip am ekjen ke Kawawanj kej talet mimindamti manepeme met mama kanzizit ke titiyet nâmti mandundayaj.

Pilipai

Pâlaŋ Pilipai dâpmeŋge ekŋengat zâpat meluwaŋ kâpi kumindaye.

Pâlaŋ zâpat meluwaŋ kâpi kuye. Pâlaŋ mka katikŋaŋ Loma msalen tati Pilipai dâpmeŋge talip ekŋengat zâpat meluwaŋ kâpi kuye. Pilipai dâpmeŋge ke Masedonia plowins keŋan mwawatnaŋ.

Ekŋenmagengatnaŋ an ŋen kwitnaŋ Eapolodaitas egaŋ Pâlyet milawat ondakbewien mti Loma mka katikŋaŋ ke metsame keyet wisikŋ zet ma tususuŋin Zisasimak tazin ke ewe mkatikŋaŋ bemti mamayelen nâmtiyepm zemgwatnaŋ mimindeye. Ma keŋ oloŋen palen mama ke Kawawaŋaŋ winde indame mamayelen zetnaŋ notnaŋ zeye (1:18, 2:17, 18, 3:1, 4:4, 10). Keŋ mtoti mama keyet zetnaŋ Pâlaŋ zet zâpat meluwaŋ kâpiyet omba kuyeyaŋ tazin. Dâpmeŋge kâpi Pâlaŋ Kawawaŋgalen zet timepme sek zut beye keyet mwage (Nembayelen Muluwin 16). Pilipai dâpmeŋge ke dâpmeŋge Kawawaŋgalen Zet Zâpat Dolakŋaŋ Penanŋgalen sesewat timamayelen maŋge ŋeŋaŋ kegek zenzeyelen.

Zet ŋotekŋaŋ temaŋ kapigogaŋ Pilipai zâpat meluwaŋ keŋan talip:

1:1-2 Notn mukumti zet zenze keyelen zet

1:3-11 Pâlaŋ dâpmeŋgeyet dundumti naman wisikŋ zet zeye

1:12-30 Nukŋaŋ sokbeme Zisasiyaŋ Pâl winde same gwaŋgwaŋsim matatan

2:1-11 Kilasiyaŋ maŋge kogogak tototnaŋ mambeŋ

2:12-18 Kawawaŋaŋ ningat tuŋgupmnan mamti mulup mamin

2:19-30 Pâlaŋ Timotimak Eapolodaitas ideme Pilipai mabegat zeye

3:1-11 In Kilaismak maip keyepmti oloŋen mbep

3:12-21 In daen milawat bemberŋaŋ ke met titiyet winde bewep

4 Eksemti mamayet Pâlaŋ ankeŋoo zet zemti mukumindeye

¹ Neŋmak Timoti nit nilisakwep Zisas Kilaisiyelen mulup mamilup. Ya nit zâpat meluwaŋ kâpi in Zisas Kilaisiyelen dâpmeŋge ma ingalen ŋeŋaŋ bemberŋine ma an damuŋine Pilipai mka temanen mamaip ingat zâpat meluwaŋ temakwep kâpi kumti bemalu kozin.

² Kawawaŋ Bipm ma Amobotnaŋ Zisas Kilais egegalen keŋ taoletmak keŋ sewakŋaŋaŋ inmak wemti weweyet mandunduyap.

Pâlaŋ mka katikŋaŋ tati Kawawaŋgat wisikŋ manzemtan

³ Kan kataŋ neŋ in am sambe nâmkŋepemak mamaip ingat otnâmeti Kawawaŋŋanŋat wisikŋ zemti mandundumsayap.

^{4,5} Neŋ in Zet Zâpat Dolakŋaŋ Penanŋ diindoma nâmti keyegak ninmak kot tusumti nâmkŋepemak bemti kan keyegak yaŋbemti in ndamukulem mti Zet Zâpat Dolakŋaŋ Penanŋ zenze mulup nsakwep mamkwatnup. Keyepmti neŋ Kawawaŋgat mandunduyap kataŋ ingat nâmti keŋ oloŋen palen mandunduyap.

⁶ Neŋ dundumambe pigok manâmkatikbeyap. Kawawaŋaŋ inmagen mulupmaŋ dolakŋaŋ ke yaŋbemti mge ke tapmmetnepeme met Zisas Kilais kokot kananen delaŋ zewe.

⁷ Neŋ ingat gogot penanŋ mimindeyap kegogapm zet ingat kegek zeya. Ma naman neŋ Kawawaŋaŋ keŋ taoletnaŋgapmti mulup nange kâpi mma amnaŋ zet kâpi nâme penanŋ beme Kilaismagen nâmkŋepepe aikiŋat nâmti mulupmaŋ winderŋamberŋ mti mamban kan keyet amnaŋ pepet mti alak mka katikŋaŋ totnemetapma in keyet popenŋaŋ tati ewe tatnamukulem mkwalip.

⁸ Zisas Kilasiyaŋ ingat gogot penanŋ mamimindein sepem kegek neŋ ingat gogot penanŋ mamimindeyap zet kâpi penanŋ zeyap Kawawaŋ ikŋaŋ nâin.

⁹ Neŋ ingalen gogolinaŋ ammagen ma Kawawaŋmagen ewe omba mkawaŋ bembeyet manâyap ma keyegak nânâ dolak dolakŋaŋ am notn zet weyaŋ musuwewet ma indamukulem mti mama mimi teŋ mzikas indandayet nâmti manduduyap.

¹⁰ Keyet mti in kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ etaŋ ke ekmâtâti keyet kataŋ mmamti Kilasiyaŋ gilik zemti kokotnaŋgat damuŋ ekpeŋ mamti mama mimi teŋ penanŋ ma kwetetepmaŋ etaŋ mti mame am ekŋenaŋ ingat zekukuŋin ŋen ku mbep.

¹¹ In mama teŋ kegek mti mame Zisas Kilasiyaŋ etaŋ gwatnaŋ mimindeme am ekŋenaŋ in indikgomti ingat paleset Kawawaŋgat kwizet buŋamaŋ omba mwati sesewatpewep.

Mama mimin Kilasiyaŋ damuŋ min

¹² Notnne, neŋ pigok penaŋ zemkawaŋ bem indama nâit. Neŋ pien kwitnaŋ nukŋaŋ sokbemnaŋge ke wa belak yek. Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapiyaŋ palakŋaŋ bemti msat katanŋ mebegat sokbemnaŋge.

¹³ Neŋ Kilais kwit zapatnaŋ mpalakŋaŋ bema keyet pepetnaŋ kwati mka katikŋaŋ nati met nembien. Âpme nâlen zapat ke mka katikŋaŋgalen an tipdakutum notnaŋ sambe ekŋenaŋ ma mulup an notnaŋ sambe ekŋenaŋ nâme delaŋ zemâge.

¹⁴ Âpme neŋ mka katikŋaŋ neme talap keyet penaŋaŋ notnne notnaŋ sambe ekŋenaŋ Amobotnaŋgat nâmkŋepepe kaliŋaŋ mti eleŋ beler bemti Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kiŋgagaŋiŋ ewe tusumti am sambe ekŋenmagen tazempalakŋaŋ belmelip.

¹⁵ Âpme kapi penaŋ am notnaŋ ekŋenaŋ neŋ Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ zema ekŋenaŋ kegogak zene zemtati mamti Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ neŋ zewi geŋ zewi mti yup met yup kot mti mamimdândâip. Âpme am dolakŋaŋ ekŋenaŋ weyaŋ ekmâtâtati keŋ sewak palen manzemelip.

¹⁶ Neŋ Kawawaŋaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ kapi zemkawaŋ bembeyet mulup zet naŋge. Kapiyet popenaŋ bemtati mulupmaŋ keyet kasaŋaŋ ku matopme mamiyaŋ. Yaŋaŋ keyepmti am dolakŋaŋ ekŋen kapiyaŋ nâgât gogot mnemti mulupm butnaŋ ewe tusumti mamimelip.

¹⁷ Yaŋgut notnaŋ ekŋenaŋ belak nâyaŋ nâyaŋ palen Kilaisiyet kwit zapatnaŋ sek mmobotgat setnaset manzemkawaŋbeip. Ke neŋ mka katikŋaŋ kapi tati keŋ sindem ewe nânâyet nâmti kegok manzemyuŋgum melip.

¹⁸ Yaŋgut neŋ amnaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ keŋinaŋ penaŋ nâmkŋepemti zewep ma belak sekŋinaŋ etaŋ kwizet buŋam temaŋ titiyet zewep keyet neŋ zet sambe neŋ ku zesap. Kilaisiyelen zelaŋ palakŋaŋ bemti msat sambe mamekazin keyet nâma dolakŋaŋ penaŋ mambein.

¹⁹ Neŋ pigok nâmti oloŋen palen mamayaŋ. In nâgât mti dundume Zisas Kilaisiyelen Emetak Teŋaŋ namukulem mneme kwitnaŋ kwitnaŋ nukŋaŋ tasokbemnaŋ kapiyaŋ delaŋ zemâpme belak mambap.

²⁰ Neŋ ŋoktikŋan kapigok penaŋ tapme nâpen mamayaŋ. Neŋ am neŋaŋ Zisas maeksempeyaŋ keyet zigok neŋ mnawe beme sakambuk ku mbap. Belak oloŋen palenak tati kwitnaŋ kwitnaŋ nukŋaŋ sambe kopmâbe bee timtati dukŋan tima mopmâbe. Wa neŋ alik mama ma gakiki keyet ku kiŋgalap. Neŋ sekŋ belak kilom ketalasima sekŋaŋ Kilaisiyet kwizet buŋamaŋ mwabe.

²¹ Neŋ msalen pien ewe alik mamti Kilaisiyet kwit zapatnaŋ zempalakŋaŋ bemepma amnaŋ nâmâtâbep. Âk gakiwawen ke neŋ meti Kilaisiyet neŋzimosetnaŋ oloŋen palen penaŋ mambap. Mama keyaŋ mobotnaŋ penaŋ bein.

²²⁻²³ Neŋ msalen kapi ewe kan teepmaŋ mamti mulup mma penaŋaŋ omba sokbewe ma sakwep gakiwap mene zemti ewe keŋ zut palen nântemtem mamiyaŋ. Neŋ gakim meti Kilaismak mama dolakŋaŋ mambap keyet nâma dolakŋaŋ penaŋ mambein.

²⁴ Ma in belak kileŋ indemepma in nempa dumen mame neŋ ku benakgapmti inmak msalen kapi ewe tusumti mambap beme e ewe nâma dolakŋaŋak penaŋ bewe.

²⁵ Keyepmti neŋ pigok penaŋ manâmkatikbeyap. Neŋ gakikiŋiŋ ewe msalen kapi mamti indamukulem mma in nâmkŋepepen katikŋaŋ bemti oloŋen palen tapmopme neŋ indiktŋgut bam gakiwap.

²⁶ Keyepmti neŋ ewe inmagen kotapma in nikti ilinaŋgalen mama miminŋin Zisas Kilaismak mamaŋ keyet nâgât yaŋaŋmak oloŋen penaŋ mbep.

²⁷ Tepumaŋ penaŋ kapigok mbep in mama miminŋin weyaŋme esemteŋ beme Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ mâti maip keyet katanŋ mti mambep. Mti keŋ kwep ma tususuŋin kwep tapme kitik kitik tati am indamukulem mimindeme nâmkŋepepen katikŋaŋ bemti tapme neŋ kot indikbap. Âk yek beme belak pien tati zapalin etaŋ nâmbap.

²⁸ In kitik kitik bemti tapme kasaŋine ekŋenaŋ zemkiŋgagat mimindame kiŋgagaŋiŋ windenŋin timti katikŋaŋbemti tabep. Âpme Kawawaŋaŋ in indatimtati ekŋen belak katimindeme walelet aikbep keyet yaŋaŋ ilinagak ekmâtâbep.

²⁹ Kawawaŋaŋ in Kilaisiyelen mulup mimiyet nâmti kabemindaye ke sek sindemaŋmak. Egaŋ wa Kilais nâmkŋepepeyet etaŋ yek ekgapmti sek sindem palen eyo mobogat nâmindeye.

³⁰ Keyepmti neŋ eweŋaŋ tipman baen mulup sek sindem mkwapma nikbien. E ewe kan pigogat tapmma zapatnaŋ takopme tatnâip ke mulup sek sindem in mamip sepem kegogak neŋ pien mamiyaŋ.

2

In Kilaisiyan manje kegogak tototnanj mambep

¹ Kilaisiyan in kejinan mamti gwetnanj mamin ma Eganj gogot mamindamti mkipmanj mambain ma Emetak Terjmak tusumindeme maip ke ma Kilaisiyanj kemberj mti anggalanj gogot mimindendenanj

² kegok taindaingapm in njotik kwep bemti gogot palen mamti keñ kwep bemti zenâ zenânjin kwep tunjuwinan tatindame kegok mame neñ zapalin nâmti ingat oloñen temanj penanj mbap.

³ Nâip, in ilinangat nâme mobotnanj beme mulup neñ mbi geñ mbi zemti sek mmobot palen njen ku mbep penanj. In keñin sekjinj mtot mamti noline ekñjengat kandanjan meti ekñjengat nâme mobotnanj bewe.

⁴ Ma in ikñanj ikñanjgat kwitnanj kwitnanjanj dolakñanj bembeyet etanj nâmti mulupmanj ku mbep. Nolone notnanj ekñjengalen eyo weyanjme pembenanj bembeyet mulupmanj mbep.

⁵ In Kilais Zisasiyelen njotik dolakñanj tapme mama mimi dolakñanj mti manje sepem kegogak penanj mti mambep:

⁶ Zisas Ek Kawawanjak manje yangut neñ Kawawanj mama mayap kapi zigok katipemti msalen towesap kegok zemti gwaenak ku tage.

⁷ Eganj kululujen Amobotnanj mamtan mundumanj bee wan peme tapme msalen kapi toti an penanj sokbemti an tototnanj sisilinj an sepem kegok manje.

⁸ Eganj Kawawanjanj zempye keyet katanj gawepumti tototnanj mameti tewen gakiye.

⁹ Kegok mgeyepmti Kawawanjanj ekme dolakñanj beme wapmoti Amobotnanj temanj onzempye. Âpme egalen kwizet buñamanj temanj keyanj palakñanj bemti amgalen kwizet buñamj sambe tapmezin bee ilindinj indasebemindemti igak belak gwa tazin.

¹⁰ Keyepmti am kululujen mamaip ekñen sambe ma msat palen mamanup nin sambe ma msat kandanjan baen matalip ekñen sambe Zisasiyet kwizet buñamanj mwati pedondom samti sesewatsasayelen.

¹¹ Âpme nin sambeyanj Zisas Kilais ek Amobotnanj mamndain zemti kwizet buñamanj manzempalakñanj benup. Set keeset Kawawanj Bipmnanjat kwizet buñamanj mamwatnup.

Kawawanjanj ningat tunjupmnan mamti mulup mamin

¹² Keyepmti notnne, neñ innak ke mamkwaban kan keyet zetn zema in nâmti dolakñanj manjgawepumtemien. Yanaman beñanj pien teleñanj mamti zet bema kopme e kegogak gawepuwep beme neñ ingat nâma mobotnanj penanj bewe. In nâit, in Kawawanj yomengatnanj indatitijnanj keyet nâme mopme egat kandanjan kume kwaopme nâmsemtanj mamambep.

¹³ Kawawanjanj ikñanj ingat kejinan mulup mti indamukulem mme zetnanj gawepupuyelen ma kwitnanj kwitnanj eganj nâmtikñanj minen ke etanj mimiyelen manâin.

¹⁴⁻¹⁶ Âpme in myunjuñgupinj keñin kweteteñmanj mamti am mgasik penanj segeyakñinbenj msat kapiyet zapat mamaip ekñjengat tunjuwinan wenzim eyongga busatnanj keboñ bemtati mamayelen zet ke am notnanj diindome nâmkijpepe aikbep. In kwileki njeniyet zet mmot mtot mti mdândândâ mee ku mbep. Âpme maneti Kilais kokotgalen kanaan neñ ingat mti sindem nâmkwaban ma mulup msâgât olatkwaban keyet penananj in Zisasiyet zikatnan sosok motapme neñ indikti keñ dolak penanj nâmbap.

¹⁷ Neñ mulup mamimetnepema amnanj nomti sipm mulapme kwawabe mene beme kemak ingalen nâmkijpepeñinmak dundundunjin keyanj Kawawanjanj sâpe sâpe mambuip sepem kegok bewe. Neñ keyet otrâmti innak oloñen temanj mamiap.

¹⁸ In sepem kegogak keyet nâmti neñmak oloñen mamambep.

Pâlanj Timotimak Epapolidaitas ideme Pilipai mebegat zeye

¹⁹ Neñ Timoti innagen ñep pema kosâpm keyepm neñ Amobotnanj Zisasiyet dunduma ek mukulem mme eganj sakwep innagen kobe. Kot innak maneti naman gilik zem kot innagen kwitnanj kwitnanj zigok tasokbein keyet zet zapalin notnanj dinome nâmti oloñen mbap.

²⁰ An kemak neñmak etanj in indamukulem mimiyet keñnit temanj penanj matazin an ek keboñ pieneñ neñmak njen ewe ku tazin.

²¹ Am sambe ekñenanj ilinangat muluwin mimiyet etanj manâip. Mti Zisas Kilaisiyelen mulup mimiyet ku maotnâip.

²² Yangut in Timotiyelen mamanjanjat yanjanj ilin ñep nâip. Eganj nembayanj biwin mamukulem mip sakam kegogak eganj neñ zet zapat dolakñanjgalen mulupgat manapmukulem dolakñanj penanj mamimkwazin.

²³ Neŋ mka katikŋan kapiyetnan zemneme tobag ma ewe tabap ke nâmtiŋgut Timoti ek sakwep penaj zempema inmagen kobe.

²⁴ Âpme nenngut Amobotnanj ikŋan setj weyanjme neŋ kan belaknik bugan kapi inmagen kobap ke nâmkatikbeyap.

²⁵⁻²⁶ Neŋ nenak pien mulup olat olat palen tapminepema in nâmkijpepen notn Epapolodaitas peme koti egaj kegogak mulup olat olat palen mti segeset napmukulem omba penaj mneme mulup mbelin. Egaj pien nejmak mamti zawat mme in buŋam zapatnanj nâmti in egat yayanj temanj mbiengapmti egaj in kot indidigat keŋanj temanj penaj matazin. Keyepmti alak pi naman pema inmagen kokogak nâyap.

²⁷ Âpme ek zawat nukŋan penaj mti gakisât penaj mge yaŋgut Kawawaŋanj egat kemberj nâmti mukulem mpeme alik beye. Wa ek etanj yek. Neŋ nenn nukŋanen mamayap yaŋ egaj yek benagen nukŋanj temanj ŋen ewe dukŋnan motdakgapmti neŋ kogogak Kawawaŋanj keyet kemberj nânmnemi napmukulem mnenge.

²⁸ Keyepmti in ek ekti keŋin dolakŋanj bembeyet ma neŋ kegogak egat ewe nântemtempinj mamayet nâmti ek eweŋan pigogak pema sakwep inmagen kozin.

²⁹⁻³⁰ Egaj Kilaisiyelen mulup keyet nukŋan pumaneti zawat temanj penaj mti gakisâgât penaj mge. In beŋan daen mambien keyepmti egaj ingat weŋnok kapi tati napmukulem omba penaj mamimnemetneti gakisât penaj mge. Keyepmti egaj kopme in ekti Amobotnanjmagen nolingapmti in oloŋen temanj mpemti notn mpewep. In ekme am ekŋen keboŋanj kopme indikti ekŋengat nâmindeme mobotnanj mambemambe.

3

In Kilaismak maip keyepmti oloŋen mbep

¹ Notnne, neŋ zet zemkwala elak kapi pema tapme naman ingat pigok zema nâit. In Amobotnanjgalen am mangke mamaip keyepm in ikŋan main sepem kegogak oloŋen palen mambep. Neŋ zet itnanj kumindawan keyegak zenzeyelen nâma nukŋan ku bein. Neŋ zet kapi indamukulem mimiyyelen zet keyepmti ewe keyegak ke sakwalamti pigok diindosowap.

² In am bekanaj tam zupmanj keboŋ mamti zemyuŋgu yuŋgu mti sekjin butnanj etanj antimpemtiŋgut mama titiyet zetnanj manzeip ekŋen keboŋgat indiksewep.

³ Nin sekj butnanj antiti set keeset Kawawaŋgat nemunambaŋane ku mambenup. Nin Emetak Tenŋalen windeen Kawawaŋ sesewatsamti mama ma Kilais Zisas kwizet buŋamanj mwatpemtj mama keesetgut Kawawaŋgat nemunambaŋane mambenup. Wa mulupm ŋen dolakŋanj mamilup keyet mti yek. Am nâmkijpepema nin Zisas Kilaisiyanj ningat mti kwitnanj kwitnanj mge keyet nâmkijpemtj Kawawaŋ masesewatsanup. Nin niyegak mama aikgalen mulupmanj mti ŋep ku titiyelen.

⁴ Neŋ segeset kwitnanj kwitnanj notnanj mamip keyanj ŋep napmukulem mbe nâmbak ze keyet mulupmanj ŋep mbak. An notnanj ekŋenaj segeset keyet nâme ŋep ndamukulem mbe zemti ke mamip. Neŋ kegok msât nâmbak benagen neŋ am ekŋen ke seabemindemti omba penaj mbak.

⁵ Neŋ sokbemti tapmepma kasup 8 kegok beme sekj butnanj antim newien. Neŋ Islael an Benzamingalen alikŋan. Neŋ Ibulu am ekŋengat sip butnanj penaj. Neŋ eweŋan Palisi an zii zet timamayet ŋotekŋan penaj mamban.

⁶ Ya neŋ wa Kawawaŋgalen mulup windeŋanŋen kapi tapmiapmak zemti egalen dapmelanjge omba penaj indawalekwaban. Âpme amnanj nikme zii zelen teŋ ma myuŋguŋgupiŋ kwetetepmanj mamti mkwaban.

⁷ Âpme neŋ eweŋan kwitnanj kwitnanj ke mmamti keyet nâma penaj beye. Yaŋ bamgat Zisas Kilaisiyet nâmkijpemtj kwitnanj kwitnanj sambe mkwaban bee ekma belakŋan penaneŋeŋ etanj beâge.

⁸ Neŋ Amobotnanj Zisas Kilais egat yaŋanj weyanj eknâmâtâpma delanj zeme ek mkitik penaj pewan mti Kawawaŋanj nikme dolakŋan kapi tabeinmak zemti kwitnanj kwitnanj eweŋan mkwaban keyet nâma penaneŋ ku beme ektalalap. Neŋ Kilais ekmak tususât tati kwitnanj kwitnanj mkwaban bee ekma okbi okbiŋanmak beme kiŋgat pema delanj zemâge.

⁹ Neŋ Kilaismak tususu penaj mti ek nâmkijpemtj mama Kawawaŋanj yom katipemtj mme kwetetepmanj bewan. Wa nanaŋgat pembedanŋanŋgat teŋ bewap nâmban ke ma zii zet gawepumti mamban keyet mti yek.

¹⁰ Neŋ kwitnanj kwitnanj sambe notnanj ekŋengat nâma tototnanj beme Kilaisiyet yaŋan etanj nânâyet mulupmanj giŋgiŋ penaj mamiap. Kilais ek Kawawaŋgalen winde temanj keyanj gakikiengatnan mme wage windeŋan keyet yaŋanj weyanj nânâyet mulupmanj mti egalen winde kemak mamti neŋ egaj ningat sindem nânge kegogak neŋ tusumti sindem nâmban. Ma egaj ningapmti gakiye kegogak neŋ ŋep gakiwap.

¹¹ Neŋ kekok mbawen bam maneti egaŋ gakikiengatnan wagenogak wabap.

In daen milawat bembenaŋ ke met titiyet winde bewep

¹²⁻¹⁴ Wa neŋ nanaŋgat Kilais nemboraŋ ilak bewan kekok ku zeyap. Neŋ Kilaisiyaŋ iŋŋaŋgat zapat nage keyepmti neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ egaŋ nâmtiknaŋ mamin ke mmepma delaŋ zenzeyet iŋŋaŋ winde name egalen windemak tati winde mambeyap. Neŋ mama mimi itnaŋaŋ mkwabab sambe beewan bamkumpema delaŋ zemâge. Âpme neŋ naman kwitnaŋ kwitnaŋ bam gwaen sokbemnambe keyet nâmti mulupmaŋ windenaŋbeŋ mamiap. Am ekŋenaŋ kwileki ŋengat nâmbempemti zeme ke titiyet winde temaŋ mambeip sepep kekok neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe bam kumpema delaŋ zeme neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ nâgât zapat bembenaŋ ke titiyet mulupmaŋ beka kwisak mmeti timâpma delaŋ zeme Kawawaŋaŋ keyet tosaŋaŋ nambe keyet nâmti mulupmaŋ windenaŋbeŋ penaŋ mamiap.

¹⁵⁻¹⁶ Am sambe nin nâmkinjaŋpepen kalinaŋ tazinaŋ nin set zemâtâlâp kwep kapigogak mti mambanup. Nin Kawawaŋgalen mama mimi dolakŋaŋ tiwenn ke nin mkatikŋaŋ bemti mambanup. Âpme naman notnaŋaŋ zetn keyet nâme pepepeŋaŋmak bewe beme Kawawaŋaŋ keŋin ŋep m eleŋ beleŋ bemindeme eknâmâtâbep, e nâmindeyap.

¹⁷ An notnne sambe, notnaŋ ekŋenaŋ neŋ mama mimi dolakŋaŋ mma ekti keyegak napmâti mamip ekŋen keboŋ keyelen eyo indikti keyegak mbep.

¹⁸ Eweŋaŋ baen neŋ zet mandiindom kwateman keyegak ewe simak simak tati pigok diindoma nâit. Ingaŋ tunŋuwinanaŋgatnaŋ am notnaŋ ekŋenaŋ Kilaisiyaŋ tewen gakiye keyet zet zapatnaŋ diindomann nâmbienanŋut naman zet ke bamkumpemti tapmelip.

¹⁹ Am manŋe ekŋen keyaŋ bam walelet temaŋ aikbep. Ekŋenaŋ segalen kwitnaŋ kwitnaŋ sakambukŋaŋmak ke mimiyet nâme oloŋenaŋmak mambein. Ma msatgalen kwitnaŋ kwitnaŋ sambeyet tikŋaŋaŋ keŋ otnânâŋin bee maminzilime delaŋ zemâzin.

²⁰ Âpme nin Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyaŋ koti yomengatnan ndatimkwatndemti moge. Yanaman kot ndatimti kululuŋen gwaen mobe keyet damaŋ msalen kapi matatnup.

²¹ Ek am ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe weme eknup bepi kandaŋaŋ baen tim kot yaloŋ pemti manndadamuŋ min. Windenaŋ keyaŋ sekŋ belakŋaŋ towewenaŋ kapi mgilik zeme iŋŋaŋgalen sekŋaŋ keboŋak alakŋaŋ saŋga soŋgaŋaŋmak ndame iŋŋaŋmak mamambanup.

4

Eksemti mamayet Pâlaŋ aŋkeŋoo zet diindoye

¹ Kilaismagen notnne, in kot indidigat keŋin temaŋ penaŋ matazin ma neŋ ingat gogot mamiap. Neŋ ingat tunŋuwinan mulup mma in nâmkinjaŋpepe aikbien keyet neŋ oloŋen mimindemti am ekŋengat zikalinan sekŋin mamotindeyap. Kogogapm notnne dolakŋaŋ penaŋ, in Amobotnaŋ Zisas ekmagen wetekumti gweŋgweŋ kumti katikŋaŋ matapmambeŋ.

² Imbi zut Yuodiamak ma Sintiki it Amobotnaŋ ekmagen nâmkinjaŋpepenit kwep tazin keyet mti it tunŋuwidaŋ zet mmot mtot bugan tazin e pemalu tapme keŋ kwep bemti mambalup.

³ Kekok mmalu mulup an notn penaŋ geŋ imbi zut ke idikdamuŋ dolakŋaŋ mmame mambalup. Eget ma Kelemen ma am notnaŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋgat napmukulem mti zempalakŋaŋ bembien. Ekŋen ke kwilin mama kanziziŋgalen papiaen ilak kumpepeŋaŋaŋ tazin.

⁴ In Amobotnaŋgat oloŋen mti sesewatsapeŋ mamambep zet ewe iŋŋaŋ keyegak sakwalamti zema nâit. In Amobotnaŋgat oloŋen mti sesewatsapeŋ mamambep.

⁵ Nâip, Amobotnaŋ ilak kokogalen kan sokŋanik bein keyet in am bakbak mimindemti nâmkinjaŋpepen indamukulem mimindewep.

⁶ In kwileki ŋeniyet olati keyet yayaŋ temaŋ ku mbep. In belak nânâŋin ke Amobotnaŋ zikat same egaŋ ŋep indamukulem mbe. Âpme in mukulemaŋ ke ekti egat wisikŋ kan kataŋ zepereŋ mamambep.

⁷ Nin Kilais Zisasmak tususunn tazin keyepmti Kawawaŋ keŋ sewakŋaŋ toŋaŋ egaŋ tunŋupmnanen keŋ sewak temaŋ manndain. Keŋ sewak keboŋ ke am nin yaŋaŋ ŋep ku nâmâtâgaleŋ. Keŋ sewak keyaŋ keŋin sekŋin damaŋ mimindeme kakanemuŋ mambeŋ.

⁸ Notnne, zet delaŋ zenzeŋaŋ pigok met zema nâit, in keŋinaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ etaŋ wizinzimpemti mama miminjin esemterŋ ma kweteteŋmaŋ mti am sambe bepi gogot etaŋ mimindamti mame am ekŋenaŋ indikti Kawawaŋgat kwizet buŋamaŋ mwabep.

⁹ Mama mimi dolakŋaŋ ekŋen kapi neŋ zemti mkwapma ekti eknom mme delaŋ zeye. Keyegak mti mame Kawawaŋ keŋ sewak toŋaŋaŋ indikme dolakŋaŋ beme inmak mambe.

Pâlaŋ Pilipai dapmelaŋge ekŋenaŋ taolet notnaŋ beme meŋme ekti oloŋen mge

¹⁰ In eweŋaŋ nâgât milawatn ŋen ewe ŋep ke beme kotnakgalenaŋgut ilinmagen kamberŋ temaŋ takwapme olat olat palen mamkwabien keyepmti ku beme koge. Yaŋ alak pi in nâgât nâmti tewalaŋ ewe beme kozin keyepmti neŋ ingat keŋ dolak omba penaŋ nâmindemti Amobotnaŋ sesewatpeyaŋ.

¹¹ Wa neŋ aŋ zet mti zet kapi ku kumindayaŋ. Neŋ kwileki notnaŋgat omtimat timat palen mamti keyet ku manâmbekambeyaŋ.

¹² Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe wem name mamayet ma olat olat palen mamayet ilizuzut nâma ŋep penaŋ mambein. Nim nalak nalak mti mama ma kamberŋ palen mama ma nimwian wiaŋ palen mama ma meuyet tip alaŋ nâpeŋ mama ekŋen ke yaŋaŋ mnâmti mama sekŋ beye.

¹³ Kilaisiyaŋ winde name windemak mamayaŋ ma egalen windeyeyet neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe bee ŋep mmâbaŋ.

¹⁴ Yangut neŋ olat olat palen manepema in napmukulem mnewien keyepmti neŋ ingat nâma dolakŋaŋ penaŋ bein.

¹⁵ Pilipai mkaengatnaŋ am in ilin nâip. Neŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋgat mulup yaŋbemti Masedonia msat pemti mulup mmebanen dapmelaŋge notnaŋ ekŋenaŋ belak mame in etaŋ segeset napmukulem mkwabien.

¹⁶ Ma neŋ Tesalonaika msalen met mulup mamimtemanen in napmukulem mti segeset bandim omba penaŋ mamnamkwatemien.

¹⁷ Wa mânep milawat keyet etaŋ nâmti ku zeyap. Mama mimi dolakŋaŋ ke inmagen temaŋ penaŋ tasokbein keyet eyo nâmti zeyap. In ewe kekok mmebewen keyet tosaŋaŋ Kawawaŋaŋ temaŋ indawe.

¹⁸ In nâgât taolet omba penaŋ Epolodaitas same timkot name tim elimiakti tapmayaŋ. Taolelin beme koge kapi Kawawaŋgat songom sâpe sâpe bume zim pilik sesikŋaŋ dolakŋaŋ mapemtan sepem kekok bein. Sâpe sâpe keboŋ ke Kawawaŋaŋ ekme dolakŋaŋ penaŋ beme oloŋen temaŋ penaŋ mamin.

¹⁹ Kawawaŋ ek kwitnaŋ kwitnaŋaŋ sambe penaŋ tazingapm in Zisas Kilaismak tusumti mamaip keyepmti in olat olat palen mame egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ketalasin indame in tim nimwian mambeŋ.

²⁰ Am sambeyaŋ Geŋ Kawawaŋ Bipm kwizet buŋamdi mwagemti sesewatgapeŋ mamambep. Ke penaŋ.

Zet zemdelaŋ zenzeŋaŋ

²¹ Neŋmak notnne notnaŋ am nâmkŋipepemak pien mamanaŋ nin Zisas Kilais egat mti ingat otnâpeŋ mamanaŋ keyet mti in am nâmkŋipepemak noline notnaŋ ekŋen diindome nâmbep.

²² Pien am nâmkŋipepemak notnaŋ gapman temaŋ egalen mkaen mulup mamip ekŋenaŋ in kegogak indamukumindeip.

²³ Neŋ Ambotnaŋ Zisas Kilaisiyaŋ in keŋ taolet mimindandayet nâmti mandundayap.

Kolosi **Pâlanj Kolosi mkaen am nâmkijpepemak mamaip ekjengat** **zapat meluwanj kapi kumindaye**

Zapat meluwanj kapi Pâlanj kuye. Eganj Loma msalen mka katikjanj kekpeme tati kuye. Kolosi mka temanj ke Loma gapmangalen plowins kwitnanj Esia msat temanj keyet kejanj tazin. Alak pigogak msat ke kwitnanj Teki makuip. Pâlanj mangeyen kan keyet Kolosi mka temanj ke dapmelaenge msokbeye. Loma gapmananj totatmiminjin ke mtatingut butnanjset mamekotemien.

Kolosi dapmelaenge ke Pâlanj ku mwage. Ekjen am Zuda mangeen ku sokbembenaen ekjenan dapmelaenge ke msokbewien. Lukmak Pilemon ma Epapalas ekjengat kwilinj Zapat meluwanj kapiyet kejanj tazin (4:12-13). Kolosi ke kegogak ekjengalen mka (2:17) kegogapm nukjanj sokbeme Epapalas zet Zapat ke timti Pâlyet zesâgât Loma msalen mege.

Nukjanj kapigok sokbeye: Amnanj Kawawangalen Zet Zapat Dolakjanj Penanjmak angalen mama mimi ke pepebemi tim mamayet windenaen iknjak nen penanj mbien. Nâmkijpepe kwitnanj belakjanjgat palen bemti nâmkijpepe penanj tazinnok belak nâwien keyet zemâtâtât notnanj zeye. Ensel ekjengat sesewatindanda mbiengat nâme kegogak bekananj beye. Angalen nânâ yanj kwitnanj temanj ma Kawawangalen zet ke mme pepesut peye. Nukjanj sepem kegok sokbeme Epapalasiyanj bunjam Zapat timti Pâlmagen mege. Kolosi dapmelaenge ekjen Pilemon egalen mkaen maondaktemien.

Zet joteknanj temanj kapigoganj Kolosi Zapat meluwanj kejanj talip:

1:1-14 Zet yanjbemi zenzeyelen zet.

1:15-23 Kilais eganj Amobotnanj penanj bein.

1:24-2:7 Pâlanj dapmelaenge ekjengat mulup msâgât sek sindem timti mge.

2:8-23. Angalen mama mimi etanj ke kume topme Kilaismagen mama ke timti mamayelen.

3:1-4:6 Kwatetepmanj mamayelen zemâtâtât zet notnanj.

4:7-18 Zet zeme delanj zenzeyelen zet.

1-2 Neñ Kawawanganj iknjanj Zisas Kilais egalen mulup an neñ mamti egalen Zet Zapat Dolakjanj Penanj zempalakjanj bembeyelen nâwanti nakumtetiye. Ma ningat notn Timoti nilisakwep Zapat meluwanj kapi kumti Kawawanganj amjane iknjanjgat Zapat ombemindenenaen ma am Kilais manâmkijpemti wisat mimipin Kolosi mkaen talip ingat bemalu kozin. Nit Kawawanganj Bipm dundu samalu eganj keñ taolet ma keñ sewakjanj mimindawe.

Dundundunnan ingat wisikj Kawawangat manzenup

³⁻⁴ In Zisas Kilais nâmkijpemti Kawawangalen am mamaip ekjen gogot mamimindamti maip keyelen zet Zapatnanj nit nâwelin keyet dundunduyen kan kataj Amobotnanj Zisas Kilais egat Bipmanj Kawawangat wisikj zemti mandundulup.

⁵ Yanjbembenaen baen Kawawangalen zet penanj ke inmagen kopme in Zisasiyanj kululunjengatnanj toti ingat yongapm gakiye ke nâmkijpemti ek kululunen eekgalen webemti mamaip. Naman kogogak webebenjin ekmagen tazin keyanj mme noline gogot mimimdamti Kilais nâmkijpematalip.

⁶ Kawawangalen Zet Zapat Dolakjanj Penanj ke in nâmti egalen keñ taolet mimindame penanj sukwep nâmkijpewien. Sepem kogogak msat kataj am sambemagen Kawawangalen Zet Zapat Dolakjanj Penanj keyanj meti penanj Zisasman nâmkijpepe msokbeme kwati tasambelej mezin.

⁷ Epapalas ek Kilaisiyelen mulup an dolakjanj nigat notn penanj. Nin nsakwep mulup an dolakjanj. Eganj Kawawangalen Zet Zapat Dolakjanj Penanj keyet yanjanj ningat mundum mnan tati inmagen zemâtâtindaye.

⁸ Eganj Emetak Tenanj inmagen gogot mama ke indame keyet penanj mamkawanj beip keyelen zet Zapatnanj kot dinitdoye.

Kawawanganj Kolosi am nâmkijpepenjin gwatnanj mimindendeyet Pâlanj mandundumtan

⁹ Kan ingalen zet Zapalin yanjbemi nâwelinen nit yanjanj kebonj kebonj keyet olojen mti Kawawangat omter mandundusalup. Ma nit eganj nânâ indandayelen mawekumti kwitnanj kwitnanj Kawawanganj iknjanj nâmtikjanj mamin ke mbep ma Emetak Tenanj nânâ dolakjanj indame mama mimi tenj Kawawangalen ke mâbep.

¹⁰ In kegok mti Amobotnanj nâmtikjanj mbe keyet katnan mambep ma kwitnanj kwitnanj sambe mbep keyet eganj olojen mbe. Ma ingalen mamarjin keyanj mulup kwitnanj kwitnanj

mbep keyet penañaj sokbeminidawe. Kegok mti Kawawanj nâmkijpenti mama keyanj inmagen omba sememeyet mandundulup.

¹¹ Kawawanj ek winde toñaj keyepm egañ winde indandayelen mandundulup. Ma egalen windenaj dolakñaj timtati in katikñaj bemti nukñaj sambe sewak sewak ñep gapuwep.

¹² Kawawangalen zemâtâtât katnanen mama busatnañajmak mama ke ñep motitiyet zetik mti ombemindeye. In kan katanj Bipmnañgat keyet oloñen palen wisikñj manzembambep.

Zisasiyelen mama mimiñaj ma mulupmanj

¹³ Kawawanj egañ tambusosok toñaj egalen windeengatanj ndatimti Nemunaj gogot penañ mamn egalen zemâtâtâtât katnanen mama keyet kenanj met ndeye.

¹⁴ Egañ tambusosok kezangatanj ndatiye keyet yanaj kapigok, egañ ningalen yomgat dopmanj gakiki keyetnañ ndakwitimti lala ndeye. Mti yomm sambe katikpepeyelen kegok mge.

¹⁵ Kawawanj amnanj ku ekbienangut Kawawanjat yanaj penañ nâsâgât Nemunaj Zisasiyet mama mimiñaj keeset ekti Kawawanjat yanaj nânâyelen. Zisasiyanj kwitnañ kwitnañ sokbembepinj tapme Kawawanjmak mamti manje ma egañ kwitnañ kwitnañ sambe Kawawanaj mge keyet Amobotnañjin bein.

¹⁶ Eneyet Egañ mamti kululunjengalen ma msalengalen ma kwitnañ kwitnañ kenanj wemezin ikñaj msokbeye. Kwitnañ kwitnañ eekgalen msalen talip ma ku eekgalen kululunen talip ma ensel windenjinmak temakwep ma amobotnañ windenjinmak ma an damuj windenjinmak ke ilinsakwep egañ zapañ zeme sokbemti egañ zetnañ kandenaj matalip.

¹⁷ Ek kwitnañ kwitnañ sokbembepinj tapme tipman baen mamkwage. Ma kwitnañ kwitnañ sambe ke egalen winde keyet palen dolakñaj mawemkwazin.

¹⁸ Ma egañ setnañ betnañ ma pemañ ke am nin egañ manâmkijpenup keyet yanaj dapmelanjenane nin. Âpme egañ ningat ñokasetn bein. Enenogot Egañ am gakikiengatanj wawat ke ñenaj bem ndemti wage. Mti kwitnañ kwitnañ sambe keyet ñotekñaj beye.

¹⁹ Kogogapm Kawawanaj ikñajngat kenajngalak Nemunajaj ikñajngalen sek sepem ilindinj bemisik peye.

²⁰ Keyepmti Kawawanaj am sambe msalen ma kwitnañ kwitnañ kululunen ma msalen talip ekñengat nâmti set weyanje ke Nemunaj peme toti tewen gakime sipmanj mulati mamasi msokbeye.

²¹ In eweñaj Kawawanjat kasañaj mamti bekanaj sepem igak igak mti ñotiktijnan Kawawanj ku main nâmti bankumpemti telenaj mambien.

²² Âpme Kilaisiyanj nin masokbeip sepem kegok sokbemti ningalen kasa kasa mamann Kawawanmagen tage ke kume togotat tewen kume gakim wati alak nin Kawawanjmak timet tusumndeme ekmak kenj kwep bemndeme myunjunjupinj tenj Kawawanjat zikatan ndatime kotapmanup.

²³ Kegok ke ñep keyañgut in nâmkijpepen kaliñaj bemti tepum miñaj gwetnañ mimiñaj nembonj bemti kululunen mebegalen webembenjin Kawawangalen Zet Zapañ Dolakñaj Penañaj manzemsokbemindain ke ku ketalasiwep. Mme Kawawangalen Zet Zapañ Dolakñaj Penaj ke neñ keyelen mulup an kwaban ke am sambemagen timti msat sambe zempalakñaj bemmâban.

²⁴ Neñ Kilaisiyelen bunjam zapañdapmelange inmagen mkawanj bema keyepmti neñ sek sindem matiyap keyet nâma oloñen penaj beinen keyet penañaj inlak am nâmkijpepemak kwabien. Kilais egañ sek sindem temañ tiye sepem kegogak neñ dapmelange in sambe Kilaisiyet setnañ betnañnok ingat mti sek sindem tusumti matiap.

²⁵ Kawawanaj neñ dapmelanjenane inmagen zetnañ sambe bekapu zempalakñaj bema in indamukulem mimiyele mulup annaj naombem neñge. Kogogapm neñ zetnañ ke ñen kupema towewepinj; ilindinj mandiiindoyap.

²⁶ Zet ke kan tepwanj penaj enzililijanj tapme am mamkwabien yanj alak pi Zisasiyet nembananeyanj ilin zemkawanj bemindame am nâmkijpepenjinmaganj nâmtâpme delanj zein.

²⁷ Keyepmti am Zuda manjeen ku sokbembenaj ekñenmagen Kawawangalen zet enzililijanj omba penaj keyet penañaj mobotnañ penaj am nâmkijpepenjinmak ingat tunjuwinan masokbemezin. Kilais keninan mamain ek ke zet enzililijanj takwage keyet penañaj. Âpme in ekmak mamaip keyepmti kululunen egañ tazinen ke ekmak moti mamambep.

²⁸ Âpme in am sambe Kilaisiyet yanaj zemkawanj bemindamti nânâ dolak dolakñaj sambe ke diindomti ankenjoo zet mandiiindonup. Ke Kilaismagen tusumti egañ zapañ

nâmkînpépen katikñaḡ bemi an penaḡ bemi matalip kegok Kawawaḡgaḡ zikatnan timetindendeyet mandiindonup.

²⁹ Egalen windeyaḡ neḡ namukulem mnemti m eleḡ beleḡ bemneme mulupmaḡ ke sek sindem palen amñaḡane ekjennmagen mamiyap.

2

Nâmkînpépe kaliḡñaḡ bemtati zet dâsuki notnaḡ sambe bamkumpewep

¹ Neḡ pigok diindoma nâit, in ma Laodosia am ma am sambe notnaḡ in nâgât zimosetn ku nâip yangut neḡ in nâmkînpépemak bembeyet sek sindem palen mulup mamiap.

² Neḡ mulup sek sindem palen mamiap ke ingat kenjin mkipmaḡ bembeyet nâmti mamiyap. Âpme in nolinangḡat kenjin bembe keyelen mamayaḡ ke mme nolinemak kenḡ kwep bemtî mambep. Mti neḡ in Kawawaḡgalen zet enzililiḡñaḡ tazin keyet yaḡñaḡ weyaḡ nâmatâtâgât manâyaḡ. Neḡ in ḡjotik dolak dolakñaḡ keboḡ titiyet manâyaḡ. Kilais egaḡ ikñaḡ zet enzililiḡñaḡ keyet penaḡñaḡ penaḡ bein.

³ Zet penaḡḡat ḡotekñaḡ temaḡ ma kwitnaḡ kwitnaḡḡat yaḡñaḡ nâmatâtâgâlen enzilipeñaḡ ke Kilais ek etaḡ keyelen nânâ ma penaḡñaḡ penaḡ.

⁴ Am ḡenaḡ zet kelakñaḡ mimindamti kenjin mme yuḡguwemagengapmti zet zesowap kapi eweḡḡaneḡak saleḡñin tiyaḡ.

⁵ Neḡ sekñaḡ etaḡ beñaḡ pien mamayaḡ, yangut keḡñaḡ innak mamti in Kilais nâmkînpemti ekmagen tusumti mamaip ke otnâmti ingat nâma mobotnaḡ beme oloḡñen penaḡ mamimindayaḡ.

Zisas nâmkînpépe mama keyaḡ mama penaḡ bein

⁶ In Kilais Zisas Amobotnaḡ ekmak kakanemuy mamayet nâmti ekmak tusuwien keyepmti ekmak etaḡ watekumti mamambep.

⁷ Nâmkînpépenjin keyaḡ kindiḡinok beme Zisasiyet mamañaḡ time topme keyet palen imtati semem mobep. Kegok mimiyet zemzikat indandaḡñaḡḡat mbep.

⁸ An ḡenaḡ amgalen ḡjotikeset tetimaemae zet belakñaḡ ḡen zemti kenjin mme yuḡguwepḡat indiksem indeemti mambep. Zet yukwat yukwat keboḡ ke ekḡenaḡ yeḡpawine ekḡengalen nânâ dâsuki notnaḡ ilinaḡḡat kenjinaḡ manzeip ma msat palengalen nânâ dâsuki notnaḡ ke timamti manzeip, wa nânâ ke Kilaismagengatnaḡ yek.

⁹ Nâip, Kawawaḡgalen mama mimi ma totatatnaḡ ilindiḡ keyet yaḡñaḡ Nemuñaḡ Kilaismagen sosok sokbemkawaḡ beye.

¹⁰ Keyepmti in ekmak tusumti maip keyaḡ zeinen in egat kandaḡñaḡ mamti kwileki ḡeniyet ku olapbep. Mme Kilaisiyaḡ we ḡenaḡ sambe ma ekḡengalen mobotnaḡ sambe ekḡengat ḡenaḡñin temaḡ main.

¹¹⁻¹² In eweḡḡan sekjin butnaḡ antimti mamamti keyet nâme pilin delaḡ zenzeḡeḡeḡin zemti mamtemien ke am ilin belinan kegok mti mambien. Yaḡ pilin alakñaḡ Kilaismagengatnaḡ titiyelen ke keñaḡ ekmagen tusumti kegok ke mimiyelen. Kawawaḡ winde toḡñaḡ egaḡ Zisas gakikiḡñaḡḡatnaḡ mme wage manâmkînpenup nin kegogak mamaen mawatnup keyelen pilin tu zulutbenn, keyaḡ pilin penaḡ bein. Tu zulutbenn keyaḡ keḡ itnaḡñaḡ pemaḡ tu nimti gakikiḡñaḡñok weḡgeyaḡ mawen mme keḡ alakñaḡñaḡ Zisasmak mamayeen wabennaḡ mamañup.

¹³ In eweḡḡan mama alakñaḡ ku timti yommak mamti gakikiyelen zapat mambien. Kegok mamme Kawawaḡñaḡ yomm peme mepme ndatim kwati Kilaismak mamaen tusumndeye.

¹⁴ Am sambeyelen yomgat dopmaḡ dopmaḡ titiyet zetnaḡ kumpepeñaḡ ke mendelet peme mebegalen dopmaḡ Kawawaḡñaḡ Zisas tep palen mot kumasasokpeye kan keyet yomgat dopmaḡ titiyelen Kawawaḡñaḡ dopmaḡ ku titiyelen zemdelan pemâge.

¹⁵ Kegok mti Kawawaḡñaḡ Nemuñaḡ ketalasime yomgat dopmaḡ tewen gakiye keyaḡ we mobotnaḡ ma windemak ekḡen windenjin mtotindeme delaḡ zeme, egaḡ am sambe ekḡengat zikalinan we mobotnaḡ ekḡen ke ma winde sambe ekḡen tetepulet mindeme ekmâtâbien.

¹⁶ Keyepmti an ḡenaḡ ingat tu meu zigok niniyet zetnaḡ ma Sonda temaḡḡat nimwian wiaḡ mamipgalen yaḡkwesisi ma eyoḡḡa alakñaḡ kwapme zigok mimiyelen ma Sabat tagoḡḡo kangalen zemâtâtât ekseseyelen notnaḡ ku mâlip zemti indome keyet sukñaḡ bembepin.

¹⁷ Kwitnaḡ kwitnaḡ sambe keboḡ keboḡ keyet nâman belak elewilinaḡ etaḡ keboḡ bein. Penaḡñaḡ bam sokbembepñaḡ ke ilak Kilais yaḡñin.

¹⁸ Ma an ḡenaḡ kwitnaḡ kwitnaḡ penaḡñaḡ pi ilak kie kie baen ege zemti ensel ekḡengat kandaḡñinan meti masesewatindain beme in an keboḡgalen zet kandaḡñan ku mebeb. Am

ekñen keboñ keyañ sekn̄ mmobot igagen mam mti mobotnañ sepem ikn̄ak ikn̄ak keboñ mamnip.

¹⁹ An ekñen keboñ keyañ Zisasmak pepebemi kalinañ penañ kuma talip. Zisasiyañ dapmelañge sambe ningat ñokasetn̄ beme nin egat setnañ betnañ ma pemañ mee keboñ benup. Ápme tetekñ temañ ñokasetn̄nna gwaen omti tot epeemti setn̄ betn̄nna ma pemnañ mee mekoti temakwep tusumndeme sekn̄ kwep bemi mme segañ sememti Kawawaññañ nãme tazin keyet katañ temañ kwatabe.

²⁰ In Kilaisiyelen gakikiñanen tusumti msatgalen winde sambe keñ mamyuñguin bamkumpewienañ naman zigogat in msat kapiyet zapat mamaiwañ mamti mamipnok zii zetnañ mañgawepuip?

²¹ In kwilekiyet zii zet keboñ keyet kandaññañ mepme egañ “Pi atatapiñ” “Pi ninipiñ” “Pi tañguñguipin.” Yukwat yukwat kekok mamimindain.

²² Zet atindãndãyelen keboñ tetak ku tapmebe. Belaknik kapi tapmeti yek besãpm. Zemãtãtãt zet ke angalen zeletañ kegoapm am ñep ku indamukulem mbep.

²³ An ekñen keboñ keyañ amgalen nãnã etañ mãti sekn̄ sek sindem temañ ndamti nin sesewat mulup mene mene mimiyet manndapitilip. Keyepmti nin mulup ke ekman dolakñañ penañnok mambein. Yanjut ekñengalen sesewat ma zemãtãtãt zet keyañ keñ itnaññañgalen winde ke ku mamtopein.

3

In kwitnañ kwitnañ dolakñañ gwaen tazin keyet webemti nãpeñ mamambep

¹ In Kilaisi gakikiengatanan wawatnañmak tusuwiengapmti gwaen Kilaisiyañ Kawawañmak windeen matazin ke kwitnañ kwitnañjin bembenañ ke met titiyet kenjin temañ keeset bemi webempeñ mamambep.

² In keñin temañ msalen kwitnañ kwitnañ tazin kapiyet bembepin; kwitnañ kwitnañ dolakñañ kululun̄en gwaen tazin nãnãñin keyet peme mepme nãpeñ mamambep.

³ In Kilaismak gakiwienok bein. Mme Kawawaññañ mama alakñañ indamti ikn̄añmak ma Nemunañ Zisasmak mamain enzilim ndeme mamanuwen keyet yanñañ alak kapi-gogak ewe ku eksokbembeyelen.

⁴ Mameti Kilaisi mamayet yanñañ ñotekñañ temañ ingat toñinnañ sokbembkawañ beme in egalen bembenañ kegoapm busatnañ seña seña innak temañ kwep keyet kenjañ sosok mot sokbembkawañ bemi tabep.

⁵ Keyepmti in mama mimi ekñen kabon̄ kapi keñ itnaññañgalen ekñen kemagen ilak gakiwienok nãmbep: imbimak set kilen̄ mama ma mama mimi okbi okbiñañmak sambe bee ma sebet dindin̄ palen kwitnañ kwitnañ notnañ myuñguñgu ma kwitnañ kwitnañ bekanañ mimiyet zet kelakñañ mimi ma an ñeniyelen kwitnañ kwitnañ kakim titi ma kawawañ dãsuki sesewatindanda.

⁶ Am sambe mama mimi mgasik keboñ keboñ mamip ekñen ke maneti bam Kawawaññañ mama mimiñin mgasik keyet dopmañ mutumindawe.

⁷ Ápme in eweñañ mama mimi mgasik keboñ ke mmamti keyet nãme dolakñañ beye. Ya pi in Kilaismak tusuwien keyañ in mama mimi alakñañen tusuwienok bein. Mti in mama mimi bekanañ keboñ ke bamkumpeme delañ zemãgeyepmti mama kapi ewe ku mimiyelen:

⁸ Ñeñziziñ palen mama ma wãm kalem ma keñ kwali kwali mama ma nolinañgat zekuku mimi ma zet sambuñ zenze ma zet dãsuki zenze. Mama mimi mgasik sambe keboñ ke bamkumpeme delañ zemãpbe.

⁹ Mti mama mimi mgasikgalen tikñañ keñ itnaññaññañ indamandame set bekanañ mebiene ilak bamkumpemti peme tage ke ewe tengugupin.

¹⁰ Mti in Kilaismak tusumti mama mimi dolakñañ Zisasiyañ amñañe maindaine ke Kawawaññañ ikn̄añ mama alakñañ ke aikindaye kogogapm kan katañ in ñoktik alakñañ indamti indamukulem mme in Kawawaññañ ikn̄añgat sepem bemi mama mimi teñ mamimobogalen.

¹¹ Keyepmti mañge ikn̄ak ikn̄ak kalañkumti mama keyañ inmagen ku tabe. Glik am ekñenañ mañgeñin ñen ma Zuda am ekñenañ mañgeñin ñen ma am sekn̄in butnañ antitinañ ekñenañ mañgeñin ñen ma am sekn̄in butnañ antitipin̄ ekñenañ mañgeñin ñen ma am nembuyengatnañ ekñenañ mañge ñen ma am kalaññañgatnañ ekñenañ mañgeñin ñen ma amobotnañ ekñen mañgeñin ñen ma mulup an ekñenañ mañgeñin ñen ke ku mimiñ mamip. Nin sambe bepi Kilaisiyañ temakwep pende zamdemti ningat Amobotnañ mamti mamdelañ zemndein.

Nin dopmañ mukulem mukulem mti mamambanup

¹² Âpme am Kawawangalen zapat mamaip, in gogot mimindamti iknjangat zapat ombemindeye. Kegogapmti in mama mimi ekjen kapi mkipmanj beme ingat tip kejin bewe: in am sambe ekjengat kemberj mimindamti indamukulem mimindewep. Ma keñ mtot mamti sewakñan palen mama ma ammak ñeñ beluñ beluñ mimipin ma bakbak palen mama ekjen keyañ ingalen mama bernâbe.

¹³ In yomgat dopmanj mututu mulup ke kumbep. Tunjuwinan yungungu sokbeme in yom ke katikpewep. Amobotnananj ingalen yom sambe bee katikpeme delanj zeye, sepem kegogak in ilinak yomgat dopmanj katikpe katikpe mti mambep.

¹⁴ Kegok mti in gogot palen mama keyañ mama mimi dolakñanj sambe mamip keyet tepumanj bemti tabe.

¹⁵ In Kilaisiyanj keñj sewakñanj penanj mamimindain keyepm in egalen keñj sewakñanj keyañ indikdamunj mme am nâmkijpepenimâk keñj kwep bemti keñj sewakñanj palen mambep. In kokog mimiyet Kilaisiyanj indakumtetitijanj keyet in Kawawangat sikñj zemti sesewatpewep.

¹⁶ Mti Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakñanj Penanj ke keñjan mkipmanj beip keyet penanjnj ilinak Kawawangalen zet zemzikat inda mme tunjuwinan palakñanj bemti wembe. Weme nolinyet ankenjo zeta notnanj diindomti ilinsakwep oloñen palen mambep. Âpme kan katañj silik dundunduninanen sesewat silik ma Kawawangalen Zet Itnananen zet tazin ke silik kuip ma silik notnanj Zisasiyet milim kukuñanj ekjen ke kumti Kawawanj sesewatpewep.

¹⁷ Âpme in zet kwileki ñen zesât ma mulup kwileki ñen msât nâmbep beme in Zisais Kilaisiyelen an penanj tati mulup ke mti Kawawanj Bipmanjat Kilaisiyet pembenanjapmti wisikñj zemti sesewatpewep.

Nemba ma mambiwine ekjenanj sepem zigok mame ñep bewe

¹⁸ Imbi, in mama mimi dolakñanj Amobotnananj nâmtikñanj mamin ke etanj mti awin eksem indewep.

¹⁹ An, in imbinjine ekjengat gogot mimindamti ku indom kumti sewakñanj palen indatim mamambep.

²⁰ An imbi nemba, in mamin biwinanjalen zet zeme keyet katañj zelin gawepuwep. Kegok mme Amobotnananj ingat nâme dolakñanj penanj bewe.

²¹ Nemba isisikñanj ekjenanj ñenzinziñ palen mamambepmagengat nemba biwineyanj zet memendepmak yanjepin ku mimindawep.

²² Sisilij an, in msalengalen amobotnanjine mamaip ekjengalen zet gawepuwep. Mneti in ekjenanj indikme pembenanj bembeyet etanj mulup mbepmagengat eksemti keñj oloñen palen Amobotnanj kululuñen main egat nâme mobotnanj beme amobotnanjine msalen maip ekjengat zelin kandanjan meti mulup dolakñanj mti mamambep.

²³ In mulup mbep katañj wa am ekjenanj indikme pembenanj bembeyet nâmti ku mbep. Amobotnanj kululuñen main eganj indikme pembenanj bembeyet nâmti muluwun indandanjanj nâmsemetanj windembenj mbep.

²⁴ Mulup keyet tosananj kwitnanj kwitnanj dolakñanj Amobotnanjmâk kululuñen gwaen bempepenanj ke mopme indawe. In Amobotnanj Kilais egalen mulup mamnup kegok nâmti mulupmanj winderanjberj mamambep.

²⁵ An ñenanj mulupmanj myunguwe beme an keyañ maneti mulupmanj keyet tosananj sepem kegogak tiwe. Amobotnanjmagen ken ke ken ke ku matasaingapmti zetnanjat penanj sokbewe.

4

¹ Amobotnanj msalengatnanj, ingat Amobotnanjin kululuñen gwaen tazingapmti egat otnâme mopme sisilij nembanjine dolakñanj mimindamti kwitnanj kwitnanj ekjengat ondekmanbewien esemtej indawep.

Dundundumak mama keyelen set

² Dundundu katikpepepin keñj kaik tapme kwitnanj kwitnanj nâmbiliweti ke mkatik bemti tambu misa dundunduninanen Kawawangat dundumti wisikñj manzemambep.

³ Mti ningat kegogak dundume Kawawananj ndamukulem mti set aikndeme in Kilais eganj Kawawangalen Zet Zapat Dolakñanj Penanj enzililijanj nin yomengatnanj ndatitiyelen koge tazin ke sosok msat katañj zemkawanj bewanup keyet set aikndawe. Neñ zet keyet mulupmanj mmepma keyepmti nati mka katikñanj neme talap.

⁴ In nâgât mulup kegok mimiyet nâmti dundume Amobotnananj namukulem mimneme neñ Kilaisiyelen bunanj zapat nin yomengatnanj ndatitiyelen peme koge tazin zet kapi weyanji zemkawanj bema am sambeyanj nâme delanj zewe.

⁵ In am nâmkijpepenjipij ekjengat tunjuwinan mamti Zisasiyet kwizet bujanaj zempalaknaj bewep. Mti mulup belak mimiyet kanjin belak kilenj walebepgat nâmâtâti mbep.

⁶ In zelin sewaknaj palen zeme amnaj nâme tiknajmak bewe. Kegogapmti am notnangalen yanjkwesijinjinajgat dopmaj zigok ma zigok gilik zemti indawep.

Pâlanj Tikikasmak Onesimas zemideme Kolosi mkaen meburn

⁷⁻⁸ Neñ mulup zigok zigok mammelap eyet zapatnaj Tikikasiyan iknaj ke diindome nâmbep. An ke nâgât notn penaj ma Amobotnangalen sisilij an zet gawepupunaj temaj penaj tazin. Keyepmti egañ mulup kapiyet namukulem dolaknaj penaj mamin. Keyepmti neñ ek pema inimagen koti zapat sambe ke mimindamti kenjin mme elerj belerj bembeyet nâmti ek inimagen pema kozin.

⁹ Âpme Onesimas ekgut nâmkijpepen notn dolaknaj ma an zet gawepupunaj temaj penaj ilinajgat dapmelanje keyelen an ekmak Tikikas ilisakwep itdema koti kwitnaj kwitnaj ninmagen pien zigok tasokbemezin keyet zapatnaj diindome nâmâbep.

¹⁰⁻¹¹ Notn Alistakas ek neñmak nsakwep mka katiknaj kapi ndakot ndeme matalup. Nitmak Banabasiyet donaj Makmak Zisas kwitnaj ñen Žastas manzeip egeñ in indamukumindeip. Âpme nin Mak peman inimagen kokogat buñam zapatnaj eweñan zeman nâmbien keyepmti egañ maneti kot inimagen patanj zeme ekti in oloñen mti betnaj butempmti mukulem mpewep. Zuda am manje sambe ekñen kapiyet tunjuwinangatnaj an ekñen bukapi etanj sokbemtî Kawawangalen zemâtâtâtgalen katnanen mama keyelen mulupgat namukulem mti mulup mti nâgât keñ mkipmaj mambeip.

¹² Âpme inmagengatnaj an ñen Epapalas ek Kilais Zisasiyelen mulup an egañ kegogak indamukumindein. Mti in nâmkijpepe katiknaj bemtati Kawawangalen zet tazin keyet katañ mamti kwitnaj kwitnaj dolaknaj etanj mimiyet nâmti kan katañ keñ sindem palen dunduduñanen in indabandim mamimindein.

¹³ Neñ egat yanaj ñep nâmâtâlâp egañ ingat ma Laodosia animbi ma Ielapolis mkaen animbi maondégip in indamukulem mimiyet sek sindem mulup omba penaj matin.

¹⁴ Luk ek ningat notn dolaknaj ma ek an dokta ekmak Dimas egeñ kegogak in indamukumindeip.

¹⁵ Âpme neñ Laodosia mkaengatnaj animbi ma dapmelanje imbi nâmkijpepemak Nipa egalen mkaen maondégip ekñen indamukumindemti zet zeap kapi mediindome nâmbep.

¹⁶ In papia kapi mti animbi makumindame nâme delanj zemâpme bam naman beme Laodosia mkaen am nâmkijpepemak mamaip ekñenimagen mepme maiñti nâmbep. Âpme ekjengat kuwan ke neman beme inimagen kopme in maiñti nâmbep.

¹⁷ Âpme in Akipasiyet pigok zeme nâmbep, Kawawangalen Zet Zapat Dolaknaj Penaj timamti zenzeyet mulup sasajanj zeme ke weyanñti kakanemuñ mmeti mdelanj zewe.

¹⁸ Neñ nen penaj betnaj muluwan kapi kuyap. Neñ mka katiknaj matalap keyepmti in nâgât kandañapinj nâpeñ mamambep. Kawawangalen keñ taoleñ inmak tatagat nâmti dundyap.

1 Tesalonaika Pâlanj Tesalonaika am ekjengat zapat meluwanj ñeñaj kapi kumti beme mege

Pâlanj zapat meluwanj kapi kukñanggat kuye. Eganj Kolin mka temanj tati Tesalonaika dapmelange ekjengat zapat meluwanj kapi kumindaye. Kolinmak Tesalonaika mka temanj zut ke msat temanj kwepgat keñan talip. Loma gapmangalen plowins ikñak ikñak. Kolinanj Akaia plowinsyet keñan tazin ma Tesalonaikayanj Masodonia plowinis keñan tazin. Kegogapmti Pâlanj Kolin mka temanj tati zapat meluwanj kapi kumti Tesalonaika dapmelange ekñenmagen beme mege. Tesalonaika mka temanj ke nembu gazenan matazin. Zuda am isikñanj bukñen mme penanj msat mtonj Glis am. Tesalonaika mkaen Zuda am ekjengalen sesewat mka tage keyepmti Pâlanj Zisasiyanj gakimti wageyelen zet zapatnanj ke met diindome kumâpme Tesalonaika mka pemti Belia mkaen towepme mâtoti mâpme Aten mepmantan (Nembayelen Muluwin 17:1-14).

Pâlanj zapat meluwanj kapi yanaj kulekiyet kuye? Eganj Tesalonaika dapmelange ekñenmak belaknik bukñen tati koge yangut Pâlanj ekjengat kembenj mtiyepm zapat meluwanj kapi kumindain. Ekñenanj amnanj ek ku mâbien sepem keboñ ke amnanj ekñen indomâpme keyet nâmnukñanj ku mbep nâmtiyepm kumindaye. Ekñenanj nâmkijpepeyen alakñati kobien keyepmti zemgwatnanj zet notnanj mimindaye. Zisasiyanj sakwep kokogalen zet ke bukñen tembenik zapat meluwanj kapiyet kumindamti zemâtâtât omba penanj mge.

Zet ñotekñanj temanj kapigoganj 1 Tesalonaika zapat meluwanj keñanen talip:

1:1 Pâlanj dapmelange indamukuye

1:2-3:5 Pâl Zisasiyanj mulup sasañanj ke mimiyelen zemâtâtât zet notnanj kuye

3:6-13 Pâlanj ekjengalen nâmkijpepeñin ma notn notn mamayet tikñanjin omba tatin-daye keyet zemsesewatindaye

4:1-12 Pâlanj mama mimi dolakñanj mimiyet zemgwatnanj mge

4:13-5:11 Pâlanj msatmak kululuj asekmalu menok sambe sokbewe keyet zetnanj zeye

5:12-28 Pâlanj an kwep kwep mukumindemâge

Zet yanjbemzenzeyelen zet

¹ Neñmak Silwanusmak, Timoti, nsakwep kapi tati zapat meluwanj kapi Kawawanj Bipm ma Amobotnanj Zisas Kilaisiyelen am manje Tesalonaika mka teman talip ingat kumti bemann kozin. Ma egelanj in keñ taolet ma keñ sewakñanj mimindandayet nâmti mandundunup.

Tesalonaika am ekjengalen nâmkijpepeñinanj am notnanj melej belanj bemindeye

²⁻³ Mti nin Bipm Kawawanjmagen nâmkijpemti kwitnanj kwitnanj dolakñanj sambe mamimelip keyet maotnâmindenup. In Kawawanjgalen am manje ekñenmagen mulup windenjanberj mti Amobotnanj Zisas Kilais kokogat penanj webemti matalip keyepmti nin mandundunup katanj ingat nâmti Kawawanjgat wisikñj manzenup.

⁴ Kilaismagen dapmenijne in kapigok nâit, Kawawanjanj ingat keñanj temanj beme ikñanggat zapat penanj indaombemindeye.

⁵ Nin inmagen Kawawanjgalen Zet Zapat Dolakñanj Penanj mti kobenn ke wan am ñengalen zet belakñanj yek. Zet ke Emetak Tenjmak ma windenjanmak e penanj ekmâtâpman delanj zeme ingat tunjuwinan kopmamti indamukulem mti mambenn keyet yanjanj ilin nâmndej.

⁶ In buñam zapat timkitikpemti nin ma Amobotnanj ikñanj ndapmâti mambien kan keyet nukñanj sambe penanj amnanj ingat palen bewien. Yangut keyet keñanj Emetak Tenjanj keñin mme oloñen etanj bemâbien.

⁷ Âpme in mama mimijin dolakñanj ke mme am Masedonia msalen ma Akaia msalen am nâmkijpepemak mamaip ekñenanj in indikti ingalen set dolakñanj keyegak mâti mbien.

⁸ Wa in nâme Masedoniamak Akaia msalen ke meti Kilaisiyelen mulup mbien ewan msat zut ke etanj ku tage nâmkijpepeñinanjgat zapatnanjanj msat sambe bee mekopme am sambeyanj nâme delanj zemâge.

⁹ Nin inmagen kobenn kan keyet in mukulem dolakñanj mimndawien ma nin zet zemann nânâñak keyegak nopiom notnanj sambe masesewatsamtemien e peme tapme Kawawanjmagen koti Kawawanj alik main ma ek penanj sukwep tazin ek masesewatsaip.

¹⁰ Kegok mti Kawawangat Nemuñaj Zisas kululuñengatñaj gilik zemti kobe keyet damuj matalip. Ek Bipmanaj gakikiengatñan buteme wati moge. Nin ekmak watekumti manup keyet mti ninmagen Kawawangalen wenjbowañ ku sokbewe.

2

Påliyan Tesalonaika amgat tunjuwinan mamti mulup mge

¹ Kilaismagen notñne, nin inmagen ke kot lueñset mamtemen ke wa belak penaj ku mambenn. Nin mulup ingat tunjuwinan mbenn eyet penañaj sokbeye. Keyet yanaj ilin ñep nãmtalip.

² Pilipai am ekñenaj kasa ñenzinziñ minndame keyet keñaj nãmisim mamti mulup mbenn e ilin nãip. Yanaman inmagen kegogak mulup mmann am notñajaj kasa ñenzinziñ minndame keyet keñaj Kawawangaj winde ndame epumti ingat tunjuwinan ke mamti Kawawangalen Zet Zapat Dolakñaj Penaj diindowenn.

³ Nin inmagen mulup kop mbenn ewan nin zet dãsuki diindomti imbiyet zikat ma tetimaemae mulup ku mbenn.

⁴ Kawawangaj ikñaj yanaj minndigeyaj nin Kawawangalen Zet Zapatñaj Dolakñaj Penaj kapi ñep zenzeyelen beme mulupmaj kapi ndaye. Keyepmti nin wa amñaj sekñ mot ndendeyet nãmti ku maminup. Kawawangaj ikñaj etaj ñingalen mulupgat oloñen mimiyet nãmti maminup.

⁵ In nãip, nin inmagen kobenn ke wan in mânep ndandayet nãmti zet kelakñaj mimindasãt ku kobenn. E Kawawangaj ke nãme egat zikatñan penaj zenup.

⁶⁻⁷ Nin inmagen ma am notñaj ekñenmagen kwizet bujamak bembeyet ku manãmtemenn. Nin penaj Kilaisiyelen zemindenderaj an manup keyepmti in kwizet bujam temaj ndandayet nãmbenek benagen nin bewelep kwisak mimindamann in kwizet bujam temaj ndawiek. Keyangut nin innak mambennen sewak sewak mamtemenn. Imbi ñenaj nembajaneyet gogot mti indadamuj dolakñaj mamin sepem kekok mimindati mambenn.

⁸ Nin ingat tikñaj penaj manãmindenupgapmti Kawawangalen Zet Zapat Dolakñaj Penaj inmagen zenzeyet tikñaj kwapem penaj tatndain. Yangut ke etaj yek. Nin ingat nãmtikñaj mamimindenupgapmti ingapm sek sindem temaj matinup.

⁹ Kilaismagen notñne, in nin nnarjat sekñ bandim mimiyelen mulup nukñaj sambe tambuyet ma kasupgat mamtemenn keyet otnãit. Nin Kawawangalen Zet Zapat Dolakñaj Penaj inmagen manzertemenn kan keyet in sek bandim kwileki ñen ndandayet ku indawekuwan.

¹⁰ Kegok mti nin Kilais nãmkijpepenaj am ingat tunjuwinan kwetetepmaj ma mama tej ma mimyunguñgupij mamamtemenn ke in ma Kawawangaj ilinsakwep ningat mamananajgat yanaj ñep nãmãtãndeip.

¹¹⁻¹² Nin namba biwinaj nembajine indamukulem dolakñaj mamimindeip. Sepem kegogak in an kwep kwep indamukulem mti keñin mim elej belaj bemindemti gwatñaj mimindewenn. In Kawawangalen zemãtãtãt katñanen mama ke ma mama kanzizit ego egoñajmak ke motitijet indazemtetime kobien. Keyet in mama mimi dolakñaj Kawawangaj nãmtikñaj maminen ke etaj mti mambep.

¹³ Nin inmagen zet koti zewenn ke wa am ñeniyelen zet yek e Kawawangalen zet ke zemann in nãmti timkitikpewien keyepmti nin Kawawangaj wisikñ manzenup. Keyepmti pigok zema nãit: Kawawangaj am nãmkijpepemak ingat keñinaj mamti mulup mamin.

¹⁴ Kilaismagen notñne, nãip. Kawawangalen dapmelañge Zudia msalen mamaip ekñenaj Zisas Kilaismak metusumti mame ilinañgat noline ekñenaj kasa ñenzinziñ miindamti indomwalet mbien. Sepem kegogak inmagen sokbemindaye.

¹⁵ Zuda am ekñenaj wan nin Kawawangalen mulup kapi mmann egaj nãndeme dolakñaj tabeinmak zemtati mamti Amobotñaj Zisas ma Kawawangalen zet mti zenze an indomti eyetñan suluñ tapme am belakñaj notñaj timtoindemti nin mee pi sisipenpen minndamti ndapmãtimãti maminndeip.

¹⁶ Mti am Zuda mangeen ku sokbembenaj ekñenmagen Kawawangalen Zet Zapat Dolakñaj Penaj diindomann nãmti Kawawangalen keñ gilik zenze aiikgalen eyo mambekendeip. Ekñenaj kekok mti yom mti mimiek mamkwatnepeme Kawawangalen ñenzinziñaj sokbemindaye.

Påliyan keñaj temañaj ewe Tesalonaika am met indidigat manãmtan

¹⁷ Kilaismagen notñne, innak kan belatnik kapi segan etaj kalañ mekoti manup. Åpme nãñannaj in ku katimindewenn. Keyepmti nin set zigoset aikti kot indiksenup zemti mulup temaj maminup.

¹⁸ Nin ñep penañ kot indikbenakgalenañgut kan notnañgat kosât mmann Sadanañ mambekekndein. Æpme nenn penañ kan notnañgat enak etañ inimagen kokogalen penañ manembentan.

¹⁹ Nin msalen pi alik mamti inimagen mulup sek sindem ke yañañ kwilekiyet matinup? Amobotnañ Zisasiyañ kobe kan keyet inmak nin nsakwep egat zimosetnan lindiñ motati in ningat keññ mme oloñen bewe ma nin mulup mbenn keyet penañañ in motapme indikbanup keyet nâmti webepañ mamananup.

²⁰ Ingapmti nin segeyak mti keññ oloñen mamnup.

3

¹ Keyepmti nin ingat keñ sindem ke tetak ku nânâyelen nâmtiyepm neñmak Silwanusmak kapigok nâmtalati nit ndak Aten mka teman tati

² nit Timoti Kilaismagen meniñnit ek nitmak Kawawañgat mulup mamnup ek pemalu eweñañ inimagen koge. Egañ Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakñañ Penañ mampalakñañ bein kogogapmti egañ indamukulem mme Kilaismagen nâmkĩñpepeñjin windenañben ñep butem wat indendeyelen mulupmañ mge.

³ Kogogapm inmagengatnañañ kukñañ palen tati gilik pemti naman mamanan itnañañ ku mebep. In nâmtalip kukñañ keboñ kapi Kawawañañ nin titiyet nâmti bempeye.

⁴ Nin in eweñañ amnañ sisipeñpeñ mimindawep e mandiindomtemenn. Keyet katan masokbemindamkwazin e in nâip.

⁵ Æpme neñ ingat keñ sindem tetak ku nânâyelen nâmti keyepmti Timoti inimagen pema nâmkĩñpepeñjinañgat yañañ eegalen koge. Mneti Sadanañ tetimindeme ningalen mulup belak penañepiñ benakgapmti ek pema koge.

⁶ Keyañgut Timotilak ninmagen gilik pem koti ingalen nâmkĩñpepeñjin ewe tapme nolinañgat keñin mambein keyet zapañañ ilak minndame nâmbenn. Nin inimagen mulup pembenañ mbenn ke nâmti in kot ndidikgalen manâip nin sepem kegogak imkot indidikgalen manânup.

⁷ Kilaismagen notnne, ninmagen nukñañ ma sisipeñpeñ kogein ingalen nâmkĩñpepeñjin ewe kalinañ tazin keyet zapañañ nâmbenn keyañ keññ m eleñ belañ bemndeye.

⁸ In Amobotnañmak penañ wetekumti ewe mamambep beme nin keyañ keññ m eleñ belej bemndeme nin nukñañ sambe e ñep timann dukñañanen mopme mulup nâmisimti mbanup.

⁹ Nin mulupmnañgat penañañ in sokbewien ke nâmti keññ segeyegañ bemisikme oloñen palen tati Kawawañgat wisikñ manzenup.

¹⁰ Nin tambu msa pi Kawawañañ set ñen aikndame in ewe kot indikti nâmkĩñpepeñjinañ nukñañ ñen taindain beme ke ekti indamukulem mimiyet nâmti dundundu mulup katikñañ maminup.

¹¹ Kawawañ Bipm iñañ ma Amobotnañ Zisasiyañ set ñen weyañme inimagen kokogalen nâmti mandundunup.

¹² Nin Amobotnañañ indamukulem mimindeme tunguwinan ma am notnañ ekñenmak gogot palenegak etañ mamayet nâmti mandundunup. Sepem kegogak nin ingat gogot mimindamti manup

¹³ Kegok mme Amobotnañañ gwatnañ mimindeme tapmetnepeme Amobotnañañ Zisasiyañ gilik zem koti am egalen bembeñañ indatimkobe kan keyet in Kawawañ Bipmgañ ñenzimosetnan keñin kwetetepeñañ ma yompiñ piyañ motabepgat nâmti mandundunup.

4

Annañ mama dolakñañ mamayet Kawawañañ nâme tikñañ mambein

¹ Pinan kwileki ñengat kumindasowap. Kilaismagen notnne, in nin mama mimi dolakñañ Kawawañañ nâmtikñañ mamnen keyet yañañ zikat indamann ekbien. Ke mâti mamip. Kegogapmti Amobotnañ Zisasiyet pembenañgopm mama mimi dolakñañ kapi tusumti ewe penañ mimiyet nâmti meluwañ mimindanup.

² In zet zemzikat indam mbenn e Amobotnañ Zisas iñañgalen zet penañ e in nâip.

³ Kapi Kawawañañ in mimiyelen nâmtikñañ mamn ma egañ in imbimak set kilen mamapiñ kwetetepeñañ penañ mamayet manâin.

⁴ Keyet mti an kwep kwewañ imbi wasâti Kawawañgalen seleset dolakñañ maip sepem kegogak imbi kwep wati egat nâme mobotnañ beme mukulem mpemambe.

⁵ Mamti in am Kawawañ ku manâmkĩñpeip ekñenañ imbiyet eyak mti set kilen mamaipnok ku mambep.

⁶ Nin eweñan Kawawañgalen nânâ tazin ke mâti pigok diindowenn. An ñenan an ñeniyet imbiñan menzem wabe beme Amobotnañan an keyet yomañgat dopman mobotnañ penañ mutumsawe.

⁷ Kawawañan nin imbimak sek kileñ mamayet ku ombemndeye egañ ikañ mama mimi nâme dolakñan mambein ke mti teñ mamayet ombemndeye.

⁸ Keyepmti an ñenan zet ke zemtalabe beme egañ amgat ku zemtalabe Kawawañan Emetak Teñan manndain egat zemtalabe.

⁹ Keyepmti in Kilaismagen noline ekñengat keñin bembe keyet nin zemâtâti meluwañ ku kumindandayelen. Noline tunñuwinanen mamaipgat keñin bembe nânâ ke Kawawañan ikañ eweñan keñinan baen bempaye.

¹⁰ Penañ sukwep, nolinañgat keñin bembe nânâ ke in keñinan tazin keyet mti in am Kilais nâmkinpepeñan Masedonia msat katañ mamaip ekñen indamukulem mimindewien keyepmti Kilaismagen notnne in mama mimi dolakñan kapi ewe weyañ tusum mimiyele nâmti diindonup.

¹¹ In mama mimi mtot sewakñan palen mama keyet nâme mobotnañ bewe. Mti belinañ muluwin mme weme ilinañgalen keyetnañ tim nimti mamambep. Zet e eweñan inmak ke mamti diindowenn.

¹² Sepem kekok mbep beme in am nâmkinpepeñinpiñ ekñengat zikalinan mama mimiñan dolakñan sokbewe. Mti ilinañgat sekñin ekdamuñ mti mamambep.

Amobotnañ gilik zemkopme kwitnañ kwitnañ kapiwok sokbewe

¹³ Kilaismagen notnne, nin in am gakikiñanñgat yañan pigok diindomann nâit. Am nâmkinpepeñin Kawawañmagen etañ ku tazin ekñen webembenpiñgapañ nolin gakime keyet si kember omba mamip, kekok in ku mbep.

¹⁴ Zisas gakimti ewe gilik zemti wage yañ maneti Kawawañan naman zempeme gilik zemkosâpmnen am Kilais nâmkinpepmti gakiwien ekñen koindati ilinsakwep mebe. Zet kapi penañ e nâmkinpem tatiyepm zenup.

¹⁵ Zet kapi Amobotnañan ikañ zeyeen keyegak nin sakwalamti diindonup. Amobotnañan gilik pemkobe kan keyet am aligañ am itanañan gakikiñan ekñengat damuñ tapmann ekñenañ am sumengatan ñenañ wabep.

¹⁶ Amobotnañan ikañ kululuñengatañ kopmambe am ningat zet busup kuwe ma Kawawañgalen ensel ñenañ bembeyan kwizet kume Kawawañan lumun temañ kumbuwe. Kilaisiyañ topme am ek nâmkinpemañti gakikiñan ekñenañ ñenañ am sumengatan wapmâbep.

¹⁷ Wapme wapme keyegak Kilais nâmkinpepeñan alik tabanup nin ma am gakikiñan ekñen nsakwep lumañ moti muñgulubugen gwaen Amobotnañ aikbanup. Mtingut nin ekmak kwesiñ mepmamabanup.

¹⁸ Kogogapm zet kapi zenâmti ilinak nâmkinpepeen dopmañ mukulem dopmañ mukulem mti mamambep.

5

Amobotnañan kobe keyet damuñ tabep

¹ Kilaismagen notnne, kwitnañ kwitnañ kapi sokbewe keyet kan nin ku nânup. Keyepmti nin Zisas kan keyet penañ kobe ke zemâtâti ku kum indasenu.

² Amobotnañan kosât mbe kan keyet egañ am kambu titi ekñenañ kambu tisât pempetuk makolip sepem kegogak egañ pempetuk timkwabe.

³ Amnañ pigok zewep, “Kan pi ninmagen mamasiyañ weme keyepmti totatat pembenañ tatnup.” Kegok zemti tapmnepe me kan keyegak kasa tunñuwinan sokbeme ekñenañ ñep ku kunzuñbep. Imbi kambakmagañ tatneti nempa sindemañ pempetuk masokbemindain sepem kekok sokbemindawe.

⁴ Kilaismagen notnne, in kwitnañ kwitnañ sokbewe keyet yañan ku kandalip. Keyepmti in manepeme Amobotnañan kobe kan keyet in ku endlipewep. Am ekñenañ nânâpiñ tapmetnepeme an kambu titi ñenañ kopme ekti maendilipeip sepem kekok ku mbep.

⁵ Nin msayet sosok mamti mama mimi pembenañ maninup. Wa nin am tambuyet enzilim mamti mama mimi bekanañ mamip ekñen keboñ yek

⁶ keyepmti in eksepeñ mambe. In am notnañ ekñenañ muluk maweip kekok ku mambe. In Kilais kokotnañgat damuñ eksepeñ kaik tabep. Am tu katikñan nimti sebelin sukñan beme mulukgat manzalim talip kekok ku mbep.

⁷ Am muluk weweyelen ekñenañ tambuyet muluk mawep ma am nânâñinpiñ ekñenañ tambuyet tu katikñan nimti keñin kileñ beme tambu sutnan kaliyañ kwisagat matalip.

⁸ In msayetgaleñ am keyepm nin tu katikñan nimti keñ kilom ku mbanup. Nin nâmkinpepe ma am notnañgat gogot mimi keyañ mowenok sembe mti mabanup.

Kawawanaj yomengatnan angalanndewe ke aiikgalen webem mama keyan sipakandak bunduninok beme mundun mambe.

⁹ Kawawanaj nin wa sek sindem ndamti ndawalalatgat ku ndaombemndeye. Egan Amobotnanj Zisas Kilaisiyet pembenangapmti teziñ nandanjalen selengatnan gilik zemi ndatitiyet ndaombemndeye.

¹⁰ Nâip, egan nâip ekmak mot mamayet nâmti ningat mti gakiye. Keyepmti nin ewe alik mambanup ma gakiwanup beme egan kobeen nin nsakwep ilindiñ ndatime mopmâbanup.

¹¹ Keyepmti in sepem mamip kegogak nâmkijpepenjan notnanaj notnanj gwatnanj mpem notnanaj notnanj gwatnanj mpem mti mukulem mti mambep.

¹² Kilaismagen notnne, in damujine tunjuwinan mamti mulup winderjanbenj mamip ekjengat nâme mobotnanj beme zelin gawepumti ekjengat kandanjan mtot mambep. Ekjen keyan mama mimi dolaknanj zikat indamti zemusuwetindeme in ke mâti mimiyet nâmti Amobotnanaj iknanj ombemindeye.

¹³ Ekjen keyan ingat tunjuwinan mulup mamip keyepmti in ekjengat nâmindeme mobotnanj igagen penanj beme gogot mimindewep. Mti ilinanjat tunjuwinan mamasiyanj weweyet eyo mulupmanj kalinanj mbep.

¹⁴ Kilaismagen notnne, nin in pigok penanj mimiyet diindosâpmnup. In am wisatonj ekjen an kenjo mimindewep ma am kinjapen maip ekjen zemgawatnanj mimindeme winderjinbenj tabep. Ma am sugak sugak maip ekjen indamukulem mimindewep. Mti am sambe ekjenmak sewaknanj palen etanj mambep.

¹⁵ Nâip, in am ñenaj myunjugm indame in dopmanj sepem kegogak ku mimindawep. In ilinanjat tunjuwinan mama mimi dolaknanj etanj mti eyetnanj am notnanj ekjenmak sepem kwep kegogak mmambep.

¹⁶ Kan katanj olojen palen mambep.

¹⁷ Mti tambu msa dunduperj mamambep.

¹⁸ In Kilais Zisasiyet zapat mamaip keyepmti in nuknanj palen mamti Kawawanjat wisikñ zepenj mimiyet nâmtiknanj mam.

¹⁹ In Emetak Tenanj ammagen mulupmanj msâpmme e ku mautukek pemambep.

²⁰ In amnanj Kawawanjamengatnanj zet matimzep. Zet ke zemtalatpemt winderjanj ku mtot pewep.

²¹⁻²² In zêt sambe nâmtimti weyanj mendesim ekti pembenanj weyanj mimkitikpentim-tati bekananj notnanj bee time mepmâbe.

²³ Neñ Kawawanj an kenj sewaktonj eganj in indapmme kwetetepmanj bembeyet nâmti egat mandunduyap. Egan in indadamunj mme nâmamanjin ma kenjin ma sekjin esemtenj kakanemurjak manepeme Amobotnanj Zisas Kilaisiyanj kobe.

²⁴ Kawawanaj am iknanjat nemunambanane penanj bemti mamayet zetik mimindeye keyet penanjanj elak in eyo ke sokbemti mamaip.

²⁵ In nin Kawawanaj ndamukulem mimiyet nâmti kegogak dunduwep.

²⁶ Âpme nâgât weñnok in Kilaisiyelen dapmelange notnanj maip ekjen ke notn mimindemti indamukum belin butemindewep.

²⁷ Âpme neñ Amobotnanjat zikatnan pigok zemkatikbeyap. In zapat meluwanj kumbema kozin kapi mti Kilaisiyelen dapmelange sambe ke maip ekjen makumindame nâme delanj zewe.

²⁸ Amobotnanj Zisas Kilaisiyelen kenj taolelanj inmak kwesinj wemeti wembe.

2 Tesalonaika

Pâlarj Tesalonaika am ekñengat zapat meluwanj kapi kume sek zut beye

Pâlarj zapat meluwanj kapi ewe dapmelañge sekem kwep ekñengat kuye. Eganj am notnañj ekñenmagen nâmyuñgunñuñ notnañ tage keyepmti zapat meluwanj kapi ewe kuye. Pâlarj msat sekam kwewegak tati zapat meluwanj kapi kuye.

Zet ñotekñañ kegogak sekam kwewegak. Zisasiyanj gilik zem msalen kokotnañgalen zetnañj. Setnañj zigok kopbe ma katnañj zigok mbe keyet zetnañj kuye. Pâlarj nângeen eganj ewe alik tapmame Zisasiyanj sakwep penañj kokotgalen e nâmtiyepmti zapat meluwanj kapi sakwep kan teepmañj ewe ku mepme kumundaye.

Zet ñotekñañ temañj kapigogañ 2 Tesalonaika zapat meluwanj keñan talip:

1 Zet yanjbemti zenzeyelen zet notnañj ma am mukumindedeyelen zet.

2 Zisas gilik zem kosâpmgat weyanjeksemti tabep.

3 Zet notnañj mukulem mimiyelen zet.

1 Neñmak Sailasmak Timoti nin Kawawanj Bipm ma Amobotnañj Zisas Kilais egalen mañge Tesalonaika mka temanan matalip ingat papia kapi kumti beman kozin.

2 Kawawanj Bipm ma Amobotnañj Zisas Kilaisiyanj keñj taoletmak keñj sewakñañj indandayelen nâmti dunduyap.

Kawawanjañ mama mimi nnañgat sepemañ nâmti keyet katañj dopmañ mutumndawe

3 Notnne, nin ingat mti kan katañj Kawawanjat dundumti wisikñj manzenup. E ingalen nâmkijpepejinaj omba tasamein ma ilinagak ñenañj ñengat keñjin beme keyañj kegok omba tabeingapmti ingat mti kogok mmann ñep mambein.

4 Âpme in amnañj sisipeñpeñ mimndame sek sindem palen olat olat mamti kilenj nâmisim mamti nâmkijpepejin atam kili kili mti mamaip. Keyet nin nâmann mopme keyet zapatnañj mka katañj Kawawanjgalen am mañge sambe mandiindo metnup.

5 Kawawanjañ in ñep penañj egalen zemâtâtât katnañj mamayet kukñañgat ombemindeyeen yanjañ msokbembe elak kapigok: in sek sindem matimkwalip keyañj ku mtotindeye in nâmisim mame Kawawanjañ ingalen mama ke ekti indaombemindendeñañ ke teñ penañj soksok kemak.

6 Âpme am in sek sindem maindaip ekñen Kawawanjañ yomin keyet katañjak nâmtati sek sindem dopmañj indame tiwep.

7 Yanjut eganj in ma nin sek sindemengatnan kwaletndeme sewakñañj mambanup. Kegok ke Amobotnañj Zisasiyanj kululuñ keñjangatnan enselhane winderjin ombamak ma tañam balem keñan patañj pemti kosâpm kan keyet sokbewe.

8 Ke koti eganj am Kawawanjat makandapeip ma Amobotnañj Zisas Kilaisiyelen Zet Zapat Dolakñañj Penañjat wisat mti ku mañgawepup ekñen dopmañj bekanañj omba mutumindasâpm.

9 Am ekñen keboñ keyañj tosañjin tezinj ñandañj delañj zenzepinj tiwep. Âpme Amobotnanjgalen mundum windemak matazinen elemiak ego egonjañmak keyetnañj kalañj indeme ilinak beñañ penañj meti mambep.

10 Âpme Amobotnanjgalen kokot kan keyet Kawawanjgalen am ñeneyañj sesewatsawep ma am nâmkijpepemak ekñenañj nâme mobotnañj beme dundumsawep. Âpme in nin Kawawanjgalen Zet Zapat Dolakñañj Penañj diindomann nâmti in penañj sukwep nâmkijpewiengapmti in kegogak mbep.

11 Kegok mme nin Kawawanjñañj mme ingalen mama miminjanjat katañj ikñañj bemti indakumtetiyeen ke penañj keyet keñan mamobotgalen mene mene mandundunup. Yanj Kawawanjañ nâmti winde indame in am sambe set ke ma ke weyanjindendeyelen manâyoq ma in Kilais manâmkijpeipgappm muluwin weyanjti mmame mdelañj zenzeyet mandunduyap.

12 Mme in Amobotnañj Zisas egalen kwitnañj mmot pemti sesewatsawep ma eganj in kogak mmotindewe. Ke Kawawanj ma Zisas Kilais egetgalen keñj taolelidanjañgalen penañjat kegok mimindandañj keyet mene mene mandunduyap.

2

Kilaisiyanj kosâpme kapigok sokbewe

1 Nâmkijpepeen notnne, neñ ingat wekuyawen kapigok: Amobotnañj Zisas Kilaisiyanj kan kosâpmmen Kawawanjañ nin Kilaismak ondekdeme tabanup keyet nâpeñ talit.

² Am notnañan Amobotnañgalen Kan kokogat zenzenañ ilak koge. Pâlanj kokog zeme nânzemi zeip keyañgut zet ke penañ yek. Golañ zenze an zet ñen zenzenañ mene keyet zeye keyañgut zet ke dâsuki. Ma Zet Zapat Dolakñan Penañmageset zeyeen mene keyet zeye ma papia ñen kuyeen keyet zeye mene zeme nâmnukñan mimipin. Zet ekñen ke dâsuki etañ.

³ In am notnañan Amobotnañgalen Kan koge tetimaemaeset zeme keyet nâme penañ ku bewe. Amobotnañgalen Kanaj kokogalen ewe ku sokberne amnanj kukñanğat kasa ñenzinziñ Kawawañmak mbep keyañ kasa notnañ âañan ke omba penañ sebemindewe. Ma an bekanañ penañ teziñ ñandanğat zapat mamain egañ keğogak sosok sokbemkawanj bewe.

⁴ Mti egañ Kawawañgalen sesewat mka temanen motati, “Neñ kawawañ,” keğog zewe. Ma egañ Kawawañ ma nopiom notnañğat nâme mobotnañ mambein ekñen ke keğogak kasa etañ mimindawe. Mti egañ ikñanğat kwizet buñamanj mimwati kwitnañ kwitnañ sambeyet winderin mtopemâbe.

⁵ Neñ ingat tunğuwinan mamti zet kapi mandiidomteman ke keñinan tazin ke in ñep nâmâtâlip.

⁶ In keğogak nâip alak kapi Kawawañ an bekanañ penañ ke yañanmak peme bekananğat mulupmañ omba ku tapm. Yalak maneti Kawawañan kasa temañ msokbe-mbeyelen kanaan saye ke sokberne egañ bekananğat mulupmañ omba mbe.

⁷ An bekanañ penañgalen mulup enzillinaj Kawawañgalen zii zet mamtotpein kelak yañbemi mulupmañ mamin keyañğat bangat nukñan zigok penañ sokbembeyelen ke ewe sokbembepin tazin. Tapmotnepeme Kawawañan zemkulumpeme tazin ke pilik pemti nâmpeme bekananğat mulupmañ mkawanj bemti sosok omba penañ mbe.

⁸⁻¹¹ Egañ keñin walatme zet penañğat keñin beme Kawawañan indagalalanğalen ku nâwiengapm an bekanañ penañ ke Sadañan ñeñan bempemti winde sepem igak igak same ma indatetim indemti egañ mulup winderanber mti mulup mamanaman manap sepemanj igak igak mbe. Mme egañ teziñ ñandanğeset walelegat tapmâlipmaganj omba penañ tetimindewe. Am ekñenaj keğog mamip keyepmti Kawawañan amgat keñin myungume amnanj an tetimaemae toñan egalen zet dâsuki ñen “Neñ kawawañ,” manzein ke manâmkinpeip. Keğog mme an bekanañ penañan sosok sokbem kawan bewe yañgut nanan Amobotnañ Zisasiyanj koti an bekanañ ke busatnañanğat sanja sonğanğanğalen winderanaj ome winderanj sukñan beme zeweleanaj kume gakiwe.

¹² Keğog mme penañanlak am zet penañ ñotekñan bamkumpemti kwitnañ kwitnañ bekanaj mimiyet tikñan etañ manâip ekñen ke waleletgat zapat bewep.

In nâmkinpeepen katikñan bemtabep

¹³ Notnne, Amobotnañan ingat nâme tikñan penañ mambein. In am Kawawañan ikñanğat zapat tipman baenen anğalanjindendeyelen nâmti ombemindeye. Emetak Tengat windeen ma in zet penañ ñotekñan nâmkinpeme keyañ in indabumkomti musuwepme Kawawañ ikñan nembon tej bewep. Keyepmti nin ingat Kawawañ kan katanj wisikj manzemsanup.

¹⁴ Keyepmti nin inmagen Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ diindowennen keset nâmkalij beme Amobotnañ Zisas Kilaisiyelen am bemti mama ego egoñanmak ilinsakwep timti Kawawañğat ñenzimosetnan mamayet indaombemindeye.

¹⁵ Keğogapm notnne, nin zet penañ nâmtimti ke naman belak dembuseganj ma papiaeset zet zemzikat indammebenn e in weyañti kakanemunj timti kalinaj bemti tabep.

¹⁶ Mme Amobotnañ Zisas Kilais ma Kawawañ Bipm ek ilidanğat keñ taolelitdangapmti ingat gogot mamilup. Ke zikat ndamti bamgalen webembe dolakñan ma bamgalen keñ wawat ke ndawun.

¹⁷ Nin keyepmti Ek ma Amobotnañ Zisas Kilais dundum idamann ingat keñinan egalan mulup mmalu egañ keñin mme wawagalen ma kwitnañ kwitnañ sambe in mamip ma zet manzeip keyet gwatnañ mimindendeyelen mandundunup.

3

In Kawawañan ndamukulem mimiyet dunduwep

¹ Nâmkinpeepen notnne, nin zet kapi zemdelaj zemann nâit. In Kawawañğat dundume egañ ndamukulem mimndeme Amobotnañgalen zet zemann keyañ msat katanj sakwep palakñan beme kwizet buñamanaj mwatonzewep keyet sakam ingat tunğuwinan sokbeye kebonj.

² Am sambe ilindij Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñan Penañ ku nâmkinpeipgpm am notnañ ekñen am bekanañ mamti nin ndawaleletgalengapm in Kawawañ dundum same egañ nin mukulem mimndemti ndagalaj ndewe.

³ Amobotnaŋ egat in keŋ zutmak ku mimiyelen egaŋ ɲep mukulem mimindewe. Egaŋ winde indamti indikdamuŋ mme an bekaŋaŋ penanaŋ ku indawalebe.

⁴ Amobotnaŋaŋ ndamukulem mme nin zet diindowenn ke gawepupeŋ mamti mamobep kogogapmti nin ingat nãtẽtẽtẽm ku mamnuŋ.

⁵ In Amobotnaŋaŋ nãnã omba Kawawaŋgalen gogotnaŋgat indain ma Kilaisiyaŋ mme in keŋin mgwatnaŋ mimindeme nãmisim mamobepgat mandundunup.

Am wisat toŋ ekeŋenaŋ mulup mbep

⁶ Notnne, Amobotnaŋ Zisas Kilais egaŋ kwitnanen golaŋ zet pigok zemann nãit, zet zemzikat indam mben ke am notnaŋaŋ ku gawepumti belak kileŋ mamti mulupgat nãnãpiŋ mamip. In an ekeŋen keboŋ kemak notn notn ku mbep.

⁷ Nin eweŋaŋ yaŋbemtẽ set katnaŋ zikat indamãbenn set keeset nãmti mebegat ku kandalip. Set ke ewe mãbep. Nin eweŋaŋ inmak mambennen nin wisat palen ku mambenn.

⁸ Inmagatnaŋ meŋ tosaŋaŋpiŋ belak ku nimbenn. Yek. Nin tu meuyet ingat wekumann in nukŋaŋ tiwiekmagengapmti nin tambu msa mulup windaŋaŋbeŋ mti keyetnaŋ sek bandim mimiyet mukulem aikbenn.

⁹ Wa nin tu meuyet in ɲep ku indayaŋkwesisiyelengapmti kegek mbenn yek. Nin set keeset set katnaŋ ke zikat indamann in ningalen mama mimi ke ekti keyegak mãti mamayet nãmti kegek mbenn.

¹⁰ Nin inmagen mamtemennen ingat kapigok diindowenn, “An mulup mimipiŋ wisat mti mambe beme ek meŋ ku same nimbe.”

¹¹ Åpme inmagatnaŋ zet pigok kopme nãwenn, “Am notnaŋ ekeŋenaŋ mulup mimipiŋ belak wisat mmamti zet belak belakŋaŋ e zeme tikŋaŋmak etaŋ beme zetetek manda maip.”

¹² Am ekeŋen keboŋ keyet Amobotnaŋ Zisas Kilais egat kwitnanen zemkatik bemtĩ golaŋ zet pigok zemann nãit. Ekeŋen weyaŋ tomtati muluwĩn mme penaŋaŋ sokbeme keyetnaŋ timtati nimbep.

¹³ Notnne, in mulup yaŋaŋmak mamip ke esemteŋ mti mimiek mbep; katikpepepiŋ.

¹⁴ Zet papiaen kumti indanup kapi an ɲenaŋ ku gawepun beme eksempeme igak penaŋ mamti sakambuk penaŋ mbe.

¹⁵ Wa ke ek kasa penaŋ nãmpẽpeyet ku zeyap. Naman ek nãmkiŋpepe angapm golaŋ zet dalinaŋ meniŋinaŋgat manzeŋnok zewep.

Zet zemdelajaŋ zenze zet

¹⁶ Nin ingat Amobotnaŋgat dundumann ek ikŋaŋ keŋ sewakŋaŋ toŋaŋaŋ in keŋ sewak mama ke kan kataŋ indawe.

¹⁷ Neŋ Pãl meluwaŋ kumindayaŋ kapi nanaŋgat betn penaŋaŋ kuyap. Mme papia sambe makuyawen kapigok betnnaŋ meluwaŋ makumdelajaŋ zeyapapmti kapi kuyap.

¹⁸ Amobotnaŋ Zisas Kilais egalen keŋ taolelaŋ inmagen weme in keyet keŋanen meti mamayet dundyap.

1 Timoti

Pâlanj Timoti egat zapat meluwanj njanj kumti saye

Pâlanj zapat meluwanj kapi kuye yanjut sekamarj njan kuye. Zapat meluwanj notnanj kujanngat tapmeliwen ke eganj dapmelanđe mka ma msat dende keyet kumindadananj. Âpme Timotiyet kuin kapi zapat meluwanj an kweggat kuye yanjut zet keyet kenanj tazin ke am sambe njeŋ makumti winde titiyelen. Pâlanj mka katiknanj ku tati zapat meluwanj kapi kuye yek; eganj zupman mamti kuye.

Timoti ek Pâlanj mulup annanj mtetime mulup ilitsakwep mmebun. Timotiyet mananj Zuda manjeengatnanj âpme bipmanj Glik an (Nembayelen Muluwin 16:1). Pâlanj Kawawangalen Zet Zapat Dolaknanj Penanj njanj timegeen Timoti nâmkinjpepe aige (Nembayelen Muluwin 14). Bamgat Pâlanj ekmak mamayelen ombempeye (Nembayelen Muluwin 16). Pâlanj Timoti peme iknjak mepmamti mulup mge keyet zengwatnanj zet kapi kumsaye. Iknjak zempeme dapmelanđe tunjuwinan mamti mulup mimiyelen msaye. Mulup annanj tototat zigok tatagalen zet sekam iknjak iknjak ke zemâtâtât mulup omba penanj mge.

Zet noteknanj temanj kapigoganj 1 Timoti zapat meluwanj kenanj talip:

1:1-11 Zet yanjbemti zenzeyelen zet

1:12-17 Pâlanj Kawawangalen kenj taoletnanj ekmagen wemsaye keyet zetnanj zeye

1:18-20 Yanjanj eneyet ankenoo zet ke zemâge

2-3 Dapmelanđe indikdamunj mimiyelen zemâtâtât zet

4 Ekjen am zemyunjuŋgu omba mamip ekjenmak set zigoset zemusuwewet mimiyelen zet

5:1-6:2 Am manje iknjak iknjak dapmelanđe kweggat tunjuwinan talip ekjenmagen mulup mimiyelen zemâtâtât

6:3-19 Mama mimi yunjuŋguŋanj omba weyanganalen zemâtâtât zet

6:20-21 Zet zemdelanj zenze zet

¹ Kawawanj Anjalalanj ma Zisas Kilais egat nin mawebenup. Egat mulup an neŋ mamti egalen Zet Zapat Dolaknanj Penanj zempalaknanj bembeyelen nâmti nakumtetiwin.

² Timoti, neŋ gâgât meluwanj kapi kumgayap. Geŋ nâmkinjpepeen nemun penanj benik. Kogogapmti Kawawanj Bipm ma Zisas Kilais ningat Amobotnanjnnanganalen kenj taolet ma angalanjogot ma kenj sewaknanj geŋmak tatagalen nâmti dunduyap.

Pâlanj Timotiyet zet kilom zemyunjuŋgu an eknjengat ekseseyet zein

³ Âpme neŋ Masedonia msalen mesât mti kapigok apitilim gewan, “Geŋ Epesa tati am notnanj am zet katnanj dâsuki sakam igak igak tadiindop ekjen ke zemkulumindewanik.”

⁴ Geŋ ekjen bemzet dâsuki ma gulugalakjineyete kwilin etanj omainj mainj tapmip ke penanjepinj keyepmti zemkuluminde. Set keboŋ keyanj Kawawanjmagen nâmkinjpepeyete setnanj ku manzuluzin. Âmandanda setnanj etanj manzuluzin.

⁵ Neŋ golanj zet yanjanj kapigok in mimiyete nâmti zeya, “In gogot dopdop mbep. In gogot ke kenj kwetetetmanengatnanj kobe ma nânânjin kileŋ mamaip kemagengatnanj yek ma Kilaismagen nâmkinjpepe tuwat tuwat palen mamaip kemagengatnanj ku kobe.

⁶ Am notnanj ekjenanj zet zeyap ke bankumpemti selin myunjuŋupemti kopa zelen gwidikbien.

⁷ Ekjen zii zet Mosesianj Kawawanjmagen titinanj keyelen an zikat indanda igagen kwakwagalen mamip keyanjut ekjenanj zelin tazeip ke yanjanj ku nâmti keyet windenanj mamip.

⁸ Yanjut nin nânup zii zet teŋ mamâti mip beme keyanj dolaknanj mambein.

⁹ In pigok penanj nâit, zii zet sambe kewan am tenjat yek. Kelak am zii zet ku mamâlip ma am kenj katik ma Kawawangat ku manâme mozin ma ayomtonj ma am eseseŋpinj ma Emetak Teŋ ku mamâlip ma am mambiwine maindome gakip ma am notnanjanj am sambe maindome gambe,

¹⁰ ma animbi set kileŋ mama ma ananj anananj timambet wewe ma imbiyanj imbimak timambet wewe ma amnanj am nolin kambutiti ma am dâsukitonj ma am nolinanjgat zet dâsukiyete zemkatikbembe ma Kilaisiyelen dapmelanđe mama miminjanj zet katnanj penanj tazin ke ku mamâlip ekjen keyelen.

¹¹ Zet katnanj penanj am zikat indandayelen ke ilak Zet Zapat Dolaknanj Penanen Kawawanjanj mamsokbein. Ke Kawawanjanj neŋ zempalaknanj bembeyelen nanje. Zet keboŋ keyanj Kawawanj pembenanjat windenanj dolak dolaknanj keyete sesewatpepeyelen diindom zikat ndamamm.

Pâlanj Kawawanjat pbenanajat wisikj zein

¹² Neŋ mulupmnanjat winde Kilais Zisas Amobotnanŋan manaingapm wisikj penaj zeyap. Egan neŋ mulupmaj ke ŋep mbap e nângeyepm name mulupmaj ke mamiyap keyepm eganj neŋ ombemneŋge. Neŋ keyet wisikj zeyap.

¹³ Neŋ penaj egat eweŋan ku nâmkijpeŋti egat bekanaj zewan ma amŋane sisipeŋpeŋ mimindewan ma kwelat kumpemti kwileki tapmiyap ke ku nâmtiyepm mbananjut Kawawanaj neŋ angalanj gogot mneŋge.

¹⁴ Kogok tapmnepeŋma ningalen Amobotnanj ek neŋ keŋ taoletnanj bemisisikjanmak bem mneŋti nâmkijpepe ma gogot mimi keyet yanaj Kilais Zisasmagen tusumneŋge.

¹⁵ Zet kapi penaj sukwep keyepmti neŋ manâyawen am sambeyaj kapi nânâyelen Zisas Kilaisiyaj msalen toti am yom tonaj nin timkwatndeye. Ninmagengatnanj nâgât yomnanj am sambe sebemindein.

¹⁶ Keyanjut Kawawanaj nâgât angalanj gogot mge ewan Kilaisiyaj neŋmagen mulup mge e sepepnok keyepmti am yomtonj ekneŋan ke ekti nâwep ek an sewakŋaj. Kogogapmti notnanaj neŋ kapi nâmti mama kanzizit Kawawanmagen tiwep.

¹⁷ Mama katikŋanjalen Amobotnanj ku gakikiyelen ma amnanj neŋ ku gigigalen. Geŋ Kawawanj kwewetanj mamanik. Amnanj Geŋ eksemgemti sesewatgepeŋ mamti mamambep. Ke penaj sukwep mŋanŋayelen.

¹⁸ Timoti, nâmkijpepeen nemun benik keyepmti neŋ apitilim gesowap kapi mbanik. Eweŋan geŋ Kawawanjalen anaj muluwen gesâti ekneŋan gâgât Zet Zapat Dolakŋaj Penaj zemkawanj bembeyelen Emetak Tenaj nâmbiliwepme weme ombemgeye keyet zemwatnanj mgewien. Keyet Amobotnanjalen muluwen geŋ zedanj an kasayen dolakŋaj maâin keboŋ bemti âwanik.

¹⁹ Mti nâmkijpependi katikŋaj bemti tapme keŋdi damuj mmane kweteteŋmaj tabe. Am notnanj ekneŋan keŋin damuj mme kweteteŋmaj ku tage keyepm nâmkijpepeŋin kwalepme delaŋ zeme kilen mekobien.

²⁰ Ekneŋmagengatnanj an zut Aimenias ma Aleksandia egelanj sepem kekok mbun. Egelanj ŋoktik dolakŋaj kapigok ku tiwungapmti neŋ eget Sadanjat betnan bemidema nukŋaj omba idame keyanj idamukulem mme egelanj Kawawanjat zet kwelat ewe ku kuwalup.

2

Sesewatmak mamayelen zet

¹ Zet ŋen mobotnanj penanjat neŋ apitilingeŋap e pigok: Geŋ an nâmkijpepeŋinmak ekneŋ diindomane ekneŋan am sambeyet nâmti Kawawanjat kwileki ŋengat teŋ dunduwep ma dundundu temakwep mbep. Ma yanjkwesieset ma wisikŋeset bemti Kawawanjat dundum sawep.

² Msatgalen amobotnanjine ma am notnanj mundum temanen talip ekneŋan nin ndadamuj mme nin sewakŋaj ma mamasi palen mamti Kawawanj eksempeŋti am sambeyaj mama mimi dolakŋaj mamnupgat dundum sawanup.

³ Kegok mamnup keyanj Kawawanj Anjalanj eganj keyet nâme dolakŋaj ma neŋ bein.

⁴ Kawawanaj am sambe ikŋanjalen zet katnanj penaj ke nâmtâtâgalen manâin ma Egan am ekneŋ bekananjananjatnanj angalanjindendeyet manâin.

⁵ Kawawanj kwewetanj mamain. Mti Kawawanj ma am ningat tunjupmnan an kwep Zisas Kilais ek an sek tiyeyanj mamamndain.

⁶ Kawawanaj am sambe ndaanjalalanjalen nânge ke msokbembeyelen kanaj penaj kopme Kawawanaj Zisas Kilais am sambe yomengatnanj ndatitiyelen ketalasimpeme koge.

⁷ Neŋ yanaj keyepmti Zisas Kilais egalen mulup an neŋ mamti egalen Zet Zapat Dolakŋaj Penaj zempalakŋaj bembeyelen ma zikat indanda mamayet nâmti zemnemti am Zuda mangeen ku sokbembeyanj zet penaj ŋotekŋaj indandayet ma nâmkijpepeyent nâmti zenewien. Zet ke dâsuki yek; neŋ penaj sukwep zeyap.

⁸ Keyepmti neŋ am Kawawanjalen mulupgat keŋin bembeyanj ekneŋat pigok nâyap, ekneŋan zet zapat pbenanajat ondedagen belin time mopme dundusâti nolinanjat ŋenzinŋaj ma zekanjaj mee bamkumpemti dunduwep.

⁹ Ma imbi ekneŋat kekok pigok nâyap, ekneŋan sâk melakandu pbenanj miak bewanjut ego egonanjmak yek weyanŋi miak bep. Ma ŋok sepem yanaj yanaj igak sek mmobotgat ku elenŋewep. Ma elemiak tosanaj mobotnanj golanj weyananj mee ku miak bep. Ma sâk melakandu tosanaj temananjaj kwititijanj sek mmobotgat ke ku miak bep.

¹⁰ Imbi Kawawanj masesewatpeip ekneŋat mama mimiŋin elimiak pbenanj keboŋ mti mamayet nâmti zeap.

¹¹ Imbi ekjenan buzak mamti damu ekjenmagen mulup zigok mimiyet yanjan mnâmti ekjengat kandaninan mambep.

¹² Nejan imbi notnan ekjenan zikat indanda mulup mimiyet ma imbiyan angat mobotan mamayet ku nâmindeyap; ekjen buzak tati nânâ etan nâmbep.

¹³ Kawawanjan Adam kukjanngat mge bam Ewa mme sokbeye.

¹⁴ Adaman Kawawanjalan zemkatikbembe ke nângeyanngut tetimae tonjan imbimageset koti tetimideye ke sukjan bemti Kawawanjalan zet kuluye. Mme imbiyan tetimaema tongalen zet nâmti yom mge.

¹⁵ Keyet Kawawanjan nâme nep beme imbi nâmindame nemba ambebelinan ekjenan nâmkijpepeninmak ma gogolinmak kejan kwetetepman ma weyanji mambep enenogat ekjenmagengatnan An Anjalalan ke sokbembeyet zenzenjan.

3

An dapmelanjan nejan beme ekjengalen zet

¹ Zet kapi penan. An nejan dapmelanjaneyelen nejan beme kwasâgât nâit beme egan mulup pembenan penanngat nâin.

² Âpme dapmelanjan nejan beme ekjenan myungunngupin mamti imbi kwewetanmak mambep. Egan njotik dolakjan etan mâti mama miminjan damu mbe. Am sambe eksempewep. Egan am mamanaman notn mimindemti mkanjan indewe. Mti an zikat indanda dolakjan penan mambep.

³ Egan tu katikjan omba nimti kejan kilejan ku mbe. Egan kejan kasa sakwep ku mbe. Egan zekanjapin; kejan sewakjan palen mambep. Egan mânepmak bembeyet kejan teman ku tabe.

⁴ Egan imbi nembanane nep weyan indikdamu mimindewe. Mti nembanane indamusuwet indeme ekjenan zetnan gawepumti dolakjan eksempewep.

⁵ An egan imbi nembanane nep ku maweyanindikdamu min beme ek Kawawanjalan dapmelanjan ekjengat nejanin tati nep ku indikdamu mbe.

⁶ An nâmkijpepe alakjan tususanjan egan dapmelanjaneyelen an nejan nep ku bembeyet mneti egan sek mmobot omba min beme ek Sadanngat zet zemdelanjanpepe miminjan kegogak egan keyet palen mowebe.

⁷ An ke am sambe dapmelanjan ke nembanjan ekjenan eksempewep mneti ektakalimti Sadanjalan ankapipilen kume Kawawanjalan kwit zapanngat towembemagengat.

An damu dolakjan ekjengalen mama mimiyelen zet

⁸ Dapmelanjaneyelen damu ekjenan kogogagak mama miminjan dolakjan mamambep ma maminjanngat eksestanmak mbep ma ekjenan wain omba ninipin ma mânepngat eiyakgaleset mulup ku mbep.

⁹ Ekjenan Kawawanjalan zet katnan penan zemkawanbembep ke kejan zutpin atan tabep.

¹⁰ Ekjen ke kukjanngat yanjan mekme tejan mamenngut indeme damu mulup mbep.

¹¹ Imbi damu ekjenan kogogak mama miminjan dolakjan mambep ma ekjenan zekukunpin mamti ekjenan njotik dolakjan etan mâbep. Ma kwitnan kwitnan nâmsementjan mamip.

¹² Dapmelanjaneyelen an damu ekjenan imbi kwep esemtejan wabep. Kegok mti imbinembanane nep weyanji indikdamu mbep.

¹³ An damu ekjenan mulup dolakjan mbep katan kwilin mwapme windemak tati Kilais Zisas nâmkijpepenin nep sosok zemkawan bewep.

Nâmkijpepeyelen zet katnan penan

¹⁴ Nejan koti gigigalen nâyan ja ku kolap beme meluwan kumgayap kapi makuwanik.

¹⁵ Keyanngut sakwep ku kobap beme meluwan kuyawen kapi makumti am nâmkijpepeninmak zigok mamayelen ke zemâtâtindawe. Nin Kawawanjalan nemunamba manje keyet butnan. Manje keyan Kawawan mama tonjan egalen dapmelanjan teman ke Kawawanjalan zet katnan penan ke bandim mti ekdamu mamin.

¹⁶ Zet katnan ekjen kapiyan ningalen zet enzilim tazin ke alak msokbemkawan bein:

Egan an penan sosok sokbemkawan beme am sambeyan ekbien.

Emetak Tejan egalen yanjan sosok penan mkawan bemti zeye, "Kilais ek an tejan tonjan penan."

Âpme ensel ekjenan ekbien.

Manje katan am sambeyan kwit zapanngat mepmâpme nâmpbien.

Msalengalen am sambeyan ek nâmkijpemâbien

ma Kawawaṅṅaṅ kululun busatnaṅ keṅṅ tetimoge. Nin zet keyet keṅ zutmak ku mnup. Nin nānuwen zet ekṅen keyaṅ penaṅ sukwep bein.

4

An zemyuṅṅuṅ notnaṅgat zet

¹ Kawawaṅṅalen Emetak Teṅṅ alak pigok zemātātī manzein, “Bam am notnaṅṅ nāmkiṅpepe peme tapme ekṅenaṅ zet we bekaṅṅmagengatnaṅ gawepumti ekṅengalen zet yuṅṅ yuṅṅ ke an zemyuṅṅuyelen keṅṅinan beme am keṅṅ omba mamyuṅṅuiṅ.”

² Zemzikat indanda keboṅ ke an dāsukitoṅ ekṅenmagengatnaṅ. Ekṅenaṅ, “Nin zikat indanda dolakṅṅ mamnup” manzeiwaṅṅ ke penaṅ yek. Yomināṅgat sakambuk ku mamip ma keyaṅ mme keṅṅ gakikiṅṅnok maip.

³ Am ekṅen keboṅ keyaṅ Kawawaṅṅalen dāpmeṅṅeyaṅ awembiṅ bemi Kawawaṅṅmak tātāṅin tazin ke mme mṅasik bewe zemti manzemzikat indaip. Ma Kawawaṅṅ me zeme sokbeye ke am nāmkiṅpepemaṅṅ wisikṅ dundum samti nimti zet katnaṅ penaṅ ke nāmātātāṅgat zeme sokbemeṅṅ ke ekṅenaṅ me ke ku niniyet manzemkulumindeip.

⁴ Kawawaṅṅ kwitnaṅ kwitnaṅ sambe mme sokbeye ke pembeṅṅ etaṅ. “Mṅasik,” zemti ku peme mebegalen. Neṅṅ kwitnaṅ kwitnaṅ tim nsāti Kawawaṅṅgat wisikṅ zemti nimbe.

⁵ Eneṅṅat kwitnaṅ kwitnaṅ sambe ke Kawawaṅṅ zetnaṅṅ zeme sokbeme ekme dolakṅṅ beme ikṅṅṅgat zapat nāmimdeyeyet nin timnsāṅgat wisikṅ zemti dundum-sawanup.

⁶ Geṅ zet zemātātāt timti māpmanik ke am nodine nāmkiṅpepemaṅ ekṅen diindowanik beme geṅ Kilais Zisasiyelen mulup an penaṅ bewanik. Kegok mti giti kogak nāmkiṅpemaṅ manik ke giṅṅṅ tatatgelen ma an dāpmeṅṅeyelen zemātātāt mam indanik. Zet katnaṅ tiwananen ke ewe nānā mulup mamambanik.

⁷ Kegok tati bem zet ke zet katnaṅgat kasaṅṅ penaṅṅepiṅ ke bamkumpemti keṅṅgaleset keyet mulupmaṅ mnamoti nāmkiṅpepe dolakṅṅmak mama ke mmambanik.

⁸ Segeset pembeṅṅ tatatgelen titok titok mambutenup ke zawatpiṅ mamayelen mamnup ke neṅṅṅṅ keṅ butemti nāmkiṅpepeen kaliṅṅṅ bemi mamayelen set ke ma ke mimiyeṅṅ neṅ penaṅ. E eneyet eṅṅṅ penaṅṅ alak msalen kapi maaiknup ma bamgat penaṅṅ kogak aikbanup.

⁹ Zet kapi penaṅ sukwep penaṅ. Ke am sambeyaṅ ilindiṅ neṅ nāmṅi nāmkiṅpepeyelen.

¹⁰ Nin webembenn Kawawaṅṅ mama toṅṅṅ ma Anṅṅalalaṅ Anmagen tazin. Ma am eṅṅ manākiṅpewen yomengatnaṅ matimkwatindein. Nin keyet nāmkiṅpemaṅ sek sindem palen mulup katikṅṅṅ penaṅ mti mimiek mamnup.

¹¹ Geṅ zet zemātātāt sambe zemātātṅṅṅṅ ke am zemzikat indamane nāmbeṅ.

¹² Geṅ pemane an neṅṅṅṅ ḡḡḡḡ an zomolim zemti mtogeṅṅepiṅ. Yek, geṅ an imbi nāmkiṅpepemaṅ sambe ekṅengat neṅṅṅṅ ma zikat indandaṅṅṅ bemi zet zenzendi ma mama mimindi ma gogot mimindi ma nāmkiṅpependi ma mama kweteteṅṅṅ mamandi keyaṅ sosok tapme ekbeṅ.

¹³ Geṅ nāḡḡḡḡ damuṅ damuṅ kan mambaniknok ke windenaṅ Kawawaṅṅalen zet dāpmeṅṅe makumindawanik ma dindom zikat mimindawanik.

¹⁴ Kawawaṅṅalen an neṅṅṅṅ belin neṅṅṅṅ bemi Kawawaṅṅalen zet zempalakṅṅṅ beṅṅeyet zemḡewien. Mulup ke ku pemane towembe.

¹⁵ Geṅ kan kataṅ wisatpiṅ ke tati mulup alak zeyaṅ ke kakanemuṅ mbanik. Kogok mmane mulup mimindaṅṅṅ penaṅṅ sambeyaṅ sosok ekmātāṅṅ.

¹⁶ Geṅ giṅṅṅṅṅ mama mimindi weyaṅṅi damuṅ mbanik ma am zikat indandandi kogak weyaṅṅi damuṅ mbanik. Kan kataṅ geṅ kwileki ke giṅṅṅṅ mti mbanik. Geṅ kogok mbanik beme ke walebanik geṅ mama kanzizilen kwabanik. Mme am zedi manāiwaṅ kogogak ku walebeṅ ekṅenaṅ mamaen kwabeṅ.

5

Am mama mimi kapigoset indatimambep

¹ Geṅ ailip neṅ tetim mesāt zet neṅzinziṅ ku msawanik. Geṅ zet sewak sewakṅaset bipdaṅṅṅ zeweknok dunduwanik. An sipkotem ekṅen kogak dapmeniṅ katnanen indatim mambanik.

² Imbi ilip ekṅengat kegogak mamne zemti sewakṅaset diindowanik ma imbi sipkotem ekṅengat kogak ipmne zemti keṅ kweteteṅṅman teṅeset indati mambanik.

Dāpmeṅṅeyaṅ imbi kwambet indikdamuṅ mbep

³ Imbi kwambet penaṅ nemunambaṅṅepiṅ ekṅen ke eksem indewanik.

⁴ Âk imbi kwambet ñen ek nemunambañane ma ññsokñañne talip beme ekñenaj kukñañgat mukulem eknagen ma ñlinañgat mambiwinemagen mbep. Mama mimi sepem keboñ keyet Kawawañaj nâme dolakñañ mambein.

⁵ Âpme imbi kwambet keyañ igak mame am ñenaj ekdamuñ ku mamm egañ webe-mbeñaj Kawawañmagen bemti tambu msa katañ dundunduyen mukulem mpepeyelen mayañkwesin.

⁶ Âk imbi kwambet ñenaj ikñañgat sekñañgat tikñañ mamâzin elak alik mainañgut keñañ eweñañ gakiñañ.

⁷ Zet kapi imbi kwambet ma nemunambañine zemâtâtindame weyañti mamme am ñenaj ku zemkwelat mimindawep.

⁸ Âk ñenaj ikñañgat sipbutnañ ma mamnotnane ku indikdamuñ min beme egañ nâmkijpepeñañ iyañti am nâmkijpepepiñ ekñengalen bamen tototnañ penañ bein.

⁹ Imbi kwambet kwilin kilom timti kwambet mangeen tususupiñ. Imbi kwambet ekñen kabon kapi indikdamuñ mbep. Kwambet keyañ an kwewetaj wawatnañ ma nup kanañ 60 bein

¹⁰ Ma mama mimiñin notnañ kapigok ekbep. Egañ nemunambañane weyañti indatim mamkwage. Ma am mamananaj indameti mka indaye. Ma sekñañ mtoti dapmelange nâmkijpepepiñmak notnañgat mulup mge. Ma am nukñañen tapme mukulem mimindeye ma mulup notnañ pembenaj keñañaj keyet bemti mamkwatan. Imbi keboñgat ekbep.

¹¹ Âk imbi kwambet sipkotem egañ kwilin dapmelangeyañ indikdamuñ mimiyeleñ tususupiñ. Mme ekñenaj aimbiñ bembeyelen tikñañaj mandame an wati Kilais bamkumpewepgapmti

¹² ekñenaj ekmak kukñañgat tâtâ mbien keyepmti yommak bewep.

¹³ Ekñenaj kogak kan walaletgalen yañaj mnâmti mka ñengatnañ mka ñen mamotolip. Kegok etañ yek, ewe mme bekanaj beme dekuku mimi ma nenn nâyap nâyap an damuñnok mulup zet manzeip. Ma ekñenaj zet ku zenzeyelen ke manzeip.

¹⁴ Keyepmti neñ nâma imbi kwambet sipkotem ekñenaj awembiñ bemti nemba indambeti apnembañine ma mkañin ekdamuñ mmambep. Kogok mti weyañ mame am notnañ nâmkijpepepiñaj ningat kwelat ku kuwep.

¹⁵ Eneyet imbi kwambet notnañ ilak set pembenaj bamkumpemti Sadan mâbien.

¹⁶ Keyepmti dapmelange imbi ñenmagen imbi kwambet notnañ egat apnembañanemak maip beme egañ indikdamuñ mbe. Âpme dapmelangeyañ ekñen keboñgat nukñañ pupu yek. Imbi kwambet ñen igak penañ main keboñ etañ indikdamuñ mbep.

Dapmelangeyañ damuñine indikdamuñ mbep

¹⁷ Âpme an damuñine muluwin dolakñañ mamip ekñen keyet nâmindeme mopme an ñenaj Kawawañgalen zet zenze main ma an zikat indanda nâmti weyañ indikdamuñ mti eksemindewep.

¹⁸ Kawawañgalen Zet Itnañanen meluwañ mimiñañ kapigok tazin, “Makau apmañaj wit imenzañme katnañaj bululuñ zem totogalen mulupman tapmti meu nsâpme kañgalemañ bekekekiñ.” (Zii Zet 25:4)

Ma sepem kogogak mulup anañ tosañaj ñep titiyelen.

¹⁹ An ñenaj an ñenajgat ñej beluñ beluñ zet ombem zeme nânâpiñ. An zut ma tuk ekñenaj zet sakam kwep zemti bandim mme nâme penañ bewe.

²⁰ An ñenaj yom mme geñ am notnañ ekñengat zikalinan zet msamane an notnañ ekñenaj ekti kiñgabep.

²¹ Kawawañ ma Zisas Kilais ma enselñene ekñengat zikalinan dindomti ingat zemâtâtât kapi mâti ken ke ken ke ma notn notn katnan betetnañ ku mbep zemti diindoyap.

²² In am Kawawañgalen mulup an winde indandayelen belin jokjinan bembeyelen abak abak ku mbep. In am yañin nâmtâtâtâpiñ mneti ilin yommak bewepgat eksemti kwetetepmañ mambep.

²³ Âpme geñ sek zawat susuk mpeñ mamnikgapmti tu etañ ninipiñ; wain isikñañ kambakdi mukulem mimiyeleñ ñep nimbanik.

²⁴ Âpme am notnañgalen yomin ñep sosok eegalen ma yominajgat dopmañ mutumin-dandayelen sosok matazin. Yañgut am notnañgalen yom bamgat zemdelaj zenze kanen sokbeme ekbanup.

²⁵ Sepem keboñgak mama mimi dolakñañ sosok ñep eegalen, ma notnañ sosok penañ ku eegalen ke tetak ku enzilim tabe.

6

¹ Am nâmkîjpepemak sisiliŋ etaŋ mamip ekŋenaŋ an mobotnaŋinaŋgat nâme pembe-naŋ beme mobotnaŋ talip nâmti eksemindewep. Kogok mme am ŋenaŋ Kawawaŋgat kwizet buŋamaŋ ma Kilais nâmkîjpepeyelen zetnaŋgat ku zeme tobe.

² Ma an mobotnaŋin ekŋen nâmkîjpepeŋinmak zemti keyet sisiliŋ mulup an ekŋenaŋ ku mtotindewep. Eksemindemti ekŋengat mulup msâgât ekme nolin nâmkîjpepeen tazin nâmti sek bulâlâŋ mulup ku mbep. Sisiliŋ an in an mobotnaŋin Kawawaŋaŋ nâmtikŋaŋ miminden ekŋengat in muluwin windenŋaŋbeŋ mbep.

Mânep milawatgat eyak ku mbep

Zet zeap kapi zemzikat mimindamti keŋin buteme ke mâti mbep.

³ An ŋenaŋ nânâ sakam igagen tazikat indain ma Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyelen zetnaŋ penar ke nâme ŋep ku bein ma mama Kawawaŋaŋ nâme dolakŋaŋ mambein zet ke zikat indandaŋaŋ ku mâzin

⁴ an ke belak sekŋaŋ etaŋ mamimozin ma an ke nânâŋaŋ bugan ku tazin. Keŋanen kwitnaŋ kwitnaŋ bekaŋaŋaŋ misik tazin. Egaŋ zet mdândândâ ma zet yaŋaŋ zem guluk gilik omba mam. Zet mdândândâyelen keboŋ keyaŋ penaraŋ kapigok mamsokbein: keŋ kuku mimi, atindândâyēt setnaŋ kabembe ma am nolin ŋeniyet manâmbekambein ma an notnaŋgat kwelat makun ma

⁵ an ekŋen keboŋ ke zet mmot mtot mti keŋin yuŋgume delaŋ zenzenaŋ ma nânâŋinpiŋ penar ekŋenaŋ zet penar bankumpewien. Mti nâme Kilaisiyelen zapalaŋ mânep milawat sokbemndasem zemti mamip.

⁶ An penar mamaŋanen Kawawaŋaŋ mama mamayelen manâin ke mâti mezin beme keyaŋ mânep milawatmak mama keyaŋ sebempein. Ekmagen zigok tasain kelak ŋep kemak.

⁷ E zigogak? Nin msalen talak kobenn ya nan mane mesât belak betn mobenbeŋ mebanup.

⁸ Kegok keyepmti nin meu ma sâk melakandu tatndain beme keyaŋ nnaŋgat sepem ŋep bein.

⁹ Âk am ŋenaŋ milawatmak omba bembeyelen manâiwaŋ tetimaemaen sukŋaŋ beme Satangalen kapiŋilen maiondon. Âpme keŋin kwilekiki bekaŋaŋ ma waleletnaŋmak keyet tikŋaŋaŋ bemisikti keyaŋ indamandame walelet kalinŋaŋ metobep.

¹⁰ E eneyet mânepgat keŋ omba bembe ke yom notnaŋgat ŋotekŋaŋ. Notnaŋ ekŋen ke wemindandayelen omba nâmti nâmkîjpepeŋin katikpeme kilom mekogeyaŋ bangat keŋ sindem ma nukŋaŋ omba aikindaye.

Pâlaŋ Timoti mama kanzizitgat yaŋaŋ zemzikat sain

¹¹ Timoti, geŋ Kawawaŋgalen an mamanikgapmti kwitnaŋ keboŋ ke eksempti kunzun mebanik. Geŋ teŋ mama ma Kawawaŋgalen mama nâmtikŋaŋ mnen ma nâmkîjpepemak mama ma gogotmak mama ma katikŋaŋ bemti tatat ma sewak palen mama keyet giŋgiŋ mbanik.

¹² Mti nâmkîjpependaŋgat mulupmaŋ windenŋaŋ bemti mbanik. Kegok mmeti giti mama kanzizit tiwanik. Mama mimi kabon kapiyet Kawawaŋaŋ gakumtetime geŋ nâmkîjpependi am sambeyet zikalinan zemkatik bemane nâmbien.

¹³ Kawawaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe mamaŋin maaikindain egat zikatnan ma Zisas Kilais egaŋ Pontias Paillet egat zikatnanen kiŋgagaŋin iŋkaŋgat yaŋaŋ penar zemkatik beye. Egat zikatnan geŋ kapi mimiyeŋ zemkatik beyap.

¹⁴ Ke geŋ neŋ zemegeya ke gawepumti mamopmmane nnaŋgalen Amobotnaŋ Zisas Kilaisiyaŋ gilik zemkobe. Gawepumti tapmopmane am ŋenaŋ geŋmagen keyet yomaŋ ŋen aiikpiŋ mbep.

¹⁵ Kawawaŋaŋ kanaŋ beyeyaŋ tazin kan beme Kawawaŋaŋ Zisas sosokpeme kobe. Geŋ Kawawaŋ am sambeyaŋ sesewatgewep ma geŋ kwep winde toŋaŋ ma ŋenaŋ sambeyet ŋenaŋin ma amobotnaŋ sambeyet Amobotnaŋ.

¹⁶ Geŋ kwewetaŋ gakikipiŋ busatnaŋ temaŋ keyet keŋaŋ mamanik ke am ŋenaŋ mebegalen yek. Geŋ an ŋenaŋ ku giga ma ŋep ku gigigalen. Amnaŋ nâmgeme mobotnaŋ bewe ma winde ganŋaŋaŋ ewe wemgami wemobe! Keyet nâmti dundunganup. Ke penar.

Am mânep milawalin temaŋ ekŋengalen zet

¹⁷ Msalen am mânep milawalin temaŋ mamaip ekŋen sekŋin ku mobotgalen diindomane ekŋenaŋ webembe mânep milawalin waleletgalen keyet ku bewep. Ekŋenaŋ Kawawaŋin kwilekiki kwapem matalasimndame oloŋen palen matimanup ekmagen webebenŋin bewep.

¹⁸ Mti zemindemane mama mimiñinan kwileki pmbenan̄ ke mbep ma mama mimiñin dolakñan̄ keyan̄ semem mopme ekñenan̄ kwileki ke ma ke omba indawep ma am eleñ belen̄ bemti mukulem mukulem mimindewep. Mama mimi dolakñan̄ ke ekñenan̄ mânep milawalinok timti mambep.

¹⁹ Sepem kekok mti ekñenan̄ Kawawan̄an̄ kwitnan̄ kwitnan̄ tosa teman̄ bangat timambep keyan̄ luaran̄ katikñan̄ penan̄ weyan̄ bewep. Kogok mti kenjan̄ ñep mama penan̄ penan̄ mammnup ke nãmâtâbep.

²⁰ Timoti, geñ Kawawan̄galen zet katnan̄ gaya ke yayan̄ kakanemuñ ekdamuñ mti mbanik. Mti am notnan̄ ekñenan̄ kwelat zet ma zet penan̄piñ ke timamti kwitnan̄, “Nânâ teman̄,” manzeip ke dâsuki keyepmti geñ bamkumpewanik.

²¹ Am notnan̄ ekñenan̄ zet kebon̄ ke ton̄an̄ bemti nãmkin̄pepeyet set tageen myun̄gumti set belakñaset mebien. Kawawan̄galen keñ taolet inmak wemti wembe.

2 Timoti

Pálan Timotiyet zapat meluwan sek zut kapi kumsasan

Zapat meluwan kapi Pálan Timoti ñen ewe kum same sek zut beye. Timotimagen zapat meluwan ñeñaj kuyeen Pálan ewe mka katikñan mebepiñ tati zemgwatnañ zet ke kum saye. Ápme zapat meluwan zut kapiyet Pálan mka katikñan tati nâmpeme mepme Timotiyañ ekmak tati mukulem mpenak kegok nâmti kuye. Ma dapmelañge ekñeñañ amobotnañ Lomayetnañ ekñenmagen sisipeñpeñ omba mimindasâpm keyet weyañ eksese mulup mpeñ mpeñ tapmamayelen. Ekñen dapmelañge Epesa talip ekñengat zapat meluwan Pálan Timotiyet kuin ke kegogak mme ekñengalen beme makumti zet zapat meluwan keyet keñan tazin ke mme ekñengalen bembeyet nâmti Timoti kumsaye.

Zet ñotekñañ temañ kapiogoañ 2 Timoti zapat meluwan keñan talip:

1:1-4 Zet yañbemti zenzeyelen zet

1:5-14 Pálan Timotiyet yayañ zet mti zeye

1:15-18 Pálan ikñañgat totatnañgat yañañ zeye

2 Bimbiñ zet notnañ Timoti ikñañgat esemten zeye

3 Kan delañ zenzeyelen zet

4:1-8 Pálan bimbiñ zet zemdelañ zemti zeye

4:9-22 Notn keñ mbuteteyelen zetmak zet zemdelañ zenze zet

Mukukumak zet yañbemzenzeyelen zet

¹ Kawawañañ nin mama alakñañ titiyelen zetik mimndamti nin ke ndame Kilais dolakñañ mábâgaleñ keyet penañ, neñ Pál Kawawañañ ikñañ zemnemti Zisas Kilais egalen mulup an neñ mamti egalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ zempalakñañ bembeyelen nâmti nakumtetiye.

² Timoti nemun dolakñañ, gâgât zapat meluwan kapi kumgayap. Kawawañ Bipm ma Amobotnañ Zisas Kilais egetmagengatnañ keñ taolet ma añañgalañ gogot ma keñ sewakñañ geñmak wemti wembe.

Timoti nâmkijpepe omba penañ tasaye

³ Neñ Kawawañgat sesewatpemti keñ kwetetepmanen sokñeñañ mbien kegogak mamiyap. Mti neñ Kawawañ mandunduyawen gâgât otnâpeñ mti neñ wisikñ manzeyap.

⁴ Nit mebe kokot mbelinan geñ nâgât omba suwanan. Ke otnâmti neñ ewe gikti oloñen penañ mimiyet nâyap.

⁵ Mti nâmkijpepe penañ tagain keyet kegogak maotnâyap. Nâmkijpepe ke papdi Lois ma mamdi Yunis egetmagen tageyañ alak geñ ewe keyegak kwatimtusumti timanik ke nâmatâgeyap.

⁶ Keyepm neñ gâgât nâmti pigok zesowap, neñ betn ñokdanen bewanen Kawawañañ taoletnañ mgaye ke wisatpiñ mbutem mambanik.

⁷ Geñ pigok nâwanik, Kawawañañ Emetak Teñañ nin kiñgagatgaleñ ku ndaye. Egañ windemak ma gogotmak ma keñ sekñ ekdamuñ mti mamayet ndaye.

⁸ Geñ Amobotnaññañgat yañañ zemkawañ besâti sakambuk palen ku mbanik. Neñ ekgapmti mka katikñañ matalap keyet zet zesâti kegogak sakambuk ku mbanik. Geñ Kawawañañ winde gasâpm keyepmti neñmak kot tusumti Kawawañgaleñ Zet Zapat Dolakñañ Penañgat sisipeñpeñ palen moti neñ mayapnok mamambanik.

⁹ Egañ añañgalañndemti yomengatnan ndatimti ndakumtetiye amñane teñ bewen. Ke nñañgat pembenaññañgat yek. Ikñañgat pembenañgat ma keñ taoletnañgapmti egañ keñ taoletnañ mimndemti eweñañ baen kululuñ ma msat ku sokbeme Zisas Kilaismageset ndasâgât nâme wenje.

¹⁰ Ya alak Kawawañgaleñ keñ taoletgat penañañ Zisas Kilaisiyañ koti ningat yomgat mti gakiye keyañ mkawañ bein. Egañ gakikiyelen winde mtopemti mdelañ zemti Kawawañgaleñ Zet Zapat Dolakñañ Penañset mama kanzizit sosok msokbeye.

¹¹ Ápme Kawawañañ neñ Kilaisiyelen mulup anañ mamti Kawawañgaleñ Zet Zapat Dolakñañ Penañ zempalakñañ bemti zemkawañ bemindandayelen ma zemzikat indandayelen ombemneñge.

¹² Kegogapmti neñ yañañ keyelen kene sek sindem matiyap yañgut neñ sakambuk ku miyap. Eneñogat neñ nâyap neñ Kilais nâmkijpewan ma neñ nâmkatikñañ beyap egañ nâgât maman ma mulupm ke betnanen bewan ke egañ ekdamuñ mmetnepeme zemdelañ zenze kan bewe.

¹³ Zet katnañ penañ kapi geñ neñmagengatnañ nâmtiwanan keyegak mâti mmobanik. Mti Zisas Kilais nâmkijpemtî mama ma am gogot mimi ke nin Zisas Kilaismagen tusumti manup ningalen zapat.

¹⁴ Kawawañgalen zet katnañ penañ ke damuñ mimiyet zemgeye ke damuñ mmane tagawe. Emetak Teñ ek keñnan mamain egañ mukulem mgewe ke mbanik.

¹⁵ Am sambe nâmkijpepemak Esia msalengatnañ ekjenañ neñ bamkumnewien. Ma an zut Pigelusmak Elmogenes ekjengat kejangatnañ egelañ kegogak nâgât nâmtikñañ kumnewun keyet zapatn ilak nânik.

¹⁶ Neñ Amobotnañañ Onesipolas imbi nembrañane ekjengat keñañ beme dolakñañ mimindandayet mandunduyap. Egañ neñ mka katikñañ matalap keyet sakambuk mimipij keññ mme oloñen mambein.

¹⁷ Egañ Loma kapi mka temanengatnan koti nâgât mulup temañ mti sakwep natimat metneti bam naige.

¹⁸ Keyepmti neñ Amobotnañañ zemdelañ zenze kanen kobe keyet egat kember otnâmpepyet nâmti mandunduyap. Egañ Epesa mka temanen mulup omba penañ mimndeye ke giti ilak eknâmbanan.

2

Bemzenze zet kapi Kilaisiyelen kasa kuku anak mamayelen bemzein

¹ Âpme nemun Timoti, Zisas Kilaisiyañ keñ taolet mgaye winde kemagen timane kwaopme mambanik.

² Am sambe ekjengat zikalinan zet zema geñ nâwanan. Zet ke an notnañ Amobotnañgalen mama mimi mâti katikñañ bemti tati mamip. Ekjen keboñ indamane ekjenañ ñep am notnañ kegogak zemzikat indam mbep.

³ Kasa kuku an dolakñañ nukñañ pumti mulup mamipnok geñ Kilais Zisaisiyelen kasa kuku an dolakñañ mamti mulup nukñañ ke pumane delañ zewe.

⁴ An ñenañ kasa kuku an mamain egañ mulup sambe notnañ ke temakwep ku maatam tazin. Egalen kasa kuku an ñenañ egañ nâmpeme dolakñañ bembeyet nâmti kasa kuku mulup dolakñañ penañ mamin.

⁵ An ñenañ silimaimai msât mbe beme egañ zemâtâtât zet zenzenañ ke ku gawepuwe beme egañ penañañ ku tiwe.

⁶ An ñenañ meu mulup sek sindem timti mamm beme egañ mulup keyet keñanen kwitnañ kwitnañ masokbein ke ñenañ egañ yanbemi matim nin.

⁷ Zet dingoyap kapi giti opemti nâmbanik Amobotnañañ nânândi mkawañ bemgeme geñ zet kapi nâmâtâbanik.

⁸ Zisas Kilais ek Dewitgat sokñañañ gakikiengatnan gilik zemwage keyet otnâmbek. Sakam keboñ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penanen tazin ke neñ manzemkawañ beyap.

⁹ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañapmti sindem temañ penañ matiyap. Mti an bekanañ mimi an kegok senañ bem zammeme mka katikñañ kapi matalap. Yanjut Kawawañgalen zet senañ zampeme ku matazin.

¹⁰ Neñ nukñañ sepem igak igak sambe ke Kawawañañ amñañe indamakum indeye ekjen keyepmti matiyap. Ekjenañ Kilais Zisas yomengatnañ gilik zemindatitiñañ ma ekmagen mama kanzizit tazin busatnañañmak ke ekjenañ Kawawañ ikñañmak tatagalen ke titiyet nâmti mamiyap.

¹¹ Zet kapi penañ ke nâmkijpene. Nin ekmak tusuwenn zenup beme nin ekmak gakiwenn bein. Kegok mti ekmak tusumti mamambanup.

¹² Giñgijñ mmambanup beme ekmak amobotnañ kegogak tabanup ma nin ek iyañ pewanup beme egañ kegogak iyañ ndewe.

¹³ Ningalen zemkatik bembennañ bakñañ bewe beme egalen zemkatik bembeyañ katikñañ matazin. Egañ zet zut ku manzein.

Kawawañgalen mulup penañ mamip ekjengat kwilin ikñañgat zikatnan tazin

¹⁴ Geñ amdine zet sakwalamti Kawawañgat zikatnan golañin ti. Ekjenañ zet etañ keyet mdândândâ ku mit. Zet mdândândâ keboñ ke yanpeñ ma am zet keyañ maindawalezin.

¹⁵ Kawawañ gâgât mulup anañ dolakñañ nâmgengget nâmti mulup windenjañben mti keyet sakambuk ku mbanik. Ma geñ zet penañ esemtenñ mzikat indawanik.

¹⁶ Ma geñ msat palengalen nânâ belakñañ ma zet Kawawañ bamkumpepeyelen keboñgat ku mzikat indawanik. Zet keboñ keyañ amgat keññ mme teenañ bemepme Kawawañ ku nâmkijpewep.

¹⁷ Zet zikat indandanjin yungungunajmak ke lingit temañ keboñ bemti ma palakñaj bemezin. Am ekñen keboñ ekñenmagengatnañ an zut ñen kwilit Imeniusmak Piletus egelanj zet keboñgat ma zemzikat indamelip.

¹⁸ An eget keyañ zet penañ ke katikpemti am ekñengat zet kilom pigok manzelup, “Nin ilak gakikiengatnan wabenn ya bam gakimti ewe ku wabanup.” Zet keboñaj meti am notnañ ekñengalen nâmkñipepeñin mme mayunjuin.

¹⁹ Kawawanaj tepum kaliñaj peme towege ke katikñaj bemti tazin. Tepum keyet palen melowanj kapigok kumpepeñaj tazin,

“Amobotnañaj amñane ikñanggat zapat mamaip ekñen nâmindein.”

Ma zet ñen ewe kapigok kumpepeñaj tazin,

“Amobotnangalen kwizapatnañ manzemkawanj bemmâlip ekñenaj myunjuñgu bankumpeme delanj zewe.”

(Aizaya 8:14; 28:16)

²⁰ Âpme mka temañ ñengat bati notnañ golanj ma silwayanj weyayanaj ma notnañ tewarj ma ampambelanj weyayanaj. Ekñenmagengatnañ notnañ mulup dolakñaj sakam ñen mimiyelele ma notnañ tambu msasa katanj mulupmanj sasayelen.

²¹ Keyepmti Timoti, geñ mama mimindi mgasik sambe katikpemane delanj zeme kwetetepeñaj penañ bemti tabanik beme geñ batikondo mulup dolakñangalen keboñ bewanik. Mti kwetetepeñaj penañ bemti ñep Amobotnañaj mukulem mgemti mulup dolakñaj sakam ñen mimiyelele weyanj tabanik.

²² An imbi nembip mamaiwanj bekananggat keñin temañ keeset mambemaip. Geñ mama mimi keboñ kemagen kunzujbanik. Kogok mti geñ naman mama mimi kwetetepeñaj ke mâti nâmkñipepemak mambanik ma am nodanggat keñdi bembe ma keñ sewakñaj mama ma am mama mimiñin kwetetepeñaj mamip ekñenmak tusumti Amobotnañ masesewatsamti mambep.

²³ Mti geñ am zet katnanggat manzemkwelat mamip ekñenmagen ku matamambanik. Nânik zet keboñ keyet penañaj mamdândâip.

²⁴ Âpme Amobotnangalen mulup ananj zet mdândâ ku mbe. Eganj am sambe notn notn mimindemti an zikat indanda dolakñaj mamti am ek peñ peñ mampep ekñenmak keñ sewakñaj palen mambe.

²⁵ Am zetnañ kulumti mobotnañ mamsaip ekñenmagen musuwewet mulup sewak sewak palen mbe. Âpme Kawawanaj ekñen kan indawe mene beme nâmyunjugunjin zemsalanj beme Kawawanaj mme yominangatnañ keñin gilik zeme Kawawanjalen zet katnañ penañ ke nâmkñipep.

²⁶ Sadañgalen ankapipilanj indomtapme egalen zetnañ gawepumti mambien. Yanj keñin teñ peme ke nâmatâti katikpemti kunzuj mebep. Keyet nâmti dundunup.

3

Kululuj msat kanen delanj zesât tapmme mama mimi mgasik omba penañ sokbewe

¹ Geñ kapigok nâmbak kan delanj zenzeyelen kan bududuk tabeme mama mimi nukñaj omba penañ msat suluñti tabe.

² Am ekñen kemagen set kapigok sokbewe: Ekñenaj ilinanggat etanj yayanj mbep, mânepgat keñin temañ tabe. Ilinanggat kwizet buñjamin mwatonzewep ma ilinanggat seknin mmobep. Ma Kawawanjgat kwelatnañ kuwep ma ekñenaj mambiwineyelen zet kuluwep. Ekñenaj kwileki ñeniyet wisikj ku zewep ekñenaj mama mimi teñ keyet wisat penañ mbep.

³ Ekñenaj gogot palen ku mamip keyepm am notnanggat nukñajinmak indamukulem mimiyelele nâmtikñaj ku mbep. Ma am ekñenaj nolinangalen yomin ku katikpewep. Am ekñenaj nolinanggat kwelat zet makuip. Sekñinangalen tikñaj etanj manjgawepup. Ekñenaj zet mdândândâ mbep ma ekñenaj kasa ñenzinziñ mbep ma ekñenaj am kilen indomwalet mbep ma mama mimi dolakñaj keyet ekñenaj ñenzinziñ mbep.

⁴ Ma ekñenaj noline zemindowep ma ekñenaj sakwep ilinangalen ñoktik kilen mamâlip ma ekñen Kawawanjgat tikñaj ku manâip ilinangalen sekninanggat etanj oloñen mamip

⁵ ma ekñenaj, “Nin an nâmkñipepemak,” zeip keyangut keñinan Kawawanjalen winde ku tatindain. An ekñen kemak sebemti mamapin.

⁶ Am ekñen zeyap ekñenaj imbi nâmkñipepeñin katikñajin ekñengalen mkaen moti tetimaemaeset ekñenaj ekñengalen zet mabâgalen zet kelakñaj mimindemti ekñengalen ñoktik mandamuj mip. Âpme imbi ekñen keyañ ilinanggat yominanggat ekme nukñaj beye. Ekñenaj sekninangalen tikñaj mabien

⁷ ma ekñenaj an ke ma keyañ kot diindome zelin nâmti nânâmak tabenup zewienanggut Kawawanjgat yanaj penañ ku nâmatâbien penañ.

⁸ Eweñan Zanismak Zambilis egeñan Mosesiyet ñenzinziñ mti zetnañ mtopewun. Sepem kegogak am ekñen kapiyañ zet penañ mtopewien ma keñin kilom penañ beme Kawawaññañ nâmkijpepenjin mimindikme yek beme bamkumindeye.

⁹ Yañgut ekñengalen zemzikat indanda dâsuki ke temañ penañ ku bewe. Nâmyuñguñguñinanggat yaññañ sokbeme am sambeyañ yaññañin maekmâtâlip. Eweñan an zut Zanismak Zambilis egatmagen sokbeme ekbien keboñ.

Kawawañgalen zet mkatikñañ bematagalen

¹⁰ Kogogapm geñ zet katnañ penañ zemzikat gawan keyet ma mama mimin ekbanan ma mulupmnañgat yaññañ ma nâmkijpepenañgat yaññañ ma sewakñañ mamann ma gogot mimin ma nukñañen katikñañ bem tatatn ekmâbanan.

¹¹ Ma am ekñenañ sisipeñpeñ mname sek sindem palen mamkwaban. Neñ Antiok, Aikoniam ma Listala mka temanen am ekñenañ sisipeñpeñ mname sek sindem omba penañ timkwaban ke geñ nânik. Yañgut ku nome gakiwan Amobotnaññañ angalañ neme ewe mayap.

¹² Äpme am nâmkijpepe dolakñañmak mama ke mâsât mti Kilais Zisasmagen tusuwep ekñenmagen sisipeñpeñ sokbemindawe.

¹³ An bekanañ penañ ma an dâsukitoñ ekñengat mama mimiñin bekananggatnañ bamset bekanañ penañ mambein. Ekñenañ matetim indeme Sadarñañ ekñen kegogak matetimindein.

¹⁴ Yañgut geñ zet zemzikat gamme nâmtimti keyet nâmkijpemtî mamanik ke mkatikñañ bemti tabanik. Ma geñ nânik gâlen zemzikat gañgandine ekñen an zikat indanda dolakñañ.

¹⁵ Geñ otnâsenik geñ anemba isikñañ tapmane ekñenañ Kawawañgalen zet teñ ke zemzikat gamme nânâ keyet tiwanan. Ma zet keyañ am set ñep zikat indame Zisas Kilais nâmkijpemtî egalen angalañ gogolen mamayelen.

¹⁶ Kawawañgalen zet meluwañen tapmezinen ke Kawawaññañ ikñañ zeme aneneyañ meluwañ mbien. Ma ke dolakñañ am zemzikat indandayelen zet penañ. Ma amgalen mama mimi bekanañ manzem musuwetindein. Ma myuñguñguñin weyañgalen ma keyañ am zemzikat indame Kawawañgalen set kweteteñman ke mâbâgalen.

¹⁷ Keyepmtî an ñenañ Kawawañgalen mulup mme nânâ dolakñañ timti mulup dolakñañ sakam ñen ñen ñep mbe.

4

Zet zapat penañ zemyuñgumti zemzikat indandayelen golañ zet

¹ Zisas Kilais ek koti am gakikijañ ma alik zemdelañ zemindemtî Amobotnañ tati am sambe indikdamuñ msâpm keyepmtî neñ Kawawaññañ ma Zisas Kilais egegat zikalidan Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ zenzeyelen zemgwatnañ mgeye.

² Kogok ke kan katañ kananen ma belakñañen kogogak mbanik. Mti geñ sewak sewak paleset mama mimiñin bekanañ zikat indamtî musuwet indemtî añañeñoo mimindewanik.

³ Nânik, amnañ Kawawañgalen zet zapat katnañ penañ bamkumpemtî ilinañgalen ñoktik mâti an zikat indanda sambe ammagen meti zapat alakñañ ilin amnañ tikñañ igagen nânâyelen ke diindondoyelen kan belaknik danjosâpm.

⁴ Mti ekñenañ Kawawañgalen zet penañ ke peme tapme bemzet yaññañ yaññañ keeset wetekuwap.

⁵ Yañgut kwitnañ kwitnañ notnañ sokbewe geñ katikñañ bemti ewe giñ giñ palen mbanik ma sek sindem sambe titiyelen weyañ tabanik. Mti am Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ mene mene diindowanik. Geñ am indamukulem mimiyeñen mulup gañganañ ke weyañ ekdamuñ mti Kawawañgat mulup mbanik.

⁶ Neñ gakikiyeñen kan ilak sokñañ penañ kozin ma msalen mamann kapi katikpemtî mebegalen kan sokñañ bein. Nâlen mama ma gakikin keyañ Kawawañgat sesewatsasayelen sâpe keboñ besâpm.

⁷ Neñ Kawawañgalen muluwen mamban ke sakam kasa kuku windaññañ beñ keboñ mambene delañ zenzeññañ patañ zewan ma nâmkijpepen ke atamkatikpewan.

⁸ Keyepmtî pilak teñ mamayelen dopmañ Amobotnañ An kweteteñman zemdelañ zenze egañ nâgât zapat kululuñen zilem kwilik weyañ bemberañ tazin ke zemdelañ zenze kanan nawe. Wa ke neñ kwep yek, am sambe ekñen ek nâmtikñañ mpemtî egalen kokotnañgat damuñ mamaip nsakwep ndawe.

Añañeñoo delañ zenzeññañ

⁹ Geñ set ke ma ke aikti neñmagen sakwep kokogalen otnâwanik.

¹⁰ Dimas ek msalen mama mimi keyet nâme tiknəŋ beme neŋ nemti Tesalonaika mka temanen kunzun mege. Ma Kelesen egaŋ Galesia msalen mepme Taitas egaŋ Delmesia msalen mege.

¹¹ Mebâpme pi Lukmak ndak etaŋ talupgapmti geŋ kosâti Makmak aikti kobanik. Enenogat egaŋ napmukulem mme mulup ɲep penaŋ mbalup.

¹² Âpme neŋ Tikikas ilak zempema Epesa mka teman ke mege.

¹³ Geŋ kosât mbanigen neŋ Toloas mka temanen tâgâ melakandumak meluwaŋ Kalapas egalen mkaen bempewan ke timti kobanik. Papia munğun munğun mpepenaŋ ma papia songom sekŋaŋaŋ miminəŋ ke pe ke mkokolak.

¹⁴ Aleksandia an aenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ weyeyaŋ an keyaŋ neŋ mka teman ke tapme omba penaŋ yunğumnaŋge keyepmti bam maneti Amobotnaŋaŋ keyet dopmaŋ mutumsawe.

¹⁵ Zetn zewan katanəŋ egaŋ zentalalat zet omba penaŋ mti windenn mtot peye. Geŋ egat eksemti mamabanik.

¹⁶ Zet mulup ɲeŋaŋ penaŋ yaŋbemti mban kan keyet an ɲeŋaŋ zetgat ku napmukulem mneŋge. Nem mekopme nenak taban. Neŋ Kawawaŋaŋ ekɲengalen yom ke katikpepeyet dundum sawan.

¹⁷ Yanğut Amobotnaŋ iknəŋ neŋmak tati winde name neŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolaknəŋ Penaŋaŋ ɲep zemkawaŋ bema delaŋ zeme am Zuda maŋgeen ku sokbembenaŋ sambe eknəŋaŋ ɲep nânâyelen. Kogok mnemti kasa eknəŋaŋ nome gakiwakmagengat zemti Kawawaŋaŋ iknəŋ mukulem mneŋge.

¹⁸ Mti Amobotnaŋaŋ ewe bekanan yaŋaŋ yaŋaŋgatnaŋ anğalaŋ nemti kakanemuŋ natetim moti kululuŋen gwaen iknəŋ Amobotnaŋ tapme neŋ kandaŋaŋ mambap. Mamti am nâmkinpepemak sambe nin kwesiŋ kwesiŋ sesewatpemtî mamambanup. Ke penaŋ.

¹⁹ Neŋ Pîlisila ma apmaŋ Akwila ma Onesipolas egat imbi nembraŋane indamukuyapgat met zemane nâmbep.

²⁰ Ilastas neŋmak tageyaŋgut alak ek Kolin mka temanen mege. Âpme Tolopimas egulak zawat mme keyepmti Militas mka temanen ke katikpema tapme neŋ koban.

²¹ Geŋ mawalam kanaŋ ewe bembepiŋ tapme set ke ma ke aikti kokogalen mulup mbanik. Âpme Yubulus ma Pudens ma Linus ma Kolodia ma am notnne nâmkinpepemak eknəŋaŋ gâgât kogogak gamukuip.

²² Amobotnaŋaŋ winde gawe ma egalen keŋ taolelaŋ geŋmak weweyet nâmti dunduyap.

Taitas

Pâlañ Taitasiyet zapat meluwañ kapi kumti beme mege

Pâlañ zapat meluwañ kapi Taitasiyet kum saye. Timotiyet kuye sekam keboñak. An kwepgat kuye yañgut am sambeyañ zet keyet keñañ tazin ke makumti winde ñep titiyelen.

Taitas ek Zuda an yek. Ek am Zuda manjeen ku sokbemberañ ekjengalen manjeengatnañ. Ek nâmkijpepeyeen Pâlañ mme kwageyepmti egañ Pâl mâti mulup ilitsekwep mamilup. Egañ Pâl mukulem mme Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ timti am Zuda manjeen ku sokbemberañ ekñenmagen timti mekokotnañ. Egañ Pâlmak oloñkati Zelusalem am kukñañgatnañ nâmkijpepeñinmak ekjengalen an damuñañ ondeksâgât mbien ke ilitsekwep towebun. Pâlañ Taitas ombempeme ikñañgat mundumañ msat notnañ mekoge. Pâlañ ombempeme Kilit msat nambu tungupmanen tage am nâmkijpepeñinmak ekñen indikdamuñ mimiyelen peme mepmamtan. Kilit msat ke nambu tungupmanen matazin kegogapmti wanña ñenañ nambu nembeti nembet mebi zem mme nambu mamañ temañ kun beme ekñen met Kilit ke enzilimtapme tâgâyañ bemtopme mametemien. Yañ Pâlañ Taitas am manje kemagen peme met manje.

Pâlañ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ zapat meluwañ kapiyet kuyeen yañañ kapigogat: Taitasiyañ mulup ke windenjañbeñ mimiyelen ma nukñañ mulup keyet keñañ sokbeme katikñañ bemtati kume totogalen. Pâlañ egat zemgwatnañ zet notnañ nâmkijpepeñañgalen ma mama mimijañgalen zeye. Am eksese mulup notnañ mti mamayelen zet notnañ zeye.

Zet ñotekñañ temañ kapigogañ Taitas zapat meluwañ keñañ talip:

1:1-4 Zet yañbemti zenzeyelen zet

1:5-9 An damuñ ekjengalen zet

1:10-16 Am zet zemyunju yunju mamip ekñengat ekseseyelen zet

2 Am manje ikñañ ikñañ dapmelañge tunguwinañ matalip ekjengalen zet

3:1-8 Am nâmkijpepeñinmak ekñengat zet apapalak zet

3:9-11 Mama mimi bekanañ mme zemkulumane zedi kulume indemane bekanen keyagak tusumambep

3:12-15 Zet zemdelañpepeyelen zet

Mukukumak zet yañbam zenzeyelen zet

¹ Neñ Pâl. Neñ Kawawañgalen mulup an ma Zisas Kilaisiyelen buñam zapat zemkawañ bembeyet nakumtetiye. Neñ Kawawañañ am ikñañgat zapat indaombemindeye ekñen kemagen Kawawañgalen zet penañ keyet yañañ nâmkijpepeñin katikñañ bembeyet zemâtatindawan. Kegok mimindawenn keyañ Kawawañgalen zet katnañ ke nâmatâpme keeset mama mimi pembeañ gawepumti mbep. Kawawañañ mulup zet ke nanje.

² Neñ mulup kegok mti am nâmkijpepeñinmak indamukulem mma ekñañ oloñen palen mamti mama kanzizit ke tiwep. Kawawañañ mama kanzizit zetik mimndaye keyet webemti damuñ manup. Eweñañ penañ kwitnañ kwitnañ ku sokbeme Kawawañañ mama kanzizit mama zetik mimndaye. Wa Kawawañ ek ke an zet dâsukitoñ yek. Zet penañ penañ etañ manzein.

³ Kawawañañ Zisas sokbembeyelen zeye kan ke sokbeme zet zapatnañ zemkawañ bembeyelen neñ ombemnemti Kawawañ Anjalalaññañ neme buñam zapatnañ ke zemkawañ bemeban.

⁴ Âpme Taitas neñ gâgât zapat meluwañ kapi kumgayap. Geñmak nit Kawawañ kwep manâmkijpelup keyañ mme geñ nâgât nemun penañnok bemane mamalup. Neñ Kawawañ Bipm ma Kilais Zisas Anjalalaññañ keñ sewakñañ ma keñ taolet mgame mamayet mandunduyap.

Dapmelañge ñenañ bemberjine ekjengalen zet

⁵⁻⁶ Nit nsakwep Kilit msalen tatneti gemkohan e yañañ kapigok. Geñ ke tati neñ mulup mmeti butnañ pewan ke mzikat gama met mka katar meti an damuñ dolakñañ myunjuñgunjipin, imbinjin kwewetan ma nemunambañane ekñañ Zisas nâmkijpemtî mama miminjin kwetetepmañ mamip ma mam biwine ekjengalen zet kuma kuluip. An keboñ indikti indaombem indemane dapmelañgeyelen ñenañ bemberjin mamayet nâmti gemkohan.

⁷ Âpme an ñenañ beme aikbanan keyañ Kawawañgalen mulup mamin beme egañ myunjuñgupin mambe. Mti egañ am ekñengat zikalinañ sek mmobot zet zemti am ñenzinziñ ku mindawe ma tu katikñañ omba ku nimbe ma kasa ku kuwe ma mânep milawatgat keñañ temañ ku bewe.

⁸ Mti egañ keñaj seknaj weyañdamuñ mti nâmkijpepe katikñajaj tapme ikñaj seknaj ñep ekdamuñ mbe. Mama mimi esemteñ mti Kawawañgat zikatnan kwatetepmañ mambe. Mti am notnañ nukñanen kwitnañ kwitnañgat olat zeme indamukulem mimindewe ma mka weweyet timapme aikindawe. Ma mama mimi dolakñaj sambe ke timañgalañme egat zapat etañ bemâbe.

⁹ Egañ Zisasiyelen Zet Zapat Dolakñaj Penaj zemzikat sawien ke keñaj penaj nâmkijpemti atam tabeyepmti egañ am notnañ keñin walati zet zapat pembenaj ke teñ zemzikat indame nâwep. Ma zet zapat penaj ke peñpeñ mampeip ekñen papalimti zeme ekñenaj yuñguñguñin ke ekmâtâbep.

Kilit msalen am dâsukitoñ sambe penaj mambien

¹⁰ Kilit msat kapiyet keñanen an sek mmobot zet manzeip sambe penaj mamip. Ekñenaj Kilaisiyelen zet zapat dolakñajgat kasa makuip. Zuda am kegogak zet dâsuki dâsuki zemti am Kilaisiyelen mañge tetimaemae omba mamuindaip. Ma notnañ ninmak tusumti mamaip ekñenaj kegogak am seknaj butnañ antitiyelen zet tim maiwañ am keñin omba penaj mamyuñgum indeip.

¹¹ An ekñen keyaj mânep milawatgapmti mama mimi mgasik ke ekñenaj zemzikat indamti mam biwine ma nembañine ilinsakwep ñoktikñin mme yuñgume indatimti ilinañgalen mangeen matusumindeip. Keyepmti geñmak mulup an ñenmak in am ekñen keboñ ke zemkulumindeme zet ewe ku zewep.

¹² Kilit msat keyetnañ golañ zenze an ñenañ zet pigok zeye,

“Kilit ekñen am ka dâsukitoñ penaj ekñen ke bonzup nemboñ mgasik penaj ekñen an nimbi nimbi toñañ penaj ma wisalin omba penaj mataindain.”

¹³ Golañ zenze an zeye kapi neñ nâma penaj bein keyepmti Taitas, geñ dap-melañge ekñengat ankeño zet bewalak kwisak mimindamti indamukulem mmame nâmkijpepeñinan pembenaj bewe

¹⁴ ma Zuda am ekñengalen wekawat zet notnañ dâsuki manzeip ke ma Zet Zapat Dolakñaj Penaj bamkumpemti keñinañgalak zii zet notnañ mambeip ke bamkume delañ zeme ewe ku mâmpewep.

¹⁵ Âpme an ñenañ Zisas Kilaisiyet nâmkijpewe beme mama mimiñaj pembenaj mâbe. Mme bekanajañ ekmagen kobe beme keyaj ku mtopewe. Keyañgut an ñenañ Zisas Kilais nâmkijpemti egañ zet dâsuki mâti kwitnañ kwitnañ mgasik mbe beme ekñen ke yom etañ beme nânâñañaj mgasik penaj bewe. Egañ ñep bekanaj ma pembenaj ke mimiyyelen ku nân. Egañ bekanaj mip beme nâmtemtem ku mamin

¹⁶ Ekñen dembusekñinañ etañ, “Kawawañgat yañañ nin nânup,” zemtiñgut naman mama mimiñin Kawawañgalen zelañ zein keyet katañ mimiñin mamip. An ekñenaj ekñen keyet mgasik penaj manâmindeip. Ma ekñenaj Kawawañgalen zet ku mañgawepup. Ma am mama mimiñin keboñ keyaj kwileki dolakñaj ñen ku mamip.

2

Am nâmkijpepemak ekñengalen zet zemâtâtât

¹ Âpme geñ naman an nâmkijpepeñinmak ekñengat mama mimiñin teñ bembeyelen zapatnañ diindomti indamukulem mmame ekñenaj Kawawañgalen zet katnañ keyet katañ gawepumti mbep.

² Mti an penañdine ekñen weyañ diindomane ekñenaj tu katikñaj nimti keñ kilom ku mbep. Mti am notnañ ekñengat zewep, “An ke dolakñaj penaj main.” Ma mamañin weyañ damuñ mti nâmkijpepeñin katikñaj bemi nolineyet gogot mamip ma nukñañ sokbeme gweñ gweñ kumti matalip.

³ Âpme geñ imbi penañdine kogogak diindomane zet dâsuki mezem kozem ku mbep ma tu katikñajgat kandañan ku mebep. Mama mimiñin kwetetepmañ ke mti ekñenaj mama dolakñajgalen an zikat indanda mti mambep.

⁴ Kogok mamti ekñenaj imbi sipkotem ekñen zet kegogak weyañ zemâtâtindamane nâmti keyet katañ apnembañineyet gogot mimindawep.

⁵ Mti ekñenaj nâmambe nâmambe mamti awimak etañ mama kwetetepmañ mamti mamañin weyañti damuñ mti awine eksemindewep. Kok mamambep beme an ñenañ Kawawañgalen Zet Zapatgat kwelat ku kuwep.

⁶ Sepem kegogak an sipkotem ekñen meleñ beleñ bemindemane mamañin weyañ ekdamuñ mbep.

⁷ Mti geñ giti zedi zemti keyet katañ mâti mama mimi dolakñaj sambe keyet keñañ bemi mmame am ekñenaj geñ eksem giknâmti keyet katañ mbep. Geñ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñaj Penaj keñdaneñ kwep penaj mkatikñaj bemtati am zet penajak

diindowanik. Kawawaŋgalen mulupmaŋ pep palen ku mbanik. Nâmambe nâmambe mulupmaŋ mme penañak bewe.

⁸ Mti geŋ zet weyaŋ nâmtâtati teŋ etaŋ diindomane an ŋenaŋ gâgât zedi ŋep kum topewe. An ŋenaŋ gitaŋgat yaŋdi giksât koti gikmâtâti yaŋdi ekme geŋ yomdipiŋ an dolakŋaŋ penañ beme ikrŋaŋgat sakambuk aikme zetnaŋ kileŋ zemti mebe.

⁹ Âpme am notnaŋ sisiliŋ am maŋgandine diindomane an damuŋine ekŋengalen zet gawepumti keŋin mdolakŋaŋ bembeyet mulupmaŋ mbep. Mti zelen kulumti zet dopmaŋ ŋen ku gilik zemti indawep.

¹⁰ Ma ekŋenaŋ kwitnaŋ kwitnaŋin kambu titipiŋ ekdamuŋ dolakŋaŋ mimindamti kan kataŋ muluwin dolakŋaŋ mme amobotnaŋine ekŋenaŋ ke nâmtalatindawep. Sisiliŋ an imbi kekok mamambep beme am notnaŋ ekŋen keyet indikmâtâpme dolakŋaŋ penañ beme nâme Kawawaŋgalen zapatnaŋ penañ sukwep otnâwep. Kawawaŋ Anŋalalaŋ An kekok nâwep.

Nin mama dolakŋaŋ mtati Zisasiyaŋ kobeyet damuŋ mbanup

¹¹ Msat sambe am mamanup kataŋ Kawawaŋaŋ keŋ taoletnaŋgapmti am sambe yomengatnan gilik zemti ndatitiyet Zisas sosokpeme kot sokbemkawaŋ beye. Keyepmti geŋ am maŋgendine zapatn mgawan ke ewe kogogak zemkawaŋ bemindemane

¹² Kawawaŋaŋ mama mimi mgasik sambe keyet wisat mamambep ma msat palen kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋgat eyak kumbep ma mamaŋin weyaŋ damuŋ mbep me mama mimi kwetetepmaŋ mbep ma Kawawaŋaŋ mama nâmtikŋaŋ min kemak mama mimi sambe ke mimiŋ zemzikat indawanik.

¹³ Kwitnaŋ kwitnaŋ Kawawaŋaŋ nâmtikŋaŋ mam keyet kataŋ mti kan temaŋ sokbesâpm keyet webemti egat damuŋ matapmambanup. Nin Kawawaŋ winderŋaŋ igagen keyet Nemunaŋ Zisas Kilais an yomengatnan gilik zemndatiye egaŋ sanŋa sonŋaŋaŋmak kobe.

¹⁴ Egaŋ ikrŋaŋgat sekŋaŋ ke an kasa ekŋen ketalasim indame kumsagat mpeme gakiyeyaŋ gakikiengatnan wati am nin yomengatnan gilik zemndatimkwati mme animbi kwetetepmaŋ ikrŋaŋgat zapat bewenn keyepmti nin egaŋ ningapmti gakiye keyepmti nin egat kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ etaŋ zempeye ke mti webe webe palen mamambanup.

¹⁵ Zet delaŋ zenzenaŋ kapi geŋ mama mimi dolakŋaŋ sambe ke winderŋaŋ penañ bemti zikat indawanik. Geŋ diindomane ekŋenaŋ zedi ke gawepumti mbep. Ku mbep beme indikti zet mimindamane gâlen zedi gawepuwep. Mti geŋ an ŋenaŋ mulupdi ekme ŋep ku beme mulupdaŋgat zemtalatgeweyet weyaŋ eksemti mulupdi kakanemuŋ mbanik.

3

Emetak Teŋmagen mama mimi dolak dolakŋaŋ sambe tiwen

¹ Geŋ amdine ekŋen ewe sakwalamti zemâtâtindamane ekŋenaŋ gapmanŋine ekŋengat kandaŋinan tati zeliŋ gawepumti kwitnaŋ kwitnaŋ dolakŋaŋ sambe tazin ke oloŋen palen eleŋ beleŋ bemti mbep.

² Mti ekŋenaŋ am ŋeniŋet kwelat zet ŋen ku kuwep. Ekŋenaŋ neŋ zewi geŋ zewi ku mbep. Ekŋenaŋ mamasi palen notn mmamti mama mimiŋin sewakŋaŋ dolakŋaŋ penañ am sambemagen mbep.

³ Âpme eweŋan nin sepem keboŋak Kawawaŋ ku nâmkŋipemamti nin zetnaŋ kulumti mambenn ma nin tetimndeme set penañ ku mâti mebenn. Ma nin nnaŋgalen tikŋaŋ keyet kandaŋan meti kwilekiki mbenn ke oloŋengat ma nnaŋgat sekŋaŋgat etaŋ mbenn. Mti nin yuŋguŋgu keŋan meti notnne notnaŋgalen kwitnaŋ kwitnaŋgat eyak mti ŋenaŋ ŋengat nâmbekambembe mamimtemenn.

⁴ Sepem kekok mamkwatmannut nin pembenañ bembeyelen Kawawaŋ An Anŋalalaŋ Toŋaŋ egaŋ am sambeyet gogot mam ke sosok sokbemkawaŋ beye.

⁵ Kewan nin kwileki ŋen pembenañ nnak mbenngat dopmaŋ yek. E ikrŋaŋ anŋalalaŋ gogot mndamti yomengatnaŋ gilik zemndatiye. Kegok mgeen ningalen yomm zemzuluti mama alakŋaŋ Emetak Teŋaŋ ningalen mamaen penañ mme sokbeme nin kwetetepmaŋ bembeyet nâmti mge.

⁶ Âpme Anŋalalaŋ Zisas Kilaisiyet pembenañgapmti Kawawaŋaŋ nin omba mukulem mimindendeyelen Emetak Teŋ ndaye.

⁷ Nin Zisasiŋet keŋ taoletnaŋgapmti Kawawaŋaŋ nin ndikme kwetetepmaŋ mambenup. Keyepmti nin mama kanzizilen gwaenen mot ndemti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ndame timti mambanup. Keyet webemti nâpeŋ mamanup.

⁸ Neŋ zet tipman baen zemkwala ke penañ sukwep penañ keyepmti geŋ winderŋaŋ bemti am Kawawaŋgat nâmkŋipem maip ekŋen zemkawaŋ bemindamane ekŋenaŋ am

indamukulem mimindemti mimiyeŋ nâme mopme mulup winderŋaŋbenj mbep. Mulup keboŋ ke dolakŋaŋ penaj. Keyaŋ am sambe penaŋaŋ maaikindain.

⁹ Kok keyepmti zet penaŋepiŋgat zet kaŋkaŋ ma zet mmot mtot ma yeŋ sokŋne ekŋengat kwilin kumti yaŋin omâtât mâtât ma an ŋeŋaŋ bembeyelen zet ŋenzinziŋ ma zii zetgat yaŋaŋgat zet mmot mtot mti kasa kasa keboŋ sambe ke bamkumindewep. Mama sepem keboŋ keyaŋ am ŋen ku mukulem mimiyeŋ ma penaŋepiŋ yek penaŋ.

¹⁰ An ŋeŋaŋ zikat gaŋgandi yaŋgut indatetimti ŋoktik alakŋanen tusum taindame geŋ aŋkeŋoo kwep ma zut ŋen ewe mpewanik. Yaŋ ku nâmti ewe tapmme an keboŋ ke zemkulumpeme delaŋ zewe ma sesewat mka keŋan ku mambe mâpme mebe.

¹¹ An keboŋ ke Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaj bamkumpeme keyepm geŋ zemkulumpewanik. Ek an yomtoŋ. Am ekŋen keboŋ ke kilom mamaip. Keŋin gakiwewenŋaŋgapmti yom mti mimiek mamip.

Zemâtâtât delaŋ zenzeŋaŋ

¹² Âpme neŋ bangat Atemas mene ma Tikikas mene zempema gâgât mundumdan koti timtapme geŋ naman set ŋen ke ma ke aikti neŋmagen Nikopolis mka temanen kot naikbanik. Neŋ map tâgâ kanaŋ keyet mka keyet keŋan metabap. Nâyapgapmti geŋ naikbanik.

¹³ Taitas, geŋ Apolos ma Sinas egelaŋ mebegalengat kanaŋ beme eget tu meu ma kwitnaŋ kwitnaŋ weyaŋjidawanik. Âpme an ŋen Sinas an ke gapmangalen zii zet nâmâtâtât an.

¹⁴ Aminne ekŋenaŋ am nukŋanen talip ekŋen indamukulem mimindemti mulup keboŋ mimiyeŋ yaŋaŋ nâwep. Kogok mmopme mamaŋinanen penaŋaŋmak sokbewe.

¹⁵ Am pien neŋmak mamaip ekŋenaŋ in sambeyet indamukup. Âpme geŋ am nâmkiŋpepeŋin notn notn maip ekŋengat diindomane nâmbep nin ekŋen kogogak indamukunup. Kawawaŋgalen keŋ taolet in sambemak wemti weweyet nâmti dunduyap.

Pilimon

Pâlaŋ Pilimongat zapat meluwaŋ kapi kumsaye

Pâlaŋ zapat meluwaŋ kapi kumti an notnaŋ nâmkijpepeyeen aik kwatpeye Pilimongat kuye. Zapat meluwaŋ kapi an kwepgat kuye. Timotiyetnaŋaŋ kot Pilimon delaŋ zeinen Pâlaŋ an kwep kwepgat zezapat meluwaŋ kumindaye yangut zet zapat meluwaŋ keyet keŋaŋ talip keyaŋ nin sambe kapi ŋep ndamukulem mimiyelen. Zapat meluwaŋ kapi tunggumaŋ sambe yek; ek ilak kwep keboŋ.

Pilimon ek Kolosi mka temaŋ keyelen amobotnaŋ ma an mânep milawatnaŋ sambe. Ek ilak Kolosi mka temaŋ keyelen toŋaŋ ma an nâmkijpepeŋaŋmak. Ek kegogak mulup animbiŋanen sambe. Ekŋenmagengatnaŋ kwep ŋen kuŋzuŋ meti Pâlmak Loma msalen mka katikŋaŋ ilisukwep tati Pâlaŋ Kawawaŋgalaŋ Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaj ke dundume nâmti nâmkijpeye. Kegok aikgeyepmti peme toŋaŋmagen gilik zemebegalen nâmti Pilimonarŋ Onesimas sisiliŋ nembanaŋ ke toŋinaŋ zigok ma zigok mamindamtemien keyet kataŋ kumsasayelen nâmti zapat meluwaŋ kapi kumsaye. Zapat meluwaŋ kapiyet keŋaŋ zet tazinen Kilaisiyaŋ Kawawaŋgataŋ an ŋep keŋ gilik zenze aikme Kawawaŋgataŋ dundum sanak keboŋ. Ma Kawawaŋaŋ am nin ndikme sepem kwep mambein. Egaŋ kumakalaŋ ndein animbi ma am mânep milawatnaŋmak ma an tototnaŋ sekŋaŋ satnaŋ ma sekŋaŋ sopmaŋ, nânâŋaŋmak ma nânâŋaŋpiŋ kegok egaŋ ku man. Pâlaŋ Onesimas peme Pilimonmagen gilik zem mesâgât nâmti kukŋaŋgataŋ egaŋ notnaŋ Pilimon zemkâkât msamti Onesimas peme gilik zem ekmagen mege.

Zet ŋoktekŋaŋ temaŋ kapigogaŋ Pilimongalaŋ zapat meluwaŋ keŋaŋ talip:

1-3 Mukuku zet

4-7 Dundundu ma zemesesawat

8-21 Pâlaŋ Onesimasiyet zemkâkât toŋaŋ Pilimongat mge

22-25 Zemgwatnaŋ zet delaŋ zenzeŋaŋmak dundundu dundum delaŋ zenzeyelen zet

Keŋ mbuteteyelen zet

¹ O Pilimon notn penaŋ, neŋ Zisas Kilaisiyet zetnaŋ mpalakŋaŋ bema keyet pepetnaŋ mti nati tot mka katikŋaŋ neme tapma Kilaisimagen notn Timoti egaŋ kapi mamti napmukulem mamin. Yaŋ nit nsakwep kapi tati mulup an notnit penaŋ Pilimon gâgât keŋnit beme zapat meluwaŋ kapi kumti galup.

² Nit dapmelaŋge gâlen mkaen maondagip ekŋengat ma nâmkijpepeen ipnit Apia egat ma Akipasiyaŋ nit nemboŋ bekananŋgat kasa kuku an dolakŋaŋ mamain ingat zapat meluwaŋ temakwep kapi kumbemalu kozin.

³ Neŋ Bipm Kawawaŋ ma Amobotnaŋ Zisas Kilais egegalen keŋ taoletmak keŋ sewak ingat tunguwinan wemti weweyet mandunduyap.

⁴⁻⁵ Geŋ Amobotnaŋ Zisasiyet tikŋaŋdi temaŋ tapme ek nâmkijpemamti egalen am notnaŋ indamukulem mamindenik keyet zet zapadi kopme nâmban keyepmti gâgât otâmti Kawawaŋgat wisikŋ manzeyap.

⁶ Âpme neŋ gâgât mandunduyap kelak geŋ nâmkijpependi tazin ke am zemzikat indamane ekŋengalen nâmkijpepeŋin lemunaŋ temaŋ beme ekŋenaŋ kwilekiki dolakŋaŋ mbewaŋ Kilaisiyet kwizapatnaŋ mwabe.

⁷ Kilaisimagen notn, geŋ Kawawaŋgalen am ekŋengat keŋdi bembe ma ekŋengat keŋin mwatindewanan keyaŋ nâgât keŋ mme oloŋen ma elerŋ belerŋ penaŋ beye.

Pâlaŋ Onesimasiyet yayaŋ zet zeye

⁸ Notn, neŋ Kilaisimagen gâgât nodi mamayaŋ keyepmti neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ke mimiyelen ŋep gapitilima mbek.

⁹ Yangut neŋ gâgât tikŋaŋŋ omba tazin keyepmti belak etaŋ wekumgamti eksowap. Neŋ ailip penaŋ. Neŋ Zisas Kilaisiyet kwizapatnaŋ mpalakŋaŋ bema keyet pepet mti nati mka katikŋaŋ kotneme matalap.

¹⁰ Âpme neŋ Onesimas egat weŋnok zet ŋen pigok zema nâmbak. Neŋ mka katikŋanen tapma Onesimasiyaŋ niksât kopme neŋ Kawawaŋgalaŋ buŋam zapat dundumti mukulem mpema keŋ gilik zemti Kawawaŋ nâmkijpeye keyaŋ mme nâgât nemun penaŋ bemti kandaŋnan main.

¹¹ Eweŋaŋ egaŋ geŋmak maŋge kan keyet mukulem dolakŋaŋ ku mgaye. Yaŋ alak egaŋ neŋmak mamti mukulem dolakŋaŋ tapmnemkwazin. Yaŋ maneti pema geŋmagen kobeen mukulem dolakŋaŋ mgawe.

¹² Neŋ Onesimas wembekatn penaŋ ke pema alak naman geŋmagen kozin.

¹³ Neŋ Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penanŋapmti mka katikŋanen neme tapma egaŋ nikdamuŋ dolakŋaŋ mamŋ keyepmti neŋ ek anŋgalaŋma neŋmak kapi tatagalen penaŋ nâyaŋ. Egaŋ gâgât weŋnok neŋmak mamti napmukulem mnenagen dolakŋaŋ penaŋ benak.

¹⁴ Wa neŋ geŋ napmukulem mimiyet gapitilim gemti zet kapi ku zeyap. Giti weyaŋ nâmtoti zetnaŋ zemdelan zenzeyet nâmti zeyap. Nit ŋoktik kwep bembepiŋ neŋ nenak egat zetnaŋ ŋep ku zemdelan zenzeyelen.

¹⁵ Onesimasiyaŋ kan belaknik bugan kapi gemti kunzuŋti pieneŋ koti main. Keyepmti taekmane gilik zemti kopme naman mkitik pemane gitimak ke kwesiŋ mamambe.

¹⁶ Wa ek sisiliŋ nempa etaŋ mamtan keboŋ yek. Egaŋ notnaŋ sambe ekŋen sebemindein. Ek Kilais nâmkŋepepen an notniŋ penaŋ. Egaŋ neŋmak pieneŋ mamti napmukulem dolakŋaŋ penaŋ mamimnein. Yaŋ geŋmagen kobeen kegogak gapmukulem dolakŋaŋ penaŋ mme geŋ sisiliŋ mimiŋaŋgat ma Amobotnaŋmagen notn penaŋ mamain keyet nâmti egat nâmpemane pembenanŋ bewe.

¹⁷ Keyepmti geŋ nâgât notn penaŋ nâmnenik beme neŋ kopma mnawek keyet weŋnok taekmane egaŋ kopme ekti ek msawanik.

¹⁸ Egaŋ geŋmagen kwileki ŋen myuŋguye ma geŋmagen kwileki ŋen butnaŋ mututuyelen tapme kunzuŋ koge beme geŋ nâgât damuŋ tapmane neŋ koti ekbaŋ.

¹⁹ Neŋ nenn betnnaŋ penaŋ pigok kumpema ekbak: Neŋ Pâl, nen egalen butnaŋ ke neŋ koti mutungawap. Neŋ geŋmagen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ diŋgoma nâmti geŋ Kawawaŋmagen keŋ gilik zenze aikbanan. Keyet nâlen butnaŋ temaŋ ewe geŋmagen tazin. Neŋ keyet zet sambe ku zesap.

²⁰ Keyepmti Kilaismagen notn, pigok zema nâmbak: Amobotnaŋ Kilais egat mti wekumgayap kapi mmame neŋ gâgât oloŋen penaŋ mbap.

²¹ Neŋ gâlen zet gawepupundi tazin e penaŋ nâmgeyapŋapmti zapat meluwaŋ kumambe puk tatnâyaŋ. Wekukun sambe gâgât beyap kapi ŋep mti notnaŋ ewe gitaŋgat keŋdan tusumti mbanik.

²² Pi nan zet ŋen ewe pigok zema ekbak. Kawawaŋaŋ gâlen dundundudaŋgat penaŋaŋ neŋ napmukulem mneme mka katikŋaŋ pemti geŋmagen sakwep kobap. Ke nâmkŋepeyaŋ keyepmti geŋ nâgât mka keŋaŋ ŋen eweŋanak weyaŋpemane tabe.

Zet delan zenzeŋaŋ

²³ Epapalasiŋmak nit nilisakwep Zisas Kilaisiyet kwitnaŋ mpalakŋaŋ bembeyet mulupmaŋ mmalu keyepmti mka katikŋaŋ kot ndeme tati in indamukumindenup.

²⁴ Âpme mulup an notne notnaŋ Loma mkaen mamaip Mak ma Alistakasimak Demasmak Luk ekŋenaŋ kegogak ingat keŋin temaŋ penaŋ mambein.

²⁵ Amobotnaŋ Zisas Kilais egalen keŋ taolet in sambemagen tatagalen nâmti mandunduyap.

Ibulu Ibulu am ekjengat zapat meluwanj kumindadañan.

Zapat meluwanj kapi kwiyanj penanj kuye ke sosok ku zemsokbemberañ. Pâlanj zapat meluwanj kukuñanj sambe ikñanğat kwitnanj kumti, “Neñ kuya,” e ñep manzemkawanbein. Âpme Ibulu kapiyet zet esemtanj kebonj ñen ku tazin. Kogogapmti an nânânjin temanj Kawawanğalen zetgat nânâ mulup mamiwan kwiyanj kup keyet zet mulup ikñakñen mamip. Ekñen nâmkinpepenjinmak kukñanğat mambien ekñenanj Pâlanj kup zewien. Yanğut Lutayanj manjeengatnanj takwalip ekñenanj kwiyanj kup keyet zemusulalak zet omba mamip. Pâlanj ku kup zewien e yanñan kapigogapmti zet ke zenzenañ. Egalen zapat meluwanjen ekbegen eğanj kuye set katnanj kwep mâti kukuñanj nembonj yekgapmti zenzenañ. Zapat meluwanj kapi kwitnanj Ibulu kukuñanj eneyet Zuda am ekjengalen zelin Ibulu.

Ibulu an ma imbi kwiyanj zapat meluwanj kapi kuyeyanj am nâmkinpepenjinmak ekñen sindem omba penanj nâmkinpepenjinanğapmti tatimeyepm zemgwatnanj zet ma nâmkinpepenjin katiknanj beme tatatgat nâmti zet kapi kuye. Zuda am ekñenanj Kawawanğat sesewatpesâti sâpe sâpe sepem ikñak ikñak mambumkwetemien kemak Zisasiyanj an sâpe sâpe bumbu mulup mti sekñanj sâpe buye keyanj mobotnanj bein zemi zapat meluwanj kapi kuye. Sâpe sâpe bumbu mulup mkwakwatnanj keyet penanj ilak Zisasmagen sokbeye keyepmti tâtâ alaknanj ekmagen miminanj ke ku elenğengeyelen nâmti zapat meluwanj kapi kuye.

Zet joteknanj temanj kapigoganj Ibulu zapat meluwanj keñan talip:

1:1-5 Kawawanj alak pi set ikñak ñen aikzin Nemuñanj Zisasiyanj set ke bein

1:6-7:28 Kilaisiyanj tâtâ itnanğalolen mulup an sebemindein

8-10 Ningalen sâpe sâpe bumbu an Zisas eğanj sâpe sâpe buye keyanj sâpe sâpe bumkwakwatnanj ke sebemindein

11-12 Nâmkinpepenen ewe gwanj gwanj kumtatagalen indakumtetitijn delanj zenzenañ

13 Zet zemdelanj zenze zet

Zisasiyanj golanj zenze an itnanñanj mamkwabienmak ensel ekñen sebemindein

¹⁻² Kawawanj eğanj golanj zenze an zemindeme ekñenanj yeñsokñine ikñanğat mundumann kan sepemanj ikñak ikñak ma zet setnanj yanñanj ikñak ikñak mandindom kwatnepemelak alak tatnuwen kapiyetnanj Zisasiyanj kosâpmnen kan keyet Kawawanğanj ikñanğat yanñanj mkawanjbeme delanj zenzenañ ikñanğat Nemuñanj penanj zempeme toti zet tadiindoin. Kawawanñanj Nemuñanj keyanj kwitnanj kwitnanj sambe keyet tonanj bemti mamayet ombempeye. Eneyet egelanj ilisakwep mamti kwitnanj kwitnanj sambe ke mbun.

³ Kasupgat sanğa sonğanñanj mamekazin sepem kegogak Kawawanğat yanñanj penanj Nemuñanj mamsokbemkawanbein. Nemuñanj ek yanñanj ikñak yek; egegat yanñanj kwep. Zet dembusekñanj windenanjmak zeme keyanj kwitnanj kwitnanj sambe kapi bandim mpeme matazin. Eğanj ningalen bekananj zulutndemti gwaen mogeyanj Amobotnanj Temanj egat betnanj penaset mundum windenanjbeñ keyet totazin.

Kawawanğat Nemuñanj ensel ekñen anğosomindemti mobotnanj tazin

⁴ Âpme Zisasiyanj ensel ekñen sebemindemti motazin. Kogok mti ensel ekjengalen kwit zet buñam timtotindemti eğanj kwizet buñam temanj timti matazin.

⁵ Kawawanñanj Nemuñanjğat nâmti zet kapigok zeye,
“Geñ nâgât Nemun penanj; nit alak Bip Nemun belup.” (Sam 2:7)

Ma ñen kapigok zeye,
“Neñ gâgât Bipdi bemti mambap ma geñ nâgât Nemun bemti mambanik.” (2 Samuel 7:12-14)

Ensel ekjengat Kawawanñanj zet kekok ñen ku zeye.

⁶ Yanğut eğanj Nemuñanj kwewetanj ke msalen ewe peme tobe kan keyet zet pigok zeye,
“Kawawanğalen ensel ekñenanj ek pedondom samti sesewatpewep.” (Sam 96:7-9)

⁷ Kawawanñanj enseljene ekjengat kapigok zeye,
“Tâgâmak tanjamañ nâlen zet nâmti zetin mamâlpnok ensel ekñen nâlen mulup angapmti zetin manğawepup.” (Sam 104:4)

⁸ Kawawanñanj Nemuñanjğat gulak kapigok zeye,
“Kawawanj, geñ Amobotnanj mundumdi katikpepepin tatat kalinanj tapmeti mambanik. Ma Amobotnanj mamandi teñ keyanj amobotnanğalen tonje ke nembonj beme am indamusuwewet dolakñanj penanj mbanik.

⁹ Geŋ mama mimi teŋ keyet tikŋaŋ manânik ma mama mimi bekaŋaŋ keyet kasa mamnik. Kogogapmti neŋ gâgât nâmtikŋaŋ mti geŋ Amobotnaŋ tatagat ombemgemi kelakŋaŋ zulutgeap keyet nâmti oloŋen palen mambanik. Ke ensel ekŋen seabemindemti Amobotnaŋ tatagat ombemgemi kelakŋaŋ zulutgeap.” (Sam 45:6-7)

¹⁰ Kawawaŋaŋ ŋen ewe kapigok zeye,

“Amobotnaŋ, geŋ yaŋbembeŋaŋ msat palen kwitnaŋ kwitnaŋ mbanan ma kululuŋgalen kwitnaŋ kwitnaŋ betdaŋ munduminan bemindemebenanaŋ tapmelip.

¹¹ Senŋum melakandu keboŋ teŋgeŋaŋ mambeinok msat ma kululuŋ teŋgeŋaŋ bemti asekbaluŋ. Geŋgulak mama kanzizit mamambanik.

¹² Kegok beme geŋ amnaŋ sanŋum tanaŋaŋ mamunŋunpeme mewen kegok geŋ kululuŋ ma msat muŋuŋ timane mowembe. Geŋgulak sepeŋ mambanan kegogak ewe mambanik. Ma an penaŋ bembepiŋ mamti mamambanik.” (Sam 102:25-27)

¹³⁻¹⁴ Ensel ekŋen tâgâ etaŋ mme ekŋenaŋ Kawawaŋgalen muluŋ etaŋ mamip. Kawawaŋaŋ ekŋen zemindeme meti am ekŋen ikŋaŋ gilik zemindatitiyet manâin ekŋen ke maïdamukuleŋ mamimindeip. Kegok mamunnaŋgut Kawawaŋaŋ ensel ŋengat kapigok ku dunduye,

“Kot betŋ penaset tapmane neŋ kasandine ekŋen kandaŋdanaŋ mulaloŋ indema selar indim kapisik indemane topmâpme tabanik.” (Sam 110:1)

2

Kawawaŋaŋ Nemuŋaŋgat zet zein ke ku bamkumpewep

¹ Nin weyaŋti zet eweŋaŋ tiwen ke bamkumpewanaŋmagengat ewe tim kitik mtabanup. Mneti Nemuŋaŋgat zet zeye ke pemann wembemagengat nâpeŋ mamambanup.

² Eweŋaŋ Kawawaŋaŋ zet notnaŋ ensel ekŋen zemindeme Mosesiyet kot zeme egaŋ mtoge ke diïndome am ekŋenaŋ aŋgosowien ma ke kulume keyet dopmaŋ Kawawaŋaŋ sakwep mamutumindantaŋ.

³⁻⁴ Amobotnaŋaŋ nin aŋgalaŋ ndendeyet zetnaŋ ikŋaŋ zemkawaŋaŋ beye. Âpme am sokŋaŋ tati wakiŋ penanaŋ nâmbien ekŋenaŋ zet ke zemkotnepeme kaliŋaŋ bemti tazin. Naman Kawawaŋaŋ ikŋaŋ muluwaŋ mamananamaŋ notnaŋ mge ma menok notnaŋ mti windaŋaŋ sakam ikŋak ikŋak keyet yaŋaŋ zemkawaŋabemti zetnaŋ ke mgwatnaŋ mge. Egaŋ kegogak Emetak Teŋgalen taolet dolakŋaŋ nin kwep kwep ikŋaŋgat keŋaŋgalak ndaye. Keyepmti Nemuŋaŋgalen zet zapatnaŋ weyaŋti ku timtabanup beme dopmaŋ penaŋ sukweŋ mobotnaŋ mutumndawe.

Kawawaŋaŋ Zisas kwit zapatnaŋ temaŋ saye

⁵ Msat alakŋaŋ sokbewe keyet zetnaŋ manzenup ke Kawawaŋaŋ ensel ekŋenaŋ damuŋ mimiyet ku zeye.

⁶ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋan an ŋenaŋ zet pigok zeye,

“Am nin pembeŋaŋ yegaŋgut Geŋ ningat nâpeŋ mamanik. Ma am nin Adamgat nembanaŋe nin tototnaŋ yaŋgut Geŋ ningat damuŋ dolakŋaŋ matatnik.

⁷ Geŋ kan belaknik bugan ensel ekŋengat kandaŋinan mamayet zemndewanan. Yaŋ Geŋ nin busatnaŋ ma kwizet buŋam temaŋmak miakndewanan.

⁸ Mti kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ningat setŋ kandaŋan baen mulaloŋ pewanan.” (Sam 8:4-6)

Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ningat kandaŋnnaŋ mulaloŋpeye. Kwitnaŋ kwitnaŋ kalelaŋpiŋ belak sembe melesin nin damuŋ mimiyet ndaye. Kan pigogat kwitnaŋ kwitnaŋ ningat kandaŋnan maŋge bempeneŋaŋ keyet ku tapme maeknup.

⁹ Yaŋgut nin Zisas egat yaŋaŋaŋ nânuŋ. Eweŋaŋ kan belaknik bugan ensel ekŋengat tototnaŋin maŋge ke Egaŋ Kawawaŋgalen keŋ taolet ke msokbembeyet ma am sambe indamukuleŋ mti gakikiyet kegok maŋge. Egaŋ sek sindem temaŋ timti gakiye keyepmti Kawawaŋaŋ mwatonzempemti elimiak seŋge soŋgaŋaŋmak ma kwizet buŋamaŋ temaŋ ke saye.

¹⁰ Kawawaŋaŋ kululuŋ ma msat ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe mge keyaŋ ikŋaŋgat kwizet buŋam mmobogat nâmti mge. Ma amnaŋ kululuŋen mebegalen nâmti Nemuŋaŋ zempeme toti sek sindem tiye keyaŋ amnaŋ mama kanzizit aiikgalen setnaŋ beye. Kegok ke Kawawaŋaŋ amnaŋ nâmkiniŋpepeyen kwakwagat nâmti Zisasiyet nâmpeme ekŋengat Aŋgalalaŋ Anŋin beye.

¹¹ Âpme am Zisasiyaŋ mme teŋ beip ekŋen ke ma Zisas ikŋaŋmak ekŋen mme teŋ bembenaŋ temakwep Biwin kwewetaŋ ke Kawawaŋ keyepmti Zisasiyaŋ, “Ip meniŋne,” zenzeyet nâme nukŋaŋ ku mambein.

¹² Zet keyet zet n̄en kapigok zenzenaŋaŋ tazin,
 “N̄en buŋam zapadi ip meniŋne ekŋenmagen zempalakŋaŋ bewap. Neŋ ip meniŋne
 ekŋengat tunŋuwinan zemsesewatgewap.” (Sam 22:22)

¹³ Ma zet n̄en ewe pigok zeye,
 “N̄en Kawawaŋgat n̄amkiŋpemti penaŋ mambap.” (Aizaya 8:17)

Naman n̄en pigok zenzenaŋ,
 “Pi neŋ ma Kawawaŋaŋ ip meniŋne namâge ekŋenmak neŋ nsakwep tatnup.” (Aizaya
 8:18)

Zisas ek an penaŋ manŋe keyepmti egaŋ nin n̄ep ndamukulem mimndewe

¹⁴ Âpme ip meniŋane ekŋen sek sesubanjaŋmak mamaip kegogak egaŋ ekŋengat sepem
 timti indamukulem msâti sokbeye. Mme an penaŋ mame kume gakimti wage keyaŋ
 gakiki toŋaŋ Sadaŋ egalen windaŋaŋ mtopeye.

¹⁵ Mti gakikiyet kiŋgagat keyaŋ indatimti tapme kan kataŋ egalen mka katikŋan
 mamaip ekŋen indamenzemtitiyet kegok mge.

¹⁶ Egaŋ mulup mge ke ensel ekŋengat mti ku mge. Egaŋ Abalaamgalen inŋokŋane
 ndamukulem mimndesâti kegok mge.

¹⁷ Keyepmti Ek ip meniŋane ekŋenmak sepemin kwewetaŋ penaŋ bembeyet zem-
 pepeŋaŋ. Egaŋ kegok mti n̄ep sâpe sâpe bumbu an n̄eŋaŋ mamti Kawawaŋgalen mulup
 mbe. Ek an angalaŋ gogot toŋaŋ ma an mulup esemteŋ penaŋ mamin ma egaŋ n̄ep an
 sambeyelen yomin maasekmâzin.

¹⁸ Egaŋ sek sindem n̄amti tetimaemaen mege keyepmti am nin tetimaemae sokbemn-
 dame n̄ep ndamukulem mimndewe.

3

Zisasiŋaŋ Moses angosompemti mobotnaŋ beyeyaŋ matazin

¹ Kilaismagen notne, Kawawaŋ kululuŋen mamainnaŋ Zisasiyelen mulupgapm in-
 damandame kobien. Nin Zisasiyet kapigok n̄amâtâti manzemkawaŋbenup. Ek sâpe sâpe
 bumbu an n̄eŋaŋ ma Kawawaŋaŋ ombempemti buŋam zapaŋaŋ zemkawaŋbembeyet
 perne koge. Zisasiyet mulupmaŋ n̄en kegok ke mamingat nâpeŋ mamambep.

² Mosesiyaŋ Kawawaŋgalen mulup n̄amsemteŋ mkwage sepem kegogak Zisasiyaŋ
 Kawawaŋaŋ mulup mimiyet zempeye ke kogogak n̄amsemteŋ mge.

³⁻⁴ Nin an n̄eŋaŋ mka dolakŋaŋ mawalazin beme an mka walage keyet kwizet buŋamaŋ
 mamwatnup. Sepem kegogak Mosesiyet an dolakŋaŋ zenup yaŋgut Zisasiyaŋ kwitnaŋ
 kwitnaŋ sambe mme sokbeyeyepm egat kwizet buŋamaŋ mwawagalen.

⁵ Moses egaŋ Kawawaŋgalen mulup an mamti zet gawepupu mulup mti mamkwage.
 Keeset bam sokbewe keyet buŋam zapaŋaŋ zenzeyelen keyet sisiliŋ annaŋ mamkwage.

⁶ Yaŋgut Kilais ek nemuŋaŋ penaŋaŋ mka keyet toŋaŋ penaŋ mamain. Kawawaŋmagen
 n̄amkiŋpepen tazin ke mkitikpem mamann nukŋaŋ sokbemndame katikŋaŋ bem tatnup
 beme nin ilak mka ke nembon benup.

Islael am keŋ katik mambien nin sepem kegok ku mbanup

⁷⁻⁸ Keyepmti Emetak Teŋ egaŋ zet kapigok zeye ke in nâseip,
 “Alak kapi in zetnaŋ nâseip beme in msat tunŋupman tetimaemae sokbeme n̄enzinziŋ
 palen kwitnaŋ kwitnaŋ mbien kegok mti keŋ katik in ku mbep.

⁹ Yeŋ sokjine ekŋenaŋ Neŋ msat tunŋupman ke nup kan 40 menok ma n̄enzinziŋ kogogak
 mkwapma ekn̄amamkwebien. Yaŋgut ekŋenaŋ neŋ mobotnaŋ omba mnamkwati yaŋŋ
 mnik kwabien.

¹⁰ Âpme neŋ keyet n̄amsopkumindemti pigok zewan, ‘Kan kataŋ keŋ otnânânjin kilen
 mapeme mekozin mme ekŋenaŋ nâlen set ke n̄en ku ekmâtâbien.’

¹¹ Kegok mbiengapmti neŋ ekŋengat n̄enzinziŋ mindamti zemkatik bembep pigok zewan,
 ‘Ekŋenaŋ nâlen kâtnânâ msatnaŋ ke ku mebep. Yek penaŋ.’ ” (Sam 95:7-11)

¹² Kilaismagen notne, inmagengatnaŋ n̄eŋaŋ n̄amkiŋpepe katikpemti keŋaŋ
 bekaŋaŋaŋ etaŋ bemisikme Kawawaŋ mama toŋaŋ ek bamkumpenakmagengat
 eksemambe.

¹³ Kawawaŋ kan delaŋ zenzenaŋgat zempeye ke nin ku nânup keyepm nin keŋ katik
 ku mti mamambanup ma Sadaŋ n̄ampemaŋ tetimaen ndatowewegalen kawaŋaŋ ku
 sawanup. Kegogapmti n̄amkiŋpepen mamayet notn mukulem mukulem mti mambanup.

¹⁴ Nin n̄amkiŋpepen alagak kwabenen ke ewe mkipmaŋ bemti manepemmann gakikiyaŋ
 ndaaike. Mti Kilaisiyaŋ ndamukulem mbe ke penaŋ n̄amkatikbemti mambanup. Nin
 kegok mbanup beme nin Kilais egalen animbi penaŋ bewanup.

¹⁵ Kawawaŋgalen zelen kapigok zenzenaŋ,

“In yenjokjineyan Kawawaŋan zet zeme nâmtiŋgut keŋin katikŋan beme nenzinziŋ palen mamkwabien sepem kegok in egalen zetnaŋ alak pigogat nâmti keŋ katik palen ku mambep.” (Sam 95:7-8)

¹⁶ Am kwi ekŋenan zetnaŋ nâmtiŋgut bamkumpemti egat nenzinziŋ mbien? Ke animbi Mosesiyaŋ nenan bemindame Izip msat katikpemti kobien ekŋen keyaŋ kegok mbien.

¹⁷ Ma am kwi ekŋengat Kawawaŋan nup kan 40 keyet keŋanen nâmsopkumindeye? Ke am yom sepem iŋjak iŋjak mti msat tunjupman gakim walet mbien ekŋengat kegok mge.

¹⁸ Âpme am deset ekŋengat Kawawaŋan zemkatik beme zet kapigok zeye, “Nâlen kâtnânâ msatnânen ku mebe?” Zet ke am egalen zet kulumti mambien ekŋengat nâmti zeye.

¹⁹ Keyepmti nin pigok penaŋ nânup, ekŋenan ku nâmkijpewien keyepmti ekŋenan Kawawaŋalen kâtnânâ msat dolakŋan keyet keŋan ku mebien.

4

Kawawaŋalen am nin kâtnânâ msalen mebegat zemndendenan

¹ Kawawaŋalen kâtnânâ msalen mebegat zetik mge ke ku asekmê delaŋ zemâge. Alak pigogat ewe tazin keyepmti inmagengatnaŋ nenan ku nâmkijpemti selen met yunjuwemagengat mama miminjin eksemti mamambep.

² Kawawaŋan zetik mimindaye sepem keyegak nin zetik mimndain. Egan zetik mimindame keŋinan penaŋ ku bempewiengapmti ekŋenmagen penaŋan ku sokbeye. Zet zemkatik bemenan ke nâmkijpemti ku timambien.

³ Nin animbi nâmkijpewiemaŋ Kawawaŋalen kâtnânâ msat keyet keŋan tapmetnup. Ewenan Kawawaŋan kâtnânâ msat keyet pigok zeye, “Neŋ keŋ kasa beme pigok penaŋ zemkatik beyap, ‘Ekŋenan nâlen kâtnânâ msalen kapi penaŋ ku kobep yek penaŋ.’” (Sam 95:11)

Ewenan Kawawaŋan msat mge kan keyet kâtnânâ msat ke kegogak beye yanŋut amnan ke mesâgât ku manâmkijpeip keyepmti egaŋ kogok zeye.

⁴ Âpme msasa 7 keyet keŋan kwep delaŋ zenzenanŋat kapigok zeye,

“Kawawaŋan mulup sambe ke kasup mulup mimi 6 mme delaŋ zemâpme msasa delaŋ zenzenan 7 keyet egaŋ kâtnâm tage.” (Sokbembe 2:2; Kisim Bek 20:11; 31:17)

⁵ Âpme zet keyegak nen ewe kapigok zeye,

“Ekŋenan nâlen kâtnânâ msalen kapi penaŋ ku kobep yek penaŋ.” (Sam 95:11)

⁶ Âpme pi am notnaŋ tatnup nin kâtnânâ msatn keŋan mebegalen setnaŋ notnaŋ nep tazingapmti keŋan mobanup. Kogok keyanŋut am tipman baenen mamkwabien ekŋenan zetik mimindame nâmbienanŋut ku gawepuwien keyepmti ekŋenan kâtnânâ msat keŋan nep ku mebien.

⁷ Keyepmti Kawawaŋan kan nen ewe beye, ke bemti kan keyet kwitnaŋ “Alak” kumti kâtnânâ msalen mebegalen zetik mge ke ewe nandem tage. Yan mamkwati Kawawaŋan zet nen Dewit egat keŋan beme egaŋ zet zein kegok zeye.

“Alak an nenan Kawawaŋalen zetnaŋ nâsem beme keŋan katikŋan ku anŋalaŋ tasem.” (Sam 95:7-11)

⁸ Âpme Zosua egaŋ am kâtnânâ msalenan Kawawaŋan zetik mimindeyeen indapmege. Ke etaŋ benak beme Kawawaŋan zigoset kâtnânâ msat nen ewe tazingat zeme Dewilaŋ zeye?

⁹⁻¹⁰ Ewenan Kawawaŋan mulup sambe mme delaŋ zeme tagom tage kegogak an nen Kawawaŋalen kâtnânâ msat keyet keŋan mebeyan mulupman mdelaŋ zemti kâtnâwe. Kawawaŋalen am ekŋengalen kâtnânâ msat nen ewe tazin sepem Kawawaŋan tambu msasa 7gat kâtnâyeen kegoknok ekŋenan kegogak makâtnâip.

¹¹ Kogogapm ninmagen nenan zet kululu keyelen mama mimi ke mâti mambeyet am ewenan mbien kegogak ku mbep. In kâtnânâ msalen mebegat Kawawaŋan mama mimi nâmtikŋan mamn ke windenjanberj mbep.

¹² Kawawaŋalen zet ke windenjanmak ma amgat mamaŋinan mulupman mamnen wanam kukŋanberj kukŋan bameset eyo tazin keboŋ. Keyaŋ am keŋin anjme epeeme amgat yanjanjin sosok mamsokbein. Mti wanaman kanziŋanŋalen kelakŋanŋan ma kanziŋ olalaŋan anmann bikpemti mamekazin keboŋ. Kawawaŋalen zelaŋ ammagen kegok mti keŋinaŋgalen njoktik yanjan yanjan maenzilim tamezin ke yanjanjin mamekzin.

¹³ Âpme kwitnaŋ kwitnaŋ aiikŋan keyaŋ Kawawaŋan zikatnan enzilimti nen ku matazin. Ekmagen kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke sosok etaŋ mawemâzin. Egat zikatnan nin nnaŋat yanjan zemkawaŋbemâbanup.

Zisas ek ningalen sâpe sâpe bumbuyelen an nenan temaŋ

¹⁴ Ningalen sâpe sâpe bumbu an nênanj njen tatndain ek kululuŋ mka keyet keŋan penaŋ mepmoge ek Zisas Kawawaŋgat Nemunaŋ keyepmti nin nâmkijpepen manzemkawaŋ benup ke mimkatikŋaŋ bemti mambanup.

¹⁵ Nin yomgalen windenjaŋ kumann tototgalen winden ku tatndain yaŋgut sâpe sâpe bumbu an nênanj egaŋ tetimaemae sambes ninmagen masokbein ke ekmagen kegogak sokbemâpme delajaŋ zemâge yaŋgut egaŋ yom njen ku mge.

¹⁶ Keyepmti nin Kawawaŋgat kinŋagapiŋ ekmagen sokŋan mebanup. Zisasiyaŋ Kawawaŋ an keŋ taolet toŋ egalen mundum windeen totazingapmti nin nukŋaŋ njen ndaikme ekmagen mepmann keŋ taoletnaŋ ma anŋalaŋ gogotnaŋgat penaŋaŋ ndamukulem mimndewe.

5

¹ Sâpe sâpe bumbu an nênanj indaik indendenjaŋ ekŋenaŋ amgat munduminan Kawawaŋgat zikatnan meti yomgat sâpe sâpe mambumtemien ma tewalaŋ timet bem-beyet zemindendenjaŋ.

² Sâpe sâpe bumbu an nênanj iŋkaŋ an penaŋ yomgalen tetimaeen njeŋ tokukuyelen keyepmti am yomgat yaŋaŋ penaŋ ku nâmti yom mti set penaŋ katikpemt i nenen mebien ekjengat njeŋ sewakŋaŋ mamindain.

³ Keyet yaŋaŋ kapigogapmti am ekjengalen yomgapmti etaŋ yek iŋkaŋgat eyo nâmti bambuyet zempepenaŋ.

⁴ Mulup mobotnaŋ keboŋ ke an nênanj keŋagalek iŋkaŋ njeŋ ku mimiyelen. Sâpe sâpe bumbu an njen Kawawaŋaŋ aikpemt i mulup same njeŋ penaŋ mbe. Egaŋ Alongat setnaŋ munduman mâti kegok ke mpeye.

⁵ Sepem kegogak Kilais ek iŋkaŋgat nâme mobotnaŋ beme sâpe sâpe bumbu an nênanj temaŋ ku beye. Ke Kawawaŋaŋ pigok zemti zempeye,

“Alak neŋ gâgât kapigok zemkawaŋ besâwap, ‘Geŋ nâgât Nemun penaŋ.’” (Sam 2:7)

⁶ Mti naman zet njen Zisasiyaŋ sâpe sâpe bumbu an bembeyet ewe kapigok zeye,

“Geŋ Melkisedek nemboraŋ sâpe sâpe bumbu An nênanj kwesiŋ kwesiŋ mamti mambanik.” (Sam 110:4)

⁷ Zisas ek msalen maŋge kan keyet An gakikiengatnan mme belek zem wawagalen winde tasaye egat Gesemani muluwen dundundu mge ke njaŋkaŋ palen omba penaŋ sumti zeye, “Kawawaŋ napmukulem mne.” Kegok zeme Kawawaŋaŋ dundundunaŋ nâmpeye enenogat egaŋ Kawawaŋgat kandaŋaŋ mtot meti pedondom saye keyepm Kawawaŋaŋ winde same kinŋagapiŋ gakikien moge.

⁸ Ek nemunaŋ penaŋ maŋge yaŋgut egaŋ sindem tiye keyaŋ egalen zet gawepupunaŋ keyet yaŋaŋ tasaye keyepm mgwatnaŋ mge.

⁹⁻¹⁰ Zisasiyaŋ zet gawepumti gakiye keyaŋ sâpe sâpe bumbu an dolakŋaŋ penaŋ kwage. Mti ek ke Melkisedek sâpe sâpe bumbu an temaŋ keyet katanj sâpe sâpe bumbu an ekjengat nênanjin mamayet Kawawaŋaŋ zempeye. Keyepmti am zetnaŋ mangawepup ekŋen ke yomengatnaŋ gilik zemindatitiyelen tojin penaŋ bemti mama kanzizit mama ke maindain.

Nemba isisik ekjengalen mama mimi keyet katanj ku mambanup

¹¹ Melkisedek egalen zet omba penaŋ tazin yaŋgut in wakŋin bekekme mamaip keyepmti zet sewak sewak tadiidomopma nâmbep.

¹² In kan teepmaŋ nâmkijpepe aikbien mme nolineaŋ mama keyet yaŋaŋ zemzikat indawien kogogapm an zet zikat indanda njeŋ kwabiek keyaŋgut in zet ke wisat palen tati yaŋaŋ penaŋ ku nâmtâmbien keyepm am notnaŋaŋ in ewe Kawawaŋgalen zet njotekŋaŋ ke ewe zemzikat indame weyaŋnâmtâbep. In ewe nam etaŋ niniyelen beip; meu katikŋaŋ njeŋ ku niniyelen.

¹³ Am nam manip ekjengat nemba okak kegok manzeip, ekŋen keboŋaŋ set de pembenajaŋ ma de bekanajaŋ ke njeŋ ku maekmâtâlip.

¹⁴ Meu katikŋaŋ ke am semem delajaŋ zenzenjaŋ ekjengalen zapat. Keŋinan nâmtâmt talippapmti bekanajaŋ ma pembenajaŋ ke kalaŋ kumti maegip ekŋen keboŋ keyaŋ meu katikŋaŋ niniyet zapat beip.

6

Nin nâmkijpepeen semem katikŋaŋ bemti mambanup

¹⁻² Âpme in alagak nâmkijpepeen kwati Kilaisiyelen zet zapatnaŋ yaŋaŋ imbelanjaŋ nâmbien keyegak nâmti ewe belak etaŋ manâip ke peme tapme zet keyaŋ penaŋaŋ mimiyelen zein ke mâti mamambep. Kegok ke am nâmkijpepeen kalaŋaŋ kwabien ekŋenaŋ kegok mamip. Zet alagak nâmbien ke kapigok: mama mimi bekanajaŋ

indamandame gakikiyet zapat mambienen keyelen yomengatnaŋ keŋ gilik zenze zetnaŋ ma Kawawaŋ nâmkijpepeyet zetnaŋ ma tu zululugat yaŋaŋ nânâyet mzikat indandaŋaŋ ke ma am nâmkijpepenimâk belin ŋokŋinan atata ma gakikiengatnan wawagalen zet ma am Kawawaŋaŋ zet zemdelaj zenze muluwen tabegpat zetnaŋ. In zet keboŋ ke etaŋ sakwalambemti zenzeyak windenaŋ ku mbep. Zet nâmkijpepeen mama mimi tototnaŋ mimiyelele ke zenânti nâmkijpepenin mkaliŋ bembeyelen wemezin ke zenâ zenâ mti semem kaliŋ bewep.

³ Nin kekok mimiyelele Kawawaŋaŋ winde ndame timamti semem kaliŋ bewanup.

⁴ Neŋ kekok zeyeyaŋgut ŋen ewe kapi zesowap. Am notnaŋ Kawawaŋgalen Zet keyaŋ keŋin melen beleŋ beme Zisasiyaŋ ekjengat yominangat gakiye kekok nâmkijpewien. Kekok sokbeme am ekŋen ke Kawawaŋaŋ Emetak Teŋ indaye.

⁵ Ma Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaj ke nâme keyaŋ keŋinan mealat mepme Kawawaŋaŋ menok notnaŋ bamgat sokbewe keyet kataŋ mme ekmâtâlîp.

⁶ Am ekŋen kemagen kwitnaŋ kwitnaŋ kekok sokbeme ektingut ekŋenaŋ Zisas penaj sukwep bamkumpewien keyaŋ ekŋen Kawawaŋgat Nemunaŋ ilinak keŋinanek ewe tewen kumasasokpewienok beye. Mti am sambe zimoselinan egat kwitnaŋ mtopewien. Am keboŋ ke yomengatnaŋ keŋin gilik zenzeyelen setnaŋ ŋen ku taindaŋin penaj.

⁷ Msat ŋen map topeŋ tati kwitnaŋ kwitnaŋ mme dolakŋaŋ kwapme am mulup mamip keyaŋ meŋ ma sikokok matinip. Ke Kawawaŋ galen tebumolet temaŋ keyet penajaŋ ke masokbemindaŋin.

⁸ Ma msat ŋeniŋaset nusi temaŋaŋ kalak zewenn keeset penajaŋepiŋ keyepmti bam msat ke Kawawaŋgalen wepuwaliliyaŋ dukŋan mopme tewen zim tobe.

Nin winde kumann kwapme mambanup

⁹ Notne penaj, neŋ ingat zet kiŋgagatgalen zema manâip keyepm keŋ zut ku miap kekgat in set pembenaset mebepe nâyap. Set pembenaj mebepe ke Kawawaŋaŋ indaŋgalaj indewe kogok.

¹⁰ Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ mamnen teŋ etaŋ. Keyepmti egaŋ in mulup dolakŋaŋ mbien keyet ku kandatindemâbe. In Kawawaŋgat nâmtikŋaŋ mpeme keyaŋ keŋin melen beleŋ mimindeme in egalen am indamukulem mbienok mmobep.

¹¹ Âpme nin in mulup windembeŋ kekok etaŋ mimiyelele nâmindenup mti nâmkijpepenin mkatikŋaŋ bemtati Kawawaŋaŋ kot indatim mobogat damuŋ tabep. In kekok mti webematalip keyet penajaŋ indamâbe.

¹² In am nâmkijpepenin kaliŋaŋ mamaip ekjengalen mama mimi ke mâti mti wisat sakwep ku mbep. Ekŋenaŋ Kawawaŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ikŋaŋgat nemuŋene indandayet zetik mge ke timtalip.

Kawawaŋgalen zetik ke penajaŋmak

¹³ Ekŋenmagen ŋen Abalaam ek Kawawaŋaŋ zetik mti an mobotnaŋ kwiyet kwitnaŋ kumti zemkatik besap zem mgeyaŋ yek beme Kawawaŋaŋ ikŋaŋgat kwitnanen bemti pigok zemkatik mti

¹⁴ pigok zeye,

“Neŋ penaj sukwep gwetnaŋ mgemti iŋsokdine sambe sopmaŋ penaj gawap.” (*Sokbe-mbe 22:17*)

¹⁵ Âpme Abalaam ek zetik mge keyet damuŋ kan teepmaŋ wisatnepiŋ mamkwatneti bam penajaŋ aige.

¹⁶ Am nin amobotnaŋ ŋengat kwitnanen zetik minn beme zet zen ke bandim mti mmann am nâyo keyaŋ ningat zet bamset ŋen ku zewep.

¹⁷ Keyepmti Kawawaŋ ek am zetik mimindame keŋ zut mbiekmagengapmti zetikŋaŋ mkaliŋaŋ bembeyelen zetik notnaŋ omba penaj ikŋaŋgat kwitnanen mge keyet penajaŋ nin tiwanup.

¹⁸ Kawawaŋaŋ zetikŋaŋ mam ma zemkatik bembe ŋen mamm ikŋaŋgat kwitnanen eget zut keyet Kawawaŋaŋ dâsuki ŋep ku zenzeyelen. Zetikŋaŋmak zemkatik bembenaŋ penajaŋ masokbein. Keyepmti animbi nukŋaŋinmak kunzuŋti Kawawaŋmagen mepme egaŋ maenzilim indeingapm ekŋen keŋ oloŋen palen tatagalen.

¹⁹⁻²⁰ Sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋaŋ Zelusalem sesewat mka keŋan ikŋak ŋen mamotan sepem kogok Zisasiyaŋ kululuŋen Kawawaŋgat ŋenzimosetnan mogeyaŋ nin ndamukulem mti ndadamuŋ mam. Egaŋ sâpe sâpe bumbu an ŋeŋaŋ ŋen kwesiŋ kwesiŋ maŋge Melkisedek keboŋ. Keyepmti nin Zisas mâti egaŋ mundum dolakŋaŋ motapmainen mosâgat webepen mamambanup.

7

Melkisedekmak Kilais egetgalen sâpe sâpe bumbu muluwit yañaj sepem kwep

¹ Melkisedek ek Salem mkaengalen amobotnañ manje ma Kawawañ Amobotnañ temañ egalen sâpe sâpe bumbu mulup keyet anañ kekok manje. Egañ Abalaam met amobotnañ kasañane indomindamâti gilik zemkopme an keyañ met selen aikti zengwatnañ mpeye.

² Mme Abalaam ek milawat sambe kasañane ekñenmagengatnañ indamâti timkoge ke kalañ kumti manje 10magengatnañ kwep keyet katan Melkisedek saye. Nin zetnaset kwit Melkisedek ke gilik zewennegen kapigok benak: “Teñgalen Amobotnañ” ma kwitnañ ñen Salem mkaengalen* amobotnañ kwit keyet yañaj kapigok zenzeyelen, “Mamasiyelen Amobotnañ.”

³ Melkisedek ek mamañ bipmanñin ma yeñsokñañ mee ku zemkawañ bemberñañ. Ek mamañañ ambege keyelen kanañ ku nâip ma gakiye keyelen kegogak kanañ ku nâip.† Ek Kawawañgalen Nemuñañ keyet sesepmañ sokbembeyet zenzenañ keyelen sâpe sâpe bumbu An ñenañ mulup kwesin mti manje.

⁴ Nin pigok nâup Melkisedek ek an tototnañ yek; ek amobotnañ temañ keyepmti ningat yeñsokñ Abalaam egañ milawat dolakñañ etañ kalañ kumti manje 10magengatnañ kwep egat saye.

⁵ Abalaamgat inñsokñañe am manje temañ kogogapm am manje Liwai zep ekñañ sâpe sâpe bumbu mulup ke mimiye zemindendenañ. Âpme Abalaamgat inñsokñañe am manje notnañ ekñañ Liwai am manje ke indikdamuñ mimiye milawalin manje 10magengatnañ kalañti kwep indandayet zii zelen zemâtâtâtñañ.

⁶ Yañgut Melkisedek ek Liwai am manjeengatnañ ku sokbemberñañ. Keyañgut Abalaam an zetik mpepeñañ ekmagengatnañ milawat manje 10 keyetnañ kwep ke etañ Melkisedek same egañ zengwatnañ mpeye.

⁷ Amobotnañañ an tototnañ zengwatnañ mamimindeip. Set kekok tazingapmti Melkisedegañ Abalaam zengwatnañ mpeye keyañ zeinen Melkisedek ek amobotnañ.

⁸ Israel an ekñañ milawalin kalañ kume manje 10 mopme manje kwep timtati Liwai maindamtemien. Am manje ke mamoti an penañ bemti magakimtemien. Âpme Melkisedegañ milawat manje kogok titiñañañgut Kawawañgalen zelañ egat pigok zenzenañ ek mama kanzizit tapmain.

⁹ Neñ zet keyet yañaj ñen pigok nâypagapm zewi. Zuda am ekñañ Liwai ekñen milawalin manje 10magengatnañ kalañti kwep maindamtemien. Yañgut Abalaam ek Liwai ekñengat yeñinañgut egañ naman milawatnañ manje 10magengatnañ kalañti kwep Melkisedek saye ke Liwai ekñañ ku mamtemien ke yeñinañ mge.

¹⁰ Enenogat kekok zenup? Melkisedegañ Abalaam selen met aikge kan keyet Liwai am manje ekñen ku sokbewienañgut yeñinañ Melkisedek saye keyañ ekñañ mbienok bein.

Sâpe sâpe bumbu an alakñañañ itnañañgalen mundum timâbien

¹¹ Liwai sâpe sâpe bumbu an muluwin mkwabien ke zii zelañ zein katan mâti mme keyañ am sambeyelen yom zulutme delañ manzem manak ze Kawawañañ sâpe sâpe bumbu an ñen ku aiknak. Yañgut egañ sâpe sâpe bumbu an ñen Melkisedekgat sakam mwatomzempeye. Kewan Alongat sipmañ butnañ mâti aiikgalen zii zelañ zein katan ku mimiñañ.

¹² Alongat inñsokñeneyañ sâpe sâpe bumbu an mamayet Mosesiyañ zemkaliñ beye kelak asesekñañ mme zii zelañ mulup keyet zet zemâtâtâtñañ ke kogogak asekmâzin. Mme sâpe sâpe bumbu an kwakwagalen Kawawañañ setnañ alakñañ zuluzin.

¹³ Kawawañañ sâpe sâpe bumbu an mwatonzempesâpm ke Liwai am manje ekñenmagengatnañ yek. An ke am manje ñenmagengatnañ sokbeye. Egat yeñene ekñañ sâpe sâpe bumbu an mulup ñen ku mbien.

¹⁴ Amobotnañañ ek Zuda manjeengatnañ sokbeye ke nâup. Âpme Moses egañ an manje ekñen keyañ sâpe sâpe bambuyet mulup zet ñen ku indaye.

¹⁵ Pigok penañ sokbemkawañ bein sâpe sâpe bumbu an kwakwagat Mosesiyañ zii zelen zemâtâge ke ilak asekmâzin mme sâpe sâpe bumbu an alakñañ Melkisedekgat sakam sokbein ke Zisas.

¹⁶ Ek Alongalen sip mâti sâpe sâpe bumbu an ku kwage. Kawawañañ sâpe sâpe bumbu an ñenañ onzempeye enenogat egañ gakikiengatnañ wati gakikiyet windenañ mtotpeyeyepm mulup ke saye.

* 7:2: Kwit kapi Zelusalemgat kwitnañ itnañañ penañ kum mamañañ. † 7:3: Melkisedek egat mamañ ma bipmañ ma yeñsokñañeyet Kawawañgalen zelen yañaj ku kukuñañ yañgut mulupmañ mgeyeen Zisasiyañ mbe keyet katan mge.

¹⁷ Kawawaŋaŋ keyet pigok zeye,
 “Geŋ Melkisedek sâpe sâpe bumbu an ek keboŋak tapmeti mamambanik katikŋaŋ.” (*Sam 110:4*)

¹⁸ Keyepmti zii zetgalen zemâtâtât eweŋan zenzeŋaŋ ke winderpeŋin ma penaŋeŋin beye keyaŋ nin yomengatnaŋ ñep ku ndaŋgalaŋ ndendeyelengapm kapume keŋan motazin.

¹⁹ Zii zelaŋ an mukulem mpeme Kawawaŋmagen sokŋaŋ ñep ku mege keyepmti Kawawaŋaŋ set ñen aikge keyaŋ dolakŋaŋ penaŋgat dolakŋaŋ bein, eneyet set keyaŋ katnaŋ bem ndamandame Kawawaŋmagen sokŋanik mametnup.

²⁰ Kawawaŋaŋ Zisas sâpe sâpe bumbu ñeŋaŋgalen mulup mimiyet zempeye ke belak etaŋ penaŋ ku zempeye. Kawawaŋaŋ Nemuŋaŋaŋ mulup ke mimiyet zet penaŋ iŋŋaŋgat kwitnanen zemkatikŋaŋ bemeti zempeye. Sâpe sâpe bumbu an mamkwabien ekŋen zemkatikŋaŋ bemindeme mulup ke ku mbien.

²¹ Zisas ek Kawawaŋaŋ iŋŋaŋgat kwitnanen zemkatik bemti sâpe sâpe bumbu an onzempeye. Mti Kawawaŋaŋ pigok zeye,
 “Amobotnaŋ zemkatik bembe zet zeye ke penaŋeŋin ku bewe. ‘Geŋ sâpe sâpe bumbu an ñeŋaŋ mameti mamambanik.’” (*Makuku 23:19; 1 Samuel 15:29; Sam 110:4*)

²² Keyepmti nin kapigok nâsenup, Zisasiyaŋ tâtâ alakŋaŋ aige ke dolakŋaŋ penaŋ. Keyaŋ tâtâ tipman baen wemkwege ke sebempemti mobotnaŋ ñen tazin.

Zisas sâpe sâpe bumbu an egaŋ ñep ndamukulem mimndewe

²³ Eweŋan baenen an sambeyaŋ sâpe sâpe bumbu an mamkwabien yaŋgut ñeŋaŋ mameti gakime ñeŋaŋ kegoŋ mkwabien.

²⁴ Keyaŋgut Zisas ek mama kanzizit mamain keyepmti sâpe sâpe bumbu mulupmaŋ ke kwesin kwesin wemeti wembe.

²⁵ Ma Zisasiyaŋ kogogak kwesin kwesin mamti ningat Kawawaŋ mandundum sain kegoŋapmti nin Kawawaŋaŋ ndamukulem mindendeyelen nâmti sokŋanik mepmann Zisasiyaŋ ñep aŋgalaŋndendeyelen.

²⁶ Ningalen sâpe sâpe bumbu an ñeŋaŋ alakŋaŋ ek keboŋaŋ ñep penaŋ ndamukulem mamin. Ek mamaŋaŋ kwetetepmaŋ, mimyugugunepin, ek teŋ penaŋ. Ma Ek yomaŋ ñen ku tazin yek penaŋ. Ek am yomtoŋ ekŋenmagengatnaŋ Kawawaŋaŋ kalaŋti iŋŋak onzempeye. Egaŋ kululuŋen gwaen Kawawaŋmak motazin.

²⁷ Ek sâpe sâpe bumbu an ñeŋaŋ mamkwabien ekŋen keboŋ yomtoŋ yek. Ekŋenaŋ kasup ñen kasup ñen ilinaŋgat yominaŋgat sâpe ñeŋaŋ bumtingut amjine ekŋengalen yomgat bam mambumtemien. Yaŋgut Zisasiyaŋ iŋŋaŋgat keŋaŋ seŋŋaŋ keyaŋ am ningalen yomgat sâpe sâpe sek kwep bume keyaŋ sâpe sâpe bumbu mulup ke ilak mdelaŋ zeyeyaŋ matatmopmambe. Ke iŋŋaŋgat gakikinaŋ.

²⁸ Mosesiyelen zii zelaŋ sâpe sâpe bumbu an maombemindemtan ekŋen ke an yomtoŋ. Yaŋ zii zetgat baman Kawawaŋaŋ iŋŋaŋgat kwitnanen zemkalinbemti Nemuŋaŋ Zisas sâpe sâpe bumbu an ñeŋaŋ onzempeye. Egaŋ sâpe sâpe bumbu mulup ke ñep penaŋ mdelaŋ zeyeyepm kwesin kwesin mamti mambe.

8

Zisas tâtâ alakŋaŋgalen sâpe sâpe bumbu an ñeŋaŋ tazin

¹ Zet zemkokotnaŋ keyet penaŋaŋ kapigok: Ningalen sâpe sâpe bumbu an ñeŋaŋ bemndemti matazin Zisas ek kululuŋen gwaenen Amobotnaŋ Temaŋ Kawawaŋ kwizet buŋamaŋmak egalen mundumen moti betnaŋ penaŋset windeyelen mundumanen mogeyaŋ tazin.

² Egaŋ kululuŋen Kawawaŋgalen sesewat mka keyet keŋan sâpe sâpe bumbu an ñeŋaŋ mulup mamin. Sesewat mka ke amnaŋ ku walalatnaŋ; Amobotnaŋaŋ iŋŋaŋ zeme weŋe.

³ Sâpe sâpe bumbu an ñeŋaŋ ekŋen sambe meu ma soŋgom notnaŋ sâpe sâpe bumbuyet ma tewalaŋ bembeyet zemindendaŋ. Kegoŋapm Zisas sâpe sâpe bumbu an ñeŋaŋ egaŋ sâpe sâpe buye.

⁴ Mti ek msalen alak kapi manak ze sâpe sâpe bumbu an ku manak. Msalen zii zelen zein keyet kataŋ sâpe sâpe bumbu an ekŋenaŋ sâpe ñep mambuip.

⁵ Sâpe sâpe bumbu an ekŋenaŋ muluwin sesewat mka weŋaŋ ma sesepmaŋ walalatnaŋ keyet keŋan mambuip. Âpme sesewat mka penaŋaŋ ke kululuŋen gwaen tazin. Moses egaŋ sesewat mka zegwem zegwem time mosâpmmme Amobotnaŋaŋ pigok dunduye,
 “Nânik kalaŋaŋ gwaenen sepemaŋ zikat game ekbanan keyet kataŋ walabanik.” (*Kisim Bek 25:40*)

Tâtâ alakŋaŋgalen zet

⁶ Tâtâ alakñaj keyaj tâtâ itnañaj sebempemti mobotnaj tazin. Ma Zisasiyaj tâtâ alakñaj keyelen an tunjupmaj mobotnaj tati tâtâ itnañajgalen sâpe sâpe bumbu an ñeñaj mambien ekñen kegogak sebemindem tazin. Ma zemkatik bembé eweñaj mimiñaj keyelen zetikñajaj zemkatik bembé alakñaj kapiyelen zetikmak sepem kwep ku belup; alakñajaj sebempein.

⁷ Eweñaj tâtâ itnañaj weñje keyaj am mme dolakñaj bewien ze tâtâ alakñaj ñen ewe sokbembeyet zetnaj ñen ewe ku sokbenak.

⁸ Kawawañaj amñaneyaj myuñgum same keyepmti pigok zein, “Kan ñen neñ nâmtalap ke sokbeme neñ tâtâ alakñaj Islael am ma Zuda am ekñenmak msowap.

⁹ Eweñaj weñsokñine Izip msalengatnan indatimti msalinan met indesâgât meti tâtâ ekñen mindewan keyet katanaj alakñaj mbap eyaj itnañaj sebempewe. Ekñenaj tâtâ keyet keñaj nânâñ ku mambien keyepmti neñ bamkumindewan. Neñ Amobotnajñaj zet kegok zeap.

¹⁰ Neñ bam Islael am ekñenmak tâtâ alakñaj msât zewan ke kapigok, Neñ nâlen zii zet ñen ñoktikñinan bemindewap. Ma keñinan kumpema tabe. Mme neñ Kawawañaj mambap âpme ekñenaj nâlen aminne mam nembep.

¹¹ Âpme an ñeñaj notnaj ñen ma meniñaj ñengat pigok zemti ku zemzikat sampewe, ‘Geñ Amobotnaj egat yanaj weyaj nâmbek,’ kegok ku zewe yek. Kan keyet am sambe tototnaj ma mobotnaj ekñenaj nâgât yanaj nâmâtâpme delaj zemâpbe.

¹² Ma neñ yomin ma myuñgunñaj sambe katikpemâbap. Mti kandatnome mamambap.”

(Zelemma

31:31-34)

¹³ Âpme Amobotnaj egaj tâtâ ke mti keyet, “Alakñaj” zeye. Kegok zemti itnañaj tâtâ tage keyet tanjanaj zeye. Âpme kwitnaj kwitnaj tanjanaj bemti maetimben ke belaknik tati ilak endeletme mandelaj zein.

9

Kawawañgalen sesewat mka zegwem zegwem

¹ Tâtâ itnañaj Kawawañ sesewatsayelen setnaj tageen ke mâti mkanajmak ma mundumanj sesewat mka zegwem zegwem msalen tage keyet mamtemien.

² Sesewat mka zegwem zegwem ke teepmaj walati keñaj kutume zut beye. Keñaj ñeñaj keyet “Kambukñaj” kuwien keyet meu bem nini mundumanj tage keyet palen nupmamanj Kawawañgat zapat mambumbemtemiengalen mundum ma tanaj bumbuyet mundumanj golan weyayanaj kogogak matatan.

³ Âpme sanjgum teepmaj tunjupmaj ke opem peme totapme mka keñaj ñen ikñak enzililijaj keyet kwitnaj “Keñaj Kambuk Penañajgat Kambuk” kegok kuwien.

⁴ Keyet keñaj kasak sesikñaj dolakñaj bumbu keyelen mundum golanj mpewien. Ma Kawawañaj tâtâ amñanemak mti zii zet indaye keyelen bogis beke keyegak tapme pusekñaj golan weyaji ambulutpeme matatan ma keyet keñaj Alongalen tonge eweñangatnaj petnajaj mge kemak nanzaj palen zii zet kukuñaj ma mana selikñaj golanj weyaji mana wepewien kemak eyo tâtâyelen bogis keyet keñaj ilinsakwep bempenaj.

⁵ Tâtâyelen bogis keyet sakñanen gwaen ensel zut weyanjide egegat pâwidaj bogis ke maambulutatemun keyet dukñanen sâpe sâpe bumbu an ñeñajaj nup kan katanaj amgat yomin Kawawañaj katikpepeyeyet nâmti songom sipmaj anjalaj gogot mundum zenzeñaj bogis dukñanen matatan keyet palen matelimitemien.

Sesewat mka zegwem zegwem keyet zapatnaj eneyet esemterj mmann delaj zesem.

⁶ Kwitnaj kwitnaj kegok bempeme tapmepme keñaj ñeñaj keyet sâpe sâpe bumbu an ekñenaj mobot toti muluwin ke mamtemien.

⁷ Mka keñaj kambuk penañajgat kambukñaj keyet keñanen sâpe sâpe bumbu an ñeñaj egaj nup kan kwep keyet keñaj sek kwewetaj mamotan. Yanjut songom sipmajñaj yek, egaj sip timti mot ikñajgat yomgat ma am yomtonj ekñengat nâmti sip ke tetelime bogis dukñan mundum kwitnaj anjalalaj gogot makumtemien keyet mamotan.

⁸ Emetak Teñaj pigok manzikat ndain: sâpe sâpe bumbu anmak zii zetgalen zemâtâtâ egetgalen muluwit am ningat tunjupmaj tazin beme nin Kawawañmagen mebeneknok sesewat mka keñaj kambuk penañajgat kambukñaj ke mebegalen setnaj mambekekzin.

⁹ Sesewat mka zegwem zegwem msalen tazin kapi bam kululujen katikñaj sokbewe keyet sesepmaj bein. Mka zegwem zegwem keyet keñaj meu ma songom timoti sâpe

sâpe buwien keyañ zigoset am Kawawañgat masesewatsamtemien ekñen keñin mme kwetetepmañ benak?

¹⁰ Zii zet ke belak sekgeset etañ, tu meuyelen zetnañ ma sekñ tu zulutpepeyelen zetnañetan tage. Penañañ Kawawañañ msokbesâpimme tazin keyet sesepmañ mkwabien.

Kilaisiyan ikñañgat sipmañañ sâpe sâpe buye

¹¹ Kilais ek kwitnañ kwitnañ penañ sokbembeyet zenzeñañ keyet sâpe sâpe bumbu an ñeñañ beye. Mti Egañ sesewat mka sepemañ igagen mobotnañ kululuñ tazin keyet keñan mowege. Amnañ ku walalatnañ ma msalen ku tazineñ keyet keñan mowege.

¹² Meme ma makau sipmañ timti ku moge. Ikñañgat sipmañ penañ ke mka keñan kambuk penañgat kambukñañ ke mmoti sipmañ sek kwewetañ tetelime mekoge keyañ tatat katikñañ matakawazin. Sipmañ keyañ gakikiengatnañ ndatim kwat ndeyeyañ alak mama kanzizitgat zapat tatnup.

¹³ Eweñañ zii zelañ meme ma makauyet sipmañ timoti teteliliyet zenzeñañ ma makau gandenañ bume zime mupmapmañ timti kâ kwakwatnañ ke tuyen time topme lumañti keyañ am set zii mpepenañgalen anjosomti nukñañ aiikñañ keyelen gwesep mti tetelime mekoti am keyañ mimindeme am kwetetepmañ mambemtemien, ke sekgeset etañ mme kwetetepmañ mamimindemtan.

¹⁴ Keyañgut Kilaisiyet sipmañañ songom ekñengalen siwin sebempemti mobotnañ tazin e egañ yom ñen ku mge keyet penañañ. Kilaisiyan mama keboñ mañge ke Emetak Tej mama kanzizit mamainañ winde same mge. Ma naman egañ ikñañgat mamañañ Kawawañgat sâpe sâpe nembon sayeyepm egañ sipmañañ nin zulutndeme teñ bewennañ Kawawañ mama kanzizit toñañ ek ñep sisiliñ mulup msawanup.

¹⁵ Keyepmti Kilaisiyan tâtâ alakñañ keyelen an tungupmañ mobotnañ penañ beye. Mti tâtâ itnañanen mamti yom aik kwabien ke yek bembeyet ikñañ gakiye. Kogogapm am egañ zapat mamaip ekñeñañ mama kanzizit mamayet zetik mimindendañ ke ñep mepmamambep.

¹⁶ Betziñ toñañ bembeyelen setnañ kapigok, an ñeñañ gakime egalen betziñañ ke an ñeñañ belak etañ maekdamuñ min. Yan an titiyet nâmpeneñañ keyañ damuñ tapmepme toñañañ gakimengut an keyañ matin.

¹⁷ Egañ ewe alik mame betziñgat zetnañ zenzeñañ ke belak ewe tapme an keyañ gakimengut zet keyet penañañ ñep sokbenak.

¹⁸ Kogogapm tâtâ itnañañ ke penañañmak bembeyelen nâmbiangapmti songom kume sipmañañ topme keyañ penañañmak mambemtan.

¹⁹ Moses ek zii zet sambe zemâtâpeneñañ keyet katanañ am sambe diindome delañ zemâpme makau gandenañgat sipmañ tumak lelimpeme tapme sindip palen sipsip zupmañ ñamañ keyañ zampemti keyañ siwenn olekti Kawawañgalen zet zapat meluwanmak mungungunañ palen ma animbi ekñengat palen matetelimitan.

²⁰ Mti pigok diindoye,

“Kawawañañ inmak tâtâ mimiyet diindoye keyelen sip e ilak kapi.” (Kisim Bek 24:8)

²¹ Mti sesewat mka zegwem zegwem ma sâpe sâpe bumbuyelen batikondo mee ke kegogak siwañ tetelime sipsak mambemtan.

²² Ke zii zelen zenzeñañ keyet katanañ kwitnañ kwitnañ sambe katanañ siwañ etañ zulupme kwetetepmañ bemâge. Ma sippiñ keyañ amat bekanañin zulupme delañ zenzeyelen setnañ ñen ku tazin.

Kilaisiyan ningalen yomgat dopmañ gakiye keyañ sâpe sâpe bumbunañnok beye

²³ Kwitnañ kwitnañ sesewat mka zegwem zegwemgat tazin ke penañ kululuñ gwaen tazin keyet sesepmañ kegogapm siwañ tetelime dukñinan mopme kwetetepmañ bembeyet zenzeñañ keyet sâpe sâpe mambumtemien. Kogogapm am kululuñ mebegalen ekñen mme kwetetepmañ penañ bembeyelen sâpe sâpe sakamañ igagen dolakñañ penañ bumbuyelen.

²⁴ Keyepmti nin nânup Kilais egañ sesewat mka amnañ belinan walalatnañ keyet keñan kambuk zeip keyet sesepmañ msalen tazin keyet ku moge. Kawawañgalen sesewat mka keñan kambuk kululuñ tazin keyet keñan moti Kawawañgat ñenzimosetnañ nin ndamukulem mimiyet nâmti mandundum sain.

²⁵ Kilaisiyan ikñañegak Kawawañgat sâpe sâpe sasayet sek kwep gakiye. Ke ewe sakwalambemti ku mimiyelen. Kogok mti egañ kululuñ mogeyañ tazin. Egañ zii zelañ zeinen sâpe sâpe bumbu an ñeñañ egañ nup kan sambe amat yomin timti sek kwep mka keñañ kambuk penañañgat kambukñañ zeuwen moti songom ekñengalen sip matimotemien keboñ ke ku mge yek penañ.

²⁶ Kilais ek kegok mnak ze msat kululuñ sokbeye keyetnañ kwazineñ amgalen yomgat mti Kilaisiyan gakimti gakikiyegak mamanan. Yanjut kegok yek. Egañ sek kwewetañ

gakimti yom sambe mkwakwatnanj ma mimiñanj ma mmobep ekjen keyet katañ sek kwep dopmanjñ gakim delanj zeye. Nen ewe ku sakwalambemti gakikiyelen.

²⁷ Am sambe nin sek kwewetanj gakiwanup. Mti keyet baman daenen zet muluwen tabanup.

²⁸ Kegogapmti Kilaisiyanj iknjanjat palen am sambeyelen yom time mopme sek kwep gakiye. Kegok mgeyepm gilik zem kosâpmnen yom katikpepeyelen mulup ewe ku msâpm. Am egat nâmkinjpentmi webem maip ekjen mama kanzizit indasâgât kosâpm.

10

Sâpe sâpe ñejanj mambumkwatemien keyanj yom ñep ku makatikpemtan

¹ Zii zelen sâpe sâpe bumbuyet zenzenanj ke kwitnanj kwitnanj dolakñanj bam sokbewe keyet sesepnanj etanj mkwabien. Keyepm sâpe sâpe bumbu an ekñenanj zii zet gawepumti nup kan katañ sâpe sâpe bumti bumbuyak mkwapme am Kawawanj masesewatsamtemien ekjen keñin mme kwetetepmanj tatat katikñanj ku matatan.

² Sâpe sâpe mambumtemienanj am mme kwetetepmanj bewiek ze ekñenanj sâpe sâpe mene mene ewe ku mambumambiek. Keyanj am Kawawanj masesewatsaip ekjen mme yompiñ sipmanjmak kwetetepmanj bewiek ze ekñenanj yominanjgat keñinan nâmnukñanj ewe ku mbiek.

³ Sâpe sâpe kan ñen kan ñen mambumkwapme keyanj mme ekñenanj yominanjgat manâmkwatemien.

⁴ Makau apmanj ma meme egegat siwidanj yomin ñep ku zulupme delanj zemâtnak.

⁵ Keyepmti Kilaisiyanj msalen kogeen Kawawanjat zet pigok zeye,
“Geñ songom kumti sâpe sâpe mambuip keyet tikñanj penanj ku manânik. Yanjut geñ neñ am sek kot mundunđunđanjgaw ewejanegak weyanj bempemane tage ke koti mundunđi sâpe sâpeyelen songomnok bema nome gakiwan.

⁶ Geñ songom melesinj ambepeme tewen motati zim totot ma amnanj geñ yomin katikpepeyete nâmti sâpe sâpe bumgame keyet nâmane tikñanj penanj ku mambein.

⁷ Âpme nenanjgat pigok zewi, ‘Kawawanj, nânik, neñ gâlen zet gawepupuyet msalen toban. Gâlen Zet Itnanjanen meluwanj mimiñanj keyet penanjñ ilak neñ kapi kotalap.’ ” (Sam 40:6-8)

⁸ Sâpe sâpe bumbu keyet zii zelanj pigok zeye,

“Sâpe sâpe songom melesinj ambepeme tewen motati zim totot ma amnanj geñ yomin katikpepeyete nâmti sâpe sâpe sakam iknjak iknjak mambumgaip ma tewalanj notnanj mamgaip keyet nâmane tikñanj penanj ku mambein.” (Sam 40:6)

⁹ Kogok zemti naman zet ñen pigok zeye,

“Kawawanj, nânik, neñ gâlen zet gawepupuyelen msalen toban.” (Sam 40:7)
Eganj zet kegok zeye ke kwitnanj kwitnanj itnananj mpeme mepme alakñanj ñen mwatonzempesâgât nâmtiyepmti zeye.

¹⁰ Keyepmti Zisas Kilaisiyanj iknjanjat seknanj ke Kawawanj sâpe sâpenok ketalasim same keyanj nin keñj mme kwetetepmanj bewen. Ke sek kwewetanj mge keyanjgat keyet pembenanjñ kwesinj wemti wembe.

¹¹ Sâpe sâpe bumbu an sambe ekñenanj kasup ñen kasup ñen sesewat muluwin mti sâpe sâpe bumti bumbuyak mamkwetemien. Âpme keyanj yomin ñep ku peme mebegalen.

¹²⁻¹⁴ Kilaisiyanj yomgat sâpe sâpe gakikiñanjñ mise kwep sâpe sâpe mambumkwatemienok bundelanj zemti animbi mme kwetetepmanj bewienanj ekjen kwesinj kwesinj mambep. Ekjen eganj sâpe sâpe kwewetanj bumti mme dolakñanj etanj bemâpme gwaenen mogeyanj Kawawanjat betnanj penaset totazin.

“Mme mundum ke tapme Kawawanjanj kasanjane indatimti egat setnanj kandanjan timot mulaloñ indeweyet damunj tazin.” (Sam 110:1)

¹⁵ Keyet Emetak Tenjanj Kawawanjalen Zet Itnanjanen kapigok zemsokbemndain,

¹⁶ “Kan kapi delanj zeme neñ bam ekñenmak tâtâ alakñanj ñen mbap. Neñ zii zet zett keñinanen bem indema tabep. Ma neñ zii zett ñjoktikñinanen meluwanj mpema tabe.” (Zelemaja 31:33)

¹⁷ Mti Eganj ewe zet pigok tusumti zeye,

“Keyepmti neñ yominanjgat ma myunđunđunjanjat kandatnome mamambap.” (Zelemaja 31:34)

¹⁸ Kogogapm Kawawanjanj yom katikpewe beme sâpe sâpe bumbu an ekñenanj sâpe sâpe yom peme mebegat zembuwep ke yanjeñj.

Nin Kawawanj nâmkinjpentmi ekmagen sokñanj mebanup

¹⁹⁻²⁰ Ewenjan sanġum sesewat mka zegwem zegwem keġan zut kalaġme mekotatagat anzam matatan ke Zisasiyan ġakime endelege. Kegok mti eġaġ set alakjaġ sipmaġaġ zulutndeyeyepm nin sesewat mka keġaġ kambukjaġ penaġġat keġan meti kwesiġ mamambanup. Kogogapm Kilaismagen notnne, Zisas iġjaġġat sipmaġaġ ningalen yom zulugeyepm nin Kawawaġamagen iġġagapriġ ekmagen sokjaġ nâmtalati mamepmanbanup.

²¹ Âpme ningalen sâpe sâpe bumbu an ŋeġaġ Zisas eġaġ Kawawaġgalen sesewat mka keġan ke bugan ŋeġaġ bemti megeyepmti

²² nin ek nâmkijpeman keyaġ keġnaġgalen yom sambe sipmaġaġ zulut meputme mepme delaj manzein. Kogogapm nin yomnnaġġat nâmnukjaġ ŋen ku mimiyele yek. Nin nâmtalatmepmann tu penaġaġ zulutndewiennok keġnaġ penaġ sukwep nâmbanup Kawawaġaġ ŋep ndamukulem mbe zemti ekmagen sokjaġ mepmamambanup.

²³ Âpme Kawawaġaġ zetik mti zet manzeinen penaġaġmak etaġ mambein. Ke nâmtiyeġm nâmkijpepen ku katikpewanup kaliġaġ atam tabanup.

²⁴ Mti nin notnne indamukulem mimiyeġ setnaset etaġ mâti keġin melaġ belaj bemti gogot mimindewanup.

²⁵ Âpme Kawawaġgalen zet nânâyelen ondedagen am notnaġ ekŋenaġ kokopiġ belak wisat mti matalip. Pi Zisas kokogalen kan ilak sokjaġ bein keġogapm nin Kawawaġgalen zet nânâyet ondekti notnne ekŋengat keġin melaġ belaj bewanup.

Nin Kawawaġgat Nemujaġ ku bamkumpewanup

²⁶ Yomgat sâpe sâpe bumbuyelen setnaġ ŋen ku tazin. Kogogapm nin zet penaġ ŋotekjaġ Zisasiyan ningat yomgat ġakiye zet ke keġnaġġalak bamkumpewanup beme ningalen yom katikpepeyelen setnaġ ŋen kogogak ku tatndawe.

²⁷ Enenogat Zisasiyeġ ġakikijaġ ku nâmkijpeman keyet dopmaġ Kawawaġaġ zemdelaj zenze mulwen ndesâpm egalen zet zemdelaj zenze mulup kanaġ ke iġġagatnaġmak ma tep taġam temaġmak manzin keyaġ am Kawawaġgat kasa mamip ekŋen ke indazime mupmamaġ etaġ bewep.

²⁸ Nin pigok nânup an ŋeġaġ Mosesiyelen zii zet ke aġġosome an zut ma tuk ekŋenaġ ekti mimyungugujaġ ke zemkawaġ bewep beme ekŋenaġ an keyet kemberġ ku mbep ek kume ġakiwe.

²⁹ Âpme naman kogogak. An ŋen ek Kawawaġgat Nemujaġ zemtalatpemt iġtopewe ma tâtâ alakjaġgalen sip zulutme keyaġ keġaġ mme kwetetepmaġ beye keyet nâme pepesut bewe beme dopmaġ bekanaj penaġ tiwe ma keġ taoletgalen Emetak Teġ am mme keġ taolet palen mamaip zemtalatpewe beme am ekŋen ke nukjaġ omba penaġ tiwep.

³⁰ Nin zet kapigok zeye ke nin nânup,
 “Yom dopmaġ mutumindanda mulup ke nen mbap.” (Zii Zet 32:35)

Ma ŋen ewe pigok zenzeġaġ tazin,
 “Amobotnaġ ek amŋene ekŋengalen zet zemdelaj zemindamâbe.” (Zii Zet 32:36)

³¹ Kawawaġ mama toġaġ egalen belen am yommak yomgat dopmaġ mutumindawe ke kwitnaġ kwitnaġ iġġagatnaġmak penaġ.

Nin nâmkijpepen katikjaġ bemti tabanup

³² In alagalak nâmkijpepen yanbemt iġtabien keyet otnâit. Kan keyet in Kawawaġaġ Emetak Teġ indame eġaġ busatnaġ indame timtati amnaġ sisiperpeġ mindamti sek sindem indame in timti keyet keġan in windeġaġ bemti tabien.

³³ Kan notnaġġat ekŋenaġ animbi sambe ekŋengat zikalinan indati mozem indome tabien mti zet ngasik ġasik penaġ pi mandindoip mti nukjaġ sambe dukjinan bemindewien. Kan notnaġġat in am noline kwitnaġ kwitnaġ keboġ sokbeme indikti indamukulem mimindewien.

³⁴ In nolin notnaġ mka katikjaġ towepme ekŋengapmti kemberġ temaġ mbien. Ma milom bilombi omenzaġ time in keġin oloŋen palen tati indikme belak tiwien. In kwitnaġ kwitnaġ kululuġen tatatnaġ katikjaġ bam tiwep ke nâmtiyeġm keġok mbien.

³⁵ Keyepmti pi ekŋenaġ keġok mindame windeġin ku kwalebe. Wendeġaġ bem maneti bam penaġaġ temaġ penaġ tiwep.

³⁶ Mti in windeġin bemti Kawawaġaġ kwitnaġ kwitnaġ in mimiyeġ manâmtikjaġ min ke mbep beme keyet katnaġ mamti kwitnaġ kwitnaġ zet iġ mimindendeġaġ keyet penaġaġ tiwep.

³⁷ Keyepmti kan belaknik bugan tazin ke delaj zeme Kawawaġgalen zelaġ penaġaġmak bewe,
 “Amobotnaġaġ kosât zeye ke ku katikpewe; eġaġ sakwep kobe.

³⁸ Neñ am manâmkijpenep ekñjen nâmkijpepeñjin neñmagen tazin ke ekti kwilin, ‘An teñ,’ makuyap ma ekjen nâmkijpepeen sukñjan bewep beme neñ ekñjengat nâmindema dolakñjan penañ ku bewe.”

(Habakuk 2:3-4)

³⁹ Nin nâmkijpepeen sukñjan bewanup beme walelet keyet keñjan mebegalen. Keyañgut nin am keboñ yek. Nin am nâmkijpepemak bewenngapmti Kawawañjan mama kanzizit ndandayelen manje tatnup.

11

Nâmkijpepeyeen katikñjan bemti mamayelen yañjan

¹ Bamgat kwitnañ kwitnañ titiyet buñam zapatnañ diindondonañ keyet webemti damuñ mama ma kwitnañ kwitnañ zikalañ eekpiñ belak keñjan etañ nâmkaliñ bemti mama keyañ nâmkijpepe penañ bein.

² Kawawañgalen am eweñjan baen mamkwabien ekñjengalen nâmkijpepe sepeman keboñ mti mame Kawawañjan keyet nâmindeme dolakñjan beye.

³ Kululuñ ma msat kapi Kawawañjan zeme sokbeye. Zet ke nâmkijpepemak mamti yañjan manâmâtâtnup. Kwitnañ kwitnañ tapme eknup kapi Kawawañjan kwitnañ kwitnañ ku weweñjanjatnañ mme sokbeye.

Abelmak Inok ma Noa ekñjengalen nâmkijpepeñjin

⁴ Abel ek nâmkijpepemak manje keyepm Kawawañgat sâpe sâpe bumsame Kawawañjan ekme ñep beme datnañ Kein egalen ektakalimpeye. Abel nâmkijpepeñjanngapmti Kawawañjan an teñ zemti sâpe sâpeñjan kogogak nâme dolakñjan beye. Abelañ gakiye yangut egalen nâmkijpepeñjanñjan nin ekti mâbâgat sepem matazin.

⁵ Inok ek nâmkijpepemak manje keyepmti Kawawañjan ek ku gakikiyet nâmpemti sekñjan melesin wati mowege. Kawawañjan kekok mme am ekñjanañ egat timabien. Ewe kululuñjen mobopiñ tapme Kawawañjan egat nâmkijpepeñjanngat nâme dolakñjan penañ beye.

⁶ Nin nâmkijpepepiñ maman Kawawañjan ningat nâme dolakñjan ku bewe. Nin Kawawañjan mamain ke penañ nâmkijpewanup mme am ek aiksâgat winderjanberj mati-malip ekñjen egañ tosa dolakñjanñjan maindain.

⁷ Noa ek nâmkijpepemak manje keyepmti Kawawañjan kwitnañ kwitnañ bam sokbeye keyet golanñjan zemsokbemsame nâñge. Dundume ek pedondom samti sip kwep ekñjen alik mamayet nâmti wanja walage. Kegok mge keyañ msat katanñgalen am bekanañ mimi toñjan kekok msokbeye. Noa nâmkijpepeñjanngapmti Kawawañjan, “An teñ,” kwitnañ kekok kuye.

Abalaamgalen nâmkijpepeñjanngat yañjan

⁸ Abalaam ek nâmkijpepemak manje keyepmti Kawawañjan msatnañ yañjan pemti msat ñen met titiyet zempeme egañ zetnañ gawepuye. Mti msat deset sasayet zeye ke egañ nânâpiñ belak etañ zetnañ gawepumti mege.

⁹ Nâmkijpepemak manje keyepmti msat zetik mpeye ke mege. Ke lueñ maneti mesâtnok mka zegwem zegwem walati ke mawemtan. Aisakmak Zekop eget msat keyet Kawawañjan zetik mimidenderjanngapmti sepem kekokak mbun.

¹⁰ Abalaam ek mka tatat katikñjan kululuñjen Kawawañjan timbilanñge mpemti walatp-ye ke sasayet nânâñ mamantan.

¹¹ Sela ek nâmkijpepemak mamti imbi ilip penañ ke beye yangut Kawawañjan menok mme egañ nempa kambakmak tage. Sela egañ kapigok nâñge, “Kawawañjan zetik mam ke penañjanmak etañ masokbein yan nempa sokbembeyet buñam zapat zeye ke penañjan sokbeye.”

¹² Keyepmti an kwewetan ke am ambet munzunungalen winderjan delañ zeye yangut ekmagengatnañ nempa sokbem sambelenbien kululuñjen wenzim ma nembuyelen gambibik tazin amnan ku maiñngalen nemboñ am keyet sepem sokbewien.

¹³ Am ekñjen keyañ nâmkijpepemak mamti gakimâpme delañ zeye. Kwitnañ kwitnañ zetik mimindenderjan ke belak beñjan daenen tapme ekbienañgut ku timti ewe belak etañ oloñjen palen nâmkijpepemak mamtemien. Kogok mti yañjanñjan pigok ekbien, “Nin msat kapi belak lueñ ma am mukup mamananup.”

¹⁴ Am zet keboñ manzeip ekñjanañ msat mamaip ke pemti met msalin penañ ñen ailkgalen manâip.

¹⁵ Mti ilinanñgalen mka msalin pemti kobien keyet ku nâmbien. Keyet nâmbiek ze gilik zemti mesâat nâmbiegen ñep mebiek.

¹⁶ Kogok mmamti ekñjanañ mka tatat katikñjan ke met titiyet keñjan temañ tage. Kululuñjen tazin keyet nâpeñ mambien. Keyepm Kawawañjan ek ekñjengalen Kawawañjan

kegok zewanek keyet nâme bekanan ku benak. Enenogat egan eknjengat mka teman nen aikindawe.

¹⁷ Abalaam ek nâmkijpepemak mame Kawawanjan yanjan mekme egan Aisak sâpe sâpe bumbuyet sisak palen mobempeme tage. Egan zetik keyet penan Aisak nânge yanjut nemunan kwewetan ke Kawawanjat sasâgat mge.

¹⁸ Kawawanjan zetik pigok msaye,
 “Aisak ekmagen injsokdine sambe penan sokbem sambelenbep.” (Sokbembe 21:12)

¹⁹ Abalaaman ke kapigok nâmti mge, “Kawawan ek am gakikijan mme wawatgalen winderan tazin keyepmti gakinak ze naman Kawawanjan gilik zemti gakikiengatnan nje mme watnak.” Nen kapigok mene zewanek, nemunan sâpe sâpe mundumengatnan watoge ke gakikijanngatnan mwage sepem beye.

²⁰ Aisak ek nâmkijpepemak manje keyepmti egan Isâ ma Zekop zemgawatnan zet mimidamti kwitnan kwitnan bam sokbemidawe keyet zapatnan diidoeye.

²¹ Zekop ek nâmkijpepemak manje keyepmti gakikiyelen kanan bududuk beme Zosepat nemulatnene zemgawatnan zet mimidamti tonge palen tati Kawawanjan pedondom saye.

²² Zosep ek nâmkijpepemak manje keyepmti gakiki kanan sokjan beme nâmti Isael am ekjenan Izip msat pemti mebegpat zapatnan diindomti naman mesâtati kasetnan mti mebegat ewenjanek zemâtâtindaye.

Mosesiyet nâmkijpepejanngat yanjan

²³ Mosesiyet manan bipman egelan nâmkijpepemak mambun keyepmti namba sokbeme egelan namba ke namba notnan ekjen nemboj yek keyepmti egomti Izip eknjengalen amobotnanngalen zemkalinj bembe keyet kinngagapin eyonja tuk pi enzilimpe-malu matatan.

²⁴ Moses ek nâmkijpepemak manje keyepmti egan sememti mame am ekjenan Palao egat nembananngat nemunan zenzeyet egan keyet nâme wisatnanmak beye.

²⁵ Egan Kawawanjalan am ekjenmak kot tusumti nukjan pupuyelen nâmti ekjenmak tusuye. Egan mama mimi bekananngalen tikjan seleset mâti kan belaknik bugan olojen mimiyet nâme nje ku beye.

²⁶ An Kilaisiyan nukjanngatnan indatitiyet zetik mge keyan sindem tiwenok Mosesiyan timti Izip msatngatnan mânep milawatngat tikjan ku nâye. Enenogat egan maneti bam tosanjan kululunen tiwe keyet nâme mopme manje.

²⁷ Mosesiyan nâmkijpepemak manje keyepmti Palaoyelen nenzinij keyet nâme betanjan beme Izip msat katikpeye. Egan Kawawanjan amnan zikalinan ku eekgalen ke egan ekti miminjanok ekmagen wetekumti tage.

²⁸ Moses ek nâmkijpepemak manje keyepmti Anggalalan Kendo tage. Egan zeme Isael am ekjenan sipsip kumti sipmanjan sekekegen zulutpemepme ensel egan kasa tim kwati am indome gakikiyelen keyan sip ke ekti nemunane yu ekjen ku indome gakiwien.

Am ewenjan nâmkijpepemak mambien eknjengat zapalin

²⁹ Âpme Isael am ekjenan nâmkijpepemak mambien keyepmti Kawawanjan zeme Nambu Namanjan epeemti metat kotat mme msalen imti tu nembet daeneset mowepbien. Âpme Izip am eknjengalen kasa kuku an ekjenan keyegak indamâti mowetne zemti metnepeme nembuyan munduman toti indaminziliye.

³⁰ Isael am ekjen nâmkijpepemak mambien keyepmti Zeliko mka kimbat teman bembulun tati tokwapme kasup mulup mimi 7 kegok mepme kimbat nanzanjan bembenanjan ke epeem topmâge.

³¹ Imbi set kilen mama kwitnan Leap ek nâmkijpepemak manje keyepmti an zut msat wilingiwun eget indikdamun mimideye. Âpme am zet kululu Isael ekjenan indowien kan keyet ek angalanpewien.

³² Yanjut zet zapat notnan Gidion

ma Belek
 ma Semsân
 ma Zapet
 ma Dewit
 ma Samuel

ma golan zet zenze an ekjenan miminjan ke zewagen kan teepman penan benak.

³³ Am notnan nâmkijpepemak mambien keyepmti am manje teman timtot indowien ma am notnan mama mimi tenngat mulupman mbien. Ma am notnan Kawawanjan kwitnan kwitnan nen indasât zetik mge. Ma am notnan laiongat dembusekjan bekekbien.

³⁴ Am notnan tep teman tazime mme bep zeye ma am notnan kasanineyelen gombo kukjan witikme mege. Ma am notnan winderinpinj winde indame winderinben tabien.

Ma am notnaŋ kasa kukuyen winderŋinbenŋ tati kasa kuwien. Am notnaŋaŋ amobotnaŋ nenyelen kasa kuku an ekŋen winderŋaŋ bemti indamâpme mebien.

³⁵ Imbi notnaŋ ekŋengalen nempa gakiwien mme alik bemti wabien. Am notnaŋ kasa ekŋenaŋ indatimti mka katikŋan indemti sekŋin omba penaŋ indom walepme gakikiyelenok penaŋ tabien. Ekŋenaŋ Kawawaŋ bamkumpewien ze kasa ekŋenaŋ nŋe indemti mebiek. Yanŋut ekŋenaŋ kasa ekŋengalen zet kumti ekŋenaŋ gakikiengatnaŋ wati mama dolakŋaŋ titi keyet nâmti katikŋaŋ bemtabien.

³⁶ Am notnaŋ ekŋen kasa ekŋenaŋ indatimti kwelalin kumti sindiwaŋ indawitikbien. Ma am notnaŋ selin belin tek katikŋaŋaŋ zam indemti mka katikŋaŋ indeme nukŋaŋ pumti tabien.

³⁷ Am notnaŋ ekŋen nanzaŋaŋ indome gakiwien. Am notnaŋ ekŋen sâyaŋ indauluŋme butnaŋ butnaŋ towembien. Am notnaŋ wanam kukŋaŋaŋ indaŋme gakiwien. Am notnaŋ ekŋen kuŋzuŋpenŋ mamti sipsip ma memeyet sekŋinaŋ sanŋumnok ambulut mamtemien. Am notnaŋ sekgalen bandingat olat olat temaŋ mbien. Âpme am notnaŋ sisipeŋpenŋ mimindawien ma am notnaŋ muluwaŋ bekananŋ penaŋ mimindawien.

³⁸ Kegok mme notnaŋaŋ msat ampinaŋ mepmambien ma notnaŋaŋ kalaŋ dukŋan notabien ma notnaŋaŋ nanzaŋ enzuŋan wemwat mti mamamtemien. Am msat kapiyelen indikme ekŋen bekananŋ mimi toŋaŋ bewienanŋut bekananŋ toŋaŋ penaŋ am msat kapiyelen.

³⁹ Animbi ekŋen ke nâmkŋipepemak mambien keyepmti ekŋen Kawawaŋgat zikatnaŋ mama miminŋin dolakŋaŋ penaŋ beye. Yanŋut Kawawaŋaŋ ekŋen kwitnaŋ kwitnaŋ titiyet zetik mimindaye ke ku tiwien.

⁴⁰ Enenogat Kawawaŋaŋ ekŋen teŋ kwakwagat eweŋan baen zetik mge ke ekŋengat etaŋ yek. Nin eyo teŋ kwakwagat nâmti zetik mge.

12

¹ Animbi nâmkŋipepeŋinmak sambe eweŋan mamkwabien ekŋen nukŋaŋ omba timti gakiwien kululuŋen mobienanŋ ekŋen keyan nâmkŋipem mamayelen set bem ndawien. Ekŋen keyelen nâmkŋipepeyeen mama ke nin ekti mâbâgat set katnaŋ bempewien. Keyepmti nin nukŋaŋ sambe ma yom ningat palen mamilik tazin ke katikpewanup. Mti zet zikat ndandaŋanen ke tati wisat mimipiŋ Kawawaŋaŋ piliŋ bemndeyen ke winde bemti mebanup.

² Mti Zisas nâmkŋipepeyeteŋ nŋenaŋ bembe an ma nâmkŋipepe keyet penaŋaŋ aiksâgât ek ektitimti mambep. Ek keŋ oloŋen temaŋ Kawawaŋaŋ bam sasayet zenzenaŋ keyet nâmti keyepmti tewen moti sindem temaŋ tiye ma amnaŋ sakambuk omba penaŋ sawien ke nâmisimti mmeti Kawawaŋgalen mundumen moti egat betnaŋ penaset totagayaŋ tazin.

³ Eweŋan am bekananŋ mimi ekŋenaŋ Zisasiyeteŋ kasa nŋenzinŋir omba penaŋ mbien. Yanŋut egaŋ ke kume topme nâmtalati winderŋinbenŋ tage. In ek msawien ke ekti sebelin sukŋaŋ ku bewe ma keŋin keyet teenanŋ ku bewe.

Kawawaŋ Biengalen musuwewetnaŋ pembedanŋ

⁴ In nâmkŋipepeŋinaŋgat yanŋaŋ meegat sindem indame nâme sindem omba penaŋ tazewaŋgut inmagengatnaŋ nŋenaŋ ewe ku gakiye Zisasiyaŋ ningalen yomgat winderŋaŋ mtopepeyeteŋ gakiye ke nembonŋ.

⁵⁻⁶ Inŋat Kawawaŋaŋ, “Nemunambanne,” zeye zet ke in keŋinan mkatikŋaŋ bembeyeteŋ nâmti zein ke kandabien ma zigok?

“Nemun nambanne, Amobotnaŋ egaŋ am nŋen gogot mpesâgât nâmti ekmagen musuweweteŋ mulup omba penaŋ mamindein ma egaŋ nemunambaŋane penaŋ ekŋen kegogak maindamusuwetindein keyepm Amobotnaŋaŋ gamusuwetgame geŋ nâmane tototnaŋ ku bewe. Egaŋ geŋ gamusuweteŋ gesât nukŋaŋ nŋen game geŋ keyeteŋ nâmane bekananŋ ku bewe.” *(Totatagalen Set 3:11-12)*

⁷ Nempa biwin dolakŋaŋaŋ nemunambaŋane mamusuwetindeip keyeteŋ kataŋ Amobotnaŋaŋ indamusuwesât mme in ke ekti winderŋin ku kwalebe. Kawawaŋaŋ indikme nemunambaŋane beme sepem kegok ke mamimindain.

⁸ Nempa biwin dolakŋaŋaŋ nemunambaŋane mamusuwetindein. In ku indamusuweteŋ indendaŋaŋ beme in nemunambaŋane penaŋ yek, belak kambu indabebetnaŋ kegok bein.

⁹ Ma nŋen ewe pigok zema nâit, bipmne msalengatnaŋ ekŋen kapiyaŋ indamusuwepme in ekŋengat kandaŋinan meti zelin maŋgawepuip. Keyeteŋ kataŋ an indapmge Kawawaŋ Bien mama kanziziteŋ toŋaŋaŋ indamusuwepme nin egat kandaŋan meti zetnaŋ gawepunup. Enenogat egaŋ mama kanziziteŋ keyeteŋ penaŋaŋ ndawe.

¹⁰ Bïpmne ekjenan nânânjin tage bukeyet katan kan belaknik bugan ke ndamusuwet ndemkwabien. Âpme Kawawanjan gulak ninmagen kwitnan kwitnan pbenan sokbemndasâpmmme mandamusuwezin ke ikjan nembon tej bembeyet nâmti mandamusuwezin.

¹¹ Musuwetndeme nâman sindemanmak mambein. Yangut sindem keyet kenaset Kawawanjan nânâ dolakjan ndame kej sewakjan maaiknup ma egan nin mama mimi tej mimiyelele manâinen ke mamnup.

¹² Keyepmti in nâmkijpepejinan nukjan sambe in taaikme keyan sebelin mme ma sukjan bein kegogapmti Kawawanjan dundum same egan winde indame dopman bandim dopman bandim mti windenjinber tabep.

¹³ In wati mama mimiin tej mama seleset mâti im mepme nâmkijpepeen noline ekjen nâmkijpepeen kalijan ku matalip keyan indikti Kawawanjan mama mimi mâti mbep.

¹⁴ In am sambemak kej sawakjan palen mamayet mulup windenjanber mbep. Ma kenin kwetetepman bemti mamayet mulupman mbep. An njen kenjan kwetetepman ku tabe beme egan Amobotnanmak ku mambe.

¹⁵ Inmagengatnan njen Kawawanjan kej taoletnan njen witikme mebeyet dopman damuj dopman damuj mbep. Mti njenzinjigat kindijan zewet ningesatnok peme petnan epeem kwati in sambe indabumti kenin mme yungu temebemengat eksemti mambep.

¹⁶ Mneti inmagengatnan notnanjan set kilen mambepgat eksewep. Ma an njenjan Kawawanjan bankumpewemengat Isâ egan ewenjan mge kegok ku mbep. Egan meu isikjan bugan keyepmti egan ayuyelen betzin biwinan indandayelen beke ketalasiye.

¹⁷ Âpme in keyet nâip ek bam betzin sasayet zetik mimiinjan ke ku sasanjan. Isâjan bipmanjan betzin sasayet omba penan samsame keyan bipmanjan kej ku mgilik zeye, yek penan. Belak etan sum olage.

Kawawanjan kalan alakjan ikjan tazinen ke mobien

¹⁸ In Zuda am ekjenan kalan njen belan njen ku timepme galen keyet kenjan ku patan zewien yek. Ma kalan tep teman manzin ma tambusosok kinjan manzamtazin ma tâgâ windenjanber makun keyet kenjan ewe ku mebien.

¹⁹ Ma lumun kwisak ma zet bimjande galânan teman ke ewe ku nâmbien. Am kwitnan kwitnan eknâmbien ekjenan Kawawanjan bim njande ke ewe ke nânâyet Moses samsawien.

²⁰ Zet kapigok zenenan keyepmti ekjenan nâme kinjagatnanmak beye, “Am ma songom mene njenjan kalan ke timakbe beme ek nanzanjan timti kume gakiwe.”

(Kisim Bek 19:12-13)

²¹ Ekjenan kwitnan kwitnan sokbeme ekbien keyet wenjin mebetnan mamtemien. Âpme Mosesian kwitnan kwitnan eknâge keyet pigok zeye,

“Nen kinjati sebelan dijinjan penan miya.” *(Zii Zet 9:19)*

²² In kalan kebon keyet ku mobien. In Saion kalan Kawawanjan mama tojan egalen Zelusalem mka teman kululunjan tazin ke patan zewien. Ensel sambe sopman penan ondektati olojen mti tapme in tunjuwinan patan zewien.

²³ In Kawawanjan nembanan penan ekjenan ondedagen patan zewien. Ingat kwilin Kawawanjan mamayelen mulujan kumpeyeyan kululunjan gwaen tazin. Ma Kawawanjan am sambe ningat zemdelan zenze an tej ekmagen patan zewien. Mti am sambe nâmkijpepejinmak Kawawanjan mme tej bemti mangakiwien ekjenmak tusuwien.

²⁴ Âpme Zisasiyan tâtâ alakjan galen njenjan beme an beye ewenjan egan tâtâ ke mkatik bembeyet sipman mulage. Abelijet sipmanjan yomgat dopman mututuyet kwizet makuin yangut Zisasiyet sipmanjan am angalan indemti kej sewakjan mimindandayet kwizet makuin ekmagen kopatan zewien.

Nin weyan eksemti mambanup

²⁵ Ewenjan Mosesian Isael am golan zet diindome zetnan ku gawepumti bankumpewien. Kegok mme Kawawanjan yomin ke ekti dopman bekanan penan mutumindame ekjenan Kawawanjan njenzinjan kemagen enzilijet setnan njen ku tage. Âpme alak pi Kawawanjan kululunjan mamti golan zet tadiindome egalen zet ke gawepupupij bankumpenup beme keyet dopman penan sukwep bekanan penan mutumndawe. Egalele njenzinjan nin njen ku enzilijeyelen kogogapm eksemti mambanup.

²⁶ Ewenjan penan Kawawanjan zet zeme Sainai kalan titok teman penan mge. Mme Kawawanjan Zet Itnananen zetik njen kapigok mgeyan tazin,

“Nej msat etaj ku butesowap; nej kululuj ma msat ilisakwep omba penaj idabutema titoknjit temañ msâbulup.” (Hagai 2:6)

²⁷ Kwitnañ kwitnañ butesât zeye ke yañaj kapigok, kwitnañ kwitnañ Kawawañaj zelañ zeme sokbeye ke mbuteme yek bewe. Mti naman kwitnañ kwitnañ alakñañ zeme wembe ke mama kanzizit tati titokñinpiñ penaj wembe.

²⁸ Kwitnañ kwitnañ titokñepiñ mama kanzizit tabe ke Kawawañgalen zemâtâtât katanen mama ke nin met toñañ bemti mambanup. Keyet Kawawañ zemsesawatpenti mambanup ma egat nâmann mopme nin mtot mamti iññañ mama mimi nâme tikñañ mambein ke mti sisiliñ msamti mambanup.

²⁹ Erenogat Kawawañ ek tañam temañ kwitnañ kwitnañ bekañañ zime mupmapmañ mambemtozin ke toñañ ek.

13

Nin notnne ekñengat kemberj mimindewanup

¹ In am nâmkijpepenjmak keyepmti in kan katañ Kilaismagen nolinemak gogot mamambep.

² Am mukuwañ mkañinan kopme in indikti wisat ku mimindawep. Am notnañ ekñañañ wa am timbumuluñnup zemti ensel timbumuluñbien.

³ In noline mka katikñañ talip ekñengat nâmindeme in ekñañmak mka katikñañ talip kegok bewe. Am notnañ sek sindem timti nukñañ palen talip in indikti nukñañ ke in timti tapmaipnok bewe.

⁴ Kawawañaj am awembiñ mamañin myuñgumti set kilen maip ma am awembiñ mamañin kambu setnaset mamaip ekñañ ke Kawawañaj dopmañ bekañañ mutumindawe keyepm in sambemagen awembiñ mama ke damuñaj dolakñañ penaj mbep. Awembiñ mama ke mame Kawawañgat zikatnan kwetetepmañ penaj bewe.

⁵ Amobotnañaj pigok zeye,
“Nej ku katikgewap. Ma giktiñgut ku gigikñañ sepem ku mambap” (Zii Zet 31:6)
keyepm milawatmak mamayet kenjin temañ ku bewe. Kwitnañ kwitnañ taindain katañ ke tim mamti naman ewe omba penaj titiyet ku nâmbep.

⁶ Kogogapm nin winden tim tati pigok zewanup,
“Amobotnañ ek an mukulem toñañ keyepmti am ekñañañ kwileki ñen mnanayet ku kiñgalap.” (Sam 118:6-7)

Nin Kawawañgalen mama mimi zikat ndandañañ ke mâbanup

⁷ Am ñeñañ bemberjin ekñañañ Kawawañgalen zet diindowien keyet nâpeñ mamambep. Ekñañ set keyegak mâti mamkwatneti gakimâbien ekñengalen mama ke mâti nâmkijpepemak mamambep.

⁸ Zisas Kilaisiyet yañañ eweñañ manje sepem kogogak alak tapmain yañ ewe mameti mambe katikñañ.

⁹ Am notnañaj Kawawañgalen zelañ kapigok tazein zemti pigok tazeip, “In meu kapi nbep,” ma “Meu notnañ kanda ku niniyelen,” zet dâsuki kegok manzeip. Zet keboñañ am nâmkijpepenjin ku mambandim min. Kawawañgalen keñ taolelañ etaj nâmkijpepe mambandim min keyepmti am notnañaj zet nâmkijpepe bandim mimiyelen ku tazeme in indik kiñgatindewep.

¹⁰ Ningalen tâtâ alakñañgalen sâpe sâpe sisak palen tazin keyañ eweñañ sâpe sâpe bumbu an ekñañañ sâpe sâpe sesawat mka zegwem zegwemen mambumtemien ke sebempein. Zisas ek iññañ ningalen sâpe sâpe nemboñ.

¹¹ Eweñañ kapigok mamtemien: soñgom bimañ elenjgame sipmañ topme sipmañ sâpe sâpe bumbu an ñeñañ ekñañañ amgalen yom zulusâgât mka keñañ kambukñañ keyet keñañ mti mopme penañañ mti zupman meti tewen mambumtemien.

¹² Âpme Zisas ek kegogak sipmañañ am mme kwetetepmañ bambeyet Zelusalem mka temañ pem toti zupman kume gakiye.

¹³ Keyepmti nin Zisasiyelen manjeen tusumti egañ sakambuk tiyenok nin kogogak timti tabanup.

¹⁴ Kogogapm nin kapigok nâne: Mka tatat katikñañ msalen kapi ku tatndain. Bam maneti mka tatat katikñañ kululuñen matapmambe ke sokbesâpmgat keyet keñj temañ bemti mamambanup.

¹⁵ Keyepmti nin Zisasiyet pembenajgat Kawawañ mene mene sesewatsamti maman keyañ egat sâpe sâpe mobotnañ ñen bewe. Nin dembusekñañ Kawawañ kwizet buñamañ zempalakñañ bemti mamambanup.

¹⁶ Ma in animbi ekñenmagen mama mimi dolakñan mimiyet wisat ku mbep ma dopman mukulem dopman mukulem mbep. Kawawanjan sápe sápe ke nemon keyet náme tikñan mambain.

¹⁷ An ñeñanine ekñengalen zet gawepumti kandeninan mtoti mambep. Ekñenagan ingalen námkinpepe ma keñin maekdamun mamiwan maneti bam muluwinanggat yanjan Kawawanmagen zemkawan bewep. Keyepmti muluwin keñ oloñen palen mimiyet in zelin gawepuwep. Kegok mbep beme in ekñengalen muluwinanggat nukñan ku indawep ma naman inmagen kogogak totatat pambenan sokbewe.

¹⁸ In ningat mandundum mambep. Nin námtatnup mama mimi dolakñan mbenn ke ñoktikñanen námteleñ zemtati mbenn. Kawawanngalen zelen tazin ke máti mamayet manámkatikbenup.

¹⁹ In nágát otnámti dundupen tapme neñ Kawawanjan namukulem mme inmagen sakwep kobap.

²⁰ Neñ inmagen kapigok sokbembeyelen námti mandundayap: Kawawan keñ sewakñan toñanjan ningat Amobotnanjan Zisas ek gakikiengatnan mme wapme sipsip ekñengalen damun dolakñan penan onzempeyeyan tazin. Ke egat sipmanjan tâtá alakñan delañ zenzeñepin wemti mawen ke mme penanjan sokbeye.

²¹ Kogogapm Kawawanjan winde indamti indamukulem mme in mama mimi egan námtikñan mamin ke mbep. Mme Zisasiyan ningat keñnanen Kawawanjan mama mimi námtikñan mam keyet mme sokbewe. Kegok mimndame nin keyet Zisas Kilaisiyet kwitnan mwatonzempemti kwesin kwesin masewatsamabanup. Ke penan.

²² Kilaismagen notnne, neñ in kapigok mimiyet apitilim indemti keñin melen beñen bema tatagalen zemgwatnan zet kapi diindoságáti zapat meluwan kapi teepman penanjan ku kuyap yek.

²³ Ningat notn Timoti ilak mka katikñanngatnan peme zupman tolep. Egan kot sokbemnain beme nilizuzut inmagen kopmalu ndigip.

²⁴ Neñ ingalen an ñeñan námkinpepeñinmak sambe maip indamukumindeyap. Am námkinpepeñinmak Itali msalen mamaip ekñenjan kogogak indamukumindeip.

²⁵ Kawawanngalen keñ taolelan inmagen wemti wembe.

Zems

Zapat meluwan kapi Zemsiyan kuye

Zapat meluwan kapi an kwiyan penaj kuye ke sosok penaj njen ku kukuwanjgapmti an keyaj kup nep ku zenzeyelen. An Kawawanjgalen zetgat yanaj mnâmti makup ekjenaj an kwi keyet kegogak zet mmot mtot omba penaj miminaj. Notnaraj zewienen Zisasiyet meninaj njen kwitnaja Zems ek dapmelange alaknaja Zelusalem mka temaja mambien ekjengat an damujin manje egañ kuye manzeip. Zemsiyan an nâmkijpepejnma Zuda manjgeengatnaja kumkalanja msat sambe mebet kokotnaja ekjengat kumindaye.

An kwi ma kwiyan kuye keyaj zet apapalak kegok kuye. Zet esemtañ penaj kuye. Zet notnaja zapat meluwan kapiyet kenja tazinen Matiyu kuye keyet katanja kukuwanj. Sekem keboñgat Kawawanjgalen Zet Zapat Dolaknaja Penanjanen mâtâti ekbak. Zems 2:13 makumti naman Matiyu 5:7 kegogak mainja ekbak. Zet sekam keboñ ombanik Zemsiyelen zapat meluwanjen aikbek.

Zapat meluwan kapi yanaja kapigok. Am nâmkijpepejnma Zuda manjgeengatnaja weyanbe weyanbe mti tatnepeme sisipeñpeñ sokbeme ekjen katiknaja bemtatatgalen nâmti zapat meluwan kapi kuye. Zemâtâtât notnaja tazin keyaj am kenjin ma sekjin melen belej beme nâmkijpepemak tati keyet penaj msokbembeyelen. Kwit Kilais ke zapat meluwan kapiyet tuk etaja kukuwanj.

Zet noteknaja temaja kapigogaja Zems zapat meluwan kenja talip:

1:1 Zet njanja bemzenzeyelen zet

1:2-8 Nâmkijpepemak mama

1:9-11 Mânep milawatmak mama ma bekopsat mama

1:12-18 Tetimaemaeyan yanin mimekbe

1:19-27 Kawawanjgalen zet waganja etaja nânâ ke nep yek

2:1-13 Kalalanjat yanaja zenzenaja

2:14-26 Nâmkijpepe yanaja mim eek

3 Nambalamin ekdamuj mimiyelen zet

4:1-5:6 Am msat kapiyelen mama mimi bekanaja

5:7-20 Zemâtâtât ikñak ikñak

¹ Neñ Kawawan ma Amobotnaja Zisas Kilaisiyelen mulup an. Neñ zapat meluwan kapi ingat indamukumindesâti kuyap. In Israeliyelen am manje 12 ekjengat insoñjine Zisas Kilaismak tususunja tazinañ kalañti lala bubuk bemti msat katanja mekobienaja talip.

Nuknanen kalinaja bem tatalan nâmkijpepe penanjat yanaja mamsokbein

² Kilaismagen notnje, inmagen nuknaja igak igak sokbeme keyet nâme kenja sokukuwanjmak ku bewe; kenjin oloñjen palen tabep.

³ Kwitnaja kwitnaja keboñaja nâmkijpepejnin mmek mmek mimindikme katiknaja tabep. Keyet penanaja inmagen katiknaja bemti tatat omba sokbemindawe.

⁴ In nâmtikalim tati kan katanja nuknaja pumti ginjin mtabep. Keyet penanaja nâmkijpepeen kalinaja bemti an imbi penaja mamaipgapmti nuknaja pusât ku olabep.

⁵ Ingat tunjuwinangatanan am njanaja Kawawanjgalen set ma mama mimi ekjenaja mimiyet nâmtiknaja mam keyet olati ekjenaja Kawawanj dundum same egañ nep njotik dolaknaja am sambe penaja ndamti egañ keyet zem watot watot ku mam.

⁶ Dundusâgat keñ jut palen yek; Amobotnaja nâmkijpepenti penaja dunduwep. Keñ jut mbep beme ekjenaja nembu mamanj tâgâyanj kumbume mamekwazin keboñ bewep.

⁷ Am keboñgat dundundunjin Amobotnanaja ku manâmindein.

⁸ Am keyelen njotiknjin kilenja maepemti mekozin ma ekjenaja mama mimi mamip keyanj set kwewetanj mâti ku mamezin.

Mânep milawatmak mama keyanj penanaja penaja ku bein

⁹ An njan bekopsat nâmkijpepeñma ek Kawawanjaja ekme iknanjat nembanaja mambein keyet nâmti oloñjen mbe.

¹⁰ Yanjut an njan nâmkijpepeñmak mânep milawat sambe tasain keyepmti sek mobot ku mbe. Kawawanjaja ekme yomtonja beme gilik zem wage keyet nâmti oloñjen mbe. Tep elewilinajañ dâlân zemi matolip sepem kegok mânep milawatnanaja yek bewe keyet sek mmobopin.

¹¹ Kasuwanj tambunan penaja kwati tep elewilinaja ekme angasimti dâlân zem msalen topme elimiaknaja ke mayek bein. Sepem kegogak am mânep milawalin temaja ekjenaja gakime mka mundumin etanaja tabe.

¹² An ñen ek nukñanen katikñanñ bemti tapme Kawawañanñ eget nâme dolakñanñ mambein. Ek nukñanen windenñanñ mambein beme Amobotnañanñ mama kanzizit keyañ miakpewe. Ke am Kawawañanñ gogot mampeip ekñen indandayet zetik mge.

¹³ An ñen bekananñat tetimaemae sokbemsame kapigok ku zewe. “Kawawañanñ tatetinem nikzin.” An ñenanñ Kawawañ ku tetipepeyelen ma eganñ keggok an ñen bekananñ mimiyet ku matetipeon.

¹⁴ Tetimaemaeyet yañanñ kapigosetgatnañ masokbein, ñenñanñ an ñenanñ ikrñanñgalen mama mimi mgasik mimiyelen tikñanñanñ keñanen tazin keyañ zemandamti tetipeme bekananñ mme temañ mambein.

¹⁵ Àpme bekananñ mimiyet keñ puñpuñ mamin keyañ penañanñ yom maaiksain. Yom keyañ tapmetneti temañ bemti penañanñ gakiki maaikzin.

¹⁶ Notnne penañ, in zet keyet ku nâmyuñguwep.

¹⁷ Kawawañanñ keggok ku mimiyelen eganñ taolet dolakñanñ ke mandain. Keyet Kawawañ Bipm An kwitnañ kwitnañ busatnañanñmak sambe mme sokbeye. Mme busatnañ ekñen keyañ kan notnanñgat busatnañin temañ manzin ma kan notnanñgat aiaikñanñ manzin. Ma nin Kawawañ tanam keboñmak ku bem mek ekbanek. Ek sepem kwep matazin.

¹⁸ Kawawañanñ nâmâtâtpeye ke zetnañ penañmagesetgatnañ am nâmkiñpepeen nemunambañane nin ndaige. Ke nin kwitnañ kwitnañ sambe Kawawañanñ mge keyet ñenñanñinok benup.

Kawawañgalen zet waganñ etañ nânâ ke ñep yek

¹⁹ Notnne penañ, in kapigok penañ nâseip, am in Kawawañgalen zet waganñ nânâyet elenñ beleñ bemti nâmbep. Zet zemti ñenzinziñ mimiyetgut kwelenñ kwelenñ mbep.

²⁰ Enenogat ñenzinziñ palen kwitnañ kwitnañ mamip keyañ Kawawañgalen mama mimi teñ keyelen set mamimyunguin.

²¹ Keyepmti in mama mimi mgasik sambe notnañ ma bekananñ msat palen palakñanñ bemtazin peme tapme keñ sewak palen mamti Kawawañgalen zelanñ keñinanñ tewañ kindiñanñ time matowezin sepem keggok keñinanñ time topme mamambep. Keyañ keñin añgalanñindendeyelen windenñanñ tasain.

²² In Kawawañanñ zet keñinanñ bempewe keyet penañanñ aikbep. Belak waganñ etañ nâmpemti ku nânânñanñ sepem mambe beme keñin tetipewep. Kogogat zeme nâmti keyet katañ mbep.

²³ Ñenanñ Zet Zapat Dolakñanñ Penañ nâmtiñgut ku nânânñanñ sekem mambe beme an keyañ amnañ zimoseñin gapiamen ekti naman gilik zem belakñanñ ekti zimoseñin makandat indoin sepem keggok bewe.

²⁴ Eganñ ñenñzimoseñnañ gapiamen ekpemtiti toti met kilenñ mamamti naman ñenñzimoseñnañgat makandazin.

²⁵ Ma ñen eganñ Kawawañgalen zet penañ yomgalen mka katikñanñgatnañ tetimti lala mapein zet ke yañanñ weyañnâmâtâti mambe mti waganñ nânge ke ku makandatkuin. Nâmti gawepuwe an keboñ ke Kawawañanñ nâmtikñanñ mpemti mukulem mme olonñen palen mambe.

²⁶ An ñenanñ pigok mene otnâmbe, “Neñ an nâmkiñpepemak penañ mamayap,” zeyeyanñgut dembusekñanñ ku ekdamuñ mbe beme keñanñ tetipewe. An keboñ nâmkiñpepeñanñgalen mama mimiñanñ belakñanñ penañ bewe.

²⁷ Nâmkiñpepen esemtenñ ma kakanemuñ keyet penañanñ Bipm Kawawañgat zikatnañ penañanñmak bambeyelen kapigok mman ñep bein: Imbi kwambet ma nemba dumen olat olat palen mame indikdamuñ mimindendeyelen. Ma msalengalen kwitnañ kwitnañ keyañ keñin mme bekananñ bambeyelen keyet eksemti mamambep.

2

Am mânep milawalin temañ ma am bekopsat sepem kwep indatiwep

¹ Notnne, in Amobotnañ Zisas Kilais manâmkiñpepgapmti am ekñengat tunñguwinangatnañ notnanñgat ken ke ken ke ku mbep.

² Neñ kapigogapmti zeyap, ondedakñinanñ an ñen melakandu dolakñanñ peme topme elimiak sopmañ mti kobe. Àpme egat baman an ñen bekopsat sanñgum kâlâpmañ endeleteñanñanñ kobe.

³ Àpme in an elimiakñanñ temañmaganñ kopme ekti pigok zewep, “Geñ pien mundumen kototat.” Kegok zempemti an bekopsat egat pigok zewep, “Geñ kainde bap palen metotat.”

⁴ In zemdelañ zenze mulup mimiyet kwiyañ zemindeyeyepm keggok mti am ñen mmopemti ñen mtopemti tapmip? Kegok miyo ke bekananñ.

⁵ Notnne, zet pigok zema nâit. Kawawaŋaŋ am sepem ziboŋ indakumtetime kobien? Msalen am bekopsat mamaip ekŋen ke nâmkijpepen polak polak talipgapm Kawawaŋgalen zemâtâtât katnanen mama keyet keŋan mebegat indamandame kobien. Ke am egat nâmtikŋaŋ mampeip ekŋen kegoq mimindandayet zetiq mamimindain.

⁶ Âpme in am bekopsat ekŋen zikalin galemaset maindigip. Ekŋen ke mtot indemti nukŋaŋ sekŋinanek mambemideip. Mme am sekŋin mamolip ilin keyaŋ nukŋaŋ indamti in an damurmagen zelen maindatimti melip.

⁷ Mti Zisas in ikŋaŋgat zapat indatitiŋaŋ egat kwitnaŋ pembenaj ke kwelatmakumpeip.

⁸ Gitaŋgat maŋgembein sepem kegoqak am notnaŋgat gembewe. Zii zet Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen mamaraj kegoq penaŋ kumpepeŋaŋ ke gawepume ŋep penaŋ bewe.

⁹ Yaŋgut am ekjengat ken ke ken ke mbanik beme geŋ an zii zet kululutoŋ bewanik ma kegoq mnekgapmti yomm mnik kegoq bein.

¹⁰ Am ŋenaŋ zii zet sambe ke gawepumâpme delaŋ zemâpbe yaŋgut zii zet kwep penaŋ ŋen kuluwe beme an zii zet kululutoŋ.

¹¹ Kawawaŋaŋ pigok zeye, “Awembiŋ it kalelaŋ ku mbalup,” zemti ŋen ewe pigok zeye. “Geŋ kasa ku kuwanik,” yaŋgut geŋ imbindi katipepepiŋ mamti kasa kuwanik beme geŋ an zii zet kululutoŋ.

¹² In kapigok nâmbep, Kawawaŋgalen zet penaŋ yomgalen mka katikŋaŋgatnan indatimti lala maindein zet keyaŋ zemdelaj zenze kanen kosâpm keyepm weyaŋ nâmtâtâti zelin sambe zewep ma mama mimi sambe weyaŋti mbep.

¹³ Eneogak Kawawaŋaŋ am ŋengat aŋgalaŋ gogot ku mamip egaŋ am ekŋen ke kogogak aŋgalaŋ gogot ku mimindawe. Bangat aŋgalaŋ gogot palen mama keyaŋ kasa kasa palen mama selaŋ ime tobe.

Nâmkijpepe mulupmaŋpiŋ ke nâmkijpepe penaŋ yek

¹⁴ Notnne, an ŋenaŋ, “Neŋ nâmkijpepemak mamayaŋ,” zewe, yaŋgut egaŋ am ŋen ku mukulem mpewe beme nâmkijpepe keboŋ keyaŋ zigok kan delaŋ zenzeŋaŋ gapmukulem mbe?

¹⁵ Inmagatnaŋ ŋenaŋ saŋgum kâlâpbat ma tu meuyet olat olat palen mame

¹⁶ ekti ŋenaŋ pigok dunduwe, “Geŋ meti ŋep masenik mti tâgâyet msenikgat bakeyaŋ ambulut mane kipmaŋ beme tasenik ma tu meu omba penaŋ nimnaleksenik.” An ŋenaŋ zelaŋ etaŋ kegoq zemti am notn notn ku mamimindeinaŋ kegoq zeme zigoset ŋep mukulem mpewe?

¹⁷ Keyepmti nâmkijpepeyaŋ keŋ taolet mimi mulup ku mbe ek nâmkijpepeŋaŋ penaŋaŋ yek bembenaŋ kegoq zewanup.

¹⁸ Yaŋgut an ŋenaŋ pigok mene zenak, “Geŋ manâmkijpepmi mamaniŋ mme neŋ mama mimi dolakŋaŋ etaŋ mamiaŋ.” Âpme neŋ pigok zewi, “Geŋ nâmkijpependi ke zikat namane ekma mama mimi dolakŋaŋ kemak pepeŋ ku mambein keyepmti nâmkijpependi penaŋepiŋ.” Ma neŋ nâmkijpepeniŋ zikat gama eegalen mama mimi dolakŋaŋmak temakwep mma ekbak.

¹⁹ Kawawaŋ Ek kwewetaŋ zet kapi penaŋ manâmkijpepeniŋ e ŋep mamniŋ yaŋgut zet ke we bekanaj ekŋenaŋ kegoqak manâmkijpeip. Mti keyet sebelaj diŋdiŋ mamip.

²⁰ An keŋdiŋpiŋ, geŋ pigok nâmbek, geŋ belak etaŋ nâmkijpepmi mama mimi dolakŋaŋ ku mbanik beme nâmkijpependi ke belakŋaŋ penaŋ bewe. Zet keyet yaŋaŋ zemkawaŋ bembeyelen zet zapat kapigok msowap ke kapi:

²¹ Eweŋaŋ sokŋ Abalaam egaŋ nemuŋaŋ Aisak sâpe sâpe bumbu munduman mopeye. Kan keyet Kawawaŋaŋ nâmpeme an teŋ penaŋ beye ke mama mimiŋaŋgatyeŋpmti kegoq mge.

²² Keyepmti pigok eknup, Abalaam nâmkijpepeŋaŋ ke mama mimiŋaŋaŋ mukulem mpeme penaŋaŋmak beye.

²³ Eweŋaŋ Kawawaŋaŋ Abalaamgat pigok zeye ke katikŋaŋ beye. Abalaam egaŋ Kawawaŋ nâmkijpepe egat nâmpeme an teŋ beye. Keyepmti egat kwitnaŋ Kawawaŋgat notnaŋ penaŋ kogok zenzeŋaŋ.

²⁴ Egit. Kawawaŋ egaŋ am ŋen nâmkijpepeŋaŋ etaŋ nâmpeme an teŋ ku mambein. Egaŋ mama mimi dolakŋaŋ ma nâmkijpepe egat keyaŋ temakwep bermalu keyet nâmpeme an teŋ mambein.

²⁵ Keyet sepmeŋ ŋen imbi set kileŋ mama kwitnaŋ Leap egaŋ Zâsuayaŋ an zet zemideme msat wiliŋgim eksâgât mebus idikdamuŋ mimidemti zemideme set ŋeneset mebus keyepmti Kawawaŋaŋ Leap egat imbi teŋ kegoq nâmpewe.

²⁶ Keyepmti nin pigok nânup, sekŋ kapi nâmamaŋpiŋ ek ilak gakimti titokŋaŋpiŋ mawein. Kegoqak nâmkijpepmi mulup dolakŋaŋ ku maminup beme nâmkijpepeyaŋ gakimti yek penaŋ mambem wein.

3

Nambalamm weyaŋ ekdamuŋ mpewanup

¹ Notnne, ingat tunguwinaŋgatnaŋ an zikat indanda mulup mimiyet winderŋaŋ ku bewep. Nâip, zemdelaŋ zenze kan temanen Amobotnaŋaŋ zikat indanda an nin kwitnaŋ kwitnaŋ mmotindawe.

² Nin sambeyaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ mene mene mamam yuŋgumtemezin. An ŋenaŋ zikat indanda mulupmaŋ yuŋgumti zet kwep ŋen ku manzein beme an ke an dolakŋaŋ penaŋ. Kegok min beme sekŋaŋ butnaŋ notnaŋ sambe ŋep indikdamuŋ mamin.

³ Âs ekŋen zetrn gawepupuyet nâmti aen butnaŋ takanzi nemboŋ dembusekŋinan pemann maapum talip. Âpme bukeboŋ keyaŋ âs temaŋ mim guluk gilik mampeme keyet nânâŋ mamezin.

⁴ In nembuen waŋga mamain keyet kegogak otnâit. Waŋga ke temaŋ penaŋ tâgâ katikŋaŋ keyaŋ indakumbume mamelip. Yanŋut waŋga mti mamain egaŋ waŋga temaŋ ke deset mebegalen nân beme kwitnaŋ ŋen stia zeip ke isikŋaŋ bugan keyaŋ mme gilik zemti egaŋ manân keyegak esemterŋ mamezin.

⁵ Âpme am ningat nambalam sepem keboŋagak isikŋaŋ bugan yanŋut kwitnaŋ kwitnaŋ nukŋaŋben penaŋ mamin. Nâip, tep butnaŋ menzok mann zinak ek isikŋaŋ penaŋ yanŋut bukeyaŋ bumann zimti tep msatet temaŋ manzim kawaŋ bein.

⁶ Âpme ningat nambalam tep butnaŋ menzok mann zinak bukeboŋ. Egaŋ sekŋ notnaŋ sambe mtot indenti bekanâŋ omba penaŋ mamin. Egaŋ sekŋ sambe mama mimi bekananset maindamepme walepmâzin ma egaŋ sekgalen mama mimi bekanâŋ keyaŋ tepnok bume zime mama mimin bekanâŋ penaŋ mambein. Zet bekanâŋ keboŋ zenzeyet nambalamaŋ tep butnaŋaŋ teziŋ ŋandaŋgataŋaŋ mapendoin.

⁷ Soŋgom sepemaŋ ikŋak ikŋak tuengataŋaŋ ma katikŋaŋgataŋaŋ ma age ma nombe mee ke amnaŋ mme sewakŋaŋ besâti ŋep mamsewakŋaŋ mambeip.

⁸ Yanŋut nambalam kapi an kwiyaŋ ŋep msewakŋaŋ kumbempepeyelen. Ek tagogopiŋ guluk gilik mti bekanâŋ mti mimiek mamin. Nombe menemae keyelen zet tuŋaŋ bekanâŋ am indime gakikiyelen keyet kataŋ.

⁹ Nambalamnaŋ Amobotnaŋ Bipm masesewatsanup ma nambalam ikŋaŋ keyaŋgak Kawawaŋaŋ am ikŋaŋgak sepem mimindeye ekŋen ke manzematatindenuŋ.

¹⁰ Dembusek wkep keyaŋgak sesewat zet ma zemtalalat zet matozin. Notnne, mneti nin mama mimi kegok mbanupmagengat.

¹¹ Tu zikatnaŋ kwep keyet tu penaŋ ma tu yoyoŋ temakwep ku makwalup.

¹² Notnne, simam zup tepmanen saŋganeŋ penaŋ ŋep wenak? Ma sam tepmanen simam penaŋ ŋep wenak? Ma nembu akŋaŋaŋ tu niniyelen dolakŋaŋ benak?

Nânâ dolakŋaŋ Kawawaŋmagengataŋaŋ makozin

¹³ Ingat tunguwinaŋgatnaŋ an ŋen nânâŋaŋ dolakŋaŋ ek ŋen mamain ma yek? Mamain beme egaŋ mamaŋaŋ ekdamuŋ mme dolakŋaŋ penaŋ bewe ma mobotnaŋ ku mbe ma ŋotkik dolakŋaŋ mam keyet penaŋaŋ am notnaŋ ekŋen zikat indame eknâm mbep.

¹⁴ In keŋ kuku mti am notnaŋgalen mama mimiyet eiyak mti nen nâyap nâyap mamip keyet nâme nânâ penaŋ nâmtatnup manâip. Kegok mamip beme ke nânâ penaŋ yek; dâsuki keyepm sek mobopiŋ.

¹⁵ Nânâ sepem keboŋ ke gwaengatan kwatoge kegok ŋep penaŋ ku zenzeyelen yek. Nânâ keboŋ ke msalengataŋaŋ, anmagengataŋaŋ ma Sadaŋ ekmagengataŋaŋ.

¹⁶ Keŋ kuku mti nâyap nâyap palen mnik beme keyet keŋaset mama mimi bekanâŋ mamsokbein ma mama kileŋ mama masokbein.

¹⁷ An nâmâtâzin egaŋ mama mimi dolakŋaŋgalen nânâ ke Kawawaŋmagengataŋaŋ toge keyelen mama mimiŋanen kapigok masokbein: Keŋ kwatetetpamaŋmak mama ma keŋ sewak palen mama ma keŋ taoletmak mama ma mtoti mama ma aŋgalaŋ gogot palen mama ma mama mimi dolakŋaŋ mimi ma ken ke ken ke ku mimi ma kwalan kwalanpiŋ mama.

¹⁸ Keŋ sewak palen mamayet maomkakalip ekŋenaŋ keŋ sewak keyet alikŋaŋ maondeip keyet penaŋaŋ teŋ mama ke mamsokbemindain.

4

Am msalen kwitnaŋ kwitnaŋ kakikiyet tikŋaŋ manâip ekŋen Kawawaŋaŋgat kasaŋane

¹ Inmagen kasa kasa mam maip ma âmanda manda masokbein ke yaŋaŋ kwilekiyet? Keŋŋinanen sekgalen kwitnaŋ kwitnaŋ titiyet tikŋaŋin indamandame tisât sebet dindin mamip keyaŋ ke tati mme âmanda manda mamip.

² In keyet keñin mawazinañgut keyet penaññ tonññ kumambeip. Keyepm in dopman mekum kokum mimiyelen maweyañbentalip ma dopman kekelim dopman kekelim mtingut keyet penaññ ku tiwien. In kasa kasa ma mdândândâ mulup mtingut penaññ time kwaopme ku manimwianñip sepem keboñ. Ke dundundupin belak kilenñ mamaip keyet penaññ kegok mamip.

³ Naman ñen mandundup wañgut penaññ ku matip. Ke keñinanen bekanañ kapigok tapme keyepmti mandundup aleip. In kwitnañ kwitnañ tisât mandundup ke ilinaññat tikñañinaññat mâti etañ mandundup keyepmti penaññ ku matip.

⁴ In Kawawaññ bamkumpemti tususunñ maelenñeip, msalen kwitnañ kwitnañ bekanañ mti mambe am keyañ Kawawaññ mabamkumpein. In ke nâip? Keyepmti an ñen msalengalen kwitnañ kwitnañ kapiyet notn notn mpewe beme Kawawaññat kasaññ bewe.

⁵ Kawawaññgalen zet muluwaññ kukunaññ tazinen ke esemtenñ ku mâti zeye, egañ zet ke galak zeme zeye, keñnanen Emetak Tenñ beye keyaññ egat zapat etaññ penaññ mamayet windeññ penaññ mamin.

⁶ Mti nembetnaññ keññ taolet omba penaññ mamindain. Keyet Kawawaññgalen Zet Itnaññanen muluwaññ pigok penaññ miminññ tazin, “Kawawaññ egañ am mobotnaññ mamip ekñen bandimin mamâtâtindein. Ma am mtoti mamaip ekñengatgut keññ taolet mamindain.”

⁷ Keyepmti in Kawawaññgat kandaññan meti mambep mme Sadaññ indetetim indiksât kopme kan keyet ek ekti ku kuñzunñbep. Katikñaññ bemapme ke ekti kinaññatindemti kunzunñbe.

⁸ In Kawawaññmagen sokñañnik mepm egaññ kegogak inmagen sokñañnik kobe. Am yomtonñ, in bekanaññ mti keññ time kilenññ mamekzin in keñññ peme Kawawañññ weyaññ zulul kaput mme mama miminññ kwetetepmaññ bewe.

⁹ In mama miminññ mgasik keyet otnâmti si kemberñ mbep. Oloññ zeyenñ palen mamayet beme kemberññ palen tabep. Ma oloññ palen mamaip beme si kundundu temaññ mbep.

¹⁰ Amobotnaññgat kandaññan mtoti mame egaññ mwatonzemindewe.

Nolin zet bekanaññ ku diindowep

¹¹ Notnne, in zet bekanaññ ku zewep. An ñenaññ notnaññgat zekukunaññ mti zelen pewe beme ek zii zet mtopewe. Enenogat Kawawaññgalen zii zelaññ notn notn mmamayet zenzenaññ ke egaññ añgosoye kegok bein. Geññ zii zet añgosowanik beme geññ zii zet gawepupu an ku bewanik. Geññ an zemdelaññ zenze an benik ke yomaññmak.

¹² Kawawaññ ikñaññ etaññ zii zet ndaye keyet tonññ ma Egaññ etaññ ningalen an zemdelaññ zenze an bein. Ndatim tatagalen winde ma ndaketim ndendeyelen winde e ekmagen etaññ tasain. Geññ kwindaññ nodaññgalen zet zemdelaññ zenzeyet mulup ke gaye?

Sek ku mobogalen golaññ zet

¹³ Inmagengatnaññ an notnaññ ekñaññaññ kapigok manzeip, “Alak ma sejenen kapi met msat ke nup kan kwep mamti mânep mulup mti mânep milawat temañññ timti gilik zemti kobanup.”

¹⁴ In sejenen ma âgânen kwileki ñen zigok sokbemindawe ke in nâip? Geññ gitaññgat mamandi msalen mambanik kapi teepmanñ ke ku nânikgopmti buzak tat. Am ningat maman kasek keboññ belatnik ekmann moti madiññpein keboññ.

¹⁵ Keyepmti in kapigok zeme ñep penaññ bewe, “Amobotnaññaññ nâmdeme ñep beme nin ewe alik mamti mulup ke ma ke ñep mbanup.”

¹⁶ Yaññgut in zet mobotnaññ zet ikñaññ ñen penaññ zemti señaññ mammolip. Sek mmobot zet ke mgasik penaññ.

¹⁷ Keyepm an ñen ek kwitnaññ kwitnaññ dolakñaññ ke mimiyelen setnaññ nâmtati mimiyet wisat mbe beme ek yommak bewe.

5

Am mânep milawalin temaññ ekñengat golaññ zelin

¹ Am mânep milawalin temaññ in sek sindem sokbemindawe keyet ewenñaññ pigogat kemberññ palen mamti si kundundu omba penaññ mamamup.

² Mânep milawalin ke etimbemti yek bemâbe ma saññjum kâlâp elimiakñaññ sopmanñ ke msatgat zapat bemâbe.

³ Ma mânep ma gol silwaññ saññgip saññgip kwabe. Âpme saññgip saññgip keyaññ ilinaññgat yaññaññ msokbemindemti tep keboññ bemti indazimâbe. In kan delaññ zenzeyelen bududuk tabeme keyaññgut in mânep milawatgat mulupmanñ mti time manñge temaññ moge.

⁴ Nâip, mulup an ekjenaj muluwengatnaj meu penajaj akumindame in keyet tosanaj indamti butnaj ilin elenjemtiwien keyaj ingat kwizet temañ penaj takuip. Âpme geñ tosanin ku indanik beme ekjengalen gawekum gaio keyaj kululujengalen kasa kuku an ekjengalen Amobotnaj egat wakñan topme manâin.

⁵ Msalen kapi in nukñaj ñen ku aikti omakumbembe mulup igagen mamip. Kan in zemindondoyelen kanen nâme bududuk bein keyangut in keñinañgalen tikñaj mâti tapmaip ke sekem bo palañgume sememti gunabikñaj mambem tazin. Âpme bangat maindonip kebonj.

⁶ In am kwetetepmaj ekjen zelen zemindomti kasa mamimindeip. Ekjen am yommpin belak tunğupmane maindom walepme ekjenaj dowin mimipin, belak matalip.

Nin nukñaj sokbemndame keyet nâmann betetnaj beme windemberj tabanup

⁷ Notnne, in Amobotnaj kobe keyet damuj nâmisimti mambep. In kapigok maegip, an ñenaj mulup mti kwitnaj kwitnaj ondempeme mawanj toti mme kwakwatgat damuj matazin keyet katanj in damuj tabep.

⁸ Âpme Amobotnaj kokotnajgat kanaj kegogak sokñan bein keyet in damuj nâmisim mamti keñin mkatikñaj bemti tabep.

⁹ Notnne, Amobotnajaj inmagen zemdelañ zenze mulup msâgât kosâpm keyepm in mamti wisat zet ku mbep. Zet zemdelañ zenze An ek ilak sokñanik penaj kozin. Pe nâmti tapmip ma yek?

¹⁰ Notnne, golanj zenze an ekjenaj Amobotnajgat zet zapanaj zemkawanjbewien ekjenaj sek sindem wisatnepin timti titiyek mbien yangut ekjenaj nâmisim tabien sepem kegogak in nâmisim mambep.

¹¹ Nâip, sindem keyet keñan tati windemak mambien ekjengat Kawawanajaj nâme dolakñaj penaj bein. Zop egañ sek sindem palen tati nâmisim tage ke nâip. Mme bam Amobotnajaj kwitnaj kwitnaj omba penaj saye ke nâip. Amobotnaj ek ningat kemberj mindemti anğalañ gogot penaj mamimndein.

Zemkatikbembe kileñ ku mbep

¹² Notnne, zet penaj ñen kapigok mimiyet zema nâit. In kululujgat kwitnaj kumti zelin kaliñaj ku bandim mbep. Ma msatgat kwitnaj ma kwitnaj ñeniyet palen kumti zelim ku bandim mbep. In penaj, “penaj” zeit; Yek, “yek” zeit. Zet penaj ku zeip keyet Amobotnajaj zelen indewe.

Am teñ ekjengalen dundundunaj in windenajmak

¹³ Inmagengatnaj an ñenaj nukñaj keñan tabe egañ Kawawanajgat dundum sawe. Ma ñenaj oloñen palen mambe egañ Kawawanajgat kwizet buñamanj mwati sesewat silik kuwe.

¹⁴ Inmagengatnaj ñenaj zawat mbe egañ an ñenaj bembe notnaj zeme kot ondektati egat mti dundundu mulup mbep. Mti Amobotnajaj mukulem mpepeyet dundum sawep ma âlip katnajgat kelakñaj isikñaj bugan keyaj kaput pewep.*

¹⁵ Âpme nâmkijpepemak tati dundundu mulup mbep beme an zawatmak ke Amobotnajaj weyanjewe. Ma an ke bekanaj ñen mge beme yomanj katikpewe.

¹⁶ Keyepmti in alik besât nâmti yomin zemsokbemti dundunduyen mukulem mukulem mbep. An teñ mamain egalen dundundunaj penanajmak masokbein.

¹⁷ Golanj zenze an ñen itnajaj manje kwitnaj llaiza ek kegogak an nin kabonjak. Âpme egañ msalen map ku togotat nâmti dundume msalen map tototpin nup kan tuk ma eyonja 6 kasup takwage.

¹⁸ Âpme bam ewe map togotat nâmti dundume kululujengatnaj mawanj toti msat kume naman kwitnaj kwitnaj dolakñaj kwapmâge.

An set kileñ mege beme mtati selenegak pewanup

¹⁹ Notnne, inmagengatnaj an ñenaj zet zapanaj penaj katikpemtati mama mimi bekanaj mge beme in gilik zemti wabep.

²⁰ Keyepmti in zet kapi weyanj nâit. An ñenaj notnaj a yomtonj gilik zemti wati kwabe beme egañ notnaj ke gakikiyet zapan tatatnanen gilik zemwabe. Mama mimi kegok mme Kawawanajaj yomanj sambe manzulupme mepmâzin.

* 5:14: Zuda am ekjenaj âlip tepgat misikme kelakñaj topme keyaj melesenok manzulutindetemien.

1 Pita

Pitayelen zapat meluwan njanngatnan

Zapat meluwan kapi Pitayan kuye. Ek nempa Zisasiyan elengolaman tazulutme kumtetime kwitnan kwitnan mulalon pemti Zisas mampmege (Luk 5:1-11). Ma egan Zisasimak mangeen zet abatatatnanben. Zet notnan an nenan ku zenzeyelen egan ilak abak zewanngut zet ilak penan zeye. Egat mulup zet Zisasiyan omba penan zemsaye.

Pitayan zet kapi am Zuda mangeengatnan namkinpepeninmak kelan kumti msat sambe mebet kokotnan ekngat zet kapigok kuye. Eknenmagen nuknan sokbewe keyet weyeyan mulup mtabep keyepmti sisipenpen mimindawep ma nuknan sepem iknjak iknjak sokbemindame gwan gwan kumti tabep. Ma naman mopmanegak yanbemi Kilais kokotnanngalen weyanbe weyanbe mulup ewenngagak mti tabep.

Pitayan zet kapi Loma msalen tati kuye kan keyet msat Loma keyelen kwitnan nen Babilon kwien enenogat nuknan dapmelange eknen yanbemi tiwewen ke sakam itnanan Kawawanngalen amnan nuknan Babilon msalen tati tiwienok katan. Kegogapmti Pitayan eknenan eksemti tatagat zapat meluwan kapi kumindaye.

Zet noteknan teman kapigogan 1 Pita zapat meluwan kenan talip:

1:1-2 Zet yanbemi zenzeyelen zet

1:3-12 Kawawanngan ndaanngalalngalen ken mwat zenzeyelen zet

1:13-2:10 Ten mama keyelen zengwatnan zet

2:11-4:19 Namkinpepemak eknenmagen nuknan ma sisipenpen sokbeme zigoset epumti tatatgalen set katnan bembenan

5:1-11 Namkinpepemagen ken mtoti mama katnanen zigok mamayelen zetnan

5:12-14 Zet zemdalan zenzeyelen zet

¹ Nen Pita Zisas Kilaisiyelen mulup an mamti egalen Zet Zapat Dolaknan Penan zemkawan bembeyelen namti nakumtetiyeyan zet zapat meluwan kapi Kawawanngalen animbi mukupnok msalin peme tapme kilej Pontas ma Galesia ma Kapadosia ma Esia ma Bitima Plowins eknen keyet kenan mamaip ingat bema kozin.

² Kawawan Bipmanan iknan name wenje katan in indakumtetiye. In Emetak Tenan kenjin mme ten penan bembeyet ma zetnan gawepumti mamayet Zisas Kilaisiyelen sipmanan zulutindeye. Inmagen Kawawanngalen ken taolet ma ken sewaknan sambelenji weweyet namti mandundayap.

Webe webenn Kawawannganngatnan mama kanzizit tiwanup kemagen bemi mamambanup

³⁻⁴ Egan Zisas Kilais gakikiengatnan mme wage egan ningat kenan beme nin ekgapmti mama mimi alaknan angalan gogotan teman penan tazin keyet penan Kawawanngan kot ndatime mebegalen damu wembematatnup. Kululunngalen milombi lombi ku sambumbuyelen ma yomgalen zukulak ku nininan ma kok bilin bilin ke ingat zapat bempenan tazin ke maneti in tonan bembeyet kekok mge keyepmti nin Kawawan Amobotnan Zisas Kilais egat Bipman masesewatpemambanup.

⁵ Mti Kawawan winde tonan winde indame in namkinpepen katiknan bemtati mane peme msalen mama kan delan zeme milombi lombinin kalan kumti bembenan ke tonan bemambepgat zapat angalanindeye. Kawawanngan tonan bemi mambepgat zeye ke bangat Kawawanngan iknan msokbewe.

⁶ In keyet olojen palen mamambep. Ma Kawawanngan namindeme nuknan palen moti keyet kemben palen mambep keyanngut keyan kan isiknan bugan tabeyet namisimti mambep.

⁷ Nain, gol ek nen yek bembeyelen yanngan tep kenan toti mamsokbein. In namkinpepen penanngamak penan keyet yanngan nuknan sokbemindame keyan mkawan beme Zisas Kilais kokotnan kanen inmagen ken seknayak ma sesewat ma elimiak miak sokbemindawe.

⁸ In Zisas Kilais ek sek sepeman penan nen ku ekbienngut gogot etan mamsaip ma kan pigogat zikalinan penan ku ekti belak etan manamkinpeip. Mti olim sesewat mobotnan igagen penan manamsaip

⁹ keyepmti namkinpepeninngat penanngan Kawawanngan bangat angalanindewe.

¹⁰ An golan zenze an eknenan Kawawanngalen ken taolet inmagen alak tasokbein keyet zetnan zemkawan bemkwabien. Eknenan Kawawanngan gilik zemindatiwe zet keyet yanngan nasagat mulupman omba penan mbien.

¹¹ Kilais ek sindem nâmeti bam gakikiengatnaŋ wati mama mundum zapatnaŋ Kawawaŋgat betnaŋ penaset windeen moti tiwe keyet zet Emetak Teŋaŋ golaŋ zenze angat keŋjinaŋ beme ekŋenaŋ kan zukŋaŋ penaŋ ma kwitnaŋ kwitnaŋ zibonaŋ tasokbeme Kilaismagen kogok sokbewe zemti ektitimi mamkwabien.

¹² An am yomengatnaŋ gilik zemindatitiyet mulupmaŋ mbe keyet an golaŋ zenze an ekŋenaŋ zetnaŋ zewien ilinmagen sokbesâpme ku zewien. Ekŋenaŋ zet zewien keyet penaŋaŋ an ekŋen Kawawaŋgalen Zet Zapat Dolakŋaŋ Penaŋ timti inmagen kozeme Emetak Teŋaŋ kululujengatnaŋ toti zelin winde same in keŋ gilik zenze taegip keyaŋ an golaŋ zenze an ekŋengalen zelin penaŋaŋmak sokbein kogok bein. Âpme Kawawaŋgalen ensel ekŋenaŋ kogogak zet keyet yaŋaŋ nânâyelen mulupmaŋ mamip.

Mama mimi itnaŋaŋ bekanaj bamkumpemti alakŋaŋ mbep

¹³ Kogogapmti Zisas Kilaisiyaŋ gilik zemkoti keŋ taoletnaŋgat aŋgalaŋ indewe keyepmti in keŋin kume kwaopme keŋin sekŋin ekdamuŋ mti nâpen nâpen tati webemti mamambep.

¹⁴ In animbi Kawawaŋgalen zet gawepumti mamaip. In eweŋaŋ nâmkinpepepiŋ mambien kwitnaŋ kwitnaŋ bekanaj msâgât keŋinaŋ puŋpuŋ mamtemien. Kan pigogat mama mimi bekanaj ke ewe ku mâbep.

¹⁵ Kawawaŋ ek teŋ penaŋ mamain egaŋ indakumtetime kobien keyepmti in mama mimi teŋ mti egaŋ mamainok mait.

¹⁶ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen meluwaŋ kapigok mimiŋaŋ,
 “Neŋ teŋ penaŋ mamayaŋ keyepmti in kegogak teŋ ñegak mambep.” (*Wok Pris 11:44-45; 19:2; 20:7*)

Kawawaŋaŋ tosa temaŋaŋ ndakwitimti gilik zemndatiye

¹⁷ Kawawaŋ ek am kwizet buŋaminmak ma kwizet buŋaminpiŋ keyet ku manân. Egaŋ amgat mama mimi zigok tazin keyet kataŋ ekti zetn manzemdelaŋ zein. Keyepmti in egat, “Bien” zemti mukulem mimiyet dundumsawep beme msalen kapi mamti ek eksempemti masesawatpembep.

¹⁸ In kapigok ñep nântalip, in eweŋaŋ weŋsokŋine ekŋengalen mama mimi yaŋepiŋ bekanaj ke timti mamkwatnepeme gilik zemindatitiyelen tosaŋin gol ma silwa yek bembenaŋmak keyaŋ ku indakwititiŋaŋ.

¹⁹ In Kilaisiyet sipmaŋ tosa temaŋ keyaŋ indakwititiŋaŋ. Kilais ek sâpe sâpe bumbuyelen sipsip keboŋ lingit zembepiŋ ma kwetetepmaŋ penaŋ.

²⁰ Ek eweŋaŋ msat kululuŋ ewe sokbembepiŋ tapme mulup zet ke mimiyet zempepeŋaŋ. Yaŋ kan ke dangome Kawawaŋaŋ peme totmamti gakimti wage ke ingat nânti kegok mge.

²¹ Mti Kawawaŋaŋ in ekmak tusumindeye keyet nâmkinpemtimaip. Kawawaŋaŋ ikŋaŋegak Zisas gakikiengatnaŋ mme wapme mundum zapatnaŋ ikŋaŋgat betnaŋ penaset windeen mopeye kegogak in Kawawaŋaŋ ikŋaŋ kot ewe indadagat webematalip.

²² In Zisas Kilaisiyelen buŋam zapat penaŋ kapi zemti gawepu mmame keyaŋ keŋin mme kwetetepmaŋ beye. Âpme in Kilaismagen nolinemak gogot penaŋ mti mamaip keyepmti in keŋ kwep penaŋ bemti mama ke gogot palen giŋgiŋ mti mbep.

²³ Kawawaŋaŋ mama alakŋaŋ indayeen keyaŋ ingat dukŋin alakŋaŋ epeemti kwage keboŋ. In alik alik yek bembeyelen keyetnaŋ yek. Alik alik kwesiŋ matakwazin keyetnaŋgatnaŋ epeemti kwabien. Kawawaŋgalen zet mamaŋaŋmak ma wemeti wembe keyetnaŋ epeemti kwabien.

²⁴ Kawawaŋgalen Zet Itnaŋanen zet kapigok kukuŋaŋaŋ tazin,
 “Animbi alik mamaip ekŋengat mamaŋin tep msikokok keboŋ ma elimiakŋin ke tebilalik katnaŋ keboŋ. Tep msikokok ekŋen kasuwan indikme maŋgasip ma tebilalik katnaŋ ekŋen mandâlâŋ zemti tolip.

²⁵ Kawawaŋgalen zet katikŋaŋ keyaŋ wemti wembe penaŋ.” (*Aizaya 40:6-8*)
 Zet kapi zet zapat dolakŋaŋ diindondonaŋ e penaŋaŋ ilak kapi zemkawaŋ bembenaŋ.

2

¹ Kegogapmti in kwitnaŋ kwitnaŋ bekanajgat keŋin puŋpuŋ kapigok ku mbep: ammagen kwitnaŋ kwitnaŋ tisât dâsuki tetimaem titi ma zet nambalam zut zenze ke ma keŋ kuku ma nolineyet zet okzep tazep mee ku mbep.

²⁻³ “Amobotnaŋ Zisasiyelen keŋ taolet inmagen sokbeme egoyet,” (*Sam 34:8-9*)
 mama mimi keboŋ ke time temepme animbi nempa okak namgat maindemben sepem kegogak in Kawawaŋgalen zet mme namnok dolakŋaŋ penaŋ niniyelen tikŋaŋ penaŋ

nâmti mamambep. Kegok mme Zet Zapat Dolakñan Penañan nâmkijpepenin mme semem katikbewep.

Zisas ek tepum miñan ma egalen am manje kogogak tepum isisikñan

⁴ In Amobotnan Zisas ek tepum miñan mamananmak am ekñenan ek ektalati peme mewenje yangut Kawawanñan ekme pembenañ penañ beme mwatonzempeye ekmagen wetekumti tabep.

⁵ Mti in tepum kaliñan nemboñ tati mka bandim mme tatagalen Emetak Tenañ ingat keñinan tazin kogogapm Kawawanñan in tim tusumindeme ikñanñalen am manje kwetetepmanñ ikñanñgat zapat ondekindeye. Keyepmti in kwep kwep ilinangat sâpe sâpe bumbu mulup mimiyelen ke an Zuda am ekñengalen sâpe sâpe bumbu anañ ammak Kawawanñat tunjuwinanen tati mamtemien sepem kegok in mimiyelen. Zisas Kilaisiyet pembenañgat amgat tunjuwinan mulup mamip ke Kawawanñan nâmtikñanñ mimiyet mamip.

⁶ Kawawanñalen Zet Itnananen zet kapigok zenzenañ tazin,
“Egit, neñ tepum miñanñ nñen mka mme kaliñanñ bembeyelen dolakñanñ penañ ombempeyap. Neñ tepum miñanñ ke Zaion Kalañan* onzempema tazin. Keyepmti an nñenanñ tepum miñanñ mamananmak ke nâmkijpewe beme bam sakambuk ku mbe yek penañ.”
(Aizaya 28:16)

⁷ Âpme am tepum miñanñgat manâmkijpeip ekñenanñ tepum miñanñ ke ekme mobotnanñ beme Kawawanñanñ kogok mamipgat nâmindeme pembenañ mambeip. Ma Kawawanñalen zelanñ am ku nâmkijpeip ekñenñgat kapigok zenzenañ,
“An mka walalat ekñenanñ tepum miñanññ nñen ekme bekanañ beme wisat mti peme mewenje tepum keyaññ tepum miñanññ beye.”
(Sam 118:22)

⁸ Ma Kawawanñalen zelanñ am ku nâmkijpeipgat kapigok zein,
“Ekñenmagen tepum keyaññ uluk galuk beme ime ulukpeme waleletgat zapat bewe ma tepum miñanññ keyet palen setetek mti toindondoyelen keboññ bewe.” (Aizaya 8:14)
Ekñenanñ Kawawanñalen zet kulume zet keyañññ selin kaikme toindowe keyepmti zet kululuñnanñgat tosanaññ kegok sokbemindawe.

In Kawawanñalen animbi bewien

⁹ In Kawawanñanñ ikñanñgat amñane indaombemindeye. Ma in kwep kwep kogogak Amobotnanñ winde tonaññ ma amñane ekñenñgat tunjuwinan mamti dundundu ma sesewat mulup mimiyelen. Ma in kegogak Kawawanñanñ am manje kwetetepmanññ temanñ ondekindeye. Ma am ikñanñgat zapat nâmsemtaññ mamayet zemindendenaññ. In keboññ ke tambusosogengatnanñ timkwat ikñanñgalen busatnanññ ego egoñanñmak keyet keñanñ indeyeyepmti in keyet kwat zapanaññ zempalakñanñ bewep.

¹⁰ Eweñan in animbi Kawawanñanñ ku nâmtâtpewien. Yan alak pi Kawawanñalen am bemti mamaip. Eweñan Kawawanñalen añgalaññ gogot ku tiwien. Alak pi Kawawanñanñ añgalaññ gogot mimindain.

In Kawawanñalen sisilij an kegok bemti mamambep

¹¹ Notnne penaññ, pigok zema nâit, in msat kapiyelen am yek. In am mukup ma luenjet tapmaip keyepmti msat kapiyelen mgasikgat tikñanññ nânâ keyañññ indamandame toweti walebepgat eksemti mamambep.

¹² Mti am nâmkijpepeninññ ekñenñgat tunjuwinan mamti mama miminññ weyanñme tenñ beme mti mamambep. Kegok mame am nâmkijpepeninññ ekñenanññ yanñanññ ekmâtâti bekanaññ mimi mandîindoip beme ingalen mama miminññ dolakñanññ ke ekti zet bekanaññ ke peme tapme naman ekñenanññ kogogak Kawawanñanñ nâmkijpeme kan keyet ilinsakwep ek sesewatsawep.

¹³ Msalengalen amobotnanññ samben ekñenñgat kandenñinan mtoni mamti ekñenanñ in set notnanññ mabâgat katnanññ beme Amobotnanññ Zisasiyet kwizet buñamanñ mmobogalen nâmti in kegok mimindawep. Msalengalen an mobotnanññ temanñ kwizet buñamanñmak

¹⁴ egaññ plowinsgalen amobotnanññ ekñenñ zemindeme kobiengat ekñengalen zet eyo gawepume delaññ penaññ bemâbe. Ekñenñ ke am bekanaññ mimi ekñenñ zemindondoyet ma am dolakñanññ maip ekñenñ zemsesewatindendeyet zemindendenaññ.

¹⁵ Kawawanñanñ in am nâmkijpepeninññ ekñenñ mama mimi dolakñanññ mimindamti zemyunñgunñin mme yek bembeyet ingat mulup zet ke manzemindain.

¹⁶ In lala indendenaññ ewan in bekanañññ mimiyet nâmti ku indendenaññ. In lala indendenaññ ke Kawawanñanñ sisilij msasayet nâmti indendenaññ.

* 2:6: Zaion Kalañan keyet kwitnanññ nñen Zelusalem mka temanññ.

¹⁷In am sambe eknjengat nâmindeme mobotnañ bemâbep ma noline nâmkijpepenjmak maip ekjen gogot mimindawep. Kawawañ eksempti an mobotnañ temañ kwizet bujanañmak ek kogogak nâmpeme mobotnañ bewe.

Nin Kilaisiyelen mama ke mâti sindem tiwanup

¹⁸Sisiliñ an, in amobotnañjine eknjengat nâme mobotnañ beme zelin gawepuwep. An mobotnañ zet sewak sewak mamip ekjenmagen etañ yek notnañ mgasik nzenzinziñinben, eknjengat sepem kwep kekok mbep.

¹⁹Ekjenañ belak yompinj turgupman sindem indame in Kawawañgat nâmti keñ kasapiñ sewakñañ mame Egañ nâmindeme dolakñañ bewe.

²⁰Yanjut ñenañ yom aikme keyet dopmañ kume keñ kasapiñ tabe keyet kwiyañ zemesewatpewe? Yanjut ñenañ yompinj teñ mame ekjenañ kume nâmisim matazin keyet Kawawañ nâme dolakñañ mambein.

²¹In sepem kekok ke mimindandayet Kawawañ ombemindeyeyepm keyet penaññ mamañinañ msokbewep. Kilais ek kogogak ingapmti ñenañ bemindamti sindem tiye keyepmti in egalen set kaisasatnañ ke ekti keyegak mâti mebep.

²²“Ek yom ñen ku mge ma dembusekñañgatnañ dâsuki ñen ku toge.” (Aizaya 53:9)

²³Ek zemtalatpeme egañ dopmañ gilik zemi ku zemtalatindeye. Sindem same egañ dopmañ zet ñen ku diindoye. Egañ Kawawañ An zet zemdelañ zenze teñ egat betnan keñañ ma sekñañ nâmtalasin saye.

²⁴Ningalen bekanañ sambe egat palen mopme pumepme tewen kumasasokpewien. Egañ ke nin yomgalen mama mimi katikpepeyeyet nâmti kekok mge. Kogogapm nin yom ke bamkumpemti mama mimi teñ ke mâti mamambanup. Egat sekñañ witikme duluj diliñ zeye keyañ in mimindeme dolakñañ bewien.

²⁵Eweñan in sipsip bekoñ kileñ lala mekoti mambien. Alak pi sipsip damuj nembon Zisas egañ gilik zemindatimtikot ondekindemti indikdamuj mme tapmaip.

3

Awembij eknjengalen zet

¹⁻²Keyet katañ imbi awinmak in awine eksemindemti mambep. Âpme awin Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañgat wisat mti mamain beme in eksemindemti esemteñ zetpiñ mame awinañ ingalen mama mimi dolakñañ ma kwetetepmañ ke ekti keñin gilik zeme Kawawañ nâmkijpewep.

³Imbi, ingalen mama mimi awinañ egonjogoyelen ke sekñañgalen elimiak miak kabonj yek: ñokñin weyañ elimiakpemi maip ma kekek tosañañ temañ dolakñañ penañ andomti maip ma sanjum melakandu meluwañañ dolakñañ mundunji maip ekjen ke segalen elimiak etañ.

⁴Ingalen mama mimi ego egoñañmak ke keñinan awineyeyet gogot omba penañ mimiyet Kawawañañ bempeye. Elimiak miak ke ñep ku endeleletgalen. Miak miak ke keñ sewak palen mame Kawawañañ mama bekoñ keyet nâme pembenañ penañ mambein.

⁵Nâmkijpepemak imbi tipman baen mamkwabien ekjenañ miak miak sakam bekoñ ke mti mamkwatemielen webebenj Kawawañmagen tapme mamti awine eksemindewien.

⁶Ekjenmagangatnañ imbi kwep ñen kwitnañ Sela egañ apmañ Abalaam ek eksempti apmañgat nâme mopme, “Amobotnañ,” zeme manje. In Selayet nambañenenok besât mip beme in mama mimi dolakñañ mti awineyeyet ku kingabep.

⁷An, in imbi ekjenañ maeksem indeipnok imbiñjine eksemindewep. Enenogot it ilisakwep mama kanzizit mamayet Kawawañañ taolet mimideye. Keyepmti imbiñjine winderjinpiñ ke nâmtatiyepm indamukulem mbep. In kekok mti mbep beme dundundunjanagat setnañ bekek tabe.

Nin keñ kwep bemti mambanup

⁸Zet pigok ondekti zema delañ zek, in sambeyañ keñin kwep bemti mambep. Ñenañ ñeniyet kemberj ñenañ ñeniyet kemberj mti noline nâmkijpepen gogot mimindawep mti keñ taolet mimindamti keñin mtoti mambep.

⁹Kwitnañ kwitnañ bekanañ mimindame in kwitnañ kwitnañ bekanajak ku gilik zem mimindawep. Ekjenañ zet bekanañ diindome in zet bekanajak ku diindowep. Kawawañ dundum same mukulem mimindewe. In mama mimi bekoñ mti mamayet Kawawañañ maindakumtetiñ. In kekok mti mame egañ keñ taolet mimindawe.

¹⁰Kawawañgalen Zet Itnañanen zet kapigok tazin, “An ñen nâmkijpepemak mama ke penaññmak bembeyelen nân ma kan katañ oloñen palen mamayelen nân beme egañ dembusekñañ damuj mti zet bekanañ ma zet dâsuki ñen ku zewe.

¹¹ Kegok mamayet nâmbé beme egañ bekanaj barnkumpemti kwitnañ kwitnañ dolakñañ ke mbe mti keñ sewakñañ palen mama ke windenajbeñ mbe.

¹² Amobotnañ zikatnañ am mama teñ penañ mamaip ekñengalen manañ maekmâtâzin. Amobotnañ egañ am mama teñ penañ mamaip ekñengalen dundundu nânâyet wak mambein ma am bekanaj mimi ekñen indik kinğati mambankumindein.” (Sam 34:12-16)

Sisipeñpeñ mimndame nâmisimtabanup

¹³ In kwitnañ kwitnañ dolakñañgat nâmtikñañ mti mame an ñenañ ku indawaleletgalen.

¹⁴ Yanğut mama mimi dolakñañgapmti sisipeñpeñ palen mobep keyet oloñen mbep.

“Kasayet sebet dindiñ mti windenaj ku kalube.” (Aizaya 8:12)

¹⁵ Ma ñen kapigok keñin kume kwaopme Kilais Amobotnañgat zapat penañ bemti tabep. Âpme in nukñañ timti nâmisim matalip keyet yanğut nânâyet indayanğwesime in zemâtâindasâgât weyañ ekmâtâti sewak sewak kapigok diindowep, “Kawawañañ mandamukulem mme mamananup.”

¹⁶ In keñin kweteteñpemañ penañ weme am notnañañ ingat zet bamset zewep beme in Kilais mâpmaipgapmti am ekñen zet mobotnañ mbep ekñen ke ingalen mama mimi dolakñañgat bekanaj manzewañ eksokbemti sakambuk mbep.

¹⁷ In kwitnañ kwitnañ dolakñañ mme sisipeñpeñ mimindawep ke Kawawañañ inmagen kekok sokbembeyet nâme kozin beme ñep. Âk in yom mme keyet sindem indaip beme ke yominanğat dopmañ kogok nâmbep.

¹⁸ Kilais ek yom ñen ku mge yanğut egañ bekananğat dopmañ sek kwep gakime delañ zeye. Ek An teñ penañanğut nin bekanaj mimi ningalen yomgapmti gakimti Kawawañmak tsumundeye. Ek am sekmak manğe manepeme kume gakiye âpme Emetak Teñañañ sekñañ gakikiengatan mme wage.

¹⁹ Âpme Kilaisiyelen Emetakñañañ am gakiwien wenjin mka kaliñan tabien ekñenmagen meti Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ diindowe.

²⁰ Ekñen ke Noayañ wañga maweyanğwapme Kawawañañ keñ taoletnañgapmti ekñenañ keñ gilik zenzeyet damuñ mamkwage yanğut ekñenañ zetnañ kuluwien. Âpme animbi 8 etañ wañgaen mowepme tuyañ mimindeme tu palen mme mekoti alik mambien.

²¹ Tunğwam kwati am sambe indapminzilime tu nimbien mme tu keyañ ñegak Noamak nemunanijañe ekñengalen wañga tuyañ belañ zem mmanğe sepem kekok am Kilais nâmkinjañpeme tu manzulutindeip ekñen ke Kawawañañ maanğalanindein. Tu manzululip keyañ sekgalen mulubup ke manzulupme kwawezin yek. Keyañ keñinañ Kawawañ manâmkinjañpeip keyet pilijañ kogok manzulutindeip. Kawawañañ Zisas Kilais gakikiengatan mme wage keeset maanğalan indein.

²² Mti ikñañ kululujen moğeyañ Kawawañgat betnañ penaneset windeyelen mundumen totazin. Ke tapme ensel windenajbeñ sepem ikñañ ikñañ msat tâgâ tunğupman maip ekñen Zisasiyet kandenaj tatagat Kawawañañ nâmindeme talip.

4

Nin mama mimi bekanaj pemann tapme Kilaisiyelen mama pembenaj ke mâbanup

¹ Kilaisiyañ am sekmak manğeen kan keyet ningat nâmti sek sindem tiye. Kegogapmti in sek sindem tiwepgat weyañ mambe. An ñen nâmkinjañpepenanğat sek sindem matin keyañ kaliñañ bemti matazin ma bangat tetimae ñen ekmagen sokben beme yom mimiyet tikñañ ku manân.

² Mme msalen mama mamain katan amnañ yom mimiyet tikñañ taindame mamip keboñ ñen egañ ku mbe yanğut egañ Kawawañañ mama mimi nâmtikñañ mam ke etañ mbe.

³ Tipman baen nâmkinjañpepeninjañ mamti mama mimi kapigok mmamkwepbien: imbi-mak set kileñ mama ma bekananğat keñinañ puñpuñ mimi ma tu katikñañ nimti kilin kaluñ palen mama ma bo meu time kwaopme nimwianñti keyet keñaset âmanda manda palen mama ma tu katikñañ omba nimti keñin kilom beme mama mimi bekanaj mimi ma nopiom notnañ sesewatindanup zemti keyet keñaset mama mimi okbi okbiñanmak mimi ma kwitnañ kwitnañ ke mkwabien ke peme temelak.

⁴ Âpme in kan pi am nâmkinjañpepeninjañ ekñenmak tsumti ku mamaip keyepmti ekñenañ nâme in mama mimi bekanaj ke ekñenmak tsum mbiek zemti ekme in ekñenmak tsum ku mamaip kekokapm ingat ñenzinziñ omba mti zet bekanaj mandindoip.

⁵ Yanjut ekjenan maneti Kawawan am gakikinjan ma am alik mamaip yanjan msokbembeyet damun matazin egat zikatnan an kwep kwewan yanjan zewep.

⁶ Kogogapmti am Kawawangalen bunjam zapat zenze an ekjenan am gakiwien ekjen Kawawangalen Zet Zapat Dolakjan Penan diindondonjan. Ekjenan msalen kapi mamti sek sindem tiwien mti nembetnan zemdelan zenze kanen keyet tosanjan tiwep ma emetakjinan Kawawanmak meti mama kanzizit mambe keyet temakwep zewien.

Kan bududuk beingat nolinemak gogot palen mambep

⁷ Kan bududuk beme kwitnan kwitnan sokbembeyet zenzeran ke tasokbeingapmti dundundu mulup mene mene mimiyet kenjan weyan namatati esemten talip.

⁸ Gogot palen mama ke mama mimi dolakjan notnan sebempein keyepm nodangalen yomanj sambe kwatampeme tapmabe mti ekjengalen yunjunjun keyet kogogak kandaindowe.

⁹ In noline mkaen indamandame kopme timbulun indasati zet kutuk palen ku mbep.

¹⁰ In Emetak Terjan taolet sepem ikjak ikjak indaye keyepmti taolet ke tim tati am sambe indamukulem mimi ke peme tatapin mti mimiek mme Kawawan taoletongapm kej taolet ikjak ikjak ketalasin maindain.

¹¹ An nenan Kawawangalen zet zapat zesati egan Kawawanjan zetnanen egalen zet zenzeyet zematatpeperjan mati namdelan zemti zewe. An nen mukulem mimiyet taolet sasajan beme Kawawanjan winde same keyet katanj mbe. In kwitnan kwitnan Zisas Kilaisiyet pembenangat kekok mme Kawawanjat kwit zapatnanj mmove. Kawawanjan Zisas Kilaisiyet kwizet bunjamanj mme mmoti Amobotnanj tatagat winde same egalen winde keyan kwesin kwesin tapmebep. Ke penan.

Zisas namkinpem maipgapm sindem tiwep

¹² Notne penan, ingat winderin mtot indendeyet kwitnan kwitnan kukjanbenj sokbemageyanj tapmezim. Apme in kwileki nen mamananjan sokbemndain zemti sebet diindin ku mbep.

¹³ In Kilais manamkinpeipgapmti sek sindem egan tiyenok in tiwep katanj olojen mamambep. Apme maneti bam gilik zemkosapmnen busatnanj temanmak sokbemkawanj beme amnanj eksaip kan keyet kej dolakjan namti segeyek mbep.

¹⁴ Kwitnan kwitnan kogok mimindame nambewenn Kawawangalen Emetak Terjan winderjanmak egan inmak tati kenjan mam imbelanjan bemindein keyepm in Kilais egat kwitnan kwitnan mti mame am notnan ekjenan zemtalalat zet diindome in keyet name dolakjanj bewe.

¹⁵ Inmagatnanj nenan am nen kume gakiwe mene ma kambu tiwe mene ma mobotnanj sakam ikjak ikjak mbe mene ma am notnanjalen kwitnan kwitnanjat eyak mme kebonjat sindem sawep beme sakambukjanmak.

¹⁶ Keyanjut in Kilaisiyelen am mamaip keyepmti sek sindem indame in keyet name sakambukjanmak ku bewe. Kogok mimindawep beme Kawawanj sesewatpewep eneyet in indikmatati Kilaisiyelen am mamaip manzeip.

¹⁷ Naip, Kawawanjan am neneyelen yanjan msokbembeyelen kananj ilak yanj bein. Ninmagen nenan yanjbemti mmeti met bam am Zet Zapat Dolakjan Penanjat wisat mamip ekjenmagen zemdelan zenze mulup mti tosanjan bekanan penan indawe.

¹⁸ Kawawangalen Zet Itnananen zet nen kapigok tazin,

“An tenj mamainan Kawawangalen zemdelan zenze kanen kingagat palen tabep. Am yomtonj Kawawangalen Zet Zapat Dolakjan Penanjat wisat mti kej katik mamaip ekjen Kawawanjan ku angalaindewe, yek penan.” *(Totatagalen Set 11:31)*

¹⁹ Keyepmti Kawawanjan sisipenpenjan inmagen sokbemindandayet name makozin beme ke nep penan. Egan ikjanj indam mge kogogapm egan in nep indikdamun mbeyet kenjan ma sekjan egat betnanen ketalasin samti kwitnan kwitnan dolakjanj egan namtikjan min ke ewe tusumti mbep.

5

An nenanj beme ma sip kaiknanj ekjengalen zet

¹ Ingalen an nenan beme notnan mamaip ekjengat nolin nej kekok an nenan beme ingat pigok diindoma nait. Nej Kilaisyanj sek sindem penan tatime zikatn penanjan ekban. Ma nenmak an nenan beme notne in egan gilik zem busatnanmak kobe kan keyet nin ekmak busatnanen mamayet zapat bewanup.

² Kawawangalen am sipsip nembonj damun mimi an in zemindenderjan kekok ke ilinanjat kenjanjat nanajak mbep amgalen zet palen yek. Ma manep milawatmak bembeyet namti yek; mulup ke name ingalen penan beme olojen palen mbep.

³ In am indikdamuṅ mimiyet zemindendeṅaṅ ekṅengat nâme topme mobotnaṅ ku tabep. Am sipsip nembon ekṅen ṅeṅaṅ bemindamti mama mimi dolakṅaṅ mme am ekṅenaṅ indikti indamâbep.

⁴ Âpme bam maneti An damuṅ sambeyet ṅeṅaṅjin keyaṅ koti in zilem kwilik walelet-naṅpiṅ tatat katikṅaṅ matazin keyaṅ miak indemti kwizet buṅamak mamayet mwatonzemindewe.

⁵ An sip kaik, in kegogak an ṅeṅaṅjine ekṅengat kandeṅjinan mamti zelin gawepuwep. Nâip, Kawawaṅgalen zelaṅ kapigok zein, “Kawawaṅṅaṅ am ilinaṅgat nâme mobotnaṅ mambein ekṅen mamtoindein ma am keṅin mtoti mamaip ekṅen Kawawaṅṅaṅ keṅ taolet omba mamimindain,” (*Totatatgalen Set 3:34*)

keyepmti in sambeyaṅ keṅ mtoti mama set ke etaṅ ime delaṅ zeme noline ekṅengat kandeṅjinan mepmâbep.

⁶ Keyepmti in mama mimiṅin mtoti Kawawaṅgalen betnaṅ windenaṅben keyet kandeṅan mambep. Âpme kan temaṅ daṅgowe kan keyet in mwatindewe.

⁷ Kawawaṅṅaṅ indikdamuṅ dolakṅaṅ mamin keyepmti in nukṅaṅjin sambe tatindain beme egat betnan beit.

⁸ In keṅin kume kwaopme kaik mamti nâpeṅ nâpeṅ mambep. Kasaṅjin temaṅ Sadaṅ egaṅ gazu gazu temaṅ kebonṅaṅ mebekoti an pi ma pi wilikbi zemti ṅandepṅeṅ mamain.

⁹ Sadaṅṅaṅ tetimindiksaṅ kopme ekti ku kuṅzuṅbep nâmkṅipepeen katikṅaṅ bemtabep. Enenogat msat sambe Kilaismagen noline tapmelip ekṅenaṅ nukṅaṅ sepem kwep in tatip kegok ke in nâit.

¹⁰ Kawawaṅ ek keṅ taolet toṅaṅ egaṅ Kilais egat pembenagaṅpmti in iṅṅaṅgalen busatnaṅ temaṅmak keyet keṅan iṅṅaṅmak kwesiṅ kwesiṅ mamayet indakumtetime kobien. Keyepmti in sek sindem kan belaknik bugan timobep yaṅ bam naman egaṅ zekâkât mimndemti keṅ sewak zet zemti gwatnaṅ mimindemti iṅṅaṅ mwatonzemindewe.

¹¹ Kawawaṅ ek winde temaṅmak maṅgeyaṅ mamti mamobe keyet sesewatpene. Ke penaṅ.

Zet zemdelaṅ zenzeṅaṅ

¹² Neṅ Pita ingat zezapat meluwaṅ pemkwepmaṅ kumti Silasiyet betnan bema mkozin. Neṅ egat nâma nâgât notn penaṅ bein. Zet zapat meluwaṅ kapiyet ingat keṅin mbuteteyet nâyaṅ ma Kawawaṅgalen keṅ taoletnaṅ mamimindain keyet eyo nâmti kuyap. Kogogaṅ in egalen keṅ taolet keyet palen wetekumti mambep.

¹³ Neṅ Babilon* mkaen am nâmkṅipepeṅjinmak talip nin ma in temakwep Kawawaṅṅaṅ ombemndeye. Âpme nin sambe egalen maṅge mamanup nin in indamukumindenup. Ma nemun, Mak, egaṅ kegogak indamukumindein.

¹⁴ In Kawawaṅgalen am keyepm notn notn mti bet butem aiwep. Kilaismagen wetekumti maip inmagen keṅ sewakṅaṅ wemti weweyet mandunduyap.

* **5:13:** Babilon mka Lomamka temaṅgat kwitnaṅ ṅen bemzemkukunaṅ enenogat am nâmkṅipepeṅjin megaṅ nukṅaṅ sepem iṅṅak iṅṅak tiwien ke Babilon msalen kebonṅ ke.

2 Pita

Pitayan Zapat Meluwanj Mme Zut Beye

Zapat meluwanj kapi Pitayanj iƙɗaƙ kuyeyepmti egalen zapat meluwanj zut kapi kuye zenzeyelen ñep wagak. Am manje sekam kwep ekɗengat kuye ke am nâmkɗipepenmak kalaɗɗi lalabubuk bemti msat kataɗ mebep kokotnaɗ ekɗengat kumɗɗaye.

Zapat meluwanj yanɗaɗ kapigogapmti kuye. Am notnaɗaɗ zet pigok zewien. Zisas ku kobe zemti zet notnaɗ zemyuɗuɗgu omba penaj mbien keyepmti kuye. Zet zemyuɗuwien keyet dopmaɗ Kawawaɗaɗ mutumɗawe keyet eyo kuye. Zet notnaɗ Pitayelen zapat meluwanj tazin ke Zudasiyelen zapat meluwanj ekbegen egelanj zenâmkukuɗaɗnok tazin (2 Pita 2 ma Zudas 4–18).

Zet ɗotekɗaɗ temaɗ kapigogaɗ 2 Pita zapat meluwanj keɗaɗ talip:

1:1-2 Zet yaɗbemti zenzeyelen zet

1:3-21 Am Zisasiyanj indakumtetitiɗaɗgalen mama mimi kapigok weweyelen

2 An zikat indanda dâsuki ekɗengalen zemyuɗuɗgu yuɗuɗɗinaɗgalen yanɗaɗ

3 Zisasiyanj gilik zemkobeɗelen zet

¹ Neɗ Saimon Pita, Zisas Kilaisiyelen mulup an mamti egalen Zet Zapat Dolakɗaɗ Penaj zemkawaɗaɗ bembeyelen nâmti nakumtetiye. Neɗ zapat meluwanj kapi am in Zisas Kilais nâmkɗipem maip ingat kumbema kozin. Ek ningalen Kawawaɗaɗ teɗ mamain ma nin yominangat dopmaɗ titiyelen zapat tapmamann keyengatnaɗ gilik zemɗɗatiye. Kegok mgeyepm ingalen nâmkɗippepe sepem iƙɗaƙ yek; ningalen nembonj sepemti kwep. Ingalenmak ningalen nâmkɗippepe ke mobotnaɗ penaj.

² In Kawawaɗaɗ ma Amobotnaɗ Zisas Kilais egetgalen yanɗi nâmtâtâɗgalen mulupman mamip. Ke ma keɗ taolet ma keɗ sewakɗaɗaɗ inmak omba penaj wemti weweyelen nâmti mandundayap.

Kawawaɗaɗ iƙɗaɗgat zapat ombemɗeye

³ Zisas ek an pembedaɗ ma winde toɗ keɗogapm ndakumtetimti winde iƙɗaƙ iƙɗaƙ ndame nin mama mimi dolakɗaɗ Kawawaɗaɗ nâmtikɗaɗ mam ke mamnup. Winde iƙɗaƙ iƙɗaƙ Kilaisiyaj timti ndamukulem mam ke Kawawaɗaɗgalen winde. Nin Kawawaɗaɗgat yanɗaɗ nâmtâtâtnup beme winde ke ndame nin matinup.

⁴ Zetik mobotnaɗ penaj mimɗaye keyet penajnaɗ ninmagen kapigok sokbembeyelen nâmti gilik zemɗɗatiɗi msalen mamti bekaɗaɗgat keɗ puɗpuɗ mimi ke bamkumpemmann Kawawaɗaɗ Zisasmak tsumɗeme iƙɗaɗgat sek sepem timti mamayet naɗge.

⁵ Kawawaɗaɗ kagok mgeyepm in nâmkɗippepeɗmak mamti esemteɗ penaj mamayet mulup temaɗ penaj mbep. Kegok mti naman Kawawaɗaɗ amnaɗ mama mimi egaɗ nâmtikɗaɗ mam in ke kogogak mbep.

⁶ Kogok mti naman keɗin ma sekɗin ekdamuɗ mimi ke kogogak mbep. Kogok mti naman nâmsimti mambeb. Kogok mti naman mama mimi dolakɗaɗ Kawawaɗaɗ nâmtikɗaɗ mam ke mbep.

⁷ Kogok mti naman notn notn mti mamambep. Kogok mti naman gogot mamambep.

⁸ Mama mimi keboɗ keɗaɗ inmagen sokbem sambeleleɗgalen nâwep beme Amobotnaɗ Zisas Kilaisiyet yanɗaɗ nâmtâtâɗ mulupmanj mbewen penajnaɗmak bewe.

⁹ An ñen mamaɗanen kwitnaɗ kwitnaɗ ke ku sokbewe beme egat kapigok zenzeyelen: Ek an zikatnaɗ beɗaɗ, egaɗ zikatnaɗaɗ Kawawaɗaɗ yomaɗ zulutme mebegalen mulupman mge ke kandat kume ku maekmâtâzin.

¹⁰ Keyepmti Kilaismagen notne, in Kawawaɗaɗ iƙɗaɗgat zapat mamayet indakumtetime kokotnaɗ ke penajnaɗmak bewe e nâmkɗipemti in keyet penajnaɗ mamaɗinaɗ mkawaɗaɗ bewep. Kegok mbep beme yomen ku toindowe.

¹¹ Kegok mbanuwen maneti Amobotnaɗ ma An yomengatnaɗ gilik zemɗɗatiɗkwage Zisas Kilais egalen zemâtâtâɗ katnanen mama kwesij kwesij matazin keyet keɗaɗ mepmann ndaolonɗi met ndewe.

¹² In kwitnaɗ kwitnaɗ sambe ke zemzikat indame nâmkaliɗ bematalip ma in nâmtalip keyegak sakwalam zesowap.

¹³⁻¹⁴ Neɗ msat sekɗ belaknik kapi gaipema wesâpm ke ilak nâmtalap. Zet ke Amobotnaɗ Zisas Kilaisiyaj iƙɗaɗ zemkawaɗaɗ bemnaɗge keyepm msat sekmak mambap kataɗ zet ke ewe zemti nânâɗin mamkawaɗaɗ bemambap.

¹⁵ In Kawawaɗaɗgalen zet ke kwesij kwesij timamayet neɗ setnaɗ ñen mulupmanj giɗgiɗ mti aikindama timame indikti gulak neɗ yek bewap.

Golaɗ zenze an ekɗenaɗ Zisasiyet zet zenzeɗaɗ sokbeme Pitayanj ekmâtâge

¹⁶ In Amobotnəj Zisas Kilaisiyet winderəj ma kokotnəngət yaŋəj diindowenn ke an ɲenəj wekwat mene ma keŋəngalak zet kwileki ɲen diindoyeyəj nin ku diindowenn. Nin sokŋənik penəj tati Amobotnəj sekŋəj asekti busatnəj teməŋəjmak sokbeme ekbenn.

¹⁷ Kawawaŋəj Zisas kwizet buŋəməj mwati busatnəj elimiakpeye. Âpme busatnəj keyet keŋənən zet kapigok sokbeye, “Kapi nenəngət nemun penəj gogot mampeyap. Neŋ ek ego ego mpema mamain.”

¹⁸ Nin nsakwep ekmak kalaŋ kambuk keyet dukŋən moti manepeman zet ke kulu-luŋəngatnən topmə nâmbenn.

¹⁹ Keyepmti nin golaŋ zenze an ekɲəngalen zet nâman penəŋəj penəj mambein keyəj taŋəj keboŋ bəmti tambusosogen mambusatnəj bein kekok nâmətâbep. Kegok mti indamukulem mme ektitimi manepeme Zisasiyən kobe. Sekam saputuŋəj msat msambiyet kwati msasa mamandamkozinok Zisas kokotnəngalen kanen egalen busatnəŋəj keŋin melenj beləj mame in Zisas ekbep.

²⁰ Yaŋgət in ɲenəj kapigok weyaŋ nâmbep, golaŋ zenze an ekɲenəj buŋəj zapat Kawawaŋəj Zet Itnəŋənən meluwaŋ mimiŋəj tazin ke ilinaŋgət keŋinaŋgalak nâmti ku zenzeŋəj.

²¹ Golaŋ zenze an ekɲenəj zet zenzeŋəj ke an ɲenəj buŋəj zet ke keŋəngalak nâmbiliwati ku zenzeŋəj. An ekɲen Emetak Teŋəj ikŋəj keŋin melenj beləj bemindeme Kawawaŋəmagəngatnəj zet timti zemkawaŋ bəmkwabien.

2

An zikat indanda dāsuki ekɲəngalen zet

¹ Israel am ekɲəngət tuŋguwinan golaŋ zenze an notnəj dāsuki sokbəmti mamkwabien naman kekok an zikat indanda dāsuki notnəj ingət tuŋguwinan sokbewep. Ekɲenəj buzakeset Kawawaŋəj Zet katnəj zemyuŋgumti ingət nâmkɲəpepeŋin walebep. Mti Amobotnəj mama kanzizit main yominəngəpmti gakiye ek ke zemkandatpeme keyegak walelet sakwep sokbemindawe.

² An ekɲen keyəj mama mimiŋin okbi okbiŋəjmak sambe ke mmepme am notnəj ingət tuŋguwinəngatnəj ekɲenəj indikti indamâti keyegak mbep. Ekɲenəj kekok mame am nâmkɲəpepeŋinpiŋ ekɲenəj Kawawaŋəj Zet katnəj keyet zemtalati kwelatnəj kuwep.

³ Mti naman an zikat indanda dāsuki ekɲenəj mânep milawatgat ɲoktikŋin teməj tapme zet dāsuki mobotnəj notnəj zemti zet kelakŋəj mindamti ingalen kwitnəj kwitnəj timâbep. Yaŋgut eweŋən penəj Kawawaŋəj an ekɲen ke zelen tatagət zemkatik bəmpəy ke keyet ekɲenəj yek bəməbep. Kwitnəj kwitnəj ekɲen indawaleletgət zenzeŋəj keyəj ewe ekɲen indawalesât damuŋ tazin.

⁴ Âpme in ensel ekɲen yom mti Kawawaŋəj Zet kulume Kawawaŋəj ku aŋgaləjindeye. Âtâtindeme tambusosogen towəbienəj ke etaŋ ke matalip. Yaŋ bamgət zemdeləj zenze kanen Kawawaŋəj ekɲen zem indondoyət zapat zemindeyeyəj talip.

⁵ Am eweŋən tipman baen mamkwabien ekɲen kekok Kawawaŋəj bamkumpeme egaŋ ku indaŋgaləjge. Egaŋ tuŋgwam teməj mme kwati am bekanəj mimi sambe indawaletmâge. Âpme Noa an mama mimi teŋgət zet zenzeŋən ekmak animbi 7 etaŋ Kawawaŋəj indikdamuŋ mimindeme dolakŋəj tabien.

⁶ Âpme itnəŋən tipman baenen mka teməj zut Sodommak Gomola ke kekok bekanəj palakŋəj beme keyepmti tepgət zeme toti tewəj indazimâge. Keyəj an bekanəj mamip bam ekɲen yominəngət dopmaŋ Kawawaŋəj mutumindawe keyet golaŋin titiŋəj.

⁷⁻⁸ Kogogak itnəŋən tipman baenen an ɲen Lot ek mamaŋəj teŋ egaŋ am bekanəj mimi ekɲenəj meluwaŋ bekanəj sakambukŋəjmak ke mmamkwapme kan kataŋ ekɲəngət tuŋguwinan ke mamti mama mimiŋin ke ekti keŋəj nukŋəj beme ekɲəngət kembeŋ omba penəj mamtan. Kegok mmambe mame Kawawaŋəj Lot aŋgaləjpeye.

⁹ Kawawaŋəj Amobotnəj am teŋ mamaip ekɲen nukŋəj sokbemindame ɲep maŋgaləj indein ma am bekanəj mamip ekɲen keyet dopmaŋin matim metne metne bam zemdeləj zenze kanen omba penəj mutumindame deləj zewe.

¹⁰ Am keŋinan bekanəngət tikŋəjəj mamisik tazinaŋ Kawawaŋəj nâme ku mopme sekŋiyek mamsaip. An ekɲen keboŋ ke dopmaŋ mgasik penəj mutumindame tiwep.

An zikat indanda dāsuki keyəj kiŋgəgəpiŋ zeingat zewi mti ensel Kawawaŋəj Zet kulume indamâpme tototnəj ekɲenmak kogogak maatindondoip.

¹¹ Kawawaŋəj Zet ensel windeŋin teməj penəj tazin ekɲen keyəj kogogak Amobotnəj zikatnən ensel bekanəj ekɲəngət ɲenzinŋ omba ku mamip ma ku manzemtalindeip.

¹² Âpme set kilenj an ekjen keyanj zet yananj ku nâmâtâlip keyet ekjenanj zet belaknj penanj manâip. Keyanjut an ekjen keyanj tam boyanj sekjinanjgat tiknjnj nâmti mamâlip keyet katanj ekjenanj ilinanjgat sekjinanjgalen kwitnanj kwitnanjgat nânâ etanj mamâlip. Kegok mti amnanj songom zupmanj maindowalelip sakam kekok Kawawananj indomyalonjme temebep.

¹³ Mti mama miminjin mgasik keyet dopmanj tiwep. Ekjenanj kasup sutnateman kenjanj bekananj mimiyet tiknjnj manâip ke mamip. Yanjgut am nâmkinjpepenjmak in tu meunjin timbumondekti tatnime set kilenj an ekjen keyanj inmagen koti meu ilinsakwep tatnip. An ekjen ke dâsukinjinberj keyepm ingalen tototalin ke mme mgasik tabein. Mti Zisasiyet kwizet bujananj mamtotpeip.

¹⁴ Kan katanj imbimak yom aiikgat imbiyet zikat posi mamip mti bekananj mimiyelen tiknjnjn omba penanj wemindain. Am nâmkinjpepenjin tuwat tuwat ekjengat kwitnanj kwitnanj kebonjgat zet kelaknjnj mimindamti indamandame yom ekjenmak tusumti mamip ma mânep milawatgat kenjin temanj bemti mamaip. Am manje ekjen ke tezinj njandanjgat zapat mamaip.

¹⁵ Ekjenanj mama mimi esemtenj ke katikpenti Beoyet nemunanj Balaam eganj mânep tisât nâmti set bekananj mâti tiye kogok ekjenanj mamip.

¹⁶ Ek bekananjgat tosananj titiyet njoktiknjnj temanj tatnânepeme Amobotnananj zet kululuwanjgapm njenzinjin msaye. Âpme donjki zet njep ku zenzeyelenanjgut zet amnanj manzeipnok zemti golanj zenze an dâsuki ke zemkulumpeye.

¹⁷ Am ekjen kebonj ke tu zikatnanj bembenanj ma zanza tagâyanj kumbume mekopme map ku matozin kebonj. Kawawananj munduminj tambusosogen weyanpeye. Ekjenanj tambusosok kinjinanj keyet kenjanj mebegat zapat ombepeye keyet metabep.

¹⁸ Ekjenanj mamponjanjin kumti zet manzeip ke penanjepinj. Ekjenanj am notnanj imbimak set kilenj mama ma mama mimi mgasik notnanj keyet zet kelaknjnj mimindamti kenjin mamwalip. Âpme am ekjen ke nâmkinjpepen alaknjnj kolo kogogapm naman sakwep penanj mama mimi bekananengatnanj timkwatindendenanj keyen ewe gilik zemti melo.

¹⁹ An ekjen keyanj am ekjengat pigok zetik maminindaip, “In zii zet ke njep katikpenti lala mebegalen.” Yanjgut an ilin ke waleletgalen kimbat kenjanj tatingjut kekok manzeip. An njenanj bekananjgat nâme mopme mambe beme eganj keyelen kimbat kenjanj toti mambe.

²⁰ Nâip, am mama mimi bekananj mâti mamiwanj kenjin gilik zeme Amobotnanj ma Anjgalalanj Tonanj Zisas Kilais manâmkinjpeip. Ke naman ekjenanj peme tapme gilik zemti mama mimi bekananj keyet kenjanj ewe melumanjme keyanj indatamkitik mti matazin. Kegok mip beme ewenjanj mama miminjin belaknik bekananj beyeyanjgut bangat bekananj penanj bewe.

²¹ Am ekjen kebonj mama mimi tengalen set ku nâmâtâti kekok mbiek ze keyanj bekananj omba penanj ku benak. Yanjgut am tenj mamayelen set ma Kawawanjgalen zet katnanj zemzikat indammiminjanj ke katikpenti ewe mama mimi bekananen mepme bekananj penanj mambein.

²² Am ekjen kebonj ekjengat zet pigok zenzenanj ke katiknjnj mambein, “Tam ekjenanj meu okme topme ewe keyegak manip.” (*Totatatgalen Set 26:11*)
ma “Bo ekjenanj tu zululoyanj meti ewe witiwiwen manzinjinjip.”

3

Penanj sukwep Amobotnanjgalen zet penanjepinj ku bewe

¹ Kilaismagen notnne, nejn ingat zapat meluwanj kumindama sek zut ilak bein. Nejn zet njenanj kuwann ke ma bam kuyap kapiyet in nâm yunjunjunjpepinj esemtenj nâmâtâtâgat nâmti kenjin mbuteyap.

² In ewenjanj golanj zenze an tenj mamkwabien ekjenanj zet zewien ma Kawawanjgalen Zet Zapat Dolaknjnj Penanj zemkawanj bembeyet an indakumtetiinjnj ekjen Amobotnanj ma Anjgalalanj Tonanjgalen zet mandiiindoip ke ilinsakwep weyanj nâmtimti timambep.

³ Mti njenanj penanj kapijgok nâmkatik bewep. Kan delanj zenzeyelen bududuk tabeme an notnanj mgasik sokbemti zet kukak zet zemti mama mimi bekananjgat tiknjnjn tatindain ke mti mambeip.

⁴ Mti pigok zewep, “Amobotnanj gilik zemti kosât zetik mgeyet manzeiwan penanj denen? Ningat yenjapapme ekjen pi gakimâpme delanj zemâge âpme kwitnanj kwitnanj sambe kululuw msat sokbemti wenje sepem kekok ke pi ewe wemkwazin.”

⁵ Kegok tazewanjgut ewenjanj kululuw ma msat sokbewun âpme msat ek tuyengatnanj sokbemti witiwip temanmak msat sepemnok yek wenje. Kawawananj zet etanj zeme sokbewun ke nânâyent wisat mamip.

⁶ Âpme bam tuyaŋgak gwawam kwati am ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe asekmâge.

⁷ Ma zet zeme kwitnaŋ kwitnaŋ sokbeye keyaŋgak kululuŋ msat alak pi talup pi Kawawaŋgalen zemdelan zenze kan keyet tewaŋ idazinziyet damuŋ talup. Âpme am bekanan ekŋenan dopman tiwep kan keyet egelan kegogak asekalupgapmti keyet damuŋ talup.

⁸ Notnne penan, Amobotnaŋgat zikatnaŋ msasa kwep ma nup kan 1 tausen eget ke idikme kwepnok mambalup. Kogogapm keyet ku kandatindowe.

⁹ Amobotnaŋ egaŋ gilik zem kosâgât zetik mgeen olatiyepm kan ewe tusume mamezin zemti am notnaŋ ekŋenan nâme kegoknok mambein. Keyaŋgut kegok yek egaŋ am sambe walepme delan zenaŋgapmti am sambe yominangatnan keŋin gilik zenzeyet kan bugan matusumindain.

Kululuŋ ma msat kapi aseksâpmilup

¹⁰ Amobotnaŋ kokotnaŋgat kanan am kambu titi memendepmak matimkwalip kegok kobe. Kopme kululuŋ ek kwisak temaŋ kumti asekte ma kwitnaŋ kwitnaŋ kululuŋen weme maeknup kapi tewaŋ zimâpme delan zemâbe. Msat ma msat palen kwitnaŋ kwitnaŋ tazin kapi zime delan zemâbep.

¹¹ Kwitnaŋ kwitnaŋ sambe pi yek bemâbe keyepmti in teŋ mamti kwitnaŋ kwitnaŋ Kawawaŋgaŋ nâmtikŋaŋ mamti ke mbep.

¹² Mama mimi kegok mti Kawawaŋ kokotnaŋgat damuŋ mbep. Mti in mulup windeŋaŋbeŋ mti egalen kokot kanan ke mandame sokŋanik kobe. Kan keyet kululuŋ tep temaŋaŋ zime yek bewe ma kwitnaŋ kwitnaŋ kululuŋen weme maeknup pi kegogak teziŋgat kipmaŋaŋ kâme zalim tobe.

¹³ Âpme nin Kawawaŋgaŋ kululuŋ alakŋaŋ ma msat alakŋaŋ mme sokbeme ndandayet zetik mimndandaŋaŋ keyet damuŋ tapmanup. Mka msat alakŋaŋ ke am mama mimi teŋ mti mamaip ekŋenan toŋaŋ bembeyet zeye.

¹⁴ Kogogapm notnne penan in kwitnaŋ kwitnaŋ keboŋ sokbemindandayet damuŋ mamti Kawawaŋmak keŋ sewakŋaŋ palen mambep ma egat zikatnan kwetetepmaŋ ma mubuluŋ tabep.

¹⁵ Âpme Amobotnaŋaŋ kan ewe tusume teepmaŋ mepme ekti zewep. Nin keŋ gilik zenzeyet egaŋ damuŋ tazin kegok nâmbep. Ningat notn Pâlan zet keyegak Kawawaŋgaŋ ŋoktikŋanen beme ingat kegok kumindaye.

¹⁶ Egaŋ zapat meluwaŋ sambe kuyeen nâlen zet kumindayap galak zeme kuye. Kegogapmti am nânâŋinpiŋ ma am nâmkŋipepeŋin tuwat tuwat ekŋenan zet keyet yaŋaŋ nukŋaŋ penan tazin ke ŋep ku nâmatâtâgalen. Ekŋenan zet keboŋ keyet yaŋaŋ manzemyuŋguip ma Kawawaŋgalen zet katnaŋ sambe kegogak manzemyuŋgupgapmtiŋut dopman walelet aikmâbep.

¹⁷ Notnne penan, golaŋ zet eweŋan diindondaŋaŋ keyepmti am belakŋaŋ penan mamaip ekŋengalen zemyuŋguŋguyaŋ keŋin mme yuŋgume sukŋaŋ bewepmagengat keŋin weyaŋti damuŋ mbep.

¹⁸ Âpme Amobotnaŋ ma An Aŋgalalaŋ Toŋ Zisas Kilais egalen keŋ taolelan indamukulem mme egat yaŋaŋ nânâyet nânâŋin masemem mopmambe. Mme nin Ek kwesin kwesin sesewatpemtî mamambanup! Ke penan.

1 Zân Zânañ zapat meluwañ ñeñañ mge

1 Zân kapi Zisasiyet nembrañan ñen egañ nâmtikñañ mamin kwitnañ Zân Zebediyet nemuñan keyañ kuye. Egañ Kawawañgalen Tâtâ Alakñañ kapiyet zapat meluwañ ombanik kuye. An keyañ 1 Zân ma 2 Zân ma 3 Zân ma Kie Kienok ma buñam zapat zulak zulak e egañegak kuye. Zân kapi Zisasiyet donañ penañ. Mamañ Salome ek Maliayet notnañ isikñañ mene (Zân 19:25). Zapat meluwañ kapi nukñañanmak enenogat zemâtâtât pembenañ ku miminñan am kwiyet kumindandañan e sosok ku tazin. An Kawawañgalen zezapatgalen nânâninmak mambien ekñenañ Glik zet kukuñan ma zet notnañ zenzeñan ke ekti Zânañ kukuñan zewien.

Zet ñotekñañ Kawawañgalen Tâtâ Alakñañgalen buñam zapat zulak zulak tazinen keyet katañ zapat meluwañan kapi ewe mwati kuinegak: 1 Zân 1:1 ma Zân 1:1, 14 ma 1 Zân 1:4 ma Zân 16:24. Zet keboñ omba penañ tapmelip. Zapat meluwañ kapi nukñañ am notnañ zet mutu mutu mti zenze ekñenañ dapmelañge ekñengat tunjuwinanen omba zewien. Zisasiyet yañan zemkandadat mulup mti zet an nânâmagañ zenze zenup zemti zet zeme yuñgumtemege. Kegogapmti Zânañ eksese zet kumindaye.

Zet ñotekñañ kapigogañ 1 Zân zapat meluwañ keñan talip:

1:1-4 Zet yañbem zenze zetmak Zisasiyañ am tunjupminan an penañ sokbembenañgalen zet

1:5-2:28 Am nâmkijpepenimagañ Kawawañmak nemuñan Zisasmagen tususunin tazin ke mkatikñañ bemti tatagalen zemâtâtât zet

2:29-4:6 Kawawañgalen nemunamba mama ke Kawawañmagengatnañ keyepmti mama ke nâmkijpem timti mama kanzizit toñañ bembeyelen

4:7-21 Kawawañ ek gogot toñañ

5:1-12 Kilais nâmkijpemti mama keyet yañan dâsuki ma penañ ke notn notn mti mama keyañ msokbewe

5:13-21 Am nâmkijpepeninmak ekñengalen zet tepumañ ma zet zemdelañ zenze zet

Zemâtâtât zet

¹ Yañbembenañ baen mama kanzizit mamayelen zapatnañ wemti wemkwage. Keyet yañan Zisas Kilais. Ke nin zeme nâmbenn ma zikatnnañ penañ ekbenn. Nin ke ekti betnnañ penañ timakbenn keyepmti nin zetnañ keyet meluwañ mimindanup.

² Mama ke sokbembkawañ beme ekbenn. Mama katikñañ mama An ke Bienmagen tageyañ bam ninmagen sokbembkawañ beme nâwenn. Keyet nin zapatnañ mandiin-donup.

³ Keyepmti nin egat mamañan eknâmbenn keyegak nin kegogak zapatnañ mandiin-donup. Diindomann nâmti kot ninmak tusume keñ kwep bemti Bipmañmak Nemuñan Zisas Kilais egetmak keñ kwep ñep bemti mabanup.

⁴ Tunjupmnan kegok sokbeme nin sambe oloñen mmann delañ zenzeyet zapat meluwañ kapi kumti indayap.

Nin mama mimi busatnanen etañ mbanup

⁵ Zisasmagen nin zet zapat zeme nâmbenn keyepmti in kapigok mandiidonup: Kawawañ ek An busatnañ toñañ. Tambusosok bugan ekmagen ku tazin.

⁶ Nin tambusosogen mamtingut, “Nin Kawawañmak tusunup,” zenup keyañ ñep penañ ku bein. Kegok mamnup keyañ mme nin dâsuki toñañ benup. Âpme zet penañ ñotekñañ ke ninmagen ku matazin.

⁷ Kawawañ ikñañ busatnanen mamain kegogak nin busatnanen mabanup beme Kilaismagen notnne ekñenmak keñ kwep bemti tapmann Nemuñan Zisas egañ gakime sipmañ mulage keyañ yomm zulupme kwetetepmañ mabanup.

⁸ “Nin yom ku tatndain,” kegok zenup beme keñ matetipenup ma zet penañ ñotekñañ ke keñnanen ku tazin.

⁹ Âk nin yomm zemkawañbenup beme Kawawañ zeme penañak masokbein ma teñ mama toñañan yomm zemdelañ zemndein ma myuñguñgu sambe ke manzulutmâzin.

¹⁰ “Nin yom ku maminup,” zemann zet keyañ mme Kawawañ an dâsukitoñ kegok mambein. Kegok manzenup keyañ msokbeinen Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ ke ningat keñnan ku tazin.

2

Zisas Kilais egañ ningalen mukulem mimi an bein

¹ Nâgât nemanne penañ, in yom mbiékmgangapmti zapat meluwan kapi kumti indayap. Nin yom mbanup beme ningat mundumnanen Zisas Kilais ek mama ter toñañ egañ Bipmanğat ndaŋgalañ ndendeyelen nâmti mandundum sain.

² Kawawañañ Zisas zempeme toti ningat yomgapmti gakime sipmañ mulage keyañ ningat yomm zuluge. Wa ningat etañ yek. Msat sambe am ekñengat temakwep gakiye.

³ Nin Kawawañ zet zapatnañ zempepeñañ ke mañgawepenup bemelak nin ek manâmpenup ke penañ manâmkawañbenup.

⁴ Ma an ñenañ Kawawañgalen zet gawepupupiñ mamti zewe, “Neñ Kawawañ nâmpeyap,” zeweyen an ke dâsuki toñañ. Kegok manzenup keyañ msokbeinen Kawawañgalen zet zapat dolakñañ penañ ke ningat keñnan ku tazin.

⁵ Âk an ñen egañ Kawawañgalen zet mañgawepun beme an keboñ egañ penañ sukwep Kawawañ gogot mamsain. Kegok mti nin Kawawañmagen tusumti tapmanup kegok penañ bein.

⁶ An ñen egañ, “Neñ Kawawañmak tusumti mamayap,” zein beme egañ Zisasiyañ mama mange sepm kegok mamain.

Busatnañ mamti keñ dopmañ sam dopmañ sam mti mambep

⁷ Kilaismagen notrne penañ, neñ zet pi alakñañ ku kumindayap. Zet kapi in yañbemi Zisasiyelen buñam zapat nâmti nâmkñpewien keyegak kumindayap. Zet yañbemi zemzikat indam mbien kegogapm zet itnañañ zeyap.

⁸ Yañgut zet kuyap keyañ zet alakñañnogak tageyañ matazin. Keyet penañañ Zisasmagen sokbye ma imagen kogak sokbein. E yañañ kapigok tambusosokgalen bekanañañ yek bemâpme busatnañgalen mama mimi dolakñañañ sokbemkawañbemi tazin.

⁹ Âpme an ñen egañ notnañğat keñ kasa manâin an keboñañ, “Neñ busatnanen mamayap,” ku zewe. Kogogapmti ek ewe tambusosogen mamain.

¹⁰ An ñenañ notnañğat gogot mamti egañ busatnanen mamain. Busatnanen mamain keyepmti yom ñenañ ma tetimaemae ñen sokbemsame ku tokutuwe.

¹¹ Ma an ñen egañ notnañğat keñ kasa nâmpewe egañ yomgalen tambusosok keñañ tati tambusosok seleset meti set ku ekti mesâgât olabe enenogat tambusosogañ zikatnañ simuñ tapme kegok mbe.

¹² Kilaismagen nemunambanne, in Zisas Kilais egat pbenanğapmti yomin zulutin-dendenañ keyepm zet kapi kumindayap.

¹³ Yeñ bipmne in Kilais eweñañ baenen takwapme egat yañañ nâmtâmbien keyepmti zet kapi kumindayap. Anemba zomolimne in Kawawañañ windenañ indame an bekanañ mimi windenañ mtobien keyepmti zapat meluwan kapi kumindayap. Animbi nemba, in Biwin Kawawañğat nâmtâlip keyepmti zapat meluwan kapi kumti indayap.

¹⁴ Bienne, in Kilais egat yañañ nâmtâlip keyepmti zapat meluwan kapi kumindayap. Anemba zomolim, in windenjin temañ tazin ma Kawawañgalen zet keñjin tapme Sadañgalen tetimaemaeen katikñañ bewien, keyepmti zapat meluwan kapi kumti indayap.

Keññ temañ msalengalen kwitnañ kwitnañ keyet ku bewanup

¹⁵ In am mama mimiñin bekanañ ekñenmak ku tusuwep ma keñin msatgalen kwitnañ kwitnañ keyet palen ku peme wembe. Kogok mbep beme in Biwinnañğat tikñañ ku nâmbep.

¹⁶ Nâip, mama mimi bekanañ seginañ nâmtikñañ mamti ke ma msat palen kwitnañ kwitnañğat eksegat ma sekñ mobot ke Biwinnañgalen ñoktikñañğatnañ yek. Ke msat kapiyelen kwitnañ kwitnañğat tikñañetañ.

¹⁷ Âpme msat kapiyelen kwitnañ kwitnañ ma tikñañañ tazin kapi ilinsakwep yek bemâbe. Mme an ñen Kawawañgalen zet gawepumti mambep beme egañ kwesin mamti mamambe.

Kilaisiyet kasañane tasokbemâlip

¹⁸ Nemunambanne, Kilaisiyañ kokogalen kan ilak bududukbein. In Kilaisiyet kasañane sokbembeyet zeme nâwien e ilak omba penañ sokbemâbienañ tapmaip. Keyepmti kan bududuk penañ bein kegok ilak nânu.

¹⁹ Ekñen keyañ ningat tunğupmnangatnañ sokbewien keyañgut ekñenañ ninmak tusumti ku mamaip. Ekñenañ ninmak keñ kwep mambiek ze ku katimndewiek. Yañ ndembien keyepmti ekñengat yañañ kapigok nânu ekñen ke Kawawañañ ninmak mamayet ku ombemindeye.

²⁰ In ekñen nembon yek. In Emetak Teñ ke timâbiengapmti in Kawawañgalen zet katnañ ke nâmkawañbewien.

²¹ Meluwañ kapi in, “Kawawañgalen zet penañ ñotekñañ ke ku nâip,” zemti ku kumindayap. In zet ke nâmtât talip keyepm kumindayap. An zet dâsukitoñañ zet tazeip ke Kawawañgalen zet katnañ penañ kemagengatnañ yek. Ilinanggat keñjinalgalak tazeip.

²² An zet dâsukiton ke kwiyet zesenu? An ñenañ zewe, “Zisas Kilais Kawawañ ku ombempemti zempeme toge,” zewe beme an keyañ Bien ma Nemunañ eget mambamkumidein keyepmti ek Kilais egat kasañañ.

²³ An ñenañ Zisas Kawawañgat Nemunañ mambamkumpein keyañ zeinen egañ Bipmañ Kawawañ ku nâmpain kogok bein. An ñenañ Nemunañgat an Kawawañ ombempepeñañ Kilais zein beme egañ Bipmañgat kegogak ñep nâmpain zenup.

²⁴ Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ Zisasiyañ eweñañ baenen msalen ekmak mamti nâmkwabien ke mkatikñañ bemti mambep. Kawawañgalen zet katnañ ke nâmkatik bemti mama Bip Nemun zut egeñañ kegogak ingat nâmtikñañ mamimindein.

²⁵ Ke Zisasiyañ ikñañ mama kanzizit mama ke ndandayet zetik mti buñañ zapatnañ diindoye ke ndawe.

²⁶ Am keñin mamimyungumindeip ekñengat zet zapat kegok kumindayap.

²⁷ In Emetak Teñ Kawawañmagengatnañ tiwiengapmti in nânâ notnañgat ku maolalip yek. Emetak Teñ egañ mama mimi dolakñañ manzemzikat indamin. Emetak Teñgalen zet ke dâsuki yek, penañ sukwep keyepmti egañ manzemzikat indain katan keñinan mkatikñañ bemti mamambep.

²⁸ Nembanne penañ, in Kilaismak tusum mamambep. Âpme maneti kan delañ zenzeñañ ikñañ kot sokbemkawañ beme in winderjinber tabep keyepm nin egat zikatnañ sakambuk ku mbanup.

²⁹ In Kilais ek teñ toñañ maekmâtâlîp beme in pigok nâmtâtâlîp. In am ñen mama mimi teñ mme in nâip ek Kawawañgat nemunambañgapmti kegok mamin.

3

Nin Kawawañgalen nemunamba mamanup

¹ Neñe neñe, Bipm Kawawañ egañ gogot omba penañ mimndamti ningat, “Nemunambanne,” manzein. Kogogapmti nin egat nemunambañane mamann msat kapiyelen am ekñañ Kawawañgat yañañ ku maekmâtâlîp. Sepem kegogak ekñañ ningat yañ ku manndikmâtâlîp.

² Notne penañ, kan pigogat nin Kawawañgalen nemunambañane penañ mamanup yañgat maneti naman sepem zigok penañ mamambanup? Alak sosok ku sokbemkawañ beme eknup keyangut nin kapigok nâup. Bangat Amobotnañ sosok sokbemkawañ bewe kan keyet ikñañ penañ ilak ekti egalen mama sepem keboñak mambanup. Kan keyet nin ilak ikñañgalen yañañ penañ ke ekmâtâbanup.

³ Âpme am sambeyañ kan keyet webemti damuñ mambep ekñañ Kilaisiyañ kwetetepmañ mamain sepem keboñagak kwetetepmañ besâgât webematalip.

⁴ An ñenañ yom mamin beme Kawawañgalen zet maangosoin eneyet zet angososo ke yom.

⁵ Ma Kilais egat yañañ nâup. Egañ yom peme mebegat kwatoti ikñañ yompin penañ manje.

⁶ Keyepmti am sambe ekñañ Kilaismak tusumti mamaip ekñañ yom mti mimiek ku mamip. Âk ñen egañ yom tusumti mamin beme egañ Kilais ewe ku ege ma yañañ ku nâmtâtage kegok bein.

⁷ Nembanne penañ, in weyañ damuñ mbep. Am notnañ bekanaj mimiyet zet kelakñañ mme in ku nâmindewep. Ñen egañ mama mimiñañ kwitnañ kwitnañ pembedañ mamin an keyañ kwetetepmañ mamain. Kilaisiyañ kwetetepmañ mamain sepem keboñak egañ mamain.

⁸ An ñenañ yom tusumti ewe mbe beme an ke Sadañgalen mangeengatnañ. Sadañ ek eweñañak yañbemti yom aigeyañ ewe mamkwazin. Keyepmti Kawawañgat Nemunañ egañ Sadañgalen mulup kumaseksâgât koge.

⁹ Am ñen Kawawañgat nemunambañ bewe beme egañ yom tusumti ewe ku mbe. Kawawañmak mamayelen winde tatsame ekmagengatnañ sokbeye. Keyepmti egañ mama mimi bekanaj ewe ku tusumti mbe.

¹⁰ Kawawañgalen nemunamba mamaip ma Sadañgalen nemunamba mamaip keyet yañañ kapigok sokbemkawañ beme ekmâtâtâtgalen: An ñen mamañañ teñ ku mamti notnane notnañ ekñengat gogot ku mbe beme ek, “Kawawañgalen nemunamba,” ku zenzeyelen.

¹¹ Kawawaŋgalen bujaŋ zapalen in zet kapigok nâmkwabien: ŋenaŋ ŋeniyet gogot ŋenaŋ ŋeniyet gogot mbep.

¹² Nin Kaingalen mama mimi mgeen ke ku mbanup. Ek Sadaŋgalen an bemti meniŋaŋ isikŋaŋ kume gakiye. Kume gakiye keyet yaŋaŋ kapigok, egalen mama mimiŋaŋ bekaŋaŋ âpme meniŋaŋgalen mama mimiŋaŋ teŋ ke eksokbemtiyepm kuye.

¹³ Kilaismagen notnne, am nâmkŋepepeŋiŋ ekŋenaŋ keŋ kasa mimindame ku palapewep.

¹⁴ An ŋen egaŋ notnaŋgat keŋaŋ ku bewe beme ek Kawawaŋgalen an yek; gakiŋiŋaŋ nembon mamain. An ŋen notnaŋgat gogot mam beme egaŋ mama kanzizit ke timti mama mimiŋaŋ gakiŋiŋaŋ nembon keyetnaŋ wage sepem bein.

¹⁵ An ŋenaŋ notnaŋ ŋeniyet keŋ kasa mpewe beme Kawawaŋgat zikatnan an keyaŋ notnaŋ penaŋ kume gakiye. In nâip an ŋenaŋ notnaŋ kume gakin beme ekmagen mama kanzizit ke ku tasain.

¹⁶ Notnnaŋgat keŋ bembe keyet yaŋaŋ Kilaisiyaŋ ningapmti mamaŋaŋ ketalasiye keyet palen ekmâtâbenn. Âpme nin kegogak notnne nâmkŋepepeŋinmak ekŋengat sekŋ talasimti gakiwanup beme keyaŋ mukulem mimindewanup.

¹⁷ Yaŋgut an ŋen mânep milawatnaŋ sambe penaŋ tasawe mene beme egaŋ ekme notnaŋ nâmkŋepepeŋinmak ŋen milawatgat olat olat mme ekti sasapiŋ igak timti mambe beme egaŋ, “Neŋ Kawawaŋ gogot mamsayap,” zenzepiŋ. Kegok zeme ŋep ku benak.

¹⁸ Nemunambanne, nin am notnne notnaŋ ekŋengat gogot ke belak zeletaŋ ma belak dembusegaŋ etaŋ ku zewanup. Nin ekŋengat keŋŋ penaŋ beme mukulem dolakŋaŋ penaŋ mimindewanup.

Kawawaŋgalen nemunamba manuwaŋ bekaŋaŋ ŋep penaŋ ku mimiyeleŋ

¹⁹ Nin notnnaŋgat gogot mamnup beme nin mama mimi penaŋ sukwep Kawawaŋgalen zelaŋ zein ke mâti mamnup. Mme keŋnaŋ Kawawaŋgat zikatnan kiŋgagaŋiŋ nâmtalati matazin.

²⁰ Kawawaŋ kwitnaŋ kwitnaŋgat yaŋaŋ ŋotekŋaŋ nâmmâtâpme delaŋ zein keyepmti ŋoktikŋaŋ zem ndowe beme nin Kawawaŋgat zikatnan ku kiŋgagatgalen.

²¹ Kilaismagen notnne, nin yom ku tatndain beme Kawawaŋmak zet zenâ zenâ mimiyeŋ ku kiŋgabanut.

²² Nin egalen zetnaŋ penaŋ ke maŋgawepumti mama mimi Kawawaŋgaŋ egaŋ nâme dolakŋaŋ mambein ke maminup keyepmti nin kwileki ŋeniyet dundumsaman egaŋ mandain.

²³ Kawawaŋgaŋ nin egalen zetnaŋ gawepupuyet nâmti kapigok zeye: Nin Nemunaŋ Zisas Kilais egat penaŋ sukwep nâmkŋepemti egalen zetnaŋ kapi maŋgawepumambanut, nin ŋenaŋ ŋengat gogot mti gogot palen mamayet manzein ke mbanup.

²⁴ An ŋen egaŋ Kawawaŋgalen zetnaŋ gawepumti mamain egaŋ Kawawaŋmak tususu kwep mamalup. Mme Kawawaŋgaŋ iŋiŋaŋ ekmak wetekumti mamain. Nin Zisasi nâmkŋepemant kan keyet Kawawaŋgaŋ Emetak Teŋaŋ mandain. Emetak Teŋ ndaye keyaŋ msokbeinen Kawawaŋgaŋ ninmak tusumti mamain.

4

Golaŋ zenze an dâsuki omba penaŋ sokbewienan tapmaip

¹ Kilaismagen notnne, am dâsuki omba penaŋ sokbemti msat kataŋ mekobienan tapmaipgampmti ekŋengalen zet ke Kawawaŋmagengatnaŋ ma yek zemti weyaŋ nâmmâtâbep.

² Kawawaŋgalen Emetak Teŋ kapigok set ŋep ekmâtâtâtgalen. An ŋenaŋ, “Zisas Kilais ek Kawawaŋmagengatnaŋ an penaŋ sokbeye,” kogok zewe beme ek Kawawaŋgalen Emetak Teŋ tasain.

³ Ma an ŋenaŋ, “Zisas Kilais ek Kawawaŋmagengatnaŋ an penaŋ ku sokbeye,” kegok zewe beme ek Kawawaŋgalen Emetak Teŋ ku tasain. Ek Kilaisiyet kasaŋaŋgalen zet zemkawaŋ bein. Ek Kilaisiyet kasaŋaŋ sokbembeyet zeme nâmbien ke ilak sokbemti tapmain.

⁴ Nembanne penaŋ, ilin Kawawaŋmak mamaip keyepmti in an zet dâsuki ekŋengalen zet ke mtopewien. Emetak Teŋaŋ ingat keŋinan tazin keyelen windenŋaŋaŋ am msat kapiyelen ke sebempein.

⁵ Am zet dâsuki toŋ ekŋenaŋ ilinaŋgalen ŋoktikŋinaŋgat etaŋ zet manzeip ke Kawawaŋmagengatnaŋ yek. Ilinaŋgalen ŋoktikŋinaŋgat manzeip ekŋen ke Kilaisiyet kasaŋane. Zet manzeip ke msat kapiyelen etaŋ masokbein keyepmti am sambeyan zet ke tikŋaŋ nâmti mamâlíp.

⁶ Nin Kawawaṅgalen am keyepmti an ḡenaj Kawawaṅ manâmâtâzin an keyaṅ ningalen zet manân. Ma an ḡen Kawawaṅ ku nâmâtâpein an keyaṅ ningalen zet ku manân. Sepem kekok sokbeme zet penaṅgalen Emetak Teṅ ma zet dâsukiyelen am ke maekmâtâtṅrup.

Kawawaṅ ek gogot toṅaj

⁷ Kilaismagen notnne, nin ḡenaj ḡeniyet gogot ḡenaj ḡeniyet gogot mbanup. Eneyet notnnaṅgat gogot mimi ke toṅaj Kawawaṅ. Gogot palen mama ke ekmagengatnaṅ. Keyepmti an ḡen gogotmak mambe beme ek Kawawaṅgat nemunambaṅaj bein. Kawawaṅgat yaṅaj nâmâtâpein.

⁸ An ḡenaj gogot mimipij mambe beme egaṅ Kawawaṅ ku nâmâtâpein. Eneyet Kawawaṅ ek notnnaṅgat gogot mimi keyet ḡotekṅaj penaṅ.

⁹ Kawawaṅaj Nemunaṅ kwewetaṅ ke nin mama kanzizit aikndandayet nâmti msalen peme toge. Egat gogotnaṅgat yaṅaj ninmagen mimkawaṅ beye kekok mgeyepmti nin Nemunaṅgalen pembedaṅgat mama kanzizit titiyelen.

¹⁰ Âpme gogotgat yaṅaj kapigok tazin, nin Kawawaṅ keṅ taolet ku msawen egaṅ iṅaj Nemunaṅ peme toti ningalen yom zulutmâge.

¹¹ Kilaismagen notnne, Kawawaṅaj gogot temaṅ kekok mimndayeyepmti nin kekok gogot dopdop mti mbanup.

¹² Msat palen kapi an ma imbi ḡenaj Kawawaṅ ku ege. Yaṅgut nin am ḡenaj gogot dop dop mti manup beme Kawawaṅ ninmak main ma egalen gogotnaṅaj ninmagen mawemndain.

¹³ Kawawaṅaj iṅajgalen Emetak Teṅaj ndaye keyepmti nin egat nembaṅane kok nânupgâpmti ekmak ningalen tususu kwep tatndain.

¹⁴ Bien egaṅ Nemunaṅ msat kataṅ am yommak nin angalaṅdendeyet nâmti peme toge. Âpme nin zikatn penaṅaj ekbenn keyepmti nin zet keyet yaṅaj mandiinonup.

¹⁵ Keyepmti an ḡenaj, “Zisas ek Kawawaṅgat Nemunaṅ,” zet kekok ke zemkawaṅ beme beme egaṅ Kawawaṅmak tususu kwep mti mamalup. Ma Kawawaṅaj ekmak wetekumti mamain.

¹⁶ Kawawaṅ gogotnaṅ ninmagen sokbeye ke nin ekti nâmkatik pewenn. Kawawaṅ ek gogotgat ḡotekṅaj penaṅ keyepm ḡen ek gogotmak mambe ek Kawawaṅmak tususu kwep mti mambe ma Kawawaṅaj kekok ekmak wetekumti mambe.

¹⁷ Zisasiyaṅ msalen maṅge kan keyet egat mama mimijaṅ gogot palen mama ke mgeyet sepem kekok nin gawepumti egalen mama mimijaṅ ke mâbanup. Âpme mama mimi nodanṅat gembembe ke keṅdan misisikṅajmak tapme iṅajgat kokotnaṅgat kanaṅ beme nin kingagapiṅ tabanup.

¹⁸ Gogot palen mama ma kingagat palen mama egelaṅ notn notn ku milup. An ḡenaj pigok zein, “Kawawaṅ egaṅ nenanṅat yomm dopmaṅ mutumnawe.” Kekok manzemkingazin ma an ḡenaj pigok zein, “Kawawaṅ nâgât gogot mamin.” An kekok zeinaṅ ku makingazin. Gogot penaṅaj kingagat sambe makwizikme mowezingapmti am gogot mamip ekḡenmagen kingagat ku tazin.

¹⁹ Nin Kawawaṅaj gogot kukjaṅgat mimndayeyepmti nin kekok ek gogot mpewanup.

²⁰ An ḡenaj notnaṅgat msalen kapi tati notnaṅgat gogot ku min beme egaṅ kekok Kawawaṅgat yaṅaj ku nâmâtâzin. “Neṅ Kawawaṅ ke nâmpap,” zein beme an ke, “Kawawaṅ gogot mamsayap,” zemtiṅgut naman notnaṅ ḡengat keṅ kasa nâmpewe beme an keyet an dâsukiton zewanup.

²¹ Nin Zisas Kilaismagen zet penaṅ kapigok tiwenn: An ḡenaj Kawawaṅ gogot mamsain egaṅ notnane kekok gogot mamimindain.

5

Kawawaṅmak tusumti mamann kwileki ḡenaj ku mtotndewe

¹ An ḡenaj, “Zisas Kilais ek Kawawaṅaj ningapmti peme toge,” zemti nâmkiṅpemt mambe beme ek Kawawaṅgat nembaṅaj. Ma an ḡenaj Bipmaṅ Kawawaṅ gogot mampein egaṅ Kawawaṅgat nembaṅane kekok gogot mam indein.

² An ḡenaj kapigok zein, “Neṅ Bipm Kawawaṅ gogot temaṅ mampeap,” zemti zetnaṅ penaṅ maṅgawepumti naman nemunambaṅaneyet gogot ku mamindein an ke Kawawaṅgat zikatnan egalen gogot palen mama ke ku matazin. Kawawaṅ ma nemunambaṅane ekḡen sepemin kwep keyepmti nin gogot sepem kwep mimindawanup.

³ Nin Kawawaṅ gogot etaṅ ku msasayelen; egalen zetnaṅ gawepumti minup keyaṅ gogot msanup bein. Kawawaṅmak tusumti manup beme egalen zetnaṅ mâti mimiyelen ke nukṅaj penaṅ yek.

⁴ Kawawaŋgalen zetnaŋ nâmkînpeṃti keŋnan mkatikbempenup keyaŋ msalengalen mama mimi bekaŋaŋ keyet windenjaŋ matimtopein.

⁵ Kwijaŋ kasa kumti yomgalen mama mimiyet windenjaŋ mam mtopein? An ñenaŋ Zisasiyet Kawawaŋgat Nemuŋaŋ manâmkînpein an keyaŋ yomgat windenjaŋ mam mtozin.

Kawawaŋaŋ Nemuŋaŋgat yaŋaŋ sosok zemkawaŋ beye

⁶ Kawawaŋaŋ Zisas Kilaisiyet yaŋaŋ msat palen amnaŋ nin eksokbembeyet kapigok mge. Nemuŋaŋaŋ tu zulutme kan keyet Kawawaŋaŋ kapigok zemkawaŋ beye, “Kapi nenangat nemun penaŋ.” Âpme ñen kapigok, Zisasiyaŋ tewen mopme sipmaŋ mulage. Egaŋ tu zululuge ke etaŋ yaŋaŋ ku msokbein

⁷ kegogapm Emetak Teŋaŋ yaŋaŋ nâmatâtâgalen ningat keŋnan mulupmaŋ mti kapigok manzein Zisas Kilais ek Kawawaŋgat Nemuŋaŋ penaŋ. Egaŋ zet manzein ke penaŋ.

⁸ Zisas Kilaisiyet mamaŋaŋgat yaŋaŋ tuk kegok Kawawaŋaŋ zemkawaŋ bein keyaŋ zet kwep bandim mpemti zeip.

⁹ An ñenaŋ msat palen kapi zet ñen tazein ke nâmann penaŋ ma dâsuki kok mambein. Yaŋgut Kawawaŋaŋ Nemuŋaŋgat zet zein keyaŋ penaŋ amgalen zet omba penaŋ mtopein.

¹⁰ An ñen egaŋ Zisas ek Kawawaŋgat Nemuŋaŋ zet ke zemkawaŋ bewe beme egaŋ Kawawaŋgalen zet penaŋ ñotekñaŋ ke matin. An ñenaŋ Kawawaŋgalen zet nâmkatik bembepiŋ mbe beme egaŋ Kawawaŋgat an dâsukiton zein kegok bewe beme an keboŋ egaŋ Kawawaŋaŋ Nemuŋaŋgat zetnaŋ bandim mpeye keyet nâme penaŋepiŋ kegok mambein.

¹¹ Kawawaŋaŋ zet zemkawaŋ beye ke pigok: Kawawaŋ egaŋ mama kanzizit mama ke ndaye. Âpme mama kanzizit keyet ñotekñaŋ ke Nemuŋaŋ egaŋ bein.

¹² Zisas ek mama kanzizitgat toŋaŋ. Keyepṃti an ñen egaŋ Nemuŋaŋ mkitik mampein beme mama kanzizit ke matin. Âpme an ñenaŋ Nemuŋaŋ ku mkitikmampein beme egaŋ mama kanzizit ku eknâmatâzin.

Nin nânup bam mama kanzizit tiwanup

¹³ In Zisasiyet manâmkînpeip keyepm neŋ zet kapi in kapigok kum indama nâit, zet kapi main nâṃti ñinak atam kitik mmaneti mama kanzizit ke tiwep.

¹⁴ Nin Kawawaŋmak keŋ kwep manupgapṃti kwileki ñeniyet yaŋkwesimann egaŋ zetn manâin keyepṃti nin egat kandaŋaŋ kiŋgagaŋiŋ ma sakambuk palen ku mambanup.

¹⁵ Mme Kawawaŋaŋ ningalen zetn manâin keyepṃti nin egat kwileki ñengat yaŋkwesiwanup beme egaŋ ñep ndawe ke nânup.

¹⁶ Yaŋgut an ñenaŋ Kawawaŋgalen zetnaŋ kasa kasa mpemti mambamkumpein ek Sadaŋmak tususu kwep mambe beme Kawawaŋgat zikatnanen yom keyaŋ nukñaŋ penaŋ mambein kogogapm ek teziŋ ñandaŋgat zapat matazin. Keyepṃti, “Kawawaŋgat am ekñen keboŋgat dunduindewep,” ke ku zeyap. An ñenaŋ yomaŋ tasain Kawawaŋgalen zetgat kasa kasa mamip keyet sepem ku mimiñaŋ egat Kawawaŋ dundunduŋanen yaŋkwesime yomaŋ ke Kawawaŋaŋ katikpṃti mama kanzizit sawe.

¹⁷ Mama mimi bekaŋaŋ mamip ke yom. Yaŋgut yom sambe ke teziŋ ñandaŋ mebegalen zapat yek.

¹⁸ Am ñen egaŋ Kawawaŋgalen nemunambaŋaŋ mamain egaŋ bekaŋaŋgalen mama mimi ke mâti ku mamain. Zet ke in nâmatât talip. Am keboŋ ke Kawawaŋgat Nemuŋaŋaŋ ñep damuŋ pembeŋaŋ mimiyelen keyepṃti an bekaŋaŋ toŋaŋaŋ sokñaŋ koti ku walet sawe.

¹⁹ Nin nânup am sambe Sadaŋgat kandaŋaŋ taliwaŋgut nin Kawawaŋgat zapat manup.

²⁰ Nin nânup Kawawaŋgat Nemuŋaŋ egaŋ kwatoti Kawawaŋ penaŋ main egat nâṃti mamayelen ñotik ndayeyepṃti nin Kawawaŋ ke penaŋ zet penaŋgat ñotekñaŋ nâmpewanup. Ya nin Kawawaŋ penaŋ ekmak tususu kwep mamanup ma Nemuŋaŋ Zisas Kilaismak tususu kwep mti mamanup. Kawawaŋ ek Kawawaŋ penaŋ ma ek mama kanzizit keyet toŋaŋ.

²¹ Nembanne, in nopiom ekñen bamkumindemâbep.

2 Zân

Zânañ zapat meluwañ ñen ewe kume zut bein

Zapat meluwañ kapi Zânañgak kuye. Egañ dapmelañge ombemindendañ ekjengat kumindaye. “Dapmelañge kwitnañ imbi ombempepenañ ma egat nembarjane ekjengat kuyap,” kekok kuye.

Nukñañ sekam kwep kegogapm amgat zemgwatnañ mimindeme an zikat indanda dâsuki ekjengat eksemti tatagalen nâmtiyepm zapat meluwañ kapi kumindaye. Zisasiyañ an mama ku mañge zemti zemtatalat omba penañ mbien kegogapmti zapat meluwañ kapi kuye. Zapat meluwañ kapi tungupmañpiñ; yewañañ etañ yañgut zet notnañ Zân kapiyet tazinen Zân ma buñam zapat zulak zulak keyet keñañ sepem kwepnok kukuñañgat zet eweñañ desegat talip ke kapiyet egit:

2 Zân 5	Zân 2:7	Zân 13:34-35
2 Zân 6	Zân 5:3	Zân 14:23
2 Zân 7	Zân 4:2-3	
2 Zân 12	Zân 1:4	Zân 15:11; 16:24

Zet ñotekñañ temañ kapigogañ Zân zapat meluwañ keñañ talip:

1-3 Mukuku zet.

4 Zemoli oli zet

5-9 Zemsesewat zet

10-11 An zemzikat indanda dâsuki ekñen indazemandandapiñ eksemindewep

12-13 Zet zemdelañ zenze zet

¹ Neñ ingalen an ñeñañin ya dapmelañge ingat tikñañ manâmindeyapgañ zapat meluwañ kapi kumindayap. Yañgut neñ etañ yek. An imbi sambe zet penañ ñotekñañ manâmaip ekñeñañ ingat kegogak nâme tikñañ mambein.

² Zet ñotekñañ ke ninmagen tazin ya tati tapmebe keyepmti nin ingat tikñañ penañ manâmindenup.

³ Âpme Kawawañ Bipm ma egat Nemuñañ Zisas Kilais egegat keñ taolelit ma añañalan gogot ma keñ sewakñañit inmagen wemti wembe. Mti nin zet penañ mkatik bemti gogot palenak mamambanup.

Nâmkiñpepemañ gogot palen mamayelen zet

⁴ Inmagatnañ notnañ ekñeñañ Bipm Kawawañgalen zet ndaye ke gawepumti zet penañ ñotekñañ ke ñep mâti mamaip. Zet zapat dolakñañ kekok zeme nâma keñ oloñen penañ bein.

⁵ Keyepm neñ zet alakñañ ñen ku diindoma nâsâbip. Zet kapi alakñañ penañ yek. Zisasiyañ sokbemberjanen baen zet ikñañ diindoye. Ke alak neñ pi zet ikñañ keyegak tazeap: nin gogot dopdop mamambanup.

⁶ Nin Kawawañ gogot etañ ku msasayelen. Egalen zetnañ mañgawepunup keyañ gogot msanup bein. Zet kapi Zisasiyañ eweñañ baenen msalen ekmak mamti nâmkwabien keyet zet zapatnañ ke nâmti tikâk mpemti mamayet nâmti mandiiindoin.

⁷ Nâit, am dâsuki an sambe penañ mepmâbien mamaip ekñeñañ Zisas Kilais ek msalen am nembon ku sokbeye zet ke manzemtalalip. Am ekñen kebon ke an dâsukiton ma Kilaisiyet kasañene zewanup.

⁸ Neñ Kawawañgalen zet zikat indama nâmti mkatik bempemti keñ kwep mambep. Mneti peme towembeyet weyañti ekdamuñ mmambep keyepmti bamgat Kawawañañ tosañin in mamip keyet katanñ indawe.

⁹ Am notnañ Kawawañgalen zet mamkipmañ beip ekñeñañ Kawawañmak Nemuñañ egetmak tususu kwep mti maip. Âpme am notnañ ekñen Kilaisiyelen zet zemzikat indama nâmti mâpneneti naman belaknik ke Kawawañgalen zetnañ ke ku mamkipmañbeip ekñen ke Kawawañmak tususunñin ku tazin.

¹⁰ An ñen ek Kawawañgalen zet ku manzemzikatindain ya naman egañ zet ikñañgat ñotikñañgat etañ manzein an keyañ inmagen kopme in mkañin samti notn notn ku mpewep.

¹¹ In an dâsuki kebon ke notn notn mpewep beme in myuñguñguñañ ke mukulem mpewep.

¹² Zet sambe penañ tatnainangut papiaen meluwañ mimiyet nâma ñep penañ ku bein keyepmti naman neñ nen negak inmagen kot indikti inmak zet zenâ zenâ mimiyet keñnan nâma ñep penañ bein.

¹³ Amdine sambe piyañ ingat indamukuip.

3 Zân

Zânañ zapat meluwañ ñen ewe kume sek tuk bein

Zapat meluwañ kapi Zânañ egak kuye. An kapi Zisasiyañ nembra indatim mayeengatnañ tungupmañ an Zân kapiyañ zezapat bukgen ombanik kuye. Papia ekñen kuye keyet kwilin kapigok: Zânañ Buñam Zapat kuyeen ma Zân ma Zân ma 3 Zânak Kie Kienok.

Egañ an kwitnañ Gaiasiyet kumsaye. Zânañ an kapi zapat meluwañ mti same mmet an sek mobot Daiotepis zemkulumppeyeyet nâmti meluwañ kapi kumsaye. Daiotepis an ke an damuñ mobotnañ penañ. Damuñ mulupmañ nânâñak mti dapmelañgemagengatnañ am notnañ Zângalen am mukup timbumuluñbien ekñen ke indamâti pasalen taindemeyepmti Gaias zemâtâtât zet msamti zemsesewatpemtiti zapat meluwañ kapi kumsaye.

Zet ñotekñañ temañ kapigogañ Zân zapat meluwañ keñañ talip:

1-8 Gaiusiyet zemsesewati zemgwatnañ mpeye

9-10 Daiotepis zemkulumppepeñañ

11 Zemgwatnañ zet

12 Demitiasiyelen mama mimi dolakñañ ekti mâbep

13-14 Zemdelañ zenze zet

¹ Neñ ingalen an ñeñañin ya Gaias gâgât tikñañ nâmgemti gogot mamgayapgapmti zapat meluwañ kapi kumti gayap.

² Nâgât notn penañ, geñ Zisasmak tususundi ma ekmak zenâ zenâ dolakñañ penañ matazingapm neñ Kawawañgat dunduma geñmagen sek zawat kumbemgawe mme kwitnañ kwitnañ dolakñañ sambeyañ geñmagen wembe.

³ Geñ zet penañ ñotekñañ ñep mmamti mañgawepunik keyet zapadi am notnne ekñenañ kot zeme nâma keñañ dolakñañ penañ beye.

⁴ Nemban geñ ma nodine in zet penañ ñotekñañ keyelen set mamâpmpelip zet ke nâmti keñañ oloñen omba penañ manâyap.*

⁵ Notn, geñ nâmkijpepemak nodine mukulem mamimindenik am sokñañ kapiyetnañ etañ yek. Kawawañgalen mulup am notnañ beñañgatnañ ekñenañ kopme kegogak mukulem mamimindanik. Kegok ke dolakñañ penañ mamnik.

⁶ Am ekñenañ gogot mimindi dolakñañ ya dapmelañge ñenañ yañdi zemsokbeme ekñenañ gâgât nâme mobotnañ beye. Keyepm geñ Kawawañgalen mulup an notnañ ekñenañ selen mebegalen indamukulem mane mebepe. Kegok mmane dolakñañ penañ nâmgewap.

⁷ Ekñenañ Zisasiyet zet zapatnañ zemkawañ bembeyet mulupmañ am msat palen kapi mamti mandiidome manâip. Ke ekñenañ, “Muluwinañgat tosañañ kogok nda,” kok ku zenzeyelen.

⁸ Keyepmti nin am ekñen keboñ indamukulem mti bandim mimindemti nin mulup keyet toñañnok bemti nsakwep zet ke mpalakñañ bembeyet zemndendeñañ.

⁹ Neñ dapmelañge ekñengat zet zapat meluwañ notnañ kuwan yañgut Daiotepis ek ikañañ amobotnañ kwesâtgat nâmti zetn manzentalazin.

¹⁰ Keyepmti neñ koti mama mimiñañ zigok mamain keyet yañañ msokbewap. Egañ ningat dâsuki penañ zemti manzentalatndein yañgut ke etañ yek. Egañ am nâmkijpepemak notnne ekñenañ am kup notnañ kopme ikañañ timbumululuñpi tapme am notnañ ekñenañ timbumuluñ indame, kegok ku mimiyyet zemkulumindemti am mukup dapmelañge notnañ ekñengalen zet nânâyelen mme egañ zupman maindamâzin.

¹¹ Notn, geñ an keyañ mama mimi bekañañ ñen mme ekti sepem keyak ku mâti mbanik. Geñ naman mama mimi dolakñañ mâti mbanik. An ñen mama mimi dolakñañ mbe egat Kawawañmak tususu dolakñañ mamain kegok bewe. Ma an ñenañ bekañañ mti mambe beme egañ Kawawañ ku nâmkijpein kegok zenzeyelen.

Demitias egat nâmpeme dolakñañ penañ beye

¹² Demitias egat am sambe ekñenañ nâme dolakñañ mambein. Ma Kawawañgalen zet penañ ñotekñañ yañañañ kegogak zemkawañ mambein. Neñ ma mulup an notnne nin kegogak zetnañ zeme nâmann ñep penañ mambein. Ya nin zet penañ manzenup ke manânik.

¹³ Zet zenzeyelen sambe penañ tazin yañgut zet ke papiaen kukuyet nâma ñep penañ ku bein.

¹⁴ Neñ sakwep penañ geñmagen kot gikti nit nsakwep zenâ zenâ mimiyyelen nâyap.

* 1:4: Wa ke ikañañgat nembrañañe penañ keyet ku zein. Ke am Kilais nâmkijpemtiti maip ekñenañ Kawawañgat nemunambañañe mambeip ekñengat nâmti zeye.

¹⁵ Kawawangalen keŋ sewakŋaŋ geŋmak wemti tabe. Nodine pi taliwen ekŋenŋ gâgât nâpeŋ mamaip. Ningat notnne ke taliwen ke giti indamukuwanik.

Zudas

Zudas egan zapat meluwan kapi kuye

Zapat meluwan kapi Zudasian kuye. An kapi Zemsiyet notnan isiknan. Zems egan Zelusalem an nâmkijpepejinmak mambien ekngalen an damu. Zemsimak Zudas eget Zisasiyet meniñanet (Matiyu 13:55; Mak 6:3). Zudasian zapat meluwan kapi apalak kuye. Glik ma Zuda amgat temakwep kumindayeyepmti eksese mti mamayelen.

Zet zapat meluwan kapiyet keñan tazinen am nâmkijpepejinmak indamukulem mimindeme zet ñen yunguñgunamagan ekngat tunguwinanen kwapme sekwep kume totogalen zengwatnan zet kumindaye. Kawawan nâmkijpenup keyan zemâtâtâp papi-anok beme yom mmambe tapmanup yanğut ke met zikat samamti mama kanzizit ñep aiiğalen kogok zemyunguwi. Zengwatnan kebor ma zet notnan am nâmkijpepejin ñep mukulem mindendeyelen nâmti kumindaye.

Zet ñoteknan teman kapigogan Zudas zapat meluwan keñan talip:

1-2 Mukuku zet ma zemsesewat zet

3-4 Kulekikiyan tasokbeme zapat meluwan kapi kukuñan

5-16 An zemyungu yungu ekngalen zet mutu mutuyet ekseseyelen

17-23 Am nâmkijpepejinanğalen zemolimindenderan

24-25 Zet zemdelan zenzenan

¹ Âpme neñ Zudas Zisas Kilaisiyelen mulup an ma Zemsiyet meniñan. Yan neñ zet zapat meluwan kapi Kawawanan am indakumtetiye ma Kawawan Biwinan iñnan in gogot mimindeme Zisas Kilais egan maindikdamu min ingat kumindayap.

² Kegogapmti Kawawanğalen anğalan gogot ma keñ sewaknan ma gogotnan inmagen bemisiksiknanmak weweyet nâmti mandundayap.

Zet Zapat Dolaknan Penan zemyunguñgunu an ekngat eksewep

³ Notnne penan, neñ inmagen zet zapat meluwan ñenan in ma neñ ningalen nâmkijpepeyet yanñan Zisas Kilaisian ningat yomgapmti gakiye manânup keyet kumindasâgât mneti pemaweme naman zet kapi ñotkinnan nâmkawan bemtiyepm inmagen sakwep zemsokbemindandayelengapmti kumindasowap. Kawawanğalen zet katnan penan in kuknanğat indadanñan e zet penan ilak ke. Kogogapmti egalen zelen in ekmak tusum mamayelen zemâtâtât sambe tazin ke ingat nâmkijpepejin mkalinan bembeyelengat zet windenñanber zemti tabep. Zet ke nâmkijpepejin mkalinan bemti weyan mamayelen golan zet kegok kumindayap.

⁴ An notnan Kawawanğat ku manâmkijpeip ekjen keyan buzak ingat tunguwinan kobienan mamaip, ekjen ke in ku indikmâtâbien. Ekjen keyelen mzikat indanda kapigok set tazin. Kawawanğalen keñ taoletnanğat manzemyungumti zengulu gilik mamip, "Kawawanğalen keñ taoletnan tazingapmti yom ñep mseip," zeme in yom mamip. Ma Amobotnanñ Zisas Kilais winde sambeyet toñan ek manzemandatpeip. Kogogapm kan tipman baenen golan zenze an ekjenan Kawawanan an ekjen set kileñ mama ekjenan zet kabon kapi zewep nâmtiyepm dopmanin bekanan mutumindasâgât nâmti zeme kuwien.

⁵ In zet kapi nâmtalip keyegak neñ ewe zema in keyet otnâit. Amobotnan Kawawanan ewen an Isael am mulup katiknan Izip msalen mame Kawawanan indamukulem mme Izip msat ke katikpemt mebien. Yanğut keyet palanonen am notnan ekjen Kawawanğalen zetnan kuluwengapmti indawalet mâge.

⁶ Âpme in ensel ekjen Kawawanğalen zetnan kulumti ek sebempepeyelen mme Kawawanğalen mundumen ke Kawawanan âtâindeme kwatobien keyet nâmtalip. Topme Kawawanan selin belin zamti mundumin tambusosogen zemindeyeyan ke etan ke matalip. Yan bamgat zemdelan zenze kanen Kawawanan ekjen zemindondoyet zapat zemindeyeyan talip.

⁷ Ma in itnanan tipman baenen mka teman zut Sodom ma Gomola ma mka ñande soknan soknan tapmebien ekjen keyelen zet zapat ke otnâit. Ekjenan anan anan ilinak set kileñ mulup mbien ma imbi imbiyan ilinak set kileñ mimiyele nâmtiknan penan mti bekanan ke mkwabien. Kegok mamme Kawawanan am ma mka teman ekjen ke yominanğat dopman tewar indabume delan zemâge. Keyan ningat pilin bein ma tezin kwesin kwesin manzin keyet keñan ayomtoñan dopmanin ke indeme towebep.

⁸ Âpme sakam kegogak an ekjen keyan ki kimbemti ilinanğalen ñotkik ke bandim mti otnâmti set kileñ mulup mti sekjin mawalelip. Ekjenan Kawawanğalen windeyetzentalati ensel dolaknan ekngat mtotindemti zet bekanan manzeip.

⁹ Yanğut ewenjan penaj ensel dolakñaj ekñengalen ñejanin kwitnañ Maikel ekmak Sadañmak Mosesiyet sekñaj gakiñanğat msalen kapi mdândâmti zet mmot mtot mbun. Yan mbunaj yek beme ensel Maikel egañ Sadañ zet mtopemti zenzeyet nâme ñep ku beme pigok etaj dunduye, “Amobotnañ Kawawañaj iñaj dopman mutumgawe.” Egañ zeye keyet katañ ekñenaj ku tapmip.

¹⁰ Âpme set kileñ an ekñen keyañ zet yanaj ku nâmâtâlip keyet ekñenaj zet belakñaj penaj manâip. Keyañgut an ekñen keyañ tam boyañ sekñinanjat tikñaj nâmti mamâlip keyet katañ ekñenaj ilinañgat sekñinanjalen kwitnañ kwitnanğat nânâ etaj mamâlip. Kegok mti ilinañgat keñin ma sekñin mawalelip.

¹¹ Wakae! An ekñen sindem omba penaj tiwep. Ekñen keyañ an ñen kwitnañ Kein egalen mama mimi mamâlip. An ñen kwitnañ Balaam egalen mama mimi mâti mânep mandam titiyelen mulup kwitnañ kwitnañ bekanaj mam mâlip. Ma sakam kegogak an kwitnañ Kola ek ma manğenane ekñenaj Kawawañğat zet bamset zeme indawalege. An ekñen kemagan Kawawañgalen ñenzinziñ ekñenğat palen timtapme tapmaip.

¹² Âpme am nâmkijpepenimäk in tu meunin timbum ondekti Amobotnanğat keñ oloñen tatnime set kileñ an ekñen keyañ inmagen koti me u ilinsakwep tatnip. Keyañ ingalen tototalin ke mme mgasik tabein. Mti keyet ekñenaj sakambuk ku mamip. Ekñenaj ilinañgat an damuñ manzeip keyañgut dapmelanğenine ku maindikdamuñ mip. An ekñen keyet yanin zanza sopman tågâyan kumbume peleñ mekopme mawañ ku makozin keboñ. Ma ekñen ke tep katnañ kanaan ku maelikme selume memunaj penaj mambein keboñ.

¹³ Ma an ekñen keyet mama mimiñin nembu mawañ kwati mpulup pulup kaputimti gambibigen mopmayolziñ keboñ. Ma ekñengalen mama mimiñin sakambukñajmak mamip ke nembu mawañ zawañ kalak kalak mamin keboñ. Ma an ekñen ke wenzimañ mundumañ katikpemi belakñaj mepmatazin keboñ. Ma an ekñen ke Kawawañaj tambusosok gimbiñan keñan mamayet zapat ombempeye keyet tabep.

¹⁴ Âpme Adam ekmagenatnañ am sokbernkwatnepeme sek 7 beme an kwitnañ Inok egañ sokbeye. Egañ an ekñen keyet ma am notnañ keboñğat golañ zenze an keyañ zet kapigok zeye, “Egit! Amobotnañ ek enselane teñ sambe sopman ekñenmak koti

¹⁵ am sambe zemindomti am yomtoñ ekñen egat ku manâmkijpemi mulup bekanaj am notnanmagen mamip ma zet kwitnañ kwitnañ bekanaj Kawawañ egat manzentlalip am ekñen keboñ ke dopmanin bekanaj penaj egañ mutumindawe.”

¹⁶ Âpme an ekñen ke añ zelinber ma am notnanğat nâmbekam beme mamip. Mti ilinañgalen mama mimi bekanaj ke mamâlip ma ilinañgat sek mobot zet zemti zet kelakñaj mimindame ekñenğat kwizet bujamin mmobotgat mamip.

Bimbim zet

¹⁷ Yanğut notnne, in Amobotnañ Zisas Kilaisiyelen mulup aneme mamti egalen Zet Zapat Dolakñaj Penaj zempalakñaj bembeyelen nâmti ombemindeye ekñenaj zet tipman baenen kwitnañ kwitnañ bam sokbembeyet diindowienen ke otnâit!

¹⁸ Ekñenaj ingat kapigok zewien, “Kan Zisas Kilaisiyelen kokotnanğalen kan bududuk beme am Kawawañğat ku manâmkijpeip ekñen keyañ ingat zet mtotindende zet diindowep ma an ekñen keyañ ilinañgalen mama mimi bekanaj mamâlip.”

¹⁹ Ma ekñen keyañ am manğe makalañindeip ma ekñen Kawawañgalen Emetak Teñaj ku maindikdamuñ min. Sekgalen tikñajaj etaj maindikdamuñ min.

²⁰ Yanğut notnne, in nâmkijpepenin esemtenj taindain keyet dukñaj imtati kwitnañ kwitnañ pembedañ akumbembeyet mti nâmkijpepen semembep. In Emetak Teñaj nânâ indame egalen nânâ mâti mandundumambep.

²¹ Ma in Kawawañgalen gogotnañ kandañan mamti ku bamkumpewep. Kegok mti kan delañ zenzeyet damuñ tapme Amobotnañ Zisas Kilais egañ ingat anğalañ gogot mimindamti mama kwesin kwesin ke indawe.

²² In am ekñen nâmkijpepenin ku mamkatikbeip ekñen keyet keñ sewakñaj palen indamambep.

²³ Ma in am mama mimiñin bekanaj mamip ekñen teziñ ñandenjen mesâipgat indamukulem mbep. Ma notnañ ekñen bekanaj kileñ penaj mti mamaip in kember palen indamukulem mbewañğut eksemambe mbep mneti in indamandame in kogogak bekanajin keñan toti yommak bewepgat telenaj tati mbep.

Kawawañ olimpepeyelen zet

²⁴ Neñ Kawawañaj in ñep kapigok mimindandayelen maotnâyap. Egañ in ñep indamukulem mme yomen ku toindowe ma egañ kegogak ñep indatimti mama kwesin

kwesij busatnanmak ikɔngalen mundum keyet kejan moindewe. Ma egaŋ in Kilaisiyet pbenanɔgat mti in indikme myuŋguŋguŋinpij beme oloŋen palen ekmak mambep.

²⁵ Kogogaŋpmti nin Kawawaŋgat kwizet buŋamaŋ mwatpene. Ek kwewetaŋ Kawawaŋ. Egaŋ Amobotnaŋ Zisas Kilais egalen gakikiŋaŋgaŋpmti am nin yomengaŋnaŋ gilik zemi ndatiye. Ek Amobotnaŋ temaŋ ma ek kwitnaŋ kwitnaŋ sambe keyet toŋaŋ ma ek windaŋaŋ temaŋaŋ eweŋaŋ baen takwage yaŋ alak takwazin yaŋ ewe tapmobe! Ke penaŋ.

Kie Kienok Zisas Kilaisiyan kwitnan kwitnan bangat sokbewe ke kie kienok Zân zikat same ege

Kwitnan kwitnan enzililiñan msokbembeyelen zet kapi Zânan mka katikñan Patmos tati kuye. Egan Zisasiyelen nemba kekok manje ma Zebediyet nemunan (Matiyu 10:2). Zân am sambe penanjan nâmpeip. Ekñen dapmelañge 7 Esia msalen talip ekñen kekok egar nâmindein. Zân ek an nâmkiñpepenanjan teman ma Kawawanñgalen Zet Zapat Dolakñan Penanjan keñanen mkatikñan bemi mamain ke am sambeyan nâmtalip. Kwit Kie Kienok keyet yanjan kapigok, kwitnan kwitnan enzililiñan msokbemberjan.

Egan mka katikñan Patmos msat nembu tunjupman ke tati kwitnan kwitnan bangat sokbewe kapi kie kienok ekmâge. Egan ekme Sadanñgalen winde kwage yanjut bam penanjan Kawawanñgalen windeyanjan mobotnanjan penanjan bemtati kume tomâpme delanjan zemâpme Kawawanñan etanjan windenjanbejan bemi tati mobe kekok ege. Zânanjan am golanjan time tapmenjut nukñanjan sambe ke sokbemosâpm. Nukñanjan ke zet esemtenjan penanjan kekok kekok sokbewe penanjan ku zeye. Egan zet myembu zenze zet omba penanjan zeye. Mneti kasanjine ekñenjan nâwepmagen zemti set kekok kuye.

Zet notekñanjan teman kapigogan kie kienok kapiyet keñan talip:

1:1-8 Zemâtâtât zet

1:9-20 Zisasiyanjan dapmelañge 7 ekñengat tunjuwinan mamain

2-3 Notn zapat meluwanjan dapmelañge 7 ekñengat kumindaye

4-5 Amobotnanjan mundum totatalen tazinmak Kawawanñgalen zet munjungunjanjan ma Sipsipgat Nemunanjan

6 Gwede 7

7 Kawawanjan zemolimpepenanñgalen zet

8:1-11:19 Kawawanñgalen lumun 7 enselanjan kumbuwegalen zet

12-14 Kwitnanjan kwitnanjan ñep bemâpme timkalanñgalen kananjan

15-16 Kawawanñgalen batikondo temanjan 7

17:1-20:10 Kawawanñgalen Zet Zapat Dolakñanjan Penanjanñgat kasa makup ekñen Kawawanñanjan indawalesâpm

20:11-15 Dopmanjan mututu kanen

21:1-22:5 Kawawanñanjan kululuñ msat ma Zelusalem alakñanjan weyanñsâpm

22:6-21 Zet zemdelañjanzenjanjan

¹ Papiya kapi kan belaknik kapiyet keñanen kwitnan kwitnan penanjan sokbesâpm keyet zapatnanjan am Kawawanjan nâmkiñpenti msalen mamaip ekñengat zemsokbemindandayet Kawawanñanjan Zisas Kilaisiyet zeme naman Zisas Kilaisiyanjan enselanjan kululuñengatñanjan peme Zân Zisas Kilaisiyelen sisilinj an ekmagen toti zemzikat saye.

² Zikat same Zânanjan kwitnan kwitnan eknâm mge keyet ma Kawawanñgalen zelen kwitnan kwitnan bangat sokbesâpm ke eknâm mge ma Zisas Kilaisiyelen zet zapat penanjan zemkawanjan beye ekñen ke papiaen kume towege.

³ Mme am ekñen zet kapi mamakuiwanjan keñin dolakñanjan bek ma am ekñenjan zet kapi nâmti manñgawepuip keñin dolakñanjan talit eneyet kan bududuk beme meluwanjan papiya kapiyet keñan kukuñanjan ke ilak sokbesâpm.

Zânanjan dapmelañge 7 ekñengat zapat meluwanjan kumindaye

⁴⁻⁵ Nejan dapmelañge 7 Esia msalen talip ingat meluwanjan pigok kumindayap: Kawawanjan ewenjan baen takwageyanjan alak tapmain ya ewe tapmobe. Âpme Kawawanjan ek ma Emetak Tenjanjan mulupmanjan katnanjan 7 mamm keyanjan Kawawanñanjan mundum totatatanjan matazinan kemagen eganjan sokñanjan matazin. Ma Zisas Kilaisiyelen zetnanjan amnanjan ñep mkipmanjan bembeyelen ma eganjan gakikiengatnanjan kukuñanñgat wati mama kanzizitgalen sek ke tiye yanjan alak pigogat msat sambeyelen amobotnanjan sambeyet Amobotnanjanjan manñgeyanjan main. Ya ekñen tuk keyanjan dapmelañge 7 in kejan taolet ma kejan sewakñanjan indawep keyet nejan mandunduyap.

Zisas Kilaisiyanjan ningat gogot mti gakimti sipmanjan mulage keyepm ningalen yom peme mege.

⁶ Kegok mti Zisas Kilaisiyanjan nin mme am dundundueset indamukulem mimiyelen mulup nsakwep mti Kawawanjan Bipm sesewatpenup. Kame Zisas Kilais sesewatsane; eganjan kwesinj kwesinj damunjan mulupmanjan windenjanbejan penanjan mamm. Ke penanjan.

⁷ “Nâit, ek zanza paleset kopme am sambe zikalin ekmagen ekme mesâpm. Ke am tewen kuwienaj kegogak eksâbip. Mti am sambe msat njen msat njen mamaip ekjenaj egat si kembej mbep.”
(Daniel 7:13; Zekaraia 12:10)

Penaj sokbesâpm. Ke penaj.

⁸ Amobotnaj Kawawanaj windenajmak egaj zeye, “Nej kwitnaj kwitnaj sambeyet tonaj ma kwitnaj kwitnaj sambe nen maekdamuj miyap ma nej ewenaj takwabanaj alak tapmayawan ja ewe tapmobap.”

Zânanj Kilais ege

⁹ Zân nej Amobotnajmagen ingat nolingapmti sisipenpenj nsakwep mamindaip ma nsakwep Kawawanajalen damuj katnanen mama keyet kejanen nâmisim tatnup. Naman nej Kawawanajalen zet zemkawanj bewan ma Zisas zet penaj mkoge ke zemsokbema kasa ekjenaj nej Patnos msat nembu tungupmanen mka katiknaj neme taban.

¹⁰ Ke tapmopma Sonda njengat Kawawanajalen Emetak Tenaj kejanen bemisikme zet njandanaj temaj sepemaj lumun nembonj bamnaset kume nâmban.

¹¹ Nâma zeye, “Gej papiaen kwitnaj kwitnaj zikat gasowawen keyet meluwanj kumti dapmelanje 7 mka temaj ekjen kapiyet bemane mebe. Epesa ma Samilina ma Pelegamaj ma Taitala ma Salidisa ma Piladelpia ma Laodosia mka temaj ekjen keyet.”

¹² Âpme nej an zet zeye ke eksâgât gilik zemti ekma lam 7 goliyanj weyayanaj ke onzempepenajgat

¹³ busatnajin sutnateman an njen Angat Nemuñaj nembonj. Eganj kâlâpmanj teepmanj miakti bitim nembonj goliyanj weyayanaj keyaj mamsosojanen zamti tage.

¹⁴ Ma njokzupmanj satnaj kwalem zupmanj kebonj ma zikatnaj ilizuzut tanjam nembonj.

¹⁵ Ma setnaj sokjarajmak penaj galas peyak peyak mam kebonj. Ma zet njandanaj temaj tu sanjanj bimaj maoingalen kwisaknaj kebonj.

¹⁶ Ma betnaj penaset wenzim 7 atam tage ma dembusekjanen wanam teepmanj kuknaj nembet nembet apum tage ma njenzimosetnanajalen busatnaj kasup tinsutnan maekzin kebonj.

¹⁷ Âpme nej ek ekti setnanen tokutumti gakikinajok wemban. Ya egaj betnaj penajan nej natamti zeye, “Kinjagajin! Nej kwitnaj kwitnaj yanjbembenaj tapma sokbeyeyanj ewe delarj zenzenaj kogogak tapma kwitnaj kwitnaj delanj zemâbe.

¹⁸ Nej mama tonajaj gakimti waban ya mamti mambap. Nej zemdelanj zenzeyelen winde nejmak tazin ma tezij njandanj kejan mebegalen winde nej nanajan.

¹⁹ Ilakgat geñ kwitnaj kwitnaj eksâpmnik keyet meluwanj kusenik. Kwitnaj kwitnaj tazin ke alak kapi eksâpmnik ma bam kwabe keyelen eksokbesâpmnik ekjen ke kusenik.

²⁰ Ma bet penaset wenzim 7 ma lam 7 ekdak keyet yanaj kapi zema nâmbak: wenzim 7 ke dapmelanje 7 ekjengalen an damuj 7 ma lam 7 ke dapmelanje 7 ilin.”

2

Dapmelanje Epesa mka temanen talip ekjengat Zânanj meluwanj kumindaye

¹ Âpme Kilaisianj nâgât kapigok zeye, “Dapmelanje Epesa mka temanen talip ekjengalen an damujgat ma ilinajgat zet papiaen pigok kumti bemane melak: ‘Betn penaset wenzim 7 mmamti lam 7 golaj mimiñaj keyet tungupman mebe kokot mamiap nej zet kapigok zesowap,

² Nej mama mimiñinajalen yanaj njep nâyap ma nej in ammagen muluwin temaj mbien ma ammagen sewak sewak mambien ke nej njep nâyap. Ma in am bekanaj yominmak indikpenpenj mimindeme ingat tunguwinanen ku talip. Ma in an ekjen Kawawanajalen zet zapat dolaknaj zet zikat indanda penaj manzeip ekjen keyet mama mimiñinajgat yanaj msokbemindikbienen ekjen zet zikat indanda penaj yek. Ma in indiksokbewienen ekjen an dâsukitonj etaj.

³ In nejmak tusuwien keyepmti sek sindem nâmisimatip keyanjgut in epumti sewak sewak mulup ginjinj mamip.

⁴ Yanjut nej ingalen nukñajin kapigok mtati ingat oloñen ku mamiap.

⁵ Nâip, itnanaj in nâgât igagen indembeye yanjut alak pigogat yek. Keyepmti in yominangatnaj keñin ku gilik zewep beme nej koti ingat dapmelanje dolaknaj ku nâmindewap.

⁶ Yanjut mama mimiñin kapiyanj dolaknaj bein. In Nikolaiten am ekjengalen mama mimiñin bekanajalen set ke in sekanaj manâmindeip. In ekjengalen mama mimi bekanaj nej sekanaj manâyapnok in kegok manâip. Ke pembenaj.

⁷ In wakjin bemti nâlen Emetak Tenaj nâgât zet zeme nej dapmelangenne ekjengat zeyap ke in nâit. Am njenaj nâmkijpepe nejmagen atam tati bekanajalen winde ke

kume tobe beme egan Kawawangalen muluwen tep katnan mama maindain ke neŋ neŋ nâmpema nimti kwesij kwesij mambe.’”

Dapmelaŋge Samilina mka temaŋ talip ekŋengat Zânaŋ meluwaŋ kumindaye

⁸ Âpme Kilaisiyaŋ nâgât kapigok zeye, “Dapmelaŋge Samilina mka temaŋ talip ekŋengalen an damuŋgat ma ilinaŋgat zet zapat meluwaŋ pigok kumti bemane melak. ‘Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambeyet toŋaŋ ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe nen maekdamuŋ miyap ma neŋ gakikiengatnan belak zemamaen kwaban.

⁹ Kawawangalen zet zapat dolakŋaŋgapmti in sisipeŋpeŋ mimindawien ke nâŋap. Ma in milawatmageset bekopsat matalip yaŋgut nâmkijpepemageset in katikŋaŋ penaŋ beip. Zuda am ekŋenaŋ in zematatindemti zet mobotnaŋ mimindawep ke neŋ nâŋap. Ekŋen keyet nâmkijpepeŋin penaŋmak yek; ekŋen ke Sadaŋgalen maŋge.

¹⁰ In sisipeŋpeŋ ewe sokbemindawe keyet ku kiŋgabep. Nâip, Sadaŋ ek ingat winderjin mim eegat nâmti egan mulupmaŋ mti inmagengatnaŋ notnaŋ mka katikŋaŋ indewe. Âpme ingalen nukŋaŋin ke msasa 10 kapi tabe. In nâmkijpemnepeŋ mamambepgapmti indome gakiwep beme nâmkijpepeŋinaŋgat tosaŋaŋ mama kanzizit tiwep.

¹¹ In wakŋin bemti nâlen Emetak Teŋaŋ nâgât zet zeme neŋ dapmelaŋgenne ekŋengat zeyap ke in nâit. Am ŋenaŋ nâmkijpepe neŋmagen atam tati bekaŋaŋgalen winde ke kume tobe beme gakiki delaŋ zenzenjeŋin teziŋ ŋandaŋen ke ku towebe.’”

Dapmelaŋge Pelegamam mka temaŋ talip ekŋengat Zânaŋ meluwaŋ kumindaye

¹² Âpme Kilaisiyaŋ nâgât kapigok zeye, “Dapmelaŋge Pelegamam mka temaŋ talip ekŋengalen an damuŋgat ma ilinaŋgat zet zapat meluwaŋ pigok kumti bemane melak. ‘Neŋ wanam teepmaŋ kukŋaŋ nembet nembet mtalap. Nâlen zetn kapi zesowap,

¹³ In mka temanen matalip keyet yaŋaŋ neŋ neŋ nâŋap. Sadaŋ ek mka keyet amobotnaŋ bemti matazin keyaŋgut in nâgât kwizet buŋam esemteŋ mmambienen Antipas Kawawangalen zapat dolakŋaŋ zemkawaŋ beme Kilaisiyaŋ neŋ mamkipmaŋ bein ek Sadaŋgalen mka temanen ke kume gakiye. Âpme in kan keyet nâmkijpem nanayet meluwaŋ mti wisat ku mbien.

¹⁴ Âpme neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ notnaŋ mamip keyet keŋ kwep ku mambeyap. Inmagen am notnaŋaŋ an kwitnaŋ Balaamgalen zemzikat indanda ke mamkatik bemti matalip. Egan an kwitnaŋ Balakgat zemzikat same Balakgaŋ zemindeme Islael am ekŋenaŋ nopiomgat meu wisikŋ sasaŋaŋ ke nimti ma sek kileŋ mama ke mâti yom aikbien kegok ekŋenaŋ ewe tapmip.

¹⁵ Âpme sepem kegogagak inmagen am notnaŋaŋ Nikolaiten ekŋengalen zemzikat indanda mamâlip.

¹⁶ Keyepmti in yominangatnan keŋin gilik zek! Yek bewe beme neŋ inmagen sakwep koti am mama mimijin keboŋ mamaip ekŋen ke zemdelaŋ zenzeyelen winde nanaŋaŋ wanam teepmaŋ nembon dembusekŋnaŋ kwati matazin keyaŋ ekŋen indowe.

¹⁷ In wakŋin bemti nâlen Emetak Teŋaŋ dapmelaŋgenne ekŋengat zet zein ke nâit! Am ŋenaŋ nâmkijpepe neŋmagen mamtati bekaŋaŋgalen winde ke kume tobe beme an ke meu kululuŋengalen ke nimbe. Ma neŋ nanaŋaŋ satnaŋ* kwit alakŋaŋaŋ keyet palen tatatnaŋ ke sama atawe ke am ŋenaŋ meluwaŋ ke ku eknâambe ikŋaŋ etaŋ nâmbे.’”

Dapmelaŋge Taitala mka temaŋ talip ekŋengat Zânaŋ meluwaŋ kumindaye

¹⁸ Âpme Kilaisiyaŋ nâgât kapigok zeye, “Dapmelaŋge Taitala mka temaŋ talip ekŋengalen an damuŋgat ma ilinaŋgat zet zapat meluwaŋ pigok kumti bemane melak. ‘Meluwaŋ kapi neŋ Kilais Kawawangat Nemuaŋaŋ nâlen. Ma nâgât zikatn taŋam nembon ma setn sokŋaŋmak balas zulupme peyak peyak mamm keboŋ.

¹⁹ Neŋ ingalen muluwinanŋgalen yaŋaŋ nâŋap. In gogot mamneip ma manâmkijpemneip ma nolin mamukulem mip keŋ sewakŋaŋ palen mamaip ma alak muluwin omba tapmip keyaŋ itnaŋaŋ ke sebmepin.

²⁰ Yaŋgut neŋ zet piyet keŋ kwep ku beyap eneyet in imbi Zesebel nâmpeme egan ikŋaŋjak neŋ golaŋ zenze imbi zemti nâlen mulup anne ekŋen zemzikat indamti bekaŋaset indatime toti ekŋenaŋ sek kileŋgalen mama mimi ke mâti meu nopiomgat sasaŋaŋ ke manip.

²¹ Neŋ egan keŋaŋ yomengatnan gilik zenzeyelen kanaŋ bempewan yaŋgut egan sek kileŋ mamaŋaŋ ke ku peme tapme keŋaŋ ku gilik zeye.

* 2:17: Nanaŋaŋ satnaŋ sawe keyaŋ mkawaŋaŋ benen an keyet yomaŋ katikpewan.

²² Keyepmti mama miminjan keyet dopman zawat sek sindem teman tiwe. Ma am njenan ekmak sek kilerj mamain egan kegogagak dopman sek sindem mobotnanj penan tiwe. Yanjut yomengatnan kenjin gilik zewe beme dopman ku tiwep.

²³ Ma nemunambanane eknenmagen zawat teman penan pema koti mme gakimabep. Kegok mma mka katarj namkinjpepemak manje eknenan nambep nej am njotkijnmak kenjin maegan. Nej in muluwinanjat tosanjan sepem igak igak indawap.

²⁴ Mti Taitalayetnanj am notnanj in zenzikat indanda ke ku mammtalip ma in Sadanjalen mulup penan ke ku mamkatik beip ingat kapigok zeyap, Nej mulup njen in ku tsumindawap.

²⁵ Yanjut in ewe nagat namkinjpepmi muluwin dolaknanj mkwabien ke mati atam kitik mtapmetne peme nej gilik zemkobap.

²⁶ Am njenan Sadanjalen winderjanj ke kume topme nalen zet zemkawanj bemindawan ke mkatik bemti tapmetnepeme delanj zenzenjan ek Kawawanjanj winde same msat sambe kapi indikdamunj mbe.

²⁷ "Apme egan am aen butnanjanj amobotnanjgalen tonjanok mtati indikdamunj mbe. Mti indawalebe ma kumsome isisiknanj menzim tosinok zaliwep." (Sam 2:9)

²⁸ Apme nej wenzim "Saputunj" matazin ke an ke sawap.

²⁹ In wakjin bemti nalen Emetak Tenjanj nagat zet zeme nej dapmelanjenne ekjengat zet zeyap ke in nait.' "

3

Dapmelanje Saldis mka teman talip ekjengat Zananj meluwanj kumindaye

¹ Apme Kilaisijan nagat kapigok zeye, "Dapmelanje Saldis mka teman talip ekjengalen an damunjat ma ilinanjat zet zapat meluwanj pigok kumti bemane melak. Zet kapi nejmagengatnanj kozin. 'Nej Kawawanjalen Emetak Tenjan nejmak mamti mulupmanj katnanj 7 mamn ma nej wenzim 7 mammtalap. Ma am ekjenan dapmelanje ingat muluwin dolaknanj penan mamip manamindeip. Yanjut in Kawawanjalen ze zapat dolaknanj ku mkawanj bemti mabien. Nej ingalen mamarjananjat yanjan ke nayap kelak in am gakikijanjanok maip.

² Nej ingalen mama miminjan ekma Kilais mabagalen Kawawanjanjan pilinj bempeye keyet katanj ku bein. Keyepm in gakikijanjanok maiwengatnanj wati mulup dolaknanj winderjanberj nejmagen mti kwitnanj dolaknanj inmak taindain ke mkatik bein. Mti mama mimi dolaknanj inmagen tazin bugan keyan delanj zewemagengat. Nej ingalen muluwin Kawawanjat zikatnanj esemterj penan ku aikban.

³ In Kawawanjalen zet zapat dolaknanj ewenjan baenen diindowien ke otrait ma ke in gawepumti mambep. Kegok mti in yominangatnanj kenjin gilik zemti mamaen kwabep. Yek beme nej gilik zemti kambu titi an sepemnok ingalen kobap. Kan keyet in mulup mimipinjan ma in nanapinjan tapme nej kobap.

⁴ Apme Saldis mkaengatnanj am kwep kwep yom mimipinjan maip in kalap satnanj indama miakti nejmak mebeip. In esemterj mambiengapmti nejmak nep mambep.

⁵ An njenan namkinjpepe Kawawanmagen winderjanj bem tabe beme egan kalap satnanj mundunbe. Ma nej kwilin mama kanzizitgalen papia tazin ke ku asekbap. Ma nej Bien ma enseljaneyet zikalinan, "Eknen nalen zapat," ke sosok zemkawanj bewap.

⁶ In wakjin bemti nalen Emetak Tenjanj nagat zet zeme nej dapmelanjenne ekjengat zeyap ke in nait! "

Dapmelanje Piladelpia mka teman talip ekjengat Zananj meluwanj kumindaye

⁷ Apme Kilaisijan nagat kapigok zeye, "Dapmelanje Piladelpia mka teman talip ekjengalen an damunjat ma ilinanjat zet papiaen pigok kumti bemane melak. 'Nej tenj tonjan ma kwitnanj kwitnanj zema penanjanj masokbein. Ma nej winden sakamanj amobotnanj Dewitgalen nemboj. Ya am njenan nalen mulupmanjanjat nep ku zemkululuyelen.

⁸ Nej ingalen muluwin nep namatalap. Ma nej nayawen in winde isiknanj bugan taindain yanjut in nalen zetn gawepumti nagat ku wasinewien. Nej mulup Kawawanjalen zet zapat dolaknanj mkawanj bembeyelen omba penan indawan ma am njenan muluwin ke ku zemkuluye.

⁹ Nait! Am dasukitonj eknen Sadanjalen manje eknenan ilinanjat Zuda am manzeiwanjut yek penan. Nej eknen ke indatima inmagen soknanj koti ingat pedondom indawep. Mti in kapigok namatabep, nej dapmelanje ingat nej gogot mamiyap.

¹⁰ In nalen zet ke gawepumti sisipenjan mimindame in namisim tabiengapmti sisipenjan ma nuknanj teman msat katanj kwabeen kan keyet nej indikdamunj mma tetimaemae kanen winderjanj berj bemti tabep.

¹¹ Âpme neŋ sakwep kosowapgat nâmkijpepe taindain ke weyaŋ ekdamuŋ mbep. Ma ŋenaŋ ingalen mama mimijinaŋgalen tosaŋaŋ kululuŋen tiwep ke ku mpewe.

¹² Am ŋenaŋ nâmkijpepe Kawawaŋmagen winderjaŋ bem tabeen ke Kawawaŋ nnaŋgalen sesewat mkayelen tepumaŋ temaŋnok bein. Ma egaŋ mka ke ku katipewe; neŋ egat palen Kawawaŋ nnaŋgat kwitnaŋ kumpewap ma neŋ kegogak Kawawaŋ nnaŋgalen mka temaŋ kululuŋenaŋgnan kwatobe ke kwitnaŋ Zelusalem alakŋaŋ kuwap. Neŋ kegogagak egat palen kwitnaŋ alakŋaŋ kuwap.

¹³ In wakŋin bemti nâlen Emetak Teŋaŋ nâgât zet zeme neŋ dapmelaŋgenne ekŋengat zet zeyap ke in nâit.' ”

Dapmelaŋge Laodosia mka temaŋ talip ekŋengat Zânaŋ meluwaŋ kumindaye

¹⁴ Âpme Kilaisiyaŋ nâgât kapigok zeye, “Dapmelaŋge Laodosia mka temaŋ talip ekŋengalen an damuŋgat ma ilinaŋgat zet zapat meluwaŋ pigok kumti bemane melak. ‘Neŋ zet, “Ke penaŋ” manzenup ke neŋ ma Kawawaŋgalen zet penaŋ manzemkawaŋ beyap. Ma neŋ amnaŋ maeknâmneip. Ma Kawawaŋaŋ msat kululuŋ yaŋbemti msokbeye keyet toŋaŋegak.

¹⁵ Neŋ ingalen muluwinaŋgalen yaŋaŋ ŋep nâyaŋ. In nâmkijpepeŋinmak ku talip ma in nâmkijpepemagen keŋ zut talip. Keyet nâme pembedaŋ bein keyepm neŋ ingat olonjen ku miyap.

¹⁶ Inmagen nâmkijpepe kaliŋaŋ ku taindaye keyepmti neŋ zemindewap.

¹⁷ In ilinaŋgat pigok manzeip, “Nin milawatn omba penaŋ tatndain keyepm totatatn pembedaŋ. Nin kwileki ŋengat ku matimatnup.” Kegok manzeip yaŋgut neŋ ingat kapigok zesowap, in ilinaŋgat yaŋin ku maekmâtâlip. In am bekopsat. In ola olat palen mamaip ma zikalin beŋaŋ ma talak mamaip.

¹⁸ Keyepmti neŋ pigok zemâtâtindewi: In neŋmagen koti gol tewaŋ zime dolakŋaŋ penaŋ bembenaŋ ke kwitiit. Ma kâlâp teepmaŋ satnaŋ neŋmagen kwitimti mundumje toti sekŋin sakambuŋinaŋ tazinen ke aŋgalaŋti tabe ma zikatgalen melesen ŋen neŋmagen kwitimti zikalinan kaputi zikalin dolakŋaŋ ekmâtâbep. Kwitnaŋ kwitnaŋ ekŋen kebonj keyaŋ am keŋin mukulem mme nâlen bewep.

¹⁹ Neŋ in notn mamimideyaŋ keyepm keŋ gilik zemti yomin katipewep. Âk yek bewe beme indom musuwetindewap.

²⁰ Nâip, neŋ sekekegen tati set tâŋtâŋ takuma am ŋenaŋ nâlen tâŋtâŋ ke nâmti kot set mâtâbe beme neŋ egalen mka keŋaŋ tati tu meu nsakwep nimbaluŋ.

²¹ Am ŋenaŋ nâmkijpepe Kawawaŋmagen winderjaŋbeŋ bemti tabeen neŋ ekŋen mundum totatat nenangat solonan indema totabep. Neŋ kasa temanen ke windennbeŋ bemti tabangapmti in kegogak windebeŋ bemti tapme Bipmnaŋ Amobotnaŋgalen mundum ke neŋ name mundum totatat nenangat solonan ke in indema totabep.

²² In wakŋin bemti nâlen Emetak Teŋaŋ nâgât zet zeme neŋ dapmelaŋgenne ekŋengat zet zeyap ke in nâit!' ”

4

Zânaŋ Kawawaŋgalen mundum kululuŋen tazin ke ege

¹ Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ke eknâm mtiŋgut tati ekma kululuŋen sekekek ŋandemti tapme ekban. Âpme zet ŋen lumun kwisaknok nâma kegogak ewe sokbemti pigok dinoye, “Geŋ pien kwapmane gatati mamti kwitnaŋ kwitnaŋ bam sokbewe ke zemzikat gama ekseniŋ.”

² Kegok zeme keyegak Kawawaŋgalen Emetak Teŋaŋ keŋŋ melen beŋen mme ekma kululuŋen Amobotnaŋgalen mundumaŋ keyet palen an ŋenaŋ totapme ekban.

³ An keyelen ŋenzimoseŋnaŋgalen sokŋaŋ nanaŋ kwilit zaspamak kalnelien nembonj. Âpme Amobotnaŋgalen mundum totatat keyet tazinen bitimnatagaŋ tokwat bembuluŋti tage sek sepemaŋ nanaŋ dolakŋaŋ kwitnaŋ emelal nembonj.

⁴ Ekma Amobotnaŋgalen mundum totatat keyet solonan mundum totatat 24 kapiyaŋ bembuluŋ tabien. Tapme ŋenaŋ bembe an 24yaŋ mundum keyet palen tokwa bembuluŋ totabien. An ekŋen ke kâlâwin satnaŋaŋ mundumti ŋokŋinanen elimiak goliyaŋ weyayaŋaŋ ke mundum tabien.

⁵ Amobotnaŋgalen mundum totalen keyetnaŋ kululuŋ ambeyegaŋ tapmme taeknepema kululuŋ kwisak tembe kume nâmban. Ma egalen mundum totatat ŋenzimoseŋnaŋ ke ekma taŋam sokŋaŋ 7naŋ ziye. Taŋam ke Kawawaŋgalen Emetak Teŋ mulupmaŋ katnaŋ mam 7 keyaŋ ziye.

⁶ Âpme Amobotnaŋgalen mundum totatat zikatnaset mundum ke ekma saŋga soŋga tu lemunaŋ temaŋ ma galas nembonj beye.

Mme Amobotnanḡalen mundum totalen ke ganzenaḡ ilindiḡ ke kwitnaḡ kwitnaḡ mamaḡinmak soḡgom nemboḡ zulak zulak zikalin sambe ḡenzimoselinaset ma baminaneset nembet nembet ekmatâtâtḡalen ku olalatgalengapmti zikalin keḡok tatindaye.

⁷ Soḡgom ḡeḡaḡ tage ke laion nemboḡ. Mme keyet bamanan makau apmaḡ nemboḡ. Ma eget zut keyet bamidanen soḡgom ḡen ḡenzimosetnaḡ amgalen nemboḡ. Mme soḡgom delaḡ zenzeḡaḡ ke muḡtinaḡ maḡâmain keboḡ.

⁸ Soḡgom zulak zulak ekḡen kweḡ kweḡ ke pâwin sikis sikis zikalin sambe biselinaset ma mamsosoḡinaset taindain. Tambu msat zet kapigok kwesiḡ kwesiḡ zepḡ matakwalip:

“Geḡ An Tenḡat Tenḡalen toḡaḡ. Geḡ Amobotnaḡ Kawawaḡ windendibeḡ. Kawawaḡ geḡ eweḡan tabanan, alak tapmanigaḡ ya bam tapmobaḡnik.” (Aizaya 6:3)

⁹ Âpme soḡgom mamaḡinmak ekḡenaḡ eḡaḡ iḡḡaḡgalen mundumanen ke kwesiḡ kwesiḡ tapmoti tatagalen keyet kwizet buḡamaḡ mwati wisikḡ zemti sesewat tapmsaip.

¹⁰ Keḡok mme an ḡeḡaḡ bembe 24 ekḡenaḡ eḡaḡ kwesiḡ kwesiḡ mamaḡin keyet totatnaḡ kandaḡan ke pedondomti sesewat tapmsaip. Ekḡenaḡ bunduḡin elimiyekḡaḡmaḡ ke saḡti eḡalen totat kandaḡan bemti kapigok zeip,

¹¹ “Geḡ ningalen Amobotnaḡ ma ningalen Kawawaḡ! Gâgât kwizet buḡamdi mwatgenup ma windendi temaḡgat wisikḡ nâḡgenup. Geḡ kwitnaḡ kwitnaḡ sambe ke msokbemane mamaḡinmak sokbewien.”

5

Sipsip Nembraḡaḡ papia muḡḡuḡuḡaḡ Kawawaḡaḡ same mḡe

¹ Âpme neḡ ekma an ḡeḡaḡ Amobotnanḡalen mundum totalen papia muḡḡuḡuḡaḡ betnaḡ penaset mtapme ekban. Papia keyet palen meluwaḡ nembet nembet kumpeḡenaḡ tapme ekban. Mme papia setnaḡ kweḡ palen keyet palen gwede 7 kapiyaḡ piliḡ amnaḡ keḡan ku eḡalen bumilikpeḡenaḡ.

² Neḡ ekma ensel windenḡaḡbeḡ yaḡkwesisi ḡen kwizet palen kapigok kuye, “An teḡeḡaḡ kwiyāḡ ḡeḡ gwedem papiaen milikpeḡenaḡ kapi mâtâpemtī papia ḡeḡ mendesinak?”

³ Yaḡḡut an ḡen kululuḡḡeḡatnaḡ ma msat kataḡ taliwen kapiyetnaḡ ma msat kandaḡan maip ekḡen kemakgatnaḡ an ḡeḡaḡ gwedem papiaen bumilikpeḡenaḡ ke mâtâpemtī keḡan eḡalen ke an ḡen ku tage

⁴ keyepm neḡ si temaḡ suwan.

⁵ Âpme an ḡeḡaḡ bembe ḡeḡaḡ nâgât kapigok zeye, “Si susupiḡ! Ekbak, Laion ek Zudayelen manḡeḡatnaḡ ma Dewitgalen alikḡaḡ ḡeḡaḡ kasa temanen ke an aumti kasaḡaneyelen windenḡin mtoindeyeyepmti eḡaḡ gwede 7 papiaen bumilikpeḡenaḡ ke ḡeḡ mâtâpewe.”

⁶ Âpme Amobotnanḡalen mundum totalen kwitnaḡ kwitnaḡ mamaḡinmak soḡgom nemboḡ zulak zulak ma an ḡeḡaḡ bembe ekḡeḡat tuḡḡuwinanen neḡ ekma Sipsip kume gakimti wageyelen gwilim zembraḡmaḡ dendaḡ tapme ekban. Eget zegalipmaḡ 7 ma zikatnaḡ 7 keyaḡ Kawawaḡgalen Emetak msat kataḡ indeme toti mebe kokot mti muluwin katnaḡ 7 mamip ke mbien.

⁷ Keḡok sokbeme Sipsiwaḡ Amobotnanḡalen mundum totalen ke meti betnaḡ penaset papia muḡḡuḡuḡaḡ ke mḡe.

⁸ Kok ke mme kwitnaḡ kwitnaḡ mamaḡinmak soḡgom nemboḡ zulak zulak ekḡen ma am ḡeḡaḡ bembe 24 Sipsipgat kandaḡan pedondom sawien. Ekḡen kweḡ kwewaḡ gita temaḡ nemboḡ ma bati goliyaḡ weyayaḡaḡ keḡanen tu sesikḡaḡ dolakḡaḡmaḡ atamti eḡat kandaḡan pedondom sawien. Kwitnaḡ kwitnaḡ belinan atamti pedondowien ekḡen ke Kawawaḡgalen am ekḡeḡgalen dundundu.

⁹ Kok mti silik alakḡaḡ kapigok kuwien,

“Geḡ gwede papia muḡḡuḡuḡaḡ palen taziḡ ekḡen ke ḡeḡ mâtâpepeyelen keyepmti gâgât nâmann mobotnaḡ bein. Geḡ am ekḡenaḡ gome gakiwanan keyepm am yaḡin igak igak ma am zelin ḡande igak igak ma am sek sepemin igak igak ma msalin igak igak tapmelip kataḡ Kawawaḡgat zapat gakimti sipdaḡ indakwitiḡmti indabanan.

¹⁰ Geḡ nin mmame amdine ekḡeḡat tuḡḡuwinan mamti dundundu ma sesewat mulup mimiyelen kwati msat sambe ekdamuḡ mbanup.”

¹¹ Âpme ewe ekma ensel sambe sopmaḡ penanaḡ Sipsiwaḡ Kawawaḡ iḡḡaḡgalen munduman totage ma kwitnaḡ kwitnaḡ kwitnaḡ mamaḡinmak soḡgom nemboḡ zulak zulak ke ma ḡeḡaḡ bembe an ekḡen ensel ekḡen keyaḡ indabembuluḡti dendaḡ tapme ekma

¹² silik omba kapigok kume nâmban,

“Sipsip Nembraḡaḡ, Geḡ damuḡ mimiyelen windendi igagen tagaen ma kwitnaḡ kwitnaḡ polak polak wem gain ma nânândi temaḡ ma sebet susuk ku mamnik, ma kwizet

bunjamdi teman penan ma kwidi mwawagalen ma zemesesawatgenyelen. Ya amgapm gome gakiwanan keyepm nin sesewatgenup. Gej An Tenj.”

¹³ Âpme ney eknâma Kawawanaj kwitnanj kwitnanj sambe mamananmak msokbembenaj kululunaj ma msat palen ma msat keñan ma nembu keñan ma msat katanj ekñenaj silik kapigok kuwien,

“Gej Kawawanaj gitanjal mundum totatalen totadik ma geñmak Sipsip Nembanaj igat sesewatidanup. Kwizet bunjamit mmot idenup ma windenit igagen keyan kwesinj kwesinj tapmobe.”

¹⁴ Kegok sokbeme kwitnanj kwitnanj ekñen mamananmak songom nembonj zulak zulak keyanj zewien, “E penanj!” Ekñenaj kegok zeme an ñenaj bembe ekñenaj egegat kandanjan pedondom idamti eget sesewatidawien.

6

Sipsip Nembanaj gwede 7 ekñen ke mâtât mâge

¹ Âpme ney eknâma Sipsip Nembanaj gwede 7 keyet keñanen kwep mâtâpeme ke eknepema kwitnanj kwitnanj mamananmak songom nembonj zulak zulak ekñenmagengatnaj kwewanj zetnaj kululuj kwisaknok kumti zeye, “Gej pien kot!”

² Kegok sokbeme ney ekti ewe weyan ekma âs satnanen an ñenaj totati timbinaj betnanen atamti amobotnanjal bunduj goliyan weyayanaj same mundujge. Same âsinaj palen totati kasa kuku an ñenaj kasa kumti kasanjene indomdelanj zemti metnak keyet katnan motati mege.

³ Âpme Sipsip Nembanaj gwede ñen mâtâpeme ney nâma kwitnanj kwitnanj mamananmak songom nembonj ñenaj kapigok zeye, “Kot!”

⁴ Kegok zeme âs ñen ñaman penanaj kosokbeye. An âs palen tage ke kasa msat katanj kukuyelen ke winde sasanaj keyepm ananj ilin ilinak aumsomti gakim temebegalen. Ek wanam teepmanj sasanaj.

⁵ Âpme naman keyegak Sipsip Nembanaj gwede tuk ke mâtâpeme ney nâma kwitnanj kwitnanj mamananmak songom nembonj tuk eganj kapigok zeye, “Kot!” Zeme ney taekma âs sopmanaj kosokbeye. Mme an dukñan gwaen tage ek skel betnanaj mti tage keyan mkawanj beinen meuyet kambenj temanj sokbesâpm.

⁶ Kegok kwapme kwitnanj kwitnanj mamananmak songom nembonj zulak zulak ekñengat tunjuwinan an zet ñandenok sokbemi pigok zeme nâmban, “Plawa wilanj weyayanaj nukñanaj kilo kwep e msasa kweggat an peme wewenajgalen tosanaj ma plawa baliyan weyayanaj nukñanaj kilo tuk e msasa kweggat an peme wewenajgalen tosanaj. Kogok mti olip tep ma wain tek muluwen ke walelepinj!”

⁷ Âpme naman keyegak Sipsip Nembanaj gwede 4 ke mâtâpeme ney nâma kwitnanj kwitnanj mamananmak songom nembonj 4 eganj kapigok zeye, “Kot!”

⁸ Mme ney taekma âs ñen sekñan alanj piyan kosokbeye. An âs dukñan gwaen tage ek kwitnanj “Gakiki.” Ma gakikinj ekñengalen mundum tonaj keyanj egat baman âs kweggat dukñan moti tabun. Kawawanaj an zut âs palen tabunen ke msat palen toti kwitnanj kwitnanj sokbesâpm kapiyelen idaye. Kwitnanj kwitnanj ke kapi: Msalen amnanj ilinak kasa kasa mti aumti gakiwep ma meuyet kambenj tati gakikiyelen ma zawat bekananj mti gakikiyelen ma songom zupmanj kukñanbenj temanaj am indawalepme gakikiyelen winde keyelen idaye. Kwitnanj kwitnanj keyanj am manje kwep indawalepme gakiwep. Âpme manje tuganj belak tabep.

⁹ Âpme naman keyegak Sipsip Nembanaj gwede 5 ke mâtâpeme ekma sisak kandanjan am Kawawanaj zezapat dolakñan zemti Kilaismagen nâmkijpepeen katikñan tapme indome gakiwien ekñenaj tapme indikban.

¹⁰ Mme ekñenaj kwizet omba kapigok kuwien, “Amobotnaj, windendi igagen. Gej tenj tonaj ma penangalen tonaj. Nin gâgât damuj zigok ewe tapmann gej koti am ekñen msalen kapi nin ndondonajgat zemindomti ma dopmanj mutumindawanik?”

¹¹ Kegok yanjkwesime Kawawanaj kâlâp teepmanj satnaj kwep kwep indamti pigok diindoye, “Nâlen mulup an ma nâmkijpepeen noline ekñen msalen alik talip kegogak indome gakiwep sakam in indome gakiwienok. In bugan kwesinjnik tapmenjut kasanjineyanj ekñen noline in zigok indome gakiwien keyet katanj indowep.”

¹² Âpme naman keyegak Sipsip Nembanaj gwede 6 ke mâtâpeme eknâma mâknanj temanj mge ma kasup sopsop kume menzim tikandanaj tewen zimti sopmanj makuin kebonj beye ma eyonjayanj ñamanj sip sepem sokbeye.

¹³ Âpme wenzimanj kululujengatnaj msalen sanjanen katnanj kaikñanj tepmanengatnaj tâgâ temanaj kumbume matelakzemtozin kegok tobien.

¹⁴ Ma kululuṅṅaṅ galaṅ zem mekoge ke papia palakṅṅaṅ yaṅ muṅṅuṅme matazinok beye. Ápme kalaṅ ma msat nembu palen sambe ilindin ekṅṅeṅṅaṅ mundumin pemti mebe kokot mbien.

¹⁵ Kwitnaṅ kwitnaṅ kekok sokbeme msat kataṅ amobotnaṅ ma an ṅṅeṅṅaṅ ma kasa kuku an ṅṅeṅṅaṅ ma am mānep milawalin temaṅ ma am winde igagen ma am notnaṅ sambe sisilin am ma am lala ilinsakwep nanaṅ aimboṅṅaṅ ma kapalaṅ kandaṅṅan enzilim tati

¹⁶ kalaṅ ma ṅṅandaṅ kapalaṅ egegat pigok zewien, “It ndakwatamti enzilim ndeme an Amobotnaṅṅalen mundum totatalen totazin egalen ṅṅezimasetnanaṅ ma Sipsip Nembayelen ṅṅezinziṅṅaṅ temaṅ ke nin ku eksenup.

¹⁷ ṅṅezinziṅṅaṅ temaṅ keyet kanaṅ ke sokbein ke an kwiyanaṅ ṅṅep tasâpm?”

7

Israel am 144 tausen pilinṅṅamak kumindeme tabep

¹ Keyetnaṅ ekma ensel zulak zulak ekṅṅen keyet keṅṅanaṅ kwep kwewaṅ msatgalen ganzenaṅ zulak zulak keyet nembet nembet dendaṅ tapme indikban. Ke tati msatgalen tâgâ atam tabiṅṅapmti tâgâyaṅ msat palen ma nembu palen ma tep ku indakumbuye.

² Ápme neṅ ekma ensel ṅṅeṅṅaṅ kasup kwakwatnaset Kawawaṅṅalen pilin betnanaṅ atamti koge. Koti ensel zulak zulak ekṅṅen msat ma nembu waleletgalen winde indandaṅṅaṅ ekṅṅengat kwizet

³ kumti zeye, “In msat ma nembu ma tep ekṅṅen waleindendepin tapme nin Kawawaṅṅanaṅṅalen mulup an monzalamanen pilin kumindemaṅṅulak.”

⁴ Ápme am ekṅṅen keyet monzalaman palen Kawawaṅṅalen pilin bemindendenaṅ makukunin 144 tausen kekok eknâmban. Ke Israel am maṅṅe 12 ekṅṅenmaṅṅeṅṅatnaṅ.

⁵⁻⁸ Ekṅṅen sambe maṅṅe kapiyelen iṅṅaṅṅat kwep kwepgat makukunin 12 tausen kegogaṅ tabien: Zudayelen maṅṅeṅṅatnaṅ ma Lubengalen maṅṅeṅṅatnaṅ ma Gatgalen maṅṅeṅṅatnaṅ ma Asayelen maṅṅeṅṅatnaṅ ma Naptaliyelen maṅṅeṅṅatnaṅ ma Manaseyelen maṅṅeṅṅatnaṅ ma Simiongalen maṅṅeṅṅatnaṅ ma Liwaiyelen maṅṅeṅṅatnaṅ ma Isakayelen maṅṅeṅṅatnaṅ ma Sebulamgalen maṅṅeṅṅatnaṅ ma Zosepgalen maṅṅeṅṅatnaṅ ma Benzamingalen maṅṅeṅṅatnaṅ ekṅṅen keyaṅ Kawawaṅṅalen pilin tiwien.

Am maṅṅe sambe penajaṅ Kawawaṅṅat zimasetnanaṅ tabien

⁹ Kwitnaṅ kwitnaṅ ke eknâm mti ekma msat kataṅṅalen am msalin igak igak ma yanin igak igak ma sek sepemin igak igak ma zelin ṅṅande sepem igak igak am ṅṅeṅṅaṅ ku indamakukuyelen. Ekṅṅen ke Kawawaṅṅaṅ mundumaṅ moti Amobotnaṅṅalen mundum totatalen Kawawaṅṅaṅ totazin ma Sipsip Nembanaṅṅaṅ ekmak tazin keyepm sesewatidane.”

¹⁰ Ekṅṅeṅṅaṅ kwizet omba kapigok kumti zewien, “Kawawaṅṅamak Sipsip Nembanaṅṅaṅ egeṅṅaṅ aṅṅalaṅndemti kasanne ekṅṅen indom moti Amobotnaṅṅalen mundum totatalen Kawawaṅṅaṅ totazin ma Sipsip Nembanaṅṅaṅ ekmak tazin keyepm sesewatidane.”

¹¹ Ápme ensel ekṅṅeṅṅaṅ ma ṅṅeṅṅaṅ bembe ma kwitnaṅ kwitnaṅ songom nembon mamaṅṅinmak zulak zulak ekṅṅeṅṅaṅ Amobotnaṅṅalen mundum totatat zimasetnanaṅ pedondomti Kawawaṅṅaṅ sesewatsamti

¹² zewien,

“Ke penajaṅ! Zemesewatpepeyelen ma kwidi mwawagalen ma nânândi temaṅmak manik ma wisikn zemgaṅṅayelen ma kwizet buṅamdi temaṅ penajaṅ tagain ma windendi igagen tazin ma sebet susuk ku mammmik ke Kawawaṅṅanaṅṅalen ya wemeti wembe. Penajaṅ!”

¹³ Ápme ṅṅeṅṅaṅ bembe an ṅṅeṅṅaṅ kapigok nayaṅkwesiye, “Ekṅṅen kâlâp satnaṅ teepmaṅṅaṅ mundum talip ekṅṅen ke kwi ma desetgatnaṅ kobien?”

¹⁴ Kegok nayaṅkwesime neṅ zet dopmaṅ kapigok gilik zemsawan, “Amobotnaṅ, e neṅ ku nâyaṅ, geṅ nâmtadik.”

Zema egaṅ pigok dinoye, “Am ekṅṅen ke sisipenpen temaṅ mimindandaṅṅaṅṅaṅ koloyaṅ talip. Ekṅṅen kâlâwin teepmaṅ Sipsip Nembanaṅṅat sipmaṅṅaṅ zulupme sat kume talip.

¹⁵ Keyepmti ekṅṅeṅṅaṅ Kawawaṅṅalen mundum totatat Kawawaṅṅaṅ iṅṅaṅṅat zikatnaṅ mamti sesewat mulup tambumbu ma msasa kataṅ sesewat mka temanen ke msawep. Ma Kawawaṅṅaṅ iṅṅaṅṅalen mundum totatalen ke totati indikdamuṅ mbe.

¹⁶⁻¹⁷ Ma Sipsip Nembanaṅṅaṅ mundum totatatnanaṅ ekṅṅengat sutnaṅ totati ekṅṅen indikdamuṅ mamini. Egaṅ sipsip damuṅnok tati maṅdatim tu zikatnaṅ makwapmâzinen indatimepme tu ke nimti mama matipgapmti ekṅṅeṅṅaṅ tu meuyet ṅṅen ewe ku gakiwep

ma kasuwanj njen ewe ku indambuwe ma tâgâ kipmanj ku indakumbewe. Kegok mme Kawawanj zikalinanen siawin kaput indemâbe.”

8

Sipsip Nembanj gwede delanj zenzenj 7 papiaen milikpepenj keyet delanj zenzenj mâtâpeye

¹ Âpme Sipsip Nembanj gwede 7 delanj zenzenj ke mâtâpme eknâma kululunj kwisak njen kukupinj tapmetnepeme kan isiknj bugan mee kekok beye.

² Kegok sokbeme nej taekma ensel 7 kapijan Kawawanj zimasetnan mot tapme lumun 7 ilinok tonj tonj indaye.

³ Kegok sokbeme ensel njenanj koti sisakmagen ke tati bati goliyanj weyawanj tep tunj sesiknjmak mambuip ke mtage. Ma eganj tep tunj sesiknj dolaknj kasak sesik pbenanj mambuip ke timti sisak goliyanj weyawanen Amobotnngalen mundum totatnngalen ke busât amgalen dundundumak tep tunj sesik dolaknjmak temakwep lumantj bembuye.

⁴ Mme kasak tep tunj pbenanj kemak Kawawanj am njeneyelen dundundujanj enselijet betnanngatnanj Kawawanj mowege.

⁵ Ensel keyanj kekok mti sisakngatnanj tezij timti pelepmanen beme gak zeme mti msalen mulapme topme kululuj kwisak ma ambeyak ma mâkinanj temanj mge.

Ensel ekjenanj lumun kumbuwien

⁶ Âpme ensel 7 ekjenanj lumun kumbusâpmti weyawanj mulup mbien.

⁷ Mti ensel njenanj eganj lumun kumbume map ais temanmak tezij sipmak lumamananj keyanj msalen mulapme toweti msat pananj temaset tage mme msat pananj isiknjaset ziye. Tep omba sambe tabien mme isiknj zimti msikokok ma kwanj zime delanj peye.

⁸ Âpme naman ensel njen eganj lumunanj kumbume kwitnanj njen kalanj temanj kebonanj tep temanj tazime beke melesinj nembu kejanj peme toweti nembu pananj isiknjaset sipbemâge.

⁹ Kegok sokbeme songom mananjmak nembu kejanngatnanj keyanj gakimâpme delanj zeye ma wanja mee kekok kumsagep mge. Mme nembu pananj temaset kwitnanj kebonj keyanj ku sokbeye.

¹⁰ Âpme naman ensel njen eganj lumun kumbume wenzim temanj kululujngatnanj toti busatnanj tanjam kebonj sokbeye. Sokbeme kululunj gwaen pemti msat pananj isiknjngalen tu ma tu zikatnanj wenzim temanj keyanj atame msat pananj temanj kwitnanj kebonj keyanj ku sokbeye.

¹¹ Kegok mme tu pananj zut tapme pananj kwep aknanj beye. Bemâpme am sambeyanj tu ke nimti gakim walelet mbien enenogât tu ke aknanj. Ma wenzim ke kwitnanj “Aknanj”.

¹² Âpme naman ensel njen eganj lumunanj kumbume kasup ma eyonja ma wenzim pananj temaset tapme pananj isiknjaset ke mamananj sepem njen sokbeme busatnanj pananj temaset tapme pananj isiknjaset tambusoganj sokbeme msasa ma tambumbu pananj temaset tapme pananj isiknjaset kekok tambusosok sokbemâge.

¹³ Âpme naman tati ekma mepme muntin njen ekban. Ek kululuj bete bete gwaen penanj mamti kwizet njaknjak kapigok kuye, “Wakae, in sindem omba penanj tiwep. Ensel tuk eknjngalen lumun tazin ke kumbume am msat palen talip in sindem omba penanj tisâbip.”

9

Ensel ekjenmagatnanj 5 eganj lumunanj kumbuye

¹ Âpme naman ensel njen eganj lumunanj kumbume wenzim njen kululujngatnanj telak zemti msalen topme ekban. Ek msat aimbonanj teepmanj keyelen sekekek ke mâtâtâgalen ki sasanj.

² Âpme eganj msat aimbonanj teepmanjgalen sekekek mâtâpme kasak temanj kwalage. Kasak ke tep temanj penanj kwalam peme makwazin kebonj kasup ma kululuj mme tambusosok etanj sokbeye.

³ Âpme gwideganj kasak keyelen kejanngatnanj msalen tomâpbien. Toti windenjin salisiyelen nembonjak tiwien.

⁴ Timti ekjen ke kwanj ma tep sinanj ma didik ku niniyelen zemindeye. Ekjen ke am Kawawanjgalen pilinj monzalaman ku tazin ekjen ke etanj indime zawat mbep.

⁵ Yanjut penanj indime gakikiyet yek belak eyonja 5 keyet katanj indime sek sindem palen mamayet zenzenj. Sindem ke salisiyanj indime sindem manâp sepem kekok.

⁶ Eyoŋga 5 keyet keŋan am ekŋen keyaŋ sekŋin walesât sek sindem mulup mbep yaŋgut penaj nep ku gakiwep.

⁷ Gwidek ekŋen ke sek sepemin âs; kasa ekŋenaŋ kasaen mesâti âs maondak beip sepem keboŋ. Njokŋinanen amobotnaŋgalen elemiak bunduŋ nen goliyaŋ mimiŋaŋ keyet sepem tage. Zimoselin amgalen zimoseŋ keyet kataŋ.

⁸ Zuwin imbi satnaŋgalen njokzuwin teepmaŋ keboŋ ma zelin kukŋaŋ temaŋ laiongalen keboŋ.

⁹ Ma melakanduŋin mampongaŋjanan kapayaŋ weyayaŋaŋ nembonaŋ tage. Ma ekŋengat pâwinanŋgalen kwisakŋaŋ age enzange sambe ekŋengalen pâwin kwisak keboŋ kuye. Ma kalis sambe âs mandamti kasaen mamelipnok kuye.

¹⁰ Ma dakŋin indindinaŋgalen sindemaŋ salisiyelen keboŋ. Am dakŋinaŋ maindip keyaŋ am eyoŋga 5 keyet keŋan sek sindem titiyelen keyet winde indandaŋaŋ.

¹¹ Ekŋen amobotnaŋ kapiyaŋ maindikdamuŋ mamin ma ek ke ensel msat aimbonaŋ teepmaŋ maekdamuŋ min ek kwitnaŋ Ibulu zeleset Abadon ma Glik zeleset Apolion. (Kwit eget keyet yaŋjit Waleletgalen Toŋaŋ.)

¹² Walelet ekŋen kapi delaŋ zeme pi naman walelet zut ŋenaŋ kosâpmlup.

Ensel ekŋenmagengatnaŋ 6 egaŋ lumunaŋ kumbuye

¹³ Âpme naman ensel 7 egaŋ lumunaŋ kumbume nâma sisak goliyaŋ weyayaŋaŋ busilinaŋ zulak zulak ke Kawawaŋgat zikatnan tage. Keeset zet bim ŋande kapigok koge.

¹⁴ Zet bim ŋande keyaŋ ensel lumunaŋ mtagemagen kapigok mepme nâŋge, “Yupeletis Tu temaŋ ganzenan ensel zulak zulak teganŋ zam indendenŋaŋ ke kwaletinde!” Kegok zempeme meti ensel ekŋen ke kwaletindeye.

¹⁵ Kegok mimindeme ensel zulak zulak ekŋen ke Kawawaŋaŋ muluwin mimiyeleŋ weyaŋindeye ke nup kan ma eyoŋga ma kasup ma aua kan keyet sokbeme msat kataŋ am paŋaŋ temaset tapme paŋaŋ isikŋaset indawalebien.

¹⁶ Âpme ensel zulak zulak ekŋengalen kasa kuku ekŋen âsien totabien. Ekŋen indamakume 200 milien talip zemti zeme nâmban.

¹⁷ Kegok sokbeme neŋ kie kienok ekma anaŋ âs palen totabienen kolowin kapayaŋ mimiŋaŋ sepemaŋ ŋamaŋ tep kwitnaŋ ma kâŋkâmaŋ ma alaŋaŋ nanaŋ sulpa ekŋen keboŋ munduŋbien. Ma âs ekŋengalen njokaselin laiongalen keboŋ ma kaŋgaleminaset taŋam ma kasak ma nanaŋ sulpayanŋ kwawabien.

¹⁸ Kwawati keyaŋ am msalen paŋaŋ temaset tapme paŋaŋ isikŋaset indondoyelen zenzenŋaŋ ke indome gakimâbien.

¹⁹ Âsi ekŋengat windenŋin ke dembusekŋinan ma dakŋinanen tage. Dembusekŋinaŋ winde tage keyaŋ am indome gakikiyeleŋ. Ma dakŋin ke nombe ekŋengalen nembonŋ njokasetnaŋmak keyaŋ am sindem indawien.

²⁰ Âpme am butnaŋ zawat ma walelelaŋ ku indatime gakiwien ekŋenaŋ nopiom ilin belinaŋ weyayaŋaŋ ma we bekanaj ke ku katikpewien. Ekŋenaŋ nopiom gol ma silwayaŋ mimiŋaŋ ma aenaŋ ma nanaŋaŋ ma tewaŋ mimiŋaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ ek nâm mimiŋaŋpiŋ ma set mebe kokotnaŋpiŋ ke ewe mandundumsaip.

²¹ Kegok mti am indome gakiki ma aŋkambuk mulup ma aindindi mulup mimi ma animbi set kileŋ mama ma kambutiti mama mimi keboŋ ke ku katikpenti yomin ku zemkawaŋ bewien.

10

Ensel ŋenaŋ zemkatik bembe zet zeye

¹ Âpme ensel windenŋaŋberŋ nen kululuŋengatnaŋ kwatopme neŋ ekban. Ma ensel ke zanzayaŋ sumumuŋaŋ ma njokŋanen bitimnatagaŋ kilinŋ zemtatatnaŋ ma zimosetnaŋ kasup sepem keboŋ ma setnaŋ tapum tewaŋ zime ŋam makumtazin keboŋ ekban.

² Betnaŋaŋ papia isikŋaŋ ŋen muŋgugunaŋ kwaleletnaŋ mtapme ekban. Âpme setnaŋ penaj nembu palen imti setnaŋ alomaŋ msat palen imti tage.

³ Tati zet laionaŋ kwilin makuip keyet kataŋ kume kululuŋ patataŋ sakwalam kumepme 7 beyeen an bim ŋande keŋaŋ kuye.

⁴ Kwizet kegok kume neŋ kululuŋ eksât mnepema zet kululuŋengatnaŋ neŋmagen kapigok sokbeye, “Kululuŋ patataŋ 7 kumti zet zeyo ke papiaen kukupinŋ belak keŋdanen nâpemane wek!”

⁵ Âpme ensel setnaŋaŋ msalen ma nembuyen imti tapme ekban eget betnaŋ penajaŋ kululuŋen peme mopme

⁶ Kawawaŋ mama katikŋan mamti mamain ma egaŋ kwitnaŋ kwitnaŋ zeme weŋge: Kululuŋ ma msat ma nembu zeme sokbeye ma ekŋengat keŋanen kwitnaŋ kwitnaŋ

zeme sokbewien. Enseliyan egat kwitnanen zemkatik bemti kapigok zeye, “Kawawanjan golan zenze an itnanjan ekjen zezapat mimindaye ke ewe kwesinju ku tasâpm; sakwep sokbesâpm.

⁷ Ensêl 7 egan lumunan kumbume kan keyet Kawawanjan egalen nâmbiliwewetnan enziliinan takwapme mulup anene golan zenze an tipman baen diindoye keyet penanjan sokbemdelañ zesâpm.”

Ensêl ñenanjan Zân papia munjugunanjan same ñinje

⁸ Âpme kululuñengatnanjan zet nâwan keyanjegak sokbemti pigok dinoye, “Geñ meti papia kwaleletnanjan ensel setnanjan nembet msalen ma setnanjan nembet nembu palen imtati papia mti tazin ke mi.”

⁹ Zeme neñ enselmagen papia ke nanayet yan kwesima egan kapigok dinoye, “Papia kapi mti ni. Nimane dembusekdanen bizik tunjan tiknanjan kebonjan besem yanjut kambakdanen baen towepme aknanjan besem.”

¹⁰ Kegok zemti papia ke name nima dembuseknan bizik tunjan tiknanjan kegok beme tiknanjan nâmban. Yan wilikpema tipmannan towepme aknanjan mban.

¹¹ Nima Kawawanjan kapigok dinoye, “Geñ am sek sepemin igak igak ma am msalin igak igak ma zelin ñande sepem igak igak ma amobotnanjanine eknenjan Kawawanjan galen zet ewe zemsokbemindamane nâmbep.”

11

Kawawanjan golan zenze an zut ideme kobun

¹ Âpme Kawawanjan tek bemak eek ke mtot namti zeye, “Geñ wati met Kawawanjan galen sesawat mka temanj ma sisak ke bemak ekbak. Ma sesawat mka temanj keyet kenanan am kwi eknenjan sesawat tapmip eknen ke indamainjenik.

²⁻³ Ma sesawat mka temanj keyelen tambangum ke bemamakpin; belak pemane tasem. Ke am Zuda mangeen ku sokbembenganjan ekjen gat ketalasim indandanjan. Eknen keyan Zelusalem mka temanj kambuk manzenup ke eyonja 42 kegok ma tambu msasanjan makuwenegen 1, 260 benak keyet katanjan eknenjan mka temanj ke kumwaleti mme belaknanjan bewe. Kegok sokbeme neñ kan keyet zet zapatn zenze an zut idema toti amnanjan kemben ñen tati miak miak mamtalip keyet katanjan miak tati zet zapatn zemkawanjan bewalup.”

⁴ Eget ke olip tep zut ma lam zut nembonjan ke Amobotnanjan galen mulup anenet msalen mulup mimiyet ombemideyeyanjan zikatnan talup.

⁵ An ñenanjan egegat kasa mimidasâgat mbe beme egegat dembusekñidanganjan tewanj toti ziwe keyepmti an ñenanjan eget idosât mbe beme an ke tewanj zime gakiwe.

⁶ Ma kegogak eget map ku zemalut tototgalen winde idadanjan kan egelanjan Kawawanjan galen zet zapat dolaknanjan mkawanjan beme kanen ke. Ma kegogak eget tu zikatnanjan sambeyet zemalut siwanjan pesakpepeyelen winde taidain. Ma egelanjan kegogak nuknanjan penanjan msat same sek zigok mmalu kwakwagalen winde taidain.

⁷ Âpme zet zapat dolaknanjan zenze kananjan delanj zeme msat aimbonjan teepmanjan penanjan keyet kenanganjanjan sonjom kuknanjanben nembonjanjan kwati eget kasa mimidamti idime gakiwalup.

⁸ Ma segidanjan mka temanganjan selen ke wembe ke Amobotnanjan itewen amnanjan kumasasokpewien keyet katanjan. Mka temanj keyet bemzenze kwit kapigok kuknanjanjan; Sodom ma Izip.

⁹ Am sek sepem igak igak tabien ma am yanjan igak igak ma zelin ñande sepem igak igak ma am msalin igak igak mambien katanjan am eknen keyanjan meti segit ke ekti tapme kopme msasa tukmak butnanjan ku nâmindame eget sumen indabewien.

¹⁰ Kegok mti an zut egelanjan am alik sambe penanjan msalen sindem temanj indawanjan keyepmti egelanjan gakimalu msat sambe am sambe eknenjan kenjan dolaknanjan beme tewalanjan dopmanjan sam dopmanjan sam tapm mme indikban.

¹¹ Yanjut kasup tukmak butnanjan ke delanj zeme Kawawanjan zewelegenjan kumbume kenjan toweti mme wapmalu am sambeyanjan idikti kinngat temanj penanjan indaige.

¹² Keyanjan sokbeme kululuñengatnanjan kwizet kapigok egetmagen toge, “It pien kwalit!” Kegok kume am kasanjan itne eknenjan taekme zanza paleset kululuñenjan mowebun.

¹³ Kan egelanjan kululuñenjan mowepmalu keyegak mâkinanjan temanj penanjan mme mka temanj kenanan panjan 9 tapme panjan kwep kumsage mge. Keyet kenanan am gakime makume 7000 beye. Kegok sokbeme am notnanjan alik tabien eknenjan kinngati Kawawanjan kululuñenjan toñanggat sesewatsawien.

¹⁴ Âpme nuknanjan tujanjan zut delanj zeme ekmane nuknanjan kwep sakwep penanjan kosâpm.

Ensel ekjenmagengatnaŋ 7 egaŋ lumun kume kwitnaŋ kwitnaŋ sokbeye

¹⁵ Âpme ensel 7 egaŋ lumunaŋ kume kululuŋen kwizet temaŋ sokbeye. Sokbemi kapigok zeye, “Msat ekdamuŋ mimiyelen winde ke Amobotnaŋ Kawawaŋ ma An egaŋ ombempeme am yominan mndatiye winde keyaŋ egetmagen kwawozin ma egeleŋ msat kwesiŋ kwesiŋ ekdamuŋ mbalup.”

¹⁶ Ma ŋeŋaŋ bembe an 24 ekjenaŋ Kawawaŋgat zimosetnan mundumin elimiakŋaŋmak keyet palen totabien. Ekjenaŋ mundumin ke pemti totpedondomti Kawawaŋgat zemsesewati pigok zewien:

¹⁷ “Amobotnaŋ Kawawaŋ geŋ windendimak mambanannaŋ mamanik. Geŋ windendi temaŋ ke mtati damuŋ mimindi yaŋbewanan keyepmti nin geŋ olim sesewat mganup.

¹⁸ Âpme am gâgât ku nâmkijpeip ekjenaŋ gâgât ŋenzinziŋ temaŋ mbien. Kegok mme gâlen ŋenzinziŋ kanaŋ sokbem tazin ma am gakikiŋaŋ ekjenmagen zet zemdelan zenze mulup mimiyelen kandi sokŋanik sokbein. Mti mulup amdine ma golaŋ zenze anne ma amdine nâmkijpepenimma ma am mobotnaŋ ma tototnaŋ ekjenaŋ gâgât mobotnaŋ nâmti mamaip. Ekjen tosaŋaŋ indandayelen kandi bududuk bein. Ma msat mawalelip ekjenngalen kan dopmaŋ indawaleletgalen sokŋaŋ sokbem tazin.”

¹⁹ Kegok zemdelan zeme an ŋenaŋ Kawawaŋgalen sesewat mka temaŋ kululuŋen keyet sekekekeŋaŋ kwaseleme neŋ ekma boŋgis temaŋ zii zet bempeme matatan sakamaŋ Kawawaŋaŋ Mosesimak ma Islael ammak tâtâ mimiyet zii zet same bempeye ke nembonaŋ tage.* Ma keyegak ambeyegaŋ peyak peyak mge ma kululuŋ kwisakŋaŋ mandamti omba kuye ma mâkinaŋ mge ma map katnaŋ temaŋaŋ toge.

12

Kululuŋen imbi ŋenmak Sadaŋmak tapmalut idikban

¹ Âpme kululuŋen muluwaŋ ŋen kapigok sokbeye. Imbi ŋen tage ek kasuwaŋ sanŋum melakandunok zamunduŋti tage ma setnaŋ kandenan eyoŋgayay tage. Ma ŋokŋanen amobotnaŋgalen bunduŋ elimiakŋaŋmak wenzim 12 kapiyaŋ zampeme tage.

² Ma ek nempa kambakmak ya nempa ambesâgât sek sindem temaŋ nâmti si sumti ŋakŋak tapmmanŋe.

³ Ek kegok tapmme kululuŋen muluwaŋ mamananar ŋen pigok sokbeye. Gazu gazu temaŋ ŋen tage ma sek sepemaŋ ŋamaŋ ŋokasetnaŋ 7 ma zegaliŋpmaŋ 10. Ma ŋokasetnaŋ kwep kwep kataŋ amobotnaŋgalen bunduŋ elimiakŋaŋmak tapmege.

⁴ Ma gazu gazu keyet dakŋaŋaŋ kululuŋengatnaŋ wenzim butnaŋ kwep kaputim msalen toŋme butnaŋ zut tage. Kegok mti ekme imbi keyaŋ nempa ambesâgât mme kapigok nâmbiliweti sokŋanik metage, “Imbi kapi nempa ambepme neŋ keyegak mti wiliksap.” Kegok nâye.

⁵ Âpme imbi kemagen nempa okak an sokbeye. Ya nempa keyaŋ am sambe msat kataŋ aen toŋge mmamti indadamuŋ windenŋaŋbeŋ mimiyet zempepeŋaŋ. Ya nempa okak keyaŋ sokbeme Kawawaŋaŋ keyegak mti mot kululuŋen mundum elimiakŋaŋmak mundum keyet dukŋan mot peme tage.

⁶ Âpme mamaŋ egaŋ kunzuŋti msat tuŋgupman ampinaŋ mege. Ke kasup mulup mimi 1,260 ke mame ekdamuŋ mpepeyey nâmti Kawawaŋaŋ mundum ke aikpeye.

⁷ Âpme kululuŋen kasa temaŋ sokbeye. Ensel ŋeŋaŋ bembe an kwitnaŋ Maikel ek ma maŋgeŋane ekjenaŋ gazu gazu kumti mâpmaŋgat ondekbien ma nembet gazu gazu ma maŋgeŋane ekjenaŋ ondekbien.

⁸ Mti ekjenaŋ an temaŋ omti gazu gazu egalen maŋgeyaŋ ku katikŋaŋ bewien keyepmti kululuŋ mkaen ku mamayet indamâbien.

⁹ Âpme Kawawaŋgalen ensel ekjenaŋ gazu gazu temaŋ kululuŋengatnaŋ âtâpeme toge ma ek ke nombe kwemunar takwage. Ke ma kwitnaŋ ŋen an dâsukitoŋ ma kwitnaŋ ŋen am sambe keŋin mamimyuŋgume yom mamip. Ek âtâpeme toge kan keyegak maŋgeŋane ilinsakwep âtâindeme tobien.

¹⁰ Âpme kululuŋen kwizet omba kapigok sokbeme nâmban, “Alak Kawawaŋaŋ am maŋgeŋane aŋgalaŋ gogot mimindein. Kawawaŋ ek Amobotnaŋ ma windenŋaŋ temaŋ ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ekdamuŋ mamin. Ma Kawawaŋaŋ Kilais ombempeme mulupmaŋ sosok sokbein ke ilak Kawawaŋaŋ notnne ekjenngat kasaŋin Kawawaŋgat zikatnan tambu msa manzemindoin ek âtâpeme toge.

* **11:19:** Ma nanzaŋ palakŋaŋ zut zii zet dukŋan kumpepeŋaŋ keyaŋ keŋan tage. Ma boŋgis keboŋ ke Islael amnan pumamti piliŋ Kawawaŋ ekjenmak tazin manâmtiemien.

¹¹ Zisas ek Kawawaŋgalen Sipsip Nembaŋaŋ keyepmti egaŋ gakimti sipmaŋ mulapme am nâmkînpepeŋinmak Kawawaŋgalen zet zapat dolakŋaŋ zemkawaŋ bewiengapmti winderŋaŋ bemti kasa kume topme tabien. Mti mamaŋin gakikiyet nâmtalati ketalasiwien.

¹² Keyepmti kululuŋ keŋan ŋen ŋen maip in oloŋen mbep! Wakae! Msat ma nembu in sindem omba penaŋ tiwep. Pi Sadaŋ ek ilak inmagen kwatozin yaŋgut kanaŋ ilak sakwep delaŋ zewe ke nâmti keyepm ŋenzinziŋ palen tapmain.”

¹³ Âpme gazu gazu ek msalen âtâpeme toti gilik zemti ku mebegalen imbiyaŋ nempa am ambege ke mâpme kunzuŋge.

¹⁴ Kegok sokbeme imbi ek age mutin temaŋ keyet pâpmaŋ zut ke same mti msat tunŋupman gazu gazu ek peme tapme Kawawaŋaŋ msat ke egat zapat nâmpeweŋaŋ ke enzilim mamayelen pâmege. Ke mepmame Kawawaŋaŋ nup kan tuk ma butnaŋ kegotat tu meu ekdamuŋ mbe ma gazu gazuyaŋ imbi ku walepewe.

¹⁵ Kegok mti imbi ek pâmti mepme gazu gazu ek tu wasekme imbi keyet bamanan tu teepmaŋ temaŋ mâge. Imbi ke waletpepeyelen kegotat mge.

¹⁶ Âpme msalaŋ imbi ke mukulem mpesâti ŋandemti tapme gazu gazuyaŋ tu wasekme toti mege keyaŋ egat keŋan mepme delaŋ zeye.

¹⁷ Msalaŋ kegotat mme gazu gazu ek imbi keyet ŋenzinziŋ temaŋ mti gilik zemti egalen maŋgeŋane indosâgât mege. Kawawaŋgalen zet gawepumti Zisasiyelen zetnaŋ zeyeen mamkatik bemtalip ekŋen ke indomwalet msâgât

13

¹ meti nembu ganzenan gambibik palen met tapmaŋge.

Sonjom kukŋaŋbeŋ zulaŋ sokbewun

Âpme neŋ taekma nembu keŋangatnan sonjom temaŋ kukŋaŋbeŋ ŋenaŋ kwage. Ek zegalipmaŋ 10 ma ŋokasetnaŋ 7. Mme zegalipmaŋ kwep kwep keyet dukŋaŋ amobotnaŋgalen bunduŋ elemiakŋaŋmak tabien. Âpme ŋokasetnanen kwep kweggat Kawawaŋ mtopepeyelen kwit ŋen ekŋengat palen kumpepeŋaŋ.

² Sonjom temaŋ kukŋaŋbeŋ ekban ke sek sepemaŋ tamjaŋaŋ temaŋgalen kebon ma setnaŋ betnaŋ palakŋaŋ sonjom temaŋ penaŋ ŋen egalen kebon ma zetnaŋ ke laion temaŋ kukŋaŋbeŋ egalen kebon. Âpme gazu gazuyaŋ winderŋaŋ ma ikŋaŋgalen amobotnaŋ mundumaŋ ke ma msalen damuŋ mimiŋaŋ sonjom ketalasim saye.

³ Sonjom keyet ŋokasetnan kwep ŋengat liŋgilaŋ tapme gakiweweŋaŋ sepem ekban. Yaŋgut egat liŋgitnaŋ bekanan keyaŋ ŋelume dolakŋaŋ beye. Kegok sokbeme msat sambe am ekŋenaŋ sonjom ke ektemtem mpemti ek mâti mambien.

⁴ Âpme gazu gazu ek an ŋeŋaŋ ya egaŋ sonjom winde saye keyepmti amnaŋ gazu gazu zemsesewat msawien. Ma sonjom ek kegotat amnaŋ zemsesewatpemtî kapigok zewien, “Ninmagengatnaŋ ŋenaŋ sonjom kebon kemak ŋep ku bemekmekgalen. Ma ninmagengatnaŋ ŋenaŋ ekmak ŋep ku auuk.”

⁵ Âpme Kawawaŋaŋ sek mmobot zet ma zet Kawawaŋgat kwitnaŋ mtotot mimiyaŋ ke ku zenzeyet zembekekpepeŋaŋ. Mti mulupmaŋ eyoŋga 42 keyet keŋan etaŋ mti mamayet zempepeŋaŋ.

⁶ Kegok sokbeme keyepmti Kawawaŋ ikŋaŋ ma kwizet bujamaŋ ma kululuŋen egalen mundum ma am kululuŋen mamaip ekŋen zemtalatindemti maŋge.

⁷ Mti Kawawaŋgalen am nâmkînpepemak ekŋen kasa mimindamti indomwalet mimindendeyet nâmpeweŋaŋ. Mti am yaŋin igak igak ma msalin igak igak ma zelin ŋande sepem igak igak ma sek sepemin igak igak ekŋengalen ŋeŋaŋ bembe am kwage.

⁸ Âpme msat katan ma ekŋenaŋ sonjom zemsesewatpewep. Mme itnaŋaŋ penaŋ Kawawaŋaŋ kululuŋ ma msat weyaŋaŋpiŋ mti egaŋ amŋene sambe kwilin mama kanzizitgalen papia keyet keŋan kuye. Am ekŋen kwilin mama kanzizitgalen papiaen ke keŋan tazin ekŋen keyaŋ sonjom ku sesewatsawep.

⁹ In wakŋin bemti nâlen zet ingat kapigok zema nâit.

¹⁰ Kawawaŋaŋ am nâmkînpepemak ŋen mka katikŋan zapat nâmpewe beme mka katikŋan mebe. Ma ŋen kasa kuku ekŋenaŋ wanamaŋ aŋme gakikiyet Kawawaŋaŋ nâmpewe egaŋ kegotat gakiwe. Kan keyet Kawawaŋgalen amnaŋ nâmkînpepeŋin mkatikŋaŋ bemtati kupeme towembe.

¹¹ Âpme msat keŋangatnan sonjom kukŋaŋbeŋ ŋen kwapme ekban. Ma ek zegalipmaŋ zut sipsipgalen nemboŋ; zetnaŋ ŋandaŋaŋ gazu gazuyelen zetnok zeye.

¹² Âpme sonjom keyaŋ sonjom ŋeŋaŋ kwage egat zimoseŋan tati egalen windeen mulup mgeyaŋ ewe mamin. Mti msalen am mimindeme eweŋaŋ sonjom gakikiŋaŋnok mti wage ek ke pedondom samti sesewatsawien.

¹³ Mti songom msat kenangatnaj kwage eganj menok temanj mme am msalengatnaj taekme eganj zeme kululujengatnaj tewanj zipen toge.

¹⁴ Menok kwitnaj kwitnaj kekok mimiyet Kawawanaj nâmpenaj keyepmti eganj songom njenaj keyet zikatnan kekok mti msalen am kenjin mme yunguye. Mti zeme songom maiwanj ome gakikiranjnok mwati mamayelen tage keyet sepem weyanjen weyanjen.

¹⁵ Songom keyet weyanjen ke mti onzempeme tapme songom bamgatnaj ekjen miap maip mamin ek ke menok mimiyet nâmpenaj. Âpme egalen zeweledenaj kumbume songom kukjanjgalen weyanjen kenjan megeyepm wati zetnaj zeye. Zemti amnanj songom weyanjen ke ku sesewatsaip ekjen ke eganj zeme indome gakiwien.

¹⁶ Kegok sokbeme eganj am mobotnaj ma totonaj am milawatmak ma am bekopsat am lala talip ma am lala ku matalip ekjen nembonj am keyet ekjengat mepmit zeme ilindinj penanj belin penanjset ma monzalammnan meluwanj kuindeye.

¹⁷ Âpme am songomgalen kwitmak mamaip ekjenaj etanj kwitnaj kwitnaj kwititijet ma meam kwaem nep mbien. Am ekjen ke songomgalen kwitnaj ma kwit yanjanj mäsâgât makuku mulup mme sokbenak keyet katanj tage.

¹⁸ Nin kapiyet weyanjen nâsenup. An njen nânânanjmaganj keyanj songom keyet kwitnaj makuku mulup mti nâmben. 666 ke makuku mulup mme kwit keyet yanjanj kekok sokbeye.

14

Sipsip Nembananjmak am 144 tausen

¹ Âpme nej ekma mepme Sipsip Nembananj Zaion Kalanjan tapme ekban. Ekmak am 144 tausen kegoganj tabien. Monzalaminan ikjanjgalen kwitnaj kumpepenaj ma Bipmanjgat kwitnaj kegogak kumpepenaj.

² Âpme kululujen zet njen nâmban. Ke tu bimanj ome kwisak omba penanj makuin sepem kebonj nâmben ma kululuj kwisaknanj temanj makuin kwisak kebonj. Yanjut kwisak ke nâma gita kulele kwisaknok beye. Am sambe gita kulele kumenok kwisaknanj makuin kekok nâmban.

³ Ekjenaj Amobotnanjgalen mundum elimiaknanjmak ma kwitnaj kwitnaj manjanjmak zulak zulak ma an damunj ekjengat zimoselinan sesewat silik alaknanj kuwien. Silik ke am notnanjanj kumti nânâyelen. Am msat sambe ekjengat tunjuwinanjatnaj am Kawawanaj 144 tausen gilik zemindariye ekjenaj nep nânâyelen.

⁴ Ekjenaj ten penanj mambien imbinjen seknanj ku ekbien. Ekjenaj Sipsip Nembananj mamain keyet katanj mamaip. Ekjen ke msalen am sambe ekjenmagengatnaj Sipsip Nembananj ekmak mamayet Kawawanaj njenaj yanjbemti indatiye.

⁵ Ma zet dâsuki njen ku zewien penanj; ekjen an ke ten penanj.

Ensel tuk ekjenaj zet zapat dolaknanj mbien

⁶ Âpme nej ensel njen ekma ek pâmti msat tunjupman gwaen kwawege. Ek msalen am sambe sek sepem igak igak ma am manje temanj ikjak ikjak ma am zelin sambe manzeip katanj ma am msalen msat katanj talip ekjengat bujam zapat dolaknanj mama kanzizit ke mti mamanje.

⁷ Eganj zet zapat dolaknanj kapigok zeye, “In Kawawanjat nâme mobotnaj beme kwizet bujanan mimwabep. Kawawanaj am yanjin mimsokbemti dopmanj indandayelen kananj soknanj bein. Kululuj ma msat ma nembu ma tu zikatnanj sambe ke weyanjeyepmti egat dundum sesewatsawep.”

⁸ Kegok zemti mepme naman ensel njenaj koti zet kapigok kuye, “Babilon mka temanj kumasekin. Asekme delanj penanj zein. Mka keyelen am ekjenaj msat katanj am sambe mme imbimak set kilen mama keyet mama mimi mâbien sepem ilin mambienok.”

⁹ Âpme ensel bamnanen njen ewe koge eganj zet kapigok zeye, “Am ekjenaj songom kukjanjbenj mawenanjat pedondom sawep ma monzalaminan ma belinanan egalen kwitnanjanj tageyepm

¹⁰ ekjengat Kawawanaj njenzinjanj temanj penanj mge. Mti enseljanen ten ma Sipsip Nembananj ekjenaj taindikme am ekjenaj tepmak nanzanj sulpa tanjanjanj kenjanj toweti ke sek sindem temanj nâmti kwesinj mambep.

¹¹ Âpme tewanj am kebonj ekjen ke indazime tep kasaganj sindem temanj indame kasaganj bep zenzepinj kwesinj moti wembe. Keyepmti am songom kukjanjbenj ma egat weyanjat sesewat mti kwitnanj mmambien ekjen sindemen indewe. Ekjen sindemen tambu msa tagogopinj tiwep.”

¹² Kan keyet Kawawangalen am mamaip ekjenan nâmkijpepe winderanmak mambep. Ekjen ke Kawawangalen zet gawepumamti Zisasiyet nâmkijpepenjin katipepepin ek mâti mamambep.

¹³ Âpme neŋ tatnâma kwizet ŋen kululuŋengatnaŋ kwatoti kapigok zeme nâmban, “Geŋ zet papiaen meluwan mi, ‘Kan alakgatnaŋ mezin Amobotnaŋ eknagen wetekumti mamti gaktim mosâip keyepmti ekjenan oloŋen mtatnâlip.’”

Kawawangalen Emetagan zein, “Penan, ekjenan Kawawangalen mulup katikŋan mti sek sindem palen mambien. Ke peme tapme met kâtnânâ aikti oloŋen mbep. Mti mama mimiŋin pembedanŋat penaŋan gwaen tiwep.”

Meu ŋep beme titiyelen kanaŋ bein

¹⁴ Âpme neŋ ekma zanza satnaŋ sokbeme ekban. Mme zanza palen an ŋen Angat Nemuŋan nembon tapme ekban. Nokŋanen amobotnaŋgalen bunduŋ golaŋ mimiŋan ke munduŋti tage ma betnaŋan wanam kukŋanbeŋ ke mti tage.

¹⁵ Âpme ensel ŋen sesewat mka temaŋ keŋangatnaŋ kwatoti gwaen ekspeme mopme an zanza palen tage egat kapigok kwizet kuye, “Geŋ wanamdi mti tadik keyan wit muluwen elenŋenŋeyelen kanaŋ bein. Msalen mulup ke penaŋan ilak titiyelen bein keyepm met kumelenŋemât.”

¹⁶ Kegok zeme an zanza palen tage egan wanaman atam tati msalen wit mulup penaŋan elenŋeme delaŋ zemâge.

¹⁷ Âpme ensel ŋenan kululuŋ sesewat mka temaŋ keŋangatnaŋ kwatoge. Ek kegogak wanam kukŋanbeŋ penaŋ mti tage.

¹⁸ Âpme ensel ŋenan sâpe sâpe bumbuyelen munduman koge. Ek tep keyet damuŋan ensel wanam kukŋanbeŋ mti tage egat kapigok zeye, “Geŋ wanamdi kukŋanbeŋ keyan msalen wain penaŋan ekjen sambe ilak kwipman beingat elenŋemât.”

¹⁹ Kegok zeme ensel keyan wanam atam tati msalen wain tekŋanen katnaŋ antimti timtati time batikondo temaŋ keŋan towege. Kawawangalen ŋenzinziŋ wain katnaŋ timti batikondo temaŋ keŋan time towepme amnaŋ selaŋ maip keyet kataŋ am yomton ekjenmagen sakam kegok sokbewe.

²⁰ Âpme ekjenan wain katnaŋ ke mti mka temaŋ keyet ganzenan baenen batikondo temaŋ tage keyet keŋan bemti selaŋ ime zalimti amgalen sip keyan batikondo temaŋ keŋangatnaŋ zupman toti msat teepman 180 mael keyet kataŋ mepme sipgat sememenan kwageen mita zut keyet kataŋ kwage.

15

Ensel 7 ekjenan kwitnaŋ kwitnaŋ kiŋgagatnaŋmak 7 kapi mti tabien

¹ Âpme kululuŋen muluwan temaŋ pisesenŋanmak mamanaman ŋen sokbeme ekban. Ensel 7 ekjenan kwitnaŋ kwitnaŋ kiŋgagatnaŋmak 7 mti tabien. Kwitnaŋ kwitnaŋ keyan ŋenan sokbemti wemenŋut mameti Kawawangalen ŋenzinziŋ sokbem delaŋ zenzeyet zenzenan.

² Âpme neŋ nembu ŋen ekma ke galas tepmak lumaŋtinok tapme ekban. Âpme songom kukŋanbeŋ ma weŋan ma meluwan ke winderan bemti kiŋgatpewien. Am ekjen keyan nembu keyet ganzenan tapme Kawawanganaŋ gita kulele indame ke mti tabien.

³ Ekjenan Kawawangat mulup anan Mosesiyet ma Sipsip Nembanaŋ egat silikŋan kapigok mililim kuwien,

“O Amobotnaŋ Kawawan winde toŋan. Geŋ mulupdi temaŋ penaŋ ma kiŋgagatnaŋmak maminik. Msalen am sambe ekŋengalen amobotnaŋin. Geŋ mamandi teŋ maminik ma kwitnaŋ kwitnaŋ mmame penaŋanmak etaŋ mambein.

⁴ Amobotnaŋ, am sambeyan sesewatgemti kwizet buŋamdi mmobep. Geŋ kwewetanŋan teŋ maminik ma geŋ musuwewet mulup penaŋan mmame keyet yanŋan masokbemkawan mambein keyepmti am sambe penaŋ ekjenan geŋmagen koti sesewatgewep.”

⁵ Âpme neŋ ekma kululuŋgalen sesewat mka temaŋ Kawawanganaŋ mundum keŋan matazin keyelen set ŋandepen tapme ekban.

⁶ Nandeme ensel kwitnaŋ kwitnaŋ kiŋgagatnaŋmak 7 timti tabien ekjenan keyet keŋangatnaŋ kwatobien. Ekjenan melakandurjin bumbulumepin; satnaŋ penaŋ peme topme tabien. Ma mamponŋaninan bitim golaŋ mimiŋan ke zamti tabien.

⁷ Âpme kwitnaŋ kwitnaŋ maminanmak songom nembon zulak zulak tabien ekjenmagen ŋenan pelep golaŋ mimiŋan 7 kapi timti ensel 7 ke indaye. Pelep keyet keŋan Kawawan mama kanzizit mama main egalen ŋenzinziŋan gak zemti tage ke indaye.

⁸ Âpme sesewat mka teman keyet kenan Kawawangalen busatnanan ma winderan keyelen kasak teman penanan kwalati tage keyepmti am nenan sesewat mka teman kenan mobogalen katan ku beye. Eknenan damun tapme ensel 7 eknenan kwitnan kwitnan kinngagatnamak timti tabien eknenan muluwin mdelan zenzeyelen keyet damun tabien.

16

Ensel eknenan kwitnan kwitnan kinngagatnamak mulapme msalen toge

¹ Âpme ney ekma sesewat mka teman keyetnan zet bim njande zeye egan ensel 7 eknenan zet nen kapigok diindoye, "In meti Kawawangalen nenzinzij pelep 7 tazin ke mti mulapme msalen towelek."

² Âpme ensel kuknanjat egan meti pelepman ke mtageen mulapme msalen toge. Toti an songom kuknanben egalen meluwan belinan ma monzalaman tageen ma egalen wenan mti mamti masewatsaip eknenan lingit katiknan kinngagatnamak penan sindeman teman sokbemandaye.

³ Kegok mme ensel kuknanjat keyet baman egan pelepmanen kwitnan kwitnan ke mulapme nembuen toge. Topme nembuyan gilik zemti am gakikinngalen sip kebon beye. Beme nembuen kwitnan kwitnan mamaninmak gakime delan zeye.

⁴ Âpme ensel nen egan pelepmanen kwitnan kwitnan kinngagatnamak mulapme tuyen ma tu zikatnanen toti sip bemâge.

⁵ Beme ensel tu damun pewien egan Kawawangat kapigok zeme nâmban, "Gej ewenjan baen takwabanen ma alak ewe tapmanik. Gej yompin; ten mambananan manik keyepm dopman mutumindanik ke esemter mamutunik.

⁶ Am bekanan eknenan gâgât am nâmkijpewien ma golan zenze andine ekngengalen sip walebien keyepmti siwagak mti indamane nimbep. Nime keyan dopman gilik zemindawanik keyan pembedan bein."

⁷ Âpme sâpe sâpe bumbu munduman zet kapigok zeme nâmban, "Amobotnan Kawawan gej winde tonan! Tosa mututundi ten ma penananmak masokbein."

⁸ Âpme ensel nenan egan pelepmanengatnan kwitnan kwitnan kinngagatnamak mulapme kasup kenan towepme tep omba penan zime kipmanan msalen am omba penan indezimâge.

⁹ Eknenan tep kipmanan omba penan indakâyepmti Kawawangat zet mobotnan mbien. Kwitnan kwitnan kinngagatnamak ke mme sokbembeyet winderan tazin yanngut eknenan yomengatnan kenan gilik zemti ek ku nâmkijpewien.

¹⁰ Âpme ensel nenan pelepmanengatnan kwitnan kwitnan kinngagatnamak mulapme songom kuknanben nenan tage egalen amobotnan mundumen toge. Topme msat sambe egalen am mataliwen ke tambusok etan sokbeye. Âpme am eknenan sindem omba penan nâmbiangapm zelin penan angalik mâbien.

¹¹ Mme eknenan sindem ma lingilin ke ekti Kawawan kululungatnan egat kwelatnan kuwien. Yanngut eknenan kenan ku gilik zeme mama mimi bekanan mbien ke ku katikpewien.

¹² Âpme ensel nenan pelepman mti kwitnan kwitnan kinngagatnamak mulapme Yupeletis Tu teman towepme tu ke bep zeme delan zeye. Tu beme set sokbeme kasup zikatnan kwakwatnaset amobotnan eknenan kokogalen kekok mge.

¹³ Âpme ney taekma gazu gazu egalen kanggalimangatnan ma songom kuknanben egalen kangalemangatnan ma golan zenze an dâsuki ekngengalen kangalemangatnan we bekanan notnan bet kebon bemti topme indikban.

¹⁴ Eknen ke we bekanan penan menok mulup ke mamtemien. Eknen tuk keyan msat katan amobotnan sambemagen meti kenan mimwatindeme ondektati Kawawangalen nâmkijpepe am mekum kwakum Kawawangalen kan delan zenze kanan keyet zetnan zewien. Kawawangat amobotnan sambe sebemindein.

¹⁵ Amobotnan Zisas Kilais kapigok zeye, "Nâip, ney kambu titi an sepem kekok pempetuk kobap keyepmti an nen ek talak mame ney kot ekma sakambuk mbemagengat. Kej kaik mamti sanngum melakandunngat damun tabe. An keyan olojen mbe."

¹⁶ Âpme we bekanan eknenan amobotnan sambe ma ekngengalen kasa kuku an msat ke Ibulu zeleset kwitnan Amagedon makuip ke ondekindewien.

¹⁷ Âpme ensel bam mulup mdelan zenzeyelen tage egan pelepmanengatnan kwitnan kwitnan kinngagatnamak mulapme msat tungguman kangwa toge. Âpme sesewat mka teman keyet kenan Kawawangalen mundum elimiaknanmak keyet kenangatnan kwizet teman nen kapigok sokbeye, "Ilak delan zein!"

¹⁸ Âpme kululuj kwisak ma ambeyak ma zet kwisak teman ma mâkinaj teman penaj mge. Am mamkwabien kan keyet mâkinaj keboj penaj nen ku mge.

¹⁹ Âpme Babilon mka teman ke epeemti tuk beye. Ma msat sambe am ekjengalen mka njande asekmâge. Mme Kawawanj eganj Babilon am ekjengat nâmti njenzinj mti indawalege.

²⁰ Mti msat nembu tunjupman sambe ma kalañ temanj ekjen kegogak asekm delanj zewien.

²¹ Ma kululujen map katnanj temanj temanj kwep kwep tobiengat nuknanjin 50 kilo sepem keboj. Am map katnanj kinjgagatnanjmak keboj keyanj omba penaj indowe keyepmti am ekjenanj Kawawanjgagat kwelatnanj kuwien.

17

Imbi set kilen kwizapatnanj teman

¹ Âpme ensel 7 pelap 7 mmambien ekjenmagen kwep njenanj nenmagen toti zeye, “Imbi set kilen kwizapatnanjmak ek mka teman tu temanj sambe ganzenan matazin. Ek dopman sasayet kananj bein, keyet kopmane met zikat gama ekbak.

² Msat katanj amobotnanj ekjenanj ekmak set kilenj mamaip ma msat katanj am ekjenanj ekmagengatnan wain tu nimti kenjin kilenj mambein.”*

³ Kegok zeme Kawawanjgalen Emetak Tenanj winde namti zikatn mme menoknok mme enselijanj ikjanjak naikti msat tunjupman meneme nilizut tabelin. Msat tunjupmanen ke imbi nen tapme ekbelin. Ek songom kukjanjbej njamanj keyet palen totage. Songom keyet palen kwit sambe Kawawanj mtotogalen kukuñanj keyanj sekjanen bee kume delanj zenzenanj. Mme songom kukjanjbej keyet njokasetnanj 7 ma zegalipmanj 10

⁴ ma imbi ek sanjgum melakandujanj sepemanj njamanj zut igak igaknok mundunji miak miak sopmanj mti tage. Betnan okop nen golanj miminanj mti tage ke ikjanjgalen mama mimi okbi okbinanjmak ma ikjanjgalen set kilenjgalen mama keyanj gak zemti tage.

⁵ Monzalaman kwit yanjanj enzililinjanj kapigok kumpepenanj tage,

BABILON MKA TEMANJ

SET KILENJ IMBI SAMBEYLEN NJOTEKÑIN

MA EGANJ MSAT KATANJ MAMA MIMI BEKANANJGALEN NJOTEKÑANJ.”

⁶ Imbi ikjanj ke am Kawawanjgagat nâmkijpepemak ma Zisas egalen zapat zemkawanj bembe maindomtan. Keyepmti ekjengalen siwin nimti kenjanj kilenj penanj beme an notnanj tu katikjanj wain nimti mamipnok sakam kegok mme ekti nâmtemtem penanj mban.

⁷ Mme ensel eganj kapigok nayanjkwesiye, “Geñ kwilekiyet nâmtemtem penanj mnik? Nen imbi egat yanjanj ma songom njenanj sekti tazin egat yanjanj ma songom njokasetnanj 7 ma zegalipmanj 10 keyet yanjin ilinsakwep zema nâmbak.

⁸ Geñ songom kukjanjbej ekdak keyanj kopme msalen am ekjen kwilin Kawawanj kululuj ma msat ku sokbeye keyetnanj yanjbemti mama kanzizit keyelen papiaen ku kumpepenanj ekjen keyanj songom ewenjan etanj manje pi ewe ku mamain ya bam ewe mambe ke msat aimbonanj teepmanj penanjengatnan gilik zemti kwapme Kawawanj waletpeme ekjenanj ke ekti ektemtem mbep.

⁹ Pi am njoktiknin temanj ekjenanj nânâyelen keyet sepem tazin. Songomgalen njokasetnanj 7 ke kalañ temanj 7 imbi keyanj keyet palen topmatazin.

¹⁰ Kalañ 7 keyanj kogogak amobotnanj 7 keyet sepem bep. Amobotnanj 5 ekjen gakimâpme kwep ek alak kapi msat damunj mti tapmain. Mme kwep nen bam sokbesâpm. Sokbemti kan isikjanj bugan msat damunj mimiyelen zempepenanj.

¹¹ Mme songom kukjanjbej namti yek bewien ke amobotnanj 7 yanj ekjengat tunjguwinangatnanj keyetnanj njenanj ewe gilik zemkoti amobotnanj kwapme indamakuman an keyanj amobotnanj tapme 8 bein. Eganj amobotnanj gilik zemkwati msat belatnik damunj mmeti walebe.

¹² Mme zegalipmanj 10 ekdak ke kegogak amobotnanj 10 yanjut ekjenanj damunj muluwin kan kapigogak ku yanjbeip. Gazu gazu amobotnanj songom kukjanjbej muluwin nâmdelanj zemindemti ekmak tusumti kan isikjanj bugan mbep.

¹³ Ekjen keyanj njoktik sepem kwep bemtati songom kukjanjbej egat kandanjan muluwin windenjanjbej msawep.

¹⁴ Ekjenanj Sipsip Nembananj ekmak kasa âwep keyanjgut Sipsip Nembananj eganj windenjanj bemti indomâbe. Eganj msalen amobotnanj ekjengalen Amobotnanjin Temanj ma msalen an damunj ekjengalen An Damunjin Temanj keyepm kasanjane kume tobe.

* 17:2: Tu nimbien keyanj mkawanj beinen ekmak set kilenj mambien.

Am ikñan indakumtetiti ombemindeme ek mâbien nâmisimti maip ekñen kemak Sipsip Nembanjam ekñenan kasanjeyelen winde kume tobe.”

¹⁵ Âpme Ensel egan kekok zemti ewe kapigok tusumti dinoye. “Imbi set kiler mama ke tu sambe keyet ganzenan tapme ekdak. Tu ke am msalen msat katan talip ma am sek sepem igak igak ma zelin igak igak manzeip katan ke tu ke nembonj.

¹⁶ Ma zegalipmanj 10 ekdak ke ma songom kukñanbeñ ke ilinsakwep imbi set kiler mama zemtalatpenti kwitnan kwitnanj sambe egat palen tati sanjum melakandu kumâtâtpeme talak tapme sekñan nim wianñi kanziñan tewen bume zimâbe.

¹⁷ Yanjut ke ilinanjat keñinanjat etanj ku mbep. Kawawananj keñin ke mimiyet melenj belanj bemindeme ekñenan zetnanj gawepumti keñ kwep bemti songom kukñanbeñ ke mulup msawien. Mulup msamti manepeme Kawawanjalen zet penanjmak beye.

¹⁸ Âpme geñ imbi ekdak ke mka temanj. Ma imbi ke amobotnanj sambe msat katanj ekñenanj ekdamun mbep. Bemzenze zet egat palen bem zemkwakwatnanj.”

18

Kawawananj Babilon mka temanj kumasekbe keyelen zet

¹ Naman neñ ekma ensel ñen kululuñgatnan kwatopme ekban. Ek winderanj temanj penanj ma sanja songanjanj msat sambe mbusatnanj bemâge.

² Egan kwizet temanj ñakñak palen kapigok kuye, “Wakae! Babilon mka temanj kumasekme delanj penanj pein. Mka temanj ke we bekananj ekjengalen mka. Age mgasik sepem igak igak bekananj mimiyelen mka temanj keyegak talip.

³ Kan Babilon mka temanj ke kumasekpiñ tapme msat katanj am sambeyanj imbi keyelen mama mimi bekananj ke mâbien. Msat katanj amobotnanj ekñenanj koti ekmak set kiler mama mulup mbien. Âpme imbi keyanj aem kwaem mulup an ekjengalen milawalin sambe egomti kwitime keyepmti ekñenanj mânepmak omba bewien.”

⁴ Âpme kwitnanj kwitnanj ke ewe sokbembepiñ tapme ñenanj kululuñen zet ñen ewe kapigok neñmagen toge, “Aminne, in mka temanj ke pemti melit! Mneti in ke tatneti set kiler mamayelen tusuwepmagengapmti in ekñenmak walebepmagengat mka temanj ke peit!

⁵ Am mka temanj keyet keñan keyanj yom mti mimiek mme sambe sopmanj penanj bein. Kegok mme Kawawananj ekjengalen yom keyet otnâmti enselijet pigok zeye.

⁶ Imbi eganj mulup kwitnanj kwitnanj mgasik mge keyet dopmanj kwitnanj kwitnanj mgasik msawanik. Ma eganj kwitnanj kwitnanj bekananj mge ke geñ sebempemti bugan temanj mosawanik. Ma eganj okop keñenan kwitnanj kwitnanj okbi okbiñanjmak lumarñi indayeyepmti in kogogak sebempemoti sawep.

⁷ Egan ikñanjat sekñanj mmoti ma set kiler mama mimiñanj gogot mti keyet oloñenmak tage. Keyet katanj in egat sek sindem ma si kemberj temanj aik sawep. Egan keñanj pigok manân, ‘Neñ imbi mobotnanj penanj. Neñ imbi kwambet yek ma neñ si kemberj ku mbap ma keñ oloñen palen mameti mambap.’

⁸ Kegok manzein keyepmti kasup kwep ñengat ekmagen kwitnanj kwitnanj nukñanj ke kapigok sokbewe: zawat sek sindem ma si kemberj ma meuyet kamberj egalen kananj bewe. Ma imbi ke tewen ziwe enenogat Amobotnanj Kawawananj ek winde tonanj eganj yomanjat dopmanj mutumsame delanj zewe.

⁹ Âpme msat katanj amobotnanj ekmak set kiler mamti egat gogot temanj mampeip. Kogogapm ek tewanj bume zimti tep kasakñanj mopme ekti si kemberj temanj mbep.

¹⁰ Ekñenanj sindem tisenup zemkiñgagalanj indaikme beñan tati kapigok zewep, ‘Wakae! Babilon mka temanj, Babilon mka katikñanj, geñ mama mimi bekananj dandjat dopmanj pempetuk sokbengain.’

¹¹ Kegok mme msat katanj am ekmak milawalin eganj makwitimtan. An ekñen keyanj an ñenanj milawalin ku kwitiwepgapm si kemberj temanj mbep.

¹² Milawat kapigok dopmanj sam dopmanj sam mbien: gol ma silwa ma kekek tosananj temanj ma sanjum kake katikñanj ke kwetepmanj mânepmanj temanj ma sanjum ñamanj ma aiaikñanj ma sanjum ñamanj palen kânkânanjmak tatatnanj ke ma tep sesikñanj dolakñanjmak ma elepan ke bo temanj penanjat zegalipmanjanj kwitnanj kwitnanj notnanj mimiñanj ma tep notnanj mânewin temanj ma kapayanj ma aenanj ma nananj sanja songanjanjmak nukñanbeñanj mimiñanj

¹³ ma mâmbuzuzup sekñanj ma dip ma kabilam ma tep tunanj sesikñanj dolakñanjmak notnanj ma wet sesikñanj dolakñanj ma wain ma wet tunanj dolakñanj ma meu kânzunzunjanj ma wit katnanj sepemanj sanjom nembonj ma makau ma sipsip ma âsimak ma mulup an tosanjinpiñ amnanj ekñen indakwitime ekjengalen bewien.

¹⁴ Ma an ekjen ekmak omkwiti kwiti mamtemien egat zewien, ‘Gej kwitnañ kwitnañ dolakñañ ego egomak makwitiitemanan wan alak delañ zein. Ma milawadi sambe ma kwitnañ kwitnañ dolakñañ tosañañ temañ delañ zein. Gej ewe ñen ku aikbanik penañ!’

¹⁵ Âpme ekjen ke omkwiti kwiti mka temañmak mbiengapm ekjenañ mânepmak kwabien. Ma ekjen sindem tisenup ze kiñgagalañ indaikme beñañ tati si kemberj mti

¹⁶ kapigok zewep, ‘Wakae! Babilon mka temañ! Egan sanjom kweteteprañ ma mânepmañ temañ ma ñamañ ma ñamañmak kânkânjañmak manzamtatan. Ma egañ sekñañ gol ma nanzañ dolakñañ penañ ma kekek mânepmañ mobotnañ penañ keyañ sekñañ miak pemti mamaip.

¹⁷ Ma kan isikñañ bugan kapiyet mânep milawatnañ ma elimiak ke yek beme delañ zep!’

Âpme wañga sambe mamaiwen ma am wañgaen mulup mamip ekjen ma an wañga mti maindap mainen ma an ekjen nembu palen mulup kwitnañ kwitnañ mânep titiyelen mamiwen ekjenañ kegogak beñañ tati

¹⁸ ekme Babilon kasakñañ kwaikme tep temañz zime si kemberj temañ mti zewien, ‘Mka temañ keboñ ke ñen ewe ku tazin.’

¹⁹ Kegok zemti kânzunzu time ñokñañinan mopme si kemberj temañ mti zewien, ‘Wakae! mka temañ ke wañga toñañ nembuyen mamaip ekjenañ mânep temañ milawalinañgat tiwien. Âpme pi memendepmak mka temañ lambañañ etañ tage.’

²⁰ Am kululuñen talip in ma Kawawañgalen am ma ombemindenderañ ma golañ zenze an in keñ oloñen nâmti segeyak mbep. Mka temañ kumasekbiengapmti aminne, in kululuñen tati oloñen mbep! Ma Kawawañgalen zemdelañ zenzeyelen mama mimi bekañañ egañ ingat mgeyepmti in Kawawañgalen am nâmkîñpepeñinmak ma Kawawañgalen nembanjañ ma golañ zenze an in oloñen mbep!”

²¹ Zet kegok sokbeme ensel ñen windeñañ temañ egañ nanzañ siput temañ ke mwati witikpeme nembu keñañ met towepme kapigok zeye, “Babilon mka temañ ke kegogak witikpeme nembu keñañ metopme bam ku ekbep.

²² Âpme gita kulele ma silik eñsasat ma lumun kwisak ke geñmagen ñen ewe ku sokbewe. Ma am notnañ mulup kwitnañ kwitnañ mamip ke ewe geñmagen ku aikbep. Ma mulup mme kwisak kwisak makun kegokpiñ tuntañ pemti tabe.

²³ Tañam busatnañ geñmagen ñen ewe ku sokbewe ma an imbi ekñengalen ma kan an imbiñ bebeyelen kan kwisakñañ ma oloñen ñen ku sokbewe. Gâlen an milawat dopmañ sam dopmañ sam mamtemien ekjenañ msat katañ milawat omkwiti kwitiyelen nânânjin temañmak kwati mambien. Ma gâlen an kambuk mulup msat katañ am keñin mme yunguye.

²⁴ Âpme golañ zenze an ma Kawawañgalen am nâmkîñpepeñinmak ma msat katañ am indomwalet mbanan ekñengalen siwin Kawawañgalen Babilon mka temañ keyet keñañ aikge. Ya keyelen yom ke Babilonmagen tazin keyepmti set ke ekmagen sokbeye.”

19

Kululuñen Kawawañgat olim sesewat sokbeme Zânañ eknânge

¹ Mme delañ zeme neñ kululuñen an manje temañ ekñengalen sesewat silik kwisak temañnok nâmban. Ekjenañ pigok kuwien, “Kawawañ ek am yomengatnan indatin ma ek an kwizetpatnañmak ma winde ke ekmagen etañ tazingapmti Kawawañgat sesewatne.

² Kawawañgalen zemdelañ zenzeyelen zet mme penañañmak ma teñ penañ mambein. Egañ set kileñ mama imbi temañ ek zemdelañ zenzeyelen am msat katañ yom ekmak set kileñ mama mbien. Mti imbi temañ egañ Kawawañgalen mulup an indome gakiwiengapm Kawawañgalen dopmañ mutumsame delañ zein.”

³ Kegok zemti ewe pigok kuwien, “Mka temañ keyelen kasakñañ mot kwesin kwesin tapmobe keyepmti Kawawañgat sesewatne.”

⁴ Âpme an damuj 24 ma kwitnañ kwitnañ mamañinmak songom nembon zulak zulak ekjenañ Kawawañgalen mundum Kawawañgalen ikñañ totage egat zikatnan ekjenañ pedondom samti sesewati pigok zewien, “Penañ sukwep, Kawawañgat sesewatne!”

⁵ Âpme Kawawañgalen mundumen zet ñandañ ñen pigok sokbeye, “Kawawañgalen mulup an ma am nâmkîñpepeñinmak sambe inmagen mobotnañ ma tototnañ in Kawawañgalen sesewatsait ma eksempet.”

⁶ Âpme neñ am sambeyelen bim ñandañ temañnok nâmban. Ke tu bimañ ome kwisakñañ temañ makuinok ma kululuñ kwisak temañ makuinok nâma kwizet kapigok

sokbeye, “Amobotnañ Kawawaññ winde toñañ ndikdamuñ mamingapmti ek sesewat-pene!

⁷ Sipsip Nembraññ egalen aimbiñ bembeyelen kan sokbein ma imbiñaññ ikñañgat aimbiñ bembeyelen elemiak weyañ mgeyepmti nin keñ oloñen ma keñ segeyak ma egat sesewatsane.”

⁸ Kawawaññ imbi sañgum melakandu satnañ penañ dolakñañ ke munduñ mamayet nâmsaye. Kawawaññgalen am mulup tej mti mamtemien ekñen keyañ keboñ beip.

⁹ Âpme enselan zet ñen kapigok dinoye, “Geñ meluwañ kapigok ku, ‘Sipsip Nemba egalen awembiñ bembeyelen tu meu niniyelen am ekñen indayañkwesime kobien ekñen ke oloñen mit.’” Kegok mti zeye, “Zet dingoyap ke Kawawaññgalen zet ñotekñañ penañ.”

¹⁰ Kegok dinome neñ egat setnañ ganzenan pedondomti dundum sasâgât mma egañ zemkulumnemti kapigok dinoye, “Geñ nâgât kegok mimipiñ. Neñ mulup an nodi ma nodine notnañ Zisasiyelen zet zapat dolakñañ kinagapññ manzemkawañ bembemien ekñengat nolin. Geñ Kawawañgat etañ sesewatsa. Kawawaññgalen Emetak ke am Kawawañgat nâmkñepwienien ekñen Zisasiyelen zezapat dolakñañ zenzeyelen indamukulem mamin.”

An ñenañ âs satnañ dukñañ totage

¹¹ Âpme neñ ekma kululuñ ñandeme âs satnañ ñen tapme ekma an ñen dukñañ tage ke am ekñenañ kwitnañ kapigok makuip: Egañ amñañe ku matalasim indein ma egañ zet penañ keyet toñañ bein. Keyepmti egañ dopmañ mututu ma kasa kukuñañ mulup esemten penañ mamin.

¹² Zikatnañ nembet nembet teziñ tañañ keboñ ma ñokñañen amobotnañgalen bunduñ isikñañ sambe tapmâge. Ma kwit kumpepeñañ ke igak etañ mainñti manâin.

¹³ Ma kâlâpmañ teepmañ mundum tazin ke siwañ etañ metekumpepeñañ an ke mundum tage egat kwitnañ “Kawawaññgalen Zet.”

¹⁴ Egañ âs satnañ keyet palen moti mepme egalen kasa kuku an manje temañ kululuñgatnañ ekñenañ kâlâwin satnañ penañ mundumti ek mâti âsiñin satnañ dukñañ mepmâbien.

¹⁵ Ma dembusekñañgatnañ kasayelen wanam kukñañbeñ keyañ kwage. Keyañ am sambe msat sambeyet indomti indawalebe. Mti Kawawañ winde toñañ ma egalen ñenzinziñ temañ kasañañe ekñenmak mbe. Egañ aen toñje mmamti am indom walebe ke sepeñ wain katnañ selañ im ziniñ ziniñ mamip sepeñ kegok mbe.

¹⁶ Kâlâpmañ palen ma tambañanen tage ke kwitnañ kapigok kukuñañ:

“EGAN MSALEN AMOBOTNAÑ EKNENGALEN AMOBOTNAÑIN TEMAN
MA MSALEN AN DAMUÑ EKNENGALEN AN DAMUÑIN TEMAN.”

¹⁷ Âpme neñ ekma mepme ensel ñen kasuwen tapme ekban. Egañ ke tati age sambe tedukñañ gwaen kwapme indikti ekñengat kwizet kumti zeye, “Kawawaññ tu meu temañ aikzingat toti kot ondegit.

¹⁸ In ondekti amobotnañ ekñengalen sek sesumbanjin ma kasa kuku an ñenañ bembe ekñengalen sek sesumbanjin ma an winderjinbeñ ekñengalen sek sesumbanjin ma âs ma an âs palen maip ekñengalen sek sesumbanjin ma am sambe ekñengalen sek sesumbanjin ma am lala ku mamaiwen ma am lala mamaiwen ekñengalen sek sesumbanjin ma amobotnañ ma am tototnañ ekñengat sek sesumbanjin nseip!”

¹⁹ Âpme neñ songom kukñañbeñ ma msat katan amobotnañ ma kasa kuku anñañe ilinsakwep ondek tapme ekban. Ekñenañ an âs satnanen tage ek ke ma kasa kuku anñañe ekñenmak kasa kusâgât kegok mbien.

²⁰ Âpme kasa kumti songom kukñañbeñ ke ma golan zenze an dâsuki eget sukñañ beme idatawien. Golan zenze an dâsuki egañ songom kukñañbeñ egat zikatnan menok kwitnañ kwitnañ mge. Mme am songom kukñañbeñ egalen wenañ mimiñañ ke pedondom sesewatsamti mambien ma egalen muluwañ sekninan timti mamtemien. Am ekñen ke keñin mme yungumtemege. Kegok mmalu an ekñenañ âs palen songom kukñañbeñ ma golan zenze an dâsuki eget ke alik tapmalu eget idatimti aimboñañ tep temañ nanzañ salpa tazin manje keyet keñan ideme towebun.

²¹ Kegok sokbeme egegalen kasa kuku anñañe tabien ekñengut an âs satnañ dukñañ tage keyelen dembusekñañengatnañ kasayelen wanam kukñañbeñ keyañ toti kasa kuku ekñen ke indome gakime ageyañ ekñengat sesumbanjin omba ñep nimiti kambakñin kwapme wisat mbien.

20

Sadan nup kan tausen kwep setnaŋ betnaŋ zamti msat aimbonaŋ teepmaŋ butnepiŋ keŋan peme towege

¹ Âpme neŋ taekma kululuŋengatnaŋ ensel nŋen topme ekban. Ek msat aimbonaŋ teepmaŋ butnepiŋ keyelen ki ma tek aenaŋ weyayaŋaŋ katikŋaŋ ke mtoge.

² Ensel egaŋ gazu gazu temaŋ ke nombe itnaŋaŋ maŋgeyaŋ main. Ke ek we bekanaŋ ekŋengat nŋenaŋin. Enseliwan Sadan atamti tegaŋ aenaŋ setnaŋ betnaŋ zamti nup kanen tausen kwep mamayet nâmti âtâpeme msat aimbonaŋ teepmaŋ keŋan towege.

³ Towepme ensel keyaŋ set kiŋaŋ mpemti sekekek palen gwadeyaŋ milikpeye mneti ke amnaŋ set mâtâpeme egaŋ kwawabe. Mme egaŋ am ewe keŋin mme kilenŋ bembepiŋ manepeme nup kan tausen kwep bembeyet zenzeŋaŋ. Ke manepeme nup kan sambe be- meŋgut kwalepepeyete zempepeŋaŋgapmti kwalep peme kwati mulupmaŋ kan belaknik mbe.

⁴ Âpme neŋ mundum totatat elimiakŋaŋmak sambe tapme ekban. Kegogak ekma am Kawawaŋgalen zetnaŋ zemkawaŋ benti egalen zet mâti windenŋaŋben mambien ma am ekŋen keyaŋ soŋgom kukŋaŋben iŋkaŋ ma muluwaŋ weŋaŋ ku pedondom sesewatsawien ma kwitnaŋ monzalaminan ma belinan ku kumpepeŋaŋgapmti soŋgom kukŋaŋgalen kasa kuku an ekŋenaŋ bimîn elengewien. Ekŋen keyelen weŋin tapme indikban. An ekŋen keyaŋ gakikiengatnaŋ mamaen gilik zemkoti Kawawaŋaŋ am ekdamuŋ mimiyelen winde indame mundum totatat elimiakŋaŋmak sambe keyet dukŋan totati Kilaismak mulup zemindendeŋaŋ ke nup kan tausen kwep mbep.

⁵ Mti am ekŋen ke wawat kukŋaŋgat ekŋenaŋ wabien. Âpme am gakikiŋaŋ nŋen mama ku tiwienagut ekŋen keyaŋ nup kan tausen kwep kekok tapme delaŋ zewe.

⁶ Am ekŋen ke wawat kukŋaŋgat keyet wawagat zapat mamaiwaŋ wati Kawawaŋ iŋkaŋgalen amŋane teŋ penaŋ ma ekŋen oloŋen mip. Am ekŋen keboŋ ke gakiki nŋen keyaŋ ku indatiwe keyet yaŋaŋ kapigok: Ekŋen ke msat aimbonaŋ teepmaŋ penaŋ tepmak keŋan ke ku waletbep. Ekŋenaŋ Kilais ma Kawawaŋ egegalen am ekŋengat tuŋguwinan mamti dundundu mulup mbep. Mti Kawawaŋmak am ekŋen kemak am indikdamuŋ mti manepeme nup kan tausen kwep delaŋ zewe.

⁷ Âpme nup kan tausen kwep delaŋ zeme Sadanaŋ msat aimbonaŋ teepmaŋ keŋangaŋtan ewe kwaletpeme kwati

⁸ am sambe msat kataŋ mamaip ekŋen zet dâsukiyaŋ keŋin myuŋguwe. Am ekŋen kekok mimindawe ekŋen ke kwilin Gok ma Magok. Kegok sokbeme Sadanaŋ am ekŋen ke indamakuman nembu ganzenangalen gambibik sambe keboŋ ondekindemti weyeyaŋ mulup mti an kasa mimiyelen tabep.

⁹ Âpme ekŋenaŋ msat sambe kataŋ koti Israeŋ msalen am ekŋengalen ondedak mundu- minan meti am ekŋen ma Zelusalem mka temaŋ Kawawaŋ meluwaŋ mamtan kemak bembuluŋbien. Kegok mti tatnepeme kululuŋengatnaŋ tewaŋ toti Sadanaŋgalen am ekŋen ke indazimâge.

¹⁰ Kegok mme Sadan am keŋin myuŋgumindemti maŋge ek ke mtati tep temaŋ nanzaŋ salpamak tazimaŋgeen ke soŋgom kukŋaŋben ek ma golaŋ zenze an dâsuki egelaŋ matatemunen ke peme towege. Ekŋenaŋ keyet keŋan tati sindem temaŋ tambuyet mansayete matimambep.

Delaŋ zenze kanen zet mulup temaŋ sokbewe

¹¹ Âpme neŋ mundum totatat elimiakŋaŋmak satnaŋ temaŋ ekti keyet dukŋan an nŋen tapme ekma egalen kogeyelen windeyaŋ ma nŋenzimosetnaŋ kopataŋ zeye keyaŋ kululuŋ ma msat galaŋ zewun. Egelaŋ an keyet nŋenzimosetnaŋ nŋep ku tatagalen keyepmti kekok galaŋ zewun.

¹² Âpme am mobotnaŋ ma tototnaŋ gakiwien ekŋenaŋ mundum totatat elimiakŋaŋ keyet ganzenan tapme indikban. Tapme papia nŋotekŋaŋ notnaŋ tage ke ensel ekŋenaŋ mâtâbien. Papia nŋen mâtâge ke am mama kanzizit keyet zapat maip ekŋengalen kwit tage. Mme am sambe gakikiŋaŋ ekŋengalen mama miminjin ke papia ekŋen keyet keŋan tage ke ekti zelin zemdelaŋ zemindeye.

¹³ Âpme am notnaŋ nembu keŋan toti gakiwien ekŋen nembuengatnaŋ gilik zemti wabien. Ma an damuŋ am gakikiŋaŋ ma indikdamuŋ min egaŋ am gakikiŋaŋ indeme mebien ma an damuŋ am gakikiŋaŋgalen mundum maekdamuŋ min egaŋ kekok ekma am gakikiŋaŋ indeme mebien. An damuŋ zut ke Sadanaŋgat kandaŋan mamaluŋ. Kegok sokbeme am ekŋen ke msat palen mama miminjin mambien keyet kataŋ Kawawaŋaŋ zemindoye.

¹⁴ Kegok mti an damuŋ am gakikinŋan ekdamuŋ mamin ma an damuŋ am gakikinŋan galen mundum damuŋ mamin an zut ke Sadaŋgat kandaŋan mamalup ya eget âtâtideme msat aimbonŋan teepmaŋ keŋan towebun. Gakiki ke Kawawaŋmak mama ke elenjemideye.

¹⁵ Âpme am ŋen ek kwitnaŋ mama kanzizit keyelen papiaen ku tage ekŋen indatimti âtâindeme msat aimbonŋan teepmaŋ tep temaŋ tazimaŋgeen ke âtâindeme towebien.

21

Kululuŋ alakŋan ma msat alakŋan sokbeye

¹ Âpme neŋ kululuŋ ma msat alakŋan taekma sokbeme kululuŋ ma msat itnaŋan keyan yek bewun ma nembu temaŋan kegogak yek beye.

² Kegok sokbeme Zelusalem mka temaŋ ten alakŋan ke kululuŋen Kawawaŋmagengatnaŋ kwatopme ekban. Ke sepemaŋ imbi ŋen an zapatnaŋ ekmagenpepeyelen mamiakpeme damuŋ matazin kebon ekban.

³ Âpme Kawawaŋgalen mundum totatat elimiakŋanmak keyet palengatnaŋ zet ŋande temaŋ kapigok zeme nâmban, “Ekdik, Kawawaŋgalen mka ke amŋanemagen sokbein. Egaŋ ekŋenmak matapme ekŋenaŋ ikŋanŋalen amŋane penan bemti mambep. Kawawaŋan ekŋenmak mamti ekŋengat Kawawaŋin penan bewe.

⁴ Mamti siawin kaput indewe. Gakiki ma kember palen mama ma si susu ma sindem mee ke ku tabe. Kwitnaŋ kwitnaŋ msat itnaŋan takwage keyan yek bemâpme delaŋ zeye.”

⁵ Kegok sokbeme Kawawaŋan mundum elimiakŋanmak keyet dukŋan tati kapigok dinoye, “Nânik, neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambe alakŋan mma sokbein.” Kegok zemti kegogak dinoye, “Geŋ zet ke wembe katn penan amnaŋ nâmkŋinpepeyelengat papiaen meluwaŋ mi!”

⁶ Mti ewe kapigok dinoye, “Kwitnaŋ kwitnaŋ sambe ke ilak sokbemâpme delaŋ zeye. Neŋ kwitnaŋ kwitnaŋ sambeyet toŋan ma kwitnaŋ kwitnaŋ sambe nen maekdamuŋ miyap. Neŋ eweŋan tapma kwitnaŋ kwitnaŋ sokbeyeyan neŋ tapma kogogak delaŋ zewe. Âpme ŋen egaŋ tuyet gakin beme neŋmagen kopme neŋ tu zikatnaŋ mamaŋanmak keyetnaŋ tu ke sama nimti mama kanzizit mambe ke tosaŋepiŋ.

⁷ Am ŋenaŋ nâmkŋinpepe neŋmagen atam tati bekananŋalen winde ke kume tobe beme egaŋ kapiyet katnaŋ tabe: Neŋ egat Kawawaŋan penan bema egaŋ nâgât nemun bewe.

⁸ Yanŋut am Kawawaŋgalen zetnaŋ mkawaŋ bembeyelen makingalip ma am egat nâmkŋinpei yanŋut Kawawaŋ bankumpewien ma am kwitnaŋ kwitnaŋ bekanan mamip ma am maindome gakip ma am set kileŋ mamaip ma am anŋambuk mulup ma mkambuk mulup ma egegat yeŋ zeliŋ ma agulam mulup mamip ma am notnaŋ mulup sepem kegok mamip ma am nopiom masesewatsaiŋ ma am zet dâsuki manzeip am ekŋen kebon keyan mundumin msat aimbonŋan teepmaŋ penan tepmak nanaŋ salpamak omba zimti kipmaŋ penan mambem tazin ke toti gakiki ke Kawawaŋmak mama ke elenjemindewe.”

Zelusalem mka temaŋ alakŋan kululuŋengatnaŋ kwatoge

⁹ Âpme ensel kwep ensel 7 ekŋenmagengatnaŋ egaŋ kotati dinoye, “Kopmane Sipsip Nembaŋan egalen imbi zapat ke zikat gama ekbak.” Ensel zet zeye ke pelepmaŋ mtapme makuma 7 kegok beye. Pelepmaŋ ekŋen keyet keŋan kwitnaŋ kwitnaŋ bekanan 7 kwep kwep kataŋ pelep ekŋen keyet keŋan gak zem tabien.

¹⁰ Kegok zemti zikat name ekma Kawawaŋgalen Emetakŋan winde namti zikatn mme menoknok ekma enseliyan ikŋanŋak naikti kalaŋ temaŋ teepmaŋ ŋen tage ke nati dukŋan mobelin. Moti mka temaŋ ten Zelusalem kululuŋen Kawawaŋmagengatnaŋ toge ke zikat name ekban.

¹¹ Toti tapme zikat name ekban ke Kawawaŋgalen busatnaŋ temaŋmak keyan mbusatnaŋ penan bemtage. Ma sokŋan temaŋ puyuk payakŋan nanaŋ kwitnaŋ zaspâ mânepmaŋ temaŋ makwitip sakam kebon ekban.

¹² Mka temaŋ ke ganzenan tokwat bembuluŋti kimbatnaŋ nanaŋan bempepenŋan ke teepmaŋ ma katikŋan penan kimbat ke setokwakwatnaŋ 12 weyayaŋan. Ma setokwakwatnaŋ 12 keyet ganzenan ensel kwep kwep kataŋ tati setokwakwat damuŋ mbien. Mti setokwakwat 12 keyet palen Israeŋ am manŋe 12 keyet kwilin kwep kwep keyet kalaŋ kumpepenŋan tage.

¹³ Âpme kasup kwakwatnaset sekekek tuk tabien ma kasup towetnaset kogogak tugaŋ tabien. Mme tâgâyanbem kukuŋaset sekekek tuk ekma tabien ma tâgâyan mepma delaŋ zein kogogak tugaŋ tabien.

¹⁴ Mka temaŋ alakŋan keyet tepumaŋ 12 waletpeme kwatage keyet palen Sipsip Nembaŋanŋat nembaŋane 12gat kwilinaŋ dukŋan kumpepenŋan ekban.

¹⁵ Ekma ensel zet zeme nâmban keyan tek kwitnanj kwitnanj bem eekgalen golan weyayanj keyanj mka temanj alaknanj keyelen tepum ma sekekek ke bem eege.

¹⁶ Mka temanj alaknanj keyet kwisimbembenj zulak zulak kegok. Mme eknen ke bem eekme sakam kwep beye. Âpme kimbatnanj bem eek ekban keyet teepmanj 1,500 mael mee kegok. Teepmanj ekban sepemanj kegogak temanj ma palaknanj ilizuzut sakamit kwep.

¹⁷ Mka temanj alaknanj keyet kimbatnanj bembuluj tage keyet mâmanj 65 mita. Enselanj betnanj gwezenanjatnanj duknanj keyanj mka temanj alaknanj keyet kimbatnanj bem eekgaen amnanj belinanj kwitnanj kwitnanj mambemegip keyet katnan mge.

¹⁸ Kimbatnanj ke nanzanj kwitnanj zaspâ keyanj walalatnanj ma mka temanj alaknanj iknanj penanj ke gol titiknanj walalatnanjgapmti galasiyanj puyuk peyak maminok mme ekban.

¹⁹⁻²⁰ Mka temanj alaknanj keyet tepumanj kwep kwep nanzanj tosanin temanj ego egonanjmak keyanj walalatnanj. Nanzanj eknen keyet kwilin ma eknen zibonj eknâm mimiyele kapigok: zaspâ ke gol nembonj soknanj puyuk peyak mge ma sapaya nanzanj kânkâmanj kululuj nembonj ma nanzanj nen kwitnanj aget ke satnanj kilimbinanj ma nanzanj nen emelal koknanj msikokok kebonj ma nanzanj nen satnanjmak namanj mitipesak kwitnanj sadonis ma nanzanj nen kwitnanj kanilian ke alalananj, ma nanzanj nen kwitnanj kilisolait ke tipkokok, ma nanzanj nen kwitnanj beal koknanj nembu msikokoganj kenanj tapme ekbek nembonj, ma nanzanj nen kwitnanj topaz tipkokok yanggut aiaiknanj, ma nanzanj nen kwitnanj kilisopalas mitipesak tipkokokmak koknanjmak temakwep metek kuku nanj, ma nanzanj nen kwitnanj zakin mitipesak tipkokokmak alananjmak temakwep metekukunanj, ma nanzanj nen kwitnanj ametis mitipesak kânkâmanjmak namanjmak temakwep metek kuku nanj keyet katanj.

²¹ Âpme sekekek 12 eknen ke mondele katnanj nembonj kekek tosananj mobotnanj kwep kwewanj sekekek igak igak ke mimi nanj ekban. Mme set tambanjgumin goliyanj mimi nanj kegogapm galasiyanj puyuk peyak mge.

²² Nejj mka temanj alaknanj keyet kenanj ekpema mopme sesewat mka temanj ke ku tapme ekban. Enenogat Amobotnanj Kawawanj winde tonj ma Sipsip Nembananj egeganj sesewat mka temanj alaknanj bernalu amnanj sesewatidewep.

²³ Kawawanjgalen sanja sonjananj mka temanj alaknanj keyelen tanjam manzin ma kasupmak eyonjanj mka ke busatnanj ku sasayelen enenogat Sipsip Nembananj mka temanj alaknanj keyelen tanjam bemti manzim tazin.

²⁴ Âpme am msat katanjgalen eknenanj busatnanjin Sipsip Nembananj egalen tanjam ziwe keyet busatnanen tabep. Mme amobotnanj msat palen maip eknenanj kwizet bujamin ke mka temanj alaknanj keyet tewalanj besât timobep.

²⁵ Mka temanj alaknanj keyet kenanj tambumbu nen ku tabe. Msamti etanj tapmepme sekekek sambe eknenanj mâtâpenj matapmambep.

²⁶ Mme am sambe msat palen maip eknenanj kegogak kwizet bujamin ke tewalanj mka temanj alaknanj besât mobep.

²⁷ Am yominmak ma mama mimi bekananj mti mamaip ma zet dâsukinjenj eknenanj mka temanj alaknanj ku mobep. Am kwilin Sipsip Nembananjgalen mama papiaen tazin eknenanj etanj keyet kenanj mobep.

22

Mama tuyelen zet

¹ Âpme ensel eganj mama tu temanj nen zikat name ekban. Tu ke puyuk payaknanj omba penanj sakamanj galas nembonj. Ke tu zikatnanj Kawawanj ma Sipsip Nembananj egegalen mundum totatat elimiaknanjmak keyetnanj kwatoge.

² Toti mka temanj keyelen set tungupmaset mezin. Tu keyet nembet nembet mamayelen tep keyanj tapmege. Tep eknen keyet penanj nup kan kwep keyet kenanj sek 12 penanj maeligip ma eyonja kwep kenanj penanj sek kwep maeligip. Ma msat katanj tep sinanj keyanj am mme dolaknanj bemâbep.

³ Mka temanj keyet kenanj am ma kwitnanj kwitnanj Kawawanj saik kumindeye eknen keyanj kenanj ke ku tabep. Yanggut Kawawanj ma Sipsip Nembananj egegalen mundum elimiaknanjmak mka temanj keyet kenanj ilit mundumif keyet duknanj tapmalu Kawawanjgalen mulup amjanj eknenanj iknanjgat sesewatpemtî mambep.

⁴ Mti am eknen keyanj ek weyanj ekmâtâtî mambep ma eknenjat monzalamanen egat kwitnanj kumepenanj tabe.

⁵ Ma mka temañ keyet keñan tambumbu ewe ku tabe ma am ekñenañ tanañ ma kasup keyet olalat mulup ku mbep. Enenogat Amobotnañ Kawawañ iññañ busatnañ be-mindemti mamambe. Kegok sokberme ekñenañ amobotnañ kwati am msalen indikdamuñ mti kwesiñ kwesiñ mameti mambep.

Zisasiyañ kokogalen kanañ sokñañ bein

⁶ Âpme ensel keyañ pigok dinoye, “Zet papia kapi penañañmakgapmti amnañ ñep nâmkijpewep. Amobotnañ Kawawañ egak Emetak Teñañ golañ zenze an ekñenmagen indame iññañgalañ zetnañ mme sosok kwakwagalañ indaye. Egañ ensel ñen am nâmkijpepenimagen peme topme kwitnañ kwitnañ sokñañ sokbesâpm ke zemzikat indaye.”

⁷ Enseliyañ zet kekok zemdelañ zeme Zisasiyañ pigok zeye, “Nânik, neñ sakwep kosowap. Âpme an ñenañ zet papia kapiyet keñan gawepuween kwitnañ kwitnañ bam sokbesâpm ke egañ oloñen mbe.”

⁸ Âpme Zânañ pigok zeye, “Neñ kwitnañ kwitnañ sambe ke eknâmban. Ke eknâma delañ zeyeen ensel keyet setnanañ pedondom sawan. Enenogat egañ kwitnañ kwitnañ sambe zemzikat name neñ egat dundum sasâgât mban.”

⁹ Yanğut ensel egañ zemkulumnemti zeye, “Yegat, pemane talak! Neñ mulup an nodi ma golañ zenze an nodine ekñengalañ mulup an ma am papia kapiyelen zet gawepumti mambep ekñengat nolin keyepmti geñ Kawawañ ek etañ sesewati dundum sawanik!”

¹⁰ Kegok zemti kapigok dinoye, “Geñ papia kapiyet keñanen zet tazin ke sokbesâpm kapi ku enziliwanik. Zet papiaen kunek ke ilak penañañ sokbembeyelen kanañ sokñañ bein

¹¹ keyepmti kan keñ gilik zenzeyelen ñen ewe ku tazin. An bekanañ mimi egañ bekanañ msâti mbe ma egañ set kileñ mama masâgât nâmbep egañ ñep mambe. Ma an teñ main egañ kekok mambe. Ma an keñañ kwetetepeñañ main egañ kekok mambe.”

¹² Âpme Zisasiyañ pigok zeye, “Nânik! Neñ sakwep penañ kosowap. Neñ dopmañ mutumindandayelen koti am kwep kwep mama mimiññañgatañ katañ dopmañ mutumindawap.

¹³ Neñ kwitnañ kwitnañ sambeyet toñañ ma kwitnañ kwitnañ sambe nen maekdamuñ miyap. Neñ eweñañ tapma kwitnañ kwitnañ sokbeyeyañ neñ tapma kogogak delañ zewe. Neñ eweñañ takwaban bam tapmabap.”

¹⁴ Âpme am nâlen zetañ mâtî esemteñ mambien ekñenañ ñep mka temañ keyet setokwakwatnanañ moweti keñan meti mama kanzizitgalañ tep keyet katnañ nâmindema nimbep keyepmti ekñenañ oloñen mtalit.

¹⁵ Âpme am set kileñ ma kwitnañ kwitnañ bekanañ mamip ma am anjambuk mulup ma mkambuk mulup ma egegat yeñ zeli ma agulam mamip ma am notnañ mulup sepem kekok mamip ma am set kileñ mamaip ma maindome gakip ma am nopiom sesewatsaip ma am zet dâsuki manzeip ekñenañ mama mimi keboñgat tikñañ manâipgapmti Kawawañgalañ mundum dolakñañen ke ku tabep.

¹⁶ Âpme Zisasiyañ kapigok zeye, “Neñ nâlen ensel zempema zet ke mti geñmagen koti geñ zet ke papiaen kumane zet keyañ Kawawañ nâmkijpemaip ekñenmagen mebe. Âpme neñ Dewitgalañ iñsokñañe penañ beyap ma neñ saputuñ busatnañ temañ tambuñan makwatazin keboñ beyap.”

¹⁷ Kawawañgalañ Emetak ma Sipsip Nembrañgalañ imbi zapat mamalup egelañ Kilaisiyet pigok zewun, “Geñ kot!”

Ma an ñenañ zet ke nâmti kekok zewe, “Geñ kot” Âpme ñen ekñen tuyet gakimti kobep ma ekñen tu niniyet nâmbep ekñenañ koti mama tu tosañepiñ nimbep.

Zânañ Zisasiyelen golañ zet delañ zenzeyelen zet ma zetik mge

¹⁸ Âpme Zânañ angat golañ zet kapigok zeye, “Am ñenañ golañ zet papia kapi keñan mainñti nâmbep ekñengat golañin tiyap ke pigok: Am ñenañ keñañgalak zet ñen tusumti zewe beme Kawawañañ papiaen kwitnañ kwitnañ bekanañ sokbembeyet zenzeñañ ke ewe tusumti sawe.

¹⁹ Ma am ñenañ zet kapi notnañ aseke beme Kawawañañ mamayelen tep katnañ egat zapat tazin ke ma mka temañ teñ keyet keñan ku mebe ke menzem timâbe. Kwitnañ kwitnañ ke sepem kekok papiaen kumpepeñañ matazin keyañ sokbewe.”

²⁰ Zet sambe zenzeñañ kapiyet toñañañ zet kapigok zein, “Penañ sukwep! Kann ilik sokñañ bein.”

Zeme Zânañ dopmañ zeye, “Ke penañ, Amobotnañ Zisas, geñ kot!”

²¹ Amobotnañ Zisas egalañ keñ taolelañ am Kawawañgat manâmkijpeip ekñenmak wemti wembe. Ke penañ.

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Matiyu 1:1-2:12
2	Matiyu 2:13-3:6
3	Matiyu 3:7-4:11
4	Matiyu 4:12-25
5	Matiyu 5:1-26
6	Matiyu 5:27-48
7	Matiyu 6:1-24
8	Matiyu 6:25-7:14
9	Matiyu 7:15-29
10	Matiyu 8:1-17
11	Matiyu 8:18-34
12	Matiyu 9:1-17
13	Matiyu 9:18-38
14	Matiyu 10:1-23
15	Matiyu 10:24-11:6
16	Matiyu 11:7-30
17	Matiyu 12:1-21
18	Matiyu 12:22-45
19	Matiyu 12:46-13:23
20	Matiyu 13:24-46
21	Matiyu 13:47-14:12
22	Matiyu 14:13-36
23	Matiyu 15:1-28
24	Matiyu 15:29-16:12
25	Matiyu 16:13-17:9
26	Matiyu 17:10-27
27	Matiyu 18:1-22
28	Matiyu 18:23-19:12
29	Matiyu 19:13-30
30	Matiyu 20:1-28
31	Matiyu 20:29-21:22

February

date	Scripture
1	Matiyu 21:23-46
2	Matiyu 22:1-33
3	Matiyu 22:34-23:12
4	Matiyu 23:13-39
5	Matiyu 24:1-28
6	Matiyu 24:29-51
7	Matiyu 25:1-30
8	Matiyu 25:31-26:13
9	Matiyu 26:14-46
10	Matiyu 26:47-68
11	Matiyu 26:69-27:14
12	Matiyu 27:15-31
13	Matiyu 27:32-66
14	Matiyu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Zân 1:1-28

date	Scripture
1	Zân 1:29-51
2	Zân 2:1-25
3	Zân 3:1-21
4	Zân 3:22-4:3
5	Zân 4:4-42
6	Zân 4:43-54
7	Zân 5:1-23
8	Zân 5:24-47
9	Zân 6:1-21
10	Zân 6:22-40
11	Zân 6:41-71
12	Zân 7:1-29
13	Zân 7:30-52
14	Zân 7:53-8:20
15	Zân 8:21-30
16	Zân 8:31-59
17	Zân 9:1-41
18	Zân 10:1-21
19	Zân 10:22-42
20	Zân 11:1-53
21	Zân 11:54-12:19
22	Zân 12:20-50
23	Zân 13:1-30
24	Zân 13:31-14:14
25	Zân 14:15-31
26	Zân 15:1-27
27	Zân 16:1-33
28	Zân 17:1-26
29	Zân 18:1-24
30	Zân 18:25-19:22
31	Zân 19:23-42

date	Scripture
1	Zân 20:1-31
2	Zân 21:1-25
3	Nembayelen Muluwin 1:1-26
4	Nembayelen Muluwin 2:1-47
5	Nembayelen Muluwin 3:1-26
6	Nembayelen Muluwin 4:1-37
7	Nembayelen Muluwin 5:1-42
8	Nembayelen Muluwin 6:1-15
9	Nembayelen Muluwin 7:1-29
10	Nembayelen Muluwin 7:30-50
11	Nembayelen Muluwin 7:51-8:13
12	Nembayelen Muluwin 8:14-40
13	Nembayelen Muluwin 9:1-25
14	Nembayelen Muluwin 9:26-43
15	Nembayelen Muluwin 10:1-33
16	Nembayelen Muluwin 10:34-48
17	Nembayelen Muluwin 11:1-30
18	Nembayelen Muluwin 12:1-23
19	Nembayelen Muluwin 12:24-13:12
20	Nembayelen Muluwin 13:13-41
21	Nembayelen Muluwin 13:42-14:7
22	Nembayelen Muluwin 14:8-28
23	Nembayelen Muluwin 15:1-35
24	Nembayelen Muluwin 15:36-16:15
25	Nembayelen Muluwin 16:16-40
26	Nembayelen Muluwin 17:1-34
27	Nembayelen Muluwin 18:1-21
28	Nembayelen Muluwin 18:22-19:12
29	Nembayelen Muluwin 19:13-41
30	Nembayelen Muluwin 20:1-38

date	Scripture
1	Nembayelen Muluwin 21:1-16
2	Nembayelen Muluwin 21:17-36
3	Nembayelen Muluwin 21:37-22:16
4	Nembayelen Muluwin 22:17-23:10
5	Nembayelen Muluwin 23:11-35
6	Nembayelen Muluwin 24:1-27
7	Nembayelen Muluwin 25:1-27
8	Nembayelen Muluwin 26:1-32
9	Nembayelen Muluwin 27:1-20
10	Nembayelen Muluwin 27:21-44
11	Nembayelen Muluwin 28:1-31
12	Loma 1:1-17
13	Loma 1:18-32
14	Loma 2:1-24
15	Loma 2:25-3:8
16	Loma 3:9-31
17	Loma 4:1-12
18	Loma 4:13-5:5
19	Loma 5:6-21
20	Loma 6:1-23
21	Loma 7:1-14
22	Loma 7:15-8:6
23	Loma 8:7-21
24	Loma 8:22-39
25	Loma 9:1-21
26	Loma 9:22-10:13
27	Loma 10:14-11:12
28	Loma 11:13-36
29	Loma 12:1-21
30	Loma 13:1-14
31	Loma 14:1-23

date	Scripture
1	Loma 15:1-21
2	Loma 15:22-16:7
3	Loma 16:8-27
4	1 Kolin 1:1-17
5	1 Kolin 1:18-2:5
6	1 Kolin 2:6-3:4
7	1 Kolin 3:5-23
8	1 Kolin 4:1-21
9	1 Kolin 5:1-13
10	1 Kolin 6:1-20
11	1 Kolin 7:1-24
12	1 Kolin 7:25-40
13	1 Kolin 8:1-13
14	1 Kolin 9:1-18
15	1 Kolin 9:19-10:13
16	1 Kolin 10:14-11:1
17	1 Kolin 11:2-16
18	1 Kolin 11:17-34
19	1 Kolin 12:1-26
20	1 Kolin 12:27-13:13
21	1 Kolin 14:1-17
22	1 Kolin 14:18-40
23	1 Kolin 15:1-28
24	1 Kolin 15:29-58
25	1 Kolin 16:1-24
26	2 Kolin 1:1-11
27	2 Kolin 1:12-2:11
28	2 Kolin 2:12-17
29	2 Kolin 3:1-18
30	2 Kolin 4:1-12
31	2 Kolin 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Kolin 5:11-21
2	2 Kolin 6:1-13
3	2 Kolin 6:14-7:7
4	2 Kolin 7:8-16
5	2 Kolin 8:1-15
6	2 Kolin 8:16-24
7	2 Kolin 9:1-15
8	2 Kolin 10:1-18
9	2 Kolin 11:1-15
10	2 Kolin 11:16-33
11	2 Kolin 12:1-10
12	2 Kolin 12:11-21
13	2 Kolin 13:1-14
14	Galesia 1:1-24
15	Galesia 2:1-16
16	Galesia 2:17-3:9
17	Galesia 3:10-22
18	Galesia 3:23-4:20
19	Galesia 4:21-5:12
20	Galesia 5:13-26
21	Galesia 6:1-18
22	Epesa 1:1-23
23	Epesa 2:1-22
24	Epesa 3:1-21
25	Epesa 4:1-16
26	Epesa 4:17-5:2
27	Epesa 5:3-33
28	Epesa 6:1-24
29	Pilipai 1:1-26
30	Pilipai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipai 2:19-3:6
2	Pilipai 3:7-4:1
3	Pilipai 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21-2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18-4:18
9	1 Tesalonaika 1:1-2:9
10	1 Tesalonaika 2:10-3:13
11	1 Tesalonaika 4:1-5:3
12	1 Tesalonaika 5:4-28
13	2 Tesalonaika 1:1-12
14	2 Tesalonaika 2:1-17
15	2 Tesalonaika 3:1-18
16	1 Timoti 1:1-20
17	1 Timoti 2:1-15
18	1 Timoti 3:1-16
19	1 Timoti 4:1-16
20	1 Timoti 5:1-25
21	1 Timoti 6:1-21
22	2 Timoti 1:1-18
23	2 Timoti 2:1-21
24	2 Timoti 2:22-3:17
25	2 Timoti 4:1-22
26	Taitas 1:1-16
27	Taitas 2:1-14
28	Taitas 2:15-3:15
29	Pilimon 1:1-25
30	Ibulu 1:1-14
31	Ibulu 2:1-18

date	Scripture
1	Ibulu 3:1-19
2	Ibulu 4:1-13
3	Ibulu 4:14-5:14
4	Ibulu 6:1-20
5	Ibulu 7:1-19
6	Ibulu 7:20-28
7	Ibulu 8:1-13
8	Ibulu 9:1-10
9	Ibulu 9:11-28
10	Ibulu 10:1-18
11	Ibulu 10:19-39
12	Ibulu 11:1-16
13	Ibulu 11:17-31
14	Ibulu 11:32-12:13
15	Ibulu 12:14-29
16	Ibulu 13:1-25
17	Zems 1:1-18
18	Zems 1:19-2:17
19	Zems 2:18-3:18
20	Zems 4:1-17
21	Zems 5:1-20
22	1 Pita 1:1-12
23	1 Pita 1:13-2:10
24	1 Pita 2:11-3:7
25	1 Pita 3:8-4:6
26	1 Pita 4:7-5:14
27	2 Pita 1:1-21
28	2 Pita 2:1-22
29	2 Pita 3:1-18
30	1 Zân 1:1-10

date	Scripture
1	1 Zân 2:1-17
2	1 Zân 2:18-3:2
3	1 Zân 3:3-24
4	1 Zân 4:1-21
5	1 Zân 5:1-21
6	2 Zân 1:1-13
7	3 Zân 1:1-14
8	Zudas 1:1-25
9	Kie Kienok 1:1-20
10	Kie Kienok 2:1-17
11	Kie Kienok 2:18-3:6
12	Kie Kienok 3:7-22
13	Kie Kienok 4:1-11
14	Kie Kienok 5:1-14
15	Kie Kienok 6:1-17
16	Kie Kienok 7:1-17
17	Kie Kienok 8:1-13
18	Kie Kienok 9:1-21
19	Kie Kienok 10:1-11
20	Kie Kienok 11:1-19
21	Kie Kienok 12:1-18
22	Kie Kienok 13:1-18
23	Kie Kienok 14:1-20
24	Kie Kienok 15:1-8
25	Kie Kienok 16:1-21
26	Kie Kienok 17:1-18
27	Kie Kienok 18:1-24
28	Kie Kienok 19:1-21
29	Kie Kienok 20:1-15
30	Kie Kienok 21:1-27
31	Kie Kienok 22:1-21

Kwit ma Zet Notnangat Yanjin

Abalaam Kwit keyet yanjan kapigok, “am sambeyet sokjın”. Egan İbulu am ekjengat biwin penan. Kwitnan itnanan Abalam makumtemien ya bam Kawawanjan kwitnan naman Abalaam kuye (Sokbembe 17:5). Abalaamgat bipman kwitnan Tela (Sokbembe 11:26-27). Mkanan noteknan U Kaldia msalen mamantan yan meninangat gagime (Sokbembe 11:28) Abalaaman imbinan Sela ma meninangat nemunan Lot ke ilinsakwep msat ke pemti msat nen kwitnan Alan ke mepmamtemien (Sokbembe 11:31; Nembayelen Muluwin 7:2-4). Ke mamti Abalaaman nup kanan 75 beme naman Kawawanjan pigok zeye, “Gen mangendine timti nen msat nen aikgawap ke met mambanik.” Kan keyegak Kawawanjan Abalaamgat zetik pigok mge, “Nen gâgat inşokdine mma sambe penan sokbemti mambep.” (Sokbembe 12:2) Âpme Abalaaman Kawawanjan zet gawepumti Kenan msalen mege. Ke mame egat nup kanan 100 kekok beme Kawawanjan zetik keyet penanan imbinan Selayan nemunjt yu Aisak ambege (Sokbembe 17). Keyet saknan Kawawanjan ma amnan Abalaamgat kwit ma zet notnan kapigok zewien: “An zet gawepupu ton,” “Nâgât notn penan,” (Zems 2:21-23), “Am nâmkınpepenmak ekjengat biwin” (Loma 4:17). Abalaaman set kegoset mame keyepmti egat kwitnan ma mamanganangat yanjan notnan kekok zenzenan.

Abel Nemba ke Adammak Ewa egegat nemunjt muj. Egan sipsip damuj mamtan. Ek nâmkınpepenjan kalınan keyepmti Kawawanjan eget nâme dolaknan penan beye (İbulu 11:4). Abelyet sipmanan msalen mulatkwawati Kawawanjan dopman mutuyet kwizet kuye (Sokbembe 4:10) yangut Zisasiyelen sipmanan toti Kawawanjan kwizet kuyeen yom katikpepeyet kuye (İbulu 12:24). Yunan, Keinan, kuye keyet zetnan egalen zet kukunan keyet ekbak.

Adam Kwit keyet yanjan penan, “an”. Ewanan Kawawanjan an ke nenan weyanpemt mme sokbeme kwitnan kwitnan zelan zeme sokbeye keyet damujan peme mamtan. Adam nup kanan 930 beme gakiye. An nenan yom mti gakiki aikndaye ek Adam. Âpme An bam sokbeyenan mama aikndaye ek Zisas (Loma 5:12-21; 1 Kolin 15:22, 45; Epesa 4:22-24).

Aga Imbi ke Abalaamgat imbinan Selayet sisilin imbi. Selayan tipkatik mangeyepm sisilin imbinan nâmpeme apmanmak wemti nemba ambet itdandaye zempeme apman Abalaamak mamti nemba ambet itdaye (Sokbembe 16:1-4). Agayan nemba ambege keyet kwitnan İsmael. Yangut Kawawanjan eknetmak zetik mge keyan setnan keeset ku mâbâgalen. Selayan Abalaamgat imbinan penanan nemunan ambet samti sisilin imbinan Agayet nenzinin mti nemunan İsmael itdamâpme msat tungupman mekun. Selayet zet notnan zenzenan ke ekbak.

Aisak Ek Abalaamak Sela eknetgat nemunjt yu. Abalaam ek ailip penan nup kanan 100 beye âpme imbinan imbi penan nup kanan 90 beye. Kawawanjan eknetgat aliknit sambe penan sokbembeyet zeye. Yangut nemunjt yu Aisak sokbeye (Sokbembe 21). Âpme nemba ke mamkwati sememe naman nemunjt kwewetan ke kumti Kawawanjan iknanangat sâpe sâpe bum sasayet zeye. Âpme Abalaaman nâmti nemunan kwep Aisak ke tep mee pi same time kalanan Aisak ke kumti busâgat nowebun. Âpme Kawawanjan Abalaamgat nâmkınpepenjan ke ekti nan sipsip nen same kumti sâpe sâpe bumti naman nemunan wapme gilik zemti tobun (Sokbembe 22; İbulu 11:17-19). Yan mamoti Aisakan imbinan Lebeke wati manepemalu nemunjt yu muj nemba pepet sokbewun. Nemunjt yu kwitnan İsa ma munangat kwitnan Zakop. Aisakgat kwitnan Zisasiyet sokjane ekjengat kwilin tazinen ke egalen kogogak tazın (Matıyu 1:2; Luk 3:34).

Aizaya An kapi Kilais ewe sokbembepın tapme nup kan 700 mee keyet kenan golan zenze an manje. Egan Zerusalem mka teman mawemtan. An keyan Zuda am eknenan kenin gilik zenzeyet zetnan mandiidomkwatan, “In kenin ku gilik zewep beme Kawawanjan am manje notnan nâmindeme eknenan koti Zuda am nin ndomkumti ndatimti mebe.” Egalen zet sambe kapi teepman kumpepenan Kawawanjan Zet İtnanan keyet kenan Aizayayet kwitnan tazın. Aizaya papia keyet kenanen zet notnan zenzenan ilak kwep nen Zân tu zululut an ekmagen penanan sokbeye (Matıyu 3:3; Mak 1:2; Luk 3:4; Zân 1:23). Zet notnan Mesaiyayet nâmti zenzenan elak Zisasimagen penanan sokbemâpme delan zeye (Matıyu 1:23; 4:14; 8:17; Luk 4:17; Nembayelen Muluwin 8:23, 30; Loma 15:12). Zet notnan am Kawawanjan zetnan kulumti ilinanangat keninanagalak mamaip ekjengat nâmti zenzenan (Matıyu

13:14; 15:7; Mak 7:6; Zân 12:38-41; Nembayelen Muluwin 28:25; Loma 9:27, 29; 10:20-21).

Aeluluya Zet kapi Ibulu ekñengalen zet. Aeluluya zet kapiyet yanjan penan, “Amobotnangat kwizet bujanan mwatne.” Ibulu zet aeluluya kapi age zelen gilik zewien ma Nabak zeleset gilik zewinnen aeluluya pemann toweme naman kapigok etan kuwann, “Nin Kawawanjat kwizet bujanan mwatne.”

Alon (Luk 1:5; Nembayelen Muluwin 7:40; Ibulu 5:4; 7:11; 9:4). Alon ek Liwaiyet soknan. Mme Liwai ek Zekopgat nemunan. Islael amnan Izip msat penti kwawebien Kawawanjan Alon ombempeme sâpe sâpe bumbu mulup an ñenan kwage. Alonan meninan Moses mukulem mpeme Islael am indatimti msat zetik mimindendenan indatime mepmâbien.

Am Nâmkinjpepenimak Am Zisas nâmkinjpentimti mamaip ekñengat kwilin Kawawanjalan Tâtâ Alaknanjan zeinen “am nâmkinjpepenimak” (Nembayelen Muluwin 1:15; 2:44; 4:32). Am ekjen Zisasiyelen gakikijan ma wawatnanjat manâmkinjpeip ekjen ke animbi nâmkinjpepetonj kegok mazenup.

Am Zuda manjeen ku sokbembenjan (Ol Heiden) Zuda amnan am ekñengalen siwen ku sokbembenjan ekñengat nâme belaknan penan tam ma bo kebonj mambeip. Mme indikpenpen ikñakjen mamimindemtemien. Yanjut Zisasiyan msalen togeyeen egan am sambe indikme waleetgalen selen mepme keyepmti am Zuda manjeen sokbembenjan ma ekñengalen manjeen ku sokbembenjan ilinsakwep indamukulem mge (Matiyu 15:21-28; Luk 17:12-16). Pâlanj ikñanjat kapigok zeye, “Neñ am Zuda manjeen ku sokbembenjan ekjenmagen bujan zapat timebegalen an ombemneñge.” (Loma 11:13, 25; 1 Timoti 2:7) Dapmelañge sambe penan tapmeliwen am Zuda manje ku sokbembenjan ekjenmagen omba sokbemmege (Nembayelen Muluwin 10:25; Kie Kienok 2-3).

Angat Nemunanj (Pikinini Bilong Man) Zisasiyet kwitnanj kapi iknanj ewe sokbembepin tapme golan zenze an kwitnanj Danielan amñaneyet kenin mme sewaknanj bembeyet zet kapigok zeye, “Angat Nemunanj koti ingalen Amobotnanj Temanj winderanjen mziñgagapmanj sopmanj totabe.” (Daniel 7:13-14) Zuda amnan an kebonj keyet Kilais maziwanjat Danielan Angat Nemunanj kegok kuye. Kegogapmti Zisasiyan msalen kogeen ikñanjat kwitnanj Angat Nemunanj kegok kuye. Egan msat sek timti sokbeye yanjut ewe Kawawanjat Nemunanjnegak (Matiyu 27:54; Zân 1:34).

Babilon Kwit ke mka temanj kwitnanj. Zapat notnanj Kawawanjalan Zet Itnananen makuwegen am msat kapiyetnanjan Zuda am kot indomtimti Zelusalem sesewat mka temanj ke bume zime am ekñengalen sillinj mulup mindandayelen nup kan 70 kegok mepmambien. Zânanj Kawawanjalan kasanjane ekñengat bemzenze zet Babilon mka kapiyet palen omba bemzeye (Kie Kienok 17-18).

Bal (Loma 11:4) Kwit kapi kawawanj dâsuki Kenan amnan masesewatsamtemien. Am Islael msat mton mamtemien ekñenanj nopiom kapi mme kawawanjinok beme masesewatsamtemien (An Damun 10:10; 2 Stori 28:1-4) keyepmti golan zenze an ekjen ñenjin zime zet omba mimindamkwakwatnanj.

Balaam (Makuku 25:1-2; 31:16; Kie Kienok 2:14) An ke golanj zenze an. Moap am Islael amgat kasanjane. Âpme Moap ekñengalen amobotnanj kwitnanj Balak egan Balaaman Islael am wewuwalili mimindendeyet zeye. Kegogapmti Balaaman selin beyo mpesât nâmti mepme Kawawanjalan ensel ñenan selen bekek tapme Balaamgalen donkijan meekti kinjgase. Âpme Balaam ginjin penanj mti mebegalen mme Kawawanjan donkijet dembuseknanj m elej belanj beme ñandemti Balaam wenanj tiye (Makuku 22-24). Set kegaset Kawawanjan amñene indamukulem mge. Balaamgat kenanjan mânep milawatgat tiknanjan bemisik tageyepmti Balakgalen zet gawepuyeyanjut Kawawanjan ku nâmpye (2 Pita 2:15-16; Zudas 11).

Balak (Barak) An zut ñen kwilit sekam kwep kabonj yanjut Age zeleset kapigok kukuñan: Balak ma Barak. Nabak zeleset kwilit kwep kukuñan. An kwitnanj ñenan tazin ke Islael ekñengat kasanjineyelen amobotnanj. (Balaamgat zet kukuñan ke ekbak.)

Âpme Balak ñen kapi ek Islael am ekñengalen an damunjanmti kasanjane indosâgât kopme an kapiyanj Debolamak ñenanj beme meti kasanjane maindomwaletemien (An Damun 4-5; Ibulu 11:32)

Beelsebul Zisas msalen manjeen we bekananj ekñengat ñenanjin Sadanjat kwitnanj Beelsebul kegok kumsamti manje (Matiyu 10:25; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15-19). Ke Sadanjat kwitnanj ñen kegok.

Benzamin (Loma 11:1; Pilipai 3:5; Kie Kienok 7:8) Benzamin kapi Zakopgat nemunanj

(Sokbembe 35:16-24; 46:19). Benzamingat sokrañ Pâl (Nembayelen Muluwin 13:21).

Dewit (Matiyu 1:6-17; Luk 3:31) An kapi Isael am ekñengalen amobotnañ dolakñañ penarñ. Amobotnañ notnañ mamkwabien ekñenmagengatnañ ñenañ ek ku sebempein yekgat satnañ. Ek Zesiyet nemunañ delañ zenzenañ. Egañ sipsip tadamuñ mnepeme golañ zenze an Samuel amobotnañ tatatgat mwatonzempeye (1 Samuel 16:1). Kan ñengat egañ Goliat Piliistan ekñengalen kasayet an ñenañ dabanañ ñokasetnañ kume kulukpeme gakiye (1 Samuel 17). Dewilañ Kawawangat keñ oloñen omba penarñ nâmpemtiyepm Kawawañ milim kukuñañ Sam zeip keyet keñañ silik kwapemkuye. Naman Kawawañ Dewit kegogak zetik mpeye, Kilais zeip ke egat alikñañ (Loma 1:3; Kie Kienok 6:6).

Elisa (Luk 4:27) An ke Kawawangalen golañ zenze an eweñañ mañge. Ilaiza gakime egat mundumañ tage. An kapiyet zet zapatnañ Kawawangalen Zet Itnañañ kapiyet makumti ekbak (2 Kinj 2-8).

Elot Buñañ zapat kapiyet kwit kapiyañ an zulak zulak ekñengat kwilin kegok bein. Neñañ Elot Zuda am ekñengalen amobotnañ Zudia msalen tapme Zisasiyañ sokbeme an nânânjinmak kasup kwakwatnasetgatnañ Zisas eksâgât koti met an Elot kapimagen sokbemsawien (Luk 1:5). Elot kapiyañ nemba okak sambe Beteleem mkaengatnañ indommâge (Matiyu 2:1-22).

Âpme Elot an ñen ke kwitnañ Elot Antipas. An kapi Galili ekñengalen amobotnañ name Zisasiyañ sokbembkawañ bemti Kawawañ mulup mimiye peme koge ke mti menok sekam ikñañ ikñañ mmâge. Elot kapiyet imbiñañ Elodias Zân tu zululut angat ñenzinziñ nâmtiyepm zeme apmañañ Zân tu zululut angat ñokasetnañ eleñgeye (Mak 6:14-29). Mme Zisas zelen wapmoti zemkusâgât mbien ke an kapiyet mkaen wapmbien (Luk 23:6-12).

Amobotnañ Elot Aglipa kwit ke an zutgat kwilit sakam kwep. Elot Aglipa 1 kapi Elot Zuda am ekñengalen amobotnañgat sokrañ. Elot Aglipa 1 kapiyañ am nâmkijnpepeñinmak yanbemti indomwalet mkwage. Egañ Zângat datnañ Zems Zisasiyet nembanañ ke kume gakiye (Nembayelen Muluwin 12:1-23).

Mme Elot Aglipa 2 kapi nan amobotnañ ñengat kwitnañ. An kapiyet zikatnan Pâl wati zelen mowabien. Egat Pâyelen zet nâmti Pâl peme Loma msalen Sisayañ zetnañ nânâyelen peme mege (Nembayelen Muluwin 25:13-26:32).

Emetak Teñ Emetak Teñ kapi Kawawangmagengatnañ makozin kegogapmti egat kwitnañ Teñ Emetak makunup. Egañ am nâmkijnpepeñinmak ekñengat keñinan mamti keñin m eleñ beleñ beme Kawawangalen zet ñoktekñañ manâmkijnpeip (Zân 16:13), ma egañ ningat mundumnan Kawawañ mandundum sain (Loma 8:26), ma Kawawañ nin mama mimi zigok mimiyelele nâmtikñañ min ke ndamukulem mme maminup (Nembayelen Muluwin 13:2; 16:6-7), ma ndamukulem mme Kawawangalen zetnañ yanañ msokbembeyelen notnne mukulem mindendeyelen (1 Kolin 2:4-5; 12:14). Emetak Teñañ keññ m eleñ beleñ beme mama mimi pbenañ mimiyelele (Galesia 5:22-23).

Ensel An ekñen ke Kawawangalen mukulem mimi an. Ekñen kapi am sekmak yek; tâgâ etañ kegogapmti amnañ nin ekñen ñep ku indidikgalen. Ekñenañ kululuñen Kawawañmak mamaip ma ekñen tâgâ mee keboñ. Kawawañ kan katañ mulup zet indame am nin ndamukulem msâgât makolip. Mukulem mulup kapi ilak Kawawañ ekñengat zapat penañ indandañañ (Nembayelen Muluwin 12:6-11; 27:23; Ibulu 1:14). Ekñenañ kegogak Kawawangmagengatnañ zet timti kot ammagen manzemkawañ beip (Matiyu 2:13; Luk 1:26; 2:9).

Ewa (2 Kolin 11:3; 1 Timoti 2:13) Ewa ek Adamgat imbiñañ. Ek imbi neñañ penañ Kawawañ angat gatnañ kasetnañañ mge (Sokbembe 2:18-24). Imbi kapiyañ kegogagak asingat zetnañ nâmti Kawawañ tep katnañ ku niniyet zeye ke mâtâti niñge. Nimtiñgat apmañ butnañ same niñge. Keyepmti animbi zut kapiyañ Kawawangalen zet kuluwun keyañ Kawawañ bamkumpepe ke kukñañgat ekñelañ aikbun (Sokbembe 3). Ekñelañ kegogak nemba idabebun ekñen keyet kwilin kapigok: Kein, Ebel ma Set.

Gidion (Ibulu 11:32) An ke Isael ekñengalen an damuñ temañ ñen. Ek nâmkijnpepeñañ temañ penañ kegogapm Kawawañ dundumsame windemak ñoktik same egañ kasanene omba sopmañ kasa kuku anene isikñañ timeti met indommâge. Kawawañ mukulem mpeme kegok mge (An Damuñ 6-7).

Glik Kwit kapi kwitnañ kwitnañ zutgat kwilit. Zet am msat keyetnañ manzeip (Zân 19:20) ma am msat keyelen (Zân 12:20; Nembayelen Muluwin 11:20). Msalin kwitnañ Gilis. Am msat kapiyetnañ ekñen am nânânjin temañ kegogapm am

- msat sambeyetnañ maeksemindemtemien. Am msat notnañgatnañ Glik zet kapi nãmâtâlip. Zisasiyan msalen manjeen am egalen kanen mambienañ Glik zet kapi omba manzemtemiengapmti Kawawañgalen Tâtâ Alakñañ ke zet Glik zelen kuwien.
- Golanj Zenze An** (Propet) Itnañañ Kawawañañ an notnañ ekmagengatnañ zet timti am diindondoyet ombemindeme mamti zetnañ am mandiidomtemien. Kawawañañ am peneñañ ekñenmagen kwitnañ bam sokbeweyet am ekñen kapiyañ zemkawañ bemengut amnañ nãmti keñin gilik zenzeyelen mamtemien. Golanj zenze an notnañ kwilin kapigok: Samuel ma Aizaya ma Zelemaia ma Esekiel. Golanj zenze an ekñengat zet zapalin Kawawañgalen Zet Itnañañ omba penañ makuwek.
- Gomola** Yanjañ zet Sodom kemak tusum kukuñañ ke ekbak.
- Ibulu** Kwit kapi Isael am ekñengat kwilin ñen kapi. Isael am ekñengat sokñin ñen Abalaam (Sokbembe 14:13) ma sokñin ñen kwitnañ Ibel (Sokbembe 10:21; 11:14-17). Kogogapmti ekñenañ ilinañgat kwilin Ibulu am kekok makuip. Ma zelin kwitnañ kekok Ibulu makuip.
- Iaiza** (Matiyu 11:14; Mak 9:4; Loma 11:2; Zems 5:17-18) An golanj zenze an Ilaiza ek kukuñañgatnañ. Eganj menok sambe penañ mge enenogat Kawawañgalen windeyañ egat dukñañ kwalat tapmeyepmti kekok mkwage (1 Kiñ 17-19; 1 Kiñ 2:11-12). Zisasiyan zet notnañ zeyeen Ilaizayet palen bemzemti zeye, “Zân ek Ilaiza nembon,” kekok zeye (Matiyu 17:9-13; Mak 9:9-13; Luk 1:17).
- Isâ** (Loma 9:13; Ibulu 11:20; 12:16-17) Aisakat nemulatnenet pepet keyet kwilit kapigok: Nemuñañ yu kwitnañ Isâ ma mungat kwitnañ Zekop. Zuda am ekñengalen mama mimi tazinen namba yu egañ bipmañgalen milombi lombi ke egañ toñañ bembeyelen. Yanj kan ñengat Isâ zupsatnañ maneti kot meuyet penañ gakim walege. Âpme muñañañ milam tati meu bumnsât tabume ekti notnañ same niniyet yankwesiye. Mme muñañañ zeye, “Ayuyañ betzin toñañ bembeyelen zengwatnañ ke neñ mimneneyelen zetik mnamanengut gasap,” zeme yuñañ Isâyañ, “Nep,” zeme nãmti meu bemsame niñge (Sokbembe 25:29-34). Kekok mti betzin titiyelen zengwatnañ walak muñañ saye. Kegogapm ayuyet iñsokñanemak muñgalenañ maâmandaip.
- Izip** (Nembayelen Muluwin 7:34-48; Ibulu 11:27) Izip msat ke Isael msat butnan sokñanik. Eweñañ Isael amnañ msat kapi nup kan sambe sek sindem timti manepeme Kawawañañ Moses mwatonzempeme indatimti msalin itnañañ indayeen ke indatimege.
- Isael** Kwit ke Zuda amgat yersokñin Zekopgat kwitnañ alakñañ Kawawañañ saye (Sokbembe 32:22-28). Kwit Isael kapi Ibulu ekñengalen zeleset yanjañ kapigok, “Egañ Kawawañmak an âwun.” Zekopgat nemulatnane 12gapmti ekñengat iñsokñineyañ ilinañgat kwilin Isael kuwienañ ewe keyegak makuip. Âpme ekñenañ Izip msat pemti msat Kawawañañ zetik mindandañañ kwitnañ Kenan ke peme tapme ekñenañ naman Isael msat makuip.
- Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ** (Gutnius) (Zân 3:16) Zisasiyan nembanañ zemindeme ekñenañ egalen buñam zapat zenup ke ma zet ñen ewe kapi ñewegak zenup, “Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ”. Zisas ikuñañ peme kokotnañgalen buñam zapat timti mekozewien (Mak 16:15). Nin Kawawañañ Zisas Kilais ningat mti msalen peme toti ningalen yomgat gakimti wage manâmkinpenup ningat kwitn kapigok kukuyelen, “Am Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ nâmkinpem mama toñ” kekok zenzeyelen. Enenogat nin keñnañ yomm ekmann nukñañ beme keññ gilikzep keyepmti kekok zenup. Kogok sokbein beme Kawawañgalen Zet Zapat Dolakñañ Penañ keyañ mulupmañ amgat keñinan kekok mamin kelak ñep eksokbembeyelen.
- Kein** (Ibulu 11:4; Zân 3:12; Zudas 11) An ke Adamak Ewayet nemuñit yu. Keinmak Abelañ sâpe sâpe Kawawañgat igak igak mambumtemun. Âpme Kawawañañ muñañgalen sâpe sâpe nãmtikñañ mti yuñgalen ku nãmtikñañ mgeyepmti muñañgat ñenzinziñ mti kume gakiye (Sokbembe 4:1-16).
- Kenan** (Nembayelen Muluwin 13:19) Kawawañañ msat kapi amñene Isael indandayelen zetik mge. Mme ekñenañ msat ke metiwien keyet iñsokñineyañ bangat kwitnañ Isael kuwien.
- Kilais** (Matiyu 1:16; 16:16; Zân 1:41; Nembayelen Muluwin 5:42; 9:22) Kwit zut kapi Kilaismak Mesaya yanjañit sekam kwep. Kwitnañ yanjañ kwepgat zet zulañ manzelup. Kwit Kilais ke Glik zeleset âpme Mesaya ke Ibulu zeleset. Kwit zut keyet yanjañit kapigok “an ñen mulup mimiyet kelakñañañ zuluipemti ombempepeñañ.” Set kapi Isael am ekñengalen. Ekñenañ an ñen an damuñ onzempesât nâyo beme ekñenañ

kelakñan ñokñan mulalo keyan zewen an kapi mulup ke mimiyet ombempeip kekok nâyo. Israël am ekñen ekme golañ zenze anañ koti kelakñanñan an ñen zulutpen beme ekñenanñ zeyo an kapi Kawawañanñ ombempein manzeip. Zuda amnañ Kilais Kawawañanñ an ombempepenañ keyanñ koti indatitiye ma indamukulem mimiyet damuñ tati webematatemiñ yanğut Zisasiyanñ kogeñ Zudamagengatnañ am isikñanñ bukñenanñ egat nâmkñepewien.

Kola (Zudas 11) An ke kan Mosesiyanñ mañgeen egañ kekok mañge. Âpme Israël am ekñenanñ msat tunğupmañ mamtemiñ kan keyet Kolamak anene ekñenanñ Mosesimak Alon egegalen muluwidañgat kasa mme keyepmti Kawawañanñ msat mme ñandeme Kolayelen dapmelange indawilige (Makuku 16).

Leap (Matiyu 1:5; Ibulu 11:31; Zems 2:25) Israël am Izip msat pemti msat tunğupman tokwati mame nup kan 40 kekok mepme weyeyen mulup mti msalin Kawawañanñ yeñsokñin Abalaam zetik msasañanñ ke mobogalen tati an zut ñen kukñanñgat msat wilingiñgiyelen mowebun. Âpme kasañitneyanñ nâme eget ewe zupman mebepin keñanñegak tapmalu idatimabien. Mme Leap ek imbi set kileranğut an zut kapi enzilimideye. Egañ nañge Kawawañanñgat keñanñ temañ Israël amñanemañ tazingapmti msat ke ekñen indawe e nâmti egetmagen mama mimi dolakñanñ kekok mge. Kegogapmti Israël ekñenanñ gilik zemkoti am ekñen kapimak âwienen Leapgalen mka etañanñ ñep tage âpme sambeyelen yek (Zosua 2:1-21). Matiyuyanñ Leapgat kwitnañ Zisasiyet yeñsokñaneyelen kwilin biliwawatnanen tazin keyet kuye (Matiyu 1:5).

Lebeka (Loma 9:10-13) Imbi ke Israël am ekñengat yeñsokñin Aisakgat imbiñanñ. Mme ek Zekopmak Isâyet mamit. Egat zet zapatnañ Sokbembe 24 keyet mañti ekbak.

Liwai (Ibulu 7:5, 9-10; Kie Kienok 7:7) An ke Israël ekñengat sokñin ñen kwitnañ Zekop keyet nemuñanñ mme egat iñsokñane am mañge kwep mañge temañ 12magengatnañ ke ñen ilak ekñen kapi. Kawawañanñ an mañge ekñen kapi ombemindame ekñen sesewat mka temañ keyet keñanñ mulup mamtemiñ. Kegogapmti sâpe sâpe bumbu an ekñen ke ilak an kapiyet iñsokñane (Makuku 1:47-53; 3:11).

Âpme Zisasiyet nembañanñ ñengat kwitnañ Liwai makumtemiñ mme nempa ikñanñ keyet kwitnañ ñen Matiyu (Matiyu 9:9-13; Mak 2:14; Luk 5:27-29).

Loma (Nembayelen Muluwin 2:5-12) Kwit kapi mka temañ Itali msalen tazin keyet kwitnañ makuip. Zisasiyanñ msalen mañgeen kan keyet am Loma mkaengatnañanñ Zuda indikdamuñ mme mambien. Ma naman Loma ekñengalen amobotnañanñ am msat katanñ indikdamuñ mme mamtemiñ. Zuda am kekok indikdamuñ mme keyepmti ñenzinziñ mamtemiñ. Loma ekñenanñ amobotnañineyet kwilin Sisa makuip.

Lot (Luk 17:28-32; 2 Pita 2:7) Lotgat bipmañgat datnañ temañ ke Abalaam. Lolañ biyuñanñ Abalaam mâti Kawawañanñ msat indasâgât zetik mge ke temakwep mebus. Msat ke mepmamti Lotgat keñanñ ikñak penañ mamayelen nañgeyepmti biyuñanñ pemti naman meti ikñak Sodom mka mgasik ke mepmamtan. Kawawañanñ mka ke walesâgât nâmti keyepm mka ke pemti mebegat apitilim peme Lolañ mka mgasik ke pemti imbiñanñmak nambalatnenet timti kunzunge. Mme Kawawañanñ Sodom mkaen kwileki ñen sokbesem ke gilik zem egepiñ zeye keyanğut Lotgat imbiñanñanñ gilik zem ekti keyegak nanzañ sat beye (Sokbembe 18-19).

Mama Kanzizit (Matiyu 19:16-30; Zân 3:1-21; Ibulu 5:9) Mama ke Kawawañanñ am Zisas manâmkñinpeip ekñen etañ ketalasim maindain. Am Zisasiyet gakiñanñ ke ekñengalen yomañ egat dukñan mopme gakiye kekok nâmtâtâti manâmkñinpeip ma yomin katikpepeyet mawekup ekñen yomin katikpepemti mama kanzizit ke maindain.

Mana (Zân 6:31, 49; Ibulu 9:4; Kie Kienok 2:17) Israël amnañ msat tunğupmanen matokwatemiñen nup kan 40 mepme meuyet gakim walesâgât mbien. Âpme Kawawañanñ meu kululuñengatnañ msasa kweggat niniyelen katanñ matime totan. Meu kululuñengatnañ keyet kwitnañ mana. Ibulu zeleset kwit kapi yanñanñ, “Pi pe kwileki.” (Kisim Bek 16)

Melkisedek (Ibulu 5-7) Kan ñengat Abalaam kasañene met indomâti ekñenmagengatnañ kwitnañ kwitnañ timti mkañan mesâgât kotneti an sâpe sâpe bumbu ñeñanñ kapi selen aikti kwitnañ kwitnañ timti koge ke kalañ kumti mañge 10magengatnañ kwep an kapi saye (Sokbembe 14:17-20).

Mesaya Zet Kilaisiyet yanñanñ kukuñanñ ke ekbak.

Moses (Mak 12:24-27; Luk 24:44-49; Zân 3:14; Kie Kienok 15:3) Eweñanñ Israël ekñenanñ Izip sindem msalen mambien kan keyet Kawawañanñ an ñen sindeminañgatnañ timkwatindemti indati met msalin eweñanñ Kawawañanñ indasâgât Abalaamgat zetik mge

ke indatimebe. An indatimebepgat zetik mimiñan ke ilak Moses kapi. Kawawañan Moses sokbemsayeen setnañ kapigok. Msat tungupman tatnañ Zetilyoyelen sipsip tadamuñ mme tañam ñen tep isikñan tazimañge yanñgut tep sinañ ma betnañ zinzipiñ tapme, “Ekbi,” zemepme Kawawañan mulup zet nukñan kapigok saye, “Nâlen amnañ sindeminañgatnañ tasumnaiwen Izip msalen kaim totindatimkwasenik,” zeme nântemtem omba penañ mge (Kisim Bek 3-4). Kegogapmti Kawawañan menok notnañ Mosesiyañ Izipgalen amobotnañ ekmagen mme ekti Israeal am indeme mebegalen mzikat same mege. Kegok mepme Izipgalen amobotnañ Israeal am nâmindeme Mosesiyañ ñeñan bemindeme met Nembu Namañ ke somti msat tungupman mepmame nup kan 40 delañ zeye. Kawawañan Moses Sainai Kalanjan zii zet saye. Mosesiyañ Kawawañgalen Zet Itnañanen buñam zapat kapigok kuyeyañ talip: Sokbembe ma Kisim Bek ma Wok Pris ma Makuku ma delañ zenzeñan Zii Zet.

Msat Tungupmaj (Matiyu 3:1-3; 4:1-11; Zân 3:14) Kawawañgalen Tâta Alakñan ekbogen zet msat tungupmaj kapi omba penañ kukuñan tazin. Kawawañgalen zelañ msat tungupmajgat zeinen msat amnañ ku mamaip. Amnañ msat kalalan kenogañ tabiek ze ñep tu meuyet gakim walebiek.

Nâmaman (Luk 10:27) Sekñ gakime nâmamannañ ku magakin. Am nâmkijpepenimagañ gakime nâmanañinañ Kawawañmagen mamezin (2 Kolin 5:1).

Niniwe (Matiyu 12:39-41; Luk 11:29-32) Mka temañ kapi Kawawañan golan zenze anañ Zona peme met Kawawañan mka ke waleletgat zeye keyet zapatnañ met diindoye. Ehenogat ekñeñan yom tototnañ omba mbiengapmti golan zenze an kapiyañ kegok mge. Yanñgut ekñeñan egalen zet ke nâmti keñin gilik zeme Kawawañan ku indawalege (Zona 1-4).

Noa (Matiyu 24:37-38; Luk 3:36; 17:26-27; Ibulu 11:7; 2 Pita 2:5) Noa ke an eweñan penañ mange. Kan keyet am sambeyañ yom sepem ikñak ikñak mti Kawawañan bamkumpewiengapmti tungwawam mme kwati am sambe indaminzililiyet nânge. Yanñgut Noayañ etañ kwatetepmaj mange keyepmti Kawawañan ekmak egalen imbinembamak naniñane etañ anjalañ indeye. Kawawañan Noa zempeme wanña temañ walati soñgom sekam ikñak ikñak sepem sepeminok ma ikñangañ imbinembanañemak naniñane etañ time wanñaen mobien. Mopme Kawawañan map temañ mme toti am sambe yominmak indaminziliye (Sokbembe 6-9).

Olip Tep (Loma 11:17, 26; Kie Kienok 11:4) Tep ke msat notnanen etañ makwazin. Tep kapi katnañ maelikzin mme amnañ katnañ ke timsomti katnañ keñan ke timti kelakñan maweyanjip. Kelakñan keyañ mulup sambe mamin keyepmti Zuda am ekñeñan olip katnañgat tikñan omba penañ manâip. Zelusalem mka temañ keyet sokñanik kalañ ñen matazin âpme olip tep kalañ keyet dukñan omba tazin keyepmti kan notnañgat kalañ keyet kwitnañ, “Olip Kalan” makuip (Matiyu 24:3).

Ombemindendeñan (Aposel) Zisasiyañ an 12 ikñanmak mamayet indakumtetimti indatmamtan ekñen keyet kwilin “Ombemindendeñan” makunup (Matiyu 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16). An ekñen kapi ma notnañ Zisasiamak mame zet zapat mandindomtan ma ekñeñan ekme Zisas kume gakimti wenjeyañ gakiengañatnañ wati mowege keyet zapatnañ zenze an zemindeye (Matiyu 28:18-20). An ekñen kapiyañ am nâmkijpepenimmak kukuñan gat mambien ekñengat damujine kwabien. Bangat an notnañ ekñen kapiyañ kegogak ombemindendeñan kwabien: Pâlmak (Galesia 1:1), Banabas (Nembayelen Muluwin 14:14) ma am notnañ sambe.

Palisi (Parisi) Zuda am ekñengat tunguwinanen an mange kapiyañ Mosesiyelen zii zet ke tapme ekñeñan ilinañgat keñinagalak tusumti mamtemien. Ekñeñan Kawawañgalen zii zetnañ keyet ekseme mobotnañ mti keñin ma sekñin temañ keyet bemti am notnañ ekñen indamâti mimiyet manzikat indamtemien. Mti sek mmobot omba penañ mti nâme ilinañgat an kwatetepmaj Kawawañgat zikatnañ, “Nin an teñ,” manzeip. Yanñgut ekñen an dâsuki toñ. Mama mimiñinañ zelin manzeip kemak temakwep ku mabelup. Kegogapmti ekñen Zisas peñpeñ omba penañ mpewien ma egalen mulup anane kegogak peñpeñ mamimindeip (Nembayelen Muluwin 23:6; Pilipai 3:5-6).

Pentikos Kendo Zuda ekñengalen Kendo keyet ekbak.

Sadan Sadan ek we ekñengalen amobotnañ. Ek ñeñan Kawawañgalen ensel ekñengalen ñeñan bembenjin. Yan egañ Kawawañgat mobotnañ msaye kegogapmti mâpme msalen toge (Luk 10:18; Kie Kienok 12:7-9). Egañ am ningat tungupman mamti keñij myunñgume bekanan mimiyet tikñan nâmti maminup. Ma am nâmkijpepemak mamaip ekñen kegogak yom itnañan mimiñan keyet zemberañ kwilikme nâme yom ke Kawawañan ku katikpep nânâyet keñij walatme keñi jut palen mamti

nâmkinpeepen toindondoyelen mamip. Zisasiyan Sadangat windenarj mtopeye yan kan delarj zenzerj windenarj waletme delarj zewe (Kie Kienok 20).

Sadusi Zuda am ekjengat tunjuwinangatanj an mange kapiyan Palisi ekjenarj zigok zigok mamtemien keyet keñ kwep ku mam mtemien. An mange kapi ekjen sesewat mka temangalen an damuj. Sadusi ekjenarj gakikiengatanj gilik zemwawat keyet ku manâmkinpeip (Matiyu 22:23; Mak 12:18; Luk 20:27; Nembayelen Muluwin 4:1-2) ma naman ensel ma we mee ke ku talip manzemtemien (Nembayelen Muluwin 23:8). Yanjut zet keboñ ke zemyunju yunju etarj mti nâmkinpepe mme tuwat tuwat mambein (1 Kolin 15:20-21; 1 Tesalonaika 4:13-14).

Saion Kalaj (Matiyu 21:5; Zân 12:15; Loma 9:33; 11:26; 1 Pita 2:6) Saion Kalaj ke kalaj sambemangatanj kwepgat dukjan Zelusalem mka temaj walalatnarj tazin. Ma kalaj keyet dukjanen sesewat mka temaj kegogak walabien. Kan notnangat Zelusalem mka temaj keyet kwitnarj ñen Saion Mka. Mme Zuda am ekjengalen nâmkinpepeninarj tazinen Kawawanarj toti mka temaj keyet keñan tatatneñnok nâmti pigok mazemtemien, “Neñ zikatn Saion Kalajan ekpema mosem enenogat nâlen mukulem mimin keesetgatanj makozin.” (Sam 121:1) Kan notnangat Kawawangalen zelarj kululungat kwitnarj ñen, “Saion alaknarj” manzeip (Ibulu 12:22; Kie Kienok 14:1).

Samalia Samalia msat ke Zuda ekjengalen msat butnanen soknarj sokjanik. Ewenarj penarj am mange ekjen ke kegogak Zekopgat injsokjane yanjut ekjenarj am notnarj msat pemeninangatanjmak lumanji belaknarj bewien. Zuda am ekjenarj nâmindeme ekjen am belaknarj penarj mambeip mti ekjengat wisat omba penarj mamimindeip (Luk 10:25-37; Zân 4:4-42; Nembayelen Muluwin 1:8).

Samuel (Nembayelen Muluwin 3:24; 13:20; Ibulu 11:32) An ke Kawawangalen golarj zenze an. Egarj olip tep kelaknarjarj Dawit amobotnarj tatagat met zulutpeye. An keyet zapatnarj 1 ma 2 Samuel mainj nâmbak.

Sanai Kalaj (Sainai) (Galesia 4:21-31) Kalaj keyet dukjan Kawawanarj amñaneyet zii zetnarj kumti Mosesiyet betnan beme mtotindaye. Kalaj kapi msat tunjupman tazin (Kisim Bek 19-20).

Sâpe sâpe Bumbu An (Pris) Sâpe sâpe bumbu an mulup ma mulup notnarj sesewat mka temanen mimiyet zenzerjarj e ilak Liwaiyet injsokjane etanarj mimiyelen. Kegogapmti Zuda am ekjenarj sâpe sâpe sekam igak igak bumbuyelen timkopme an ekjen kapiyet belinan beme ekjenarj mambumtemien. Âpme Zisasiyan kegogak iknarj sâpe sâpe bumbu an kwati sâpe sâpe iknarjarj sipmanarj sek kewep bumti nin sambeyelen yom kwesinj kwesinj katikpepeyelen kegok mge (Ibulu 5-10).

Sek Butnarj Antiti (Loma 2:25; Galesia 5:2; 1 Kolin 7:19) Sek butnarj antiti kapi Kawawanarj Abalaamak nemanjene ekjenarj iknarjarj zapat mamayet pilinj kapi zemindeme mbien (Sokbembe 17:9-14). Kegogapmti Zuda am ekjenarj nemanjine an sokbeip beme sonda kwep tadelarj zemti keyet misenarj ilak nemunjineyet sekjin butnarj maantip. Âpme Zisasiyelen buñak zapalarj alaknarj yanbemi msat katarj tapmekopme am Zuda mangeen ku sokbembenarj ekjenarj nâmkinpepeyeen yanbem takopme dapmelange kejangatanj am notnarjarj pigok zewien, “Am Zuda mange ku sokbembenarj ekjenarj sekjin butnarj ku antiwep beme ekjen am nâmkinpepeninmak penarj yek.” Kegok zewien keyanjut Palarj zet keyet omba penarj mdândâye (Nembayelen Muluwin 15:1-19).

Sela (Loma 4:19; 9:9) Imbi ke egarj Isaeliyet sokjin Abalaamgat imbinarj. Egarj tipkatik manje yanjut Kawawanarj zetik mgeyet penanarj sokbembeyelen egarj imbi ilip penarj beme keyet paleñarj ekmak apmarj nemanjit ñen itdaye (Sokbembe 18:10-12; 21:1-6) Zet Abalaamgat kukuñarj ke mainji ekbak.

Semsân (Ibulu 11:32) An ke Isael am ekjengalen damuj ñen ke. Egarj damuj mulup sepemarj ñen mge. Kawawanarj winde mobotnarj penarj same egarj kasanjine indomâge. Egalen zapat Kawawangalen Zet Itnanarj kapiyet mainj nâmbak (An Damuj 13-16).

Sesewat Mka (1 Kolin 3:16-17) Zelusalem mka temaj keyet keñan sesewat mka temaj penarj Zuda amnarj walati keyet keñan Kawawanarj masesewatsamtemien. Ekjen sambe de ma denen mamtemienanjut Kawawanarj sesewatsasâgat Zelusalem etarj makotemien. Ekjengalen an sâpe sâpe bumbuyelen sambe ke tati amnarj sâpe sâpenjin busâgat mkopme timti mambumtemien. Âpme sesewat mka temaj ke kutume keñarj zut kegok bembenarj. Keñarj zupmanen sâpe sâpe bumbu mulup mamtemien âpme keñarj ñen keñanen penarj matatan keyet kwitnarj, “Kambuk penangat kambuknarj,” kegok zeme sâpe sâpe bumbu ekjengalen ñenjaninarj nup kan

kwepgat keñan sek kwep bulmakauyet sipmanj mmoti tetelime kwitnanj kwitnanj mka keyet keñanen tapmelipgat dukñanen mekopme amgalen yom manzulutan (Wok Pris 16). Âpme set tokwakwalen sengum temanj ñen maanzamtatatan. Yanj kan Zisasiyanj tewen gakiyeen sengum ke endeleti mekopme zut beye (Matiyu 27:51; Mak 15:38; Luk 23:45). Kegok sokbeye keyanj pigok zemsokbein, Zisasiyanj set alakñanj mâtâtpein. Am nâmkijpepeñinmak sambe Kawawanjanmak omteñ meti dundum sasayelen (Ibulu 4:14-16; 6:19-20)

Sisa (Matiyu 22:21) Loma amnanj amobotnanjin tembe penanj Loma mkaen matatemien kwilin kapi makumtemien. Amobotnanj ekñen kapiyanj msat sambe mekoti an aumti msat mtoñ indomwaleti am msat keyelen mme ekñengalen zemâtâtât katnanen mamantemien.

Sisak (Alta) (Matiyu 5:23) Eweñan Zuda amnanj Kawawanjat sâpe sâpe busâti bulmakau ma sipsip ma meme ma age timti met sisak palen bemti mabumtemien. Set ke zii zelanj zemâtâtindame mâti mamtemien. Ekñenanj sâpe sâpe bumbu mundumanj ke nanzanj bemosi keyet palanj sornjom ma indomtemien. Sesewat mka temanen sâpe sâpe bumbuyelen mundumanj ke kegogak matatan.

Sisiliñ Am (Slev) (Zân 8:34; 1 Kolin 7:20-24; Epesa 6:5-9; Kolosi 3:22-25; Pilimon 16) Am kwilin kapigok kuip ke amobotnanj kwiyanj indakwitiye. Ekñenanj tosañinpiñ; mulup etanj mamtemien. Mti keñinanjalak de ma de ku mebegalen; toñinanj zeme katanj mâti mamtemien. Israe el ekñenanj Izip msalen mambien Izipgalen amobotnanj sisiliñ mulup etanj msamti mambien (Nembayelen Muluwin 7:9, 34). Pâlaj ikañngat, "Neñ Zisas Kilaisiyelen sisiliñ kuku an" kegok zeye (Loma 1:1; Pilipai 1:1; Taitas 1:1)

Sodom (Matiyu 10:15; 11:23-24; Luk 17:29; Kie Kienok 11:8) Kwit ke mka temanj ñengat kwitnanj. Mka ke Abalaamgat notnanj isikñanj keyet nemuñanj Lolanj mamantan. Am mka Sodommak Gomala egegat keñitdañngatnanj yomtoñ kegogapmti Kawawanjanj tep kululuñngatnanj kuzuñme toti ziye. Zapatnanj kapiyet mainjâmbak (Sokbembe 13:13; 19:1-24).

Solomon (Matiyu 1:6-7; 6:29; 12:42; Luk 11:31; 12:27; Nembayelen Muluwin 7:47) Solomon ke Israe el ekñengalen amobotnanj Dawitgat nemuñanj. Bipmanjanj gakime egañ bipmanjat munduman amobotnanj tati Kawawanjat nânâ sasayet yanjkwisime Kawawanjanj nânâ same mulup dolakñanj penanj mti mânep milawatnanj omba sambelenj same kwizet bujananj temanj beye. Mme egañ kegogak Kawawanjalen sesewat mka temanj Zelusalem mka temanj keñan tazin ke walage (1 Kinj 6).

Tagonjo Kan (Sabat) Eweñan Kawawanjanj kwitnanj kwitnanj mgeen egañ mulup mimiyelen msasa 6 mtiñgat 7gat tagoye (Sokbembe 2:1-3). Kawawanjanj amñaneyanj msasa keyet tanjomti ek sesewatsasayet zeye. Yanjut Zuda am ke mti naman sakñanen set notnanj ilin timtusume nukñanj beme ilin kegogak msasâgat nukñanj mamip. Kan notnanjat Zisasiyanj menok tagonjo kanen mme Palisi ekñenanj nâme ekñengalen set takulun zemti ñenzinziñ mbien. Yanjut egañ Kawawanjalen zii zet ku kuluye (Luk 6:1-11; 13:10-17; 14:1-5). Zuda ekñenanj Sonda Isikñanj matagomtemien keyet kwitnanj Sabat tagonjo makumtemien. Mme alak pigogak am nâmkijpepeñinmaganj Sonda mme ekñengalen tagonjo kan beme ondakti silik dundundu mamip enenogat Zisasiyanj msasa keyet wageyepmti kegok mamip (Nembayelen Muluwin 20:7).

Tâtâyelen Bogis (Bogis Kontrak) (Ibulu 9:4-5; Kie Kienok 11:19) Itnanjanj Israe el amnanj Kawawanjanj ekñenmak tâtâ msâti kwitnanj kwitnanj mobotnanj indaye keyet mundumanj tewanj bonjis sâmti keyet palanj golanj bumtaimti peme ego egoñanjmak tapme keyet keñanen zii zet nanzanj palen kukuñanj ke (Zii Zet 10:5) ma manayet selikñanj ma Alongalen tonje petnanj kwakwatnanj keyet bepeme matatan. Israe el ekñenanj de ma de mekosât mamtemien beke gapupen mamtemien (Makuku 10:33; Zosua 3).

Teziñ Nandanj (Hel) Am sambe Zisasiyet ku manâmkijpeipgapmti yomin melesinj matimaip. Kegogapmti ekñenanj gakiwewen yominanjgat dopmanj gakiki katikñanj aikti teziñ nandanjen sindem kwesinj kwesinj timti mamambep (Mak 9:47-48; Kie Kienok 19:20; 20:11-15). Ekñenanj sindem omba penanj tipeñ mamambep yanjut ñenanj ku indamukulem mimindewe (Luk 16:19-21).

Wain Tep (Zân 15; Matiyo 21:33-43) Tep ke tek nembonj ma betsasatnanj tek. Tep ke katnanj tikñanj penanj ma amnanj manip. Kan notnanjat Zuda am ekñenanj wain katnanj ke akume kwaopme time nanzanj enzuñanj topme selanj im enzeñme tunanj kwapme manip. Zuda am ekñen msat ñen ilak tep kapi etanj onzempeme telapat matakwetan. Zânanj Buñam Zapat kuyeen keyet tungupman 15 wain tepgat weñanj

ekbak.

We Bekanaŋ (Matiyu 17:14; Mak 5:1-20; Luk 4:33-36; 1 Timoti 4:1) We bekanan kapi Sadanŋalen mulup anene. Ekŋen am msalen mamaip selin peletme toindondoyet mulupman omba penan mamip. Kegok mme amnan Kawawanŋangat nâmtikŋan ku mti bankumpepeyelen mulupman omter mamip. Kan notnangat we bekanan keyan am inda msesepehimti indadamun mme ekŋen keyan bekanan mamip. Yangut am nâmkijpepemaŋ Sadan mamain ke nâiwanŋat Zisasiyelen winderanŋan egalen sebepein kegok manâip (1 Zân 4:4).

Wit (Mak 2:23; Luk 6:1; 22:31) Wit kapi laisiyan makwezinok makwezin. Kalit sekam kwep. Wit katnan timti enzeŋme tototnan ke plawa. Amnan plawa ke timti nupmaman mambuip. Witgat katnan belan kaik timti ŋep niniyelen (Matiyu 12:1).

Yis (Galesia 5:9) Amnan nupmaman busâti yis isikŋan bukŋen plawaen lumanŋme keyan plawa mme sememti temaŋ kwapme elenŋemti nupmaman mambuip. Kan notnangat Kawawanŋalen Tâtâ Alakŋanen yomgat yis nembon kegok bemzenenŋan (Matiyu 16:6; 11; 1 Kolin 5:6-8). Sepem kebon an kwepgalen yoman am sambe indasimunŋme yommak bemâbenn. Ma naman Kawawanŋalen zemâtâtât katnanen mama keyet kogogak yis palen bemzenenŋan (Matiyu 13:33).

Zekop (Yekop) (Sokbembe 26–50) Zekop ke Israeŋ amgat yeŋsokŋin ŋen ek. An ke zet zapanan omba penan mimiŋanŋan tazin. Mme egat kwitnan ŋen Israeŋ kegok makumtemien (Sokbembe 32:22-32). An kapi Isâyet meniŋan yangut datnan meu isikŋan bukŋenan tetimpemti namba yuyelen zemgwanŋan zet ke biwitmagenganŋan kambu tiye.

Zelesaia (Matiyu 2:17; 16:14; 27:9) Zelesaia ke Kawawanŋalen golaŋ zenze an. Zisasiyan msalen kokopin tapme an kapiyan ekmagen zet notnan zeye ke penanŋmak beye. Ma an kapiyan kogogak kwitnan kwitnan bam msat katan sokbemmebe keyet zemkawanbemâge. Kawawanŋalen Zet Itnananen papia ŋen an kapiyan kuye ke ikŋanŋat kwitnan kumpepenŋan tazin.

Zii Zet Kawawanŋalen zii zet kapi zet zapat itnanan Kisim Bekganŋan met Zii Zet ke delan zein. Kawawanŋan zii zetnan ke Moses saye kegogapmti amŋenyan zet ke zigok msokbembeyelen zetnan omba penan zemâtâge. Israeŋ am ekŋenan nâmbienen ekŋen zii zet sambe ke penan weyan kakanemuŋ timambep beme ekŋenan Kawawanŋat zikatnan teŋ kwabep nâmti mamtemienanŋut ekŋenmagenganŋan ŋenan set kegoset teŋ ŋen ku kwabien. Kegogapmti am nâmkijpepejinmak nin zii zetgat kandenan ku tatnup. Nin Zisasiyelen keŋ taolet keŋan tatnupapmti keŋn temaŋ Kawawanŋat manndembein. Ma naman am sambeyet kegogak keŋn temaŋ mambein (Matiyu 5:17; Zân 1:17; 15:1-17; Nembayelen Muluwin 13:39; 15:24, 28; Loma 5:18; 10:18; Galesia 2-6; Epesa 2:15; Kolosi 2:14; Ibulu 7).

Zii Zet Zikat Indanda An (Saveman bilong Lo) (Matiyu 2:4; Luk 23:10) Zuda an notnan muluwin ilak Kawawanŋalen zii zet Moses kalaŋan saye ke am manzemzikatindamtemien. An ekŋen kapi Palisi ekŋenmak tati Zisas kuwien.

Zisas (Jisas) Zisas ek Kawawanŋat nemunŋan penan. Kwit ke Ibulu zeleset kukuŋan. Mme kwit keyet yanŋan kapigok “An amŋane yomenganŋan indatimkwabe” (Matiyu 1:21). Zisasiyet kwitnan notnan kapigok makunup:

Zisas Kilais (Loma 5:17) ma ŋen

Angat Nemunŋan (Matiyu 8:20) ma ŋen

Kawawanŋat Nemunŋan (Zân 1:34) ma ŋen

Dawitgat Sokŋan (Matiyu 1:1) ma ŋen

Imanuel (Matiyu 1:23) ma ŋen

Msatgalen Tanŋam (Zân 9:5) ma ŋen

Sipsip ekŋengat Tonŋin Penan (Zân 10:14) ma ŋen

Mamayelen Notekŋan (Zân 11:25) ma ŋen

Kawawanŋalen Zet (Zân 1:1; Kie Kienok 19:13) ma ŋen

Kawawanŋalen Sipsip Nembraŋan (Zân 1:29) ma ŋen

Laion Ek Zudayelen Manŋeenganŋan (Kie Kienok 5:5) ma ŋen

Msalen amobotnan ekŋengalen Amobotnanŋin Temaŋ ma Msalen an damun ekŋengalen An Damun Temaŋ (Kie Kienok 19:16).

Kawawanŋalen Tâtâ Alakŋan Zisasiyet kwitnan kegok kukuŋan omba talipgat main nâmbak.

Zisasiyet Nembraŋane (Disaipel) Kwit ke am Zisasiyet zetnan gawepumti ek mâpmaip ekŋengat manzenup (Nembayelen Muluwin 6:7). Am sambeyan Zisas mâpmamtemien ekŋen ke Zisasiyet nembraŋane yangut ekŋenmagenganŋan an 12

ombemindemti ekjen keyet kwilin “Ombemindendenan” kekok kuye (Matiyu 10:1-4; Luk 6:12-16).

Zona (Matiyu 12:39-41; 16:4; Luk 11:29-32) An ke Kawawanmagengatnan golan zenze an. Kegogapmti Kawawanan Zona pigok zemâtâtpeye, “Gej met Niniwe mkaen meti am ekjengat zemane nâit nerj mka ke waletmâbap.” Egan zapat ke nâmti kunzunje. Egan Zopa towati wanja nen mti msat belaknan mesât mge yangut Kawawanan tâgâ teman mme kwati nembu mme mgasik beye. Mme am wangoen tabienan nâmbien, “Kapi belek yek; Kawawanan ningat njenzinij min,” zemti an yomanmak kwi keyet timabien. Mti Kawawanan tâgâ teman mme koti nembu mme mgasik beye keyet penanan Zonamagen msokbemti ek ambepeme nembu kenan towege. Mme Kawawanan angala teman nen peme koti Zona pumwilige. Âpme Zonayan angala temanjat tip kambaknan msasa tuk tage. Mme naman Kawawanan angala teman nâmpeme gambibik njengat Zona meokputatipeme mowege. Kegok sokbeme Zonayan Niniwe mkaen meti golan zet diindoye (Zona 1-4).

Zosep Kawawanngalen Tâtâ Alaknan kapiyet kwit ke an 7 ekjengat kwilin sekam kwep. Kegogapmti an kwi kwi penan ke kalenti kumtowelte.

Nenan Zosep Isael ekjengat yengin Zekopgat nemunan egat kwitnan ke makuip. Egat zapatnan Sokbembe 37-48 keyet mainj ekbak. Ma zet notnan kapiyet mainji ekbak: Zân 4:5; Nembayelen Muluwin 7:9-14; Ibulu 11:21-22; Kie Kienok 7:8.

Nen Zisasiyet manan Maliayet apnan kwitnan Zosep (Matiyu 1:18-25; Luk 2).

Nen Zisasiyet meninan isiknan njengat kwitnan kekok Zosep (Matiyu 13:55; Mak 6:3).

Nen Zems Zisasiyet nembananjat meninan kwitnan kekok Zosep (Matiyu 27:56; Mak 15:40, 47).

Nen naman Zosep Alimatia mkaengatnan an Zuda am ekjengalen damunin keyet kwitnan kekok Zosewegak makuip. An kapiyan Zisasiyet seknan tewengatnan mtoti met iknanjat sumanen beye (Matiyu 27:57-60; Mak 15:42-46; Luk 23:50-53; Zân 19:38-42).

Âpme an nen kapi kekok kwitnan Zosep Balsabas. An kapi Zisasiyan mulupman yanbem mge egan Zisas ma nembananemak mamantan. An notnan Matias kapi kekok. Kegogapmti an Zudas Isikalit egat munduman ombesâtmbien an zutgat kwilit ilitzuzut aikbiananjat Matiasian Zudasiyet munduman tatagat ombempewien (Nembayelen Muluwin 1:23-26).

An kwit sekam kwep aoop mtotne totne delaen zenzenan an Zosep kapi. An nâmkijpepenamk msatnan iknanngalen beme kwitime Zisasiyet nembanane indame an nâmkijpepen alaknan tusuwien ekjen indamukulem miye egat kwitnan nen Banabas (Nembayelen Muluwin 4:36-37).

Zosua (Nembayelen Muluwin 7:45; Ibulu 4:8) An keyan Moses msat tungupnan gakime egat munduman timti Isael am indatimti msat Kawawanan ewenan yensokjine idandayet zetik mimiyan keyet kenan indatimoge. Zosuayan Isael am indatimoiendati am msat ke mamtemien indapmâti Kenan msat kalanti Zekopgat insokjane indaye. Liwaiyet sokjane etan gulak belak indeye enenogat ekjengat muluwin sesewat mka teman Zelusalem ke ekdamun mti sâpe sâpe bumbu mee kekok etan mimiyan zemindendenan.

Zuda Âpme Zuda ek Zekopgat nemunan 12 ekjengat tunguwananjatnan nen keyepmti egat insokjanayan ilinanjat egat inane kekok manzemtemien. Manje ekjen kapim-agengatnan Zisasiyan sokbeye. Mme Zelusalem sesewat mka teman ke kekok ekjengalen msalen matatan ma msalinanjat kwitnan Zudia makuip. Alak pigogat kwit kapi Zekopgat nemunane 12 ekjengat insokjineyet kwili makuip.

Zuda Ekjengalen Kendo Zuda ekjenan nup kan kwepgat kenanen tambu msasa notnan Kawawanjat sesewatsasyet nâmti kwizikme motapme keyet kendo kambuk zewien ma Kawawanan kwitnan kwitnan mobotnan penan mimindandanjan keyet nembanane manzemâtâtindamtemien. Kegok mamtemiengalen kendo kapigok:

Kendo njenan sesewat mka teman Zelusalem Omzuluti mme Kambuk Bemberangalen Kendo (Zân 10:22). Kendo kapiyet ekjenan anij kwitnan Zudas Mekabi egan kasanjine ekjenan Zelusalem sesewat mka ke mme ilinangalen nopiomgalen mkanok beme sâpe sâpe bumbu munduman mwatonzempepenan kumasakti kasanjine indoye keyet maotnâmtemien. Ma naman sesewat mka ke mme kambuknan beme Zuda am ekjenan keyet kenanen moti Kawawan ewe tusum sesewatsawien.

Kendonjin nen Angalalan Kendo (Matiyu 26:2, 5, 17-19). Kapi Zuda am ekjengalen kendo mobotnan penan. Kegogapmti kwitnan Angalalan Kendo kuwien ke yanjanmak.

Isip sindem msalen mamtemien kan keyet Kawawañan ekñjen indatimkwasâgât mulup zigok mge keyet maotnântemien. Msat ke pemti kwawewegalen Kawawañan ensel am sipsip sipmañan mkanjin setokwakwalen metekuwien angalañ indemti kasanjeyelen nemba ma songom neñan sokbembenañ indome gakiwien. Mme kan keyet Israel amnañ Isip msat pemebien (Kisim Bek 12) kegogapmti Zuda amnañ kendo kapiyet sipsip kumti tepmelesin tembu kwepgat nime mandelañ zein. Kegogapmti am nâmkijpepenjmak nin “Zisas Kilaisiyet Sipsip yomgat dopmañ kukuñan” manzenup (Zân 1:29; 1 Kolin 5:7). Zisasiyan gakiime sipmañ toge keyepm Kawawañan nin ke nâmkijpenupgapmti maangalañndein (Loma 5:9; Epesa 1:7; Ibulu 9:12, 22; 1 Pita 1:19; Zân 1:7; Kie Kienok 1:5; 5:9; 12:11).

Kendonjin ñen Nupmamañ Yisipiñgalen Kendo matatemien (Matiyu 26:17; Luk 22:1). Âpme Zuda am ekñenañ Isip msat pemti kwawewegalen kwitnañ kwitnañ abatata palen mti tembuyelagak kunzuñzuñgalen kegogapmti nupmamañ yisipiñ bumnbien. Nupmamañ bumbuyelen setnañ penañ yisimak lelimpeme tati sememengut antimti mambuip yangut kan ñen ku tatindaye keyepmti kegok ke mbien. Kendo kapi Anjalalañ Kendoyet keñanagak makwazin (Kisim Bek 12:14-20).

Kendonjin ñen Minzalañ Kendo. Ke sonda kwepgat keñan minzalañ isisik walati mawemtemien (Zân 7:2-52). Kendo kapiyet Zuda animbi ekñenañ oloñen palen mawianjemelip. Enenogat meu ilak ñep bemtemepme akume kwaolep. Mme ekñenañ minzalañ isiksik walati yeñsokñineyan nup kan 40 msat tunjupman minzalañen mawemkotemien keyet maotnâip (Wok Pris 23:33-36; Zii Zet 16:13-15).

Kendonjin ñen Pentekos (Nembayelen Muluwin 2:1; 20:16; 1 Kolin 16:8). Kapi kegogak Zuda am ekñengalen kendo temañ ñen. Zet keyet yanñan, “Msasa 50.” Zuda am ekñenañ Anjalalañ Kendo tadelañ zemti tapmepme msasa 50 mepme ilak Pentekos Kendo kapi maekgip. Kendo kapiyet kegogak ekñenañ oloñen mamip enenogat ekñenañ yanbemi wilin katnañ atimbemti naman Kawawañan zii zet Sainai Kalañan indaye keyet maotnâip. Zisasiyan gakiye keyet baman Petekos Kendo kapiyet egañ Emetak Teñ peme nemañanemagen toge (Nembayelen Muluwin 2:1-4).